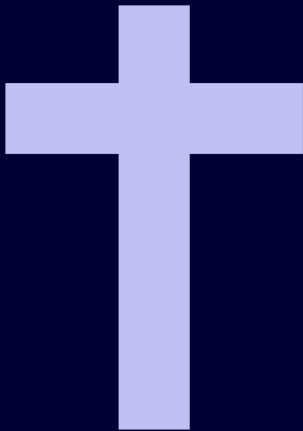

El Nuevo Testamento
en el Mixteco de
Ayutla

Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla
New Testament

El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla Mixtec, Ayutla: El Nuevo Testamento en el Mixteco de Ayutla New Testament

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ayutla Mixtec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
7e4f3497-fb83-5234-ac91-e00e1d534904

Contents

San Mateo	1
San Marcos	66
San Lucas	108
San Juan	176
Hechos	225
Romanos	285
1 Corintios	311
2 Corintios	335
Gálatas	351
Efesios	360
Filipenses	368
Colosenses	374
1 Tesalonicenses	379
2 Tesalonicenses	384
1 Timoteo	387
2 Timoteo	394
Tito	399
Filemón	402
Hebreos	404
Santiago	423
1 Pedro	430
2 Pedro	437
1 Juan	441
2 Juan	447
3 Juan	448
Judas	449
El Apocalipsis	451

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Mateo ña ka'án xa'a' Jesús

*Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo
(Lc. 3:23-38)*

¹ Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo, ña nduu' sja'ni' xika' David, te nduu' tu a sja'ni' xika' Abraham.

² Abraham jaan' ni nduu' yuva' Isaac, te Isaac jaan' ni nduu' yuva' Jacob, te Jacob jaan' ni nduu' yuva' Judá, te sakan' tu ñañi ra. ³ Te Judá jaan' ni nduu' yuva' Fares xiin' Zara, te Tamar ni nduu' si'i' ra. Te Fares jaan' ni nduu' yuva' Esrom, te Esrom jaan' ni nduu' yuva' Aram. ⁴ Te Aram jaan' ni nduu' yuva' Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu' yuva' Naasón, te Naasón jaan' ni nduu' yuva' Salmón. ⁵ Te Salmón jaan' ni nduu' yuva' Booz. Te si'i' Booz ni nduu' Rahab, te Booz jaan' ni nduu' yuva' Obed. Te si'i' Obed jaan' ni nduu' Rut, te Obed jaan' ni nduu' yuva' Isaí. ⁶ Te Isaí jaan' ni nduu' yuva' rey David, te rey David jaan' ni nduu' yuva' Salomón. Te si'i' Salomón jaan' ni nduu' ña' si'i' Urias.

⁷ Te Salomón jaan' ni nduu' yuva' Roboam, te Roboam jaan' ni nduu' yuva' Abías, te Abías jaan' ni nduu' yuva' Asa. ⁸ Te Asa jaan' ni nduu' yuva' Josafat, te Josafat jaan' ni nduu' yuva' Joram, te Joram jaan' ni nduu' yuva' Usías. ⁹ Te Usías jaan' ni nduu' yuva' Jotám, te Jotám jaan' ni nduu' yuva' Acáz, te Acáz jaan' ni nduu' yuva' Ezequías. ¹⁰ Te Ezequías jaan' ni nduu' yuva' Manasés, te Manasés jaan' ni nduu' yuva' Amón, te Amón jaan' ni nduu' yuva' Josías. ¹¹ Te Josías jaan' ni nduu' yuva' Jeconías, xiin' sakuu' ñañi ra, kii' ni tjin te xiin' Babilonia ne ta'an' e', ne Israel, te kuan ndjaka ña'a' ra ñuu' jaan'.

¹² Te kii' ndi'i ni xan ndjaka ña'a' ra ñuu' Babilonia jaan' ndii, Jeconías jaan' ni nduu' yuva' Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu' yuva' Zorobabel.

¹³ Te Zorobabel jaan' ni nduu' yuva' Abiud, te Abiud jaan' ni nduu' yuva' Eliaquím, te Eliaquím jaan' ni nduu' yuva' Azor. ¹⁴ Te Azor jaan' ni nduu' yuva' Sador, te Sador jaan' ni nduu' yuva' Aquim, te Aquim jaan' ni nduu' yuva' Eliud. ¹⁵ Te Eliud jaan' ni nduu' yuva' Eleazar, te Eleazar jaan' ni nduu' yuva' Matán, te Matán jaan' ni nduu' yuva' Jacob. ¹⁶ Te Jacob jaan' ni nduu' yuva' José, te ni nduu' ii' María. Te María jaan' ni nduu' si'i' Jesús, ña nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sákaku ne yivi'.

¹⁷ Sakan' na kuui', ndee kii' ni tuvi Abraham te ndee kii' ni tuvi David ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' Jesús. Te ndee kii' ni tuvi David te ndee ni xan ndjaka te xiin' Babilonia ne ta'an' e' jaan' ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a. Te ndee kii' ni xan ndjaka ra ne jaan' te ndee ni tuvi Cristo ndii, uxí kumi' kuu' te ichi' yata' a.

*So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesús
(Lc. 2:1-7)*

¹⁸ So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesucristo. María, si'i' a ndii, xa ni taxí a' kuento a' te tunda'a' a' xiin' José. Te kii' kuní ka kundjeje inga' nja ndii, xa ni ñakujo a' sakan' ña Espíritu Santo ni xikui'nu' ña'a'. ¹⁹ Te xa'a' a ña te xachuun' ndaku nduu' José jaan' ndii, ni xañini ra ña ñata'vi' ta'an' si'e nja xa'a' a ña ni kuní ra sákuchani ña'a' ra nuu' ne yivi'. ²⁰ Te kii' xanini

ra xa'a' ña jaan' ndii, ni xani ra ña ni tujv iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—José, sjaní' xika' David, kuán yi'vi un' natjin un' María kunduy ña' si'i un', sakan' ña Espiritu Santo ni xikui'nu ña'a' sakan' na ni nakuiso a'.

²¹ Ña' jaan' ndii, sakaku' a' iin te kuañu'u si'e a'. Te chindu'u' un' kivi' a' Jesús. Kuachí ndii ña jaan' sakaku' ne ta'an' a' nuu' kuachí nja —ni kachí a'.

²² Te sakuu' a' jaan' ni yoo, te xinu ña ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' iin te ni ka'an tiakú tu'un a' kii' ni ka'an ra ndii:

²³ Iin ña' ndu'u' sie ndii nakuiso a',

te sakaku' a' iin tiaa si'e a'.

Te chindu'u' nja kivi' a' Emanuel.

Sakan' ni kachí a. Te kivi' a' jaan' kuni kachí a ndii: Ndiosí yoo xiin' e'.

²⁴ Te kii' ni ndoto José ndii, ni saxinu ra ña ni ka'an chuun' ángele jaan' xiin' ra, sakan' na ni naka ra María, te ni tunda'a' ra xiin' a'. ²⁵ Te ni yoo i' ra xiin' a' ndee kii' ni sakaku' a' te kuañu'u jaan'. Te ni chindu'u' ra kivi' a, Jesús.

2

So'o ni xaa a kii' ni xan koto te xini tuni Jesús

¹ Kii' ni xka'ndia ña ni kaku Jesús ñuu Belén, ña kandu'u' ñu'u' Judea, mii' ni xa'ndia chuun' rey Herodes ndii, ni xaa iin ti'vi te xini tuni xa'a' tiuun' ñuu Jerusalén, te ni kje'e ndee mii' keta' ñu'u'. ² Te ni ndatu'un' ra ne ñuu jaan' ndii:

—¿Mii' ndu'u' ña nduu' rey nuu' ndo'ó, ne judío, ña ni kaku? Kuachí ndii ni xini ndu tiuun', ti' nia'a' ña xa ni kaku a, ni keta ri' mii' keta' ñu'u'. Te kuaxi koto ka'nu' ña'a' ndu —ni kachí ra.

³ Kii' ni xini so'o rey Herodes ña ni ka'an te jaan' ndii, ni ndi'ni va nimá ra, te ni ndi'ni tu nimá sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén. ⁴ Sakan' na ni nakaná ra sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ndatu'un' ña'a' ra mii' kitu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakaku' ne yivi'. ⁵ Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea yo'o', kitu' a. Kuachí ndii sakan' yoso' a mii' ni ke'j iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ndii:

⁶ Yo'ó, ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, süu' iin ñuu nda'vi so'o nduu' un' nuu' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea jaan',

sakan' ña nuu' yo'ó kitu' iin te ka'ndia chuun', te ki'in ichi' nuu' ne nduu' kuenta j, ne Israel.

Sakan' yoso' a —ni kachí ra.

⁷ Sakan' te ni kana siin' Herodes sakuu' te xini tuni jaan', te ni ndatu'un' ndi'j ña'a' ra amaá kuji' ni tujv tiuun' jaan'. ⁸ Sakan' te ni ti'vi ña'a' ra ñuu Belén ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' ikan', te ndatu'un' ndi'j ndo' xa'a' te lulu jaan'. Te kii' kuni ña'a' ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' j kii' nandiko' ndo', te ku'un koto ka'nu' tu ña'a' yu'u —ni kachí ra.

⁹ Kii' ndi'j ni xini so'o ra ña ni ka'an rey jaan' ndii, ni kje'e ra kua'an ra. Te tiuun', ti' ni xini ra mii' keta' ñu'u' ndee mii' ni kje'e ra ndii, ni'í' ichi' ri' nuu' ra kua'an ri'. Te kii' ni xaa ri' xini' vi'e mii' kandu'u' te lulu jaan' ndii, ni xikuijin ri' ikan'. ¹⁰ Te kii' ni xini ra mii' ni xikuijin ri' ndii, va'a va ni kuni ra. ¹¹ Te kii' ni ko'ni ra vi'e jaan', te ni xini ra te kuañu'u xiin' María,

si'i' te kuañu'u jaan' ndii, ni xikuita xiti' ra, te ni xaka'nu' ra te kuañu'u jaan'. Ikan' te ni nunia' ra xatun', tun' ni'i' ra ni xaá ra, te ni xamanj' ña'a' ra ña nduu' oro, xiin' suxa chú'ma ya'vi va, xiin' suxa xavixin', ña ñani' mirra. ¹² Ndisu ni sakuni' ña'a' Ndiosí xiin' xani' ña ñandjiko' ra nuu' Herodes, sakan' na ni ñandjiko' ra ñuu' ra ichi' ña kua'an tuku' xaan'.

S'o'q ni xaq a kij' ni xa'ni' Herodes kua'a' te kuali'

¹³ Te kij' ni kjeé te xini tuni jaan' kua'an ra ndii, ni xani José ña ni tuvi jin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'q e' Ndiosí, nuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naqa un' si'i' ra, te kunu ndo' ku'un ndo' ndee ñu'u' Egipto. Kundu'u' un' xiin' nja ikan' ndee kij' ka'an tukuu' i xiin' un'. Kuachj' ndii ñanduku' Herodes te lulu ñaa' te ka'ni' ña'a' ra —ni kachj' a.

¹⁴ Te ni ndokoo ra, te ni na'in ra te lulu, te ni naqa tu ra si'i' te jaan'. Te xa ñuu' sakan' ni kjeé nja kua'an nja ndee ñu'u' Egipto. ¹⁵ Te ikan' ni ndiee nja ndee ni xi'i' Herodes jaan', sakan' te ni xinu' ña ni ka'an xto'q e' Ndiosí xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a mi' ka'an a ndii: “Ndee ñu'u' Egipto ni kana' i tiaa' si'e' j”, kachj' a.

¹⁶ Te kij' ni xinj' Herodes jaan' ña ni xinj' xa'an' ña'a' te xini tuni xa'a' tiuun' jaan' ndii, ni nasaa' va ra, sakan' na ni ka'an chuun' ra xiin' te xín' ra, te ku'un ka'ni' ra sakuu' tiaa' kuali', te ndiee' ñuu' Belén xiin' ya'in ñuu' jaan', ndee te sakan' ni tuvi te ndee te kumi' uvj' kuiya, sakan' ña ni ñatava' ra kuenta kivi' ña ni ka'an te xini tuni jaan' xiin' ra xa'a' tiuun'. ¹⁷ Sakan' te ni xinu' ña ni ka'an tiakú Jeremías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kij' ni ka'an ra ndii:

¹⁸ Tiakú kuaa' ne yivi' ñuu' Ramá.

Xaku' suchi' inj' nja, te xaku' ndji' u'vi' nja.

Raquel nduu' ña' xaku' xa'a' si'e' a'.

Ndee jin ne yivi' küvi' saki'vi' ña'a', sakan' ña ki'in' si'e' a' ni xi'i'.

Sakan' kachj' a.

S'o'q ni xaq a kij' ni xa'an ne vi'e José ñuu' Nazaret

¹⁹ Te kij' ni xi'i' Herodes ndii, tukú ni ni xani José ña ni tuvi jin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'q e' Ndiosí, nuu' ra kij' ndu'u' ka ra ñu'u' Egipto jaan'. ²⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naqa un' si'i' ra, te ñandjiko' ndo' nuu' ñu'u' Israel. Kuachj' ndii xa ni xi'i' te ni xika' ka'ni' te lulu ñaa' —ni kachj' a.

²¹ Te ni ndokoo José, te ni na'in ra te lulu, te ni naqa tu ra si'i' te jaan', te ni kjeé nja kua'an nu'u' nja nuu' ñu'u' Israel. ²² Ndisu kij' ni xinj' José kuento ña Arquelao nduu' te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yi'vi ra ñandjiko' ra ñu'u' jaan', sakan' ña Arquelao jaan' ndii, si'e' Herodes nduu' ra. Te tukú ni ni sakuni' Ndiosí José xiin' xani, te ni kjeé nja kua'an nja ñu'u' Galilea. ²³ Te ni xa'an nja ni ndiee nja jin ñuu' ña ñani' Nazaret. Ni xaá nja sakan', te ni xinu' ña ni ka'an Ndiosí xiin' jin uvj' te ni ka'an tiakú tu'un a mi' yoso' ña ka'an ndii: “Kundu'u' a jin te ni kjeé ñuu' Nazaret”, kachj' a.

3

*S'o'q ni xaq a kij' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)*

1 Te kij' sakan' ndii, ni ndeṭa Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, mi' taxin' kaa' nuu' ñu'u' Judea, te ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' ndii:

2 —Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachj ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuu' ka'ndja chuun' Ndiosí nimá ndo' —ni kachj ra.

3 Te xa'a' Juan jaan' ni saka'an Ndiosí Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un a kij' ni ka'an ra xta'an' ndii:

Tiakú ka'an ti'e' jin tachj' yu'u' mi' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mi' kixin xto'o e',

te ndasandaku tu' ndo' a.”

Ni kachi a.

4 Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a, te ki' ijin' toko' ra, te tika xiin' ñuñu' itun' ni xaxi' ra. 5 Te ne yivi', ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ndiee' yoso' yatj in itja Jordán jaan' ndii, ni xa'an nja mi' iin' Juan jaan' ka'an ndoso' ra te kunj so'o ña'a' nja. 6 Te na'má nja kuachj nja, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí itja jaan'.

7 Te kij' ni xinj Juan jaan' ña kua'a' te fariseo xiin' te saduceo ni ndekuje jkan' te kuchj ra kuenta Ndiosí ndii, ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii:

—iNdo'ó ndii, ndee' naa si'e' koo' nduu' ndo'! ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' ña kuvj kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nuu' ku'un e' sakan' kuiti'?

8 Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachj, ña ni xaa' ndo'. 9 Te ka'an ñuñu' ndo' ña sjani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvj kaku ndo'. Sakan' ña ka'an kaxi' j xiin' ndo' ña kuvj sananduu' Ndiosí yuu', ña ndiee' kaa', sjani' xika' Abraham jaan'.

10 Ndiosí ndii, xa' yoo tu'va a te sando'o' a ne xaa' kuachj ndee' naa yoo tu'va jin te yivi' xiin' yacha te ka'ndja ra itun', tun' koo' nduu' kuun' nda'a', sakan' ña sakuu' tun' koo' nduu' va'a kuun' nda'a' ndii, ka'ndja ra ndee' tjo'o sakuu' tun' jaan', te ka'mi ra nu'. Sakan' tu' saq Ndiosí.

11 Yu'u ndii, sakuchi' j ndo'ó xiin' tikui, te xiin' ña jaan' nia'a ndo' ña ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachj ña ni xaa' ndo'. Ndisu ña kuaxi xata' j ndii, ña koo' chukuu' ka' nduu' a te sakan' yu'u'. Te yu'u ndii, ni ndee' va'a j kunduu' te konj' ndixan' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te sakuchi' tu' a ndo'ó xiin' ñu'u'. 12 Ña jaan' ndii, xa' yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kij' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a' ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra nuu' ñu'u' ña koo' kivi' nda'vá —ni kachj Juan xiin' te yivi' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni chichj tu Jesús itja Jordán

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

13 Te kij' sakan' ndii, ni keṭa Jesús ñu'u' Galilea, te ni xaa a itja Jordán te sakuchi' ña'a' Juan kuenta Ndiosí. 14 Ndisu ña nuu' ndii, ni kunj Juan sakuchi' ña'a' ra, sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Yu'u kunj a kuchj kuenta Ndiosí saq yo'ó, táku'e. Sakan' na kuu', ¿ndichun na kuaxi yo'ó nuu' yu'u te kuchj un' saq j? —ni kachj ra.

15 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi un' ña saxinu' e' ña yo'q' vjtin, sakan' ña kunj a saxinu' e' sakuu' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachj a.

Te ni nakujin yu'u' ra. 16 Te ndj'i so'o ni chichj Jesús jkan', te ni keṭa a tikui. Jkan' te ni nunja' ndjivi', te ni xinj a nuu' Espíritu Ndiosí, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. 17 Sakan' te ni ka'an jin tachj' yu'u' ndee' ndjivi' ndii:

—Ñā ñāa' nduu' si'e manj' i, te va'a va kuni i xini ñā'a' i —ñi kachj Ndiosí.

4

Sɔ'ɔ ni xaa a kii' ni kunj ñā ndjiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachj
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Ndí'j jaan', te ni ñaka Espírítu jaan' Jesús te kua'an a mii' taxin' kaa' te koto kua'a ñā'a' ñā ndjiva'a. ² Te ni xikā ndjija Jesús uvj xikō kivj' xiin' uvj xikō ñuu ikan'. Te sakan' vj' ni xi'j a soko. ³ Te ni kuyatjn ñā ndjiva'a, ñā xito' kua'a jaan', mii' iin' Jesús. Te ni ka'an a ndii:

—Naa' ndjixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñāa' te nanduu a xita' va'a, te kuxj un' —ñi kachj a.

⁴ Te ni ñakujjn Jesús nuu' ñā jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kujtj' kuni nuu' ne yivi' te kutjaku ñā, süu' jaan' ndii kuni tu a sakuu' tu'un ñā kiee' yu'u' Ndiosí te kutjaku xna'a ñā”, kachi a —ñi kachj Jesús.

⁵ Sakan' te ni ñaka ñā ndjiva'a jaan' Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu sū'un Jerusalén. Te ni sakaan' a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka. ⁶ Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndjixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mji' un' ndee ndienu. Kuachj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele,
ñā xika' nuu' nuu' a, te koto a yo'ó.

Te tjin ñā jaan' nda'a' un' te ñāma un' ndee ñu'u',

te tuxu'vi xa'a' un' sqa yuu'.

Sakan' kachi a —ñi kachj ñā ndjiva'a jaan' xiin' Jesús.

⁷ Te ni ñakujjn Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kōto kua'a ndo' xto'ɔ ndo' Ndiosí”, kachi a —ñi kachj a.

⁸ Te so'ɔ' ndi'i', te ni ñaka tukuu ñā'a' ñā ndjiva'a, te kua'an a xiin' a ijn iku' sukun va. Te ikan' ni sania'a ñā'a' ñā ndjiva'a jaan' sakuu' ñuu kanii' ijn yivi', xiin' sakuu' ñā vika' ñuu jaan'. ⁹ Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Sakuu' ñā kaa' taxj i nda'a' yo'ó naa' kujjn xiti' un' nuu' i te koto ka'nu' un' yu'u' —ñi kachj a.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Kua'an, ñā ndjiva'a, sakan' ñā yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'ɔ ndo' Ndiosí kujtj' saka'nu' ndo', te nuu' ñā jaan' kujtj' kaka nuu ndo'”, kachi a —ñi kachj a.

¹¹ Sakan' te ni keta ñā ndjiva'a jaan' kua'an a, te ni ndekujje ángele ikan', te ni xikā nuu a nuu' Jesús.

Sɔ'ɔ ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea
(Mr. 1:14-20; Lc. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

¹² Te kij' ni xinj Jesús kuento ñā naá Juan vj'e kaa ndii, ni nandjiko' a ñu'u' Galilea. ¹³ Te ni keta a ñuu a Nazaret, te kua'an a kundu'u' a ñuu Capernaum, ñā kandu'u' yu'u' mjin' ka'nu' yatjn ñu'u' Zabalón xiin' ñu'u' Neftalí. ¹⁴ Ni xaa a sakan', te ni xinu ñā ni ka'an Isaiás, te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosí xta'an', kij' ni ka'an ra ndii:

¹⁵ Ñu'u' Zabalón xiin' ñu'u' Neftalí,

ñā ñu'u' yatjn yu'u' mjin' ka'nu' tuku ta'vi' itja Jordán,
ñu'u' ñuu jaan' nuu' ñu'u' Galilea, mii' ndiee' ne tuku'.

16 Ne xika' iin yavi nuu' Ndiosí nduu' ne ndiee' ikan', ndisu vitin ndii, xa ni xini nja iin nu'u ndatun' va. Tee' ndee ni xika' iin yavi nja, te ne xa yoo kuvj ni nduu nja ndii, ni yi'e nu'u ndatun' va jaan' nuu' nja.

Sakan' ni ke'i ra. 17 Te ndee kij' sakan' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne yivi' ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachj ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii ka'ndja chuun' Ndiosí nimá ndo' —kachi a.

Sq'o ni xaq a kij' ni kana Jesús kumi' ta'an te yivi' te kunduu ra nda'a xa'a' a

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Te kij' xika' Jesús yu'u' minj Galilea ndii, ni xini a uvj ta'an te tava' tjaka'. Iin ra nani' Simón, te nani' tu ra Pedro, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñanj ra kunj ta'an ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin tjkuí minj jaan'. 19 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'a i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachj nja te kundikun nja yu'u' —ni kachj a.

20 Xaka'an e' te ni nakoo ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús. 21 Te kij' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a uvj ta'an ka te yivi'. Te jaan' ndii, ñanj ra kunj ta'an' ra. Iin ra nani' Jacobo, te inga ra nani' Juan. Te uvj saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra jaan' tixin tundoo' ra na'ma' ra ñunu' ra. Te ni kana ña'a' a, 22 te xaka'an e' te ni nakoo ra yuva' ra xiin' tundoo', te ni xikundikun ña'a' a ra.

Sq'o ni xaq a kij' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Lc. 6:17-19)

23 Te ni xinu'ni Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea sania'a a ichi' Ndiosí tixin vi'e mii' nakaya ne ñuu' jaan', te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndja chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' jaan'. 24 Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' Siria. Te ni kixin ndjaka ne yivi' sakuu' nuu' ne kuni kuvj, ne ndo'o' ndee ka nuu' kui'e, mii' iin' Jesús, naa kuu' ne kumi' kui'e ña u'vi va, xiin' ne nu'u' ña ndjva'a nimá, xiin' ne kumi' kui'e ña xa'ni' i'i', xiin' ne kuvj kaka, te ni sanda'a ña'a' a. 25 Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a, naa kuu' ne Galilea, xiin' ne ndiee' ñu'u' Decápolis, xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén, xiin' nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kje'e tukú ta'vi' itja Jordán.

5

Ña yo'o' sania'a Jesús xini' iin tindu'

(Lc. 6:20-23)

1 Te kij' ni xini Jesús ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kaa a iin tindu', te ni xikundu'u' a ikan'. Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a. 2 Te ni xa'a' sania'a ña'a' a ka'an a ndii:

3 —Sañu'u' va Ndiosí ne nda'vi kuu' nimá nuu' a, sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá nja.

4 'Sañu'u' va Ndiosí ne suchi' inj, sakan' ña saki'vi ña'a' a.

5 'Sañu'u' va Ndiosí ne maso, sakan' ña natjin nja ñu'u' iin yivi' yo'o' kunduu ña'a' nja.

6 'Sañu'u' va Ndiosí ne kuní va ña koo ña ndaku iin yivi' ndee naa xaa' a kij' xi'í va e' soko te ichi va tu inj e', sakan' ña sanda'ni ña'a' a xiin' ña ndaku.

⁷ 'Sañu'u' vā Ndiosí ne kuvita iní xa'a' ne yivi', sakan' ña kuvita tu iní ña jaan' xa'a' nja.

⁸ 'Sañu'u' vā Ndiosí ne yaa nimá nuu' a, sakan' ña kuní nuu' ña'a' nja.

⁹ 'Sañu'u' vā Ndiosí ne chindiee' ne yivi' te kundiee maní' nja, sakan' ña kunani' nja si'e a.

¹⁰ 'Sañu'u' vā Ndiosí ne mii' kuu' ne yivi' xiin' xa'a' a ña xachuun' ndaku nja, sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá nja.

¹¹ 'Sañu'u' vā Ndiosí ndo'ó kii' ka'án kúní ne yivi' xiin' ndo', te mii' kuu' nja xiin' ndo', te ka'án nja sakuu' nuu' ña nja'a xiin' tun vixi' xa'a' ndo' xa'a' a ña ndikun' ndo' ichi' yu'u. ¹² Vā'a na va'a kuni ndo', sakan' ña in in ña va'a koo' chukuu' natin ndo' nda'a' Ndiosí ndivi'. Kuachí ndii in kachi nī sando'o' ne yivi' te nī ka'an tiakú tu'un a xta'an'.

Yo'o' ka'án Jesús ña ne ndikun' ichi' a ndii, nduu' nja ndee naa in' xiin' ñu'u

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa in' in yivi' yo'o', ndisu naa' tivi' in' jaan' ndii, kúvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuu' vā'a xachi' ka a kaxi' e', süu' jaan' ndii ndee katia kúti' e' e, te kuain ndoso' ne yivi' a.

¹⁴ 'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa ñu'u nuu' ne yivi' in yivi'. Sakan' ña nduu' ndo' ndee naa in' ñu'u ña kandu'u' xini' in iku', ña kúvi kandu'u' si'e. ¹⁵ Ndee in ne yivi' nakun' ka tuun, te kaní nja a tixin in xatun', süu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mii' sukun te tuvi' nuu' ne ndiee' tixin vi'e. ¹⁶ Nii' sakan' tu kuni a kotuun ña va'a ña xaa' ndo'ó nuu' ne yivi' te kuni nja a, te saka'nu' nja Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'.

Yo'o' sania'a Jesús xa'a' saq ka'án tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷ 'Kānini ndo' naa' kuaxi' i te sanundia'a' i tu'un ndei' Ndiosí, nī ndee ña nī ka'an te nī ka'an tiakú tu'un a. Kuaxi' i te sanundia'a' i ña jaan', süu' jaan' ndii kuaxi' i te saxinu' i sakuu' ña ka'án a. ¹⁸ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña, ña kandu'u' ka ndivi' xiin' ñu'u' in yivi' ndii, ndee in yu'u' te ndee in letra lulu tu'un ndei' jaan' ndo'ñu'u' ndee skachi' xin' sakuu' a. ¹⁹ Sakan' na kuu' yoo ka xka'ndia' ña ka'án tu'un ndei' jaan' ndii, tee' ndee ña sie kúti' nduu' a, te nii' sakan' sania'a' nja ne yivi' ndii, sie kúti' kōndia' ya'vi' nja tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Ndisu yoo ka xaa' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', te nii' sakan' sania'a' nja ne yivi' ndii, ne ka'nu' nduu' nja tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ²⁰ Sakan' na kuu' ka'án i xiin' ndo' ndii, kōo' kivi' kunduu' ndo' kuenta ne ka'ndia chuun' Ndiosí nimá naa' xachuun' ndaku ka ndo' nuu' a te sakan' te fariseo xiin' te sania'a' tu'un ndei' jaan'.

Yo'o' sania'a Jesús ña vā'a nasaq' e' kuni e' ñani ta'an' e'

(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Xa nī xini so'o ndo' ña nī ka'an Ndiosí xiin' ne xii' yata' e' xta'an' ndii: "Kā'ni ta'an' ndo', te yoo ka xa'ni' ne yivi' ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan'", kachi a. ²² Ndisu yu'u' ka'án xiin' ndo' ña yoo ka nduu' ne xi'e xini ñani ta'an' nja ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan'. Te yoo ka ka'án: "Ne kuu' kaxi' nduu' un'", xiin' ñani ta'an' nja ndii, kuni a nacha'vi nja xa'a' ña jaan' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u. Te yoo ka ka'án: "Ne kuāsa' kuni xachi' nduu' un'", xiin' ñani ta'an' nja ndii, koo nja tundo'o' vi'e ndiaya' mii' xixi' ñu'u.

²³ 'Sakan' na kuu' yoo ka nduu' ndo'ó, naa' kua'an nasoko' ndo' in ña'a' nuu' Ndiosí, te sava nī ikan' naka'an' ndo' ña yoo ndo' ña maní' xiin' ta'an'

ndo' ndii, ²⁴ naqoo ndo' ña jaan' ikan', te ku'un naqoo ndo' ña manj' xiin' ta'an' ndo' jaan', te sakan' vi' nandiko' ndo' te nasoko' ndo' ña jaan' nuu' Ndiosí.

²⁵ Numi' ndo' te naqoo ndo' ña manj' xiin' jin ne chindu'u' kuachj xa'a' ndo' kij' kua'an ndo' ichi' xiin' nja, saa' jin kij' ku'un ndjaka nja ndo' nuu' te xa'nú kuachj, te sanakua'a te jaan' ndo'ó nda'a' te xito' vi'e kaq, te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaq jaan'. ²⁶ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, koo' kivi' ketá ndo' ikan' ndee nacha'vi ndo' sakuu' ña kuni a cha'vi ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'q koo'q musa e'

²⁷ 'Xa ni xinj' so'q tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: "Kümi' ndo' musa ndo'", kachi a. ²⁸ Ndisu ka'an tu yu'u xiin' ndo' ña yoo ka xito' ndi'e' jin ña'a', te ka'an ndjee' nimá ra kandu'u' ra xiin' a' ndii, xa ni xaa ra kuachj xiin' a' nuu' Ndiosí xiin' nimá ra.

²⁹ 'Sakan' na kuui', naa' xiin' nduchi' nuu' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachj ndii, xta'ni' ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachj ndii ndee chaa' ka naa' ndo'nu'u' jin nduchi' nuu' ndo' te sakan' ña sko'ni' jin kanii' ndo' vi'e ndjaya'. ³⁰ Te naa' xiin' nda'a' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachj ndii, ka'ndja ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachj ndii ndee chaa' ka naa' ndo'nu'u' jin nda'a' ndo', te sakan' ña sko'ni' jin kanii' ndo' vi'e ndjaya'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'q nata'vi' ta'an' te yivi' xiin' ña' si'i' ra

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹ 'Te ni ka'an chuun' tu Ndiosí ndii: "Yoo ka kuni nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra ndii, kuni a ña taxj ra jin tutu nda'a' a', ña ka'an ña xa ni naqoo ña'a' ra", kachi a. ³² Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra naa' süu' xa'a' a ña ni kandu'u' a' xiin' inga te yivi' nduu' a ndii, ji' a' jaan' xaa' sakan' te xaa' a' kuachj jaan' xiin' inga te yivi'. Te yoo ka tunda'a' xiin' ña' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachj xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'q tjin ndjaq e' Ndiosí kij' taxj e' kuento e'

³³ 'Xa ni xinj' so'q tu ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' te xij' yata' e' ndii: "Taxj saka ndo' kuento ndo' nuu' xto'q e' Ndiosí, süu' jaan' ndii saxinu' ndo' sakuu' ña ni ka'an ndo' jaan'", kachi a. ³⁴ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña tjin ndjaq ndo' Ndiosí kij' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee tjin ndjaq tu ndo' ndjivi', sakan' ña ikan' xa'ndia chuun' Ndiosí. ³⁵ Te sakan' tu tjin ndjaq ndo' ñu'u' jin yivi', sakan' ña mi' ita' xa'a' Ndiosí nduu' a, te tjin ndjaq tu ndo' ñuu' Jerusalén, sakan' ña ñuu' mi' xa'ndia chuun' Ndiosí, ña nduu' Rey kuu' nuu', nduu' a. ³⁶ Te ni ndee tjin ndjaq tu ndo' xini' ndo', sakan' ña küvi ndasayaa ndo' ndee jin jxi' xini' ndo', ni ndee küvi tu ndasandiaa' ndo' a. ³⁷ Te kij' taxi' ndo' kuento ndo' ña saa ndo' jin ña'a' ndii, ka'an kuiti' ndo' ndii: "Uun, saa j ña jaan'", uun "Ü'un', saa j ña jaan'." Te naa' ka'an ka ndo' inga ña'a' ndii, ña ndiva'a saka'an ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña sã'ndiko' e' ña nja'a ña xaa' ne yivi' xiin' e' (Lc. 6:27-36)

³⁸ 'Xa ni xinj' so'q tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: "Naa' ni xta'ni' yoo ka jin nduchi' nuu' ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó jin nduchi' nuu' nja, te naa' ni xta'ni' yoo ka jin nu'u' ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó jin nu'u' nja", kachi a. ³⁹ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña sã'ndiko' ndo' ña nja'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii, naa' yoo ka sa'ndia' nuu' kua'a' ndo' ndii, taxj tu ndo' tuku ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' nja. ⁴⁰ Te naa' chindu'u' jin ne yivi' kuachj xa'a' jin ndo'ó nuu' kuesí, ña kuni tu'un nja ndjini ndo' ndii,

taxi tu ndo' na na'in nja totot titi ndo'. ⁴¹ Te naa' yoo ka tiin' u'vi' ndo'ó, te kuiso ndo' ña'a nja ku'un ndo' xiin' nja jin mií metro ndii, ku'un ndo' uvi' mií metro xiin' a. ⁴² Yoo ka nduu' ne xikán ña'a nuu' ndo' ndii, taxi ndo' a nda'a a nja. Te yoo ka nduu' ne kuni tatú ña'a nuu' ndo' ndii, nãndjiko' ni'i' ndo' xata' ndo' nuu' nja, süu' jaan' ndii satatu ña'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña kuni a kundani e' ne ndasi' yoo'
(Lc. 6:27-28,32-36)

⁴³ Xa ni xinj' so'q' tu ndo' ña ka'an ra ndii: "Kundanj' ndo' ne yivi' xiin' ndo', te kundasi' ndo' ne ndasi' ta'an' xiin' ndo'", kachi ra. ⁴⁴ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña kundanj' ndo' ne ndasi' ndo'ó, te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne xi'e xini ndo'ó, te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne mji' kuu' xiin' ndo' xiin' xa'a' ne sando'o' ndo'ó. ⁴⁵ Sakan' saa ndo', te nia'a ndo' ña nduu' ndo' si'e Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndjivi', ña xaa' sakan' te nandij' nuu' ne nja'a xiin' nuu' ne va'a. Te sakuun' tu a savi' nuu' ne xaa' ña ndaku xiin' nuu' ne xaa' a. ⁴⁶ Kuachij' ndii, naa' kundanj' ndo' ne yivi' ne kundanj' ndo'ó kujti' ndii, koo' ña va'a natijn' ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña ndee te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñu'u' Roma kundanj' ne kundanj' ña'a' kujti'. ⁴⁷ Te naa' nakuatu' ndo' ñanj' ta'an' kujti' ndo' ndii, koo' ña va'a ka xaa' ndo' te sakan' tukú ne yivi', sakan' ña ndee ne xini yoo Ndiosí xaa' sakan'. ⁴⁸ Sakan' na kuii' kuni a kaka ndaku ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee naa xaa' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndjivi'.

6

Yo'o' sania'á Jesús saq kuni a chindjje' e' ne nda'vi kuu'

¹ 'Saa ndo' ña va'a nuu' ne yivi' te ka'an va'a nja xa'a' ndo', sakan' ña naa' saa ndo' sakan' ndii, koo' ndee jin ña va'a natijn' ndo' nda'a' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndjivi'. ² Te kij' taxi ndo' limuxtan ndii, taxi ndo' tivj' te yivi' ndachuun' tun' nichij' nuu' ndo' ndee naa xaa' te xasuvi' xiin' mií vj'e mii' nakayá e', xiin' ya'ya te koto ka'nu' ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an j' xiin' ndo' ña xa ni natijn' te jaan' ya'vi' ra xa'a' ña jaan'. ³ Ndisu kij' taxi ndo'ó limuxtan ndii, na künj' nda'a' itin' ndo' ña xaa' nda'a' ku'a' ndo'. ⁴ Sakan' te ña taxi' ndo' jaan' ndii, koo' si'e a, te Ndiosí, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vj' tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús saq ka'an e' xiin' Ndiosí
(Lc. 11:2-4)

⁵ 'Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, saa ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin' mji', sakan' ña te jaan' ndii, xtanj' ra kujta ndichij' ra, te ka'an ra xiin' Ndiosí vj'e mii' nakayá e' xiin' xiki' ya'ya te kuni ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'an j' xiin' ndo' ña xa ni natijn' te jaan' ya'vi' ra xa'a' ña jaan'. ⁶ Ndisu ndo'ó, kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, ndi'vj' ndo' vj'e ndo', te ndasi' ndo' yi'e', te ka'an ndo' xiin' yuva' e', ña xini ña yoo si'e. Te Ndiosí, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vj' tuvi' ndo'ó.

⁷ 'Te kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, süu' xa jin ndaa' kujti' yu'u' ka'an te ka'an ndo' ndee naa xaa' ne xini yoo Ndiosí. Sakan' ña xanini ne jaan' ña kuni so'q' a ña ka'an nja jaan' xa'a' a ña kua'a' kuento ka'an nja xiin' a. ⁸ Sakan' na kuii' saa ndo' naa xaa' ne yivi' jaan'. Kuachij' ndii, ña kuni ka ka'an ndo' xiin' yuva' e' ndii, xa xini a ndee ña kuni nuu' ndo'. ⁹ Ndo'ó ndii, so'q' ka'an ndo' xiin' Ndiosí:
Yuva' ndu, ña ndu'u' ndjivi',
na tijn' ka'nu' sakuu' ne yivi' kivj' un'.

10 Te na kixin un' te ka'ndia chuun' un' nimá ndu.
Te na saq un' ña ka'an nimá un' iin yivi' yo'o saq nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

11 Te i'in kivi' kua'an taxi un' ña xaxi', ña kuni nuu' ndu.

12 Te na koq ka'nu' inji un' xa'a' kuachij ndu ndee naa xaa' ndu'u yoo ka'nu' inji ndu xa'a' ne xaa' ña vā'a xiin' ndu.

13 Te taxij un' koqo kuā'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachij, süu' jaan' ndii sakakú un' ndu nuu' ña ndiva'a.

Sakan' ña yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu',

te yo'ó tu nduu' ña kumi' sakuu' ña ndjee',

te yo'ó tu xata'an tijn ka'nu' ne yivi' ndee ndi'i' ni kivi'.

Sakan' na kunduu a.

14 Sakan' ña naa' yoo ka'nu' inji ndo' xa'a' ne xaa' ña vā'a xiin' ndo' ndii, koq ka'nu' tu inji Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' ndo'. 15 Ndisu naa' yoo ka'nu' inji ndo' xa'a' ne yivi', ne xaa' ña vā'a xiin' ndo' ndii, koq' ka'nu' tu inji Ndiosí, yuva' e' jaan', xa'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús saq kuni a koq nditja e'

16 'Kij' yoo nditja ndo' ndii, koqo tama ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin' mij'. Te jaan' ndii, nda'vi va xto'ni' ra kij' yoo nditja ra te nia'a ra ña xaa' ra ña jaan'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña xa ni natijn te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'. 17 Ndisu ndo'ó, kij' koq nditja ndo' ndii, kaxin ndo' xa'an xini' ndo', te natja ndo' nuu' ndo', 18 te künj ne yivi' ña yoo nditja ndo', süu' jaan' ndii Ndiosí, yuva' e', ña küvi kuni e', ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka taxq'a e' ña vika' e' ndivi'

(Lc. 12:33-34)

19 Tāxa'a ndo' ña vika' ndo' iin yivi' yo'o' mii' sandoñu'u' ña'a' ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' kuvi tu ki'vi te kui'na' te sakui'na' ra ña jaan'. 20 Va'a ka taxq'a ndo' ña vika' ndo' jaan' ndivi' mii' sandoñu'u' ña'a' ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' küvi tu ki'vi te kui'na' te sakui'na' ra a. 21 Kuachij ndii, mii' ndiee' ña ndioq' inji ndo' xa'a' ndii, jkan' tu koq nimá ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña nduu' nduchi' nuu' e' ndee naa ñu'u'

(Lc. 11:33-36)

22 'Nduchi' nuu' e' ndii, ndee naa kaq tuún xa'a' ñu'u' nde'j e' nduu' a. Sakan' na kuii' naa' yoo vā'a nduchi' nuu' e' ndii, chitu' ñu'u' nde'j e' xiin' ñu'u', ña taxi' Ndiosí. 23 Ndisu naa' yoo va'a a ndii, kanii' ñu'u' nde'j e' yoo iin' yavi. Sakan' na kuii' naa' kuāsa' xachi' yi'e ñu'u' jaan' ñu'u' nde'j e' ndii, ya'a iin yavi a.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a ndioq' inji e' xa'a' ña vika'

(Lc. 16:13)

24 'Ndee iin ne yivi' küvi kaka nuu' nuu' uvi ta'an xto'q. Kuachij ndii kundasi' nja iin ra, te kundani nja inga ra, uun koqo'ni nja yu'u' iin ra, te saq nja kuenta kuu' inga ra. Xa'a' a jaan' na küvi kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí te kaka nuu' tu ndo' nuu' ña vika' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a kundij'ni e' xa'a' ña kuni nuu' e' te kutjaku e'

(Lc. 12:22-31)

25 Sakan' na ka'an i xiin' ndo' ña kundij'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo' uun ña ko'q ndo' te kutjaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña kuni kui'nu ndo'. Kuachij ndii yoo ña ka'nu' ka xa'a' kivi' ñuu' e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu'

kā xa'a' n̄u'u' nde'i' e' tē sakan' toto n̄a ni'nu' e'. ²⁶ Chuun xa'a' vā ndo' sqa xaa' sqa ti' ta'nu' ndivi'. Ti' jaan' ndii, ch'i' ri', tē nākaya ri' n̄a sav'i', tē tāxa'a' tū ri' a yaka. Ndisu yuva' e' Ndiosi, n̄a ndu'u' ndivi', xaman'i' n̄a'a'. Tē ndiaa ya'vi' ya'a' kā ndo' tē sakan' ti' jaan'. ²⁷ Ndo'ó, ne ndi'ni' xava'a ndii, k̄uvi' ndaşasukun xiin' m̄ji' kā ndo' n̄i' ndee jin kondō nda'a'. ²⁸ ¿Ndichun na ndi'ni' ndo' xa'a' toto ndo'? Chuun xa'a' ndo' sqa xa'nu' ita lirio. Itā jaan' ndii, xāchuun' a, tē k̄unu' a toto. ²⁹ Ndisu ka'an' j̄ xiin' ndo' n̄a n̄i' ndee rey Salomón n̄i' ni'nu' toto ndatun' vā ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee tē vika' xava'a n̄i' nduu' rā. ³⁰ Naa' sakan' xandatun' Ndiosi ita n̄o yoo xa'a' ku'u', n̄a ita' v̄it̄in, tē tiaan xixi' a nuu' n̄u'u' ndii, sqa kā v̄i' tū ndo'ó, tax̄i' a n̄a va'a' kā nda'a' ndo', tee' ndee sie vā jin' ndo' xini' n̄a'a' ndo'. ³¹ Xa'a' a jaan' na k̄undi'ni' ndo' ka'an' xiin' ta'an' ndo' ndii: "¿Yoo nduu' a kaxi' e', uun yoo nduu' a ko'ó e', uun ndee toto k̄u'nu' e'?" ³² Kuach̄i' ndii sakuu' n̄a jaan' xika' nduku' ne xini' yoo Ndiosi. Ndisu ndo'ó ndii, xā xini' yuva' e' Ndiosi, n̄a ndu'u' ndivi', n̄a kun' sakuu' n̄a jaan' nuu' ndo'. ³³ Sakan' na kui'i' ndee chaa' kā xi'na nduku' ndo' n̄a ka'ndia chuun' Ndiosi nimá ndo' xiin' n̄a sachuun' ndaku' ndo' nuu' a, tē tax̄i' tū a sakuu' n̄a jaan' nda'a' ndo'. ³⁴ Xa'a' a jaan' na k̄undi'ni' ndo' xa'a' n̄a xka'ndia tiaan. Kuach̄i' ndii xā yoo n̄a k̄undi'ni' ndo' xa'a' tiaan. Sakan' n̄a j̄in' kivi' ndii, xā yoo, xā yoo n̄a ndi'ni' e' xa'a' xiin' a.

7

Yo'o' sania'á Jesús n̄a v̄a'q n̄atava' e' kuenta kuu' ne yivi'
(Lc. 6:37-38,41-42)

¹ 'Nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', tē nātava' tū Ndiosi kuenta kuu' ndo'ó xa'a' n̄a jaan'. ² Kuach̄i' ndii, sqa nii' nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' ndii, nii' sakan' tū nātava' Ndiosi kuenta kuu' ndo'ó, tē xiin' ku'va', n̄a nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' jaan', nātava' tū Ndiosi kuenta kuu' ndo'ó. ³ ¿Ndichun na xito' un' xi'e' itun' n̄a naá nduchi' nuu' n̄an̄i' un', tē xito' un' t̄ikundu, tun' naá nduchi' nuu' m̄ji' un'? ⁴ ¿Sqa k̄uvi' ka'an' un' xiin' n̄an̄i' un' ndii: "Tax̄i' un' na xta'ni' j̄ xi'e' itun' nduchi' nuu' un'", k̄i' naá jin' t̄ikundu chie' kā nduchi' nuu' m̄ji' un'? ⁵ Ndo'ó, tē xasuvi' xiin' m̄ji', x̄i'na' kā t̄ikundu chie', tun' naá nduchi' nuu' m̄ji' ndo' xta'ni' ndo', sakan' tē k̄uvi' koto kaxi' ndo', tē xta'ni' ndo' xi'e' itun' n̄a naá nduchi' nuu' n̄an̄i' ndo' jaan'.

⁶ 'Kō'ni' ndo' n̄a nduu' ndit̄ia Ndiosi nuu' naya', koto kā ndiko' kuiin' ri' tē t̄in' ri' ndo'ó, n̄i' ndee kō'ni' tū ndo' yuu' n̄a ndiaa ya'vi' vā n̄a nani' perla nuu' kin̄i, koto kā kue'ni' ri' a.

Yo'o' ka'an' Jesús n̄a xini' s̄o'q Ndiosi n̄a ka'an' e' xiin' a
(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Kakan' ndo' n̄a'a' nuu' Ndiosi, tē tax̄i' n̄a'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' n̄a jaan' nuu' a, tē nat̄iin' ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e' a, tē n̄unia' n̄a'a' a nuu' ndo'. ⁸ Kuach̄i' ndii, sakuu' ne xikán n̄a'a' nuu' Ndiosi ndii, tax̄i' a n̄a jaan' nda'a' n̄ia, tē sakuu' ne nduku' n̄a jaan' nuu' a ndii, nat̄iin' n̄ia a, tē sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, n̄unia' n̄a'a' a nuu' n̄ia.

⁹ 'Kuach̄i' ndii kō'ó' ndee jin' ndo'ó tax̄i' jin' yuu' nda'a' tiaa' si'e' ndo' k̄i' xikán ra' jin' xita' vā'a' kux̄i' rā. ¹⁰ N̄i' ndee tax̄i' tū ndo' jin' ko'ó' nda'a' si'e' ndo' jaan' k̄i' xikán ra' jin' t̄aka' nuu' ndo' kux̄i' rā. ¹¹ Naa' xini' ndo'ó, ne yoo kuach̄i', tax̄i' ndo' n̄a vā'a' nda'a' si'e' ndo' ndii, sqa kā v̄i' tu' yuva' e' Ndiosi, n̄a ndu'u' ndivi' ndii, tax̄i' a n̄a vā'a' nda'a' ne xikán n̄a'a' nuu' a.

¹² Sakan' na kuii' sakuu' ña kuní ndo' saa ne yivi' xiin' ndo' ndii, nii' sakan' tu saa ndo'ó xiin' ña. Kuachí ndii ña jaan' ka'an tu'un ndei' Ndiosí, te ña jaan' tu ñi ka'an te ñi ka'an tiakú tu'un a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' uvi nuu' ichi' ña yoo iin yivi'
(Lc. 13:24)

¹³ 'Yi'e' tein' ko'ni' ndo', sakan' ña ndiká va yi'e', te ndiká va tu ichi' mii' ko'ni' ne kua'an mii' nduxin xachi' ña. Te kua'a' va ne yivi' ko'ni' ichi' jaan'. ¹⁴ Te yi'e' tein' jaan' nduu' mii' nda'ni' ichi' tein', ña kua'an mii' yoo kivi' ñuu, ña kōo' kivi' ndi'i', te kōo' kua'a' ne yivi' ko'ni' ikan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña xaa' ne yivi' kuví nakuní e' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña
(Lc. 6:43-44)

¹⁵ 'Koto' xiin' mji' ndo' nuu' te ka'an tiakú tun vixi, te jaan' ndii, kuaxi ra nuu' ndo' nduu' ra ndee naa mbee, ndisu nimá ra ndii, nduu' a ndee naa lobo ña'a. ¹⁶ Te xiin' ña xaa' ra kuví nakuní ndo' ndee nuu' te yivi' nduu' ra. Sakan' ña kuví ka'ndia e' uva nda'a' tun' ñu', te ñi ndee kuví tu ka'ndia e' higo nda'a' tun' tika'a'. ¹⁷ Sakan' tu tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. ¹⁸ Sakan' ña tun' va'a ndii, kuví kuun' nduu' ña'a nda'a' nu', ñi ndee kuví tu kuun' nduu' va'a nda'a' tun' ña'a'. ¹⁹ Sakuu' tun' kuun' nduu' va'a nda'a' ndii, tia'ndia nu', te xixi nu' nuu' ñu'u. ²⁰ Sakan' na kuii' xiin' ña xaa' tu ne yivi' nakuní ndo' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña.

Yo'o' sania'á Jesús ña süu' sakuu' ne yivi' ndi'vi mii' xa'ndia chuun'
Ndiosí

(Lc. 13:25-27)

²¹ 'Süu' sakuu' ne ka'an xiin' j ndii: "Yo'ó nduu' xt'o' o j, yo'ó nduu' xt'o' o j" ndi'vi mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'. Süu' jaan' ndii ne xaa' ña kuní yuva' e', ña ndu'u' ndivi' kujti' ndi'vi ikan'. ²² Kua'a' va ne yivi' ka'an xiin' j kiji' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' kuachí ña ndii: "Xt'o' o j, Xt'o' o j, ñi ka'an tiakú ndu xiin' ña ndije' un' nuu' ne yivi', te xiin' ña ndije' un' jaan' ñi tava' ndu ña ndiva'a nimá ne yivi', te xiin' ña ndije' un' jaan' ñi xaa' tu ndu kua'a' chuun' ka'nu'", kachí ña. ²³ Sakan' te ka'an j xiin' ne jaan' ndii: "Kōo' kivi' ñi xini j nuu' ndo'ó, ne xaa' ña ña'a. Kuxiqo ndo' nuu' j", kachí j xiin' ña.

Yo'o' ka'an ndiaq Jesús xa'a' uvi tq'an nuu' te xa'a' vi'e
(Lc. 6:47-49)

²⁴ 'Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an j xiin' ndo' ndii, yoo ka xini so'o ña ka'an j yo'o', te saxinú ña a ndii, nakata ña'a' j xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ñi xa'a' vi'e xata' yuu'. ²⁵ Te ñi kuun' va savi', te ñi nakaya va te ñu'u' itia, te ñi xika va tu tachí', te ndije' va ñi kaní a vi'e jaan', ndisu ñi nduva vi'e jaan', sakan' ña xata' yuu' ñi kua'a' a. ²⁶ Ndisu ne xini so'o ña ka'an j yo'o', te saxinú ña a ndii, nakata ña'a' j xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ñi xa'a' vi'e nuu' ñuti'. ²⁷ Ñi kuun' va savi', te ñi nakaya va te ñu'u' itia, te ñi xika va tu tachí', te ndije' va ñi kaní a vi'e jaan', te ñi nduva a, te ñi nduxin xachi' a —ñi kachí a.

²⁸ Te kiji' ndi'j ñi ka'an Jesús ña jaan' ndii, ñi nandaní va ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' ña ñi ka'an a. ²⁹ Sakan' ña ñi ka'an a ña jaan' xiin' ña ndije' ka te sakan' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

8

So'q ni xaq a kij' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Kij' ni nakaa' Jesús xiki' jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a'.

² Ikan' te ni kuyaṭin iin te kumi' kui'e te'i mi' iin' Jesús, te ni nakandu'u' ndiee' ra nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'i'e, naa' kuní un' ndii, kuvj sanda'a un' yu'u —ni kachj ra.

³ Sakan' te ni chikanu' a nda'a' a xini' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a j yo'ó. Nda'a kij' un' —ni kachj a.

Te xa numi' sakan', te ni kiej ña'a' kui'e jaan'. ⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chuun xa'a' un' ña ka'an j xiin' un', ká'an un' xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña ka'a'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mji' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un', te naşoko' un' ña'a nuu' Ndiosí naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña xa ni nda'a xna'a un' —ni kachj a.

So'q ni xaq a kij' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' iin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin'

(Lc. 7:1-10)

⁵ Te kij' nda'ni' Jesús ñuu' Capernaum kua'an a ndii, ni kuyaṭin iin te xiin', te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xiin', te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

⁶ —Táku'i'e, te xika' nuu' nuu' j ndii, kuni kuvj ra kandu'u' ra vi'e j, ni kuu' itun' ra, te u'vi xava'a xini ra —ni kachj ra xiin' a.

⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ku'un te sanda'a ña'a' j —ni kachj a.

⁸ Te ni ka'an te xiin' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'i'e, yu'u ndii, iin te nda'vi so'q kuṭi' nduu' j, sakan' na kuu' va'a yoo a ña ndi'vi un' vi'e j. Kuvj ka'an chuun' kuṭi' un' te nda'a te xika' nuu' nuu' j jaan'. ⁹ Kuachj ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo tu te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kij' ka'an j xiin' iin ra: “Kua'an” ndii, kua'an ra. Te kij' ka'an j xiin' inga ra: “Ñia'a” ndii, kuaxj ra. Te kij' ka'an j xiin' te xika' nuu' nuu' j: “Şaa un' ña yo'ó” ndii, xaa' ra ña jaan' —ni kachj ra xiin' a.

¹⁰ Te ni nandanj va Jesús kij' ni xinj so'q a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' ne ndikun ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, tia'an kuni j ndee iin ne ta'an e', ne Israel, ne ini xini yu'u ndee naa ini te ka'a'. ¹¹ Ka'an j xiin' ndo' ña kua'a' ne kiej sakuu' xaan' iin yivi', mi' keta' nu'u xiin' mi' ketá a ndii, kixin nja, te kundiej nja xiin' Abraham, xiin' Isaac, xiin' Jacob, te kuxj nja mi' xa'ndia chuun' Ndiosí ndjvi'. ¹² Ndisu ne ni kuni a kundiej mi' xa'ndia chuun' a jaan' ndii, tava' ña'a' a ki'e, te ku'un nja mi' iin yavi va, te kuaku u'vi va nja ikan' ndee ke'j vi' nakaxi' nu'u nja —ni kachj a.

¹³ Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te xiin' jaan' ndii:

—Kua'an vi'e un', te na xinu ña kuni un' jaan' şaa ni' ini un' xini un' yu'u —ni kachj a.

Te şava ni hora jaan' ni nda'a te xika' nuu' nuu' te xiin' jaan'.

So'q ni xaq a kij' ni sanda'a Jesús ña' tışo Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-41)

¹⁴ Te kij' ni ki'vi Jesús vi'e Pedro ndii, ni xinj a kandu'u' ña' tışo ra nuu' yivi' tiin' ña'a' ka'ni'. ¹⁵ Sakan' te ni tijn Jesús nda'a' a', te ni kiej ña'a' ka'ni', te ni ndoko' a', te ni xa'a' nduku' a' ña kuxj a.

So'q n̄j xaq̄ a k̄ij' n̄j s̄anda'a Jesús kua'a' n̄j yiv̄i'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ T̄e k̄ij' n̄j kuaa' ndii, n̄j k̄ix̄in nd̄jak̄a n̄j yiv̄i' kua'a', n̄j ñu'u' ñ̄a nd̄jva'a nimá, nuu' Jesús. T̄e xiin' j̄in nd̄aa' yu'u' k̄uj̄i' n̄j t̄ava' a ñ̄a nd̄jva'a jaan' nimá n̄j yiv̄i' jaan'. T̄e n̄j s̄anda'a t̄u a s̄akuu' n̄j kuni kuv̄j nd̄iee' jaan'.

¹⁷ N̄j xaq̄ a sakan' t̄e xin̄u ñ̄a n̄j ka'an Isaiás, t̄e n̄j ka'an tiak̄u t̄u'un Ndiosí, k̄ij' n̄j ka'an r̄a ndii: "M̄ij' r̄a n̄j nak̄uis̄o kui'e ñ̄a ndo'o' yoo', t̄e n̄j na'in t̄u r̄a ñ̄a u'v̄i xini e'", n̄j kach̄j Isaiás.

So'q n̄j ka'an Jesús xiin' t̄e n̄j kuni kundikun ñ̄q'a'

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ K̄ij' n̄j x̄inj̄ Jesús ñ̄a kua'a' ya'a n̄j yiv̄i' yoo s̄aa xinunduu' mii' iin' a ndii, n̄j ka'an chuun' a xiin' t̄e nda'a' xa'a' a ñ̄a xka'nd̄j̄a r̄a xiin' a t̄uku ta'vi' yu'u' m̄inj̄. ¹⁹ Ikan' t̄e n̄j kuyat̄in j̄in t̄e sania'a' t̄u'un nd̄ei' Ndiosí, t̄e n̄j ka'an r̄a xiin' a ndii:

—Tákui'e, ku'un j̄i xiin' un' k̄a kua'an un' —n̄j kach̄j r̄a.

²⁰ T̄e n̄j ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Inḡuj̄ ndii, yav̄j ri' yoo, t̄e s̄aa, ti' ta'nu' nd̄jvi' ndii, cho'o ri' yoo, ndis̄u yu'u, ñ̄a nduu' t̄u t̄e yiv̄i' ndii, k̄oq̄' nd̄ēe j̄in xaan' mii' kuv̄j k̄andu'u' j̄i —n̄j kach̄j a.

²¹ Ikan' t̄e n̄j ka'an t̄u j̄in t̄e ndikún̄ ichi' a xiin' a ndii:

—Tákui'e, x̄i' n̄a tax̄j un' na ku'un naṭaan' j̄i yuva' j̄i, sakan' t̄e k̄ix̄in j̄i t̄e kundikun j̄i yo'ó —n̄j kach̄j r̄a.

²² Ndis̄u n̄j ka'an Jesús xiin' r̄a ndii:

—Nak̄oq̄ un' na naṭaan' n̄j x̄a n̄j xi'j̄ nuu' Ndiosí n̄j yiv̄i' xiin' n̄j̄a. Ndis̄u yo'ó ndii, kundikun k̄ij' yu'u —n̄j kach̄j a.

So'q n̄j xaq̄ a k̄ij' n̄j ka'an chuun' Jesús, t̄e n̄j x̄ikuijn̄ tach̄j' nd̄iee'

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Sakan' t̄e n̄j sk̄o'nu' Jesús t̄ix̄in j̄in tund̄oq̄', t̄e n̄j ket̄a a kua'an a, t̄e kua'an t̄u t̄e nda'a' xa'a' a xiin' a. ²⁴ Sakan' t̄e nd̄iee' va' n̄j xa'a' xika' tach̄j' nuu' m̄inj̄ jaan' sakan' na kuui' n̄j n̄uṭa t̄ikui nd̄ēe ndasi ra' tund̄oq̄' jaan'. Ndis̄u Jesús ndii, k̄ix̄in a. ²⁵ Ikan' t̄e n̄j xa'an s̄andoto' ñ̄a'a' r̄a ka'an r̄a ndii:

—j̄Tákui'e, s̄akak̄u un' ndu, x̄a kuni ndoñu'u' e'! —n̄j kach̄j r̄a.

²⁶ T̄e n̄j ka'an a xiin' r̄a ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Sie va j̄inj̄ ndo' xini ndo' yu'u —n̄j kach̄j a.

T̄e n̄j nd̄ond̄ich̄j̄ a, t̄e n̄j ka'an chuun' a xiin' tach̄j' jaan' xiin' t̄ikui m̄inj̄ jaan'. T̄e n̄j x̄ikuijn̄ ndoq̄ tach̄j' jaan', t̄e n̄j nak̄unaq̄ tax̄in' t̄u t̄ikui m̄inj̄ jaan'. ²⁷ T̄e n̄j n̄andan̄j va' r̄a ka'an xiin' ta'an' r̄a ndii:

—¿Yoo nduu' t̄u t̄e yiv̄i' kaa', na kuui' nd̄ēe tach̄j' xiin' t̄ikui m̄inj̄ ka'an chuun' r̄a xiin', t̄e kandixa' ñ̄a'a' a? —n̄j kach̄j r̄a.

So'q n̄j xaq̄ a k̄ij' n̄j t̄av̄q' Jesús ñ̄a nd̄jva'a nimá uv̄i ta'an t̄e ñ̄u'u' Gadara

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Sakan' t̄e k̄ij' n̄j xaq̄ Jesús t̄uku ta'vi' yu'u' m̄inj̄ jaan' nuu' ñ̄u'u' n̄j nd̄iee' ñ̄uu' Gadara ndii, n̄j naṭa'an' uv̄j ta'an t̄e yiv̄i' xiin' a. T̄e jaan' ndii, ñ̄u'u' ñ̄a nd̄jva'a nimá r̄a. T̄e n̄j k̄iēe r̄a yav̄j nd̄ij̄ mii' nd̄iee' r̄a, t̄e j̄yo va' kuu' r̄a, sakan' na nd̄ēe j̄in n̄j yiv̄i' n̄j kuv̄j xka'nd̄j̄a ichi' jaan'. ²⁹ T̄e n̄j kuaa' r̄a ka'an r̄a ndii:

—¿Ndichun kuax̄j un' s̄ataña'a' un' ndu'u, Jesús, si'e Ndiosí? ¿Ñáa kuax̄j un' t̄e s̄ando'o' u'v̄i un' ndu'u ñ̄a kuni k̄a xaq̄ kiv̄j' so'q' ndi'i'? —n̄j kach̄j r̄a.

³⁰ Sie ndoŋo' mii' iin' Jesús xiin' uvj' saa' te jaan' ndii, ñu'u' iin' t'v'j' chie kinj' xaxj' ri' ku'u'. ³¹ Te n' ka'an nda'vi ña ndjva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' tava' un' ndu'u' nimá te yo'o' ndii, taxj' un' ña ku'un' ko'nj' ndu tixin kinj' kaa' —nj' kachj' a.

³² Sakan' te n' ka'an Jesús xiin' a ndii:

—Kua'an ndo' —nj' kachj' a.

Sakan' na kuii' n' kje'e a nimá te yivi' jaan', te n' ko'nj' a tixin kinj' jaan'. Ikan' te n' taxa'tan' ri' kua'an ri', te n' nakaa' ri' mii' nako' itun, te n' koyo ri' tixin tiku'i mjin' jaan', te n' ndoñu'u' ri'. ³³ Te yivi', te ndiee' xito' kinj' jaan' ndii, n' xinu' ra kuan nu'u' ra. Te n' ka'an ra xiin' ne ndiee' ñu'u' ra sakuu' ña n' xka'ndja' ikan', ña n' ndo'o' te n' ñu'u' ña ndjva'a nimá jaan'.

³⁴ Te sakuu' ne ndiee' ñu'u' jaan' ndii, n' kje'e nja' xan koŋo' nja' Jesús. Te kij' n' xinj' ña'a' nja' ndii, n' ka'an nda'vi nja' xiin' a ña' keta' a nuu' ñu'u' nja' jaan'.

9

So'ŋo' n' xaa' a' kij' n' sanda'a' Jesús iin' te kui'e xa'a'
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Te n' sko'nu' Jesús tixin tundo'o', te n' xka'ndja' a tuŋu' ta'vi' mjin', te n' xaa' a' ñu'u' mii' ndu'u' a. ² Te n' xaa' ndia'vi' te yivi' xiin' iin' te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' tun' xto. Te kij' n' xinj' Jesús ña' inj' te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, n' ka'an a xiin' te kuni' kuvj' jaan' ndii:

—Kaka' nimá un', pja'un, xa' n' ndoyo' kuachj' un' —nj' kachj' a.

³ Sakan' te n' ka'an sava' te sania'a' tu'un' ndej' Ndiosí, te ita' ikan' xiin' nimá ra ndii: “Kanja'a' te kaa' xa'a' Ndiosí”, n' kachj' ra. ⁴ Ndisu' Jesús ndii, n' xinj' a ña' ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te n' ka'an a xiin' ra ndii:

—Vá'a' ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' j. ⁵ Sakan' ña, ¿ndee' ña' nduu' ña' xaku' ka' vixi' ka'an j' xiin' te kaa', tuu' ndo'o'? ¿Ñáá' ña' xa' n' ndoyo' kuachj' ra, uun' ñáá' ña' ndoŋo'o' ra te ku'un' ra? ⁶ Sakan' na kuii' nia'a' yu'u, ña' nduu' tu' te yivi', ndo'o' ña' kumi' j' ndiee' iin' yivi' te sandoyo' j' kuachj' ne yivi' —nj' kachj' Jesús.

Sakan' te n' ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'o' ka'an j. Ndoko'o' un', te na'in' un' tun' xto' un', te nu'u' un' vj'e' un' —nj' kachj' a.

⁷ Sakan' te n' ndondichj' ra te kuan nu'u' ra vj'e' ra. ⁸ Te kij' n' xinj' ne yivi' kua'a' jaan' ña' n' yo'o' ikan' ndii, n' nandanj' va' nja, te n' xaka'nu' nja' Ndiosí xa'a' ña' n' taxj' a ndiee' jaan' nda'a' te yivi'.

So'ŋo' n' xaa' a' kij' n' kaja' Jesús Leví Mateo
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Te kij' xka'ndja' Jesús kua'an a ndii, n' xinj' a ndu'u' iin' te nani' Mateo mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñu'u' Roma. Te n' ka'an a xiin' ra ndii:

—Nja'a, te kundikun' un' yu'u' —nj' kachj' a.

Sakan' te n' ndondichj' ra, te n' xikundikun' ña'a' ra.

¹⁰ Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vj'e' te jaan' ndii, n' xaa' tu' kua'a' te kendiaa' ya'vj' xa'a' ñu'u' Roma xiin' kua'a' tu' ne ká'an va'a' ne yivi' xa'a', te n' xikundiee' inga' nja' nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' ra. ¹¹ Te kij' n' xinj' te fariseo ña' jaan' ndii, n' ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vá'a' xachi' xaa' te sania'a' ndo'o' kaa' ña' xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vj' kaa', xiin' inga' te xaa' tu' kuachj' kaa' —nj' kachj' ra.

¹² Te n' ka'an Jesús xiin' ra kij' n' xinj' so'ŋo' a ña' n' ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni te tatan' nuu' nja, süu' jaan' ndii ne kuni kuvj kujti' kuni ra nuu'. ¹³ Ndisu kua'an ndo', te sakuaan ndo' ndee na kuni kachj tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: "Kuni j na nasoko' ndo' na'a kujti' nuu' j, süu' jaan' ndii kuni tu i na kuvita ini ndo' xa'a' ne yivi'", kachi a. Sakan' na kuaxi j te kana j te tuu na xachuun' ndaku nja, süu' jaan' ndii kuaxi j te kana j ne xini na yoo kuachj nja te nama nja nimá nja —ni kachj a xiin' ra.

Yo'o' ka'an Jesús na nduu' a ndee naa jin te tunda'a'
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Sakan' te ni kuyatın te nda'a' xa'a' Juan nuu' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ndu'u xiin' te fariseo ndii, yoo nditja chito va ndu. Te, ndichun na yoo nditja te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachj ra xiin' a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Náa kuvj kusuchi' ini ne yivi', ne nu'u' mii' yoo na tunda'a', kij' ndu'u' ka te tunda'a' xiin' nja? Kuasa' tuu yu'u, ndisu xaa jin kivi' kij' tu'un ne yivi' te tunda'a' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a ko nditja ne jaan' —ni kachj a.

¹⁶ Te ni ka'an ka a xiin' nja ndii:

—Ndee jin ne yivi' na'ma' jin toto yata' xiin' jin tu'un' toto xaa'. Kuachj ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nandji toto xaa' jaan', te kuachj ndi' ka toto yata' jaan'.

¹⁷ Te ndee jin tu ne yivi' ndii, taan' nja vino xaa' tixin jin yata'. Sakan' na naa sa nja sakan' ndii, tia'ndia jin jaan' kij' kuiya' ra'. Te kuitja ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu jin' jaan'. Sakan' na kui' kuni a na taan' e' vino xaa' tixin jin' xaa', sakan' te ndoñu'u' saka ndee jin na jaan' —ni kachj a.

So'o ni xaa a kij' ni sanqtiaku Jesús na' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a jin na' ndo'o' kui'e ní'

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Te kij' ka'an ka Jesús na jaan' xiin' te yivi' jaan' iin' a ndii, ni kuyatın jin te xandia chuun', te ni xikuijn xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—Na'a' si'e j ndii, sakan' ni xi' kujti' a'. Ndisu naa' ku'un un' te chikanu' un' nda'a' un' xata' nu'u' nde' a' ndii, natjaku a' —ni kachj ra xiin' a.

¹⁹ Sakan' te ni ndondichi a, te ni xikundikun na'a' a xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁰ Sakan' te ni kuyatın jin na'a' xata' Jesús, na' jaan' ndii, xa kua'an uxj uvj kuiya na ndo'o' a' kui'e ní', te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. ²¹ Sakan' na ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: "Naa' kuvj tondia j tee' toto kujti' a ndii, nda'a' j", ni kachj a'. ²² Ikan' te ni nandjiko' kuiin Jesús, te ni xini a na'a' jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kündj' ni ka un', pia'un, xa ni nda'a' un' xa'a' na ini un' xini un' yu'u' —ni kachj a.

Te ndee kij' sakan' ndii ni nda'a' a'.

²³ Te kij' ni xaa Jesús, te ni ki'vi a vi'e te xandia chuun' jaan' ndii, ni xini a ndiee' te tiv yaa ndii xiin' tun' yoo'. Te ni xini tu a ndiee' ne kuaa' xaku' ti'e'. ²⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kua'an kije sakuu' ndo'. Kuachj ndii kuasa' ni xi' na' sie kaa', süu' jaan' ndii kixin kujti' a' —ni kachj a.

Te ni xaku ndiaa ichi na'a' ne yivi' jaan'. ²⁵ Ndisu kij' ndi' ni tava' Jesús ne yivi' jaan' ndii, ni ki'vi a mii' kandu'u' na' ni xi' jaan', te ni tin a nda'a' a', te ni natjaku a', te ni ndoko'o a'. ²⁶ Te ni tiaku kuento xa'a' na ni yoo ikan' sakuu' nuu' na nu'u' jaan'.

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kiɪ' nɪ sanda'a Jesús uvɪ ta'an tɛ kui'e ndɯchi' nuu'

²⁷ Tɛ kiɪ' nɪ kɛtə Jesús iʃkan' kua'an a ndii, ndikún uvɪ ta'an tɛ kui'e nuu' xata' a kua'an ra kuaa' ti'e ra ka'an ra ndii:

—Yo'ó, ña nduu' sɔani' xika' David, kuvɪta inɪ un' xa'a' ndu —nɪ kachɪ ra.

²⁸ Tɛ kiɪ' nɪ nda'ni a tɪxin vi'e a ndii, nɪ kuyatɪn tɛ kui'e nuu' jaan' nuu' a. Tɛ nɪ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñáá inɪ ndo' ña kuvɪ sanda'a i ndo'ó? —nɪ kachɪ a.

Sakan' tɛ nɪ nakujɪn ra nuu' a ndii:

—Uun ndo', táku'e —nɪ kachɪ ra.

²⁹ Sakan' tɛ nɪ tondɪa nda'a' a ndɯchi' nuu' uvɪ saa' ra. Tɛ nɪ ka'an a xiin' ra ndii:

—Saa niɪ' inɪ ndo' xini ndo' yu'u ndii, nda'a ndo' —nɪ kachɪ a.

³⁰ Sakan' tɛ nɪ natuvɪ ndɯchi' nuu' ra. Tɛ nɪ ka'an ndɪee' a xiin' ra ndii:

—Koto va ndo' tɛ kɪnɪ ndee' inɪ ne yivi' ña nɪ yoo yo'o' —nɪ kachɪ a.

³¹ Sakan' tɛ nɪ kɪee' ra kua'an ra, tɛ nɪ sákiú ndoo' ra kuento kaniɪ' nuu' ñu'u' jaan' xa'a' ña nɪ xaa a xiin' ra.

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kiɪ' nɪ xta'ni' Jesús ña ndɪva'a nimá inɪ tɛ yivi'

³² Tɛ kiɪ' nɪ kɪee' tɛ jaan' kua'an ra ndii, nɪ kɪxin ndɪaka' ne yivi' nuu' a inɪ tɛ i'in'. Tɛ jaan' ndii, ña ndɪva'a, ña xaa' i'in' ne yivi', naá nimá ra. ³³ Tɛ kiɪ' nɪ xta'ni' Jesús ña jaan' nimá tɛ jaan' ndii, numɪ' tɛ nɪ na'ka'an ra. Tɛ nɪ nandanɪ va ne yivi' kua'a' ya'a jaan', tɛ nɪ ka'an nɪa ndii:

—Ndee' inɪ kivi' ti'a'an kɪnɪ e' ña kaa' tejn ne ta'an' e', ne Israel —nɪ kachɪ nɪa.

³⁴ Ndisu nɪ ka'an tɛ fariseo ndii:

—Xiin' ña ndɪee' ña ndɪva'a kuu' nuu' tava' tɛ kaa' nda'a' xa'a' ña ndɪva'a nimá ne yivi' —nɪ kachɪ ra.

Yo'o' sania'á Jesús ña kakən e' nuu' Ndiosí tɛ tɪ'vi' ka a ne sachuun' xa'a' tu'un a

³⁵ Tɛ nɪ xa'an xɪnu' nɪ tu Jesús saa ñuu' xiin' nda'a' ñuu' jaan' sania'á a ne yivi' vi'e miɪ' nakayá nɪa, tɛ ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni Ndiosí ka'ndɪa chuun' a nimá e', tɛ sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' sakuu' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' ñuu' jaan'. ³⁶ Kiɪ' nɪ xɪnɪ a ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, nɪ kuvɪta inɪ a xa'a' nɪa. Sakan' ña xavi va nimá nɪa, tɛ kōo' yoo ka chɪndɪee' ña'a' ndee' naa ndo'o' mbeɛ kɪɪ' kōo' tɛ paɪto xito' ña'a'. ³⁷ Sakan' tɛ nɪ ka'an a xiin' tɛ nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndɪxa' nduu' a ndii, yoo kua'a' ña savɪ', ndisu kōo' kua'a' tɛ tatú xachuun' xa'a' a. ³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndo' xiin' tɛ xiin' ña'a' ña savɪ' na tɪ'vi' kua'a' ka ra tɛ tatú xa'a' ña savɪ' ra —nɪ kachɪ a.

10

Sɔ'ɔ nɪ xaa a kiɪ' nɪ nakaxɪn Jesús uxɪ uvɪ ta'an tɛ nda'a' xa'a' a (Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Sakan' tɛ nɪ kana Jesús uxɪ uvɪ ta'an tɛ nda'a' xa'a' a. Tɛ nɪ taxɪ a ndɪee' ra tɛ tava' ra ña ndɪva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. Tɛ nɪ taxɪ tu a ndɪee' ra, tɛ sanda'a ra sakuu' nuu' kui'e ña ndo'o' ne yivi', xiin' sakuu' ña u'vi xini nɪa.

² Ña yo'o' nduu' kivi' i'in tɛ uxɪ uvɪ ta'an jaan': inɪ tɛ jaan' nani' Simón, tɛ nɪ chɪndu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani' ra, tɛ nani' Andrés, tɛ inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani' ra, tɛ nani' Juan. Tɛ si'e Zebedeo nduu' uvɪ

saa' te jaan'. ³ Te inga tuku ra nani' Felipe, te inga tuku ra nani' Bartolomé, te inga tuku ra nani' Tomás, te inga tuku ra nani' Mateo, te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma nduu' te jaan'. Te inga tuku ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Lebeo, te nani' tu ra Tadeo, ⁴ te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta jin ti'vi' te nani' cananista nduu' ra. Te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

S'o'o ni xaa a kij' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ni tianu' a te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a jaan', ka'an a xiin' ra ndii: —Kú'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne tuku', ni ndee kú'un tu ndo' ñuu mii' ndiee' ne Samaria. ⁶ Süu' jaan' ndii va'a ka ku'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne ta'an' e', ne Israel, sakan' ña ne jaan' nduu' ndee naa mbee, ti' ni xitja i'nu. ⁷ Te kij' kua'an ndo' ndii, ka'an ndoso' ndo' ña xa kuyatin' kuuí ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja. ⁸ Sanda'a ndo' ne kuni kuví, sanatiaku ndo' ne ni xi'j, sanda'a ndo' ne kumi' kui'e te'i, te tava' ndo' ña ndíva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. Kí'in ndo' xu'un' xa'a' ña jaan' na ni xamaní' mji' Ndiosí ña ndiee' jaan' nda'a' ndo'.

⁹ Kõni'j ndo' xu'un' oro, ni ndee xu'un' yuu' yaa, ni ndee xu'un' yuu' ya'a, ¹⁰ ni ndee kõni'j tu ndo' tindaa' ndo', ni ndee inga ndiní ndo', ni ndee inga na'a ndixan' ndo', ni ndee itun' katuvi' ndo'. Sakan' ña te xachuun' ndii, kuni a ña taxí e' ña kuxí ra.

¹¹ Te ndee ka ñuu na'nu' uun ñuu kualí xaa' ndo' ndii, ndatu'un' ndo' ndee te yivi' nduu' te ka'an va'a ne yivi' xa'a' íkan'. Te kundiee ndo' vi'e te jaan' ndee kje'e ndo' ñuu jaan'. ¹² Te kij' ndekuje ndo' vi'e te jaan' ndii, ka'an ndo' ña Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' nja. ¹³ Naa' xata'an ndoo ña maní' jaan' xiin' nja ndii, ndoo a xiin' nja, ndisu' naa' xata'an ña ndoo a xiin' ne jaan' ndii, nandiko' a xiin' ndo'ó. ¹⁴ Te naa' yoo ka nátiin' ndo'ó, uun taxí so'o nja ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee' ndo' vi'e ne jaan' uun ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ndo'. ¹⁵ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundoo' ne ñuu jaan' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ne ni ndiee ñuu Gomorra.

Yo'o' ka'an Jesús ña sando'o' ne yivi', ne ndikún ichi' a

¹⁶ Koto ndo', tianu' j ndo'ó te ku'un ndo' ndee naa mbee, ti' kua'an mii' ñu'u' kua'a' lobo. Sakan' na kuuí' kuni a ña kama koo ndo' ndee naa koo', ndisu' ndasun koo jin ndo' ndee naa paloma. ¹⁷ Te koto xiin' mji' ndo' nuu' te yivi', kuachí ndii sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, te kutun' tu ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakayá ra. ¹⁸ Te sanakua'a tu ra ndo'ó ndee nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' nda'a' rey xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Sakan' te kuví ndiee' yu'u' ndo' xa'a' j nuu' te jaan' xiin' nuu' ne tuku'. ¹⁹ Te kij' sanakua'a ra ndo'ó ndii, kundí'ni ndo' ndee ña ka'an ndo', uun saa ka'an ndo', sakan' ña mji' Ndiosí taxí ña ka'an ndo' kivi' jaan'. ²⁰ Kuachí ndii, süu' ndo'ó nduu' te ka'an kij' sakan', süu' jaan' ndii Espiritu yuva' e' nduu' ña taxí ña ka'an ndo'.

²¹ Te kij' sakan' ndii, xa ta'an' mji' ne yivi' kunduu' ne sanakua'a ña'a' te ka'ni' ña'a' te yivi', te yuva' kunduu' te sanakua'a si'e ra te ka'ni' ña'a' te yivi', te si'e ndii, ndoní'j nda'a' nja nuu' yuva' si'i' nja te ka'ni' ña'a' nja. ²² Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u, ndisu' ne kundieni nuu' ña jaan' ndee so'o' ndi'i' nduu' ne kaku saa Ndiosí. ²³ Te

kij' sando'o' ne yivi' ndo'ó jin ñuu ndii, kunu ndo' ñuu jaan', te ku'un ndo' tuku ñuu. Sakan' ña, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndi'i ñuu ne ta'an' e', ne Israel, ka'an ndoso' ndo' xa'a' i, te xaa' kivi' ña nandjiko' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

²⁴ 'Sakan' ña süu' te ka'nu' ka nduu' te nda'a' xa'a' te sakan' te sania'a' ña'a', te ni ndee süu' te ka'nu' ka tu nduu' te xika' nuu' te sakan' xto'o' ra. ²⁵ Xa va'a ndiva'a naa' nani'i' te nda'a' xa'a' jaan' te ni sania'a' ña'a', te te xika' nuu' jaan' nani'i' xto'o' ra. Naa' ka'an ne yivi' ña Beelzebú nduu' yu'u, ña nduu' xto'o' ndo' ndii, csaá ka vi' tu' ka'an ña xa'a' ndo'ó, ne nduu' kuenta i?

Küyi'vi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuñi' kuni a kuyi'vi e'
(Lc. 12:2-9)

²⁶ 'Sakan' na kuii' kuän yi'vi ña'a' ndo', sakan' ña köo' ndee jin ña iin' sa'vi ña nätuvj, te köo' tu ndee jin ña ñu'u' si'e ña nätuvj saá Ndiosí. ²⁷ Ña ka'an si'e i xiin' ndo' ndii, ka'an ndo' ña jaan' mi' kuvj kuni so'o sakuu' ne yivi' a. Te sakan' tu ña ka'an yaa' i xiin' ndo' ndii, ka'an ndoso' ti'e' ndo' a ndee xini' vi'e. ²⁸ Te kuän yi'vi ndo' ne xa'ni' ne yivi', sakan' ña küyi' sandoñu'u' ña nimá ne yivi'. Va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí, ña kuvj sandoñu'u' ñu'u' nde'i ne yivi' xiin' nimá ña vi'e ndi'aya'.

²⁹ 'Ña ndaku nduu' a ndii, xiin' xu'un' kuachi' kuñi' sata' ne yivi' uvi' ta'an saá, ndee saá ka ni ndii, ndee jin ndaa' ti' jaan' nãma kuein' ñu'u' naa' táxi' yuva' e'. ³⁰ Te ndo'ó ndii, ndee ixi' xini' ndo' xini' Ndiosí saá ta'an kuu'. ³¹ Sakan' na kuii' kuän yi'vi ndo'ó, sakan' ña ndiaa ya'vi' ka ndo' nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saá.

³² 'Yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee yu'u' tu yu'u' xa'a' ña nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'. ³³ Ndisu yoo ka ka'an nuu' ne yivi' ña xini' ña yu'u' ndii, ka'an tu yu'u' nuu' yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xini' i ne jaan'.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús
(Lc. 12:49-53; 14:26-27)

³⁴ 'Kãñi' ndo' ña ni xaa' i te natandjee mani' i ne yivi' jin yivi'. Süu' ni xaa' i te natandjee mani' i ne yivi', süu' jaan' ndii ni xaa' i te sakunta'an' ña'a' i. ³⁵ Kuachi' ndii ni xaa' i te sakunta'an' i jin tiaa si'e xiin' yuva' ra, uun jin ña' si'e xiin' si'i' a', uun jin ña' xanu' xiin' ña' tiso' a'. ³⁶ Sakan' na kuii' ne ndasi' ta'an' xiin' i'jn ne jaan' ndii, xa suvi' kunduu' ne xa ndiee' vi'e mji' ña.

³⁷ 'Yoo ka kundani' ya'a ka yuva' ña uun si'i' ña te sakan' ña kundani' ña yu'u' ndii, xãta'an kunduu' ña ne ndikún ichi' i. Te yoo ka kundani' ya'a ka tiaa si'e ña uun ña'a' si'e ña te sakan' ña kundani' ña yu'u' ndii, xãta'an tu kunduu' ne jaan' ne ndikún ichi' i. ³⁸ Te na yoo ka yoo tu'va, te kundoo' ña ndee naa kundoo' i nuu' krusin', te kundikun ña yu'u' ndii, xãta'an kunduu' ña kuenta i. ³⁹ Kuachi' ndii, yoo ka kuni sakaku' xiin' mi' mji' ndii, kuvj ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu ña xa'a' ichi' yu'u' ndii, natjin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' ña va'a, ña natjin ne ndikún ichi' a
(Mr. 9:41)

⁴⁰ 'Yoo ka natiin' va'a ndo'ó ndii, ndee naa yu'u' natiin' va'a ña, te yoo ka natiin' va'a yu'u' ndii, natiin' va'a tu ña ña ni tãnu' yu'u'. ⁴¹ Te yoo ka natiin' va'a jin te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí xa'a' a ña nduu' ra te ka'an tiaku' tu'un a ndii, ña va'a, ña taxi' Ndiosí nda'a' te jaan', natjin tu ne jaan'

saꝝ a. Te yoo ka natiin' va'a jin te xachuun' ndaku xa'a' ña nduu' ra te xachuun' ndaku ndii, ña va'a, ña taxí Ndiosí nda'a' te jaan', natjin tu ne jaan' saꝝ a. ⁴² Te yoo ka taxi' tee' tikuí vixin tjo' ko' o jin te kualí' kuso'o yo'o' xa'a' ña nduu' ra te ndikún' jchi' i ndii, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña natjin nja ña va'a saꝝ Ndiosí —ñi kachí Jesús.

11

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sákuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí (Lc. 7:18-35)

¹ Te kij' ndi' i ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te uxí uví ta'an, ndee ña kuní a saꝝ ra ndii, ni keṭa a kua'an a te sanía' á a, te ka'an ndoso' tu a nuu' ne ndiee' ñuu ña ñu'u' ijan'.

² Kij' naá Juan ví'e kaꝝ, te ni xiní ra kuento xa'a' ña xaa' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí ndii, ni t'vi' ra uví ta'an te nda'a' xa'a' ra nuu' a, ³ te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni ka'an Ndiosí t'vi' a sákakú ndu'u, uun ñáá kuní a ndiatu' ndu xaa' inga ra? —ñi kachí ra.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an te ka'an ndo' xiin' Juan ña xini so'o ndo' xiin' ña xini nduchi' nuu' ndo', ⁵ ña ne kui'e nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' nja, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' nja, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a nja, ne so'o' ndii, nuniá' so'o' nja, ne ni xi'j ndii, natiaku nja, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' nja. ⁶ Te sañu'u' va' Ndiosí ne nakoꝝ ña iní nja xini nja yu'u —ñi kachí a.

⁷ Te kij' kие' te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koṭo ndo' kij' ni xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáá ni xa'an koṭo ndo' jin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoꝝ' xaa' tachí'?

⁸ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koṭo ndo' na sakan'? ¿Ñáá jin te yivi', te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' ndii, ví'e rey ndiee' te jaan'. ⁹ Sakan' na kuuí', ¿yoo nduu' ra ni xan koṭo ndo'? ¿Ñáá jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, suví xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuṭi' nduu' te jaan'. ¹⁰ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koṭo un', t'vi' i xi'ná jin te xika' nuu' nuu' i, te te jaan' sákoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'. Sakan' yoso' a.

¹¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña tia'an tuví jin te ka'nu' ka jin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tejn ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi', ne nda'vi so'o' kuṭi', nduu' ne ka'nu' ka te sakan' Juan jaan'. ¹² Ndee kivi' ña ni xa'a' ka'an ndoso' Juan te sakuhi' ne yivi' kuenta Ndiosí, te ndee vitin' ndii, ndiee' va xika' ne yivi' kuni ko'ni nja nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá nja, te ne xandieni xiin' mii' kuṭi' nduu' ne ko'ni' ijan'. ¹³ Kuachí ndii, ndee ña kuní ka tuví Juan, te ni ka'an sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' ña ka'an tu'un ndei' a xa'a' ña xka'ndia vitin'. ¹⁴ Te naa' kuni kandixa' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' ndii, Juan jaan' nduu' Elías, te ni ka'an Ndiosí t'vi' a. ¹⁵ Naa' yoo so'o' ndo' ndii, chuun' xa'a' va ndo' ña ni ka'an i xiin' ndo'.

16 '¿Ndee ña ñakata j xiin' ne ndiee' jin yivi' vitin? Nakuitá ña xiin' ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi. 17 Te ka'an xiin' ta'an' ña ndii: "Ni tivj ndu tun' yoo', te ni taxa'a' ndo'. Ni xita ndu yaa nda'vi kua'an, te ni xaku ndo'", kachi xiin' ta'an' ña. 18 Sakan' kuu' ña, kuachi ndii ni kixin Juan, te ni xixi va'a ra, te ni ndee ni xij' tu ra vino, te ni ka'an ndo' ña ña ndi'va'a naa nimá ra. 19 Ikan' te ni xaa yu'u, ña nduu' tu te yivi', te xixi' va'a j, te xi'i' j, te ka'an ndo' ña jin te xixi' ndasi' nuu' nduu' j, te nduu' tu j jin te xini, te ka'an tu ndo' ña nduu' j te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. Ndisu ne kumi' ña ndichi ndii, nia'a ña a xiin' ña xaa' ña —ni kachj Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña nda'vi va kund'o'q ne ndiee' ñuu mii' ni xiin ña ini ña kunj ña'a' ña
(Lc. 10:13-16)

20 Sakan' te ni xa'a' ka'an kuachi Jesús xa'a' ne ndiee' ñuu mii' ni xaa a kua'a' ka' chuyun ka'nu' koo' chukuu', xa'a' a ña ni nama ña nimá ña te saa ña ña kuni' Ndiosí, ka'an a ndii:

21 —Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Betsaida. Naa' ni xaa' j chuyun ka'nu', ña ni xaa j ñuu ndo'ó jaan' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vi' ni nama ne jaan' nimá ña ni'nu' ña toto ndei' te ndiee' ña nuu' yaa' nu'u. 22 Sakan' na kuu' ka'an j xiin' ndo' ndii, chie ka tund'o'q kund'o'q ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'. 23 Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña ka'a ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'ni Ndiosí ndo'ó. Sakan' ña naa' ni xaa' j chuyun ka'nu' ña ni xaa j ñuu ndo'ó jaan' ñuu Sodoma ndii, xa ni nama ne jaan' nimá ña, te kandu'u' ñuu ña ndee vitin. 24 Sakan' na kuu' ka'an j xiin' ndo' ndii, chie ka tund'o'q kund'o'q ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ni ndiee' ñuu Sodoma jaan' —ni kachj Jesús.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espíritu Santo
(Lc. 10:21-22)

25 Xa kivi' jaan' ni nakuatia' ya'a nimá Jesús ni xaa Espíritu Santo, te ni ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó. Yo'ó nduu' xto'q nuu' ndivi' xiin' nuu' ñu'u' jin yivi'. Ni tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuni xiin' nuu' ne ndichi, ndisu ni nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. 26 Uun ndo', tataa, ni xaa un' sakan' xa'a' a ña ña jaan' ni xtañ mii' un' —ni kachj a xiin' Ndiosí.

27 Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi', ne ita' jkan' ndii:

—Ni sanakua'a yuva' j sakuu' ña yoo nda'a' j. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii, yuva' j jaan' kuiti' xini yoo nduu' j. Te ndee jin koo' xini yoo nduu' yuva' j jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a kuiti', xini ña'a' xiin' ne kuni' yu'u nia'a' ña'a' j nuu'. 28 Yoo ka nduu' ndo'ó, ne xa ni xavi va xachuun', te ni xavi va tu ndo' xiin' ña ndiso' ndo' ndii, ña'a' ndo' nuu' j te taxj j nandiee' ndo'. 29 Natjin ndo' chuyun ña taxi' yu'u saa ndo' te kunduu' a ndee naa yoko', tun' kanu' siki' toro nuu' ndo', te kunj ndo' kuu' ndo' ndee naa yu'u, ña jin te va'a nimá nduu' j, te maso tu j, te taxj j nandiee' nimá ndo'. 30 Nja'a' ndo', sakan' ña chuyun nuu' yu'u ndii, süu' chuyun vie nduu' a, te vita tu ña ndiso' j —ni kachj Jesús.

12

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ Kij' sakan' ndii, xka'ndiá Jesús kua'an a jin xaan' mii' yoo trigo kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', te ni xa'a' xi'i te nda'a' xa'a' a soko, sakan' na tu'un' ra yoko' trigo jaan', te xaxi' ra a kua'an ra. ² Kij' ni xin' te fariseo ña xaa' ra ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Koto un', ñndichun na xaa' te nda'a' xa'a' un' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

³ Te ni ka'an Jesús xiin' te fariseo jaan' ndii:

—¿Ñáa' tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kij' ni xi'i ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ⁴ Sakan' ña ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni xixi' ra xita' va'a su'un, tee' ndee xata'an kuxi' ra ña jaan', ni ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', sakan' ña sutu kuñi' xata'an kuxi' ña jaan'. ⁵ Uun, ¿ñáa' tia'an ka'vi ndo' tu'un ndei' Ndiosí ña xa'nú tu sutu kivi' sábado, ña xinandiee' e', xa'a' chuun ña xaa' ra tixin yukun' ka'nu'? Te süu' kuachj nduu' a nuu' ra. ⁶ Ndisu' ka'an i xiin' ndo' ña yu'u, te iin' nuu' ndo' yo'o', nduu' te ka'nu' ka te sakan' yukun' jaan'.

⁷ Kündani ndo' ña ka'an tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Küni i ña nasoko' ndo' ña'a kuñi' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita ini ndo' xa'a' ne yivi'.” Naa' ni kundani ndo' ña jaan' ndii, katun' ndo' ne koto' kuachj kumi'. ⁸ Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a xiin' ra.

S'o' ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús jin te kui'e nda'a'
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Kua'an Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan'. ¹⁰ Te ka'ni jin te kui'e nda'a' ikan'. Te xa'a' a ña ni kuni te fariseo jaan' tjin kuachj ra Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu, ¿ñáa' taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuvj kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

¹¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' jin ndo'ó kumi' jin mbeë, te nama' ri' yavi jin kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñáa' tjin ndo' ri', te xta'ni' ndo' ri' ikan'? ¹² Kachi ka e' ne yivi' ndii, ndiaa ya'vi' ka ne jaan' te sakan' jin mbeë. Sakan' na kuñi' taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña saa e' ña va'a xa'a' ne yivi' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a ndee naa kaa' inga a.

¹⁴ Ni klee' s'o' te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra saa kuvj ka'ni' ra Jesús.

S'o' ka'an ña ni ke'i Isaías xa'a' Jesús

¹⁵ Te kij' ni xin' Jesús ña jaan' ndii, ni keta a ikan', te kua'a' va ne yivi' ni ndikun xata' a kua'an nja, te ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuvj. ¹⁶ Te ni ka'an ndiee' a xiin' ne jaan' ña ka'an nja xiin' ndee jin ne yivi' yoo nduu' a. ¹⁷ Ni ka'an a sakan' te xinu tu'un Ndiosí ña ni ka'an tiakú Isaías xta'an' kij' ka'an ra ndii:

¹⁸ Koto ndo', yo'o' iin' te nda'a' xa'a' i, te ni nakaxin i. Te yo'o' nduu' te kundani i, te va'a va kuni i xini i ña'a' i. Sko'ni' i Espiritu i nimá ra,

te ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku' ña koq ña ndaku saa j.

¹⁹ Kāñi ta'an' kuento ra xiin' ne yivi', te ndé'i loco ti'e' tu ra, te ni ndee kūñi so'o tu ndee jin ne yivi' tachi' yu'u' ra ya'ya.

²⁰ Te sãndo'o' ra ne kuni kuvj nimá, ne nduu' ndee naa tun yoo' tun' xa kua'an ta'nú,

ni ndee tãxi tu ra ña nda'va ndi'i ndee sie ña ndiatu' ini ne yivi', sũu' jaan' ndii tãxi ra ndiee' ne kōo' ndiee' ndee keta va'a ña ndaku saa ra,

²¹ te ini sakuu' ne tuku' kunj ña'a' nja.

Sakan' kachi a.

Kani'a te fariseo xa'a' Jesús

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Sakan' te ni kixin ndjaka ne yivi' jin te naa ña ndiva'a nimá nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te i'in' nduu' ra, te kui'e tu nduchi' nuu' ra. Te ni sanda'a ña'a' a, te ni naka'an tuku' ra, te ni natuvi tu nduchi' nuu' ra. ²³ Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a, ne yoo ikan' ndii, ni nandanj va nja ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Te'e te kaa' tu nduu' ña tianu' Ndiosí sákakú yoo', ña nduu' sjani' xika' David ni —ni kachj nja.

²⁴ Kij' ni xinj so'o te fariseo ña ka'an ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an ra ndii: —Xiin' ndiee' Beelzebú tava' te kaa' ña ndiva'a nimá ne yivi' —ni kachj ra.

²⁵ Ndisu Jesús ndii, ni xinj a saa xanini te jaan', te ni ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' jin ñuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja ndii, ndoñu'u' ñuu' jaan'. Te naa' nata'vi' ne ndiee' jin ñuu' uun ne ndiee' tixin jin vi'e, te kunta'an' nja ndii, nduxin tu ña jaan'. ²⁶ Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sãndoñu'u' xiin' mii' mji' a. ²⁷ Naa' ndixa xna'a ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, ¿yoo taxi' ndiee' te nduu' kuenta ndo'ó te tava' ra ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuii' te jaan' nia'a ña sũu' ña ndaku nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i.

²⁸ Ndisu naa' tava' i ña ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee' Espíritu Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'á i ña xa ni xa'a' xna'a Ndiosí xa'ndia chuun' a tejn ndo'.

²⁹ Sakan' ña, ¿saa kuvj ki'vi jin ne yivi' te sakui'na' nja vi'e jin te ndiee' va naa' sãtini ña'a' nja ña nuu'? Te sakan' vi' kuvj ki'vi nja vi'e ra te sakui'na' nja ña'a ra jaan'. ³⁰ Yoo ka xãchuun' inga' xiin' yu'u' ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' nja, te yoo ka chãndiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nú nuu' i nduu' nja.

³¹ Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachj ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kanja'a nja ndii, koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nja. Ndisu yoo ka kanja'a xa'a' Espíritu Santo ndii, kōo' kivi' koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan'. ³² Te yoo ka kanja'a xa'a' yu'u', ña nduu' tu te yivi' ndii, kuvj koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nja. Ndisu yoo ka kanja'a xa'a' Espíritu Santo ndii, kōo' kivi' koq ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan', ni ndee jin yivi' yo'o', te ni ndee inga jin yivi' nuu' ku'un e'.

Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi' nãkunj e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nja

(Lc. 6:43-45)

³³ Jin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te jin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. Kuachj ndii, xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu' xiní e' ndee nuu' tun' tata nduu' nu'. ³⁴ Ndo'ó ndii, ndee naa

si'e koq' nduu' ndo'. ¿Saa kuvj kjeē ña va'a yu'u' ndo' kij' ne nja'a nduu' ndo'? Kuachj ndii ña ñu'u' chitu' nimá ne yivi' nduu' ña ka'an nja. ³⁵ Ne yivi' va'a ndii, ña va'a, ña taxa'a nja nimá nja, ka'an nja, te ne nja'a ndii, ña nja'a, ña taxa'a nja nimá nja, ka'an nja. ³⁶ Ndisu ka'an j xiin' ndo' ña kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sakuu' nja nataxi kuenta nuu' a xa'a' j'in yu'u' ña kuása kuni ña ñi ka'an nja. ³⁷ Sakan' ña xa'a' tu'un yu'u' mji' ndo' sandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a, te xa'a' tu'un yu'u' mji' tu ndo' katun' a ndo'ó —ñi kachj Jesús.

Ña yo'q' ka'an Jesús xa'a' te xikán ña saa a jin chuun ka'nu' nuu' nja
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Sakan' te ñi ndekuje sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xiin' sava te fariseo, te ñi ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, kuni kuvj ndu jin chuun ka'nu' ña xaa' yo'ó —ñi kachj ra.

³⁹ Te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, ne nja'a, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' jin ne kumi' musa ndii, kuni kuvj ndo' jin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxj ka Ndiosí kuvj ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii, ña ñi xaa' a xiin' Jonás, te ñi ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a j nuu' ndo'. ⁴⁰ Kuachj ndii, naa ñi naa Jonás tixin jin tjak'a' chie va unj ta'an kivi' xiin' unj ta'an ñuu ndii, sakan' kunaq tu ñu'u' nde'j yu'u, ña nduu' tu te yivi', tixin ñu'u' unj ta'an kivi' xiin' unj ta'an ñuu. ⁴¹ Ne ñi ndiee xta'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tjin kuachj nja ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vjtin, kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ñi namá ne jaan' nimá nja kij' ñi xinj so'q nja tu'un va'a ña ñi ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'an xiin' ndo' vjtin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'. ⁴² Te sakan' tu ña' ñi nduu' reina nuu' ñuu Sabá xta'an' ndii, tjin kuachj a' ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vjtin, kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee mii' xan ndi'j jin yivi' ñi kjeē a', te ñi kixin a', te ñi xinj so'q a' ña xini tuni te ñi nduu' rey Salomón. Ndisu ña iin' ka'an xiin' ndo' vjtin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Salomón jaan'.

Ka'an Jesús ña ndo'o' ka jin ne yivi' kij' nandiko' ña ndjva'q nimá nja mii' xq ñi naq a
(Lc. 11:24-26)

⁴³ 'Kij' keta' jin ña ndjva'q nimá jin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' jchi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij' kuása' ni'j' ña'a' a, ⁴⁴ sakan' te ka'an a xiin' mii' mji' a ndii: "Nandiko' tukuu' j nimá te yivi' vj'e e' mii' ñi keta j", kachj a. Te kij' nandiko' a jkan' ndii, ndatun' nimá te jaan' ndee naa kaa' jin vj'e ña xa ñi nati'vj' te ñi ndasandoo ne yivi' tixin a, te ñi ndasandatun' tu nja a. ⁴⁵ Sakan' te kua'an nakaya a inga uxá ta'an ña ndjva'a, ña kijn ka kuu' te sakan' mji' a, te ko'ñi sakuu' a nimá te jaan', te kundjeē a jkan'. Sakan' na kuu' te yivi' jaan' ndii, kijn ka kuvj ra so'q' ndi'j' te sakan' ña nuu'. Te sakan' tu kundoo' ndo'ó, ne nja'a, ne ndiee' jin yivi' vjtin —ñi kachj a.

So'q ñi xaa' a kij' ñi kixin si'i' Jesús xiin' ñanj a nanduku' ña'a' nja
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Te kij' iin' ka Jesús ka'an a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii, ñi xaa' si'i' a xiin' ñanj a, te ita' nja ki'e kuni ka'an nja xiin' a. ⁴⁷ Te ñi ka'an jin ne yivi' xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, sji'i' un' xiin' ñañi un' ndii, k'i'e ita' nja te kuni ka'an nja xiin' un' —ni kachi nja.

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne ni ka'an xiin' a jaan' ndii:

—¿Náá xini ndo' yoo nduu' ndee naa sji'i' i uun ñañi i? —ni kachi a.

⁴⁹ Sakan' te ni nia'a nda'a' a mii' ita' ne ndikún ichi' a, te ni ka'an a ndii:

—Koto' ndo', ne yo'q' nduu' ndee naa sji'i' i xiin' ñañi i. ⁵⁰ Kuachí ndii, yoo ka xaa' ña kuní yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, ne jaan' nduu' sji'i' i xiin' ku'va' i xiin' ñañi i —ni kachi a.

13

So'q' kua'an ña ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin' (Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Te xa kivi' jaan' ni keta Jesús vi'e mii' ndu'u' a, te ni xaa a yu'u' miji, te ni xikundu'u' a ikan'. ² Te ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni skõ'nu' a tixin iin tundoo', te ni xikundu'u' a ikan'. Te sakuu' ne yivi' ndii, ita' nja yu'u' miji te kuni so'q' nja ña ka'an a. ³ Te ni xa'a' a sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

—Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra.

⁴ Te kiji' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuje saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵ Te sava tukú ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi' va ni ndutiá a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶ Ndisu kiji' ni keta ñu'u' ndii, ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kuali' tjo'q' a ndii, ni ichi' a. ⁷ Te sava tukú a ni koyo tein ku'u' iñu'. Te kiji' ni ndutiá iñu' jaan' ndii, ni tavi' a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a. ⁸ Te sava ka tukú a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni kuxun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxí ciento ndikin', te sava a ni taxí uní xiko ndikin'. Te sava tukú a ni taxí oko uxí ndikin'. ⁹ Ndo'ó, ne xini so'q' ndii, chuxun xa'a' ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa (Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákui'e, ndichun na xiin' ña ka'an ndiaa ka'an un' nuu' ne yivi' ka'a' —ni kachi ra.

¹¹ Te ni nakuijin a ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakan' ña ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuji' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu ne jaan' ndii, süu' sakan' nduu' a. ¹² Sakan' ña ne taxi' Ndiosí ña kundani nja ña xini mii' kuji' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, taxi' a te kundani kua'a' ka nja ña jaan'. Ndisu ne sie kuji' kundani xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, ndee ña sie ña kundani nja sanadoso' ndi'j' ña'a' a. ¹³ Sakan' na ka'an i nuu' ne jaan' xiin' ña ka'an ndiaa kuji'. Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuví kuni nja. Te tee' ndee xini so'q', te xini so'q' nja ndii, kundani nja.

¹⁴ Sakan' te xinu' ña ni ka'an tiakú Isaias xa'a' ne jaan' xta'an' ndii: Tee' ndee xini so'q' te xini so'q' nja ndii, kundani nja.

Te'e' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuví kuni nja.

¹⁵ Sakan' ña ni kuxijí va nimá nja,

te ni ndasi kutu' so'q' nja,

te ni ndasi tu' nduchi' nuu' nja.

Sakan' te kuni xachi' nja xiin' nduchi' nuu' nja jaan',

te ni ndee kuni so'q' tu' nja xiin' so'q' nja,

te ni ndee kundani tu' nja xiin' nimá nja,

te nandiko' nja nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

Sakan' nĭ kachĭ rā.

¹⁶ 'Ndisu nĭ sañu'u' vā Ndiosí ndo'ó, sakan' ñā xini nduchi' nuu' ndo' yu'u, tē xini so'ó tū ndo' tū'un ĭ. ¹⁷ Ñā ndaku ka'án ĭ xiin' ndo' ñā kua'a' tē nĭ ka'an tiakú tū'un Ndiosí xta'an' xiin' kua'a' tē nĭ xachuun' ndaku ndii, nĭ kunĭ rā kunĭ nduchi' nuu' rā ñā xini nduchi' nuu' ndo'ó vĭtĭn, ndisu nĭ xĭnĭ rā ā. Tē nĭ kunĭ tū rā kunĭ so'ó rā ñā xini so'ó ndo'ó vĭtĭn, ndisu nĭ xĭnĭ so'ó rā ā.

Ka'án Jesús ndee ñā kuni kachĭ ñā ka'án xa'a' tē kiku' ndĭkin' jaan'
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ 'Kunĭ so'ó ndo' ndee ñā kuni kachĭ ñā ka'án ndĭaa xa'a' tē kiku' ndĭkin' jaan'. ¹⁹ Kijĭ' xini so'ó yoo kā tū'un ñā ka'án xa'a' saā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivĭ', tē kúndanĭ nĭā ñā ka'án ā ndii, kuaxĭ ñā ndĭvā'a, tē tu'un' ā ñā jaan' nimá nĭā. Tē ne jaan' nduu' ndeē naa ndĭkin' ñā nĭ koyo nuu' ĭchi'. ²⁰ Tē sakan' tū, ñu'u' yaxin' vā ñā ndoso' xata' yuu' mii' nĭ koyo savā ndĭkin' ñā nĭ kĭku' tē jaan' nduu' ndeē naa nimá savā tuku' ne yivĭ', ne xini so'ó tū'un Ndiosí, tē vā'ā kuni nĭā natiin' nĭā ā ĭĭn xa'a'. ²¹ Ndisu kōo' tĭo'ō ā nimá nĭā, xa'a' ā jaan' na ĭĭn kanĭ' tĭo' kandixa' nĭā ā. Tē kijĭ' ndo'ō' nimá nĭā uun kijĭ' sando'ō' ñā'a' ne yivĭ' xa'a' ñā kandixa' nĭā tū'un jaan' ndii, nakoo' nĭā ā. ²² Tē ñu'u' mii' yoo ku'u' ĭñu', mii' nĭ koyo savā ndĭkin' jaan' nduu' ndeē naa nimá savā ne yivĭ', ne xini so'ó tū'un Ndiosí. Ndisu ndi'ñĭ vā nimá nĭā xa'a' ñā yoo ĭĭn yivĭ', tē xini xa'an' ñā'a' ñā vika'. Tē tavĭ sakuu' ñā jaan' tū'un jaan', tē nanduu' nĭā ndeē naa ñā kōo' ndĭkin' kuun' ndā'a'. ²³ Tē ñu'u' ñā'ma mii' nĭ koyo ndĭkin', ñā nĭ kĭku' tē jaan', nduu' ndeē naa nimá savā ne yivĭ', ne xini so'ó tū'un Ndiosí tē kúndanĭ nĭā ā. Tē kua'a' vā xachuun' nĭā nuu' Ndiosí. Sakan' ñā savā ne jaan' nduu' ndeē naa ĭtĭā trigo ñā nĭ taxĭ ciento ndĭkin', tē savā nĭā nduu' ndeē naa ĭtĭā trigo ñā nĭ taxĭ unĭ xĭkō ndĭkin', tē savā tuku' nĭā nduu' ndeē naa ĭtĭā trigo ñā nĭ taxĭ okō uxĭ ndĭkin' —nĭ kachĭ Jesús.

Yo'ō' sanĭā'á Jesús ĭĭn ñā ka'án ndĭaa xa'a' ĭtĭā nĭā'ā

²⁴ Tē nĭ ka'an Jesús ĭngā ñā ka'án ndĭaa nuu' ne yivĭ' kua'a' jaan' ndii:

—Ñā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivĭ' ndii, nduu' ā ndeē naa ĭĭn tē yivĭ', tē nĭ chĭ'ĭ ĭĭn nuu' ndĭkin' vā'ā nuu' ñu'u' rā. ²⁵ Ndisu kijĭ' kixĭn sakuu' ne yivĭ' ñuu ndii, nĭ kixĭn tē ndasi' ta'an' xiin' rā, tē nĭ kĭku' rā ndĭkin' ĭtĭā nĭā'ā mii' xā nĭ chĭ'ĭ tē xiin' ñā'ā ndĭkin' trigo jaan', tē kua'an' rā. ²⁶ Tē kijĭ' nĭ nakun' trigo, tē nĭ xa'ñu ā, tē nĭ xa'a' ā kĕee' yoko' ā ndii, nĭ xĭnĭ tē tatú ñā nĭ kĕee' yoko' tū ĭtĭā nĭā'a xiin' ā. ²⁷ Sakan' tē nĭ ndeĭkue, tē xika' nuu' nuu' xto'ō jaan', tē nĭ ndātu'un' ñā'a' rā ndii: "Táku'e, naa' ndĭkin' vā'ā nĭ kĭku' un' mii' xika' un' ndii, ĭndichun na kuii' nĭ nakun' tū ĭtĭā nĭā'a xiin' ā na sakan'?" nĭ kachĭ rā. ²⁸ Tē nĭ nakuĭĭn tē xiin' ñā'a ā ndii: "ĭĭn tē ndasi' ta'an' xiin' e' nĭ xāā ñā jaan'", nĭ kachĭ rā. Sakan' tē nĭ ndātu'un' kā tē xika' nuu' jaan' ka'án rā ndii: "ĭÑáá kuni un' ku'un ndu, tē tū'un ndu ĭtĭā nĭā'a jaan'?", nĭ kachĭ rā. ²⁹ Tē nĭ nakuĭĭn tē xiin' ñā'a jaan' ndii: "Ū'un', koto kā naa' saā ndo' sakan' ndii, kuain' tū'un tū ndo' savā ĭtĭā trigo xiin' ĭtĭā nĭā'a jaan'. ³⁰ Taxĭ ndo' na ku'a'ñu inga' uvĭ saā' nuu' ā ndeē nakuĭxa ñā savĭ'. Sakan' vĭ' tē ka'an ĭ xiin' tē nakaya ñā savĭ' ĭ ndii: Xĭ'ñā kā ĭtĭā nĭā'a kā'ndĭā ndo', tē satĭĭn nu'ñĭ ndo' ā, tē kā'mĭ ndo' ā. Sakan' tē ka'ndĭā ndo' trigo, tē taxā'a ndo' ā tĭxĭn yaka ĭ, kachĭ ĭ xiin' rā", kachĭ tē xiin' ñā'a jaan' —nĭ kachĭ Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ñin ña ka'án ndiaq̄a xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza (Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Tē nī ka'an tū Jesús ñga ña ka'án ndiaq̄a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña nī ki'in ñin te yivi', te nī chi'i' ra a mii' xika' ra. ³² Ndiikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e', ndisu' kii' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u' xit'in', te nanduu' a ñin itun' ko'ó xava'a nda'a', te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuvi' xa'a' cho'q̄ ri' nda'a' nu' —ñi kachi' Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ñin ña ka'án ndiaq̄a xa'a' yuchi' levadura, ña saki'vi pachí xitq' va'q̄ (Lc. 13:20-21)

³³ Tē nī ka'an ka Jesús ñga ña ka'án ndiaq̄a nuu' ne jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa yuchi' levadura kii' ki'in' ñin ña'a' a, te nasaka' a xiin' unī ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'vi pachí a sakuu' jxan' —ñi kachi' a.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' ne yivi' xq̄ mii' ndi'i' ña ka'án ndiaq̄a (Mr. 4:33-34)

³⁴ Tē nī ka'an Jesús sakuu' ña jaan' xiin' ña ka'án ndiaq̄a nuu' ne yivi' jaan'. Te xa xiin' ña jaan' kuji'ti' nī ka'an a xiin' nja. ³⁵ Sakan' nī xaa a te xinu' ña nī ka'an te nī ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an' kii' nī ka'an ra ndii: Xiin' ña ka'án ndiaq̄a tjo' ka'an j, te satuví j ña yoo si'e nda'a' Ndiosí ndee kii' nī xa'a a ñin yivi'. Sakan' nī kachi' ra.

Yo'o' ka'án Jesús ndee ña kuni kachi' ña ka'án ndiaq̄a xa'a' ndikin' itia nja'a

³⁶ Sakan' te nī ndei' Jesús ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an nu'u a vi'e a. Te nī kuyat'in te nda'a' xa'a' a nuu' a, te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' ña ka'án ndiaq̄a xa'a' itia nja'a jaan' nuu' ndu' —ñi kachi' ra.

³⁷ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tē kiku' ndikin' va'a jaan' ndii, ndee naa yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ra. ³⁸ Tē ñu'u' mii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, ndee naa ñin yivi' nduu' a. Te ndikin' va'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá nduu' a. Te ndikin' itia nja'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' ña ndiva'a nimá nduu' a. ³⁹ Tē te ndasi' ta'an' xiin' e', te nī kiku' ndikin' nja'a jaan' ndii, ndee naa ña ndiva'a nduu' a. Te kivi' ña nachii' nja ña saví' ndii, ndee naa kivi' ña kun ndiko' ñin yivi' nduu' a. Te te nakaya ña saví' jaan' ndii, ndee naa ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, nduu' a. ⁴⁰ ñin kachi' naa nī xaa te jaan' nī tu'un' ra itia nja'a jaan', te nī xa'mi' ra a nuu' ñu'u' ndii, sakan' tu xka'ndia a kii' kun ndiko' ñin yivi'. ⁴¹ Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ti'vi' j ki'in' ángele, ña xika' nuu' nuu' j, te tava' ndoo' a ne xaa' kuachí xiin' ne sakoyó ne yivi' nuu' kuachí tejn ne nduu' kuenta j. ⁴² Tē ko'ni' ña'a' a yavi' mii' xixi' ñu'u, te jkan' kuaku' nja ndee ke'j vi' naxaxi' nu'u nja. ⁴³ Sakan' te ne ndaku' nimá nuu' Ndiosí ndii, yi'e ndatun' nja mii' xa'ndia chuun' yuva' e' Ndiosí ndee naa yi'e ñu'u. Ndo'ó, ne xini' so'q̄ ndii, chuun' xa'a' ndo' ña nī ka'an j.

Yo'ó sania'á Jesús ñin ña ka'án ndiaq̄a xa'a' ña ndiaa ya'vi'

⁴⁴ 'Ñā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin ñā ndiaa ya'vi', ñā naá s'i'e nuu' ñu'u' mii' xika' iin te yivi'. Te kij' nī xini inga te yivi' naá a ndii, nī tsi'e tukuū rā a, te va'a va kuni rā xa'a' a, sakan' na kuui' kua'an rā te nī xiko' rā sakuu' ñā nī kumi' rā, te nī sata' rā ñu'u' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' te nī na'in iin yuu' ndatun'

⁴⁵ 'Sakan' tu nakuitá ñā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' ñā nī xaa iin te yivi', te sata' ñā'a te naxiko' rā a. Te jaan' ndii, xika' nduku' rā yuu' ndatun' koo' chukuu'. ⁴⁶ Te kij' nī xini rā iin ndaa' yuu', ñā iin ndiaa ya'vi' koo' chukuu' jaan' ndii, kua'an rā te nī xiko' rā sakuu' ñā kumi' rā, te nī sata' rā a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin ñā ka'an ndiqa xa'a' iin ñunu'

⁴⁷ 'Te sakan' tu nakuitá ñā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' iin ñunu' ñā tava' te yivi' tjaaka' kij' skó'ni' rā a tixin mīnī, te tava' a sakuu' nuu' tjaaka'. ⁴⁸ Te kij' chitu' a ndii, xtá'ni' rā a ndee yu'u' mīnī, te xikundieé rā nakaxin rā ti' va'a, te taan' rā ri' tixin ika', te xatia rā ti' vā'a. ⁴⁹ Sakan' tu xka'ndia a kij' kun ndiko' iin yivi' ndii, kixin ángele te saxioo a ne nja'a tein ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ⁵⁰ te ko'nī a ne nja'a jaan' yavi' mii' xixi' ñu'u', te ikan' kuaku nja ndee ke'i vī' naxaxi' nu'u' nja —nī kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' ñā xqa' xiin' ñā yata'

⁵¹ Te nī ndatu'un' Jesús te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Ñáá kundanī ndo' sakuu' ñā nī ka'an i kaa'? —nī kachi a.

Te nī nakuiin rā ndii:

—Uun ndo', tákui'e —nī kachi rā.

⁵² Sakan' te nī ka'an ka a xiin' rā ndii:

—I'in te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kij' nanduu' rā iin te xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, nduu' rā ndee naa iin te xiin' vī'e. Te xiin' vī'e jaan' ndii, mii' taxa'a rā ñā ndiaa ya'vi' ñā kumi' rā, tava' rā ñā xaa' xiin' ñā yata' —nī kachi a.

*Sq'o nī xqa a kij' nī nandiko' Jesús ñuu a Nazaret
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)*

⁵³ Kij' ndi'i nī ka'an Jesús sakuu' ñā ka'an ndiqa jaan', te nī keta a kua'an a, ⁵⁴ te nī naxaa a ñuu mii' nī xa'nu a. Te nī xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin vī'e mii' nakaya ne ñuu jaan', te nī nandanī va nja ka'an nja ndii:

—¿Mii' ka vī' tu' kuaxi ñā xini tuni te kaa'? Te, ¿mii' ka vī' tu' kuaxi chuun' ka'nu' koo' chukuu' ñā xaa' rā? ⁵⁵ Si'e te tuxi' itun' viti' nduu' rā. Te xini e' ñā Maria nani' si'i' rā. Te ñanī rā nduu' Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. ⁵⁶ Te ñuu yo'o' ndiee' tu' sakuu' ñā'a' ta'an' rā. Na sakan' ndii, ¿mii' ka vī' tu' nī sakuuaan te kaa' ñā jaan'? —nī kachi nja.

⁵⁷ Xa'a' a jaan' na nī nasaa' nja, te nī kandixa' ñā'a' nja. Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ñā'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' rā xiin' ne ndiee' vī'e rā ndii, xito' ka'nu' ñā'a' nja —nī kachi a.

⁵⁸ Te nī xaa a kua'a' chuun' ka'nu' koo' chukuu' ñuu jaan', sakan' ñā nī inī nja xini ñā'a' nja.

14

So'ŋ ni xaa a kii' ni xi'ni Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosi
(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Kij' sakan' ndii, ni xini so'ŋ Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento na ka'an ne yivi' xa'a' Jesus. ² Te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni sakuchi' ne yivi', te ni natiaaku ra. Sakan' na kuii' kumi' ra ndiee' na taxi' xaa' ra kua'a' chuun' ka'nu' —ni kachi ra.

³ Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi ra ni ka'an chuun', te ni tjin te xin' ra Juan jaan'. Te ni satiin na'a' ra xiin' karena, te ni chinaa na'a' ra vi'e kaa xa'a' a na ni kuni ra ndoo va'a ra xiin' na' Herodias. Kuachi ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee na' si'i' Felipe, nanj ra, nduu' a'. ⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an Juan jaan' xiin' Herodes ndii: “Va'a yoo a na ni tunda'a' un' xiin' na' si'i' nanj un'”, ni kachi ra.

⁵ Xa'a' a jaan' na ni kuni Herodes ka'ni' ra Juan, ndisu ni yi'vi ra ne yivi' kua'a', sakan' na kandixa' ne jaan' na te ka'an tiaku tu'un Ndiosi nduu' Juan jaan'. ⁶ Te kij' ni nakuijn kivi' na ni kaku Herodes ndii, ni xaa' a ra jin viko'. Te na' si'e na' Herodias jaan' ndii, ni taxa'a' si'i' a' nuu' ra xiin' nuu' ne ni tatu ra. Te ni xtanj va ra na ni xaa a'. ⁷ Xa'a' jaan' na ni chikandia ra kuento ra na taxi ra nda'a' a' ndee ka na kakan' a' nuu' ra. ⁸ Te kij' ndi' ni tjanu' na' si'i' a' ndii, ikan' te ni ka'an a' xiin' Herodes ndii:

—Xini Juan, te sakuchi' ne yivi', taxi un' nda'a' i tixin jin ko'o' —ni kachi a'.

⁹ Te ni kusuchi' va ini te jaan', ndisu xa'a' na xa ni chikandia ra kuento ra, te ni xini so'ŋ tu sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra na taxi te xiin' na jaan' nda'a' a'. ¹⁰ Te ni ka'an chuun' ra, te ni kendoso' te xiin' jaan' sukun' Juan tixin vi'e kaa. ¹¹ Te ni sko'ni' ra a tixin jin ko'o', sakan' te ni xan ndiaka ra a nda'a' na sava jaan'. Te ni taxi na' jaan' a' nda'a' si'i' a'. ¹² Te ni ndekuje te nda'a' xa'a' Juan, te ni ndani' ra nu'u' nde'j te jaan', te ni nataan' ra a. Sakan' te ni kiee ra kua'an ka'an ra xiin' Jesus na ni xka'ndia ikan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesus u'un mi' te yivi'
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Kij' ni xini Jesus na ni yoo ikan' ndii, ni keta a ikan' xiin' jin tundo'o' te kua'an siin' a jin xaan' mi' taxin' kaa'. Kij' ni xini ne yivi' kuento na xa kua'an a ndii, ni kiee na ki'in' nuu' te kua'an xa'a' na mi' kua'an a jaan'. ¹⁴ Kij' keta a tixin tundo'o' jaan' ndii, ni xini a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyita ini a xa'a' na, te ni sanda'a a ne kuni kuyi ndiee' xiin' na. ¹⁵ Te kij' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Taku'e, mi' ko'o' yoo ndiee' e', te xa ni kuaa' va vitin. Va'a ka sandutia un' ne yivi' te kiku na ku'un na nuu' kual' kaa' te sata' na na kuxi na —ni kachi ra xiin' a.

¹⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni a ndutia na, sakan' na ndo'o taxi na kuxi na —ni kachi a.

¹⁷ Te ni nakuijn ra ndii:

—U'un ta'an so'ŋ xita' va'a xiin' uvi ta'an tjaka' kujti' kumi' ndu —ni kachi ra.

¹⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' a nda'a' i —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' a na kundiee ne yivi' nuu' itja. Te ni ki'in a u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tjaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te

ní taxí a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ní sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tjaka' jaan', te ní taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ní xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ²⁰ Sakan' te ní xixi' sakuu' nja ndee ní nda'ni nja. Ndi'j jaan', te ní nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tjaka'. Te ní chitu' uxí uvi ta'an ika' na'nu' xiin' ña ní ndoo ndoso' jaan'. ²¹ Te ne ní xixi' jaan' ña mii' ndi' te yivi' kuiti' ndii, u'un mii ní kuú ra, ña kuú kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'.

So' o ní xaa a kii' ní xika Jesús nuu' tikui miji
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Xa ka'an e', te ní ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ní ko'ni rá tixin tundoo' te ki'in ichi' rá ku'un rá tukú ta'vi' yu'u' miji jaan'. Te kii' kua'an rá ndii, ní ndoo' a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'. ²³ Kii' ndi'j ní sandutiá ña'a' a ndii, ní kaa' a jin xiki' kua'an a te ndatu'un' siin' a xiin' Ndiosí. Te kii' ní kuñuu ndii, jin ndaa' a sakan' ndu'u' xiki' jaan'. ²⁴ Te xa ma'in' miji kua'an te nda'a' xa'a' jaan' xiin' tundoo', te ndjee' kani' tikui tun' jaan', sakan' ña kuaxi' suma' tachi'. ²⁵ Te kii' xa kitú' kua'an ndii, kua'an xa'a' Jesús nuu' tikui miji jaan' ndee mii' ñu'u' te jaan'. ²⁶ Te kii' ní xini' rá ña kuaxi' xa'a' a nuu' tikui jaan' ndii, ní yi'vi koo' chukuu' rá ka'an rá ndii:

—i'na' kuaxi! —ní kachi' rá.

Kuaa' rá yi'vi rá. ²⁷ Ndisu numi' te ní ka'an Jesús xiin' rá ndii:

—iSandjeni xiin' mii' ndo' te kuán yi'vi ndo', sakan' ña yu'u' nduu' i' —ní kachi' a.

²⁸ Te ní ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' yo'ó xna'a' nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' te xaa xa'a' i nuu' tikui ndee mii' iin' un' ñaa' —ní kachi' rá.

²⁹ Te ní ka'an a xiin' rá ndii:

—Ñia'a' —ní kachi' a.

Sakan' te ní ke'a Pedro tixin tundoo', te ní xa'a' kua'an xa'a' rá nuu' tikui mii' iin' Jesús. ³⁰ Ndisu kii' ní xini' rá ña ndjee' xika' tachi' ndii, ní yi'vi rá, te ní xa'a' ndeka'nú rá, te ní ka'an ti'e' rá ndii:

—i'Tákui'e, sákakú un' yu'u! —ní kachi' rá.

³¹ Numi' te ní sanakaá Jesús nda'a' a, te ní natjin ña'a' a, te ní ka'an a xiin' rá ndii:

—Jin te sie va' ini xini yu'u' nduu' un'. ¿Ndichun na ní ini kua'a' un' xini un' yu'u'? —ní kachi' a.

³² Kii' ní sko'nu' a xiin' rá tixin tundoo' jaan' ndii, ní xikuijn tachi'. ³³ Te ní xikuítá xiti' rá nuu' a ka'an rá xiin' a ndii:

—Ndixa xna'a' ndii, si'e Ndiosí nduu' un' —ní kachi' rá.

So' o ní xaa a kii' ní sanda'a Jesús ne kuni kuví nuu' ñu'u' Genesaret
(Mr. 6:53-56)

³⁴ Te kii' ní xka'ndia Jesús xiin' te jaan' miji jaan' ndii, ní xaa a jin ñu'u' ña nani' Genesaret. ³⁵ Te kii' ní nakuní te ndiee' jaan' Jesús ndii, ní ti'vi' rá kuento kanii' nuu' ñu'u' jaan', te ní kixin ndiaka' ne yivi' sakuu' ne kuni kuví nuu' a. ³⁶ Te ní ka'an nda'vi nja ña taxí a tondia nda'a' kuiti' ne kuni kuví jaan' yu'u' toto a. Te ní nda'a' sakuu' ne ní tondia nda'a' yu'u' toto a jaan'.

15

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuni Ndiosí, te saa e' ña kuni te yivi'

(Mr. 7:1-23)

¹ Sakan' te n̄i kuyat̄in sava te fariseo xiin' sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te n̄i k̄ee ñuu Jerusalén, te n̄i ka'an ra xiin' Jesús ndii:

² —Te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, sáxinú ra ña xi xaá e', ña n̄i ñakoḡ te xij' yata' e'. Kuach̄i ndii n̄atia' ra nda'a' ra ki'in' j̄chi' ña kuní ka kux̄i ra naa n̄i xaḡ te x̄ixa jaan' —n̄i kach̄i ra xiin' a.

³ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Te, ¿ndichun na xa'nú tu ndo'ó ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá m̄ji' ndo'?' ⁴ Kuach̄i ndii ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'.” Te ka'an tu a ndii: “Yoo ka kan̄ia'a xiin' yuva' si'i' n̄ia ndii, kuní a ña kuv̄i n̄ia”, kach̄i a. ⁵ Ndisu ndo'ó ka'an ndii, kuv̄i ka'an j̄in ne yiv̄i' xiin' yuva' si'i' n̄ia ndii: “K̄v̄i ch̄ind̄jee' j̄i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña' a j̄i ndii, xa n̄i tax̄i kuento j̄i ña nd̄it̄ia Ndiosí kund̄yu a.” ⁶ Te ndo'ó ka'an ndii, naa' ka'an j̄in ne yiv̄i' sakan' ndii, kuní a ña ch̄ind̄jee' ka n̄ia yuva' si'i' n̄ia xiin' ña'a n̄ia. Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xi xaá m̄ji' ndo'. ⁷ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' m̄ii' ndii, ndaku va n̄i ka'an Isaías xa'a' ndo' k̄i' n̄i ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí m̄ii' ka'an a ndii:

⁸ Ne yiv̄i' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kūt̄i' n̄ia xito' ka'nu' n̄ia yu'.

Ndisu nimá n̄ia ndii, xika' yoo a nuu' j̄.

⁹ Tiin' ka'nu' saka n̄ia yu'.

kuach̄i ndii ka'an chuun' n̄ia ña xini tuní ne yiv̄i' kūt̄i'.

Te ka'an n̄ia ña tu'un ndei' yu' u' nduu' a, kach̄i a.

—n̄i kach̄i Jesús.

¹⁰ Sakan' te n̄i kan̄a n̄i tukuu a ne yiv̄i' kua'a' jaan', te n̄i kuyat̄in n̄ia nuu' a, te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ndii:

—Kun̄i so'ḡ va sakuu' ndo' te kund̄an̄i ndo' ña ka'an j̄ xiin' ndo'. ¹¹ Ndee j̄in ña xax̄i' ne yiv̄i' s̄at̄ivi' nimá n̄ia nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii kuento ña kiee' yu' u' n̄ia nduu' ña sat̄ivi' nimá n̄ia nuu' a —n̄i kach̄i a.

¹² Sakan' te n̄i kuyat̄in te nda'a' xa'a' a nuu' a, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'i'e, te fariseo ndii, n̄i xt̄an̄i ra ña n̄i ka'an un' jaan' —n̄i kach̄i ra.

¹³ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' ña tata, ña n̄i ch̄i' j̄ yuva' j̄ Ndiosí, ña ndu'u' nd̄ivi' ndii, tu'un a ndee t̄jo'ḡ a. ¹⁴ S̄a' ndo' kuenta kuu' ra. Sakan' ña ndee naa te kui'e nuu' ndiaka' ne kui'e nuu' nduu' te jaan'. Te naa' j̄in ne kui'e nuu' ndiaka' inga ne kui'e nuu' ndii, koyḡ uv̄i s̄a' n̄ia ta'vi' —n̄i kach̄i a.

¹⁵ Te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—S̄a' un' ña va'a te san̄akuachi' un' nuu' ndu' ndee ña kuni kach̄i ña n̄i ka'an nd̄iaḡ un' jaan' —n̄i kach̄i ra.

¹⁶ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, n̄i ndee ndo'ó n̄i kund̄an̄i ña n̄i ka'an j̄ jaan', un'?

¹⁷ ¿Ñáá xini ndo' ña sakuu' ña xax̄i' e' jaan' ndii, x̄it̄i' e' ko'ni' a, te xit̄iá a k̄i' kua'an e' nuu' ku'u? ¹⁸ Ndisu ña ka'an ne yiv̄i' ndii, t̄ix̄in nimá n̄ia kuax̄i a, te ña jaan' nduu' ña sat̄ivi' nimá n̄ia nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña nimá n̄ia kuax̄i ña n̄ia'a, ña xanini n̄ia, naa kuu' ña xa'n̄i' n̄ia ne yiv̄i', xiin' ña kumi' n̄ia musa n̄ia, xiin' ña xiin' n̄ia, xiin' ña xaku'na' n̄ia, xiin' ña ndee' yu' u' siki' n̄ia xa'a' ne yiv̄i', xiin' ña kan̄ia'a n̄ia xa'a' ne yiv̄i'. ²⁰ Ña jaan' sat̄ivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ndisu ña n̄atia' ne yiv̄i' nda'a' n̄ia ki'in' j̄chi' ña kuní ka kux̄i n̄ia ndii, s̄at̄ivi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí —n̄i kach̄i a xiin' ra.

So'ŋ n̄i x̄q̄ a k̄ij̄ n̄i s̄anda'a Jesús ña' si'e ījn ña' tuku'
(Mr. 7:24-30)

²¹ Tē n̄i ket̄a Jesús īkan', tē kua'ān a xiin' tē nda'a' xa'a' a ñu'u' yāt̄in ñu'u' Tiro xiin' ñu'u' Sidón. ²² Īkan' tē ījn ña'a', ña' ndu'u' ñu'u' jāan', ña' nduu' kuenta ne Canaán ndii, n̄i x̄q̄ a' mīi' kua'ān Jesús, tē n̄i ka'ān ti'e a' xiin' a' ndii:

—¡Tákui'e, ña' nduu' s̄jani' xika' David, kuv̄ita in̄i un' xa'a' i'! Ña' si'e i' ndii, ña' ndi'va'a naá nimá a', tē sando'o' va' ña'a' a' —n̄i kach̄i a'.

²³ Ndisu' n̄i nakuijn Jesús nde'e ījn yu'u'. Sakan' tē n̄i kuyat̄in tē nda'a' xa'a' a', tē n̄i ka'ān nda'vi ra' xiin' a' ndii:

—Tákui'e, s̄ā un' ña' va'a' tē nat̄i'vi' ña'a' un', sakan' ña' ti'e' va' ka'ān a' ndikún a' xata' e' —n̄i kach̄i ra'.

²⁴ Tē n̄i nakuijn a' ndii:

—N̄i t̄janu' Ndiosi' yu'u' nuu' ne ta'an' e', ne Israel kuit̄i', ne nduu' nde'e naa mbee, ti' n̄i xit̄ja' i'nu' —n̄i kach̄i a'.

²⁵ Sakan' tē n̄i kuyat̄in ña' jāan', tē n̄i x̄ikuijn xiti' a' nuu' a', tē n̄i ka'ān a' xiin' a' ndii:

—S̄ā va' un' ña' va'a' tē ch̄ind̄je'e' un' yu'u', tákui'e —n̄i kach̄i a'.

²⁶ Tē n̄i ka'ān Jesús xiin' a' ndii:

—V̄a'a' na'j̄n e' ña' xaxi' nuu' ne kuali' tē ko'ni e' ña' jāan' nuu' naya' —n̄i kach̄i a'.

²⁷ Tē n̄i ka'ān ña' jāan' xiin' a' ndii:

—Ña' ndaku ka'ān un', tákui'e, ndisu' nde'e naya' ndii, xaxi' ri' xi'e' ña' koyó t̄ix̄in mesa yu'u' xt̄o'ŋ ri' —n̄i kach̄i a'.

²⁸ Sakan' tē n̄i ka'ān Jesús xiin' a' ndii:

—Nakui'e kua'a, yo'ó ndii, in̄i kua'a' va' un' xini un' yu'u'. Na s̄ā Ndiosi' ña' kuní nimá un' jāan' —n̄i kach̄i a'.

Sakan' tē num̄i' tē n̄i nda'a' ña'a' si'e' a' jāan'.

So'ŋ n̄i x̄q̄ a k̄ij̄ n̄i s̄anda'a Jesús kua'a' ne yiv̄i'
(Mr. 1:32-34)

²⁹ Tē n̄i ket̄a Jesús īkan' tē kua'ān a' yu'u' m̄inj̄ Galilea. Ikan' tē n̄i ka'a a' ījn xik̄i', tē n̄i x̄ikundu'u' a' īkan'. ³⁰ Tē n̄i ndeku'e kua'a' koo' chukuu' ne yiv̄i' nuu' a' ndiaka' n̄ja' ne kuni kuv̄i, naa kuu' ne k̄iv̄j̄ ka'ka, xiin' ne kui'e nduch̄i' nuu', xiin' ne i'in', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne kumi' kua'a' nuu' t̄uk̄u' kui'e. Tē n̄i tand̄je'e n̄ja' ne jāan' nuu' a'. Tē n̄i s̄anda'a ña'a' a'. ³¹ Tē k̄ij̄ n̄i x̄inj̄ ne kua'a' jāan' ña' n̄i yoo' īkan' ndii, n̄i n̄andan̄j̄ va' n̄ja, sakan' ña' n̄i naka'an̄ ne i'in', tē n̄i nda'a' ne kui'e nda'a' uun xa'a', tē n̄i nakaka' ne k̄iv̄j̄ ka'ka, tē n̄i nakoto'ni t̄u' ne kui'e nduch̄i' nuu'. Tē n̄i x̄aka'nu' s̄akuu' ne jāan' Ndiosi', ña' xaka'nu' yoo', ne Israel, k̄ij̄ n̄i x̄inj̄ n̄ja' ña' jāan'.

So'ŋ n̄i x̄q̄ a k̄ij̄ n̄i s̄akuxi' Jesús kumi' mīi' ne yiv̄i'
(Mr. 8:1-10)

³² Sakan' tē n̄i ka'ān a' tē nda'a' xa'a' a', tē n̄i ka'ān a' xiin' ra' ndii:

—Kuv̄ita va' in̄i i' xa'a' ne yiv̄i' kua'a' kaa', sakan' ña' x̄a' kua'ān un̄i kivi' ndiee' n̄ja' xiin' e', tē k̄o'o' a' kumi' n̄ja' kuxi' n̄ja'. Kún̄i i' nat̄i'vi' soko ña'a' i', sakan' ña' j̄yo' kun̄ja'a' n̄ja' ichi' —n̄i kach̄i a'.

³³ Sakan' tē n̄i ka'ān tē nda'a' xa'a' a' xiin' a' ndii:

—Ndisu' mīi' tax̄in' kaa' ndiee' e', tákui'e. S̄ā kuv̄i tax̄i e' ña' kuxi' ne yiv̄i' kua'a' kaa' tē nda'ni' ña' —n̄i kach̄i ra'.

³⁴ Sakan' tē n̄i ndatu'un' ña'a' a' ndii:

—¿S̄ā ta'an xit̄a' va'a' kumi' ndo'? —n̄i kach̄i a'.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a xiin' ndia'vi' tjaka' kual' —ni kachj ra.

³⁵ Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' kua'a' jaan', te kundjeë nja nuu' nu'u' jaan'. ³⁶ Te ni kij'in a uxa saa' xita' va'a xiin' tjaka' jaan', te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te jaan', te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'. ³⁷ Ni xixi' sakuu' ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni nja, te ni sakutu' ra uxa ta'an ika' na'nu' va xiin' ña xaxi', ña ni ndoo ndoso'. ³⁸ Te ne ni xixi' jaan' ña mji' ndi'i' te yivi' kujti' ndii, kumi' mií ni kuu' ra ña küü kuenta ña'a' xiin' ne kuachj'. ³⁹ Ndi'i' jaan' te ni sandutía a ne yivi' kua'a' jaan'. Te ni sko'nu' a tixin jin tundoo', te kua'an a xiin' ra ndee nu'u' ña kandu'u' yatjn nuu' Magdala.

16

Kikán ne yivi' ña saq Jesús jin chuun ka'nu' koo' chukuu'

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Sakan' te ni ndekuje te fariseo xiin' te saduceo mii' iin' Jesús te koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kuui' ni ka'an ra xiin' a ña saq a jin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí. ² Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' ketá nu'u' te kua'a' xa'a' ndivi' ndii, ka'an ndo'ó ndii: “Kivi' va'a kunduu' a tiaan, sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi'”, kachi ndo'. ³ Te kij' kuaxi kitú' te ka'an ndo' ndii: “Kuyun kui'e savi' nunu', sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi', te viko' tuun' va'”, kachi ndo'. Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kundani ndo' saq kuni kachj ña yoo ndivi', ndisu küni kundani ndo' saq kuni kachj chuun ka'nu' ña xini ndo' kivi' vjtin. ⁴ Ndo'ó, ne nja'a, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' jin ne kumi' musa ndii, kuni kuni ndo' jin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxi' ka Ndiosí kuni ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni xaa' a xiin' Jonás, te ni ka'an tiaku' tu'un a, kujti' nia'a' i nuu' ndo' —ni kachj a.

Te kij' ndi'i' ni ka'an a ña jaan', te ni nakoo ña'a' a, te ni ketá a kua'an a.

Ka'an Jesús xa'a' ña vā'a ña sania'á te fariseo

(Mr. 8:14-21)

⁵ Te ni xaa' a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' tuku' ta'vi' yu'u' mjin jaan', ndisu ni ndoso' ra konj' ra xita' va'a. ⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ni kachj a.

⁷ Te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an ra ndii:

—Ka'an a sakan' xiin' e' sakan' ña kōo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

⁸ Te ni xinj' Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an ra, te ni ka'an a ndii:

—Sie va' inj' ndo' xini ndo' yu'u'. ¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' ña kōo' xita' va'a ni'i' ndo'? ⁹ ¿Náá kusaa' küvj' nakunj' ndo' ña ka'an i te kundani ndo' a? ¿Náá naka'an' ndo' ña ni xaa' i kij' ni sakuachi' i u'un ta'an xita' va'a, te ni xixi' u'un mií ne yivi'? ¿Saa' ta'an ika' na'nu' va' ni sakutu' ndo'? ¹⁰ ¿Náá naka'an' tu' ndo' saa' ta'an ika' ni sakutu' ndo' kij' ni saku' i kumi' mií te yivi' xiin' uxa ta'an xita' va'a? ¹¹ ¿Saa' tu' na kusaa' küvj' kundani ndo' ña süu' xa'a' xita' va'a ni ka'an i? Süu' jaan' ndii ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' kuni kachj a ña kuni a koto xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ni kachj a.

¹² Sakan' vj' te ni kundani ra ña ni ka'an Jesús xiin' ra ña koto xiin' mji' ra nuu' yuchi' levadura, ña saki'vi' pachj' xita' va'a. Süu' jaan' ndii kuni a ña koto xiin' mji' ra nuu' ña sania'á te fariseo xiin' nuu' ña sania'á te saduceo.

Ka'án Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo'
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Kij' ni xaá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu' ña nduu' nda'a' ñuu' Cesarea Filipo, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo' nduu' yu'u, ña nduu' tũ te yivi', kachi ne yivi'? —ni kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'án ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un'. Te sava tuku nja ka'án ña Elías nduu' un'. Te sava tuku nja ka'án ña Jeremías nduu' un', uun inga te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' un' —ni kachi ra.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo' nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ni tjanu' a sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Simón, si'e Jonás, sañu'u' va Ndiosí yo'ó, sakan' ña süu' ne yivi' ni satuvi' ña jaan' nuu' un'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ni satuvi' a nuu' un'. ¹⁸ Te ka'án tu yu'u xiin' un' ña yo'ó nduu' Pedro, te ña jaan' kuni kachi a yuu', te yuu' jaan' kunduu' kuei, ne nduu' kuenta i. Te ni ndee ndee' yavi ndii küvi sandoñu'u' ña'a'. ¹⁹ Te nda'a' yo'ó taxi i nda'a', te ka'ndia chuun' un' nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Te ndee ka ña katun' un' jin yivi' yo'ó ndii, xa ni katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' un' jin yivi' yo'ó' ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ndee' ni ka'an chuun' a xiin' sakuu' te nda'a' xa'a' a jaan' ña ka'an ra xiin' ndee jin ne yivi' ña Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi' a.

Ka'án Jesús ndee ña kundó'o a te kuví a
(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Ndee kij' sakan' te ni xa'a' Jesús ka'án a xiin' te nda'a' xa'a' a ña kuni a ku'un a ñuu' Jerusalén te kundó'o u'vi' a saa te xixa nuu' ñuu', xiin' sutu' kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natiaaku a kivi' ña uní. ²² Sakan' te ni xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ni xa'a' kani' kuento ña'a' ra ka'án ra xiin' a ndii:

—Mii' Ndiosí na sakakú na yo'ó nuu' ña jaan', tákui'e. Te koo' kivi' kundó'o un' sakan' —ni kachi ra.

²³ Te ni nandjiko' kuin' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndja'a' ñaa'. Ka'án un' ndee naa ña ndiva'a, te kuni sanama' un' yu'u nuu' kuachí, sakan' ña xanini un' saa kuni Ndiosí. Süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kujtí —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naa' yoo' ka kuni kundikun' ichi' yu'u ndii, kuni a ña naqoo nja ña kuni mii' nja, te na koo tu'va tu nja te kundó'o nja ndee naa kundó'o i nuu' krusin, te kundikun' nja yu'u. ²⁵ Kuachí ndii, yoo' ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuví nja. Ndisu yoo' ka taxi' kivi' ñuu' xa'a' ichi' yu'u ndii, natjin nja kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i. ²⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' ñuu' jin ne yivi' naa' kanando nja sakuu' ña'a' ña yoo jin yivi', te kuví nja nuu' Ndiosí. Sakan' ña koo' ndee jin ña'a' jin yivi' ña kuví chikandja nja xa'a' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i. ²⁷ Kuachí ndii kixin' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi', xiin' ña ndee' yuva' i Ndiosí xiin' ña ndee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a, te cha'vi i jin ne yivi' xa'a' saa ni xika nja jin yivi'. ²⁸ Ña

ndaꝓu ka'án j̄ xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vit̄in ndii, k̄uvī n̄a ndeē kun̄i n̄a kuax̄i yu'u, ña nduu' tu te yivi', te ka'ndiã chuun' j̄ —n̄i kach̄i a.

17

So'o ni xaa a kii' ni nanduũ ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Iñu ta'an kivi' n̄i xka'ndiã, te n̄i naꝓa Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñañj̄ ra, te kua'an siin' a xiin' ra j̄in tindu' sukun. ² Te n̄i x̄inj̄ te jaan' ña n̄i nanduũ ndatun' va a. Te nuu' a ndii n̄i yi'e a ndeē naa ñu'u, te toto a ndii, n̄i nanduũ yaa a ndeē yi'é vi' a. ³ Ikan' te n̄i x̄inj̄ ra ña n̄i tuvī Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' a. ⁴ Ikan' te n̄i ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuax̄i ndu yo'o', tákui'e. Naa' kun̄i un' ndii, kaꝓa' a ndu un̄i ta'an tiã'va' yo'o'. J̄in a kundu'u' yo'ó, te j̄in a kundu'u' Moisés, te j̄in a kundu'u' Elías —n̄i kach̄i ra.

⁵ Ka'án ka Pedro ña jaan' iin' ra, te j̄in n̄i t̄isa'ví tiõ' j̄in viko' yi'é va saꝓuu' ra. Te tein viko' jaan' n̄i ka'an j̄in tach̄i' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e man̄i' j̄, te va'a va kuni j̄ xini ña'a' j̄. Kun̄i so'o ndo' ña ka'án a xiin' ndo' —n̄i kach̄i a.

⁶ Kij̄' n̄i x̄inj̄ so'o te nda'a' xa'a' a jaan' ña jaan' ndii, j̄in n̄i x̄ikundiee ndiee' ra ndeē nuu' ñu'u', te n̄i yi'vi xava'a ra. ⁷ Te n̄i kuyat̄in Jesús mi' ndiee' ra, te n̄i tondjã nda'a' ña'a' a ka'án a xiin' ra ndii:

—Kuãn yi'vi ndo', ndoꝓo ndo' —n̄i kach̄i a.

⁸ Te kij̄' n̄i ndañj̄' ra nuu' ra ndii, n̄i x̄inj̄ ka ra ndeē j̄in te yivi'. Ndee j̄in ndaa' m̄ji' Jesús k̄uít̄i' n̄i x̄inj̄ ra.

⁹ Te kij̄' n̄i naꝓaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, n̄i ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Ka'an ndo' xiin' ndeē j̄in ne yivi' xa'a' ña n̄i satuvī Ndiosí nuu' ndo' kaa'. Ndeē kij̄' naꝓaꝓu tuk̄u yu'u, ña nduu' tu te yivi', te saꝓan' vi' k̄uvī ka'an ndo' xa'a' a —n̄i kach̄i a.

¹⁰ Te n̄i ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na ka'án te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña x̄i'na ka Elías k̄ix̄in, te saꝓan' vi' k̄ix̄in ña saꝓaká ne yivi'? —n̄i kach̄i ra xiin' a.

¹¹ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixã nduu' a ndii, x̄i'na ka Elías k̄ix̄in te saꝓoo' tu'va ra saꝓuu' ña yoo. ¹² Ndisu ka'án yu'u xiin' ndo' ña xa n̄i k̄ix̄in Elías jaan', te n̄i naꝓun̄i ña'a' n̄iã, te n̄i xaa n̄iã saa ka n̄i kun̄i n̄iã xiin' ra. Te ni' saꝓan' sando'o' tu n̄iã yu'u, ña nduu' tu te yivi' —n̄i kach̄i a xiin' ra.

¹³ Ikan' te n̄i kundañj̄ te nda'a' xa'a' a jaan' ña xa'a' Juan, te n̄i saꝓuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ka'án a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús j̄in te sava, te naá ña ndivq'a nimá
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Te kij̄' n̄i xaa Jesús xiin' te jaan' mi' ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a ndii, n̄i kuyat̄in j̄in te yivi', te n̄i x̄ikuijn̄ xiti' ra nuu' a ka'án ra ndii:

¹⁵ —Tákui'e, saa un' ña va'a te k̄uvita j̄inj̄ un' xa'a' tiaã si'e j̄, saꝓan' ña ña ndivã'a naá nimá ra, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te sando'o' xava'a ña'a' a. Te ki'in' j̄chi' nduva ra nuu' ñu'u, te ki'in' tu j̄chi' nama' ra nuu' t̄ikui. ¹⁶ Te xa n̄i k̄ix̄in ndiãka ña'a' j̄ nuu' te nda'a' xa'a' un', ndisu n̄i k̄uvī sanda'a ña'a' ra —n̄i kach̄i ra.

¹⁷ Saꝓan' te n̄i ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—iNe ñi xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' ñi yivi' vitin, te ne ña'a nduu' tu ndo'! ¿Saa ka vi' ta'an ka kivi' koq i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi' kundjēni i ña xaa' ndo'? Ña'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ñi kachj a.

¹⁸ Ìkan' te ñi ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' te ñi ketā a nimá te sava jaan'. Te ndee kij' sakan' ndii, ñi nda'a xachi' ra. ¹⁹ Te ñi kuyatın siin' te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndicun na ñi kuvj xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —ñi kachj ra.

²⁰ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa'a' ka sie va ñi ndo' xini ndo' Ndiosí. Sakan' na ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña naa' sakan' te ñi ndo' xini ndo' Ndiosí tee' lulu ma'á kujti', ndee naa lulu ñi ndjkin' mostaza ndii, kuvj ka'an ndo' xiin' jku' kaa' ndii: “Kuan ketā mii' iin' un' ñaa', te ku'un un' kujin un' kaa'”, te nama a mii' iin' a. Te kōq' ndee ñi ña kuvj saa ndo'. ²¹ Ndisu ña ndiva'a naa ña kaa' ndii, kuní a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kuní tu a ña koq nditja e', te kuvj xta'ni' e' ña kaa' —ñi kachj a.

Tuku ñi ka'an Jesús xa'a' ña kundo'q a te kuvj a

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Te kij' xika' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea ndii, ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ne yivi' yu'u nda'a' te yivi',

²³ te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña unj te natjaku j —ñi kachj a.

Te ñi kusuchi' xava'a' ñi sakuu' te jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' xu'un' xani' xa'a' yukun' ka'nu'

²⁴ Te kij' ñi xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Capernaum ndii, ñi kuyatın te kendiaa' ya'vi' xu'un' xani' xa'a' yukun' ka'nu' nuu' Pedro, te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáa cha'vi te sania'á ndo'ó xu'un' xani' xa'a' yukun'? —ñi kachj ra.

²⁵ Te ñi nakujin Pedro ndii:

—Uun, cha'vi ra —ñi kachj ra.

Te kij' ñi nda'ni Pedro vi'e ndii, xi'na ka Jesús ñi ndatu'un' ña'a' ka'an a ndii:

—¿Saa tuu yo'ó, Simón? Sakuu' rey ñi yivi' ndii, ¿yoq nduu' ne cha'vi ña'a' xu'un' xani'? ¿Ñáa ne ñuu ra, uun ne tuku', ne ndiee' ñuu ra? —ñi kachj a.

²⁶ Te ñi nakujin Pedro ndii:

—Ne tuku', ne ndiee' ñuu ra —ñi kachj ra.

Te ñi ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' na kuu' ne ñuu ra jaan' ndii, ndee sie chā'vi ña'a' ña. ²⁷ Ndisu xa'a' ña kuni sanasaá' e' te kendiaa' ya'vi' jaan' ndii, kua'an minj, te skō'ni' un' tiku un', te tja'ka' nuu' ti' xta'ni' un' ndii, kuni un' naa ñi xu'un' yu'u' ri' kij' nunia' un' un. Na'jn un', te cha'vi un' te kendiaa' ya'vi' xu'un' xani' xa'a' yukun' jaan' xa'a' yo'ó xiin' xa'a' yu'u' —ñi kachj a xiin' ra.

18

Ka'an Jesús yoq nduu' ne ka'nu'

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Kij' sakan' ndii, ñi ndekuje te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a, te ñi ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¿Yoq nduu' te ka'nu' ka nuu' ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá? —ñi kachj ra xiin' a.

² Sakan' te n̄i kaṇa' a j̄in te lulu, te n̄i xan̄i ña'a' a ma'in' ra. ³ Te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' n̄ama ndo' nimá ndo' te kunduu ndo' ndee naa ne kualí' ndii, k̄uv̄i kunduu ndo' kuenta ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá. ⁴ Sakan' ñā ne maso nimá ndee naa te lulu yo'o' nduu' ne ka'nu' ka tein ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá. ⁵ Te yoo ka natiin' j̄in te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ñā nduu' n̄ja kuenta i ndii, yu'u natiin' n̄ja.

Ka'an Jesús ñā iyō va kundō'ō ne kaviko' ne xq̄ in̄i xini Ndiosí te saq̄ n̄ja kuach̄i

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Te ne yivi', ne kaviko' j̄in ne lulu, ne in̄i xini yu'u ndee naa te yo'o', te saq̄ n̄ja kuach̄i ndii, ndee chaa' ka na kot̄j̄in j̄in yuu' molino sukun' ne kaviko' ñā'a' jaan', te sko'ni' n̄ja ndee ma'a' t̄ix̄in m̄ini. ⁷ Iyō va ndo'o' ne yivi' j̄in yivi', sakan' ñā yoo va ñā kaviko' ñā'a' te saq̄ n̄ja kuach̄i, te kuní a ñā xka'ndia ñā jaan' nuu' kivi' ñuu' n̄ja. Ndisu iyō ka kundō'ō ne kaviko' ne yivi' jaan' te saq̄ n̄ja kuach̄i jaan'.

⁸ 'Sakan' na kuui', naa' nda'a' un' uun xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuach̄i ndii, va'a ka kendoso' un' un te skana' un' un. Kuach̄i ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' j̄in ndaa' nda'a' uun j̄in xa'a', te nat̄j̄in un' kivi' ñuu' ñā kōō' kivi' ndi'i, te sakan' ñā ku'un un' xiin' uv̄i saa' nda'a' un' uun xiin' uv̄i saa' xa'a' un' v̄i'e ndjaya' mii' kōō' kivi' nda'va ñuu'. ⁹ Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuach̄i ndii, va'a ka xta'ni' un' un te skana' un' un. Kuach̄i ndii ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e j̄in ndaa' nduchi' nuu', te nat̄j̄in un' kivi' ñuu' ñā kōō' kivi' ndi'i, te sakan' ñā ku'un un' xiin' uv̄i saa' nduchi' nuu' un' v̄i'e ndjaya' mii' xixi ñuu'.

Ka'an Jesús j̄in ñā ka'an ndiaq̄ xa'a' j̄in mbee, ti' n̄i xita

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ 'Koto va ndo' te m̄ii' kuy ndo' xiin' ndee j̄in ne kualí' naa te yo'o'. Sakan' ñā ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ángele ñā xito' ñā'a' nuu' Ndiosí, yuva' e', ñā ndu'u' ndivi'. ¹¹ Kuach̄i ndii yu'u, ñā nduu' t̄u te yivi' ndii, n̄i xaa' i j̄in yivi' te sakakú i ne n̄i kuxiōō nuu' Ndiosí. ¹² ¿Saa' tuu ndo'ó? Naa' sakan' te kumi' j̄in te yivi' ciento mbee, te n̄i xita j̄in ri' ndii, ¿ñáá n̄kōō r̄a ti' kumi' x̄j̄ko xa'un kumi' jaan' xini' j̄in iku', te ku'un nanduku' r̄a ti' n̄i xita jaan' ndee na'in r̄a ri'? ¹³ Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' na'in r̄a ri' ndii, n̄akuat̄ia' ka nimá r̄a xa'a' ti' jaan' te sakan' xa'a' ti' kumi' x̄j̄ko xa'un kumi' ti' n̄i xit̄ja jaan'. ¹⁴ Te j̄in kachi t̄u nduu' a xiin' yuva' e' Ndiosí, ñā ndu'u' ndivi' ndii, kuní a ñā ndoñu'u' ndee j̄in ne kualí' ndee naa te yo'o' nuu' a.

Yo'o' sania' á Jesús ñā kuní a kōō ka'nu' in̄i e' xa'a' ne yivi'

(Lc. 17:3)

¹⁵ Te naa' n̄i xaa' j̄in ñan̄i ta'an ndo' j̄in kuach̄i xiin' ndo' ndii, ku'un ndo' te sa'ki'nd' ñā'a' ndo' kuento kundiee uv̄i saa' m̄ii' ndo'. Naa' tax̄i so'ō r̄a ñā ka'an ndo' ndii, xa' n̄i nduj̄in t̄ukuu' ndo' xiin' te jaan'. ¹⁶ Te naa' tax̄i so'ō r̄a ñā n̄i ka'an ndo' ndii, ku'un n̄aka ndo' j̄in ndaa' uun uv̄i ta'an te ndiee yu'u' xa'a' t̄u'un kui'e jaan', te sakan' kunjan̄i sakuu' t̄u'un kui'e nuu' uv̄i ta'an uun un̄i ta'an te ndiee' yu'u'. ¹⁷ Te naa' tax̄i so'ō t̄u r̄a ñā ka'an te uv̄i ta'an jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' ne nduu' kuenta i xiin' ndo'. Te naa' n̄i ndee tax̄i so'ō t̄u r̄a ñā ka'an ne jaan' ndii, na kunduu' r̄a ndee naa j̄in te xini yoo Ndiosí nuu' ndo' uun ndee naa j̄in te kendiaa' ya'vi'

xa'a' ñu'u Roma. ¹⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndee ka ña katun' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'.

¹⁹ Te ka'an tu i xiin' ndo' ña naa' nakata uvi ta'an ndo'ó kuento ndo' iin yivi' yo'o' xa'a' ndee ka ña'a, te kakan' ndo' a nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁰ Kuachí ndii, mii' ka nakayá uvi ta'an uun uní ta'an ne yivi' kuenta yu'u ndii, ikan' yoo i xiin' ña —ni kachí Jesús.

²¹ Sakan' te ni kuyatín Pedro nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Táku'e, ¿saa ví' ta'an ichi' kuní a koq ka'nu' iní i xa'a' ñaní ta'an' i, ne xaa' kuachí xiin' i? ¿Ñáá ndee uxá ta'an ichi' ví'? —ni kachí ra.

²² Sakan' te ni nakuijn a nuu' ra ndii:

—Süu' ka'an i xiin' un' ña koq ka'nu' iní un' xa'a' ña ndee uxá ta'an ichi' kuítí', süu' jaan' ndii ka'an i ña ndee uní xikó uxí ichi', te uxá ichi' saa un' sakan'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' iin te ni xiin' koq ka'nu' iní xa'a' te ndiso' ika' ña'a'

²³ Xa'a' a jaan' na ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin rey, te kuni nakan' kuenta nuu' te xika' nuu' nuu' ra. ²⁴ Kij' ni xa'a' natava' ra kuenta ndii, ni kixin' ndiaká nda'a' xa'a' ra iin te xika' nuu' nuu' ra, te ndiso' ika' ña'a' uxí mii' xu'un' yuu' oro nuu' ra. ²⁵ Te xa'a' a ña ni kuví chá'ví ra ndii, ni ka'an chuun' xto'o' ra jaan' ña ke'ví ra xiin' ña' si'í ra, xiin' sakuu' si'e ra, xiin' sakuu' ña kumi' ra, te nacha'ví ra ña ndiso' ika' ra jaan'. ²⁶ Sakan' na kui' ni xikuijn xiti' te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni ka'an nda'vi ra xiin' xto'o' ra ndii: "Táku'e, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'ví yo'ó sakuu' a", ni kachí ra. ²⁷ Te xa'a' a ña ni kuvíta iní xto'o' ra jaan' xa'a' ra ndii, ni sandoyo' ra ña ndiso' ika' te jaan', te ni saña' ra te jaan'.

²⁸ 'Ndisu' kij' ni ketá te jaan' kua'an ra ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te xika' nuu' inga' xiin' ra nuu' xto'o' ra jaan'. Te ndiso' ika' ña'a' te jaan' ciento xu'un' yuu' plata. Te ni natujn ña'a' ra, te ni xa'a' ku'ni' ra sukun' te jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: "Nacha'ví ki'í un' ña ndiso' ika' un' yu'u", ni kachí ra. ²⁹ Sakan' te ni xikuijn xiti' te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' nuu' ra ka'an nda'vi ra ndii: "Táku'e, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'ví yo'ó sakuu' a", ni kachí ra. ³⁰ Ndisu' ni xiin' te jaan' kundiatu' ra, süu' jaan' ndii ni xa'an' chinaá ña'a' ra ví'e kaq ndee nacha'ví ña'a' te jaan' ña ndiso' ika' ña'a' ra. ³¹ Te kij' ni xinj ingá ka te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni kusuchi' va iní ra, te ni xan ka'an ra xiin' xto'o' ra sakuu' ña ni yoo ikan'. ³² Sakan' te ni kana' ña'a' xto'o' ra jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii: "Te xika' nuu' ña'a' va nduu' yo'ó, sakuu' ña ni ndiso' ika' un' yu'u jaan' ni yoo ka'nu' iní i xa'a' un' xa'a' a ña ni ka'an nda'vi un' xiin' i. ³³ Sakan' tu ni kuní a kuvíta iní yo'ó xa'a' te xika' nuu' inga' xiin' un' jaan' naa ni kuvíta iní yu'u xa'a' un'", ni kachí xto'o' jaan'. ³⁴ Te xa'a' a ña ni xi'e va xto'o' ra jaan' ndii, ni sanakua'a' ña'a' ra nda'a' te xín' te sando'o' ña'a' ra ndee skachi' ndí' chá'ví ra sakuu' ña ndiso' ika' ra xto'o' ra jaan' —ni kachí a.

³⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Iin kachí saa tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xiin' i'in ndo'ó naa' kōq' ka'nu' iní ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' xa'a' ñaní ta'an' ndo' —ni kachí Jesús.

19

Ka'an Jesús ña vä'a naṭa'vi' ta'an' ne yivi'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Te kij' ndi'j' ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni keṭa a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an a tuḱu ta'vi' iṭja Jordán, te ni xaa a nuu' ñu'u' Judea. ² Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún ña'a' kua'an nja, te ni sanda'a a ne kuni kuvj' ikan'. ³ Sakan' te ni kuyatın sava te fariseo nuu' a te koṭo kua'a' ña'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿ñáá kandej' ña naṭa'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si'i ra ndee ka xa'a'? —ni kachi ra.

⁴ Sakan' te ni naḱujin a nuu' ra ndii:

—Xa xini ndo' ña ka'an tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii, ndee ña nuu' kij' ni xa'a' Ndiosí ne yivi' ndii, iin tiaa xiin' iin ña'a' ni xa'a' a. ⁵ Te ni ka'an a ndii: "Sakan' na kuii' naḱoṭo tiaa yuva' si'i' ra te ndujin ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi' saa' nja ndii, iin ndaa' nanduu' nja", kachi a. ⁶ Xa'a' a jaan' na süu' uvi' ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nja. Sakan' na kuii' ne ni ndasajin Ndiosí ndii, vä'a naṭa'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —ni kachi Jesús.

⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—Naa' sakan' nduu' a ndii, ndichun na ni taxj' Moisés ña ke'j' iin te yivi' iin tutu mii' ka'an a ña naḱoo' ra ña' si'i' ra, te xiin' ña jaan' kuvj' naṭa'vi' ta'an' nja? —ni kachi ra xiin' a.

⁸ Sakan' te ni naḱujin a nuu' ra ndii:

—Xa'a' ña xij' vä nimá ndo' na ni taxj' Moisés ña naṭa'vi' ta'an' ndo' xiin' ña' si'i' ndo', ndisu ña nuu' ndii, süu' sakan' ni yoo a. ⁹ Te yu'u' ka'an xiin' ndo' ña naa' ni kandu'u' ña' si'i' iin te yivi' xiin' inga tiaa, te nata'vi' ta'an' ra xiin' a' te tunda'a' ra xiin' tuḱu ña'a' ndii, xaa' ra kuachj' xiin' a' nuu' Ndiosí. Te naa' tunda'a' iin te yivi' xiin' ña' ni naḱoṭo ra jaan' ndii, xaa' tu te jaan' kuachj' xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí —ni kachi a.

¹⁰ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Naa' sakan' nduu' a xiin' te yivi' xiin' ña' si'i' ra ndii, ndee chaa' ka kaka iin ndaa' e' iin yivi' —ni kachi ra xiin' a.

¹¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Süu' sakuu' ne yivi' kuvj' naṭin ña ka'a', süu' jaan' ndii ne ni naḱaxin Ndiosí kuṭi' kuvj' naṭin a. ¹² Sakan' ña sava te yivi' ndii, tunda'a' mii' ra, kuachj' ndii xa sakan' yoo mii' ra ndee ni tuvj' ra, te sava tuḱu ra ndii, te yivi' ni xaña'ma ña'a', te sava tuḱu ra ndii, xa'a' ña kuni sachuun' ra xa'a' ña ka'ndja chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' tunda'a' ra. Ne kuvj' naṭin ña ka'a' ndii, na naṭin nja —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni sañu'u' Jesús ne kualí'

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Ni ndekuje ne yivi' xiin' ne kualí' nuu' Jesús te tondja nda'a' a xini' nja, te ka'an tu a xiin' Ndiosí xa'a' nja. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'e' ra nuu' te kuaxi xiin' ne kualí' jaan'. ¹⁴ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxj' ndo' na kixin ne kualí' nuu' j' te nakaṣi ña'a' ndo'. Kuachj' ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne inj' xini ña'a' ndee naa inj' ne kualí' ka'a' xini nja yuva' si'i' nja —ni kachi a xiin' ra.

¹⁵ Te kij' ndi'j' ni tondja nda'a' a xini' j'in ne kualí' jaan' ndii, ni keṭa a ikan' te kua'an a.

Sq'o n̄i ka'an Jesús xiin' iin t̄e vika'

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ T̄e kij̄' kua'an a ndii, n̄i kuyat̄in iin t̄e sava nuu' a, t̄e n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Táku'i'e, ña va'a nimá, ¿ndee ña va'a kuní a saa i t̄e nat̄in i kivi' ñuu ña k̄o'o' kivi' ndi'i'? —n̄i kachi ra xiin' a.

¹⁷ Sakan' t̄e n̄i ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij̄' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachi ndii iin ndaa' Ndiosí kuit̄i' nduu' ña va'a nimá. Ndisu naa' kuni nat̄in un' kivi' ñuu ña k̄o'o' kivi' ndi'i' ndii, saxinu un' ña ka'an chuun' Ndiosí —n̄i kachi a.

¹⁸ T̄e n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña kuní a saxinú i? —n̄i kachi ra.

T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kã'ni' un' ne yivi'. Kúmi' un' musa un'. Sãkui'na' un'. Kã'an un' t̄un vixi. ¹⁹ Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'. T̄e kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mi' m̄i' un' —n̄i kachi a. ²⁰ Sakan' t̄e n̄i ka'an t̄e sava jaan' ndii:

—Sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' xa saxinú i ndee kij̄' lulu vi' i. ¿Ndee ña kuní ka saa i? —n̄i kachi ra xiin' a.

²¹ T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni kunduu' un' t̄e ndoo ndi'j̄ nimá nuu' Ndiosí ndii, kua'an t̄e xiko' un' sakuu' ña kumi' un', t̄e tax̄i un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu'. Sakan' t̄e k̄ixin un', t̄e kundikun un' yu'u. Sakan' vi' t̄e kumi' un' ña vika' ndivi' —n̄i kachi a xiin' ra.

²² T̄e kij̄' n̄i x̄inj̄ so'o' t̄e sava jaan' ña jaan' ndii, n̄i kusuchi' va in̄j̄ ra, t̄e n̄i ket̄a ra kua'an ra, sakan' ña t̄e vika' xava'a nduu' ra. ²³ Sakan' t̄e n̄i ka'an Jesús xiin' t̄e nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, vixi xava'a nuu' ne vika' t̄e tax̄i ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña. ²⁴ Tuku n̄i ka'an i xiin' ndo' ña vixi ka nuu' ne vika' t̄e tax̄i ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ña, ndee naa ña k̄ivi t̄u xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —n̄i kachi a.

²⁵ T̄e kij̄' n̄i x̄inj̄ so'o' t̄e nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, so'o' ndiee' ka n̄i nandan̄j̄ ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo t̄u k̄vi kak̄u nuu' kuachi ña? —kachi ra.

²⁶ Sakan' t̄e n̄i nakoto ndiaa' ña'a' Jesús, t̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ne yivi' ndii, k̄vi saa ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, k̄vi saa ña'a' a, sakan' ña ña jaan' ndii, sakuu' ña'a' k̄vi xaa' a —n̄i kachi a xiin' ra.

²⁷ Sakan' t̄e n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'i'e, koto un', ndu'u ndii, n̄i nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, t̄e ndikún ndu yo'ó. ¿Yoo nduu' a kanando ndu xa'a' ña jaan'? —n̄i kachi ra.

²⁸ T̄e n̄i ka'an Jesús xiin' t̄e nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kij̄' nduxaa' iin yivi' kij̄' kunduu' yu'u, ña nduu' t̄u t̄e yivi', t̄e ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i ndii, kundiee' t̄u ndo'ó, ne ndikún yu'u, nuu' ux̄i uv̄i t̄e ka'nu' ijan', t̄e ka'ndia chuun' ndo' nuu' iin t̄i'vi ne ta'an' e', ne Israel, ne nduu' ne ux̄i uv̄i t̄i'vi. ²⁹ T̄e yoo ka nduu' ne n̄i nakoo vi'e ña, uun tiaa' ta'an' ña, uun ña'a' ta'an' ña, uun yuva' si'i' ña, uun si'e ña, uun ñu'u' ña xa'a' ña ndikún ña yu'u ndii, sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí v̄it̄in iin yivi' yo'ó, t̄e tax̄i t̄u a kivi' ñuu ña ña k̄o'o' kivi' ndi'i'. ³⁰ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' v̄it̄in ndii, ne so'o' ndi'i' nandan̄j̄ ña nuu' ku'un e'. T̄e kua'a' t̄u ne

nduu' ne so'o' ndi'i' vjtin ndii, ne nuu' nanduu' nja nuu' ku'un e' —ni kachi a xiin' ra.

20

Sania'á Jesús iin ña ka'an ndiqa xa'a' iin te chi'i' uva

1 Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te chi'i' yo'o' uva, te ni keta nja'a nduku' ra te tatú, te sachuun' xa'a' yo'o' uva jaan'. 2 Te kii' ni xini ta'an' ra xiin' te tatú ndii, ni ndoo ra kuento xiin' te jaan' ña cha'vi ña'a' ra saa xiku'un ya'vi' te yivi' xa'a' iin kivi', te ni ti'vi' ña'a' ra xa'a' uva ra. 3 Te kuyatin' ka iin nja'a ni keta ra kua'an' ra ma'in' ya'vi', te ni xini ra ndiee' so'o' inga te kuni sachuun'. 4 Te ni ka'an' ra xiin' te jaan' ndii: “Kua'an' tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' yo'o' uva i. Te cha'vi' i ndo'ó ña xata'an' kji'n ndo'", ni kachi ra. Sakan' te ni kije te jaan' kua'an' ra. 5 Te iin ke'in' xiin' ka unj ndii, ni xa'an' ni tukuu' ra, te iin kachi ni xaa ra. 6 Te kii' xa kuyatin' ka u'un, te ni keta ni tukuu' ra, te ni xini ni tukuu' ra ndiee' so'o' inga ka te kuni sachuun', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: “¿Ndiichun na ndiee' so'o' ndo' yo'o' nduvi' te kô'o' a xaa' ndo'?” ni kachi ra. 7 Te ni nakuijn te jaan' ndii: “Sakan' ña kô'o' ndee iin te yivi' ni ka'an' xiin' ndu te sachuun' ndu xiin' ra”, ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an' te xiin' ña'a' uva jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an' tu ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' uva i”, ni kachi ra. 8 Te kii' xa kuu' nuu' kua'an' ndii, ni ka'an' te xiin' ña'a' jaan' xiin' te xito' te tatú ra jaan' ndii: “Kana un' te tatú te cha'vi un' ra. Xi'na ka te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' xa'a' un' cha'vi un', te sakan' vi' cha'vi un' te ni ko'ni nuu'", ni kachi ra. 9 Sakan' te ni kuyatin' te ni ko'ni ka u'un jaan', te ni cha'vi xinu' ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. 10 Te kii' ni kuyatin' te ni ko'ni nuu' jaan' ndii, ni xanini ra ña kua'a' ka xu'un' kji'n ra, ndisu iin kachi ni cha'vi ña'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi' kuiti'. 11 Ikan' te ni ka'an' kui'e ra xa'a' te xiin' ña'a' uva jaan' ndii: 12 “Te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' kaa' ndii, iin ndaa' hora so'o' ni xachuun' ra, te iin kachi ni cha'vi un' ra xiin' ndu'u, ndu'u te ni xandjeni xiin' mi' nuu' chuun' nduvi' ka'ni' ti'e", ni kachi ra. 13 Te ni ka'an' te xiin' ña'a' jaan' xiin' iin te tatú jaan' ndii: “Chie kua'a, kô'o' ndee iin ña va'a ni xaa i xiin' yo'ó. ¿Ñáá naka'an' un' ña ni ndoo e' kuento ña cha'vi' i yo'ó saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'? 14 Sakan' na kuii', na'in un' xu'un', ña ni xiku'un' ya'vi' un' te ku'un un'. Kô'o' a ndi'ni yo'ó naa' kuni yu'u cha'vi' i te so'o' ndi'i' kaa' ndee naa ni cha'vi' i yo'ó. 15 ¿Ñáá tuu un' ña kivi' saa i xiin' ña'a' mji' i ndee ka ña kuni i? Uun, ¿tee' te ndasi' nuu' nduu' un' xa'a' a ña nduu' i va'a te yivi' xiin' inga ne yivi'?", ni kachi ra. 16 Sakan' na kuii' kua'a' va ne nduu' ne nuu' vjtin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu' nja nuu' ku'un e'. Te kua'a' va ne nduu' ne so'o' ndi'i' vjtin ndii, ne nuu' nanduu' nja nuu' ku'un e', sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí, ndisu xaku' kuiti' nja natiin' ña kaku nja saa a —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kund'o' o te kivi' a

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Te kii' kua'an' kaa Jesús ichi' nuu' Jerusalén ndii, ni naka siin' a te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an' a xiin' ra ndii:

18 —Xini ndo' ña ichi' nuu' Jerusalén kaa' e' kua'an' e' vjtin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te katun' ra yu'u, te nakuita kuento

ra ña kuní a kuvj i, ¹⁹ te sanakua'a ra yu'u nda'a' te tuku', te sandjeë kui'e te jaan' yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u nuu' krusin. Ndisu kivi' ña unj te natjaku j —nj kachj Jesús xiin' ra.

Sq'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo, ñanj ra
(Mr. 10:35-45)

²⁰ Sakan' te ni kuyatin si'i Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús ndiaka' a' uvi saa' te jaan'. Te ni xikuijn xiti' a' nuu' a, te ni xikan a' iin ña va'a nuu' a.

²¹ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Yoo nduu' a kuní un'? —nj kachj a xiin' a'.

Te ni nakuijn a' ndii:

—Saa un' ña va'a, tákui'e, te ka'an chuun' un' te kundjeë uvi saa' tiaa si'e j yo'o' xiin' un' mii' ka'ndja chuun' un'. Iin ra kunduu' nda'a' kua'a un', te inga ra kunduu' nda'a' itin un' —nj kachj a'.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña xikan ndo' nuu' j. ¿Ñáá kundjeni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundoo' yu'u? ¿Ñáá kundjeni ndo' ña sandoo' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nja xiin' yu'u? —nj kachj a xiin' ra.

Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundjeni ndu —nj kachj ra.

²³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundjeni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundoo' yu'u, te kundjeni tu ndo' ña sandoo' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nja xiin' yu'u. Ndisu ña kundjeë ndo' nda'a' kua'a j, uun nda'a' itin j ndii, süu' yu'u kuní a taxi' ña jaan', süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' ni xa yuva' j Ndiosí ku'ti' natjin a —nj kachj a xiin' ra.

²⁴ Te kij' ni xini sq'o inga te uxj ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra uvi saa' te ñani jaan'. ²⁵ Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tejn nja ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mji' ra yoo. ²⁶ Ndisu süu' sakan' kunduu' a tejn ndo'ó, süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduu' te ka'nu' ka tejn ndo'ó ndii, kuní a kunduu' ra te kaka nuu' nuu' ndo'. ²⁷ Te yoo ka kuni kunduu' te nuu' tejn ndo'ó ndii, kuní a ña kunduu' ra te kaka nuu' nuu' ndo'. ²⁸ Sakan' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi j te kaka nuu' ne yivi' nuu' j. Süu' jaan' ndii kuaxi j te kaka nuu' j nuu' nja, te cha'vj j xiin' kivi' nuu' j xa'a' kuachj kua'a' ne yivi' —nj kachj Jesús xiin' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu' yatjn
ñuu Jericó

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Kij' keta' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó kua'an a ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikun xata' a kua'an nja. ³⁰ Te ndiee' uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu' yu'u' jchi' mii' xka'ndia a kua'an a jaan'. Te kij' ni xini sq'o ra ña Jesús nduu' ña xka'ndia kua'an ndii, ni kuqa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—¡Tákui'e, yo'ó ña nduu' sjani' xika' David, kuvjta inj un' xa'a' ndu! —nj kachj ra.

³¹ Te ne yivi' ndii, ni xi'e nja nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu sq'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—¡Tákui'e, yo'ó ña nduu' sjani' xika' David, kuvjta inj un' xa'a' ndu! —nj kachj ra.

³² Sakan' te ni xikuijn Jesús, te ni kãna ñã'a' a, te ni ndatu'un' ñã'a' a ndii:

—¿Ndee ñã kuní ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachj a.

³³ Te ni ñakuijn uvi saa' te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákui'e, kuní ndu ndii, ñakoto'ni ndu saa un' —ni kachj ra xiin' a.

³⁴ Sakan' te ni kuvita inji a xa'a' ra, te ni tondja nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te jin ni nunja' tjo' nduchi' nuu' ra jaan'. Te ni xikundikun ñã'a' ra.

21

S'o'q ni xaa q kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa nja ñuu Betfagé, ñã naá yatjn xa'a' xiki' ñã nani' Olivos. Ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, ² ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ñã tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaá'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaá' ndii, kunj ndo' tiin jin mburra xiin' jin mburru sie. Nðaxin' ndo' ri' te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³ Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' ndee ka ñã'a ndii, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' jin xa'a', ndi' jaan' te kixin ndiaka tukuu a ri' yo'o'”, kachj ndo' —ni kachj a xiin' ra.

⁴ Sakan' ni xka'ndja a, te xinu ñã ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' ni ka'an ra ndii:

⁵ Ka'an ndo' xiin' ne ndiee' ñuu Sión ndii:

“Koto ndo' kaá' kuaxi rey ndo'.

Ñã maso va nduu' a,

te ndu'u' a xata' jin mburru sie kuaxi a,

te si'e jin kiti', ti' ndiso' ñã'a, nduu' ri'.”

Nj kachj ra.

⁶ Sakan' te ni kjeë te nda'a' xa'a' jaan' kua'an ra, te ni xaa ra saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra. ⁷ Te ni ñaka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mií' iin' Jesús, te ni tandjeë ra toto ñã titi' ra xata' uvi saa' ri', te ni xikundu'u' a xata' ti' sie. ⁸ Te ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, ni xakjn nja toto ñã ndiso' nja ichi'. Te sava tuku nja ni xa'nu nda'a' ni' itun', te ni xakjn nja ichi' mií' xka'ndiá Jesús kua'an a jaan'. ⁹ Te ne yivi', ne ni' ichi' kua'an nuu' a xiin' ne ndikun xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nja ka'an nja ndii:

—¡Na natijn ñã nduu' sjani' xika' David ñã xaka'nu' ñã'a' e'! ¡Sañu'u' va xto'o e' ñã kuaxi kuenta a kaá'! ¡Na natijn Ndiosí, ñã ndu'u' ndieny, ñã xaka'nu' ñã'a' e'! —ni kachj nja.

¹⁰ Te kij' ndi'vi' a ñuu Jerusalén kua'an a ndii, ni ndi'ni va nimá sakuu' ne ñuu jaan' ndatu'un' ta'an' nja ndii:

—¿Yoo nduu' tu te kaá'? —kachi nja.

¹¹ Te ne yivi' kua'a', ne kuaxi xiin' Jesús jaan', ka'an ndii:

—Te kaá' nduu' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te nani' Jesús, te ñuu Nazaret, ñã kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea —kachi nja.

S'o'q ni xaa q kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxí a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Te ni nda'ni' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' u'vi a sakuu' ne xiko' ñã'a xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandjko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tei te xiko' paloma, ¹³ te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: "V'e i ndii, iin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xjin' i nduu' a", kachi a. Ndisu' ndo'ó ndii, xa' ni ndasanduyu' ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi Jesús.

¹⁴ Te ni ndekui'e ne kui'e nduchi' nuu' xiin' ne kui'e xa'a' nuu' a nuu' ki'e jaan', te ni sanda'a' ña'a' a. ¹⁵ Ndisu' ni nasaa' sutu' kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un' ndei' Ndiosí kii' ni xini' ra' ña' ka'nu' ña' ni xa'a' Jesús ikan'. Te ni nasaa' tu' ra' kii' ni xini' so'ó ra' ña' kuaa' ne sava' nuu' ki'e jaan' xaka'nu' nja' Ndiosí ka'an nja' ndii: "Na' natjin' ña' nduu' sjan' xika' David' ña' xaka'nu' ña'a' e'", kachi nja'. ¹⁶ Te ni ka'an' ra' xiin' Jesús ndii:

—¿Ñáá xini' so'ó un' ña' ka'an' ne ka'a'? —ni kachi ra'.

Te ni ka'an' a xiin' ra' ndii:

—Uun, xini' so'ó i. ¿Ñáá ti'a'an' ka'vi' ndo'ó ña' yoso' nuu' tutu' Ndiosí? Ña' jaan' ka'an' ndii: "Ne sava' xiin' ne kuañu'u, ne chichin' ka, kata' yaa' nuu' un' xaka'nu' nja' yo'ó", kachi a —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni nakoo' ña'a' a, te ni keta' a nuu' ñuu' jaan', te kua'an' a ñuu' Betania, te ikan' ni kixin' a.

So'ó ni xa'a' a kii' ni saichi' Jesús iin' tun' ndoko' higuera

(Mr. 11:12-14,20-26)

¹⁸ Nja'a' ya'a' tuku' kivi' kii' kua'an' tukuu' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu' Jerusalén ndii, ni xi'i' a so'ko. ¹⁹ Ikan' te ni xini' a iin' iin' itun' ndoko' higuera' ya'tin' yu'u' ichi' jaan', te ni xa'an' a mii' iin' nu'. Ndisu' koo' ndoko' nu' iin', süu' jaan' ndii yuku' ku'ti' nu' yoo. Sakan' te ni ka'an' Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' xachi' ka' kuun' ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Xa' ka'an' e' te iin' ni ichi' tjo' nu'. ²⁰ Te kii' ni xini' te nda'a' xa'a' a ña' jaan' ndii, ni nandan' va' ra' ka'an' ra' ndii:

—¿Saa' tu' na' iin' ni ichi' ku'ti' tun' ka'a'? —ni kachi ra'.

²¹ Sakan' te ni ka'an' a xiin' ra' ndii:

—Ña' ndaku' ka'an' i xiin' ndo' ndii, naa' ini' ndo' xini' ndo' Ndiosí, te saxii' ndo' nimá ndo' ndee' sie ndii, süu' naa' ña' ka'a' ku'ti' ku'vi' saa' ndo'. Süu' jaan' ndii ku'vi' tu' ka'an' ndo' ndee' xiin' iku' ka'a' ndii: "Kua'an' keta' mii' iin' un' ñaa', te ku'un' sko'ni' xiin' mii' un' ndee' mjin' ka'nu'", kachi ndo', te sakan' xna'a' xka'ndia' a. ²² Te sakuu' ña' kakan' ndo' nuu' Ndiosí kii' ini' ndo' xini' ña'a' ndo' ndii, tax'i' ña'a' a nda'a' ndo' —ni kachi a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo' taxi' ndiee' a

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Te kii' ni ndi'vi' a nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni sania'a' a ne yivi' ndii, ni kuyat'in' ki'in' sutu' kuu' nuu' xiin' ki'in' te xixa' nuu' ñuu' jaan' nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' a ra' ndii:

—¿Yoo' ni tax'i' ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña' xaa' un'? ¿Yoo' ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra'.

²⁴ Sakan' te ni ka'an' a xiin' ra' ndii:

—Ndatu'un' tu' yu'u' ndo'ó iin' ña'a'. Te naa' nakuijin' ndo' a ndii, nakuijin' tu' yu'u' yoo' ni tax'i' ndiee' i, te xaa' i ña' jaan'. ²⁵ ¿Yoo' ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra' ne yivi' kuenta' Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' uun' ñáa' te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

Sakan' te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra' ndii:

—¿Ndee' ña' ku'vi' ka'an' e'? Naa' ka'an' e' ña' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an' ra' xiin' e' ndii: "¿Ndichun na' ni kandixa' ña'a' ndo'?" ²⁶ Te kü'vi' ka'an' tu' e' ña' te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a', sakan' ña' yivi' e' ne yivi' kua'a' ka'a'. Ku'achi' ndii sakuu' nja' kandixa' ña' iin' te ni ka'an' tiaku' tu'un' Ndiosí ni nduu' Juan jaan' —ni kachi xiin' ta'an' ra'.

27 Sakan' na kuii' nĭ ka'an rā xiin' Jesús ndii:

—Xinĭ ndu yoo —nĭ kachi rā.

Te nĭ ka'an ka Jesús xiin' rā ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, kā'an ĭ xiin' ndo' yoo nĭ taxĭ ndĕe' ĭ te xaa' ĭ ña kaa'.

Sania'á Jesús ĭin ñā ka'an ndiaq xa'a' uvi ta'an tiaq si'e ĭin te yivi'

28 '¿Saa tuu ndo' xa'a' ñā yo'ŋ? ĭin te yivi' ndii, nĭ yoo uvi ta'an si'e rā, te unta' nĭ ka'an rā xiin' te xkua'a' ndii: "Kua'an, yuva' ĭ, te sachuun' un' xa'a' yo'o' uva ĭ vĭtin", nĭ kachi rā. 29 Te nĭ ñakuĭin te jaan' ka'an rā ndii: "Kūni ku'un ĭ", nĭ kachi rā. Ndisu ĭin kani' te nĭ ñama rā nimá rā, te kua'an sachuun' rā. 30 Sakan' te ĭin kachi nĭ ka'an tu yuva' jaan' xiin' ĭngā si'e rā. Te nĭ ñakuĭin te jaan' ndii: "Va'a, tákui'e ku'un ĭ", nĭ kachi rā. Ndisu nĭ xa'an rā nuu' chuun jaan'. 31 ¿Ndee te uvi ta'an jaan' nĭ saxinú ñā kunĭ yuva' rā, tuu ndo'? —nĭ kachi a.

Te nĭ ñakuĭin rā ndii:

—Te nuu' —nĭ kachi rā.

Sakan' te nĭ ka'an a xiin' rā ndii:

—Ñā ndaku ka'an ĭ xiin' ndo' ndii, kanuu' ka te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, xiin' ñā'a' ne xiin taxĭ ka'ndia' chuun' Ndiosí nimá te sakan' nimá ndo'ŋ. 32 Kuachĭ ndii nĭ kixĭn Juan te sania'á rā ndo'ŋ ichi' ñā xachuun' ndaku. Te ndii nĭ kändixa' ñā'a' ndo', ndisu te kendiaa' ya'vi' xiin' ñā'a' ne xiin jaan' ndii, nĭ kändixa' ñā'a' nĭa. Te ndo'ŋ ndii, tee' ndee nĭ xinj ndo' ñā nĭ xaa' ne jaan' ndii, nĭ ñama ndo' nimá ndo' te kändixa' ndo' ñā nĭ ka'an Juan jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús ĭin ñā ka'an ndiaq xa'a' te tatú nĭa'a

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 'Kunĭ so'ŋ ndo' ĭngā ñā ka'an ndiaq yo'ŋ. Nĭ yoo ĭin te xiin' ñu'u', te nduu' yuva' si'i', te nĭ chĭ'ĭ rā kua'a' yo'o' uva, te nĭ ndasi ĭ'nu rā a, te nĭ xaĭa tu rā mii' kueĭn rā uva jaan' te kasa'a rā vino xiin' a. Te nĭ xa'a nĭ tu rā ĭin vĭ'e sukun mii' kuvĭ koŋo ndoso' rā kani' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te nĭ nduku' rā te tatú, te koŋo ñā jaan', te nĭ keŋa rā kua'an rā tuku ñu'u'.

34 Te kĭj' xa kuyatin' xaa' kivĭ' ñā ñakuĭxa nduu' uva jaan' ndii, nĭ tĭ'vi' rā ki'in' te xika' nuu' nuu' rā te kun ñaso te jaan' chaa' uva ñā ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. 35 Ndisu kĭj' nĭ ndekuĕ te xika' nuu' jaan' ndii, nĭ tĭin te tatú, te xito' uva jaan', sakuu' te xika' nuu' jaan'. Sava te jaan' ndii, nĭ kani' u'vi ñā'a' rā, te sava' rā ndii, nĭ xa'ni' ñā'a' rā, te sava tuku rā ndii, nĭ kuun yuu' xava'a' ñā'a' rā. 36 Te nĭ tĭ'vi' ka te xiin' ñu'u' jaan' kua'a' ka te xika' nuu' nuu' rā te sakan' ñā nuu', te nii' sakan' tu nĭ xaa te tatú jaan' xiin' te jaan'. 37 Te so'ŋ ndi'i' ndii, nĭ tĭ'vi' rā tiaq si'e rā mii' ñu'u' te tatú jaan', ka'an rā xiin' nimá rā ndii: "Koŋo ka'nu' rā tiaq si'e e'", kachi rā.

38 Ndisu nĭ ka'an xiin' ta'an te tatú jaan' kĭj' nĭ xinj rā kuaxĭ tiaq si'e te xiin' ñu'u' jaan' ndii: "Te kaa' ñandu te xiin' ñu'u' yo'o' kĭj' kuvĭ yuva' rā. To'ŋ ndo' te ka'ni' e' rā, te sakan' ñandu yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'", nĭ kachi rā. 39 Sakan' te nĭ tĭin ñā'a' rā xta'ni' rā xa'a' uva jaan', te nĭ xa'ni' ñā'a' rā. 40 Te kĭj' ñandĭko' te xiin' ñu'u' mii' yoo yo'ŋ uva jaan' ndii, ¿ndee ñā tuu ndo'ŋ saa rā xiin' te tatú jaan'? —nĭ kachi Jesús.

41 Sakan' te nĭ ñakuĭin rā nuu' a ndii:

—Ka'ni' saa nĭ kuu' rā te ñā'a jaan', te taxĭ rā yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi', te sanakua'a nduu' uva jaan' nda'a' te xiin' ñā'a a kĭj' ñakuĭxa so'ŋ a —nĭ kachi rā.

42 Ikan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáa ti'a'an ka'vi ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña ni xtañi te xa'a vi'e ndii,

ña jaan' ni nandu'u yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e.

Ña jaan' ni xaa xto'o e' Ndiosí, te nandaní xava'a e'.

Sakan' yoso' a. 43 Sakan' na kuui' ka'an i xiin' ndo' ña táxi ka Ndiosí ña ka'ndia chuun' a nimá ndo', süu' jaan' ndii ka'ndia chuun' a nimá ne saxinú ña ka'an a. 44 Te yoo ka nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu ña'a' a. Ndisu yoo ka xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —ni kachi' Jesús.

45 Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni kundaní ra ña ni tjin kuachi' ña'a' Jesús xiin' ña ka'an ndiaa jaan'. 46 Te ni xika te kuu' ka'nu' jaan' tjin ra Jesús, ndisu ni kuví saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi', sakan' ña kandixa' ne jaan' ña te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a.

22

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te ni tatú kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' ña tunda'a' vi'e ra

(Lc. 14:15-24)

1 Te tukú ichi' ni ka'an Jesús inga ka ña ka'an ndiaa nuu' te kuu' nuu' jaan' ndii:

2—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nakuitá a xiin' nde'e naa jin rey, te ni xa'a viko' chie xa'a' ña ni tunda'a' tiaa si'e ra. 3 Te ni ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra te ku'un naka te jaan' ne ni tatú ra jaan', ndisu ni jin ña kixin ña. 4 Te ni ti'vi' ni tuku'u ra inga te xika' nuu' nuu' ra ka'an ra ndii: “Ka'an ndo' xiin' ne ni tatú i jaan' ndii, xa yoo tu'va ña xaxi' xa'a' viko', sakan' ña xa ni xa'ni' i toro, te ni xa'ni' tu i sindiki' kuachi' xa'an koo' chukuu'. Te sakuu' a xa yoo tu'va. Ní'a' ki'i' ndo' viko', kachi' ndo'”, ni kachi' rey jaan'. 5 Ndisu ne ni tatú ra jaan' ndii, ni xaa ña kuenta vi'. Jin ña kua'an mii' xika' ña, te inga tukú ña kua'an mii' xiko' ña ña'a. 6 Te inga ka ña ndii, ni tjin ña te xika' nuu' jaan', te ni kuun ña'a' ña ndee ni xa'ni' ña'a' ña. 7 Sakan' te ni nasaa' va rey jaan', te ni tjanu' ra te xiin' ra, te ni xa'ni' ra ne ni xa'ni' te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni xa'mi' tu ra ñuu' ña. 8 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: “Xa yoo tu'va ña tunda'a', ndisu ne ni tatú i jaan' ndii, süu' ne xata'an kixin nduu' ña. 9 Xa'a' a jaan' na kua'an ndo' mii' ta'vi' ichi' te naka ndo' saa ka ta'an ne yivi' kuní ndo' te kixin ña viko' xa'a' ña tunda'a'", ni kachi' ra. 10 Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra mii' ta'vi' ichi', te ni naka ra sakuu' ne ni xini' ra, ne ña'a xiin' ne yivi' va'a. Te ni chitu' vi'e mii' yoo ña tunda'a' jaan'.

11 “Te kii' ni nda'ni rey jaan' tein ne ni tatú ra ndii, ni xini' ra ndu'u' jin te kō'o' toto naa ña ni'nu' te kua'an mii' yoo ña tunda'a' ni'nu' ra. 12 Te ni ka'an ra xiin' ra ndii: “Chie kua'a, ¿saa ni xaa un' te ni xka'ndia un' yo'o', ña kō'o' toto naa ña ni'nu' ne kua'an mii' yoo ña tunda'a' ni'nu' un'?”, ni kachi' ra. Te te yivi' jaan' ndii, kō'o' a ni kuví nakuuin' ra. 13 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' jaan' ndii: “Satiin' ndo' uvi' saa' xa'a' ra xiin' uvi' saa' nda'a' ra, te skana' ña'a' ndo' ki'e mii' jin yavi, te ikan' kuaku u'vi' ra nde'e ke'i' vi' naka'xi' nu'u' ra”, ni kachi' ra. 14 Sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosí kaka' ichi' a, ndisu chaa' kuji' ña nakaxin a —ni kachi' Jesús.

So'q ni naqujin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵ Sakan' te ni kije te fariseo jaan' kua'an ra, te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te koto kua'a ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a. ¹⁶ Te ni ti'vi' ra sava te ndikun ichi' ra xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes. Te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Taku'e, xiní ndu ña ña ndaku kujiti' ka'an un'. Te sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kujiti'. Te kuán yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña nakaxin un' ne yivi'. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an un' xiin' ndu saa tuu un' xa'a' xu'un' yoo'. ¿Ñáá vā'a yoo a ña chá'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo' uun ñáá vā'a yoo a? —ni kachi ra.

¹⁸ Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña nja'a, ña chituni te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kuni koto kua'a ndo' yu'u xiin' tu'un yu'u' i. ¹⁹ Taxí ndo' na koto j iin xu'un' yoo' jaan' —ni kachi a xiin' ra.

Te ni taxí ra iin xu'un' jaan' nda'a' a. ²⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni njanja xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

²¹ Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma xiin' kivi' ra, nduu' a —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxí e' nda'a' César ña nduu' ña'a César, te nda'a' Ndiosí na taxí e' ña nduu' ña'a Ndiosí —ni kachi a.

²² Te ki' ni xini so'q ra ña ni ka'an a jaan' ndii, ni nandaní ra, te ni nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

So'q ni naqujin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'i'
(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Te kivi' jaan' ni kuyatin te saduceo nuu' Jesús, te jaan' ndii, ka'an ra ña kōo' ña natiaku ne yivi' ki' xi'i' nja, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

²⁴ —Taku'e, yoso' ña ni ke'j Moisés mii' ka'an ra xiin' e', ña naa' ni xi'i' iin te yivi' te kōo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñaní ra kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te kōo' si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduú ndee naa si'e ñaní ra, te ni xi'i' jaan'. ²⁵ Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñaní ñuu mii' ndiee' ndu yo'o'. Te ni tunda'a' te nuu' xiin' iin ña'a', ndisu ni xi'i' ra ña kuni ka kōo' si'e ra xiin' ña' jaan', te ni ndoo' a' nda'a' ñaní ra, te uvi. ²⁶ Te iin kachi ni ndo'q tu ñaní ra te uvi, xiin' te uní. Te iin sakan' ni ndo'q sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', kōo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'j ra ni xi'i'. ²⁷ Te so'q' ndi'i' te ni xi'i' tu ña'a' jaan'. ²⁸ Sakan' na kuii' ki' natiaaku nja ndii, zyoo ña' si'i' kunduu' tu ña' jaan', kuachí ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

²⁹ Sakan' te ni naqujin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kundani ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. ³⁰ Kuachí ndii, ki' natiaaku ne ni xi'i' ndii, tunda'a' ka ndee iin ne yivi' ikan'. Süu' jaan' ndii kunduu' nja ndee naa ángele ña ndiee' ndivi', ña xika' nuu' nuu' Ndiosí. ³¹ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i' ndii, kuví ká'vi ndo' tutu mii' yoso' ña ni ka'an Ndiosí ndii: ³² “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a. Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i' nduu' a, süu' jaan' ndii, Ndiosí ne tiaku nduu' a —ni kachi Jesús.

³³ Tę kij' nĭ xĭnĭ sŏ'ŏ nę yivĭ' kua'a' jaan' nĭa nĭ ka'an a xiin' tę jaan' ndii, nĭ nandanĭ vę nĭa xa'a' nĭa sania'á a.

Yo'o' ka'an Jesús ndee nĭa nduu' tu'un ndei' ka'nu' kę nĭa ka'an chuun' Ndiosí

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Tę kij' nĭ xĭnĭ sŏ'ŏ tę fariseo jaan' nĭa kŏŏ' a nĭ kuvĭ' ka'an tę saduceo xiin' Jesús ndii, nĭ nakaya sakuu' ra. ³⁵ Tę nĭ ndatu'un' nĭa'a' ĩin tę fariseo jaan', tę sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí, tę kŏtŏ kua'a' nĭa'a' ra ka'an ra ndii:

³⁶ —Tákui'e, ęndee nĭa nduu' tu'un ndei' ka'nu' kę nĭa ka'an chuun' Ndiosí? —nĭ kachĭ ra.

³⁷ Tę nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—“Kundanĭ un' xtŏ'ŏ e' Ndiosí xiin' kanĭi' nimá un', xiin' kanĭi' tę nduu' un', xiin' sakuu' nĭa xanini un'.” ³⁸ Nĭa kaa' nduu' nĭa kuu' nuu', tę nĭa ka'nu' kę tę nĭa ka'an chuun' a. ³⁹ Tę nĭa uvĭ' ndii, yatin' ĩin kachi ka'nu' a xiin' nĭa kaa' ka'an a ndii: “Kundanĭ un' sakuu' nę yivĭ' xiin' un' ndeę naa kundanĭ xiin' mĭi' mĭi' un'”, kachi a. ⁴⁰ Tę nĭa uvĭ' ta'an kaa' nduu' xa'ndu sakuu' nĭa ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' nĭa nĭ ka'an tę nĭ ka'an tiakú tu'un Ndiosí —nĭ kachĭ Jesús.

Sania'á Jesús, yŏŏ sĭani' xika' nduu' Cristo, nĭa sakakú yoo'

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Tę kij' ita' kę tę fariseo jaan', tę nĭ ndatu'un' nĭa'a' Jesús ndii:

⁴² —ęSaa' tuu ndo'ó xa'a' Cristo, nĭa tĭanĭ' Ndiosí sakakú nę yivĭ'? ęYŏŏ sĭani' xika' nduu' a? —nĭ kachĭ a xiin' ra.

Tę nĭ nakuiĭn ra ndii:

—Sĭani' xika' David nduu' a —nĭ kachĭ ra.

⁴³ Sakan' tę nĭ ka'an kę a xiin' ra ndii:

—ęNdichun na ka'an David nĭa xtŏ'ŏ ra nduu' nĭa jaan' naa' sakan'? Sakan' nĭa nĭ saka'an nĭa'a' Espĭritu Santo ndii:

⁴⁴ Nĭ ka'an xtŏ'ŏ e' Ndiosí xiin' xtŏ'ŏ ĭ ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a' ĭ na sandoó kui'e xachi' ĭ tę ndasi' yo'ó.”

Nĭ kachĭ a, nĭ kachĭ ra. ⁴⁵ Sakan' na kuii' naa' mĭi' David jaan' ka'an nĭa xtŏ'ŏ ra nduu' Cristo jaan' ndii, ęsaa' kuvĭ' ka'an nĭa nĭa nduu' a sĭani' xika' ra? —nĭ kachĭ Jesús.

⁴⁶ Tę ndeę ĩin tę jaan' nĭ kuvĭ' nakuiĭn ndeę ĩin yu'u' sie. Tę ndeę kivi' jaan' ndii, ndeę ĩin ra nĭ kundĭeni ndatu'un' kę tu' nĭa'a' ndeę ĩin yu'u'.

23

Ka'an Jesús xa'a' nĭa vĕ'a nĭa xaa' tę fariseo xiin' xa'a' nĭa vĕ'a nĭa xaa' tę sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

¹ Sakan' tę nĭ ka'an Jesús xiin' nę yivĭ' kua'a' jaan' xiin' tę nda'a' xa'a' a ndii:

² —Tę sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' tę fariseo ndii, ndiso' chuun' ra tę sanakuachi' ra nĭa nĭ ke'ĭ Moisés. ³ Sakan' na kuii' kunĭ a kandinĭa' nĭa'a' ndŏ' tę saa' tu' ndŏ' nĭa ka'an ra. Ndisu' sĕa' ndŏ' nĭa xaa' ra, kuachĭ ndii sania'á ra ĩin nĭa'a', ndisu' siin' ndoo' nĭa xaa' mĭi' ra. ⁴ Sakan' nĭa chitunĭ ra nĭa ndei' vię xava'a' nuu' nę yivĭ', tę ka'an chuun' ra xiin' nĭa nĭa saxinú nĭa nĭa jaan', ndisu' mĭi' ra ndii, nĭ ndeę xiin' ĩin nda'a' nuu' nda'a' ra kuni chĭndĭee' nĭa'a' ra. ⁵ Tę sakuu' nĭa xaa' ra ndii, xaa' kuu' tĭŏ' ra, ndianĭ tę

kunji ña'a' ne yivi', te nandanj nja xa'a' ña jaan' kuñti'. Sakan' ña chindikún ra jin xatun' chie ka ti'e' ra mii' ñu'u' tutu, ña yoso' ña ka'an Ndiosí, te ni'nu' ra toto ña taa' yo'o' yu'va nanj' va yu'u'. ⁶ Te xtanj va ra ña kundjeë ra nuu' tej, tun' kuu' nuu', mii' yoo viko' xiin' tej ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakaya e'. ⁷ Te xtanj tu ra ña ñakuat va'a' ña'a' ne yivi' ma'in ya'vi mii' chitu' kaa'. Te xtanj tu ra ña ka'an ne yivi' xiin' ra maestro.

⁸ 'Ndisu ndo'ó ndii, taxí ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' maestro, sakan' ña Cristo, ña sakakú ne yivi', kuñti' nduu' Maestro nuu' ndo'. Te sakuu' ndo'ó ndii, ñanj ndo' kunji ta'an' ndo'. ⁹ Nj ndeeë ka'an ndo' tata yuva' j xiin' ndeeë jin te yivi' jin yivi', sakan' ña yoo jin ndaa' kuñti' Yuva' e', ña ndu'u' ndivi'. ¹⁰ Te nj ndeeë taxí tu ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' xt'o' j, sakan' ña yoo jin ndaa' kuñti' Xt'o' ndo', ña jaan' nduu' Cristo. ¹¹ Te nduu' te ka'nu' ka tejn ndo'ó ndii, kuní a kunduju ra te xika' nuu' nuu' ndo'. ¹² Sakan' ña yoo ka xachie xiin' mii' mji' ndii, saka'an' ña'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' mji' ndii, sachie ña'a' a.

¹³ 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kund'o' ndo' saã Ndiosí, sakan' ña xikuita' nú ndo' nuu' ne yivi' te taxí' nja ña ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja. Te ndeeë mji' ndo' taxí' ña ka'ndja chuun' a nimá ndo', te nj ndeeë taxí' tu ndo' ña taxí ne jaan' ña ka'ndja chuun' a nimá nja. ¹⁴ Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kund'o' ndo' saã Ndiosí, sakan' ña xakui'na' ndo' vi'e ne kuaan'. Te na'a' va ka'an ndo' xiin' Ndiosí, ndianj te nandanj ne yivi'.

¹⁵ 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kund'o' ndo' saã Ndiosí, sakan' ña saã kanii' jin yivi' xika' nduku' ndo' jin ne kundikun ña kandixa' ndo', te kij' xikundikún ne jaan' ña jaan' ndii, uvi' ichi' ka xata'an ku'un nja vi'e ndi'aya' te sakan' mji' ndo'.

¹⁶ 'Chie va tundo'o' kund'o' ndo' saã Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndeeë naa te sania'a' nianí. Sakan' ña ka'an ndo' ndii: "Naa' tijn ndi'aa jin ne yivi' yukun' ka'nu' e' kij' taxi' nja kuento nja ndii, k'o' a xaa' a tee' ndeeë sãxinú nja ña jaan'", kachi ndo'. Ndisu ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa oro, ña yoo tixin yukun' jaan' kij' taxi' nja kuento nja ndii, kuní a sãxinú nja ña jaan'", kachi ndo'. ¹⁷ Ndo'ó ndii, te kuu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xini ndo' ña ña ka'nu' ka' nduu' yukun' jaan' te sakan' oro jaan'? Kuachj ndii suvi' a sañu'u' oro jaan'. ¹⁸ Te ka'an tu ndo' ndii: "Naa' tijn ndi'aa jin ne yivi' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí kij' taxi' nja kuento nja ndii, k'o' a xaa' a tee' ndeeë sãxinú nja ña jaan'", kachi ndo'. Te ka'an tu ndo' ña naa' yoo ka tiin' ndiaa tumanj', ña ndiee' ikan' ndii, kuní a sãxinú nja kuento jaan', kachi ndo'. ¹⁹ Xa'a' a jaan' na kuu' ndo'ó ndii, te kuu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xini ndo' ña ña ka'nu' ka' nduu' mii' nasoko' ne yivi' jaan' te sakan' tumanj', ña ndiee' ikan'? Kuachj ndii suvi' a sañu'u' tumanj' jaan'. ²⁰ Kuachj ndii, yoo ka tiin' ndiaa mii' nasoko' jaan', te taxi' nja kuento nja ndii, tiin' ndiaa nja ña jaan' xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' a. ²¹ Te yoo ka tiin' ndiaa yukun' ka'nu' e' ndii, tiin' ndiaa nja ña jaan' xiin' sakuu' ña su'un, ña yoo tixin a. ²² Te yoo ka tiin' ndiaa ndivi' ndii, tiin' ndiaa nja tej ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí, te tiin' ndiaa tu nja ndeeë mji' Ndiosí, ña ndu'u' nuu' tun' jaan'.

23 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chię vạ tundo'ọ' kundo'ọ' ndo' sạạ Ndiosí, sạkan' ẵa cha'vị ndo' uxj ta'an nu'ni xata' ẵin ciento nu'ni ẵa nduu' mịnu menta, xiin' mịnu anis, xiin' comino. Ndisu nakoo' ndo' ẵa ka'nu' kạ, ẵa ka'án tu'un ndei' Ndiosí, naa kuu' ẵa xachuun' ndạku, xiin' ẵa kuvita ẵin, xiin' ẵa ẵin ndo' xini ndo' Ndiosí. ẵa kạạ' nị kunj ạ saxinú ndo', te sạạ na xaa' tu' ndo' ẵa jaan'. 24 Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndeę naa te sania'á nianí, sạkan' ẵa saxinú ndo' ẵa kuali' kuu' sọ'ọ' ẵa ka'án ẵa jaan', ndisu sạxinú ndo' ẵa ka'nu' kạ, te xaa' ndo' ndeę naa ne saxixin tịkun' te koko' nịạ ẵin camello kij' xi'i' nịạ tịkui.

25 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chię vạ tundo'ọ' kundo'ọ' ndo' sạạ Ndiosí, sạkan' ẵa natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'ọ' kuiti'. Ndisu tịxin ạ ndii, nị sạkutu' ndo' ạ xiin' mji' ndi'i' ẵa nị xakui'na' ndo' xiin' ẵa xachuun' ndạku ndo'. 26 Ndo'ó, te fariseo ndii, ndeę naa te yoo nianí nduu' ndo'. Kunj ạ ẵa natia ndo' xị'na kạ tịxin yaxin' jaan' xiin' ko'ọ' jaan', te sạkan' ndundọọ tu' xata' ạ.

27 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chię vạ tundo'ọ' kundo'ọ' ndo' sạạ Ndiosí, sạkan' ẵa nduu' ndo' ndeę naa ẵa'ña', ẵa nị nake'i yạạ rạ. ẵa jaan' ndii, ndatun' xata' ạ, ndisu tịxin ạ ndii, chitu' vj' ẵu'u' ẵi' ne ndij xiin' sạkuu' nuu' ẵa kịnị. 28 Sạkan' tu' ndo'ó ndii, ndeę naa te xachuun' ndạku nduu' ndo' nuu' ne yivi'. Ndisu chitu' vj' nima ndo' ẵu'u' ẵa xasuvi' xiin' mji' ndo' xiin' ẵa kịnị.

29 'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mji' nduu' ndo', te chię vạ tundo'ọ' kundo'ọ' ndo' sạạ Ndiosí, sạkan' ẵa xa'a ndo' ẵa'ña' te nị ka'án tiakú tu'un Ndiosí xtạ'an' ẵin yivi', te ndasandatun' tu' ndo' mii' ita' ẵa'ña' te nị xachuun' ndạku nuu' Ndiosí. 30 Te ka'án tu' ndo' ndii: "Naa' nị kịkạ e' ẵin yivi' kij' nị tiakú te ịchì' yata' e' ndii, chindiee' ẵa'a' e' te kạ'ni' rạ te nị ka'án tiakú tu'un Ndiosí", kachi ndo'. 31 Sạkan' na kuii' xạ mji' ndo' nduu' ndo' te ka'án ndo' ẵa xij' yata' ndo' nduu' te nị xạ'ni' te nị ka'án tiakú tu'un Ndiosí jaan'. 32 Sạkan' na kuii' saxinú ndi'j ndo' ẵa nị taxị xa'a' te jaan'.

33 'Ndo'ó ndii, koọ' nduu' ndo', sạkan' ẵa si'e koọ' nduu' ndo'. ¿Sạạ tu' xanini ndo' ẵa kuvị kaku ndo' nuu' ẵa kundo'ọ' ndo' vj'e ndịyaya'?

34 'Sạkan' na kuii' tị'vi' j nuu' ndo' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, xiin' te xini tuni xa'a' ịchì' ạ, xiin' te sania'á tu'un ndei' ạ. Te sạvạ te jaan' ndii, kạ'ni' ẵa'a' ndo' nuu' krusin. Te sạvạ rạ ndii, sụkụ' yọ'ọ' ẵa'a' ndo' tịxin vj'e mii' nakayạ e', te kundikun u'vị ndo' taxị ẵa'a' ndo' sạạ ẵuụ. 35 Xa'a' ạ jaan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nạcha'vị xa'a' nii' ne ndạku nima nuu' Ndiosí, ne nị xạ'ni' ne xij' yata' ndo'. Xa'a' ndeę nị' Abel, te ndạku nima nuu' Ndiosí, te ndeę nị' Zacariás, te nị nduu' si'e Berequías. Zacariás jaan' ndii, nị xạ'ni' ẵa'a' te xij' yata' ndo' yi'e' yụkun' ka'nu' e' yatın mii' nasokọ' ne yivi' ẵa'ạ nuu' Ndiosí. 36 ẵa ndạku ka'án j xiin' ndo' ndii, ndo'ó, ne ndiee' ẵin yivi' vj'in, nạcha'vị xa'a' sạkuu' ẵa jaan'.

Xaku' Jesús xa'a' ẵuụ Jerusalén

(Lc. 13:34-35)

37 'Ndo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ẵuụ Jerusalén, ne xa'ni' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' ạ nuu' ndo' ndeę kuvị rạ! ịchì'in' vạ ịchì' nị kunj j ndasaiin j ndo'ó ndeę naa xaa' ẵin nduxi' ẵa ndasaiin' ri' nduxi' kuali' si'e' ri' tịxin ndịxin ri', ndisu nị xịin ndo'! 38 ẵa

ndaꝑu ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxin ñuu ndo'. ³⁹ Te ka'an tu i xiin' ndo' ña künj ka ndo' yu'u ndee xaꝑ kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: "Sañu'u va xto' o e' Ndiosi ña kuaxi kuenta a", kachj ndo' —ñi kachj Jesús.

24

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Kij' keta' Jesús nuu' kij'e yukun' ka'nu' kua'an a ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni xa'a' nia'a' ña'a' ra saa kaa' yukun' jaan'. ² Te ni nakujin Jesús nuu' ra ka'an a ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an ndo' nu'? Suu ña ndaꝑu ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kaa' nduxin xachi', te ndee jin yuu' kütoto ta'an' ka —ñi kachj a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia kij' xa kuyatin' ndi'i jin yivi'

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ndi'i jaan' te kua'an Jesús xiki' ña nani' Olivos xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xikundu'u' a xiki' jaan'. Ikan' te ni kuyatin siin' te nda'a' xa'a' a jaan' nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama koꝑ ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' nandjiko' un', te xakuyatin' tu ku'un ndjiko' jin yivi'? —ñi kachj ra xiin' a.

⁴ Te ni nakujin a nuu' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxj ndo' kunj xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó.

⁵ Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te jin ndiaa kivi' j, te ka'an ra ña mji' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosi saraku ne yivi', te kunj xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁶ Te kij' kunj ndo' kuento ña yoo ñu'u' mii' ka jin yivi', te kunj tu ndo' ña yoo a xika' jin yivi' ndii, koto xiin' mii' ndo' te kundj'ni ndo'. Kuachi ndii, kuni a ña koꝑ ña jaan', ndisu tia'an kundj' jin yivi' kij' sakan'.

⁷ 'Kuachi ndii kunta'an' ne ndiee' jin ñuu xiin' ne ndiee' tuꝑ ñuu, te kunta'an tu jin te xa'ndia chuun' nuu' jin ñuu xiin' inga te xa'ndia chuun' nuu' inga ñuu. Te kanii' xaan' taan jin yivi', te koꝑ tu kui'e, te koꝑ va tu soꝑo. ⁸ Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koꝑ kujti' nduu' a.

⁹ 'Sakan' te sanakua'a ne yivi' ndo'ó nda'a' te yivi', te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te ka'ni' ra ndo'ó. Te kundasi' sakuu' ne yivi' jin yivi' ndo'ó xa'a' a ña ndikun ndo' yu'u. ¹⁰ Kij' sakan' ndii, kua'a' ne yivi' nakoo ichi' Ndiosi, te sanakua'a ta'an' nja, te kundasi' ta'an' tu nja. ¹¹ Te kua'a' va tu te ka'an tiaku tun vixi nakoo kivi' jaan'. Te kunj xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ¹² Te xa'a' a ña xa mji' ndi'i' ña nja'a yoo jin yivi' ndii, kua'a' va ne yivi' nakoo ña kundani ta'an' nja. ¹³ Ndisu yoo ka kundj'eni naa kundj'eni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natjin nja kivi' ñuu ña koꝑ' kivi' ndi'i'. ¹⁴ Te ña nuu' ndii, kuni a ña ka'an ndoꝑo' ne yivi' kanii' jin yivi' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosi nimá ne yivi', te kuvj kunj so'o' sakuu' ne yivi' jin yivi' xa'a' j, sakan' vi' te kundj' jin yivi'.

¹⁵ 'Sakan' na kuii' kij' kunj ndo' iin' ña kinj kaa' mii' su'un naa ni ka'an te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ndo'ó, ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuni a kundani ndo' a. ¹⁶ Ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tein iku'. ¹⁷ Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nja kij' sakan' ndii, na nda'ni nja vi'e nja nachij' nja ña'a' nja. ¹⁸ Te yoo ka xachuun' nuu' ñu'u' nja kij' sakan' ndii, na nandjiko' nja vi'e nja xa'a' toto nja. ¹⁹ Kivi' jaan' ndii, kund'o'o' va ne ñu'u' si'e, te kund'o'o' va tu ne

sachichin' si'e kuañu'u. ²⁰ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí te na tãxi a ña xaá kivi' jaan' yoq' vixin uun kivi' sábadó, ña xinandíee' e'.

²¹ 'Kuachí ndii, kivi' jaan' ndii, koq tundo'o' ña ndee jin kivi' tia'an koq ndee kij' nì xa'a Ndiosí jin yivi' te ndee vjtin, te nì ndee kōo' ka tu a koq. ²² Te naa' nì xakuiti xtō'o e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kaku. Ndisu sakuiti ña'a' a xa'a' ña kundan' a ne nì naqaxin a ndikun ichi' a.

²³ 'Sakan' na kuii' naa' yoq ka' ka'an xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koqo ndo', yo'o' yoo ña nduu' Cristo, ña sakakú yoo'", uun ka'an nja ndii: "Aan', koqo ndo', kaa' yoo ña nduu' Cristo", kachí nja ndii, kãndixa' ña'a' ndo'. ²⁴ Kuachí ndii kixin te kunj' xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandan' ne yivi'. Te naa' nì kuvj' ndii, ndee ne nì naqaxin Ndiosí ndikun ichi' a kunj' xa'an' ra. ²⁵ Te naka'an' ndo' ña nì ka'an j ña kaa' xiin' ndo' ña kuni ka koq a. ²⁶ Sakan' na kuii', kij' ka'an nja xiin' ndo' ndii: "Aan', koqo ndo', mii' taxjin' kaa' xika' Cristo" ndii, kũ'un ndo'. Uun kij' ka'an nja xiin' ndo' ndii: "Aan', koqo ndo', tixin vj'e jaan' yoo si'e a" ndii, kãndixa' ña'a' ndo'. ²⁷ Kuachí ndii, kij' nãndiko' tuku' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kunj' sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa xaa' a kij' xini nja yi'é ñu'u savj' kãni' ndivi'. ²⁸ Sakan' tu sakuu' e' xini ña mii' kandu'u' ña te'i ndii, ikan' kaku kua'a' tjkoxií.

Sq'o saa a kij' nãndiko' Jesús jin yivi'

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48)

²⁹ 'Te xa numj' tjō' kij' ndi'j' xka'ndja tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoq' ndii, nãtuun ka a, te koqo tu tiuun', te taan ndíee' sakuu' ña ndíee', ña yoo ndivi'. ³⁰ Sakan' te tuvj' jin ña nia'a ndivi' ña xa kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi'. Ikan' te kuaku suchi' inj' sakuu' nuu' tj'vj' ne yivi' jin yivi'. Te kunj' nja kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi' jaan', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndíee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. ³¹ Te kij' nde'j' ti'e' jin ndachuun' tun' nichí, te tj'vi' j kua'a' ángele, te nãkaya a ne nì naqaxin Ndiosí. Te ndasajin a sakuu' ne jaan', ne ndíee' kumi' saa' xaan' jin yivi' mii' kuaxi tachj', ndee mii' xa'a' jin yivi', te ndee mii' xa'a' ndivi'.

³² 'Kundanj' ndo' ña ka'an ndija' yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera kij' nduitja' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xini ndo' ña xa kuyatin' kuii' kuun savj'. ³³ Te jin kachi tu saa a xiin' ndo' o' kij' kunj' ndo' koq ña nì ka'an j xiin' ndo' jaan' ndii, kundanj' ndo' ña xa kuyatin' kuii' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³⁴ 'Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, ña kuni ka kuvj' sakuu' ne ndíee' jin yivi' vjtin te xka'ndja sakuu' ña jaan'. ³⁵ Ndivi' xiin' ñu'u' jin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, kōo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁶ 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndja ña jaan' ndii, ndee jin ne yivi' xini a, nì ndee ángele ña ndíee' ndivi'. Sũu' jaan' ndii mji' yuva' j kujti' xini amaa' xa' kivi' jaan'.

³⁷ 'Kuachí ndii, saa nii' nì kuu ne yivi' kij' nì xika' Noé xta'an' jin yivi' ndii, nii' sakan' kuu tu ne ndíee' jin yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³⁸ Kuachí ndii saa nja naa nì xaá ne jaan' kij' tia'an ndoñu'u' jin yivi' xiin' savj'. Kivi' jaan' ndii, xaxj' ne yivi' ña'a', te xie' nja, te tunda'a' nja ndee nì xaá kivi' ña nì ndi'vj' Noé tixin tundo'o' chie'. ³⁹ Te kōo' a naá nimá nja ndee kij' nì xaá ña nì kãñuu' ña'a' tjku' savj', te nì ndoñu'u' jin yivi'. Sakan' tu saa ne yivi' kij' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

40 'Kivi' jaan' ndii, naa' xachuun' inga' uvj' ta'an te yivi' ndii, jin ndaa' ra na'in i te inga' ra ndii, ndoo ra. 41 Te naa' ndiko' inga' uvj' ta'an na'a' ndii, jin ndaa' a' na'in i, te inga' a' ndoo. 42 Xa'a' a' jaan' na koq tu'va' naa yoo tu'va' ndo', sakan' na xini ndo' ndee kivi' kixin tukuu' yu'u, na nduu' xto'o ndo'.

43 'Ndisu kundani ndo' na ka'an i xiin' ndo', kuachj ndii, naa' xini te xiin' vi'e ndee hora nuu kixin te kui'na' vi'e ra ndii, koq tu'va' ra te taxj ra ki'vi te jaan' vi'e ra. 44 Sakan' na kuui' kuni a koq tu'va' tu' ndo'o, kuachj ndii xini ndo' ndee kivi' kuji' kixin tukuu' yu'u, na nduu' tu te yivi'.

Yoo' sania'a' Jesús saq xaa' jin te xika' nuu' te yoo tu'va' kij' nandjiko' xto'o ra

(Lc. 12:41-48)

45 'Naa' yoo jin te xika' nuu', te nduu' te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o ra te ka'ndja chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o ra jaan', te taxj ra na kuxj te jaan' sava ni hora na kuni a. 46 Va'a va' ketaj te xika' nuu' jaan' naa' kij' nandjiko' xto'o jaan' te kunj ra na xaa' te jaan' chuun' jaan'. 47 Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, taxj xto'o jaan' na ka'ndja chuun' te jaan' nuu' sakuu' na kumi' ra. 48 Ndisu naa' ka'an te xika' nuu' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuu' kuachj va' xto'o e' te nandjiko' a", kachi ra. 49 Te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te xa'a' ra kuxj saka ra, te ko'o ra xiin' te xini. 50 Te nandjiko' xto'o jaan' kivi' na koq' a naa' nimá ra xiin' hora na xini ra, 51 te sando'o' u'vi xava'a' na'a' xto'o jaan', te skoni' na'a' a' mii' nu'u' ne xasuvi' xiin' mji', te ikan' kuaku' u'vi ra ndee ke'j' vi' nakaxi' nu'u' ra.

25

Yoo' ka'an Jesús jin na ka'an ndiaq xa'a' uxj ta'an na'a' sava

1 'Kij' sakan' ndii, kunduu' na xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndee naa ni ndo'o uxj ta'an na'a' sava, ne ni ki'in' kaa tuún te ni kije' nja' kua'an naja'an' nja' xiin' te tunda'a'. 2 U'un ta'an nja' ndii, ne naa' kuu' nduu' nja, te inga' u'un ta'an nja' ndii, ne kuu' kaxi' nduu' nja. 3 Ne naa' kuu' jaan' ndii, ni ki'in' nja' kaa tuún nja, ndisu ni ni'i' ka' nja' xa'an oliva na taan nja' taxj a. 4 Ndisu ne kuu' kaxi' jaan' ndii, ni'i' siin' ka' nja' xa'an oliva xiin' kaa tuún nja. 5 Te xa'a' a' na kuachj xika' te tunda'a' jaan' ndii, ni ko'ni ma'na nuu' sakuu' nja, te ni kixin ndi'j' nja. 6 Te na nuu' jaan' ni tiaku ka'an ti'e' ne yivi' ndii: "Xa' kuaxj te tunda'a', kuan kije' ndo' te natjin na'a' ndo'", ni kachi nja. 7 Sakan' te sakuu' ne sava jaan' ndii, ni ndokoo nja, te ni ndasava'a' nja' kaa tuún nja. 8 Ikan' te ni ka'an ne naa' kuu' jaan' xiin' ne kuu' kaxi' ndii: "Saa' ndo' na va'a' te taxj ndo' sie xa'an ndo' nda'a' ndu, sakan' na xuni nda'va' kaa tuún nuu' ndu", ni kachi nja. 9 Ndisu ni ka'an ne kuu' kaxi' jaan' xiin' nja ndii: "Kivi' taxj ndu a, kuachj ndii njanj a koq tuún nuu' sakuu' e'. Va'a' ka' ku'un' ki'in' ndo' a mii' ndiee' ne xiko' a, te sata' ndo' a xa'a' mji' ndo'", ni kachi nja. 10 Te kij' kuan sata' nja' xa'an jaan' ndii, ni xaa' te tunda'a' jaan'. Te ni ko'ni ne kuu' kaxi' jaan' xiin' ra vi'e mii' yoo viko' jaan', te ni ndasi' ra vitu' yi'e' vi'e. 11 Te ni kuna'a' te ni ndeku'e' ne naa' kuu' jaan', te ni ka'an nja' ndii: "Taku'e, saq un' na va'a, te nunia' un' yi'e' nuu' ndu. Taku'e, saq va' un' na va'a' te nunia' un' yi'e' nuu' ndu", ni kachi nja. 12 Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nja' ndii: "Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i ndo'o", ni kachi ra. 13 Xa'a' a' jaan'

na kuui' koo tu'va va ndo', sakan' ña xini ndo' ndee kivi' uun amaa kuji' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu' te yivi'.

Yo'o' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiqa xa'q' unj ta'an te xika' nuu'
(Lc. 19:11-27)

¹⁴ 'Sakan' ña, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa jin te yivi', te ni keta kua'an xika'. Kij' kuni ka ku'un ra ndii, ni kana ra te xika' nuu' nuu' ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' ra nuu' ña'a' ra. ¹⁵ Te yivi' jaan' ndii, xini ra saa xito' kuvi sachuun' jin te xika' nuu' nuu' ra jaan', sakan' na kuui' ni taxj ra u'un mií xu'un' oro nda'a' jin ra, te nda'a' inga ra ni taxj ra uvi mií xu'un' oro, te nda'a' inga ka ra ni taxj ra jin mií xu'un' oro. Sakan' te ni keta xto'o jaan' kua'an ra. ¹⁶ Te te ni ki'in u'un mií xu'un' oro jaan' ndii, numj' te ni xa'a' xachuun' ra xiin' a, te ni kanando ra inga u'un mií xu'un' oro xiin' a. ¹⁷ Te sakan' tu, te ni ki'in uvi mií xu'un' oro jaan' ndii, jin kachi ni xaa ra, te ni kanando ra inga uvi mií xu'un' oro xiin' a. ¹⁸ Ndisu te ni ki'in jin mií kuji' ndii, ni keta ra kua'an ra, te ni xatja ra nu'u', te ni tsi'e ra xu'un' xto'o ra jaan'.

¹⁹ 'Te kij' ni xka'ndia kua'a' kuiya ndii, ni nandjiko' xto'o jaan', te ni xa'a nakán ra kuenta nuu' sakuu' te xika' nuu' jaan' xa'a' xu'un' jaan'. ²⁰ Te ni xaa xi'na te ni ki'in u'un mií xu'un' oro jaan' ni' ra inga u'un mií ka a ka'an ra xiin' xto'o ra jaan' ndii: "Tákuie, ni taxj un' u'un mií xu'un' oro nda'a' j, ikan a ni' i yo'o', te ni kanando a inga u'un mií ka", ni kachi ra.

²¹ Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, jin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' j yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te ndujin un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²² Te ni xaa tu te ni ki'in uvi mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, ni taxj un' uvi mií xu'un' oro nda'a' j, te yo'o' ni' i inga uvi mií ka ña ni kanando a", ni kachi ra. ²³ Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, jin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' j yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nja'a, te ndujin un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²⁴ Te ni xaa tu te ni ki'in jin mií xu'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, xini yu'u ña jin te kui'e va nduu' yo'ó, te kendiaa' un' ña'a mii' kpo' a ni chi'j un', te nakaya tu un' ña'a mii' ni kiku' un' ndjikin'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ni yi'vi j, te ni xa'an j, te ni tsi'e j xu'un' yo'ó' tixin nu'u'. Sakan' na kuui' yo'ó' ni' i xu'un' ña nduu' ña'a un'", ni kachi ra xiin' xto'o jaan'.

²⁶ Ndisu ni ka'an xto'o ra jaan' xiin' ra ndii: "Yo'ó ndii, te xika' nuu' nja'a nduu' un', te suxan' tu un'. Sakan' ña naa' xini un' ña kendiaa' j ña'a mii' ni chi'j j, te nakaya tu j ña'a mii' ni kiku' j ndjikin' ndii, ²⁷ va'a ka naa' ni chinaa' un' xu'un' j jaan' mii' kanando a xata' a, te na'in j a kij' nandjiko' j", ni kachi ra xiin' te xika' nuu' nja'a jaan'. ²⁸ Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' inga te ita' jaan' ndii: "Tu'un ndo' xu'un' oro jaan' nda'a' te ka'a, te nataxj ndo' a nda'a' te xa kumi' uxj ta'an xu'un' oro. ²⁹ Kuachj ndii, yoo ka kumi' ña'a ndii, natjin ka nja a, te yoo ka kpo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nja kje nda'a' nja. ³⁰ Te te xika' nuu' te kuasa' kuni ka'a ndii, xita' ndo' nda'a' ra skana' ndo' ndee ki'e mii' jin yavi, te ikan' kuaku ra ndee ke'j vi' nakaxj' nu'u' ra", kachi xto'o jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús saq saq a kij' sana'má a ne yivi'

³¹ 'Kij' kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kixin i xiin' ndjee' ndatun' koo' chukuu', te saa xinundu'u xiin' i kixin sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te kunduu' i nuu' te j ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i. ³² Te sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' nakaya nuu' i. Te nakaxin siin' ña'a' i ndee naa xaa' te paxto kij' natava' siin' ra mbee tein tixu'u'. ³³ Te tandjee i ne nduu' ndee naa mbee jaan' nda'a' kua'a' j, te ne nduu' ndee naa tixu'u' jaan' nda'a' itin i. ³⁴ Sakan' te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' kua'a' j ndii: "Ndo'ó, ne ni sañu'u' yuva' i ndii, nja'a ndo' te ndi'vi' ndo' mii' xa'ndia chuun' a, mii' ni sakoo' tu'va a xa'a' ndo' ndee kij' kuni ka kua'a' iin yivi'. ³⁵ Kuachj ndii ni taxj ndo' ña ni xixi' i kij' ni xi'j i soko, te ni taxj tu ndo' tikui ni xi'j i kij' ni ichi inj i, te ni natjin ndo' yu'u' vi'e ndo' kij' ni nduu' i te kua'an ichi', ³⁶ te ni taxj ndo' toto kuj'nu' i kij' ni xika' iin' vichi' j, te ni xa'an koto ndo' yu'u' kij' ni kuni kuvj i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u' kij' ni naa i vi'e kaa", kachj i xiin' nja. ³⁷ Sakan' te ka'an ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii: "Tákuie, çama ni xinj ndu ni xi'j un' soko, te ni taxj ndu ña ni xixi un'? Uun, çama ni ichi un' tikui, te ni taxj ndu ra' ni xi'j un'? ³⁸ Te, çama ni xinj ndu kua'an un' ichi', te ni natjin ndu yo'ó vi'e ndu? Uun, çama ni xinj ndu xika' iin' vichi' un' te ni taxj ndu toto kuj'nu' un'? ³⁹ Uun, çama ni xinj ndu kuni kuvj un', te ni xa'an koto ndu yo'ó? Uun, çama ni xinj ndu naa un' vi'e kaa, te ni xan koto tu ndu yo'ó?", kachj nja. ⁴⁰ Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an' j, ne kuali' kuu' so'q' yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachj i xiin' nja.

⁴¹ 'Sakan' te ka'an tu yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' itin i ndii: "Ndo'ó, ne ni naxa'an ni xaa Ndiosí ndii, kuan ndia'a ndo' nuu' i te ku'un ndo' mii' koo' kivi' nda'va ñu'u, ña ni xa'a Ndiosí xa'a' ña ndiva'a xiin' xa'a' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' ña jaan'. ⁴² Kuachj ndii ni taxj ndo' ña kuxj i kij' ni xi'j i soko, te ni taxj tu ndo' tikui ko'q' i kij' ni ichi inj i, ⁴³ te ni natjin tu ndo' yu'u' vi'e ndo' kij' ni nduu' i te kua'an ichi', te ni taxj tu ndo' toto kuj'nu' i kij' ni xika' iin' vichi' j, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u' kij' ni kuni kuvj i, ni ndee kij' ni naa i vi'e kaa", kachj i xiin' nja. ⁴⁴ Sakan' te ndatu'un' tu ne jaan' yu'u ndii: "Tákuie, çama ni xinj ndu ni xi'j un' soko, uun ni ichi un' tikui, uun ama'a ni xinj ndu kua'an un' ichi', uun ni xinj ndu xika' iin' vichi' un', uun ama'a ni xinj ndu kuni kuvj un', uun ni naa un' vi'e kaa, te ni xa'an koto tu ndu yo'ó?", kachj nja. ⁴⁵ Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: "Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a, ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an' j, ne kuali' kuu' so'q' yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a", kachj i xiin' nja. ⁴⁶ Te sakuu' ne jaan' ku'un mii' koq' nja tundo'o' ndee ndi'i ni kivi'. Te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí jaan' natjin kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachj Jesús.

26

So'q' ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvj ka'ni' ra Jesús (Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kij' ndi'j ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

² —Xiní ndo' ndii, ndee uvj ta'an kivi' kuni te koq' viko' pascua, te yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te kuu' nuu' te ka'ni' ra yu'u nuu' krusin —ni kachj a.

³ Tę kivi' jaan' ni nakaya ki'in' sutu kuu' nuu' xiin', tę sania'á tu'un ndei' Ndiosi, xiin' tę xixa nuu' nuu' vi'e sutu ka'nu', tę ni nani' Caifás. ⁴ Tę ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra tę jin ra Jesús xiin' na maña tę ka'ni' na'a' ra. ⁵ Tę ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' na jaan' kii' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' nuu' yo'o' —ni kachi ra.

So' o ni xaa a kii' ni saka' iin na'a' xa'an xavixin' xini' Jesús nuu' Betania (Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Tę kii' ndu'u' Jesús nuu' Betania vi'e Simón, tę ni kunj kivi' kui'e te'i ndii, ⁷ ni kuyatin jin na'a' nuu' a xiin' jin limita yuu' na ni ku'a' xiin' alabastro. Tę chitu' vi' na jaan' nu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu' na ndiaa ya'vi' xava'a. Tę ni ta'vi' a' limita jaan', tę ni saka' a' xa'an jaan' xini' Jesús kii' ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. ⁸ Tę kii' ni xini' tę nda'a' xa'a' Jesús na jaan' ndii, ni nasaq' ra tę ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Va'a xachi' xiti'a saka xa'an xavixin' ka'a'. ⁹ Sakan' na, va'a ka naa' ni ke'vi' a tę kondia ya'vi' a kua'a' xu'un', tę xiin' na jaan' kivi' chindjee' e' ne nda'vi' kuu' —ni kachi ra.

¹⁰ Tę kii' ni xini' so' o Jesús na ni ka'an ra jaan', tę ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ko'o a' sakan', kuachi' ndii jin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' na'a' ndo'? ¹¹ Sakan' na ne nda'vi' kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' ko'o na xiin' ndo' tę kivi' chindjee' na'a' ndo' ama'a ka kuni ndo', ndisu yu'u' ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tejn ndo'. ¹² Sakan' na ni saka' a' xa'an xavixin' nu'u' nde'i' i tę ko'o tu'va i tę ndiee i kii' kivi' i. ¹³ Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na mii' ka jin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu'na xa'a' na ni xaa na'a' yo'o' xiin' i, tę naka'an' na'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So' o ni xaa a kii' ni taxi Judas cuento ra na sanakua'a ra Jesús nda'a' tę kuu' ka'nu'

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Sakan' tę, jin tę uxj uvj, tę ni nani' Judas Iscariote ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu', ¹⁵ tę ni ka'an ra xiin' tę jaan' ndii:

—¿Saa cha'vi' ndo' yu'u' tę sanakua'a i Jesús nda'a' ndo'? —ni kachi ra.

Tę ni taxi tę jaan' oko uxj ta'an xu'un' plata nda'a' ra. ¹⁶ Tę ndee kii' sakan', tę ni xa'a' ra nanduku' ra saa saa ra tę sanakua'a ra Jesús nda'a' tę jaan'.

So' o ni xaa a kii' ni xixi Jesús na xaxi' xakuaq' xa'a' viko' pascua (Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Tę kivi' nuu' na yoo' viko', na xixi' na xita' va'a na ko'o' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kuyatin tę nda'a' xa'a' Jesús nuu' a. Tę ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Mii' kuni un' ku'un sava'a ndu na kuxi e' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹⁸ Tę ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' mii' ndu'u' jin tę yivi' tę ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: Na'a' ka tę kivi' i, tę kuni kuxi i na xaxi' xa'a' viko' pascua xiin' tę nda'a' xa'a' i vi'e un'”, kachi ndo' —ni kachi a.

¹⁹ Tę ni saxinu' tę nda'a' xa'a' a jaan' saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra, tę ni xava'a ra na xaxi' xa'a' viko' pascua jaan'.

20 Te kij' n̄i kuñu nuu' ndii, n̄i xaa Jesús ikan', te n̄i x̄ikundu'u' a xiin' te ux̄i uv̄i ta'an jaan' nuu' mesa. 21 Te kij' ndu'u' a xixi' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ñ̄a iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —n̄i kachi a.

22 Sakan' te n̄i xa'a' kusuchi' in̄i sakuu' te jaan', te n̄i xa'a' ndatu'un' ñ̄a'a' i'in ra ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' n̄i, táku'e? —n̄i kachi i'in ra xiin' a.

23 Sakan' te n̄i nakujin a ka'an a ndii:

—Iin ndo'ó, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i t̄ix̄in ko'o' i v̄it̄in, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'. 24 Nde'e saa kan̄i ndii, yu'u, ñ̄a nduu' tu te yiv̄i' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' t̄utu Ndiosí mii' ka'an xa'a' i. Ndisu chie va t̄undo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u. Nde'e va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' n̄i tuv̄i ra —n̄i kachi a.

25 Sakan' te n̄i ndatu'un' ñ̄a'a' Judas, te xito' sanakua'a ñ̄a'a' jaan' nda'a' te kuu' nuu' ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' n̄i, maestro? —n̄i kachi ra xiin' a.

Te n̄i nakujin a nuu' ra ndii:

—Uun, suv̄i un' —n̄i kachi a.

26 Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, n̄i k̄i'in a xita' va'a, te n̄i tax̄i a ñ̄a ch̄indani Ndiosí xa'a' a, te n̄i sakuachi' ñ̄a'a' a, te n̄i tax̄i ñ̄a'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—K̄i'in ndo' a te kux̄i ndo', ñ̄a yo'o' nduu' ñ̄u'u' nde'i i —n̄i kachi a.

27 Sakan' te n̄i k̄i'in a iin copa, te n̄i tax̄i a ñ̄a ch̄indani Ndiosí, te n̄i tax̄i ñ̄a'a' a nda'a' te jaan' ka'an a ndii:

—Ko'o' sakuu' ndo' te' yo'o'. 28 Kuachi ndii te' naá t̄ix̄in ñ̄a yo'o' nduu' ní' i ñ̄a kuit̄ia xa'a' kuachi kua'a' ne yiv̄i', te xiin' ñ̄a ka'a' taxi' xa'a' Ndiosí ñ̄a chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' n̄ia te sandoyo' a kuachi n̄ia. 29 Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ñ̄a ndee v̄it̄in ndii, k̄o'o' ka i vino, te' kuva'a xiin' uva, ndee kij' xaa' kivi' ñ̄a ko'o' tuk̄u i vino xaa' xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —n̄i kachi Jesús.

30 Te kij' ndi' i n̄i xita' ra yaa, nuu' Ndiosí, te n̄i k̄iee ra kua'an ra xiki' ñ̄a nani' Olivos.

*Yo'o' ka'an Pedro ñ̄a n̄akoo iin ndaa' ra Jesús
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)*

31 Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó n̄akoo iin ndaa' yu'u ñ̄u nuu' naa yoso' a nuu' t̄utu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Tax̄i i ka'ni' te yiv̄i' te paxto, te kiku mbee sana ra", kachi a. 32 Ndisu kij' nat̄iaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñ̄u'u' Galilea te sakan' ndo'ó —n̄i kachi a.

33 Sakan' te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Te'e' ndee n̄akoo sakuu' te kaa' yo'ó ndii, k̄o'o' kivi' saa yu'u sakan' —n̄i kachi ra.

34 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' un' ñ̄a ñ̄u v̄it̄in, kij' kuni ka kana nduchié ndii, xa un̄i ichi' n̄i ka'an un' ñ̄a xini un' yu'u —n̄i kachi a.

35 Te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Te'e' ndee xa't̄a'an kuv̄i i xiin' un' ndii, k̄a'an i ñ̄a xini i yo'ó —n̄i kachi ra.

Te iin n̄i nda'a' n̄i ka'an sakuu' ra xiin' a.

*Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemaní**(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)*

³⁶ Sakan' te nî xaꝥ Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin xaan' mii' nani' Getsemaní, te nî ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundjēe ndo' yo'o'. Na ku'un i kaa' te ka'an i xiin' Ndiosí —nî kachj a.

³⁷ Te nî naꝥa a Pedro xiin' uvi saa' tiaꝥ si'e Zebedeo. Te nî xa'a' ndi'nî nimá a, te suchi' ya'a tu inj a. ³⁸ Te nî ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a inj i ndee xa yoo' i kuvj i. Ndoꝥ ndo' yo'o', te kundjito ndo' xiin' i —nî kachj a.

³⁹ Sakan' te nî xa'an a ndoꝥo' jaan', te nî xikuijn xiti' a, te nî ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tata yuva' j, naa' kuní un' ndii, tãxj un' kundꝥo' o' i tundo'o' chie yo'o' ña nduu' ndee naa tjkui uvã. Ndisu sãꝥ un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii ña kuní mji' un' —nî kachj a.

⁴⁰ Ikan' te nî nandjiko' a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te nî xinj a ndiee' ra kixín ra. Te nî ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Saa ka vi' tu nî kuvj kundjito ndo' ndee iin ndaa' hora xiin' j. ⁴¹ Koo ñu'u' inj va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te koyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kinj ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ña kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'j ndo' ndii, kundieni a —nî kachj a xiin' ra.

⁴² Te nî xa'an nî tukuu a, te nî ka'an a xiin' Ndiosí ichi' ña uvi ndii:

—Tata yuva' j, naa' kuvj kaꝥanî nda'a' un' te kundꝥo' o' i tundo'o' chie yo'o' ndii, na xinu ña kuní mji' un' —nî kachj a.

⁴³ Te kij' nî nandjiko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, nî xinj a ndiee' ra kixín tukuu ra. Sakan' ña chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na.

⁴⁴ Te nî naꝥoo ña'a' a, te kua'an nî tukuu a te ka'an a xiin' Ndiosí naa ña xa nî ka'an a ña nuu'. ⁴⁵ Sakan' te nî nandjiko' nî tukuu a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a jaan', te nî ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuvj kusun ndo' vjtin te nandje' ndo'. Koto ndo', xa nî xaꝥ hora ña sanakua'a ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachj. ⁴⁶ Ndondichj ndo' te ku'un e', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —nî kachj a.

*Sq'o nî xaꝥ a kij' nî tjin te yivi' Jesús**(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)*

⁴⁷ Te kij' iin' ka Jesús ka'an a, te nî xaꝥ Judas, te nî nduu' iin te uxj uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va ne yivi' ndiso' nja ichj xiin' karoti. Te ne jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu nî tjanu' ña'a'. ⁴⁸ Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa nî ka'an ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te chito i nuu' kij' naꝥuatꝥ ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tjin ndo' —nî kachj ra.

⁴⁹ Sakan' te nî kuyatin ra mii' iin' a, te nî ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndee kaa' tuku' uun, maestro —nî kachj ra.

Te nî chito ra nuu' a. ⁵⁰ Te nî ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chie kua'a, ¿ndichun kuaxj un'? —nî kachj a.

Sakan' te nî kuyatin te yivi' kua'a' jaan', te nî tjin ra Jesús. ⁵¹ Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, nî xta'ni' ra ichj ra, te nî xa'ndja ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ⁵² Sakan' te nî ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxa'a un' ichj un' mii' naá a. Sakan' ña yoo ka xa'ni' xiin' ichj ndii, xiin' ña jaan' tu kuvj mji' ra. ⁵³ ¿Ñáá xini un' ña kuvj ka'an nda'vi i xiin' yuva' i vjtin, te ti'vi' a ya'a uxj uvi ti'vi' ángele te chjndjēe' a yu'u? ⁵⁴ Ndisu

naa' sãã a sakan' ndii, kũvĩ xinũ ñã yoso' nuu' tutũ Ndiosĩ xa'a' j mii' ka'an a ñã kunĩ a kundo'o j —nĩ kachĩ a.

⁵⁵ Xaka'an e' te nĩ ndatu'un' Jesús ne jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxĩ ndo' te tiin ndo' yu'u xiin' ichĩ xiin' itun' ndee naa iin te kuu' na' vi'? Kua'a' kivi' nĩ iin j tein ndo' sania'a j nuu' ki'e yukun', te nĩ tiin' ndo' yu'u. ⁵⁶ Ndisũ kunĩ a xka'ndia ñã yo'o' te xinũ ñã yoso' nuu' tutũ Ndiosĩ mii' ka'an ñã nĩ ke'j te nĩ ka'an tiakũ tu'un a xta'an' —nĩ kachĩ Jesús.

Sakan' te nĩ nakoo ñã'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te nĩ xinũ ra.

So'o ni xaa a kii' ni sana'ma te kuu' ka'nu' Jesús

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Te yivi', te nĩ tiin Jesús ndii, nĩ xan ndjaka ñã'a' ra vi'e sutu ka'nu', te nani' Caifás. Te ikan' nĩ nakaya te sania'a tu'un ndei' Ndiosĩ xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'. ⁵⁸ Ndisũ Pedro ndii, xika' xika' ndikun ra kua'an ra xata' te yivi' jaan' ndee nĩ nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te nĩ xikundu'u' ra xiin' te xiin', te xito' yukun', te kunj ra sãã kun ndjiko' sakuu' ñã jaan'.

⁵⁹ Te sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te nĩ nakaya ikan' ndii, nanduku' ra te ka'an tun vixĩ xa'a' Jesús te kuvj ka'an ra ñã xata'an kuvj a xa'a' ñã jaan'. ⁶⁰ Ndisũ koo' ndee iin a nĩ na'in ra, tee' ndee kua'a' ne yivi' nĩ tiin kuachĩ ndii' ñã'a'. Te ndii, ndee ndi'i' ndoso' te nĩ ndekuĩe uvj ta'an te yivi', te nĩ tiin' kuachĩ ndii' ñã'a' ra ⁶¹ ka'an ra ndii:

—Nĩ ka'an Jesús yo'o' ndii: “Kuvj tanj j yukun' Ndiosĩ, te unj kivi' kujtj', te xa nĩ nakani j inga a”, nĩ kachĩ ra —nĩ kachĩ te jaan'.

⁶² Sakan' te nĩ ndondichĩ sutu ka'nu' jaan', te nĩ ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvj ka'an xachi' un'? ¿Ndee xa'a' na tiin' kuachĩ ne yivi' kaa' yo'ó? —nĩ kachĩ ra.

⁶³ Ndisũ Jesús ndii, nĩ nakujin xachi' a. Sakan' te nĩ ka'an sutu jaan' xiin' a ndii:

—Xiin' ndjee' Ndiosĩ tiaku ka'an chuun' j xiin' un' ñã ka'an un' xiin' ndu naa' yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosĩ —nĩ kachĩ ra.

⁶⁴ Te nĩ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' yo'ó ka'an ñã sũvĩ j. Te ka'an ka j xiin' ndo' ñã ndee vitin kunj ndo' ñã yu'u, ñã nduu' tu te yivi', kij' kundu'u' j nda'a' kua' a Ndiosĩ ka'nu' koo' chukuu', te kunj tu ndo' kij' kixin j nuu' viko' ndjivi' —nĩ kachĩ a xiin' ra.

⁶⁵ Sakan' te nĩ ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ñã nĩ nasaa' ra, te nĩ ka'an ra ndii:

—Nĩ kanja'a ra xa'a' Ndiosĩ, sakan' na kuu' kũnĩ ka ne yivi' ndjee yu'u' nuu' e' xa'a' ra. Sakuu' ndo' nĩ xinĩ so'o ñã kanja'a ra xa'a' Ndiosĩ. ⁶⁶ ¿Saa tuu ndo'? —nĩ kachĩ sutu jaan'.

Te nĩ nakujin ne jaan' ka'an nja ndii:

—Xata'an kuvj ra —nĩ kachĩ nja.

⁶⁷ Sakan' te nĩ kondia tiasi'i te yivi' nuu' a, te nĩ kuun iki' tu ñã'a' ra. Te sava tukũ ra nĩ sa'ndia' nuu' a ⁶⁸ te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó, te ka'an ñã nduu' un' Cristo, nakunj un' yoo nĩ kanj yo'ó —kachi ra.

Ka'an Pedro ñã xini ra Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Te kij' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ndii, nĩ kuyatun iin ñã' xika' nuu', te nĩ ka'an a' xiin' ra ndii:

—Nj xika tų yo'ó xiin' Jesús, tē nj kjeē ñu'u' Galilea, kaq' —nj kachj a'.

⁷⁰ Ndisų nj kjeē yu'u' rā ka'án rā xiin' a' nuu' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Xini j ndee xa'a' ka'án un' —nj kachj rā.

⁷¹ Tē kij' kua'an ketā rā yi'e' jaan' ndii, nj xinj ña'a' ingā kā ña' xika' nuu'. Tē nj ka'an a' xiin' ne ita' yaṭin jaan' ndii:

—Nj xika tų tē yo'o' xiin' Jesús, tē nj kjeē ñuu Nazaret, kaq' —nj kachj a'.

⁷² Ndisų tųku nj nj ka'an rā ña xini ña'a' rā naka'an' rā ndeē kivi' Ndiosi ka'án rā ndii:

—Xini yu'u tē yivi' kaq' —nj kachj rā.

⁷³ Tē nuu' vā nj xka'ndja, tē nj kuyatın ne ita' jaan', tē nj ka'an njā xiin' rā ndii:

—Ñā ndaku xna'a nduu' a ndii, nj xika tų yo'ó xiin' tē kaq', sakan' ñā jin kachi ndatu'un' un' naa ndatu'un' ne Galilea —nj kachj njā.

⁷⁴ Sakan' tē nj xa'a' rā kanja'a xiin' mii' mji' rā, tē ka'án tų rā kivi' Ndiosi ndii:

—Xini yu'u tē yivi' kaq' —nj kachj rā.

Tē na nj ñā jaan' ka'án rā, tē nj kaṇā nduchie'. ⁷⁵ Sakan' tē nj naka'an' Pedro ñā xā nj ka'an Jesús xiin' rā ndii: “Ñā kuní kā kaṇā nduchie' ndii, xā unj ta'an ichi' nj ka'an un' ñā xini un' yu'u”, nj kachj a xiin' rā. Tē kij' nj ketā rā jkan' ndii, nj xaku suchi' jin' vā rā.

27

Sq'o nj xaq a kij' nj sanakua'a tē yivi' Jesús nda'a' Pilato
(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Nj kitu' sq'o, tē nj nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' tē xixa nuu' ñuu, tē nj naqata' rā kuento rā tē sanakua'a rā Jesús nda'a' tē romano tē ka'ni' ña'a' rā. ² Ndj'i jaan', tē nj satin ña'a' rā, tē nj naka ña'a' rā, tē nj xa'an sanakua'a ña'a' rā nda'a' Poncio Pilato, tē xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' jaan'.

Yo'ó ka'án a sqq nj xq'ni' xiin' mii' mji' Judas

³ Kij' nj xinj Judas, tē nj sanakua'a ña'a' nda'a' tē kuu' ka'nu', ñā xā nj katun' tē jaan' Jesús tē kuvj a ndii, nj natuvi' jin' vā rā. Tē nj sanandiko' rā oko uxj ta'an xu'un' plata jaan' nda'a' sutu kuu' nuu' xiin' tē xixa nuu' ñuu jaan'. ⁴ Tē nj ka'an rā ndii:

—Nj xā j kuachj, sakan' ñā nj sanakua'a j jin tē kōo' kuachj —nj kachj rā.

Tē nj ka'an tē jaan' xiin' rā ndii:

—Kōo' kuenta kumi' ndu xa'a' ñā jaan', kuachj mji' un' nduu' a —nj kachj rā.

⁵ Sakan' tē nj xatja rā xu'un' jaan' tixin yukun' ka'nu', tē kua'an rā, tē nj chu'un rā yo'o' sukun' rā, nj kataxko' xiin' mji' rā, tē nj xi'i rā.

⁶ Tē sutu jaan' ndii, nj nakaya rā xu'un' jaan', tē nj ka'an rā ndii:

—Vā'a yoo a ñā taan' e' xu'un' yo'o' tixin xatun' xu'un' yukun', sakan' ñā xu'un' ñā nj cha'vi e' tē ka'ni' e' jin tē yivi' nduu' a —nj kachj rā.

⁷ Tē nj naqata' rā kuento rā, tē xiin' xu'un' jaan' nj sata' rā ñu'u' mii' nj tava' tē yivi' ñu'u' kixin', tē kunduu a mii' ndiee ne kuaxj tųku xaan'.

⁸ Sakan' na kuii' ndeē vjtin nani' a ñu'u' ni'. ⁹ Sakan', tē nj xinu ñā nj ka'an Jeremias, tē nj ka'an tiaku tų'un Ndiosi xta'an', kij' nj ka'an rā ndii: Tē nj natchij' rā oko uxj ta'an xu'un' plata, ñā nduu' ya'vi kivi' ñuu a, ñā nj chindu'u' ne Israel,

10 te xiin' ña jaan' ni sata' ra ñu'u' te tava' ñu'u' kixin',
saa nii' ni ka'an chuun' xto'õ e' xiin' i.
Ni kachj ra.

So'õ ni xaa a kij' ni iin Jesús nuu' Pilato
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

11 Te kij' iin' Jesús nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'õ nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachj ra.

Te ni nakujin a ndii:

—Uun, mji' un' ni ka'an sakan' —ni kachj a.

12 Te kij' tiin' kuachj ña'a' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan' ndii, ni nakujin xachi' a. 13 Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ñáá xini so'õ un' sakuu' ña tiin' kuachj te kaa' yo'õ? —ni kachj ra.

14 Ndisu ndee iin yu'u' ni nakujin xachi' Jesús xa'a' ña jaan', te ni nandanj va Pilato.

So'õ ni xaa a kij' ña xa yoo kuvj nduu' Jesús
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

15 Va'a, sakuu' ichi' kij' nasukú vjko' jaan' ndii, xi saña' te xa'ndia chuun' jaan' iin te ñu'u' vj'e kaa naa xi xaá ra, te saña' ra ndee ka te kuni ne yivi'.

16 Te naá iin te xini sakuu' ne yivi' vj'e kaa kij' sakan', te nani' Barrabás.

17 Te kij' ni nakaya kua'a' ne yivi' jkan', te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Yoo kuni ndõ saña' j? ¿Ñáá Barrabás, uun ñáá Jesús, te ka'an ndõ nduu' Cristo? —ni kachj ra.

18 Ni ka'an ra sakan', kuachj ndii ni kundanj ra ña ni sanakua'a ña'a' te jaan' xa'a' a ña ndasj' nuu' ra xini ña'a' ra kujti'.

19 Te kij' ndu'u' Pilato mii' xa'nú ra kuachj ndii, ni ti'vi' ña' si'i ra kuento nda'a' ra, ka'an a' ndii: “Chj'ni xiin' mji' un' nuu' ña kuni saa ra xiin' te xachuun' ndaku ña'a'.

Sakan' ña ni sando'o' va xanj yu'u' ñuu ndi'e' ni xaa ra”, ni kachj a'.

20 Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja ña va'a' ka na saña' ra Barrabás, te na ka'ni' ra Jesús. 21 Te ni ka'an ni tukuu' Pilato xiin' nja ndii:

—Ndee te uvj ta'an yo'o' kuni ndõ saña' j? —ni kachj ra.

Te ni ka'an nja ndii:

—Va'a ka Barrabás saña' un' —ni kachj nja.

22 Te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee ña kuni ndõ saa j xiin' Jesús, te ka'an ndõ nduu' Cristo? —ni kachj ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nja ndii:

—Nuu' krusin kuvj un' ra —ni kachj nja.

23 Te ni ka'an ni tukuu' Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nja'a ni xaa ra? —ni kachj ra.

Ndisu ni kuaja' ti'e' ka ne jaan' ka'an nja ndii:

—Nuu' krusin kuvj un' ra —ni kachj nja.

24 Te ni xinj Pilato ña kuvj nama' ra ña kuni ne yivi' kua'a' jaan', süu' jaan' ndii so'õ ndee' ka nasaá' nja, sakan' na kuu' ni xikan' ra tukui, te ni natja' ra nda'a' ra nuu' ne jaan' ka'an ra ndii:

—Kõõ' kuachj kumi' yu'u' xa'a' ña kuvj te xachuun' ndaku yo'o', ndo'õ kujti' nduu' ne kumi' kuachj —ni kachj ra.

25 Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' nja ndii:

—Ndu'u na kujso kuach̄i xa'a' ña kuv̄i ra, te na kujso tu ña'a' si'e ndu —ñi kach̄i ña.

²⁶ Sakan' te ñi saña' ra Barrabás, te ñi ka'an chuun' ra ña suk̄u' yo'o' te xiin' Jesús. Ndi'j̄ jaan' te ñi sanakua'a ña'a' ra te kuj̄i ña'a' ra nuu' krusin.

²⁷ Sakan' te ñi xan ndiaka te xiin' nda'a' xa'a' Pilato Jesús t̄ix̄in vi'e ka'nu', te ñi nakaya sakuu' te xiin' ra saa xinundu xiin' Jesús mii' iin' a jaan'. ²⁸ Sakan' te ñi tava' ra toto a, te ñi sakui'nú ña'a' ra iin' toto kua'a ndukun'. ²⁹ Te ñi xa'a' ra iin' corona yo'o' iñu', te ñi ch̄indu'u' ra a xini' a. Te ñi ch̄i'ni ra iin' tun' yoo' nda'a' kua'a a. Te ñi x̄ikuita xiti' ra nuu' a xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ñi kach̄i ra.

³⁰ Te kondia tiasi'i ña'a' ra, te tu'un' ra tun' yoo' jaan' nda'a' a, te kutun' ra xini' a xiin' tun' jaan'. ³¹ Te kij' ndi'j̄ ñi kund̄i'j̄ ra xiin' a ndii, ñi xta'ni' ra toto kua'a jaan', te ñi sanakui'nú ña'a' ra toto m̄ji' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuj̄i ña'a' ra nuu' krusin.

Sq'o ñi xqa a kij' ñi kuj̄i te xiin' Jesús nuu' krusin

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Kij' ñi k̄e'e te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ñi nata'an' ra xiin' iin' te ñi k̄e'e ñuu' Cirene, te nani' Simón, te ñi t̄iin' u'vi' ra te jaan' ña kon̄i'j̄ ra krusin Jesús ku'un' ra.

³³ Te ñi xqa ra iin' xaan' mii' nani' a Gólgota, te kiv̄i' jaan' kuni kach̄i a iki' xini' te ñi xi'. ³⁴ Te ikan' ñi xika ra sako'o' ña'a' ra vino, te saká xiin' iin' nuu' suxa' uva. Ndisu' kij' ñi x̄ito yu'u' a ra' ndii, ñi xiin' a ko'q' a ra'.

³⁵ Te kij' ndi'j̄ ñi kuj̄i ña'a' ra nuu' krusin jaan' ndii, ñi kat̄in' ra toto a te kun̄i' ra yoo' nda'a' ndoo' i'in' a. Sakan' te xinu' ña ñi ka'an te ñi ka'an tiakú tu'un' Ndiosí kij' ñi ka'an ra ndii: “Ñi kat̄in' te yivi' toto i, te ñi nata'vi' ra a”, ñi kach̄i ra. ³⁶ Sakan' te ñi x̄ikundiee te xiin' ikan' xito' ña'a' ra. ³⁷ Te ñi ke'j̄ ra iin' tu'un' yu'u' nuu' iin' vitu', te ñi ch̄indu'u' ra a xini' krusin jaan' xa'a' ña ñi t̄iin' kuach̄i ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' Jesús, te nduu' rey ne judío”, kach̄i a.

³⁸ Te kij' sakan' ndii, ñi kuj̄i tu' ra tata'vi' xiin' a iin' te kui'na' nuu' iin' krusin. Iin' ra nda'a' kua'a a, te inga' ra nda'a' i'tin' a.

³⁹ Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ñi xandi'j̄ ña xiin' a seko' ña xini' ña ⁴⁰ ka'an ña ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'an ña tan̄i un' yukun' ka'nu' e', te nakan̄i un' tuk̄u a kiv̄i' ña un̄i ndii, sakakú xiin' mii' un'. Te naa' si'e Ndiosí xna'a' nduu' un' ndii, kuan nuu' un' nuu' krusin ñaa' —ñi kach̄i ña.

⁴¹ Te nii' sakan' ñi xandi'j̄ tu' sutu' kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo, xiin' te xixa' nuu' ñuu' xiin' a ka'an ra ndii:

⁴² —Inga ne yivi' ñi sakakú ra, te k̄uv̄i' sakakú xiin' mii' m̄ji' ra. Naa' rey yoo' e', ne Israel, xna'a' nduu' ra ndii, na nuu' ki'j̄' ra nuu' krusin vit̄in, te kandixa' ña'a' e'. ⁴³ In̄i ra xini' ra Ndiosí. Na sakakú ña'a' a vit̄in naa' ndixa' kundan̄i ña'a' a, sakan' ña ñi ka'an ra ndii: “Si'e Ndiosí nduu' i", ñi kach̄i ra —ñi kach̄i sakuu' te jaan'.

⁴⁴ Te ñi xandi'j̄ tu' uvi' saa' te kui'na', te ndondia nuu' krusin jaan', xiin' a.

Sq'o ñi xqa a kij' ñi xi'i Jesús nuu' krusin

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Te kij' nĭ xaa ĭin ke'in' ndii, nĭ kuy ĭin yavĭ kanĭi' ĭin yivi' ndee nĭ xa'an' ndĭko' a kaa unĭ xakuaa'. ⁴⁶ Te kuyatin' kaa unĭ jaan' nĭ ka'an' ti'e' Jesu's ndii:

—Elĭ, Elĭ, ĭlama sabactani? —nĭ kachĭ a. Naa jaan' kuni kachĭ a ndii: Ndiosĭ mĭi' ĭ, Ndiosĭ mĭi' ĭ, ĭndichun na nĭ nakoo un' yu'u'?

⁴⁷ Te nĭ ka'an' xiin' ta'an' sava ne ita' ĭkan' kij' nĭ xĭnĭ so'o nĭa nĭ ka'an' a nĭa jaan' ndii:

—Elĭas kana' te kaa' —nĭ kachĭ nĭa.

⁴⁸ Xa ka'an' e', te nĭ ndava ĭin te ĭin' ĭkan', te nĭ kĭ'in ra ĭin pachĭ, te nĭ se'vi ra a vino jya'. Te nĭ satiin' ra a nuu' ĭin tun' yoo', te nĭ ka'an' ra a nuu' Jesu's te ko'o a ra'. ⁴⁹ Ndisu sava ne yivi' jaan' nĭ ka'an' xiin' ra ndii:

—Ndiatu' un', te kuni' e' naa' kĭxin' Elĭas te sakaku' nĭa' ra —nĭ kachĭ nĭa.

⁵⁰ Te Jesu's ndii, tuku nĭ nĭ nde'ĭ ti'e' a, te nĭ keta nim'a a. ⁵¹ Sakan' te, toto nĭa ta'nu' ĭ'nu' tĭxin' yukun' ka'nu' ndii, nĭ ndata' a. Nĭ xa'a' a ndee ndĭenu, te nĭ kĭee nuu' a ninu'. Te nĭ taan' ĭin yivi', te nĭ ndata' tu kava'. ⁵² Te nĭ nunĭa' tu yavĭ ndĭi, te kua'a' va' nĭ'u' nde'ĭ, ne nduu' kuenta Ndiosĭ, ne nĭ xĭ'ĭ ndii, nĭ naĭaku nĭa. ⁵³ Te ne nĭ naĭaku jaan' ndii, nĭ kĭee nĭa yavĭ jaan' ndee kij' nĭ naĭaku Jesu's, te nĭ ko'nĭ nĭa nĭu' Jerusalen', nĭa su'un, te nĭ xĭnĭ nĭa' kua'a' ne yivi'.

⁵⁴ Te kij' nĭ xĭnĭ te xĭin' kuu' nuu' xiin' te ita' xiin' ra xito' ra Jesu's nĭa nĭ taan' xiin' sakuu' nĭa nĭ xka'ndĭa ĭkan' ndii, nĭ yĭ'vi xava' a ra ka'an' ra ndii: —Ndĭxa xna'a nduu' a ndii, si'e' Ndiosĭ nĭ nduu' te kaa' —nĭ kachĭ ra.

⁵⁵ Te nĭ ita kua'a' nĭa' ndee ndoso' jaan' xito' nĭa nĭa yoo jaan'. Ne jaan' ndii, nĭ ndikun' nĭa Jesu's, nĭ kĭxin' nĭa ndee nĭ'u' Galilea xika' nuu' nĭa nuu' a. ⁵⁶ Te tejn' ne jaan' nĭ ka'nĭ Marĭa Magdalena, xiin' Marĭa sĭ'i' Jacobo xiin' nĭanĭ ra Jose, xiin' sĭ'i' si'e' ĭin te nani' Zebedeo.

So'o nĭ xaa a kij' nĭ ndiee nĭ'u' nde'ĭ Jesu's

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Te xakuaa' nuu' kij' sakan' ndii, nĭ xaa ĭin te vika', te nĭ kĭee nĭu' Arimatea, te nani' Jose. Te nĭ nduu' tu te jaan' te ndikun' ĭchi' Jesu's. ⁵⁸ Sakan' na nĭ xa'an' ra nuu' Pilato, te nĭ xikan' ra nĭ'u' nde'ĭ Jesu's. Sakan' te nĭ ka'an' chuun' Pilato nĭa ta'xĭ te xĭin' nĭ'u' nde'ĭ a jaan' nda'a' Jose. ⁵⁹ Te kij' ndĭ'ĭ nĭ sanuu' ra a ndii, nĭ tĭsuku' ra a ĭin toto yaa ndika'. ⁶⁰ Te nĭ xa'an' chĭna'a ra a tĭxin' yavĭ ndĭi, nĭa nĭ xatĭa ra toko' kava'. Naa jaan' ndii, yavĭ xaa' nĭa sakan' nĭ xa'a' ra nduu' a. Te nĭ satuvi' ra ĭin yuu' chĭe, te nĭ ndasi' ra yu'u' yavĭ jaan'. Sakan' te nĭ keta' ra kua'an' ra. ⁶¹ Te yatĭn' jaan' ndu'u' Marĭa Magdalena xiin' ĭnga ka Marĭa xto'ni' nĭa yavĭ jaan'.

Xito' te xĭin' yavĭ ndĭi mĭi' nĭ naq' nĭ'u' nde'ĭ Jesu's

⁶² Te ĭnga kivi', kij' nĭ xka'ndĭa kivi' nĭa sakoo' tu'va xiin' mĭi' nĭa xa'a' kivi' sabado, nĭa xinandiee' nĭa jaan' ndii, nĭ nakaya' sakuu' sutu' kuu' nuu' xiin' te fariseo nuu' Pilato. ⁶³ Te nĭ ka'an' ra ndii:

—Taku'i'e, naka'an' ndu' nĭa nĭ ka'an' te jaan', te nĭ xĭnĭ xa'an' ne yivi', kij' nĭ tiaku' ra ndii: “Kivi' nĭa unĭ, te naĭaku' tukuu' ĭ”, nĭ kachĭ ra. ⁶⁴ Xa'a' a jaan' na ku'i' tĭan'u' un' te xĭin' te na koto' va'a' ra yavĭ ndĭi jaan' ndee kivi' nĭa unĭ. Saa' ĭin' kij' ku'un' te ndikun' ĭchi' ra nĭu' te sakui'na' ra nĭ'u' nde'ĭ jaan', te ka'an' ra xiin' ne yivi' ndii: “Nĭ naĭaku' ra tejn' ne nĭ xĭ'ĭ.” Naa' saa' ra sakan' ndii, ĭin' tun' vixĭ' ndiaa' ka' kunduu' a te sakan' nĭa nuu' —nĭ kachĭ ra xiin' Pilato.

65 Te n̄i ka'an Pilato xiin' r̄a ndii:

—Ñaa' nāka ndo' j̄in t̄i'vi te xiin' te ku'un koṭo ndo' yavi jaan' saa va'a ka tuu m̄i' ndo' —n̄i kach̄i ra.

66 Te n̄i k̄iee r̄a kua'an r̄a, te n̄i xaa r̄a ikan', te n̄i ch̄indu'u' r̄a j̄in tun̄i xata' yuu' ñ̄a ndasi yu'u' yavi jaan'. Sakan' te n̄i nākoṭo r̄a te xiin' jaan' te koṭo r̄a a.

28

S̄o'ṭo n̄i xaa a k̄i' n̄i nat̄iak̄u Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 K̄i' n̄i xka'nd̄ia kivi' s̄abado, ñ̄a xin̄and̄iee' ne yivi' ndii, n̄ia'a va kivi' nuu' xa'a' x̄imana, te n̄i xa'an María Magdalena xiin' inga ka María yavi nd̄ii m̄i' nā ñ̄u'u' nde'j̄ Jesús. 2 Te nd̄iee' va n̄i kanda, sakan' ñ̄a n̄i nuu' j̄in ángele, ñ̄a xika' nuu' nuu' x̄to'ṭo e' N̄diosí, nd̄ivi', te n̄i xaa a yavi nd̄ii jaan', te n̄i sat̄uvi' a yuu' ñ̄a ndasi yi'e' jaan', te n̄i x̄ikundu'u' a xata' yuu' jaan'. 3 Yi'é a nd̄ee naa ñ̄u'u' sav̄i', te toto a ndii, yaa kach̄i' v̄i' a. 4 Te xa'a' a ñ̄a n̄i ȳi'vi va te xiin' n̄i xaa ángele jaan' ndii, kisi' v̄i' ñ̄a'a' a nd̄ee n̄i kun̄jaa' x̄achi' r̄a. 5 Ikan' te n̄i ka'an ángele xiin' ñ̄a'a' jaan' ndii:

—Kuän ȳi'vi ndo', xin̄i j̄ ñ̄a Jesús, ñ̄a n̄i x̄i'j̄ nuu' krusin, nanduku' ndo'.

6 K̄oṭo' ka ñ̄u'u' nde'j̄ a nāa yo'o', sakan' ñ̄a xa n̄i nat̄iak̄u a saa nii' n̄i ka'an a. N̄ia'a ndo' te kun̄i ndo' m̄i' n̄i naa a. 7 Te v̄it̄in ndii, kua'an k̄i'j̄' ndo' te ka'an ndo' xiin' te nd̄a'a' xa'a' a ñ̄a xa n̄i nat̄iak̄u a. Te x̄i'na m̄i' a ni'i' j̄ichi' nuu' ndo' kua'an a ñ̄u'u' Galilea, ikan' kun̄i ñ̄a'a' ndo'. Ñ̄a kaa' nduu' ñ̄a ka'an j̄ xiin' ndo' —n̄i kach̄i ángele xiin' n̄ia.

8 Sakan' te yachi' va n̄i k̄iee ne jaan' yavi jaan' kua'an n̄ia. Yi'vi n̄ia, te va'a tu kuni n̄ia. Taxta'an' n̄ia te ka'an n̄ia ñ̄a jaan' xiin' te nd̄a'a' xa'a' a.

9 Xa sakan' n̄i, te n̄i nāta'an' Jesús xiin' n̄ia, te n̄i ka'an a ndii:

—Na koṭo na ñ̄a man̄i' xiin' ndo' —n̄i kach̄i a.

Te n̄i kuyat̄in n̄ia m̄i' iin' a, te n̄i x̄ikuita xiti' n̄ia nuu' a, te n̄i num̄i n̄ia xa'a' a tiin' ka'nu' ñ̄a'a' n̄ia. 10 Sakan' te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ndii:

—Kuän ȳi'vi ndo'. Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ñ̄an̄i j̄ na ku'un r̄a ñ̄u'u' Galilea, te ikan' kun̄i r̄a yu'u' —n̄i kach̄i a.

Ñ̄a ȳo'ṭo' nduu' tun̄ vix̄i ñ̄a n̄i ka'an te xiin'

11 Te k̄i' kua'an ñ̄a'a' jaan' ndii, kua'an tu sava te xiin' jaan' ñ̄uu, te n̄i ka'an r̄a xiin' sutu kuu' nuu' sakuu' ñ̄a n̄i yoo jaan'. 12 Te n̄i nākaya sutu jaan' xiin' te x̄ixa nuu' ñ̄uu jaan', te n̄i nākata r̄a kuento r̄a. Nd̄i'j̄ jaan' te n̄i tax̄i r̄a kua'a' xu'un' nd̄a'a' te xiin' jaan', 13 te ka'an r̄a ndii:

—Ka'an ndo' ndii: “K̄i' kix̄in ndu nd̄iee' ndu ñ̄uu, te n̄i kix̄in te ndikun̄ j̄ichi' r̄a, te n̄i x̄akui'na' r̄a ñ̄u'u' nde'j̄ jaan'”, kach̄i ndo'. 14 Te naa' kun̄i Pilato kuento xa'a' ñ̄a kaa' ndii, ndu'u' sak̄and̄ixa' ñ̄a'a' te k̄oṭo' a saa r̄a xiin' ndo' —n̄i kach̄i r̄a xiin' te xiin' jaan'.

15 Te n̄i k̄i'j̄n te xiin' jaan' xu'un', te n̄i xaa r̄a saa n̄i ka'an sutu jaan' xiin' r̄a, te n̄i kiku kuento jaan' tein̄ ne ta'an' e', ne judío, nd̄ee kivi' v̄it̄in.

Ka'an chuun' Jesús xiin' te nd̄a'a' xa'a' a ñ̄a ka'an ndoṭo' r̄a tu'un a

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

16 Te ux̄i j̄in te nd̄a'a' xa'a' a jaan' ndii, n̄i k̄iee r̄a kua'an r̄a x̄ik̄i' ñ̄a kandu'u' ñ̄u'u' Galilea m̄i' n̄i ka'an chuun' Jesús xiin' r̄a. 17 Te k̄i' n̄i x̄in̄i ñ̄a'a' r̄a ndii, n̄i x̄aka'nu' ñ̄a'a' r̄a. Ndisu sava r̄a n̄i k̄and̄ixa' va'a. 18 Te n̄i kuyat̄in Jesús nuu' r̄a ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Nda'a' yu'u ni taxj Ndiosí sakuu' ña ndje'e, te ka'ndja chuun' i ndivi' xiin' jin yivi'. ¹⁹ Xa'a' a jaan' na kuu' kua'an ndo', te sania'á ndo' sakuu' ne yivi' jin yivi' te kundikun nja ichi' i. Te sakuchi' ña'a' ndo' xiin' ña ndje'e' yuva' e' Ndiosí, xiin' ña ndje'e' si'e a, xiin' ña ndje'e' Espiritu Santo. ²⁰ Te sania'á tu ña'a' ndo' ña na saxinú nja sakuu' ña ni ka'an chuun' i xiin' ndo' kaa'. Te yu'u ndii, ko'o i xiin' ndo' ndee ndi'i' ni kivi' ndee ku'un ndiko' jin yivi' —ni kachi a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Marcos ña ka'an xa'a' Jesús

Sq'o ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosi itia Jordán
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Sq'o ni xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosi. ² Naa yoso' a mii' ni ka'an Isaías te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosi, kii' ni ke'i ra ña ni ka'an Ndiosi ndii:

Yu'u ndii, tianu' i nda'a' xa'a' i, te xi'na ra ku'un, te ndasava'a ra ichi' nuu' un'.

³ Te te jaan' nduu' te tiakú tach'i' yu'u' ka'an ti'e' ra mii' taxin' kaa' ndii: "Ndasava'a ndo'ó ichi' mii' kixin xto'ó e', te ndasandaku tu' ndo' a."

Kachi a.

⁴ Sakan' na kuui' ni xa'a' iin te nani' Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosi mii' taxin' kaa'. Te ka'an ndoso' ra nuu' nja kuenta ña namá nja nimá nja xa'a' kuachi' ña xaa' nja. Sakan' te koo' ka' nu' iin Ndiosi xa'a' nja, te kuch'i nja kuenta a. ⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xa'an nja mii' iin' Juan jaan', te kuni' so'ó ña'a' nja, te na'má nja kuachi' nja, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosi itia Jordán jaan'. ⁶ Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a. Te ki'i' iin' toko' ra. Te tika xiin' ñuñu' itun' ni xaxi' ra. ⁷ Ni ka'an ndoso' ra nuu' nja ndii:

—Ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka' nduu' a te sakan' yu'u'. Te yu'u' ndii, ni ndee' va'a i kundu'u te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a. ⁸ Yu'u' ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui kujti', ndisu ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndjee' Espiritu Santo —ni kachi ra xiin' nja.

Sq'o ni xaa a kii' ni chichi' tu Jesús itia Jordán
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Te kii' sakan' ndii, ni keta Jesús ndee' ñuu' Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te ni xaa a mii' iin' Juan jaan', te ni sakuchi' ña'a' ra itia Jordán.

¹⁰ Te ndi' i so'ó ni chichi' Jesús, te ni keta a tikui. Ikan' te ni xini a ni nunja' ndivi', te nuu' Espiritu Ndiosi, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. ¹¹ Sakan' te ni ka'an iin' tach'i' yu'u' ndee' ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e mani' i, te va'a va' kuni i xini i yo'ó —ni kachi a xiin' a.

Sq'o ni xaa a kii' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi'
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ndi' i so'ó ña jaan', te ni saka'an Espiritu Santo nimá Jesús te ku'un a mii' taxin' kaa'. ¹³ Te ikan' ni xika a nii' uvi' xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiva'a. Te ni xika a tein ti' iku', te ni ndekuje ángele ikan', te ni xika nuu' a nuu' Jesús.

Sq'o ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Te kii' ni xiku'un Juan naá ra vi'e' kaa' ndii, ni xa'an Jesús nuu' ñu'u' Galilea ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saá kuni Ndiosi ka'ndia chuun' a nimá e'. ¹⁵ Te ka'an a ndii:

—Xa ni xinu kivi' ña ni chituni Ndiosí, te xa ni kuyatın ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ña jaan' na kuii' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachı ña xaa' ndo', te kandıxa' ndo' tu'un va'a xa'a' ichi' a —ni kachi a.

So'q ni xaq a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an te tava' tiaka' te kunduu ra nda'a' xa'a' a

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Te kii' xika' Jesús yu'u' minı Galilea ndii, ni xini a uvi ta'an te yivi'. İin ra nani' Simón, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tıxin tıkuı minı jaan', sakan' ña te tava' tiaka' nduu' ra. ¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachı ña te kundikun ña yu'u' —ni kachi a.

¹⁸ Xaka'an e' te ni naqoo ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

¹⁹ Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a Jacobo xiin' ñani ra Juan, te uvi saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra tıxin tundo' ra na'ma' ra ñunu' ra. ²⁰ Sakan' te ni kana Jesús Jacobo xiin' Juan, te ni naqoo te jaan' yuva' ra tıxin tundo' xiin' te tatı ra, te ni xikundikun ra Jesús.

So'q ni xaq a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndıva'a nimá İin te yivi'

(Lc. 4:31-37)

²¹ Te ni xaa Jesús ñuu Capernaum xiin' te nda'a' xa'a' a. Te kii' ni xaa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni skó'nu' a xiin' te jaan' tıxin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan', te ni sania'á a ne yivi'. ²² Te ni nandanı ña saa sania'á ña'a' a, sakan' ña ni ka'an a ndee' naa ka'an İin te kumi' ña ndiee', te süu' naa sania'á te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

²³ Te ni yoo İin te naá ña ndıva'a nimá tıxin vi'e jaan', te ni nde'i ti'e' ña jaan' ka'an a ndii:

²⁴ —Kua'an Jesús, te Nazaret. İNdichun kuaxı sataña'a' un' ndu? İÑáá kuaxı un' te sandoñu'u' un' ndu? Xini yu'u' yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosı nduu' un' —ni kachi a.

²⁵ İkan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxın' koo yu'u' un' te kua'an keta nimá te ñaa' —ni kachi a.

²⁶ Te ni kisi ndiee' ña ndıva'a jaan' te jaan', te ni nde'i ti'e' a, te ni keta a nimá ra kua'an a. ²⁷ Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandanı xava'a ña, te ni ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—İMii' tu kuaxı ña ka'an te yivi' ka'a? İTe'e' İin ichi' xaa' nduu' ña sania'á ra, cho'? Sakan' ña xiin' ña ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndıva'a, te xini so'q a —kachi xiin' ta'an' ña.

²⁸ Te yachi va ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'q ni xaq a kii' ni sanda'a Jesús ña' tıso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Sakan' te ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' vi'e jaan' te kua'an a xiin' Simón xiin' Andrés vi'e uvi saa' te jaan'. Te kua'an tu Jacobo xiin' Juan xiin' a. ³⁰ Te ña' tıso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús xiin' ra İkan' ndii, ni ka'an ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'. ³¹ Sakan' te ni kuyatın a mii' kandu'u' a', te ni tıın a nda'a' a', te ni ndanı'i ña'a' a. Xaka'an e' te ni kiee' ña'a' ka'ni', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuıı a xiin' te jaan'.

So'ŋ n̄i xaq̄ a kij̄' n̄i s̄anda'a Jesús kua'a' n̄e yiv̄i'
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² T̄e x̄akuaa' nuu' kij̄' x̄a n̄i ket̄a ñu'u' kivi' jaan' ndii, n̄i xan ndiaka t̄e n̄i xan ndiaka n̄e ndiee' ñuu' jaan' s̄akuu' n̄e kuni kuv̄i nuu' Jesús. T̄e n̄i xan ndiaka t̄u n̄ia n̄e ñu'u' ña ndi'va'a nimá. ³³ T̄e n̄i ndeku'e kua'a' x̄ava'a n̄e ndiee' ñuu' jaan' yi'e' v̄i'e' jaan'. ³⁴ T̄e n̄i s̄anda'a a kua'a' va' n̄e kuni kuv̄i nuu' ndee k̄a nuu' kui'e'. T̄e s̄akan' t̄u n̄i t̄ava' a kua'a' ña ndi'va'a ña ñu'u' nimá n̄e jaan'. T̄e n̄i tax̄i Jesús ka'an ña ndi'va'a s̄akan' ña xini ña jaan' yoo nduu' Jesús.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí jin̄i xaan' mi' tax̄in' kaa'
(Lc. 4:42-44)

³⁵ T̄e n̄ia'a va' kuax̄i kitú', t̄e n̄i ndokoŋ Jesús, t̄e n̄i ket̄a a v̄i'e' jaan' t̄e kua'an a jin̄i xaan' mi' tax̄in' kaa' xa'a' ku'u', t̄e j̄ikan' n̄i ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ³⁶ T̄e n̄i xa'an n̄anduku' ña'a' Simón xiin' j̄inga t̄e nda'a' xa'a' a. ³⁷ T̄e n̄i ka'an r̄a xiin' a kij̄' n̄i xa'an kun̄i ña'a' r̄a ndii:
—S̄akuu' n̄e yiv̄i' nanduku' yo'ó, t̄akui'e —n̄i kach̄i r̄a.
³⁸ S̄akan' t̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:
—To'ŋ ndo' t̄uku' ñuu', ña ñu'u' ya'tin, t̄e ka'an ndoso' t̄u j̄i t̄u'un' va'a nuu' n̄e yiv̄i' jaan'. Kuach̄i ndii x̄a chuun' jaan' n̄i ket̄a j̄i nuu' Ndiosí kuax̄i j̄i —n̄i kach̄i a.

³⁹ S̄akan' na kuu' n̄i ket̄a a xiin' t̄e nda'a' xa'a' a jaan', t̄e n̄i xa'an ka'an ndoso' a t̄u'un' va'a nuu' n̄e ndiee' kan̄ii' nuu' ñu'u' Galilea. S̄akan' n̄i x̄aa a t̄ix̄in' j̄in' v̄i'e' mi' nakaya' n̄e ndiee' ñuu' jaan'. T̄e s̄akan' t̄u n̄i t̄ava' a ña ndi'va'a ña ñu'u' nimá n̄e ndiee' j̄ikan'.

So'ŋ n̄i xaq̄ a kij̄' n̄i s̄anda'a Jesús jin̄i t̄e kumi' kui'e' te'i'
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ T̄e n̄i kuyat̄in' jin̄i t̄e kumi' kui'e' te'i' nuu' Jesús, t̄e n̄i x̄ikuijin' xiti' r̄a nuu' a, t̄e n̄i ka'an nda'vi r̄a xiin' a ndii:
—T̄akui'e, naa' kun̄i un' ndii, kuv̄i s̄anda'a un' yu'u' nuu' kui'e' ña ndo'o' j̄i —n̄i kach̄i r̄a.

⁴¹ T̄e n̄i kuv̄ita j̄in̄i a xa'a' t̄e jaan', t̄e n̄i san̄akaá a nda'a' a, t̄e n̄i tondja nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' r̄a ndii:
—Kuni s̄anda'a j̄i yo'ó nda'a' kij̄' un' —n̄i kach̄i a.

⁴² S̄akan' na, kij̄' ka'an a ña jaan' ndii, x̄aka'an e', t̄e n̄i k̄iee' ña'a' kui'e' jaan', t̄e n̄i nda'a' r̄a. ⁴³ Ndi'j̄i jaan' t̄e n̄i ka'an chuun' ndiee' a xiin' r̄a, t̄e n̄i ndei' ña'a' a ka'an a xiin' r̄a ndii:

⁴⁴ —Kua'an, ndis̄u k̄a'an un' xiin' ndee' jin̄i n̄e yiv̄i' ña n̄i x̄aa j̄i xa'a' un' yo'o'. Süu' jaan' ndii kua'an t̄e n̄ia'a xiin' mi' un' nuu' sutu' ña x̄a n̄i nda'a' un'. T̄e nasoko' un' ña'a' nuu' Ndiosí xa'a' ña x̄a n̄i nda'a' un' naa n̄i ka'an chuun' Moisés, t̄e kun̄i n̄e yiv̄i' ña n̄i nda'a' x̄na'a' un' —n̄i kach̄i a.

⁴⁵ Ndis̄u n̄i ket̄a so'ŋ t̄e jaan' kua'an r̄a, t̄e n̄i xa'a' kiku' r̄a kuento nuu' s̄akuu' n̄e yiv̄i' xa'a' ña n̄i x̄ka'ndi'a jaan'. Xa'a' a jaan' na n̄i kuv̄i k̄a ku'un' tuvi' Jesús ndee' jin̄i ñuu' jaan', süu' jaan' ndii n̄i ndoo a mi' katax̄in', ndee' s̄aa k̄a n̄i ndii, n̄i xa'an n̄e ndiee' s̄akuu' ñuu' jaan' mi' n̄i yoo a.

2

So'ŋ n̄i xaq̄ a kij̄' n̄i s̄anda'a Jesús jin̄i t̄e kui'e' xa'a'
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ T̄e kij̄' n̄i x̄ka'ndi'a ndia'vi' kivi' ndii, n̄i n̄andiko' tukuu' Jesús ñuu' Capernaum. T̄e n̄i xa'a' xika' kuento ña ndu'u' a jin̄i v̄i'e'. ² Numi' t̄e n̄i

naḱaya kua'a' ya'a ne yivi' mii' ndu'u' a. Te chitu' ni'j vi' ndee yi'e vi'e a jaan'. Te ka'an Jesús tu'un Ndiosí nuu' nja.

³ Ikan' te ni ndekuje kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' iin tun' xto. ⁴ Te kij' ni ndekuje ra xiin' te jaan' vi'e mii' iin' Jesús ndii, ni kuvj kuyatin ra nuu' a, kuachj ndii kua'a' va ne yivi' ita'. Sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuvj jaan', te ni xa'a ra iin yavi ikan' sava ni mii' iin' Jesús. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuvj jaan' nuu' a. ⁵ Te kij' ni xinj Jesús ña ini te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvj jaan' ndii:

—Xa ni ndoyo kuachj un', pja'un —ni kachj a.

⁶ Sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te yoo ikan' ndii, ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: ⁷ “Te yivi' kaa' ndii, kanja'a ra xa'a' Ndiosí, sakan' ña Ndiosí kujti' yoo ndje'e te sandoyo' a kuachj ne yivi'”, ni kachj ra xiin' nimá ra.

⁸ Ndisu numi' te ni xinj Jesús xiin' nimá a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' j, taq. ⁹ ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an j xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñaa ña xa ni ndoyo kuachj ra, uun ñaa ña ndokoo ra te na'in ra tun' xto ra, te ku'un ra? ¹⁰ Sakan' na kuui' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' j ndie'e iin yivi' te sandoyo' j kuachj ne yivi' —ni kachj a.

¹¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an j. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachj a.

¹² Xaka'an e' te ni ndondichj ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan' te ni keta ra kua'an ra. Te ni nandanj va nja xaka'nu' nja Ndiosí ka'an nja ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kunj e' naa ña kaa' —ni kachi nja.

So'q ni xaq a kij' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Ndi'j ña jaan' te ni keta Jesús vi'e jaan' te kua'an ni tukuu a yu'u' minj Galilea. Te kua'a' va ne yivi' kua'an mii' iin' a, te sania'a ña'a' a tu'un Ndiosí. ¹⁴ Te kij' xka'ndía a kua'an a ndii, ni xinj a ndu'u' Leví, si'e Alfeo, mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nja'a, te kundikun un' yu'u' —ni kachj a.

Sakan' te ni ndondichj ra, te ni xjkundikun ña'a' ra.

¹⁵ Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e Leví jaan' ndii, kua'a' tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndiee' inga nja nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' nja, sakan' ña xa yoo kua'a' te ndikun xata' a. ¹⁶ Te kij' ni xinj te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te nduu' kuenta te fariseo, ña xixi' Jesús xiin' te kendiaa' ya'vi' jaan' xiin' inga ka ne ka'an va'a ra xa'a' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto ndo' saq vi' kuu' te sania'a ndo'ó kaa'. Vä'a xachi' xaa' ra xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi', xiin' inga te xaa' tu kuachj kaa' —ni kachj ra.

¹⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra kij' ni xinj so'q a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni nja te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuvj kujti' kuni ra. Te yu'u ndii, kuaxj j te kana j ne tuu ña xachuun' ndaku nja. Süu' jaan' ndii kuaxj j, te kana j ne xini ña yoo kuachj nja —ni kachj a.

Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'a'

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Kij' n̄i x̄inj̄ sava ne yivj' ña yoo ndit̄ja te nda'a' xa'a' Juan xiin' te nda'a' xa'a' te fariseo ndii, n̄i xa'an ndatu'un' n̄ja Jesús ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo ndit̄ja chito va ra. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Te, ¿ndichun na yoo ndit̄ja te nda'a' xa'a' yo'ó? —n̄i kachj̄ n̄ja xiin' a.

¹⁹ Te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄ja ndii:

—¿Ñáá kuvj̄ koq̄ ndit̄ja ne yivj', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', kij' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' n̄ja? Kuvj̄ saa n̄ja ña jaan', sakan' ña ndu'u' ka te tunda'á' jaan' xiin' n̄ja. ²⁰ Ndisu xaa jin̄ kivi' kij' tu'un ne yivj' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a kaka ndit̄ja ne jaan' —n̄i kachj̄ a xiin' n̄ja.

²¹ Te n̄i ka'an ka a xiin' n̄ja ndii:

—Ndee jin̄ ne yivj' ná'ma' jin̄ toto yata' xiin' jin̄ tu'un' toto xaa'. Kuachj̄ ndii, kij' ndoq̄ toto jaan' ndii, nandj̄j̄ toto xaa' jaan' te kuachj̄ ndi'j̄ ka toto yata' jaan'. ²² Te ndee jin̄ tu ne yivj' ndii, taañ' n̄ja vino xaa' t̄xin̄ jin̄ yata'. Sakan' ña naa' saa n̄ja sakan' ndii, kij' kuiya' ra' ndii, tia'ndja jin̄ jaan', te kuit̄ja ndoq̄ ra', te ndoñu'u' saka tu jin̄ jaan'. Sakan' na kuui' kuni a ña tañ' e' vino xaa' t̄xin̄ jin̄ xaa' —n̄i kachj̄ a xiin' ne jaan'.

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Jin̄ kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivj', kij' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mi' yoo trigo ndii, n̄i xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan'. ²⁴ Te n̄i ka'an sava te fariseo ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —n̄i kachj̄ ra.

²⁵ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá t̄ja'an ka'vj̄ ndo' tutu Ndiosi mii' ka'an a xa'a' ña n̄i xaa David xta'an' kij' n̄i nat̄in̄ ra, te n̄i xi'j̄ ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ²⁶ Sakan' te n̄i xka'ndja ra t̄xin̄ vj̄'e Ndiosi kij' n̄i nduu' Abiatar sutu ka'nu', te n̄i xixj̄ ra xita' va'a su'un, tee' ndee sutu kuit̄j̄ xata'an kuxj̄ ña jaan', te n̄i taxj̄ tu ra a n̄i xixj̄ ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra —n̄i kachj̄ a.

²⁷ Te n̄i ka'an tu a xiin' te jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, n̄i xa'a' ña'a' Ndiosi xa'a' ña va'a ne yivj'. Te süu' ne yivj' n̄i xa'a' a xa'a' kivi' jaan'. ²⁸ Xa'a' a jaan' na yu'u, ña nduu' tu te yivj' ndii, kumi' j̄ ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —n̄i kachj̄ a.

3

So'o n̄i xaa a kij' n̄i sanda'a Jesús jin̄ te kui'e nda'a'
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Tukj̄ n̄i n̄i nda'nj̄ Jesús vj̄'e mi' nakayá ne ñuu jaan', te n̄i ka'nj̄ jin̄ te kui'e nda'a' ikan'. ² Te n̄i chuun xa'a' va te fariseo te kunj̄ ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivj', sakan' te kuvj̄ t̄jin̄ kuachj̄ ra Jesús. ³ Te n̄i ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichj̄, te kuj̄in un' ma'in' kaa' —n̄i kachj̄ a.

⁴ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' te kuni t̄jin̄ kuachj̄ ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosi saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e' uun ñáá ña n̄ja'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivj', uun ka'nj̄ ndi'i' e' n̄ja, kachi a? Nakujin̄ ndo' —n̄i kachj̄ a.

Ndisu te jaan' ndii, kōq̄ a n̄i ka'an xachi' ra. ⁵ Sakan' te n̄i nakoto'nj̄ xi'e a nuu' te jaan', te nda'vi tu kuni a xa'a' ña xij̄ va nimá ra. Sakan' te n̄i ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a.

⁶ Ni kijeé so'ó te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra xiin' te nda'a' xa'a' Herodes saq kuyi ka'ni' ra Jesús.

So'ó ni xaq a kij' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi' yu'u' mini

⁷ Sakan' te ni keta Jesús te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Galilea, te kua'a' ya'a ne yivi' ndikún ña'a' kua'an nja. Sava ne yivi' jaan' ni kijeé ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te sava nja ni kijeé ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, ⁸ te sava tukú ne jaan' ni kijeé ñuu Jerusalén. Te sava tukú nja ni kijeé ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Idumea. Te sava tukú nja ni kijeé ñuu ña ñu'u' tukú ta'vi' itja Jordán. Te ni kijeé tu sava ne yivi' jaan' yatún ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Kua'a' ya'a nanduu' ne yivi' jaan', te kua'an nja mii' kua'an Jesús. Sakan' xaa' nja xa'a' ña ni xini nja kuento xa'a' kua'a' ya'a chuun ka'nu' ña xaa' a. ⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña na koó tu'va ra xiin' jin tundoo' mii' kunaá a ka'an ndoso' a, koó ka tavi' ña'a' ne kua'a' ya'a jaan'. ¹⁰ Kuachi ndii xa ni sanda'a a kua'a' ne yivi', xa'a' a jaan' na ndekuie' te ndekuie' kua'a' va ne kuni kuyi nuu' a te tondja ña'a' nja te nda'a' nja. ¹¹ Te kij' xini ña'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, xikuitá xiti' nja nuu' a, te ka'an ti'e' ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

¹² Ndisu ni ka'an chuun' ndijeé' Jesús nuu' ña ndiva'a jaan' te koó taxin' yu'u' a, sakan' te ka'an a nuu' ne yivi' yoo nduu' Jesús.

So'ó ni xaq a kij' ni naqaxin Jesús uxí uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a (Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ni ya'a te ni kaá Jesús xini' jin iku', te ni xaka a te kuni naqaxin a. Te kij' xa ita' ti'vi sakuu' ra nuu' a ndii, ¹⁴ ni naqaxin a uxí uvi' ta'an te jaan' te kaka ra xiin' a te tjanu' ña'a' a sania'a ra ichi' a. ¹⁵ Te kumi' ra ndijeé' te sanda'a ra ne kuni kuyi, te kumi' tu ra ndijeé' te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. ¹⁶ Jin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro. ¹⁷ Te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani' ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uvi' saa' te jaan'. Te ni chindu'u' Jesús kivi' uvi' saa' te jaan' Boanerges. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Te kui'e va ndeé naa nde'í savi'. ¹⁸ Te inga tukú ra nani' Andrés, te inga ra nani' Felipe, te inga ra nani' Bartolomé, te inga ra nani' Mateo, te inga ra nani' Tomás, te inga ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra. Te inga ra nani' Tadeo, te inga ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta jin ti'vi, te nani' cananista nduu' ra. ¹⁹ Te inga ra nani' Judas Iscariote, te ni sanakua'a Jesús so'ó' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'. Ndi' ña jaan' te ni nandiko' sakuu' nja vi'e.

Ka'an kini' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús (Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23)

²⁰ Te tukú ni ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a. Xa'a' a jaan' na ndeé ni kunjia'a a kuxi' a ni ndeé te nda'a' xa'a' a. ²¹ Kij' ni xini' tu'un ne jin kuu' xiin' Jesús xa'a' ña jaan' ndii, ni kijeé nja vi'e nja kua'an nja kuni naka ña'a' nja, sakan' ña ka'an ne jaan' ndii:

—Te loco nduu' ra —kachi nja.

²² Te ni ka'an tu sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te ni kijeé ñuu Jerusalén ndii:

—Ñā ndjivā'a kuu' nuu' ñā nani' Beelzebú naá nimá Jesús kaá', sakan' na chindiee' ñā'a' a te kuvj tava' rá ñā ndjivā'a ñā ñu'u' nimá ne yivi' —kachi te jaan'.

²³ Sakan' te ni kana Jesús te jaan' nuu' a, te ni ka'an a xiin' rá iin ñā ka'an ndiaa a ndii:

—¿Ñáá ka'an' ndo'ó ndii, kuní ñā ndjivā'a kuu' nuu' tava' ta'an' a nimá ne yivi'? ²⁴ Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja ndii, ndoñu'u' ñuu' jaan', ²⁵ uun naa' nata'vi' ne ndiee' tixin iin vi'e te kunta'an' nja ndii, nduxin tu vi'e ne jaan'. ²⁶ Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kunta'an' ñā ndjivā'a kuu' nuu' jaan' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mji' a, te xa' ikan' nduxin ndi'j ñā xa'ndia chuun' a. ²⁷ Te ndee' iin ne yivi' kuvj ki'vi' vi'e iin te ndiee' va te na'in nja ñā'a' ra, naa' sātíin ñā'a' nja ñā nuu'. Sakan' kuji' te kuvj saku'na' nja ñā kumi' rá.

²⁸ Ñā ndaku ka'an' i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachi ñā xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ñā kanja'a nja ndii, koq ka'nu' in' Ndiosí xa'a' nja. ²⁹ Ndisu yoq ka kanja'a xa'a' Espíritu Santo ndii, kōq' kivi' koq ka'nu' in' Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kuiso kuachi nja ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachi a xiin' te jaan'.

³⁰ Ni ka'an Jesús ñā jaan', kuachi ndii ka'an te jaan' ñā ñā ndjivā'a naá nimá a.

S'o'q ni xaq a kiji' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñan'j a nanduku' ñā'a' nja
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Sakan' te ni xaa' si'i' Jesús xiin' ñan'j a vi'e mii' iin' a. Te ni ndoo nja ita' nja ki'e, te ni sayá'a nja kuento te kana ñā'a' ne yivi'. ³² Te ne yivi' kua'a', ne ndiee' saa xinunduu' mii' iin' a jaan', ni ka'an xiin' a ndii:

—Táku'i'e, si'i' un' xiin' ñan'j un' ndii, ki'e ita' nja nanduku' nja yo'ó —ni kachi nja.

³³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

—Kuní j ñā kundañi ndo' yoq nduu' ndee' naa si'i' j xiin' ñan'j j —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni nakoto a nuu' ne ndiee' saa xinunduu' jaan' ka'an a ndii: —Koto ndo', ne yo'q' nduu' ndee' naa si'i' j xiin' ñan'j j. ³⁵ Kuachi ndii, yoq ka xaa' ñā kuní Ndiosí ndii, ne jaan' nduu' ndee' naa ñan'j j, xiin' ñā' ku'va j, xiin' si'i' j —ni kachi Jesús xiin' ne yivi' jaan'.

4

S'o'q kua'an ñā ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndjikin'
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Unta' kij' kua'an tukuu' Jesús yu'u' miji jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni skō'nu' a tixin iin tundoo' nuu' tiku' jaan'. Te ne yivi' jaan' ndii, yu'u' miji ita' nja te kuni' so'q ñā'a' nja.

² Te ni xa'a' sania'á ñā'a' a kua'a' ñā'a' xiin' ñā ka'an ndiaa ka'an a ndii:

³ —Chūun xa'a' va ndo' ñā ka'an j xiin' ndo'. Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' rá ndjikin' trigo mii' xika' rá. ⁴ Te kij' kiku' rá ndjikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵ Te sava tukū ndjikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutiā a sakan' ñā kōq' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶ Ndisu kij' ni keta ñu'u' ndii ni saxii ñā'a' a, te xa'a' ñā kual' tjo'q a ndii, ni ichi' a. ⁷ Te sava tukū a ni koyo tein ku'u' in'u'. Te kij' ni xa'nu' in'u' jaan' ndii, ni tavi' a itia' trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ñā'a' a, sakan' na kui' kōq' ndjikin'

a ni kuun. ⁸ Te sava ka tuku a ni koyo nuu' nu'u' na'ma. Te ni ndutia a, te ni xa'nu a, te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi oko uxi ndikin', te sava a ni taxi uni xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesus.

⁹ Te ni ka'an ka a ndii:

—Ndo'ó ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' na ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesus na ka'an ndiaa

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kij' ni ndoo jin ndaa' Jesus ndii, ni ndatu'un' na'a' ne ita' yatun xiin' te uxi uvi jaan' xa'a' ndee na kuni kachi na ni ka'an ndiaa a jaan'.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosi na kundani ndo' na xini mii' kujti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' ne xika' ndika' ndii, xiin' na ka'an ndiaa kujti' ka'an i. ¹² Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuvi kuni nja. Te tee' ndee xini so'ó te xini so'ó nja ndii, kundani nja a te nandiko' nja nuu' i te koo ka'nu' ini i xa'a' kuachi nja —ni kachi a.

Ka'an Jesus ndee na kuni kachi na ka'an ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Te ni ka'an tu Jesus xiin' ne ni ndoo ita' jaan' ndii:

—Naa' kundani ndo' na ka'an ndiaa jaan' ndii, ¿saa kuvi kundani ndo' inga na ka'an ndiaa na ka'an ka i xiin' ndo'? ¹⁴ Te kiku' ndikin' jaan' nduu' te ka'an ndoso' tu'un Ndiosi. ¹⁵ Te ichi' mii' ni koyo sava ndikin', na ni kiku' te jaan', nduu' ndee na nimá sava ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosi. Te kij' ndi'i' xini so'ó nja a ndii, numi' te tu'un na ndiva' a na jaan' nimá nja. ¹⁶ Te sakan' tu nu'u' yaxin' va na ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' na ni kiku' te jaan' ndii, nduu' a ndee na nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosi. Te kij' ndi'i' xini so'ó nja a ndii, numi' te taxi' so'ó nja, te va'a va kuni nja. ¹⁷ Ndisu koo' tjo'ó a nimá nja, xa'a' a jaan' na kuvi kujti' ni' nja xiin' tu'un jaan'. Sakan' na kij' ndo'ó' nimá nja uun kij' sando'ó' na'a' ne yivi' xa'a' na kandixa' nja tu'un jaan' ndii, nakoo' nja a. ¹⁸ Te nu'u' mii' yoo ku'u' iinu' mii' ni koyo sava ndikin' na ni kiku' te jaan' nduu' ndee na nimá sava ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosi.

¹⁹ Ndisu ndi'ni va nimá nja xa'a' na yoo jin yivi', te xini xa'an' na'a' na vika', te ndioo' ini nja xa'a' inga ka na'a. Sakan' na kuui' tavi sakuu' na jaan' tu'un jaan', te nanduun' nja ndee na na koo' ndikin' kuun' nda'a'.

²⁰ Te nu'u' na'ma mii' ni koyo ndikin' na ni kiku' te jaan' nduu' ndee na nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'ó tu'un Ndiosi, te natiin' va'a nja a. Sava ne jaan' nduu' ndee na itia trigo, na ni taxi oko uxi ndikin', te sava ne jaan' nduu' ndee na itia trigo, na ni taxi uni xiko ndikin', te sava tuku ne jaan' nduu' ndee na itia trigo, na ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesus.

Sania'á Jesus jin na ka'an ndiaa xa'a' kaa tuun

(Lc. 8:16-18)

²¹ Ni ka'an tu Jesus xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ndee jin ne yivi' ndii, nakun' nja kaa tuun, te kanj nja a tixin jin xatun', ni ndee kanj tu nja a tixin jin tun' xto. Suu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mii' sukun te tuvi' tuun a. ²² Kuachi ndii koo' ndee jin na yoo si'e na natuvi, te koo' ndee jin tu na xaa' si'e ne yivi' na natuvi saa Ndiosi. ²³ Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' na ka'an i —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an tu a xiin' nja ndii:

—Chuun xa'a' va ndo' saa xini so' o ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Kuach'i ndii, saa nii' xini so' o ndo' ña ka'an i jaan' ndii, nii' sakan' tax'i i ña chuun va ndo', te kundani' ndo' a. Te tax'i i ña ndee kundani' kua'a' ka ndo' a. ²⁵ Kuach'i ndii, yoo ka kundani' sava ña ka'an i jaan' ndii, tax'i i ña kundani' kua'a' ka ña a. Ndisu yoo ka tax'i' so' o xa'a' a jaan' ndii, sanandos'o' ña'a' i ña sie ña kundani' ña —ñi kach'i a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' saa xa'nu' mii' ndikin'

²⁶ Te ñi ka'an tu Jesús ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa xka'ndía xiin' ndikin' ña ñi kiku' iin te yivi' nuu' ñu'u'. ²⁷ Te yivi' jaan' ndii, kixin' ra, te ndokoó ra. Te ndikin' jaan' ndii, ndutía a, te xa'nu' a ñuu nduu' a, uun iin ke'in' nduu' a. Te ndee xini te jaan' saa ndutía ndikin' jaan'. ²⁸ Sakan' ña mii' ñu'u' jaan' nduu' ña sakua'nu' ña'a'. Xi'na ka itun' a xikoó, ikan' te kiee' yoko' a, ya'a sie te xikoó tu ndikin' a. ²⁹ Te kij' nakuixa' ndikin' jaan' ndii, kua'an ra te xa'ndia ra a xiin' ichi' ki'i', kuach'i ndii xa ñi kje'e savi' —ñi kach'i a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ndikin' ma'a ña nani' mostaza (Mt. 13:31-35; Lc. 13:18-19)

³⁰ Te ñi ka'an tu Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña ka'an ndiaa va'a ka nakata' e' xiin' a te kuv'i kundani' ndo' a? ³¹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza. Ndikin' jaan' ndii, ña lulu ma'a ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e'. ³² Ndisu kij' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u' xitiñi', te na'nu' va nda'a' nu' nata'vi'. Sakan' na kuui' ndee saa ti' ta'nu' ndivi' kuv'i kundje'e kati' nda'a' nu' —ñi kach'i Jesús.

³³ Te xiin' kua'a' ña ka'an ndiaa ndee naa ña jaan' ñi ka'an Jesús xiin' ne jaan' saa kuv'i kundani' kujit'i' ña. ³⁴ Te xa' nuu' ña ka'an ndiaa jaan' kujit'i' ñi ka'an a xiin' ne yivi' jaan'. Ndisu nuu' te nda'a' xa'a' a ndii, ñi sanakuachi' ndi'i ña'a' a tuk'u' xaan'.

So' o ñi xaa a kij' ñi ka'an chuun' Jesús, te ñi xikuijn tachi' ndije'
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Kij' ñi xaa ñuu kivi' jaan' ndii, ñi ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To' o' ndo' tuk'u' ta'vi' xioo minj' —ñi kach'i a.

³⁶ Sakan' te ñi naqoo ra ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an ra xiin' a tixin' tundoo' mii' xa naa a jaan'. Te kua'an tu ki'in' ne yivi' xiin' sava ka tundoo'.

³⁷ Sakan' te ñi xa'a' xika' ndije' tachi' nuu' tikui jaan'. Te ñi xa'a' a satuvi' a tikui nuu' minj' jaan', te ko'ni' ra' tixin' tundoo' jaan', te xa' kua'an chitu' nu'. ³⁸ Ndisu Jesús ndii, su'ma' tundoo' jaan' kandu'u' a kixin' a nuu' ña ki'i' xini' a. Ikan' te ñi sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—¿Taku'e, ndoto nuu' un'! ¿Ñáá ndi'ni' yo' o naa' ndoñu'u' e'? —ñi kach'i ra xiin' a.

³⁹ Sakan' te ñi ndokoó a, te ñi ka'an chuun' a xiin' tachi' ndije' jaan' xiin' tikui minj' jaan' ndii:

—Taxin' koó un', nakunaá taxin' un' —ñi kach'i a.

Xaka'an e, te ñi xikuijn ndoo' tachi' jaan', te ñi nakunaá taxin' tu tikui minj' jaan'. ⁴⁰ Sakan' te ñi ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na yi'vi nia ndo'? ¿Ñáá ti'a'an tu inj' ndo' xini ndo' yu'u'? —ñi kach'i a.

41 Te n̄i yj'vi x̄av̄a' a r̄a ka'án xiin' ta'an' r̄a ndii:

—¿Yoo nduu' t̄u te yivi' kaq̄, na kuu' ndee tach̄i' xiin' t̄ikui m̄inj̄i ka'án chuun' r̄a xiin', te kandixa' ñ̄a'a' a? —n̄i kach̄i r̄a.

5

So' o n̄i x̄aa a k̄ij' n̄i tav̄a' Jesús ñ̄a nd̄iv̄a' a nimá ījn te ñ̄u' u' Gadara
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Sakan' te n̄i x̄aa Jesús xiin' te nd̄a'a' xa'a' a ndee tuk̄u ta'vi' yu' u' m̄inj̄i jaan' nuu' ñ̄u' u' ne Gadara. 2 Te k̄ij' n̄i nuu' a tundoo' jaan' ndii, x̄aka'án e', te n̄i ket̄a ījn te yivi' ījn yav̄i nd̄ij̄i, te n̄i na'ata'an' r̄a xiin' a. Te jaan' ndii, ñ̄a nd̄iv̄a' a naá nimá r̄a. 3 Te x̄a yav̄i jaan' n̄i ndu' u' r̄a, te ndee ījn ne yivi' n̄i kuv̄i satiín ñ̄a'a' n̄i ndee xiin' k̄arena. 4 Te kua'a' va' ichi' ndii, n̄i x̄ikotījn r̄a xiin' k̄arena ndu' u', uun xiin' kaq̄ ñ̄a yoo tiv̄i. Ndisu xa'ndia r̄a ñ̄a jaan', te sakuachi' r̄a a. Te ndee ījn te yivi' kuv̄i satiín ñ̄a'a'. 5 N̄i x̄ik̄a r̄a ījn ke'in' xiin' ñ̄u u tejn̄ ku' u xiin' mii' ita' yav̄i nd̄ij̄i jaan' nde'í r̄a, te satuxu'vi xiin' mii' r̄a xiin' yuu' kua'an' r̄a. 6 Kij' n̄i x̄inj̄i r̄a Jesús ndee x̄ika' ndii, n̄i nd̄ava r̄a kua'an' r̄a mii' iin' a, te n̄i x̄aa r̄a, te n̄i x̄ikuījn xiti' r̄a nuu' a. 7 Te n̄i ka'an' ti'e' r̄a xiin' a ndii:

—¿Ndichun kuax̄j̄ un' sataña'a' un' yu' u, Jesús, si'e' Ndiosí ndu' u' nd̄ivi'? Ka'án nda'vi ī xiin' un' ñ̄a s̄ando'o' u'vi' un' yu' u —n̄i kach̄i r̄a.

8 N̄i ka'an' r̄a sakan' xiin' a sakan' ñ̄a x̄a n̄i ka'an' chuun' a xiin' ñ̄a nd̄iv̄a' a jaan' ndii:

—Ñ̄a nd̄iv̄a' a, kuan ket̄a nimá te yivi' ñ̄aa' —n̄i kach̄i a.

9 Te n̄i nd̄atu'un' ñ̄a'a' Jesús ndii:

—¿Saa n̄ani' yo'ó? —n̄i kach̄i a.

Sakan' te n̄i ka'an' r̄a xiin' a ndii:

—Legión n̄ani' ī, sakan' ñ̄a kua'a' va' ndu —n̄i kach̄i r̄a.

10 Sakan' te n̄i ka'an' nda'vi va' ñ̄a nd̄iv̄a' a jaan' nuu' Jesús ñ̄a t̄i'vi' ñ̄a'a' a tuk̄u x̄aan'. 11 Yat̄in īkan' n̄i yoo ījn it̄un, te ndoso' ījn t̄i'vi' chie kin̄i xax̄j' ri' ku' u. 12 Te n̄i ka'an' nda'vi tuk̄u a xiin' Jesús ndii:

—Saa un' ñ̄a va'a, te t̄i'vi' un' ndu' u, te kun ko' n̄i ndu t̄ix̄in kin̄i kaq̄ —n̄i kach̄i a.

13 Sakan' te n̄i tax̄i Jesús ñ̄a jaan'. Te n̄i k̄iee ñ̄a nd̄iv̄a' a jaan' nimá te yivi' jaan', te n̄i ko' n̄i a t̄ix̄in kin̄i jaan'. Te n̄i tax̄ta'an' ri' n̄i na'kaa' ri' mii' nako' it̄un jaan' ndee n̄i koyo' ri' m̄inj̄i jaan', te n̄i xi' i' ri'. Yat̄in' uv̄i mii' n̄i ku' u' ri'.

14 Te yivi', te ndiee' xito' kin̄i jaan' ndii, n̄i x̄inj̄u r̄a kuan nu' u r̄a. Te n̄i ka'an' r̄a xiin' ne ndiee' ñ̄u u r̄a ndee ñ̄a n̄i x̄ka'nd̄ia. Te n̄i ka'an' t̄u r̄a xiin' ne ndiee' yat̄in ñ̄u u jaan'. Te n̄i k̄iee ne yivi' kuan kun̄i nd̄uchi' nuu' n̄ia ndee ñ̄a n̄i x̄ka'nd̄ia īkan'. 15 Te n̄i ndekue ne n̄ia mii' iin' Jesús, te n̄i x̄inj̄i n̄ia te ñ̄u' u ñ̄a nd̄iv̄a' a nimá ndu' u' r̄a yat̄in nuu' Jesús ni' nu' r̄a toto, te x̄a kuv̄i t̄u xanini va'a r̄a. Kij' n̄i x̄inj̄i ne yivi' ñ̄a jaan' ndii, n̄i yj'vi va' n̄ia.

16 Te ne yivi', ne n̄i x̄inj̄i nd̄uchi' nuu' ñ̄a n̄i x̄ka'nd̄ia jaan' ndii, n̄i ka'an' n̄ia xiin' īnḡa ne yivi' ndee ñ̄a n̄i x̄aa Jesús xiin' te n̄i ñ̄u' u ñ̄a nd̄iv̄a' a nimá jaan', xiin' ñ̄a n̄i ndo' o kin̄i jaan'. 17 Sakan' n̄i xa'a' ka'án nda'vi n̄ia xiin' Jesús ñ̄a ket̄a a nuu' ñ̄u' u' n̄ia jaan'. 18 Te k̄ij' skó' nu' a t̄ix̄in tundoo' kua'an' a ndii, n̄i x̄ikan' te n̄i ñ̄u' u ñ̄a nd̄iv̄a' a nimá jaan' ñ̄a saq̄ Jesús ñ̄a va'a te tax̄i a ñ̄a ku'un' r̄a xiin' a. 19 Ndisu n̄i tax̄i a ku'un' r̄a xiin' a. Süy' jaan' ndii n̄i ka'an' a xiin' r̄a ndii:

—Kuan nu'u vj'e un' mi' ndiee' ne jin kuu' xiin' un', te ka'an un' xiin' nja sakuu' na ka'nu' na ni xa' xto'o e' Ndiosi xa'a' un'. Te ka'an tu un' xiin' nja xa'a' saa ni kuvita inj a xa'a' un' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni keta te jaan' kua'an ra, te xa'a' ka'an ra xiin' sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Decapolis xa'a' na ka'nu' na ni xa' Jesus xa'a' ra. Te ni nandanj sakuu' nja kij' ni xinj so'q nja na ni ka'an ra jaan'.

So'q ni xa'q a kij' ni sanqtiaku Jesus na' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a jin na' ndo'o' kui'e nu'

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Kij' ni nandiko' Jesus xiin' tundoo' jaan' tuku ta'vi' yu'u' minj jaan' ndii, kua'a' ya'a ne yivi' ni nakaya saa xinundu' xiin' a ikan', sakan' na ni nuu' a te ni ndoo a iin' a ikan'. ²² Sakan' te ni xa'q jin te nani' Jairo. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vj'e mi' nakaya ne nuu' jaan' nduu' ra. Te kij' ni xinj ra Jesus ndii, ni kuyatin ra, te ni xikuijn xiti' ra nuu' a, ²³ te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ndii:

—Na'a' si'e i ndii, xa' kuni kuvj kuu' a'. Ndisu saa un' na va'a te ku'un un', te chikanu' un' nda'a' un' xini' a' te nda'a' a' te kutiaku a' —ni kachi ra.

²⁴ Sakan' te kua'an Jesus xiin' te jaan'. Te kua'an tu ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Ndee ku'ni' vj' na'a' ne yivi' jaan' kua'an nja. ²⁵ Te tejn ne yivi' jaan' ka'ni jin na' ndo'o' kui'e nu', te xa' uxj uvj kuiya kua'an na ndo'o' a' kui'e jaan'. ²⁶ Te xa' kua'a' va ni ndo'o' a' nda'a' kua'a' te tatan'. Te ni ndij' ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' xa'a' kui'e jaan'. Ndisu suu' so'q nda'a' a', suu' jaan' ndii so'q kundiee' ka' kui'e jaan' xiin' a'. ²⁷ Te kij' ni xinj a' kuento na ka'an ne yivi' xa'a' Jesus ndii, ni kixin a' xata' a tejn ne yivi' kua'a' jaan', te ni tondja nda'a' a' toto a'. ²⁸ Sakan' na ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: "Naa' kuvj tondja i tee' toto kujti' a' ndii, nda'a' i", ni kachi a' xiin' nimá a'. ²⁹ Te kij' ni tondja nda'a' a' toto a' ndii, xa' numj' sakan', te ni xikuijn na'a' ni' jaan'. Te ni xinj a' ndii, ni kje'e na'a' kui'e jaan'. ³⁰ Xa' numj' sakan', te ni xinj tu Jesus na' xiin' na ndiee' a' ni nda'a' jin ne yivi'. Ikan' te ni nakoto a' xata' a' tejn ne yivi' jaan', te ni ka'an a' ndii:

—¿Yoo ni tondja nda'a' toto i? —ni kachi a.

³¹ Sakan' te ni nakuijn te nda'a' xa'a' a' ndii:

—Koto un', saa vj' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii: "¿Yoo ni tondja nda'a' toto i kachi un'?" —ni kachi ra.

³² Ndisu Jesus ndii, xito' a' saa xinundu' xiin' a' te kuni' a' yoo ni tondja nda'a' toto a'. ³³ Te na'a' jaan' ndii, xa' xini' a' na xa' ni nda'a' a' na ni tondja nda'a' a' toto a', sakan' na kuui' tee' ndee kisi' vj' na'a' na yivi' a' ndii, ni kuyatin a', te ni xikuijn xiti' a' nuu' Jesus, te ni ka'an a' ndaku a' xiin' a' sakuu' na ni xa'q a' te ni nda'a' a'. ³⁴ Sakan' te ni ka'an Jesus xiin' a' ndii:

—Xa' ni nda'a' un', pja'un, xa'a' na inj un' xini un' yu'u'. Kua'an te Ndiosi na taxj na manj' ko'q xiin' un', sakan' na xa' ni nda'a' un' nuu' kui'e na ni ndo'o' un' —ni kachi a.

³⁵ Kij' kusaa' ka'an ka' Jesus xiin' na' jaan' ndii, ni ndekuje jin uvj te ni kje'e vj'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Táku'e, xa' ni ndoñu'u' ndij' na' si'e un'. Sataña'a' ka' un' nuu' maestro naa' —ni kachi ra.

³⁶ Te Jesus ndii, ni xinj so'q a' na ni ka'an te jaan', ndisu ni ka'an a' xiin' Jairo ndii:

—Kaka' nimá un', inj kujti' un' kuni un' yu'u' —ni kachi a.

³⁷ Te n̄i tax̄i a ku'un ndee j̄in ne yivi' jaan' xiin' a. Süu' jaan' ndii, Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñan̄i Jacobo jaan', kuñti' n̄i tax̄i a ku'un xiin' a. ³⁸ Te kij̄i' n̄i xaa' a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, n̄i x̄ini' a ña' kuaa' ne yivi' xaku' n̄ia, te kuaa' xi'i' xachi' tu n̄ia xa'a' ña' sie, ña' n̄i xi'i' jaan'. ³⁹ Sakan' te n̄i nda'ni' a vi'e, te n̄i ka'an a xiin' ne ñu'u' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaa' ndo' te xaku' ndo' sakan' vi'? Kuach̄i ndii kuasa' n̄i xi'i' a', süu' jaan' ndii kixin' kuñti' a' —n̄i kach̄i a.

⁴⁰ Te n̄i xaku' ndiaa' ichi' ña'a' ne yivi' jaan'. Sakan' te n̄i tava' Jesús sakuu' n̄ia ki'e, te n̄i naka' a yuva' si'i' ña' sie jaan', xiin' te kua'an xiin' a jaan'. Te n̄i ko'ni' n̄ia xiin' a mii' kandu'u' ña' n̄i xi'i' jaan'. ⁴¹ Sakan' te n̄i t̄in a nda'a' ña' sie jaan', te n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Talita, cumi —n̄i kach̄i a. Tu'un jaan' kuni kachi ndii: Ña' sie, xiin' yo'ó ka'an i, ndoko'o un'.

⁴² Xaka'an e', te n̄i ndoko'o ña' sie, ña' kumi' ux̄i uv̄i kuiya jaan', te n̄i xa'a' a' xika' a'. Te kij̄i' n̄i x̄ini' ne ita' xiin' Jesús ña' n̄i xaa' a jaan' ndii, n̄i nandan̄i ya'a' n̄ia. ⁴³ Te n̄i ka'an ndiee' va' Jesús xiin' n̄ia ña' k̄a'an n̄ia xiin' ndee j̄in ne yivi' ña' n̄i xaa' a' ikan'. Sakan' te n̄i ka'an tu a xiin' yuva' si'i' ña' jaan' ña' tax̄i n̄ia ña' kux̄i a'.

6

So' o n̄i xaa' a kij̄i' n̄i nandan̄i' Jesús ñuu' a Nazaret (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Sakan' te n̄i keta' Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te n̄i nandan̄i' a' ñuu' mii' n̄i xa'nu' a. ² Te kij̄i' n̄i xaa' kivi' sábadu, ña' xinandiee' ne yivi' ndii, n̄i xa'a' a' sania' á a ne yivi' t̄xin vi'e mii' nakaya' ne ñuu' jaan'. Te kua'a' ne n̄i nakaya' ikan' kij̄i' n̄i x̄ini' so' o n̄ia ña' ka'an a ndii, n̄i nandan̄i' n̄ia, ka'an n̄ia ndii:

—¿Mii' ka' vi' tu n̄i sakuaan te ka'a'? Te, ¿mii' tu kuax̄i ña' xini tuni' ra? Te, ¿mii' ka' vi' tu kuax̄i ña' ndiee' ra te kuvi' xaa' ra chuun' ka'nu' koo' chukuu' jaan'? ³ Te tuxi' itun' kuñti' nduu' ra. Te xini' e' ña' si'e María nduu' ra. Te xini' tu e' ñan̄i ra Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. Te ñuu' yo' o' ndiee' tu ña'a' ta'an' ra —n̄i kach̄i xiin' ta'an' n̄ia.

Xa'a' a' jaan' na n̄i nasaa' n̄ia, te n̄i kandin̄a' ña'a' n̄ia. ⁴ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄ia ndii:

—Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu' mii' ra xiin' ne j̄in kuu' xiin' ra, xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' n̄ia —n̄i kach̄i a xiin' ne jaan'.

⁵ Te n̄i kuvi' saa a ndee j̄in chuun' ka'nu' koo' chukuu' ikan'. Ndia'vi' kuñti' ne yivi' n̄i sanda'a a kij̄i' chindu'u' a nda'a' a xini' n̄ia. ⁶ Te n̄i nandan̄i' va' Jesús xa'a' ña' j̄in ne jaan' xini' ña'a' n̄ia. Te n̄i x̄inu'ni' a sakuu' ñuu' ña' ñu'u' yat̄in ikan' sania' á tu'un Ndiosí.

So' o n̄i xaa' a kij̄i' n̄i t̄janu' Jesús te nda'a' xa'a' a te ku'un ka'an ndoso' *ra tu'un a* (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Sakan' te n̄i kana' siin' Jesús te ux̄i uv̄i ta'an te nda'a' xa'a' a, te n̄i t̄janu' a uv̄i ta'an uv̄i ta'an ra te kun ka'an ndoso' ra tu'un a. Te n̄i tax̄i tu a ndiee' ra te tava' ra ña' ndiva' a ña' ñu'u' nimá ne yivi'. ⁸ Te n̄i ka'an chuun' a xiin' ra ña' k̄oni' i' ra ndee j̄in ña'a' ku'un ra ichi', süu' jaan' ndii tun' katuvi' kuñti' ra k̄oni' i' ra. Te k̄oni' i' ra tinda'a', n̄i ndee ña' xax̄i', n̄i ndee xu'un'. ⁹ Te n̄i

ka'an a xiin' ra ña ku'un ra xiin' ndixan' ña xa ki'i' kuji' ra, te sakan' tu toto ña xa ni'nu' kuji' ra ku'un ra xiin'. ¹⁰ Te ni' ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuji' kundiee ndo' ndee kje ndo' ñu jaan'. ¹¹ Te naa' xaa' ndo' jin xaan' te natiin' va'a ne yivi' ndo' o, te ni ndee taxi' so'o tu nja ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kje ndo' ñu jaan', te sakoyo' ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña' a' ndo' ña ko'o nja tundo'o'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kund'o'o ne ñu jaan' kij' sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndee ñu Sodoma xiin' ñu Gomorra —ni kachi Jesús.

¹² Te ni kiku ra kua'an ra ka'an ndoso' ra ña nama ne yivi' nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja. ¹³ Te ni tava' tu ra kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi'. Te ni xakin' ra xa'an oliva xini' kua'a' ne kuni kuvj, te ni nda'a nja.

So'o ni xaa a kij' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kanii' ikan' ni kiku kuento xa'a' Jesús. Te ni xini so'o tu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús. Sakan' ña sava nja ka'an ndii: "Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, ni natjaku ra, te suvi' nduu' Jesús. Ña jaan' na kuui' kumi' ra ña ndiee' te xaa' ra kua'a' chuun' ka'nu' koo' chukuu'", kachi nja. ¹⁵ Te sava tuku nja ka'an ndii: "Elías te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xt'a'an' nduu' Jesús", kachi nja. Te sava ni tuku nja ka'an ndii: "Jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuji' nduu' a ndee naa te ni xika xt'a'an'", kachi nja.

¹⁶ Te ni ka'an Herodes kij' ni xini ra kuento jaan' ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni ka'an chuun' yu'u te ni kendoso' te xiin' sukun', te ni natjaku ra —ni kachi ra.

¹⁷ Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi' ra ni ka'an chuun', te ni jin te xiin' ra Juan jaan', te ni satiin' ña'a' ra, te ni chinaa' ña'a' ra vi'e ka, ña kuu' ña' Herodías. Kuachi ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee ña' si'i Felipe, ñan' ra, nduu' a'. ¹⁸ Sakan' na kuui' ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii: "Va'a yoo a ña ni tunda'a' un' xiin' ña' si'i ñan' un'", ni kachi ra. ¹⁹ Xa'a' a jaan' na ña' Herodías jaan' ndii, ndasi' va' a' Juan. Te kuni ka'ni' a' ra, ndisu kuvj saa' a' ña jaan', ²⁰ kuachi ndii xito' ka'nu' va' Herodes Juan jaan', sakan' ña xini' ra ndii, te xachuun' ndaku nduu' te jaan', te ndoo' tu nimá ra. Ña jaan' na ni taxi' ra ka'ni' ña'a' ña' jaan'. Te ki'in' ichi' ni xini so'o Herodes ña ka'an Juan jaan', tee' ndee ni ndi'ni' nimá ra xa'a' ña jaan' ndii, ni xtanj va' ra kuj' so'o ra ña ka'an te jaan'.

²¹ Te kij' ni nakuijn kivi' ña ni kaku Herodes jaan' ndii, ni xini ña' Herodías ña kivi' jaan' kuvj ka'ni' a' Juan jaan'. Kuachi ndii ni xa'a' ra jin viko' sij', te ni xa'a' tu ra ña xaxi' xakuua'. Te ki'in' te kuu' ka'nu' ni tatu' ra ndiee' ikan', te ndiee' tu ki'in' te xa'ndia chuun' nuu' te xiin', te ndiee' tu te kuu' ka'nu' nuu' ñu'u' Galilea. ²² Ikan' te ni nda'ni jin ña' sava, ña' si'e Herodías jaan', mii' ndu'u' Herodes jaan' xixi' ra xiin' sakuu' te ni tatu' ra, te ni taxa'a' sij' a' nuu' ra. Sakan' te ni ka'an Herodes xiin' a' ndii: —Kakan' un' nuu' i ndee ka ña kuni un', pia'un, te taxi' i e nda'a' un' —ni kachi ra.

²³ Te ni chikandja ra kuento ra ka'an ra ndii:

—Taxi' i nda'a' un' ndee ka ña kakan' un' nuu' i, pia'un. Koo' a xaa' a naa' kakan' un' ndee ta'vi' sava ñu'u' mii' xa'ndia chuun' i —ni kachi ra xiin' a'.

²⁴ Sakan' te ni keta' ña' sava jaan' mii' ndiee' te jaan', te ni ndatu'un' a' ña' Herodías, sij' a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña kakan i, naa'? —ni kachj a'.

Sakan' te ni ka'an si'i' a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', kakan un' —ni kachj a'.

²⁵ Sakan' te achj va ni nandjiko' ña' sava jaan' nuu' Herodes jaan' te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Va'a, kuni i ña naka'an e' kuiti' te taxj un' nda'a' i tijin jin ko'o' xini' Juan, te sakuchi' ne yivi' —ni kachj a'.

²⁶ Sakan' te ni kusuchi' va jin te jaan'. Ndisu ni kuni ra nandjiko' xata' ra xiin' kuento ra ña ni taxj ra nuu' a' nuu' sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan'. ²⁷ Sakan' na xaka'an e', te ni ka'an chuun' ra xiin' jin te xiin' ra ña ku'un na'in ra xini' Juan jaan'. Sakan' te ni xa'an te xiin' vi'e kaq, te ni kendoso' ra sukun' te jaan'. ²⁸ Te ni na'in ra a, te ni chinaa' ra a tijin jin ko'o', te ni taxj ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ña' jaan' ni taxj a' a nda'a' si'i' a'.

²⁹ Kij' ni xini' te nda'a' xa'a' Juan jaan' kuento ña ni ndo'o' ra ndii, ni ndeku'e te jaan', te ni na'in ra nu'u' nde'i jaan', te ni nataan' ra a.

S'o'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mi' te yivi'
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni nakaya te ni tjanu' Jesús ka'an ndoso' tu'un a jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a sakuu' ña ni xaa ra xiin' ña ni sania'a' ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—To'o' mii' e' sakan' mi' taxjin' kaa', te kuvj nandiee' e' jin xa'a' —ni kachj a.

Sakan' ña kua'a' xava'a ne yivi' yoo nuu' a, ne kua'an ni ne xa'a ni. Te ni ndee künja'a a kuxj a te sakan' tu te jaan'. ³² Sakan' te ni ko'ni ra jin tundoo' te kua'an ra xiin' Jesús jin xaan' mi' taxjin' kaa'. ³³ Ndisu kua'a' ne yivi' ndii, ni xini' nja kua'an tundoo' jaan', te ni nakunij nja yoo nu'u' tijin nu'. Sakan' na ni taxta'an' nja kua'an xa'a' nja yu'u' miji' mi' kua'an tundoo' jaan'. Te ni kije ne yivi' jaan' sakuu' nuu' te kua'an nja mi' kua'an Jesús. Te xi'na ka nja ni ndeku'e ikan', te sakan' te ni xaa Jesús xiin' te kua'an xiin' a. ³⁴ Te kij' keta' a tijin tundoo' jaan' ndii, ni xini' a ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a jaan'. Te ni kuvita jin a xa'a' nja, sakan' ña ndee naa mbee, ti' koo' te paxto, nduu' nja. Te ni xa'a' sania'a' ña'a' a kua'a' nuu' ña'a. ³⁵ Te kij' ni kuqa' kua'an ndii, ni kuyatjin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Taku'e, xa ni kuqa' va vitin, te mi' koo' yoo ndiee' e'. ³⁶ Va'a ka sandutia' un' ne yivi', te kiku nja ku'un nja xa'a' ku'u, uun nuu' kual' ña nu'u' yatjin te sata' nja ña kuxj nja, sakan' ña yo'o' ndii, koo' a yoo kuxj nja saa e' —ni kachj ra.

³⁷ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'o' taxj ña kuxj nja —ni kachj a.

Te ni nakujin ra ndii:

—¿Na'a kuni un' ña ku'un sata' ndu ña kuxj ne kaa' xiin' xu'un' ña ki'in' jin te yivi' naa' sachuun' ra uvj ciento kivi', te kuvj taxj e' ña kuxj nja? —ni kachj ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? Kua'an koto' ndo' —ni kachj a.

Te ni ka'an ra xiin' a kij' ni kundanj ra saa ta'an kuu' a ndii:

—U'un ta'an xita' va'a te uvj ta'an tjaka' kuiti' —ni kachj ra.

³⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ña ka'an ra xiin' ne yivi' te kundiee' ti'vi' nja nuu' itja' kuji'. ⁴⁰ Te ni xikundiee' ti'vi' ne yivi' jaan'. Sava ti'vi' ni ndiee' ciento nja, te sava ti'vi' ni ndiee' uvj xiko' uxj nja. ⁴¹ Sakan'

te n̄i k̄i'n̄ Jesús u'ún saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' t̄iaka' jaan'. Te n̄i nakoto a ndivi', te n̄i tax̄i a ña ch̄indani Ndiosí. Sakan' te n̄i sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' t̄iaka' jaan', te n̄i tax̄i ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te n̄i xax̄a' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴² Sakan' te n̄i xixi' sakuu' n̄ia ndee n̄i nda'ni n̄ia. ⁴³ Nd̄i'j̄i jaan' te n̄i nakaya' te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' t̄iaka'. Te n̄i sakuu' n̄ia ux̄i uvi ta'an ika' na'nu' xiin' ña n̄i ndoo ndoso' jaan'. ⁴⁴ Te ne n̄i xixi' jaan' ña m̄ji' ndi'i' te yivi' kūit̄i' ndii, u'ún m̄i n̄i kūu' ra.

So'o n̄i xaa a k̄ij' n̄i xika Jesús nuu' t̄ikui m̄inj̄i
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Xaka'an e', te n̄i ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te n̄i ko'ni ra t̄ix̄in tundo'o' te k̄i'n̄ ichi' ra ku'ún ra t̄uk̄u ta'vi' yu'u' m̄inj̄i jaan' te xaa ra ñuu' ña nani' Betsaida. Te k̄ij' kua'an ra ndii, n̄i ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴⁶ Te k̄ij' nd̄i'j̄i n̄i sandutiá ña'a' a ndii, n̄i kaa a j̄in xiki' kua'an a, te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ⁴⁷ Te k̄ij' n̄i kūu ñuu' ndii, xa n̄i kūxika' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra xiin' tundo'o' nuu' m̄inj̄i, te n̄i ndoo j̄in ndaa' Jesús ñu'u' jaan'. ⁴⁸ Te k̄ij' xa kitú' kua'an ndii, n̄i x̄inj̄i Jesús ña ndo'o' te jaan' te satuvi' ra tundo'o' jaan' te kua'an nu', sakan' ña kuax̄i suma' tach̄i'. Ikan' te xa'a' Jesús kua'an xa'a' a nuu' m̄inj̄i m̄i' ñu'u' ra. Te k̄ij' n̄i nani'j̄i' ña'a' a ndii, n̄i xaa a ndee naa ña kuni xka'nd̄ia kua'an a. ⁴⁹ Te k̄ij' n̄i x̄inj̄i te jaan' kuax̄i xa'a' a nuu' t̄ikui m̄inj̄i jaan' ndii, n̄i ka'an' ra ndii, j̄i'na' nduu' a, te n̄i kuaa' ni'vi va' ra. ⁵⁰ Kuach̄i ndii sakuu' ra n̄i x̄inj̄i ña'a', te n̄i ȳi'vi va' ra. Ndisu numj' te n̄i ka'an' a xiin' ra ndii:

—Sand̄ij̄eni xiin' m̄i' ndo' te kuān ȳi'vi ndo', sakan' ña yu'u' nduu' j̄i —n̄i kach̄i a.

⁵¹ Sakan' te n̄i sk̄o'nu' a t̄ix̄in tundo'o' m̄i' ñu'u' te jaan', te n̄i x̄ikuijn tach̄i' jaan'. Ña jaan' na n̄i nandan̄i koo' chukuu' ra. ⁵² Sakan' ña t̄iā'an kundan̄i ra ndee ña kuni kach̄i a ña n̄i ndasakua'a' Jesús xita' va'a k̄ij' n̄i sakuuxi' a ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña x̄ij̄i ka nimá ra.

So'o n̄i xaa a k̄ij' n̄i sanda'a Jesús ne kuni kuv̄i nuu' ñu'u' Genesaret
(Mt. 14:34-36)

⁵³ Te k̄ij' n̄i xka'nd̄ia Jesús xiin' te jaan' m̄inj̄i jaan' ndii, n̄i xaa a j̄in ñu'u' ña nani' Genesaret. Te n̄i satiin̄ ra tundo'o' jaan' yu'u' m̄inj̄i jaan'. ⁵⁴ Te k̄ij' n̄i k̄ije' ra xiin' a t̄ix̄in tun' jaan' ndii, xaka'an e', te n̄i nakuni ne yivi' Jesús, ⁵⁵ te n̄i xa'a' xax̄a' n̄ia kuento xa'a' a kan̄ii' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nda'a' a. Sakan' te n̄i xa'a' ne ndiee' saa kua'an ikan', kuan nd̄iak̄a n̄ia ne kuni kuv̄i nuu' Jesús, m̄i' xini' n̄ia kuento yoo a, ndiso' ña'a' n̄ia nuu' tun' xto. ⁵⁶ Te ndee ka xaan' xka'nd̄ia a kua'an a ñuu' kual̄i' nduu' a, uun ñuu' na'nu' nduu' a, uun xa'a' ku'u' nduu' a ndii, n̄i tand̄ije' ne yivi' ne kuni kuv̄i jaan' ichi' m̄i' xito' xka'nd̄ia a. Te n̄i ka'an nda'vi n̄ia xiin' a ña tax̄i a tond̄ia nda'a' ne kuni kuv̄i jaan' tee' yu'u' toto kūit̄i' a. Te sakuu' ne n̄i tond̄ia nda'a' yu'u' toto a jaan' ndii, n̄i nda'a' n̄ia.

7

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka sqa e' ña kuni Ndiosí, te sqa e' ña kuni te yivi'
(Mt. 15:1-20)

¹ Unta' ndii, n̄i nakaya' te fariseo nuu' Jesús xiin' sav̄a te sania'á tu'ún ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, ñuu' Jerusalén n̄i k̄ije' ra. ² K̄ij' n̄i x̄inj̄i te jaan'

ñā sava te nda'a' xa'a' a ndii, ndikún ra xata' ñā ka'an tu'un ndei' te yata', sakan' ñā nī natia ra nda'a' ra ki'in' ichi' te kuxi ra, sakan' na nī xixi ra xiin' nda'a' kinj xtuu te jaan'. Te xa'a' a jaan' na nī ka'an kinj ra xa'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. ³ Sakan' ñā te fariseo xiin' sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, xixi' nja naa' tia'an natia nja nda'a' nja ki'in' ichi'. Sakan' xaa' nja xa'a' ñā ndikún nī' nja xata' ñā xi xaá te xii' yata' ndu. ⁴ Te kij' kua'an nja ya'vi, te nandiko' nja vi'e nja ndii, xixi' nja naa' tia'an natia nja nda'a' nja ki'in' ichi'. Ndisu yoo kua'a' ka ñā nī xaa ne xii' yata' ndu xaa' nja naa kuu' ñā natia' nja yaxin', xiin' kisi, xiin' sakuu' ndachuun', ñā nī kua'a' xiin' kaa, xiin' tun' xto nja. ⁵ Sakan' na nī ndatu'un' ñā'a' te fariseo xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii:

—¿Ndichun na sâxinú te nda'a' xa'a' yo'ó ñā xi xaá e', ñā nī nakoo te xii' yata' e'? Sakan' ñā xixi' ra xiin' nda'a' kinj nuu' Ndiosí —nī kachj ra.

⁶ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va nī ka'an Isaías xa'a' ndo' kij' nī ka'an tiakú ra tu'un' Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kuŕtj' nja xito' ka'nu' nja yu'u.

Ndisu nimá nja ndii, xika' yoo a nuu' j.

⁷ Tiin' ka'nu' saka nja yu'u,

kuachj ndii ka'an chuun' nja ñā xini tuni ne yivi' kuŕtj'.

Te ka'an nja ñā tu'un' ndei' yu'u nduu' a.

Nī kachj a. ⁸ Sakan' ñā xata' ndo' nakoo' ndo' ñā ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún kixin' ndo' xata' ñā xi xaá e', ñā nī nakoo ne xii' yata' e', naa kuu' ñā natia' ndo' yoo, xiin' ñā natia' ndo' yaxin' ki'in' va ichi', xiin' kua'a' ka inga nuu' ñā xaa' ndo' —nī kachj a.

⁹ Te nī ka'an tu' Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Chuun va ndo' xiin' ñā xa'nú ndo' ñā ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ñā xi xaá mji' ndo'. ¹⁰ Kuachj ndii nī ke'j' Moisés tu'un' Ndiosí nuu' tutu mii' ka'an a ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'”, kachi a. Te ka'an tu a ndii: “Yoo ka kanja'a xiin' yuva' si'i' nja ndii, kuni a ñā kuvj nja”, kachi a. ¹¹ Ndisu ndo'ó ka'an ndii, kuvj ka'an jin ne yivi' xiin' yuva' si'i' nja ndii: “Ñā'a j ndii, Corbán nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuvj chindjee' j ndo'ó, sakan' ñā sakuu' ñā'a j ndii, xa nī taxj kuento j ñā nditia Ndiosí kunduu' a.” ¹² Te ndo'ó ka'an ndii, naa' ka'an jin ne yivi' sakan' ndii, kuni a ñā chindjee' ka nja yuva' si'i' nja xiin' ñā'a nja. ¹³ Te xiin' ñā jaan' xa'nú ndo' ñā ka'an chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ñā xi xaá mji' ndo', ñā saya'á nuu' ta'an' ndo', xiin' kua'a' ka inga nuu' ñā xaa' ndo' —nī kachj a xiin' te jaan'.

¹⁴ Sakan' te nī kana nī tukuu' a ne yivi' kua'a' jaan', te nī kuyatın nja nuu' a, te nī ka'an a xiin' nja ndii:

—Kunj so'ó va sakuu' ndo' te kundani ndo' ñā ka'an j xiin' ndo'. ¹⁵ Ndee jin ñā xaxi' ne yivi' sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii tu'un' ñā kие' yu'u' nja nduu' ñā sativi' nimá nja nuu' a. ¹⁶ Ndo'ó, ne xini so'ó ndii, chuun xa'a' va ndo' ñā nī ka'an j —nī kachj Jesús.

¹⁷ Sakan' te nī nakoo Jesús ne yivi' jaan', te nī nda'ni a jin vi'e, te nī ndatu'un' ñā'a' te nda'a' xa'a' a ndee ñā kuni kachj ñā nī ka'an ndiaa a jaan'. ¹⁸ Sakan' te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, nī ndee ndo'ó nī kundani ñā nī ka'an j jaan'? Ndee jin ñā xaxi' e' kuvj sativi' nimá e' nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ñā, ñā xaxi' e' jaan' ndii, süu' nimá e' ko'ni' a, süu' jaan' ndii xiti' e' ko'ni' a, te xitiá a kij' kua'an e' nuu' ku'u —nī kachj a xiin' ra.

Te xiin' ña jaan' ni ka'an Jesús ña ndee jin ña xaxi' e' sätivi' nimá e' nuu' Ndiosí. ²⁰ Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndisu ña ka'an ne yivi' ndii, tixin nimá nja kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sativi' nimá nja nuu' Ndiosí. ²¹ Sakan' ña nimá nja kuaxi ña nja'a ña xanini nja. Naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña xiin nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi', ²² xiin' ña xaku'na' nja, xiin' ña ndioo' inj va nja xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ña xaa' va nja ndee ka ña nja'a, xiin' ña xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña kini va kuu' nja xiin' jin nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja xini nja ne yivi', xiin' ña kanja'a nja xa'a' ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña küu' kaxi' nja. ²³ Te sakuu' ña nja'a jaan' kiee' nimá nja, te sativi' ña'a' a nuu' Ndiosí —ni kachj Jesús.

Sq'o ni xaq a kii' ni sonda'a Jesús ña' si'e jin ña' tuku'
(Mt. 15:21-28)

²⁴ Te ni ketá Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Te ni nda'ni a jin vi'e, te ni kuni a ña kuni ne yivi' ña ikan' yoo a. Ndisu ni kuvj tisi'e a, ²⁵ sakan' ña ni xinj jin ña'a' a' kuento xa'a' a. Xaka'an e', te ni xaa' a', te ni xikuijn xiti' a' nuu' a, sakan' ña yoo jin ña' si'e a' ña' naa ña ndiva'a nimá. ²⁶ Te ña' griega, ña' ni kiee nuu' ñu'u' Sirofenicia nduu' a'. Te ni ka'an nda'vi a' xiin' Jesús ña xtá'ni' a ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e a' jaan'. ²⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Va'a ka xi'na taxj e' kuxj si'e e' ndee nda'ni nja, sakan' ña vâ'a na'in e' ña xaxi' nuu' nja, te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —ni kachj a.

²⁸ Te ni nakujin ña' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', táku'e. Ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tixin mesa yu'u' ne kuachj' kii' xixi' nja —ni kachj a' xiin' a.

²⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa, nandjiko' un' vi'e un' vitjin. Xa'a' a ña ni ka'an un' kaq' ndii, xa ni ketá ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e un' —ni kachi Jesús xiin' a'.

³⁰ Te kii' ni naxaa ña'a' jaan' vi'e a' ndii, ni xinj a' kandu'u' ña' lulu si'e a' jaan' nuu' tun' xto, te xa ni ketá tu ña ndiva'a jaan' nimá a'.

Sq'o ni xaq a kii' ni sonda'a Jesús jin te so'o' i'in'

³¹ Tuku ni ni ketá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xka'ndja a yatín ñuu Tiro jaan' kua'an a xiin' ra. Te ni xka'ndja tu a ñuu Sidón xiin' ñu'u' Decápolis, te ni xaa a yu'u' mjni Galilea. ³² Te ikan' ni ndekuje ne yivi' nuu' a xiin' jin te so'o' i'in'. Te ni ka'an nda'vi nja xiin' a te tondja nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. ³³ Sakan' te ni naka siin' a te jaan' ndee ndoso'. Te ni se'vi a nuu' nda'a' a uvi saa' so'o' ra. Te ni kondja tiasj'i a nuu' nuu' nda'a' a jaan', te ni tondja a yaa' ra xiin' tiasj'i a jaan'. ³⁴ Te ni nakoto a ndivi', te ni xaka inj a, ka'an a ndii:

—Efata —ni kachj a. Te ña jaan' kuni kachj a ndii: Nunja' vitjin.

³⁵ Xaka'an e' sakan' te ni nunja' so'o' ra, te ni nanduú va'a tu yaa' ra, te ni xa'a' ka'an kaxi' ra. ³⁶ Te ni ka'an chuun' a xiin' ne yivi' jaan' ña ka'an nja xiin' ndee jin ne yivi' xa'a' ña jaan'. Ndisu so'o' kiku' ka nja kuento xa'a' a tee' ndee táxi' xachi' a saa nja ña jaan'. ³⁷ Te ni nandanj ya'a ne yivi' jaan' ka'an nja ndii:

—Sakuu' ña xaa' ra ndii, ña va'a nduu' a. Te ndee ne so'o' nuniá' so'o' xaa' ra, te sanaka'an tu ra ne i'in' —ni kachj nja.

8

So'q ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús kumi' mií ne yivi'
(Mt. 15:32-39)

¹ Kivi' jaan' ndii, kua'a' ya'a tukuu ne yivi' ni nakaya nuu' Jesús, te kōo' a kumi' n̄a kuxi n̄a. Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

² —Kuvita va in̄i i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' n̄a xa kua'an un̄i kivi' ndiee' n̄a xiin' e', te kōo' a kumi' n̄a kuxi n̄a. ³ Te naa' nat̄i'vi' soko n̄a'a' i vi'e n̄a ndii, iyo kun̄jaa' n̄a ichi', sakan' n̄a xika' ni kiee sava n̄a —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mií taxin' kaa' ndiee' e', tákui'e. ¿Saa kuv̄i tax̄i e' n̄a kuxi ne yivi' kua'a' kaa' te nda'ni n̄a? —ni kachi ra.

⁵ Sakan' te ni ndatu'un' n̄a'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' te kundiee n̄a nuu' n̄u'u' jaan'. Te ni ki'in a xa saa' xita' va'a jaan', te ni tax̄i a n̄a ch̄indani Ndiosí. Te ni sakuachi' n̄a'a' a, te ni tax̄i n̄a'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. Te ni xaxa' ra n̄a jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'. ⁷ Te ni kumi' tu te nda'a' xa'a' a jaan' ndia'vi' t̄jaka' kualí, te ni ki'in a ri', te ni tax̄i tu a n̄a ch̄indani Ndiosí. Te ni ka'an chuun' a xiin' ra n̄a xaxa' tu ra ti' jaan' nda'a' ne yivi' jaan'. ⁸ Ni xixi ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni n̄a, te ni nakaya ra xa ta'an íka' na'nu' va, n̄a xaxi' n̄a ni ndoo ndoso'. ⁹ Te ne ni xixi jaan' ndii, ni kuv̄u n̄a yatin' kumi' mií. Sakan' te ni sandutía n̄a'a' Jesús. ¹⁰ Ndi'j jaan' te ni sko'nu' a t̄xin̄ jin tundo'o' xiin' te nda'a' xa'a' a, te kua'an a nuu' n̄u'u' Dalmanuta.

Xikán ne yivi' jin chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Jesús
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Sakan' te ni ndeku'e te fariseo nuu' Jesús, te ni xa'a' iin' taan ra xiin' a ndee ni te koto kua'a' n̄a'a' ra. Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' a n̄a saa a jin chuun ka'nu' n̄a tax̄i' Ndiosí. ¹² Ni xaka in̄i a ka'an a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vit̄in ndii, xikán ndo' chuun ka'nu' nuu' j, ndisu ka'an ndaku j xiin' ndo' ndii, ndee jin chuun ka'nu' saa j nuu' ndo' —ni kachi a.

¹³ Te ni ndoo ra ita' ra jkan', te ni sko'nu' a tundo'o' jaan', te kua'an a tuku ta'vi' min̄i Galilea jaan'.

Ka'an Jesús xa'a' n̄a va'a n̄a sania'á te fariseo
(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni nandosq' ra kon̄i' ra xita' va'a, te jin ndaa' kujit̄i' a ni'i' ra n̄u'u' ra t̄xin̄ tundo'o' jaan' kua'an ra. ¹⁵ Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mií ndo' nuu' yuchi' levadura, n̄a tiin' te fariseo xiin' te nduu' kuenta Herodes —ni kachi a.

¹⁶ Te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'an a sakan' xiin' e', sakan' n̄a kōo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

¹⁷ Te ni x̄inj̄ Jesús n̄a ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' xita' va'a? ¿N̄áá kusaa' kuv̄ij̄ nakun̄j̄ ndo' n̄a ka'an j te kundani ndo' a? ¿N̄áá x̄ij̄ ka nimá ndo' ndee vit̄in? ¹⁸ Yoo nduchi' nuu' ndo', ndisu xito' ndo' xiin' a, te yoo tu so'q ndo', ndisu xini so'q ndo'. ¿N̄áá naka'an' ndo' n̄a ni xaa j? ¹⁹ Kij̄ ni sakuachi' j

u'un ta'an xita' va'a, te ni xixi u'un miif ne yivi' ndii, ¿saq ta'an ika' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ni ndoo ndoso' ni nachii' ndo'? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxi uvi' ta'an nu' —ni kachi ra.

²⁰ Sakan' te ni ka'an tukuu a xiin' ra ndii:

—Te kii' ni sakuachi' i uxā ta'an xita' va'a, te ni xixi kumi' miif ne yivi' ndii, ¿saq ta'an ika' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ña ni ndoo ndoso' ni nachii' ndo'? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxā ta'an nu' —ni kachi ra.

²¹ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—¿Naá ni ndee sakan' kundan' ndo'? —ni kachi a.

Sq'o ni xaq a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nuu' ñuu Betsaida

²² Sakan' te ni xaq Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Betsaida, te ni ndekuje ne yivi' nuu' a xiin' iin te kui'e nuu'. Te ni ka'an nda'vi nja xiin' a ña tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. ²³ Ikan' te ni iin a nda'a' te kui'e nuu' jaan'. Te ni naka ña'a' a, te kua'an a nuu' ñuu jaan' xiin' ra. Te ni kondia tiasi'i a nduchi' nuu' ra, te ni tondia nda'a' ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a naa' xa kuv' xito' ra sie. ²⁴ Sakan' te ni xito te jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Kuv' xini i ne yivi', ndisu naa iin' itun' kuiti' iin' nja nuu' i, te kuan kuxi nja xika' nja —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni tondia nda'a' ni tukuu a nduchi' nuu' ra jaan', te ni xa'a' ra xito' tukuu' ra. Te xa ni nda'a' ra, te kuv' xito' kaxi' ra sakuu' ña yoo.

²⁶ Ndi'i jaan', te ni ti'vi' ña'a' a vi'e ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nda' ni ka un' ñuu yo'o', ni ndee ka'an tu un' xiin' ne ndiee' ñuu yo'o' ña ni nda'a' un' —ni kachi a.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakahú yoo' (Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Te ni ketā Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu ña nduu' nda'a' ñuu' Cesarea Filipino, te ni ndatu'un' a te jaan' ki' kua'an ra ichi' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

²⁸ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tuku nja ka'an ña Elías nduu' un', te sava tuku nja ka'an ña inga te ni ka'an tiaku tu'un' Ndiosí xta'an' nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakahú ne yivi' —ni kachi ra.

³⁰ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te kuv' a (Mt. 16:21-23; Lc. 9:22-27)

³¹ Sakan' te ni xa'a' Jesús sania'a' ña'a' a ña kun' a ña kundo'o u'vi' va ña nduu' tu te yivi', te sandiee' kui'e ña'a' te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'a' tu'un' ndei' Ndiosí, te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natia'ku a kivi' ña un'. ³² Te ni ka'an kaxi' a ña jaan' xiin' ra. Sakan' te ni xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ni xa'a' kani' kuento ña'a' ra. ³³ Ikan' te ni ndiko kuin' Jesús, te ni nakoto a nuu' inga ka te nda'a' xa'a' a jaan', te ni kan' kuento a Pedro ka'an a ndii:

—Kua'an ndja'a ñaa'. Ka'an un' ndee naa ña ndjiva'a. Te xanini un' saa kuni Ndiosí, süü' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kujti' —ni kachi a.

Ka'an Jesús saa kuni a saa e' te kundikun e' ichi' a
(Mt. 16:24-28; Lc. 9:23-27)

³⁴ Sakan' te ni kana Jesús te nda'a' xa'a' a xiin' ne yivi' kua'a', te ni ka'an a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nakoo ña ña kuni mii' ña, te na koo tu'va tu ña te kundo'o ña ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun ña yu'u. ³⁵ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakaku xiin' mii' mii' ndii, kuvj ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu ña xa'a' ichi' yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, natun ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ³⁶ Te kuasa' kuni tu kivi' ñuu ña ne yivi' naa' kanando ña sakuu' ña'a ña yoo ña yivi', te kuvj ña nuu' Ndiosí. ³⁷ Sakan' ña koo' ndee ña ña'a ña yivi' ña kuvj chikandja ña xa'a' kivi' ñuu, ña koo' kivi' ndi'i'. ³⁸ Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i nuu' ne ndiso' kuachi ndiee' vitin, ne xa'ni ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' ña ne kumi' musa ndii, ña kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kij' kixin tukuu' i ña yivi' xiin' ña ndjee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndjee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a.

9

¹ Te ni ka'an ka tu a xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuvj ña ndee kuni ña ña xaa ña xa'ndia chuun' Ndiosí xiin' ña ndjee' a —ni kachi a.

S'o'o ni xaa a kij' ni nanduü ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Inu ta'an kivi' ni xka'ndja, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra ña tindu' sukun. Te ni xini te jaan' ña ni nanduü ndatun' va a. ³ Te toto a ndii, ni nanduü yi'é koo' chukuu' a, te yaa kachi' vi' a. Ndee ña ne yivi' ña yivi' ndee mii' ka kij' natia' ña ndii, kuvj ndasayaa ña toto naa toto a jaan'. ⁴ Ikan' te ni xini ra ña ni tuvj Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' Jesús. ⁵ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu unj ta'an tja'va'. ña a kundu'u' yo'ó, te ña a kundu'u' Moisés, te ña a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁶ Ni ka'an ra sakan' xiin' Jesús sakan' ña xini ka ra ndee ña ka'an ra, sakan' ña ni yi'vi va unj saa' te jaan'. ⁷ Sakan' te ni nuu' ña vikó', te ni tsa'vi a sakuu' te ita' ikan'. Te tein vikó' jaan' ni ka'an ña tachj' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e manj' i. Kuni s'o'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁸ Te xaka'an e', te ni nakoto te jaan' saa xinunduü mii' ita' ra jaan', ndisu ndee ña koo' ni xini ka ra. Ndee ña ndaa' Jesús kujti' ni xini ra ikan'.

⁹ Te kij' nakaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee ña ne yivi' ña ni xini ra ikan'. Süü' jaan' ndii ndee kij' natjaku ña nduu' tu te yivi', te kuvj ka'an ra xa'a' ña jaan'. ¹⁰ Te ni saxinu ra ña ni ka'an chuun' a xiin' ra jaan'. Ndisu ni xa'a' ndatu'un' ta'an' ra ndee ña kuni kachi a ña natjaku tukuu' a jaan'. ¹¹ Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—Naa' saƙan' ndii, ɔndichun na ka'án te sania'á tu'ún ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías nandiko', saƙan' vi' te kixin ña saƙakú ne yivi'? —ni kachi ra.

¹² Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin, te saƙoo' tu'va ra saƙuu' ña yoo. Te ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña sando'o' kua'a' te yivi' yu'u, te sandiee kui'e tu ra yu'u. ¹³ Ndisu ka'án yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni xaƙ ne yivi' saƙ ka ni kunj ña xiin' ra naa ka'án tutu Ndiosí xa'a' ra —ni kachi a.

So'o ni xaƙ a kii' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naa ña ndiva'a nimá (Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Kii' ni xaƙ Jesús xiin' te unj ta'an jaan' ndienu mii' ndiee' inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni xini a kua'a' ya'a ne yivi' saƙ xinundu xiin' ra. Te ita' tu sava te sania'á tu'ún ndei' Ndiosí kani' ta'an' kuento ra xiin' te jaan'. ¹⁵ Kii' ni xini saƙuu' ne yivi' kua'a' jaan' kuaxi Jesús ndii, ni nandan ña, te ni taxa'an' ña kua'an naƙuatu ña'a' ña. ¹⁶ Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii: —ɔNdee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento xiin' te kaƙ'? —ni kachi a xiin' ra.

¹⁷ Saƙan' te ni ka'an iin te ka'ni tejn ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, si'e j kuaxi ndiaka j nuu' un', saƙan' ña ña ndiva'a naa nimá ra, te xaa' i'in' ña'a' a. ¹⁸ Mii' ka xika' ra te kani' ña'a' a, te suku' ña'a' a ñu'u', te tava' a pele yu'u' ra, te sake'i' a nu'u' ra, te xaitun' ña'a' a. Xa ni ka'an j xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a nimá si'e j kaƙ', ndisu ni kuvi xta'ni' ra a —ni kachi ra xiin' Jesús.

¹⁹ Saƙan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne inj xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin. ɔSaa ka vi' ta'an ka kivi' koƙ j xiin' ndo'? Te, ɔsaa ka vi' ta'an ka kivi' kundien j ña xaa' ndo'? Nja'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ni kachi a.

²⁰ Saƙan' te ni kixin ndiaka ña'a' ña nuu' a. Te kii' ni xini ña ndiva'a jaan' Jesús ndii, ni kisi ndiee' va a te sava jaan', te ni nduva ra ñu'u' xiko' kava ra xika' ra ikan'. Te ni kiee pele yu'u' ra. ²¹ Saƙan' te ni ndatu'un' Jesús yuva' te jaan' ndii:

—ɔAma vi' ndo'o' ra saƙan'? —ni kachi a.

Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Ndee kij' lulu vi' ra. ²² Kua'a' va ichi' skó'ni ña'a' ña ndiva'a jaan' nuu' ñu'u' xiin' nuu' tikui te ka'ni' ña'a' a. Saƙan' na kuui' naa' yoo ña kuvi saƙ un' xa'a' ra ndii, kuvi ta inj un' xa'a' ra, te chindiee' un' ndu'u' —ni kachi ra.

²³ Ikan' te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Ká'an un' "naa' kuvi", kuachi ndii saƙuu' a kuvi saƙ j xa'a' ne inj xini yu'u' —ni kachi a.

²⁴ Xaka'an e', te ni ka'an ti'e' yuva' te sava jaan' ndii:

—Inj j xini j yo'ó, táku'e. Ndisu taxí un' ña kuini va'a ka j kuni j yo'ó —ni kachi ra.

²⁵ Te kij' ni xini Jesús ña ni xa'a' nakutu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' mii' iin' a ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Yo'ó, espíritu ña ndiva'a, ña xaso'o' te xaa' i'in' tu un' ndii. Ka'an chuun' j xiin' un', kua'an keta nimá te sava ñaa', te koo' kivi' ka nandiko' un' —ni kachi a.

²⁶ Saƙan' te ni nde'i ra, te ni kisi ndiee' va ña'a' a. Te ni keta ña ndiva'a jaan' nimá ra, te kua'an a. Te ni ndoo ra kandu'u' ra ñu'u' ndee naa te

xá n̄i xi'j. Tē kua'a'a nē yivi' jaan' n̄i ka'an n̄a xá n̄i xi'j rā. ²⁷ Ndisu n̄i t̄jin Jesús nda'a'a rā, tē n̄i ndan̄i'j n̄a'a'a a. Tē n̄i x̄ikuijn ndich̄i rā.

²⁸ Tē kij' n̄i nda'n̄i a j̄in v̄i'e ndii, n̄i ndatu'un' siin' n̄a'a'a tē nda'a'a xa'a' a ka'an rā ndii:

—¿Ndichun na n̄i k̄uvi x̄ta'ni' ndu n̄a ndiva'a jaan'? —n̄i kach̄i rā.

²⁹ Tē n̄i ka'an a xiin' rā ndii:

—N̄a ndiva'a naa n̄a jaan' ndii, kun̄i a n̄a ka'an va e' xiin' Ndiosí, tē kun̄i tu a n̄a koḡ ndit̄ja e', tē k̄uvi x̄ta'ni' e' n̄a jaan' —n̄i kach̄i a.

Tuku n̄i ka'an Jesús xa'a' n̄a kundḡ'o a tē k̄uvi a

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kij' n̄i ketā a j̄kan' kua'an a xiin' tē nda'a'a xa'a' a ndii, n̄i xka'ndja a n̄u'u' Galilea, ndisu n̄i kun̄i a n̄a kun̄i n̄a'a' ndee j̄in nē yivi', ³¹ kuach̄i ndii tē nda'a'a xa'a' a sania'á a kua'an a, tē n̄i ka'an a xiin' rā ndii:

—N̄a nduu' tu tē yivi' ndii, sanakua'a n̄a'a'a nē yivi' nda'a'a tē ka'nu', tē ka'ni' n̄a'a'a ra. Ndisu kivi' n̄a un̄i tē nat̄iak̄u a —n̄i kach̄i a xiin' rā.

³² Ndisu n̄i kund̄an̄i tē jaan' n̄a ka'an a xiin' rā, tē n̄i ȳi'vi rā ndatu'un' n̄a'a' rā xa'a' n̄a jaan'.

Ka'an Jesús yḡḡ nduu' nē ka'nu'

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Tē kij' n̄i xaa a n̄uḡ Capernaum ndii, n̄i nda'n̄i a j̄in v̄i'e xiin' tē nda'a'a xa'a' a, tē n̄i ndatu'un' n̄a'a' a ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento kij' kuax̄i e' ichi'? —n̄i kach̄i a.

³⁴ Ndisu n̄i nakuijn rā, sakan' n̄a n̄i kan̄i ta'an' kuento rā ichi' xa'a' yḡḡ nduu' tē jaan' kund̄uḡ tē ka'nu' k̄a nuu' rā. ³⁵ Sakan' tē n̄i x̄ikundu'u' a, tē n̄i kana a tē ux̄i uvi jaan', tē n̄i ka'an a xiin' rā ndii:

—Yḡḡ k̄a kun̄i kund̄uḡ nē ka'nu' k̄a ndii, kun̄i a kund̄uḡ n̄ja nē so'o' ndi'i' nuu' sakuu' ndo', tē kund̄uḡ tu n̄ja nē kaka nuu' nuu' sakuu' ndo' —n̄i kach̄i a xiin' rā.

³⁶ Sakan' tē n̄i k̄i'jn a j̄in tē lulu x̄an̄i a ma'in' tē jaan'. Nd̄i'j jaan', tē n̄i n̄a'jn n̄a'a' a naá nda'a' a, tē n̄i ka'an a xiin' tē nda'a'a xa'a' a jaan' ndii:

³⁷ —Yḡḡ k̄a natiin' j̄in tē lulu ndee naa tē yo'o' xa'a' a n̄a nduu' n̄ja kuenta j̄ ndii, yu'u' natiin' n̄ja. Tē yḡḡ k̄a natiin' yu'u' ndii, s̄uḡ' yu'u' k̄u'it̄i' natiin' n̄ja. S̄uḡ' jaan' ndii natiin' tu n̄ja n̄a n̄i t̄janu' yu'u' —n̄i kach̄i a.

Ka'an Jesús n̄a nē n̄akasi yḡḡ ndii, nē chindiee' yḡḡ nduu' n̄ja

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Sakan' tē n̄i ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—T̄akui'e, n̄i x̄inj̄i ndu j̄in tē tava' n̄a ndiva'a nimā nē yivi' xiin' n̄a nd̄je'e' un'. Tē n̄i x̄ikā ndu s̄ajn̄i kuiin' n̄a'a' ndu, kuach̄i ndii s̄uḡ' tē xika' xiin' e' nduu' rā —n̄i kach̄i rā.

³⁹ Ndisu n̄i ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—S̄ajn̄i kuiin' n̄a'a' ndo', sakan' n̄a ndee j̄in nē yivi' k̄uvi kan̄ja'a xa'a' j̄ kij' nd̄i'j xaa' n̄ja chuḡḡn ka'nu' koo' chukuu' jaan' xiin' n̄a nd̄je'e' j̄. ⁴⁰ Kuach̄i ndii, yḡḡ k̄a n̄akasi yḡḡ ndii, nē chindiee' yḡḡ nduu' n̄ja. ⁴¹ N̄a ndaku ka'an j̄ xiin' ndo' n̄a yḡḡ k̄a taxi' tee' t̄ikui nda'vi so'o' ko'o' ndo'ó xa'a' a n̄a nduu' ndo' kuenta n̄a n̄i t̄janu' Ndiosí s̄akakú nē yivi' ndii, sañu'u' n̄a'a' Ndiosí —n̄i kach̄i Jesús xiin' rā.

Ka'an Jesús n̄a iḡḡ va kundḡ'o nē kaviko' nē xa' in̄i xini n̄a'a' tē saq̄ n̄ja kuach̄i

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Sakan' tē n̄i ka'an k̄a Jesús xiin' rā ndii:

—Tē ne yivj' nē kaviko' iin ne lulu, ne inj' xini yu'u ndee naa te yō'ō', te sãã nã kuachj' ndii, ndee chaa' kã na kotj'in iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'nj' nã ndee ma'a' tixin mjin. ⁴³ Naa' nda'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachj' ndii, va'a kã kendoso' un' un. Kuachj' ndii ndee chaa' kã kunduu' un' te tikundu' iin ndaa' nda'a', te natjin un' kivi' ñuu' nã kōō' kivi' ndi'i', te sakan' ñã ku'un un' xiin' uvj' saa' nda'a' un' vj'e ndjaya' mii' kōō' kivi' nda'va ñu'u. ⁴⁴ Te jkan' ndii, kōō' kivi' xi'i' tikuxi', te nj ndee kōō' kivi' nda'va tu ñu'u. ⁴⁵ Te naa' xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachj' ndii, va'a kã kendoso' un' un. Kuachj' ndii ndee chaa' kã kunduu' un' te tikundu' iin ndaa' xa'a', te natjin un' kivi' ñuu' nã kōō' kivi' ndi'i', te sakan' ñã ku'un un' xiin' uvj' saa' xa'a' un' vj'e ndjaya' mii' kōō' kivi' nda'va ñu'u. ⁴⁶ Te jkan' ndii, kōō' kivi' xi'i' tikuxi', te nj ndee kōō' kivi' nda'va tu ñu'u. ⁴⁷ Te naa' nduch'i' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachj' ndii, va'a kã xta'ni' un' un. Kuachj' ndii ndee chaa' kã kunduu' un' te kui'e iin ndaa' nduch'i' nuu', te ki'vj' un' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te sakan' ñã ku'un un' xiin' uvj' saa' nduch'i' nuu' un' vj'e ndjaya' mii' kōō' kivi' nda'va ñu'u. ⁴⁸ Te jkan' ndii, kōō' kivi' xi'i' tikuxi', te nj ndee kōō' kivi' nda'va tu ñu'u.

⁴⁹ Ñu'u nduu' ndee naa iin' ñã xaa' u'va sakuu' ndo'ó, ndee naa xaa' u'va ne yivj' ñã nasoko' nã nuu' Ndiosí. ⁵⁰ Iin' ndii, ñã va'a nduu' a, ndisu naa' tji'v' a ndii, kuvj' kã ndasava'a e'. Sakan' na kuui' kundje'e manj' xiin' ta'an' ijin' ndo'ó, te kunduu' ndo' ndee naa iin' va'a —nj kachj' Jesús.

10

Ka'an Jesús ñã vã'a nata'vi' ta'an' ne yivj' (Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ndj'i' jaan', te nj ketã Jesús jkan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuky ta'vi' itja Jordán, te nj xaa' a nuu' ñu'u' Judea. Te tuky sakan' nj nakaya kua'a' ya'a ne yivj' nuu' a mii' iin' a, te nj sania'a' ñã'a' a naa xi xa'a a. ² Sakan' te nj kuyatjin sava te fariseo nuu' a te koto kua'a' ñã'a' ra ka'an ra ndii:

—Tákuie, ¿ñáá kande'i' ñã nata'vi' ta'an' iin te yivj' xiin' ñã' si'i' ra? —kachj' ra.

³ Sakan' te nj nakujin a nuu' ra ndii:

—¿Ndee ñã nj ke'j' Moisés xta'an' xa'a' ñã jaan'? —nj kachj' a.

⁴ Te nj nakujin te jaan' ndii:

—Moisés ndii, nj taxj' ra ñã ke'j' iin te yivj' iin tutu mii' ka'an a ñã nakoo' ra ñã' si'i' ra, te xiin' ñã jaan' kuvj' nata'vi' ta'an' nã —nj kachj' ra.

⁵ Sakan' te nj ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' jaan' ndii, nj nakoo' ñã'a' Moisés xa'a' ñã xji va nimá ndo'.

⁶ Ndisu ndee ñã nuu' kij' nj xa'a' Ndiosí iin yivj' ndii, nj xa'a' a tiaa, te nj xa'a' tu a ñã'a'. ⁷ Sakan' na kuui' nakoo' tiaa yuva' si'i' ra te ndujin ra xiin' ñã' si'i' ra, ⁸ te uvj' saa' nã ndii, iin ndaa' nanduu' nã. Xa'a' a jaan' na süu' uvj' ta'an kã kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nã. ⁹ Sakan' na kuui' ne nj ndasajin Ndiosí ndii, va'a nata'vi' ñã'a' ndee iin ne yivj' —nj kachj' Jesús.

¹⁰ Te kij' nj xaa' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a vj'e ndii, nj ndatu'un' nj tukuu' ñã'a' ra xa'a' ñã nata'vi' ta'an' ne yivj' jaan'. ¹¹ Nj ka'an kã Jesús xiin' ra ndii:

—Yoo kã nata'vi' ta'an' xiin' ñã' si'i' ra te tunda'a' ra xiin' tuky ñã'a' ndii, xaa' ra kuachj' xiin' tuky ñã'a' jaan' nuu' ñã' si'i' nuu' ra. ¹² Te naa' ñã'a'

nata'vi' ta'an' xiin' jii' a', te tunda'a' a' xiin' tukū te yivi' ndii, xaa' tu ña' jaan' kuachj xiin' inga te yivi' jaan' —ñi kachj a.

So'q ni xaq a kij' ni sañu'u' Jesús ne kualí'

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Unta' ndii, ni ndekujē ne yivi' xiin' ne kualí' nuu' Jesús te tondja nda'a' ña'a' a, te sañu'u' ña'a' a. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualí' jaan'. ¹⁴ Te kij' ni xinj Jesús ña xaa' te jaan' ndii, ni xi'e a nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualí' nuu' j, te nakašj ña'a' ndo', kuachj ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne jni xini ña'a' ndee naa jni ne kualí' kaq' xini nja yuva' si'i' nja. ¹⁵ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja ndee naa taxi' ne kualí' kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nja nuu' nja ndii, küvj kunduu' ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ñi kachj a.

¹⁶ Sakan' te ni numi a ne kualí' jaan', te ni chindjeē a nda'a' a xini' nja, te ni xañu'u' ña'a' a.

So'q ni ka'an Jesús xiin' jin te vika'

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Te kij' ki'in' Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ndava' jin te yivi' ni xaa' ra, te ni xikuijn xiti' ra nuu' a ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Taku'e, ña va'a nimá, ¿ndee ña kuni a saa j, te nañin j kivi' ñuu ña kōp' kivi' ndi'i'? —ñi kachj ra.

¹⁸ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachj ndii jin ndaa' Ndiosí kujitj' nduu' ña va'a nimá. ¹⁹ Xa xini un' tu'un ndei' Ndiosí, ña ka'an ndii: “Kūmi' un' musa un', Kā'ñi' un' ne yivi'. Sākuina' un'. Kā'an un' tun vixj. Kūnduu' un' te uvj nimá. Kōto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —ñi kachj a xiin' ra.

²⁰ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Taku'e, xa saxinú j sakuu' ña jaan' ndee kij' nduu' j te sava —ñi kachj ra.

²¹ Sakan' te ni nakoto'ni Jesús nuu' ra, te ni kundani' ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee jin ndaa' tij' ña'a' kuni ka saa un'. Kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxi un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ña vika' ndivi'. Te kixin un', te kundikun un' yu'u —ñi kachj a.

²² Te kij' ni xinj so'o ra ña jaan' ndii, ni kunda'vi va kuni ra, te ni kuschu' jni ra ni keša ra kua'an ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra.

²³ Sakan' te ni nakoto'ni Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a saa xinunduu' xiin' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxi nja ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja —ñi kachj a.

²⁴ Te kij' ni xinj so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandanj va ra. Te ni ka'an ni tukuu' Jesús xiin' ra ndii:

—Pja'un, xa vixi nduu' a nuu' jin ne ndani' ña vika', te taxi nja ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja. ²⁵ Vixi ka nuu' ne vika' te taxi nja ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja, ndee naa ña küvj tu xka'ndja ndee jin camello yavj xa'a' jin tiku —ñi kachj a.

²⁶ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, so'o ndjeē' ka ni nandanj ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu küvj kakū nuu' kuachj nja? —kachi xiin' ta'an' ra.

27 Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a ndii:

—Ne yivi' ndii, kuvj saa ña ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kuvj saa ña'a' a, sakan' ña sakuu' ña'a kuvj xaa' ña jaan' —ni kachj a xiin' ra.

28 Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó —ni kachj ra.

29 Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ni nakoo vi'e ña, uun tiaa ta'an ña, uun ña'a' ta'an ña, uun yuva' si'i' ña, uun si'e ña, uun ñu'u ña xa'a' ña ndikún ña yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, ³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin jin yivi' yo'o'. Taxj a nda'a' ña kua'a' va vi'e ña, te taxj tu a kua'a' va ne kunduu ta'an ña, xiin' kua'a' va ne kunduu si'i' ña, xiin' kua'a' va ne kunduu si'e ña. Te taxj a kua'a' va ñu'u' nda'a' ña. Tee' ndee sando'o' ña'a' ne yivi', ndisu nuu' ku'un e' ndii, taxj a kivi' ñuu ña ña koo' kivi' ndi'i' tuku jin yivi'. ³¹ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu ña nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduu ña nuu' ku'un e' —ni kachj a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuvj a
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Te kij' kua'an kaa' Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni'i' ichi' a nuu' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an a. Te nandanj te jaan', te yi'vi tu ra ndikún ña'a' ra kua'an ra. Sakan' te tuku ni ni naka siin' a te uxj uvi jaan', te ni xa'a' a ka'an a xiin' ra ña kundo'o a ndii:

33 —Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te jkan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, te katun' te jaan' yu'u, te nakuita kuento ra ña kuni' a kuvj i, te sanakua'a tu ra yu'u nda'a' te tuku'. ³⁴ Te te jaan' ndii, sandjee kui'e ra yu'u, te kondja tiasj' i tu ra yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña unj te natjaku j —ni kachj Jesús.

Sq'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo ñani ra
(Mt. 20:20-28)

35 Sakan' te ni kuyatjn Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús. Te jaan' ndii, si'e Zebedeo nduu' uvi saa' ra. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, kuni' ndu ña saa un' jin ña va'a ña kakan ndu nuu' un' vitin —ni kachj ra.

36 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña kuni' ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachj a.

37 Te ni ka'an ra ndii:

—Saa un' ña va'a te taxj un' kundjee ndu xiin' un' mii' ka'ndja chuun' un' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. Jin ndu kundu'u' nda'a' kua'a' un', te jin tuku ndu kundu'u' nda'a' itin un' —ni kachj ra.

38 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kundanj ndo'ó ndee ña xikan ndo' nuu' j. ¿Ñáá kundjeni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o yu'u? ¿Ñáá kundjeni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa ña xiin' yu'u? —ni kachj a.

39 Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundjeni ndu —ni kachj ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndjixa nduu' a ndii, kundjieni ndo'ó koḡ ndo' tundo'ḡ' chie koo' chukuu' ña kundḡ'o' yu'u, te kundjieni tu ndo' ña sand'o'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa ña xiin' yu'u. ⁴⁰ Ndisu ña kundjeḡ ndo' nda'a' kua'a' i, uun nda'a' iḡin i ndii, süu' yu'u kuni a taxi' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' kujḡi naḡin a —ni kachi a.

⁴¹ Te kij' ni xini so'ḡ inga te uxḡ ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra Jacobo xiin' Juan jaan'. ⁴² Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne tuku' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tejn ña ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mji' ra yoo. ⁴³ Ndisu süu' sakan' kunduu' a tejn ndo'ó. Süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduu' te ka'nu' ka tejn ndo'ó ndii, kuni a kunduu' ra te kaka nuu' nuu' ndo'. ⁴⁴ Te yoo ka kuni kunduu' te nuu' tejn ndo'ó ndii, kuni a ña kunduu' ra te kaka nuu' nuu' sakuu' ndo'. ⁴⁵ Kuachḡ ndii, ni ndee yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu' ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu' i nuu' ña, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu' i xa'a' kuachḡ kua'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

So'ḡ ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó. Te kij' keta' a ñuu jaan' kua'an a xiin' te jaan' xiin' kua'a' ya'a ka ne yivi' ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo, yu'u' ichi' mii' xka'ndía a kua'an a jaan' xikan' ra lijuxtan. Te jaan' ndii, si'e Timeo nduu' ra. ⁴⁷ Kij' ni xini so'ḡ ra ña Jesús, ña ni kjeḡ ñuu Nazaret, nduu' ña xka'ndía kua'an jkan' ndii, ni xa'a' nde'i' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' sḡani' xika' David, kuvḡta inḡ un' xa'a' i —ni kachi ra.

⁴⁸ Te kua'a' ne yivi' ni xi'e nuu' ra, te koḡ taxin' yu'u' ra, ndisu so'ḡ ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó ña nduu' sḡani' xika' David, kuvḡta inḡ un' xa'a' i —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te ni xikuijn Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kana ña'a' ra, te kixin ra mii' iin' a. Sakan' te ni kana ña'a' ña ka'an ña xiin' ra ndii:

—Kaka nimá un', ndondjchḡ un'. Kana' ra yo'ó —ni kachi ña.

⁵⁰ Sakan' te ni xta'ni' ra toto titi ra skana' ra a jkan', te yachḡ va ni ndondjchḡ ra, te ni xaa ra ndee mii' iin' Jesús. ⁵¹ Te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuni un' saa i xa'a' un'? —ni kachi a.

Te ni nakuijn te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Taku'e, kuni i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an nu'u, xa ni nda'a un' xa'a' a ña inḡ un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an so'ḡ a ña jaan' xiin' ra, te xaka'an e', te ni nunja' nduchi' nuu' ra, te ni xikundikun ña'a' ra kua'an ra ichi'.

11

So'ḡ ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kijí xá kuyatin' Jesús xiin' te ndá'a' xa'a' a ñuú Jerusalén ndii, nì xaa nja ñuú Betfagé xiin' ñuú Betania, ña ñu'u' yatın xa'a' xikí' ña nani' Olivos, ikan' te nì tì'vi' a uvì tã'an te ndá'a' xa'a' a ² ka'án a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuú lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kijí ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuú kaa' ndii, kuñi ndo' tiin jin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'?”, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuú xto'o e' kuní ri' jin xa'a', ndi'i jaan' te kixin ndiaka tuku a ri' yo'o'”, kachí ndo' —nì kachí a.

⁴ Sakan' te nì kjeé te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri'. Te kijí nì xaa ra ñuú jaan' ndii, nì xini ra tiin mburru jaan' yi'e' vi'e' ne yivi' yatın yu'u' ichi', te nì ndaxin' ra ri'. ⁵ Te nì ka'an sava ne yivi', ne ita' yatın jaan', xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'? —nì kachí nja.

⁶ Sakan' te nì ka'an ra xiin' ne jaan' saa nii' nì ka'an Jesús xiin' ra. Sakan' te nì taxi nja ndaxin' ra ri'. ⁷ Te nì naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús. Te nì tandjee ra toto, ña titi ra xata' ri', te nì xikundu'u' a xata' ri'.

⁸ Te kua'a' ya'a tu ne yivi' ndii, nì xakin nja toto ña ndiso' nja ichi'. Te sava tuku nja nì xa'nu nda'a' ni' itun', te nì xakin nja ichi' mii' xka'ndia Jesús kua'a' a jaan'. ⁹ Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a, xiin' ne ndikún xata' a ndii, ti'e' va nì kuaa' nja ka'án nja ndii:

—iNa natijn xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! iSañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa'! ¹⁰ iSañu'u' va tu a ña kuaxi ka'ndia chuun' kaa' ndee naa nì xaa te xii' yata' e' David! iNa natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —nì kachí nja.

¹¹ Te kijí nì xaa a ñuú Jerusalén ndii, nì nda'ni a nuu' ki'e' yukun' ka'nu'. Te nì xito a saa xinunduú ikan'. Sakan' te nì keta a kua'an a ñuú Betania xiin' te uxí uvì ta'an te ndá'a' xa'a' a, sakan' ña xakuaa' nduu' a.

So'o nì xaa a kijí nì xa'an koto Jesús iin tun' ndoko' higuera (Mt. 21:18-19)

¹² Te tuku kivi' kijí keta' Jesús ñuú Betania kua'an a xiin' te ndá'a' xa'a' a ndii, nì xi'i a soko. ¹³ Ikan' te nì xini a iin' jin tun' ndoko' higuera ndee xika', te yoo yuku nu'. Sakan' na nì xa'an koto a naa' yoo ndoko' nu'. Te kijí nì kuyatın a mii' iin' nu' ndii, nì xini a ña kōo' ndoko' nu', süu' jaan' ndii yuku kuñi' nu' yoo. Sakan' ña süu' kivi' ña yoo ndoko' nu' nduu' a jaan'. ¹⁴ Sakan' te nì ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Kōo' kivi' kaxi' ka ndee jin ne yivi' ndoko' yo'ó —nì kachí a.

Te nì xini so'o te ndá'a' xa'a' a ña nì ka'an a xiin' tun' jaan'.

So'o nì xaa a kijí nì xa'an Jesús nuu' ki'e' yukun', te nì taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nì xaa Jesús ñuú Jerusalén xiin' te ndá'a' xa'a' a, te nì nda'ni a nuu' ki'e' yukun'. Te nì xa'a' a taxi' u'vi' a ne xiko' ña' a xiin' ne sata' nuu' ki'e' jaan'. Te nì sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tej te xiko' paloma, ¹⁶ te nì taxi' a xka'ndia ndee jin ne yivi' nuu' ki'e' yukun' jaan' xiin' ña'a nja.

¹⁷ Te nì xa'a' Jesús sania'a a ne yivi' jaan' tu'un Ndiosí ka'án a xiin' nja ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Vi'e' j ndii, jin xaan' mii' ndatu'un' sakuu' nuu' ne yivi' jin yivi' xjin' j nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa nì ndasanduú ndo' a vi'e' ne kui'na' —nì kachí a.

18 Tę kij' nĭ xĭnĭ sutu' kuu' nuu' xiin' tę sania'á tu' un' ndei' Ndiosí ña' nĭ xaa' Jesús ĭkan' ndii, nĭ xaa' nduku' ra' saa' kuvĭ ka'ni' ña'a' ra'. Sakan' ña' yĭ'vi' ña'a' ra', kuachĭ ndii sakuu' nę yĭvi' nandanĭ va' xa'a' ña' sania'á a'. 19 Ndisu' kij' nĭ xaa' kuu' ñuu' ndii, nĭ ketę Jesús ñuu' Jerusalén jaan' tę kua'an' a' xiin' tę nda'a' xa'a' a'.

So'ŋ nĭ ka'an' Jesús xa'a' tun' ndo'ko' higuera, tun' nĭ saqichĭ a' (Mt. 21:19-22)

20 Tę nĭa' a' tuku' kivi' kij' xka'ndía Jesús xiin' tę nda'a' xa'a' a' kua'an' a' mii' iin' tun' higuera jaan' ndii, nĭ xĭnĭ ra' ña' xa' nĭ ichĭ ndee' tĭo'ŋ nu'.

21 ĭkan' tę nĭ na'ka'an' Pedro, tę nĭ ka'an' ra' xiin' a' ndii:

—Maestro, ko'ŋo un', tun' ndo'ko' higuera, tun' nĭ sanacha'an' un' kaq' ndii, nĭ ichĭ nu' —nĭ kachĭ ra'.

22 Sakan' tę nĭ ka'an' a' xiin' sakuu' ra' ndii:

—Inĭ va' ndo' kunĭ ndo' Ndiosí. 23 Sakan' ña' ña' ndaku' ka'an' ĭ xiin' ndo' ndii, yoŋ ka' ka'an' xiin' ĭku' kaq' ndii: “Kua'an' ketę mii' iin' un' ñaa' tę ku'un' sko'ni' xiin' mĭi' un' ndee' mĭnĭ ka'nu'”, kachĭ nĭa, tę sãxĭi' nĭa' nimá nĭa' ndee' sie, tę ĭnĭ xna'a' nĭa' xini' nĭa' Ndiosí ña' xinu' ña' ka'an' nĭa' jaan' ndii, xinu' xna'a' a'. 24 Ña' jaan' na' ka'an' ĭ xiin' ndo' ña' sakuu' ña' kakan' ndo' nuu' Ndiosí kij' ĭnĭ ndo' xini' ña'a' ndo' ndii, taxĭ ña'a' a' nda'a' ndo'. 25 Tę kij' ka'an' ndo' xiin' Ndiosí ndii, koŋ ka'nu' ĭnĭ ndo' xa'a' yoŋ ka' nduu' nę yĭvi' naa' nĭ xaa' nĭa' ña' nĭa' a' xiin' ndo'. Sakan' tę koŋ ka'nu' tĭ ĭnĭ yuva' e', ña' ndu'u' ndĭvi', xa'a' kuachĭ ndo'. 26 Kuachĭ ndii, naa' kōŋ ka'nu' ĭnĭ ndo' xa'a' nę jaan' ndii, kōŋ ka'nu' tĭ ĭnĭ yuva' e', ña' ndu'u' ndĭvi', xa'a' kuachĭ ndo' —nĭ kachĭ a'.

Ndatu'un' tę ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoŋ taxi' ndĭe'e' a' (Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Tę nĭ xaa' tuku' Jesús xiin' tę nda'a' xa'a' a' ñuu' Jerusalén. Tę kij' xika' a' nuu' kĭ'e' yuku' ka'nu' ndii, nĭ ndekuię sutu' kuu' nuu' nuu' a' xiin' tę sania'á tu' un' ndei' Ndiosí xiin' tę xĭxa' nuu' ñuu' jaan'. 28 Tę nĭ ndatu'un' ña'a' ra' ndii:

—¿Yoŋ nĭ taxĭ ndĭe'e' nuu' un' tę xaa' un' ña' xaa' un'? ¿Yoŋ nĭ sakuiso' chuun' yo'ŋ? —nĭ kachĭ ra'.

29 Sakan' tę nĭ ka'an' a' xiin' ra' ndii:

—Ndatu'un' tĭ yu'u' ndo'ŋ ĭin' ña'a'. Tę naa' na'kuĭin' ndo' a' ndii, na'kuĭin' tĭ yu'u' yoŋ nĭ taxĭ ndĭe'e' ĭ, tę xaa' ĭ ña' kaq'. 30 ¿Yoŋ nĭ sakuiso' chuun' Juan, tę nĭ sakuichi' ra' nę yĭvi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí nĭ sakuiso' chuun' ña'a', uun' ñáá tę yĭvi' nĭ sakuiso' chuun' ña'a'? —nĭ kachĭ a'.

31 Tę nĭ ndatu'un' xiin' ta'an' ra' ndii:

—¿Ndee' ña' kuvĭ ka'an' e'? Naa' ka'an' e' ña' Ndiosí nĭ sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an' ra' xiin' e' ndii: “¿Ndichun na' nĭ kandi'xa' ña'a' ndo'?”

32 Tę kuvĭ ka'an' e' ña' tę yĭvi' nĭ sakuiso' chuun' ña'a' —nĭ kachĭ ra'.

Sakan' ña' yĭ'vi' ra' nę yĭvi' kua'a' jaan', kuachĭ ndii sakuu' nĭa' kandi'xa' ña' ĭin' tę nĭ ka'an' tiakú tu' un' Ndiosí nĭ nduu' Juan jaan'. 33 Sakan' na' kuĭi' nĭ ka'an' ra' xiin' Jesús ndii:

—Xĭnĭ ndu' yoŋ —nĭ kachĭ ra'.

Tę nĭ ka'an' ka' Jesús xiin' ra' ndii:

—Sakan' tĭ yu'u' ndii, ka'an' ĭ xiin' ndo' yoŋ nĭ taxĭ ndĭe'e' ĭ tę xaa' ĭ ña' kaq' —nĭ kachĭ a'.

12

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' te tatú nja'a
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Sakan' te nì xa'a' ka'an Jesús iin ña ka'án ndiaa nuu' te ka'nu' jaan' ndii:

—Iin te xiin' ñu'u' ndii, nì chí'jì ra kua'a' yo'o' uva, te nì ndajì j'nu ra a, te nì xa'ña tu ra mii' kujein ra uva jaan', te kasa'a ra vino xiin' a. Te nì xa'a nì tu ra iin vj'e sukun mii' kuvjì koto ndoso' ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te nì nduku' ra te tatú te koto ña jaan', te nì keta ra kua'an ra tukú ñu'u'. ² Te kij' nì xa'a kivj' ña nì nakujixa nduu' uva jaan' ndii, nì tì'vi' ra iin te xika' nuu' nuu' ra, te kun nasò te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. ³ Ndisu kij' nì ndekuje te xika' nuu' jaan' ndii, nì tjin ña'a' te tatú jaan', te nì kanjì u'vì ña'a' ra, te nì sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ⁴ Te nì tì'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nì kuvjì yuu' ña'a' ra, te nì satuxu'ví ra xini' te jaan'. Te mji' va nì kuvjì ra xiin' te jaan' sanandiko' ña'a' ra. ⁵ Te nì tì'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra, mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nì xa'ñi' ra te jaan'. Te iin sakan' nì tì'vi' xiin' ñu'u' jaan' kua'a' va te xika' nuu' nuu' ra, te savà te jaan' nì satuxu'ví ra, te savà tukú ra ndii, nì xa'ñi' ña'a' ra.

⁶ Te ndee iin ndaa' kujit' si'e mji' ra ndoo. Te kundani ya'a ra te jaan'. Sakan' te so'o' ndi'i' ndii, nì tì'vi' tu ra te jaan' ka'án ra xiin' nimá ra ndii: “Koto ka'nu' ra tiaa si'e e'”, nì kachjì ra. ⁷ Ndisu nì ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kij' nì xa'a si'e, te xiin' ñu'u' jaan' ndii: “Te ka'a nandu'u te xiin' ñu'u' yo'o' kij' kuvjì yuva' ra. To'o' ndo' te ka'ñi' e' ra, sakan' te yoo' nandu'u te xiin' ñu'u' yo'o'”, nì kachjì ra. ⁸ Sakan' te nì tjin ña'a' ra xa'ñi' ra, te nì xtá'ni' ra ñu'u' nde'i' te jaan' ikan', te nì skana' ra a tukú xaan'.

⁹ ¿Ndee ña tuu ndo'ó saa te xiin' ña'a yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? Kixin ra te ka'ñi' ra sakuu' te tatú jaan', te taxjì ra yo'o' uva jaan' nda'a' tukú te yivjì' —nì kachjì a.

¹⁰ Ikan' te nì ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vì ndo'ó ña yoso' nuu' tutú Ndiosí mii' ka'án a ndii? Yuu', ña nì xtanjì te xa'a vj'e ndii, ña jaan' nì nandu'u yuu' kuu' nuu' xa'a' xikjì vj'e?

¹¹ Ña jaan' nì xa'a xtò'o e' Ndiosí, te nandanjì xava'a e'. Sakan' yoso' a —nì kachjì Jesús.

¹² Te nì xika te kuu' ka'nu' jaan' tjin ra Jesús, sakan' ña nì kundani ra ña nì tjin kuachjì ña'a' a xiin' ña ka'án ndiaa jaan'. Ndisu nì kuvjì saa ra ña jaan' xa'a' a ña yì'vi' ra ne yivjì'. Sakan' na nì nakoo ña'a' ra, te nì kiejè ra kua'an ra.

So'o' nì nakujin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ikan' te nì tì'vi' te kuu' ka'nu' jaan' savà te fariseo xiin' savà te nda'a' xa'a' Herodes te koto kua'a ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a. ¹⁴ Kij' nì ndekuje ra mii' iin' a, te nì ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, xinì ndu ña ña ndaku kujit' ka'án un'. Te kuän yì'vi' un' ña ka'án ne yivjì' xa'a' un', sakan' ña nàkaxin un' ne yivjì'. Süu' jaan' ndii sania'a un' jchi' Ndiosí xiin' ña ndixa kujit'. Xa'a' a jaan' na kuui' ka'an xiin' ndu, ¿ñáá va'a yoo a ña cha'vì e' César, te xa'ndia chuun' ñu'u' Roma, xu'un' yoo', uun ñáá vā'a yoo a? —nì kachjì ra.

15 Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña te xasuvi' xiin' mii' kujti' nduu' te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kuni koto ku'a' ndo' yu'u xiin' tu'un yu'u' i. Taxí ndo' na koto i jin xu'un' —ni kachi a.

16 Sakan' te ni taxí ra jin xu'un' nda'a' a. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni ñanja xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xiin' kivi' ra nduu' a —ni kachi ra.

17 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxí e' nda'a' César ña nduu' ña'a' César, te nda'a' Ndiosí na taxí e' ña nduu' ña'a' Ndiosí —ni kachi a.

Te ni nandaní va ra xa'a' ña ni ka'an a ña jaan'.

So'q ni nakujin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'i
(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Sakan' te ni kixin te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, ka'an ra ña koo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'i ña, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

19 —Táku'e, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' ni xi'i ñaní jin te yivi', te koo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñaní ra jaan' kuni a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo' si'e ra xiin' a'. Te si'e te jaan' nanduú ndee naa si'e ñaní ra, te ni xi'i jaan'. 20 Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñaní. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i ra ña kuni ka koo' si'e ra xiin' ña' si'i' ra. 21 Sakan' te ni tunda'a' ñaní ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i tu te jaan' ña kuni ka koo' si'e ra xiin' a'. Te jin kachi ni ndo'q tu ñaní ra, te uní. 22 Te jin kachi ni ndo'q sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i. Te so'q' ndi'i, te ni xi'i tu ña'a' jaan'. 23 Sakan' na kuii' kii' natiaaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduu tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

24 Sakan' te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, va'a' ka'an ndo', sakan' ña kundani ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. 25 Kuachi ndii, kii' natiaaku ne ni xi'i ndii, tunda'a' ka ndee jin ne yivi' íkan'. Süu' jaan' ndii kunduu ña ndee naa ángele ña ndiee' ndivi'. 26 Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, kivi ka'vi ndo' tutu ña ni ke'i Moisés, saa ni ka'an Ndiosí xiin' ra tein inu' ña xixí, kii' ni ka'an a ndii: “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a. 27 Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí. Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kundani xachi' ndo' ña ka'an tu'un Ndiosí —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí

(Mt. 22:34-40)

28 Te kii' ni xini so'q jin te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, ña ni kuu' kuento te saduceo jaan' xiin' Jesús, te va'a' ni nakujin a ndii, ni kuyatin ra nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'an chuun' Ndiosí? —ni kachi ra.

29 Te n̄i ka'aṅ Jesús xiin' r̄a ndii:

—T̄u'ṽn ndei' ka'nu' k̄a ndii, n̄a ȳo'ṽ' nduu' a: “N̄e v̄i'ē Israel, k̄un̄i s̄o'ṽ ndo', x̄a īin ndaa' xt̄o'ṽ e' Ndiosí kūjt̄i' nduu' xt̄o'ṽ e'. 30 Sakan' na k̄uii' k̄undan̄i ndo' xt̄o'ṽ e' Ndiosí xiin' k̄anii' nimá ndo', xiin' k̄anii' n̄a nduu' ndo', xiin' s̄akuu' n̄a xanini ndo', xiin' s̄akuu' n̄a nd̄j̄e' ndo'", n̄a k̄aā' nduu' n̄a ka'nu' k̄a. 31 Te n̄a uv̄i' ndii, yatin' īin kachi ka'nu' a xiin' n̄a k̄aā', ka'án a ndii: “Kundan̄i ndo' s̄akuu' n̄e yiv̄i' xiin' ndo' nd̄eē naa kundan̄i xiin' m̄ii' m̄ji' ndo'", sakan' kachi a. Te k̄ōṽ' k̄a īnḡa t̄u'ṽn ndei' n̄a ka'nu' k̄a te sakan' n̄a uv̄i' t̄a'an jaan' —n̄i kachi Jesús.

32 Sakan' te n̄i ka'aṅ te jaan' xiin' a ndii:

—Va'a va n̄i ka'aṅ ṽn', t̄akui'e. Kumi' ṽn' n̄a nd̄aku kij' ka'án ṽn' n̄a īin ndaa' n̄a jaan' kūjt̄i' nduu' Ndiosí, xt̄o'ṽ e', te k̄ōṽ' k̄a īnḡa a, s̄ūu' jaan' ndii x̄a n̄a jaan' kūjt̄i'. 33 Te n̄a kundan̄i e' Ndiosí xiin' k̄anii' nimá e', xiin' s̄akuu' n̄a xanini e', xiin' s̄akuu' n̄a nd̄j̄e' e', te kundan̄i e' s̄akuu' n̄e yiv̄i' xiin' e' nd̄eē naa kundan̄i xiin' m̄ii' m̄ji' e' ndii, n̄a ka'nu' k̄a nduu' a te sakan' s̄akuu' n̄a nasok̄o' e' nuu' Ndiosí xiin' n̄a xa'mi' e' k̄jt̄i' nuu' a —n̄i kachi r̄a.

34 Kij' n̄i x̄in̄i s̄o'ṽ Jesús n̄a va'a n̄i ka'aṅ te jaan' te n̄i ka'aṅ a xiin' r̄a ndii:

—X̄a kuyatin' k̄a'nd̄j̄a chuun' Ndiosí nimá ṽn' —n̄i kachi a.
Te nd̄eē īin n̄e yiv̄i' n̄i k̄und̄j̄eni k̄a nd̄atu'ṽn' n̄a'a'.

Sania'á Jesús yoo s̄j̄ani' xika' nduu' Cristo, n̄a s̄akakú yoo'
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Kij' sania'á Jesús nuu' k̄j̄'ē yukun' ka'nu' te n̄i nd̄atu'ṽn' a ndii:

—¿Ndichun na ka'án te sania'á t̄u'ṽn ndei' Ndiosí n̄a s̄j̄ani' xika' David nduu' Cristo, n̄a t̄jan̄u' Ndiosí s̄akakú n̄e yiv̄i'?' 36 Kuach̄i ndii nd̄eē m̄ji' David n̄i ka'aṅ kij' n̄i s̄aka'án n̄a'a' Espiritu Santo ndii:

N̄i ka'aṅ xt̄o'ṽ e' Ndiosí xiin' xt̄o'ṽ i' ndii:

“K̄undu'u' nd̄a'a' kūa'a' i' na s̄andoó kui'e x̄achi' i' te ndasi' yo'ó.”

N̄i kachi a, n̄i kachi r̄a. 37 Sakan' na k̄uii' naa' m̄ji' David jaan' ka'án n̄a xt̄o'ṽ r̄a nduu' Cristo jaan' ndii, ¿s̄aa' kuv̄i' ka'án te sania'á t̄u'ṽn ndei' jaan' n̄a nduu' a s̄j̄ani' xika' David jaan'? —n̄i kachi Jesús.

Te n̄e yiv̄i' kua'a' jaan' ndii, va'a va kuni n̄j̄a xini s̄o'ṽ n̄a'a' n̄j̄a.

Ka'án Jesús xa'a' n̄a v̄ā'a n̄a xaa' te sania'á t̄u'ṽn ndei' Ndiosí
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Te n̄i ka'aṅ t̄u' Jesús kij' sania'á a ndii:

—K̄ot̄o xiin' m̄ji' va' ndo' nuu' n̄a kuu' te sania'á t̄u'ṽn ndei' Ndiosí, sakan' n̄a te xasuvi' xiin' m̄ii' kūjt̄i' nduu' te jaan'. Xtan̄i va' r̄a kūj̄'nu' r̄a toto nan̄j', n̄a ndiaa ya'vi' k̄a, te xtan̄i t̄u' r̄a n̄a n̄akuat̄u' va'a n̄a'a' n̄e yiv̄i' ma'in' ya'vi' m̄ii' chitu' kaa'. 39 Te xtan̄i va' t̄u' r̄a n̄a k̄und̄j̄eē r̄a nuu' te j̄ ka'nu', tun' ita' t̄j̄x̄in v̄i'ē m̄ii' nakayá n̄e yiv̄i' xaka'nu' n̄j̄a Ndiosí, te xtan̄i t̄u' r̄a k̄und̄j̄eē r̄a nuu' te j̄, tun' kuu' nuu', m̄ii' yoo v̄j̄ko'. 40 Te t̄u'ṽn' u'v̄i' t̄u' r̄a n̄a vika' nd̄a'a' n̄e kuaan' v̄i'ē n̄j̄a. Te xini xa'an' r̄a n̄a n̄a'a' va' ka'án r̄a xiin' Ndiosí, ndian̄i te n̄andan̄i n̄e yiv̄i'. Te jaan' ndii, ch̄iē k̄a t̄undo'ṽ' k̄oṽ' r̄a —n̄i kachi Jesús.

Taxi' īin n̄a' kuaan' nda'vi kuu' l̄imuxtan
(Lc. 21:1-4)

41 Unta' kij' ndu'u' Jesús yat̄in nuu' a m̄ii' iin' xat̄un' m̄ii' kayá x̄u'ṽn' l̄imuxtan ndii, n̄i x̄in̄i a taan' n̄e yiv̄i' l̄imuxtan t̄j̄x̄in nu'. Te kua'a' n̄e vika'

ndii, kua'a' va xu'un' taan' nja tixin nu'. ⁴² Ikan' te ni xa'a tu jin na' kuaan' nda'vi kuu', te ni taan' a' uvj' ta'an xu'un' ya'a kual' tixin xatun' jaan'. Te xu'un' jaan' ndii, sie va ndiaa ya'vi' a.

⁴³ Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, na' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'. ⁴⁴ Sakan' na sakuu' tu ku nja ndii, ni taan' nja xu'un' na ni ndoo ndoso' nda'a' nja. Ndisu na' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ni taan' ndi' j a' xu'un' na xito' kutjaku a' xiin' —ni kachi a.

13

Ka'an Jesús xa'a' na nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Kij' keta' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' te kua'an a ndii, ni ka'an jin te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Taku'e, kotq un', xa na'nu' yuu' ni tijn ra ni xa'a ra yukun' kaa', te ndatun' va ni xa'a ra a —ni kachi ra.

² Te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an un' nu'? Na kaa' ndii, sakuu' a nduxin ndoo, te kutoto ta'an' ka ndee jin yuu' —ni kachi a.

Ka'an Jesús ndee na xka'ndia ki' xa kuyatin' ndi' i jin yivi'

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ikan' te kua'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a xiki' na nani' Olivos, na kandu'u' xto'ni' mii' iin' yukun' jaan'. Te ni xikundu'u' a xini' iku' jaan', ikan' te ni ndatu'un' siin' na'a' Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' Andrés, ka'an ra ndii:

⁴ —Ka'an xiin' ndu, amaa koo na ni ka'an un' xa'a' jaan'? Te ndee na ka'nu' nduu' na xka'ndia, te kundani' ndu na xa kuyatin' koo a? —ni kachi ra.

⁵ Sakan' te ni xa'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

—Kotq xiin' mii' va ndo', taxj ndo' kunj xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó.

⁶ Sakan' na kixin kua'a' te yivi', te tijn ndiaa kivi' j, te ka'an ra na mii' ra nduu' Cristo, na ni tjanu' Ndiósí sakakú ne yivi', te kunj xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁷ Te kij' kunj ndo' kuento na yoo nu'u' mii' ka jin yivi', te kunj tu ndo' na yoo a xika' jin yivi' ndii, kundj'ni ndo', kuachj ndii kuni a na koo na jaan'. Ndisu tia'an kundj' i jin yivi' kij' sakan'. ⁸ Kuachj ndii kunta'an' jin ti'vi ne nu'u' jin yivi' xiin' tu ku ti'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin nuu' xiin' ne ndiee' tu ku nuu'. Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te kotq tu sokq, te sanasa'a' ta'an' ne yivi' mii' ka jin yivi'. Te sakuu' na jaan' ndii, sakan' xa'ndu' na xito' koo kutj' nduu' a.

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, kotq xiin' mii' ndo'. Sakan' na sanakua'a te yivi' ndo'ó nda'a' te xixa, te kutun' ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakaya ne ta'an' e'. Te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te ndiso' chuun'. Te jin kachi sa'a tu ra xiin' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xa'a' na ndikun' ndo' yu'u, te ndiee' yu'u' ndo' nuu' te jaan' xa'a' j. ¹⁰ Ndisu na nuu' ndii, kuni a na ka'an ndoso' ne yivi' kanii' jin yivi' tu'un va'a xa'a' j, sakan' vi' te kundj' i jin yivi'. ¹¹ Kij' naka ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te jaan' ndii, kundj'ni ndo' ndee na ka'an ndo'. Kuachj ndii, suu' ndo'ó nduu' ne ka'an kivi' jaan', suu' jaan' ndii Espiritu Santo nduu' na saka'an ndo'ó.

¹² Te te nduu' nanj ndii, sanakua'a ra inga nanj ra, te ka'ni' na'a' te yivi'. Te sakan' tu sa'a yuva' xiin' si'e ra. Te ne nduu' si'e ndii, kunta'an' nja xiin'

yuva' si'i' nja te ka'ni' ña'a' nja. ¹³ Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natün nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

¹⁴ 'Ndisu kij' kunj ndo' ña kinj kaa' iin' a mii' xata'an kujin a naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni ñani' Daniel ndii, ne ndiee' ñuu Judea kij' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tein iku'. (Ndo'ó ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuní a saa ndo' ña nduxa' te kundani ndo' a.) ¹⁵ Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nja kij' sakan' ndii, na ndä'ni nja vi'e nja nachii' nja ña'a nja. ¹⁶ Te yoo ka naa xa'a' ku'u kij' sakan' ndii, na nändiko' nja vi'e nja xa'a' toto nja. ¹⁷ U'vi va kundo'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. ¹⁸ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te na täxi a ña xaa kivi' jaan' yoo vixin. ¹⁹ Kuachj ndii, kivi' jaan' ndii, koo tundo'o' ña ndee jin kivi' tia'an koo ndee kij' ni xa'a Ndiosí jin yivi' te ndee vitin, te ni ndee koo' ka tu a koo. ²⁰ Te naa' sakuuti xto'o' e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kaku. Ndisu sakuuti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne ni nakaxin a ndikún ichi' a.

²¹ "Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo Cristo, ña sakahú yoo'", uun ka'an nja ndii: "Aan', koto ndo' kaa' yoo Cristo, ña sakahú yoo'", kachj nja ndii, kändixa' ña'a' ndo'. ²² Kuachj ndii kixin te xini xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandanj ne yivi'. Te naa' ni kuvj ndii, ndee ne ni nakaxin Ndiosí ndikún ichi' a kunj xa'an' ra. ²³ Ndisu ndo'ó ndii, koo tu'va ndo'. Te naka'an' ndo' ña ni ka'an j ña kaa' xiin' ndo' ña kuní ka koo a.

Sq'o' saa a kij' nändiko' Jesús jin yivi'
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ 'Ndisu kij' ndi'j xka'ndja tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, natuun ka a. ²⁵ Te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'. ²⁶ Sakan' te kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'e ndatun' koo' chukuu'. ²⁷ Sakan' te ti'vi' j kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxin Ndiosí, ne ndiee' kumi' saa' xaan' jin yivi' mi' kuaxj tachj', ndee mi' xa'a' jin yivi' te ndee mii' xa'a' ndivi'.

²⁸ 'Kundanj ndo' ña ka'an ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera, kij' nduu' itja' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xini ndo' ña xa kuyatin' kuii kuun savi'. ²⁹ Te sakan' tu kij' kunj ndo' koo ña ni ka'an j xiin' ndo' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³⁰ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuvj sakuu' ne ndiee' jin yivi' vitin te xka'ndja sakuu' ña jaan'. ³¹ Ndivi' xiin' ñu'u' jin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³² 'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndja ña jaan' ndii, ndee jin ne yivi' xini a, ni ndee ángele, ña ndiee' ndivi' ni ndee yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, xini ña jaan'. Süu' jaan' ndii mij' yuva' e' Ndiosí kuiti' xini amaã xaa kivi' jaan'. ³³ Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, kuachj ndii xini ndo' amaã kuiti' xaa kivi' jaan'.

³⁴ 'Naa' xaa' jin te yivi' kij' kua'an xika' ra ndii, nakoo' ra vi'e ra nda'a' te xika' nuu' nuu' ra. Te nakoo' tu ra chuun' nuu' jin te jaan'. Te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te xito' yi'e' ra ña na koto va'a va ra a. ³⁵ Ña jaan' na kuii' koto naa xito' xiin' mii' ndo', kuachj ndii xini ndo' amaã nändiko' te xiin' vi'e. Kuain' nändiko' ra ñuu nuu', uun na ñuu, uun kij' kana' nduchie,

uun kij' xā kitú'. ³⁶ Saa' iin kij' iin kixin kujtj' rā, tē kunj' rā ndiee' ndo' kixin ndo'. ³⁷ Tē ñā ka'an i xiin' ndo' kaa' ka'an i xiin' saquu' ne yivi' ñā koq tu'va ñā —ñi kachj' Jesús.

14

So'q ni xaa a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvj ka'ni' rā Jesús
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Tē kij' kunj' ka uvj' ta'an kivi' tē koq vjko' pascua, ñā xi xixi' ñā xitā' va'a, ñā kōo' yuchi' levadura saká xiin', tē sutu' kuu' nuu' xiin' tē sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni nanduku' rā saa saa rā tē tjin' rā Jesús xiin' ñā maña, tē ka'ni' ñā'a' rā. ² Tē ka'an xiin' ta'an' rā ndii:

—Sāā e' ñā jaan' kij' yoo vjko' koqo ka nākuchi ne ndiee' ñuu' yo'o' —ñi kachj' rā.

So'q ni xaa a kij' ni sakaa' iin ñā'a' xā'an xavixin' xini' Jesús ñuu' Betania
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Kij' ndu'u' Jesús ñuu' Betania vj'e Simón, tē ni kunj' kuvj' kui'e tē'i ndii, ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. Tē ni xaa iin ñā'a' xiin' iin lĩmita yuu', ñā ni ku'a'a' xiin' alabastro. Tē chitu' vj' ñā jaan' ñu'u' xā'an xavixin' koo' chukuu', ñā nduu' mji' ndi'i' nardo, ñā ndiaa ya'vi' xava'a. Tē ni ta'vi' a' lĩmita jaan', tē ni sakaa' a' xā'an jaan' xini' Jesús. ⁴ Tē sava' tē ndiee' ikan', kij' ni xinj' rā ñā ni xaa ñā'a' jaan' ndii, ni ñasaq' rā ka'an xiin' ta'an' rā ndii:

—Vā'a xachi' xitá saka xā'an xavixin' kaa'. ⁵ Sakan' ñā va'a ka naa' ni ke'vi' a tē kondja ya'vi' a xu'un' ñā kjin' iin tē yivi' naa' sachuun' rā unj' ciento kivi', tē xiin' xu'un' jaan' kuvj' chĩndjēe' e' ne nda'vi' kuu' —ñi kachj' rā.

Tē ni kuchi'tun ndjēe' rā ñā'a' jaan'. ⁶ Ndisu' ni ka'an Jesús xiin' rā ndii: —Na koq a' sakan', kuachi' ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' j. ¿Ndichun na sataña'a' ñā'a' ndo'? ⁷ Sakan' ñā ne nda'vi' kuu' ndii, ndeē ndi'i' ni kivi' koq ñā xiin' ndo', tē kuvj' chĩndjēe' ñā'a' ndo' amaā ka kunj' ndo'. Ndisu' yu'u' ndii, sũu' ndeē ndi'i' ni kivi' ka'ka j tejn' ndo'. ⁸ ñā'a' yo'o' ndii, ni xaa a' ñā ni kuvj' saa a' xa'a' j vjtin', ni sakaa' a' xā'an xavixin' ñu'u' nde'j j tē koo' tu'va a, tē ndiee' a kij' kuvj' j. ⁹ ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' j ndii, ka'an tu' ñā xa'a' ñā ni xaa ñā'a' yo'o' xiin' j, tē na'ka'an' ñā'a' ne yivi' —ñi kachj' Jesús.

So'q ni xaa a kij' ni taxj Judas kuento rā ñā sanakua'a rā Jesús nda'a' tē kuu' ka'nu'

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Sakan' tē, Judas Iscariote, iin tē uxj' uvj' ndii, ni xā'an ndatu'un' rā xiin' sutu' kuu' nuu' tē sanakua'a rā Jesús nda'a' tē jaan'. ¹¹ Kij' ni xinj' so'q sutu' jaan' ñā ni ka'an tē jaan' ndii, va'a ni kunj' rā, tē ni taxj' rā kuento rā ñā taxj' rā xu'un' nda'a' Judas xa'a' ñā jaan'. Sakan' tē ni xa'a' Judas nanduku' rā saa saa rā tē sanakua'a rā Jesús nda'a' tē jaan'.

So'q ni xaa a kij' ni xixi' Jesús ñā xaxi' xakuaa' xa'a' vjko' pascua
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kivi' nuu' ñā xixi' ñā xitā' va'a, ñā kōo' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' ñā mbēe' kualj' xa'a' vjko' pascua ndii, ni ka'an tē nda'a' xa'a' Jesús xiin' a ndii:

—¿Mii' kunj' un' ku'un sava'a ndu' ñā kuvj' e' xakuaa' xa'a' vjko' pascua? —ñi kachj' rā.

13 Sakan' te n̄i t̄i'vi' a uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' n̄u'u ka'nu' kaa', te ikan' kun̄i ndo' iin te yivi', te ni'i' iin yoo t̄ikui kua'an ra. Kundikun̄i n̄a'a' ndo'. 14 Te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e mii' nda'ni te jaan' ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kux̄i j̄ n̄a xaxi' xakuaa' xa'a' v̄iko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'. 15 Te san̄ia'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie n̄a iin' xata' vi'e n̄inu, te xa' yoo tu'va' cuarto jaan'. Te ikan' sav̄a'a' ndo' n̄a kun̄i a kux̄i e' —n̄i kachi Jesús.

16 Ni k̄iee' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra n̄u'u jaan' te n̄i xka'nd̄ia xna'a' a sa'a n̄i' n̄i ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te n̄i xava'a' ra n̄a xaxi' xa'a' v̄iko' pascua ikan'.

17 Te kij' n̄i kuñ̄uu nuu' ndii, n̄i xaa' Jesús ikan' xiin' ux̄i uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a jaan'. 18 Te n̄i x̄ikund̄iee' ra xixi' ra nuu' mesa xiin' Jesús, ikan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—N̄a ndaku ka'an j̄ xiin' ndo' n̄a iin ndo'ó, te xixi' xiin' j̄, san̄akua'a' yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —n̄i kachi a.

19 Sakan' te n̄i xa'a' kusuchi' iin̄i sakuu' te jaan', te n̄i xa'a' ndatu'ún' n̄a'a' i'jin̄i ra ndii:

—¿Te'e' yu'u kachi un' n̄i? —n̄i kachi i'jin̄i ra.

20 Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin̄i ndo'ó te ux̄i uvi', te sé'vi inga' xita' va'a' xiin' j̄ t̄ix̄in ko'ó' j̄ v̄it̄in, nduu' te san̄akua'a' yu'u nda'a' te jaan'. 21 Nde'e' sa'a kan̄i ndii yu'u, n̄a nduu' tu' te yivi' ndii, xa' ikan' yoo j̄ kua'an j̄ naa yoso' a nuu' tut̄u Ndiosí mii' ka'an a xa'a' j̄. Ndisu' chie va' t̄undo'ó' kundo'ó' te san̄akua'a' yu'u, ndee' va'a' k̄a nduu' a nuu' te jaan' naa' n̄i tuv̄i ra —n̄i kachi a.

22 Te kij' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, n̄i k̄i'jin̄i a xita' va'a', te n̄i tax̄i a n̄a ch̄ind̄ani Ndiosí xa'a' a, te n̄i sakuachi' n̄a'a' a, te n̄i tax̄i n̄a'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—K̄i'jin̄i ndo' a te kux̄i ndo', n̄a yo'o' nduu' n̄u'u' nde'j̄ j̄ —n̄i kachi a.

23 Sakan' te n̄i k̄i'jin̄i a iin̄i copa, te n̄i tax̄i a n̄a ch̄ind̄ani Ndiosí. Te n̄i tax̄i n̄a'a' a nda'a' te jaan'. Te n̄i x̄i'j̄ sakuu' ra sie sie. 24 Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Te' naá t̄ix̄in̄i n̄a yo'o' nduu' n̄i' j̄, n̄a kuit̄ja xa'a' kuach̄i kua'a' ne' yivi', te xiin' n̄a kaa' tax̄i' xa'a' Ndiosí n̄a ch̄ikandu'u' a iin̄i kuento xaa' xa'a' n̄a. 25 N̄a ndaku ka'an j̄ xiin' ndo' ndii, k̄o'ó' k̄a j̄ vino te' kuv̄a'a' xiin' uva ndee' kij' xaa' kivi' n̄a ko'ó' tuk̄uu' j̄ vino xaa' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —n̄i kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro n̄a n̄akoq̄ iin̄i ndaa' ra Jesús

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Te kij' ndi'j̄ n̄i x̄ita' ra yaa' nuu' Ndiosí ndii, n̄i k̄iee' ra kua'an ra xiki' n̄a nani' Olivos. 27 Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó n̄akoq̄ iin̄i ndaa' yu'u n̄u'u' nunu' naa yoso' a nuu' tut̄u Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Tax̄i j̄ k̄a'ni' te yivi' te paxto, te kiku' mbee' sana' ra”, kachi a. 28 Ndisu' kij' nat̄iak̄u j̄ ndii, x̄i'na' yu'u ku'un̄i n̄u'u' Galilea, te sakan' ndo'ó —n̄i kachi a.

29 Sakan' te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Te'e' ndee' n̄akoq̄ sakuu' te kaa' yo'ó' ndii, kuāsa' yu'u —n̄i kachi ra.

30 Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—N̄a ndaku ka'an j̄ xiin' un' n̄a n̄u'u' v̄it̄in, kij' kun̄i k̄a kan̄a nduch̄ie' j̄chi' n̄a uvi' ndii, xa' un̄i j̄chi' n̄i ka'an un' n̄a x̄ini un' yu'u —n̄i kachi a.

³¹ Ndisu Pedro ndii, ni xa ndjee' ka ra ka'an ra ndii:

—Tee' ndee xaṭa'an kuvɪ i xiin' un' ndii, ka'an i na xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te jin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí jin xaan' mií nani' Getsemani'

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Te kij' ni xaṭa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jin xaan' mii' nani' Getsemani', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundjee ndo' yo'o', na ku'un ka'an i xiin' Ndiosí —ni kachi a.

³³ Te ni naka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan ndoso' ikan', te ni xa'a' ndi'ni nimá a, te suchi' tu inji a. ³⁴ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a inji nimá i ndee xa yoo' i kuvɪ i. Ndoḡ ndo' yo'o', te kundjito ndo' —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni xa'an a ndoso' jaan', te ni xikuijin xiti' a nuu' nu'u', te ni ka'an a xiin' Ndiosí na naa' kuvɪ te koo' a tundo'o' jaan' ³⁶ ka'an a ndii:

—Tata yuva' i, sakuu' a kuvɪ nuu' yo'ó. Tãxi un' kundo'o' i tundo'o' chie yo'o', na nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu sãa un' na kuní yu'u, süu' jaan' ndii na kuní mi' un' —ni kachi a.

³⁷ Ikan' te ni nandjiko' a mii' ndiee' te jaan', te ndiee' ra kixin ra. Te ni ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Simón, ¿ndichun na kixin un'? Saa ka vi' tu ni kuvɪ kundjito un' ndee jin ndaa' hora. ³⁸ Koo' nu'u' inji va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te kooḡ ndo' nuu' na xito' kua'a na kijní ndo'o. Kuni nimá ndo' saa ndo' na kuní Ndiosí, ndisu nu'u' nde'i ndo' ndii, kundieni a —ni kachi a xiin' ra.

³⁹ Te ni xa'an ni tukuu a, te ni ka'an a xiin' Ndiosí naa na xa ni ka'an a na nuu'. ⁴⁰ Te kij' ni nandjiko' tukuu a mi' ndiee' ra jaan' ndii, ni xinj a ndiee' ra kixin ra, sakan' na chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' nu'u' ma'na. Te xini ra ndee na nakuijin ra nuu' a. ⁴¹ Te kij' ni nandjiko' ni tukuu a ichi' na unj, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Kixin ka ndo'o, te nandiee' ndo' ndee vitin unun? Xava'a ndokoo ndo' vitin. Xa ni xaṭa hora na sanakua'a ra yu'u, na nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi. ⁴² Ndondjichi ndo' te ku'un e'. Koto ndo', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —ni kachi a.

So'ḡ ni xaṭa a kij' ni tjin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Te kij' kusa' iin' ka Jesús ka'an a, te ni xaṭa Judas, te ni nduu' jin te uxɪ uvɪ ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va te yivi' ndiso' ra ichi xiin' itun'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' nuu' ni tjanu' na'a'. ⁴⁴ Te te sanakua'a na'a' ndii, xa ni ka'an ra saa nia'a ra yoo' nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te chito i nuu' kij' nakuatu na'a' i nduu' te jaan', te jaan' tjin ndo', te satiin kutu' va na'a' ndo', te kundjaka na'a' ndo' ku'un ndo' —ni kachi ra.

⁴⁵ Sakan' na ni kuyatin' Judas mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro —ni kachi ra.

Te ni chito ra nuu' a. ⁴⁶ Sakan' te ni tjin te yivi' jaan' Jesús. ⁴⁷ Ndisu jin te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ni xa'ndja ra so'ḡ te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ⁴⁸ Sakan' te ni ndatu'un' Jesús te kuaxi tjin na'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo', te tjin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa jin te kui'na' vi'? ⁴⁹ Kua'a' kivi' ni jin i tejin ndo' sania'a i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni tiin' ndo' yu'u. Ndisu kuni a xka'ndja na yo'o' te xinu' na yoso' nuu' tutu Ndiosí —ni kachi Jesús.

50 Sakan' te ni naqoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

So'o ni ndo'o iin te sava

51 Ndisu iin te sava ndikun xata' Jesús kua'an a ndisuku' ra iin toto kujti', te ni tjin ña'a' te xiin'. 52 Te ndii te sava jaan' ndii, ni naqoo ra toto jaan', te ni xinu iin' vichi' ra.

So'o ni xaa a kij' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55,63-71; Jn. 18:12-14,19-24)

53 Sakan' te ni xan ndiaka te yivi' jaan' Jesús nuu' sutu ka'nu'. Te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ijan'. 54 Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra xiin' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra ijan' xituni' ra nuu' ñu'u' xiin' te xiin', te xito' yukun'.

55 Te sutu kuu' nuu' jaan' xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ijan' ndii, nanduku' ra kuachí Jesús te kuvi' ka'an ra ña xata'an kuvi' a xa'a' ña jaan'. Ndisu koo' ndee iin a ni na'in ra. 56 Sakan' ña, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tjin kuachí ndii' ña'a', ndisu ni nakuitá ña ka'an ijin ña. 57 Sakan' te ni ndondichi sava ra, te ni xa'a' tiin' kuachí ndii' ña'a' ra ka'an ra ndii:

58 —Ni xini so'o ndu'u' ka'an ra ndii: "Taní i yukun' ka'nu' yo'o, ña ni kua'a xiin' nda'a' te yivi', te kivi' ña uní nakaní i inga a. Te ña jaan' ndii, süu' xiin' nda'a' te yivi' kua'a a", ni kachí ra —ni kachí te jaan'.

59 Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakuitá ña ndee' yu'u' ne yivi' jaan' xa'a' a. 60 Sakan' te ni ndondichi sutu ka'nu' jaan', te ni xikuijn ndichí ra ma'in' ne yivi' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvi' ka'an xachi' un' xa'a' un'? ¿Ñáá ña ndixa nduu' ña tiin' kuachí te yivi' kaa' yo'ó? —ni kachí ra.

61 Ndisu Jesús ndii, ni yoo taxin' yu'u' a, te ni nakuijn xachi' a. Sakan' te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' sutu jaan' ka'an ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, si'e ña nduu' Ndiosí, ña xata'an tiin' ka'nu' e'? —ni kachí ra.

62 Te ni ka'an Jesús ndii:

—Uun, süvi nduu' i. Te kunj ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kij' kundu'u' i xiin' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kunj tu ndo' kij' kixin i nuu' viko' ndivi' —ni kachí a.

63 Sakan' te ni ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña ni nasaa' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Küní ká ne yivi' ndi'e yu'u' nuu' e', 64 sakan' ña sakuu' ndo' ni xini so'o ña kanja'a ra xa'a' Ndiosí. ¿Saa tuu ndo'? —ni kachí ra.

Te sakuu' te yivi' jaan' ni ka'an ña xata'an kuvi' a.

65 Te ni xa'a' sava ra kondia tiasí'i ña'a' ra, te ndasi tu ra nuu' a, te sa'ndia' ra nuu' a, te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Nakuní un' yoo ni kaní yo'ó —kachi ra.

Te ni sa'ndia' tu te xiin', te xito' yukun', nuu' a.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18,25-27)

66 Te kij' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ninu ndii, ni kuyatjn iin ña' xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan'. 67 Te kij' ni xini a' ndu'u' ra ijan' xituni' ra, te ni naqoto ndi'e ña'a' a', te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni xika' tu yo'ó xiin' Jesús, te ni klee' ñuu' Nazaret, kaa' —ni kachí a'.

68 Ndisu ni klee' yu'u' ra ka'an ra xiin' a' ndii:

—Xini ña'a' i, ni ndee xini tu i ndee xa'a' ka'an un' —ni kachí ra.

Sakan' te ni ketā rā yī'e' mii' xaá uun ne yivi', te ni kaṇā iin nduchié.
 69 Sakan' te ni xini ni tukuu ña'a' ña' xika' nuu' jaan', te ni xa'a' a' ka'an
 a' xiin' ne ita' yatın jaan' ndii:

—Te kaq' ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' Jesús kaq' nduu' rā —ni kachj
 a'.

70 Ndisu tukū ni ni ka'an rā ña xini ña'a' rā.

Te iin kanj' ni xka'ndia te tukū ni ni ka'an ne ndiee' yatın jaan' xiin' rā
 ndii:

—Ñā ndaku xna'a nduu' a ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kaq' nduu'
 yo'ó. Kuachj ndii te Galilea nduu' un', te nakuitá tu ndatu'un' ndo' —ni
 kachj nja.

71 Sakan' te ni xa'a' rā kanja'a xiin' mii' mji' rā, te ka'an tu rā kivj' Ndiosí
 ndii:

—Xini Ndiosí ña xini yu'u te yivi', te ka'an ndo' xa'a' kaq'. Na kanj a
 yu'u naa' xini xa'an' j —ni kachj rā.

72 Te ni kaṇā nduchié ichi' ña uvi. Sakan' te ni naqa'an' Pedro ña xa ni
 ka'an Jesús xiin' rā ndii: "Kij' kuni ka kaṇā nduchié uvi ichi' ndii, xa unj
 ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u", ni kachj a.

Te kij' ni naqa'an' rā ña jaan' te ni xa'a' xaku' rā.

15

So'q ni xaq a kij' ni iin Jesús nuu' Pilato
 (Mt. 27:1-2,11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Ni kitu' so'q, te ni naṇaya sakuu' sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu,
 xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, xiin' sakuu' te ka'nu'. Ndij' jaan', te
 ni satiin rā Jesús, te ni xan ndiaka' ña'a' rā nda'a' Pilato. 2 Sakan' te ni
 ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachj rā.

Te ni naṇujin a ndii:

—Xa mji' un' ni ka'an sakan' —ni kachj a.

3 Te xa'a' a ña kua'a' va nuu' ña'a' tiin' kuachj ña'a' sutu kuu' nuu' jaan',
 4 sakan' na tukū ni ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndichun na kōo' a kuvj' ka'an xachi' un'? Koto un' saq vj' kua'a' ña'a'
 tiin' kuachj rā yo'ó —ni kachj rā.

5 Ndisu ni ndee' sakan' ndii, ni naṇujin xachi' Jesús, te ni nandanj va
 Pilato.

So'q ni xaq a kij' ña xa yoo kuvj' nduu' Jesús
 (Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

6 Va'a, sakuu' ichi' kij' nasukú viko' jaan' ndii, xi saña' rā iin te ñu'u' vj'e
 kaq, te saña' rā ndee ka te kuni mji' ne yivi'. 7 Te naá iin te nanj' Barrabás
 vj'e kaq xiin' inga te nja'a xa'a' ña ni xa'ni' rā te yivi' kij' ni kunta'an' rā
 xiin' te xiin' romano. 8 Sakan' te ni kuyatın ne kua'a' jaan' nuu' Pilato, te
 ni ka'an nja xiin' rā ña saxinū rā ña saña' rā iin te naá vj'e kaq naa xi xaá
 rā saq kuiya. 9 Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' nja ndii:

—¿Ñáá kuni ndo' ña saña' j te yo'q', te nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni
 kachj rā.

10 Ni ka'an rā sakan', kuachj ndii ni kundanj rā ña ni sanakua'a sutu
 kuu' nuu' jaan' Jesús xa'a' a ña ndasi' nuu' rā xini ña'a' rā kujtj'. 11 Ndisu
 sutu kuu' nuu' jaan' ndii, ni chu'u' rā ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nja ña
 va'a ka na saña' rā Barrabás. 12 Te ni ka'an ni tukuu' Pilato xiin' nja ndii:

—¿Te ndee ña kuní ndo' sãa j xiin' te yo' o', te ka'an ndo' nduu' rey ndo' ó, ne judío? —ñi kachi ra.

¹³ Te tukú ñi ñi ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Nuú' krusín kuxi un' te ñaa' —ñi kachi ña.

¹⁴ Te ñi ka'an ñi tukúu Pilato xiin' ña ndii:

—¿Ndicun? ¿Ndee ña ña'a ñi xaa' ra? —ñi kachi ra.

Ndisu ñi kuãa' ti'e' ka ne jaan' ka'an ña ndii:

—Nuú' krusín kuxi un' te ñaa' —ñi kachi ña.

¹⁵ Te xa'a' a ña ñi kuní Pilato ndoo va'a' ra xiin' ne yivi' jaan' ndii, ñi saña' ra Barrabás. Sakan' te ñi ka'an chuun' ra, te sükü' yo' o' te xiin' ra Jesús. Ndi'j jaan', te ñi sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' te jaan' nuu' krusín.

¹⁶ Sakan' te ñi xan ndjaka' te xiin' Jesús tixin vi'e' ka'nu'. Te ikan' ñi nakaya' sakuu' te xiin', te xachuun' ikan'. ¹⁷ Sakan' te ñi sakui'nú ra Jesús toto ndixin' kua'a ndükun'. Te ñi xa'a' ra iin corona yo' o' iñu', te ñi chindu'u' ra a xini' a. ¹⁸ Sakan' te ñi xa'a' xandi'i' ra xiin' a nakuatu' ña'a' ra xtun ka'an ra ndii:

—Yoo va'a' yo' ó, te nduu' rey ne judío —ñi kachi ra.

¹⁹ Ikan' te ñi kutun' ra xini' a xiin' iin tun' yoo', te ñi kondia' tiasi'i tu ña'a' ra, te ñi kundj'i' ra xiin' a xikuitá xiti' ra nuu' a ki'in' ka'nu' ña'a' ra xtun. ²⁰ Te ki'i' ndi'j ñi kundj'i' ra xiin' a ndii, ñi xta'ni' ra toto ndixin' kua'a ndükun' jaan', te ñi sanakui'nú ña'a' ra toto mji' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusín.

S'o' o' ñi xaa' a ki'j' ñi kuxi te xiin' Jesús nuu' krusín
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Ki'i' ñi kje'e' te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ñi nata'an' ra xiin' iin te ñi kje'e' ñuu' Cirene, te nani' Simón, te nduu' yuva' Alejandro xiin' Rufo. Te jaan' ndii, xa'a' ku'u' ñi xa'an ra, te ñi nandjiko' ra. Te ñi tjin un' vi' ña'a' te xiin' jaan' ña' koni'j' ra krusín Jesús ku'un' ra. ²² Te ñi xan ndjaka' ra Jesús iin xaan' mii' nani' a Gólgota. Te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' ndii. ²³ Te ñi xika' ra sako' o' ña'a' ra vino te saká xiin' suxa' ña' nani' mirra, ndisu ñi xijn' a ko' o' a ra'. ²⁴ Sakan' te ñi kuxi ña'a' te xiin' nuu' krusín. Ndi'j jaan', te ñi ka'tin' ra toto a, te kuni' ra yoo' nda'a' ndoo' j'in a.

²⁵ Ka' iin ña'a' ñi kuxi' ra Jesús nuu' krusín jaan'. ²⁶ Te ñi ke'j' ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te ñi chindu'u' ra a xini' krusín jaan' xa'a' ña' ñi tjin kuach'i' ña'a' ra ka'an a ndii: "Te yo' o' nduu' rey ne judío", kachi ña' ñi ke'j' ra jaan'.

²⁷ Te tata'vi' xijn' a ñi kuxi' ra iin te kui'na' nuu' inga' krusín, iin ra nda'a' ku'a' a a, te inga' ra nda'a' itin' a. ²⁸ Sakan' te ñi xinu' tu'un' Ndiosí, ña' yoso' nuu' tutu' a, mii' ka'an a ndii: "Ñi chjka'ni' ña'a' te yivi' tejin te ña'a'", kachi a.

²⁹ Te ne xka'ndiá' ikan' ndii, ñi xandi'j' ña' xiin' a seko' ña' xini' ña' te ka'an ña' ndii:

—Jan', yo' ó, te ka'an ña' tani' un' yukun' ka'nu' e', te nakani' un' tukú a kivi' ña' un' ndii, ³⁰ sakakú xiin' mii' ki'j', kuan nuu' un' nuu' krusín ñaa' —ñi kachi ña.

³¹ Sutú kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii, nii' sakan' ñi xandi'j' tu' te jaan' xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga' ne yivi' ñi sakakú ra, ndisu küvj' sakakú xiin' mii' mji' ra. ³² Saa' ñi Cristo, te ñi tjanu' Ndiosí sakakú yoo' nduu' te kaa', te nduu' tu' ra rey nuu' yoo', ne Israel' chi, na nuu' ki'j' ra nuu' krusín vitin' naa' ndixa', te kandi'xa' ña'a' e' —ñi kachi ra.

Te ni xandij'i tu uvj saa' te ndondia nuu' inga krusin jaan' xiin' a.

Sq'o ni xaa q kij' ni xi'i Jesús nuu' krusin
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Te kij' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kanii' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa unj xakuaa'. ³⁴ Te kaa unj jaan' ni nde'i ti'e' Jesús ka'an a ndii:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —ni kachj a. Ña jaan' kuni kachj a kij' ndiko kuiin a ndii: Ndiosí mji' j, Ndiosí mji' j, ¿ndiochun na ni naqoo un' yu'u'?

³⁵ Te ni ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kij' ni xini sq'o nja ni ka'an ña jaan' ndii:

—Kunj sq'o ndo', Elías kana' ra —ni kachj nja.

³⁶ Ikan' te ni ndava iin te iin' ikan', te ni ki'in ra iin pachj, te ni se'vi ra a vino iya'. Te ni satin ra a nuu' iin tun' yoq', te ni katani ra a nuu' Jesús te ko'q a ra' ka'an ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndiatu' e' te kunj e' naa' kixin Elías te sanuu' ña'a' ra nuu' krusin kaa' —ni kachj ra.

³⁷ Sakan' te ni nde'i ti'e' ka Jesús, te ni xi'i a. ³⁸ Sakan' te toto, ña ta'nu' j'nu' tixin yukun' ka'nu' ndii, ni ndata' a. Ni xa'a' a ndee ndienu, te ni kije nuu' a ndienu.

³⁹ Te ni ka'an te xiin' kuu' nuu', te iin' yatın nuu' Jesús, kij' ni xini ra saa ni xaa te ni xi'i a ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí ni nduu' te kaa' —ni kachj ra.

⁴⁰ Te ni ita tu ndia'vi' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nja ña ni yoo ikan'. Te tein ne jaan' ni ka'ni María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María, si'i' José xiin' ñani ra Jacobo, te sava. ⁴¹ Ña'a' jaan' ndii, ni ndikun nja Jesús, te ni xika nuu' tu nja nuu' a kij' ni xika a ñu'u' Galilea. Te ni ita tu kua'a' ka inga ña'a', ne ni kije ñu'u' jaan', te ni kaa tu nja ñuu' Jerusalén xiin' a.

Sq'o ni xaa q kij' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Te xakuaa' kij' sakoo' tu'va xiin' mji' ne yivi' xa'a' kivj' sábado, ña xinandiee' nja ndii, ⁴³ ni xaa José, te ñuu' Arimatea. Te jaan' ndii, iin te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te ni ndiatu inj tu te jaan' ña xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí iin yivi' yo'o'. Te ni xandjeni xiin' mji' ra, te ni nda'ni ra mii' ndu'u' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús nuu' te jaan'.

⁴⁴ Te ni nandanj va Pilato jaan' kij' ni xini ra kuento ña xa ni xi'i Jesús. Sakan' na ni kana ra te xiin' kuu' nuu' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' xa ni xi'i xna'a a. ⁴⁵ Te kij' ni taxj te xiin' kuu' nuu' jaan' ña ndaku nuu' ra ndii, ni taxj ra ñu'u' nde'i Jesús nda'a' José. ⁴⁶ Sakan' te ni sata' José jaan' iin toto yaa ndiká, te ni sanuu' ra ñu'u' nde'i Jesús. Ikan' te ni tisuku' ra a toto jaan'. Te ni xa'an chinaa ra a tixin yavi ndii, ña ni xatja ra toko' kava'. Te ni satuvj' ra iin yuu' ña ndasi ra yu'u' yavi jaan'. ⁴⁷ Te María Magdalena xiin' María si'i' José ndii, ni xini nja mii' ni chinaa ra ñu'u' nde'i a jaan'.

16

Sq'o ni xaa q kij' ni natjaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Kij' nĭ xka'ndĭa kĭvĭ' sábadó, ña xinandĭeē' nĭa ndii, María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María sĭ'i' Jacobo ndii, nĭ sata' nĭa xa'an xavixin' te ku'un kaĭin nĭa a ñu'u' nde'i Jesús. ² Te nĭa'a va, kij' sakan' kuaxĭ ketā kuĭti' ñu'u' kĭvĭ' nuu' xa'a' xĭmana ndii, nĭ xa'an tukkuu nĭa yavi ndii mii' naa ñu'u' nde'i Jesús. ³ Te nĭ ka'an xiin' ta'an' nĭa ndii:

—¿Yoo tu satuvi' yuu' ña ndasi' yu'u' yavi ndii jaan'? —nĭ kachĭ nĭa.

⁴ Ndisu kij' nĭ nakoto nĭa ĭkan' ndii, nĭ xĭnĭ nĭa ña xa nĭ nundia'a yuu' jaan', saa nĭ ĭin yuu' chĭe va nduu' a. ⁵ Te kij' nĭ ko'nĭ nĭa yavi ndii mii' nĭ kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús jaan' ndii, nĭ xĭnĭ nĭa ndu'u' ĭin te savā nda'a' kuā'a ni'nu' ra toto yaa nanĭ', te nĭ yĭ'vi xava'a nĭa. ⁶ Ndisu nĭ ka'an te jaan' xiin' nĭa ndii:

—Kuān yĭ'vi ndo'. Ndo'ó ndii, Jesús, ña nĭ kĭeē ñuu Nazaret, ña nĭ xi'i nuu' krusin, nanduku' ndo'. Kōo' ka ñu'u' nde'i a kandu'u' yo'o', xa nĭ natĭaku a. Koto ndo' mii' nĭ chĭnaa ña'a' ra. ⁷ Ndisu kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Pedro xiin' ĭnga te nda'a' xa'a' a ña xĭ'na mĭi' a ni'i' ĭchi' nuu' ra kua'an a ñu'u' Galilea, te ĭkan' kunĭ ña'a' ra saa ni'i' nĭ ka'an a xiin' ra saa' —nĭ kachĭ ángele jaan'.

⁸ Sakan' te nĭ kĭeē ne jaan' yavi jaan' taxta'an' nĭa kua'an nĭa, sakan' ña kisi' vĭ' ña'a' ña yĭ'vi nĭa. Te ndeē ĭin ña'a' nĭ ka'an nĭa xiin' ndeē ĭin ne yivi' ĭchi' xa'a' ña jaan' xa'a' ña yĭ'vi nĭa.

*Sō'o nĭ xāa a kĭi' nĭ tuvĭ Jesús nuu' María Magdalena
(Jn. 20:11-18)*

⁹ [Te kij' nĭ natĭaku Jesús nĭa'a kĭvĭ' nuu' xa'a' xĭmana jaan' ndii, xĭ'na ka nuu' María Magdalena, ña' nĭ tava' a uxā ta'an ña ndĭva'a nimá, nĭ satuvi' xiin' mii' a. ¹⁰ Sakan' te nĭ xa'an sakuni' tu'un a' te nda'a' xa'a' a. Te xa ndĭeē' suchi' ĭnĭ va, te xaku' tu' ra. ¹¹ Te kij' nĭ xĭnĭ te jaan' kuento ña xa nĭ natĭaku Jesús, te nĭ xĭnĭ ña'a' ña' jaan' ndii, nĭ kandĭxa' ra.

*Sō'o nĭ xāa a kĭi' nĭ tuvĭ Jesús nuu' uvĭ ta'an te nda'a' xa'a' a
(Lc. 24:13-35)*

¹² Nĭ ya'a, te siin' kaa' Jesús nĭ tuvĭ a nuu' uvĭ ta'an te nda'a' xa'a' a kĭi' ñu'u' ra ĭchi' kua'an ra xa'a' ku'u. ¹³ Sakan' te nĭ nandĭko' te jaan', te nĭ ka'an ra xiin' ĭnga te nda'a' xa'a' a ña nĭ xĭnĭ ña'a' ra. Ndisu tuku nĭ nĭ kandĭxa' te jaan'.

*Ña'an chuun' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁴ Ndi'i' ndoso', te nĭ tuvĭ a nuu' te uxĭ ĭin ta'an jaan' kij' ndĭeē' ra nuu' mesa. Te nĭ kanĭ kuento ña'a' a xa'a' a ña nĭ kandĭxa' ña'a' ra xiin' xa'a' ña xĭi nimá ra. Kuachĭ ndii nĭ kandĭxa' ra ña nĭ ka'an ne yivi' xiin' ra ña nĭ natĭaku a. ¹⁵ Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' kanĭi' ĭin yivi' te ka'an ndoso' ndo' tu'un va'a nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. ¹⁶ Ne kunĭ kunĭ ña jaan' te kuchĭ nĭa kuenta ĭ ndii, kaku nĭa nuu' kuachĭ nĭa. Ndisu ne kunĭ kunĭ ña jaan' ndii, ne katun' kunduu nĭa nuu' Ndiosí xa'a' kuachĭ nĭa. ¹⁷ Te ña yo'o' nduu' chuun ka'nu' ña saa ne ĭnĭ xini yu'u' kij' ka'an ndoso' nĭa: Xiin' ndĭeē' ĭ tava' nĭa ña ndĭva'a nimá ne yivi', te ka'an tu' nĭ tuku tu'un, ¹⁸ te naa' tĭin nda'a' kuein' nĭa koo', te kaĭi' ña'a' ri' ndii, kōo' a kundō'o nĭa. Te naa' kō'o' kuein' nĭa tatan' xatu ndii, kōo' a kundō'o nĭa. Te naa' chĭndĭeē nĭa nda'a' nĭa xĭni' ne kuni kĭvĭ ndii, nda'a' ne jaan' —nĭ kachĭ Jesús.

Sɔ'ɔ nɪ xaã ǎ kɪj' nɪ ndaã Jesús ndɪvi'

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Sakaan' tɛ kɪj' ndɪj' nɪ ka'an xto'ɔ e' Jesús xiin' rǎ ndii, nɪ ndaã ǎ ndɪvi', tɛ nɪ xikundu'u' ǎ nda'a' kua'ã Ndiosí. ²⁰ Tɛ nda'a' xa'a' ǎ jaan' ndii, nɪ kɪɛɛ rǎ, tɛ nɪ xa'a' ka'an ndoso' rǎ tɪ'un va'ã kanii' mii' kua'an rǎ. Tɛ chindiee' ña'a' xto'ɔ e', tɛ nia'ã ǎ ñã ñã ndaku nduu' ñã ka'an rǎ jaan' xiin' chuun ka'nu' ñã xaa' rǎ. Sakaan' na kunduu ǎ.]

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas ña ka'an xa'a' Jesús

Ni ke'i Lucas tutu yo'o' te kua'an a nda'a' iin te nani' Teófilo

¹ Kua'a' va te yivi' ndii, ni xika ra ke'i yukun ra sakuu' ña ni xka'ndia tein e'. ² Te ni ke'i ra saa nii' ni sania'a' ña'a' ne ni xini nduchi' nuu' ña jaan' ndee ña nuu', te ne jaan' nduu' ne ni na'in chuun' te ka'an ndoso' tu ña tu'un jaan'. ³ Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, ni sakuaan kuie i ndee mii' ni xa'a' ña jaan', te ni tutu i ña va'a ña ke'i yukun i sakuu' a nuu' yo'o', táku'e, Teófilo, ⁴ te kundani va'a un' ña ndixa, ña ni sania'a' ne yivi' yo'o'.

Sq'o ni xaa a kii' ni ka'an ángele xiin' Zacarías

⁵ Kii' ni nduu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yoo iin sutu, te ni nani' Zacarías. Te ni nduu ra iin te ni ta'an' xiin' iin ti'vi' sutu, te nduu' kuenta Abías. Te ña si'i Zacarías jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aarón ni nduu' a', te ni nani' a' Elisabet. ⁶ Te uvi' saa' ne jaan' ndii, ni xachuun' ndaku ña nuu' xto'o' e' Ndiosi, sakan' ña ni saxinu' ña sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a'. ⁷ Ndisu ni yoo si'e ña, sakan' ña Elisabet ndii, ña ni kuvi' koo si'e nduu' a'. Te uvi' saa' ña ndii, ne xixa va ni nduu' ña. ⁸ Unta' ndii, ni xaa Zacarías te saxinu' ra chuun' sutu, sakan' ña ni tondia kivi' ña saa sutu, te ni ta'an' xiin' ra, chuun' nuu' Ndiosi. ⁹ Te naa xi xaa sutu ndii, ni katun ra te kunj ra yoo kuni a' ndi'vi' yukun' ka'nu' xto'o' e', te chu'ma ra tixin a'. Te nda'a' Zacarías ni nama a' te ndi'vi' ra jaan'. ¹⁰ Kii' chu'ma ra ndii, kua'a' va ne yivi' ndiee' ki'e ka'an xiin' Ndiosi. ¹¹ Te iin ni tuvi' ti'o' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o' e' Ndiosi, nuu' ra iin' a' xiin' kua'a' mii' xixi' suxa' chu'ma jaan'. ¹² Te kii' ni xini' ra ángele jaan' ndii, ni nandanj va ra, te ni yi'vi' xava'a' ra. ¹³ Ndisu ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Zacarías, kuän yi'vi' un', xa ni xini' sq'o Ndiosi ña ni xikan un' nuu' a'. Te Elisabet, ña' si'i un' ndii, koo iin tiaa' si'e a', te chindu'u' un' kivi' ra Juan. ¹⁴ Te nakuatia' va nimá un' xa'a' ña tuvi' ra, te nakuatia' tu kua'a' ne yivi' xa'a' ña jaan', ¹⁵ sakan' ña te ka'nu' kunduu' ra nuu' xto'o' e' Ndiosi. Te kö'o' ra vino, te' kua'a' xiin' uva, ni ndee kö'o' tu ra ndixi. Te kutu' nimá ra xiin' Espíritu Santo ndee ña kuni ka' tuvi' ra. ¹⁶ Te kua'a' ne vi'e un' Israel sanandiko' tukuu' ra nuu' ichi' xto'o' e' Ndiosi. ¹⁷ Te xi'na Juan jaan' ki'in' ichi' nuu' xto'o' e', te kixin' ra xiin' ña ndiee' Ndiosi naa ña ni taxí a' nda'a' Elías, te sanandiko' ra nimá yuva' si'i' nuu' si'e ña, te kunj tu ne so'o' saa' kuu' ne xachuun' ndaku. Te xiin' ña jaan' sakoo' tu'va ña'a' ra te natün ña xto'o' e' —ni kachi a'.

¹⁸ Sakan' te ni ka'an ra ndii:

—¿Saa' kuvi' tu xka'ndia ña ka'an un' jaan'? Sakan' ña yu'u' ndii, iin te xixa' nduu' i, te xixa' va tu ña' si'i' i —ni kachi ra.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Yu'u' nduu' Gabriel, te xika' nuu' nuu' Ndiosi. Ña jaan' ni ti'vi' yu'u' te taxí i tu'un va'a' yo'o' nuu' un'. ²⁰ Ndisu vitin' ndii, xa'a' a' ña ni kandi'xa' un' ña ni ka'an i xiin' un' kaa' ndii, kuvi' i'in' un', te kuvi' ka'an ka' un' ndee tondia kivi' ña xinu, ña ni ka'an i xiin' un' kaa' —ni kachi a'.

²¹ Tę ndiee' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ndiatu' nja Zacarias, te xa ni xa'a' ndi'ni nja xa'a' a na ni kuu kuachi va ra tixin yukun' jaan'. ²² Te so'o' ndi'i, kij' ni ketā ra tixin yukun' ndii, kuvj' ka'an ka ra xiin' nja. Sakan' te ni kundani nja na ni tuvi jin na'a nuu' ra tixin yukun' jaan'. Te ndee xiin' nda'a' ra ni sakuni' ra ne yivi' jaan', sakan' na ni kuu i'in' ra. ²³ Te kij' ni xinu kivi' na ni xaa ra chuun sutu ndii, kuan nu'u ra vi'e ra.

²⁴ Te kij' ni xka'ndia na jaan' ndii, ni nakujsō na' si'i ra Elisabet. Te ni ndoo a' vi'e a' u'un yoo' ka'an a' xiin' nimá a' ndii: ²⁵ "Xto'ō e' Ndiosi ni sañu'u' yoo' te koo jin si'e e' vitin, sakan' te ka'an kui'e ka ne yivi' xiin' e'", kachi a' xiin' nimá a'.

Sō'ō ni xaa q kij' ni ka'an ángele xiin' María

²⁶ Te kij' ni tondia iñu yoo' na ndiso' Elisabet ndii, ni ti'vi' Ndiosi ángele Gabriel jaan' te kua'an a jin nuu na nani' Nazaret, na naá tein' iku' nuu' nu'u' Galilea, ²⁷ te koto a jin na' ndu'u' sie, na' nani' María. Te xa ni taxj' na' jaan' kuento a' na tunda'a' a' xiin' jin te nani' José. Te jaan' ndii, siani' xika' tákui'e David ni nduu ra. ²⁸ Te kij' ni xaa ángele jaan' mii' ndu'u' María, te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Nakuatu' i yo'ó, te va'a va kuni xto'ō e' Ndiosi xini a yo'ó, te yoo a xiin' un'. Te sañu'u' ka yo'ó te sakan' sakuu' inga na'a' —ni kachi a.

²⁹ Ndisu kij' ni xinj' a ángele jaan' ndii, ni nandanj' xava'a a' xa'a' na ni ka'an a' xiin' a', te ni ndatu'un' xiin' mii' mii' a' ndee na kuni kachi tu na ni ka'an ángele jaan'. ³⁰ Te ni ka'an ka ángele xiin' a' ndii:

—Kuän yi'vi un', María, sakan' na va'a va kuni Ndiosi xini a yo'ó.

³¹ Kuachj' ndii nakujsō un', te sakaku' un' jin te kuañu'u, te chindu'u' un' kivi' ra Jesús. ³² Te jaan' ndii, te ka'nu' kunduu ra, te kunani' ra si'e Ndiosi, na ka'nu' koo' chukuu'. Te taxj' xto'ō e' Ndiosi ka'ndia chuun' ra ndee naa ni xaa David, te xij' yata' ra, xta'an'. ³³ Te ka'ndia chuun' ra nuu' ne ta'an' un', ne siani' xika' Jacob, ndee ndi'i' ni kivi', te koo' kivi' kun ndiko' na ka'ndia chuun' ra —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni ka'an María xiin' a' ndii:

—¿Saa kuvj' koo si'e yu'u? Sakan' na na' ndu'u' sie nduu' i —ni kachi a'.

³⁵ Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' a' ndii:

—Espíritu Santo kixin koto yo'ó, sakan' na na ndjee' Ndiosi ka'nu' koo' chukuu' tisa'vi yo'ó xiin' kati' a. Sakan' na kuii' si'e un', na su'un, na tuvi jaan' ndii, si'e Ndiosi kunani' a. ³⁶ Te sakan' tu Elisabet, na' iin' kuu' xiin' un', na' ka'an ne yivi' kuvj' koo si'e ndii, xa kua'an kuyatin' iñu yoo' ndiso' a' tee' ndee jin na' xixa va nduu' a', ³⁷ sakan' na nuu' Ndiosi ndii, sakuu' a kuvj' —ni kachi a.

³⁸ Sakan' te ni ka'an María xiin' ángele jaan' ndii:

—Yu'u ndii, na' xika' nuu' nuu' xto'ō e' Ndiosi nduu' i. Na saa a' xiin' i saa nii' ni ka'an un' jaan' —ni kachi a'.

Sakan' te ni ketā ángele jaan' kua'an a.

Sō'ō ni xaa q kij' ni xa'an ndi'e' María mii' ndu'u' Elisabet

³⁹ Ndia'vi' kivi' te ni xa'an ki'i' va María jin nuu na naá tein' iku' nuu' nu'u' Judea, ⁴⁰ te ni xaa a' vi'e Zacarias, te ni nakuatu' a' Elisabet. ⁴¹ Te kij' ni xinj' so'ō na jaan' na nakuatu' na'a' María ndii, ni kandeda si'e a' tixin a'. Sakan' te ni chitu' nimá a' xiin' Espíritu Santo, ⁴² te ni ka'an ti'e' a' ndii:

—Sañu'u' ka Ndiosí yo'ó te sakan' sakuu' ña'a' jin yivi', te sañu'u' tu a si'e un', ña sákaku' un'. ⁴³ ¿Yoo vi' nduu' yu'u' naa kuaxi kotó si'i' xto'ó j yu'u'? ⁴⁴ Sakan' ña saq ni xini so'ó j ña ni nakuatu un' yu'u', te ni kandeda si'e j tixin j ña va'a kuni ra. ⁴⁵ Te sañu'u' va xto'ó e' Ndiosí yo'ó xa'a' a ña ni kändixa' un' ña saxinú a ña ni ka'an ángele xiin' un' —ni kachi a'.

Xaka'nu' María Ndiosí

⁴⁶ Sakan' te ni ka'an María ndii:

Xaka'nu' nimá j xto'ó e' Ndiosí.

⁴⁷ Te nakuatia' nimá j nuu' Ndiosí, ña sakakú yu'u'.

⁴⁸ Sakan' ña ni naka'an' a xa'a' yu'u', ña' nda'vi so'ó xika' nuu' nuu' a.

Nde'e vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ne yivi' ña ni sañu'u' va Ndiosí yu'u'.

⁴⁹ Kuachi ndii Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ni xaa kua'a' chuun ka'nu' xiin' j.

Te ña su'un ndi'i' nduu' a.

⁵⁰ Te kôo' kivi' ndi'i' ña kuvita jin a xa'a' ne xaka'nu' ña'a'.

⁵¹ Ni xaa a chuun ka'nu' xiin' nda'a' a,

te ni sanduxin tu a ña chituni te ñuñu' xiin' nimá ra.

⁵² Ni tava' a ndie'e te kuu' ka'nu',

te ni xaka'nu' a ne nda'vi so'ó.

⁵³ Ni sanda'ni a ne xi'i' soko xiin' ña'a,

te ne vika' ndii, ni nativi' nda'a' xiko' ña'a' a.

⁵⁴ Ni chindie'e a yoo', ne Israel, ne xika' nuu' nuu' a,

sakan' ña ni naka'an' a ña kuvita jin a xa'a' e'.

⁵⁵ Sakan' ña xa sakan' ni taxí a kuento a nuu' te xij' yata' e' naa kuu' Abraham,

xiin' sakuu' tu ne siani' xika' ra ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi María.

⁵⁶ Te ni ndoo' a' xiin' Elisabet yatin' unj yoo'. Ndi'i' jaan', te ni nandiko' a' vi'e a'.

So'ó ni xaa a kij' ni kaku' si'e Elisabet

⁵⁷ Te kij' ni xaa kivi' ña tuvj si'e Elisabet ndii, ni tuvj jin tiaa. ⁵⁸ Te kij' ni xini ne ndiee' yatın xiin' ne jin kuu' xiin' a' kuento ña ni kuvita jin xto'ó e' Ndiosí xa'a' a' ndii, va'a va ni kuni ña xini ña'a' ña. ⁵⁹ Va'a, kij' ni xinu unja kivi' ña ni tuvj te kuañu'u' jaan' ndii, ni xa'an ña xiin' ra te kua'a tunj jin' ra. Te ni kuni ne yivi' ña kuni' ra Zacarías naa nani' yuva' ra.

⁶⁰ Ikan' te ni ka'an si'i' te kuañu'u' jaan' xiin' ña ndii:

—Ū'un', Juan kuni' ra —ni kachi a'.

⁶¹ Sakan' te ni ka'an ña xiin' a' ndii:

—¿Ndichun kuni un' kuni' ra sakan'? Kôo' ndee jin ne jin kuu' xiin' ndo' nani' sakan' —ni kachi ña.

⁶² Te ni xa'a' ña seko' ña nda'a' ña nuu' yuva' ra ndatu'un' ña'a' ña saq kuni ra kuni' si'e ra. ⁶³ Sakan' te ni xikan ra jin vitu' sie, te ni ke'i ra nuu' nu' ndii: “Juan nduu' kivi' ra”, kachi a. Te ni nandanj va sakuu' ne yivi' jaan'. ⁶⁴ Xa ka'an e', te ni ndixaa tu'un ra, te ni xa'a' xaka'nu' ra Ndiosí. ⁶⁵ Te sakuu' ne ndiee' yatın jaan' ndii, ni yi'vi xava'a ña, te jin kani' tejn iku' nuu' ñu'u' Judea ni kiku' kuento xa'a' ña jaan'. ⁶⁶ Te sakuu' ne ni xini so'ó ña jaan' ndii, ni taxa'a ña a nimá ña ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Ndee nuu' te yivi' kunduu' tu te kuañu'u' jaan' kij' kua'nu' ra? —ni kachi ña.

Sakan' ña xto'q e' Ndiosí yoo xiin' ra.

Sq'o ni xaa q kij' ni saka'an Espiritu Santo Zacarías, te ni xaka'nu' ra Ndiosí

⁶⁷ Te ni chitu' nimá Zacarías, yuva' te kuañu'u jaan', xiin' Espiritu Santo, te ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí ndii:

⁶⁸ Ka'nu' va Ndiosí, ña nduu' xto'q yoo', ne Israel, sakan' ña xa ni kixin a, te ni sandoó ndiká a yoo'.

⁶⁹ Te ni ti'vi' a jin ña ndjee' koo' chukuu' sakakú yoo'.

Te ña jaan' ndii, sñani' xika' David, te ni xika nuu nuu' Ndiosí, nduu' a

⁷⁰ saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu'

kij' ni ka'an a xiin' yu'u' te ni ka'an tiakú tu'un a, te nduu' nditja a,

⁷¹ ña sakakú a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e' xiin' sakuu' ne xi'é xini yoo'.

⁷² Te sakan' tu kuvita ini a xa'a' ne xij' yata' e'.

Te sakan' tu naká'an' a xa'a' kuento su'un, ña ni ndoo a xiin' ña.

⁷³ Te kuento jaan' nduu' ña ni taxí a nuu' Abraham,

te ni nduu' xij' yata' e', ña taxí a ⁷⁴ kaka ndituni e' jin yivi'.

Te sakakú tu a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e', te kuví kaka nuu' e' nuu' a,

⁷⁵ te kaka ndoo e' nuu' a, te sachuun' ndaku tu e' ndee ndi'i' ni kivi'.

⁷⁶ Te yo'ó, si'e mii' j, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' kunduu' un',

sakan' ña xi'na un' ku'un nuu' xto'q e', te sakoo' tu'va un' ne yivi' te natjin ña'a' ña.

⁷⁷ Te sakuni' un' ne yivi' ña sakakú ña'a' a xa'a' a ña koo' ka'nu' ini a xa'a' kuachí ña.

⁷⁸ Te xa'a' a ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, ni ti'vi' a ndee ndivi' jin ña nduu' ndee naa jin ñu'u, ña nayi'é jin kivi' xaa'.

⁷⁹ Te taxí a ñu'u nuu' yoo', ne xika' ichi' jin yavi, ne ñu'u' nda'a' te kui'e, te sakaka' a yoo' nuu' ichi' mii' koo' ña maní' nimá e'.

Ni kachí ra.

⁸⁰ Te te kuañu'u jaan' ndii, sq'o kuaxi' kua'nu' ka ra j'in kivi' kua'an, te sq'o nakunaá ka tu ndjee' ra xaa' Espiritu Ndiosí. Te ni xika ra mii' taxin' kaa' ndee ni xaa kivi' ña satuvi' xiin' mii' ra nuu' ne Israel.

2

Sq'o ni xaa q kij' ni kaku Jesús

(Mt. 1:18-25)

¹ Kivi' jaan' ni ka'an chuun' tu Augusto, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', ña nakoso' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' mii' xa'ndia chuun' ra. ² Ña yo'ó' ni nduu' ichi' nuu' ña ni nakoso' ne yivi' kij' nduu' Cirenio, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Siria. ³ Sakan' na kuu' j'in ne yivi' ni xa'an nakoso' ñuu' mii' ña. ⁴ Sakan' na ni ketá José ñuu' Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an ra ñuu' Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Sakan' ña ñuu' Belén jaan' ni kaku David, te kuenta ne vi'e David jaan' nduu' ra. ⁵ Te nakoso' ra xiin' María, ña' xa ni taxí kuento ña tunda'a' a' xiin' ra, te xa ñu'u' si'e a'. ⁶ Te kij' ndiee' ña ñuu' Belén jaan' ndii, ni xaa kivi' ña tuvi' si'e a'. ⁷ Te ni tuvi' tiaa' si'e a', te nuu'. Te ni tisuku' a' jin tia'ndia, te ni chikandu'u' ña'a' a' tu'in tundqo' mii' xaxi' kiti' ña'a, sakan' ña ni ni'j' ña jin vi'e mii' kundiee' nuu' ña.

Sọ'ọ nì xaq̄ a kiji' nì tuvi ángele nuu' sava tẹ paxto

8 Tẹ yatın ñuu Belén jaan' ndiee' tẹ paxto xa'a' ku'u ñuu xito' ra mbee saná ra. 9 Tẹ jin nì tuvi tjo' jin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'ọ e', nuu' ra, tẹ nì yi'e ñu'u xto'ọ e' jaan' saa xinunduu xjin' ra ndatun' koo' chukuu' yi'e a, tẹ nì yi'vi xava'a ra. 10 Ndisu nì ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Kuán yi'vi ndo', sakan' ña ni'i' j jin tu'un va'a ña sakuatia' nimá sakuu' ne yivi' kuaxi j. 11 Kuachì ndii vjtin nì kaku jin ña sakakú ne yivi', tẹ nì kaku a ñuu Belén, mii' nì kaku David, tẹ ña jaan' nduu' Cristo xto'ọ e', ña nì tjanu' Ndiosí. 12 Tẹ kuyi nakunì ña'a' ndo', sakan' ña kunj ndo' jin ña kuañu'u ndisuku' a tja'ndia, tẹ kandu'u' a tixin jin tundoo' mii' xaxi' kiti' ña'a —nì kachi a.

13 Tẹ jin nì tuvi tjo' jin t'vi chie ya'a ángele, ña ndiee' ndivi', xiin' ángele jaan' xaka'nu' a Ndiosí ka'an a ndii:

14 Na natjin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee mii' ndu'u' a ndjenu, tẹ jin yivi' yo'ọ' taxi' a ña manì' kqo xiin' ne va'a kuni a xini a. Nì kachi a.

15 Tẹ kiji' kuan nu'u sakuu' ángele jaan' ndivi', tẹ nì ka'an xiin' ta'an' tẹ paxto jaan' ndii:

—To'ọ' ki'i' ndo' ñuu Belén tẹ kunj e' ña nì xka'ndia jkan', ña nì sakuni' xto'ọ e' Ndiosí nuu' e' —nì kachi xiin' ta'an' ra.

16 Tẹ numi' va nì kije ra kua'an ra, tẹ kiji' nì xaq̄ ra jkan' ndii, nì xinj ra María xiin' José xiin' ña kuañu'u jaan' kandu'u' a tixin jin tundoo' mii' xaxi' kiti' ña'a. 17 Tẹ kiji' nì xinj ña'a' ra ndii, nì kiku' ra kuento ña nì ka'an ángele jaan' xa'a' ña kuañu'u jaan' xiin' ra. 18 Tẹ sakuu' ne nì xinj so'ọ kuento jaan' ndii, nì nandanì va nja xa'a' ña nì ka'an ra jaan'. 19 Tẹ María ndii, nì taxa'a a kuento jaan' nimá a' xanini a' xa'a' a. 20 Tẹ nì nandiko' tẹ paxto jaan' kua'an ra xaka'nu' ra Ndiosí, tẹ taxi' tu ra ña chindani a xa'a' sakuu' ña nì xinj so'ọ ra, xiin' ña nì xinj nduchi' nuu' ra. Kuachì ndii nì xka'ndia ña jaan' saa ni' nì ka'an ángele jaan' xiin' ra.

Sọ'ọ nì xaq̄ a kiji' nì xa'an yuva' si'i' Jesús xiin' a yukun' ka'nu'

21 Tẹ kiji' nì xinu unja kivi' ña nì tuvi a ndii, nì xa'a tẹ yivi' tunj jin' a, tẹ nì chindu'u' yuva' si'i' a kivi' a Jesús, naa nì ka'an ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, jaan' xiin' nja kiji' tja'an nakujso ña'a' si'i' a.

22 Tẹ kiji' nì xinu kivi' ña kuni a sandoo xiin' mii' nja, naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña nì ke'j Moisés ndii, nì xa'an nja xiin' Jesús ñuu Jerusalén tẹ sanakua'a ña'a' nja nuu' xto'ọ e' Ndiosí, 23 naa yoso' tu'un ndei' a jaan' ndii: “Sakuu' tiaa si'e ne yivi', tẹ tuvi nuu' ndii, nditja xto'ọ e' kunduu ra”, kachi a. 24 Sakan' na nì xa'an nja, tẹ nì nasoko' nja nuu' xto'ọ e', naa ka'an tu'un ndei' a jaan': “jin na'a paloma uun jin na'a ndikukú”, sakan' kachi a.

25 Tẹ nì ndu'u' jin tẹ nì nani' Simeón ñuu Jerusalén. Tẹ jaan' ndii, nì yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí, tẹ nì xaq̄ ra sakuu' ña kuni a. Tẹ nì ndiatu va ra ña kixin ña t'vi' Ndiosí tẹ saki'vi a nimá ne ñuu ra Israel. Tẹ nì yoo Espiritu Santo xiin' tẹ jaan'. 26 Tẹ nì sakuni' ña'a' Espiritu Santo ña kivi' ra ndee kunj nduchi' nuu' ra Cristo, ña tjanu' xto'ọ e' Ndiosí sakakú ne ñuu ra. 27 Tẹ nì saka'an Espiritu Santo nimá ra, tẹ nì xa'an ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Tẹ jkan' ndu'u' ra kiji' nì xaq̄ María xiin' José xiin' tẹ kuañu'u si'e nja, tẹ saxinu nja ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí. 28 Tẹ nì na'in ra tẹ kuañu'u jaan' ni'i' ra, tẹ nì taxì ra ña chindani Ndiosí ka'an ra ndii:

29 —Taku'i'e, xa nì xinu kuento ña nì taxì un' nuu' j,

vijin ndii xa kuvj taxj un' ña kuvj manj' yu'u, te xika' nuu' nuu' un'.

³⁰ Sakan' ña xa ni xinj nduchi' nuu' i ña ni tjanu' un' te sakaku' a ndu'u,

³¹ te xa ni xa'a' un' nia'a ña'a' un' nuu' sakuu' ne yivi'.

³² Te yo'o' kunduu ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',

te natijn ndu, ne Israel, ña xito' ka'nu' ne yivi' xa'a' a.

Nj kachj ra xiin' Ndiosi.

³³ Te yuva' si'i' a ndii, ni nandanj va nja xa'a' ña ni ka'an Simeón jaan' xa'a' a. ³⁴ Sakan' te ni sañu'u' Simeón unj saa' nja. Te ni ka'an ra xiin' si'i' a María ndii:

—Koto un', pja'un, te kuañu'u yo'o' kunduu te saa sakan' te kua'a' ne ta'an' e', ne Israel, kuxi'oo nuu' Ndiosi, te kua'a' tu nja kuyatjn nuu' a, te ña jaan' kunduu tu ña nia'a Ndiosi, te kua'a' ne yivi' saxi'oo ña'a'. ³⁵ Sakan' te natuvj ña xanini si'e nimá kua'a' ne yivi'. Ndisu yo'ó ndii, kua'a' va tuxu'vi nimá un' ndee naa ña ni tuxu'vi xiin' jin ichj —ni kachj ra.

³⁶ Te jkan' tu ni yoo jin ña'a' ña' ni nani' Ana, te ña' ka'an tiaku' tu'un Ndiosi nduu' a'. Te si'e jin te ni nani' Fanuel nduu' a', te jaan' ndii, kuenta ne vj'e Aser ni nduu' ra. Ña' jaan' ndii, jin ña' xixa' va ni nduu' a', te uxá kuiya kujti' ni ndu'u' a' xiin' ji' a', te ni xi'i' ra. ³⁷ Te xa kua'an kumi' xiko kumi' kuiya ña ni kuu kuaan' a'. Te koo' kivi' ni ketá a' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Süu' jaan' ndii jin ke'in' nduu' a' uun ñuu nduu' a' ndii, jkan' ndu'u' a' xika' nuu' a' nuu' Ndiosi ka'an xiin' a', te yoo nditja' a'. ³⁸ Te kij' ndi'j ni ka'an Simeón ndii, ni xaa tu Ana jaan', te ni taxj a' ña chindani Ndiosi. Te ni ka'an a' xa'a' te kuañu'u jaan' xiin' sakuu' ne ndiatu' jin ña sandoó ndiká ne ndiee' ñuu' Jerusalén nuu' ña ndo'o' nja.

So'q ni xaa a kij' ni nandiko' yuva' si'i' Jesús ñuu Nazaret

³⁹ Kij' ndi'j ni saxinú nja sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' xtó'o' e' ndii, ni nandiko' nja ñuu nja Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea. ⁴⁰ Te i'jin kivi' kua'an kuaxj kuá'nu' ka Jesús, te nakunaá ka tu ndiee' a, te so'q kundichi ka a xiin' ña xini tuni, te chindiee' va ña'a' Ndiosi.

So'q ni xaa a kij' ni nduu Jesús te lulu te ni ndoo a nuu' ki'e yukun' ka'nu'

⁴¹ Te saa kuiya kua'an yuva' si'i' Jesús ñuu Jerusalén vjko' pascua. ⁴² Te kij' ni kumi' Jesús uxj uvj yivi' ndii, ni kaa nja xiin' a ñuu Jerusalén xa'a' vjko' jaan' naa xi xaá ne yivi' kij' yoo vjko' jaan'. ⁴³ Te kij' ni xka'ndja vjko' jaan', te ni nandiko' nja kua'an nu'u nja ndii, ni ndoo Jesús ñuu Jerusalén jaan'. Ndisu ni xinj yuva' si'i' a naa' ni ndoo a jkan'. ⁴⁴ Te ni xanjini nja ña kua'an a xiin' ne yivi', ne kua'an xiin' nja. Te ndee xakuaa' vj' ni xa'a' nanduku' ña'a' nja tejn ne jin kuu' xiin' nja xiin' tejn sakuu' ne kua'an xiin' nja jaan'. ⁴⁵ Te xa'a' a ña ni na'in ña'a' nja ndii, ni nandiko' tukuu nja ñuu Jerusalén jaan', te nanduku' ña'a' nja. ⁴⁶ Ni ya'a unj kivi', te ni xan kunj nja ndu'u' a' nuu' ki'e yukun' ka'nu' tejn te sania'a tu'un ndei' Ndiosi xini so'q a ña ka'an te jaan', te ndatu'ún' ña'a' a. ⁴⁷ Te sakuu' ne ni xinj so'q ña ka'an a ndii, ni nandanj va nja xa'a' a ña va'a kundanj a xiin' ña va'a nakuiin' a nuu' te sania'a tu'un ndei' Ndiosi jaan'. ⁴⁸ Te kij' ni xinj ña'a' yuva' si'i' a ndii, ni nandanj nja. Sakan' te ni ka'an si'i' a xiin' a ndii:

—Yuva' i, ¿ndiochun naa ni xaa un' sakan' xiin' ndu? Yuva' un' xiin' yu'u ndii, ni ndi'ni va ndu ni xaa un' xika' ndu nanduku' ndu yo'ó —ni kachj a'.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' yu'u? ¿Ñáá xini ndo' ña chuun nuu' yuva' i kunj a saa j? —ni kachj a.

⁵⁰ Ndisu nī kundanī ne jaan' ndee xa'a' nī ka'an a ña jaan' xiin' nja.
⁵¹ Sakan' te nī nakaa' Jesús xiin' ne jaan', te nī nandiko' nja ñuu Nazaret.
 Te nī saxinu' a sakuu' ña ka'an yuva' si'i' a. Te si'i' a ndii, nī taxa'a' a'
 sakuu' ña jaan' nimá a'. ⁵² Te j'in kivi' kua'an kuaxi ku'a'nu' ka' Jesús xiin'
 ña xini tuni, te so'o kuxati'é' ka' a, te va'a va' kuni Ndiosi xini ña'a' a, te
 sakan' tu ne yivi'.

3

So'o nī xaa a kii' nī sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosi itia Jordán
 (Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Xa xa'un kuiya kua'an ña xa'ndia chuun' rey Tiberio ñuu Roma xiin'
 nda'a' a, te kii' sakan' nī nduu Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u'
 Judea, ña nduu' nda'a' ñuu Roma jaan', te rey Herodes xa'ndia chuun' nuu'
 ñu'u' Galilea, te rey Felipe ñanī Herodes jaan' ndii, xa'ndia chuun' ra nuu'
 ñu'u' ña ñani Iturea xiin' Traconite, te rey Lisaniás xa'ndia chuun' nuu'
 ñu'u' Abilinia. ² Te kii' sakan' ndii, Anás xiin' Caifás nduu' sutu ka'nu'. Te
 nī ka'an Ndiosi xiin' Juan, si'e Zacarías, mii' taxin' kaa'. ³ Te nī xa'an ndo'
 Juan yoso' mii' kandu'u' itia Jordán ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' kuenta
 ña nama nja nimá nja xa'a' kuachī ña xaa' nja, te ko'o ka'nu' inī Ndiosi
 xa'a' nja, te kuchī nja kuenta a. ⁴ Te xa'a' Juan jaan' nī ke'i Isaiás, in te
 nī ka'an tiakú tu'un Ndiosi xta'an', nuu' tutu mii' nī ka'an ra ndii:
 Tiakú ka'an ti'e' in tachī' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

"Ndasava'a' ndo' ichi' mii' kixin xto'o e',
 te ndasandaku tu ndo' a.

⁵ Kanii' yoso' ndii, ndunda'a a,
 te ndunda'a tu mii' tetuvi',
 te ndunda'a tu ichi' mii' yakua' a,
 te mii' kinī kaa' a ndii, nduva'a a,

⁶ te kuni sakuu' ne yivi' in yivi' ña tianu' Ndiosi sakakú yoo'.
 Kachi a.

⁷ Te nī ka'an Juan jaan' xiin' ne kua'a', ne nī ndekuje ikan' te kuchī nja
 kuenta Ndiosi ndii:

—Ndo'ó ndii, ndee naa si'e ko'o' nduu' ndo'. ¿Yoo nī ka'an xiin' ndo'
 ña kuvī kakú ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosi ndo'ó nuu' ku'un e', sakan'
 kuiti'? ⁸ Nia'a' ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa nī nama xna'a' ndo'
 nimá ndo' xa'a' kuachī, ña nī xaa' ndo'. Te ká'an ñuñu' ndo' ña sjani' xika'
 Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvī kakú ndo'. Sakan' ña ka'an
 kaxi' i xiin' ndo' ña kuvī sananduu' Ndiosi yuu' kaa' sjani' xika' Abraham
 jaan'. ⁹ Ndiosi ndii, xa yoo tu'va a, te sando'o' a ne xaa' kuachī ndee naa
 yoo tu'va in te yivi' xiin' yacha te ka'ndia ra itun' tata. Te jaan' ndii,
 ka'ndia ra ndee tjo'o sakuu' tun' tata jaan', tun' táxi' nduu' va'a, te ka'mi
 ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosi —nī kachi ra.

¹⁰ Sakan' te kua'a' ne yivi' nī ndatu'un' ña'a' ndii:

—¿Ndee ña kuni a saa ndu, tákui'e? —nī kachi nja.

¹¹ Te nī ka'an ra xiin' nja ndii:

—Ne kumi' uvī ta'an ndinī ndii, na samanī' nja in ndaa' a ne kō'o' a
 kumi'. Te ne kumi' ña xaxi' ndii, na samanī' nja a ne kō'o' a kumi' —nī
 kachi ra.

¹² Te nī ndekuje tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma te kuchī ra kuenta
 Ndiosi. Te nī ka'an tu ra xiin' Juan ndii:

—¿Ndee ña kuni a saa ndu, tákui'e? —nī kachi ra.

¹³ Te nī ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Sākaa' kə ndo' xu'un' ña kendarā' ya'vi' ndo'. Süü' jaan' ndii, kendarā' ya'vi' kuŋtj' ndo' saq kuni a —ñi kachj Juan.

14 Te ne ndekujē tu te xiin', te ni ka'an ra xiin' Juan ndii:

—Te ndu'u tuky, ¿ndee ña kuni a saq ndu? —ñi kachj ra.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Tü'un u'vi ndo' ña'a nda'a' ndee jin ne yivi', te tjin kuachj nianí tu ndo' ne yivi'. Te na ndoo va'a nimá ndo' xiin' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' —ñi kachj ra.

15 Te ne yivi' ndii, sakuu' nja ni ndiatu inj, te ka'an nja xiin' nimá nja ña tee' kuanii Juan jaan' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo. 16 Ndisu Juan ndii, ni ka'an ra nuu' sakuu' nja ndii:

—Yu'u ndii, xiin' tikui kuŋtj' sakuchi' i ndo'ó, ndisu ña kuaxj xata' i ndii, ña koo' chukuu' kə nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kunduu te ndaxin' jin' ndixan' ki'i a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndije' Espiritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u.

17 Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kij' nativi ra trigo, te tava' ra m'i'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a' ra yaka, te m'i'in' a ndii, ka'mj ra a nuu' ñu'u ña kōo' kivi' nda'vá —ñi kachj ra.

18 Xiin' ña kaa' ni, te xiin' kua'a' kə nuu' ña'a ni ndiaa yu'u Juan ne jaan' ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' nja. 19 Te saki'in' kuento Juan jaan' rey Herodes, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, kuachj ndii ni ndu'u' ra xiin' Herodías, ña' si'i ñani ra, Felipe. Te ni saki'in' kuento tu ra te jaan' xa'a' kua'a' inga ña nja'a ña ni xaa ra. 20 Ndisu nuu' sakuu' ña nja'a, ña ni xaa Herodes jaan' ndii, ni xaa kə ra inga a, ndee ni ka'an chuun' ra xiin' nda'a' xa'a' ra, te ni skō'ni' ra Juan vi'e kaa.

So'q ni xaa a kij' ni chichj tu Jesús itja Jordán

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Te kij' sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, ni xaa tu Jesús, te ni sakuchi' ña'a' ra. Te kij' ka'an a xiin' Ndiosí ndii, ni nunja' ndivi'. 22 Te ni nuu' Espiritu Santo ndivi', naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' Jesús. Sakan' te ni ka'an jin tachj' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e manj' j, te va'a va kuni j xini j yo'ó —ñi kachj a.

Ña yō'ō' nduu' kivi' ne ni nduu ne ichi' yata' Jesús

(Mt. 1:1-17)

23 Jesús, kij' ni xa'a' a ka'an ndoso' a ichi' Ndiosí ndii, ni kumi' a yatin' oko uxj kuiya. Te ni tuu ne yivi' ña si'e José ni nduu a, te José jaan' ni nduu si'e Elí, 24 te Elí jaan' ni nduu si'e Matat, te Matat jaan' ni nduu si'e Leví, te Leví jaan' ni nduu si'e Melqui, te Melqui jaan' ni nduu si'e Jana, te Jana jaan' ni nduu si'e José, 25 te José jaan' ni nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' ni nduu si'e Amós, te Amós jaan' ni nduu si'e Nahúm, te Nahúm jaan' ni nduu si'e Esli, te Esli jaan' ni nduu si'e Nagai, 26 te Nagai jaan' ni nduu si'e Maat, te Maat jaan' ni nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' ni nduu si'e Semei, te Semei jaan' ni nduu si'e José, te José jaan' ni nduu si'e Judá, 27 te Judá jaan' ni nduu si'e Joana, te Joana jaan' ni nduu si'e Resa, te Resa jaan' ni nduu si'e Zorobabel, te Zorobabel jaan' ni nduu si'e Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu si'e Neri, 28 te Neri jaan' ni nduu si'e Melqui, te Melqui jaan' ni nduu si'e Adi, te Adi jaan' ni nduu si'e Cosam, te Cosam jaan' ni nduu si'e Elmodam, te Elmodam jaan' ni nduu si'e Er, 29 te

Er jaan' ni nduu si'e Josué, te Josué jaan' ni nduu si'e Eliezer, te Eliezer jaan' ni nduu si'e Jorím, te Jorím jaan' ni nduu si'e Matat, ³⁰ te Matat jaan' ni nduu si'e Leví, te Leví jaan' ni nduu si'e Simeón, te Simeón jaan' ni nduu si'e Judá, te Judá jaan' ni nduu si'e José, te José jaan' ni nduu si'e Jonán, te Jonán jaan' ni nduu si'e Eliaquím, ³¹ te Eliaquím jaan' ni nduu si'e Melea, te Melea jaan' ni nduu si'e Mainán, te Mainán jaan' ni nduu si'e Matata, te Matata jaan' ni nduu si'e Natán, ³² te Natán jaan' ni nduu si'e David, te David jaan' ni nduu si'e Isai, te Isai jaan' ni nduu si'e Obed, te Obed jaan' ni nduu si'e Booz, te Booz jaan' ni nduu si'e Salmón, te Salmón jaan' ni nduu si'e Naasón, ³³ te Naasón jaan' ni nduu si'e Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu si'e Aram, te Aram jaan' ni nduu si'e Esrom, te Esrom jaan' ni nduu si'e Fares, te Fares jaan' ni nduu si'e Judá, ³⁴ te Judá jaan' ni nduu si'e Jacob, te Jacob jaan' ni nduu si'e Isaac, te Isaac jaan' ni nduu si'e Abraham, te Abraham jaan' ni nduu si'e Taré, te Taré jaan' ni nduu si'e Nacor, ³⁵ te Nacor jaan' ni nduu si'e Serug, te Serug jaan' ni nduu si'e Ragau, te Ragau jaan' ni nduu si'e Peleg, te Peleg jaan' ni nduu si'e Heber, te Heber jaan' ni nduu si'e Sala, ³⁶ te Sala jaan' ni nduu si'e Cainán, te Cainán jaan' ni nduu si'e Arfaxad, te Arfaxad jaan' ni nduu si'e Sem, te Sem jaan' ni nduu si'e Noé, te Noé jaan' ni nduu si'e Lamec, ³⁷ te Lamec jaan' ni nduu si'e Matusalén, te Matusalén jaan' ni nduu si'e Enoc, te Enoc jaan' ni nduu si'e Jared, te Jared jaan' ni nduu si'e Mahalaleel, te Mahalaleel jaan' ni nduu si'e Cainán, ³⁸ te Cainán jaan' ni nduu si'e Enós, te Enós jaan' ni nduu si'e Set, te Set jaan' ni nduu si'e Adán, te Adán jaan' ni nduu si'e Ndiosí.

4

So'q ni xaq a kij' ni kunj ña ndjiva'a sanama' a Jesús nuu' kuqchi
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Te chitu' vi' nimá Jesús xiin' Espíritu Santo, te ni ketá a itja Jordán, te ni naka ña'a' Espíritu jaan' te kua'an a mii' taxin' kaa', ² te ikan' ni xika a nii' uvj xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndjiva'a. Te ni xixi a sakuu' kivi' jaan', sakan' na ndee ndi'i' ndoso' ndii, ni xi'j va a soko. ³ Te ni ka'an ña ndjiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' ndjixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nanduu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

⁴ Te ni nakujin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kujit' kunj nuu' ne yivi' te kutjaku nja. Süu' jaan' ndii, kunj tu sakuu' tu'un ña kiese' yu'u' Ndiosí te kutjaku nja”, kachi a —ni kachi Jesús.

⁵ Te ni naka ña ndjiva'a Jesús te kua'an a xiin' a xini' iin' iku' sukun va, te iin ni nia'a kujit' ña'a' a sakuu' ñuu' kuu' nuu' iin yivi'. ⁶ Te ni ka'an ña ndjiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Nda'a' yo'ó taxi j sakuu' a kaa' xiin' ña vika' a te ka'ndja chuun' un' nuu' a, sakan' ña xa ni natjin j sakuu' ñuu' kaa', te kuvj taxi e nda'a' yoo ka' kunj mii' j. ⁷ Sakan' na kuui' naa' kujin xiti' un' te koto ka'nu' un' yu'u' ndii, sakuu' ña kaa' kundu'u ña'a' un' —ni kachi a xiin' Jesús.

⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndjiva'a jaan' ndii:

—Kua'an ketá nuu' j yo'o', ña ndjiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'q ndo' Ndiosí kujit' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kujit' kaka' nuu' ndo'”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña ndjiva'a.

⁹ Sakan' te ni naka ña ndiva'a Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu Jerusalén. Te ni sakaan' a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka. Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndienü, ¹⁰ kuachi' ndii yoso' a nuu' tutü Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele, ña xika' nuu' nuu' a te koto a yo'ó.

¹¹ Te ñin ña jaan' nda'a' un' te nāma xachi' un' ndee ñu'u' te tūxu'vi xa'a' un' saa yuu'.

Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

¹² Te ni nakuñin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutü Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña jaan'.

¹³ Te kij' ndi'j ni xito kua'a ña ndiva'a jaan' Jesús xiin' sakuu' ña jaan' ndii, ni nakoo ña'a' a ñin xa'a'.

S'o'o ni xaa a kij' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea (Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Te ni nandiko' Jesús ñu'u' Galilea chitu' vi' nimá a xiin' ña ndjee' ña taxi' Espíritu Santo. Te ni kiku kuento xa'a' a sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' jaan' xiin' ñuu ña ñu'u' yatün. ¹⁵ Te kua'an a tixin j'ñin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan' te sania'á ña'a' a xa'a' tu'un Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' a.

S'o'o ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret (Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Ni nandiko' Jesús ñuu Nazaret mii' ni xa'nu a. Te ni xka'ndia a tixin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan' naa xi xa'a a saa kivi' sábado, ña xinandee' ne yivi'. Te ni xikuijn ndichi' a te ka'vi' a ña yoso' nuu' tutü Ndiosí. ¹⁷ Ikan' te ni taxi' te xito' vi'e jaan' tutü ña ni ke'j Isaiás, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. Ni nunia' Jesús tutü jaan', te ni xini' a mii' yoso' ña ka'an ndii:

¹⁸ Espíritu xto'o e' Ndiosí yoo xiin' j, sakan' ña ña jaan' ni taxi' ndjee' j te ka'an ndoso' j tu'un va'a nuu' ne nda'vi kuu'.

Te ni tjanu' a yu'u te nachinaa va'a j nimá ne suchi' va ñin.

Te ni tjanu' tu a yu'u te ka'an ndoso' j ña xa kuvj ndoo ndiká ne ni xiku'un nda'a' ña ndiva'a.

Te ni tjanu' tu a yu'u te nunia' j nduchi' nuu' ne kui'e nuu'.

Te ni tjanu' tu a yu'u te sandoó ndiká j ne ndo'o' nuu' ne katavi' ndoso' ña'a'.

¹⁹ Te ni tjanu' tu a yu'u te ka'an ndoso' j ña xa ni tondia kivi' ña chindjee' xto'o e' Ndiosí yoo'.

Ña jaan' ni ka'vi Jesús.

²⁰ Sakan' te ni natuvi' Jesús tutü jaan', te ni nataxi' ña'a' a nda'a' te xito' vi'e jaan'. Te ni xikundu'u' a. Te sakuu' ne ndiee' vi'e jaan' ndii, ni xto'ni ña nuu' a. ²¹ Te ni xa'a' ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Kivi' vitiñ ni xinü ña yoso' nuu' tutü yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó —ni kachi a.

²² Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' Jesús, te nandanj va ña xa'a' ña ndatun' va ka'an a. Te ni ka'an xiin' ta'an ña ndii:

—¿Saa tɔ kɔvɪ ndatɔn' niatɔ ka'án tɛ kaa', sakan' ña si'e José kuɔtɪ' nduu' ra? —nɪ kachɪ nɪa.

²³ Tɛ nɪ ka'an Jesús xiin' nɪa ndii:

—Xini yu'u ña kuni ka'an ndo' xiin' i naa ka'án nɛ yivi' ndii: “Yo'ó, tɛ tatan' ndii, satatan' xiin' mii' un' tɛ kɔvɪ kɔnɪ ndu a. Nɔu Capernaum ndii, kua'a' chɔun ka'nu' nɪ xaa un' xa'a' nɛ yivi' jaan', sakan' na kuii' sakan' tɔ saa un' ña jaan' nɔu mii' un' yo'o'”, ña jaan' kuni ka'an ndo' xiin' i —nɪ kachɪ a.

²⁴ Tɛ nɪ ka'an ka a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndee jin tɛ ka'án tiakú tɔ'un Ndiosí ndii, nátiin' va'a ña'a' nɛ nɔu mii' ra. ²⁵ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, nɪ yoo va nɛ kuaan' kanii' nuu' nɔ'u' Israel yo'o' kii' nɪ xika Elías xtá'an'. Kivi' jaan' ndii, unɪ kuiya yosó' sava nɪ kuun savi', tɛ nɪ yoo va soko kanii' nuu' nɔ'u' yo'o'. ²⁶ Ndisu nɪ tɪ'vi' Ndiosí Elías jaan' tɛ chɪndiee' ra ndee jin nɛ kuaan' jaan'. Süu' jaan' ndii nɪ tɪ'vi' ña'a' a tɛ chɪndiee' ra jin ña' kuaan', ña' nɪ ndu'u' nɔu Sarepta, ña nduu' nda'a' nɔu Sidón. ²⁷ Tɛ nɪ yoo va tɔ nɛ kumi' kui'e te'i kanii' nuu' nɔ'u' Israel yo'o' kii' nɪ xika Eliseo, tɛ nɪ ka'an tiakú tɔ'un Ndiosí xtá'an'. Ndisu nɪ sanda'a ra ndee jin nɛ jaan'. Süu' jaan' ndii tɛ nɪ nanɪ' Naamán, tɛ Siria, kuɔtɪ' nɪ sanda'a ra —nɪ kachɪ a.

²⁸ Tɛ kii' nɪ xini so'o nɛ ndiee' tɪxin vi'e jaan' ña nɪ ka'an a ndii, nɪ nasaa' xava'a sakuu' nɪa. ²⁹ Sakan' na nɪ ndondɪchi nɪa, tɛ nɪ xtá'ni' xa'a nɪa Jesús vi'e jaan' chinda'a' ña'a' nɪa, tɛ kua'an nɪa xiin' a ndee nuu' nɔu Nazaret jaan'. Tɛ nɪ ndekuɛ nɪa ndee yu'u' ta'vi' yatɪn mii' nduu' xa'a' nɔu jaan' tɛ sanama' ña'a' nɪa ndee ndienɔ. ³⁰ Ndisu Jesús ndii, nɪ xka'ndia a tejn nɛ jaan', tɛ nɪ kɛta a kua'an a.

Sɔ'o nɪ xaa a kii' nɪ xtá'ni' Jesús ña ndiva'a nimá jin tɛ yivi'
(Mr. 1:21-28)

³¹ Tɛ nɪ nakaa' Jesús ndee nɔu Capernaum, ña kandu'u' nuu' nɔ'u' Galilea. Ikan' tɛ nɪ sania'a a nɛ yivi' tɪxin vi'e mii' nakaya nɛ nɔu jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' nɪa. ³² Tɛ nɪ nandanɪ nɪa saa sania'a ña'a' a, sakan' ña nɪ ka'an a xiin' ña ndiee'. ³³ Tɛ nɪ yoo jin tɛ naa ña ndiva'a nimá tɪxin vi'e jaan', tɛ nɪ nde'i tɪ'vi' ña ndiva'a jaan' ka'án a ndii:

³⁴ —Kua'an Jesús, tɛ Nazaret, nakoɔ un' ndu. ¿Ndichun kuaxɪ satáña'a' un' ndu? ¿Ñáa kuaxɪ un' tɛ sandoñu'u' un' ndu? Xini yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —nɪ kachɪ a.

³⁵ Ikan' tɛ nɪ ka'an ndiee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxɪn' koɔ yu'u' un', tɛ kua'an kɛta nimá tɛ ñaa' —nɪ kachɪ a.

Tɛ nɪ sanduva ña ndiva'a jaan' tɛ yivi' jaan' tejn nɛ yivi' jaan', tɛ nɪ kɛta a kua'an a. Ndisu nɪ satuxu'vi' ña'a' a. ³⁶ Tɛ sakuu' nɛ jaan' ndii, nɪ nandanɪ xava'a nɪa, tɛ nɪ ka'an xiin' ta'an' nɪa ndii:

—¿Mii' tɔ kuaxɪ tɔ'un ña kumi' ña ndiee' ña ka'án tɛ yivi' kaa'? Sakan' ña xiin' ña ndiee', tɛ xiin' tɔ'un ndiee' ka'án chuun' ra nuu' ña ndiva'a, tɛ xini so'o a, tɛ kɛe a nimá nɛ yivi' —nɪ kachɪ xiin' ta'an' nɪa.

³⁷ Tɛ nɪ kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' nɔ'u' jaan'.

Sɔ'o nɪ xaa a kii' nɪ sanda'a Jesús ña' tɪsɔ Simón Pedro
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Tɛ nɪ kɛta Jesús vi'e jaan', tɛ kua'an a vi'e Simón. Tɛ ña' tɪsɔ Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Tɛ kii' nɪ xaa Jesús ikan' ndii, nɪ ka'an nda'vi nɛ yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'. ³⁹ Sakan' tɛ nɪ

xitō ndosoq' Jesús ña' jaan', te nī ka'an ndjee' a xiin' ka'ni' jaan', te nī kiee ña'a' a. Xa ka'an e', te nī ndokoq' a', te nī xa'a' a' nduku' a' ña kuxi a xiin' te jaan'.

So'q nī xaa q kij' nī sanda'a Jesús kua'q' ne yivi'
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Te xakuua' ña xa ketá ñu'u ndii, sakuu' ne kumi' ne kuni kuvī xiin' ki'in' nuu' kui'e ndii, nī xan ndiaka ña'a' nīa nuu' Jesús. Te nī tondja nda'a' a i'in ne jaan', te nī sanda'a ña'a' a. ⁴¹ Te nī kiee tū kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' jaan', te ka'an ti'e' a xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

Ndisu Jesús ndii, nī ka'an ndjee' a xiin' ña ndiva'a jaan', te nī taxj a ka'an ña jaan', sakan' ña xinī ña jaan' ña Cristo, ña nī tjanu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' Jesús jaan'.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mi' taxin' kaa'
(Mr. 1:35-39)

⁴² Te nīa'a va kuaxi kitú', te nī ndokoq' Jesús, te nī keta a vi'e jaan', te kua'an a iin xaan' mi' taxin' kaa' xa'a' ku'u. Te nī xa'an nanduku' ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', te nī ndeku'e nīa mi' iin' a jaan', te nī xika nīa nakasi ña'a' nīa, te ndoo a ñuu nīa. ⁴³ Ndisu nī ka'an Jesús xiin' nīa ndii:

—Kunī a ku'un i inga ñuu te ka'an ndosoq' tū i tū'un va'a xa'a' saa kunī Ndiosí ka'ndja chuun' a nimá ne yivi', kuachī ndii xa chuun jaan' nī keta i nuu' Ndiosí kuaxi j —nī kachi a.

⁴⁴ Sakan' te nī xa'an a ka'an ndosoq' a tū'un va'a jaan' tixin i'in vi'e mi' nakayá ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

5

So'q nī xaa q kij' nī kana Jesús Simón Pedro te kunduu' ra nda'a' xa'a' a
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Unta' kij' iin' Jesús yu'u' mīnī ña ñani' Genesaret ndii, kua'a' xava'a ne yivi' nī yoo ikan' ndee nī ku'ni' ña'a' nīa xa'a' a ña kuni kunī so'q nīa tū'un Ndiosí. ² Te nī xinī Jesús ita' uvi' ta'an tundoo' yatīn yu'u' mīnī jaan'. Te ita' so'q nu', sakan' ña xa nī kiee te tava' tiaka' te natia ra ñunu' ra. ³ Sakan' te nī sko'nu' a tixin tundoo' Simón, te nī xikan a ña kuxika' ra sie xiin' nu' yu'u' mīnī jaan'. Sakan' te nī xikundu'u' a, te ndee tixin tun' jaan' nī xa'a' a sania'a a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴ Te kij' ndi'j nī ka'an a xiin' ne jaan', te nī ka'an a xiin' Simón jaan' ndii:

—To'q' ndo' xiin' tundoo' yo'oo' ndee mi' kunu kaa', te sko'ni' ndo' ñunu' te tjin ndo' tiaka' —nī kachi a.

⁵ Te nī nakuijn Simón nuu' a ndii:

—Maestro, nīi' ñuu ndi'e' nī xika ndjee' va ndu tava' ndu tiaka', te kōo' xachi' ri' nī tjin ndu. Ndisu xa'a' a ña yo'ó ka'an ndii, va'a ku'un e' te sko'ni' ndu ñunu' tixin tikuī —nī kachi ra.

⁶ Te kij' nī sko'ni' ra ñunu' jaan' ndii, kua'a' xava'a tiaka' nī tjin ra, te ñunu' ra ndii, xa yoo a tia'ndia a. ⁷ Sakan' te nī kana nda'a' ra te ndiaka' ta'an xiin' ra, te ñu'u' inga tundoo', te chindjee' ña'a' ra. Te nī xaa te jaan', te nī saku' xava'a' ra uvi' saa' tundoo' jaan' ndee xaku' va, te ndeka'nu nu'. ⁸ Te kij' nī xinī Simón Pedro ña nī yoo ikan' ndii, nī xikuijn xiti' ra nuu' Jesús, te nī ka'an ra ndii:

—Táku'e, kuxiōq un' nuu' j, sakan' ña te ndiso' kuachī nduu' j —nī kachi ra.

9 Nj ka'an Simón jaan' sakan' xa'a' ña nj nandanj yi'vi va ra xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra xa'a' a ka nj tijn ra kua'a' ya'a tjaka'. 10 Te sakan' tu inga te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te nduu' Jacobo, xiin' Juan, te nduu' si'e Zebedeo ndii, nj nandanj yi'vi ra. Te nj ka'an Jesús xiin' Simón ndii:

—Kuän yi'vi un', taa. Sakan' ña ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachj ña te kundikun ña yu'u —nj kachj a.

11 Te kij' ndij' nj xta'ni' Simón tundqo' xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan' ndee yu'u' minj ndii, nj naqoq ra nu' xiin' sakuu' a, te kua'an ra xiin' Jesús.

So'o nj xaa a kij' nj sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 Iin kivi' kij' xika' Jesús iin ñuu ndii, nj xaa iin te kumi' kui'e te'i kanii' ñu'u' nde'i ra. Te kij' nj xinj ña'a' ra ndii, nj xikuijn xiti' ra, te nj katandjeë ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu': Jesús, te nj ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kuni un' ndii, kuvj sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' j —nj kachj ra.

13 Te nj sanaka'a a nda'a' a, te nj tondja nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a j yo'ó. Nda'a kij' un' —nj kachj a.

Te xa numj' sakan', te nj kjeë ña'a' kui'e jaan'. 14 Sakan' te nj ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' saa nj xaa a, te nj nda'a ra. Te nj ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te nia'a xiin' mji' un' nuu' sutu ña xa nj nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí xa'a' ña xa nj nda'a un', naa nj ka'an chuun' Moisés, te kunj ne yivi' ña nj nda'a xna'a un' —nj kachj a.

15 Te ndii, so'o kiku' te kiku' ka kuento xa'a' Jesús. Te kua'a' xava'a ne yivi' nakaya nuu' a te kunj so'o ña ña ka'an a, te sanda'a tu ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' ña. 16 Ndisu Jesús ndii, kua'an chito a mi' kataxin' te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

So'o nj xaa a kij' nj sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 Te unta' tu, kij' sania'á Jesús ne yivi' ndii, nj xikundjeë kua'a' te fariseo xiin' kua'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Nj kjeë te jaan' sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' sakuu' inga nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te yoo ña ndjeë' xtq'o' e' Ndiosí xiin' Jesús te sanda'a a ne yivi'. 18 Ikan' te nj ndekuje kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a', kanu' ra nuu' iin tun' xtq. Te jaan' ndii, nj xika' ra ko'ni ra vi'e xiin' te kui'e xa'a' jaan' te chikandu'u' ña'a' ra nuu' Jesús. 19 Ndisu nj kuvj kuyatjn ra nuu' a xa'a' ña kua'a' va ne yivi' ñu'u' vj'e a jaan', sakan' na nj kaa ra xini' vj'e xiin' te kuni kuvj jaan', te nj sanundia'á ra ndia'vi' chjo. Sakan' te nj sanuu' ra tun' xtq mii' kandu'u' te kuni kuvj jaan' ma'in' vj'e jaan' nuu' a. 20 Te kij' nj xinj Jesús ña inji te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, nj ka'an a xiin' te kuni kuvj jaan' ndii:

—Te yivi' kua'a, ka'an j xiin' un' ña xa nj ndoyo kuachj un' —nj kachj a.

21 Sakan' te, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, nj xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "¿Yoo nduu' te yivi' kaa', tuu ra, na kanja'a ra xa'a' Ndiosí? Sakan' ña Ndiosí kujti' yoo ndjeë' te sandoyo' a kuachj ne yivi'." 22 Ndisu Jesús ndii, nj xinj a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te nj ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' j. 23 ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an j xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa nj ndoyo kuachj ra uun

ñáá ñā ndokoo rā te ku'un rā? ²⁴ Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ñā nduu' tu te yivi', ndo'ó ñā kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ñi kachi a.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ñi kachi a.

²⁵ Xaka'an e', te ni ndondichi rā, te ni na'in rā tun' xto rā mii' ni kandu'u' rā, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan', te ni ketā rā xaka'nu' rā Ndiosí kua'an rā. ²⁶ Te ni nandaní va sakuu' ne yivi' jaan', te ni xaka'nu' nja Ndiosí, te yi'vi xava'a nja ka'an nja ndii:

—Vitin ndii, ni xini e' iin chuun ka'nu' koo' chukuu' —kachi nja.

*So'q ni xaa a kij' ni kana Jesús Leví Mateo
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)*

²⁷ Ndi'i jaan' te ni ketā Jesús kua'an a, te ni xini a iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, te nani' Leví. Te jaan' ndii, ndu'u' rā mii' kendiaa' ya'vi' rā. Te ni ka'an a xiin' rā ndii:

—Nja'a, te kundikun un' yu'u —ñi kachi a.

²⁸ Sakan' te ni ndondichi rā, te ni nakoo rā sakuu' chuun nuu' rā, te ni xikundikun ñā'a' rā. ²⁹ Te ni xa'a' Leví jaan' iin viko' chie vi'e rā xa'a' Jesús. Te kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma ni kixin xiin' tuku ne yivi', te ni xixi nja xiin' rā xiin' Jesús nuu' mesa. ³⁰ Te te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni ka'an kui'e rā xiin' te ndā'a' xa'a' a ndii: —Vā'a xachi' xixi' ndo', te xi'i' ndo' xiin' te kendiaa' ya'vi' ñaa' xiin' inga ká te xaa' tu kuachi —ñi kachi rā.

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni nja te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuvj kujtj' kuni rā. ³² Te yu'u ndii, kuāxi i te kana i ne tuu ñā xachuun' ndaku nja. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ñā yoo kuachi nja te nama nja nimá nja —ñi kachi a.

*Yo'o' ka'an Jesús ñā nduu' a ndee' naa iin te tunda'á'
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)*

³³ Sakan' te ni ka'an ká te jaan' xiin' a ndii:

—Te ndā'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditja chito va rā. Te ka'an chito va tu rā xiin' Ndiosí. Te sakan' tu xaa' te ndā'a' xa'a' te fariseo. Ndisu te ndā'a' xa'a' yo'ó ndii, xixi' rā, te xi'i' rā tiaan tiaan —ñi kachi rā.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—¿Ñáá kuvj tin ndiee' e' ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ñā tunda'á', te koo nditja nja kij' ndu'u' ká te tunda'á' xiin' nja? ³⁵ Ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un ne yivi' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a kaka nditja ne jaan' —ñi kachi a.

³⁶ Te ni ka'an tu a iin ñā ka'an ndiaa' xiin' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—Ndee iin ne yivi' xā'ndia iin tu'un' toto xaa', te na'ma' ndiaa' nja toto yata'. Naa' saa nja sakan' ndii, ka'ndia saka nja ñā xaa' jaan', te nākuitá a xiin' toto yata' jaan'. ³⁷ Te ndee iin tu ne yivi' ndii, taan' nja vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ñā naa' saa nja sakan' ndii, kij' kuyia' ra' ndii, tia'ndia iin' jaan', te kuitja ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. ³⁸ Sakan' na kuii' kuni a ñā taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa'. ³⁹ Te ndee iin ne yivi' kij' xi'i' nja vino yata' va ndii, kuni ko'q ká nja te' xaa', sakan' ñā ka'an nja ndii, xavixin' ká te' yata' jaan' —ñi kachi Jesús.

6

Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu' ndee kivi' sábado, ña xinandiee' ne Israel

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', kij' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan', te kuun' nda'a' ra a, te xaxi' ra ndikin' a kua'an ra. ² Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—¿Ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachj ra.

³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Náá tia'an ka'vi ndo' tutu' Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kij' ni xi'i' ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ⁴ Te jaan' ndii, ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni nachii' ra xita' va'a su'un, te ni xixi' ra a, te ni taxj tu' ra a xixi' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', tee' ndee sutu' kuiti' xata'an' kuxi' ña jaan' —ni kachj a xiin' ra.

⁵ Te ni ka'an tu' a ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu' te yivi' ndii, kumi' i ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachj a.

So'q ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Te inga kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xka'ndia Jesús tixin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan', te sania'a ña'a' a. Te ni ka'ni iin te kui'e nda'a' kua'a' ikan'. ⁷ Te sania'a tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni chuun xa'a' va' ra te kuni' ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' jaan', sakan' te kuvj koo iin xa'a' ña tjin kuachj ra Jesús. ⁸ Ndisu Jesús ndii, xa xini' a saa xanini nimá te yivi' jaan'. Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kujin un' ma'in' ka'a' —ni kachj a.

Te ni ndondichi te jaan', te ni xikujin ndichi ra ikan'. ⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni' tjin kuachj ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un' ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? ¿Náá ña va'a taxi' a saa e', uun ña ña nja'a taxi' a saa e'? ¿Náá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' nja, kachi a? Nakuujin ndo' —ni kachj Jesús.

¹⁰ Te kij' ndi'i' ni xito ndiaa a nuu' i'in te ita' saa xinundu'u ikan' ndii, ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachj a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a. ¹¹ Te ni naka'mi va' xini' te sania'a tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra saa kuvj naka'ra Jesús.

So'q ni xaa a kij' ni nakaxin Jesús uxj uvj ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Kij' sakan' ndii, ni kaa Jesús iin iku', te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. Te ni ndoo a ikan' nii' ñuu ndatu'un' a xiin' a. ¹³ Te kij' ni kitu' ndii, ni kana a sakuu' te ndikún ichi' a, te ni nakaxin a uxj uvj ta'an te jaan'. Te ni chindu'u' a kivi' ra apóstoles, te tjanu' a sania'a' ichi' a. ¹⁴ Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani' ra, te inga Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' Juan, ñani' ra, te inga tuku' ra nani' Felipe, te inga tuku' ra nani' Bartolomé, ¹⁵ te inga tuku' ra nani' Mateo, te inga tuku' ra nani' Tomás, te inga tuku' ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e

Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta jin ti'vi te nani' Zelote nduu' ra. ¹⁶ Te inga tuku ra nani' Judas, te nduu' nani' Jacobo, te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'q' ndi'i nda'a te kuu' ka'nu'.

*So'q ni xaa a kii' ni nakaya kua'a ne yivi', te ni sanda'a na'a' Jesús
(Mt. 4:23-25)*

¹⁷ Ndi'i jaan', te ni nakaa' Jesús iku' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xikuiin a jin xaan' mii' kandaá. Te ikan' ni nakaya kua'a' xava'a ne ndikún ichi' a xiin' kua'a' xava'a ne yivi', ne ni kijeé nyu' Jerusalén, xiin' inga nyu' na nyu'u' nuu' nyu'u' Judea, xiin' ne ni kijeé yoso' nyu' Tiro xiin' nyu' Sidón. Ni xaa ne jaan' te kuni so'q nja na ka'an a. Te ni xaa tu nja te sanda'a na'a' a nuu' kui'e na ndo'o' nja. ¹⁸ Te ni sanda'a tu a ne ndo'o' xaa' na ndiva'a na nyu'u' nimá nja. ¹⁹ Te sakuu' ne yivi' ni xika tondja na'a', sakan' na xiin' ndije' na kumi' a ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuvj jaan'.

*So'q ni xaa a kii' ni sania'á Jesús xa'a' ne sañu'u' va Ndiosi
(Mt. 5:1-12)*

²⁰ Sakan' te ni ndonji' Jesús nuu' a mii' ita' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosi ndo'ó, ne nda'vi kuu', sakan' na xa'ndia chuun' a nimá ndo'.

²¹ Sañu'u' va Ndiosi ndo'ó, ne xi'i soko vjtin, sakan' na sanda'ni a ndo'ó.

²² Sañu'u' va Ndiosi ndo'ó, ne xaku' vjtin, sakan' na kuaku ndo'.

²³ Sañu'u' va Ndiosi ndo'ó kii' kundasi' ne yivi' ndo'ó, te saxio' nja ndo'ó, te ka'an kijn nja xiin' ndo', te kanja'a nja xiin' ndo' xa'a' a na ndikún ndo' yu'u, na nduu' tu te yivi'. ²³ Kii' sakan' ndii, va'a va kuni jin ndo'ó, te sij' tu kuni ndo', sakan' na jin na va'a koo' chukuu' ni'i' ndo' ndivi'. Kuachj ndii sakan' tu ni sando'o' ne xij' yata' e', te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosi xta'an'.

²⁴ Ndisu ndo'ó, ne vika' ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' na xa kumi' ndo' na xakuatia' nimá ndo' jin yivi' yo'o' kujti'.

²⁵ Ndo'ó, ne xika' chitu' vjtin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' na kuxi'j va ndo' soko.

Ndo'ó, ne xaku' vjtin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' na kuaku suchi' inji va ndo'.

²⁶ Ndo'ó, ne ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' vjtin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' na jin kachi ni xaa tu ne xij' yata' e' xta'an' xa'a' te ni ka'an tiakú tun vixi.

*Sania'á Jesús yoo' na kundani e' ne ndasi' yoo'
(Mt. 5:38-48; 7:12)*

²⁷ Ndisu ka'an j xiin' ndo'ó, ne xini so'q na ka'an j vjtin ndii: Kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó. Te saa ndo' na va'a xa'a' ne xi'é xini ndo'ó. ²⁸ Te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó. Te ka'an ndo' xiin' Ndiosi xa'a' ne kanja'a xiin' ndo'. ²⁹ Te naa' ni sa'ndia' yoo ka jin ta'vi nuu' ndo' ndii, taxj tu ndo' tuku ta'vi nuu' ndo' sa'ndia' nja. Te naa' yoo ka tu'un toto titi ndo' ndii, taxj tu ndo' ndini ndo' nda'a' nja. ³⁰ Te yoo ka xikan na'a' ndo' ndii, taxj tu ndo' a. Te yoo ka xaku'na' na'a' ndo' ndii, nakan ka ndo' a nuu' nja. ³¹ Te saa kuni ndo' saa ne yivi' xiin' ndo' ndii, sakan' tu saa ndo'ó xiin' nja.

³² Te naa' kundani ndo' ne ndani ndo'ó kujti' ndii, koo' ndee jin na va'a xaa' ndo' na sakan', kuachj ndii ndee ne koo' Ndiosi nuu' xaa' na jaan'.

³³ Te naa' saa ndo' na va'a xa'a' ne xaa' na va'a xa'a' ndo' kujti' ndii,

kōo' ndeē jīn n̄a va'a xaa' ndo' na sakan', kuachj ndii ndeē ne kōo' Ndiosi nuu' xaa' n̄a jaan'. ³⁴ Te naa' satatu ndo' n̄a'a ndo' nuu' ne ndiatu' jīn ndo' nataxi a te koo ya'vi' a ndii, kōo' ndeē jīn n̄a va'a xaa' ndo' na sakan', kuachj ndii ndeē ne kōo' Ndiosi nuu' satatu ta'an' n̄a'a n̄a, te natiin' kua'a' ka n̄a xata' a. ³⁵ Ndisu ndo'ó ndii, kundanj ndo' ne ndasi' ndo'ó, te saa ndo' n̄a va'a xa'a' ne jaan', te satatu ndo' n̄a'a ndo' te kundiatu' jīn ndo' nataxi n̄a a, te natjīn ndo' jīn n̄a va'a va, kunduu ndo' si'e Ndiosi n̄a ka'nu' koo' chukuu'. Sakan' n̄a n̄a jaan' ndii, va'a jīn a xini a ne tāxi' n̄a chindani a, te va'a tu jīn a xini a ne n̄a'a. ³⁶ Na kunduu ndo' ne kuvita jīn xa'a' ne yivi' ndeē naa xaa' yuva' e' Ndiosi kuvita jīn a xa'a' n̄a.

Yo'o' sania'á Jesús n̄a v̄a'q saq e' kuenta kuu' ne yivi'
(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Nātava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nātava' tu Ndiosi kuenta kuu' ndo'ó. Kātun' ndo' ne yivi', te kātun' Ndiosi ndo'ó. Koo ka'nu' jīn ndo'ó xa'a' ne yivi', te koo ka'nu' tu jīn a xa'a' ndo'. ³⁸ Taxj ndo'ó n̄a'a ndo' nda'a' ne yivi', te taxj tu Ndiosi n̄a jaan' nda'a' ndo'. N̄a jaan', kij' taxj n̄a'a' a ndii, chunku'va va'a n̄a'a' a, te chunkutū' n̄a'a' a, te kisi a ku'va jaan' te naku'un va'a ka a, te sakutu' kati'i' a nuu' toto ndo' ndeē kuitjā vī' n̄a'a' jaan'. Kuachj ndii, xiin' ku'va n̄a chu'un' ndo' n̄a jaan', chu'un' tu Ndiosi n̄a taxj a nda'a' ndo' —n̄i kachj Jesús.

³⁹ Te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄a jīn n̄a ka'an ndiaa ndii:

—Xini e' n̄a k̄v̄i kundjaka jīn te kui'e nuu' tukū te kui'e nuu' ku'un ra jichi', kuachj ndii koyō uv̄i saa' ra ta'vi'. ⁴⁰ Jīn te sakuaan ndii, sūu' te xini ka nduu' te jaan' te sakan' te sania'á n̄a'a'. Ndisu kij' ndi'j sakuaan ra n̄a xini tuni jaan' ndii, kunduu ra ndeē naa te sania'á n̄a'a' jaan'. ⁴¹ V̄a'a xaa' un' xito' un' naá xi'e j̄tun' nduchi' nuu' ta'an' un', te xaa' un' kuenta kuu' t̄ikundu tun' naá nduchi' nuu' m̄ji' un'. ⁴² V̄a'a xaa' un' n̄a ka'an un' xiin' ta'an' un' ndii: "Taxj na xta'ni' j̄ xi'e j̄tun' n̄a naá nduchi' nuu' un', n̄anj j̄", kij' xaa' un' kuenta kuu' t̄ikundu tun' naá nduchi' nuu' m̄ji' un'. Te xasuvi' xiin' m̄ji', va'a ka xi'n̄a xta'ni' un' t̄ikundu tun' naá nduchi' nuu' m̄ji' un'. Te sakan' kuvj̄ koto'n̄i kaxi' un' te xta'ni' un' xi'e j̄tun' n̄a naá nduchi' nuu' ta'an' un' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús n̄a xiin' n̄a ka'an ne yivi' kuvj̄ nakun̄i e' ndee nuu' ne yivi' nduu' n̄a

(Mt. 7:15-20; 12:33-35)

⁴³ 'Ndeē jīn j̄tun' va'a k̄v̄i kuun nduu' n̄a'a nda'a', te ndeē jīn tun' n̄a'a k̄v̄i kuun nduu' va'a nda'a'. ⁴⁴ Kuachj ndii, j̄ j̄n j̄tun' tata ndii, kuvj̄ nakun̄i e' nu' xiin' nduu' n̄a kuun' nda'a' nu'. Sakan' n̄a k̄v̄i ka'ndjā e' higo nda'a' tun' j̄nu', n̄i ndeē k̄v̄i tu ka'ndjā e' uva nda'a' j̄nu' kuij̄'. ⁴⁵ Te sakan' tu jīn ne yivi' va'a ndii, xaa' n̄a n̄a va'a n̄a n̄u'u' nimá n̄a, te ne n̄a'a ndii, xaa' n̄a n̄a n̄a'a n̄a n̄u'u' nimá n̄a. Sakan' n̄a n̄a taxa'a chitu' n̄a nimá n̄a jaan' nduu' n̄a ka'an n̄a.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uv̄i tq'an te xa'a' v̄i'e
(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ 'N̄dichun na ka'an ndo' xiin' j̄ ndii: "Yo'ó nduu' xto'q' j̄, yo'ó nduu' xto'q' j̄", te xaa' ndo' n̄a ka'an j̄? ⁴⁷ Yoo ka kuaxi nuu' j̄, te xini so'q' n̄a n̄a ka'an j̄, te xaa' n̄a a ndii, sania'á j̄ ndo'ó yoo xiin' nakuitā n̄a. ⁴⁸ Nakuitā ne jaan' xiin' j̄n te n̄i xava'a v̄i'e ra. Te jaan' ndii, kunu va n̄i xatjā ra chichj xa'a' v̄i'e ndeē n̄i tondjā ra yuu' chie m̄ji' n̄i sakania' ra xa'a' v̄i'e jaan'. Te kij' n̄i k̄j̄e kua'a' teñu'u' j̄tā ndeē n̄i ndaa' ra, te n̄i kondjā ndj̄e' ra xa'a' v̄i'e jaan' ndii, n̄i nduva' a, sakan' n̄a n̄i xa'a' ra a xata' yuu'. ⁴⁹ Ndisu yoo

kā xini so'ŋ nā ka'an j, tē xāa' nja a ndii, nakuitá nja xiin' iin tē nī xava'a vi'e ra. Tē jaan' ndii, nī xa'a ra vi'e jaan' nuu' ŋu'u' kujti', tē nī sakanía' ra xa'a a. Tē kij' nī kjeē kua'a' teñu'u' itā, tē nī ndaa' ra', tē nī kondiā ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, nī nduva a, tē nī nduxin xachi' a —nī kachj Jesús.

7

So'ŋ nī xaq a kij' nī sanda'a Jesús tē xika' nuu' nuu' iin tē xiin'
(Mt. 8:5-13)

¹ Tē kij' ndi'j nī ka'an Jesús sakuu' nā jaan' nuu' ne jaan' ndii, nī keta a kua'an, tē nī xaa a ŋuu Capernaum. ² Tē ikan' nī ndu'u' iin tē xa'ndia chuun' nuu' ciento tē xiin'. Tē xa kuni kuvj kuii iin tē xika' nuu' nuu' ra, tē kundanj ya'a ra. ³ Tē kij' nī xinj tē jaan' kuento xa'a' Jesús ndii, nī ti'vi' ra iin uvj tē xixa nuu' ne judío tē ka'an nda'vi ra xiin' Jesús, tē kixin sanda'a a tē xika' nuu' nuu' ra jaan'. ⁴ Tē nī ndekuje tē jaan' mii' iin' Jesús, tē nī ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Iin tē xata'an nā chindjee' nā'a' un' nduu' ra, ⁵ sakan' nā ndan' ra ne ŋuu' e', tē nī xa'a' mii' tū ra iin vi'e mii' nakayá ndu —nī kachj ra.

⁶ Tē nī keta Jesús kua'an a xiin' ra. Tē kij' xa kuyatin' a vi'e tē xa'ndia chuun' jaan' ndii, nī ti'vi' ra iin uvj tē xini ta'an' xiin' ra, tē kua'an ka'an tē jaan' xiin' Jesús. Tē nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Ka'an tē xa'ndia chuun' ndii: "Táku'e, sãndi'nī xiin' mii' un' kōŋ' nduu' xachi' yu'u' na ndi'vi un' vi'e j, ⁷ xa'a' a jaan' na nī ndee nī kundieni j nā ku'un nata'an' j xiin' un'. Sakan' na kuii' ka'an chuun' kujti' un', tē nda'a tē xika' nuu' nuu' j. ⁸ Kuachj ndii yoo tū tē xa'ndia chuun' nuu' yu'u', tē yoo' tū tē xiin' tē xa'ndia chuun' yu'u' nuu'. Tē kij' ka'an j xiin' iin ra: Kua'an' ndii, kua'an' ra. Tē kij' ka'an j xiin' inga ra: Nja'a ndii, kuaxj ra. Tē kij' ka'an j xiin' tē xika' nuu' nuu' j: Saa un' nā yo'ŋ' ndii, xaa' ra nā jaan'", kachi ra —nī kachj tē xini ta'an' xiin' ra jaan' xiin' a.

⁹ Tē kij' nī xinj so'ŋ Jesús nā jaan' ndii, nī nandan' a nī xinj a tē xa'ndia chuun' jaan'. Tē nī ndiko kuiin' a, tē nī ka'an a xiin' ne ndikún nā'a' jaan' ndii:

—Nā ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, ti'a'an kunj j ndee iin ne ta'an' e', ne Israel, ne inj xini yu'u' ndee naa inj tē jaan' —nī kachj a.

¹⁰ Tē kij' nī nandjiko' tē nī ti'vi' tē xiin' jaan' vi'e ndii, xa nī nda'a tē xika' nuu' jaan'.

So'ŋ nī xaq a kij' nī sanatiaku Jesús si'e iin nā' kuaan' ŋuu Nain

¹¹ Tē kij' nī xka'ndiā ndia'vi' kivi' ndii, nī keta Jesús, tē kua'an a ŋuu nā nani' Nain. Tē kua'an tū kua'a' ne ndikún ichi' a xiin' kua'a' xava'a ka ne yivi' xiin' a. ¹² Tē kij' nī kuyatin' a yi'e ŋuu jaan' ndii, nī xinj a nā kua'an nataan' ne yivi' iin tē nī xi'i. Tē nī xi'i jaan' ndii, iin ndaa' ra sakan' nduu' si'e iin nā' kuaan', tē kua'a' va ne ŋuu jaan' kua'an xiin' a'. ¹³ Tē kij' nī xinj xtŋ'ŋ' e' nā' jaan' ndii, nī kuvita inj a xa'a' a', tē nī ka'an a xiin' a' ndii: —Kuaku un' —nī kachj a.

¹⁴ Tē nī kuyatin' a mii' kanu' tē nī xi'i jaan', tē nī tondia nda'a' a nā'a' a', tē nī xikuita tē ndiso' nā'a', tē nī ka'an Jesús ndii:

—Tē luj, xiin' yo'ŋ ka'an j, ndokoŋ un' —nī kachj a.

¹⁵ Sakan' tē nī ndokoŋ tē nī xi'i jaan', tē nī xa'a' ka'an ra. Tē nī sanakua'a nā'a' Jesús nda'a' si'i' ra. ¹⁶ Tē nī yi'vi xava'a' sakuu' ne yivi' jaan' kij' nī xinj nja nā jaan', tē nī xa'ka'nu' nja Ndiosí ka'an nja ndii:

—Iin tē ka'nu' ka'an tiakú tū'un Ndiosí nī tuvj tejn e' —nī kachj nja.

Te n̄i ka'an tu n̄a ndii:

—Ndiosí ndii, kuax̄i ch̄indj̄ee' a yoo', ne nduu' kuenta a —n̄i kach̄i n̄a.

¹⁷ Te n̄i kiku' kuento xa'a' Jesús kan̄ii' nuu' ñu'u' Judea xiin' s̄akuu' ñu'u' ña ñu'u' yat̄in jaan'.

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te n̄i s̄akuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí (Mt. 11:2-19)

¹⁸ Te nda'a' xa'a' Juan ndii, n̄i ndatu'un' ndi'j̄ ra nuu' te jaan' xa'a' s̄akuu' ña xaa' Jesús. Te n̄i kana Juan jaan' uv̄i ta'an ra, ¹⁹ te n̄i t̄i'vi' ña'a' ra nuu' Jesús, te ndatu'un' ña'a' ra ndii: “¿Ñáá yo'ó nduu' ña n̄i t̄janu' Ndiosí s̄akakú ndu'u, uun va'a ka ndiatu' ndu xaa inga ra?, kach̄i ndo'”, n̄i kach̄i Juan xiin' te jaan'. ²⁰ Sakan' na kii' n̄i ndekuj̄e te jaan' mii' iin' Jesús, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Juan, te s̄akuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, n̄i t̄i'vi' ndu'u te ndatu'un' ndu yo'ó ndii: ¿Ñáá yo'ó nduu' ña n̄i ka'an Ndiosí t̄i'vi' a s̄akakú ndu'u, uun ñáá kun̄i a ndiatu' ndu xaa inga ra? —n̄i kach̄i ra.

²¹ Xa sava n̄i hora jaan' n̄i sanda'a Jesús kua'a' ne kuni kuv̄i xiin' ki'in' nuu' kui'e xiin' kui'e x̄ij̄, te n̄i tava' tu a kua'a' ña nd̄iva'a nimá ne yivi', te n̄i sanda'a tu a kua'a' ne kui'e nd̄uchi' nuu'. ²² Te n̄i ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Juan ña n̄i x̄inj̄ nd̄uchi' nuu' ndo' xiin' ña n̄i x̄inj̄ so'ó ndo'. Ne kui'e nd̄uchi' nuu' ndii, nuniá' nd̄uchi' nuu' n̄a, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' n̄a, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a n̄a, ne so'ó' ndii, nuniá' so'ó n̄a, ne n̄i x̄i'j̄ ndii, natiaku n̄a, te ne nda'vi' kuu' ndii, ka'an ndoso' j̄i tu'un va'a nuu' n̄a. ²³ Te sañu'u' va Ndiosí ne n̄akoo ña j̄inj̄ n̄a xini n̄a yu'u' —n̄i kach̄i a.

²⁴ Te kii' n̄i k̄iee te jaan' kua'an ra ndii, n̄i xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo n̄i xa'an koto ndo' kii' n̄i xa'an ndo' mii' tax̄in' kaa? ¿Ñáá n̄i xan koto ndo' j̄in te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa tach̄i'? ²⁵ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo n̄i xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá j̄in te yivi' te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' te ndiee' sij̄' ra ndii, v̄i'e rey ndiee' te jaan'. ²⁶ Sakan' na kuui', ¿yoo nduu' ra n̄i xa'an koto ndo'? ¿Ñáá j̄in te ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'an j̄i xiin' ndo' ndii, suv̄i xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuj̄it̄i' nduu' te jaan'. ²⁷ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koto un', t̄i'vi' j̄i x̄i'na j̄in te xika' nuu' nuu' j̄i, te te jaan' s̄akoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'. Sakan' kach̄i a.

²⁸ Te ka'an j̄i xiin' ndo' ña t̄ia'an tuv̄i j̄in te ka'nu' ka j̄in yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tejn̄ ne xa' xandia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi' ne nda'vi' so'ó kuj̄it̄i' nduu' ne ka'nu' ka j̄ikan' te sakan' Juan jaan'. ²⁹ Te sakuu' ne n̄i x̄inj̄ so'ó ña n̄i ka'an te jaan', ndee te kendiaa' ya'v̄i xa'a' ñu'u' Roma ndii, n̄i nia'a n̄a ña ña ndaku xaa' Ndiosí, sakan' na n̄i ch̄ich̄i n̄a kuenta a n̄i xaa Juan jaan'. ³⁰ Ndisu te fariseo xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, n̄i xasiin' ra ña kun̄i Ndiosí xa'a' ra, sakan' ña n̄i nam̄a ra nimá ra, ña jaan' na n̄i s̄akuchi' ña'a' Juan kuenta a.

³¹ ¿Ndee ña nakataj̄ j̄i xiin' ne ndiee' j̄in yivi' v̄it̄in? Te, ¿yoo xiin' nakuitá n̄a? ³² Nakuitá n̄a xiin' ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an ma'in' ya'v̄i, te ka'an xiin' ta'an' n̄a ndii: “N̄i t̄iv̄i ndu tun' yoo', te n̄i taxa'a' ndo'.

Nj xjta ndu yaa nda'vi kua'an, te nj xaku ndo'", kachi xiin' ta'an nja.
 33 Sakan' kuu' nja, kuachi ndii nj kixin Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosi, te nj xixi va'a ra, te nj ndee nj xi' i tu ra vino. Te nj ka'an ndo' na ndiva'a naa nimá ra. 34 Ikan' te nj xaa yu'u, na nduu' tu te yivi', te xixi' va'a i, te xi'i' i, te ka'an ndo' na jin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i jin te xini'. Te ka'an tu ndo' na nduu' i te ndiaka' ta'an xiin' te kendiaq' ya'vi xa'a' nuu' Roma xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. 35 Ndisu ne kumi' na ndichi ndii, nia'a nja a xiin' na xaa' nja —nj kachi Jesús.

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús vi'e jin te fariseo, te nani' Simón

36 Jin te fariseo nj ka'an nda'vi xiin' Jesús te kun kuxi a vi'e ra. Te nj ndi'vi a, te nj xikundu'u' a te kuxi a nuu' mesa. 37 Ikan' te nj xaa jin na'a, na' xaa' kuachi, sakan' na nj xini' a' kuento na ndu'u' Jesús vi'e te fariseo jaan' xixi' a, te ni'i' a' jin limita yuu' na nj kua'a xiin' alabastro mii' naa xa'an xavixin' xava'a. 38 Te nj kuyatin' a' xata' Jesús xaku' a' iin' xiti' a' xa'a' a, te nj xa'a' xitía' tukui nduchi' nuu' a', te nj chii' xa'a' Jesús, sakan' te nj sanayaa' a' a' xiin' xixi' xini' a', te nj chito tu a' a', te nj saka'a' a' xa'an xavixin' jaan' xa'a' a. 39 Kij' nj xini' te fariseo, te nj kana Jesús, te kuxi a vi'e ra jaan', na xaa' na'a' jaan' xiin' a' ndii, nj ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Te yivi' kaa' ndii, naa' te ka'an tiaku' tu'un Ndiosi xna'a' nduu' ra ndii, nakunji ra ndee nuu' na'a' nduu' na' tondia' na'a' kaa', sakan' na' na' jaan' kuachi nduu' a'", nj xanini' ra xiin' nimá ra. 40 Ikan' te nj ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Simón, yoo jin na kuni ka'an i xiin' un' —nj kachi a.

Sakan' te nj ka'an te jaan' ndii:

—Maestro, ka'an xiin' i —nj kachi ra.

41 Sakan' te nj ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo uvi' ta'an te yivi', te nj tatu xu'un' nuu' jin te satatu xu'un'. Jin ra ndii u'un ciento ndiso' ika' na'a' ra. Te inga' ra ndii, uvi' xiko uxi' ndiso' ika' na'a' ra. 42 Te kij' nj kuvj sanandiko' uvi' saa' ra xu'un' na nj tatu ra jaan' ndii, nj yoo ka'nu' ini' te satatu xu'un' jaan' xa'a' uvi' saa' ra. Te ka'an xiin' i vitin, ndee te yivi' jaan' nduu' te nia'a' na kundani' ka' ra te satatu xu'un' jaan'? —nj kachi Jesús.

43 Te nj nakuijin Simón ndii:

—Tuu i ndii, te nj ndiso' ika' kua'a' ka' na'a' jaan' nduu' te kundani' ka' na'a' —nj kachi ra.

Te nj ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an un' —nj kachi a.

44 Sakan' te nj nakoto a nuu' na'a' jaan', te nj ka'an a xiin' Simón ndii:

—Xa nj xini' un' na xaa' na'a' kaa' xiin' i? Kij' nj xaa i vi'e un' ndii, nj taxj un' tukui natja i xa'a' i. Ndisu na'a' yo'o' ndii, xiin' tukui nuu' a' nj sachii' a' xa'a' i, te xiin' xixi' xini' a' nj sanayaa' a' a. 45 Te nj ndee nuu' i nj chito un'. Ndisu na'a' yo'o' ndii, tia'an vikuijin a' chito a' xa'a' i ndee kij' nj xaa i vi'e un'. 46 Te nj ndee xa'an oliva nj saka'a' un' xini' i. Ndisu na'a' yo'o' ndii, nj saka'a' a' xa'an xavixin' xava'a' xa'a' i. 47 Xa'a' a' jaan' na ka'an i xiin' un' ndii, tee' ndee kua'a' ya'a' kuachi ndiso' na' kaa' ndii, xa' nj ndoyo a, sakan' na kua'a' va kundani' a' yu'u. Ndisu yoo ka' tuu na sie kujti' kuachi nja nj ndoyo ndii, sie kujti' kundani' nja yu'u —nj kachi a.

48 Te nj ka'an a xiin' na' jaan' ndii:

—Xa nj ndoyo kuachi un' —nj kachi a.

49 Te, te yivi' te ndiee' xixi' xiin' Jesús ndii, nj xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' te kaa', tuu ra, na ka'an ra ña xa ni ndoyo kuachí ña' kaa'? —ni kachí ra.

⁵⁰ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii:

—Xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u ndii, xa ni kaku un' nuu' kuachí un'. Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' un' —ni kachí a.

8

Yo'o' ka'an a xa'a' ña'a', ne ni chindíee' ta'an' xiin' Jesús

¹ Te kii' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni xa'an Jesús xiin' te uxí uví nda'a' xa'a' a jaan' saa ñuu' xiin' nda'a' a ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'. ² Te kua'an tu ndia'vi' ña'a', ne ni ndiaká ta'an' xiin' a. Sava ne jaan' ni sanda'a a nuu' kui'e, te sava tukú nja ni tava' a ña ndiva' a nimá. Iin ña'a' jaan' nani' María Magdalena, ña' ni tava' Jesús uxá ta'an ña ndiva' a nimá. ³ Te inga ña'a' jaan' nani' Juana, ña' si'i Chuzá, te ndiso' chuun' xa'a' ña'a' Herodes. Te inga ka ña'a' jaan' nani' Susana, xiin' ki'in' tukú ña'a', ne ni chindíee' ña'a' xiin' ña'a' nja.

So'o' kua'an ña ni sania'á Jesús xa'a' iin ñu'u' mií' kiku' iin te yivi' ndikin' (Mt. 13:1-15; Mr. 4:1-20)

⁴ Te kii' ni nakaya kua'a' koo' chukuu' ne yivi', ne ni kije' ki'in' ñuu', te kuní nja Jesús ndii, ni ka'an a iin ña ka'an ndiaa nuu' nja:

⁵ —Unta' ndii, ni keťa iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi', te ni xain ne yivi' a. Te ni ndekuje' tu saa, ti' ta'nu' ndivi', te ni xaxi' ri' a. ⁶ Te sava tukú ndikin' ni koyo mií' yaxin' va' ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te kii' ni ndutiá a ndii, ni ichi' xachi' a, sakan' ña ni nayaá ñu'u' mií' ita' a. ⁷ Te sava tu tukú a ni koyo tein ku'u' iñu'. Te kii' ni xa'nu' iñu' jaan' ndii, ni tavi' a itia' trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a. ⁸ Te sava ka tukú a ni koyo nuu' ñu'u' ña ma. Te ni ndutiá a, te ni xa'nu' a, te ni kuun' ya'a ndikin' a. Te i'in itia' trigo jaan' ni taxí ndee' ciento vj' ndikin' —ni kachí a.

Kii' ndi'i' ni ka'an Jesús ña jaan', ikan' te ni ka'an ti'e' ka a ndii:

—Ndo'ó, ne xini so'o' ndii, chuun' xa'a' va' ndo' ña ni ka'an i —ni kachí a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa jaan' (Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra saa kuni kachí ña ni ka'an ndiaa a jaan'. ¹⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani' ndo' ña xini mií' kuítí' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' inga ne yivi' ndii, xiin' ña ka'an ndiaa kuítí' ka'an i. Sakan' te tee' ndee xito' nja ndii, koo' xachi' a kuvi' kuní nja. Te tee' ndee xini so'o' te xini so'o' nja ndii, kundani' nja a.

Ka'an Jesús ndee ña kuni kachí ña ka'an ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan' (Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Ña yo'o' kuni kachí ña ka'an ndiaa i jaan'. Ndiikin' jaan' nduu' ndee naa tu'un' Ndiosí. ¹² Te ichi' mií' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o' tu'un' Ndiosí. Te kii' ndi'i' xini so'o' nja a ndii, kuaxí ña ndiva' a, te tu'un' a ña jaan' nimá nja te kuní nja kuní nja Ndiosí te kaku nja nuu' kuachí nja. ¹³ Te ñu'u' yaxin' va' ña ndoso' xata' yuu' mií' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava tukú ne yivi', ne xini so'o' tu'un' Ndiosí, te va'a kuni nja natiin' nja a. Ndisu koo'

tj'o'q a nimá nja, xa'a' a jaan' na jin kanj' tj'o' kandixa' nja, te kij' ndo'o' nimá nja ndii, nakoo' nja tu'un jaan'. ¹⁴ Te ñu'u' mii' yoo ku'u' iñu', mii' ni koyo sava ndjikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'q tu'un Ndiosí. Ndisu kieve' so'q nja kua'an nja, te xa'a' ndi'ni va nimá nja xa'a' ña yoo jin yivi', xiin' xa'a' ña vika', xiin' ña sii' ña yoo jin yivi'. Te tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' a ndee naa ña kjo' ndjikin' kuun' nda'a'. ¹⁵ Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo sava ndjikin' jaan' nduu' ndee naa ne xini so'q tu'un jaan', te xika' ndaku nja xiin' a, te ini nja xini nja a xiin' nimá va'a. Te kundieni nja xaa' nja ña ka'an tu'un jaan'.

Sania'á Jesús jin ña ka'an ndjaq xa'a' q kaq tuún

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ 'Ndee jin ne yivi' nakun' kaq tuún, te kanj' nja tjxin jin kisi, ni ndee kanj' tu nja a tjxin jin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mii' sukun te kuvj' tuvi' nuu' ne xka'ndia' tjxin vi'e. ¹⁷ Kuachj' ndii kjo' ndee jin ña iin' sa'vi ña nätuvi', te kjo' tu ndee jin ña ñu'u' si'e ña nätuvi' saq Ndiosí, te kunj' ne yivi' a naá kivi'. ¹⁸ Chuun xa'a' va ndo' saq xini so'q ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Kuachj' ndii, yoo ka kundani sava ña ka'an i jaan' ndii, taxj' i ña kundani kua'a' ka nja a. Ndisu yoo ka taxj' so'q xa'a' a jaan' ndii, ndee ña sie, ña tuu nja kundani nja, nandosó' nja saq i —ni kachj' a.

So'q ni xaq a kij' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nja

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Sakan' te ni xaa' si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Ndisu ni kuvj' kuyatin nja nuu' a sakan' ña chitu' ni'i' va ne yivi'. ²⁰ Ni ka'an jin ne yivi' xiin' a ndii:

—Tákui'e, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nja, te kuni kunj' nja yo'ó —ni kachj' nja.

²¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Ndee naa si'i' xiin' ñani i nduu' sakuu' ne xini so'q tu'un Ndiosí, te xaa' nja ña ka'an a —ni kachj' a.

So'q ni xaq a kij' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuijn tachi' ndje'e'

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Unta' ndii, ni sko'nu' Jesús tjxin jin tundoo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'q' ndo', te xka'ndia' e' tuku ta'vi' xjoq mjni —ni kachj' a.

Sakan' te ni ketá a kua'an a xiin' ra. ²³ Te kij' kua'an ra nuu' mjni jaan' ndii, ni kixin Jesús. Te ni xa'a' xika' ndje'e' tachi', te ni xa'a' ko'ni' tjikui tjxin tundoo' jaan', te xa ndeka'nu' xa ndeka'nu' nu'. ²⁴ Te ni sandoto' ra Jesús ka'an ra xiin' a ndii:

—iTákui'e, tákui'e, xa kuni ndoñu'u' e'! —ni kachj' ra.

Te ni ndokoq a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' xiin' tjikui mjni, te ni xikuijn ndoo' tachi' jaan', te ni nakunaq taxin' tu tjikui mjni jaan'. ²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Náá tia'an tu ini ndo' xini ndo' yu'u? —ni kachj' a.

Te ni nandanj' yi'vi' ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaq, na kuu' ndee tachi' xiin' tjikui mjni ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachj' ra.

So'q ni xaq a kij' ni tavq' Jesús ña ndjva'q nimá jin te ñu'u' Gadara

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuku ta'vi' yu'u' miji Galilea jaan', nuu' nu'u' ne Gadara. ²⁷ Te kij' ni nuu Jesús tundo'o' jaan' ndii, ni kixin nata'an' iin te Gadara xiin' a, te jaan' ndii, na ndiva'a naa nimá ra. Te xa na'a' va sando'o' na'a' a te koo' toto ni'nu' ra, te ni ndee ndu'u' tu ra vi'e. Süu' jaan' ndii yavi ndii ndu'u' ra. ²⁸ Te kij' ni xini ra Jesús ndii, ti'e' va ni nde'i ra te ni xikuin xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús si'e Ndiosi ndu'u' ndivi'? Ka'an nda'vi i xiin' un' na sando'o' u'vi un' yu'u —ni kachi ra.

²⁹ Ni ka'an ra sakan' xiin' a sakan' na xa ni ka'an chuun' a xiin' na ndiva'a jaan' na keta a nimá ra. Kuachi ndii xa na'a' va xiko' ni'i na'a' na ndiva'a jaan'. Tee' ndee satiin na'a' ne yivi' xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa na yoo tiví, ndii xa'ndia ra na jaan', te taxi' na'a' na ndiva'a jaan' te kua'an ra mii' taxin' kaa'. ³⁰ Te ni ndatu'un' na'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Legión nani' i —ni kachi ra.

Ni ka'an ra na jaan', kuachi ndii kua'a' va na ndiva'a ni ko'ni nimá ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an nda'vi va na ndiva'a jaan' nuu' Jesús, na ti'vi' na'a' a yavi kunu va. ³² Yatín ikan' ni yoo iin itun te ndoso' iin ti'vi' chie kiní xaxi' ri' ku'u. Te ni ka'an nda'vi tukuu a xiin' Jesús na taxi a na kun ko'ni a tixin kiní jaan'. Sakan' te ni taxi Jesús na ko'ni a tixin ri'. ³³ Te ni kiee na ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kiní jaan'. Te ni taxa'an' ri' ni nakaa' ri' mii' nako' itun jaan' ndee ni koyo ri' miji te ni ka'a ndoo ri' te ni xi'i ri'.

³⁴ Te yivi' te ndiee' xito' kiní jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra kij' ni xini ra na ni ndo'o' ti' jaan'. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' nuu ra ndee na ni xka'ndia. Te ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yatín nuu ra. ³⁵ Te ni kiee ne yivi' kuan kuní nduchi' nuu' na ndee na ni xka'ndia ikan'. Te ni ndekuie na mii' iin' Jesús, te ni xini na, te ni nu'u na ndiva'a nimá ndu'u' ra nuu' Jesús, ni'nu' ra toto, te xa kuví tu xanini va'a ra. Kij' ni xini ne yivi' na jaan' ndii, ni yi'vi va na. ³⁶ Te ne yivi' ne ni xini nduchi' nuu' na ni xka'ndia jaan' ndii, ni ka'an na xiin' inga ne yivi' na ni sanda'a Jesús te ni nu'u na ndiva'a nimá jaan'. ³⁷ Te sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Gadara jaan' xiin' nda'a' a ndii, ni ka'an nda'vi na nuu' Jesús, na na ku'un a, sakan' na ni yi'vi xava'a na. Te kij' skó'nu' a tixin tundo'o' kua'an a ndii, ³⁸ ni xikan te ni nu'u na ndiva'a nimá jaan' na saa Jesús na va'a te taxi a na ku'un na ra xiin' a. Ndisu ni ndei' na'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

³⁹ —Kuan nu'u vi'e un', te ka'an un' xiin' ne yivi' sakuu' na ka'nu' na ni xaa Ndiosi xa'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni nandiko' ra nuu ra, te ni ka'an ra xiin' sakuu' ne yivi' jaan' sakuu' na ka'nu' na ni xaa Jesús xiin' ra.

Soo ni xaa a kui' ni sanatiaku Jesús na' si'e Jairo, te ni sanda'a tu a iin na' ndo'o' kui'e nu'

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Te kij' ni nandiko' Jesús ndii, ni natijn maní' va na'a' ne yivi' kua'a' jaan', sakan' na xa ndiee' na ndiatu' na'a' na. ⁴¹ Sakan' te ni kuyatin iin te nani' Jairo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakaya ne nuu' jaan' nduu' ra. Te ni xikuin xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a na ku'un a vi'e ra. ⁴² Sakan' na yoo iin ndaa' kulu' na' sie si'e ra na' kumi' uxí uvi' kuiya ti'o', te xa yoo a' kuví a'.

Te kij' kua'an Jesús xiin' ra ndii, ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an ña. ⁴³ Te tein ne yivi' jaan' ka'ni' jin ña' ndo'o' kui'e níi', te xa uxí uvi' kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'. Te xa ni ndi'ndi' ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' nda'a' ki'in' te tatan', ndisu ndee jin ra ni kuví sanda'a' ña'a'. ⁴⁴ Te ni kuyatín a' xata' Jesús, te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a'. Te xaka'an e' te ni xikuijin níi' a' jaan'. ⁴⁵ Ikan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' yu'u'? —ni kachi a.

Te xa'a' a' ña sakuu' ña ni ka'an ña ni tondia nda'a' ña'a' ña ndii, ni ka'an Pedro xiin' a' ndii:

—Koto un', tákui'e, saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te chinda'a' ña yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii, yoo ni tondia nda'a' toto i, kachi un' —ni kachi ra.

⁴⁶ Ndisu ni ka'an Jesús ndii:

—Xini i ña ni tondia jin ne yivi' yu'u, sakan' ña ni xini i ña ni kije ña ndije' i, te ni nda'a' jin ne yivi' —ni kachi a.

⁴⁷ Te kij' ni xini ña'a' jaan' ña kuví tsi'e xiin' mji' a' ndii, kisi' yi'vi ña'a' a'. Te ni kuyatín a', te ni xikuijin xiti' a' nuu' Jesús. Te ni ka'an a' xiin' a' nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndee xa'a' ni tondia a' yu'u' toto a', xiin' saa vi' numí' ni nda'a' a'. ⁴⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a' un', pia'un, xa'a' a' ña jin un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' un' —ni kachi a.

⁴⁹ Kij' kusaa' ka'an ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni xaa jin te ni kije vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Táku'e, xa ni ndoñu'u' ndi'ñi' ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

⁵⁰ Te Jesús ndii, ni xini so'o a' ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a' xiin' Jairo ndii:

—Kaka nimá un', jin kuiti' un' kunj un' yu'u, te ña' si'e un' ndii, natjaku a' —ni kachi a.

⁵¹ Te kij' xka'ndia Jesús vi'e Jairo jaan' ndii, ni taxí a' xka'ndia ndee ka ne yivi' mii' kandu'u' ña' ni ndoñu'u' jaan', süu' jaan' ndii Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, xiin' yuva' si'i' ña' sie jaan' kuiti' ni taxí a' xka'ndia xiin' a'. ⁵² Te kij' sakan' ndii, kuaa' sakuu' ne yivi' xaku' suchi' jin ña' xa'a' ña' ni xi' jaan'. Te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Kuaku ka ndo' xa'a' ña' sie kaa'. Kuachj ndii kuasa' ni xi' a', süu' jaan' ndii kixin kuiti' a' —ni kachi a' xiin' ña'.

⁵³ Te ni xaku ndiaa' ichi' ña'a' ne yivi' jaan', sakan' ña' xini ña' ña xa ni xi' a'. ⁵⁴ Te ni jin a' nda'a' ña' sie jaan', te ti'e' ni ka'an a' ndii:

—Ña' sie, ndokoq un' —ni kachi a.

⁵⁵ Sakan' te ni natjaku a'. Te jin ni ndokoq tjo' a'. Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' yuva' si'i' ña' jaan', ña taxí ña' ña kuxi' a'. ⁵⁶ Te ni nandanj va yuva' si'i' ña' sie jaan'. Te ni ka'an ndije' va Jesús xiin' ña' ña ka'an ña xiin' ndee jin ne yivi' ña' ni xaa a' sakan'.

9

So'o ni xaa a' kij' ni ti'vi' Jesús te nda'a' xa'a' a' te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Te ni nakaya Jesús te uxí uvi' ta'an te nda'a' xa'a' a', te ni taxí a' ndije' ra te kuví tava' ra sakuu' nuu' ña ndiva'a' ña ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxí tu a' ndije' ra te kuví sanda'a' ra ne kuni kuví. ² Te sakan' tu ni tjanu'

ñá'a' a tē ka'an ndoso' rā xa'a' sáa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' tē sanda'a tū rā ne yivi'. ³ Tē nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Kōñi'j ndo' ndeē jīn ñá'a' ku'un ndo' ichi'. Kōñi'j ndo' tun' katuvi' ndo', nī ndeē tinda' ndo', nī ndeē ñá xaxi', nī ndeē xū'un', nī ndeē ingá ndinī. ⁴ Ndeē ká vī'e ne yivi' mii' xaa' ndo' ndii, jkan' kuñtī' kundiee ndo' ndeē kīeē ndo' ñuy jaan'. ⁵ Tē naa' xaa' ndo' jīn xaan', tē nátiin' va'a ne yivi' ndo'ó ndii, kīeē ndo' ñuy jaan', tē sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Tē xiin' ñá jaan' sakuni' ñá'a' ndo' ñá kōo nīa tundo'o' —nī kachj Jesús.

⁶ Sakan' tē nī kīeē rā kua'an rā sáa ñuy ka'an ndoso' rā tū'un va'a, tē sanda'a rā ne kuni kuvj mii' ká kua'an rā.

Sō'ō nī xāq a kīi' nī xi'i Juan, tē sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Kij' nī xīnī sō'ō Herodes, tē nī xa'ndia chuun' kuu' nuu', sakuu' ñá nī xāa Jesús ndii, nī ndi'nī va rā xa'a' a. Sakan' ñá sava ne yivi' ka'an ndii: "Nī natīaku Juan, tē tē jaan' nduu' Jesús", kachi nīa. ⁸ Tē sava tūku nīa ka'an ndii: "Elías, tē nī ka'an tiakú tū'un Ndiosí xtā'an' nduu' rā", kachi nīa. Tē sava tūku nīa ka'an ndii: "Jīn tē nī ka'an tiakú tū'un Ndiosí xtā'an' nduu' rā, tē nī natīaku rā", kachi nīa. ⁹ Ndisū nī ka'an Herodes xiin' nimá rā ndii: "Yoo' nī ka'an chuun', tē nī kēndoso' rā sukun' Juan jaan'. Sakan' na kuuī', ¿yoo' nduu' tu' Jesús, tē xini sō'ō e' ndatu'un' ne yivi' xa'a' jaan'?", nī kachj rā xiin' nimá rā. Tē nī kunj rā nata'an' rā xiin' Jesús.

Sō'ō nī xāq a kīi' nī sakuxi' Jesús u'un mii' tē yivi'
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Kij' nī nandiko' tē nī tīanū' Jesús ka'an ndoso' jaan' ndii, nī ka'an rā xiin' a sakuu' ñá nī xāa rā mii' nī xa'an rā. Sakan' tē nī na'ka siin' ñá'a' a, tē kua'an a jīn xaan' mii' taxīn' kaa' xiin' rā yaṭin jīn ñuy ñá nani' Betsaida. ¹¹ Ndisū kij' nī xīnī ne yivi' kua'a' xava'a jaan' mii' kua'an Jesús ndii, nī xikundikun ñá'a' nīa. Tē kij' nī ndekujē nīa nuu' a ndii, nī natīin manī' ñá'a' a, tē nī sania'a' ñá'a' a xa'a' sáa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', tē nī sanda'a tū ñá'a' a. ¹² Tē kij' nī kuāa' kua'an ndii, nī kuyatīn tē nda'a' xa'a' a nuu' a, tē nī ka'an rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, sandutiá un' ne yivi' kua'a' kaa' tē kiku nīa ku'un nīa xa'a' ku'u, uun ñuy kualī' ñá ñu'u' yaṭin, tē ni'j' nīa mii' kusun nīa, tē sata' tū nīa ñá kuvj nīa, sakan' ñá yo'o' ndii, kōo' a yoo kuvj nīa sáa e' —nī kachj rā.

¹³ Ndisū nī ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Ndo'ó taxī ñá kuvj nīa —nī kachj a.

Sakan' tē nī ka'an rā xiin' a ndii:

—U'un ta'an sō'ō xitā' va'a xiin' uvj ta'an tīaka' kuñtī' kumi' ndū. Kuvj sata' ndū ñá xaxi' xa'a' sakuu' ne yivi' kaa', ran' —nī kachj rā.

¹⁴ Sakan' ñá kuyatin' u'un mii' kuu' mii' ndi'i' tē yivi' kuñtī'. Tē nī ka'an a xiin' tē nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Natandīeē tī'vī ndo' ne yivi' kaa', uvj xīko uxj nīa kundiee j'in tī'vī sáa ndo' —nī kachj a.

¹⁵ Tē sakan' nī xāa rā, tē nī xikundiee sakuu' ne yivi' jaan'. ¹⁶ Sakan' tē nī kī'in Jesús u'un sáa' xitā' va'a jaan' xiin' uvj sáa' tīaka' jaan'. Tē nī nakoto a ndivi', tē nī taxī a ñá chīndani Ndiosí. Sakan' tē nī sakuachi' a xitā' va'a jaan' xiin' uvj sáa' tīaka' jaan', tē nī taxī ñá'a' a nda'a' tē nda'a' xa'a' a. Tē nī xaxā' tē jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ¹⁷ Sakan' tē nī xīxī sakuu' nīa ndeē nī nda'nī nīa. Ndi'j' jaan', tē nī nakaya tē nda'a'

xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tjaka'. Te ni saku' rā uxī uvī ta'an fika' na'nu' xiin' ña ni ndoq ndoso' jaan'.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sákakú yoo'
(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸ Unta' kii' ni kuxiḡḡ Jesús te ka'an a xiin' Ndiosí ndii, ni yoo yaṭin te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yḡḡ nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an rā xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ni sākuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tukū nja ka'an ña Elías nduu' un', te sava tukū nja ka'an ña inga te ni ka'an tiakū tu'un Ndiosí xtā'an', te ni naṭjaku' rā, nduu' un', kachi nja —ni kachi rā.

²⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' rā ndii:

—Te ndo'ó tukū, ¿yḡḡ nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuḡin Pedro ka'an rā xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sákakú ne yivi' —ni kachi rā.

²¹ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' rā ña k'a'an rā xiin' ndee' jin ne yivi' yḡḡ nduu' a.

Ka'an Jesús ndee' ña kundo'o a te kuvī a
(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31)

²² Te ni ka'an tu' Jesús xiin' rā ndii:

—Kuní a ña kundo'o u'vi va yu'u, ña nduu' tu te yivi'. Te sandiee' kui'e te xixa nuu' ñuu' yu'u, xiin' sutu' kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' rā yu'u, ndisu naṭjaku' i kivi' ña unī —ni kachi a.

Ka'an Jesús saq kuni a saq e' te kundikun e' ichi' a
(Mt. 10:38-39; Mr. 8:34—9:1)

²³ Te ni ka'an tu' Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Naa' yḡḡ ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuní a ña nakoo nja ña kuní mii' nja, te na koo tu'va tu nja te kundo'o nja i'in kivi' kua'an ndee' naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nja yu'u. ²⁴ Kuachi' ndii, yḡḡ ka kuni sákakú xiin' mii' mii' ndii, kuvī nja. Ndisu yḡḡ ka taxi' kivi' ñuu' nja xa'a' ichi' yu'u ndii, naṭjin nja kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'. ²⁵ Te kuasa' kuní tu kivi' ñuu' jin ne yivi' naa' kanando nja sakuu' ña'a' ña yoo jin yivi', te kuvī nja nuu' Ndiosí. ²⁶ Te yḡḡ ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i ndii, jin kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kii' kixin' tukū i jin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a. ²⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni' sava ne yivi' tein ndo'ó yo'ó' vitin ndii, kuvī nja ndee' kuní nja saq xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni nandu ndatun' va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Kii' ndi' i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xka'ndia yatin' unja kivi', te ni naka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' rā jin tindu' sukun te ka'an a xiin' Ndiosí. ²⁹ Te kii' ka'an Jesús xiin' a ndii, ni nandu ndatun' va nuu' a, te toto a ndii, ni nandu yaa ndee' yi'e vi' a. ³⁰ Ikan' te ni tuvī uvj ta'an te yivi', te ndatu'un' rā xiin' a, te jaan' nduu' Moisés xiin' Elías. ³¹ Te ni tuvī rā xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. Te ndatu'un' rā xiin' Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuvī a te saxinú a ña saq a ñuu' Jerusalén. ³² Te Pedro xiin' te ndiee' xiin' rā jaan' ndii, kuni kusun xava'a' rā, ndisu

nj̄ yoq̄ ñu'u' inj̄ rā nj̄ xāq̄ ñā nj̄ xinj̄ rā, ñā yī'éd ndatun' koo' chukuu' Jesús xiin' uvj̄ s̄aa' tē ita' xiin' ā jaan'. ³³ Kij̄' kua'an Moisés xiin' Elías, tē nj̄ ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ñā kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu unj̄ ta'an tja'va'. Ijn̄ ā kundu'u' yo'ó, tē ijn̄ ā kundu'u' Moisés, tē ijn̄ ā kundu'u' Elías —nj̄ kachj̄ rā xiin' a.

Ndisu xini rā ndee ñā nduu' ñā ka'an rā. ³⁴ Kij̄' ka'an k̄a Pedro ñā jaan' iin' rā, tē nj̄ nuu ijn̄ viko', tē nj̄ tisa'ví ñā'a' ā, tē kij̄' tisa'ví ñā'a' ā ndii, nj̄ yj̄'vi vā unj̄ s̄aa' rā. ³⁵ Tē tejn̄ viko' jaan' nj̄ ka'an ijn̄ tachj̄' yu'u' ndii:

—Ñā ñāa' nduu' si'e manj̄' j̄. Kunj̄ so'q̄ ndo' ñā ka'an ā xiin' ndo' —nj̄ kachj̄ a.

³⁶ Tē kij̄' ndj̄'ij̄ nj̄ ka'an tachj̄' yu'u' jaan' ndii, nj̄ xinj̄ rā ñā ijn̄ ndaa' kuṭij̄' Jesús iin' jkan'. Tē nj̄ ka'an rā xiin' ndee ijn̄ ne yivj̄' xa'a' ñā nj̄ xinj̄ rā jaan' ndee nj̄ ya'a kua'a' kivi'.

So'q̄ nj̄ xāq̄ ā kij̄' nj̄ sanda'a Jesús ijn̄ tē savā, tē naá ñā ndj̄va'q̄ nimá
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Tē tukū kivi' kij̄' nj̄ nakaa' Jesús xiin' tē jaan' xini' iku' jaan' ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivj̄' nj̄ xa'an nata'an' xiin' a. ³⁸ Sakan' tē nj̄ ka'an ti'e' ijn̄ tē ka'nj̄ tejn̄ ne yivj̄' jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, ka'an nda'vi j̄ xiin' un' ñā s̄aa' vā un' ñā va'a, tē chj̄ndj̄ee' un' si'e j̄. Sakan' ñā ijn̄ ndaa' kulu' rā sakan' kumi' j̄. ³⁹ Tē ijn̄ ñā ndj̄va'a tiin' ñā'a', tē ijn̄ sande'í tjo' ñā'a' ā, tē xa'ni' i'í ñā'a' ā, tē tava' ā pele yu'u' rā, tē sataxu'ví ñā'a' ā. Tē kij̄' ndi'i' mji' kuu' ā xiin' rā ndii, xij̄ vā sandie'ni' ñā'a' ā. ⁴⁰ Tē xā nj̄ ka'an nda'vi j̄ xiin' tē nda'a' xa'a' un' tē xtā'ni' rā ā ñā ndj̄va'a jaan' nimá si'e j̄ kaa', ndisu nj̄ kuvj̄ xtā'ni' rā ā —nj̄ kachj̄ rā.

⁴¹ Sakan' tē nj̄ ka'an ā xiin' ne yivj̄' jaan' ndii:

—Ne j̄ni xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' ijn̄ yivj̄' vj̄tin, tē ne nj̄a'a nduu' tū ndo'. ¿Saa k̄a vj̄' ta'an kivi' k̄a koq̄ j̄ xiin' ndo' tē kundj̄eni j̄ ñā xaa' ndo'? Nj̄a'a yo'o' xiin' tē luj̄ si'e un' ñāa' —nj̄ kachj̄ a.

⁴² Kij̄' kuyatin' tē luj̄ jaan' kua'an rā mii' iin' Jesús ndii, nj̄ sanduva ñā'a' ñā ndj̄va'a jaan' ndee ñu'u', tē nj̄ xa'ni' i'í ñā'a' ā. Ikan' tē nj̄ ka'an ndj̄ee' Jesús xiin' ñā ndj̄va'a jaan', tē nj̄ ketā ā nimá rā. Tē nj̄ sanda'a ñā'a' Jesús, tē nj̄ sanakua'a ñā'a' ā nda'a' yuva' rā. ⁴³ Tē sakuu' ne yivj̄' jaan' ndii, nj̄ nandanj̄ nj̄a xa'a' ñā ka'nu' ñā nj̄ xāq̄ Ndiosí jkan'.

Tukū nj̄ ka'an Jesús xa'a' ñā kund'o'q̄ ā tē kuvj̄ ā
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Tē kij̄' ita' k̄a ne yivj̄' nandanj̄ nj̄a xa'a' sakuu' ñā xaa' Jesús ndii, nj̄ ka'an ā xiin' tē nda'a' xa'a' ā ndii:

⁴⁴ —Taxi so'q̄ vā ndo', tē nāndoso' ndo' ñā ka'an j̄ xiin' ndo' vj̄tin. Yu'u, ñā nduu' tū tē yivj̄' ndii, sanakua'a tē yivj̄' yu'u nda'a' tē kuu' ka'nu' —nj̄ kachj̄ a.

⁴⁵ Ndisu nj̄ kundanj̄ tē jaan' ñā ka'an ā xiin' rā. Sakan' ñā tja'an nunj̄a' xini' rā tē kundanj̄ rā tū'un jaan'. Tē nj̄ yj̄'vi rā ndatu'un' ñā'a' rā xa'a' ñā jaan'.

Ka'an Jesús yoq̄ nduu' ne ka'nu'
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Sakan' tē ndee ndj̄ee' nj̄ xa'a' kani' ta'an' kuento tē nda'a' xa'a' ā jaan' xa'a' ndee tē jaan' nduu' tē ka'nu' k̄a tejn̄ rā. ⁴⁷ Ndisu kij̄' nj̄ xinj̄ Jesús s̄aa xanini nimá rā ndii, nj̄ k'j̄n ā ijn̄ tē lulu, tē nj̄ xanj̄ ñā'a' ā xijn̄ a. ⁴⁸ Tē nj̄ ka'an ā xiin' tē nda'a' xa'a' ā jaan' ndii:

—Yoo ká natiin' jín tē lulu yo'ó' xa'a' a ñā nduu' rā kuenta j ndii, yu'u natiin' ñā. Tē yoo ká natiin' yu'u ndii, natiin' tū ñā ñā ñi tjanu' yu'u. Sakan' ñā ñe kōō' nduu' xachi' tējn ndō' ndii, ñe jaan' nduu' ñe ka'nu' ka —ñi kachj a.

Ka'án Jesús ñā ñe nākasi yoo ndii, ñe chindiee' yoo nduu' ñā
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Sakan' tē ñi ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, ñi xinj ndū jín tē tava' ñā ndjiva'a nimá ñe yivi' xiin' ñā ndjēe' un'. Tē ñi xiká ndū sajn kuiín ñā'a' ndū, kuachj ndii süu' tē xika' xiin' e' nduu' rā —ñi kachj a.

⁵⁰ Ndisu ñi ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Sajn kuiín ñā'a' ndō', kuachj ndii, yoo ká nākasi yoo ndii, ñe chindiee' yoo nduu' ñā —ñi kachj a.

Xi'é Jesús nuu' Santiago xiin' nuu' Juan

⁵¹ Tē kij' xa kuyatin' nandjiko' Jesús ndjivi' ndii, jín ndaa' ñi taxj jñi a ñā ku'un a ñūu Jerusalén. ⁵² Tē ñi t'vi' a jín uvj tē nda'a' xa'a' a jín ñūu ñe Samaria, tē ku'un kuie rā nandjuku' rā mii' kuvj nandiee' ñā jín xa'a'. ⁵³ Ndisu ñe ndiee' ñūu jaan' ndii, ñi xjín ñā ñā tñjín ñā'a' ñā, sakan' ñā ñi xinj ñā ñā ñūu Jerusalén kua'an a. ⁵⁴ Kij' ñi xinj tē nda'a' xa'a' a, Juan xiin' Jacobo, ñā ñi xka'ndja jkan', tē ñi ka'an rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá kuní un' ñā ka'an chuun' e' naa ñi xaa Elías, tē koyo ñū'u ndjivi', tē kōkō xachi' ñā? —ñi kachj a.

⁵⁵ Sakan' tē ñi ndjiko' kuiín Jesús, tē ñi saki'in' ñā'a' a kuento ka'an a xiin' rā ndii:

—Ndo'ó ndii, ñi ndēe xini ndō' ndee espíritu tíin ndjaá ndō'. ⁵⁶ Kuachj ndii, yu'u, ñā nduu' tū tē yivi' ndii, ñi xaa j jín yivi' tē sandoñu'u' j ñe yivi'. Süu' jaan' ndii ñi xaa j tē sākakú ñā'a' j —ñi kachj a.

Sakan' tē kua'an rā xiin' a jñā ñūu.

So'ó ñi ka'an Jesús xiin' tē ñi kuni kundikun ñā'a'
(Mt. 8:18-22)

⁵⁷ Kij' naá Jesús ichi' xiin' tē nda'a' xa'a' a kua'an a, tē ñi ka'an jín tē yivi' xiin' a ndii:

—Tákui'e, ku'un j xiin' un' mii' ká kua'an un' —ñi kachj a.

⁵⁸ Tē ñi ka'an a xiin' rā ndii:

—Ingui ndii, yavi ri' yoo, tē saá, ti' ta'nu' ndjivi' ndii, cho'ó ri' yoo. Ndisu yu'u, ñā nduu' tū tē yivi' ndii, ndēe mii' nandiee' j kōō' vj' —ñi kachj a.

⁵⁹ Sakan' tē ñi ka'an Jesús xiin' jñā rā ndii:

—Kundikun un' yu'u —ñi kachj a.

Jkan' tē ñi ka'an rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, xj'ñā taxj un' na ku'un ñātaan' j yuva' j —ñi kachj a.

⁶⁰ Jkan' tē ñi ka'an a xiin' rā ndii:

—Nakōō un' na ñātaan' ñe xa ñi xj' ñi nuu' Ndiosí ñe yivi' xiin' ñā. Ndisu yo'ó ndii, kua'an tē ka'an ndōso' un' tū'un va'a' xa'a' saá xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ñe yivi' —ñi kachj a.

⁶¹ Tē ñi ka'an jñā rā xiin' a ndii:

—Tákui'e, kundikun yu'u yo'ó, ndisu xj'ñā taxj un' na ku'un ndei' j ñe ndiee' vj'e j —ñi kachj a.

⁶² Sakan' tē ñi ka'an a xiin' tē jaan' ndii:

—Ndeē jín tē natiin' xa'a' tun' yata' ta'vi' ñū'u', naa' xito' xata' rā kua'an rā ndii, vā'a' rā ta'vi' ñū'u'. Sakan' tū nduu' a xiin' ñe xikundikun ichi'

yu'u naa' xito' xata' nja nuu' ña yoo' jin yivi' ndii, vā'a nja ko'ni ne yivi', te ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja —ni kachi a.

10

Ti'vi' Jesús unj xiko uxj te yivi' te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un va'a xa'a' ichi' a

¹ Kij' ndi' ña jaan' ndii, ni naqaxin xto'o e' inga unj xiko uxj ta'an te ndikún ichi' a, te ni ti'vi' a uvj ta'an uvj ta'an ra, te ku'un ra sakuu' ñuu xiin' nda'a' a mii' kuni a ku'un a. ² Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ndii, yoo kua'a' ne yivi', te nduu' nja ndee' naa ña savi', ndisu kōp' kua'a' te yivi' xachuun' xa'a' nja te sania'a ña'a' ra. Sakan' na kuii' ka'an nda'vi ndo' xiin' Ndiosí, ña nduu' xto'o ña savi' kaa', te ti'vi' a te sachuun' xa'a' a. ³ Kua'an ndo' te saa ndo' chuun' jaan'. Ndisu kuni a kundani ndo' ña ti'vi' i ndo'ó ndee' naa mbeq tein kua'a' lobo. ⁴ Kij' ku'un ndo' nja, kōni' ndo' xu'un', te kōni' i tu ndo' tindaa' ndo', te ni ndee' kōni' i tu ndo' inga na'a ndixan' ndo', te nakuatū ta'an ndi' i tu ndo' xiin' ne yivi' ichi'. ⁵ Te ndee' ka' vj'e mii' xaa nuu' ndo' ndii, xi'na ka' ña yo'o' ka'an ndo': "Na koq na ña manj' nimá ne ndiee' vj'e yo'o'", kachi ndo'. ⁶ Te naa' yoo' sava ne xata'an natjin ña manj' jaan' ndii, ndoo a xiin' nja, te naa' kōp' nja ndii, nandiko' tukuu' a xiin' ndo'. ⁷ Te xa' jin ndaa' vj'e jaan' ndoo ndo', te kuxj ndo', te ko'o tu ndo' ndee' ka' ña taxj ne xiin' vj'e jaan'. Kuachj ndii, te xachuun' ndii, xata'an ña kij'in ra ña tiaku ra. Te nduku' ka' ndo' inga xaan' mii' kundiee' ndo'. ⁸ Kij' ko'ni ndo' ndee' ka' ñuu, te natjin manj' nja ndo'ó ndii, kuxj ndo' ndee' ka' ña taxj nja nda'a' ndo', ⁹ te sanda'a ndo' ne kuni kuvj' ñuu jaan', te ka'an ndo' xiin' nja ndii: "Xa kuyatin' kuii ka'ndja chuun' Ndiosí nimá ne yivi'." ¹⁰ Ndisu kij' ko'ni ndo' ndee' ka' ñuu, te natjin manj' nja ndo'ó ndii, kije ndo' ya'ya ñuu nja jaan' ka'an ndo' ndii: ¹¹ "Ndee' yaka' ñuu ndo', ña ni tiso ndixan' ndu ndii, sakoyó ndu a te kundani ndo' ña vā'a kuni Ndiosí xini a ndo'ó. Ndisu kuni a ña kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndja chuun' Ndiosí nimá ne yivi'", kachi ndo'. ¹² Ka'an i xiin' ndo' ña kivi', ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sando'o' kua'a' ka' a ne jaan' te sakan' ne nja'a ne ni ndiee' ñuu Sodoma.

Yo'o' ka'an Jesús ña nda'vi va' kund'o'o ne ndiee' ñuu mii' ni xijn nja inji kuni ñg'a' nja
(Mt. 11:20-24)

¹³ 'Nda'vi va' kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Betsaida. Naa' ni xaa' i chuun' ka'nu', ña ni xaa' i ñuu ndo'ó jaan', ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vj' ni nama ne jaan' nimá nja ni'nu' nja toto' ndei', te ndiee' nja nuu' yaa' nu'u. ¹⁴ Sakan' na kuii' chie' ka' tundo'o' kund'o'o ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'. ¹⁵ Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña kaa' ndo' ndee' ndivi', ndisu ndee' yavi' ndij' ko'ni Ndiosí ndo'ó —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' te unj xiko uxj jaan' ndii:

—Ne xini so'o' ña ka'an ndo'ó ndii, ña ka'an yu'u xini so'o' tu nja, te ne saxio' ndo'ó ndii, yu'u saxio' tu nja, te yoq ka' saxio' yu'u ndii, saxio' tu nja Ndiosí ña ni ti'vi' yu'u jin yivi' yo'o' —ni kachi a.

So'o' ni xaa' a kij' ni nandiko' te unj xiko uxj jaan'

17 Kijí nì nandjiko' tẹ unj xikọ uxí jaan' mií' nì xa'án rā ndii, va'á va' kuni rā, tẹ ka'án rā xiin' Jesús ndii:

—Tákuí'e, ndeé ñā ndjiva'á kandixa' ñā ka'án chuun' ndu xiin' á xiin' ñā ndjée' un' —nì kachí rā.

18 Ikan' tẹ nì ka'án Jesús xiin' rā ndii:

—Nì xinjí yu'u nì nāmā ñā ndjiva'á kuu' nuu' ndjivi' ndeé naa ñu'u saví'.

19 Koto ndo', xa nì taxí j ndjée' ndo', tẹ kanando ndo' koo' xiin' tisu'mā. Tẹ nì taxí tū j ndjée' ndo' nuu' ñā ndjiva'á, ñā ndasi' ta'an' xiin' e', tẹ ndeé jin ñā jaan' sātuxu'ví ndo'ó. 20 Ndisu nākuatia' nimá ndo' xa'á' á ñā kumi' ndo' ndjée' nuu' ñā ndjiva'á jaan'. Süu' jaan' ndii nākuatia' nimá ndo' xa'á' á ñā xa' yoso' kivi' ndo' nuu' tutu' Ndiosí ndjivi' —nì kachí á.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espiritu Santo

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Xá hora sakan' tẹ nì nākuatia' ya'á nimá Jesús nì xaa' Espiritu Santo, tẹ nì ka'án á xiin' Ndiosí ndii:

—Tátaá, xaka'nu' yu'u yo'ó, yuva' j. Yo'ó nduu' xtọ'ọ nuu' ndjivi' xiin' nuu' jin yivi'. Nì tisi'e un' ñā ndjée' un' nuu' nẹ xini tuní xiin' nuu' nẹ ndichi, ndisu nì nia'á un' ñā jaan' nuu' nẹ nda'vi kuu' nimá. Uun ndo', tátaá, nì xaa' un' sakan' xa'á' ñā ñā jaan' nì xtani' mji' un' —nì kachí á.

22 Tẹ nì ka'án Jesús xiin' nẹ yivi' nẹ ita' jkan' ndii:

—Nì sanakua'a yuva' j sakuu' ñā yoo nda'a' j. Tẹ ndeé jin kọọ' xini yoo nduu' yu'u, ñā nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii yuva' j jaan' kuji' xini yoo nduu' j. Tẹ ndeé jin kọọ' xini yoo nduu' yuva' j jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ñā nduu' si'e á, kuji' xini ñā'a' xiin' nẹ kuni yu'u nia'á ñā'a' j nuu' —nì kachí á.

23 Sakan' tẹ nì ndjiko' kuiín Jesús nuu' tẹ nda'a' xa'á' á, tẹ nì ka'án siin' á xiin' rā ndii:

—Sañu'u' va' Ndiosí ndo'ó, ñā xini nduchi' nuu' ndo' ñā yoo vjtin.

24 Kuachí ndii ka'án j xiin' ndo' ñā kua'á' tẹ nì ka'án tiakú tu'un Ndiosí xiin' tẹ nì xa'ndja' chuun' kuu' nuu' ndii, nì kuni rā kuni nduchi' nuu' rā ñā xini nduchi' nuu' ndo', ndisu nì xinjí rā á. Tẹ nì kuni tū rā kuni so'ọ rā ñā xini so'ọ ndo', ndisu nì xinjí so'ọ rā á —nì kachí á xiin' rā.

Sania'á Jesús xa'á' ñā va'á ñā nì xaa' jin tẹ nì kijeé ñu'u' Samaria

25 Sakan' tẹ nì nuta' jin tẹ sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí, tẹ xa'á' á ñā nì kuni rā koto kua'á rā Jesús na nì ndatu'un' ñā'a' rā ndii:

—Maestro, ¿ndee ñā kuni á saa' j tẹ nì' j' j kivi' ñu'u' ñā kọọ' kivi' ndi'i'? —nì kachí rā.

26 Sakan' tẹ nì ka'án Jesús xiin' rā ndii:

—¿Ndee ñā ka'án tu'un ndei' Ndiosí? ¿Saa' kundaní un' ñā ka'án á? —nì kachí á.

27 Sakan' tẹ nì ka'án rā ndii:

—Ka'án á ndii: “Kundaní ndo' xtọ'ọ e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ñā nduu' ndo', xiin' sakuu' ñā ndjée' ndo', xiin' sakuu' ñā xini tuní ndo'. Tẹ kundaní tū ndo' sakuu' nẹ yivi' xiin' ndo' ndeé naa kundaní xiin' mií' mji' ndo'” —nì kachí rā.

28 Sakan' tẹ nì ka'án Jesús xiin' rā ndii:

—Va'á nì nakujin un', ñā jaan' saa' un' tẹ natjin un' kivi' ñu'u' ñā kọọ' kivi' ndi'i' —nì kachí á.

29 Ndisu xa'á' á ñā nì kuni tẹ yivi' jaan' natjaa' rā, na nì ndatu'un' ká rā Jesús ndii:

—Tẹ, ¿yoo nduu' nẹ yivi' xiin' j'? —nì kachí rā.

30 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Unta' ndii, ni ketā jin te yivi' niyu Jerusalén, te kua'an nakaq' ra niyu Jericó. Te kij' kua'an ra ichi' ndii, ni kandekeje te kui'na', te ni na'in ndoo ra na'a te jaan' ndee toto ra, te ni satuxu'vi va na'a' ra, ndee chaa' va te ka'ni' na'a' ra. Te ni nakoq' na'a' ra te kua'an ra. 31 Te va'a na' ichi' jaan' tu ni nakaq' jin sutu kua'an ra. Ndisu kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ni xka'ndja xioq' ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra. 32 Te sakan' tu ni xaa jin te levita, te xachuun' tixin yukun' ka'nu'. Kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ni xka'ndja xioq' ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra. 33 Ndisu kua'an tu jin te Samaria ichi' jaan' te kij' ni xini ra kandu'u' te jaan' ndii, ni kuvita va ini ra xa'a' te jaan'. 34 Sakan' te ni xaa ra mii' kandu'u' te jaan', te ni natja ra xiin' vino, te ni saka' tu ra xa'an oliva mii' ni tuxu'vi te jaan', te ni tisuku' ra a toto. Ndi' jaan', te ni saka' na'a' ra xata' mburru sana ra, te ni xan ndjaka na'a' ra jin vi'e tatú, te ni xito na'a' ra. 35 Te tuku kivi', kij' ni ketā ra kua'an ra ndii, ni tava' ra uvi ta'an xu'un' yuu' plata, te ni taxi ra a nda'a' te xiin' vi'e jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: "Saa un' na va'a, te koto va'a un' te kaa', te naa' ka'ni' un' kua'a' ka xu'un' te sakan' na ni taxi i nda'a' un' naa' ndii, kij' nandiko' i te nacha'vi i yo'ó", ni kachi ra —ni kachi Jesús xiin' te jaan'.

36 Sakan' te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Te un' saa', te ni xini te ni tuxu'vi ni xaa te kui'na' jaan' ndii, ndee te jaan', tuu yo'ó ndii, ni nia'a xna'a ra na nduu' ra te yivi' xiin' te ni tuxu'vi jaan'? —ni kachi Jesús.

37 Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Te ni kuvita ini xa'a' te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a, kua'an, te jin kachi saa un' xiin' ne yivi' —ni kachi a.

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús vi'e Marta xiin' María

38 Kij' naa Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xaa a jin niyu lulu, te niyu jaan' ndu'u' jin na' nani' Marta, te ni natjin na'a' na' jaan' vi'e a'. 39 Te ni yoo jin na'a' ta'an' a' nani' María, na' ni xikundu'u' yatın xa'a' Jesús xini sq'o a' na sania' á a. 40 Ndisu Marta jaan' ndii, ndi'ni ka a' xa'a' kua'a' chuun na yoo nuu' a', sakan' na ni kuyatın a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Táku'e, niáá tüvi' nuu' un' na naa' taxin' ndu'u' na' ta'an' i, te yu'u ndii, yoo kua'a' chuun nuu' i? Ka'an kij' xiin' a' na ndondich'i a' te chindije' a' yu'u —ni kachi a'.

41 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Marta kua'a, xa ndi'ni yo'ó, ndee ximi' koq' nimá un' xa'a' kua'a' chuun. 42 Ndisu jin ndaa' kujti' na'a' nduu' na kuní a, te na ni nakaxin María nduu' na va'a ka. Te koo' kuv'i tu'un a nda'a' a' —ni kachi a.

11

Yo'o' sania'á Jesús saq ka'an e' xiin' Ndiosí (Mt. 6:9-15; 7:7-11)

1 Sq'o ni xka'ndja a unta' kij' ndi'ni ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, ni ka'an jin te nda'a' xa'a' a xiin' a' ndii:

—Táku'e, saa un' na va'a, te sania'á un' ndu'u' saq ka'an ndu xiin' Ndiosí naa ni xaa Juan ni sania'á ra te nda'a' xa'a' ra saq ka'an te jaan' xiin' Ndiosí —ni kachi ra.

² Sakan' te nĭ ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Kii' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, so'q kachĭ ndo':

Yuva' ndu, ña ndu'u' ndjivi',
na tĭjn ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

Te na kĭxin un' te ka'ndĭa chuun' un' nimá ndu,

te na saq un' ña ka'an nimá un' ĭjn yivi' yo'o', saq ni' xaa' un' ña jaan'
ndjivi'.

³ Te ĭ'jn kivi' kua'an taxĭ un' ña xaxĭ', ña kunĭ nuu' ndu.

⁴ Te na koq ka'nu' ĭni un' xa'a' kuachĭ ndu ndee naa xaa' ndu'u' yoo ka'nu'
ĭni ndu xa'a' sakuu' ne xaa' ña vâ'a xiin' ndu.

Te taxĭ un' koqo kua'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachĭ, süu' jaan'
ndii sakahú un' ndu nuu' ña ndĭva'a.

Kachĭ ndo' xiin' a —nĭ kachĭ a xiin' ra.

⁵ Te nĭ ka'an tu a ndii:

—Saq e' kuenta ndii, yoo ĭjn te xinĭ ta'an' xiin' ĭjn ndo'ó, te ku'un ndo'
vi'e ra na ñuu, te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ñani roj, ñani roj, saq va un'
ña va'a, te satatu un' yu'u unĭ ta'an xita' va'a, ⁶ sakan' ña nĭ saq ĭjn te xinĭ
ta'an' xiin' ĭ, te kuaxĭ xika' va, te kôq' a taxĭ ĭ kuxĭ ra”, kachĭ ndo'. ⁷ Te
nakuĭjn te jaan' ndee tĭxin vi'e ra ka'an ra ndii: “Sataña'a' un' yu'u, xa
nĭ ndasĭ ĭ yi'e', te ne kuachĭ' si'e ĭ ndii, xa kĭxin nĭa ndiee' nĭa xiin' ĭ nuu'
tun' xto, sakan' na kuui' kĭvi' ndokoo ĭ te taxĭ e' nda'a' un'”, kachĭ ra xiin'
ndo'. ⁸ Ka'an ĭ xiin' ndo' ña te' ndee kuni ndokoo ra, te taxĭ ra xita' va'a
nda'a' ndo' xa'a' a ña ĭjn te xinĭ ta'an' xiin' ndo' nduu' ra ndii, ndokoo ra,
te taxĭ ra ndee ka ña kuni nuu' ndo' xa'a' ña kayu'u' te kayu'u' ndo' nuu'
ra. ⁹ Te ka'an ĭ xiin' ndo' ña kakan ndo' ña'a' nuu' Ndiosí, te taxĭ ña'a' a
nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natĭjn ndo' a. Sakaxan' ndo'
yi'e', te nunia' ña'a' a nuu' ndo'. ¹⁰ Kuachĭ ndii, sakuu' ne xikán ña'a' nuu'
Ndiosí ndii, taxĭ a ña jaan' nda'a' nĭa, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a
ndii, natĭjn nĭa a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' nĭa.

¹¹ 'Kuachĭ ndii kôq' ndee ĭjn ndo'ó, te nduu' yuva', taxĭ ĭjn yuu' nda'a'
tiaq si'e ndo' kĭi' xikán ra ĭjn xita' va'a kuxĭ ra. Nĭ ndee taxĭ tu ndo' ĭjn
koq' nda'a' si'e ndo' jaan' kĭi' xikán ra ĭjn tĭaka' nuu' ndo' kuxĭ ra. ¹² Te
kôq' tu ndee ĭjn ndo'ó taxĭ ĭjn tĭsu'ma nda'a' tiaq si'e ndo' kĭi' xikán ra ĭjn
ndivi' kuxĭ ra. ¹³ Naa' xinĭ ndo'ó, ne yoo kuachĭ, taxĭ ndo' ña va'a nda'a'
si'e ndo' ndii, saq ka vĭ' tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndjivi' ndii, taxĭ a
Espíritu Santo kunaq nimá ne xikán ña'a' nuu' a —nĭ kachĭ a.

Ka'an kĭni te yivi' xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Unta' ndii, ĭjn Jesús xtá'ni' a ĭjn ña ndĭva'a ña nĭ saq ĭ'in' ĭjn te yivi'.
Te kĭi' nĭ keta ña jaan' nimá te jaan' ndii, nĭ naka'an tukuu' ra, te nĭ nandanĭ
va ne yivi'. ¹⁵ Ndisu saq nĭa nĭ ka'an xiin' ta'an' ndii:

—Ña ndĭva'a kuu' nuu', ña nani' Beelzebú, taxi' ndiee' te kaa', te kuvi'
tava' ra ña ndĭva'a nimá ne yivi' —nĭ kachĭ ne jaan'.

¹⁶ Te saq tukuu' nĭa nĭ xĭto kua'a ña'a', sakan' na nĭ xikán nĭa nuu' Jesús
ña saq a ĭjn chuun ka'nu', ña taxi' Ndiosí, te kunĭ nĭa a. ¹⁷ Ndisu Jesús
ndii, nĭ xinĭ a saq xanini nĭa, te nĭ ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' ĭjn ñuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an'
nĭa ndii, ndoñu'u' ñuu' jaan', uun naa' nata'vi' ne ndiee' tĭxin ĭjn vi'e te
kunta'an' nĭa ndii, nduxĭn tu ña jaan'. ¹⁸ Te ni' sakan' nduu' tu a naa'
kunta'an' ña ndĭva'a kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a ndii, sandoñu'u' xiin'
mii' mĭi' a. Ka'an ĭ ña jaan' xiin' ndo', sakan' ña ka'an ndo' ña xiin' ndiee'

Beelzebú tava' i ña ndjiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. ¹⁹ Naa' ndjixa xña'a ña xiin' ndjee' Beelzebú tava' i ña ndjiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, ¿yoo taxi' ndjee' te nduu' kuenta ndo'ó, te tava' ra ña ndjiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuii' te jaan' nia'á ña süu' ña ndaku nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i. ²⁰ Ndisu naa' tava' i ña ndjiva'a jaan' xiin' ña ndjee' Ndiosi ndii, xiin' ña jaan' nia'á i ña xa ni xña'a' Ndiosi xa'ndia chuun' a tejn ndo'.

²¹ 'Naa' yoo jin te ndjee', te kumi' kua'a' ña xiin' ndii, yoo tu'va ra te koto ra vj'e ra. Sakan' na kuii' koo' a ndo'o' ña yoo tixin vj'e ra. ²² Ndisu kij' xaa jin te ndjee' ka te sakan' te jaan' ndii, kanando ña'a' ra, te tu'un ra sakuu' ña xiin', ña inj te jaan' xini ra, te xaxa' ra sakuu' ña va'a ña ni kumi' te jaan'. ²³ Yoo ka xachuun' inga' xiin' yu'u' ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' nja, te yoo ka chindiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nú nuu' i nduu' nja.

Ka'an Jesús ña ndo'o' ka jin ne yivi' kij' nandiko' ña ndjiva'a nimá nja mii' ni naq a

(Mt. 12:43-45)

²⁴ 'Kij' keta' jin ña ndjiva'a nimá jin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij' kuasa' ni'j' ña'a' a, te ka'an xiin' mii' mii' a ndii: "Nandiko' tukuu' e' nimá te yivi' vj'e e' mii' ni keta e'", kachj a. ²⁵ Te kij' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan', ndee naa kaa' jin vj'e ña xa ni nati'vj', te ni ndasandoo ne yivi' tixin a. ²⁶ Sakan' te kua'an nakaya a inga' xa ta'an ña ndjiva'a, ña kinj ka kuu' te sakan' mii' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundjee' a ikan'. Sakan' na kuii' te yivi' jaan' ndii, kinj ka kuu' ra so'o' ndi'i' te sakan' ña nuu' —ni kachj a.

Sañu'u' va Ndiosi ne xini so'o' tu'un a, te saxinú nja ña ka'an a

²⁷ Kij' iin' Jesús ka'an a ña jaan' ndii, jin ña'a', ña' ka'ni tejn ne yivi' kua'a' jaan', ni ka'an ti'e' xiin' a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosi ña'a', ña' ni sākaku' yo'ó, te ni sachichin' a' yo'ó —ni kachj a'.

²⁸ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sañu'u' ka a ne xini so'o' tu'un a, te saxinú nja ña ka'an a —ni kachj a.

Ña yo'o' ka'an Jesús xa'a' ne xikan' ña saq a jin chuun' ka'nu' nuu' nja

(Mt. 12:38-42)

²⁹ Te kij' so'o' nakaya kua'a' ka ne yivi' mii' iin' Jesús ndii, ni xa'a' ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ne nja'a ndiee' jin yivi' vitin ndii, kuni kunj ndo' jin chuun' ka'nu' ña xaa' Ndiosi. Ndisu taxj ka Ndiosi kunj ndo' inga' chuun' ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni xaa' a xiin' Jonás kuiti' nia'a' i nuu' ndo'. ³⁰ Kuachj ndii, naa ni xaa' Ndiosi jin chuun' ka'nu' xiin' Jonás xta'an' nuu' ne ni ndiee' ñuu' ña ni nani' Nínive ndii, jin kachi tu' saq a xiin' yu'u, ña nduu' tu' te yivi', nuu' ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vitin. ³¹ Ña' ni nduu' reina nuu' ñuu' Sabá xta'an' ndii, tin kuachj a' ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vitin, kij' sana'má Ndiosi sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee' mii' xan ndi'j' jin yivi' ni kiej' a', te ni kixin a', te ni xini so'o' a' ña xini tuni te ni nduu' rey Salomón. Ndisu te iin' ka'an xiin' ndo' vitin ndii, te ka'nu' ka' nduu' ra te sakan' Salomón jaan'. ³² Sakan' tu' ne ni ndiee' xta'an' ñuu' Nínive jaan' ndii, tin kuachj nja ndo'ó, ne ndiee' jin yivi' vitin kij' sana'má Ndiosi sakuu' ne yivi', sakan' ña ni namá nja nimá nja kij' ni xini so'o' nja tu'un va'a' ña ni ka'an ndoso'

Jonás. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vj̄t̄in ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'.

Ka'án Jesús ña xachuun' nduchi' nuu' e' ndee naa kaq tuún
(Mt. 5:15; Mt. 6:22-23)

³³ Ndee iin ne yivi' nākun' kaq tuún, te kanj̄ nja a mii' kasj̄'e, te n̄i ndee nākun' t̄u nja a, te kanj̄ nja a t̄ix̄in iin xatun'. Süu' jaan' ndii nakun' nja a, te kataxko' nja a, te kuvj̄ tuvi' nuu' ne xka'ndiá t̄ix̄in vj̄'e. ³⁴ Nduchi' nuu' e' ndii, ndee naa kaq tuún xa'a' nimá e' nduu' a. Saakan' na kuii' naa' yoo va'a nduchi' nuu' e' ndii, chitu' nimá e' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosi. Ndisu naa' yoo va'a a ndii, kanii' nimá e' yoo iin' yavi. ³⁵ Saakan' na kuii' koto va' ndo' saa' iin kij̄' nda'va' ñu'u ña yoo nimá ndo', te kuvj̄ iin' yavi a. ³⁶ Te naa' chitu' nimá ndo' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosi, te ndee iin sie kōo' iin' yavi a ndii, ndatun' xava'a yi'é nimá ndo' ndee naa ndatun' yi'é iin kaq tuún —n̄i kachj̄ Jesús.

Ka'án Jesús xa'a' ña v̄a'q ña xaa' te fariseo xiin' xa'a' ña v̄a'q ña xaa' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosi

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Te kij̄' ndi'j̄ n̄i ka'án Jesús nuu' ne yivi' ndii, n̄i xaka' ña'a' iin te fariseo ña ku'un kuvj̄ a vj̄'e ra. Saakan' te kua'an a, te n̄i xka'ndiá a t̄ix̄in vj̄'e ra, te n̄i xikundu'u' a, te kuvj̄ a nuu' mesa xiin' ra. ³⁸ Te fariseo jaan' ndii, n̄i nandanj̄ ra kij̄' n̄i x̄inj̄ ra ña n̄i saxinú a saq kuní a natj̄a a nda'a' a ki'in' ichi' ña kuní ka kuvj̄ a. ³⁹ Ndisu n̄i ka'án xto'o' e' xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te fariseo ndii, natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kuj̄t̄i'. Ndee naa yoo m̄ij̄' ndo', saakan' ña t̄ix̄in nimá ndo' ndii, chitu' vj̄' a xiin' m̄ij̄' ndi'i' ña n̄i xakui'na' ndo' xiin' ña nja'a ña xaa' ndo'. ⁴⁰ Ndo'ó ndii, te kuu' kaxi' nduu' ndo'. ¿Ñáá xini' ndo' ña Ndiosi n̄i xa'a' ñu'u' nde'j̄ ndo', te suvj̄ t̄u a n̄i xa'a' nimá ndo'? ⁴¹ Va'a ka ch̄indj̄ee' ndo' ne nda'vi kuu' xiin' iin kanii' nimá ndo', te kij̄' saq ndo' saakan' ndii, ndundoo' kanii' ndo'.

⁴² 'Ndisu ndo'ó, te fariseo ndii, chie va' tundo'o' kundoo' ndo' nda'a' Ndiosi, saakan' ña cha'vj̄ ndo' uxj̄ nu'ñi xata' j̄in ciento nu'ñi ña nduu' m̄j̄nu' menta, xiin' m̄j̄nu' ruda. Te saakan' tu' xaa' ndo' xiin' ndee ka yuva ña chi'i' ndo'. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndanj̄ ndo' Ndiosi. Ña kaq' n̄i kunj̄ a saxinú ndo', te saq na xaa' tu' ndo' ña jaan'.

⁴³ 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va' tundo'o' kundoo' ndo' nda'a' Ndiosi, saakan' ña xtanj̄ va' ndo' kundj̄ee' ndo' nuu' tej̄, tun' kuu' nuu', tun' ita' t̄ix̄in vj̄'e mii' nakayá ne yivi', te xtanj̄ tu' ndo' ña nakuatu' va'a ne yivi' ndo'ó ma'in' ya'vj̄ mii' chitu' kaa'.

⁴⁴ 'Ndo'ó, te fariseo, xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosi ndii, te xasuvi' xiin' m̄ij̄' nduu' ndo', te chie va' tundo'o' kundoo' ndo' nda'a' Ndiosi, saakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña kuvj̄ kunj̄ ne yivi' te' ndee xika' nja xata' a —n̄i kachj̄ a.

⁴⁵ 'Ikan' te n̄i ka'án iin te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosi xiin' a ndii:

—Tákui'e, kij̄' ka'án un' saakan' xiin' te kaq' ndii, ka'án kinj̄ tu' un' xiin' ndu —n̄i kachj̄ ra.

⁴⁶ 'Ikan' te n̄i ka'án ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosi ndii, chie va' tundo'o' kundoo' ndo' nda'a' Ndiosi, saakan' ña chituni' ndo' ña ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'án chuun' ndo' xiin' nja ña saxinú nja ña jaan', ndisu m̄ij̄' ndo' ndii, n̄i ndee xiin' iin ndaa' nuu' nda'a' ndo' kuni' tondj̄a ndo' ña jaan'.

⁴⁷ 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie vạ tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí. Sakan' ña xa'a ndo' ñaña' mii' ñu'u' ñu'u' nde'i te ñi ka'an tiakú tų'un Ndiosí, te ñi xa'ñi' te xii' yata' ndo'. ⁴⁸ Sakan' na kuii' xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña xini ndo' xa'a' ña jaan', te nakuitá ndo' kuento xiin' ña ñi xa'a te xii' yata' ndo' jaan'. Sakan' ña te jaan' ñi xa'ñi' ña'a', te ndo'ó xa'a ñaña' ra.

⁴⁹ 'Sakan' na kuii' ñi ka'an Ndiosí xiin' ña xini tuni mii' a ndii: "Tj'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tų'un i xiin' te nda'a' xa'a' i. Te sava te jaan' ndii, ka'ñi' ña'a' ndo', te sava tuku ra kundikun u'vi ndo' taxi' ña'a' ndo'", ñi kachi a. ⁵⁰ Sakan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi nuu' Ndiosí xa'a' nii' sakuu' te ñi ka'an tiakú tų'un a, ndee te ñi xi'i ndee kij' ñi xikandu'u' iin yivi'. ⁵¹ Nacha'vi ndo' ndee xa'a' ní' Abel, te ndee ní' Zacarias, te ñi xi'i tixin yukun' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó ne ndiee' iin yivi' vj'in, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan' sa Ndiosí.

⁵² 'Ndo'ó, te sanakuachi' tų'un nde'i Ndiosí ndii, chie vạ tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te kundani ña xa'a' Ndiosí, sakan' ña ñi ndee mii' ndo' kundani xa'a' Ndiosí, te ñi ndee taxi' tų' ndo' ña kundani inga ne yivi' xa'a' a —ñi kachi a.

⁵³ Kij' ndi'i ñi ka'an Jesús ña jaan' ndii, ñi xa'a' nasa'a' xava'a te sania'a tų'un nde'i Ndiosí xiin' te fariseo, te ñi xa'a' ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ki'in' ña'a' vixi. ⁵⁴ Ñi xa'a' ra sakan' ndee ñi te ka'an a iin ña kuvj' tjin kuachi' ña'a' ra.

12

Ka'an Jesús ña kundu u' e' ndee naa te fariseo (Mt. 10:26-27)

¹ Ikan' te ñi nakaya ki'in' mii' ne yivi' mii' iin' Jesús ndee xe'ni xa'a' ta'an' nja. Sakan' te ñi xa'a' a ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto xiin' mii' ndo' nuu' ña xasuvi' xiin' mii' te fariseo, ña nduu' ndee naa yuchi' levadura. ² Kuachi' ndii, sakuu' ña xaa' sje'e yoo ka ndii, nakoq' tuvi' a, te sakuu' ña yoo sje'e ndii, sakuu' ne yivi' kunj' a. ³ Te ndee ka ña ñi ka'an ndo' ñu'u' ndii, iin' ke'in' xachi' natuvj' a nuu' ne yivi', te sakuu' ña ñi ka'an yaa' ndo' tixin iin' vj'e ndasi ndii, ka'an ndoso' ti'e' ne yivi' a ndee xini' vj'e —ñi kachi a.

Küyivi' e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuni a kuyivi' e' (Mt. 10:26-31)

⁴ Te ñi ka'an ka Jesús ndii:

—Ndo'ó, te xini ta'an' xiin' i ndii, ka'an i xiin' ndo' ña küyivi' ndo' te kuvj' ka'ñi' ñu'u' nde'i ndo', sakan' ña koo' a kuvj' saq ka ra xiin' ndo' so'o' ndi'i. ⁵ Ndisu ka'an i xiin' ndo' yoo kuni a kuyivi' ndo'. Kuni a kuyivi' ndo' ña kumi' ndiee' te ti'vi' a ndo'ó vj'e ndjaya' kij' xa ñi xi'i' ndo'. Uun' ndo', ña jaan' kuni a kuyivi' ndo'. ⁶ Xini sakuu' e' ña kuvj' sata' e' u'un' ta'an' saq xiin' sie kuiti' xu'un' kuachi', ndisu Ndiosí ndii, xini a xa'a' i'in' ti' jaan'. ⁷ Te saq ka vj' tų' ndo'ó ndii, ndee jxi' xini' ndo' xini a saq ta'an' kuu'. Sakan' na kuii' küyivi' ndo', sakan' ña ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saq.

Na ndiee yu'u' e' nuu' ne yivi' ña nduu' e' kuenta Jesús (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Te ka'an tų' i xiin' ndo' ña yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee' yu'u' tų' yu'u', ña nduu' tų' te yivi', nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu'

Ndiosí, xa'a' ne jaan'. ⁹ Ndisu yoo ka ka'an ña xini nja yu'u' ndii, ka'an tu yu'u nuu' angele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña xini i ne jaan'. ¹⁰ Te yoo ka kanja'a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, koo ka'nu' iní Ndiosí xa'a' nja. Ndisu yoo ka kanja'a xa'a' Espíritu Santo ndii, koo' ka'nu' iní a xa'a' nja. ¹¹ Te kii' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' nakaya e', uun kii' kundjaka ra ndo'ó vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi, uun kii' kundjaka ra ndo'ó nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' ndii, kundj'ni ndo' ndee ña nakujin ndo' nuu' te jaan'. Ni ndee kundj'ni tu ndo' saa ka'an ndo' nuu' ra, ¹² sakan' ña kii' xaa hora ña nakujin ndo' ndii, mii' Espíritu Santo sania'a ndo'ó ndee ña kuni a ka'an ndo' —ni kachj a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndjqa xa'a' iin te vika', te küu' kaxi'

¹³ Ikan' te ni ka'an iin te iin' tein ne kua'a' xava'a jaan' ndii:

—Táku'e, ka'an un' xiin' ñani i na nata'vi' ra ña'a ndu ña ni ndoo nda'a' i ni xaa yuva' ndu —ni kachj ra.

¹⁴ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te yivi', süu' te xa'nú kuachi nduu' yu'u nuu' ndo', ni ndee süu' te nata'vi' ña'a tu nduu' i nuu' ndo' —ni kachj a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo' nuu' sakuu' ña ndioo' iní va ne yivi' xa'a', te kuxjoo ndo' nuu' a, sakan' ña süu' xa'a' ña kumi' ne yivi' kua'a' ña'a te ndiaa ya'vi' kivi' ñuu nja —ni kachj a.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús iin ña ka'an ndjqa xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ni yoo iin te vika' ndii, kua'a' va ña savi' ni nakaya ra nuu' ñu'u' ra.

¹⁷ Te ni xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa tu e' xiin' sakuu' ña savi' kaa', sakan' ña ñani mii' taxa'a e' e'?", ni kachj ra. ¹⁸ Sakan' te ni ka'an ka ra xiin' nimá ra ndii: “Xa xini i ndee ña saa e'. Sanduva e' yaka e', te kasa'a e' ña na'nu' ka, te ikan' taxa'a e' sakuu' ña savi' kaa' xiin' sakuu' ña'a ña kumi' e'. ¹⁹ Sakan' te ka'an i xiin' nimá i ndii: Nimá mii' i, kua'a' va ña'a ni taxa'a e' xa'a' kua'a' va kuiya. Ña jaan' na kuii' nandiee' e', te kuxj e', te koo' e', te sasana' xiin' mii' e'”, ni kachj ra. ²⁰ Ndisu ni ka'an Ndiosí xiin' te jaan' ndii: “Yo'ó, te küu' kaxi', ñuu vjtin kuvj un', te sakuu' ña'a ña ni taxa'a un' ndii, ¿yoo ña'a kunduu a?”, ni kachj Ndiosí xiin' ra. ²¹ Sakan' kundo'o tu ne taxa'a ña vika' xa'a' mii' nja, ndisu nda'vi kuu' nimá nja nuu' Ndiosí —ni kachj a.

Xito' Ndiosí yoo', ne nduu' si'e a

(Mt. 6:25-34)

²² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, kundj'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo' te kutjaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña ku'nu' ndo'. ²³ Kuachi ndii yoo ña ka'nu' ká xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a' ñu'u' nde'j e' te sakan' toto ña ni'nu' e'. ²⁴ Chuun xa'a' va ndo' saa xa'a' tjaka'. Ti' jaan' ndii, chí'i' ri', te nakaya tu ri' ña savi', te taxa'a' tu ri' a yaka, ndisu Ndiosí xamaní' ña'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' tjaka' jaan'. ²⁵ Ndo'ó, ne ndi'ni xava'a ndii, kuvj ndasasukun xiin' mii' ka ndo' ni ndee iin kondoo nda'a'. ²⁶ Te naa' kuvj saa ndo' ña kualí kuso'o jaan' ndii, ¿ndichun ndi'ni ndo' xa'a' inga ña'a'?

²⁷ Chuun xa'a' ndo' saa xa'nu' ita lirio. Itá jaan' ndii, xachuun' a, te künu' a toto. Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña ni ndee rey Salomón ni ni'nu' toto ndatun' va ndee naa ndatun' itá jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu

ra. ²⁸ Naa' sakan' xandatun' Ndiosí ita, ña yoo xa'a' ku'u, ña ita' vi'tin, te tiaa' xixi a nuu' ñu'u ndii, saa ka vi' tu ndo'ó taxí a ña va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va jin' ndo' xini ña'a' ndo'. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kundí'ni ndo' xa'a' ña kuxi ndo' ni ndee xa'a' ña ko'ó ndo', sándi'ni xiin' mií' ndo' xa'a' ña jaan'. ³⁰ Kuachí ndii sakuu' ña jaan' xika' nduku' ne nduu' kuenta jin yivi', ndisu ndo'ó ndii, xa xini yuva' e' Ndiosí ña kuni ña jaan' nuu' ndo'. ³¹ Ndee chaa' ka nduku' ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo', te taxí tu a sakuu' ña jaan' nda'a' ndo'.

Ka'an Jesús xa'a' ña kayá e' ña vika' e' ndivi'
(Mt. 6:19-21)

³² Kuän yi'vi ndo' tee' ndee köo' kua'a' ndo', mbee mji' i, sakan' ña yuva' e' Ndiosí ndii, va'a kuni a, te taxí a ña ka'ndia chuun' ndo' xiin' a. ³³ Xiko' ndo' ña kumi' ndo', te taxí ndo' xu'un' a nda'a' ne kuni a nuu', taxa'a ndo' ña vika' ndo' ndivi' mií' köo' kivi' kuyata' a, ni ndee köo' kivi' tu ndi' a, ni ndee küvi' ki'vi' tu te kui'na' te na'in ra a, ni ndee kuxi küvi' sativi' ña'a'. ³⁴ Kuachí ndii mií' yoo ña vika' ndo' jaan' yoo tu nimá ndo' —ni kachi a.

Ka'an Jesús ña kuni a kunduu e' ndee naa ne xika' nuu ne yoo tu'va

³⁵ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Koo tu'va va ndo' sakuu' ichi', kotijn kutu' toko' ndo', kotuun na tuún tu kaá tuún nuu' ndo'. ³⁶ Kunduu ndo' ndee naa ne xika' nuu', ne ndiatu' xto'ó nja ki' nandiko' ra ki' ndi' ña tunda'a', sakan' te ki' xaa' te jaan', te sakan' ra yi'e' ndii, achi va nunia' nja yi'e' jaan' nuu' ra. ³⁷ Va'a va kiee ne xika' nuu' jaan' ki' kuni xto'ó nja ña ndiatu' tu'va ña'a' nja ki' nandiko' ra. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, satiin kutu' ra toko' ra, te tandjee ra ne jaan' nuu' mesa, te taxí ra ña kuxi nja. ³⁸ Tee' ndee nandiko' ra xakuyatin' tondja na ñu, uun kuaxi kitú', te kuni ra ndee' tu'va ne xika' nuu' jaan' ndiatu' ña'a' nja ndii, va'a va kiee nja. ³⁹ Ndisu kuni a kundani ndo' ña yo'ó, naa' xini jin te xiin' vi'e' ndee hora ki'vi' jin te kui'na' vi'e' ra ndii, koo tu'va ra te taxí ra saku'na' te jaan' ña kumi' ra. ⁴⁰ Sakan' tu ndo'ó ndii, koo tu'va ndo', sakan' ña xini ndo' amaá nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús saq xaa' uvi ta'an te xika' nuu'
(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, zñaá ka'an un' ña ka'an ndiaa jaan' nuu' ndu'u kujti', uun ñaá ka'an tu un' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi'? —ni kachi ra.

⁴² Sakan' te ni ka'an xto'ó e' xiin' ra ndii:

—Naa' yoo jin te xika' nuu', te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'ó ra, te ka'ndia chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'ó ra jaan', te taxí ra ña kuxi' te jaan' sava ni hora ña kuni a. ⁴³ Va'a va keta te ndiso' chuun' jaan' naa' ki' nandiko' xto'ó ra jaan', te kuni ra ña xaa' te jaan' chuyun jaan'. ⁴⁴ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, taxí xto'ó jaan' ña ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ña kumi' ra. ⁴⁵ Ndisu naa' ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuy kuachi' va xto'ó e' te nandiko' a", kachi ra, sakan' te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'ó jaan', ña'a' xiin' tiaa, te xa'a' ra kuxi' saka ra, te ko'ó ndii' ra ndee xin' ra, ⁴⁶ te nandiko' xto'ó jaan' kivi' ña köo' a naá nimá ra xiin' hora ña xini ra, te sando'o' u'vi xava'a ña'a' xto'ó jaan', te skoni' ña'a' a mií' ñu'u' inga ne xachuun' ndaku. ⁴⁷ Te ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuni

xtó'ò nja, ndisu sätu'va xiin' mji' nja, te xää' tu nja ña kuní xtó'ò nja ndii, kaxi' kua'a' xava'a nja. ⁴⁸ Ndisu ne xika' nuu', ne xini ndee ña kuní xtó'ò nja, te ni xaa nja ña vä'a ndii, sie kaxi' nja. Kuächj ndii, yoo ka ni natjin kua'a' chuun ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, xa'a' kua'a' ña'a nakan a kuenta nuu' nja. Te yoo ka ni kujinj kua'a' a ni xinj a ndii, xa'a' kua'a' ka ña'a nakan a kuenta nuu' nja.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús
(Mt. 10:34-36; Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁴⁹ Ni xaa j te sandatin j ñu'u jin yivi', te saa ka vi' kuní nimá j ña xa xixi a. ⁵⁰ Ndisu kuní a ña kundó'ò j jin tundo'ò' chie va, te kuvj j, te ndo'o' va nimá j ndee xinu tundo'ò' jaan'. ⁵¹ ¿Náá xanini ndo'ó ña ni xaa j te natandje manj' i ne yivi' jin yivi'? Ka'an j xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii ni xaa j te nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' j. ⁵² Kuächj ndii, ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, jin xaan' mii' ndiee' u'un ta'an ne yivi' ndii, nata'vi' ta'an' nja, sakan' ña unj ta'an nja kunduu' kuenta j, te uvj ta'an nja kasi'e kunj ne jaan'. Uun kunduu' uvj ta'an nja kuenta j, te unj ta'an nja kasi'e kunj ne jaan'. ⁵³ Sakan' ña yuva' ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' tiaa si'e ra, te tiaa si'e ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' yuva' ra. Te ña' nduu' sj'i' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' ña'a' si'e a', te ña'a' si'e ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' sj'i' a'. Te ña' tiso ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' xanu' a', te ña xanu' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' tiso a' —ni kachj a.

⁵⁴ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' kua'a' va jaan' ndii:

—Kij' xito' ndo' nuta' viko' mii' ketá ñu'u ndii, ka'an ndo' ña kuvun savj', te kuun' xna'a ra'. ⁵⁵ Te kij' xika' tachj' ña kuaxj su'ma' jin yivi' ndii, ka'an ndo' ña kuvj i'ni va, te kuu' i'ni xna'a. ⁵⁶ Ndo'ó, ne xasuvi' xiin' mji' ndii, kundanj ndo' saa xachuun' ndivi' xiin' ña xka'ndiá nuu' ñu'u' jin yivi'. Ndisu ndichun na chuun xa'a' ndo' ndee ña xka'ndiá yo'o' kivi' vitin xaa' yu'u.

Ka'an Jesús ña naqoo e' ña manj' xiin' ne xika' kuächj xiin' e'
(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Saa tu kuvj saa kuenta mii' ndo', te nakunj ndo' ndee ña nduu' ña ndaku? ⁵⁸ Kij' chindu'u' jin ne yivi' kuächj xa'a' ndo', te kua'an ndo' xiin' nja vi'e kuächj ndii, saa ndo' ña nduxa' te naqoo ndo' ña manj' xiin' ne jaan' kij' kua'an ndo' ichi', saa jin kij' kañuu nja ndo'ó, te ku'un ndjaka nja ndo'ó ndee nuu' te xa'nú kuächj, te te jaan' ku'un ndjaka ndo'ó nda'a' te xiin', te te xiin' jaan' taan' ndo'ó ndee vi'e kaa. ⁵⁹ Te ka'an j xiin' ndo' ña koo' kivi' ketá ndo' ikan' ndee nacha'vj ndo' sakuu' ña kuní a cha'vj ndo' —ni kachj a.

13

Kuní a namq e' nimá e' nuu' Ndiosí

¹ Te kij' sakan' ndii, ni xaa ndia'vi' ne yivi' ndatu'un' nja nuu' Jesús xa'a' ña ni nasaka' Pilato ní' ndia'vi' te Galilea, xiin' ní' kiti' ña ni nasoko' ra nuu' Ndiosí. ² Sakan' te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—¿Náá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuächj ndiso' te Galilea jaan' te sakan' inga te ñuu' ra na ni ndo'ò ra sakan'? ³ Ka'an j xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundó'ò tu ndo'ó naa' nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuächj ña xaa' ndo'. ⁴ Naka'an' ndo' xa'a' ne xa'un unj ta'an, ne ni xij' kij' ni nduvá vi'e sukun ña nani' Siloé. ¿Náá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuächj ndiso' ne jaan' te sakan' inga ne ñuu' Jerusalén? ⁵ Ka'an j xiin' ndo' ña

süü' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundö'ö tü ndo'ó naa' nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuächí ña xaa' ndo' —ñi kachí a.

Sania'á Jesús xa'a' iin tun' higo, tun' kōo' nduu' kuun' nda'a'

⁶ Sakan' te ñi ka'an Jesús iin ña ka'an ndiiaa ndii:

—Iin te yivi' ndii, kumi' ra iin tun' higuera iin xaan' mii' ñi nachí i ra yo'o' uva. Te ñi xa'an ra xito' ra naa' yoo nduu' nda'a' nu'. Ndisu kōo' a iin'. ⁷ Sakan' te ñi ka'an ra xiin' te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Koto un', xa uní kuyá kuaxí i koto i naa' iin' ndoko' nda'a' tun' higuera yo'o', ndisu kōo' a iin' nda'a' nu'. Ndeë chaa' ka ka'ndia un' nu', te kási saka nu' nuu' ñu'u' i”, ñi kachí ra. ⁸ Sakan' te ñi ka'an te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Tákui'e, taxí un' na ndoo ka nu' ndee kuyá vitin, te katia i saa xinunduu' xa'a' nu', te taan' i mi'in' te'i. ⁹ Te naa' kuun ndoko' nda'a' nu' kuyá ki'in ndii, va'a. Ndisu naa' kōo' a kuun ndii, ka'ndia i nu'”, ñi kachí te jaan' —ñi kachí Jesús.

Sq'o' ñi xaa' a kii' ñi sanda'a Jesús iin ña'a' ña' ñi kutoso

¹⁰ Unta' iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, sania'á Jesús ne yivi' tixin iin vi'e mii' nakayá ña. ¹¹ Te ikan' ka'ñi iin ña'a', ña' xa kua'an xa'un uní ta'an kuyá ña kuni kuví a' xaa' iin ña ndiva'a. Ña' jaan' ndii, ñi kutoso va' a', te ndeë sie kuví ndunda'ku a'. ¹² Kii' ñi xini ña'a' Jesús ndii, ñi kana ña'a' a, te ñi ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakui'e, xa ñi sejin' un' nuu' kui'e ña ndo'o' un' —ñi kachí a.

¹³ Sakan' te ñi tandieë a nda'a' a xata' a', te xaka'an e', te ñi ndunda'ku a', te ñi xaka'nu' a' Ndiosí. ¹⁴ Ndisu te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e jaan' ndii, xi'é va' ra xa'a' a ña ñi sanda'a Jesús ña'a' jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' jaan'. Te ñi ka'an ra xiin' ne yivi' ndii:

—Yoo iñu ta'an kivi' ña xachuun' e'. Kivi' jaan' kixin ndo' te sanda'a te kaa' ndo'ó, te kixin ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ñi kachí ra.

¹⁵ Sakan' te ñi ka'an xtō'o' e' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii', i'in ndo' ndaxin' sindiki' sana ndo' uun mburru sana ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' e', mii' ita' ri' xaxí ri' ña'a', te kua'an ndo' xiin' ri' te kō'o' ri' tikuí. ¹⁶ Te ña'a' yo'o' ndii, sjani' xika' Abraham nduu' a', te xa kua'an xa'un uní kuyá tiin' ña'a' kui'e yo'o' xaa' ña ndiva'a. Sakan' na kuuí va'a nduu' a ña ndaxin' a' nuu' kui'e ña ndo'o' a' kivi' sábado, ña xinandiee' e', te nda'a' a' —ñi kachí a.

¹⁷ Kii' ñi ka'an Jesús ña jaan' ndii, ñi saka'an' a sakuu' ne xtāni ña xaa' a. Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, va'a ya'a kuni nimá ña xa'a' sakuu' chuun ka'nu' ndatun' koo' chukuu' ña ñi xaa' a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiiaa xa'a' ndikin' ma'a' ña nani' mostaza (Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Te ñi ka'an tü Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña xiin' va'a ka nakata e', te kuví kundani ndo' a? ¹⁹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndeë naa ndikin' mostaza, ña ñi ki'in iin te yivi', te ñi chí'i ra a mii' xika' ra. Te kii' ñi xa'nu' a jaan' ndii, ñi kuü chie ka itun' a. Te ndeë saa, ti' ta'nu' ndivi', kuví kundiee' kati' nda'a' nu' —ñi kachí a.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiiaa xa'a' yuchi' levadura (Mt. 13:33)

²⁰ Ñi ka'an tü a ndii:

—¿Ndee ña ñakata j xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te kundañi ndo' a? ²¹ Nduu' a ndeë naa yuchi' levadura kij' ki'in' jin ña'a' a, te nasaka' a xiin' unj ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'ví pachj a sakuu' ixan' —ñj kachj a.

Sania'á Jesús ña kuni a sandiee' e' te ndi'vi e' yi'e' tein' kuenta ndivi'
(Mt. 7:13-14,21-23)

²² Kij' kua'an Jesús ichi' ñuu' Jerusalén ndii, sania'á a tu'un Ndiosí j'in ñuu' xiin' nda'a' a ña ñu'u' yu'u' ichi' jaan' mii' xka'ndiá a kua'an a. ²³ Te jin ne yivi' nj ndatu'un' ña'a' ndii:

—Tákui'e, ¿ñáá ndia'vi' kuñi' ne yivi' kakú nuu' kuachj ñj? —ñj kachj ñj xiin' Jesús.

Sakan' te nj ka'an a xiin' ne yivi' ndii:

²⁴ —Sandiee' va ndo'ó, te ko'ñj ndo' yi'e' tein', sakan' ña ka'an j xiin' ndo' ña kua'a' va ne yivi' nanduku' saa saa ñj, te ndi'vi ñj yi'e' tein' jaan', ndisu kúvi xka'ndjã ñj. ²⁵ Kij' sakan' ndii, ndondichj te xiin' vi'e, te ndašj kutu' ra yi'e' jaan' nuu' ndo'. Sakan' te ndo'ó, ne ita' ki'e ndii, sakan' ndo' vitu' yi'e' te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Tákui'e, tákui'e, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu”, kachj ndo'. Te ka'an te jaan' xiin' ndo' ndii: “Xini j yoo nduu' ndo'”, kachj ra. ²⁶ Sakan' te xa'a' ka'an ndo' ndii: “Nj xixj ndu, te nj xj'j ndu xiin' un', te nj sania'á un' ndu'u ya'ya mii' ndiee' ndu”, kachj ndo'. ²⁷ Ndisu ka'an nj tukuu' te xiin' vi'e jaan' xiin' ndo' ndii: “Xa ka'an j xiin' ndo' ña xini j yoo nduu' ndo'”. Kuan sakuu' ndo'ó, ne xaa' ña ñj'a'a”, kachj ra. ²⁸ Te ikan' kuaku' u'vj ndo', te ke'j vi' ñakaxi' nu'u' ndo' kij' kuni' ndo' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob xiin' sakuu' te nj ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndiee' ra mii' xa'ndia chuun' a, te kij' kuni' tu' ndo' ña ndo'ó ndii, ki'e' nj ndoo' ndo'. ²⁹ Sakan' ña kixin' kua'a' ne kjeë mii' keta' ñu'u, xiin' mii' keta' ñu'u, xiin' su'ma' jin yivi', xiin' xini' jin yivi', te kundiee' ñj nuu' mesa, te kuxj ñj mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ³⁰ Sava ne nduu' ne nuu' vitin' ndii, ne so'o' ndi'i' kunduu' ñj kij' sakan'. Te sava ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin' ndii, ne nuu' kunduu' ñj kij' sakan' —ñj kachj a.

Xaku' Jesús xa'a' ñuu' Jerusalén
(Mt. 23:37-39)

³¹ Xa kivi' sakan' nj ndeku'e ndia'vi' te fariseo, te nj ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Kua'an keta' yo'o' te ku'un un', sakan' ña kuni ka'ñj' Herodes yo'ó —ñj kachj ra.

³² Sakan' te nj ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ingui jaan' ña vitin' xiin' tiaa' ndii, tava' j ña ndjva'a nimá ne yivi', te sanda'a j ne kuni kuvj, te kivi' ña unj saxinu' j chuun' nuu' j. ³³ Ndisu vitin', tiaa', xiin' isa ndii, kuni a ña kua'an na kua'an j ichi' ña kua'an ñuu' Jerusalén, sakan' ña xata'an ña kuvj jin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí inga ñuu, ña nduu' ñuu' Jerusalén. ³⁴ Ndo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu' Jerusalén, ne xa'ñj' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndeë kuvj ra. Ki'in' va ichi' nj kuni j ndasa'in j ndo'ó ndeë naa xaa' jin nduxi' ña ndasa'in' ri' nduxi' kual' si'e ri' tixin' ndixin' ri', ndisu nj xiin' ndo'. ³⁵ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, nduxin' ñuu' ndo', te ka'an tu' j xiin' ndo' ña kuni' ka' ndo' yu'u ndeë xa' kivi' ña ka'an ndo' xa'a' j ndii: “Sañu'u' va xt'o'o' e' Ndiosí ña kuaxj kuenta a”, kachj ndo' —ñj kachj Jesús.

14

So'q' nĭ xaq' a kij' nĭ sãnda'a Jesúš ĩn te kumi' kuiñu kui'e

¹ Unta' ĩn kivi' sãbado, ña xinãndiee' ne yivi' ndii, ĩn te fariseo, te xa'ndia chuun' ndii, nĭ xaka' ra Jesúš te kun kuxĭ a vĭ'e ra. Te sava' tuky' ra ndiee' ĩkan' xito' maña' ra Jesúš. ² Te nuu' a jaan' nĭ yoo' ĩn te yivi', te kumi' kuiñu kui'e. ³ Sakan' te nĭ ka'an' Jesúš xiin' te sanakuachi' tu'un' ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii:

—¿Ñáá va'a nduu' a nuu' tu'un' ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuvĭ kivi' sãbado, ña xinãndiee' e'? —nĭ kachĭ a.

⁴ Ndisu' nĭ nakujĭn' ra, sakan' te nĭ tondĭa' nda'a' a te kuni kuvĭ jaan', te nĭ sanda'a' ña'a' a, te nĭ ndei' ña'a' a. ⁵ Te nĭ ka'an' a xiin' te yivi' jaan' ndii:

—Naa' sakan' te ĩn ndo'ó nĭ nama' ĩn mburru' uun' ĩn sĭndikĭ' sana' ndo' ĩn pozo' kivi' sãbado, ña xinãndiee' e' ndii, ¿ñáá xtã'ni' ki'ĭ' ndo' ri'? —nĭ kachĭ a.

⁶ Te koo' a nĭ kuvĭ nakujĭn' ra nuu' a.

So'q' nĭ ka'an' Jesúš saq' e' kij' kua'an' e' mii' yoo' ĩn vĭko'

⁷ Te kij' xito' Jesúš saq' nakaxin' ne yivi', ne nĭ xaa' vĭko' jaan', teĭ tun' kuu' nuu' mii' kundĭee' nĭa, te nĭ ka'an' xiin' nĭa' ĩn ña' ka'an' ndĭaa' ndii:

⁸ —Kij' tatu' ĩn ne yivi' ndo'ó ĩn vĭko' ña' tunda'a' ndii, kundĭee' ndo' nuu' teĭ tun' kuu' nuu', saq' ĩn kij' nĭ tatu' nĭa' ĩn te ka'nu' ka' te sakan' ndo'ó, ⁹ te kij' xaa' te jaan' ndii, kĭxin' te nĭ tatu' ndo'ó jaan', te ka'an' ra xiin' ndo' ndii: “Taxĭ teĭ ñaa' kund'u' te yo'ó”, kachĭ ra. Te sakan' kũchani' ndo', te kun kund'u' ndo' nuu' teĭ nda'vi' so'q'. ¹⁰ Ndisu' kij' tatu' ne yivi' ndo'ó vĭko' jaan' ndii, va'a' ka' kund'u' ndo' nuu' ĩn teĭ nda'vi' so'q', sakan' te kij' kĭxin' te nĭ tatu' ndo'ó ndii, ka'an' ra xiin' ndo' ndii: “Chee' kua'a, xka'ndĭa' un', te kund'u' un' teĭ kuu' nuu' kaa'”, kachĭ ra. Te sakan' natĭin' ndo' ña' tiin' ka'nu' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' jaan'. ¹¹ Sakan' ña' yoo' ka' xachié xiin' mĭi' ndii, sanuu' ña'a' Ndiosí. Te yoo' ka' sanuu' xiin' mĭi' ndii, sachié ña'a' a —nĭ kachĭ a.

¹² Sakan' te nĭ ka'an' tu' Jesúš xiin' te fariseo, te nĭ tatu' ña'a' jaan' ndii:

—Kij' kasa'a' un' vĭko', te taxĭ un' ña' xaxĭ' ĩn ke'in' uun' xakuaa' ndii, tatu' un' ne xinĭ ta'an' xiin' un', nĭ ndee' ñanĭ un', nĭ ndee' ne ĩn kuu' xiin' un', nĭ ndee' ne vika', ne ndiee' ya'tĭn' vĭ'e un', saq' ĩn kij' tatu' tu' ne jaan' yo'ó te kuxĭ un', te xa' ña' jaan' kui'tĭ' kunduy' ya'vi' un'. ¹³ Ndisu' kij' kasa'a' un' ĩn vĭko' vĭ'e un' ndii, ka'na' un' ne nda'vi' kuu', xiin' ne kui'e nda'a' uun' xa'a', xiin' ne kuvĭ kaka', xiin' ne kui'e ndũchi' nuu' kui'tĭ', ¹⁴ te xiin' ña' jaan' sañu'u' Ndiosí yo'ó, sakan' ña' ne jaan' ndii, kuvĭ tatu' nĭa' yo'ó te kuxĭ un' vĭ'e nĭa, ndisu' yo'ó ndii, natĭin' un' ĩn ña' va'a' nda'a' Ndiosí kij' natĭiakũ ne yoo' ndaku' nimá nuu' a —nĭ kachĭ a.

Yo'ó ka'an' Jesúš xa'a' te nĭ tatu' kua'a' ne yivi', ne ku'un' vĭko' vĭ'e ra (Mt. 22:1-10)

¹⁵ Kij' nĭ xinĭ so'q' ĩn te ndu'u' ĩkan' ña' jaan' te nĭ ka'an' ra ndii:

—Sañu'u' va' Ndiosí yoo' ka' kuxĭ vĭko' ndĭivi' mii' xa'ndia' chuun' a —nĭ kachĭ ra.

¹⁶ Sakan' te nĭ ka'an' Jesúš xiin' ra ndii:

—ĩn te yivi' ndii, nĭ ka'an' tunĭ ra ña' sava'a' ra kua'a' va' ña' xaxĭ' xa'a' xakuaa', te kua'a' va' ne yivi' nĭ tatu' ra. ¹⁷ Te kij' xa' yoo' tu'va' ña' xaxĭ' xakuaa' ndii, nĭ tĭ'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra, te ka'an' ra xiin' ne jaan' ndii: “To'q' ndo', sakan' ña' xa' yoo' tu'va' sakuu' a”, nĭ kachĭ ra. ¹⁸ Ndisu' sakuu' nĭa' nĭ xa'a' xikán' ña' ka'nu' ĩnĭ nuu' te jaan'. Ne nuu' nĭ ka'an' ndii:

“Sakan' ni sata' i jin ñu'u, te ña jaan' kuni kun koto j. Saa un' ña va'a, te koq ka'nu' in' un' xa'a' i”, ni kachi ña. ¹⁹ Te inga ña ni ka'an ndii: “Ni sata' i u'un na'a toro, te ti' jaan' kun koto j saa xachuun' ri'. Saa un' ña va'a, te koq ka'nu' in' un' xa'a' i”, ni kachi ña. ²⁰ Te inga ña ni ka'an ndii: “Sakan' ni tunda'a' i, sakan' na küvi ku'un i”, ni kachi ña. ²¹ Ni nandiko' te xika' nuu' jaan', te ni ka'an ra sakuu' ña jaan' xiin' xto'o ra. Te ni nasaa' te xiin' v'e jaan', te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra jaan' ndii: “Kua'an ki' sakuu' ya'ya ka'nu' xiin' ya'ya tein', te naka un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a', xiin' ne kui'e xa'a', xiin' ne kui'e nduchi' nuu'.” ²² Ki' ndi' i ni saxinu' ra ña ni ka'an xto'o ra jaan', te ni ka'an ra ndii: “Taku'e, xa ni saxinu' i saa ni ka'an un' xiin' i, ndisu ndoo ndoso' ka mi' kundje'e ne yivi'”, ni kachi ra. ²³ Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an ichi' ka'nu' xiin' ichi' ku'u, te ka'an ndje'e un' xiin' ne yivi' na kixin' ña, te kutu' v'e i. ²⁴ Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña ndee jin ne yivi', ne ni tatü nuu' i jaan' ndii, tax' i kuxi ña vjko' v'e i, ndo'”, ni kachi xto'o jaan' —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús ndee ña kuni a saa e', te kundikun e' ichi' a
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Kua'a' va ne yivi' kua'an xiin' Jesús, te ni nandiko' kuin a, te ni ka'an a xiin' ña ndii:

²⁶ —Naa' kuni kundikun yoo ka ichi' yu'u, te kundani ya'a ka ña yuva' ña, xiin' si' i ña, xiin' ña' si' i ra, xiin' si' e ña, xiin' ñanj ra, xiin' tiaa ta'an ña, xiin' ña'a' ta'an' ña, xiin' ndee kivi' ñuu' mji' ña te sakan' yu'u ndii, küvi kunduu' ña ne ndikun ichi' i. ²⁷ Yoo ka küni kundoo' ndee naa kundoo' yu'u nuu' krusin, te kundikun ña yu'u ndii, küvi kunduu' ña ne ndikun ichi' i. ²⁸ Saa e' kuenta ña kuni kasa'a' jin ndo' o jin v'e sukun. ¿Ñaa süu' xi'na kunduu' ndo', te natava' ndo' kuenta saa kuu' xu'un' kuni a ka'ni' ndo' te xinu' v'e jaan'? ²⁹ Naa' saa' ndo' sakan', te xa'a' ndo' sakanian' ndo' xa'a' v'e jaan', te küvi saxinu' ndo' a ndii, xa'a' ne yivi' sandi' i ña xiin' ndo' ³⁰ ka'an ña ndii: “jjan'! Te kaa' ndii, sie ni xanin' ra, sakan' ña ni xa'a' ra xa'a' ra v'e, te ni küvi saxinu' ra a”, kachi ña.

³¹ Uun saa e' kuenta ndii, yoo jin rey, te kumi' ra ux' mi' kujti' te xiin'. Te kuni a ña kunta'an' ra xiin' tukü rey. Ndisu inga rey ndii, kumi' ra oko mi' te xiin'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ña nuu' ndii, kuni a kunduu' te kumi' ux' mi' te xiin' jaan', te natava' ra kuenta naa' küvi kanando ra te kumi' oko mi' te xiin' jaan'. ³² Te naa' natava' ra kuenta ña küvi kanando ña'a' ra ndii, sakan' te tjanu' ra jin ti' v'e te yivi' te nakan' ra ña man' nuu' tukü rey jaan' ki' ndee xika' kuaxi te jaan'. ³³ Sakan' na kuvi' yoo ka küni nakoq sakuu' ña kumi' ña ndii, küvi kunduu' ña ne ndikun ichi' i.

Sania'a Jesús ña vä'a ka jin' ki' tvi' a
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Jin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' ndi'i' ña u'va a ndii, koo' a küvi saa e' te nduu' u'va a. ³⁵ Ni ndee vä'a ka a kunduu' tatan' ña nasaka xiin' ñu'u, ni ndee vä'a tu a ko'ni' e' nuu' si'vi' te ka'ni' a xiko' xa'an, ndee ña kui'ta kujti' nduu' a. Ndo'o, ne xini so'o ndii, chuun' xa'a' va' ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

¹ Kij' sania'á Jesús iin' a ndii, kua'a' vā tē kendiaa' yā'vi xa'a' űuū Roma xiin' kua'a' tū nē kā'án vā'a nē yivj' xa'a' nī ndēkuiē nuu' a tē kunj' so'ō tū űā'a' nja. ² Sakan' tē nī xa'a' ka'án kui'e tē fariseo xiin' tē sania'á tū'ūn ndei' Ndiosí xa'a' Jesús ndii:

—Tē xini ta'an' xiin' nē xaa' kuāchj' nduu' tē kaa', tē ndēē xixi' rā xiin' nja —nī kachj' rā.

³ Sakan' tē nī ka'an' Jesús űā ka'án ndiaa' yo'o' nuu' rā ndii:

⁴ —Naa' sakan' tē kumi' jīn ndo'ó ciento mbee, tē nī xitā jīn ri' ndii, ħñáá nākoō ndo' ti' kumi' xīko xa'un kumi' jaan', tē ku'un nanduku' ndo' ti' nī xitā jaan' ndēē nā'in ndo' ri'? ⁵ Tē kij' nā'in ndo' ri' ndii, nakuatīa' vā nimá ndo', tē ħjindu'ū' ndo' ri' soko ndo'. ⁶ Tē kij' xaa' ndo' vj'e ndo' ndii, nakaya' ndo' nē xini ta'an' xiin' ndo', xiin' nē ndiee' yatīn, tē ka'an' ndo' xiin' nja ndii: "űā'a' ndo' vj'e j, tē kundjēē sij' sakuu' e', sakan' űā xa' nī nā'in j mbee sanā j, ti' nī xitā", kachj' ndo'. ⁷ Ka'án j xiin' ndo' űā nīi' sakan' tū vā'a kuni sakuu' űā ndiee' ndjivi' xa'a' jīn nē xaa' kuāchj' kij' nama' nja nimá nja xa'a' kuāchj' űā xaa' nja, tē sakan' xa'a' kumi' xīko xa'un kumi' nē tuu űā nē ndaku nimá nduu' nja nuu' Ndiosí, tē kuni a namā nja nimá nja.

Ka'án Jesús jīn űā ka'án ndiaa' xa'a' jīn xū'un' yuu' űā nī xitā

⁸ 'Uun saā e' kuenta ndii, jīn űā'a' kumi' uxj' ta'an' xū'un' yuu' plata, tē nī xitā jīn ndaa' a ndii, ħñáá nākun' a' jīn kaa' tuún, tē na'ivi' a' tē kaka' ndi'j' a' nanduku' a' a' kani' tūxīn vj'e ndēē nā'in a' a'? ⁹ Tē kij' nā'in a' xū'un' jaan' ndii, nakaya' a' nē xini ta'an' xiin' a', xiin' nē ndiee' yatīn vj'e a', tē ka'an' a' xiin' nja ndii: "űā'a' ndo' vj'e j, tē kundjēē sij' sakuu' e', sakan' űā xa' nī nā'in j xū'un' j űā nī xitā", kachj' a'. ¹⁰ Ka'án j xiin' ndo' űā jīn sakan' tū vā'a kuni āngele, űā xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' jīn nē xaa' kuāchj' kij' nama' nja nimá nja —nī kachj' a'.

Ka'án Jesús jīn űā ka'án ndiaa' xa'a' jīn yuva', tē nī xitā jīn tiaa' si'e, tē nī nandjiko' rā

¹¹ Tē nī ka'an' tū a' ndii:

—jīn tē yivj' ndii, nī yoo' uvj' ta'an' tiaa' si'e rā. ¹² Tē nī ka'an' tē xanuu' xiin' yuva' rā ndii: "Tataa', taxj' un' nda'a' j űā xata'an' ndoo' nda'a' j xa'a' a' űā nduu' j si'e un'", nī kachj' rā. Sakan' tē nī taxj' yuva' rā űā xata'an' na'jīn rā.

¹³ 'Ndia'vi' kivi' nī xka'ndia, tē nī xīko' rā sakuu' űā'a' űā nī taxj' yuva' rā nda'a' rā, tē nī ketā rā kua'an' rā jīn űuū xika' vā. Tē jkan' nī xa'ni' saka' ndoo' rā xū'un' rā xika' sij' rā. ¹⁴ Tē kij' nī sandi' i' ndoo' rā xū'un' jaan' ndii, sakan' tē nī xaa' jīn soko ħiē vā űuū jaan', tē nī xa'a' kuni űā kutjaku' rā. ¹⁵ Sakan' tē nī xan' nduku' rā ħuūn nuu' jīn tē űuū jaan'. Tē nī tī'vi' űā'a' tē jaan' űā ko'ō rā kinj' sanā rā mii' űu'u' ri' xa'a' ku'u. ¹⁶ Tē yoo' vj' kaa' nimá rā kuni kaxj' rā soo' na'nu' űā xaxj' kinj' jaan', ndisū ndēē jīn nē yivj' nī taxj' űā kaxj' rā a'.

¹⁷ 'Ndisū kij' nī nakūnaa' kaxi' nimá rā, tē nī ka'an' rā xiin' nimá rā ndii: "Xa' kua'a' tē tatū xachuun' mii' xika' yuva' e', tē sakuu' tē jaan' ndii, yoo' kua'a' űā xaxj' rā ndēē ndoo' ndo'ō' vj' a, tē yoo' vi'jīn ndii, xa' yoo' e' kuvj' e' soko. ¹⁸ Nandjiko' e' nuu' yuva' e', tē ka'an' e' xiin' a' ndii: Tataa', nī xaa' j kuāchj' nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. ¹⁹ Sakan' na' kuii' xāta'an' ka' ka'an' un' űā si'e un' nduu' j. Saā un' xiin' j ndēē naa' jīn tē tatū kujtī' un'. űā jaan' ka'an' e' xiin' yuva' e' kij' nandjiko' e' nuu' a", nī kachj' rā xiin' nimá rā.

²⁰ 'Sakan' tē nī kī'in' rā i'chi', tē kuan' nu'u' rā nuu' yuva' rā. Tē kij' xika' ká kuāxi' rā, tē nī xīnj' űā'a' yuva' rā, jkan' tē nī kuvjita' jīn yuva' rā jaan' nī

xinjī ñā'a' ra. Te nī ndava ra xan ñani'j' ñā'a' ra, te nī numi ñā'a' ra te nī chīto ñā'a' ra. ²¹ Ikan' te nī ka'an tiaa si'e ra jaan' xiin' ra ndii: "Tataa, nī xaa j kuachj nuu' Ndiosi xiin' nuu' yo'ó. Sakan' na kuii xāta'an ka ka'an un' ñā si'e un' nduu' j", nī kachj ra.

²² Ndisu nī ka'an yuva' ra jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: "Xta'ni' ki'j' ndo' jin toto ñā va'a ka, te taxj ndo' a ku'nu si'e j yo'o', taxj tu ndo' jin kaa xu'un' ndā'a' ku'un' ndā'a' ra, te taxj tu ndo' ndixan' ki'j' ra. ²³ Te kua'an naka ndo' jin sindiki' xa'an ka, te ka'ni' ndo' ri' kuxj e', te saka'nu' e'. ²⁴ Sakan' ñā ndee naa nī xi'j' tiaa si'e j kaa' nuu' j, ndisu nī nañiaku' ra, nī ndoñu'u' ra nuu' j, ndisu xa nī na'jn tukuu' ñā'a' j vjtin", nī kachj ra. Sakan' te nī xā'a' sakuu' nja xaka'nu' nja.

²⁵ Ndisu si'e ra, te xkua'a' ndii, xa'a' ku'u' naa ra xachuun' ra. Te kij' nī nandjiko' ra, te nī kuyatin' ra vj'e mii' ndu'u' ra ndii, nī xinj' so'o' ra yaa, te nī xinj' so'o' tu ra ñā taxa'a' ne yivi'. ²⁶ Te nī kana' ra jin te xika' nuu', te nī ndatu'un' ñā'a' ra ndee ñā yoo' ikan'. ²⁷ Te nī ka'an te jaan' xiin' ra ndii: "Ñani' un' nī nandjiko', te nī ka'an chuun' yuva' un' te koo' jin vjiko' sij', te nī xā'ni' ndu' sindiki' xa'an ka. Sakan' ñā nī nandjiko' va'a ñani' un' jaan' nuu' yuva' un'", nī kachj te jaan'.

²⁸ Ndisu te xkua'a' jaan' ndii, nī nasa'a' va' ra, sakan' na nī xjin' ra xka'ndja' ra vj'e. Sakan' te nī ketā yuva' ra, te nī ka'an nda'vi' ra xiin' ra ñā xka'ndja' ra vj'e. ²⁹ Ndisu nī ka'an ra xiin' yuva' ra ndii: "Xini' kaxi' un' saa ta'an' kuiya' kua'an ñā xika' nuu' j nuu' un', te koo' kivi' ka'an yu'u' j te saxinú j ñā ka'an un'. Te ndee jin tixu'u' lulu' tia'an taxj un' te kasa'a' j vjiko' sij' xiin' te xini' ta'an' xiin' j. ³⁰ Ndisu vjtin' ñā nī xaa si'e un', te nī xā'ni' saka xu'un' un' xiin' ñā'a' ñā' xiko' xiin' mii' ndii, nī xā'ni' un' sindiki' xa'an ka xa'a' te kaa'", nī kachj ra.

³¹ Ikan' te nī ka'an yuva' ra xiin' ra ndii: "Yuva' j, sakuu' kivi' ndu'u' yo'ó xiin' j, te sakuu' ñā kumi' j ndii, ñā'a' yo'ó nduu' a. ³² Ndisu nī kuni' a ñā saka'nu' e' vjtin' xiin' vjiko' kaa', te va'a kuni' e'. Sakan' ñā ndee naa nī xi'j' tiaa ñani' un' kaa' nuu' j, ndisu nī nañiaku' ra, nī ndoñu'u' ra nuu' j, ndisu xa nī na'jn tukuu' ñā'a' j vjtin", nī kachj ra —nī kachj Jesús.

16

Ka'an Jesús jin ñā ka'an ndiaq xa'a' jin te ndiso' chuun', te xachuun' ndaku

¹ Te nī ka'an tu Jesús xiin' te ndā'a' xa'a' a ndii:

—Nī yoo' jin te vika'. Te jaan' ndii, nī kumi' ra jin te ndiso' chuun' nuu' ñā vika' ra. Unta' ndii, nī ndekuje' ne yivi' nuu' te vika' jaan', te nī tjin' kuachj nja te jaan' ñā nī xa'ni' saka ndoo' ra xu'un' te vika' jaan'. ² Sakan' te nī kana' ñā'a' te vika' jaan', te nī ka'an ra xiin' ra ndii: "¿Ndichun ka'an kinj' ne yivi' xa'a' un' xiin' j? Vjtin' ndii, kuni' j ñā nataxi' un' kuenta xa'a' sakuu' xu'un' j xiin' ñā'a' j, sakan' ñā kundu'ja ka un' te kujsq' chuun' nuu' ñā'a' j", nī kachj ra. ³ Sakan' te nī ka'an te jaan' xiin' nimá ra ndii: "Xto'ó e' ndii, xta'ni' ra yoo' nuu' chuun' yo'o'. ¿Ndee ñā saa e' vjtin? Koo' ndjee' e', te saa e' chuun' vie, te kuchani' e' kakan' e' jimuxtan. ⁴ Aan, xa' xini' e' ndee ñā saa e', te koo' ne nañin' yoo' vj'e nja' ki'j' xta'ni' xto'ó e' yoo' nuu' chuun' yo'o'", nī kachj ra xiin' nimá ra.

⁵ Sakan' te nī kana' ra jin ndaa' jin ndaa' te ndiso' ika' nuu' xto'ó ra. Te nī ka'an ra xiin' te nuu' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'ó j?", nī kachj ra. ⁶ Sakan' te nī ka'an te jaan' ndii: "Ciento ta'an yoo' na'nu' xa'an oliva ndiso' ika' j", nī kachj ra. Sakan' te nī ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin'

ra ndii: “Ñā yō'ō' nduu' tutu mii' yoso' ñā ndiso' ika' un', kundu'u' kij', te nāma un' un' te ka'an a ñā ndiso' ika' un' uvi xiko uxī kuṭi' a", nī kachī ra. ⁷ Sakan' te nī ka'an ra xiin' inga te ndiso' ika' ndii: “¿Saa ndiso' ika' un' xto'ō i?”, nī kachī ra. Sakan' te nī ka'an te jaan' ndii: “Ciento kotensio ndjikin' trigo ndiso' ika' i", nī kachī ra. Sakan' te nī ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Ñā yō'ō' nduu' tutu mii' yoso' ñā ndiso' ika' un', nā'in a, te ke'i un' nuu' a kumi' xiko kotensio kuṭi'", nī kachī ra. ⁸ Te nī tijn ka'nu' xto'ō jaan' te ndiso' chuun', te xāchuun' ndaku jaan', xa'a' a ñā ki'i' va kuu' ra xiin' ñā nī xaa ra jaan'. Kuachī ndii ki'i' ka kuu' ne nduu' kuenta iin yivi' vjtin xiin' ta'an mji' nja te sakan' ne nduu' kuenta Ndiosí. ⁹ Te ka'an i xiin' ndo' ñā xiin' ñā vika' kuenta iin yivi' yo'ō' ndii, kayā ndo' ne kuni' ta'an xiin' ndo', sakan' te kij' kōo' ka ñā jaan' kumi' ndo' ndii, natijn Ndiosí ndo'ó, te kundjeē ndo' vj'e a ndee ndi'i' nī kivi'.

¹⁰ Yōo ka xachuun' ndaku nuu' chaa' kuṭi' ñā'a ndii, sachuun' ndaku tu nja nuu' kua'a' ñā'a. Te yōo ka xāchuun' ndaku nuu' chaa' kuṭi' ñā'a ndii, sachuun' ndaku tu nja nuu' kua'a' ñā'a. ¹¹ Sakan' ñā naa' nī xāchuun' ndaku ndo' nuu' ñā vika', ñā nduu' kuenta iin yivi' ndii, inj tu Ndiosí kuni' a ndo'ó xiin' ñā vika' xna'a ñā nduu' kuenta mji' a. ¹² Naa' nī xāchuun' ndaku ndo' nuu' ñā vika' ñā nduu' kuenta inga ne yivi' ndii, tixi a natijn tu ndo' ñā xata'an natijn ndo'. ¹³ Te ndee iin ne xika' nuu' ndii, kivi' kaka nuu' nja nuu' uvi' ta'an xto'ō. Kuachī ndii kundasi' nja iin te jaan', te kundanj nja inga ra, uun koto'ni nja yu'u' iin te jaan', te koto'ni nja yu'u' inga ra. Ñā jaan' na iin kachi kivi' kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí, te kaka nuu' tu ndo' nuu' ñā vika' —nī kachi a.

¹⁴ Te fariseo ndii, nī xa'a' kundii' ra xiin' Jesús kij' nī xinj so'ō ra sakuu' ñā nī ka'an a jaan', sakan' ñā ndioo' inj va ra xu'un'. ¹⁵ Sakan' te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Mji' ndo'ó xakuu' nuu' ne yivi' ñā nduu' ndo' te xachuun' ndaku, ndisu Ndiosí ndii, xiní a saa iin' nimá ndo'. Sakan' ñā ñā chindiaa ya'vi' ya'a ne yivi' ndii, ñā kijn' iin' nduu' a nuu' Ndiosí.

Yo'ō' ka'an Jesús xa'a' tu'un ndei' Ndiosí

¹⁶ Tu'un ndei' Ndiosí xiin' ñā nī ka'an te nī ka'an tiakú tu'un a jaan' ndii, nī xa'ndja chuun' a nuu' ne yivi' ndee kij' nī tujv Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí. Te ndee kij' sakan' nī xa'a' ka'an ndoso' i xa'a' ñā kuni' a ko'ni ne yivi' nda'a' Ndiosí te ka'ndja chuun' a nimá nja. Te sakuu' nja xanduxa' ndjeē te ko'ni nja ikan'. ¹⁷ Ndisu vixi ka nduu' a ñā ndoñu'u' iin chiin' tu'un ndei' Ndiosí te sakan' ñā ndoñu'u' ndjivi' xiin' ñu'u' iin yivi'.

Ka'an Jesús ñā vā'a nata'vi' ta'an ne tunda'á (Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Yōo ka nata'vi' ta'an xiin' ñā si'i ra, te tunda'á' ra xiin' tuqu ñā'a ndii, xaa' ra kuachī xiin' ñā jaan' nuu' Ndiosí, te yōo ka nduu' te tunda'á' xiin' ñā'a' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachī xiin' ñā jaan' nuu' Ndiosí.

Sania'á Jesús xa'a' iin te vika' xiin' iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro

¹⁹ Nī yōo iin te vika', te nī ni'nu' ra mji' ndi'i' toto' kua'a' ndukun' va'a koo' chukuu', xiin' toto' ya'vi va, te saa kivi' xaka'nu' ra xaxi' ra mji' ndi'i' ñā xaxi' ñā ya'vi koo' chukuu'. ²⁰ Te nī yōo tu iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro. Te jaan' ndii, kanii' iin' ra te'í, te ndu'u' ndiaa' ra yi'e' te vika' jaan'. ²¹ Te nī xikan va nimá ra kaxi' ra xi'e' ñā koyó tixin mesa te vika' jaan'. Te ndee naya' kuaxi, te ñundiaa' ri' iin ra mii' te'í.

²² 'Nj xaa jin kivi' ña ni xi'i te nda'vi kuu' jaan', te ni kixin ángele, te ni na'in ña'a' a, te ni chindu'u' ña'a' a xiin' Abraham. Te ni xi'i tu te vika' jaan', te ni nataa'n ña'a' ne yivi'. ²³ Te ndee ñuu ndii mii' naa ra tundo'o' ni ndoni' ra nuu' ra, te ni xini ra ndee xika' ndu'u' Abraham, te ndu'u' tu Lázaro xiin' ra. ²⁴ Sakan' te ni ka'an ti'e' te vika' jaan' ndii: "Táku'i'e Abraham, kuvita ini un' xa'a' i, te ka'an chuun' un' xiin' Lázaro, te sachii' ra tee' nuu' nda'a' ra xiin' tikui, te kixin satoó ra ra' nuu' yaa' i, sakan' ña ndo'o' u'vi xava'a i nuu' ñu'u yo'o'", ni kachi ra. ²⁵ Ndisu ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Yuva' i, naka'an un' ña kii' ni xika un' jin yivi' ndii, ni na'in un' ña va'a, te Lázaro yo'o' ndii, va'a ni ndo'o ra. Ndisu vitin ndii, ndu'u' va'a ra yo'o', te yo'o' yoo tundo'o' ñaa'. ²⁶ Te siin' tuku ndii, yoo jin ta'vi' kunu koo' chukuu' tein e', sakan' na kuu' tee' ndee kuni xka'ndia yoo ka ndiee' yo'o' ñaa' ndii, kuvj xka'ndia nja, te ni ndee kuvj xka'ndia tu ndo'o' mii' ndiee' ndu'u yo'o'", ni kachi Abraham. ²⁷ Sakan' te ni ka'an te vika' ndii: "Táku'i'e, naa' sakan' ndii, ka'an nda'vi i xiin' un' ña ti'vi' un' Lázaro te ku'un ra vi'e yuva' i. ²⁸ Sakan' ña yoo u'un ta'an ka ñanj i, te sakuni' tu'un ra te jaan', te kixin ra mii' yoo tundo'o' yo'o'", ni kachi ra. ²⁹ Ndisu ni ka'an Abraham ndii: "Te jaan' ndii, kumi' ra tu'un ndei' Ndiosi, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiaku' tu'un a. Na chuun xa'a' ra ña ka'an ña jaan'", ni kachi ra. ³⁰ Ikan' te ni ka'an te vika' jaan' ndii: "Táku'i'e Abraham, kändixa' ra xiin' ña jaan' kujti', ndisu naa' natjaku jin ne xa ni xi'i, te ku'un nja nuu' ra ndii, nama ra nimá ra xa'a' kuachj ra", ni kachi ra. ³¹ Sakan' te ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: "Naa' kuni kuni so'o' ra tu'un ndei' Ndiosi, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiaku' tu'un a ndii, kändixa' tu' ra tee' ndee natjaku jin ne xa ni xi'i, te ku'un nja nuu' ra", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

17

Ka'an Jesús ña iyo va kund'o'o ne kaviko' ne xa ini xini ña'a' te saa nja kuachj

(Mt. 18:6-7,21-22; Mr. 9:42)

¹ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Yoo' kua'a' ña kaviko' yoo' te saa e' kuachj, ndisu iyo va kund'o'o ne kaviko' ne yivi' te saa nja kuachj jaan'. ² Ndee' chaa' ka na satiin ne yivi' jin yuu' molino sukun' ne jaan', te sk'o'ni' ña'a' nja tixin mjin' te sakan' ña kund'u' nja ne kaviko' ne kuali', ne ini xini yu'u yo'o', te saa nja kuachj. ³ Sakan' na kuu' koto xiin' mji' va ndo'.

Naa' xaa' jin ñanj ta'an' ndo' kuachj xiin' ndo' ndii, ku'un ndo', te saki'in' ña'a' ndo' kuento. Te naa' ni nama ra nimá ra ndii, koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' ra. ⁴ Te naa' uxá ta'an ichi' jin ndaa' kivi' saa te jaan' kuachj xiin' ndo'o', te nandiko' ra uxá ta'an ichi' nuu' ndo' xikán ra ña manj' nuu' ndo' ka'an ra ndii: "Koo' ka'nu' ini un' xa'a' i" ndii, koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' ra —ni kachi a.

Xikán te nda'a' xa'a' Jesús ña chindje'e' ña'a' a te ini kua'a' ka ra kuni ña'a' ra

⁵ Ni ka'an ra xiin' xto'o' e' ndii:

—Táku'i'e, chindje'e' un' ndu'u te ini kua'a' ka ndu kuni ndu yo'o' —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an xto'o' e' xiin' ra ndii:

—Naa' ini ndo' xini ndo' yu'u, tee' sie ndee' naa lulu ma'á ndikin' mostaza kujti' ndii, kuvj ka'an chuun' ndo' xiin' tun' tju'un yo'o' ndii: "Kua'an keta

un' xiin' sakuu' tjo'o un', te naxhi'j xiin' mji' un' tixin tikui minj ka'nu'", kachj ndo', te kandjxa' nu' ña ka'an ndo'.

Sania'á Jesús saq kunj a kuy ne xika' nuu' nuu' Ndiosí

⁷ Naa' jin ndo'ó yoo jin te xika' nuu' nuu', te ni nandjiko' ra ni xa'an ta'vi' ra ñu'u', uun ni xito ra mbee ndii, ¿ñáá ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Xka'ndia te kuxi un' nuu' mesa"? ⁸ Süu' ña jaan' ka'an ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndo' ndii: "Sava'a un' ña kuxi j, te koo tu'va un' te kaka nuu un' nuu' j ndee ndj'j kuxi j te ko'o j, sakan' vi' te kuvj kuxi yo'o, te ko'o un'", kachj ndo'. ⁹ Te taxj tu ndo' ña chindani te xika' nuu' nuu' ndo' jaan' xa'a' ña ni saxinu' ra ña ni ka'an chuun' ndo' xiin' ra saq ra. ¹⁰ Te sakan' tu ndo'ó, kij' ndj'j saxinu' ndo' ña ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndo' saq ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' a ndii: "Táku'e, te xika' nuu' nuu' kujti' un' nduu' ndu, sakan' ña ña ni ka'an chuun' xiin' kujti' ndu ni xaa ndu", kachj ndo' —ni kachj a.

Sjo'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús uxj ta'an te kumi' kui'e te'i

¹¹ Kij' naá ka Jesús ichi' kua'an a ñuy Jerusalén, te xka'ndia a nuu' ñu'u' Samaria yatj in xa'in' ñu'u' Galilea ndii, ¹² ni xaa a nuu' jin ñuy lulu, te ni kandekuje uxj ta'an te kumi' kui'e te'i, te ni xikuita ra ndee ndoso' nuu' a. ¹³ Te ti'e' ni kuqa' te kuni kuvj jaan' ka'an ra ndii:

—Táku'e Jesús, kuvjta jni un' xa'a' ndu —ni kachj ra.

¹⁴ Te kij' ni xini ña'a' Jesús ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' sutu, te kojo ndjaa ra ndo'ó —ni kachj a.

Te kij' kua'an ra ndii, ni nda'a ra. ¹⁵ Sakan' te jin te jaan', kij' ni xinj ra ña ni nda'a ra ndii, ni nandjiko' ra ichi', te xaka'nu' ti'e' ra Ndiosí. ¹⁶ Te ni xaa ra, te ni xikuin xiti' ra ndee ni katandjee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús taxi' ra ña chindani a. Te jaan' ndii, te Samaria nduu' ra. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Ñáá süu' uxj ta'an kuu' te ni sanda'a j? ¿Mii' kua'an in ta'an ka ra?

¹⁸ ¿Ñáá jin ndaa' te tuku' yo'o' kujti' ni nandjiko' te saka'nu' ra Ndiosí? —ni kachj a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndondjchi un', te ku'un un', xa ni nda'a un' xa'a' a ña jni un' xini un' yu'u' —ni kachj a.

Ndee ña koo kij' nandjiko' Jesús

(Mt. 24:23-28,36-41)

²⁰ Unta' ndii, ni ndatu'un' te fariseo Jesús amaqa xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' kixj in ña xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, kuvj kunj ña'a' e' xiin' nduchi' nuu' e'. ²¹ Te ndee jin ne yivi' ka'an ndii: "Koto ndo', yo'o' yoo ña xa'ndia chuun' Ndiosí", uun "Kaa' yoo a." Kuachj ndii xa yoo ña xa'ndia chuun' a tejn ndo' —ni kachj a.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naá kivi' ndii, kunj nimá ndo' kunj nuu' ndo' jin kivi' kij' nandjiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndisu kunj xachi' ndo' xaa kivi' jaan'. ²³ Te ka'an ne yivi' xiin' ndo' ndii: "Koto ndo', kaa' ni xaa a", uun "Yo'o' naá a", kachj ña xiin' ndo'. Ndisu kü'un ndo', te ni ndee kundikun tu ndo' xata' ña. ²⁴ Kuachj ndii, kij' nandjiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kunj sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa yi'e' ñu'u' savj' kanii' ndivi'. ²⁵ Ndisu ña nuu' ndii, kunj a ña kundjo'o kua'a' j, te natjin ne ndiee' jin yivi' yo'o' yu'u.

26 'Ndee naa ni xaa ne yivi' xta'an' kiji' ni tiaku Noé ndii, sakan' tu saa ne ndiee' iin yivi' kiji' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. 27 Ne yivi' jaan' ndii, ni xixi' ña, ni xij' ña, te ni tunda'a' ña ndee kivi' ni ndi'vi Noé tixin tundoo' chie, te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan' xiin' tiku kua'a'. 28 Te iin kachi' ni xaa tu ne ni ndiee' ñuu' Sodoma kiji' ni xika' Lot ndii, ni xixi' ña, te ni xij' ña, te ni sata' ña, te ni xiko' ña, te ni chij' ña ña'a, te ni xa'a ña vi'e ña. 29 Te kiji' ni keta' Lot ñuu' jaan' ndii, ni kije' ñu'u' xiin' yuu' ndatin ndivi', te ni koyo' a nuu' ñuu' Sodoma jaan', te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan'. 30 Te iin kachi' tu saa ne yivi' kiji' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

31 'Kivi' jaan' ndii, naa yoo ndiee' xini' vi'e ña ndii, na xka'ndia' ka ña tixin vi'e ña te na'in ña ña'a ña. Te yoo ka naa xachuun' nuu' ñu'u' ña ndii, na nandiko' ka ña vi'e ña te na'in ña ña'a ña. 32 Naka'an' ndo' saa ni ndo'o' ña' si'i' Lot, te ni xij' a'. 33 Te yoo ka kuni' saraku' xiin' mii' miji' ndii, kuvj' ña, ndisu' yoo ka taxi' kivi' ñuu' xa'a' ichi' yu'u' ndii, natiiin ña kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'. 34 Ka'an' j' xiin' ndo' ña ñuu' kivi' jaan' ndii, naa' ndiee' uvj' ta'an ne yivi' kixin' inga' ña nuu' tun' xto' ndii, iin ña ku'un' nda'a' Ndiosí, te iin ña ndoo. 35 Te naa' ndiko' inga' uvj' ta'an ña'a' ndii, iin a' ku'un' nda'a' Ndiosí, te iin a' ndoo. 36 Te naa' ñu'u' inga' uvj' ta'an te yivi' xa'a' ku'u' ndii, iin ra' ku'un' nda'a' Ndiosí, te iin ra' ndoo —ni kachi' a.

37 Sakan' te ni ka'an' ra' xiin' Jesús ndii:

—¿Táku'i'e, mii' koo' ña ka'an' un' jaan'? —ni kachi' ra.

Te ni ka'an' a' xiin' ra' ndii:

—Sakuu' e' xini' ndii, mii' kandu'u' ña te'i nakaya' tixoxii' —ni kachi' a.

18

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin te xa'nú kuachj' xiin' xa'a' iin ña'a' kuaqn'

1 Te ni ka'an' tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a' iin ña ka'an' ndiaa' te sania'á ña'a' a' ña ka'an' te ka'an' ra' xiin' Ndiosí, te iin kuinj' ra' 2 ka'an' a' ndii:

—Ni yoo iin te xa'nú kuachj' iin ñuu', te jaan' ndii, ni xito' ka'nu' ra' Ndiosí, te ni tiin' ka'nu' tu ra' ne yivi'. 3 Te ñuu' jaan' ni ndu'u' tu iin ña' kuaan'. Te ña' jaan' ndii, kua'an' te kua'an' a' mii' ndu'u' te jaan', te ka'an' a' xiin' ra' ndii: "Táku'i'e, saa un' ña va'a, te ka'nu' ndaku un' kuachj' xa'a' j' nuu' te ndasi' yu'u", ni kachi' a'. 4 Kua'a' va' ichi' ndii, ni xiin' ra' saa ra' ña ndaku xiin' ña' jaan', ndisu' ni ya'a' kivi', te ni xanjn' ra' xiin' nimá ra' ndii: "Teeg' ndee xito' ka'nu' e' Ndiosí, te ni ndee tiin' ka'nu' tu e' ne yivi', 5 ndisu' xa'a' a' ña kayu'u' a' nuu' e' ndii, ka'nu' ndaku e' kuachj' xa'a' a', koto' ka' kayu'u' te kayu'u' ka' a' nuu' e', te saksuxan' a' xini' e'", ni kachi' ra' xiin' nimá ra' —ni kachi' a.

6 Te ni ka'an' tu xto'o' e' Jesús ndii:

—Saa kuenta ndo' ña ni ka'an' te xa'nú kuachj', te xachuun' ndaku jaan'. 7 Naa' ndee te jaan' ni xaa' ña ndaku xiin' ña' kuaan' jaan' ndii, saa ka vi' tu yoo tu va' ya'a' ka' Ndiosí, te saa a' ña ndaku xiin' ne ni nakaxin' a' xika' ichi' a, ne ka'an' te ka'an' xiin' a' nduvi' xiin' ñuu. ¿Ñáá tuu ndo' ña chjndije' yachi' a' ne nduu' kuenta a' jaan'? 8 Ka'an' j' xiin' ndo' ña yachi' va' saa Ndiosí ña ndaku xiin' ne nduu' kuenta a' jaan', ndisu' kiji' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ¿ñáá tuu ndo' ndii, koo' kua'a' ka' ne jni' kuni' yu'u' nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o'? —ni kachi' a.

So'o' ni sania'á Jesús xa'a' uvj' ta'an te ka'an' xiin' Ndiosí

9 Tē nī ka'an Jesús iin nā ka'an ndiaa xiin' sava tē yivi', tē tuu nā mji' kuiti' rā nduu' tē xachuun' ndaku nuu' Ndiosí, tē sandiee' kui'e rā sakuu' tukū nē yivi', ka'an a ndii:

10 —Unta' ndii, nī xaa uvj ta'an tē yivi' nuu' kji'e yukun' ka'nu' tē ka'an rā xiin' Ndiosí. Iin rā ndii, tē fariseo nduu' rā. Tē inga rā nduu' tē kendarā ya'vi xa'a' nūu Roma. 11 Tē fariseo jaan' ndii, nī xikuujin ndichj rā, tē so'o nī ka'an rā xiin' Ndiosí xa'a' mji' rā: "Ndiosí, yu'u ndii, taxi' i nā chindani un', sakan' nā xika' i naa xika' tukū tē yivi' naa kuu' tē xakuina', xiin' tē xachuun' ndaku, xiin' tē kumi' musa, xiin' naa kuu' tē kaq', nā nduu' rā tē kendarā ya'vi xa'a' nūu Roma. 12 Yu'u ndii, xika' nditja i uvj ichi' i'in ximana kua'an, tē taxi' i iin nā'a xa'a' i'in uxj nā'a sakuu' nā kanando i kij' xachuun' i", nī kachj rā. 13 Ndisu tē kendarā ya'vi jaan' ndii, iin' mji' rā ndee ndoso' ka'an rā xiin' Ndiosí, tē nī ndee nī ndani' rā nuu' rā ndjivi'. Süu' jaan' ndii kuun' iki' rā tja'nj rā ka'an rā ndii: "Ndiosí, koq ka'nu' iin' un' xa'a' yu'u, sakan' nā tē ndiso' kuachj nduu' i", nī kachj rā. 14 Tē ka'an i xiin' ndo' nā kij' kuan nu'u tē kendarā ya'vi jaan' ndii, xā nī sandoyo' Ndiosí kuachj rā nuu' a. Ndisu tē fariseo jaan' ndii, nī sandoyo' a kuachj rā, sakan' nā yoo ka xachié xiin' mji' ndii, sanuu' nā'a' Ndiosí. Tē yoo ka sanuu' xiin' mji' ndii, sachie nā'a' a —nī kachj a.

So'o nī xaa a kij' nī sañu'u' Jesús nē kualí
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Nī ndekujē tū nē yivi' xiin' nē kualí, tē tondja nda'a' nā'a' Jesús, tē sañu'u' nā'a' a. Tē kij' nī xinj tē nda'a' xa'a' a nā jaan' ndii, nī xi'e rā nuu' nē kuaxj xiin' nē kualí jaan'. 16 Ndisu nī kana Jesús nē kualí jaan' nuu' a. Tē nī ka'an a xiin' tē nda'a' xa'a' a ndii:

—Taxi ndo' na kixjn nē kualí nuu' i, tē nākasi nā'a' ndo'. Kuachj ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá nē iin' xini nā'a' ndee naa iin' nē kualí kaq' xini nja yuva' si'i' nja. 17 Nā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndja chuun' Ndiosí nimá nja ndee naa taxi' nē kualí kaq' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nja nuu' nja ndii, küvi kunduu nē jaan' kuenta a nē xa xa'ndia chuun' a nimá —nī kachj a.

So'o nī ka'an Jesús xiin' iin tē vika'
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Tē nī ndatu'un' iin tē kuu' ka'nu' Jesús ndii:

—Tákuie, nā va'a' nimá, ¿ndee nā kuní a saa i tē natjin i kivi' nūu nā kōo' kivi' ndi'i'? —nī kachj rā.

19 Sakan' tē nī ndatu'un' nā'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' nā nā va'a' nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' nā jaan'? Kuachj ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' nā va'a' nimá. 20 Xā xini un' tu'un' ndei' Ndiosí, nā ka'an ndii: "Kūmi' un' musa un'. Kā'ni' un' nē yivi'. Sākuina' un'. Kā'an un' tun vixi. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'" —nī kachj Jesús.

21 Sakan' tē nī ka'an tē jaan' xiin' Jesús ndii:

—Xā saxinú i sakuu' nā jaan' ndee kij' nduu' i tē sava —nī kachj rā.

22 Tē kij' nī xinj so'o Jesús nā nī ka'an rā jaan', tē nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Ndee iin ndaa' tjo' nā'a' kuní ka saa un'. Xiko' un' sakuu' nā kumi' un', tē taxi' un' xu'un' a nda'a' nē nda'vi kuu', sakan' tē kumi' un' nā vika' ndjivi', tē kixjn un', tē kundikun un' yu'u —nī kachj a.

²³ Ndisu kij' nì xinjì sò'ò rā ñā jaan' ndii, nì kùsuchi' vā injì rā, sakan' ñā tē vikā' vā nduu' rā. ²⁴ Tē kij' nì xinjì Jesús ñā nì kunda'vi vā kuni tē jaan', sakan' tē nì ka'an ā ndii:

—Vixi xavā'ā nuu' nē vikā', tē taxì nīā kā'ndīā chuun' Ndiosí nimá nīā.

²⁵ Sakan' ñā vixi kā nuu' nē vikā', tē taxì nīā kā'ndīā chuun' Ndiosí nimá nīā, ndēē naa ñā kùvjì tū xka'ndīā ndēē iin camello yavì xa'a' iin tiku —nì kachì ā.

²⁶ Tē nì ka'an nē nì xinjì sò'ò ñā jaan' xiin' ā ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoq tū kùvjì kaku nuu' kuachì nīā? —nì kachì nīā.

²⁷ Sakan' tē nì ka'an ā xiin' nīā ndii:

—Nē yivì' ndii, kùvjì sqa nīā ñā jaan', ndisū Ndiosí ndii, kùvjì sqa ñā'a' ā —nì kachì ā.

²⁸ Sakan' tē nì ka'an Pedro xiin' ā ndii:

—Tākui'e, kotoq un', ndu'u ndii, nì naqoo ndu sakuu' ñā kumi' ndu, tē ndikún ndu yo'ó —nì kachì rā.

²⁹ Sakan' tē nì ka'an ā xiin' tē nda'a' xa'a' ā ndii:

—Ñā ndaku ka'an jì xiin' ndo' ndii, sakuu' nē yivì', nē nì naqoo vj'e nīā, uun yuva' si'i' nīā, uun tiaa' ta'an nīā, uun ñā' si'i' rā, uun si'e nīā xa'a' ñā kuni nīā kā'ndīā chuun' Ndiosí nimá kua'a' kā nē yivì' ndii, ³⁰ sañu'u' kua'a' vā ñā'a' Ndiosí vjìtin iin yivì' yo'o'. Tē nuu' ku'un e' ndii, taxì ā kivi' ñūu nīā ñā kōo' kivi' ndi'i' tūku iin yivì' —nì kachì Jesús xiin' rā.

Tūku nì ka'an Jesús xa'a' ñā kundō'ō ā tē kùvjì ā

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Tē nì kana siin' Jesús tē uxì uvjì ta'an tē nda'a' xa'a' ā, tē nì ka'an ā xiin' rā ndii:

—Xiní ndo' ñā ichi' ñūu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vjìtin, tē įkan' xinu sakuu' ñā nì ke'jì tē nì ka'an tiakú tū'un Ndiosí xtā'an' xa'a' yu'u, ñā nduu' tū tē yivì'. ³² Kuachì ndii sanakua'a tē yivì' yu'u nda'a' tē tuku', tē sandiēē kui'e rā yu'u, tē kanīā'a tū rā xiin' jì, tē kondīā tiasj'i tū rā yu'u, ³³ tē sūku' yo'ó' u'vjì tū rā yu'u, tē ka'ni' rā yu'u. Ndisū kivi' ñā unì tē nañiakū jì —nì kachì Jesús.

³⁴ Ndisu ndēē sie nì kundani tē jaan' ñā nì ka'an ā xiin' rā jaan', sakan' ñā nì yoq sij'e ñā jaan' nuu' rā, sakan' na nì kundani xachi' rā ñā jaan'.

Sq'ō nì xaq ā kij' nì sanda'a Jesús iin tē kui'e nduchi' nuu' yatjìn ñūu Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Tē kij' xā kuyatin' Jesús kua'an ā ñūu Jericó ndii, ndu'u' iin tē kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' įkan' xikán rā limuxtan. ³⁶ Tē kij' nì xinjì sò'ò rā ñā kua'a' nē yivì' xka'ndiá kua'an ndii, nì ndatu'un' rā yoq nduu' ā yoo.

³⁷ Tē nì ka'an nē yivì' jaan' xiin' rā ñā Jesús, tē nì kieē ñūu Nazaret, nduu' tē xka'ndiá kua'an. ³⁸ Įkan' tē nì xā'a' nde'í ti'e' rā ka'an rā ndii:

—Jesús, yo'ó ñā nduu' sjanì' xika' David, kùvjita injì un' xa'a' jì —nì kachì rā.

³⁹ Tē nē yivì', nē ni'i' ichi' nuu' Jesús kua'an nīā ndii, nì xi'e nīā nuu' rā tē koq taxjìn' yu'u' rā, ndisū sò'ò ti'e' kā ka'an rā ndii:

—Yo'ó, ñā nduu' sjanì' xika' David, kùvjita injì un' xa'a' jì —nì kachì rā.

⁴⁰ Sakan' tē nì xikuijn Jesús, tē nì ka'an chuun' ā ñā kixjìn ndjakā ñā'a' nē yivì' nuu' ā. Tē kij' nì xaq rā nuu' ā jaan', tē nì ndatu'un' ñā'a' ā ka'an ā ndii:

⁴¹ —¿Ndee ñā kuni un' sqa jì xa'a' un'? —nì kachì ā.

Tē nì naquujin tē kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákuí'e, kuní j ndii, náqoto' nì j sàa un' —nì kachì rà.

⁴² Sàkan' tẹ nì ka'an a xiin' rà ndii:

—Náqoto' nì un'. Xa'a' a ña jnì un' xini un' yu'u na xa nì nda'a un' —nì kachì a.

⁴³ Xaka'an e', tẹ nì nda'a rà, tẹ nì xa'a' rà ndikún rà Jesús xaka'nu' rà Ndiosí. Tẹ sakuu' ne nì xinjì ña nì nda'a tẹ jaan' ndii, nì xaka'nu' tẹ ne jaan' Ndiosí.

19

Sọ'ọ nì xaa a kii' nì xa'an Jesús vi'e Zaqueo

¹ Nì nda'nì Jesús ñuu Jericó kii' xka'ndiá a kua'an a. ² Tẹ ñuu jaan' ndu'u' jìn tẹ yivi' nani' Zaqueo. Tẹ jaan' nduu' tẹ xa'ndia chuun' nuu' tẹ kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, tẹ tẹ vika' va nduu' rà. ³ Tẹ nì kuní va rà kuní rà Jesús, ndisu kùvì kùnj ña'a' rà, sakan' ña kua'a' va ne yivi' ita' nuu' rà, tẹ tẹ chikì nduu' rà. ⁴ Sakan' na nì ndava rà nì kijn' ichi' rà, tẹ nì kaa rà jìn jìtun' yaṭin jìkan' tẹ kùnì rà Jesús, sakan' ña jìkan' xto' xka'ndiá a. ⁵ Tẹ kii' nì xaa Jesús mii' iin' jìtun' jaan' ndii, nì náqoto a nìnu, tẹ nì ka'an a xiin' rà ndii:

—Zaqueo, kuan nuu kii', sakan' ña kivi' vjìtìn kuní a nandiee' j vi'e un' —nì kachì a.

⁶ Sakan' tẹ nì nuu kii' rà, tẹ kuation' jnì rà kii' naka' ña'a' rà kua'an a vi'e rà. ⁷ Tẹ kii' nì xinjì ne yivi' jaan' ña nì ki'vi Jesús vi'e Zaqueo jaan' ndii, nì xa'a' ka'an kijnì nja xa'a' a, ka'an nja ña nì ndi'vi a, tẹ nandiee' a vi'e jìn tẹ ndiso' kuachì. ⁸ Nì xikuijìn ndichì Zaqueo, tẹ nì ka'an rà xiin' xto' o' e' ndii:

—Tákuí'e, ta'vi' sava sakuu' ña kumi' j samanì' j ne nda'vi kuu', tẹ naa' nì xaku'na' siki' j ña'a' yoo ka ndii, sanandiko' j ña jaan' kumi' jìchi' kua'a' ka a nda'a' nja —nì kachì rà.

⁹ Sakan' tẹ nì ka'an a ndii:

—Vjìtìn nì sàkakú Ndiosí tẹ yo' o' xiin' ne ndiee' vi'e rà, sakan' ña jìn sjani' xika' Abraham nduu' tẹ rà xa'a' a ña jnì rà xini rà Ndiosí ndee naa tẹ jaan'. ¹⁰ Sakan' ña yu'u, ña nduu' tẹ tẹ yivi' ndii, nì xaa j jìn yivi', tẹ nanduku' j ne nì kuxika' nuu' Ndiosí tẹ sàkakú ña'a' j —nì kachì a.

Sania'á Jesús xa'a' jìn tẹ nì nanduu' rey

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Kii' ndi' j nì xinjì so' o' ne yivi' ña jaan', tẹ nì ka'an a jìn ña ka'an ndiáa nuu' nja, sakan' ña tuu nja ndii, xa'a' a ña xa kuyatin' a kua'an ñuu' Jerusalén ndii, numì' tẹ xa'a' ña ka'ndiá chuun' Ndiosí nuu' nja. ¹² Sakan' na kuui' nì ka'an a xiin' nja ndii:

—Yoo jìn tiaa si'e jìn rey, tẹ jaan' ndii, nì keta rà kua'an rà inga ñuu' tẹ nákušo chuun' rà tẹ kunduu' rà rey, ndi' j jaan', tẹ nandiko' rà tẹ ka'ndiá chuun' rà nuu' ñuu' rà. ¹³ Ndisu ña kuní ka ku'un' rà, tẹ nì kana' rà uxì ta'an tẹ xika' nuu' nuu' rà. Tẹ nì taxì rà kua'a' xu'un' nda'a' jìn tẹ jaan'. Tẹ nì ka'an rà xiin' tẹ jaan' ndii: “Sachuun' ndo' xiin' xu'un' j yo' o' ndee nandiko' j”, nì kachì rà. ¹⁴ Ndisu ne ñuu' rà ndii, ndasi' ña'a' nja, sakan' na nì tjanu' nja jìn tì'vi' tẹ kun' ka'an xiin' tẹ sanakuiso' chuun' ña'a', tẹ ka'an rà xiin' tẹ jaan' ndii: “Kuní ndu'u' ña kunduu' tẹ jaan' rey nuu' ndu”, nì kachì rà. ¹⁵ Tẹ nì nandiko' tẹ jaan' kii' ndi' j nì na' jìn chuun' rà ña nduu' rà rey, tẹ nì ka'an chuun' rà ña kixjìn tẹ xika' nuu' nuu' rà jaan', tẹ nì taxì rà xu'un' nda'a', tẹ kundanjì rà sàa kuu' xu'un' nì kanando jìn rà. ¹⁶ Sakan' tẹ nì xaa tẹ nuu' nuu' rà ka'an rà ndii: “Tákuí'e, xu'un' ña nì taxì un' nda'a' j ndii, uxì ichi' ka kuu' xu'un' nì kanando a nì xaa j”, nì kachì rà.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un', jin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a a na ni xachuun' ndaku un' xiin' na sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' uxí ta'an nuu", ni kachi ra. ¹⁸ Sakan' te ni xaa tukú ra nuu' rey jaan' ka'an ra ndii: "Táku'e, xu'un' na ni taxi un' nda'a' i ndii, u'un' ichi' ka kuu' xu'un' ni kanando a ni xaa i', ni kachi ra. ¹⁹ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: "Sakuiso' chuun' tu i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' u'un' ta'an nuu", ni kachi ra. ²⁰ Sakan' te ni xaa tu inga ra nuu' rey jaan', te ni ka'an ra ndii: "Táku'e, yo'o' ni'i i xu'un' un', na ni taxi un' nda'a' i, na ni ndu'u' va'a tixin jin pein ni xaa i. ²¹ Kuachí ndii ni yí'vi i xinjí yo'ó, sakan' na jin te kui'e va nduu' un'. Te nakaya un' na'a' mii' koo' a ni chindu'u' un', te kendiaa' un' na'a' mii' ni chí'j un'", ni kachi ra. ²² Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: "Jin te xika' nuu' nja'a nduu' un'. Xiin' tu'un' yu'u' mii' un' katun' i yo'ó. Sakan' na xiní un' na jin te kui'e va nduu' i, te nakaya i na'a' mii' koo' a ni chindu'u' i, te kendiaa' tu i na'a' mii' ni chí'j i. ²³ Na sakan' ndii, ¿ndichun na ni chinaa' un' xu'un' i naa' mii' taxa'a ne yivi' xu'un' te na'in i e xiin' xata' a kij' nandiko' i?", ni kachi ra. ²⁴ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te ita' nuu' ra ndii: "Na'in ndo' xu'un' kaa' nda'a' te kaa', te taxi ndo' a nda'a' te kumi' uxí ta'an a", ni kachi ra. ²⁵ Sakan' te ni ka'an ra xiin' rey jaan' ndii: "Táku'e, xa kumi' te kaa' uxí ta'an xu'un'", ni kachi ra. ²⁶ Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: "Ka'an i xiin' ndo' na yoo' ka kumi' na'a' ndii, natjin ka nja a, te yoo' ka koo' a kumi' ndii, ndee na sie na kumi' nja kje nda'a' nja. ²⁷ Te ne yivi', ne kundasi' yu'u, ne ni kuní na kunduu' i rey nuu' nja ndii, kua'an ndo', te naka' na'a' ndo', te xaa nja yo'o', te ka'ni' na'a' ndo' nuu' i", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

So'ó ni xaa a kij' nda'ni' Jesús nuu Jerusalén
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Te ndi'j so'ó ni ka'an Jesús na jaan', te ni keta a kua'an kaa a nuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁹ Te kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' nuu' Betfagé, xiin' nuu' Betania, na nu'u' yatín xa'a' xiki' na nani' Olivos ndii, ikan' te ni ti'vi' a uví ta'an te jaan' ³⁰ ka'an a xiin' ra ndii: —Kua'an ndo' nuu' lulu, na tuvi' kandu'u' tukú ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' nuu' kaa' ndii, kunj ndo' tiin jin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee jin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³¹ Te naa' ndatu'un' yoo' ka ndo'ó ndii: "¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru naa'?", ka'an ndo' xiin' nja ndii: "Nuu' xto'ó e' kuni ri' jin xa'a'", kachi ndo' —ni kachi a.

³² Sakan' te ni kje te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri', te ni xiní ra ri' saa ni' ni ka'an Jesús xiin' ra. ³³ Te kij' ita' ra ndaxin' ra ri' ndii, ni ka'an ne xiin' sana ri' xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndaxin' ndo' mburru sie naa'? —ni kachi nja.

³⁴ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' ndii:

—Ndaxin' ndu' ri' sakan' na nuu' xto'ó e' kuni ri' jin xa'a' —ni kachi ra.

³⁵ Sakan' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús, te ni tandje' ra toto na titi' ra xata' ri'. Te ni sakaa' na'a' ra xata' ri'. ³⁶ Te kij' kua'an Jesús yoso' a mburru jaan' ndii, xakin ne yivi' toto na ndiso' nja ichi' mii' xka'ndia a kua'an a jaan'. ³⁷ Te kij' xa kuyatin' nja mii' nakuita' ichi' na kua'an xiki' na nani' Olivos jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kua'a' ne ndikun' ichi' a jaan' ndii, ni xa'a' kuaa' ti'e' siji' nja, te xaka'nu' tu nja Ndiosí xa'a' sakuu' chuun' ka'nu' koo' chukuu' na ni xiní nja xaa' Jesús ³⁸ ka'an nja ndii:

—¡Sañu'u' va xto' o e' ña kuaxj kuenta a kaq', ña nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te taxi' a ndee ndivi' ña yoo e' ña manj' xiin' a! ¡Na nañin Ndiosí, ña ndu'u' ndieny, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ñi kachj ña.

³⁹ Sakan' te ñi ka'an sava te fariseo, te ka'ñi tejn ne yivi' jaan', xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, kasi'e un' nuu' ne ndikún ichi' un' kaq' te ka'an ña ña jaan' —ñi kachj ra.

⁴⁰ Sakan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ka'an j xiin' ndo' ña naa' koq taxin' yu'u' ne kaq' ndii, xa'a' yuu' kuqa' ti'e' a ña ka'an ne kaq' —ñi kachj a.

Sq'o ñi xaq a kij' ñi xaku Jesús xa'a' ñuy Jerusalén

⁴¹ Te kij' ñi kuyatjn kuu' ka Jesús ñuy Jerusalén, te ñi xinj a naa ñuy jaan' ndii, ñi xaku a xa'a' a ⁴² ka'an a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuy Jerusalén, saa ka vi' kuni yu'u' ña kundani ndo' kivi' vitjn saa saa ndo', te koq ña manj' nimá ndo'. Ndisu yoo si'e ña jaan' nuu' ndo' vitjn. ⁴³ Sakan' ña xaq kivi' ña kixjn te ndasi' ta'an' xiin' ndo', te kasa'a ra nama saa xinundu' ñuy ndo', te kunundu' ra ndo'ó, te nakasi ra ndo'ó kanji' xaan', ⁴⁴ te sanduxin ra ñuy ndo', te ka'ñi' ra ndo'ó xiin' si'e ndo', te ndee jin yuu' ñuy ndo' kütoto ta'an' ka, sakan' ña ñi kuni ndo' nakunj ndo' kivi' ña ñi kixjn Ndiosí te sakakú a ndo'ó —ñi kachj Jesús.

Sq'o ñi xaq a kij' ñi xa'an Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ñi taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Te ñi nda'ñi Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ñi xa'a' a taxi' u'vi' a ne xiko' ña'a' xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. ⁴⁶ Te ñi ka'an a xiin' ña ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e j ndii, jin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xijn' j nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ñi ndasandu' ndo' a vi'e ne kui'na' —ñi kachj a.

⁴⁷ Te j'in kivi' kua'an sania'á Jesús ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan'. Te sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuy jaan' ndii, xika' ra kuni ka'ñi' ña'a' ra. ⁴⁸ Ndisu koq' a ñi kuvj saa ra xiin' a, sakan' ña sakuu' ne yivi' ndiee' xini sq'o ña sania'á ña'a' a.

20

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoq taxi' ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Unta' kij' iin' Jesús sania'á a ne yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' ka'an ndoso' a tu'un va'a ndii, ñi ndekuje sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuy jaan', ² te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu. ¿Yoq ñi taxi' ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoq ñi sakuiso' chuun' yo'ó? —ñi kachj ra.

³ Sakan' te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u' ndo'ó jin ña'a, te kuni j ña nakujjn ndo' a. ⁴ ¿Yoq ñi sakuiso' chuun' Juan, te ñi sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ñi sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáá te yivi' ñi sakuiso' chuun' ña'a'? —ñi kachj a.

⁵ Te ñi ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuvj ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ñi sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ñi kandixa' ña'a' ndo'?”

⁶ Te naa' ka'an e' ña te yivi' ñi sakuiso' chuun' ña'a' ndii, jyo ka'ñi' sakuu'

ne yivi' kaq' yoo' xiin' yuu'. Kuachj ndii xiní kaxi' nja ña te nj ka'an tiakú tu'un Ndiosí nj nduu' ra —kachi' ra.

⁷ Te nj ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xiní ndu' yoo' —nj kachj' ra.

⁸ Te nj ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu' yu'u ndii, ká'an j xiin' ndo' yoo' nj taxj ndiee' j te xaa' j ña kaq' —nj kachj' a.

Yo'o' ka'an Jesús jin ña ka'an ndiaq xa'a' te tatú nja'a
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Te nj xa'a' Jesús ka'an a nuu' ne yivi' jaan' jin ña ka'an ndiaq ndii:

—Jin te xiin' ñu'u' ndii, nj chj'j' ra kua'a' yo'o' uva, te nj nduku' ra te tatú, te koto' ña jaan', te nj keta' ra kua'an ra tukú ñu'u' ki'in' kuiya. ¹⁰ Te kij' nj xaa' kivj' ña nj nakujaxa nduu' uva jaan' ndii, nj t'vi' ra jin te xika' nuu' nuu' ra, te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. Ndisu' kij' nj xaa' te xika' nuu' jaan' ndii, nj tjin ña'a' te tatú jaan', te nj kanj' u'vj' ña'a' ra, te nj sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ¹¹ Te nj t'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu' te tatú jaan' ndii, nj kanj' tu' ra te jaan', te mii' va nj kuu' ra xiin' ra, te nj sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ¹² Te nj t'vi' tukuu' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu' nj kanj' tu' ra te jaan', te nj xta'ni' tu' ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'.

¹³ 'Sakan' te nj ka'an te xiin' ñu'u' jaan' xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa e' vjtin? Aan, xa' xiní j ndee ña saa e'. Tj'vi' e' si'e e', te ndani' va'a e'. Kua'in' te koto' ka'nu' ña'a' ra kij' kuni' ña'a' ra”, nj kachj' ra xiin' nimá ra. ¹⁴ Ndisu' nj ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kij' nj xinj' ra kuaxj' te jaan' ndii: “Te kaq' nanduu' te xiin' ñu'u' yo'o' kij' kuvj' yuva' ra. To'o' ndo', te ka'ni' e' ra, te sakan' nanduu' yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'”, nj kachj' ra. ¹⁵ Sakan' te nj tjin ña'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te nj xa'ni' ña'a' ra. ¿Ndee ña tuu ndo'ó saa te xiin' ña'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? ¹⁶ Kixin' ra, te ka'ni' ra sakuu' te tatú jaan', te taxj' ra yo'o' uva jaan' nda'a' tukú te yivi' —nj kachj' a.

Te nj ka'an sakuu' ne yivi' kij' nj xinj' so'o' nja' ña jaan' ndii:

—Ndee jin kivj' sãq Ndiosí sakan' —nj kachj' nja'.

¹⁷ Te nj nakoto' nj Jesús nuu' nja, te nj ka'an a ndii:

—Na sakan' ndii, ¿háa' tia'an kundanj' ndo' ndee ña kuni kachj' ña yoso' nuu' tutú Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña nj xtanj' te xa'a' vj'e ndii, ña jaan' nj nanduu' yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vj'e.

¹⁸ Te yoo' ka' nama' xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu' ña'a' a. Ndisu' yoo' ka' xata' nama' yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —nj kachj' a.

¹⁹ Te sutu' kuu' nuu' xiin' te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa' hora sakan' nj xika' ra tjin ra Jesús, sakan' ña nj kundanj' ra ña nj tjin kuachj' ña'a' a xiin' ña ka'an ndiaq jaan'. Ndisu' nj kuvj' saa ra ña jaan' xa'a' a ña yivi' ra ne yivi'.

So'o' nj nakujin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'
(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

²⁰ Sakan' te nj t'vi' ra sava te xito' maña, te xakuu' ña nduu' ra te xachuun' ndaku, te kuvj' koto' kua'a' ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a, te xiin' ña jaan' kuvj' sanakua'a' ña'a' ra nda'a' te xa'ndia chuun' ñuu' Roma. ²¹ Te nj ka'an te xito' maña jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, xiní ndu ña ña ndaku kujtí' ka'án un', te kuän yi'vi un' ña ka'án ne yivi' xa'a' un', sakan' ña näkaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' jchi' Ndiosí xiin' ña ndjixa kujtí'. ²² Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an xiin' ndu: ¿ñáá vā'a yoo a ña chá'vī e' César, te xa'ndia chuun' ñuū Roma, xu'un' yoo' uun ñáá vā'a yoo a? —ñi kachí ra.

²³ Ndisu Jesús ndii, nī xīnī a ña nīa'a, ña chitunī te jaan', sakan' na nī ka'an a xiin' ra ndii:

²⁴ —Tāxi ndo' na koto j iin xu'un' yoo' jaan' —ñi kachí a.

Te nī tāxi ra iin xu'un' ndā'a' a, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña nī nīanja xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ñi kachí a.

Te nī ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuū Roma xiin' kivi' ra nduu' a —ñi kachí ra.

²⁵ Sakan' te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' tāxi e' ndā'a' César ña nduu' ña'a César, te ndā'a' Ndiosí na tāxi e' ña nduu' ña'a Ndiosí —ñi kachí a.

²⁶ Te nī kuvī sanama' ña'a' ra xiin' ndee iin tu'un yu'u' a nuu' ne yivi' jaan', te nī nandanī vā ra xa'a' ña nī ka'an a ña jaan', te nī xkoō taxin' yu'u' ra.

So'q nī nakuujin Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'i
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Sakan' te nī kixin sava te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, kändixa' ra ña natiaku ne yivi' kii' xi'i nīa. Sakan' na kuii' nī ndatu'un' ña'a' ra ndii:

²⁸ —Tákui'e, yoso' ña nī ke'j Moisés mi' ka'án ra xiin' e' ña naa' nī xi'j ñanī iin te yivi', te kō'o' si'e ra nī yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñanī ra kunī a tunda'a' xiin' ña' jaan' te kō'o' si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduu' ndee naa si'e ñanī ra, te nī xi'j jaan'. ²⁹ Vā'a, unta' ndii, nī yoo uxā ta'an ñanī. Te nī tunda'a' te nuu', ndisu nī xi'j ra ña kunī ká kō'o' si'e ra xiin' ña' si'i' ra. ³⁰ Sakan' te nī tunda'a' ñanī ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu nī xi'j tu te jaan' ña kunī ká kō'o' si'e ra xiin' a'. ³¹ Te iin kachi nī ndo'o' tu ñanī ra, te unī. Te iin sakan' nī ndo'o' sakuu' te uxā ta'an jaan', kō'o' si'e ra nī yoo xiin' a' ndee ndj'j ra nī xi'j. ³² Te so'o' ndi'i', te nī xi'j tu ña'a' jaan'.

³³ Sakan' na kuii' kii' natiaaku nīa ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduu' tu ña' jaan', kuachī ndii uxā sqa' te jaan' nī tunda'a' xiin' a'? —ñi kachí ra.

³⁴ Sakan' te nī nakuujin Jesús nuu' ra ndii:

—Iin yivi' yo'o' ndii, tunda'á te yivi' xiin' ña'a'. ³⁵ Ndisu ne ka'an Ndiosí ña natiaaku inga iin yivi' ndii, tunda'a' ká ne jaan' ikan'. ³⁶ Kuachī ndii kuvī ká kuvī nīa, sakan' ña kunduu' nīa ndee naa ángele, ña ndiee' ndjivi'. Te nduu' nīa si'e Ndiosí xa'a' a ña nī sanatiaaku ña'a' a. ³⁷ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i' ndii, ndee Moisés nī sania'á xa'a' ña jaan' kii' nī ka'an ra xa'a' xto'o' e' Ndiosí, ña nī ka'an a xiin' ra tejn iñu', ña xixi, ña nduu' a Ndiosí Abraham, te nduu' tu a Ndiosí Isaac, te nduu' tu a Ndiosí Jacob.

³⁸ Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne nī xi'j nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí —ñi kachí a.

³⁹ Te nī nakuujin sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ka'án ra xiin' a ndii:

—Sava xava'a nī ka'an un', tákui'e —ñi kachí ra.

⁴⁰ Te nī kundjēni ká ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' inga ña'a'.

Sania'á Jesús yoo sjaní' xika' nduu' Cristo, ña sáakákú yoo'
(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ka'an ne yivi' ña sjaní' xika' David nduu' Cristo, ña tianu' Ndiosí sáakákú ne yivi'? ⁴² Kuachí ndii ndee mji' David ñi ka'an nuu' tutu Salmos ndii:

Ñi ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

"Kundu'u' nda'a' ku'a'a' i

⁴³ na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó."

Ñi kachi' a, ñi kachi' ra. ⁴⁴ Sakan' na kuui' naa' mji' David jaan' ka'an ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saá kuví ka'an ña ña nduu' a sjaní' xika' ra? —ñi kachi' Jesús.

Ka'an Jesús xa'a' ña vā'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Te kii' xini so'o sakuu' ne yivi', te ñi ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

⁴⁶ —Koto xiin' mji' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan'. Xtaní va ra kuí'nu ra toto naní', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtaní tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'. Te xtaní va tu ra ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin' vi'e mii' nakayá e', te xtaní tu ra kundiee ra nuu' tei, tun' kuu' nuu', kii' yoo vjko'. ⁴⁷ Te tu'un' u'vi' tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e ña. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndianí te nandaní ne yivi'. Te jaan' ndii chie ka tundo'o' koq ra —ñi kachi' Jesús.

21

Taxi' iin' ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan
(Mr. 12:41-44)

¹ Ñi ndani'í Jesús nuu' a, te ñi xini' a taan' ne yivi' limuxtan tixin' xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan. ² Te ñi xini' tu a ña ñi taan' iin' ña' kuaan' nda'vi kuu' uvi' ta'an xu'un' ya'a kualí tixin' xatun' jaan'. ³ Sakan' te ñi ka'an Jesús ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' ka' ñi taan' kua'a' ka xu'un' tixin' xatun' ka' te sakan' sakuu' inga ne ñi taan' tu xu'un' tixin' nu'. ⁴ Sakan' ña sakuu' tukú ña ndii, ñi taan' ña xu'un' ña ñi ndoo' ndoso' nda'a' ña. Ndisu' ña' ka' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ñi taan' ndi'í a' xu'un' ña xito' kutiaku' a' xiin' —ñi kachi' a.

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin' xachi' yukun' ka'nu'
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Te kii' ndatu'un' sava ne yivi' xa'a' ña ndatun' va yuu' yukun' ka'nu' jaan', xiin' xa'a' tumaní' ndatun' va ña ñi taxí ne yivi', ña ñi satití ra toko' nama yukun' jaan' ndii, ñi ka'an Jesús ndii:

⁶ —Xaa' kivi' ña sakuu' ña xito' ndiaa ndo' ka' ndii, nduxin' ndoo a, te kütoto' ta'an' ka ndee iin' yuu' —ñi kachi' a.

Ka'an Jesús ndee ña xka'ndia' kii' xa' kuyatin' ndi'í iin' yivi'
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Te ñi ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Táku'e, ¿ama' koq ña ñi ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia' te kundani' ndu' ña xa' kuyatin' koq a? —ñi kachi' ra.

⁸ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mji' va ndo', taxj ndo' kunj' xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó. Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tin ndiaa kivi' j, te ka'an ra ña mji' ra nduu' Cristo, ña nj tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi', te xa kuyatin' kuii ndi' jin yivi', kachj ra. Ndisu ndo'ó ndii, kundikun ndo' xata' ra. ⁹ Te kij' kunj' ndo' kuento ña yoo ñu'u tuku jin yivi', te nakuitá tei' tu ne yivi' nuu' te xa'ndia chuun' ndii, kundj'nj ndo'. Kuachj ndii kuní a ña xi'na ka ña jaan' koo, ndisu süu' xa ndikun te kixin ña kundj'i jin yivi' kij' sakan' —nj kachj a.

¹⁰ Sakan' te nj ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Kunta'an' jin ti'vi ne ñu'u' jin yivi' xiin' tuku ti'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' jin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu. ¹¹ Te kanii' xaan' taan ndiee' jin yivi', te koo tu soko, te koo va tu kui'e, te kuyi'vi xava'a ne yivi' xa'a' ña iyó va jaan', te koo tu ña iyó va ndivi' kij' sakan'. ¹² Ndisu ña kuní ka koo sakuu' ña jaan' ndii, natjin te yivi' ndo'ó, te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te kuu' nuu', te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá e', te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaá. Te sanakua'a tu ra ndo'ó nda'a' rey xiin' nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu' xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u, ¹³ te ndiee' yu'u' ndo' xa'a' j nuu' te ka'nu' jaan'. ¹⁴ Sakan' na kuii' chituní ndo' xiin' nimá ndo' ña ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' te jaan', ¹⁵ kuachj ndii mji' yu'u taxj ña xini tuni ndo', te taxj tu j kuento ña ndichi va ka'an ndo' nuu' te jaan'. Te ndee' jin te ndasi' ta'an' xiin' ndo' jaan' koo' chukuu' nakujin ra nuu' ña ka'an ndo' jaan'. ¹⁶ Te ndo'ó ndii, ndee' yuva' si'i' ndo', xiin' ta'an' mji' ndo', xiin' ne jin kuu' xiin' ndo', xiin' ne xini ta'an' xiin' ndo' ndii, sanakua'a ña ndo'ó nda'a' te ka'nu' jaan'. Te sava ndo' ndii, ka'ni' te jaan' ndo'ó. ¹⁷ Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' yu'u. ¹⁸ Ndisu ndo'ó ndii, ndee' jin jxi' xini' ndo' ndo'ñu'u' saka. ¹⁹ Te naa' kundieni naa kundieni ndo' nuu' tundo'o' jaan' ndii, natjin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

²⁰ Va'a, te kij' kunj' ndo' ña saa xinunduu ñuu Jerusalén yo'o' yoo te xiin' ndii, kunj' ndo' ña xa kuyatin' kuii ndo'ñu'u' xachi' a. ²¹ Te ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu nja ku'un nja tein iku', te yoo ka ndiee' tixin ñuu yo'o' kij' sakan' ndii, na kunu ki'i' nja, te yoo ka naá xa'a' ku'u' kij' sakan' ndii, na nandjiko' ka nja ñuu yo'o'. ²² Sakan' ña kivi' jaan' nduu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o', te xinu sakuu' ña ka'an tu'un a xa'a' ñuu yo'o'. ²³ U'vi va kundoo' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. Kuachj ndii kundoo' va sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'o', te kua'a' va sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o'. ²⁴ Sava nja ka'ni' ra xiin' ichi, te sava nja tin ra, te ku'un nja xiin' ra ki'in' va ñuu jin yivi' mii' ndiee' ne tuku'. Te ne tuku' jaan' ndii, viko ni'i' nja ñuu Jerusalén ndee skachi' xinu kivi' ña tava' Ndiosí ne jaan'.

Soo saa a kij' nandjiko' Jesús jin yivi'
(Mt. 24:29-35,42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kij' sakan' ndii, koo ña iyó va nuu' ñu'u' xiin' nuu' yoo', xiin' nuu' tiuun'. Te ne yivi' nuu' ñu'u' jin yivi' ndii, sana xini' nja, te kuyi'vi va nja xa'a' ña iyó va ni'i' minj ka'nu', xiin' ña ndiee' va nuta tiku' nuu' minj jaan'. ²⁶ Te ne yivi' jaan' ndii, kunjaa' xachi' nja ña y'i'vi nja xanini nja xa'a' ña xito' xka'ndja nuu' ñu'u' jin yivi', sakan' ña ndee' ña ndiee' ña yoo ndivi' ndii, taan ndiee' a. ²⁷ Sakan' te kunj' nja yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña kuaxi j nuu' jin viko' xiin' kua'a' ya'a' ña ndiee' xiin' ña yi'e ndatun' koo' chukuu'. ²⁸ Kij' xa'a' xka'ndia ña jaan' ndii, sandieni xiin' mji' ndo',

te ndañi'j ndo' nuu' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii kakų ndo' sqa Ndiosí —ñi kachj a.

²⁹ Te ñi ka'an tu Jesús xiin' ra jin ña ka'an ndjaa ndii:

—Koto ndo' naa xaa' tun' higuera, uun ndee ka inga nuu' itun'. ³⁰ Kij' xini ndo' xa'a' naka'ndi yukų tun' jaan' ndii, kundanj ndo' ña xa kuyatin' kuii kuun savi'. ³¹ Te sakan' tu kij' kunj ndo' koq ña ñi ka'an j xiin' ndo' jaan' ndii, kundanj ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndja chuun' Ndiosí jin yivi'.

³² Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ndii, ña kuni ka kuvj sakuu' ne ndiee' jin yivi' vitin, te xka'ndja sakuu' ña jaan'. ³³ Ndivi' xiin' ñu'u' jin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koq' kivi' ndoñu'u' a.

³⁴ 'Koto xiin' mii' ndo', te ndioq' inj nimá ndo' xa'a' ña sij', ña yoo jin yivi', xiin' xa'a' ña ko'q xka'ndja ndo' vino, xiin' xa'a' ña ndi'ni nimá ndo' xa'a', ña yoo jin yivi' yo'o'. Sakan' ña jyoo xaa' kivi' jaan' kij' koq' a naá nimá ndo'. ³⁵ Kuachj ndii xaa' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' jin yivi', ndee' naa jin yo'o' ña sékun te yivi'. ³⁶ Xa'a' a jaan' na koq tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te kuvj sakaku a ndo'o' nuu' sakuu' ña koq jaan', te ka'an nuu' ndo' kufta ndo' kivi' jaan' nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ñi kachj Jesús.

³⁷ Te sania'a Jesús tu'un Ndiosí nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' jin ke'in', te ñyu kua'an a xikj' ña nani' Olivos, te jkan' ndoo a. ³⁸ Te sakuu' ne yivi' kua'an nja'a nuu' ki'e yukun' jaan', te kunj so'o ña'a' nja.

22

So'q ni xaq a kij' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' sqa kuvj ka'ni' ra Jesús (Mt. 26:1-5,14-16; Mr. 14:1-2,10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Xa kuyatin' koq vjko' ña nani' pascua, ña xi xixi' ne yivi' xita' va'a ña koq' yuchi' levadura saká xiin'. ² Te sutų kuu' nuu' xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa'a' ña yi'vi ra ne yivi' na ñi nanduku' ra sqa sqa ra te ka'ni' sj'e ra Jesús.

³ Te ñi sko'nu' ña ndjva'a nimá Judas, te nani' tu Iscariote, te nduu' jin te uxj uvj ta'an te nda'a' xa'a' Jesús. ⁴ Te ñi xa'an ka'an ra xiin' sutų kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' sqa sqa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'. ⁵ Kij' ñi xinj so'o sutų jaan' ña ñi ka'an te jaan' ndii, va'a ñi kunj ra, te ñi taxj ra kuento ra ña taxj ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'. ⁶ Te ñi taxj Judas jaan' kuento ra ña sanakua'a ra Jesús kij' koq' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Sakan' te ñi xa'a' nanduku' ra sqa sqa ra te sanakua'a ña'a' ra nda'a' te jaan'.

So'q ni xaq a kij' ni xixi' Jesús ña xaxi' xakuaq' xa'a' vjko' pascua (Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Te ñi tondja kivi' ña xixi' ne yivi' xita' va'a, ña koq' yuchi' levadura saká xiin', kij' xa'ni' nja mbee' kualí xa'a' vjko' pascua. ⁸ Sakan' na kuii' ñi ti'vi' Jesús Pedro xiin' Juan ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo', te sava'a ndo' ña kuxj e' xakuaq' xa'a' vjko' pascua —ñi kachj a.

⁹ Sakan' te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuni un' sava'a ndu ña xaxi' jaan'? —ñi kachj ra.

¹⁰ Te ñi ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij' ko'ni' ndo' ñyu kua'an ndo' ndii, kunj ndo' jin te yivi', te ni'i' jin yoq tikui, kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo' ndee' vj'e mii' sko'nu' ra, ¹¹ te ka'an ndo' xiin' te xiin' vj'e jaan' ndii: “Ka'an xt'o'q e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto

mii' kuxi j ña xaxi' xakuaa' xa'a' vjko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a", kachi ndo'. ¹² Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie, ña iin' xata' vi' e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sav'a' ndo' ña kuní a kuxi e' —ñi kachi Jesús.

¹³ Te ni xa'an te jaan', te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' vjko' pascua ikan'.

¹⁴ Kij' ni xaa hora ndii, ni xikundu'u' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a te kuxi nja nuu' mesa. ¹⁵ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ndiee' xikan' nimá i ña kuxi inga' i xiin' ndo' ña xaka'nu' e' xa'a' vjko' pascua yo'o' ña kuní ka kund'o' u'vi j. ¹⁶ Sakan' ña ka'an i xiin' ndo' ña saka'nu' ka i ña kaa' ndee skachi' xaa' kivi' ña kuxi inga' i xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ñi kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni kij'in a iin copa, te ni taxí a ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij'in ndo' ña yo'o', te ko'o' sakuu' ndo' sie sie. ¹⁸ Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ko'o' ka i vino, te' kuva'a xiin' uva, ndee kij' xaa' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ñi kachi a.

¹⁹ Ndij' jaan', te ni kij'in a xita' va'a, te ni taxí a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña yo'o' nduu' ñu'u' nde' i, ña xito' kuví xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un' e' ndii, na saa ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i j xa'a' ndo' —ñi kachi a.

²⁰ Iin kachi ni xaa tu' a kij' ndi' i ni xixi' a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni kij'in a iin copa, te ni ka'an a ndii:

—Te' naá tixin ña yo'o' nduu' nii' j, ña kuitja xa'a' kuachj ndo'ó, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'.

²¹ Ndisu te sanakua'a' yu'u' nda'a' te ndasi' yu'u' ndii, nuu' mesa yo'o' ndu'u' ra xiin' i vitin xixi' ra xiin' e'. ²² Sakan' ña yu'u', ña nduu' tu' te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i saa nii' ni chituní Ndiosí ña kund'o' j. Ndisu chie va' tundo'o' kund'o' te sanakua'a' yu'u' —ñi kachi a.

²³ Ikan' te ni xa'a' ndatu'un' ta'an' mii' te jaan' ña yoo tu' nduu' te sanakua'a' ña jaan'.

Sania'á Jesús ndee ne yivi' nduu' ne ka'nu' ka

²⁴ Te ni xa'a' kani' ta'an' kuento te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' yoo nduu' te ka'nu' ka tein mii' ra. ²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sakuiso' chuun' ra ne nduu' ne ta'an' ra. Te kuu' nuu' jaan' ndii, xtanj va' ra ña ka'an ne yivi' ña te xito' ñuu' nduu' ra, kachi nja. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, saa ndo' sakan'. Süu' jaan' ndii te nduu' te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, na kuu' ra ndee naa te kuasa' ka'nu', te te ni'i' ichi' nuu' ndo' ndii, na kuu' ra ndee naa te xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁷ Sakuu' e' xini ndii, te xixi' nuu' mesa ndii, te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' te xaxa' ña xaxi'. Ndisu yu'u' ndii, yo'o' iin' i tein ndo' ndee naa iin te xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁸ Ndisu ndo'ó ndii, xi yoo te xi yoo ndo' xiin' i kij' yoo tundo'o' nuu' j. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kuu' sakuiso' chuun' i ndo'ó ña ka'ndia chuun' ndo' saa nii' ni sakuiso' chuun' yuva' e' yu'u' ña xa'ndia chuun' j. ³⁰ Sakan' te kuxi ndo' te ko'o' ndo' xiin' i mii' ka'ndia chuun' j, te kundiee' ndo' nuu' tei ka'nu', te ka'ndia chuun' tu' iin ndo'ó nuu' uxí uví ti'vi ne ta'an' e', ne Israel —ñi kachi a.

*Yo'o' ka'an Pedro ña näkoo iin ndaq' ra Jesús
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)*

³¹ Tę nĭ ka'an tu xto' o e' ndii:

—Koto un', Simón, ña ndiva'a kuu' nuu' ndii, xa nĭ xikañ ndei' a nuu' Ndiosí tę kĭsĭ a ndo'ó ndeę naa xaa' tę yivĭ' kĭj' kuun' ra trigo. ³² Ndisu yu'u ndii, xa nĭ ka'an nda'vi ĭ xiin' Ndiosí xa'a' un' tę nãko o un' ña ĩnĭ un' xini un' yu'u. Tę kĭj' ñandĭko' tukuu' un' nuu' ĭchi' ĭ ndii, sandĭjeni un' ñani un', ne xika' ĭchi' ĭ xiin' un' —nĭ kachĭ a.

³³ Sakan' tę nĭ ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tãkui'e, süu' vi'e ka a kuĭtĭ' xa yoo tu'va ĭ tę ku'un ĭ xiin' un'. Süu' jaan' ndii, xa yoo tu'va tu ĭ ndeę kuvi ĭ xiin' un' —nĭ kachĭ ra.

³⁴ Tę nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pedro, ka'an ĭ xiin' un' ña kĭj' kuni ka kãñ nduchié ndii, xa unĭ ĭchi' nĭ ka'an un' ña xini un' yu'u —nĭ kachĭ a.

Xa nĭ xaa tundo'o' kundõ'o' Jesús

³⁵ Tę nĭ ka'an Jesús xiin' tę nda'a' xa'a' a ndii:

—Kĭj' nĭ tĭ'vi' ĭ ndo'ó, tę nĭ ka'an ĭ xiin' ndo' ña kõnjĭ' ndo' xu'un' ndo', nĭ ndeę tinda a' ndo', nĭ ndeę ndixan' ndo' ndii, ¿ñaá nĭ kuni ña'a' nuu' ndo'? —nĭ kachĭ a.

Tę nĭ nakuijn ra ndii:

—Ū'un', kõo' a —nĭ kachĭ ra.

³⁶ Tę nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndisu vitĭn ndii, yoo ka kumi' xu'un' ndii, na kõnjĭ' ra a, tę yoo ka kumi' tinda a' ndii, na kõnjĭ' ra a, tę yoo ka kõo' ĭchi' kumi' ndii, na xĭko' ra toto titi ra, tę satã' ra ĩjn a. ³⁷ Kuachĭ ndii ka'an ĭ xiin' ndo' ña kuni a xinu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí mi' ka'an a ndii: "Nĭ ndasanduu' ña'a' ne yivĭ' ndeę naa tę nĭa'a", kachĭ a. Sakan' ña sakuu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' yu'u ndii, kuni a xinu' a —nĭ kachĭ Jesús.

³⁸ Sakan' tę nĭ ka'an ra xiin' a ndii:

—Koto un', tãkui'e. Yo'o' yoo uvĭ ta'an ĭchi' —nĭ kachĭ ra.

Ĭkan' tę nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa sakan' kuĭtĭ' —nĭ kachĭ a.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí ĩjn xaan' mi' nani' Getsemani'

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Tę nĭ ketã Jesús kua'an a xĭkĭ' ña nani' Olivos naa xi xaá a. Tę nĭ xĭkundikun ña'a' tę nda'a' xa'a' a kua'an ra xiin' a. ⁴⁰ Tę kĭj' nĭ xaa a ĭkan', tę nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' tę kõyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kĭnjĭ ndo'ó —nĭ kachĭ a.

⁴¹ Tę nĭ kuxĭoo a nuu' ra ndeę naa xika' skana' e' ĩjn yuu', tę nĭ xĭkuijn xiti' a, tę nĭ ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

⁴² —Tata yuva' ĭ, naa' kuni un' ndii, tãxi un' kundõ'o' ĭ tundo'o' chĭe yo'o', ña nduu' ndeę naa tĭkui uvã. Ndisu sãa un' ña kuni yu'u, süu' jaan' ndii, ña kuni mĭjĭ' un' sãa un' —nĭ kachĭ a.

⁴³ Sakan' tę nĭ tuvĭ ĩjn ángele, ña nĭ kĭeę ndivi', tę taxĭ a ndĭe'e' Jesús.

⁴⁴ Tę ndĭe'e' ka ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' ña nĭ ndĭĭ' nĭ xava'a' a. Tę koyó tetĭ'in' a nuu' ñu'u' ndeę naa koyó nĭ' mbo'lo na'nu'. ⁴⁵ Ndĭĭ' nĭ ka'an a xiin' Ndiosí, sakan' tę nĭ ndõndĭchĭ a, tę nĭ xaa a mi' ndĭe'e' tę nda'a' xa'a' a, tę nĭ xinjĭ a ndĭe'e' ra kixín ra xa'a' a ña suchĭ' va ĩnĭ ra. ⁴⁶ Tę nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kixín ndo'? Ndõko o ndo', tę ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' tę kõyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kĭnjĭ ndo'ó —nĭ kachĭ a.

Sò'ò nì xàq̄ a kiji' nì t̄jìn t̄e yivi' Jesús
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ T̄e kiji' kusa'a' iin' k̄a Jesús ka'án a, t̄e nì tuv̄i j̄in t̄i'v̄i n̄e yivi' kuax̄i n̄ja. T̄e j̄in t̄e ux̄i uv̄i, t̄e nani' Judas, ni'i' ichi' nuu' n̄ja kuax̄i n̄ja. T̄e nì kuyat̄in r̄a nd̄ee nuu' Jesús, t̄e nì ch̄ito v̄a ñ̄a'a' r̄a. ⁴⁸ S̄akan' t̄e nì ka'án Jesús xiin' r̄a ndii:

—¿Ñáá xiin' ñ̄a nì ch̄ito un' ka'a' sanakua'a un' yu'u, ñ̄a nduu' t̄u t̄e yivi', nda'a' t̄e ka'a'? —nì kach̄i a.

⁴⁹ T̄e kiji' nì x̄inj̄i t̄e nda'a' xa'a' Jesús ñ̄a xka'ndiá ikan', t̄e nì ka'án r̄a xiin' a ndii:

—T̄áku'i'e, ¿ñáá v̄a'a' kuun̄ ichi' ñ̄a'a' ndu'? —nì kach̄i r̄a.

⁵⁰ T̄e nì sat̄uxu'v̄i j̄in t̄e nda'a' xa'a' Jesús jaan' j̄in t̄e xika' nuu' nuu' sut̄u ka'nu', nì xa'ndiá r̄a sò'ò ku'a'a' t̄e jaan'. ⁵¹ T̄e nì ka'án Jesús xiin' r̄a ndii: —Xava'a, v̄ikuijn̄ un' —nì kach̄i a.

T̄e nì tond̄iá nda'a' a sò'ò t̄e nì tuxu'v̄i jaan', t̄e nì sanda'a' ñ̄a'a' a. ⁵² Ikan' t̄e nì ka'án a xiin' sut̄u kuu' nuu', xiin' t̄e xa'ndia chuun' nuu' t̄e xito' yukun' jaan', xiin' t̄e x̄ix̄a nuu' ñ̄uu, t̄e nì nd̄eku'e t̄j̄in ñ̄a'a' jaan' ndii:

—¿N̄dichun na kuax̄i ndo' t̄e t̄j̄in ndo' yu'u xiin' ichi' xiin' itun' nd̄ee naa j̄in t̄e kui'na'? ⁵³ Kua'a' kivi' nì j̄in i t̄ej̄in ndo' sania'á i nuu' k̄i'e yukun' ka'nu', t̄e nì t̄j̄in ndo' yu'u. N̄disu x̄a nì x̄aá hora ñ̄a s̄aá ndo' s̄akan', hora ñ̄a xa'ndia chuun' ñ̄a ndj̄va'a' j̄in yivi' —nì kach̄i a.

Ka'án Pedro ñ̄a x̄inj̄i r̄a Jesús

(Mt. 26:57-58,69-75; Mr. 14:53-54,66-72; Jn. 18:12-18,25-27)

⁵⁴ S̄akan' t̄e nì t̄j̄in t̄e jaan' Jesús, t̄e nì xan ndiaka' ñ̄a'a' r̄a v̄i'e sut̄u ka'nu'. T̄e Pedro ndii, nì x̄ikundikun na r̄a xika' xika' kua'án r̄a. ⁵⁵ T̄e kiji' nì ñ̄a'v̄i t̄e yivi' ñ̄u'u nuu' k̄i'e sut̄u jaan' ndii, nì x̄ikundiee r̄a xitun̄i' r̄a s̄aá xinund̄u xiin' a, t̄e nì x̄ikundu'u' t̄u Pedro t̄ej̄in t̄e jaan'. ⁵⁶ N̄disu kiji' nì x̄inj̄i j̄in ñ̄a' xika' nuu' ndu'u' r̄a xitun̄i' r̄a ndii, nì ñ̄akoto ndi'e' ñ̄a'a' a', t̄e nì ka'án a' ndii:

—Nì xika' t̄u t̄e ka'a' xiin' t̄e jaan' —nì kach̄i a'.

⁵⁷ N̄disu n̄i k̄i'e yu'u' Pedro ka'án r̄a ndii:

—X̄inì ñ̄a'a' i, n̄aá —nì kach̄i r̄a.

⁵⁸ J̄in kan̄i' v̄a xka'ndiá, t̄e nì x̄inj̄i ñ̄a'a' inḡa t̄e yivi', t̄e nì ka'án r̄a ndii:

—J̄in t̄e ndiaka' ta'an' xiin' t̄e ka'a' nduu' t̄u yo'ó —nì kach̄i r̄a.

N̄disu t̄uk̄u nì nì ka'án Pedro ndii:

—S̄üv̄i yu'u, t̄aá —nì kach̄i r̄a.

⁵⁹ Nì xka'ndiá kuyat̄in' j̄in hora, t̄e nì ka'án inḡa t̄e yivi' xa'a' Pedro ndii: —Ñ̄a ndaku xna'a' nduu' a ndii, xika' t̄u t̄e yo'ó' xiin' t̄e ka'a', s̄akan' ñ̄a j̄in t̄e Galilea nduu' r̄a —nì kach̄i r̄a.

⁶⁰ Nì ka'án nì t̄uk̄u Pedro ndii:

—X̄inì i nd̄ee xa'a' ka'án un', t̄aá —nì kach̄i r̄a.

T̄e na nì ñ̄a jaan' ka'án r̄a, t̄e nì kana nduchie'. ⁶¹ Sakan' t̄e nì nd̄iko kuijn̄ xto'ò e', t̄e nì ñ̄akoto a nuu' Pedro. T̄e nì ñ̄aka'an' Pedro ñ̄a x̄a nì ka'án a xiin' r̄a ndii: “Kij̄i' kuni' k̄a kana nduchie' ndii, x̄a un̄i' ichi' nì ka'án un' ñ̄a x̄inì un' yu'u”, nì kach̄i a.

⁶² T̄e kiji' nì ket̄a r̄a ikan' ndii, nì x̄ak̄u suchi' j̄inj̄i v̄a r̄a.

Sò'ò nì x̄aá a kiji' nì kan̄i' t̄e xiin' Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ T̄e yivi', t̄e ndiaa Jesús ndii, nì xa'a' kundi'i' r̄a xiin' a, t̄e nì kan̄i' ñ̄a'a' r̄a, ⁶⁴ t̄e nì sat̄iín r̄a pein nuu' a, t̄e nì kan̄i' k̄a ñ̄a'a' r̄a ka'án r̄a xiin' a ndii:

—N̄akun̄i' un' yoq̄ nì kan̄i' yo'ó —nì kach̄i r̄a.

65 Tę kua'a' a kạ nị kạñjạ'a rạ xiin' a.

Sọ'ọ nị xqạ a kịi' nị sạna'má tẹ kuu' ka'nu' Jesús
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Kịi' nị kitu' ndii, nị nạkaya tẹ xịxạ nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' tẹ sania'á tų'un ndei' Ndiosí. Tẹ nị kịxịn ndịjạkạ tẹ yivị' Jesús mií' nị nạkaya tẹ ka'nu' jaan', tẹ nị ndatu'un' ña'a' rạ ndii:

67 —¿Náá yo'ó nduu' Cristo, ña kuaxị sakakú ne yivị'? Ka'an un' xiin' ndu —nị kachị rạ.

Tẹ nị ka'an Jesús xiin' rạ ndii:

—Naa' ka'an i xiin' ndo' ña sụvị i ndii, kạndịxa' ndo'. 68 Tẹ sakan' tų naa' ndatu'un' i ndo'ó ndii, kụvị nakujiin ndo', tẹ nị ndeẹ sandle'ni' tų ndo' yu'ụ.

69 Ndisụ ndeẹ vitiin tẹ ndeẹ nuu' ku'un e' ndii, kụnị ndo' yu'ụ, ña nduu' tų tẹ yivị', kụndu'ụ' i xịin' kua'a' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' —nị kachị a.

70 Sakan' tẹ nị ndatu'un' ña'a' sakuu' rạ ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yo'ó nduu' Si'e Ndiosí, uun? —nị kachị rạ.

Tẹ nị ka'an Jesús xiin' rạ ndii:

—Naa' ka'an ndo', ñaa' nduu' a —nị kachị a.

71 Sakan' tẹ nị ka'an xiin' ta'an' rạ ndii:

—Küni kạ ne ndịeẹ yu'ụ' xa'a' rạ nuu' e', sakan' ña xạ yu'ụ' mií' rạ nị ka'an rạ ña nị xịnị so'ọ e' kaa' —nị kachị tẹ ka'nu' jaan'.

23

Sọ'ọ nị xqạ a kịi' nị iin Jesús nuu' Pilato
(Mt. 27:1-2,11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Sakan' tẹ nị nu'a sakuu' tẹ ñu'u' jaan', tẹ nị xan ndịjạkạ rạ Jesús nda'a' Pilato. 2 Sakan' tẹ nị xa'a' rạ tiin' kuachị rạ Jesús ka'an rạ ndii:

—Tẹ yivị' yo'o' ndii, nị xịnị ndu kuni nata'vi' rạ ne ñuu ndu. Tẹ täxi' tų rạ ña cha'vi ndu xụ'un' yoo' nda'a' César. Tẹ ka'an tų rạ ña sụvị rạ nduu' Cristo, ña sakakú ne yivị', sakan' na kuii' rey nduu' rạ, kachị rạ —nị kachị tẹ jaan'.

3 Sakan' tẹ nị ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Náá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —nị kachị rạ.

Tẹ nị nakujiin a ndii:

—Xạ mií' un' nị ka'an sakan' —nị kachị a.

4 Sakan' tẹ nị ka'an Pilato xiin' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' ne yivị' kua'a' jaan' ndii:

—Kọo' ndeẹ iin kuachị ndiso' tẹ yivị' kaa' —nị kachị rạ.

5 Ndisụ ndịeẹ kạ ka'an tẹ jaan' ndii:

—Tẹ kaa' ndii, natandiee' kịnị rạ ne ñuu ndu xiin' ña sania'á rạ, nị xa'a' xaa' rạ ña jaan' ndeẹ ñu'u' Galilea, tẹ nị xqạ rạ ndeẹ ñu'u' Judea yo'ọ' —nị kachị rạ.

Sọ'ọ nị xqạ a kịi' iin Jesús nuu' Herodes

6 Kịi' nị xịnị so'ọ Pilato ña jaan' ndii, nị ndatu'un' rạ naa' tẹ nị kịeẹ ñu'u' Galilea nduu' Jesús. 7 Tẹ kịi' nị xịnị rạ ña nị kịeẹ a ñu'u' Galilea mií' xa'ndia chuun' Herodes ndii, nị ka'an chuun' rạ ña kundịjạkạ sakuu' tẹ xịxạ jaan' Jesús nda'a' Herodes jaan', sakan' ña kivi' jaan' ndii, ndu'ụ' tẹ tẹ jaan' ñuu Jerusalim jaan'. 8 Kịi' nị xịnị Herodes Jesús ndii, va'a va nị kụnị rạ, kuachị ndii kua'a' va kivi' nị xka'ndịa ña kuni rạ nata'an' rạ xiin' a, sakan' ña nị xịnị so'ọ rạ ndatu'un' kua'a' ne yivị' xa'a' Jesús, tẹ kuni rạ kụnị nduchi' nuu' rạ iin chuun' ka'nu' ña sạ a. 9 Tẹ nị ndatu'un' rạ Jesús

ki'in' nuu' ña'a, ndisu nī nakujin a nuu' ra. ¹⁰ Te ijan' ndiee' tu sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí tiin' kuächi u'vi ña'a' ra. ¹¹ Sakan' te nī sandjee kui'e ña'a' Herodes xiin' te xiin' ra, te nī kundí'i ra xiin' a chindu'u' ra toto xiñu va'a xata' a, te nī sanandiko' ña'a' ra nda'a' Pilato. ¹² Te kivi' jaan' nī nanduu' Pilato xiin' Herodes te xini ta'an', sakan' ña ña nuu' ndii, nī ndasi' ta'an' ra.

Sọ'ọ nī xaq a kii' ña xq yoo kuvj nduu' Jesús
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38—19:16)

¹³ Sakan' te nī ka'an chuun' Pilato, te nī nakaya sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, xiin' sakuu' ne ñuu jaan', ¹⁴ te nī ka'an ra xiin' nja ndii:

—Nī kixin ndiaká ndo'ó te yivi' yọ'ọ' nda'a' j, te ka'an ndo' ña kuni nata'vi' ra ne ñuu ndo'. Ndisu yu'u ndii, nī sana'má ña'a' j nuu' ndo' ita' ndo' kaa', te nī xini j ña kōo' ndee jin kuächi ña satavi ña'a' ndo' jaan' nī xaa ra. ¹⁵ Te nī ndee Herodes nī na'in kuächi te kaa', sakan' na nī sanandiko' tuku ña'a' ra nuu' j. Sakan' ña kōo' ña xata'an kuvj ra xa'a' nī xaa ra. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuu' ka'an chuun' j, te kaxi' va ra, ndi'j jaan', te sandoó ndiká ña'a' j —nī kachi ra.

¹⁷ Te sakuu' ichi' kij' nasukú viko' jaan' ndii, kuni a ña saña' Pilato jin te naá vj'e kaa. ¹⁸ Ndisu jin nī nda'a' nī kuaa' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' ka'an nja ndii:

—Te ñaa' ka'ni' un', te saña' un' Barrabás —nī kachi nja.

¹⁹ Te Barrabás jaan' ndii, naá ra vj'e kaa xa'a' ña nī kunta'an' ra xiin' te xiin' romano, xiin' xa'a' a ña nī xani' ra jin te yivi'.

²⁰ Te nī ka'an tukuu' Pilato xiin' ne yivi' jaan' xa'a' ña nī kuni ra saña' ra Jesús. ²¹ Ndisu ne jaan' ndii, sọ'ọ ti'e ká ka'an nja ndii:

—Nuu' krusin kuxi un' te ñaa', nuu' krusin kuxi un' te ñaa' —nī kachi nja.

²² Te nī ka'an nī tukuu' Pilato xiin' nja ichi' ña unj ndii:

—¿Ndechun? ¿Ndee ña nja'a nī xaa ra? Kōo' ndee jin kuächi ña xata'an kuvj ra xa'a' nī na'in yu'u. Xa'a' a jaan' na kuu' ka'an chuun' j, te kaxi' ra, ndi'j jaan', te sandoó ndiká ña'a' j —nī kachi ra.

²³ Ndisu ne jaan' ndii, sọ'ọ ti'e ká ka'an nja ña nuu' krusin na kuxi ña'a' ra. Te xa'a' a ña ti'e va nī kuaa' nja xiin' sutu kuu' nuu' nuu' Pilato ndii, nī xinu xna'a' ña ndioo' ini nja jaan'. ²⁴ Sakan' na nī nakujin yu'u' Pilato saxinu ra ña kuni ne jaan'. ²⁵ Te nī ka'an chuun' ra, te nī saña' te kuni ne jaan', te naá vj'e kaa xa'a' ña nī kunta'an' ra xiin' te xiin' romano, xiin' xa'a' a ña nī xani' ra jin te yivi'. Ndisu nī sanakua'a' ra Jesús te kuvj a saa ka'an nimá ne jaan'.

Sọ'ọ nī xaq a kii' nī kuxi te xiin' Jesús nuu' krusin
(Mt. 27:32-56; Mr. 15:21-41; Jn. 19:17-30)

²⁶ Kij' nī kjee te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, nī nata'an' ra xiin' jin te nī kjee ñuu Cirene, te nani' Simón. Te jaan' ndii, mii' xika' ra nī xa'an' ra, te nī nandiko' ra. Te nī tjin u'vi ña'a' te xiin' jaan' ña konj'i ra krusin kundikun ra xata' Jesús ku'un ra. ²⁷ Te kua'a' va ne yivi', te kua'a' va tu ña'a' xaku' suchi' ini ndee tana' ndii nja ndikun nja xata' Jesús kua'an nja. ²⁸ Te nī nakoto' xata' Jesús nuu' ne jaan', te nī ka'an a xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ña'a', ne ndiee' ñuu Jerusalén, kuächi ndo' xa'a' yu'u. Süu' jaan' ndii kuaku ndo' xa'a' mii' ndo' xiin' xa'a' si'e ndo', ²⁹ sakan' ña xaa kivi' ña ka'an ndo' ndii: "Va'a va kuni ña'a' ña' kuvj koo si'e, xiin' ña' kōo'

kiyí' nì sakítú' si'e, xiin' ña' kōo' kiyí' nì sachichin' si'e", kachí ndo'. ³⁰ Te kiyí' sakan' ndii, xa'a' ne yivi' ka'an nja xiin' iku' ndii: "Tavi ndo' ndu, te ndo'ó, xiki' ndii, tsi'e ndo' ndu", kachí nja. ³¹ Kuachí ndii, naa' xaa' ra sakuu' ña kaa' xiin' yu'u, te nduu' ndee naa itun' i'i' ndii, saa ka vi' tu saa ra xiin' ndo'ó, ne nduu' ndee naa itun' ichi —nì kachí a.

³² Te ndiaka' tu te xiin' jaan' uvj' ta'an te nja'a, te ka'ni' tu ña'a' ra. ³³ Te kiyí' nì xaa' ra jin xaan' mii' nani' iki' xini' te nì xi'i' ndii, nì kuxi' ra Jesús nuu' krusin' jkan'. Te te nja'a jaan' ndii, tata'vi' xiin' a nì kuxi' ña'a' ra nuu' inga krusin', jin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. ³⁴ Te nì ka'an a kiyí' ndiandu'u' a nuu' krusin' ndii:

—Tataa, koo ka'nu' inji un' xa'a' te kaa', sakan' ña xini' ra ndee ña xaa' ra —nì kachí a.

Ndi'i jaan', te nì ka'in te xiin' toto a, te kunj' ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

³⁵ Te ita' ne yivi' kua'a' jaan' xito' ndi'e' nja Jesús jkan', te ndee te ka'nu' jaan' ndii, kundi'i' ra xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' nì sakakú ra, na sakakú xiin' mii' mii' ra viti' naa' ndixa xna'a' ndii, Cristo, te nì nakaixin' Ndiosi sakakú ne yivi', nduu' ra —nì kachí ra.

³⁶ Te nii' sakan' xandi'i' tu te xiin' xiin' a taxi' ra vino jya' ko'o a, ³⁷ te ka'an' ra xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a' yo'ó nduu' rey ne judío ndii, sakakú xiin' mii' ki'i' un' —kachi ra.

³⁸ Te nì ke'i' ra jin tu'un' yu'u' nuu' krusin' jaan' xa'a' ña nì tijn kuachí ña'a' ra ka'an a ndii: "Te yo'o' nduu' rey ne judío", kachi a. Te yu'u' jaan' ndii, yoso' a xiin' tu'un' griego, xiin' tu'un' latin, xiin' tu'un' hebreo.

³⁹ Te jin te nja'a, te ndiia' ndu'u' nuu' inga krusin' xiin' Jesús ndii, nì xandi'i' ra xiin' a ka'an' ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a' yo'ó nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' ndii, sakakú xiin' mii' mii' un', te sakakú tu un' ndu'u' —nì kachí ra.

⁴⁰ Ndisu nì xi'e' inga te nja'a jaan' nuu' te jaan' ka'an' ra ndii:

—Ñáa nì ndee Ndiosi yi'vi yo'ó, tee' ndee xa yoo un' nuu' tundo'o' yo'o'?

⁴¹ Yoo' ndii, xata'an yoo e' tundo'o' yo'o', sakan' ña xa'a' ña nja'a, ña nì xaa' e', nacha'vi' e', ndisu te kaa' ndii, koo' xachi' ña nja'a nì xaa' ra —nì kachí ra.

⁴² Sakan' te nì ka'an ka' ra ndii:

—Jesús, naka'an' na un' xa'a' i kiyí' xa'a' un' ka'ndja chuun' un' —nì kachí ra.

⁴³ Sakan' te nì ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an' i xiin' un' viti' ndii, kundu'u' un' xiin' i ndivi' mii' ndatun' va kaa' —nì kachí a.

So'o nì xaa' a kiyí' nì xi'i' Jesús nuu' krusin'
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Te kiyí' nì xaa' jin ke'in' ndii, nì kuu' jin yavi' kanii' jin yivi' ndee nì xa'an' ndiko' a kaa' unj' xakuua'. ⁴⁵ Te nì xi'i' ñu'u, te nì ndata' ma'in' toto ña ta'nu' i'nu' tixin' yukun' ka'nu'. ⁴⁶ Sakan' te nì ka'an' ti'e' Jesús ndii:

—Tataa, nda'a' yo'ó nataxi' i nimá i —nì kachí a.

Te ndi'i so'o nì ka'an a ña jaan', te nì xi'i' a. ⁴⁷ Kiyí' nì xini' te xiin' kuu' nuu' jaan' ña nì yoo jaan' ndii, nì saka'nu' ra Ndiosi ka'an' ra ndii:

—Ndisu xna'a' nduu' a ndii, te nì xachuun' ndaku nì nduu' te kaa' —nì kachí ra.

48 Te sakuu' ne yivi' kua'a', ne ni xitō ndi'e' ña ni yoo ikan' ndii, kuun' iki' nja tja'ni nja ni nandiko' nja xa'a' ña suchi' va ini nja. 49 Ndisu sakuu' ne xini ta'an' xiin' Jesús, xiin' ña'a', ne ni ndikun ña'a' ni kixin nja ndee Galilea ndii, ni ita tu ne jaan' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nja ña ni yoo ikan'.

S'o'o ni xaa a kij' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Ni yoo jin te yivi', te ni nani' José, te ni kije ñuu Arimatea, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te jaan' ndii, jin te ka'nu' tejn te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te nduu' tu ra te yivi' va'a, te xachuun' ndaku tu ra. 51 Te ni ndiatu ini ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosi jin yivi' yo'o'. Sakan' na ni nakuita kuento ra xiin' kuento ña ni ndoo te kuu' ka'nu' jaan', ni ndee xiin' ña ni xaa te jaan' xiin' Jesús. 52 Sakan' na ni xa'an ra nuu' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús. 53 Te kij' ndi'i ni sanuu' ra ñu'u' nde'i a jaan' ndii, ni tjsuku' ra a jin toto ndika'. Te ni xa'an chinaa ra a tixin yavi ndii mii' tia'an kuna ñu'u' nde'i ndee jin ne yivi', ña ni xatja ra toko' kava'. 54 Te kivi' jaan' ndii, kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' kivi' sábadō, ña xinandiee' nja, nduu' a. Te ña'a' ka te xa'a' kivi' jaan'. 55 Te ña'a', ne ndikun ni kixin xiin' Jesús ndee ñu'u' Galilea ndii, ni xa'an nja, te ni xini nja yavi ndii jaan', te ni xini tu nja saa ni chinaa ra ñu'u' nde'i a. 56 Te kij' ni nandiko' nja mii' ndiee' nja ndii, ni xava'a nja suxa xavixin' xiin' xa'an xavixin', te ni ndiee' nja kivi' sábadō, ña xinandiee' ne yivi' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosi.

24

S'o'o ni xaa a kij' ni natiaku Jesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

1 Te nja'a va kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni xa'an tukuu ña'a' jaan' yavi ndii mii' naa ñu'u' nde'i Jesús ni'i' nja xa'an xavixin' ña ni xava'a nja jaan', te ni xa'an tu inga ka ña'a' xiin' nja. 2 Te ni xini nja ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. 3 Te kij' ni ko'ni nja yavi ndii jaan' ndii, kōō' ka ñu'u' nde'i xto'o e' Jesús kandu'u' ikan'. 4 Kij' ndi'ni ne jaan' ita' nja ikan' ndii, numi' va te ni tui vj ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yi'é ndatun' va, te ni xikuuta ra xiin' nja jaan'. 5 Te xa'a' a ña ni yi'vi va ne jaan', te ni katandiee nja nuu' nja ndee ñu'u' ndii, ni ka'an te yivi' jaan' xiin' nja ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' tejn ne ni xi'i ña xa tiaku? 6 Kōō' ka a naa yo'o', süu' jaan' ndii xa ni natiaku a. Naka'an' ndo' ña ni ka'an a xiin' ndo' kij' xika' ka a nuu' ñu'u' Galilea ndii: 7 "Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuni a ña sanakua'a te yivi' yu'u' nda'a' ne ndiso' kuachj, te kuvi' i nuu' krusin, te natiaku i kivi' ña unj", ni kachj a xiin' ndo' —ni kachj te jaan' xiin' nja.

8 Sakan' te ni naka'an' nja ña ni ka'an Jesús xiin' nja. 9 Te kij' ni nandiko' nja mii' ndiee' te uxj jin jaan' ndii, ni ka'an nja sakuu' ña jaan' xiin' ra, te sakan' tu xiin' inga ne ndikun Jesús. 10 Ña'a', ne ni xini ña ni yoo jaan' ndii, María Magdalena nduu' jin a', xiin' Juana, xiin' María, sj'i' Jacobo, xiin' sava inga ña'a', ne ni xa'an xiin' nja. 11 Ndisu ne ndikun ichi' Jesús ndii, ni xanini nja ña ña kuasa' kuni nduu' ña ka'an ña'a' jaan', te ni kuni nja kandi'xa' ña'a' nja. 12 Saa ni ndii, ni ndava Pedro, te kua'an ra yavi ndii jaan', te kij' ni xto'ni ra tixin a ndii, ni xini ra ña kōō' ka xna'a ñu'u'

nde'i Jesús naá ikan', ndee toto, ña ni ndisuku' ku'iti' a, ndiee' tixin yavi jaan'. Sakan' te ni nandiko' ra vi'e nandaní va ra xa'a' ña ni yoo ikan'.

So'q ni xaa a kij' ni tuví Jesús nuu' uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús
(Mr. 16:12-13)

¹³ Sava ni kivi' ña ni natiaqu Jesús jaan', te ñu'u' uvi ta'an te ndikún ichi' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús kua'an ra. Te ñuu jaan' ndii, kuyatin' uxí jin kilómetro xika' naá a te kandu'u' ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te ndatu'un' xiin' ta'an' ra kua'an ra xa'a' sakuu' ña ni yoo. ¹⁵ Te kij' ndatu'un' ra kua'an ra ndii, ni kuyatin' Jesús xata' ra, te kua'an a inga' a xiin' ra. ¹⁶ Ndisu ni nakuní ña'a' ra ni xaa Ndiosí. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' ndatu'un' ndo'ó kua'an ndo'? —ni kachí a.

Sakan' te ni xiku'ita te jaan', nda'vi kuni ra. ¹⁸ Sakan' te ni ka'an jin te nani' Cleofas xiin' a ndii:

—Jin ndaa' yo'ó ku'iti' nduu' te xka'ndiá kua'an ñuu Jerusalén, te xini ndee ña ni yoo ikan' iku kañuu ku'iti' —ni kachí ra.

¹⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a ni yoo? —ni kachí a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ña ni ndo'ó Jesús, te ni kije ñuu Nazaret. Te jaan' ndii, ni ka'an tiakú ra tu'un' Ndiosí, te ni ka'an tu ra a xiin' ña ndjee', te ni xaa tu ra kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' kua'a' va ne yivi'. ²⁰ Te sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ni sanakua' a ña'a' nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra, te ni xa'ni' ña'a' te jaan' nuu' krusin'. ²¹ Ndisu ndu'u' ndii, ni ndiatu' ini ndu ña te jaan' nduu' te sandoó ndiká yoo', ne vi'e Israel, nda'a' te ndasi' yoo'. Te xa uní kivi' kua'an vitin' ña ni yoo sakuu' ña jaan'. ²² Te sakan' tu sava ña'a', ne nduu' ti'vi xiin' ndu ndii, ni sandi'ni nja ndu. Sakan' ña nja'a' ndi'e' ni xa'an nja yavi mii' naá ñu'u' nde'i Jesús, ²³ ndisu kōo' ka a ni xini nja naá. Te ni nandiko' nja, te ni ka'an tu nja ña ni tuví ndia'vi' ángele nuu' nja, te ni ka'an a xiin' nja ña xa ni natiaqu Jesús. ²⁴ Ndi'i jaan', te ni xa'an jin uvi te nduu' ti'vi xiin' ndu yavi jaan', te ni xini ra ña naa ni ka'an ña'a' jaan', xna'a' nduu' a. Ndisu ni xini ra Jesús —ni kachí ra.

²⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa küu' kaxi' tu ndo'ó, ran'. Xa kuachi tu kandixa' ndo' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an'. ²⁶ ¿Ñáa xini ndo' ña ni kuni a kundō'ó Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakahú ne yivi', sakuu' ña jaan' ña kuni ka nu'u' a ndivi' mii' natjin a ña ki'in' ka'nu'? —ni kachí a.

²⁷ Sakan' te ni xa'a' sanakuachi' a sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ka'an xa'a' a, ni xa'a' a ndee ña ni ke'i Moisés xiin' ña ni ke'i sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí xta'an'.

²⁸ Te kij' xa kuyatin' ra ñuu mii' kua'an ra ndii, ni xaa Jesús ndee naa ña ya'á kua'an. ²⁹ Ndisu ni ka'an ndjee' ra xiin' a ndii:

—Ndoq un' xiin' ndu yo'o', xa ni kuqa' va, sakan' te tüvi' ka —ni kachí ra.

Sakan' te ni ko'ni ra jin vi'e, te ni ndoo a ikan' xiin' ra. ³⁰ Kij' ndu'u' Jesús te kuxí a nuu' mesa xiin' ra ndii, ni ki'in' a xita' va'a, te ni taxí a ña chindani Ndiosí, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' ra. ³¹ Sakan' te ni nunja' nduchi' nuu' ra, te ni nakuní ra ña Jesús nduu' a. Ndisu xaka'an e', te ni ndi'i a so'q nuu' ra. ³² Te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Süü' nî tuu' e' ña ndee' naa xixi' vj' nimá e' kij' ñu'u' e' ichi' kuaxi' e', te sanakuachi' a ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí nuu' e' kuaxi' a xiin' e'? —nî kachj' xiin' ta'an' ra.

³³ Xa hora sakan' te nî nandjiko' ra ñuu' Jerusalén, te nî ndekuje' ra mii' nakaya' te uxj' jin' nda'a' xa'a' a xiin' inga' ne ndikún' ichi' a. ³⁴ Te nî ka'an' ne jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku' xna'a' nduu' a ndii, nî natjaku' xto'o' e', xa' nî tuvj' tu' a nuu' Simón Pedro —nî kachj' nja.

³⁵ Sakan' te nî ka'an' tu' te jaan' xiin' ne jaan' sakuu' ña' nî xka'ndja' xiin' ra' ichi', xiin' saq' nî nakunj' ra Jesús kij' nî sakuachi' a xita' va'a.

Sq'o' nî xqa' a kij' nî tuvj' Jesús nuu' te ndikún' ichi' a
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Kij' ka'an' ka' te jaan' xa'a' ña' jaan' ita' ra, te jin' nî tuvj' tjo' Jesús iin' ndjichí' a ma'in' mii' ndiee' nja' jaan', te nî ka'an' a xiin' nja' ndii:

—Na' koo' na' ña' manj' xiin' nimá' ndo' —nî kachj' a.

³⁷ Ndisu' nî yj'vi' xava'a' nja, sakan' ña' nî xanjini' nja' ña' jin' j'na' nduu' a. ³⁸ Te nî ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na' yj'vi' ndo'? Te, ¿ndichun na' kuachi' kandjixa' ndo' xiin' nimá' ndo'? ³⁹ Koto' ndo' nda'a' j' xiin' xata' xa'a' j'. Yu'u' nduu' j'. Tondja' nda'a' ndo' yu'u' te kuni' ndo' ña' suvj' j'. Sakan' ña' j'na' ndii, koo' ñu'u' nde'i' a, te nî ndee' koo' tu' iki' a ndee' naa' ña' xito' ndo' kumi' yu'u' vjtin' —nî kachj' a.

⁴⁰ Te kij' ndj'i' nî ka'an' a ña' jaan', te nî nia'a' a nda'a' a xiin' xa'a' a nuu' nja. ⁴¹ Te xa'a' a ña' va'a' va' kuni' nja, te nandanj' xava'a' tu' nja' ndii, kusaa' kuni' ka' kandjixa' xna'a' nja' ña' suvj' nduu' a. Sakan' te nî ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá' yoo' ña' xaxj' xaa' ndo'? —nî kachj' a.

⁴² Sakan' te nî taxj' nja' jin' ta'vi' tjaka' yatan' xiin' tutu' yoko' nda'a' a, ⁴³ te nî natjin' ña'a' a, te nî xixi' ña'a' a nuu' nja. ⁴⁴ Sakan' te nî ka'an' a xiin' nja' ndii:

—Ña' nî ndo'o' j' jaan' ndii, xa' nî ka'an' j' xiin' ndo' xa'a' a kij' nî xika' j' xiin' ndo', ña' kuni' a xinu' sakuu' ña' yoso' xa'a' yu'u' nuu' tu'un' nde'i' Ndiosí, ña' nî ke'j' Moisés, xiin' ña' nî ke'j' te nî ka'an' tiaku' tu'un' a, xiin' ña' yoso' nuu' tutu' Salmos —nî kachj' a.

⁴⁵ Sakan' te nî nunia' a nimá' nja, te nî taxj' a kundanj' kaxi' nja' xa'a' ña' yoso' nuu' tutu' Ndiosí. ⁴⁶ Te nî ka'an' a xiin' nja' ndii:

—Ña' yo'o' nduu' ña' yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' Cristo, ña' tjanu' a sakahú' ne yivi', ña' kuni' a kuvj' a, te natjaku' a kivi' ña' unj'. ⁴⁷ Te xiin' ndiee' a ka'an' ndoso' ne yivi' nuu' sakuu' inga' ne yivi' jin' yivi' xa'a' ña' nama' nja' nimá' nja' xa'a' kuachj' ña' xaa' nja, te koo' ka'nu' jin' Ndiosí xa'a' nja. Te ñuu' Jerusalén xa'a' ka'an' ndoso' nja' a. ⁴⁸ Ndo'o' nduu' ne nî xinj' nduchi' nuu' ña' nî ndo'o' j' jaan'. ⁴⁹ Va'a' yu'u' ndii, tj'vi' j' ña' xa' nî ka'an' yuva' e' Ndiosí xiin' j' taxj' a koo' xiin' ndo'. Ndisu' ndo'o' ndii, ndoo' ndo' kundje'e' ndo' ñuu' Jerusalén yo'o' ndiatu' ndo' ndee' skachi' natjin' ndo' ndiee' ña' kuaxi' ndivi' —nî kachj' a.

Sq'o' nî xqa' a kij' nî ndaq' Jesús ndivi'
(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Nj' ya'a', te nî xaka' Jesús te nda'a' xa'a' a, te kua'an' a xiin' ra' ndee' ñuu' Betania. Te ikan' nî ndanj'i' a nda'a' a, te nî xañu'u' ña'a' a. ⁵¹ Te kij' iin' a xañu'u' ña'a' a ndii, nî kuxika' a nuu' te jaan', te nî ndaa' a ndivi'. ⁵² Te kij' ndj'i' nî xito' ka'nu' ña'a' ra' ndii, va'a' va' kuni' ra' nî nandjiko' ra' kua'an'

ra ñuu Jerusalén. ⁵³ Te saa kivi' ñu'u' ra nuu' k'e yukun' ka'nu' xaka'nu'
ra Ndiosí. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Juan ña ka'án xa'a' Jesús

Jesús nduu' Tu'un Ndiosí, te ni kixin a iin yivi'

¹ Ña nuu' kij' tia'an koq iin yivi' ndii, xa yoo ña nduu' Tu'un, te Tu'un jaan' kandu'u' mii' yoo Ndiosí, te ña jaan' nduu' Ndiosí. ² Te ndee ña nuu' ni kandu'u' ña jaan' mii' yoo Ndiosí. ³ Xiin' nda'a' ña jaan' ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a, te ndee iin ña yoo kōo' naa' ni xa'a' ña'a' ña jaan'. ⁴ Ña jaan' nduu' xa'ndu' kivi' ñuu, te ña taxi' kivi' ñuu jaan' nduu' ñu'u ña nia'a' ichi' Ndiosí nuu' ne yivi'. ⁵ Te ñu'u jaan' yi'é mii' iin yavi, te ña iin yavi jaan' ndii, kōo' chukuu' a nda'va ña'a' a.

⁶ Ni ti'vi' Ndiosí iin te yivi', te ni nani' Juan, ⁷ te ndjee yu'u' ra xa'a' ñu'u jaan', te iní sakuu' ne yivi' kuní ña'a' ña. ⁸ Ni nduu' Juan jaan' ñu'u jaan', süu' jaan' ndii ni kixin ra te ndjee yu'u' ra xa'a' ñu'u jaan' kuñi'. ⁹ Te ña nduu' ñu'u ndixa, ña yi'é nuu' sakuu' ne yivi' ndii, xa kuaxi a iin yivi'. ¹⁰ Ña jaan' ndii, ni xika a iin yivi', te ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, ni nakuní ña'a' ña, tee' ndee xiin' nda'a' a ni xa'a' Ndiosí iin yivi'. ¹¹ Ni kixin a mii' ndee' ne iin kuu' xiin' a, ndisu ni natjin ña'a' ña. ¹² Ndisu sakuu' ne ni natjin ña'a', te iní tu ña xini ña'a' ña ndii, ni taxi' a ndjee' ña te nduu' ña si'e Ndiosí. ¹³ Ne jaan' ndii, nduu' ña si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' ña si'e ne ichi' yata' ña, ni ndee süu' xa'a' a ña ni nakasi' iin' ne yivi', ni ndee süu' xa'a' a ña sakan' ni ka'án nimá te yivi'. Süu' jaan' ndii nduu' ña si'e a xa'a' a ña sakan' ni kuní mii' Ndiosí. ¹⁴ Te ña nduu' Tu'un jaan' ndii, ni nanduu' a iin te yivi', te ni ndu'u' a tein e'. Te ni xini ndu' ña ka'nu' va ña nduu' a, te xiin' a jaan' ni nia'a' a ña suvi xna'a' a nduu' ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. Te ni kumi' tu a kua'a' va ña kundaní a ne yivi', te sakan' tu ni nia'a' a ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Juan ndii, ni ndjee yu'u' tu te jaan' xa'a' ña jaan' ka'án ti'e' ra ndii:

—Xa'a' ña kaa' ni ka'án i kij' ni ka'án i xiin' ndo' ndii: “Ña kuaxi xata' i nduu' ña ka'nu' ka te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee ki' tia'an tuvi yu'u” —ni kachi ra.

¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a sakuu' ña ndjee' jaan' ndii, nda'a' a natiin' sakuu' yoo' ña xamani' va'a ka vi' vjtin. ¹⁷ Kuaxi ndii nda'a' Moisés ni saya'a Ndiosí tu'un ndei' a nuu' e', ndisu nda'a' Jesús ni natjin e' ña xamani' va'a ka, te ni natjin tu e' ña kundaní e' ña ndixa xa'a' mii' a. ¹⁸ Ndee iin kivi' tia'an kuní nuu' ndee iin ne yivi' Ndiosí, ndisu ña iin ndaa' tilu' si'e a, ña iin ndaa' ña yoo' xiin' a jaan', nduu' ña ni nia'a' nuu' e' saa kuu' yuva' e' Ndiosí.

Sq'o ni xaa a ki' ni ndjee yu'u' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, xa'a' Jesús

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña yo'o' nduu' ña ni ndjee yu'u' Juan jaan' kij' ni ti'vi' te judío kuu' nuu' ndee ñuu' Jerusalén sava sutu xiin' sava te Levita, te xachuun' tu tixin yukun' ka'nu', te ndatu'un' ra Juan jaan' ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' yo'ó? —ni kachi ra.

20 Te Juan jaan' ndii, n̄ t̄ias̄i yu'u' r̄a, s̄üü' jaan' ndii n̄ nd̄iee yu'u' nd̄aku r̄a ka'án r̄a ndii:

—S̄üü' yu'u' nduu' Cristo tianu' Ndiosí s̄akakú yoo' —n̄ kach̄i r̄a.

21 Te n̄ nd̄atu'un' t̄uk̄uü' ñ̄a'a' r̄a ndii:

—¿Ndeē nuu' ch̄uü'n ndiso' un' na s̄akan'? ¿Ñáá Elías nduu' un'? —n̄ kach̄i r̄a.

Te n̄ nak̄uü'n Juan ndii:

—Ü'un', s̄üv̄i j̄ —n̄ kach̄i r̄a.

Te n̄ nd̄atu'un' tukuu' ñ̄a'a' r̄a ndii:

—¿Ñáá t̄e ka'án tiakú t̄u'un' Ndiosí, t̄e ndiatu' e', nduu' un'? —n̄ kach̄i r̄a.

Te n̄ nak̄uü'n r̄a ndii:

—S̄üv̄i j̄ —n̄ kach̄i r̄a.

22 Te n̄ nd̄atu'un' k̄a ñ̄a'a' r̄a ndii:

—¿Ndee nuu' ch̄uü'n ndiso' un' na s̄akan'? Ka'an un' xiin' ndu, t̄e kuv̄i ñ̄ataxi ndu kuento nuu' t̄e n̄ t̄i'vi' ndu'u. ¿Ndee ñ̄a ka'án un' xa'a' m̄i' un'? —n̄ kach̄i r̄a.

23 Te n̄ nak̄uü'n Juan jaan' nuu' r̄a ndii:

—Yu'u' nduu' t̄e ka'án ti'e' mii' ichi' kaa' ndii: “Ndas̄and̄aku ndo' ichi' mii' k̄ix̄in xt̄o' e'”, s̄āa' nii' n̄ ka'an Isaías, t̄e n̄ ka'an tiakú t̄u'un' a —n̄ kach̄i Juan.

24 Te yiv̄i', t̄e n̄ xa'an ijan' ndii, t̄e fariseo n̄ t̄i'vi' ñ̄a'a'. 25 Te t̄uk̄u n̄ n̄ ka'an t̄e jaan' xiin' Juan ndii:

—¿Ndichun na sakuchi' un' n̄e yiv̄i' kuenta Ndiosí naa' s̄üü' Cristo, ñ̄a n̄ t̄ianu' Ndiosí s̄akakú yoo', nduu' un', t̄e n̄ ndeē s̄üü' Elías nduu' t̄u'un', t̄e n̄ ndeē s̄üü' t̄e ka'án tiakú t̄u'un' Ndiosí ndiatu' e' k̄ix̄in nduu' un'? —n̄ kach̄i r̄a.

26 Te n̄ nak̄uü'n Juan nuu' t̄e jaan' ndii:

—Xiin' t̄ikui kuj̄t̄i' sakuchi' yu'u' n̄e yiv̄i' kuenta Ndiosí. Ndis̄u t̄ej̄n e' xika' j̄in ñ̄a x̄ini ndo'. 27 Te ñ̄a jaan' na'in chuun' nuu' yu'u, s̄akan' ñ̄a ñ̄a ka'nu' k̄a nduu' a t̄e s̄akan' yu'u, t̄e n̄ ndeē v̄a'a' i kunduu' t̄e nd̄axin' j̄in' ndix̄an' ki'i' a —n̄ kach̄i r̄a.

28 Te s̄akuu' ñ̄a jaan' n̄i xka'nd̄iã ñ̄uu' Betábara, ñ̄a kandu'u' t̄uk̄u ta'vi' it̄iã Jordán, mii' n̄i sakuchi' Juan n̄e yiv̄i' kuenta Ndiosí.

Jesús nduu' mbeē lulu, ñ̄a kuax̄i nd̄a'a' Ndiosí

29 Te t̄uk̄u kivi' ndii, n̄ x̄inj̄i Juan jaan' kuax̄i Jesús. Te n̄ ka'an r̄a ndii:

—K̄oto ndo', kaa' kuax̄i ñ̄a nduu' mbeē lulu, ñ̄a nduu' kuenta Ndiosí, t̄e ñ̄a kaa' sandoyo' kuach̄i n̄e yiv̄i' j̄in yiv̄i'. 30 Xa'a' ñ̄a kaa' n̄i ka'an j̄i k̄ij' n̄i ka'an j̄i ndii: “Ñ̄a na'in chuun' nuu' yu'u ndii, ñ̄a ka'nu' k̄a nduu' a t̄e s̄akan' yu'u, s̄akan' ñ̄a xa' yoo a ndeē k̄ij' t̄i'a'an t̄uvi' j̄i.” 31 Te ndii, n̄i nak̄uü'n yu'u yoo nduu' a, ndis̄u n̄i x̄aã j̄i sakuchi' j̄i n̄e yiv̄i' kuenta Ndiosí t̄e nak̄uü'n ñ̄a'a' yoo', n̄e Israel —n̄i kach̄i r̄a.

32 Te s̄akan' t̄u Juan ndii, n̄i nd̄iee yu'u' r̄a ka'án r̄a ndii:

—N̄i x̄inj̄i j̄i nuu' Esp̄iritu Ndiosí ndeē nd̄ivi' ndeē naa nuu' paloma, t̄e n̄i x̄ikui'nu' ñ̄a'a' a. 33 Te ndii, n̄i nak̄uü'n yu'u yoo nduu' ñ̄a kaa', ndis̄u ñ̄a n̄i s̄akuiso' chuun' yu'u t̄e sakuchi' j̄i n̄e yiv̄i' kuenta a xiin' t̄ikui kuj̄t̄i' n̄i ka'an xiin' j̄i ndii: “Kun̄j̄i un' nuu' Esp̄iritu Santo ndeē nd̄ivi', t̄e j̄in kui'nu' a j̄in t̄e yiv̄i', t̄e jaan' nduu' t̄e sakuchi' n̄e yiv̄i' kuenta j̄i xiin' ñ̄a nd̄iee' Esp̄iritu Santo jaan'”, n̄i kach̄i a xiin' j̄i. 34 Te n̄i x̄inj̄i yu'u ñ̄a s̄akan' n̄i x̄aã a xiin' ñ̄a kaa', t̄e ndiee' yu'u' j̄i ñ̄a ñ̄a kaa' nduu' si'e Ndiosí —n̄i kach̄i Juan.

So'ŋ n̄i xaq̄ a kij̄' n̄i xq̄'a' ndikún n̄e yivi' Jesús

³⁵ N̄i kitu' tuku kivi' ndii, iin' n̄i tuku Juan jaan' xiin' uvi ta'an t̄e ndikún j̄chi' ra. ³⁶ T̄e kij̄' n̄i x̄ini ra ña xka'ndiá Jesús kua'an a j̄kan', t̄e n̄i ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kua'an ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí —n̄i kachi ra.

³⁷ T̄e kij̄' n̄i x̄ini so'ŋ t̄e uvi ta'an jaan' ña n̄i ka'an ra ndii, n̄i x̄ikundikun ra Jesús jaan'. ³⁸ T̄e n̄i n̄andiko' kuiin Jesús, t̄e n̄i x̄ini a ña ndikún t̄e jaan' xata' a, t̄e n̄i ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' a nduku' ndo', taa? —n̄i kachi a.

T̄e n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, ¿mii' ndu'u' un'? —n̄i kachi ra xiin' a. (T̄e Rabí jaan' kuni kachi a Maestro.)

³⁹ T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—To'ŋ' ndo' xiin' i, t̄e kun̄i ndo' —n̄i kachi a.

T̄e n̄i xa'an ra, t̄e n̄i x̄ini ra mii' ndu'u' a, t̄e n̄i ndoo ra j̄kan' xiin' a kivi' jaan', sakan' ña xa ka kumi' xakuaa' n̄i nduu' a. ⁴⁰ Iin t̄e jaan' ndii, ñan̄i Simón Pedro nduu' ra, t̄e Andrés nani' ra. T̄e jaan' nduu' iin t̄e uvi ta'an t̄e n̄i x̄ini so'ŋ ña n̄i ka'an Juan jaan', t̄e n̄i x̄ikundikun ra Jesús. ⁴¹ T̄e ña nuu' ña n̄i xaa Andrés jaan' ndii, Simón ñan̄i ra n̄i xa'an koto ra, t̄e n̄i ka'an ra xiin' t̄e jaan' ndii:

—N̄i xa'an kun̄i ndu' ña nduu' Mesías —n̄i kachi ra. (T̄e Mesías jaan' kuni kachi a Cristo, ña t̄ianu' Ndiosí s̄akakú yoo'.)

⁴² T̄e n̄i naqa ña'a' ra t̄e kua'an ra nuu' Jesús. T̄e kij̄' n̄i x̄ini Jesús t̄e jaan', t̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Yo'ó nduu' Simón, si'e Jonás. T̄e vit̄in ndii, Cefas kun̄ani' un' s̄aa i —n̄i kachi a xiin' ra. (T̄e Cefas jaan' kuni kachi a Pedro uun Kava'.)

So'ŋ n̄i xaq̄ a kij̄' n̄i in̄i Natanael n̄i x̄ini ra Jesús

⁴³ T̄e tuku kivi' ndii, n̄i kun̄i Jesús ku'un a ñu'u' Galilea, t̄e n̄i nata'an' a xiin' iin t̄e nani' Felipe, t̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundikun un' yu'u, taa —n̄i kachi a xiin' ra.

⁴⁴ T̄e Felipe jaan' ndii, ñuu Betsaida n̄i k̄iee ra mii' nduu' tu ñuu Andrés xiin' Pedro. ⁴⁵ T̄e Felipe jaan' ndii, n̄i xa'an n̄anduku' ra Natanael, t̄e kij̄' n̄i x̄ini ña'a' ra ndii, n̄i ka'an ra xiin' ra ndii:

—N̄i x̄ini ta'an' ndu xiin' t̄e n̄i ka'an Moisés xa'a' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, t̄e n̄i ka'an tu t̄e n̄i ka'an tiakú tu'un a xa'a' t̄e jaan', Jesús, si'e José, t̄e n̄i k̄iee ñuu Nazaret, nduu' ra —n̄i kachi ra.

⁴⁶ T̄e n̄i ka'an Natanael xiin' ra ndii:

—Jan', ndee iin ña va'a xa'a' yoo' k̄ivi ket̄a ñuu Nazaret jaan' —n̄i kachi ra.

Sakan' t̄e n̄i ka'an Felipe xiin' ra ndii:

—Va'a, to'ŋ' t̄e kun̄i nduchi' nuu' ña'a' un' —n̄i kachi ra.

⁴⁷ Kij̄' n̄i x̄ini Jesús ña kuaxi Natanael jaan' nuu' a, t̄e n̄i ka'an a xa'a' ra ndii:

—Aan', kaa' kuaxi t̄e ta'an' e', iin t̄e xata'an nduu' t̄e Israel. T̄e n̄saka nimá nduu' ra —n̄i kachi a.

⁴⁸ T̄e n̄i ka'an Natanael xiin' a ndii:

—¿Saa k̄ivi xini un' yoo nduu' yu'u? —n̄i kachi ra.

T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Kij̄' ti'a'an ka'an Felipe xiin' un', kij̄' iin' un' xa'a' tun' higuera ndii, n̄i x̄ini i yo'ó —n̄i kachi a.

⁴⁹ T̄e n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, yo'ó nduu' si'e Ndiosí. Yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' yoo', ne Israel —ni kachí ra.

⁵⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ka ni ka'an i ña ni xini i yo'ó xa'a' tun' higuera jaan' kujti' na kandixa' un' ña ña jaan' nduu' i. Ndisu ña ka'nu' ka kuni un' te sakan' ña jaan' —ni kachí a.

⁵¹ Te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kuni ndo' ña xa ni nunja' yi'e ndivi', te kuni ndo' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ndaa' a ndivi', te nuu' a nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachí a.

2

S'o'q ni xaa a kij' ni yoo' iin ña tunda'á' ñuu Caná

¹ Ni ya'a uní ta'an kivi', te ni yoo' iin ña tunda'á' ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, te naá tu s'i'i' Jesús viko' jaan'. ² Te ni xa'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ikan', sakan' ña ni tatu ña'a' ne yivi'. ³ Te kij' yoo ka viko' jaan' ndii, ni ndi'i vino, ikan' te ni ka'an s'i'i' Jesús xiin' a ndii:

—Kōo' ka vino xaa' ña —ni kachí a'.

⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' s'i'i' a ndii:

—Nanaa, ¿ndichun na ka'an un' xiin' yu'u xa'a' ña jaan'? Kuni ka xaa hora ña ña' a i nuu' ne yivi' chuun' ña yoo nuu' i —ni kachí a.

⁵ Sakan' te ni ka'an s'i'i' a jaan' xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Saa ndo' ndee ka ña ka'an ra xiin' ndo', taq —ni kachí a'.

⁶ Ni yoo' iñu ta'an tinaja na'nu', ña ni kua'a' xiin' yuu' ikan', te kuyatin' uní ta'an yoo na'nu' tikuí kuvj' ku'un tixin i'jn a. Tinaja jaan' ndii, tikuí te' sandoo' xiin' mi' ndu'u, ne judío, nuu' Ndiosí xiñu'ú tixin a. ⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Sakutu' ndo' sakuu' tinaja kaq' tikuí —ni kachí a.

Te ni sakutu' kati'i' ra a. ⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Tava' ndo' sie ra vitin, te kundjaka ndo' ra' nda'a' te ndiso' chuun' xa'a' viko' —ni kachí a.

Te ni xan ndjaka ra ra' nda'a' te jaan'. ⁹ Te kij' ni x'i'i' te jaan' sie tikuí, te' ni nanduu' vino ndii, xini ra naa' tikuí ni nduu' ra'. Ndisu xini te xaxa', te ni tava' ra' jaan', ña tikuí ni nduu' ra'. Te ni kana' te ndiso' chuun' jaan' te tunda'á'. ¹⁰ Te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Xini e' ña sakuu' ne yivi' ndii, xi'na ka vino va'a xaxa' ña, te kij' xa kuni tuxi' ra' ne ni tatu ña, te xa'a' ña xaxa' ña vino nda'vi. Te ndii yo'ó ndii, ni taxaa' un' te' va'a ka ndee vitin te xaxa' ra' —ni kachí ra.

¹¹ Ña jaan' nduu' chuun' ka'nu' ña nuu', ña ni xaa Jesús. Te ñuu Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', ni xaa a ña jaan', te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña ndiee' ña kumi' a. Te ni iní ka te nda'a' xa'a' a xini ña'a' ra.

¹² Ni ya'a ña jaan', te ni nakaa' Jesús ñuu Capernaum, ni nakaa' s'i'i' a, te ni nakaa' tu ñani a, te ni nakaa' tu te nda'a' xa'a' a. Te ni ndoo ña ndia'vi' kivi' ñuu jaan'.

S'o'q ni xaa a kij' ni taxi' Jesús te ndasanduu' yukun' ka'nu' ndee naa yq'vi

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ndu, ne judío, sakan' na kuu' ni kaa Jesús ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te ni xini a ndiee' te yivi' xiko' ra toro, xiin' mbee, xiin' paloma, nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ni xini tu a ndiee' te

nama' xu'un'. ¹⁵ Te ni chunta'an' a jin uvi yo'o', te ni tax'i u'vi a sakuu' te ndiee' nuu' ki'e jaan', xiin' mbee, xiin' toro. Te ni kiku' a xu'un' te nama' xu'un' jaan', te ni sanduva a mesa ra. ¹⁶ Te ni ka'an a xiin' te xiko' paloma jaan' ndii:

—Tava' ndo' sakuu' na'a ndo' kaa' nuu' ki'e yukun' yo'o', te ndasandu'u ndo' vi'e yuva' i ndee naa ya'vi —ni kachi a.

¹⁷ Sakan' te ni naka'an' te nda'a' xa'a' a na yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: “Xa yoo i kuvi i xa'a' a na ndo'o' i xa'a' vi'e un'”, kachi a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' jin uvi te judio kuu' nuu' Jesus ndii: —¿Ndee chuun ka'nu' saa un', te nia'a un' na ndiso' chuun un', te xaa' un' na ni xaa' un' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁹ Te ni nakujin a nuu' ra ndii:

—Naa' tani ndo' yukun' ka'nu' yo'o' ndii, kivi' na unj, te xa ni nakanj i tuku a —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni ka'an te judio jaan' xiin' a ndii:

—Jan'! Uvi xiko' iñu ta'an kuiya, te ni xinu yukun' ka'nu' yo'o'. Te yo'o' ka'an na unj ta'an kivi' kuji', te ndani' i un' tuku a —ni kachi ra.

²¹ Ndisu yukun' na ni ka'an Jesus jaan' xa'a' ndii, nu'u' nde'i a nduu' a. ²² Sakan' na kuui' kii' ni xi'i a, te ni natjaku a ndii, ni naka'an' te nda'a' xa'a' a na ni ka'an a jaan'. Te ni kandixa' ra na yoso' nuu' tutu Ndiosi xa'a' a xiin' na ni ka'an mii' Jesus.

Xini Jesus saa iin' nimá sakuu' ne yivi'

²³ Kii' yoo Jesus nuu' Jerusalén xa'a' viko' pascua jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni kandixa' na'a' xa'a' na ni xini na na ka'nu' na ni xaa' a. ²⁴ Ndisu Jesus ndii, ni in'i a xini a ne jaan', sakan' na xini a saa iin' nimá sakuu' ne yivi'. ²⁵ Te ni kunj ndee jin ne yivi' ka'an xiin' a xa'a' inga ne yivi', sakan' na xa xini mii' a saa iin' nimá sakuu' e'.

3

Sog'o ni xaa' a kii' ni ka'an Jesus xiin' Nicodemo na tuku ni kuni a nakaku ne yivi'

¹ Yoo jin te fariseo nani' Nicodemo. Jin te ni'i' chuun' nuu' ne judio, ne ta'an' e', nduu' ra. ² Te jaan' ndii, ni xa'an ra nuu' Jesus jin nuu, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabi, xini ndu na Ndiosi ni tax'i chuun nda'a' yo'o', te nduu' un' maestro nuu' ndu'u. Kuach'i ndii ndee jin ne yivi' kuvi saa chuun ka'nu', na xaa' yo'o', naa' koo' Ndiosi yoo xiin' na, te chindiee' na'a' a —ni kachi ra.

³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' un' na naa' kaku jin ne yivi' tuku ichi' saa Ndiosi ndii, kuvi kunj na na ka'ndja chuun' a nimá na —ni kachi a.

⁴ Te ni ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuvi kaku jin ne xa xixa tuku ichi', taq? ¿Naá kuvi ki'vi tukuu na tin si'i' na te kaku tukuu na? —ni kachi ra.

⁵ Te ni ka'an Jesus xiin' ra ndii:

—Na ndaku ka'an i xiin' un' na naa' kaku jin ne yivi' xiin' tikui kuji', te kaku na xiin' Espiritu ndii, kuvi natjin na na ka'ndja chuun' Ndiosi nimá na. ⁶ Yoo ka kaku' xaa' yuva' si'i' ndii, kuenta ne yivi' kuji' nduu' na. Te yoo ka kaku' xaa' Espiritu ndii, kuenta Ndiosi nduu' na. ⁷ Nandan' un' na ni ka'an i xiin' un' na kuni a nakaku un' tuku ichi'. ⁸ Naa kuu' tach'i ndii,

xika' a mii' ka' kuni' a, te xini so' o un' ni' i xika' a. Ndisu xini un' mii' ni' kixin a, te xini tu un' mii' kua'an a. Iin kachi xaa' tu Espiritu xiin' sakuu' ne ni sakuu' a tuku' ichi' —ni kachi a.

⁹ Te ni ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuvj xka'ndja ña ka'an un' jaan'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te sania'á nduu' yo' o nuu' ne ñuu' e', ne Israel, te, ¿saa tu na kundani un' ña ka'an i xiin' un' jaan'? ¹¹ Ña ndaku ka'an i xiin' un' ndii, ka'an ndu ña xini ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu. Ndisu ndo' o ndii, ni natjin ndo' ña ndiee' yu'u' ndu. ¹² Naa' küni kandixa' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo iin yivi' yo' o' ndii, ¿saa tu kandixa' ndo' naa' ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo ndivi'? ¹³ Sakan' ña ndee iin ne yivi' ni ndaa ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ikan' ni kije' i, te ni tuvj i nuu' ñu'u' iin yivi' yo' o'. ¹⁴ Naa ni chindu'u' Moisés koq' nuu' iin itun' mii' ichi kaa' xtá'an' ndii, sakan' tu tjandu'u' te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' itun', ¹⁵ te sakuu' ne inj xini yu'u ndii, kōo' kivi' kuvj ña nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natjin ña kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi' i.

S'o' o nia'á Ndiosí ña kundani a ne yivi' iin yivi'

¹⁶ Kuachi ndii kundani ya'a Ndiosí ne yivi' iin yivi', sakan' na ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo' o'. Te yoo ka inj xini yu'u ndii, kōo' kivi' kuvj ña nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natjin ña kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi' i. ¹⁷ Kuachi ndii ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a, xaa i iin yivi' te katun' i ne yivi' jaan' xa'a' kuachi ña. Süu' jaan' ndii ni ti'vi' a yu'u xaa i te sakuu' ña'a' a xiin' nda'a' i nuu' kuachi ña. ¹⁸ Sakan' na yoo ka inj xini yu'u ndii, katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachi ña, ndisu yoo ka inj xini yu'u ndii, xa ni katun' ña nuu' a, sakan' ña ni inj ña kuni' ña yu'u, ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. ¹⁹ Te xa'a' ña yo' o' nduu' ña katun' Ndiosí ne jaan', ña ni xaa yu'u iin yivi' yo' o', te nduu' i ndee naa ñu'u nuu' ña, ndisu ni kundani ka ña ña kaka ñaa' ña te sakan' ñu'u jaan', sakan' ña xachuun' ña'a ña. ²⁰ Kuachi ndii, sakuu' ne xachuun' ña'a ndii, ndasi' ña ñu'u jaan', te küyatin' ña nuu' a koto ka natuvj ña ña'a ña xaa' ña. ²¹ Ndisu ne xaa' ña ndixa ndii, küyatin' ña nuu' ñu'u jaan', te natuvj ña xaa' ña ña kuni' Ndiosí —ni kachi a.

Ndiee' yu'u' ka Juan xa'a' Jesús

²² Ni ya'a ña jaan', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Judea, te ni ndoo' nuu' a ikan' xiin' ra. Te ni sakuu' a ne yivi' kuenta Ndiosí. ²³ Te naá tu Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí yatjn ñuu' Enón, ña kandu'u' yatjn ñuu' Salim, sakan' ña yoo kua'a' tikui ikan'. Te ni kixin ne yivi', te ni chichj ña kuenta Ndiosí ni xaa ra. ²⁴ Sakan' ña kuni' skō'ni' te ndiso' chuun' Juan jaan' vi'e kaa kivi' jaan'.

²⁵ Te kivi' jaan' ndii, ni kanj ta'an kuento te ndikun' ichi' Juan jaan' xiin' inga te judío xa'a' saa kuni' a saa ne yivi', te sandoo' xiin' mii' ña nuu' Ndiosí. ²⁶ Te ni kixin ka'an te ndikun' ichi' Juan jaan' xiin' ra ndii:

—Rabí, te ni iin xiin' un' tuku' ta'vi' yu'u' itja Jordán, te nduu' te ni ndije' yu'u' un' xa'a' ndii, sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' kua'an mii' iin' ra —ni kachi ra.

²⁷ Te ni ka'an Juan xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' kuvj na'in chuun' naa' táxi Ndiosí a nda'a' ña ndee ndivi'. ²⁸ Xa mii' ndo' o' nduu' te ni xini so' o' ña ni ka'an i ndii: “Süu' yu'u

nduu' Cristo, ña sakahú ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni taxí Ndiosí chuun nda'a' i te k'ín ichi' i nuu' ña jaan'." Sakan' ni kachi' i. ²⁹ Sakuu' e' xini ña nda'a' te tunda'a' yoo ña' tunda'a'. Ndisu te xini ta'an' xiin' ra ndii, xa jkan' iin' ra, te xika' nuu' ra nuu' te jaan'. Te kiji' xini so'qo ra ndatu'un' te jaan' xa'a' ña' tunda'a' xiin' ra ndii, va'a va kuni ra. Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, xa ni xinu ña kuation' nimá i jaan' vitin. ³⁰ Ña jaan' ndii, kuni a ña so'qo kuú ka'nu' ka a, te yu'u ndii, so'qo nuu' ka ña kuu' ka'nu' i.

Ña ni k'ee ndivi' nduu' Jesús

³¹ Ña ni k'ee ndivi' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. Te ne ni kaku iin yivi' yo'o' ndii, kuenta iin yivi' yo'o' kuiti' nduu' ña, te xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' kuiti' ndatu'un' ña. Ndisu ña ni k'ee ndivi' jaan' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. ³² Ña ni xini ña jaan', xiin' ña ni xini so'qo a ndiee' yu'u' a xa'a', te ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, ndee iin ne yivi' natiin' a. ³³ Ndisu yoo ka natiin' ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, nakuni ña ña Ndiosí ndii, ña ndixa xna'a nduu' a. ³⁴ Kuachi ndii, ña ni ti'vi' Ndiosí jaan' ndii, tu'un yu'u' mji' Ndiosí ka'an a, sakan' ña ni taxí ndoo a ndiee' Espiritu a nda'a' ña jaan'. ³⁵ Ndiosí, yuva' a ndii, kundani a si'e a, sakan' na ni sakuiso' chuun' ña'a' a nuu' sakuu' ña yoo. ³⁶ Yoo ka ini xini si'e a jaan' ndii, natin' ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'. Ndisu yoo ka kuni ini kuni ña'a' ndii, natin' ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi' jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo koo tundo'o' nduu' ña sa Ndiosí —ni kachi Juan xiin' te ndikun ichi' ra jaan'.

4

So'qo ni xaa a kiji' ni ndatu'un' Jesús xiin' iin ña'a' ña' Samaria

¹ Te ni xini te fariseo kuento ña kua'a' ka ne yivi' ndikun ichi' Jesús ni xaa a te sakan' Juan. Te ni xini tu ra kuento ña kua'a' ka ne yivi' chichi' kuenta Ndiosí mii' iin' a te sakan' mii' naá Juan jaan'. ² (Ndisu mji' Jesús ndii, koo' ne yivi' sakuchi' vi' a. Te nda'a' xa'a' a nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí.) ³ Te kiji' ni xini xto'o' e' kuento ña ni xini te fariseo jaan' kuento jaan' ndii, ni keta a ñu'u' Judea jaan', te ni nandiko' a kua'an a ñu'u' Galilea. Te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a.

⁴ Te ni kuni a ña xka'ndia a ñu'u' Samaria te xaa a mii' kua'an a. ⁵ Te ni xaa a nuu' iin ñuu ña ñani' Sicar, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Samaria jaan'. Kandu'u' ñuu jaan' yatín xiin' ñu'u' ña ni taxí Jacob nda'a' si'e ra José xta'an' iin yivi'. ⁶ Te jkan' iin' pozo ña ni xa'a' Jacob jaan'. Te xa'a' a ña ni xavi Jesús ni kixin' a ichi' jaan' ndii, ni xikundu'u' a yatín yu'u' pozo jaan'. Yatín sava kivi' nduu' a kiji' sakan'. ⁷ Sakan' te ni xaa iin ña'a', ña' Samaria, te k'ín a' tikui, te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Saa un' ña va'a, te sakahán un' sie tikui ko'o' i, naa —ni kachi a.

⁸ Te te nda'a' xa'a' a ndii, koo' ra ndiee' xiin' a, sakan' ña ña xaxi' kua'an sata' ra ñuu jaan'. ⁹ Ndisu xa'a' a ña nita'an' va'a ne judío xiin' ne Samaria jaan' ndii, ni ka'an ña'a' jaan' xiin' Jesús ndii:

—¡Jan'! ¿Ndichun na xikán un' tikui nuu' yu'u'? Yo'ó ndii, te judío nduu' un' te yu'u' ndii, ña' Samaria nduu' i —ni kachi a'.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Naa' xini tu un' ndee ña nduu' ña va'a, ña xamaní Ndiosí ne yivi', te naa' xini tu un' yoo nduu' ña xikán tikui nuu' un' ndii, mji' un' kakan' tikui nuu' i, te taxí i tikui, te' taxi' kivi' ñuu nda'a' un' —ni kachi a.

11 Tę nĭ ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'i'e, kōo' ndee ĩin ña'a ni'i' un' te tava' un' tĭkui, te pozo yo'o' ndii, kunu xava'a a. Sakan' na kuii', ħmii' yoo tĭkui, te' taxi' kivi' ñu'u jaan' xaa' un'? 12 ħÑáá xanini yo'ó ña' te ka'nu' ka' nduu' un' te sakan' xii' yata' ndu Jacob? Ña' jaan' nĭ xa'a pozo yo'o', te nĭ ndoo' a nda'a' ndu, te yo'o' nĭ xĭj' a tĭkui xiin' si'e a, xiin' kĭti' sana' nĭa —nĭ kachĭ a'.

13 Tę nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Sákuu' ne xĭ'i' tĭkui pozo yo'o' ndii, nana'a' te ichĭ nĭ tukuu' inĭ nĭa.

14 Ndisu' yoo' ka' xĭ'i' tĭkui, te' taxi' yu'u jaan' ndii, kōo' kivi' ka' ichĭ tukuu' inĭ nĭa, sakan' ña' tĭkui, te' taxi' yu'u kō'o' nĭa jaan' ndii, kanda'ta' vĭ' ra' tĭxin' inĭ nĭa, te' taxĭ ra' kivi' ñu'u ña' kōo' kivi' ndi'i' nda'a' nĭa —nĭ kachĭ a'.

15 Tę nĭ ka'an a' xiin' a' ndii:

—Táku'i'e, taxĭ tĭkui, te' ka'an un' xa'a' jaan', kō'o' ĭ, te' ichĭ ka' inĭ ĭ, te' sakan' kĭxin' ka' ĭ tava' ĭ ra' yo'o' —nĭ kachĭ a'.

16 Tę nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa. Kua'an te na'ka un' ĭi' un' te kĭxin' ndo' yo'o' —nĭ kachĭ a'.

17 Tę nĭ ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Kōo' ĭi' ĭ —nĭ kachĭ a'.

Tę nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña' ndaku ka'an un' ña' ka'an un' ndii, kōo' ĭi' un', 18 kuachĭ ndii xa' u'un ta'an ĭi' un' nĭ yoo, te' te ndu'u' xiin' un' vĭtin' ndii, sūu' ĭi' un' nduu' ra. Tę xiin' ña' jaan' nĭ ka'an un' ña' ndixa' ndo' —nĭ kachĭ a' xiin' a'.

19 Tę nĭ ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Táku'i'e, tuu' ĭ ndii, ĩin' te' ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' un'. 20 Tę xĭj' yata' ndu' ndii, xini' ĭku' ka'a' nĭ xaka'nu' ra' Ndiosí, ndisu' ndo'ó, ne' judío, ka'an ndii, ñu'u' Jerusalén nduu' mi' kuní a' saka'nu' e' Ndiosí, kachĭ ndo' —nĭ kachĭ a'.

21 Tę nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Kandixa' un' ña' ka'an ĭ xiin' un', naa, ña' xa' kuyatin' kivi' ña' kuní a' ña' ku'un' ndo' xini' ĭku' ka'a', uun' ñu'u' Jerusalén te' saka'nu' ndo' yuva' e' Ndiosí. 22 Ndo'ó ndii, xini' ndo' yoo' nduu' ña' xaka'nu' ndo', ndisu' ne' judío ndii, xini' ndu' yoo' xaka'nu' ndu', sakan' ña' nda'a' ndu' kĭe' ña' sákakú Ndiosí ne' yivi'. 23 Ndisu' xa' tondía' kivi' ña' saka'nu' xna'a' ña'a' ne' yivi', te' xa' nĭ xaa' a' vĭtin'. Ne' jaan' ndii, saka'nu' nĭa' yuva' Ndiosí xiin' ña' ndĭee' Espírĭtu a, te' saka'nu' ndaku ña'a' nĭa' sqa' kuní mi' a. Kuachĭ ndii sakan' kuní yuva' e' Ndiosí ña' saka'nu' ña'a' ne' yivi'. 24 Ndiosí ndii, Espírĭtu nduu' a, te' ne' xaka'nu' ña'a' ndii, kuní a' ña' saka'nu' ña'a' nĭa' xiin' ña' ndĭee' Espírĭtu a, te' xaka'nu' ndaku ña'a' nĭa' sqa' kuní mi' a —nĭ kachĭ a' xiin' a'.

25 Tę nĭ ka'an ña'a' jaan' xiin' a' ndii:

—Xini' ĭ ña' kĭxin' Mesías, ña' tjanu' Ndiosí sákakú yoo', ña' ka'an tu' ne' yivi' nduu' Cristo. Tę kĭj' kĭxin' ña' jaan' ndii, sana'kuachi' ndi' ĭ sakuu' ña' yoo' nuu' e' —nĭ kachĭ a'.

26 Tę nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña' jaan' nduu' yu'u, ña' ndatu'un' xiin' un' —nĭ kachĭ a'.

27 ĭkan' te' nĭ xaa' te' nda'a' xa'a' a, te' nĭ nandanĭ ra' ña' ndatu'un' a' xiin' ĩin' ña'a'. Ndisu' ndee' ĩin' ra' nĭ ndatu'un' ña'a' ndii: "Ķyoo' nduu' a' nĭ ndatu'un' ña'a' un', uun' ndee' xa'a' ndatu'un' un' xiin' a'?" 28 Tę ña' jaan' ndii, nĭ na'koo' a' yoo' a' te' kua'an a' ñu'u' a' jaan', te' nĭ ka'an a' xiin' ne' yivi' ndii:

29 —To'q' ndo' te' kunĭ ndo' ĩin' te' yivi', te' nĭ ka'an xiin' ĭ sakuu' ña' nĭ xaa' ĭ. Tee' te' jaan' nduu' Cristo, ña' sákakú yoo', cho' —nĭ kachĭ a'.

30 Sakan' te ni kije ne yivi' ñu'u jaan' te kuan koto ña'a' nja.

31 Te kij' kua'an ña' jaan' ndii, ni ka'an nda'vi te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Kundu'u' te kuji un', Rabí —ni kachi ra.

32 Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kumi' yu'u jin ña xaxi', ña xini ndo'ó —ni kachi a.

33 Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an ra ndii:

—¿Ñáá ni kixin ndiaká tu ne yivi' ña ni xixi a? —ni kachi ra.

34 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñá xaa' i ña kuni ña ni ti'vi' yu'u te saxinu e ndii, ña jaan' nduu' ndee naa ña xaxi' nuu' i. 35 Ndo'ó ka'an ndii: “Kumi' ta'an yoo' ka kuni, te nakaya e' ña savi'”, kachi ndo'. Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ndii, ndani' ndo' nuu' ndo', te koto ndo' ña savi' ña ita' ndiakán', xa ni chichi ndoo a. 36 Te te nakaya a ndii, ña va'a kanando ra, te ña nakaya ra jaan' nduu' ne natijn kivi' ñu'u ña koo' kivi' ndi'i'. Sakan' te va'a inga' kuni naa kuu' te ni chi' i a xiin' te nakaya a jaan'. 37 Sakan' na kuii' ña ndaku ka'an ne yivi' kij' ka'an nja ndii: “Jin ndaa' ra nduu' te chi'i', te inga ra nduu' te nakaya ña savi'”, kachi nja. 38 Yu'u ndii, ni ti'vi' i ndo'ó te nakaya ndo' ña savi' mi' ni chi' i ndo', süu' jaan' ndii tukü te yivi' ni sando'o' xiin' mji', ndisu ndo'ó nduu' te ni kije va'a nuu' chüun ña ni xaa te jaan' —ni kachi a.

39 Te kua'a' va ne Samaria, ne ndiee' ñu'u jaan' ndii, ni ini nja ni xini nja Jesús xa'a' ña ni ndije yu'u' ña'a' jaan' kij' ni ka'an a' ndii: “Ni ka'an te jaan' xiin' i sakuu' ña ni xaa i.” 40 Xa'a' a jaan' na kuii' ni ndekuje ne ñu'u jaan' nuu' a, te ni ka'an nja xiin' a ña ndoo a ñu'u nja jaan'. Te ni ndoo a jkan' uvi ta'an kivi'. 41 Te kua'a' ka ne yivi' jaan' ni ini xini ña'a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' nja. 42 Te ni ka'an nja xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Süu' ini kujü' ndu xini ña'a' ndu xa'a' ña ni ka'an un' jaan'. Kuachü ndii ni xini so'o' tu ndu'u ña ka'an a. Te xini tu ndu ña ña ka'a' xna'a' nduu' Cristo, ña sakakü ne yivi' jin yivi' nuu' kuachü nja —ni kachi nja.

S'o' ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús tiaq si'e jin te xachuun' nuu' rey

43 Te kij' ni xka'ndia uvi ta'an kivi' jaan' ndii, ni na'in tukuyu a ichi' te kua'an a ñu'u' Galilea. 44 Sakan' ña mji' Jesús ni ka'an ña ndee jin te ka'an tiakü tu'un Ndiosí ndii, koo' xito' ka'nu' ña'a' ñu'u mji' ra. 45 Te kij' ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni natijn va'a ña'a' ne yivi', sakan' ña kua'a' nja ni xini chüun ka'nu' ña ni xaa a ñu'u Jerusalén kij' ni yoo viko' pascua. Kuachü ndii ni xa'an tu ne jaan' kij' ni yoo viko' jaan'.

46 Sakan' te ni xaa tukuyu a ñu'u Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', mi' ni sananduu' a tikui vino. Te ñu'u Capernaum ni yoo jin te xachuun' nuu' jin rey, te jaan' ndii, ni kuni kuvü si'e ra. 47 Kij' ni xini te jaan' cuento ña ni kije Jesús ñu'u' Judea, te ni naxaa a ñu'u' Galilea ndii, ni xa'an ra mi' jin' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ña saa a ña va'a, te naka'a' a ñu'u ra, te sanda'a a tiaq si'e ra, te xa kuni kuvü kuii. 48 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' küni ndo' xaa' i chüun ka'nu', uun ña nandaní ne yivi' ndii, koo' kivi' ini ndo' küni ndo' yu'u, ran' —ni kachi a.

49 Te ni ka'an te ndiso' chuun' vie jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, to'o' ki'i' xiin' i ña kuni ka kuvü si'e i —ni kachi ra.

50 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u' vi'e un'. Xa ni nda'a' si'e un' jaan' —ni kachi a.

Te ni kãndixa' te jaan' ña ni ka'an Jesús xiin' ra, te ni ketã ra kuan nu'u ra. ⁵¹ Te kij' nakaã' ra kua'an nu'u ra ndii, ni kixin nata'an' te xika' nuu' nuu' ra xiin' ra, te ni ka'an te jaan' xiin' ra ña xa ni nda'a si'e ra. ⁵² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' te xiin' si'e ndee hora ni xa'a' va'a kuni si'e ra jaan'. Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Ka iin iku ni kije ña'a' ka'ni' —ni kachj ra.

⁵³ Sakan' te ni xinj te nduu' yuva' jaan' ña sava ni hora jaan' ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Xa ni nda'a si'e un'”, ni kachj a. Xa'a' a jaan' na inj ra xini ra Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vij'e ra. ⁵⁴ Te ña jaan' nduu' chuun ka'nu', ña uvi, ña ni xaã Jesús kij' ndi'i ni kije a ñu'u' Judea, te ni naããã a ñu'u' Galilea jaan'.

5

S'o'o ni xaã a kij' ni sanda'a Jesús iin te kuvj kaka

¹ Te ni ya'a ña jaan', te ni yoo iin viko' ne judío, ne ta'an' e', ñuu Jerusalem. Te ni kaã Jesús ñuu jaan'. ² Te yatj in yi'e' ña ñani' Mbeẽ naã iin pila ña ñani' Betesda xiin' tu'un hebreo. Te yu'u' minj jaan' ita' tu u'un ta'an tia'va'. ³ Te ndiee' kua'a' xava'a ne kuni kuvj tijin tia'va' jaan'. Sava ña nduu' ne kui'e nuu', te sava ña nduu' ne kuvj kaka, te sava tuku ña nduu' ne ni xi'i xa'a', uun ne ni xi'i nda'a'. [Te ndiatu' ña ña kanda tikui pila jaan'. ⁴ Sakan' ña xaã ndii, nuu' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te sakanda a ra'. Te yoo ka nda'ni nuu' kij' ndi'i sakanda a ra' ndii, nda'a ña ndee ka nuu' kui'e ndo'o' ña.] ⁵ Te tejn ne jaan' kandu'u' iin te yivi', te xa kua'an oko xa'un unj kuiya kuni kuvj. ⁶ Te kij' ni xinj ña'a' Jesús ikan', te ni xinj a ña xa ña'a' va kuni kuvj ra ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kuni nda'a un', taã? —ni kachj a.

⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Tãkui'e, koo' ndee iin ne yivi' ni'i' i chindjee' yu'u, te sko'ni' ña yu'u pila kaã' kij' kanda tikui. Te kij' kuan sko'nu' i tijin ra' ndii, xi'na inga ne yivi' sko'ni' —ni kachj ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndondichj un', te na'in un' tun' xto un', te kaka un' —ni kachj a.

⁹ Xaka'an e', te ni nda'a ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te ni xa'a' xika' ra. Te kivj' sábado, ña xinandiee' ne yivi', nduu' a kij' sakan'. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an te judío kuu' nuu' xiin' te ni kunj kuvj jaan' ndii:

—Kivj' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a vitjn, sakan' na su'un ni'i' un' tun' xto ñaã' —ni kachj ra.

¹¹ Te ni nakujin te jaan' nuu' ra ndii:

—Te ni sanda'a yu'u ni ka'an xiin' i ndii: “Na'in un' tun' xto un', te kaka un'”, ni kachj ra xiin' i —ni kachj ra.

¹² Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tiaã, te ni ka'an xiin' un' na'in un' tun' xto un', te kaka un'? —ni kachj ra.

¹³ Te ni kunj kuvj jaan' ndii, xini ra yoo nduu' ña ni sanda'a ña'a', kuachj ndii kua'a' ne yivi' yoo ikan', te ikan' ni ñaka'ni Jesús. ¹⁴ Ni ya'a, te ni xinj ña'a' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un', vitjn ña xa ni nda'a un' ndii, sãã ka un' kuachj, koto ka kund'o' u'vi ka un' —ni kachj a.

¹⁵ Sakan' te kua'an te jaan', te ni ka'an ra xiin' te judío kuu' nuu' jaan' ña Jesús nduu' ña ni sanda'a ña'a'. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ni sando'o' te judío

jaan' Jesús, te n̄i ch̄itun̄i r̄a k̄a'ni' n̄a'a' r̄a xa'a' a n̄a xaa' a ch̄uun jaan' kivi' s̄abado, n̄a xin̄andiee' ne yivi'. ¹⁷ Te n̄i ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Yuva' i Ndiosí ndii, xachuun' na xachuun' a, te sakan' t̄u xaa' yu'u' —n̄i kachi' a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na ndiee' k̄a nduku' te jaan' s̄a k̄uvi k̄a'ni' n̄a'a' r̄a. Süu' xa'a' a n̄a xaa' a n̄a x̄ata'an s̄a e' kivi' s̄abado, n̄a xin̄andiee' ne yivi', k̄uñi' kuni k̄a'ni' n̄a'a' r̄a. Süu' jaan' ndii sakan' t̄u xa'a' a n̄a ka'an a n̄a Ndiosí nduu' yuva' a, te xiin' n̄a jaan' ndasaiin' kachi xiin' m̄i' a xiin' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús n̄a kumi' a ndiee' xa'a' a n̄a si'e m̄i' Ndiosí nduu' a

¹⁹ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—N̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' n̄a n̄a nduu' si'e m̄i' Ndiosí ndii, x̄aa' a ndee j̄in n̄a'a xiin' n̄a ka'an m̄i' a. Süu' jaan' ndii n̄a xini a xaa' yuva' a k̄uñi' xaa' a. Sakan' n̄a s̄akuu' n̄a xaa' yuva' a ndii, j̄in kachi t̄u xaa' n̄a'a' si'e a jaan'. ²⁰ Kuach̄i ndii, yuva' ndii, ndan̄i a si'e a, te n̄ia'a' n̄a'a' a s̄akuu' n̄a xaa' a. Te n̄ia'a' n̄a'a' a ch̄uun ka'nu' k̄a te sakan' n̄a xini nduchi' nuu' ndo' v̄it̄in, te n̄andan̄i k̄a ndo'. ²¹ Sakan' n̄a naa xaa' yuva' sanatiaku a ne n̄i xi'i, te taxi' a kivi' n̄u'u n̄a ndii, j̄in kachi xaa' t̄u si'e a taxi' a kivi' n̄u'u yoo k̄a kuni m̄i' a. ²² Kuach̄i ndii, yuva' a ndii, s̄ana'má a ndee j̄in ne yivi', süu' jaan' ndii s̄akuu' ch̄uun jaan' n̄i taxi' a nda'a' si'e a jaan', te s̄ana'má n̄a jaan' ne yivi' xa'a' kuach̄i n̄a. ²³ Sakan' te s̄akuu' ne yivi' k̄oṭo ka'nu' n̄a'a' naa xito' ka'nu' n̄a yuva' a Ndiosí. Te yoo k̄a xito' ka'nu' si'e a jaan' ndii, xito' ka'nu' t̄u n̄a yuva' a, n̄a n̄i t̄janu' n̄a'a'.

²⁴ N̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ne taxi' so'o' t̄u'un n̄a ka'an i, te j̄ni n̄a xini n̄a n̄a n̄i t̄janu' yu'u' ndii, kumi' n̄a kivi' n̄u'u n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i'. Te k̄atun' k̄a n̄i xa'a' kuach̄i n̄a, sakan' n̄a tee' ndee ni xika n̄a j̄chi', n̄a kua'an m̄i' k̄uvi n̄a ndii, x̄a kumi' n̄a kivi' n̄u'u n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i' v̄it̄in. ²⁵ N̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, x̄a kuyatin' kivi', te v̄it̄in nduu' kivi' jaan', n̄a k̄un̄i so'o' ne nduu' ndee naa ne n̄i xi'i nuu' Ndiosí tach̄i' yu'u', si'e a. Te ne taxi' so'o' nuu' n̄a jaan' ndii, nat̄ijn n̄a kivi' n̄u'u n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i'. ²⁶ Kuach̄i ndii, naa xaa' yuva' taxi' a kivi' n̄u'u ne yivi' ndii, n̄i' sakan' t̄u n̄i taxi' a ndiee' si'e a jaan', te taxi' n̄a jaan' kivi' n̄u'u ne yivi'. ²⁷ Te sakan' t̄u n̄i taxi' a ndiee' n̄a jaan', te s̄ana'má a ne yivi' xa'a' n̄a nduu' a n̄a nduu' t̄u te yivi'. ²⁸ N̄andan̄i ndo' xa'a' n̄a kaa', sakan' n̄a x̄a kuyatin' kivi' n̄a k̄un̄i so'o' s̄akuu' ne n̄u'u' t̄ix̄in yav̄i nd̄i tach̄i' yu'u' a, ²⁹ te ne n̄i x̄a n̄a va'a' ndii, nat̄iaku n̄a, te nat̄ijn n̄a kivi' n̄u'u n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i'. Ndisu' ne n̄i x̄a n̄a n̄a'a' ndii, nat̄iaku n̄a, te k̄oṭo n̄a t̄undo'o'.

Ndiosí nduu' n̄a ndiee' yu'u' xa'a' Jesús

³⁰ K̄uvi' x̄achi' s̄a yu'u' ndee j̄in n̄a'a xiin' n̄a ka'an' m̄i' i. S̄a n̄i' xini so'o' i ka'an yuva' i sana'má i, te sana'má ndaku i. Sakan' n̄a x̄aa' i n̄a kuni m̄i' i, süu' jaan' ndii n̄a kuni yuva' i, n̄a n̄i t̄janu' yu'u' k̄uñi', xaa' i. ³¹ Naa' m̄i' yu'u' k̄uñi' ndiee' yu'u' xa'a' i ndii, süu' n̄a nd̄ix̄a nduu' n̄a ndiee' yu'u' i jaan', kachi ndo'ó. ³² Yoo j̄nga n̄a ndiee' yu'u' xa'a' i, te xini i ndii n̄a nd̄ix̄a nduu' n̄a ndiee' yu'u' n̄a jaan' xa'a' i. ³³ N̄i t̄janu' ndo'ó te yivi' te ndatu'un' r̄a Juan, te n̄i ndiee' yu'u' te jaan' n̄a nd̄ix̄a xa'a' i. ³⁴ Ndisu' t̄in' nd̄iaa' yu'u' n̄a ndiee' yu'u' ne yivi' xa'a' i. Ka'an k̄uñi' i n̄a jaan' xiin' ndo' te k̄uvi kaku ndo' nuu' kuach̄i ndo'. ³⁵ Juan jaan' n̄i nduu' ndee naa k̄aa tuún, te n̄i tuun a, te n̄i yi'e a m̄i' j̄in yav̄i. Te ndo'ó ndii, va'a' n̄i k̄un̄i ndo' j̄in xa'a' n̄i x̄ini so'o' ndo' n̄a n̄i ka'an r̄a.

³⁶ 'Ndisu kumi' yu'u jin ña ndiee' yu'u' ña ndiaa ya'vi' ka te sakan' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan'. Sakan' ña chuun ña ni taxí yuva' i nda'a' i te saxinu' e' ndii, xa mii' chuun jaan' nduu' ña nia'á ña yuva' i nduu' ña ni tjanu' yu'u' jin yivi' yo'o'. ³⁷ Te sakan' tu yuva' i, ña ni tjanu' yu'u' ndii, ña jaan' ndiee' yu'u' xa'a' i. Ndee jin kivi' xini so'o ndo' tachi' yu'u' a, te ni ndee tia'an kunj tu ndo' saa kaa' a. ³⁸ Te ni ndee ndoo tu tu'un a nimá ndo', sakan' ña ini ndo' xini ndo' yu'u, ña ni tjanu' a. ³⁹ Sakuaan ndo' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí, sakan' ña xanini ndo' ña kuvj natjin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an a. Ndisu ña yoso' jaan' ka'an xa'a' yu'u. ⁴⁰ Te ndo'ó ndii, kuni kunj ndo' kunj ndo' yu'u te kumi' ndo' kivi' ñuu jaan'.

⁴¹ 'Ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u ndii, nátiin' yu'u a. ⁴² Sakan' ña xini i saa iin' nimá ndo', ña ndani ndo' Ndiosí. ⁴³ Yu'u ndii, kuaxi i kuenta yuva' i, te nátiin' ndo' yu'u. Naa' inga te yivi' kixin kuenta mii' ra ndii, natjin ña'a' ndo'. ⁴⁴ Kuvj ini ndo' kunj ndo' yu'u, sakan' ña ña tiin' ka'nu' ta'an' mii' i'in ndo' natiin' ndo', te nduku' ndo' ña tiin' ka'nu' jin ndaa' Ndiosí kujti'. ⁴⁵ Vjukujn ndo' ña xanini ndo' ña yu'u tjin kuachi ndo'ó nuu' yuva' i, sakan' ña xa yoo jin te yivi', te tiin' kuachi ndo'ó. Moisés, te ndiatu' ini ndo', nduu' ra. ⁴⁶ Sakan' ña naa' kandixa' ndo' ña ni ka'an te jaan' ndii, kandixa' tu ndo' ña ka'an yu'u, sakan' ña xa'a' yu'u ka'an ña ni ke'i te jaan' nuu' tutu'. ⁴⁷ Ndisu naa' kändixa' ndo' ña ni ke'i te jaan' ndii, kuvj tu kandixa' ndo' ña ka'an yu'u xiin' ndo' —ni kachi Jesús.

6

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mii' te yivi'
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Ni ya'a ña jaan', te ni ketá Jesús kua'an a tukú ta'vi' miji Galilea, ña nani' tu Tiberias. ² Te kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a' xa'a' a ña ni xini ña chuun ka'nu' ña xaa' a kii' ni sanda'a a ne kumi kuvj. ³ Sakan' te ni kaa Jesús jin xiki', te ni xikundu'u' a ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a. ⁴ Te xa kuyatin' vjiko' pascua, ña xito' ka'nu' ne judío. ⁵ Kii' ni ndani' Jesús nuu' a, te ni xini a kuaxi kua'a' koo' chukuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' Felipe ndii:

—¿Mii' tu kuvj satá' e' ña xaxi', te samani' e' sakuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi a.

⁶ Ni ka'an a ña jaan' xiin' ra te kunj a ndee ña ka'an ra, sakan' ña xa xini a ndee ña saa a. ⁷ Te ni nakujin Felipe nuu' a ndii:

—Te'e' ndee sachuun' e' uvi ciento kivi' ndii, ñani xu'un' te ki'in e' ña kuxi i'in ne yivi' kaa' tee' sie sie —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a, te nani' Andrés, te nduu' ñani Simón Pedro, xiin' a ndii:

⁹ —Yoo jin te sie yo'o', te kumi' ra u'un ta'an xita' va'a yuchi' cebada xiin' uvi ta'an tja'ka'. Ndisu, ¿mii' kuni ña kaa' nuu' ne yivi' kua'a' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ka'an chuun' ndo' xiin' ne yivi' te kundiee ña —ni kachi a.

Te yoo kua'a' itja ikan', te ni xikundiee ne jaan'. Ña mii' ndi'i' te yivi' kujti' ndii, kuyatin' u'un mii' ni kuvj ra. ¹¹ Te ni ki'in Jesús xita' va'a jaan', te ni taxí a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a', ne ndiee' jaan', te jin kachi ni xaa tu a xiin' tja'ka' jaan'. Te i'in ne yivi' jaan' ni ki'in saa

kā kuu' ñā kuní mji' nja. ¹² Te kij' nī ndā'nī nja ndii, nī ka'ān ā xiin' te ndā'a' xa'a' ā ndii:

—Nakaya ndo' ñā xaxi' ñā'in', ñā nī ndoo ndoso', te ndōñu'u' saka ā —nī kachī ā.

¹³ Sakan' te nī nakaya ra ñā nī ndoo ndoso' jaan', te nī sakutu' ra uxī uvi ta'an íka' na'nu' xiin' xita' va'a' ñā'in', ñā nī ndoo ndoso', ñā nī kuu' u'un ta'an jaan'. ¹⁴ Sakan' na kuii' nī ka'ān ne yivi' jaan' kij' nī xini nja chuun ka'nu' ñā nī xaa' jaan' ndii:

—Te kaa' xna'a' nduu' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te nī tjanu' ā kixin jin yivi' —nī kachī nja.

¹⁵ Ndisu kij' nī kundanī Jesús ñā xā xito' tjin u'vi ñā'a' nja, te ndasanduu' ñā'a' nja rey nja ndii, nī kaa' ā mii' sukun kā xini' iku' jaan' kua'ān jin ndaa' mji' ā.

So'o nī xaa' ā kij' nī xika Jesús nuu' tikiu' miji

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Kij' nī kuaa' ndii, nī nakaa' te ndā'a' xa'a' ā yu'u' miji jaan', ¹⁷ te nī ko'nī ra jin tundoo', te nī xa'a' xka'ndiá ra miji jaan' nandiko' ra ñuu Capernaum, te xā nī kuñuu. Te tia'an kixin Jesús mii' ñu'u' ra jaan'. ¹⁸ Te nī xa'a' nuta' tikiu' miji jaan', sakan' ñā ndíee' va' xika' tachī'. ¹⁹ Kij' xā kua'ān tundoo' jaan' xiin' ra yatin' iñu ta'an kilómetro nuu' tikiu' jaan' ndii, nī xini ra kuaxi xa'a' Jesús nuu' tikiu' miji jaan', te kuyatin' ā tundoo' jaan', te nī yi'vi va' ra. ²⁰ Ndisu nī ka'ān ā xiin' ra ndii:

—Kuān yi'vi ndo', yu'u' nduu' i' —nī kachī ā.

²¹ Sakan' na nī natjin va'a' ñā'a' ra tixin tundoo' jaan', te ndee jin kanī va' te nī xaa' nu' yu'u' miji mii' kua'ān ra jaan'.

Nanduku' ne yivi' Jesús

²² Kij' nī kitu' tukú kivi' ndii, ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne nī ndoo tukú ta'vi' miji jaan' ndii, nī xini nja ñā jin ndaa' tundoo' nī jin ikan'. Te nī xini tu' nja ñā nī skō'nu' Jesús tixin tun' jaan' xiin' te ndā'a' xa'a' ā, süu' jaan' ndii mji' te jaan' kujti' kua'ān. ²³ Te nī ndekuje te ñuu Tiberias xiin' ingā tundoo' yaatin yu'u' miji mii' nī yoo' manī ne kua'a' jaan' nī xaa' xto'o' e' kij' ndi' i' nī taxī ā ñā chindani Ndiosí. ²⁴ Sakan' na kuii' kij' nī xini ne jaan' ñā kōo' Jesús xika' ikan', te nī ndee kōo' tu' te ndā'a' xa'a' ā ndii, sakan' te nī ko'nī nja tixin tundoo' jaan', te nī nandiko' nja ñuu Capernaum te nanduku' nja Jesús ikan'.

Yo'o' ka'án Jesús ñā suvi' ā nduu' ñā xaxi' xna'q' ñā taxi' Ndiosí

²⁵ Va'a, kij' nī xini ñā'a' ne jaan' tukú ta'vi' miji jaan', te nī ka'ān nja xiin' ā ndii:

—Rabí, ¿ama nī xaa' un' yo'o'? —nī kachī nja.

²⁶ Te nī ka'ān Jesús xiin' nja ndii:

—Ñā ndaku ka'án i' xiin' ndo' ñā ndo'ó ndii, süu' nanduku' ndo' yu'u' xa'a' ā ñā nī xini ndo' chuun ka'nu' ñā nia'á Ndiosí jaan'. Süu' jaan' ndii nanduku' ndo' yu'u' xa'a' ā ñā nī taxi' i' ñā nī xixi' ndo' ndee nī ndā'nī ndo'. ²⁷ Sachuun' kā ndo' xa'a' ñā xaxi' ñā xka'ndiá, süu' jaan' ndii va'a' kā sachuun' ndo' xa'a' ñā xaxi' ñā kōo' kivi' xka'ndiá, te natjin ndo' kivi' ñuu' ñā kōo' kivi' ndi' i'. Yu'u, ñā nduu' tu' te yivi', nduu' ñā taxi' ñā jaan'. Kuachī ndii yu'u' nduu' ñā nī ka'ān tunī Ndiosí, yuva' e', taxī ñā jaan' —nī kachī Jesús.

²⁸ Sakan' te nī ka'ān nja xiin' ā ndii:

—¿Ndee ña kuní a saa ndu, tákui'e, te saa ndu chuun ña kuní Ndiosí? —ñi kachí ña.

²⁹ Te ñi ka'an a xiin' ña ndii:

—Chuun ña kuní kují' Ndiosí saa ndo' ndii, ñi ndo' kuní ndo' yu'u, ña ñi tjanu' a —ñi kachí a.

³⁰ Sakan' na ñi ka'an ña xiin' a ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' xaa' un' te kuní ndu a, te kandixa' ndu yo'ó? ¿Ndee ña kuví saa un', uún? ³¹ Xiní e' ña ne xijí' yata' e' ndii, ñi xaxí' ña ña xaxí' ña ñi ñani' maná kijí' xka'ndiá ña mií' ichi va kaa'. Saa nií' yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mií' ka'an a ndii: “Ña xaxí', ña ñi kije ndívi', ñi taxí ra ñi xaxí' ne yiví'”, kachi a —ñi kachí ña.

³² Sakan' na ñi ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' Moisés nduu' te ñi taxí xna'a ña xaxí', ña ñi kije ndívi', ñi xaxí' ne jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' i Ndiosí nduu' ña ñi taxí ña xaxí' jaan'. Te vjün ndii, taxí' yuva' i ña xaxí' xna'a ña ñi kixin ndívi'. ³³ Kuachí ndii, ña xaxí' ña taxí' Ndiosí ndii, ña jaan' nduu' ña ñi kije ndívi', te ñi xaxí a ñi ñi yiví', te taxí' a kivi' ñu'u ña kōo' kivi' ndi'i' nuu' ne yiví' ñi yiví' —ñi kachí a.

³⁴ Sakan' na ñi ka'an ña xiin' a ndii:

—Tákui'e, taxí un' ña xaxí' jaan' ndi'i' ñi kivi' nda'a' ndu —ñi kachí ña.

³⁵ Te ñi ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Yu'u nduu' xita' va'a ña taxí' kivi' ñu'u ña kōo' kivi' ndi'i'. Te yoo ka kuaxí nuu' i, te xikundikún ña yu'u ndii, kōo' kivi' ka kuxi' ña soko. Te ne ñi xini yu'u ndii, kōo' kivi' ka ichi ñi ña. ³⁶ Ndisu naa ñi ka'an i xiin' ndo' ndii, te' ndee xa ñi xinjí ndo' yu'u ndii, ñi ndo' xini ndo' yu'u.

³⁷ Sakuu' ne taxí' yuva' nda'a' i ndii, kixin ña nuu' i, te ne kuaxí nuu' i ndii, sanandiko' ña'a' i, ³⁸ sakan' ña ñi nuu' i ndívi' te saa i ña kuní ña ñi tjanu' yu'u, te süu' ña kuni mji' i. ³⁹ Te ña yo'ó' nduu' ña kuní ña ñi tjanu' yu'u ndii, ña sakuu' ne ñi taxí a nda'a' i ndii, ndee ñi ña kuíta saa i, süu' jaan' ndii sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i'. ⁴⁰ Kuachí ndii, kuni yuva' i ña yoo ka nakuni yu'u, ña nduu' si'e a, te ñi ña xini ña yu'u ndii, natün ña kivi' ñu'u ña kōo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i' —ñi kachí a.

⁴¹ Sakan' na kuuí' sava te judío ndii, ñi xa'a' ka'an i'ñi ra xa'a' Jesús koto ka ñi ka'an a ña sivi' a nduu' ña xaxí' ña ñi kije ndívi'. ⁴² Te ñi ka'an ra ndii:

—Xiní e' ña si'e José nduu' ra, sakan' ña xiní e' yuva' s'i' ra. ¿Saa kuví ka'an ra ña ndívi' ñi kije ra, te ñi xaxí ra? —ñi kachí te jaan'.

⁴³ Ikan' te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Vjüün ndo' ña ndatu'un' yaa' ndo' xa'a' i tejin ta'an' ndo'. ⁴⁴ Ndee ñi ne yiví' küvi kixin nuu' i naa' t'vi' ña'a' yuva' i, ña ñi tjanu' yu'u, te sanatiaku i ña kivi' so'ó' ndi'i'. ⁴⁵ Yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mií' ñi ke' i te ñi ka'an tiakú tu'un' a ndii: “Mji' Ndiosí sanía'a sakuu' ne yiví'”, kachi a. Sakan' na kuuí' sakuu' ne xini so'ó' ña ka'an Ndiosí xiin' ña, te ñi natün ña ña ka'an a ndii, kixin ña nuu' i. ⁴⁶ Yuva' i Ndiosí ndii, ndee ñi ne yiví' t'á'an kuní nduchi' nuu' ña'a', süu' jaan' ndii ña ñi kije mií' ndu'u' a kují' xa ñi xinjí ña'a'. ⁴⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ñi xini yu'u ndii, kuni' ña kivi' ñu'u ña kōo' kivi' ndi'i'. ⁴⁸ Yu'u nduu' ña xaxí', ña taxí' kivi' ñu'u ña kōo' kivi' ndi'i'. ⁴⁹ Maná ñi xaxí' ne xijí' yata' ndo' kijí' ñi xka'ndia ña mií' ichi kaa', ndisu ñi xijí' ña ndee saa ka ñi. ⁵⁰ Ndisu ña xaxí', ña ka'an yu'u xa'a' jaan', nduu' ña ñi kije ndívi', te yoo ka xaxí' ña

jaan' ndii, kũvi njã. ⁵¹ Yu'u nduu' ñã xaxi', ñã ni kjeë ndivi', te taxi' i kivi' ñuu, te yoo ka xaxi' ñã yo'o' ndii, kuṭiaku njã ndee ndi'i ni kivi'. Te ñã xaxi' yo'o' nduu' ñu'u' nde'i j, ñã taxi' i te natijn ne yivi' jin yivi' kivi' ñuu ñã kjo' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

⁵² Sakan' te ni xa'a' te judío jaan' kani' ta'an' mji' ra kuento ka'an ra ndii:

—Jan', ¿saa tu kuvj taxi' te kaa' ñu'u' nde'i ra kaxi' e'? —ni kachi ra.

⁵³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ñã ndaku ka'an i xiin' ndo' ñã naa' kãxi' ndo' ñu'u' nde'i yu'u, ñã nduu' tu te yivi', te kjo' tu ndo' ni' i ndii, kjo' kivi' natijn ndo' kivi' ñuu jaan'. ⁵⁴ Yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i j, te xi'i' tu njã ni' i ndii, natijn njã kivi' ñuu ñã kjo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ñã'a' i kivi' so'o' ndi'i'. ⁵⁵ Sakan' ñã ndixa xna'a ndii, ñã xaxi' nduu' ñu'u' nde'i j, te ñã va'a ko'o' e' nduu' tu ni' j. ⁵⁶ Te yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i j, te xi'i' njã ni' i ndii, jin ndaa' nduu' njã xiin' j, te jin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' njã. ⁵⁷ Yuva' e' Ndiosí, ñã ni tĩ'vi' yu'u ndii, tiaku a, te ñã jaan' xaa' sakan' te tiaku tu yu'u, te sakan' tu ne xaxi' ñu'u' nde'i yu'u ndii, kuṭiaku njã saa j. ⁵⁸ Yu'u nduu' ñã xaxi', ñã ni kjeë ndivi', te nãkuitã a xiin' ñã ni xaxi' ne xij' yata' e', ñã nani' maná, sakan' ñã ni xi' njã. Ndisu yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i j yo'o' ndii, kuṭiaku njã ndee ndi'i' ni kivi' —ni kachi a.

⁵⁹ Ñã yo'o' ni ka'an a kij' sania'a a vi'e mi' nakayá ne yivi' ñuu Capernaum.

Yo'o' ka'an Pedro ñã Jesús nduu' ñã ka'an tu'un va'a, ñã taxi' kivi' ñuu ñã kjo' kivi' ndi'i'

⁶⁰ Te kua'a' te ndikún jchi' a ni ka'an kij' ndi' j ni xini so'o' ra ñã ni ka'an a jaan' ndii:

—Xa vixi ñã ka'an ra. ¿Yoo tu kuvj saxinu a? —ni kachi ra.

⁶¹ Te kij' ni xini Jesús xiin' nimá a ñã ka'an j'ni te jaan' xa'a' ñã ni ka'an a jaan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Náa xa kusoo' ini ndo' xa'a' a ñã ni ka'an j jaan' kuṭi'? ⁶² ¿Náa kuu' saa' kaninj ka ndo' sakan' naa' kuni ndo' yu'u, ñã nduu' tu te yivi', kua'an kaa j ndivi' mii' ni ndu'u' j ñã nuu'? ⁶³ Espiritu Ndiosí nduu' ñã taxi' kivi' ñuu ñã kjo' kivi' ndi'i', te ñu'u' nde'i ndo' ndii, ndee sie chindiee' a. Te tu'un ñã ni ka'an j xiin' ndo' jaan' ndii, nda'a' Espiritu jaan' kuaxi' a, te taxi' tu a kivi' ñuu jaan'. ⁶⁴ Ndisu yoo sava ndo'ó, ne ini xini yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an a ñã jaan', sakan' ñã ndee ñã nuu' xini a yoo ini xini ñã'a', te xini tu a yoo sanakua'a ñã'a' nda'a' te kuu' nuu'. ⁶⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Xa'a' a jaan' na ni ka'an j xiin' ndo' ñã ndee jin ne yivi' kũvi kixin nuu' j naa' tĩ'vi' ñã'a' yuva' e' Ndiosí —ni kachi a.

⁶⁶ Xa'a' a jaan' na kui' ndee kij' sakan' ndii, kua'a' va te ndikún jchi' a jaan' ni naqoo ñã'a', te ni ndikun ka ñã'a' ra. ⁶⁷ Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' te uxj uvj ta'an, te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Te'e' kuni naqoo tu ndo'ó yu'u ni? —ni kachi a.

⁶⁸ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tãkui'e, ¿yoo nuu' ku'un ndu? Yo'ó kuṭi' nduu' ñã ka'an tu'un va'a, ñã taxi' kivi' ñuu ñã kjo' kivi' ndi'i'. ⁶⁹ Te ndu'u ndii, xa ini ndu xini ndu yo'ó, te xa xini tu ndu ñã yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ñã ni tjanu' a sakakú ne yivi' —ni kachi a.

⁷⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Mji' yu'u ni naqaxin j'in ndo'ó, te uxj uvj ta'an. Ndisu jin ndo' nduu' ña ndiva'a —ni kachj a.

⁷¹ Xa'a' Judas, si'e Simón Iscariote, ni ka'an a ña jaan', sakan' ña te jaan' nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu', tee' ndee jin te uxj uvj nduu' ra.

7

Ndee ñani mji' Jesús ni jin kunj ña'a' ña nuu'

¹ Kij' ni xka'ndja ña jaan', te ni xika Jesús nuu' ñu'u' Galilea, sakan' ña ni kunj a kaka a ñu'u' Judea, kuachj ndii ni xika te judío, te kuu' nuu', ka'ni' ña'a' ra. ² Te xa kuyatin' vjko' ne judío, ña ndee' nja tixin tia'va'.

³ Sakan' na kuu' ni ka'an ñani a xiin' a ndii:

—Kua'an ketã yo'o', te ku'un un' nuu' ñu'u' Judea, te kunj tu te ndikún ichi' un' chuun ña xaa' un' ikan'. ⁴ Kuachj ndii ndee jin ne yivi' xachuun' si'e naa' kuni satuvi xiin' mji' nja nuu' ne yivi' jin yivi'. Naa' ndixa xna'a kumi' un' ndjee', te xaa' un' ña jaan' ndii, nia'a' xiin' mji' un' nuu' ne yivi' —ni kachj ra.

⁵ Sakan' ña ndee ñani mji' a jaan' ni jin kunj ña'a'. ⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tia'an xaa' hora ña va'a ku'un yu'u' ikan', ndisu ndo'ó ndii, kuvj ku'un ndo' ndee ka' hora kuni mji' ndo'. ⁷ Ne yivi' jin yivi' ndii, kōo' ndee jin xa'a' ña kundasi' nja ndo'ó, ndisu ndasi' nja yu'u, sakan' ña satuvi j ña nja'a ña xaa' nja. ⁸ Kua'an kaã ndo'ó vjko' jaan', yu'u' ndii, kü'un nja'a j, sakan' ña tia'an xaa' hora ña va'a ku'un j ikan' —ni kachj a.

⁹ Ndi'j ni ka'an a ña jaan' xiin' ra, te ni ndoo a ñu'u' Galilea jaan'.

So'q ni xaa q kij' ni kaa tu Jesús vjko' tia'va'

¹⁰ Ndisu kij' ni ya'a ña ni kaa ñani Jesús vjko' jaan', te ni ketã tu a jaan' kua'an kaa vjko' jaan', tee' ndee ni kaa tuvi' a, süu' jaan' ndii, ndee naa ni kaa si'e a. ¹¹ Te judío, te kuu' nuu' ndii, xika' ra nanduku' ra Jesús vjko' jaan' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Mii' tu' xika' te jaan'? —kachi ra.

¹² Te sakuu' ne yivi' kua'a' ndatu'un' xa'a' Jesús. Sava nja ka'an ña jin te yivi' va'a nduu' a, te sava nja ka'an ña süvj a, sakan' ña jin te xini xa'an' ne yivi' nduu' a, kachi nja. ¹³ Ndisu ni ndatu'un' si'e kujti' nja xa'a' a, sakan' ña yi'vi nja te judío jaan'.

¹⁴ Te kij' xa kuma'in' vjko' jaan' ndii, ni ki'vj Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a sania'a a ne yivi'. ¹⁵ Sakan' na ni nandanj va te judío jaan' ka'an ra ndii:

—Jan', ¿saa kei' tu xini tuni ya'a te kaa', sakan' ña ni sakuuan ra nuu' e'? —ni kachj ra.

¹⁶ Te ni nakuijn Jesús ndii:

—Ña sania'a j ndii, süu' ña xini tuni mji' j nduu' a, süu' jaan' ndii ña xini tuni ña ni tjanu' yu'u' nduu' a. ¹⁷ Yoo ka kuni saa ña kuni Ndiosi' ndii, kundani nja naa' ña xini tuni, ña taxi' Ndiosi', nduu' ña sania'a j, uun naa' ña xini tuni, ña ka'an' mji' j, nduu' a. ¹⁸ Jin te ka'an ña ka'an' mji' ndii, ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' kujti' nduku' ra, ndisu te nduku' ña tjin ka'nu' ña'a' ña ni tjanu' ña'a' ndii, ña ndixa ka'an te jaan', te süu' te uvj nimá nduu' tu ra. ¹⁹ Ña ndixa nduu' a ndii, Moisés ni say'a' a tu'un ndei' Ndiosi' nda'a' ndo'ó, ndisu ndee jin ndo' säxinú a. ¿Ndichun na kuni ka'ni' ndo' yu'u'? —ni kachj a.

20 Te n̄i ka'ʼan ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a ndii:

—Ñā ndiṽa'a naá nimá un'. ¿Yoo kuni ka'ni' yo'ó? —n̄i kachi n̄a.

21 Te n̄i ka'ʼan Jesús xiin' n̄a ndii:

—J̄in ndaa' kuj̄ti' chuun ka'nu' n̄i xaa j̄, te nandan̄i va sakuu' ndo'.

22 Moisés n̄i sayá'a ñā xa'a' ndo' tun̄i j̄in' te kuali', tee' ndee süu' m̄ji' ra n̄i chikandu'u' ndei' jaan', süu' jaan' ndii te xii' yata' ya'a ka. Te xaa' ndo'ó ñā jaan' xiin' te kuali' tee' ndee kivi' sábadó, ñā xinandiee' e', nduu' a. 23 Va'a, xa'a' ñā küni ka'nu' ndo' tu'un ndei' Ndiosí, ñā n̄i ke'j̄ Moisés, xa'a' ndo' tun̄i j̄in' te kuali' tee' ndee kivi' sábadó, ñā xinandiee' e', nduu' a. Sakan' na kuíi', ¿ndichun na xi'é ndo' xini ndo' yu'u xa'a' ñā n̄i sanda'a j̄ kani' j̄in' te kuni kuv̄i kivi' sábadó, ñā xinandiee' e'? 24 V̄a'a yoo a ñā natava' ndo' kuenta ñā kuni ka kundanj̄ kaxi' ndo' saa yoo va'a ka natava' ndaku ndo' kuenta kuu' ne yivi' —n̄i kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús mii' n̄i k̄jeē a

25 Sakan' te n̄i ka'ʼan sava ne ndiee' ñuṽ Jerusalén jaan' ndii:

—Saa n̄i te yivi' nanduku' ñā'a', te ka'ni' ñā'a' ra chí. 26 Koto ndo', mii' chitu' kaa' iin' ra ka'án ndoso' ra, te kōo' ka'án ndee j̄in ñā'a' xiin' ra. ¿Tee' kuein' xa n̄i k̄and̄ixa' tu te xa'ndia chuun' nuu' ñuṽ e' ñā te kaa' nduu' Cristo, ñā n̄i t̄janu' Ndiosí s̄akakú yoo'? 27 Ndisu te kaa' ndii, xini e' mii' n̄i k̄jeē ra, te ndii, k̄ij̄ k̄ixin ñā nduu' Cristo, ñā t̄janu' Ndiosí s̄akakú yoo' ndii, ndee j̄in ne yivi' k̄ün̄i mii' k̄jeē a —n̄i kachi n̄a.

28 Sakan' te ti'e' n̄i ka'ʼan Jesús k̄ij̄ sania'á a nuu' k̄i'e yukun' jaan' ndii:

—Ka'án ndo'ó ñā xini ndo' yu'u, te xini tu ndo' mii' n̄i k̄jeē j̄. Süu' kuaxi ñā ka'an' m̄ji' j̄, ndisu ñā n̄i t̄janu' yu'u ndii, ñā xachuun' ndaku nduu' a, te xini ñā'a' ndo'ó. 29 Yu'u ndii, xini ñā'a' j̄, sakan' ñā nuu' a kuaxi j̄. Te ñā jaan' n̄i t̄'vi' yu'u —n̄i kachi a.

30 Sakan' te n̄i xik̄a te jaan' t̄jin ra Jesús, ndisu ndee j̄in ra n̄i kuv̄i t̄jin ñā'a', sakan' ñā t̄ja'an tond̄ia kivi' nuu' Ndiosí. 31 Ndee saa kani' ndii, kua'a' va ne yivi', ne ka'ni' tein ne kua'a' jaan' ndii, n̄i j̄in̄i n̄a xini n̄a Jesús, te ka'án xiin' ta'an' n̄a ndii:

—K̄ij̄' xaa Cristo, ñā t̄janu' Ndiosí s̄akakú yoo' ndii, ¿ñáá kua'a' ka chuun ka'nu' saa te jaan' te sakan' ñā xaa' te kaa'? —n̄i kachi n̄a.

S̄o'q n̄i xaa a k̄ij̄' n̄i xik̄a te x̄in' t̄jin ra Jesús

32 Xa'a' jaan' na k̄ij̄' n̄i xini te fariseo ñā ndatu'un' ne jaan' xa'a' Jesús ndii, te jaan' xiin' sutu kuu' nuu' ndii, n̄i t̄'vi' ra te x̄in', te xito' yukun', te t̄jin ra Jesús. 33 Sakan' te n̄i ka'ʼan Jesús ndii:

—Ndee j̄in xa'a' ka yoo j̄ xiin' ndo', te n̄and̄jiko' j̄ nuu' ñā n̄i t̄janu' yu'u.

34 Nanduku' ndo' yu'u, ndisu k̄ün̄i ka ndo' yu'u, te mii' ku'un j̄ jaan' ndii, k̄üvi ku'un ndo'ó —n̄i kachi a.

35 Sakan' te n̄i ka'ʼan xiin' ta'an' te judío ndii:

—¿Mii' tu kuni ku'un te kaa' te k̄ün̄i ñā'a' e'? Tee' kuni ku'un ra mii' ndiee' ne ta'an' e', ne n̄i xit̄ja' i'nu kua'ʼan tein ne tuku', te sania'á ra ndee ne tuku' jaan'. 36 ¿Ndee ñā kuni kachi ñā n̄i ka'ʼan ra: “Nanduku' ndo' yu'u, ndisu k̄ün̄i ka ndo' yu'u, te mii' ku'un j̄ jaan' ndii, k̄üvi ku'un ndo'ó”? —n̄i kachi xiin' ta'an' ra.

Yo'o' ka'án Jesús ñā Esp̄iritu Santo nduu' ndee naa t̄ikui, te' taxi' kivi' ñuṽ e'

37 Kivi' ñā ndi'i' ndoso' v̄jko' jaan', ñā nduu' kivi' ka'nu' ka ndii, n̄i x̄ikuijn̄i ndich̄i Jesús, te n̄i ka'ʼan ti'e' a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Naa' ichí *iní* *yoo* *ká* *ndii*, na *kixin* *njá* *nuu'* *i*, *te* *taxi* *i* *tikui* *ko'ó* *njá*.
 38 *Yoso'* *a* *nuu'* *tutu* *Ndiosí* *mii'* *ka'an* *a* *xa'a'* *ne* *iní* *xini* *yu'u* *ndii*: “*Kandeta*
kua'a' *tikui*, *te* *taxi'* *kiyi'* *ñuu*, *nimá* *njá*”, *kachi* *a* —*ní* *kachi* *Jesús*.

39 *Ní* *ka'an* *Jesús* *ña* *jaan'* *xa'a'* *Espíritu* *Santo*, *ña* *xá* *kuyatin'* *natjin* *ne* *iní*
xini *ña'a'*. *Kuächí* *ndii* *tia'an* *xaá* *Espíritu* *Santo* *nimá* *ne* *jaan'* *kii'* *sakan'*,
sakan' *ña* *tia'an* *kuvi'* *Jesús*, *te* *natjaku* *a*, *te* *ki'in* *ka'nu'* *ña'a'* *Ndiosí*.

Yo'ó' nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

40 *Sakan'* *te* *ní* *ka'an* *sava* *ne* *yivi'* *kua'a'* *jaan'* *kii'* *ní* *xini* *so'ó* *njá* *ña* *ní*
ka'an *Jesús* *ndii*:

—*Ndixa* *xna'a'* *nduu'* *a* *ndii*, *te* *kaa'* *nduu'* *te* *ka'an* *tiakú* *tú'un* *Ndiosí* —*ní*
kachi *njá*.

41 *Te* *sava* *tuku* *njá* *ka'an* *ndii*:

—*Te* *kaa'* *nduu'* *Cristo*, *ña* *ní* *tjanu'* *Ndiosí* *sakakú* *yoo'* —*ní* *kachi* *njá*.

Ndisu *sava* *tuku* *njá* *ka'an* *ndii*:

—*Küvi'* *tuví* *Cristo*, *ña* *sakakú* *yoo'*, *ñuu* *ña* *naá* *nuu'* *ñu'u'* *Galilea*,

42 *sakan'* *ña* *xá* *xini* *e'* *ndii*, *yoso'* *a* *nuu'* *tutu* *Ndiosí* *mii'* *ka'an* *a* *ña* *sjaní'*
xika' *David* *kundu* *ña* *jaan'*, *te* *ñuu* *Belén*, *mii'* *ní* *kíe'e* *te* *jaan'*, *kíe'e* *tú* *ña*
jaan' —*ní* *kachi* *njá*.

43 *Sakan'* *te* *ní* *xa'a'* *nata'vi'* *ta'an'* *ne* *yivi'* *kua'a'* *jaan'* *xa'a'* *Jesús*. 44 *Te*
sava *ne* *jaan'* *ní* *kuní* *tjin* *ña'a'* *te* *ku'un* *a* *vi'e* *kaa*, *ndisu* *ndee* *jín* *njá* *ní*
kundi'eni *saa* *ña* *jaan'*.

Küní iní te xa'ndia chuun' kuní rá Jesús

45 *Sakan'* *te* *ní* *nandiko'* *te* *xíin'* *jaan'* *nuu'* *sutu* *kuu'* *nuu'* *jaan'* *xiin'* *nuu'*
te *fariseo*, *te* *ní* *ndatu'un'* *ña'a'* *te* *jaan'* *ndii*:

—¿*Ndichun* *na* *kóo'* *rá* *ndiaka'* *ndo'* *kuaxí* *ndo'*? —*ní* *kachi* *rá*.

46 *Te* *ní* *nakuujin* *te* *xíin'* *jaan'* *ndii*:

—*Kóo'* *kiyi'* *ní* *xini* *so'ó* *ndu* *ka'an* *ndee* *jín* *te* *yivi'* *naa* *ka'an* *te* *jaan'* —*ní*
kachi *rá*.

47 *Sakan'* *na* *ní* *ka'an* *te* *fariseo* *jaan'* *xiin'* *rá* *ndii*:

—¿*Te'e'* *xá* *ní* *xini* *xa'an'* *tú* *te* *jaan'* *ndo'ó* *ní*? 48 ¿*Náá* *yoo* *jín* *nda'a'* *so'ó*
te *xa'ndia* *chuun'*, *uun* *te* *fariseo* *kandixa'* *ña* *ka'an* *te* *jaan'*, *tuu* *ndo'*?

49 *Ndisu* *ne* *yivi'* *jaan'* *ndii*, *ne* *xini* *ndee* *ña* *ka'an* *tú'un* *ndeí'* *Ndiosí* *nduu'*
njá, *te* *ne* *xá* *yoo* *nacha'an'* *nduu'* *tú* *njá* —*ní* *kachi* *te* *fariseo* *jaan'*.

50 *Ikan'* *tú* *ka'ni* *Nicodemo*, *te* *ní* *xan* *ndi'e'* *mii'* *ndu'u'* *Jesús* *jín* *ñuu*. *Te*
jín *te* *xachuun'* *inga'* *xiin'* *te* *kuu'* *ka'nu'* *jaan'* *nduu'* *tú* *te* *jaan'*, *te* *ní* *ka'an*
rá *xiin'* *inga'* *te* *ka'nu'* *jaan'* *ndii*:

51 —*Táxi'* *tú'un* *ndeí'* *e'* *katun'* *e'* *jín* *te* *yivi'* *naa'* *tia'an* *kuní* *so'ó* *ña'a'* *e'*,
te *kuní* *e'* *ndee* *kuächí* *ní* *xaa* *rá* —*ní* *kachi* *rá*.

52 *Te* *ní* *ka'an* *te* *jaan'* *xiin'* *rá* *ndii*:

—¿*Náá* *te* *Galilea* *nduu'* *tú* *yo'ó*? *Sakuaan* *va'a'* *un'* *ña* *ka'an* *tú'un* *ndeí'*
Ndiosí, *ndee* *jín* *xaan'* *kuäsa'* *ka'an* *a* *ña* *kíe'e* *jín* *te* *ka'an* *tiakú* *tú'un* *Ndiosí*
ñuu *ña* *naá* *nuu'* *ñu'u'* *Galilea* —*ní* *kachi* *rá*.

53 *Ikan'* *te* *jín* *rá* *kua'an* *nu'u'* *vi'e* *rá*.

8

So'ó' ní xaa' a kii' ní yoo' ka'nu' iní Jesús xa'a' jín ña' ní natuvi xiin' te yivi'

1 *Te* *Jesús* *kua'an* *xiki'* *ña* *nani'* *Olivos*. 2 *Te* *kii'* *ní* *kitu'* *tuku* *kiyi'* *ndii*, *ní*
nandiko' *tukuu'* *Jesús* *nuu'* *ki'e* *yukun'* *jaan'*, *te* *sakuu'* *ne* *yivi'* *ní* *ndekuie*

nuu' a, te ni xikundu'u' a sania'á ña'a' a. ³ Sakan' te ni ndekuje tu te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo ndiaka' ra jin ña'a', ña' ni natuvj xiin' te yivj', te ni xani ña'a' ra ma'in' nuu' Jesús. ⁴ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, ña' yo'o' ndii, ni natuvj a' xiin' te yivj'. ⁵ Nuu' tutu tu'un ndei' Ndiosí ni ka'an chuun' Moisés xiin' e' ña' ña'a' naa ña' kaa' ndii, kuní a kuyun yuu' ña'a' e' ndee kuvj a', kachi a. Te yo'ó, ¿nde ña' ka'an un'? —ni kachj ra.

⁶ Ni ndatu'un' ña'a' ra ña jaan', ndianj te ka'an a jin ña kuvj tjin kuachj ña'a' ra xa'a'. Ndisu Jesús ndii, ni nakutandje a, te ni xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁷ Te xa'a' a ña kayu'u' te kayu'u' te jaan' nuu' a, na ni nakuijn ndaku a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Jin ndo'ó, ne kōo' ndee jin kuachj, na kuyun nuu' ña'a' yuu' —ni kachj a.

⁸ Te tuku sakan', ni nakutandje a, te ni xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁹ Kij' ni xinj so'o ra ña jaan' ndii, ni xa'a' kieve' jin ra kua'an ra, xina' ka te xixa' ka ni xa'a' kieve' kua'an ndee ni ndij' ndoo ra, te ni ndoo ndee jin ndaa' Jesús xiin' ña' jaan' iin' a ma'in' jaan'. ¹⁰ Sakan' te ni nakuijn ndaku Jesús, te ni ndatu'un' a ña' jaan' ndii:

—¿Mii' kua'an sakuu' te tiin' kuachj yo'ó, naa? ¿Ñaa' ni katun' ndee jin ra yo'ó? —ni kachj a.

¹¹ Te ni nakuijn ña' jaan' ndii:

—Ndee jin ra, tákui'e —ni kachj a'.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' a' ndii:

—Ni ndee katun' tu yu'u' yo'ó, kua'an te ndee vitin, te ndee nuu' ku'un' e' ndii, saa' ka un' kuachj —ni kachj a.]

Jesús nduu' ñu'u' ña' nia'á saq iin' nimá ne yivj'

¹² Te tuku ni, ni ka'an Jesús xiin' ne yivj' kua'a' jaan' ndii:

—Yu'u' nduu' ñu'u' ña' sayi'é nuu' ne yivj' jin yivj'. Yoo' ka ndikun' yu'u' ndii, kaka' jin yavi' ña, süu' jaan' ndii sayi'é j nuu' ña, te ña jaan' taxi' kivi' ñu'u' ña' ña' kōo' kivi' ndi'i' —kachi a.

¹³ Ikan' te ni ka'an te fariseo xiin' a ndii:

—Yo'ó ndii, xa' mji' un' nduu' un' te ndiee' yu'u' un' xa'a' un', sakan' na kuu' ndiaa ya'vi' ña' ndiee' yu'u' un' jaan' —ni kachj ra.

¹⁴ Te ni nakuijn Jesús nuu' ra ndii:

—Tee' ndee xa' mji' yu'u' nduu' j te ndiee' yu'u' j xa'a' j ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña' xini' j mii' ni kje'e j, te xini' tu j mii' kua'an j. Ndisu ndo'ó ndii, xini' ndo' mii' ni kje'e j, te ni ndee xini' tu ndo' mii' kua'an j. ¹⁵ Ndo'ó ndii, natava' ndo' kuenta kuu' j ndee naa xaa' ne nduu' kuenta jin yivj'. Te yu'u' ndii, natava' j kuenta kuu' ndee jin ne yivj'. ¹⁶ Ndisu naa' natava' j kuenta kuu' ña' ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña' süu' jin ndaa' mji' j xaa' ña' jaan', süu' jaan' ndii yuva' j, ña' ni tjanu' yu'u', xaa' inga' a xiin' j. ¹⁷ Nuu' tu'un' ndei' mji' ndo' yoso' ña' ka'an ndii, naa' uvj ta'an te yivj' ndiee' yu'u', te nakuitá ña' ka'an ra ndii, ndiaa ya'vi' a, kachi a. ¹⁸ Va'a, xa' mji' yu'u' nduu' j te ndiee' yu'u' j xa'a' j, te yuva' j, ña' ni tjanu' yu'u', nduu' inga' ña' ndiee' yu'u' tu xa'a' j —ni kachj a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an te fariseo jaan' xiin' a ndii:

—¿Mii' ndu'u' yuva' un' jaan'? —ni kachj ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini' ndo' yu'u', ni ndee xini' tu ndo' yuva' j. Naa' xini' ndo' yu'u' ndii, xini' tu ndo' yuva' j —ni kachj a.

²⁰ Te saġġuu' ña jaan' ni ka'an Jesús kij' sania'á a nuu' ki'e yuġkun' ka'nu' yaġin mii' taan' ne yivi' limuxtan. Te ndee ġin kōo' ni tiin' ña'a', saġan' ña ti'a'an tondġa kivi' nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kivi' ku'un te jaan' mii' ku'un a

²¹ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ku'un i, te nanduku' ndo'ó yu'u, ndisu kuġso ndo' kuachġ ndo' te kuvi' ndo', saġan' ña mii' ku'un i jaan' ndii, kivi' ku'un ndo'ó ġkan' —ni kachġ a.

²² Saġan' te ni ka'an te judío ndii:

—Te'e' xanini te ka'a' ka'ni' xiin' mji' ra, saġan' na ka'an ra ndii: “Mii' ku'un i jaan' ndii, kivi' ku'un ndo'” —ni kachġ ra.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ninu ni kġee ndo', te yu'u ndii, ninu ni kġee i. Ndo'ó ndii, ne yivi' kuenta ġin yivi' yo'o' nduu' ndo', te yu'u ndii, sivi' i. ²⁴ Saġan' na kuii' ni ka'an i xiin' ndo' ña kuġso ndo' kuachġ ndo', te kuvi' ndo'. Saġan' ña naa' kändixa' ndo' ña yu'u nduu' i ndii, kuġso ndo' kuachġ ndo', te kuvi' ndo' —ni kachġ a.

²⁵ Saġan' te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó na saġan'? —ni kachġ ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i ndee ña nuu' xiin' ndo' yoo nduu' i. ²⁶ Yoo kua'a' ña kuvi' ka'an i xa'a' ndo' xiin' ña kuvi' natava' i kuenta kuu' ndo', ndisu yu'u ndii, ña ni xini so'o' i ka'an ña ni tjanu' yu'u kuġti' ka'an i nuu' ne yivi' ġin yivi', te ña jaan' ndii, ña ndġa ka'an a —ni kachġ Jesús.

²⁷ Ndisu ni kundani te jaan' ña xa'a' yuva' e' Ndiosí ni ka'an a xiin' ra.

²⁸ Saġan' na ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kij' ndani' i ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, nakunġ ndo' ña yu'u nduu' i, te ndee ġin chuun xaa' i kuenta mji' i, sivi' jaan' ndii, saġa nu' ni sania'á yuva' i yu'u kuġti' ka'an i. ²⁹ Saġan' ña, ña jaan' ni tjanu' yu'u, te yoo a xiin' i, ni ñakoo ġin ndaa' a yu'u, saġan' ña ndi'i ni kivi' xaa' i ña xtani a —ni kachġ a.

³⁰ Te kij' ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ġni xini ña'a'.

Yo'o' ka'an Jesús ña sivi' a nduu' ña ndġa ña sandoó ndiká ne yivi' nuu' kuachġ niġ

³¹ Saġan' te ni ka'an Jesús xiin' te judío, te ġni xini ña'a' jaan' ndii:

—Naa' kuġta ni' i ndo' nuu' tu'un ña sania'á i ndii, kunduu' xna'a ndo' ne ndikun' ichi' i, ³² te kundani' ndo' ña ndġa, te ña ndġa jaan' sandoó ndiká ndo'ó nuu' ña xiko' ni' i ndo'ó —ni kachġ a.

³³ Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Sġani' xika' Abraham nduu' ndu'u. Ndee ġin kivi' ti'a'an viko' ni' i ndee ġin te yivi' ndu'u. Saġan' na kuii', ġndichun ka'an un' ña ndoo ndiká ndu? —ni kachġ ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña saġġuu' ne xaa' kuachġ ndii, ndee naa tiin' u'vi' ña'a' kuachġ jaan', te xika' nuu' niġ nuu' a. ³⁵ ġin ne xika' nuu' kuġti' ndii, ndoo xachi' ne jaan' kunduu' niġ vi' e xt'o' niġ jaan', ndisu si'e ne xiin' vi' e ndii, ndoo xachi' ne jaan' kunduu' niġ ġkan'. ³⁶ Saġan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, sandoó ndiká ndo'ó ndii, ndoo ndiká xachi' ndo'. ³⁷ Xini i ña sġani' xika' Abraham nduu' ndo', ndisu kuni ka'ni' ndo' yu'u, saġan' ña kuni natġin ndo' tu'un ña ka'an i. ³⁸ Yu'u ndii, ña ni

xinj nduch'i nuu' i xaa' yuva' i kij' ni yoo i xiin' a ka'an i, te ndo'ó ndii, ña xini so'q ndo' ka'an yuva' ndo' xaa' ndo' —ni kachj a.

Yo' o' ka'an Jesús ña si'e ña ndjva'a nduu' te kuni ka'ni' ña'a'

³⁹ Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Abraham nduu' yuva' ndu —ni kachj ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' ndjxa xna'a yuva' ndo' nduu' Abraham ndii, jin kachi saa ndo' naa ni xaa te jaan'. ⁴⁰ Te vitin ndii, tee' ndee ka'an i xiin' ndo' ña ndjxa, ña ni xinj so'q i nuu' Ndiosí ndii, kuni ka'ni' ndo' yu'u. Abraham ndii, koo' kivi' saa ra ña jaan' naa' tiaku ra. ⁴¹ Ndo'ó ndii, naa ña xaa' yuva' xna'a ndo' xaa' ndo' —ni kachj a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndu'u ndii, süu' si'e ña' xika' sij' xiin' ndee ka te yivi' nduu' ndu, jin ndaa' kuiti' yuva' ndu yoo, te ña jaan' nduu' Ndiosí —ni kachj ra.

⁴² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' Ndiosí xna'a nduu' yuva' ndo' ndii, kundanj ndo' yu'u, sakan' ña nuu' ña jaan' ni kje'e i, te ni xaa i. Te süu' kuenta mji' i kuaxi i, süu' jaan' ndii Ndiosí ni ti'vi' yu'u te kuaxi i. ⁴³ ¿Ndichun na kundanj ndo' ña ka'an i? Kundanj ndo' a sakan' ña küni natjin ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. ⁴⁴ Yuva' ndo'ó ndii, ña ndjva'a nduu' a, te ña küni ña jaan' kuiti' xaa' ndo'. Ña jaan' ndii, ña xa'ni' ne yivi' nduu' a ndee ña nuu', te koo' kivi' xachuun' ndaku a, sakan' ña süu' ña kumi' ña ndaku nduu' a. Te kij' ka'an a tun vixi ndii, ka'an a saa kuu' mji' a, sakan' ña ña vixi nduu' a, te süv' a nduu' xa'ndu sakuu' tun vixi. ⁴⁵ Te yu'u ndii, xa'a' a ña ña ndjxa ka'an i xiin' ndo' ndii, küni kändixa' ndo' a. ⁴⁶ ¿Yoo nduu' ndo'ó kuvj tin kuachj yu'u, te nia'a ndo' ña ni xaa i kuachj jaan'? Ña ndjxa ka'an i xiin' ndo', ¿ndichun na kändixa' ndo' a? ⁴⁷ Ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, natiin' va'a ña tu'un ka'an Ndiosí, te ndo'ó ndii, natiin' va'a ndo' a, sakan' ña süu' kuenta a nduu' ndo' —ni kachj a.

Yo' o' ka'an Jesús ña xa yoo a ndee kij' tiq'an koq Abraham

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndaku xna'a ka'an ndu kij' ka'an ndu ña jin te Samaria nduu' un', sakan' ña naá ña ndjva'a nimá un' —ni kachj ra.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Koo' ña ndjva'a naá nimá yu'u. Yuva' i kuiti' tiin' ka'nu' i, te ndo'ó ndii, tiin' ka'nu' ndo' yu'u. ⁵⁰ Yu'u ndii, ndüku' i ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u. Yoo jin ña nduku' ña jaan', te ña jaan' nduu' ña kande'i' ka'an ña jaan'. ⁵¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ita' ni' i nuu' ña ka'an i ndii, koo' kivi' kuvj ña —ni kachj a.

⁵² Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Vitin kundanj xna'a ndu ña naá ña ndjva'a nimá un', sakan' ña Abraham xiin' sakuu' te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosí ndii, ni xi' i ra. Te yo'ó ka'an ña yoo ka ita' ni' i nuu' ña ka'an un' ndii, koo' kivi' kuvj ña, kachi un'. ⁵³ ¿Naá tuu yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' te xij' yata' e' Abraham? Te jaan' ndii, ni xi' i ra, te ni xi' i tu sakuu' te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosí. ¿Yoo nduu' yo'ó, tuu un', na ka'an un' sakan'? —ni kachj ra.

⁵⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' tin' ka'nu' xiin' mi' mji' i ndii, ndiaa ya'vi' a. Yuva' i nduu' ña tiin' ka'nu' yu'u, ña ka'an ndo'ó nduu' Ndiosí ndo'. ⁵⁵ Ndisu xini ña'a' ndo', te yu'u ndii, xini ña'a' i. Te naa' ka'an i ña xini ña'a' i ndii, te xini

xa'an' kundu'u j ndee naa ndo'ó. Ndisu xiní ña'a' j, te saxinú j tu'un ka'an' a. ⁵⁶ Abraham, te xij' yata' ndo' jaan' ndii, va'a va ni kunj ra kij' ni xiní ra ña xixin j iin yivi' yo'o', te ni xiní xna'a ra a, te va'a va ni kunj ra —ni kachj a.

⁵⁷ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jan', ni ndee uvi xiko uxi kuiya kúmi' un', ¿saq kuvj ka'an un' ña xa ni xiní un' Abraham? —ni kachj ra.

⁵⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ña kij' kuni ka koq Abraham ndii, yu'u nduu' j —ni kachj a.

⁵⁹ Sakan' te ni ki'in ra yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. Ndisu ni naka'ni sj'e a tejn ne yivi' kua'a' jaan', te ni keta a nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' kua'an a.

9

Yo'o' ni sánda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu'

¹ Te kij' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xiní a iin te kui'e nduchi' nuu', te xa sakan' kaa' ndee ni tuj ra. ² Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Rabí, ¿yoo ni xaa kuachj na kui'e nduchi' nuu' te kaa' ni tuj ra? ¿Ñáá mji' ra, uun ñáá yuva' sj'i' ra? —ni kachj ra.

³ Te ni nakuijn Jesús nuu' ra ndii:

—Ni ndee te kaa' ni xaa kuachj, te ni ndee yuva' sj'i' ra ni xaa kuachj na kaa' ra sakan'. Süu' jaan' ndii sakan' kaa' ra te nia'a Ndiosí chuun ka'nu' a kivi' ñuu' ra saq j. ⁴ Kuni a saq j chuun ña ni sakuiso' chuun' ña ni tjanu' yu'u saq j ña kuni ka kuqa'. Sakan' ña kij' kuñuu ndii, kōq' kuvj sachuun' ka. ⁵ Vitin ña yoo j iin yivi' yo'o' ndii, nduu' j ñu'u ña nia'á saq kuu' Ndiosí —ni kachj a.

⁶ Te kij' ndi'j ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tiasj'i a ñu'u', te ni xa'a a nde'j, te ni saka' ña'a' a nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'. ⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te natja un' nuu' un' pila ña nani' Siloé —ni kachj a xiin' ra.

(Te Siloé jaan' kuni kachj a tikuí te ni nachjkanu'.) Sakan' te ni keta ra kua'an ra, te ni natja ra nuu' ra, te kij' ni nandiko' ra vi'e ra ndii, xa kuvj xto'ni' ra. ⁸ Sakan' te ne ndiee' yatjn vi'e ra xiin' inga ne xiní ña te kui'e nuu' ni nduu' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Te kaa' nduu' te xi ndu'u' xikan xu'un' yi'e yukun' nu'? —ni kachj nja.

⁹ Sava nja ka'an ndii:

—Suvj ra.

Te sava tuky nja ka'an ndii:

—Suvj ra, tee' ndee naa kaa' te jaan' kaa' ra —ni kachj nja.

Te ni ka'an mji' te jaan' xiin' nja ndii:

—Yu'u nduu' j —ni kachj ra.

¹⁰ Sakan' na kuu' ni ndatu'un' ña'a' nja ndii:

—¿Saq ni xaa a, te ni nunja' nduchi' nuu' un'? —ni kachj nja xiin' ra.

¹¹ Te ni nakuijn ra ndii:

—Te yivi', te nani' Jesús, ni xa'a nde'j, te ni saka' ra a nduchi' nuu' j, te ni ka'an ra xiin' j ndii: "Kua'an, te natja un' nuu' un' pila Siloé", ni kachj ra. Sakan' te ni xa'an natja j nuu' j, te ni nunja' nduchi' nuu' j —ni kachj ra.

¹² Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' nja ndii:

—¿Mii' yoo te jaan'? —ni kachj nja.

Te ni nakuijn ra nuu' nja ndii:

—Xini i —ni kachi ra.

So'q ni xaa a kiji' ni ndatu'un' te fariseo saa ni xaa, te ni nunja' nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'

¹³ Te ni xan ndiaka ne yivi' te ni nduu te kui'e nuu' jaan' nuu' te fariseo.

¹⁴ Te kivi' sabado, na xinandiee' ne yivi', ni xa'a Jesús nde'i, te ni nunia' a nduchi' nuu' te jaan'. ¹⁵ Sakan' na kuii' ni ndatu'un' tu na'a' te fariseo jaan' saa ni xaa a, te ni nunja' nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an te jaan' ndii:

—Ni saka' ra nde'i nduchi' nuu' i, te ni natja i nuu' i, te kuvi xito' i vitin —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' na ni ka'an sava te fariseo jaan' ndii:

—Te ni xaa na kaa' ndii, süu' kuenta Ndiosi nduu' ra, sakan' na xa'nu ra kivi' sabado, na xinandiee' e' —ni kachi ra.

Te sava tuku ra ka'an ndii:

—Naa' te ndiso' kuachj nduu' ra ndii, kuvi saa ra chuun ka'nu' na xaa' ra jaan' —ni kachi ra.

Xa'a' a jaan' na ni nakuita kuento ra. ¹⁷ Sakan' na ni ndatu'un' tukuu' ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' un' jaan', tuu un'? —ni kachi ra.

Te ni nakuijn ra ndii:

—Iin te ka'an tiaku tu'un Ndiosi nduu' ra —ni kachi ra.

¹⁸ Ndisu te judío, te sana'má na'a' jaan' ndii, ni kandixa' ra naa' te kui'e nuu' ni nduu te jaan'. Sakan' na kuii' ni kana ra yuva' si'i' te jaan', ¹⁹ te ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Náa si'e ndo'ó nduu' te yo'q', te ka'an ndo' ni tuvj kui'e nduchi' nuu'? Naa' sakan' ndii, ¿saa kuvi xto'ni' ra vitin? —ni kachi ra.

²⁰ Te ni nakuijn yuva' si'i' te jaan' ndii:

—Xini ndu ndii, si'e ndu nduu' te kaa', tákui'e. Te xini tu ndu na te kui'e nduchi' nuu' nduu' ra ni tuvj ra. ²¹ Ndisu xini ndu saa ni xaa a, te kuvi xito' ra vitin, ni ndee xini tu ndu yoo ni nunia' nduchi' nuu' ra. Ndatu'un' ndo' mji' ra, te xixa nduu' ra, kuvi ka'an ra xiin' ndo' yoo ni xaa na jaan' —ni kachi nja.

²² Ni ka'an yuva' si'i' ra na jaan' xa'a' a na yi'vi nja te judío jaan', sakan' na xa ni nakata te jaan' kuento ra na naa' yoo ka ndiee yu'u' na Jesús nduu' Mesías, na sakakú ne yivi' ndii, xta'ni' xachi' na'a' ra, te kunduu ka ne jaan' kuenta vi'e mii' nakaya ne yivi' nuu' jaan'. ²³ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an yuva' si'i' te jaan' ndii: “Ndatu'un' ndo' mji' ra, te xixa nduu' ra”, ni kachi nja.

²⁴ Sakan' te ni kana ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ichi' na uvi, te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndiosi kuni a tijn ka'nu' un', sakan' na xini ndu ndii, iin te ndiso' kuachj nduu' te jaan' —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' te ndiso' kuachj nduu' ra, xini yu'u, iin ndaa' kuiti' na'a' xini i ndii, te kui'e nuu' ni nduu i, te vitin ndii, kuvi xto'ni' i —ni kachi ra.

²⁶ Te tuku ni ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee na ni xaa ra xiin' un'? ¿Saa ni xaa ra, te ni nunia' ra nduchi' nuu' un'? —ni kachi ra.

²⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo', te kuni kandixa' ndo'. ¿Ndichun na kuni kunj so'q tukuu ndo' na xa ni ka'an i? ¿Náa kuni kundikun tu ndo'ó ichi' te jaan'? —ni kachi ra.

28 Sakan' te nı kanıa'a ra xiin' te jaan' ka'an ra ndii:

—Yo'ó nduu' te ndikún ichi' te jaan', ndisu ndu'u ndii, te ndikún ichi' Moisés nduu' ndu. 29 Xinı ndu ña nı ka'an Ndiosı xiin' Moisés, ndisu te jaan' ndii, xini ndu mii' nı kıeę ra —nı kachı ra.

30 Te nı ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ña jaan' nduu' ña nandanı va yu'u ña xini ndo'ó mii' nı kıeę ra, ndisu nı sanda'a ra nduchi' nuu' i. 31 Xinı e' ndii, xaa' Ndiosı kuenta ña ka'an ne ndiso' kuachı, ndisu xaa' a kuenta ña ka'an ne ki'in' ka'nu' ña'a, te xaa' nıa ña kuni a. 32 Ndeę nı xıkandu'u' jin yivi' ndii, tia'an kuni e' kuento ña nı nunia' jin te yivi' nduchi' nuu' jin ne kui'e nduchi' nuu' ndeę nı tuvı nıa. 33 Naa' süü' te nı kıeę nuu' Ndiosı nduu' te jaan' ndii, köo' xachi' a kuvı saę ra —nı kachı ra.

34 Te nı ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó, te ndiso' kuachı ndeę nı tuvı un', ¿yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni sanıa'a un' ndu'u? —nı kachı ra.

Sakan' te nı xta'ni' xachi' ña'a' ra vı'e mii' nakayá ne ñuu' jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús yoo nduu' ne kui'e nuu' nuu' Ndiosı

35 Nı xini Jesús kuento ña nı xta'ni' ra te jaan' vı'e jaan', te kii' nı xini ña'a' a, te nı ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá jin un' xini un' ña nduu' si'e Ndiosı? —nı kachı a.

36 Te nı ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Yoo nduu' ña jaan', tákui'e, te jin i kuni ña'a' i? —nı kachı ra.

37 Te nı ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa nı xini ña'a' un', te süvi i nduu' ña ndatu'un' xiin' un' vıtin —nı kachı a.

38 İkan' te, nı ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, jin i xini i yo'ó —nı kachı ra.

Te nı xaka'nu' ña'a' ra. 39 Te nı ka'an Jesús ndii:

—Nı xaa i jin yivi' yo'o', te nıa'a ne yivi' saę yoo nimá nıa nuu' Ndiosı, sakan' te nunıa' nduchi' nuu' ne kui'e nuu', te ne tuu ña tuvi' nuu' nıa ndii, kıkui'e nuu' nıa —nı kachı a.

40 Te nı xini so'q sava te fariseo, te ita' yatın nuu' a jaan', ña nı ka'an a, te nı ka'an ra ndii:

—¿Ñáá te kui'e nuu' nduu' tu ndu'u, kachi un'? —nı kachı ra.

41 Te nı ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' te kui'e nuu' nduu' ndo' ndii, köo' kuachı ndo', ndisu xa'a' a ña ka'an ndo' ña tuvi' nuu' ndo' ndii, yoo na yoo kuachı ndo'.

10

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' uvi' ta'an nuu' te paxto

1 'Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka kua'an kaa nuu' nama mii' ñu'u' mbeę, te xká'ndıá ra yi'e' ndii, jin te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mji' kuu'. 2 Ndisu te nduu' xna'a te paxto mbeę jaan' ndii, yi'e' xká'ndıá ra. 3 Te xito' yi'e' ndii, nunia' ra a nuu' te paxto jaan', te xini so'q mbeę tachı' yu'u' te paxto, te kana' ra ri' xiin' kivi' ri', te tava' ra ri'.

4 Te kii' tava' ra sakuu' sana mji' ra ndii, ni'i' ichi' ra nuu' ri' kua'an ra, te ndikún ri' xata' ra, sakan' ña nakuni ri' tachı' ra. 5 Ndisu jin te ndıva'a ndii, kündikun ña'a' ri', süü' jaan' ndii kunu ri' nuu' ra, sakan' ña xini ri' tachı' ra —nı kachı a.

6 Nj ka'an ndjaꝓ Jesús ña jaan', ndisu nj kundani te jaan' ndee ña kuni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña mji' a nduu' te paxto va'a

7 Te nj ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yu'u nduu' ndee naa yi'e korra mii' ñu'u' mbee. 8 Sakuu' te nj kixin xi'na ka te sakan' yu'u ndii, te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mji' kuu', sakan' na nj xaa' mbee jaan' kuenta kuu' ra. 9 Yu'u nduu' yi'e', te yoo ka ko'ni' yi'e' yo'o' ndii, kaku nja. Te kunduu nja ndee naa mbee, ti' ko'ni', te kjee' ri', te ni'i' ri' itja kaxi' ri'. 10 Te kui'na' ndii, kuaxi ra te sakui'na' ra, te ka'ni' ra, te sandoñu'u' ra. Ndisu yu'u ndii, kuaxi i te koo kivi' ñuu ndo', te koo kua'a' a.

11 Yu'u nduu' te paxto va'a, te paxto va'a ndii, taxi' ra kivi' ñuu ra xa'a' mbee sana ra. 12 Ndisu te xiku'un ya'vi' ndii, te paxto tatu kuiti' nduu' ra. Te süu' te xiin' sana mbee jaan' nduu' ra, sakan' na kij' xito' ra kuaxi lobo ndii, nakoo' ra mbee jaan', te xinu' ra. Te tiin' lobo jaan' mbee, te kiku' ña'a' ri'. 13 Sakan' xaa' ra, sakan' ña te xiku'un ya'vi' kuiti' nduu' ra, te ndi'ni' ra xa'a' mbee jaan'. 14 Yu'u ndii, te paxto va'a nduu' i. Te xini' i mbee sana i, te xini' tu ti' jaan' yu'u, 15 saa nii' xini' yuva' i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' tu xini' ña'a' i. Te taxi' i kivi' ñuu i xa'a' mbee jaan'. 16 Te kumi' tu i inga ka mbee, ti' ñu'u' tixin korra yo'o', ku'un naka tu i ti' jaan', te kuni' so'o' ri' tachi' i. Te kunduu' ri' jin ndaa' ti'vi', te jin ndaa' yu'u kunduu' te paxto ri'. 17 Xa'a' a jaan' na kundani yuva' i yu'u, sakan' ña taxi' i kivi' ñuu i, te kivi' i xa'a' ri', te natjaku i. 18 Ndee jin ne yivi' küvi' tu'un kivi' ñuu i xiin' ña kuni' mji' nja, süu' jaan' ndii sanakua' a mji' yu'u a. Sakan' ña kumi' i ndjee' te taxi' i kivi' ñuu i, te kumi' tu i ndjee' te natjaku i. Ña jaan' nduu' ña nj sakuiso' chuun yuva' i yu'u saa i —nj kachi a.

19 Te kij' ni' xini' so'o' te judío jaan' ña nj ka'an a ndii, tuku ni' ni' nata'vi' ta'an' ra. 20 Kua'a' te jaan' ni' ka'an ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá te kaa', süu' te kuu' kaxi' nduu' ra, ¿ndichun na xini' so'o' ka' ndo' ña ka'an ra? —nj kachi ra.

21 Te inga ra ni' ka'an ndii:

—Tu'un ña ka'an te kaa' ndii, süu' ña ka'an te naá ña ndiva'a nimá nduu' a, sakan' ña jin te naá ña ndiva'a nimá ndii, küvi' nunia' ra nduchi' nuu' ne kui'e nduchi' nuu' —nj kachi ra.

Küni kändixa' te judío jaan' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús

22 Kij' ni' nasuku vjiko' ña xaka'nu' ne yivi' kivi' ña ni' sanakua'a tukuu nja yukun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, yoo' vixin nduu' a. 23 Te xika' Jesús mii' iin' yukun' ka'nu' vi'e' ndiká xa'a' ña nani' yi'e' Salomón. 24 Sakan' te ni' xinunduu' ña'a' te judío, te kuu' nuu', te ni' ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama' vi' kun ndiko' ña ndiatu' ndu xaa' un'? Naa' yo'ó nduu' Cristo, ña sakaku ne yivi' ndii, ka'an kaxi' un' xiin' ndu —nj kachi ra.

25 Te nj ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa' ni' ka'an i xiin' ndo' te kändixa' ndo'. Chuun ka'nu' ña xaa' i kuenta yuva' i Ndiosí nduu' ña nia'a' yoo' nduu' i. 26 Ndisu ndo'ó ndii, kändixa' ndo', sakan' ña süu' mbee sana i nduu' ndo' naa xa' ni' ka'an i xiin' ndo'. 27 Ne nduu' mbee sana i ndii, xini' so'o' nja tachi' i, te yu'u ndii, xini' ña'a' i, te ndikun' nja yu'u. 28 Te taxi' i kivi' ñuu nja ña koo' kivi' ndi'i', te koo' tu kivi' küvi' nja, ni' ndee koo' tu küvi' tu'un tu ña'a' nda'a' i. 29 Te yuva' i, ña ni' taxi' ne jaan' nda'a' i, nduu' ña ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña yoo,

te kōō' kuvj tu' un ña' a' nda' a' a. ³⁰ Yu' u xiin' yuva' i Ndiosí ndii, jin ndaa' nduu' ndu —ni kachj a.

³¹ Te tukū sakan' ni k' in te judío jaan' yuu' te kuun yuu' ña' a' a. ³² Te ni ka' an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua' a' ya' a chuun' va' a ni xaa' i kuenta yuva' i nuu' ndo' te kunj ndo'. ¿Xa' a' ndee chuun' jaan' kuni kuun yuu' ndo' yu' u? —ni kachj a.

³³ Te ni nakuijin te judío jaan' ndii:

—Süu' xa' a' ndee jin ña' jaan' kuni kuun yuu' ndu yo' o, süu' jaan' ndii xa' a' a ña' kanja' a un' xa' a' Ndiosí, sakan' ña' te yivi' kujti' nduu' un', te ndasanduu' xiin' mii' mji' un' Ndiosí —ni kachj ra.

³⁴ Te ni ka' an Jesús xiin' ra ndii:

—Naka' an' ndo' ña' yoso' nuu' tu' un ndei' Ndiosí mii' ka' an a ndii: “Yu' u ni ka' an ndii, ndiosí nduu' ndo'”, kachj a. ³⁵ Mji' Ndiosí ni ka' an ña' ndiosí nduu' ne ni xinj so' o tu' un a jaan', kōō' kuvj xka' ndia ndoso' ña' yoso' nuu' tutu' jaan'. ³⁶ Te yu' u ndii, Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu' u, te ni ti' vi' a yu' u jin yivi' yo' o', sakan' na kuu' i, ndichun ka' an ndo' ña' kanja' a i xa' a' a xa' a' a ña' ka' an i ña' si' e a nduu' i? ³⁷ Naa' xaa' i chuun' kuenta yuva' i ndii, kändixa' ndo'. ³⁸ Ndisu' naa' xaa' i ña' jaan' ndii, tee' ndee tia' an kändixa' ndo' ndii, kändixa' ndo' ña' chuun' Ndiosí nduu' a. Te sakan' kundani' ndo', te kändixa' ndo' ña' yoo' yuva' i Ndiosí xiin' i, te yoo' tu' yu' u xiin' a —ni kachj a.

³⁹ Sakan' na ni xika' tukuu' ra tin ña' a' a, ndisu' ni kaku' a nda' a' a, te ni ketā a kua' an a. ⁴⁰ Te kua' an ni tukuu' a tukū ta' vi' itia' Jordán mii' ni sākuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ña' nuu', te ni ndoo' a i kan'. ⁴¹ Te kua' a' ne yivi' ni kixin' nuu' a te ka' an nja' ndii:

—Tee' ndee ni xaa' Juan ndee jin chuun' ka' nu', ndisu' sakuu' ña' ni ka' an ra xa' a' te kaa' ndii, ña' ndixa' nduu' a —ni kachj nja.

⁴² Te kua' a' nja' ni jin' xinj Jesús i kan'.

11

So' o ni xaa' a kij' ni xi' i Lázaro

¹ Te ni yoo' jin te kuni kuvj ni nani' Lázaro, te ñuu' Betania, ña' nduu' tu' ñuu' ña' ku' va' ra María xiin' Marta. ² Te María jaan' nduu' ña' kij' ni ya' a, te ni sakaan' a' xa' an xavixín' koo' chukuu' xa' a' xto' o' e', te ni sanayaa' a' a xiin' jxi' xini' a'. Te tia' a ta' an' a' nduu' Lázaro, te kuni kuvj jaan'. ³ Sakan' na ni ti' vi' uvi' saa' ku' va' ra jaan' tu' un te ka' an ne yivi' xiin' Jesús ndii: “Tákui' e, te ndani' un' ndii, kuni kuvj ra”, kachi nja.

⁴ Te ni ka' an Jesús kij' ni xinj a tu' un jaan' ndii:

—Kui' e jaan' ndii, süu' ña' ka' ni' xachi' ña' a' nduu' a, süu' jaan' ndii yoo' a te natjin Ndiosí ña' tiin' ka' nu' ña' a' ne yivi', te yoo' tu' a te natjin yu' u, ña' nduu' si' e Ndiosí, ña' tiin' ka' nu' ne yivi' yu' u —ni kachj a.

⁵ Ndanj Jesús Marta, xiin' ña' ta' an' a', xiin' Lázaro. ⁶ Ndee' saa' ka' ni ndii, kij' ni xinj a tu' un jaan' ndii, ni ndoo' ka' a uvi' ta' an' kivi' mii' yoo' a jaan'. ⁷ Kij' ni xka' ndia' kivi' jaan', te ni ka' an a xiin' te nda' a' xa' a' a ndii: —To' o' tukuu' ndo' ñu' u' Judea —ni kachj a.

⁸ Te ni ka' an ra xiin' a ndii:

—Rabí, sakan' ni xika' tjo' te ndiee' i kan' kuun yuu' ra yo' o, ndichun na tukū ni kuni ku' un un' i kan'? —ni kachj ra.

⁹ Te ni ka' an Jesús ndii:

—Xini e' ña uxj uvj hora kumi' j'in kivi'. Ne xika' jin ke'in' ndii, kiki'i ña, sakan' ña yoo ñu'u nandij' nuu' ña. ¹⁰ Ndisu ne xika' ñu'u ndii, kiki'i ña, sakan' ña kōo' ñu'u nandij' nuu' ña —ñi kachj a.

¹¹ Ikan' te ñi ka'an ka a ndii:

—Lázaro, te xini ta'an' xiin' e' ndii, kixín ra, ndisu ku'un sandoto' ña'a' j —ñi kachj a.

¹² Sakan' te ñi ka'an te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kixín ra ndii, nda'a' mii' ra —ñi kachj ra.

¹³ Ñi ka'an Jesús ña jaan' xa'a' ña ñi xi'j ra, ndisu te nda'a' xa'a' jaan' ndii, ñi xanjin' ra ña ka'an a xa'a' ña kixín e' kii' nandiee' e'. ¹⁴ Sakan' te ñi ka'an kaxi' Jesús xiin' ra ndii.

—Lázaro ndii, xa ñi xi'j ra. ¹⁵ Nakuatia' va nimá j xa'a' ndo'ó ña kōo' e' ñi yoo ikan', sakan' te ñi ka' ndo' kuni' ndo' yu'u. To'q' ndo', ku'un koto' ña'a' e' —ñi kachj a.

¹⁶ Sakan' te ñi ka'an Tomás, te ñani' tu te kuate, xiin' inga te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'q', te kuvj tu yoo' xiin' a —ñi kachj ra.

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Marta ña suvi' a nduu' ña sanatiaku ne ñi xi'j

¹⁷ Kij' ñi xa' Jesús ñu'u Betania ndii, ñi xini' a kuento ña xa' kua'an kumi' ta'an kivi' naá ñu'u' nde'j Lázaro tixin yavi ndii. ¹⁸ Te ñu'u jaan' ndii, yatin' un' ta'an kilómetro xika' naá a te naá ñu'u Jerusalén. ¹⁹ Te kua'a' va ne judío, ne ndiee' yañin' ikan', ñi xa' mii' ndu'u' Marta xiin' María, te koto' ña'a' ña, te saki'vi tu ña'a' ña xa'a' a ña ñi xi'j tiaa' ta'an' ne jaan'. ²⁰ Kij' ñi xini' tu'un Marta ña xa' kuaxj Jesús ndii, ñi ketá a' kua'an nañin' ña'a' a', ndisu María ndii, ñi ndoo' a' vi'e. ²¹ Te ñi ka'an Marta xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, naa' ñi yoo un' yo'o' ndii, kuvj tiaa' ta'an' j. ²² Ndisu xini' j ña ndee' viñin' naa' kakan un' ndee ka' ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxj ña'a' a' nda'a' un' —ñi kachj a'.

²³ Te ñi ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Nañaku tiaa' ta'an' un' —ñi kachj a.

²⁴ Te ñi ka'an Marta xiin' a' ndii:

—Xini' j ña nañaku ra kivi' so'q' ndi'i' kij' nañaku sakuu' ne ñi xi'j —ñi kachj a'.

²⁵ Te ñi ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Yu'u nduu' ña sanatiaku ne ñi xi'j, te suvi' tu j nduu' ña taxi' kivi' ñu'u ne yivi'. Te yoo ka' ñi xini yu'u' ndii, tee' ndee ñi xi'j ña ndii, nañaku ña saa j. ²⁶ Te sakuu' ne tiaku, naa' ñi ña xini ña yu'u' ndii, kōo' kivi' kuvj ña. ¿Naá kandixa' un' ña jaan'? —ñi kachj a' xiin' ña' jaan'.

²⁷ Te ñi ka'an a' xiin' a' ndii:

—Uun ndo', táku'e, kandixa' j ña yo'ó nduu' Cristo, ña nduu' si'e Ndiosí, ña ñi ka'an a' ti'vi' a' jin yivi' —ñi kachj a'.

Xaku' Jesús xa'a' a' ña ñi xi'j Lázaro yañin yavi kavá' mii' naá ñu'u' nde'j ra

²⁸ Kij' ndi'j ñi ka'an Marta ña jaan', te ñi xa'an ka'an yaa' a' xiin' María ta'an' a' ndii:

—Xa ñi xa' ña nduu' maestro e', te kuni ka'an a' xiin' un' —ñi kachj a'.

²⁹ Kij' ñi xini' so'q' María ña jaan' ndii, numi' va te ñi nuta' a', te kua'an a' ndee' mii' iin' Jesús. ³⁰ Ti'a'an nda'ñi Jesús ñu'u jaan', kuu' saa' iin' ka' a' mii' ñi ña'ta'an' a' xiin' Marta. ³¹ Te ne judío, ne ndiee' vi'e a' saki'vi ña'a' ndii, ñi xini' ña' ña numi' va ñi nuta' María te kua'an a'. Sakan' na ñi xikundikun ña'a' ña ka'an' ña ña kua'an kuaku' a' yu'u' yavi ndii mii'

naá ñu'u' nde'i Lázaro jaan'. ³² Kij' n̄i xaa a' mii' iin' Jesús, te n̄i x̄inj̄i ña'a' a' ndii, n̄i x̄ikuijn̄ xiti' a' nuu' a te n̄i ka'an a' ndii:

—Táku'e, naa' n̄i yoo un' yo'o' ndii, k̄uvi tiaa ta'an' i —n̄i kach̄i a'.

³³ Kij' n̄i x̄inj̄i Jesús xaku' a', te xaku' t̄u ne judío, ne kuax̄i xiin' a' jaan' ndii, n̄i tuxu'ví nimá a, te n̄i kusuchi' t̄u j̄inj̄i a, ³⁴ ka'an a' ndii:

—¿Mii' n̄i ch̄inaá ña'a' ndo'? —n̄i kach̄i a.

Te n̄i ka'an n̄ia xiin' a' ndii:

—To'o', te kun̄i un', táku'e —n̄i kach̄i n̄ia.

³⁵ Te n̄i xaku' Jesús. ³⁶ Sakan' te n̄i ka'an ne judío jaan' ndii:

—Koto ndo', saa v̄i' t̄u n̄i kundani ña'a' ra —n̄i kach̄i n̄ia.

³⁷ Ndisu sava ne jaan' n̄i ka'an ndii:

—Te ka'a' nduu' te n̄i nun̄ia' nduchi' nuu' te kui'e nuu', ¿saa t̄u n̄i kuv̄i sanda'a ra Lázaro jaan' te k̄uvi ra? —n̄i kach̄i n̄ia.

So'q n̄i xaa a' kij' n̄i san̄tiaku Jesús Lázaro

³⁸ Te tuxu' sakan' n̄i tuxu'ví nimá Jesús, te n̄i kuyat̄in a' yavi ndii jaan'. Te toko' kava' iin' yavi jaan', te ndasi' yu'u' a' xiin' iin' yuu'. ³⁹ Te n̄i ka'an Jesús ndii:

—San̄undia'á ndo' yuu' ka'a' —n̄i kach̄i a.

Te n̄i ka'an Marta, ña' ku'va te n̄i xi'j̄i jaan' ndii:

—Táku'e, xa xa'an ra v̄it̄in, sakan' ña' xa kua'an k̄umi' ta'an kivi' n̄i xi'j̄i ra —n̄i kach̄i a'.

⁴⁰ Te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—¿Náá náka'an' un' ña' xa n̄i ka'an' i xiin' un' ña' naa' j̄inj̄i un' xini un' yu'u' ndii, kun̄i un' ña' n̄ia' a' Ndiosí ña' ndjee' koo' chukuu' a? —n̄i kach̄i a.

⁴¹ Sakan' te n̄i san̄undia'á ra yuu' jaan'. Te n̄i nakoto ndiaa Jesús ndivi', te n̄i ka'an a' ndii:

—Tataa, taxi' i ña' ch̄indani un', sakan' ña' n̄i x̄inj̄i so'q un' ña' n̄i ka'an' i xiin' un'. ⁴² Yu'u' ndii, xini' i ña' xini so'q un' ña' ka'an' i xiin' un' sakuu' i'chi'. Ndisu ka'an' i sakan' xa'a' ne yivi' kua'a' ne ita' yo'o', te kand̄ixa' n̄ia ña' yo'ó n̄i t̄ianu' yu'u' iin' yivi' yo'o' —n̄i kach̄i a.

⁴³ Ndij̄i n̄i ka'an a' ña' jaan', sakan' te ti'e' n̄i ka'an a' ndii:

—Lázaro, n̄ia'a' yo'o' —n̄i kach̄i a.

⁴⁴ Ikan' te n̄i keta te n̄i xi'j̄i jaan' ndisuku' toto nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ndisuku' iin' pein nuu' ra. Te n̄i ka'an Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndaxin' ndo' ra te ku'un' ra —n̄i kach̄i a.

So'q n̄i xaa a' kij' n̄i ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuv̄i ka'ni' ra Jesús (Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Te kua'a' va ne judío, ne n̄i k̄ix̄in koto María, ne n̄i x̄inj̄i ña' n̄i xaa Jesús ikan' ndii, n̄i j̄inj̄i n̄ia' n̄i x̄inj̄i ña'a' n̄ia. ⁴⁶ Ndisu sava ne jaan' ndii, n̄i xa'an n̄ia nuu' te fariseo, te n̄i ka'an n̄ia xiin' ra ña' n̄i san̄tiaku Jesús te jaan'.

⁴⁷ Sakan' na kuii' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, n̄i nakaya ra te kuu' ka'nu' xiin' ra, te n̄i xa'a' ra iin' junta ka'nu' ka'an' ra ndii:

—¿Ndee ña' saa e'? Kuach̄i ndii kua'a' va chuun' ka'nu' xaa' te jaan'.

⁴⁸ Naa' tax̄i e' ña' nakaa' ra xaa' ra ña' jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kundikun' ña'a', te k̄ix̄in te xa'ndia chuun' ñuu' Roma, te sand̄oñu' u' ra yukun' ka'nu' e' xiin' ñuu' e' —n̄i kach̄i a.

⁴⁹ Sakan' te, iin' te jaan' te nani' Caifás, te nduu' sutu ka'nu' ka' k̄uiya jaan', n̄i ka'an ndii:

—Ndo'ó ndii, k̄o'q' a' xini' xachi' ndo'. ⁵⁰ N̄i ndee x̄anini t̄u ndo' ña' va'a' ka' kuv̄i iin' ndaa' k̄uj̄i' te yivi' xa'a' sakuu' ne ñuu' e' te ndoñu' u' sakuu' e' —n̄i kach̄i a.

⁵¹ Süü' ñā ka'an' mji' te jaan', te ni ka'an ra ñā jaan', süü' jaan' ndii xa'a' a ka nduu' ra sutu ka'nu' ka kuiya jaan' na ni ka'an tiakú ra ñā kuví Jesús xa'a' kuachí sakuu' ne ñuu jaan'. ⁵² Te süü' xa'a' ne jaan' kuji' kuví a, süü' jaan' ndii kuví tu a te nakaya a sakuu' si'e Ndiosí, ne ndo'ni tejn ne yivi' jin yivi', te nduujin ñā. ⁵³ Xa'a' a jaan' na ndee kivi' jaan' ndii, ni nakata ra kuento ra ñā ka'ni' ra Jesús.

⁵⁴ Sakan' na Jesús ndii, ni xika tuvi' ka a tejn te judío jaan'. Süü' jaan' ndii ni keta a kua'an a ñuu ñā ñani' Efraín, ñā kandu'u' nuu' jin ñu'u' yañin mii' taxin' kaa'. Te jkan' ni ndoo a xiin' te nda'a' xa'a' a.

⁵⁵ Te xa kuyatin' viko' pascua, ñā xaka'nu' ne judío, sakan' na kua'a' ne yivi' ni kaa ñuu Jerusalen, te ndasandoo xiin' mii' ñā nuu' Ndiosí ñā kuni ka koo viko' jaan'. ⁵⁶ Xika' ne yivi' nanduku' ñā Jesús, te ka'an xiin' ta'an ñā nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii:

—¿Saa tuu ndo? ¿Ñáá kixin ra viko', uun kuasa'? —ni kachi ñā.

⁵⁷ Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni ka'an chuun' ra ñā naa' xini yoo ka mii' yoo a ndii, na ka'an ñā xiin' ra te jin ñā'a' ra.

12

Sq'o ni xaa a ki' ni saka' Maria xa'an xavixin' xata' xa'a' Jesús ñuu Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

¹ Inu ta'an ka kivi' kuni te koo viko' pascua jaan', te ni xaa Jesús ñuu Betania mii' ndu'u' Lázaro, te ni xi'j, te ni sanatiaku ñā'a' a. ² Te jkan' ni xava'a' ne yivi' ñā xaxi' jin xakuua' xa'a' a ñā tiin' ka'nu' ñā Jesús. Marta nduu' ñā xika' nuu' jkan', te Lázaro nduu' jin te ndu'u' xixi' xiin' Jesús nuu' mesa. ³ Sakan' te ni ki'in María yatin' sava litro xa'an xavixin' koo' chukuu', ñā nduu' mji' ndi'i' nardo, ñā ndiaa ya'vi' koo' chukuu', te ni saka'a' a xata' xa'a' Jesús, te ni sanayaa' a a xiin' jxi' xini' a'. Te ni chitu' kanii' tixin vi'e jaan' xiko xa'an xavixin' jaan'. ⁴ Jkan' te Judas Iscariote, te nduu' tu jin te nda'a' xa'a' Jesús, te sanakua'a' ñā'a' nda'a' te kuu' ka'nu' sie ya'a, ni ka'an ndii:

⁵ —Va'a ka naa' ni ke'vi' a, te kondia ya'vi' a xu'un' ñā ki'in jin te yivi' naa' sachuun' ra unj ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuví chindjee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

⁶ Ndisu süü' ni ka'an ra ñā jaan' xa'a' a ñā ndi'ni xna'a' ra xa'a' ne nda'vi kuu', süü' jaan' ndii xa'a' ñā te kui'na' nduu' ra. Te suvi' ra nduu' te xito' tindaa' xu'un', te xaá ndii xaku'na' ra xu'un' ñā kié tixin ñā jaan'. ⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachí ndii jin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. Ñā' kaa' ndii, ni taxa'a' a' xa'an xavixin' kaa', te ni xakin a ñu'u' nde'j i, te koo tu'va a, te ndiee a kij' kuví i. ⁸ Sakan' ñā ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo ñā xiin' ndo', te kuví chindjee' ñā'a' ndo' amaa ka kuni ndo'. Ndisu yu'u ndii, süü' ndee ndi'i' ni kivi' kaka' i tejn ndo' —ni kachi Jesús.

Ndatu'un' tuni sutu kuu' nuu' ñā ka'ni' tu ra Lázaro

⁹ Kua'a' va' ne judío, kij' ni xinj ñā kuento ñā ndu'u' Jesús ñuu Betania ndii, ni kixin koto ñā'a' ñā. Te süü' Jesús kuji' ni kxin koto ñā, süü' jaan' ndii ni kuni tu ñā kuni ñā Lázaro, te xa ni xi'j, te ni sanatiaku ñā'a' Jesús. ¹⁰ Sakan' na ni ka'an tuni sutu kuu' nuu' ñā ka'ni' tu ra Lázaro, ¹¹ sakan' ñā te jaan' xaa' sakan', te kua'a' ne judío jaan' ni kuxiqo nuu' ñā sania'a' sutu jaan', te ndikún ñā Jesús.

So'q ni xaq a kij' nda'ni' Jesús kua'an a ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Te ni kitu' tukü kivi' ndii, ni xini tu'un ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne kuaxi viko' ñuu Jerusalén jaan', ña kuaxi tu Jesús ñuu jaan'. ¹³ Sakan' na ni xa'nu ña ñuu', te ni'i' ña a kua'an ñata'an' ña xiin' a, te ti'e' kuaa' ña ka'an ña ndii:

—iNa natün xto'q e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa', te ña kaa' nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' yoo', ne vi'e' Israel! —kachi ña.

¹⁴ Te Jesús ndii, yoso' a mburru sie, ti' ni tatü a jaan', naa ka'an ña yoso' nuu' tutü Ndiosí ndii:

¹⁵ Kaka nimá ndo'ó, ne ndiee' ñuu Sión.

Koto ndo', kaa' kuaxi rey ndo',

ndu'u' a xata' jin mburru sie.

Sakan' kachi a.

¹⁶ Te nda'a' xa'a' a ndii, ni kundanj ra ña ni yoo jaan' ña nuu', ndisu kij' ni natjaku Jesús, te ni tjin ka'nu' ña'a' Ndiosí ndii, ni naka'an' ra ña xa yoso' sakuu' ña jaan' xa'a' a, te ni' sakan' xna'a' ni ndo'q a. ¹⁷ Te ne yivi', ne ni xini kij' ni kana Jesús Lázaro ndee' tixin yavi ndii, te ni natjaku ra ndii, ndiee' yu'u' te ndiee' yu'u' ña xa'a' ña ni xaa a jaan'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na ni kje'e' kua'a' ne yivi', te ni kixin ñata'an' ña xiin' Jesús, sakan' ña ni xini ña kuento xa'a' chuun ka'nu' ña ni xaa a jaan'. ¹⁹ Sakan' na kuui' ni ka'an xiin' ta'an' te fariseo ndii:

—Koto ndo', sakuu' ne yivi' ndikún xata' te kaa', koo' a kuvj saa xachi' e' vitin —kachi ra.

Kuni a nakoq e' ña kuni mji' e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús

²⁰ Te ni ka'ni tu sava te griego tein ne ni kaa ñuu jaan' te saka'nu' ra Ndiosí kij' yoo viko' jaan'. ²¹ Te ni kuyatin te jaan' nuu' Felipe, te Betsaida, ña kandu'u' ñu'u' Galilea. Te ni ka'an ra ndii:

—Taku'e, kuni ndatu'un' ndu xiin' Jesús —ni kachi ra.

²² Sakan' te ni xa'an Felipe, te ni ka'an ra xiin' Andrés, te uvj saa' te jaan' ni xa'an taxj kuento nuu' Jesús. ²³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' kivi' ña tjin ka'nu' Ndiosí ña nduu' tu te yivi'. ²⁴ Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ña naa' ki'vi' jin ndikin' trigo tixin ñu'u', te kuvj a ndii, ñata'vi' a. Ndisu naa' kuvj a tixin ñu'u' jaan' ndii, ñata'vi' kua'a' a. ²⁵ Yoo ka kundanj kivi' ñuu mji' ndii, kuvj ña, ndisu yoo ka chindiaa ya'vi' kivi' ñuu mji' ña jin yivi' yo'o' xa'a' ña ndan' ka ña yu'u' ndii, natün ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Yoo ka kuni kaka nuu' nuu' j ndii, na kundikun ña yu'u', te ne xika' nuu' nuu' j ndii, kundje'e' ña mii' ndu'u' j, te tjin ka'nu' tu ña'a' yuva' j Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ndee ña kundq'o q te kuvj a

²⁷ 'Ndi'ni va nimá j vitin. ¿Ndee ña ka'an j? ¿Ñáa ka'an j ndii, "Tataa, sakahú un' yu'u' nuu' ña kundq'o j vitin"? Kúvi' ka'an j sakan', kuachj ndii xa xa'a' ña jaan' kuaxi j. ²⁸ Tataa, nia'a un' ña kumi' un' sakuu' ña ndiee' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni tiaku ka'an jin tachi' ndee ndivi' ndii:

—Xa ni nia'a j ña ndiee' ña kumi' j, te nia'a ka e' —ni kachi a.

²⁹ Te ni ka'an ne yivi' kua'a', ne ita' jkan', ne ni xini so'q tachi' jaan', ña savj' ni nde'i, te sava tukü ña ni ka'an ndii:

—Jin ángele, ña yoo ndivi', ni ka'an xiin' ra —ni kachi ña.

30 Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Süu' xa'a' ña va'a yu'u ni tiaku ka'an tachi' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ndo'o ni tiaku a. ³¹ Xa ni xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' jin yivi' yo'o', te vjtin tu ndoo kui'e xachi' ña ndiva'a, ña xa'ndia chuun' jin yivi' yo'o'. ³² Te kii' ndani'i ra yu'u nuu' ñu'u' jin yivi' yo'o' ndii, saka'an i nimá sakuu' ne yivi' ña kixin nja nuu' i —ni kachi a.

33 Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Jesús ne jaan' saa kuvj a. ³⁴ Te ni ka'an ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Xini ndu ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña Cristo, ña sakakú yoo ndii, koo a xiin' e' ndee ndi'i ni kivi', sakan' na kuii', ñndichun ka'an yo'o' ña kuni a ndani'i ra ña nduu' tu te yivi'? ¿Yoo nduu' ña nduu' tu te yivi' ña ka'an un' xa'a' jaan'? —ni kachi nja.

35 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nja ndii:

—Ndee jin xa'a' kuji' yoo i te nduu' i ñu'u nuu' ndo'. Kaka ndo' vjtin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo', te sakan' kånando ña jin yavi' ndo'o. Sakan' ña ne xika' nja ndii, xini nja mii' kua'an nja. ³⁶ Vjtin ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo' ndii, kandinxa' ndo' yu'u, te kunduu' ndo' kuenta ne yi'é ñu'u jaan' nuu' —ni kachi a.

Kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'an a te ni tisi'e a nuu' ne jaan'.

Ni kuni ne yivi' ini nja kuni nja Jesús

37 Tee' ndee kua'a' va chuun ka'nu' ni xaa Jesús nuu' nja ndii, ni ini nja kuni ña'a' nja. ³⁸ Sakan' ni xka'ndia a, te ni xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosí xta'an' kii' ni ka'an ra ndii:

Táku'e, ndee jin ne yivi' ni kandixa' ña ni sania'á ndu.

Te sakan' tu ndee jin koo' ni natiin' ña ni nia'a un' xiin' ña ndee' un' nuu' nja.

Ni kachi ra.

39 Sakan' na kuii' ni kuvj kandinxa' nja a, xa'a' a jaan' na ni ka'an tu Isaías ndii:

40 Ni ndasi a nduchi' nuu' nja,

te ni xaxi tu a nimá nja,

koqo ka kuni nja xiin' nduchi' nuu' nja,

te kundani nja xiin' nimá nja,

te nandiko' nja nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

41 Ni ka'an Isaías ña jaan' kii' ni xini ra ña ndee' koo' chukuu' ña kumi' Jesús, te ni ka'an ra xa'a' a. ⁴² Ndee saa ka ni ndii, kua'a' va te xa'ndia chuun' ni ini xini ña'a'. Ndisu ni ndee' yu'u' ra xa'a' a, sakan' ña yi'vi ra ña tava' xachi' ña'a' te fariseo vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan'. ⁴³ Sakan' ña ni xtanj ka ra ña ndoo va'a ra nuu' ne yivi' te sakan' ña ndoo va'a ra nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kuaxi a te sakakú yoo'

44 Te ni ka'an ti'e Jesús nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Yoo ka ini xini yu'u ndii, süu' ini nja xini nja yu'u kuji', süu' jaan' ndii ini tu nja xini nja ña ni tjanu' yu'u jin yivi' yo'o'. ⁴⁵ Te sakan' tu yoo ka xini yu'u ndii, xini tu nja ña ni tjanu' yu'u jin yivi' yo'o'. ⁴⁶ Yu'u nduu' ñu'u' ña sayi'é nuu' ne yivi', te ni xaa i jin yivi' yo'o'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, ndoo nja xachi' nimá nja. ⁴⁷ Naa' yoo ka xini so'q ña ka'an i, te saxinu nja a ndii, süu' yu'u nduu' ña katun' ña'a', sakan' ña ni xaa i te katun' i ne yivi' jin yivi', süu' jaan' ndii ni xaa i te sakakú ña'a' i. ⁴⁸ Yoo ka saxio' yu'u, te küni natjin nja ña ka'an i ndii, xa yoo jin ña katun' ña'a'.

Tu'un ña ni ka'an i jaan' nduu' ña katun' ña'a' kivi' so'o' ndi'i'. ⁴⁹ Sakan' ña süu' ña ka'an' mii' i nduu' ña ni ka'an i jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosi, ña ni t'vi' yu'u jin yivi' yo'o', nduu' ña ni ka'an chuun' xiin' i ndee ña ka'an i, te saa ka'an e. ⁵⁰ Te xiní i ña ña ni ka'an chuun' a xiin' i ndii, taxi' a kivi' ñuu' koo' kivi' ndi'i', sakan' na kuii' ka'an i saa nii' ni ka'an yuva' e' xiin' i kuiti' —ni kachi a.

13

So'q ni xaa q kii' ni natia Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a

¹ Kii' kuni ka koo' vjko' Pascua ndii, xa xiní Jesús ña xa kuyatin' kivi' ña nakoo' a jin yivi' yo'o', te nu'u a nuu' yuva' e' Ndiosi. Te ni kundani ya'a a ne nduu' kuenta a jin yivi' yo'o', te jin sakan' kundani ña'a' a ndee so'o' ndi'i'. ² Kii' ndiee' ra xixi' ra ndii, xa ni saka'an ña ndiva'a nimá Judas Iscariote, si'e Simón, ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'. ³ Te xa xiní Jesús ña xa ni sakuiso' chuun' ña'a' yuva' e' Ndiosi nuu' sakuu' ña yoo', te xiní tu a ña nuu' Ndiosi ni kiee a, te ni xaa a jin yivi', te nuu' ña jaan' tu ku'un nu'u a. ⁴ Sakan' te ni ndondichi a, te ni xta'ni' a toto ndisuku' a, te ni satiin a jin pein tixin toko' a, ⁵ sakan' te ni taan' a tikui tixin jin xjko'o', te ni xa'a' a natia' a xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ni sanayaa' a xa'a' ra xiin' pein tixin ña ni satiin a toko' a jaan'. ⁶ Kii' ni tondja a mii' ndu'u' Simón Pedro ndii, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿ndichun na natia yo'ó xa'a' yu'u? —ni kachi ra.

⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i yo'o' ndii, kundani yo'ó a vitin, ndisu kundani un' un kii' ya'a —ni kachi a.

⁸ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Koo' kivi' kujin yu'u ña natia yo'ó xa'a' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' natia i xa'a' un' ndii, süu' kuenta ka i kunduu un' —ni kachi a.

⁹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, süu' xa'a' kuiti' i natia un', süu' jaan' ndii, natia tu un' nda'a' i xiin' xini' i —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ne xa ni chichi ndii, ndee xa'a' kuiti' nja kuni a ndoo, sakan' ña xa ni ndoo kanii' nja, te ndo'ó ndii, xa yoo ndoo ndo', ndisu süu' sakuu' ndo' —ni kachi a.

¹¹ Xa xiní Jesús yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuni ka'ni' ña'a', sakan' na kuii' ni ka'an a ndii: “Süu' sakuu' ndo'ó nduu' te ndoo”, ni kachi a.

¹² Te kii' ndi' i ni natia a xa'a' ra, te ni nakui'nu a toto ndisuku' a jaan', te ni xikundu'u' tukuu a mii' iin' mesa, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Naa' kundani ndo' ndee ña kuni kachi ña ni xaa i xiin' ndo' vitin?

¹³ Ka'an ndo'ó ña maestro ndo' nduu' i, te ka'an tu ndo' ña xto'q ndo' nduu' i, te va'a yoo a ka'an ndo' sakan' ña suvi xna'a' nduu' i. ¹⁴ Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' xto'q ndo' te nduu' tu i maestro ndo', te ni natia i xa'a' ndo' ndii, kuni a ña natia tu ndo'ó xa'a' i'in ta'an' ndo'. ¹⁵ Ni xaa i sakan' xiin' ndo', te saa tu ndo'ó saa nii' ni xaa yu'u xiin' ndo' vitin. ¹⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, jin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka' nduu' ra te sakan' xto'q ra, te ni ndee süu' te ka'nu' ka' nduu' tu te sakuni' tu'un te sakan' te ni tianu' ña'a'. ¹⁷ Naa' kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo', te saa ndo' a ndii, sañu'u' va Ndiosi ndo'ó.

18 'Süü' xa'a' sakuu' ndo'ó ka'an j, sakan' ña xini yu'u yoo ni nakaxin j kunduu kuenta j. Ndisu kuni a ña xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosi mi' ka'an a ndii: "Te xixi' inga' xiin' j ni nanduu te ndasi' yu'u", kachi a. 19 Ka'an j ña kaq' xiin' ndo' ndee vjtin ña kuni ka koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandixa' ndo' ña yu'u nduu' j. 20 Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ña yoo ka natiin' ne ti'vi' j ndii, yu'u natiin' ña. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu ña ña ni ti'vi' yu'u jin yivi' yo'o' —kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña Judas nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Kij' ndi' j ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ndi'ni nimá a, te ni ka'an a ndii:

—Ña ndaku ka'an j xiin' ndo' ña jin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

22 Sakan' te ni xa'a' xto'ni' nuu' ta'an' te nda'a' xa'a' a jaan' ña xini ra yoo xa'a' ni ka'an a. 23 Te jin te jaan', te ndani ka a ndii, ndu'u' ra xjin' a.

24 Sakan' te ni nia'a nda'a' Simón Pedro nuu' te jaan' ña ndatu'un' ra Jesús yoo' xa'a' ka'an a. 25 Te ni kuyatin ka te jaan' nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Tákuie, yoo nduu' ra? —ni kachi ra.

26 Te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Sachii' j jin ta'vi' xita' va'a tijxin ko'o', te te taxí j ña jaan' nda'a' nduu' te jaan' —ni kachi a.

Sakan' te ni sachii' a jin ta'vi' xita' va'a tijxin ko'o', te ni taxí ña'a' a nda'a' Judas, si'e Simón Iscariote. 27 Kij' ndi' j so'o' ni xixi' ra xita' va'a jaan', te ni sko'nu' ña ndiva'a nimá ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xito' un' saa un' ndii, numi' te saa un' un' —ni kachi a.

28 Ndisu ndee jin te ndiee' xixi' xiin' a ni kundani ndichun ni ka'an a sakan' xiin' ra. 29 Te xa'a' a ña te xito' xu'un' nduu' te jaan' ndii, ni xanini sava te nda'a' xa'a' a jaan' ña ni ka'an Jesús sakan' xiin' ra, te ku'un sata' ra ña kuni xa'a' viko', uun ña ku'un taxí ra xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu'.

30 Te kij' ndi' j ni xixi' Judas xita' va'a jaan' ndii, ni keta' ra kua'an ra. Te xa' ñu'u nduu' a kij' sakan'.

Yo'o' taxi' Jesús jin tu'un ndei' xaa'

31 Kij' ni keta' ra kua'an ra, te ni ka'an Jesús ndii:

—Vjtin tiin' ka'nu' Ndiosi yu'u, ña nduu' tu te yivi', te natiin' tu Ndiosi ña tiin' ka'nu' xa'a' j. 32 Te xa'a' a ña natiin' Ndiosi ña tiin' ka'nu' xa'a' j ndii, na'a' ka te tjin ka'nu' tu a yu'u. 33 Te kua'a mji' j, ndee jin xa'a' sie kuiti' yoo ka j xiin' ndo'. Nanduku' ndo' yu'u, te naa ni ka'an j xiin' ne judio, sakan' tu ka'an j xiin' ndo'ó vjtin ña mi' ku'un yu'u jaan' ndii, küvi' ku'un tu ndo'ó ikan'. 34 Taxi' j jin tu'un ndei' xaa' yo'o' nuu' ndo' ña kundani ta'an' ndo'. Kuni a kundani ta'an' ndo' ndee naa kundani yu'u ndo'ó. 35 Naa' ndani ta'an' ndo' ndii, xiin' ña jaan' kundani sakuu' ne yivi' ña te nda'a' xa'a' j nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña yoo' tu'va' ra te taxí ra ndee kivi' ñuu' ra xa'a' Jesús
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—¿Mii' kua'an un', tákuie? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' kua'an j ndii, küvi' kundikun un' yu'u vjtin, ndisu küvi' kundikun un' yu'u nuu' ku'un e' —ni kachi a.

³⁷ Te ñi ka'an Pedro xiin' a ndii:

—¿Ndichun na küvi ku'un i xiin' un' vïtïn, tákuie'e? Xa yoo tu'va i te taxï i ndee kivï' ñïu i xa'a' un' —ñi kachï ra.

³⁸ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndïxa xna'a ndii, xa yoo tu'va un' te taxï un' ndee kivï' ñïu un' xa'a' i uun? Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña kij' kuní ka kãna nduchié ndii, xa unï ichi' ñi ka'an un' ña xini un' yu'u.

14

Jesús nduu' ichi' ña kua'an nda'a Ndiosí

¹ 'Kündi'ñi ka nimá ndo', inï ndo' kunï ndo' Ndiosí, te inï tu ndo' kunï ndo' yu'u. ² Vi'e yuva' i ndii, yoo kua'a' mii' küvi kundïee ndo'. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, kã'an i xiin' ndo' xa'a' a. Sakan' na kuii' na ku'un i te sava'a i mii' kundïee ndo'. ³ Te kij' ndi' i ku'un i, te sava'a i mii' kundïee ndo' ndii, kïxin tukuu' i, te naqa i ndo'ó, te ku'un ndo' xiin' i, te kundïee ndo' xiin' i mii' kundu'u' i. ⁴ Te xa xini ndo' ichi' mii' ku'un i —kachi Jesús.

⁵ Ikan' te ñi ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Tákuie, xini ndu mii' ku'un un'. Sakan' na kuii', ¿saa küvi kundani ndu mii' kua'an ichi' ña ku'un un'? —ñi kachï ra.

⁶ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' ichi', te yu'u tu nduu' ña ndïxa, te yu'u tu nduu' ña taxi' kivï' ñïu ña kôo' kivï' ndi' i. Te ndee ñin ne yivi' küvi naaxaa nuu' yuva' e' Ndiosí naa' xaa ña nda'a' i. ⁷ Naa' ñi nakunï kaxi' ndo' yu'u ndii, nakunï tu ndo' yuva' i Ndiosí. Te ndee vïtïn ndii, xa ñi nakunï ña'a' ndo', te xa ñi xini nduchi' nuu' ña'a' ndo' —kachi a.

⁸ Te ñi ka'an Felipe xiin' a ndii:

—Tákuie, nia'a un' ndu yuva' jaan', te xava'a sakan' kujtï' nuu' ndu —ñi kachï ra.

⁹ Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa saa' va yoo i xiin' ndo', te ¿ndichun na xini un' yu'u, Felipe? Yoo ka xini un' ndii, xa ñi xini tu ña yuva' e' Ndiosí. Sakan' na kuii', ¿ndichun xikan un' nuu' i ña nuu' e' nuu' ndo'? ¹⁰ ¿Ñáá kãndixa' un' ña yoo' yuva' e' Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a? Tu'un ña ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' ña ka'an mji' i te ka'an e, süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña yoo xiin' i, nduu' ña xaa' ña ka'nu' xiin' nda'a' yu'u. ¹¹ Kãndixa' ndo' ña yoo i xiin' yuva' e' Ndiosí, te yoo tu ña jaan' xiin' i. Naa' kôo' tukü ndii, kãndixa' ndo' a xa'a' ña ka'nu' ña ñi xini ndo' xaa' i. ¹² Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ñi xini yu'u ndii, saa tu ne jaan' ña ka'nu' ña xaa' i. Te ka'nu' ka ña saa ne jaan' te sakan' ña xaa' i, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí nu'u' i. ¹³ Te ndee ka ña kakan' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndïee' i ndii, saa i ña jaan', te xiin' ña jaan' tïn ka'nu' ne yivi' yuva' e' Ndiosí xa'a' yu'u, ña nduu' si'e a. ¹⁴ Naa' kakan' ndo' ndee ka ña'a' nuu' Ndiosí xiin' ña ndïee' i ndii, saa i ña jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña tï'vi' a Espiritu Santo ñin yivi'

¹⁵ 'Naa' ndanï ndo' yu'u ndii, saxinú ndo' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'. ¹⁶ Te kakan' yu'u nuu' yuva' e' Ndiosí, te tï'vi' a inga ña chïndïee' ndo'ó, te koo' a xiin' ndo' ndee ndi' i' ñi kivï'. ¹⁷ Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña nia'a sakuu' ña ndïxa xa'a' Ndiosí. Te ne yivi', ne nduu' kuenta ñin yivi' yo'o' ndii, küvi nañin ña a sakan' ña küvi kunï ña'a' ña, te ñi ndee xini tu ña'a' ña. Ndisu ndo'ó ndii, xini ña'a' ndo' sakan' ña yoo a xiin' ndo', te

koo a nimá ndo'. ¹⁸ Nākoo nda'vi xachi' i ndo'ó, sakan' ña nandiko' tukuu j, te koo j xiin' ndo'. ¹⁹ Ndee jin xa'a' sie kuji', te kuni ka ne yivi', ne nduu' kuenta jin yivi', yu'u. Ndisu ndo'ó ndii, kuni ndo' yu'u, te xa'a' a ña tiaku j ndii, kujiaku tu ndo'ó. ²⁰ Te kivi' jaan' ndii, kuni ndo'ó ña yoo' yu'u xiin' yuva' i Ndiosí, te ndo'ó yoo' xiin' yu'u, te yu'u yoo' xiin' ndo'ó. ²¹ Yoo ka natiin' ña ka'an chuun' j, te saxinu nja a ndii, ne jaan' nduu' ne nia'a ña ndani nja yu'u. Te yoo ka ndani yu'u ndii, ndani ña'a' yuva' i Ndiosí, te ndani tu ña'a' yu'u, te nia'a xiin' mii' j nuu' nja —ni kachi a.

²² Te ni ndatu'un' ña'a' Judas, ndisu süu' Judas Iscariote nduu' te jaan', ka'an ra ndii:

—Táku'e, ¿ndichun na nuu' ndu'u kuji' nia'a xiin' mii' un', te nia'a xiin' mii' un' nuu' ne nduu' kuenta jin yivi'? —ni kachi ra.

²³ Te ni nakujin Jesús ndii:

—Naa' yoo ka kundani yu'u ndii, saxinu nja ña ka'an j, te kundani ña'a' yuva' j, te kixin ndu, te koo ndu xiin' nja. ²⁴ Te yoo ka kuni kundani yu'u ndii, saxinu nja ña ka'an j. Te tu'un ña xini so'ó ndo' ka'an j ndii, süu' tu'un mii' j nduu' a, süu' jaan' ndii tu'un yuva' j, ña ni tjanu' yu'u jin yivi' yo'o', nduu' a. ²⁵ Ka'an j sakuu' ña jaan' vitin ña yoo ka j xiin' ndo'. ²⁶ Ndisu ti'vi' yuva' e' Ndiosí ña chindje' ndo'ó, ña nduu' Espiritu Santo, ña kixin kuenta j, te ña jaan' sania'a' ndo'ó sakuu' ña'a, te sanaka'an' tu a ndo'ó sakuu' ña ni ka'an j xiin' ndo'.

²⁷ 'Taxi' j ña maní' koo nimá ndo', te ña maní' yoo nimá mii' j nduu' ña jaan'. Te ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, küvi taxi a ña maní' naa ña taxi' j jaan'. Kündi'ni nimá ndo', te ni ndee küyi'vi tu ndo'. ²⁸ Xa ni xini so'ó ndo' ni ka'an j xiin' ndo' ña nu'u j, te kixin j tukuu' j mii' yoo ndo' yo'o'. Naa' ndixa xna'a ndani ndo' yu'u ndii, nakuatia' nimá ndo' ña kua'an j nuu' yuva' e' Ndiosí, sakan' ña ka'nu' ka ña nduu' ña jaan' te sakan' yu'u. ²⁹ Ka'an j ña jaan' xiin' ndo' vitin ña kuni ka koo a, sakan' te kii' koo a ndii, kandixa' ndo' a. ³⁰ Ka'an kua'a' ka j xiin' ndo', sakan' ña xa kuaxi ña ndiva'a, ña kumi' ndje' jin yivi' yo'o', tee' ndee koo' ndje' kumi' ña jaan' nuu' yu'u. ³¹ Ndisu xaa' j saa ni' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' j, xiin' j, te kuni ne yivi' jin yivi' ña ndani j yuva' j. Ndondichi' ndo', te ku'un kije e' yo'o', te ku'un e'.

15

Yo'o' ka'an Jesús ña mii' a nduu' ndee naa yo'o' uva xna'a

¹ 'Yu'u nduu' yo'o' uva xna'a, te yuva' j nduu' ña xito' ña'a' a. ² Te sakuu' nda'a' j mii' koo' nduu' kuun' ndii, xa'ndia ña'a' a. Te sakuu' nda'a' j mii' kuun' nduu' ndii, xa'ña ma ña'a' a te kuun ka a. ³ Ndo'ó ndii, xa ni ndundoo nimá ndo' ni xaa' tu'un ña xa ni ka'an j xiin' ndo'. ⁴ Koo naa yoo inga' ndo' xiin' j, te koo naa yoo inga' tu yu'u xiin' ndo'. Sakan' tu jin nda'a' yo'o' uva ndii, koo' uva kuun' nda'a' a naa' yoo inga' a xiin' yo'o' a. Te sakan' tu ndo'ó, naa' yoo inga' ndo' xiin' j ndii, küvi kunduu' ndo' te va'a nda'a' nuu' jchi' Ndiosí.

⁵ 'Yu'u nduu' yo'o' uva, te ndo'ó nduu' nda'a' a. Yoo ka yoo inga' xiin' j, te yoo inga' tu yu'u xiin' nja ndii, kunduu' nja ne va'a va nda'a' nuu' jchi' Ndiosí, sakan' ña naa' yoo inga' ndo' xiin' j ndii, koo' xachi' ña va'a küvi saa ndo'. ⁶ Yoo ka yoo naa yoo inga' xiin' j ndii, kuji' nja ndee naa xitía nda'a' yo'o' uva, te ichi a. Sakan' te nakaya ne yivi' a, te ko'ni nja a nuu' ñu'u, te koo a.

7 'Naa' yoo inga' ndo' xiin' j, te tiin' kutu' tu ndo' tu'un ña sania'á j ndo'ó ndii, taxí Ndiosí ndee ka ña kuni kakan ndo' nuu' a. 8 Kij' nduu' ndo' ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí ndii, nia'á ndo' ña nduu' xna'a ndo' te nda'a' xa'a' j, te xiin' ña jaan' natijn yuva' e' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi'. 9 Saa nii' ndanj Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' ndanj tu yu'u ndo'ó. Tjin kixin' ndo' ña ndanj yu'u ndo'ó jaan'. 10 Naa' saxinú ndo' ña ka'an chuun' j ndii, tjin kixin' ndo' ña ndanj j ndo'ó, saa nii' saxinú yu'u ña ka'an chuun' yuva' j, te tiin' kixin' j ña ndanj a yu'u.

11 'Ña jaan' ka'an j xiin' ndo', te kuatia' nimá ndo' saa nii' kuatia' nimá yu'u, te sakan' xinu' ña kuatia' nimá ndo'.

12 'Ña yo' o' nduu' ña ka'an chuun' j xiin' ndo', ña kundanj naa kundanj ta'an' ndo' saa nii' kundanj yu'u ndo'ó. 13 Kōo' ndee jin ne kundanj ya'a ka ne xini ta'an' xiin' nja te sakan' ne taxí kivi' ñuu xa'a' ne xini ta'an' xiin' nja. 14 Ndo'ó nduu' te xini ta'an' xiin' j naa' xaa' ndo' ña ka'an chuun' j xiin' ndo'. 15 Ka'an ka j ña te xika' nuu' nuu' j nduu' ndo', sakan' ña jin te xika' nuu' ndii, xini ra ndee ña xaa' xtō' o' ra. Te vitin ka'an j ña te xini ta'an' xiin' j nduu' ndo', sakan' ña sakuu' ña ni ka'an yuva' j xiin' j ndii, ni ka'an j e xiin' ndo'. 16 Ni nakaxin ndo'ó yu'u, süu' jaan' ndii yu'u ni nakaxin ndo'ó, te ku'un ndo' te kunduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' te kunduu' naa nduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' a. Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' xiin' ña ndije' j ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. 17 Ña yo' o' ka'an chuun' j xiin' ndo' ña kundanj naa kundanj ta'an' j'in ndo'.

Yo' o' ka'an Jesús ña kundasi' ne yivi' jin yivi', ne ndikún ichi' a

18 'Kij' ndasi' ne nduu' kuenta jin yivi' yo' o' ndo'ó ndii, naka'an' ndo' ña xi'na ka yu'u ni kundasi' nja. 19 Naa' sakan' te kuenta jin yivi' yo' o' nduu' ndo' ndii, kundanj ne yivi' kuenta jin yivi' yo' o' ndo'ó, ndisu süu' kuenta jin yivi' yo' o' ka nduu' ndo', sakan' ña ni nakaxin j ndo'ó tejn ne jaan' te kunduu' ndo' kuenta j, sakan' na kuu' ndasi' nja ndo'ó. 20 Naka'an' ndo' ña xa ni ka'an j xiin' ndo' ña jin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xtō' o' ra. Sakan' na kuu' naa' ni sando'o' ne jaan' yu'u ndii, sando'o' tu nja ndo'ó. Te naa' ni saxinú nja ña ni sania'á j ndii, saxinu' tu nja ña sania'á ndo'ó. 21 Sakuu' nuu' ña jaan' saa nja xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta j, sakan' ña xini nja ña ni tjanu' yu'u jin yivi' yo' o'.

22 'Naa' ni kixin j te ka'an j xiin' nja ndii, kōo' kuachi' nja. Ndisu vitin ña ni kixin j, te ni ka'an j xiin' nja ndii, kōo' a ni'j' nja ka'an nja xa'a' kuachi' nja. 23 Yoo ka ndasi' yu'u ndii, ndasi' tu nja yuva' j. 24 Naa' ni xaa' j ña ka'nu' tejn nja, ña kōo' kivi' ni xaa ndee jin ne yivi' ndii, kōo' kuachi' nja. Ndisu vitin ndii, tee' ndee xa ni xini nja ña ka'nu' ña ni xaa j ndii, kusaa' ndasi' nja yu'u, te ndasi' tu nja yuva' j. 25 Ndisu ni xka'ndia ña jaan' te xinu' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mi' ka'an a ndii: "Kōo' ndee jin xa'a', te ni kundasi' nja yu'u", kachi a.

26 'Ndisu kixin ña chindije' ndo'ó, ña ti'vi' j kuenta yuva' j. Te ña jaan' nduu' Espiritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa. Te kuaxi' ña jaan' nuu' yuva' e', te ndije' yu'u' a xa'a' j. 27 Te ndije' yu'u' tu ndo'ó xa'a' j, sakan' ña xa yoo ndo' xiin' j ndee ña nuu'.

16

1 'Ni ka'an j sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te nako' ndo' ña ini' ndo' xini ndo' yu'u. 2 Tava' ra ndo'ó vi'e mi' nakaya ne ñuu' e', te ndee xaa' tu kivi'

ñā yōq k̄a k̄a'ñi' ndo'ó ndii, k̄añinj̄i n̄jā ñā ñā jaan' kuní Ndiosí s̄aā n̄jā.
³ S̄aā r̄a s̄akan' xa'a' a ñā x̄iní r̄a yu'va' e' Ndiosí, t̄e n̄j ndeē x̄iní t̄u r̄a yu'u.
⁴ Ka'án j̄ ñā jaan' xiin' ndo', t̄e k̄ij' xaā k̄ivj' ñā k̄oq̄ a ndii, ñāk̄a'an' ndo'
 ñā x̄a n̄j ka'án j̄ xiin' ndo' xa'a' a.

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' chuyn̄ ñā s̄aā Espiritu Santo

'N̄j ka'án j̄ ñā jaan' xiin' ndo' ndeē ñā nuu', s̄akan' ñā yoo j̄ xiin' ndo'.
⁵ Ndisu v̄it̄in kua'án nu'u j̄ nuu' ñā n̄j t̄janu' yu'u j̄in yivj' yo'o', t̄e ndeē j̄in
 ndo'ó ndātu'ún' yu'u: "¿Mii' kua'án un'?" ⁶ Süu' jaan' ndii n̄j k̄usuchi' v̄a
 j̄nj ndo' xa'a' ñā n̄j ka'án j̄ ñā jaan' xiin' ndo'. ⁷ Ndisu ñā nd̄jx̄a ka'án j̄ xiin'
 ndo' ndii, v̄a' a k̄a nduu' a nuu' ndo'ó ñā nu'u j̄, s̄akan' ñā naa' n̄ü'u j̄ ndii,
 k̄ix̄in ñā ch̄ind̄j̄e' ndo'ó, ndisu naa' nu'u j̄ ndii, t̄i'vi' ñā'a' j̄, t̄e k̄oq̄ a xiin'
 ndo'. ⁸ T̄e k̄ij' k̄ix̄in ñā jaan' ndii, s̄akuni' a n̄e yivj' j̄in yivj' ñā n̄e ndiso'
 kuāchj̄ nduu' n̄jā nuu' Ndiosí, t̄e s̄akuni' t̄u ñā'a' a ñā x̄achuun' nd̄aku
 yu'u, t̄e s̄akuni' t̄u ñā'a' a ñā sana' má nd̄aku Ndiosí. ⁹ S̄akan' ñā s̄akuni' a
 n̄e yivj' ñā n̄e ndiso' kuāchj̄ nduu' n̄jā xa'a' a ñā n̄j j̄nj n̄jā k̄un̄j n̄jā yu'u.
¹⁰ T̄e s̄akuni' t̄u ñā'a' a ñā x̄achuun' nd̄aku j̄, s̄akan' ñā nu'u j̄ nuu' yu'va'
 e', t̄e k̄un̄j k̄a ndo' yu'u. ¹¹ T̄e s̄akan' t̄u s̄akuni' ñā'a' a ñā sana' má nd̄aku
 Ndiosí, s̄akan' ñā x̄a n̄j k̄atun' a ñā nd̄iva'a, ñā kumi' nd̄j̄e' j̄in yivj' yo'o'.
¹² 'Yoo kua'a' k̄a ñā kuni ka'án j̄ xiin' ndo'. Ndisu k̄üvj̄ k̄undan̄j̄ ndo'
 s̄akuu' a v̄it̄in. ¹³ T̄e k̄ij' k̄ix̄in Espiritu Santo, ñā san̄ia'á s̄akuu' ñā nd̄jx̄a
 ndii, ñā jaan' san̄ia'á ndo'ó s̄akuu' ñā nd̄jx̄a, s̄akan' ñā k̄ā'án a ñā ka'an'
 m̄ji' a, süu' jaan' ndii ka'án a s̄akuu' ñā n̄j x̄inj̄ so'q̄ a ka'án yu'va' e' Ndiosí
 kuñt̄j̄, t̄e s̄akuni' a ndo'ó ñā k̄oq̄. ¹⁴ T̄e t̄j̄in ka'nu' ñā jaan' yu'u, s̄akan' ñā
 nañ̄j̄n a ñā ka'án j̄, t̄e ka'án a ñā jaan' xiin' ndo'. ¹⁵ S̄akuu' ñā kumi' yu'va'
 e' ndii, ñā'a' t̄u yu'u nduu' a, s̄akan' na n̄j ka'án j̄ ñā nañ̄j̄n Espiritu Santo
 jaan' ñā ka'án j̄, t̄e ka'án a ñā jaan' xiin' ndo'.

Yo'o' ka'án Jesús ñā j̄in xa'a' kuñt̄j̄' k̄usuchi' j̄nj̄ t̄e nd̄a'a' xa'a' a

¹⁶ 'Ndee j̄in xa'a' sie kuñt̄j̄, t̄e k̄un̄j k̄a ndo' yu'u, t̄e sie ya'a t̄e t̄uk̄u n̄j
 k̄un̄j ndo' yu'u, s̄akan' ñā nuu' yu'va' e' Ndiosí kua'án nu'u j̄ —n̄j kachj̄
 Jesús.

¹⁷ Sakan' t̄e n̄j ka'án xiin' ta'an' s̄av̄a t̄e nd̄a'a' xa'a' a ndii:

—¿Ndichun t̄u ka'án a ndii: "Ndee j̄in xa'a' sie kuñt̄j̄, t̄e k̄un̄j k̄a ndo'
 yu'u, t̄e sie ya'a t̄e t̄uk̄u n̄j k̄un̄j ndo' yu'u"?' T̄e, ¿ndichun t̄u ka'án a ndii:
 "Sakan' ñā nuu' yu'va' e' Ndiosí kua'án nu'u j̄", kachi a? —n̄j kachj̄ r̄a.

¹⁸ T̄e n̄j ka'án t̄u r̄a ndii:

—¿Ndichun t̄u ka'án a ndii: "Ndee j̄in xa'a' sie kuñt̄j̄", kachi a? K̄undan̄j̄
 e' ndichun ka'án a s̄akan' —n̄j kachj̄ r̄a.

¹⁹ N̄j x̄inj̄ Jesús ñā kuni ndātu'ún' ñā'a' r̄a xa'a' ñā jaan', s̄akan' na n̄j
 ka'án a xiin' r̄a ndii:

—¿Ndichun ndatu'ún' ta'an' ndo' xa'a' ñā n̄j ka'án j̄ ndii: "Ndee j̄in xa'a'
 sie kuñt̄j̄, t̄e k̄un̄j k̄a ndo' yu'u, t̄e sie ya'a t̄e t̄uk̄u n̄j k̄un̄j ndo' yu'u"?' ²⁰ Ñā
 nd̄aku ka'án j̄ xiin' ndo' ndii, kuāku ndo', t̄e tañ̄a nd̄ij̄ v̄a ndo'. Ndisu n̄e
 yivj' kuenta j̄in yivj' ndii, v̄a' a v̄a k̄un̄j n̄jā, t̄e ndo'ó ndii, k̄usuchi' v̄a j̄nj̄
 ndo'. Ndisu ñā suchi' j̄nj̄ ndo' jaan' ndii, n̄and̄uȳ a ñā v̄a' a kuni ndo'.

²¹ K̄undo'q̄ ndo' ndeē naa ndo'o' j̄in ñā'a' k̄ij' x̄a kuyatin' kuii k̄ak̄u si'e
 a', s̄akan' ñā x̄a n̄j xaā k̄ivj' ñā k̄ak̄u a, ndisu k̄ij' nd̄ij̄ t̄uvj̄ si'e a' jaan'
 ndii, n̄andos̄o' a' ñā n̄j ndo'q̄ a', s̄akan' ñā v̄a' a v̄a kuni a' xa'a' a ñā n̄j
 s̄akaku' a' j̄in tiaā j̄in yivj' yo'o'. ²² Naa s̄akan' suchi' j̄nj̄ ndo' v̄it̄in, ndisu
 k̄ij' n̄and̄iko' j̄, t̄e k̄un̄j j̄ ndo'ó ndii, v̄a' a v̄a k̄un̄j nimá ndo'. T̄e ndeē j̄in n̄e
 yivj' k̄üvj̄ s̄andoñu'u' ñā v̄a' a kuni ndo' jaan'. ²³ K̄ivj' jaan' ndii, ndātu'ún'

ká ndo' yu'u xa'a' ndee *jin* ña'a. Ña ndaku ka'an *i* xiin' ndo' ndii, ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndíee' *i* ndii, taxí ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁴ Ndee vjtin ndii, tia'an kakan ndo' ndee *jin* ña'a' xiin' ña ndíee' *i* nuu' Ndiosí. Kakan te kakan ndo' nuu' Ndiosí, te taxí a ña jaan' nda'a' ndo', te xinú ña va'a' kuni ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña nuu' yuva' e' Ndiosí nì kixin a

²⁵ 'Sakuu' ña nì ka'an *i* xiin' ndo' jaan' ndii, nì ka'an e xiin' ña ka'an ndíaa, ndisú xa kuyatin' kivi' ña ká'an ka *i* ña ka'an ndíaa xiin' ndo', süü' jaan' ndii ka'an ndi' *i* xiin' ndo' xa'a' yuva' e'. ²⁶ Kivi' jaan' ndii, kakan ndo' ndee ka ña'a' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndíee' *i*. Sakan' na ka'an *i* xiin' ndo' ña kuni ka a ña kakan yu'u nuu' a xa'a' ndo', ²⁷ sakan' ña xa mji' a jaan' ndani' ndo'ó xa'a' a ña ndani' ndo' yu'u, te kandixa' ndo' ña nuu' a nì kíee *i*. ²⁸ Nuü' yuva' e' Ndiosí nì kíee *i*, te nì xaa *i* *jin* yivi' yo'o'. Te vjtin nakoo' *i* *jin* yivi' yo'o', te nu'u' *i* nuu' a —nì kachí Jesús.

²⁹ Sakan' te nì ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Vjtin ndii, ka'an ndi' *i* va un' xa'a' Ndiosí, te ká'an ka un' xiin' ña ka'an ndíaa. ³⁰ Vjtin kundaní ndü ña xini un' sakuu' ña'a, sakan' na kuni a ndatu'un' un' ndee *jin* ne yivi' te kuni un' ndee ña kuni nia, sakan' na kandixa' ndü ña nuu' Ndiosí nì kíee un' —nì kachí ra.

³¹ Te nì ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ndee vjtin vi' kandixa' xna'a' ndo' ña jaan'? ³² Va'a, xaa kivi', te vjtin nduu' kivi' jaan', ña kiku' *i* 'in ndo', te nakoo' *jin* ndaa' ndo' yu'u, ndisú ndoo' *jin* ndaa' *i*, sakan' ña yuva' e' Ndiosí yoo xiin' *i*. ³³ Ka'an *i* sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te koo' ña maní nimá ndo' xa'a' a ña *jin* ndaa' nduu' ndo' xiin' *i*. *jin* yivi' yo'o' ndii, kundoo' va ndo', ndisú nduu' va ndo' kunj' ndo' yu'u, sakan' ña xa nì kanando *i* nuu' *jin* yivi' yo'o' —nì kachí a.

17

Yo'o' ka'an Jesús xiin' Ndiosí xa'a' te nda'a' xa'a' a

¹ Kij' ndi' *i* nì ka'an Jesús ña jaan', te nì ndani' *i* a nuu' a ndívi', te nì ka'an a ndii:

—Tataa, xa nì xaa kivi' ña nia'a' un' nuu' ne yivi' ña tiin' ka'nu' un' yu'u, ña nduu' si'e un', te xiin' ña jaan' *jin* ka'nu' ne yivi' yo'ó saa yu'u. ² Xa mji' un' nì taxí ña ndíee' yu'u nuu' sakuu' ne yivi' *jin* yivi', te taxí *i* kivi' ñüü' ña koo' kivi' ndi' *i* nda'a' sakuu' ne nì taxí un' nda'a' *i*. ³ Te xiin' ña yo'ó' nì' *i* ne yivi' kivi' ñüü' ña koo' kivi' ndi' *i*, ña kundaní ndi' nja yoo nduu' yo'ó, ña nduu' *jin* ndaa' Ndiosí xna'a, te kundaní ndi' *i* tu nja yoo nduu' Jesucristo, ña nì t'vi' un' *jin* yivi' yo'o'. ⁴ Nì *jin* ka'nu' yu'u yo'ó *jin* yivi' yo'o', sakan' ña nì saxinú *i* chüun ña nì taxí un' nda'a' *i* saa *i*. ⁵ Te vjtin, tataa, taxí un' ña tiin' ka'nu' un' yu'u mi' yoo un' ñaa', ña nì kumi' *i* kij' nì yoo *i* nuu' un' ndee ña kuni ka koo' *jin* yivi' yo'o'.

⁶ Nì nia'a' *i* ña ndíee' un' nuu' te yo'ó', te nì nakaxin un' tein ne yivi' *jin* yivi', te nì taxí un' ra nda'a' *i*. Kuenta yo'ó nì ndüü' ra, ndisú nì taxí un' ra nda'a' *i*, te nì saxinú ra tu'un un'. ⁷ Vjtin ndii, xa xini ra ña sakuu' ña nì taxí un' nda'a' *i* ndii, nda'a' yo'ó kuaxí a, ⁸ sakan' ña nì saya'a' *i* sakuu' tu'un ña nì taxí un' nda'a' *i* nuu' ra, te nì natjin va'a ra a. Te nì kandixa' ra ña yo'ó nì t'vi' yu'u, te xini xna'a' ra ña nuu' yo'ó nì kíee *i*. ⁹ Xa'a' te yo'ó' xikán *i* nuu' un', te süü' xa'a' ne nduu' kuenta *jin* yivi' xikán *i*, süü' jaan' ndii xa'a' te nì taxí un' nda'a' *i* yo'ó' kuñti' xikán *i* nuu' un', sakan' ña kuenta yo'ó nduu' ra. ¹⁰ Te sakuu' ña nduu' kuenta *i* ndii, kuenta tu

yo'ó nduu' a. Te sakuu' ña nduu' kuenta yo'ó ndii, kuenta tu' yu'u nduu' a, te xiin' te yo'ó' nî natîin i ña tiin' ka'nu'. ¹¹ Kōo' ka i koo' jîn yivi' yo'ó', ndisu' te yo'ó' ndii, ndoo' ka ra' jîn yivi' yo'ó', sakan' ña nuu' yo'ó' nu'u i. Tātaā, ña su'un, koto' un' xiin' ña ndjee' un' te nî taxî un' nda'a' i yo'ó', te jîn ndaa' na jîn ndaa' kunduu' ra' saa nîi' jîn ndaa' nduu' yoo'. ¹² Kii' yoo i jîn yivi' yo'ó' xiin' te nî taxî un' nda'a' i ndii, nî xito' ña'a' i xiin' ña ndjee' un', te ndee' jîn ra' nî xita, süu' jaan' ndii jîn ndaa' kuiti' ra' nî xita, te xa sakan' nî kunî a kundoo' te xinu' ña yoso' nuu' tutu' un'.

¹³ 'Te vitin' ña kua'an nu'u i nuu' un' ndii, ka'an i ña kaq' xiin' te yo'ó' ña yoo ka i jîn yivi' yo'ó', te va'a ndi' kunî ra' saa nîi' va'a ndi' kunî yu'u. ¹⁴ Te xa'a' a ña nî taxî i tu'un un' nuu' ra' ndii, ndasi' ña'a' ne yivi', ne nduu' kuenta jîn yivi' yo'ó', sakan' ña süu' kuenta jîn yivi' nduu' ra, saa nîi' ndüu' tu' yu'u kuenta jîn yivi' yo'ó'. ¹⁵ Süu' xikán i ña tava' un' ra' jîn yivi' yo'ó', süu' jaan' ndii xikán i ña koto' ña'a' un' nuu' ña ndiva'a. ¹⁶ Te yo'ó' ndii, süu' kuenta jîn yivi' yo'ó' nduu' ra, saa nîi' ndüu' tu' yu'u kuenta jîn yivi' yo'ó'. ¹⁷ Sañandu' un' ra' nditja' ña ndixa, te tu'un yo'ó' nduu' ña ndixa jaan'. ¹⁸ Saa nîi' nî ti'vi' un' yu'u jîn yivi' yo'ó' nuu' ne nduu' kuenta jîn yivi' ndii, nîi' sakan' tu' ti'vi' yu'u te yo'ó' te ka'an ndoso' ra' tu'un un' nuu' ne nduu' kuenta jîn yivi'. ¹⁹ Te sanakua'a xiin' mji' i nuu' ña kunî un' nditja' te yo'ó', sakan' te sanakua'a xiin' mji' tu' te yo'ó' xa'a' ña ndixa.

²⁰ 'Süu' xa'a' te yo'ó' kuiti' xikán i nuu' un', süu' jaan' ndii xikán te jîn nuu' un' xa'a' ne jîni' kunî yu'u xiin' ña sanía'a' te yo'ó'. ²¹ Sakan' te jîn ndaa' kunduu' sakuu' nja' saa nîi' jîn ndaa' nduu' yo'ó' xiin' yu'u, te jîn ndaa' nduu' tu' yu'u xiin' yo'ó', tātaā, te jîn ndaa' kunduu' tu' ne jaan' xiin' e', te kändixa' ne yivi', ne nduu' kuenta jîn yivi' yo'ó', ña yo'ó' nî ti'vi' yu'u. ²² Te nî taxî i ndjee' ndatun', ña nî taxî un' nda'a' i, nda'a' nja, te jîn ndaa' kunduu' nja' ndee' naa' jîn ndaa' nduu' yoo'. ²³ Sakan' na jîn ndaa' nduu' i xiin' nja' te jîn ndaa' nduu' tu' yo'ó' xiin' yu'u, te sakan' jîn ndaa' xachi' kunduu' nja, te kunî ne nduu' kuenta jîn yivi' ña yo'ó' nî ti'vi' yu'u, te kunî tu' nja' ña ndani' un' ne jaan' ndee' naa' ndani' un' yu'u. ²⁴ Tātaā, kunî i ña ne nî taxî un' nda'a' i ndii, taxî un' ña kundjee' nja' xiin' i mi' koo' i, te kunî nja' ña ndjee' ndatun' ña nî taxî un' nda'a' i, sakan' ña nî kundani' un' yu'u ndee' kii' tía'an kua'a' jîn yivi' yo'ó'. ²⁵ Tātaā, yo'ó' ndii, ña xachuun' ndaku nduu' un', te ne nduu' kuenta jîn yivi' yo'ó' ndii, xini' nja' yo'ó', ndisu' yu'u ndii, xini' i yo'ó', te xini' tu' te yo'ó' ña yo'ó' nî ti'vi' yu'u jîn yivi' yo'ó'. ²⁶ Te nî nia'a' i nuu' ra' saa kuu' un', te nia'a' ka i ña jaan' nuu' ra' te kundani' ta'an' ra' ndee' naa' ndani' un' yu'u, te jîn ndaa' kunduu' ra' xiin' i —nî kachi' a' xiin' Ndiosí.

18

Soo' nî xaa' a' kii' nî tîin' te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Kii' ndi' nî ka'an Jesús xiin' Ndiosí, te nî ketā a' kua'an a' xiin' te nda'a' xa'a' a' tu'ku' ta'vi' yivi' ña nani' Cedrón. Te nî skoo' nu' a' xa'a' jîn ña tāta' ña kandu'u' jkan' xiin' te nda'a' xa'a' a' jaan'. ² Te xini' tu' Judas, te xito' sanakua'a' ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', mi' kandu'u' ña tāta' jaan', sakan' ña kua'a' va' ichi' nî ndujin Jesús jkan' xiin' te nda'a' xa'a' a' jaan'. ³ Sakan' na nî xaa' Judas jaan' jkan' xiin' jîn ti'vi' te xini', te nî xaa' tu' te xini', te xito' yukun' ka'nu'. Te te jaan' ndii, sutu' kuu' nuu' xiin' te fariseo nî tjanu' ña'a'. Te ndiso' ra' kaq' tuún xiin' choon tuún a' nuu' ra, te ndiso' tu' ra' ichi'.

4 Te Jesús ndii, xa xini ndoo a ndee ña kund'o' a, sakan' na ni kuyatin a nuu' ra, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

5 Te ni nakujin ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi a.

Te ikan' iin' tu Judas, te sanakua'a ña'a' a nda'a' te jaan'. 6 Te kij' ni ka'an a xiin' ra: “Yu'u nduu' i”, ndii, ni nandiko' xata' ra, te ni nduva ndoo ra ñu'u'. 7 Sakan' te tuku ni ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin tukuu' ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —ni kachi ra.

8 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo' ña sivi yu'u. Naa' yu'u nanduku' ndo' ndii, taxj ndo' na ku'un te yo'o' —ni kachi a.

9 Ni ka'an a sakan' te xinu ña xa ni ka'an a ndii: “Te ni taxj un' nda'a' i ndii, ndee jin ra ni ndoñu'u’”, ni kachi a.

10 Sakan' te ni xta'ni Simón Pedro ichi ra tixin jin', te ni xa'ndia ra so'o kua'a jin te nani' Malco, te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. 11 Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' Pedro ndii:

—Taxa'a un' ichi un' tixin jin' a, sakan' ña naa' yuva' i ni taxj ña kund'o' o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva ndii, ¿ñaá xanini un' ña xata'an kund'o' o e? —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni xan ndiaka ra Jesús nuu' sutu ka'nu'

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Sakan' te sakuu' te xiin', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra, xiin' te xín' judío, te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni jin ra Jesús, te ni satiin ña'a' ra. 13 Te xi'na ka nuu' Anás ni xan ndiaka ña'a' ra, sakan' ña tiso Caifás nduu' te jaan', te Caifás jaan' nduu' sutu ka'nu' kuiya jaan'. 14 Te Caifás jaan' nduu' te ni ka'an xiin' te kuu' ka'nu' nuu' ne judío ña va'a ka jin ndaa' kujiti' te yivi' kuvj xa'a' sakuu' ne ñuu' ra.

Yo'o' nduu' ichi' nuu' ña ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Te Simón Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ndikun ra xata' a kua'an ra. Te te nda'a' xa'a' a, te inga jaan' ndii, xini ta'an' ra xiin' sutu ka'nu' jaan', sakan' na ni nda'ni ra xiin' Jesús nuu' ki'e sutu jaan'. 16 Ndisu Pedro ndii, ni ndoo ra iin' ra xata' xti'e', sakan' na ni ketá inga te nda'a' xa'a' Jesús jaan', te xini ta'an' xiin' sutu ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' ña' xito' yi'e' jaan' ña taxj a' xka'ndia Pedro. 17 Sakan' te ni ka'an ña' xito' yi'e' jaan' xiin' Pedro ndii:

—¿Te'e' te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'o' ni? —ni kachi a'.

Te ni ka'an ra ndii:

—Sivi i —ni kachi ra.

18 Te xa'a' ña vixin va ndii, ita' ne xika' nuu' nuu' sutu jaan' xiin' te xín' te xito' yukun' ka'nu' xituni' ña nuu' ñu'u' ña ndatin ikan', te ikan' tu iin' Pedro xiin' ña xitunj' ra.

So'o ni xaa a kij' ni sana'má te kuu' ka'nu' ñuu' Jerusalén Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Sakan' te ni xa'a' sutu ka'nu' ndatu'un' ra Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a xiin' xa'a' ña sania'a' a. 20 Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, sakuu' jchi' ka'an j xiin' ne yivi' nuu' chitu', te sakuu' jchi' tu ni sania'a j vi'e mii' nakaya ne yivi' xiin' nuu' ki'e yukun' ka'nu' mii' nakaya sakuu' ne nuu' e'. Te ko'o' ndee jin na'a ni sania'a si'e j. ²¹ Ndichun na ndatu'un' un' yu'u? Va'a ka ndatu'un' un' ne ni xini so'o na ni ka'an j, ne jaan' xini ndee na ni ka'an j —ni kachj a.

²² Te kij' ndi'j ni ka'an Jesus na jaan' ndii, jin te xiin' xito' yukun', te iin' yatın ikan' ndii, ni sa'ndia' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Naá sakan' vi' nakuiin' yo'ó nuu' sutu ka'nu'? —ni kachj ra.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' ni kanja'a j ndii, ka'an un' ndee na nduu' a. Te naa' va'a ni ka'an j ndii, ndichun na kuun' un' yu'u? —ni kachj a.

²⁴ Sakan' te ni ti'vi' Anás jaan' Jesús tiin ka a kua'an a nuu' Caifás, te nduu' sutu ka'nu'.

Yo'o' ka'an ka Pedro na xini ra Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Te kij' xka'ndia sakuu' na jaan' ndii, iin' ndichij Pedro xitun'j ra. Te ni ka'an ne ita' ikan' xiin' ra ndii:

—¿Te'e' jin te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó ni? —ni kachj na.

Te ni ka'an ra ndii:

—Süvj j —ni kachj ra.

²⁶ Ikan' te inga te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan' ni ka'an xiin' Pedro ndii:

—Ni xini tu yu'u yo'ó xa'a' na tata xiin' Jesús —ni kachj ra.

Te jaan' ndii, te jin kuu' xiin' te ni xa'ndia Pedro so'o jaan' nduu' ra.

²⁷ Te tuku ni ni ka'an Pedro na xini ra Jesús. Te na ni na jaan' ka'an ra, te ni kana nduchié.

So'o ni xaq a kij' ni sanakua'a te yivi' Jesús nda'a Pilato

(Mt. 27:1-2,11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5,13-25)

²⁸ Sakan' te ni naka ra Jesús vi'e Caifás jaan', te ni xan ndjaka na'a' ra vi'e ka'nu' te romano. Te xa'a' a na xa kitú' kuii nduu' a kij' sakan' ndii, ni ko'ni ra vi'e ka'nu' jaan', kofo ka ya'a ra na ka'an tu'un ndei' ra, te küvj kuxj ra na xaxj' xakuaa' xa'a' viko' pascua. ²⁹ Xa'a' a jaan' na ni keta Pilato, te ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' tiin' kuachj ndo' te naa'? —ni kachj ra.

³⁰ Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii:

—Naa' süu' te nja'a nduu' ra ndii, kixin ndjaka na'a' ndu nda'a' un' —ni kachj ra.

³¹ Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Va'a ka naka na'a' ndo'ó, te sana'má na'a' ndo' saá ka'an tuni tu'un ndei' mii' ndo' —ni kachj ra.

Te ni nakujin te judio jaan' nuu' ra ndii:

—Täxi' tu'un ndei' romano na ka'ni' ndu ndee jin te yivi' —ni kachj ra.

³² Sakan' ni xka'ndia na jaan', te xinu na ni ka'an Jesús kij' ni sakuni' a ndee nuu' na xi' kuvj a. ³³ Sakan' te ni nandiko' Pilato tixin vi'e ka'nu' ra, te ni kana ra Jesús, te ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Naá yo'ó nduu' rey ne judío? —ni kachj ra.

³⁴ Te ni ndatu'un' na'a' Jesús ndii:

—¿Naá na ka'an' mii' un' te ka'an sakan', uun inga ne yivi' ni ka'an a xa'a' j nuu' un'? —ni kachj a xiin' ra.

³⁵ Te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—Xiní un' ndii, süü' te judío nduu' yu'u. Ne ñuu mii' un' xiin' sutu kuu' nuu' nduu' ne ni sanakua'a yo'ó nda'a' i. ¿Yoo nduu' a ni xaa un'? —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xa'ndia chuun' yu'u ndii, süü' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a, naa' sakan' te kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a ndii, kuun ta'an' te xika' nuu' nuu' i, te taxí ra ña iin te yivi' yu'u, te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' nuu' ndu, ne judío. Ndisu süü' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ña xa'ndia chuun' i jaan' —ni kachi a.

³⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—Na sakan' ndii, ¿rey nduu' yo'ó un? —ni kachi ra.

Te ni nakujin Jesús ndii:

—Mji' yo'ó ka'an ña rey nduu' i. Yu'u ndii, xa xa'a' ña jaan' ni tuví i, te xa xa'a' ña jaan' tu ni xaa i iin yivi' yo'o'. Ni xaa i te ndíje yu'u' i xa'a' ña ndíxa, te sakuu' ne xaa' ña ndíxa ndii, taxi' so'q nja ña ka'an i —ni kachi a.

³⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndee ña nduu' ña ndíxa nuu' yo'ó? —ni kachi ra.

Kij' ndí' i ni ka'an ra ña jaan', te ni keta tukuu ra mii' ita' te judío, te ni ka'an ra ndii:

—Köo' ndee iin ña nja'a ni xaa te yo'o' ni na'in i. ³⁹ Ndisu ña xi xaa ndo'ó i'in ichi' kij' nasukú viko' pascua ndii, xikán ndo' nuu' i ña saña' i iin te ñuu ndo', te naá v'e kaa. ¿Ñáá kuní ndo' ña saña' i te nduu' rey ndo'ó, ne judío vitin? —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—Saña' un' te ñaa', süü' jaan' ndii Barrabás saña' un' —ni kachi ra.

Te Barrabás jaan' ndii, iin te kui'na' nduu' ra.

19

So'q ni xaa q kij' ni ka'an chuun' Pilato te kuví Jesús nuu' krusín

¹ Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato, te ni suku' yo'o' te xiin' Jesús ndee ni kují' xata' a. ² Ndí' i jaan', te ni xa'a' te xiin' iin corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni saku'nú ña'a' ra toto naní' kua'a ndukun'. ³ Te ka'an ra xiin' a ndii:

—Yoo va'a un', tákui'e, ña nduu' rey nuu' ne judío —kachi ra.

Te sa'ndia' ra nuu' a. ⁴ Sakan' te ni keta tukuu Pilato, te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', ka'an chuun' i ña keta ra kí'e te kuni ndo' ña ni na'in yu'u ndee iin kuachí ra —ni kachi ra.

⁵ Te ni keta Jesús ndu'u' corona yo'o' iñu' jaan' xini' a, te ni'nu' a toto kua'a ndukun' jaan'. Te ni ka'an Pilato xiin' ne jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' ra ni xaa i —ni kachi ra.

⁶ Kij' ni xini' ña'a' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te xiin', te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—iNuü' krusín kuxi un' te ñaa'! iNuü' krusín kuxi un' ra! —ni kachi ra.

Ikan' te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Naka ña'a' ndo'ó te kuxi ña'a' mji' ndo' nuu' krusín, sakan' ña köo' ndee iin kuachí te kaa' ni na'in yu'u —ni kachi ra.

⁷ Te ni ka'an te judío kuu' nuu' ndii:

—Kumi' ndu iin tu'un ndei' ña ka'an chuun' ña kuní a kuví ra, sakan' ña ni ndasanduü xiin' mii' ra si'e' Ndiosí —ni kachi ra.

8 Kij' n̄i x̄inj̄ s̄o'ŋ Pilato ñ̄a jaan' ndii, n̄i yj'vi k̄a r̄a. 9 T̄e n̄i ndi'vj̄ t̄uk̄uŋ r̄a t̄ix̄in v̄j'ē ka'nu' jaan', t̄e n̄i ka'an r̄a xiin' Jesús ndii:

—¿Mii' n̄i k̄j̄eē yō'ŋ? —n̄i kach̄j̄ r̄a.

Ndis̄u n̄i ñakuj̄in Jesús. 10 Sakan' t̄e n̄i ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿N̄dichun na k̄uni ka'an un' xiin' j̄? ¿Ñáá x̄iní un' ñ̄a kumi' j̄ ñ̄a ndj̄eē' t̄e saña' j̄ yō'ŋ, t̄e kumi' t̄u j̄ ñ̄a ndj̄eē' t̄e ka'an chuun' j̄ t̄e kux̄j̄ t̄e x̄iin' j̄ yō'ŋ nuu' krusin'? —n̄i kach̄j̄ r̄a.

11 T̄e n̄i ñakuj̄in Jesús ndii:

—N̄deē j̄in nuu' ñ̄a ndj̄eē' k̄umi' un' nuu' yu'u naa' n̄i t̄ax̄j̄ N̄diosi a nda'a' un', xa'a' a jaan' na t̄e n̄i sanakua'a yu'u nda'a' un' ndii, ch̄iē k̄a kuach̄j̄ kumi' r̄a —n̄i kach̄j̄ a.

12 N̄deē kij' sakan', t̄e n̄i xa'a' nduku' r̄a sāa kuv̄j̄ saña' ñ̄a'a' r̄a, ndis̄u n̄i ka'an ti'e' k̄a t̄e judío jaan' xiin' r̄a ndii:

—Naa' saña' un' t̄e ñ̄aa' ndii, ndīu' k̄a un' t̄e x̄iní ta'an' xiin' César, t̄e xa'ndia chuun' ka'nu' k̄a. Sakan' ñ̄a yōŋ k̄a sananduu' xiin' mii' m̄ji' rey ndii, t̄e ndasi' ta'an' xiin' César nduu' r̄a —n̄i kach̄j̄ r̄a.

13 T̄e kij' n̄i x̄inj̄ s̄o'ŋ Pilato ñ̄a jaan' ndii, n̄i ka'an chuun' r̄a, t̄e n̄i ket̄a Jesús. T̄e n̄i x̄ik̄undu'u' Pilato jaan' mii' xa'nú r̄a kuach̄j̄ j̄in xaan' mii' ñani' Gabata xiin' t̄u'un' hebreo, t̄e ñ̄a jaan' kuni kach̄j̄ a ndii: “K̄j'ē mii' kaa' yuu'.” 14 Kiv̄j̄ ñ̄a sakoo' t̄u'v̄a xiin' mii' n̄e yiv̄j̄ xa'a' v̄jko' pascua nduu' a kij' sakan', yatin' j̄in ke'in' nduu' a, t̄e n̄i ka'an Pilato xiin' t̄e judío jaan' ndii:

—K̄ot̄ŋ ndo', yō'o' iin' rey ndo' —n̄i kach̄j̄ r̄a.

15 Ndis̄u n̄i kūa'a' ti'e' t̄e jaan' ka'an r̄a ndii:

—j̄Ka'ni' kij' r̄a! j̄Ka'ni' kij' r̄a! j̄Nuu' krusin' kux̄j̄ un' r̄a! —n̄i kach̄j̄ r̄a. T̄e n̄i ka'an Pilato xiin' r̄a ndii:

—¿N̄dichun na k̄uní ndo' ñ̄a kux̄j̄ j̄ rey ndo' nuu' krusin'? —n̄i kach̄j̄ r̄a. T̄e n̄i ñakuj̄in sut̄u kuu' nuu' jaan' ndii:

—j̄j̄in ndaa' César kuj̄ti' nduu' rey ndu'! —n̄i kach̄j̄ r̄a.

16 Sakan' t̄e n̄i sanakua'a' ñ̄a'a' Pilato nda'a' t̄e x̄iin' r̄a t̄e kux̄j̄ ñ̄a'a' r̄a nuu' krusin'. Sakan' na n̄i ñak̄a ñ̄a'a' r̄a t̄e kua'an r̄a xiin' a.

S̄o'ŋ n̄i x̄aŋ a kij' n̄i kux̄j̄ t̄e x̄iin' Jesús nuu' krusin'

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

17 T̄e n̄i ket̄a Jesús j̄kan' ni'i' a krusin' a kua'an a j̄in xaan' mii' nani' a Gólgota, t̄e kiv̄j̄ jaan' kuni kach̄j̄ a xiin' t̄u'un' hebreo ndii: “j̄k̄i' x̄iní' ndīj̄.”

18 T̄e j̄kan' n̄i kux̄j̄ ñ̄a'a' r̄a nuu' krusin'. T̄e t̄ata'vi' x̄ijn' a n̄i kux̄j̄ r̄a j̄in t̄e yiv̄j̄ nuu' j̄in krusin'. j̄in r̄a nda'a' kūa'a' a, t̄e j̄nḡa r̄a nda'a' j̄it̄in a. T̄e Jesús naá ma'in'. 19 T̄e n̄i ke'j̄ Pilato j̄in tu'un' yu'u' nuu' j̄in vitu' mii' ka'an a ndii: “Jesús, t̄e ñ̄uŋ Nazaret yō'o', nduu' rey n̄e judío”, kach̄j̄ a.

T̄e n̄i ka'an chuun' r̄a ñ̄a ch̄indu'u' t̄e x̄iin' ñ̄a jaan' x̄iní' krusin' Jesús.

20 T̄e kua'a' n̄e judío n̄i k̄a'v̄j̄ t̄u'un' jaan', sakan' ñ̄a mii' n̄i kux̄j̄ r̄a Jesús nuu' krusin' jaan' ndii, ya't̄in ñ̄uŋ n̄i nduu' a. T̄e n̄i ke'j̄ r̄a ñ̄a jaan' xiin' t̄u'un' hebreo, xiin' t̄u'un' latín, xiin' t̄u'un' griego. 21 Sakan' na k̄uii' n̄i ka'an sut̄u kuu' nuu' nuu' n̄e judío xiin' Pilato ndii:

—K̄ē'j̄ un' rey n̄e judío, s̄uŋ' jaan' ndii va'a' k̄a ke'j̄ un' ñ̄a ka'an m̄ji' r̄a ndii: “Yu'u' nduu' rey n̄e judío, kach̄j̄ r̄a” —n̄i kach̄j̄ sut̄u jaan'.

22 T̄e n̄i ka'an Pilato xiin' r̄a ndii:

—Ñ̄a xa' n̄i ke'j̄ j̄ ndii, xa' sakan' k̄oŋ m̄ji' a —n̄i kach̄j̄ r̄a.

23 T̄e kij' ndi'j̄ n̄i kux̄j̄ t̄e x̄iin' jaan' Jesús nuu' krusin' ndii, n̄i k̄j'j̄in r̄a tot̄ŋ a, t̄e n̄i ñata'vi' k̄umi' saa' r̄a a, j̄in ndaa' j̄in ndaa' a xa'a' j̄in r̄a. T̄e n̄i

kij'in tu ra toto ña titi a, te ña jaan' ndii, kuäsa' ni naku a, süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' kanii' a. ²⁴ Sakan' na kuui' ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Ndäta' e' e, süu' jaan' ndii va'a ka kaṭin e' xa'a' a, te kunj e' yoo nda'a' ndoo a —ni kachi ra.

Sakan' te ni xinü ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ni naṭa'vi' te yivi' toto j, te ni kaṭin ra xa'a' toto titi j”, kachi a. Te sakan' xna'a' ni xaa' te xiin' xiin' toto a jaan'.

²⁵ Te yaṭin xa'a' krusin Jesús jaan' iin' sj'i' a, xiin' ña' ta'an' sj'i' a, ña' nani' María, ña' nduu' ña' si'i Cleofas, xiin' María Magdalena. ²⁶ Te kij' ni xinj Jesús iin' sj'i' a ikan', te ni xinj tu a iin' te nda'a' xa'a' a, te ndani a xijn' ña' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nanaa, koṭo un', ndee naa si'e un' nduu' te iin' xijn' un' ñaa' vjtin —ni kachi a.

²⁷ Ndi'j jaan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Koṭo un', ndee naa sj'i' un' nduu' na ñaa' vjtin —ni kachi a.

Te ndee kivi' jaan' ni naṭin ña'a' ra te ndu'u' a' vj'e ra.

*So'q ni xaa a kij' ni xi'j Jesús nuu' krusin
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)*

²⁸ Te kij' ni xka'ndja sakuu' ña jaan' ndii, ni xinj Jesús ña xa ni saxinu' a sakuu' ña kuní Ndiosí saa a. Sakan' na kuui' ni ka'an a te xinü ña yoso' nuu' tutu jaan' ndii:

—Ichi va j tikuí —ni kachi a.

²⁹ Te iin' iin' kjsj ikan', te chitu' vj' a naá vino jya', sakan' te ni se'vi ra iin' pachj vino jaan', te ni satiin ra a nuu' nda'a' nduku hisopo, te ni satondía ra yu'u' a. ³⁰ Kij' ndi'j ni xi'j Jesús vino jya' jaan', te ni ka'an a ndii:

—Xa ni saxinu' j sakuu' a —ni kachi a.

Sakan' te ni nako' xini' a, te ni ketā nimá a.

So'q ni xaa a kij' ni saki'vi te xiin' iin kaa xiin' nuu' ṭoko' Jesús

³¹ Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo vjko' pascua nduu' a kij' sakan', te ni kunj ra ña ndoo ñu'u' nde'j jaan' nuu' krusin ndee xaa' kivi' sábado, ña xi nandiee' ra, sakan' ña kivi' ka'nu' va nduu' a nuu' ra. Sakan' na ni kikan' ra ña va'a nuu' Pilato ña ka'an chuun' ra, te ka'nu' te xiin' sj'in te ndondia nuu' krusin jaan', te sanuu' tu ra ñu'u' nde'j te jaan'.

³² Sakan' na ni xa'an te xiin', te ni xa'nu' ra sj'in te nuu', te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin xijn' Jesús, te ni xa'nu' tu ra sj'in inga te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusin tuky ta'vi' xijn' a. ³³ Ndisu kij' ni xaa ra nuu' krusin mii' taxko' Jesús ndii, ni xinj ra ña xa ni xi'j a, sakan' na ni xa'nu' ra sj'in a.

³⁴ Te ndii ni tuvj iin te xiin' jaan' kaa xiin' nuu' ṭoko' a, te xaka'an e' te ni kje'e nii' xiin' tikuí. ³⁵ Te ni xinj sakuu' ña yo'o' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' a, te ña ka'an ra ndii, ña ndixa nduu' a, te xini' ra ña ña ndixa ka'an ra, sakan' te kändixa' tu ndo'ó a. ³⁶ Sakan' ña ni xka'ndja sakuu' ña jaan' te xinü ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ndee iin iki' a ni xa'nu' te yivi'”, kachi a. ³⁷ Te sakan' tu yoso' a inga xaan' nuu' tutu a mii' ka'an ndii: “Koṭo ndiaa ne yivi', te ni tuvj ra kaa xiin' ṭoko'”, kachi a.

*So'q ni xaa a kij' ni ndiee' ñu'u' nde'j Jesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)*

³⁸ Kij' ndi'j ni xka'ndja sakuu' ña jaan' ndii, ni xa'an José, te ni kje'e ñuu' Arimatea, te ni ka'an nda'vi ra xiin' Pilato ña taxj te jaan' na'in ra ñu'u' nde'j Jesús. Te jaan' ndii, iin te ni ndikun ichi' Jesús nduu' ra, ndisu ni ndikun sj'e ña'a' ra xa'a' a ña yi'vi ra te ka'nu' nuu' ne judío. Te ni taxj

Pilato jaan' ña na'in ra ñu'u' nde'i a jaan'. Sakan' te ni xa'an na'in ra a. ³⁹ Sakan' tu Nicodemo, te ni xa'an ndi'e' iin ñuu mii' ndu'u' Jesús ndii, ni xaa ra ni'i' ra yatin' oko uxí kilo ña xavixín' va, ña ni nasaka xiin' mirra xiin' áloe. ⁴⁰ Sakan' te ni na'in uví saa' ra ñu'u' nde'i Jesús, te ni tsuku' ra a toto, ña ni xakin' ra xa'an xavixín' jaan', saa xi xaa ne judío kii' nataan' nja ñu'u' nde'i ne ni xi'i. ⁴¹ Te ya'in mii' ni xi'i Jesús nuu' krusin' ndii, kandu'u' iin ña tata. Te tein ña tata jaan' yoo iin yavi ndii xaa' mii' tia'an kunaan' ndee iin ñu'u' nde'i ne yivi'. ⁴² Te ikan' ni chinaa' ra ñu'u' nde'i a jaan' xa'a' a ña ya'in ka iin' yavi jaan', te siin' tuku' ndii xa kuyatin' kuii xaa kivi' ña sakoo' tu' va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua.

20

So'q ni xaa a kii' ni natiaku Jesús (Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Tikuiin ka nja'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena yavi ndii mii' naa ñu'u' nde'i Jesús. Te ni xini' a' ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. ² Sakan' te ni ndava' a' kua'an a' mii' ndu'u' Simón Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús, te kundani va a. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o e' tixin yavi ndii, te xini' e' mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

³ Ikan' te ni ndava' Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús jaan' kua'an koto' ra yavi jaan'. ⁴ Iin kachi ni taxta'an' uví saa' ra, ndisu ndiee' ka ni ndava' inga ra te sakan' Pedro, te xi'na ka ra ni xaa yavi jaan'. ⁵ Te ni nakutandje' ra xto'ni' ra tixin yavi jaan', te ni xini' ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús, ndisu ni ndi'vi ra. ⁶ Sakan' te ndikún Simón Pedro xata' te jaan' ni xaa ra, te ni nda'ni ra tixin yavi jaan', te ni xini' ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús. ⁷ Te ni xini' tu ra ndu'u' toto ña ni ndisuku' xini' Jesús. Ndisu iin' ta'nú a te ndu'u' siin' mii' a. ⁸ Sakan' te ni nda'ni tu te nda'a' xa'a' a, te ni xaa nuu' yavi jaan', te ni xini' ra ña ni yoo jaan', te ni kandixa' ra a. ⁹ Kuachi ndii tia'an kundani ra kii' sakan' mii' yoso' a nuu' tu'u' Ndiosí ña ka'an ña ni kuni a natiaku a. ¹⁰ Te ni nandiko' te nda'a' xa'a' a jaan' mii' ndiee' ra.

So'q ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' María Magdalena (Mr. 16:9-11)

¹¹ Te María jaan' ndii, ni ndoo a' iin' a' xaku' a' ya'in yu'u' yavi jaan'. Te kii' iin' a' xaku' a' jaan', te ni nakutandje' a', te koto'ni' a' tixin yavi jaan' ndii, ¹² ni xini' a' uví ta'an ángele ni'nu' a' toto yaa, te ndiee' a' mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús. Iin a' mii' ni yoo xini' a, te inga a' mii' ni yoo xa'a' a. ¹³ Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? —ni kachi a.

Te ni nakuijn' ña' jaan' ndii:

—Xaku' i sakan' ña ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o i, te xini' i mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

¹⁴ Kii' ndi'i' ni ka'an a' ña jaan', te ni nakoto' xata' a' ndii, ni xini' a' iin' Jesús ikan', ndisu ni nakuní ña'a' a'. ¹⁵ Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? ¿Yoo nanduku' un'? —ni kachi a.

Te ni xanini' ña' jaan' ña tee' te xito' ña tata jaan' nduu' ra, sakan' na ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Tákui'e, naa' yo'ó n̄i n̄a'in a ndii, ka'an un' xiin' i mii' n̄i chikandu'u' un' a, te ku'un n̄a'in e —n̄i kachi a'.

¹⁶ Te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—María —n̄i kachi a'.

Íkan' te n̄i n̄andjiko' kuín a', te n̄i ka'an a' tu'un hebreo xiin' a' ndii:

—Raboni —n̄i kachi a'. Te ña jaan' kuni kachi a' maestro.

¹⁷ Íkan' te n̄i ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Töndjã un' yu'u, sakan' ña tiã'an kaa i nuu' yuva' i. Ndisu kua'an mii' ndiee' ñan̄i j̄, te ka'an un' xiin' ra ndii: "Xa kua'an kaa i nuu' yuva' i, ña nduu' tu yuva' ndo'ó, nuu' Ndiosi j̄, ña nduu' tu Ndiosi ndo'ó" —n̄i kachi a'.

¹⁸ Sakan' te kua'an María Magdalena mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a te ka'an a' xiin' ra ña n̄i xinj̄i a' xto'ó e', te ndatu'un' tu a' nuu' ra sakuu' ña n̄i ka'an ña jaan' xiin' a'.

So'ó n̄i xaa a kii' n̄i tuvi Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Kii' n̄i xa'a' kuñu xakuaa' kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, ndasi kutu' yi'e' v̄i'e' mii' ndiee' te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' a ña yi'vi ra te judío kuu' nuu'. Sakan' te n̄i nda'n̄i Jesús v̄i'e' jaan', te n̄i xikuijn̄i a ma'in' ra, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koo na ña manj' xiin' nimá ndo' —n̄i kachi a'.

²⁰ Ndj̄i so'ó n̄i ka'an a ña jaan', te n̄i nia'a a nda'a' a xiin' toko' a nuu' ra. Te n̄i n̄akuatia' va ra kii' n̄i xinj̄i ra xto'ó e'. ²¹ Te n̄i ka'an tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo na ña manj' xiin' nimá ndo'. Saa nii' n̄i t̄i'vi yuva' e' Ndiosi yu'u te ka'an ndoso' j̄ xa'a' a ndii, nii' sakan' ti'vi' tu yu'u ndo'ó te ka'an ndoso' ndo' xa'a' j̄ —n̄i kachi a'.

²² Te kii' ndj̄i n̄i ka'an a ña jaan' ndii, n̄i kondjã tachi' yu'u' ña'a' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—N̄at̄ijn̄ ndo' Espíritu Santo. ²³ Yoo ka koo ka'nu' in̄i ndo' xa'a' kuach̄i ndii, koo ka'nu' tu in̄i Ndiosi xa'a' kuach̄i ña, te yoo ka koo' ka'nu' in̄i ndo' xa'a' kuach̄i ndii, koo' ka'nu' tu in̄i Ndiosi xa'a' kuach̄i ña —n̄i kachi a'.

Yo'o' ka'an Tomás ña kändixa' ra ña n̄i nat̄iak̄u Jesús naa' kün̄i ña'a' ra

²⁴ Íjn̄i te ux̄i uv̄i te nda'a' xa'a' Jesús, te nani' Tomás, te nani' tu te kuate ndii, koo' ra ndu'u' xiin' inga te nda'a' xa'a' a jaan' kii' n̄i kix̄in a nuu' te jaan'. ²⁵ Sakan' na n̄i ka'an inga te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' ra ndii:

—N̄i xinj̄i ndu xto'ó e' —n̄i kachi ra.

Ndisu n̄i ka'an Tomás xiin' ra ndii:

—Naa' kün̄i j̄ mii' nia'á n̄i kux̄i ra clavo nda'a' a, te tuvi j̄ nuu' nda'a' j̄ íkan', te se'vi tu j̄ nda'a' j̄ toko' a mii' n̄i tuxu'vi a ndii, kändixa' xachi' j̄ —n̄i kachi ra.

²⁶ Kii' n̄i ya'a unjã kivi', te ndiee' tukuu te nda'a' xa'a' a jaan' t̄ix̄in v̄i'e' jaan', te ndu'u' tu Tomás xiin' ra kii' sakan'. Tee' ndee n̄i ndasj kutu' yi'e' v̄i'e' jaan' ndii, n̄i xaa Jesús, te n̄i xikuijn̄i a ma'in' ra t̄ix̄in v̄i'e' jaan', te n̄i n̄akuat̄u ña'a' a ka'an a ndii:

—Na koo na ña manj' xiin' nimá ndo' —n̄i kachi a'.

²⁷ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' Tomás ndii:

—T̄uvi nuu' nda'a' un' yo'o', te koto un' nda'a' j̄, sanakaá un' nda'a' un', te t̄uvi un' un' toko' j̄ mii' n̄i tuxu'vi j̄. Te kundu'u ka un' te kändixa', süu' jaan' ndii kundu'u un' j̄jn̄i te kändixa' —n̄i kachi a'.

²⁸ Íkan' te n̄i ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Xto'ó mji' j̄ nduu' yo'ó, te Ndiosi mji' tu j̄ nduu' un' —n̄i kachi ra.

²⁹ Te nĭ ka'aŋ Jesús xiin' rā ndii:

—Kandixa' un' vĭtĭn xa'a' a ñā nĭ xĭnĭ nduĭchi' nuu' un' yu'u, ndisū sañu'u' va Ndiosí nē kandixa' tee' ndee nĭ xĭnĭ nĭa yu'u —nĭ kachĭ a.

Yo'ó ka'án Juan xa'a' ndĭchun nĭ ke'ĭ rā tutu yo'o'

³⁰ Nĭ xāā tū Jesús kua'a' kā chuyun ka'nu' nuu' te ndā'a' xa'a' a, te nĭ ke'ĭ saĭkuu' a nuu' tutu yo'o'. ³¹ Ndisū nĭ ke'ĭ ñā yo'o' te kandixa' ndo'ó ñā Jesús nduu' Cristo, ñā sakakú yoo', te suvĭ tū a nduu' si'e Ndiosí. Te naa' kandixa' ñā'a' ndo' ndii, naĭĭin ndo' kivi' ñuū ñā kōo' kivi' ndi'i' xiin' ñā ndĭje' a.

21

So'o nĭ xāā a kĭj' nĭ tuvĭ Jesús nuu' uxā ta'an te ndā'a' xa'a' a

¹ Nĭ ya'a ñā jaan', te nĭ satuvĭ xiin' mii' tukuu' Jesús nuu' te ndā'a' xa'a' a yu'u' mĭnĭ Tiberias. So'o nĭ xāā a. ² Ñu'u' inga' te ndā'a' xa'a' a, te nduu' Simón Pedro, xiin' Tomás, te nanĭ' tū te kuate, xiin' Natanael, te nĭ kĭje ñuū Caná, ñā naā nuu' ñu'u' Galilea, xiin' uvĭ ta'an tiaā si'e Zebedeo, xiin' inga uvĭ ta'an kā te ndā'a' xa'a' a. ³ Saĭkan' te nĭ ka'aŋ Simón Pedro xiin' te jaan' ndii:

—Ku'un tava' ĭ —nĭ kachĭ rā.

Te nĭ ka'aŋ te jaan' xiin' rā ndii:

—Ku'un tū ndu'u xiin' un' —nĭ kachĭ rā.

Te nĭ kĭje rā kua'aŋ rā, te nĭ ko'ni rā tĭxin ĭin tundo'o', ndisū nii' ñuū jaan' kōo' xāchi' tĭāka' nĭ tava' rā. ⁴ Te kĭj' xā kitú' ndii, nĭ xĭnĭ rā ĭin' Jesús yu'u' mĭnĭ jaan', ndisū nĭ naĭkunĭ ñā'a' rā. ⁵ Te nĭ ka'aŋ Jesús xiin' rā ndii:

—Pĭā'un, ¿ñāá xā nĭ tava' ndo' tĭāka' kuxĭ ndo'? —nĭ kachĭ a.

Te nĭ ka'aŋ rā xiin' a ndii:

—Kōo' ri' —nĭ kachĭ rā.

⁶ Te nĭ ka'aŋ a xiin' rā ndii:

—Skō'ni' ndo' ñuū' ndo' xĭin' kuā'a tundo'o' ñāa' te tava' ndo' ri' —nĭ kachĭ a.

Saĭkan' te nĭ skō'ni' rā a ĭkan', te nĭ sekun rā kua'a' koo' chukuu' ri' ndee kĭvĭ kā xtā'ni' rā ñuū' jaan' tĭkui. ⁷ Te te ndā'a' xa'a' a, te ndanĭ a, nĭ ka'aŋ xiin' Pedro ndii:

—Xto'o' e' Jesús nduu' ñā ĭin' kaā' —nĭ kachĭ rā.

Kĭj' nĭ xĭnĭ so'o Simón Pedro ñā xto'o' e' Jesús nduu' ñā jaan' ndii, xāka'án e', te nĭ naĭku'ni' rā toto' rā, saĭkan' ñā xā nĭ tava' rā a, te nĭ skō'nu' kĭj' va rā mĭnĭ jaan' te xāā rā mii' ĭin' a. ⁸ Te inga' te ndā'a' xa'a' a ndii, nĭ kĭxin mĭj' rā xiin' tundo'o' jaan' kañuu' rā ñuū' tĭāka', saĭkan' ñā xāku' xika' ñu'u' rā yu'u' mĭnĭ, yatin' ciento metro kuĭtĭ' xika'. ⁹ Kĭj' nĭ nuū rā ñu'u' ndii, nĭ xĭnĭ rā ñu'u' tĭkeĭ, te kanu' ĭin' tĭāka' yatan' ri', te nĭ xĭnĭ tū rā ĭin' xitā' va'a. ¹⁰ Te nĭ ka'aŋ Jesús xiin' rā ndii:

—Taxĭ ndo' savā tĭāka', ti' saĭkan' nĭ tava' ndo' ñāa' —nĭ kachĭ a.

¹¹ Saĭkan' na nĭ skō'nu' Simón Pedro tĭxĭn tundo'o', te nĭ xitā' rā ñuū' jaan' ndee yu'u' mĭnĭ mii' ĭchi kaa', te chĭtu' vĭ' a ñu'u' tĭāka' na'nu'. Ciento uvĭ xĭkō uxĭ unĭ kuu' ri', tee' ndee kua'a' ya'a' ri' ndii, nĭ tia'ndiā ñuū' jaan'. ¹² Te nĭ ka'aŋ Jesús xiin' rā ndii:

—Nĭā'a' ndo', te kuxĭ ndo' —nĭ kachĭ a.

Te ndee ĭin' te ndā'a' xa'a' a jaan' nĭ kundĭjeni ndātu'un' ñā'a' yōo' nduu' a, saĭkan' ñā xā xĭnĭ rā ñā xto'o' e' nduu' a. ¹³ Saĭkan' te nĭ kuyatĭn Jesús, te nĭ na'ĭn a xitā' va'a, te nĭ taxĭ ñā'a' a ndā'a' rā, te saĭkan' tū nĭ xāā a xiin'

tjaka'. ¹⁴ Ña yo' o' nduu' ichi' ña unj ña nĭ tuvĭ Jesús nuu' tĕ nda'a' xa'a' a ndeĕ kij' nĭ naġiaku a.

Yo' o' ka' an Jesús xiin' Pedro ña koġo ra ne nduu' kuenta a, ndeĕ naa xito' ĩin tĕ yivĭ' mbeĕ sana ra

¹⁵ Kij' ndĭ' ĩ nĭ xixĭ ra, tĕ nĭ ndatu' un' Jesús Simón Pedro ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndanĭ kua'a' ka un' yu'u' tĕ saġan' ña ndanĭ un' tĕ yo' o'? —nĭ kachĭ a.

Tĕ nĭ ka' an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xinĭ un' ña ndanĭ ĩ yo' o' —nĭ kachĭ ra.

Tĕ nĭ ka' an a xiin' ra ndii:

—Koġo ne nduu' kuenta ĩ ndeĕ naa xito' ĩin tĕ yivĭ' mbeĕ sana ra —nĭ kachĭ a.

¹⁶ Tĕ nĭ ndatu' un' tukuu' ña'a' a ichi' ña uvĭ ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndanĭ va un' yu'u'? —nĭ kachĭ a.

Tĕ nĭ ka' an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xinĭ un' ña ndanĭ ĩ yo' o' —nĭ kachĭ ra.

Tĕ nĭ ka' an a xiin' ra ndii:

—Koġo un' ne nduu' kuenta ĩ ndeĕ naa xaa' ĩin tĕ xito' mbeĕ sana ra —nĭ kachĭ a.

¹⁷ Tĕ nĭ ka' an nĭ tukuu' a xiin' ra ichi' ña unj ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndanĭ un' yu'u'? —nĭ kachĭ a.

Tĕ nĭ kušuchi' va ĩnĭ ra xa'a' a ka xa unĭ ichi' nĭ ndatu' un' ña'a' a naa' ndanĭ ña'a' ra. Saġan' na nĭ ka' an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, saġuu' ña yoo xinĭ yo' o', saġan' na kuuĭ' xinĭ un' ña ndanĭ yu'u' yo' o' —nĭ kachĭ ra.

Tĕ nĭ ka' an Jesús xiin' ra ndii:

—Koġo un' ne nduu' kuenta ĩ ndeĕ naa xaa' ĩin tĕ xito' mbeĕ sana ra.

¹⁸ Ña ndaku ka' an ĩ xiin' un' ña kij' nĭ nduu' un' tĕ sava ndii, nĭ naġui' nu mĭĭ' un' toto un', tĕ nĭ xa' an un' mĭĭ' ka nĭ kunĭ nimá un', ndisũ kij' kujxa un' ndii, kaġanĭ un' nda'a' un', tĕ ĩnga ne yivĭ' saġaku' nũ yo' o' toto un', tĕ ku' un' nĭa xiin' un' mĭĭ' kũnĭ ku' un' un' —nĭ kachĭ a.

¹⁹ Nĭ ka' an Jesús ña jaan', tĕ nĭa'a' a saġa kũndo' o' ra kij' kuvĭ ra, tĕ xiin' ña jaan' naġiĭn Ndiosĭ ña tiin' ka' nu'. Tĕ nĭ ka' an ka a xiin' ra ndii:

—Kũndikun ĩchi' ĩ —nĭ kachĭ a.

Yo' o' ka' an Jesús xa'a' tĕ nda'a' xa'a' a, tĕ ndanĭ ka a

²⁰ Saġan' tĕ nĭ naġoġo xata' Pedro, tĕ nĭ xĭnĭ ra ĩnga tĕ nda'a' xa'a' Jesús, tĕ ndanĭ ka a, ndikun ra xata' kuaxĭ ra. Tĕ jaan' nduu' tĕ nĭ kuyatĭn nuu' Jesús, tĕ nĭ ndatu' un' ña'a' ra kij' ndiee' ra xixĭ' ra ndii: “¿Yoo nduu' tĕ saġakua'a' yo' o' nda'a' tĕ kuu' ka' nu' táku'e?” nĭ kachĭ ra. ²¹ Tĕ nĭ ndatu' un' Pedro Jesús kij' nĭ xĭnĭ ra tĕ jaan' ndii:

—Táku'e, tĕ tĕ kaa', ¿ndee ña kũndo' o' ra? —nĭ kachĭ ra.

²² Tĕ nĭ ka' an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' kunĭ ĩ ña tiaku ra ndeĕ kij' nañdĭko' ĩ ĩin yivĭ' yo' o' ndii, ¿yoo nduu' a ndĭnĭ yo' o'? Yo' o' ndii, kũndikun ĩchi' ĩ —nĭ kachĭ a.

²³ Xa'a' a jaan' na nĭ kĭkũ kuento teĭn ñanĭ ta' an' e' ña kũvĭ tĕ nda'a' xa'a' a jaan', ndisũ nĭ ka' an Jesús ña kũvĭ ra, sũu' jaan' ndii nĭ ka' an a ndii: “Naa' kunĭ ĩ ña tiaku ra ndeĕ kij' nañdĭko' ĩ ĩin yivĭ' yo' o' ndii, ¿yoo nduu' a ndĭnĭ yo' o'?” nĭ kachĭ a.

²⁴ Tĕ nda'a' xa'a' a jaan' nduu' tĕ ndiee' yu' u' xa'a' saġuu' ña jaan', tĕ nĭ ke' ĩ ra a, tĕ xinĭ e' ña ña ndĭxa ndiee' yu' u' ra. ²⁵ Tĕ yoo kua'a' ka ña nĭ xaġa Jesús. Saġan' na kuuĭ' naa' nĭ xikoso' ĩ' ĩn ña jaan' nuu' tutu ndii, tuu

yu'u ña ñañi nuu' ñu'u' iin yivi' kundíee tutu ña ka'án xa'a' a naa' sakan'
te ni ke'i a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas mi' ka'an ra xa'a' ña ni xaa te ni tianu' Jesús

Ni ka'an Jesús ña ti'vi' a Espíritu Santo koo xiin' yoo', ne ndikun ichi' a

¹ Tutu ña ni ti'vi' nuu' i nda'a' un', xkuaa' Teófilo ndii, ka'an a xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús xiin' xa'a' sakuu' ña ni sania'a a ndee kij' ni xa'a' a xiin' chuun nuu' a, ² xiin' ndee kij' ni kaa a ndivi'. Te kij' kuni ka kaa a ndivi' ndii, xiin' ña ndjee' Espíritu Santo ni ka'an chuun' a nuu' te ni nakaxin a sania'a ichi' a ndee ña kuni a saa ra. ³ Te kij' ni xka'ndja ña ni xi'i a, te ni natjaku a ndii, nii' uvi' xiko kivi' ni tuvi' a nuu' te jaan' xiin' kua'a' nuu' ña sania'a kaxi' ña'a' a ña ni natjaku xna'a a. Te ni ka'an tu a xiin' ra xa'a' saa kuni Ndiosi ka'ndja chuun' a nimá ne yivi'. ⁴ Te unta' kij' ndu'u' inga' ka Jesús xiin' te jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kundjatu ndo' ñu' Jerusalem ndee saxin' Ndiosi, yuva' e', kuento a ña ni taxí a nuu' ndo' saa ni xiní so'o' ndo' ni ka'an i. ⁵ Sakan' ña Juan ndii, xiin' tjku' ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosi. Ndisu Ndiosi ndii, ndee ndia'vi' kivi' kuni, te sakuchi' a ndo'o' kuenta a xiin' ña ndjee' Espíritu Santo —ni kachi a.

So'o' ni xaa a kij' ni ndan'i Ndiosi Jesús te kua'an a ndivi'

⁶ Te te ni nakaya xiin' Jesús jaan' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—Taku'e, ¿ñáá vitin taxí un' ña xa'a' ka'ndja chuun' mji' ndu, ne ta'an' un', ne Israel? —ni kachi ra xiin' a.

⁷ Te ni nakujin Jesús nuu' ra ndii:

—Koo' xa'a' ña kundani ndo'o' amaa, uun ndee kivi' kujti' xaa ña koo' ña xa' ni chituni yuva' e' Ndiosi xiin' ña ndjee' mji' a. ⁸ Ndisu kij' vikui'nu' Espíritu Santo ndo'o' ndii, natjin ndo' ña ndjee' a, te ndjee' yu'u' ndo' xa'a' i nuu' ne ndee' ñu' Jerusalem, xiin' jin kanii' nuu' ñu'u' Judea, xiin' jin kanii' nuu' ñu'u' Samaria. Te jin sakan' tu saa ndo' ña jaan' ndee mi' xan ndi' i jin yivi' —ni kachi a xiin' ra.

⁹ Ndi' i so'o' ni ka'an a ña jaan', te ni xa'a' a kua'an kaa a ndivi', te ita' te jaan' xito' ndi'e' ña'a' ra ndee ni na'in ña'a' jin viko', te ni xiní ka ña'a' ra.

¹⁰ Te kij' ita' ka te jaan' xito' te xito' ra ndivi' saa kuxika' Jesús kua'an kaa a ndii, numi' va te ni tuvi' uvi' ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yaa ita' ra xiin' te jaan'. ¹¹ Te ni ka'an te uvi' ta'an jaan' xiin' ra ndii:

—Ndo'o', te ñuu' Galilea, ¿ndichun na ita' ndo' xito' ndiaa ndo' ndivi'? Jesús, ña ni xika' xiin' ndo' kaa' te kua'an a ndivi' ndii, saa nii' yoo' a xini ndo' kua'an kaa a ndivi' ndii, nii' sakan' tu koo' a kij' nandiko' a —ni kachi te jaan'.

Nakaxin te ni tianu' Jesús sania'a ichi' a jin te nani' Matías, te na'in chuun' ra nuu' Judas

¹² Sakan' te ni kiee te jaan' xini' xiki' ña nani' Olivos. Te xiki' jaan' ndii, yatín iin' a saa kuví ku'un xa'a' ne judío jin kivi' sábado, ña xinandee' ndja. ¹³ Kij' ni xaa ra ñuu' jaan' ndii, ni kaa ra vi'e, te ni ko'ni ra ndjenu' mi' ndee' nuu' sakuu' ra. Te ikan' ka'ni Pedro, xiin' Juan, xiin' Jacobo, xiin' Andrés, xiin' Felipe, xiin' Tomás, xiin' Bartolomé, xiin' Mateo. Te ka'ni tu Jacobo, te nduu' si'e Alfeo, xiin' Simón, te ni xika' xiin' jin ti'vi', te nani' Zelote, xiin' Judas, te nduu' ñanj Jacobo. ¹⁴ Te sakuu' te jaan' ndii, nakaya

ra, te ka'an inga' ra xiin' Ndiosí xiin' iin ndaa' nimá ra. Te ka'ni tu sava' ña'a' xiin' ra, te ka'ni tu María si'i' Jesús, xiin' ñani a ikan'.

¹⁵ Kij' sakan' ndii, ni xikuijn ndijchi Pedro ma'in' ne iní xini Jesús xiin' e', ne kuu' yatin' ciento oko, ndiee' ikan', te ni ka'an ra ndii:

¹⁶ —Ñani ta'an' i, ni kuni a ña ni xinú ña yoso' nuu' tutú Ndiosí ña ni saka'an Espiritu Santo David xta'an' iin yivi', kij' ni ka'an ra xa'a' Judas, te ni ni'i' ichi' nuu' te yivi', te ni xa'an tijn ra Jesús. ¹⁷ Kuachí ndii iin te ni ndiaka ta'an' xiin' ndu'u ni nduu Judas jaan', te ni ndiso chuun tu ra ña sania'á ra jichi' a xiin' ndu. ¹⁸ (Te jaan' ndii, xiin' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' ra xa'a' ña nja'a ña ni xaa' ra, ni sata' ra iin ñu'u', te nuu' ñu'u' jaan' ni nama' ra, te ni tui ra xini' ra ñu'u' jaan' ndee ni ka'ndi ma'in' ra, te ni kije' sakuu' xiti' ra. ¹⁹ Te ni xini sakuu' ne ndiee' ñuu' Jerusalén kuento ña ni ndo' o te jaan'. Sakan' na kuii' ni chindu'u' nja' kivi' ñu'u' jaan', Acéldama. Te ña jaan' kuni kachi' a xiin' tu'un mii' nja' ndii, ñu'u' nii'.) ²⁰ Sakan' na yoso' tu a nuu' tutú Salmos mii' ka'an a ndii:

Na nduxin xachi' mii' ni ndu'u' ra,

te na kōo' kundije' xachi' ka' ikan'.

Sakan' yoso' a. Te yoso' tu a ndii:

Na na'in chuun' tukú te yivi' nuu' ra.

Sakan' yoso' a.

²¹ Ña jaan' na kuii' kuni a naqaxin e' iin te xa' ndiaka ta'an' xiin' ndu sakuu' kivi' ña ni xika xto' o e' Jesús tein e', ²² ndee' kij' ni sakuchi' ña'a' Juan, te ndee' kij' ni kaa Jesús jaan' ndivi'. Ña jaan' na kuii' kuni a ña kunduu iin te jaan', te ndiee' yu'u' inga' xiin' ndu xa'a' ña ni natjaku Jesús —ni kachi' Pedro.

²³ Sakan' na kuii' ni naqaxin ne yivi' uvi' ta'an te yivi'. José, te nani' tu Barsabás, te nani' tu ra Justo. Te inga' ra nani' Matías. ²⁴ Sakan' te ni ka'an nja' xiin' Ndiosí ndii:

—Xto' o ndu Ndiosí, xa'a' a ña yo' o xini saa' iin' nimá sakuu' ne yivi' ndii, nia'a' un' ndu ndee te uvi' ta'an yo' o' ni naqaxin un', ²⁵ te na'in chuun ra ña kunduu tu ra te tjanu' Jesús sania'á jchi' a. Kuachí ndii ni naqoo' Judas chuun jaan', te kua'an ra mii' ni xata'an ku'un ra —ni kachi' nja'.

²⁶ Sakan' te ni katín nja' xa'a' uvi' saa' te jaan', te ni xini nja' ña Matías nduu' te ni naqaxin Ndiosí. Te ndee' kij' sakan' ndii, ni natjijn nja' Matías jaan', te ni nduijn ra xiin' uxi iin ka' te xa' nduu' te ni tjanu' Jesús sania'á jchi' a.

2

S'o' o ni xaa' a kij' ni xikui' nu' Espiritu Santo ne nduu' kuenta Jesús

¹ Te kij' ni xaa' vjko' Pentecostés ndii, iin' xaan' ndiee' inga' sakuu' ne iní xini Jesús jaan'. ² Te numi' va, te ni ni'i' ndiee' ndivi' ndee' naa xaa' a kij' xka'ndía iin' tachi' ndiee' va, te ni ni'i' kanii' tixin vi'e' mii' ndiee' inga' ne jaan'. ³ Sakan' te ni xini nja' ña tui ña iin' ndee' naa ñu'u' ndatin, te ni nata'vi' a, te iin' ndaa' iin' ndaa' a ni xikundiee' xini' i'in' ne jaan'. ⁴ Te sakuu' ne jaan' ni xikui' nu' Espiritu Santo, te ni xa'a' ka'an' i'in' nja' tukú tu'un saa' nii' saka'an' ña'a' Espiritu Santo jaan'.

⁵ Kij' sakan' ndii, ni ndiee' te judío, te saxinú ña kuni Ndiosí, te ni kije' iin' kanii' nuu' ñu'u' iin' yivi' ñuu' Jerusalén jaan'. ⁶ Te kij' ni xini so' o nja' ña ni ni'i' jaan' ndii, ni naqaya' kua'a' xava'a' nja' mii' ndiee' ne iní xini Jesús jaan', te ni nandaní koo' chukuu' nja', sakan' ña i'in' nja' ni xini so' o

ñā tu'ʼun mji' nja ka'án ne jaan'. ⁷ Te ni sana jini nja, te ni nandanj xava'a tu nja, te ni xa'a' ka'án xiin' ta'an' nja ndii:

—iSusj rajn! Ne ni kjeē ñu'u' Galilea nduu' sakuu' ne kaa' nu'. ⁸ Ndisu, ¿saa tu kuvj xini so'ʼo j'in yoo' ñā ka'án nja tu'ʼun mji' e', ñā ni tuvj e' xiin'? ⁹ Sakan' ñā tejn e' yo'o' ndii, ka'ni ne ni kjeē ñu'u' Partia, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Media, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Elam, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Mesopotamia, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Judea, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Capadocia, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Ponto, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Asia, ¹⁰ xiin' ne ni kjeē ñu'u' Frigia, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Panfilia, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Egipto, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Libia, ñā kandu'u' yaʼun ñuu' Cirene, xiin' ne ni kjeē ñuu' Roma, ne ndiee' ñuu' yo'o', ne nduu' ne judío, xiin' ne ni nakundikun ñā kandixa' ne judío. ¹¹ Te ka'ni tu ne ni kjeē ñu'u' Creta, xiin' ne ni kjeē ñu'u' Arabia. Ndisu sakuu' yoo' xini so'ʼo xiin' tu'ʼun mji' e' ka'án nja xa'a' chuʼun ka'nu' koo' chukuu' ñā xaa' Ndiosí —ni kachj nja.

¹² Te ni sana jini sakuu' nja, te xini ka nja ndee ñā saa nja, te ndatu'ún' ta'an' nja ndii:

—¿Ndee ñā kuni kachj tu sakuu' ñā ni xini so'ʼo e' kaa'? —kachi xiin' ta'an' nja.

¹³ Ndisu sava tukʼu nja xandi'i' tjʼo' ka'án ndii:

—Xinj xava'a ne kaa' —kachi nja.

So'ʼo ni xaa q kij' ni ka'an ndosʼo Pedro

¹⁴ Sakan' te ni ndondichj Pedro xiin' te uxj jin ta'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' ra. Te ni ka'an ti'e' Pedro xiin' ne kua'a' jaan' ndii:

—Ndo'ó, ne judío, ne ta'an' j, ne ni kjeē tukʼu xaan', xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu' Jerusalén yo'o' ndii, kunj so'ʼo ndo', te chuʼun xa'a' va ndo' ñā ka'an j xiin' ndo' xa'a' ñā xka'ndiá yo'o'. ¹⁵ Kuasa' xinj ne yo'ʼo' naa xanini ndo'ó, kuachj ndii sakan' ka' in nja'a' kujti' nduu' a. ¹⁶ Süu' jaan' ndii xa ni ka'an tiakú Joel xtʼan' xa'a' ñā xini ndo' kaa' kij' ni ka'an ra ndii:

¹⁷ Ni ka'an Ndiosí ndii:

Kivj' so'ʼo' ndi'i' ndii,

taan' j Espíritu j nimá sakuu' ne yivi'.

Xa'a' a jaan' na tiaa si'e ndo'

xiin' ñā'a' si'e ndo' ndii,

ka'an tiakú nja tu'ʼun j.

Te ne sava ndii, kunj nja ñā satuví xiin' mii' mji' j nuu' nja.

Te te xixa ndii, nia'a' xiin' mii' j nuu' ra xiin' xanj.

¹⁸ Te sakan' tu te xika' nuu' nuu' j,

xiin' ñā'a' ne xika' nuu' nuu' j ndii,

taan' j Espíritu j nimá nja

te ka'an tiakú nja tu'ʼun j.

¹⁹ Te ndjenʼu ndivi' ndii, saa j ñā nandanj va ne yivi'.

Te nuu' ñu'u' jin yivi' ndii,

saa j chuʼun ka'nu' nuu' nja.

Naa kuu' xiin' ní', xiin' ñu'u', xiin' vikʼo' ñu'ma.

²⁰ Ñu'u' ndii, kuvj jin yavi xachi' a,

te yoo' ndii, nanduʼu kua'a a ndee naa ní'

ñā kuni ka xaa kivj' chie ñā ka'nu' koo' chukuu',

ñā ni chituní xtʼo' e'.

²¹ Te yoʼo ka kakan nuu' xtʼo' e' Ndiosí ndii, sakahú ñā'a' a nuu' kuachj nja.

Ni kachj Joel.

²² 'Sakuu' ndo'ó, ne vi'e Israel xiin' i ndii, kunj' so'q ndo' ña ka'an j: Xa xini ndo'ó ña Jesús, ña ni kje'e ñuu Nazaret ndii, ni nia'a Ndiosí nuu' ndo' ña suvi' a ni tjanu' ña jaan', te ni xaa a ña nia'á, xiin' ña nandanj va ne yivi', xiin' chuun ka'nu' nuu' ndo'. ²³ Te xa ni xinj Ndiosí ña sanakua'a jin te yivi' Jesús jaan' nda'a' ndo', sakan' ña mii' a ni chituni ña jaan' ndee ña kuni ka koo a. Te xiin' nda'a' te nja'a ni xa'ni' ña'a' ndo' nuu' krusín. ²⁴ Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí, sakakú ña'a' a nuu' tundo'o' ña taxi' ña xi'i jaan', sakan' ña koo' ndee' ña xi'i jaan' nuu' Jesús jaan'. ²⁵ Kuachj ndii xa ni ka'an tu David xa'a' a ndii:

Xini i ña yoo xto'q e' xiin' i sakuu' kivi'.

Sakan' ña nda'a' ku'a'a j yoo a,

te naa' yoo ña jaan' xiin' i ndii,

koo' ndee jin ña kuvj kisi nimá j.

²⁶ Xa'a' a jaan' na va'a va kuni nimá j

te xita' sij' tu j yaa.

Te ndee ñu'u' nde'j i ndii, nandee' ndiatu' inj a.

²⁷ Kuachj ndii ñakoo xachi' un' yu'u tixin yavi ndii,

ni ndee taxj tu un' ña tivi' ñu'u' nde'j te nduu' kuenta un'.

²⁸ Te xa ni nia'a un' yu'u ndee ña nduu' ichi' va'a,

ña taxi' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'.

Te sakutu' vi' un' nimá j xiin' ña sij' xa'a' a ña yoo un' xiin' j.

Ni kachj ra.

²⁹ Ñanj ta'an' j, taxj ndo' ka'an kaxi' j xiin' ndo' xa'a' te xij' yata' e' David. Te jaan' ndii, ni xi'j ra, te ni chinaa' ña'a' te yivi' tixin jin ñaña'. Te

iin' ka ñaña' jaan' ndee vitjn ñuu' yo'o'. ³⁰ Te ka'an tiakú tu un' Ndiosí ni

nduu' David jaan', te xa ni xinj tu ra ña ni tijn ndjaa xiin' mii' mii' Ndiosí

kij' ni taxj a kuento a nuu' ra ña jin te sjan' xika' ra kunduu' te ka'ndja

chuun' kuu' nuu', te kunduu' ra mii' ni xa'ndja chuun' ra. ³¹ Sakan' na

ndee ña kuni ka natjaku ña kunduu' Cristo, ña sakakú yoo', te ni ka'an tuvi'

inj ra xa'a' ñu'u' nde'j a, ña ndoo xachi' a tixin yavi ndii, ni ndee tivi' tu a.

³² Te Jesús jaan' ndii, ni sanatiaku ña'a' Ndiosí. Te sakuu' ndu'u nduu' ne

ndee' yu'u' xa'a' ña jaan'. ³³ Te kij' ndi' j ni tijn ka'nu' Ndiosí Jesús ndee ni

chindu'u' ña'a' nda'a' ku'a'a a, te ni natjin Jesús jaan' Espiritu Santo nda'a'

yuva' e' Ndiosí, ña ni taxj a kuento a xa'a', ikan' te ni taxj ña'a' Jesús jaan'

nda'a' ndu. Te Espiritu Santo jaan' nduu' ña xaa' ña xini ndo', xiin' ña

xini so'q ndo' kaq' vitjn. ³⁴ Sakan' ña süu' David nduu' te ni kaq' ndivi'.

Ndisu ni ka'an ra ndii:

Ni ka'an xto'q e' Ndiosí xiin' xto'q j ndii:

Kunduu' nda'a' ku'a'a j

³⁵ na sandoo kui'e xachi' j te ndasi' yo'ó.

Ni kachj a xiin' ña jaan'.

³⁶ 'Sakan' na kui' kuni a kundanj kaxi' sakuu' ndo'ó, ne ta'an' j, ne

Israel, ña Jesús, ña ni xi'j nuu' krusín ni xaa' ndo' ndii, ni sakuiso' chuun'

ña'a' Ndiosí, te nduu' a xto'q e', te nduu' tu a Cristo, ña sakakú yoo' —ni

kachj Pedro.

³⁷ Kij' ni xinj so'q nja ña ni ka'an ra jaan' ndii, ni kusuchi' xava'a inj nja.

Sakan' na ni ndatu'un' nja Pedro xiin' inga te ni tjanu' Jesús ndii:

—Ñanj ta'an' ndu, ¿ndee ña kuni a saa ndu na sakan'? —ni kachj nja.

³⁸ Te ni nakujin Pedro nuu' nja ndii:

—Ñamã ndo' nimá ndo' xa'a' kuachj ña xaa' ndo', te kuchj i'in ndo'

kuenta Jesucristo te koo ka'nu' inj Ndiosí xa'a' ndo'. Te taxj tu a Espiritu

Santo kunaq' nimá ndo'. ³⁹ Kuachj ndii ni chikandu'u' Ndiosí kuento a jaan'

xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' si'e ndo', xiin' xa'a' sakuu' ne ndiee' xika' iin yivi', ne kuni xto'ó e' Ndiosí kana a —ni kachi ra.

⁴⁰ Te xiin' kua'a' ya'a ka tu'un va'a ni ndiee' yu'u' ra nuu' nja, te ni ndiaa yu'u' tu nja'a' ra ka'an ra xiin' nja ndii:

—Saxinu ndo' nja ka'an i yo'ó, te kaku ndo' nuu' tundo'ó nja kundo'ó ne nja'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' na kuu' ne ni natijn tu'un nja ni ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús ndii, ni chichij nja kuenta a. Te kij' sakan' ndii, ni ndujin yatin' un' mii' ka ne yivi' xiin' ne xa in' xini Jesús. ⁴² Te ni ita ni' nja nuu' nja ni sania'á te ni tjanu' Jesús jaan', te iin ndaa' ni nduu' nimá sakuu' nja, te ni xixi inga' tu nja, te ni ka'an inga' tu nja xiin' Ndiosí.

S'o'q ni ndiee' inga' ne in' xini Jesús nja nuu'

⁴³ Te ni nandan' va sakuu' ne jaan', sakan' nja kua'a' va nja nandan' ne yivi' xiin' chuun ka'nu' ni xaa te ni tjanu' Jesús jaan'. ⁴⁴ Te sakuu' ne in' xini Jesús ndii, iin ndaa' va ni nduu' nja, te ni chindjee' ta'an tu nja xiin' nja kumi' nja. ⁴⁵ Ni xiko' nja nu'u' nja xiin' nja kumi' nja, te ni nata'vi' nja xu'un', nja ni ki'in nja xa'a' a, nda'a' sakuu' inga' ne in' xini Jesús saa kuni nuu' i'in nja. ⁴⁶ Te saa kivi' nakaya nja yi'e' yukun' ka'nu' xaka'nu' nja Ndiosí. Te ni xixi inga' nja nja xaxi' xakuua' kuenta Jesús vi'e' nja. Te ni yoo tu nja xaxi' inga' nja nja xa'a' nja va'a kuni nja, te vita kuu' nimá nja kij' xaa' nja nja jaan'. ⁴⁷ Xaka'nu' nja Ndiosí, te va'a va kuni sakuu' ne nuu' jaan' xini nja'a' nja. Te i'in kivi' kua'an ndii, nakaya ka xto'ó e' ne saraku' a nuu' kuachi nja, te nduiin' nja xiin' ne xa nduu' kuenta a jaan'.

3

S'o'q ni xaa a kij' ni sanda'a Pedro iin te kui'e xa'a'

¹ Pedro xiin' Juan ndii, kua'an kaa ra yi'e' yukun' ka'nu' ka un' xakuua', nja nduu' hora nja xi ka'an ne judío xiin' Ndiosí. ² Te iin te kui'e xa'a' ndee ni tuv' ra ndii, saa kivi' kua'an ndjaka nja'a' ne yivi' yi'e' yukun' ka'nu' mii' nani' a yi'e' ndatun'. Chindu'u' nja'a' nja ikan' te kakan' ra xu'un' nuu' ne xka'ndia' kua'an yukun' jaan'. ³ Kij' ni xini ra kuan ko'ni Pedro xiin' Juan nuu' ki'e' yukun' jaan' ndii, ni xa'a' xikan' ra xu'un' nuu' te jaan'. ⁴ Te ni nakoto ndi'e' kaxi' nja'a' uvi' saa' te jaan', te ni ka'an Pedro xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Koto'ni un' nuu' ndu —ni kachi ra.

⁵ Te ni xito ndi'e' kaxi' va te kuni kuvi' jaan' nuu' uvi' saa' te jaan' ndiatu' in' ra nja samani' nja'a' te jaan' nja'a. ⁶ Ndisu ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Koo' xu'un' i te chindjee' i yo'ó. Ndisu chindjee' i yo'ó xiin' nja kumi' i. Xiin' nja ndiee' Jesucristo, nja ni kiee' nuu' Nazaret, kujiin ndichij un' te kaka un' —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni tjin Pedro nda'a' kua'a' te jaan', te ni ndani' nja'a' ra. Te xaka'an e', te ni nako ndiee' xa'a' ra xiin' sukun' xa'a' ra. ⁸ Te iin ni ndondichij tjo' ra. Te ni xa'a' xika' ra. Ikan' te ni skonu' ra xiin' uvi' saa' te jaan' nuu' ki'e' yukun' jaan'. Xika' ra, te kandeta' ra xaka'nu' ra Ndiosí. ⁹ Te ni xini sakuu' ne yivi' saa' xika' ra xiin' saa' xaka'nu' ra Ndiosí. ¹⁰ Te ni nakuni nja'a' nja nja te jaan' nduu' te ni ndu'u' xikan' xu'un' yi'e' yukun' nja nani' yi'e' ndatun'. Te ni nandan' xava'a' nja, te xini ka nja ndee nja kanini nja xa'a' nja ni nda'a' ra jaan'.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' ki'e' yukun' ka'nu'

11 Te n̄i nda'a jaan' ndii, n̄i naqoq̄ r̄a Pedro xiin' Juan. Te sakuu' ne yivi', ne nandan̄i xava'a jaan' ndii, n̄i taxta'an' n̄i a kua'an n̄i a vi'e ndika' xa'a' n̄i a nani' yi'e' Salomón. 12 Te kij' n̄i xini Pedro ne jaan', te n̄i ka'an r̄a xiin' n̄i a ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne Israel, ɔndichun na nandan̄i va ndo' xa'a' n̄i a n̄i xka'ndja kaa'? Te, ɔndichun na xito' ndi'e' ndo' ndu'u ndee naa n̄i a ndiee' mi' ndu, uun n̄i a saxinú va ndu n̄i a kuní Ndiosí na n̄i a xaa sakan', te xika' te kaa'? 13 Ndiosí, n̄i a nduu' xto'q̄ nuu' te xij' yata' e' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob ndii, n̄i a t̄jin ka'nu' a si'e a, n̄i a nduu' Jesús. Te ndo'ó ndii, n̄i a sanakua' n̄i a' a' ndo' nda'a' Pilato, te n̄i a tax̄i ndo' saña' n̄i a' a' r̄a kij' xa n̄i a xindoq̄ nimá r̄a saq̄ r̄a n̄i a jaan'. 14 Ndisu ndo'ó ndii, n̄i a saxiqoq̄ ndo' n̄i a su'un, n̄i a nduu' tu n̄i a xachuun' ndaku jaan', te n̄i a xikan ndo' n̄i a saña' r̄a iin te xa'n̄i' ne yivi'. 15 Te n̄i a xa'n̄i' ndo' n̄i a taxi' kivi' n̄i a' a' jaan', ndisu n̄i a sanatiaku n̄i a' a' Ndiosí tejn ne n̄i a xi'j. Te ndiee' yu'u' ndu'u xa'a' n̄i a jaan'. 16 Te xa'a' n̄i a in̄i ndu xini ndu Jesús na n̄i a sanda'a a xa'a' te yo'q̄. Te xini ndo'ó n̄i a n̄i a nda'a' r̄a, te xini tu n̄i a' a' ndo'. Te xa'a' n̄i a in̄i ndu xini ndu Jesús na n̄i a sanda'a xachi' n̄i a' a' a nuu' sakuu' ndo'ó.

17 'Ne n̄i a n̄i a ta'an' i, vit̄in ndii, xini yu'u' n̄i a n̄i a xaa sa'vi in̄i ndo' n̄i a jaan', te sakan' tu te xixa te kuu' nuu' n̄i a' a' e'. 18 Ndisu xiin' n̄i a n̄i a ndo'q̄ a jaan' n̄i a saxinú Ndiosí n̄i a xa n̄i a ka'an tuni a xta'an', kij' n̄i a saka'an tiakú a sakuu' te n̄i a ka'an tu'un a, n̄i a kun̄i a kundo'q̄ Cristo, n̄i a sakaku yoo'. 19 Xa'a' a jaan' na kuu' n̄i a nam̄a ndo' nimá ndo' xa'a' kuach̄i n̄i a xaa' ndo', te nanduȳ i'in ndo' kuenta Ndiosí, te sandoyo' a kuach̄i ndo'. Sakan' te tax̄i xto'q̄ e' Ndiosí jaan' nandiee' ndo' kij' xaa' kivi' n̄i a n̄i a ch̄ituní a. 20 Te t̄i'vi' tu a Jesucristo nuu' e' saq̄ xa n̄i a ch̄ituní a xa'a' n̄i a jaan' ndee n̄i a nuu'. 21 Te Jesús ndii, kuní a n̄i a kundu'u' a nd̄ivi' ndee ndasaxaa' Ndiosí sakuu' n̄i a yoo saq̄ n̄i a n̄i a saka'an a te n̄i a ka'an tiakú tu'un a xta'an' kivi', te nduu' nd̄it̄ja a. 22 Sakan' tu n̄i a ka'an Moisés xiin' ne xij' yata' e' ndii: "Xto'q̄ e' Ndiosí ndii, s̄akaku' a tejn e' iin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u'. Kun̄i so'q̄ ndo' sakuu' n̄i a ka'an te jaan' xiin' ndo'. 23 Te yoo k̄a k̄andixa' n̄i a ka'an te jaan' ndii, k̄unduuȳ k̄a n̄i a kuenta ne n̄i a' a' e'", n̄i a kach̄i Moisés jaan'.

24 'Sakuu' te n̄i a ka'an tiakú tu'un Ndiosí, n̄i a n̄i a xa'a' a ndee kij' n̄i a xika Samuel ndii, n̄i a ka'an r̄a xa'a' n̄i a xka'ndia kivi' vit̄in. 25 Xa'a' a jaan' na ndo'ó nduu' ne nat̄jin n̄i a va'a, n̄i a n̄i a ka'an te n̄i a ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' xa'a'. Te sakan' tu nat̄jin ndo' kuento n̄i a n̄i a ndoo Ndiosí xiin' te xij' yata' e' Abraham kij' n̄i a ka'an a xiin' r̄a ndii: "Xa'a' n̄i a saq̄ iin s̄jani' xika' un' sañu'u' i sakuu' ne yivi' iin yivi'", n̄i a kach̄i a xiin' r̄a. 26 Te kij' n̄i a sanatiaku Ndiosí si'e a Jesús ndii, xi'na k̄a nuu' ndo'ó n̄i a t̄i'vi' n̄i a' a' a, te sañu'u' n̄i a jaan' ndo'ó, te naqoq̄ ndo' n̄i a n̄i a n̄i a xaa' ndo' —n̄i a kach̄i Pedro.

4

Sq'q̄ n̄i a xaa a kij' n̄i a ka'an Pedro xiin' Juan nuu' te kuu' nuu'

1 Iin' k̄a Pedro xiin' Juan ka'an ndoq̄q̄ r̄a nuu' ne yivi' jaan', ikan' te n̄i a ndekuie' sutu, xiin' te kuu' nuu' nuu' te x̄in', te xito' yukun' ka'nu', te n̄i a ndekuie' tu sava te saduceo. 2 Te xi'é va sakuu' te jaan' xa'a' n̄i a sania'á Pedro xiin' Juan ne yivi', ka'an ndoq̄q̄ r̄a xa'a' n̄i a n̄i a nat̄jaku Jesús, xa'a' a jaan' na nat̄jaku tu yoo'. 3 Te n̄i a t̄jin n̄i a' a' r̄a, te xa'a' a n̄i a xa n̄i a kuqa' kij' sakan' ndii, n̄i a ko'n̄i n̄i a' a' r̄a vi'e kaa te sana'má n̄i a' a' r̄a ndee tuk̄u kivi'.

4 Ndisu kua'a' va ne ni xini so'o tu'un jaan' ndii, ni kandixa' nja a. Te ña mji' ndi'i' te yivi' kuñti' ndii, yatin' u'un mií kuu' ra.

5 Te ñuu Jerusalén ijan' tukü kivi' ndii, ni nakaya' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, 6 xiin' sutu ka'nu', te nani' Anás, xiin' Caifás, xiin' Juan, xiin' Alejandro, xiin' sakuu' sutu te jin kuu' xiin' sakuu' sutu jaan'. 7 Te ni xa'an naka' te xiin' Pedro xiin' Juan, te ni xata ña'a' ra ma'in' te kuu' nuu' jaan'. Te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Yoo ni taxí ndíee' ndo', uun yoo xiin' ña ka'an chuun' ni xaa ndo' ña jaan'? —ni kachí ra.

8 Te chitu' vi' Pedro xiin' ña ndíee' Espíritu Santo, te ni nakujin ra ndii:

—Ndo'ó, te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e', xiin' ndo'ó, te xixa ndii, 9 ndatu'un' ndo' ndu'u vitin xa'a' ña ni xaa ndu ña va'a xa'a' jin te kuni kuví yo'o', te kuní ndo' saa ni xaa a, te ni nda'a ra. 10 Na kundani sakuu' ndo'ó, xiin' sakuu' ne ta'an' e', ne Israel, ña xiin' ña ndíee' Jesucristo, ña ni kíee ñuu Nazaret, ni nda'a te iin' xiin' ndu yo'o'. Te Jesús jaan' ndii, xiin' tu'un yu'u' ndo'ó ni xa'ni' ña'a' te yivi' nuu' krusin, te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí. 11 Te Jesucristo jaan' nduu' yuu' ña ni nakoo ndo'ó, te xa'a vi'e, te yuu' jaan' ni nanduu ña nuu' ña tiin' xa'a' vi'e. 12 Sakan' ña Jesús jaan' kuñti' kuví sakakú yoo' nuu' kuachí e'. Kuachí ndii ni sakuiso' chuun' Ndiosí inga ña kumi' ña ndíee' nuu' ñu'u' jin yivi', te sakakú a yoo' nuu' kuachí e' —ni kachí Pedro.

13 Te ni xini te kuu' nuu' jaan' ña Pedro xiin' Juan ndii, xiin' ña ndjeni ka'an ra, te ni kundani tu ra ña ni sakuuan kua'a' te jaan', te ni kundani tu ra ña te nda'vi so'o nduu' tu ra. Sakan' na kuu' ni nandani xava'a ra, te ni nakuní ra ña te ni xika xiin' Jesús nduu' te jaan'. 14 Te siin' tuku' ndii, ni xini tu ra ña iin' te ni nda'a jaan' xiin' te jaan'. Xa'a' a jaan' na koo' a ni kuví ka'an ra. 15 Xa'a' a jaan' na ni ka'an chuun' te kuu' nuu' jaan', te ni kíee te jaan' vi'e ka'nu' jaan', te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' te kuu' nuu' jaan' 16 ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e' xiin' te yivi' kaá? Sakuu' ne ndíee' ñuu Jerusalén yo'o' xini ña ni xaa xna'a' ra jin chuun ka'nu'. Te kuví ka'an e' ña koo' ña jaan' ni yoo. 17 Ndisu ña kuví saa e' te kiku ka kuento xa'a' ña jaan' ndii, na sayí'vi ña'a' e', te ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ka ra xiin' ña ndíee' Jesús jaan' nuu' ndee jin ne yivi' —ni kachí xiin' ta'an' ra.

18 Te ni kana ña'a' ra, te ni ka'an chuun' ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xa'a' ña ndíee' Jesús, te ni ndee sania'á ka tu ra ne yivi' xa'a' a. 19 Ndisu Pedro xiin' Juan ndii, ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Nakanjini ndo' naa' va'a ka nduu' a nuu' Ndiosí ña kandixa' ndu ña ka'an ndo'ó te sakan' ña ka'an ña jaan'. 20 Sakan' ña ndu'u ndii, kuví vikujin ndu ña ka'an ndu xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' xa'a' ña ni xini so'o ndu —ni kachí ra.

21 Te kii' ni ndi' ni sayí'vi ka ña'a' te jaan' ndii, ni saña' ña'a' ra. Te koo' a ni kuví saa ka ra xiin' te jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' xaka'nu' Ndiosí xa'a' ña ni xka'ndia xiin' te ni kuní kuví jaan'. 22 Kuachí ndii ya'a uvj xiko kuiya ni kumi' te jaan' kii' ni sanda'a ña'a' Ndiosí xiin' chuun ka'nu' jaan'.

Ka'an ne inji xini Jesús xiin' Ndiosí

23 Te kii' ni ndoo ndiká Pedro xiin' Juan ndii, ni xa'an ra mií ndíee' ne inji inga' xini Jesús xiin' ra, te ni ka'an ra xiin' ne jaan' sakuu' ña ni ka'an

sutʉ kuu' nuu' xiin' ña ni ka'an te xixa nuu' ñuu jaan' xiin' ra. ²⁴ Te kij' ni xini so'o ne jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni ka'an ti'vi nja xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'o ndu, ña xa'ndia chuun' nuu' sakuu' ña yoo, yo'ó nduu' ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u', xiin' mjin' ka'nu', xiin' sakuu' ña kumi' ña jaan'.

²⁵ Xiin' ña ndjee' Espiritu Santo ni saka'an yo'ó David, te xij' yata' ndu, te ni xika nuu' nuu' un' kij' ni ka'an ra ndii:

¿Ndichun na xi'é ne yivi' jin yivi' xini nja Ndiosí?

¿Te ndichun tu na chituni saka nja kuento nja, te kunta'an' nja xiin' a?

²⁶ Te sakuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu' jin yivi',

xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ndii,

nakata' siki' ra kuento ra, te xatei' ra nuu' xto'o e' Ndiosí,

te xatei' tu ra nuu' Cristo, ña nduu' kuenta a.

Ni kachj David jaan'.

²⁷ Sakan' ña ña ndixa xna'a nduu' a ndii, ni ndujin Herodes xiin' Poncio Pilato, xiin' ne ta'an' ndu, ne Israel, xiin' ne tuku' ñuu yo'o', te ni xa'ni' nja Jesús si'e un', ña su'un, ña xika' nuu' nuu' un', ña ni sakuiso' chuun' un'.

²⁸ Te xiin' ña ni xa'a ne jaan', saxinu' yo'ó ña xa ni chituni mji' un'

ndee ña nuu' xiin' ña ndjee' un' ña ko'o a. ²⁹ Te vitin, xto'o ndu, ko'o un'

ña ni ka'an xatu va ra xiin' ndu, te taxj un' ndjee' ndu, ne xika' nuu' nuu'

un', te kuan yi'vi ndu te ka'an ndu xa'a' un' nuu' ne yivi'. ³⁰ Te ti'vi un' ña

ndjee' un' te sanda'a un' ne kuni kuvj, te saa tu un' chupun ka'nu' xiin' ña

nandanj ne yivi', te xiin' ña ndjee' si'e un' Jesús, ña su'un, saa un' sakuu'

ña jaan' —ni kachj nja.

³¹ Te kij' ndij' ni ka'an nja xiin' Ndiosí ndii, ni taan mii' ndiee' nja jaan'.

Te ni chitu' nimá sakuu' nja xiin' Espiritu Santo. Te ni ka'an nja tu'un

Ndiosí xiin' ña ndjeni nuu' ne yivi'.

Jin ndaa' nimá ne inji xini Jesús

³² Te sakuu' ne inji xini Jesús xiin' e' ndii, jin ndaa' nduu' nimá nja, te jin

ndaa' tu xanini nja. Te ndee jin nja xanini ña ña'a ña kumi' nja ndii, ña'a

mji' kuiti' nja nduu' a. Süu' jaan' ndii ña'a sakuu' nja nduu' a. ³³ Te te ni

tjanu' xto'o e' Jesús ndii, xiin' kua'a' ka ña ndjee' ndiee' yu'u' ra xa'a' ña

ni natjaku a. Te chindiee' va Ndiosí sakuu' ne jaan'. ³⁴ Te ko'o' ndee jin ne

ndo'o' xa'a' ña'a tejin nja, sakan' ña ne yoo jin uvj ta'an vi'e, uun ne yoo

ñu'u' ndii, ni xjko' nja a, te ni taxj nja xu'un' ³⁵ nda'a' te ni tjanu' Jesús

jaan', te nata'vi' ra a saa kuu' a kuni nuu' j'in ne ndo'o' xa'a' ña'a.

³⁶ Jin te nani' José, te ni tuvi nuu' ñu'u' Chipre, te nduu' sjani' xika' Levi

ndii, ni chindu'u' tu te ni tjanu' Jesús kivi' ra Bernabé, te ña jaan' kuni

kachj a te xandieni ne yivi'. ³⁷ Te jaan' ndii, ni kumi' ra jin ñu'u', te ni

xjko' ra a, te ni taxj ra xu'un' a jaan' nda'a' te ni tjanu' Jesús.

5

So'o ni xa'a a kij' ni xika Ananías xiin' Safira kuni xa'an' nja ne inji xini Jesús

¹ Ni yoo jin te yivi', te ni nani' Ananías, te jaan' xiin' ña' si'i' ra Safira

ndii, ni xjko' nja jin ñu'u' nja, ² ndisu ni nakata nja kuento nja, te ni ndoo

nja xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in nja xa'a' ñu'u' jaan', te ni kixin ndjaka ra

chaa' kuiti' xu'un' jaan' nda'a' te ni tjanu' Jesús. ³ Te ni ka'an Pedro xiin'

ra ndii:

—Ananías, ¿ndichun na ni taxj un' ni sakuu' ña ndiva'a nimá un', te ni

ka'an un' tun vixi nuu' Espiritu Santo, te ni ndoo un' xiin' chaa' xu'un' ña

nj kji'in un' xa'a' ñu'u' un'? ⁴ Kij' tia'an xjko' un' ñu'u' jaan' ndii, ña'a mji' un' nj nduu a, te kij' nj xjko' un' un' ndii, ña'a mji' tu un' nj nduu xu'un' ña nj kji'in un' xa'a' a. ¿Ndichun na nj xaa un' ña jaan'? Süu' nuu' te yivi' kujti' nj ka'an un' tun vixi jaan', süu' jaan' ndii ndee nuu' Ndiosi nj ka'an un' ña jaan' —nj kachi Pedro.

⁵ Te kij' nj xini so'o Ananias tu'un jaan' ndii, nj nduva ra ñu'u', te jin nj xi'i tjo' ra. Te nj yi'vi xava'a sakuu' ne nj xini kuento xa'a' ña nj ndo'o te jaan'. ⁶ Sakan' te nj kuyatin ndia'vi' te sava, te nj tisuku' ra toto ñu'u' nde'i Ananias jaan', te nj xa'an' chinaa ña'a' ra tixin yavi ndii.

⁷ Xa nj xka'ndia yatin' unj ta'an hora, te nj ki'vi ña' si'i Ananias jkan'. Te ña' jaan' ndii, xini a' ndee ña nj xka'ndia jkan'. ⁸ Sakan' te nj ndatu'un' ña'a' Pedro ndii:

—¿Ñaa so'o kujti' kuu' xu'un' ña nj kji'in ndo' xa'a' ñu'u' ndo'? Nakujin un' —nj kachi ra.

Te nj ka'an a' ndii:

—Uun ndo'. Sakan' kujti' kuu' a —nj kachi a'.

⁹ Te nj ka'an Pedro xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na nj naqata ndo' kuento ndo' te koto kua'a ndo' Espiritu xto'o e'? Ñaa', koto un', xa kuaxi te nj xa'an naqatan' ji' un', te vitin ndii, ku'un naqatan' tu ra yo'o —nj kachi ra.

¹⁰ Xa numi' sakan', te nj nduva a' ñu'u', te jin nj xi'i tjo' a' xa'a' Pedro mii' iin' ra jaan'. Te kij' nj ko'ni te sava jaan' ndii, xa nj xi'i a'. Sakan' na nj na'in ña'a' ra, te nj xa'an naqatan' ña'a' ra xiin' a' mii' naa ñu'u' nde'i ji' a'. ¹¹ Xa'a' a' jaan' na sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne nj xini kuento xa'a' sakuu' ña nj xka'ndia jaan' ndii, nj yi'vi xava'a nja.

So'o nj xaa a kij' nj sanda'a te nj tjanu' Jesús inga ne kuni kuvj

¹² Te xiin' kua'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandanj nj sanda'a te nj tjanu' Jesús jaan' ne yivi' ñuu jaan'. Te sakuu' ne inj xini Jesús ndii, nakaya te nakaya nja vi'e kandika xa'a' ña nani' yi'e' Salomón. ¹³ Te tuku ne yivi' ndii, ndee jin nja nj kunj ndujin xiin' ne ndikun jchi' Jesús xiin' e'. Ndisu ne ñuu jaan' ndii, nj ka'an va'a xava'a nja xa'a' ne jaan'. ¹⁴ Te ne inj xini xto'o e' ndii, so'o kuu' kua'a' ka ne yivi' nduiin' xiin' nja j'in kivi' kua'an, so'o tiaa nj so'o ña'a' nj. ¹⁵ Te ndee ne kuni kuvj nj tava' nja, te nj tandjee ña'a' nja ya'ya nuu' tun' xto xiin' nuu' yivi'. Sakan' te kij' xka'ndia Pedro ndii, tondia na tee' kunda'vi kujti' ra sava ne jaan' te nda'a nja. ¹⁶ Te ndee ne ndiee' ñuu ña ñu'u' yatun ñuu Jerusalén ndii, kua'a' nja nj kixin xiin' ne kuni kuvj xiin' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, te nj nda'a sakuu' ne jaan'.

So'o nj xaa a kij' nj ñu'u' te nj tjanu' Jesús vi'e kaa

¹⁷ Sakan' te sutu ka'nu' xiin' sakuu' te ndiee' inga' xiin' ra, te nduu' jin ti'vi te ndikun ña sania'a te saduceo ndii, nj xakuiñu va' ra te nj tjanu' Jesús xa'a' ña ndikun ña'a' kua'a' ne yivi'. ¹⁸ Sakan' na kuii' nj ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra, te nj xa'an tin te jaan' te nj tjanu' Jesús, te nj ko'ni ña'a' ra vi'e kaa. ¹⁹ Ndisu jin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosi ndii, nj nunia' a yi'e' vi'e kaa jaan' ñuu, te nj tava' ña'a' a, te nj ka'an a xiin' ra ndii:

²⁰ —Kua'an ndo' nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ka'an ndoso' ndo' nuu' ne yivi' xa'a' sakuu' tu'un yo'o', ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' —nj kachi a.

²¹ Sakan' na ni saxinu ra saa nii' ni xini so' o ra, te nja'a va kuaxi kitu' kivi' jaan' ndii, ni ko' ni ra nuu' ki'e yukun' ka' nu' jaan', te ni xa'a' sania'a ra ne yivi'.

Te ni ndekuje sutu ka' nu' xiin' te ndiee' inga' xiin' ra, te ni nakanã ra sakuu' te kuu' nuu' xiin' ra xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne Israel. Te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra ñã ku'un ra vi'e kaã naka ra te ni tãanu' Jesús jaan', te kixin ndiãka ñã'a' ra ikan'. ²² Ndisu kij' ni xaa ra vi'e kaã ndii, kô'o' ka te jaan' ñu'u' ikan'. Sakan' te ni nandiko' ra, te ni ka'an ra ndii:

²³ —Kij' ni xaa ndu vi'e kaã ndii, ndasi kutu' a, te ita' te xito' yi'e'. Ndisu kij' ni nunia' ndu a ndii, kô'o' ka ra ñu'u' —ni kachi ra.

²⁴ Kij' ni xini so' o sutu ka' nu' jaan', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun', xiin' sutu kuu' nuu' ñã jaan' ndii, ni ndi' ni va ra, te ni ndatu'un' ta'an' ra saa xka'ndia ñã jaan' nuu' ku'un e'. ²⁵ Ndisu sakan' te ni xaa jin te yivi', te ni ka'an ra ndii:

—Koto' ndo', te yivi', te ni tãan' ndo' vi'e kaã ndii, nuu' ki'e yukun' ndiee' ra sania'a ra ne yivi' —ni kachi ra.

²⁶ Sakan' te ni xa'an te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' xiin' nda'a' xa'a' ra, te ni naka ñã'a' ra xiin' ñã manj', sakan' ñã yi'vi ra kuun yuu' ñã'a' ne yivi'. ²⁷ Te kij' ni xaa ra xiin' te jaan' ndii, ni saxka'ndia ñã'a' ra nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni ka'an sutu ka' nu' xiin' ra ndii:

²⁸ —Xa ni ka'an chuun' ndiee' va ndu xiin' ndo' ñã ka'an ndoso' ka ndo' xiin' ñã ndjee' te yivi' jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu ndo'o' ndii, xa ni chitu' vi' ñuu' Jerusalén yo'o' ni xaa ndo' xiin' ñã sania'a ndo' xa'a' te jaan', te satavi kuachi tu ndo' ndu'u' xa'a' ñã ni xi'i ra —ni kachi ra.

²⁹ Te ni nakujin Pedro xiin' jnga te ni tãanu' Jesús ndii:

—Kunã a ñã xi'na ka Ndiosi kandixa' ndu te sakan' te yivi'. ³⁰ Te Jesús ndii, ni xa'ni' ñã'a' ndo' kij' ni xikan ndo' ñã kaxaxko' ñã'a' te yivi' nuu' jin krusin'. Ndisu Ndiosi, ñã ni xaka'nu' ne xij' yata' e' ndii, ni sanatiaku ñã'a' a. ³¹ Te xiin' ndjee' Ndiosi ni tjin ka'nu' a Jesús jaan', te ni chindu'u' ñã'a' a nda'a' kua'a' a, te nduu' ñã jaan' ñã kuu' nuu', te nduu' tu a ñã sakakú yoo' nuu' kuachi e', te nama ne ta'an' e', ne Israel, nimã nja' xa'a' kuachi ñã xaa' nja, te saa nja ñã kunã Ndiosi, te koo' ka'nu' ini a xa'a' nja. ³² Te ndu'u' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' ñã ni ndo'o' ñã jaan', te ndiee' yu'u' tu Espiritu Santo, ñã ni taxj Ndiosi naã nimã ne kandixa' ñã'a', xa'a' ñã jaan' —ni kachi Pedro.

³³ Te kij' ni xini so' o te kuu' nuu' jaan' ñã jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra ndee ni kunj ra ka'ni' ñã'a' ra. ³⁴ Sakan' te ni ndondichj jin te fariseo, te nani' Gamaliel, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosi. Te ni ka'an chuun' ra ñã tava' te yivi' te jaan' ki'e jin xa'a'. Te Gamaliel jaan' ndii, xito' ka'nu' va ñã'a' sakuu' ne ñuu' jaan'. ³⁵ Te ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Te ta'an' j, te Israel, koto' va ndo' ndee ñã saa ndo' xiin' te yivi' kaa'.

³⁶ Kuachi ndii ni yoo jin te ni nani' Teudas xtã'an', te ni ka'an ñã nduu' ra jin te ka'nu'. Te ni ndujin yatin' kumi' ciento te yivi' xiin' ra. Ndisu kij' ni xa'ni' ñã'a' te yivi' ndii, ni kiku sakuu' te ndikun ñã sania'a ra, te xa' ikan' ni ndi'j ndoo ra. ³⁷ Te kij' ni ya'a ñã jaan', te ni nutã Judas, te ni kjee ñu'u' Galilea, kivi' ñã nakoso' ne yivi' xaa' te xa'ndia chuun'. Te kua'a' ne yivi' ni ndujin tu xiin' te jaan', te ni xa'ni' tu te yivi' te jaan', te ni kiku ndoo sakuu' ne ni ndujin xiin' ra, te xa' ikan' ni ndi'j ndoo tu ne jaan'. ³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an j xiin' ndo' vjtin ndii, sãtaña'a' ka ndo' te yivi' kaa', te na koo' mji' ra sakan'. Sakan' ñã naa' ñã ni tuvj xini' te yivi' nduu' ñã sania'a ra un naa' kuenta te yivi' tu nduu' ñã xaa' ra ndii, ndoñu'u' a. ³⁹ Ndisu

naa' kuenta Ndiosí nduu' a ndii, küvî sandoñu'u' ndo' a, te xiin' Ndiosí kuenta'an' tu ndo' naa' sakan' —ñî kachî ra.

⁴⁰ Te ñî natîjn te xa'ndia chuun' jaan' ña ñî ka'an ra. Sakan' te ñî kana ra te ñî tjanu' Jesús jaan', te ñî sukü' jin' ña'a' te yivi', te ñî ka'an chuun' tu ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xiin' ña ndjee' Jesús, ikan' te ñî sandoó ndiká ña'a' ra.

⁴¹ Te ñî tjanu' Jesús jaan' ndii, va'a va kuni ra ñî kije ra nuu' te xa'ndia chuun' jaan' kua'an ra, sakan' ña ñî xata'an nuu' Ndiosí ña kundoo' na ra xa'a' a ña inî ra xini ra Jesús. ⁴² Te saa kivi' ñî sania'á ra naa kuu' nuu' ki'e yukun' ka'nu', xiin' naa kuu' vi'e ne yivi' ne kuu' mii', sakan' ña ñî nakoó ra ña ka'an ndoso' ra ña Jesús nduu' ña ñî ti'vi' Ndiosí sakahú yoo'.

6

Nakaxin ne nduu' kuenta Jesús uxá ta'an te chindjee' ta'an xiin' te ñî tjanu' a

¹ Te kii' sakan' ndii, xa'a' a ña so'o kuu' kua'a' ka ne nduu' kuenta Jesús ndii, ñî xa'a' ka'an kuachî ne judío, ne ka'an tu'un griego, xata' ne judío, ne ka'an tu'un hebreo, sakan' ña ne kuaan', ne nduu' kuenta ne griego jaan' ndii, ñî natîjn xaluvî ña ña xaxi' saa kivi' saa xata'an natîjn ña, kachi ña. ² Xa'a' a jaan' na ñî nakaya te uxî uvi, te ñî tjanu' Jesús, sakuu' ne nduu' tu kuenta a. Te ñî ka'an ra xiin' ña ndii:

—Vá'a yoo a ña nakoo' ndu ña sania'á ndu tu'un Ndiosí, te xaxa' ndu ña'a. ³ Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na nakaxin ndo' uxá ta'an te yivi' tejn ndo'. Te jaan' ndii, kuni a ña nduu' ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuni tu a ña chitu' vi' nimá ra xiin' Espíritu Santo, xiin' ña xini tuní. Sakan' te sakuiso' chuun' ña'a' e' nuu' chuun' jaan'. ⁴ Sakan' te nakoó ndu ña ka'an ndu xiin' Ndiosí ñî ndee' chuun' nuu' a ña ka'an ndoso' ndu xa'a' Jesús —ñî kachî ra.

⁵ Te ñî nakuitá kuento sakuu' ne yivi' jaan' xiin' ña ñî ka'an te jaan', te ñî nakaxin ña Esteban, te jaan' ndii, jin te inî xava'a xini Jesús nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espíritu Santo. Te ñî nakaxin tu ña Felipe, xiin' Prócoro, xiin' Nicanor, xiin' Timón, xiin' Parmena, xiin' jin te ñî kije ñuu Antioquía, te nani' Nicolás. (Te jaan' ndii, xa ñî kandixa' ra Ndiosí, ña kandixa' te judío.) ⁶ Sakan' te ñî xata' ña te uxá ta'an jaan' nuu' te ñî tjanu' Jesús, te ñî ka'an te jaan' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' te uxá ta'an jaan', ndi' jaan' te ñî tandjee ra nda'a' ra xini' te jaan' sakuiso' chuun' ña'a' ra.

⁷ Te tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, so'o kiku' kua'a' ka a, te ne nduu' kuenta Jesús ndii, so'o nduu' kua'a' ya'a ka ña ñuu' Jerusalén jaan'. Te ndee' sutu ndii, kua'a' ya'a tu te jaan' ñî kandixa' ña ndixa' xa'a' Jesús.

So'o ñî xaxá a kii' ñî tîjn te yivi' Esteban

⁸ Te Esteban jaan' ndii, ñî chindjee' kua'a' va ña'a' Ndiosí, sakan' ña ñî taxî a ndjee' ra, te saa ra kua'a' ña nandanî ne yivi', xiin' chuun' ka'nu' tejn ña. ⁹ Sakan' te sava te nakayá jin vi'e ña nani' te xika' ndiká, te ñî kije ñuu Cirene, xiin' ñuu Alejandría, xiin' ñuu Cilicia, xiin' nuu' ñu'u' Asia ndii, ñî xa'a' kani' ta'an' kuento ra xiin' Esteban jaan'. ¹⁰ Ndisu ñî kundjee' ra kani' ta'an' ra kuento xiin' Esteban jaan', sakan' ña te jaan' ndii, xiin' ña xini tuní ña taxi' Espíritu Santo ka'an ra. ¹¹ Sakan' na ñî taxî te jaan' xu'un' nda'a' ndia'vi' te yivi', te ka'an ra ña ñî xini so'o ra kanja'a Esteban jaan' xa'a' Moisés xiin' xa'a' Ndiosí. ¹² Te xiin' ña jaan' ñî

sanasaá' te jaan' te ñuu jaan'. Te ni sanasaá' tu ra te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí. Xa'a' a jaan' na ni tijn te yivi' Esteban, te ni xa'an ndiaka ña'a' ra mii' nakaya te xixa kuu' nuu' jaan'. ¹³ Te ni kana ra te ka'an tun vixi jaan', te ni ka'an te jaan' ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, xikuiin ra ña kanija'a ra xa'a' yukun' su'un yo'o', te kanija'a tu ra xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. ¹⁴ Ni xinjí so'o ndu ka'an ra ña Jesús, te ni kjeje ñuu Nazaret ndii, sandoñu'u' ra yukun' yo'o', te nama tu ra ña xi xaá e', ña ni sayá'a Moisés nda'a' e' —ni kachi ra.

¹⁵ Te sakuu' te kuu' nuu', te ndiee' jaan' ndii, ni xinjí ra ña nuu' Esteban ndii, ndee naa kaa' nuu' jin ángele kaa' a.

7

Sq'o ni naka'an Esteban xa'a' ra nuu' te kuu' nuu'

¹ Te ni ndatu'un' sutu ka'nu' Esteban ndii:

—¿Ñáá ña ndixa nduu' ña ka'an te yivi' kaa' xa'a' un'? —ni kachi ra.

² Te ni nakujin Esteban ndii:

—Te yivi', ñani j, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' ñuu ndii, kunjí so'o ndo' ña ka'an j xiin' ndo'. Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, ni tuví a nuu' te xijí yata' e' Abraham kij' ndu'u' ka ra ñu'u' Mesopotamia, ña kuni ka kundu'u' ra ñuu Harán. ³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kuan ketá ñuu un' tejn ne jin kuu' xiin' un', te ku'un kundu'u' un' nuu' ñu'u' ña nia'a j yo'ó”, ni kachi a.

⁴ ‘Sakan' te ni ketá ra nuu' ñu'u' ne Caldeo te kua'an kundu'u' ra ñuu Harán jaan'. Ni ya'a ña ni xijí yuva' ra, te ni sayá'a ña'a' Ndiosí ñuu mii' ndiee' ndo' yo'o' vitin. ⁵ Ndisu ni taxí Ndiosí ndee tikun' ñu'u' jaan' kunduu ña'a' ra. Te ndii ni taxí a kuento a ña taxí ña'a' a nda'a' ra xiin' nda'a' si'e ra xiin' nda'a' sjani' xika' ra, tee' ndee kōo' si'e ra kij' sakan'. ⁶ Ni ka'an Ndiosí xiin' ra ña kunduu ne sjani' xika' ra ne ndiva'a, te kundjeje ña nuu' ñu'u' tuku ne yivi'. Te kunduu tu ña ne viku'un kaka nuu' nuu' ne yivi' jkan'. Te mii' kuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' jaan' xiin' ña nii' kumi' ciento kuiya. ⁷ Te ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: “Ndisu mii' yu'u katun' ne ñuu jaan', ne viko ni'i' ne kunduu sjani' xika' un' jaan'. Ndi' j xka'ndia ña jaan', te kjeje ña ñuu jaan', te saka'nu' ña yu'u yo'o'”, ni kachi a.

⁸ ‘Te ni taxí tu Ndiosí चुण nuu' Abraham ña kua'a tunj jin' sakuu' te sjani' xika' ra jaan', ña nia'a ña ni ndoq Ndiosí kuento a xiin' ra. Sakan' na kuu' kij' ni tuví si'e ra Isaac ndii, ni xa'a' ra tunj jin' te jaan' kij' ni xka'ndia unja kiví' ña ni tuví ra. Te sakan' tu ni xaa Isaac jaan' xiin' si'e ra Jacob. Te sakan' tu ni xaa Jacob jaan' xiin' si'e ra, te uxí uví, te xijí yata' yoo', te Israel.

⁹ ‘Te xa'a' a ña ndasi' nuu' te xijí yata' e' jaan' ndii, ni xiko' ra ñani mii' ra, te ni nani' José, te ku'un te jaan' kunaá ra sachuun' ra nuu' te ñuu Egipto. Ndisu Ndiosí ndii, ni yoo a xiin' José jaan', ¹⁰ te ni sakakú ña'a' a nuu' sakuu' ña ni ndo'o' ra. Te ni taxí a ña xini tuní ra nuu' Faraón, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Egipto jaan', te va'a tu kuni ra xini ra José. Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Faraón nuu' sakuu' ne ñuu Egipto xiin' nuu' sakuu' ña nduu' kuenta ra.

¹¹ ‘Te ni yoo va sqo kanii' ñu'u' Egipto xiin' kanii' ñu'u' Canaán kij' sakan'. Sakan' na ni ndo'o' xava'a ne ñuu jaan'. Te ni kuví kijin ne xijí yata' e' ña xaxi'. ¹² Te kij' ni xinjí Jacob jaan' kuento ña yoo ndikin' trigo ñuu Egipto ndii, ni tiví' ra si'e ra, te xijí yata' e', jichi' ña nuu' ñuu jaan'.

¹³ Te kij' ni tiví' ña'a' ra jichi' ña uví ndii, ni satuví xiin' mii' José nuu'

ñan̄i ra. Sakan' te ni kundani Faraón jaan' yoo nduu' ne jin kuu' xiin' José jaan'. ¹⁴ Sakan' te ni nakana José Jacob yuva' ra xiin' sakuu' ne jin kuu' xiin' ra ña ku'un kundije n̄a ikan'. Te ña sakuu' n̄a ndii, un̄i x̄iko xa'un ni kuu n̄a. ¹⁵ Sakan' te ni nakaa' Jacob jaan' ñu'u' Egipto ni ndu'u' ra, te ikan' ni xi'i ra, te ikan' ni xi'i tu te xii' yata' e'. ¹⁶ Te iki' Jacob jaan' xiin' iki' José ndii, ñuu Siquem ni xa'an nataan' ra a yavi ndii mii' ni sata' Abraham nuu' si'e te nani' Hamor ñuu Siquem jaan'.

¹⁷ Te kij' xa kuyatin' kivi' ña saxinu Ndiosi kuento a ña ni taxi a nuu' Abraham jaan' ndii, ni kuu kua'a' va ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto jaan'. ¹⁸ Te kij' sakan' ndii, ni na'in chuun' jin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te xaa' nuu' ñu'u' Egipto. Te te jaan' ndii, xini ra xa'a' ña va'a ña ni xaa José jaan' xa'a' ne ñuu ra. ¹⁹ Te jaan' ndii, ni xini xa'an' ra ne xii' yata' e' jaan' te mii' ni kuu ra xiin' n̄a. Te ni t̄iin u'vi tu ra ne jaan' ña nakoo n̄a te kuali' si'e n̄a, te sakan' tuvi, te kuv̄i ra.

²⁰ Te kivi' jaan' ni kaku tu Moisés. Te ni xini Ndiosi ña jin te kuañu'u luj va kaa' ni nduu' ra. Te ni x̄ito ña'a' yuva' si'i' ra nii' un̄i ta'an yoo'. ²¹ Te kij' ni nakoo ña'a' n̄a ndii, ni na'in ña'a' ña' si'e Faraón jaan', te ni sakuanu' ña'a' a' ndeē naa si'e mii' a'. ²² Te ni sakuaan Moisés jaan' sakuu' ña xini tuni ne Egipto, xa'a' a jaan' na te koo' chukuu' va xiin' kuento ni nduu' ra, te sakan' tu xiin' chuun' ña xaa' ra.

²³ Kij' ni xinu ra uvi x̄iko kuiya ndii, ni saka'an a nimá ra ku'un ndi'e' ra mii' ndiee' ne jin kuu' xiin' ra, ne Israel. ²⁴ Te kij' ni xini ra satuxu'vi jin te Egipto jaan' jin te jin kuu' xiin' ra ndii, ni naka'an ra xa'a' te jaan', te ni sandutu' ra kuenta xa'a' te jaan' ni xa'ni' ra te Egipto jaan'. ²⁵ Te ni xan̄ini Moisés ña kundani ne ta'an' ra jaan' ña ni t̄i'vi' ña'a' Ndiosi, te sakaku a ne jaan' nda'a' te Egipto jaan' saa ra. Ndisu ni kundani n̄a ña jaan'. ²⁶ Te tuk̄u kivi' ndii, ni xini Moisés kuenta'an' uvi ta'an te ta'an' ra jaan'. Te ni xika ra sanako ra te jaan' ña man̄i' ka'an ra ndii: "Te yivi', ndo'ó ndii, jin ndaa' ichi' nduu' ndo', te va'a satuxu'vi ta'an' ndo'", ni kachi ra. ²⁷ Sakan' te ni ch̄inda'a' te satuxu'vi tuk̄u te ta'an' ra jaan' Moisés ka'an ra ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te xa'ndia kuachi nuu' ndu? ²⁸ ¿Te'e' kuni ka'ni' un' yu'u ndeē naa ni xa'ni' un' te Egipto iku ni?", ni kachi ra. ²⁹ Te kij' ni xini so'q Moisés ña jaan' ndii, ni xinu ra kua'an kunduu' ra nuu' ñu'u' ña nani' Madián ndeē naa te tuku'. Te ikan' ni yoo uvi ta'an si'e ra.

³⁰ Te kij' ni xka'ndia uvi x̄iko kuiya ndii, ni tuvi jin ángele nuu' ra tejin j̄ñu', ña ndatin, jin xaan' mii' ichi kaa' yat̄in iku' ña nani' Sinai. ³¹ Sakan' te ni nandan̄i va Moisés kij' ni xini ra ña xixi j̄ñu' jaan', te kij' ni kuyat̄in ka ra te kun̄i va'a ra ña jaan' ndii, ni xini so'q ra tach̄i' xto'q e' Ndiosi ka'an a xiin' ra ndii: ³² "Yu'u nduu' Ndiosi, ña ni xaka'nu' te xii' yata' un'. Yu'u nduu' Ndiosi Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosi Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosi Jacob", ni kachi a. Te Moisés ndii, kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni kundjeni ra koto ra mii' ni kixin tach̄i' yu'u' jaan'. ³³ Te ni ka'an xto'q e' xiin' ra ndii: "Tava' un' ndixan' xa'a' un', sakan' ña ñu'u' mii' iin' un' ñaa' ndii, ñu'u' su'un nduu' a. ³⁴ Xa ni xini j̄ saa sando'o' u'vi ne Egipto, ne ta'an' un', ne nduu' kuenta j. Te xa ni xini so'q tu j̄ ña tana' n̄a. Xa'a' a jaan' un' ni n̄u j̄ te sakaku ña'a' j. Te v̄itin ndii, n̄a'a yo'o', te t̄i'vi' j̄ yo'ó ñu'u' Egipto jaan'", ni kachi a xiin' ra.

³⁵ Te xa Moisés jaan' nduu' te ni saxiyo ne ta'an' e' jaan' kij' ni ka'an n̄a ndii: "¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu,

te kundu'u tu'un te ka'ndia kuachi nuu' ndu?', ni kachi nja. Sava ni te jaan' nduu' te ni tjanu' Ndiosí, te kundu'u ra te xa'ndia chuun' nuu' nja, te kundu'u tu' ra te sakakú ña'a' nda'a' ne Egipto jaan'. Te xiin' ña ndjee' ángele, ña ni tuví tein iñu' ña ndatin jaan', ni saxinu' ra chuun' jaan'. ³⁶ Te Moisés jaan' tu' nduu' te ni tava' ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto. Te kii' tava' ña'a' ra ndii, ni xaa' ra ña nandaní ne yivi', te ni xaa' tu' ra chuun' ka'nu'. Te ni xaa' tu' ra a kii' ni xka'ndia nja miní ña nani' miní kua'a. Te ni xaa' tu' ra ña jaan' nii' uví xiko kuiya kii' ni xika nja mii' ichi kaa'. ³⁷ Te Moisés jaan' tu' nduu' te ni ka'an xiin' ne ta'an' e', ne Israel ndii: "Mji' Ndiosí saa sakan', te ketá jin te ka'an tiakú tu'un a ndee' naa yu'u' tein ne ta'an' ndo'. Kunj s'o' ndo' ña ka'an te jaan'", ni kachi ra. ³⁸ Te kii' ni yoo' ne ta'an' e', ne Israel, mii' ichi kaa' ndii, Moisés jaan' nduu' tu' te ni xikui' ni xa'a' nja nuu' ángele, ña ni ka'an a xiin' ra iku' ña nani' Sinaí. Te te jaan' ni nduu' tu' te ni natin tu'un ña taxi' kivi' ñuu' e', te saya'a' ra a nuu' yoo'.

³⁹ 'Ndisu' ne ta'an' e' jaan' ndii, ni kunj nja taxi' s'o' nja ña ni ka'an ra. Süu' jaan' ndii ni saxioo' ña'a' nja. Te ni ka'an va' nimá nja nandjiko' nja ñuu' Egipto. ⁴⁰ Te ni ka'an nja xiin' Aarón ndii: "Va'a' ka' kasa'a' un' ndiosí, ña ki'in' ichi' nuu' e' te koto a yoo'. Sakan' ña xini' e' yoo' nduu' a ni ndo'o Moisés, te ni tava' yoo' nuu' ñu'u' Egipto", ni kachi nja. ⁴¹ Sakan' te ni xa'a' nja jin ña kaa' ndee' naa sindiki' lulu, te ni nasoko' nja kiti' nuu' a. Sakan' te ni xa'a' nja jin viko' xa'a' ña ni xa'a' xiin' nda'a' nja jaan'. ⁴² Xa'a' a jaan' na ni nakoo' ña'a' Ndiosí xata' a te saka'nu' nja tiuun' ndiee' ndivi', naa yoso' ña ni ke'j te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii: Ne vi'e' Israel,

süu' nuu' yu'u' ni nasoko' ndo' kiti' sana' ndo',
te ni ndee' süu' nuu' yu'u' tu' ni taxi' ndo' tumaní' nii' uví xiko kuiya
kii' ni xika' ndo' mii' ichi kaa'.

⁴³ Süu' jaan' ndii ni ndiso' ndo' vi'e' toto' xa'a' ndiosí saka, ña nani' Moloc, xiin' xa'a' ndiosí saka, ña nduu' tiuun', ña nani' Refán, ña ni xa'a' ndo', te saka'nu' ndo' a. Xa'a' a jaan' na katia' xika' i' ndo'ó ndee' ndoso' ka' nuu' ñuu' Babilonia. Sakan' yoso' a.

⁴⁴ "Te ne xii' yata' e' jaan' ndii, ni kumi' nja jin vi'e' toto' mii' nia'a' Ndiosí ña yoo' a xiin' nja. Te ni xa'a' Moisés vi'e' jaan' saa' nii' ni xini' ra kii' ni sanía'a' ña'a' Ndiosí nuu' ra. ⁴⁵ Te ne xii' yata' e' ndii, ni natin nja vi'e' toto' jaan' nda'a' ne yata' nja, te ni ko'ni nja xiin' a ñu'u' ne tuku' kii' ni nduu' Josué te xa'ndia chuun' nuu' nja. Kii' ni ko'ni nja nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni tava' Ndiosí ne ni ndiee' ikan' nuu' ne xii' yata' e' jaan'. Te ikan' ni ita' vi'e' toto' jaan' ndee' kii' ni xika' David. ⁴⁶ Te David jaan' ndii, va'a' kuni Ndiosí xini' ña'a' a, te ni xikan' ra ña ndei' nuu' a, te kasa'a' ra jin vi'e' mii' kundu'u' Ndiosí, mii' saka'nu' ña'a' te xii' yata' e' Jacob. ⁴⁷ Ndisu' si'e' ra Salomón ni nduu' te ni xa'a' vi'e' jaan'.

⁴⁸ 'Ndee' saa' ka' ni ndii, ndü'u' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', vi'e' ña xa'a' te yivi', naa ni saka'an' a te ni ka'an tiakú tu'un a ndii:

⁴⁹ Ndivi' nduu' te' chie' ka'nu' mii' ndu'u' i' xa'ndia chuun' i.
Te nuu' ñu'u' jin yivi' nduu' mii' ita' xa'a' i.

¿Ndee nuu' vi'e' kuví kasa'a' ndo'ó kundu'u' yu'u'?, kachi xto'o' e'.
Uun' ndee' xaan' mii' ñandiee' i' kuví kasa'a' ndo'.

⁵⁰ ¿Ñáa' süu' yu'u' ni xa'a' sakuu' ña yoo'?

Ni kachi a —ni kachi Esteban.

⁵¹ Te n̄i ka'an k̄a r̄a ndii:

—Ndo'ó ndii, ne k̄uu' kaxi' nduu' ndo', te x̄ii va tu nimá ndo'. Te ndee naa ne so'o' nduu' ndo'. Sakan' ña ndee iin' jchi' s̄axinú ndo' ña kuni Espíritu Santo ndee naa n̄i x̄aa ne x̄ii' yata' ndo'. ⁵² Ne jaan' nduu' ne m̄ii' n̄i kuu' xiin' s̄akuu' te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te suv̄i tu n̄ia nduu' ne n̄i xa'n̄i' te jaan' k̄ii' n̄i ka'an r̄a xa'a' ña k̄ixin' ña xachuun' ndaku. Te v̄it̄in' ndii, ndo'ó n̄i sanakua'a ña jaan' nda'a' te yiv̄i', te suv̄i tu ndo' n̄i xa'n̄i' ña'a'. ⁵³ Ndo'ó ndii, tee' ndee nda'a' ángele n̄i nat̄iin' ndo' tu'un nde'i' Ndiosí ndii, n̄i s̄axinú ndo' a —n̄i kach̄i r̄a.

So'q̄o n̄i x̄aa q̄ k̄ii' n̄i xa'n̄i' te yiv̄i' Esteban

⁵⁴ Te k̄ii' n̄i x̄in̄i so'o' r̄a ña n̄i ka'an Esteban jaan' ndii, n̄i nasaa' va nimá r̄a n̄i x̄in̄i ña'a' r̄a ndee ke'j' v̄i' nakaxi' nu'u' r̄a. ⁵⁵ Ndisu' chitu' nimá Esteban jaan' naa Espíritu Santo, te n̄i x̄ito' ndiaa' r̄a ndivi'. Te n̄i x̄in̄i r̄a ña ndatun' koo' chukuu' Ndiosí, te n̄i x̄in̄i tu r̄a iin' ndichi Jesús nda'a' ku'a' Ndiosí.

⁵⁶ Te n̄i ka'an r̄a ndii:

—Koto' ndo', x̄ito' i' ña nunia' ndivi'. Te iin' ndichi ña nduu' tu te yiv̄i' nda'a' ku'a' Ndiosí —n̄i kach̄i r̄a.

⁵⁷ Ikan' te n̄i ndasi' te ndiee' jaan' so'o' r̄a kuaa' ti'e' r̄a, te n̄i k̄ondia' inga' r̄a Esteban jaan', ⁵⁸ te n̄i x̄ta'ni' ña'a' r̄a ndee nuu' ñuu', te n̄i xa'a' kuun' yuu' ña'a' r̄a. Te te yiv̄i', te n̄i t̄iin' kuach̄i ña'a' ndii, n̄i tand̄iee' r̄a toto' r̄a xa'a' iin' te sava', te nani' Saulo, te koto' te jaan' a. ⁵⁹ Te n̄i ka'an Esteban jaan' xiin' Ndiosí k̄ii' kuun' yuu' ña'a' te yiv̄i' ndii:

—Xto'q̄o i' Jesús, nat̄iin' un' nimá i' —n̄i kach̄i r̄a.

⁶⁰ Te n̄i x̄ikuijn' xiti' r̄a, te n̄i ka'an ti'e' r̄a ndii:

—Xto'q̄o i', n̄atav̄a' un' kuenta xa'a' kuach̄i ña xaa' r̄a xiin' i' yo'o' —n̄i kach̄i r̄a.

Nd̄i'j' n̄i ka'an r̄a ña jaan', te n̄i xi'j' r̄a.

8

So'q̄o n̄i x̄aa q̄ k̄ii' n̄i xa'a' sando'o' Saulo ne nduu' kuenta Jesús

¹ Te Saulo jaan' ndii, n̄i nakuit̄a kuento r̄a xiin' te n̄i xa'n̄i' Esteban jaan'. K̄ii' ndi'j' n̄i xi'j' te jaan' ndii, kivi' jaan' n̄i xa'a' ndikún u'vi' va ne yiv̄i' ne nduu' kuenta Jesús ñuu' Jerusalén. Ndee te n̄i t̄ianu' Jesús t̄jo' n̄i ndoo' ñuu' jaan', ndisu' s̄akuu' inga' n̄ia ndii, n̄i x̄inu' ndoo' n̄ia. Sava' n̄ia kua'an inga' ñuu' nuu' ñu'u' Judea, te sava' tukú n̄ia kua'an nuu' ñu'u' Samaria. ² Te sava' te yiv̄i', te xaa' ña kuni Ndiosí ndii, n̄i nataa'n' r̄a ñu'u' nde'i' Esteban jaan', te n̄i x̄aku' va r̄a xa'a' te jaan'. ³ Te Saulo jaan' ndii, n̄i xa'a' sando'o' va r̄a ne nduu' kuenta Jesús, ki'vi' r̄a vi'e' n̄ia te tiin' ndiee' r̄a tiaa' n̄i xiin' ña'a' n̄i, te kañuu' ña'a' r̄a kua'an taan' ña'a' r̄a vi'e' kaa.

So'q̄o n̄i x̄aa q̄ k̄ii' n̄i ka'an Felipe xa'a' Jesús ñuu' Samaria

⁴ Ndisu' ne n̄i x̄inu' ñuu' Jerusalén jaan' ndii, ka'an ndoso' n̄ia tu'un va'a xa'a' Jesús mii' k̄a kua'an n̄ia. ⁵ Te Felipe ndii, n̄i nakaa' r̄a ñuu' Samaria. Te n̄i xa'a' ka'an ndoso' r̄a nuu' ne ndiee' ñuu' jaan' xa'a' Cristo, ña n̄i ti'vi' Ndiosí s̄akakú yoo'. ⁶ Te kua'a' ne yiv̄i' nakaya' ñuu' jaan', te n̄i x̄in̄i so'o' n̄ia xiin' iin' kan̄ii' nimá n̄ia ña n̄i ka'an r̄a xa'a' a ña n̄i x̄in̄i n̄ia chuun' ka'nu' ña xaa' r̄a. ⁷ Kuach̄i ndii kua'a' ne ñu'u' ña ndiva'a' nimá ndii, nde'i' n̄ia, te kiee' a nimá n̄ia. Te n̄i nda'a' tu ne k̄uvi' kaka' xiin' ne kui'e' xa'a'. ⁸ Xa'a' a jaan' na va'a xava' a kuni ne ndiee' ñuu' jaan'.

⁹ Te n̄i yoo' iin' te yiv̄i', te nani' Simón, ñuu' jaan'. Te jaan' ndii, xa' yata' va xaa' r̄a ña tu'va, te n̄i n̄andani' va ne ñuu' Samaria jaan' n̄i xaa' r̄a, sakan'

ñā ka'án ñuñu' rā ñā jīn tē koo' chukuu' vā nduu' rā. ¹⁰ Tē saḱuu' ne yivī' nī xīnī so'ō kaxī' vā ñā nī ka'an tē jaan', ndēē ne nda'vi so'ō, tē ndēē ne ka'nu', tē ka'án nīā ndii:

—Tē yivī' kaā' ndii, ñā ndīēe' koo' chukuu' Ndiosí nduu' rā —kachi nīā.

¹¹ Nī kändjixa' nīā ñā ka'án rā, saḱan' ñā xā yāta' vā xīni xa'an' ñā'a' rā xiin' ñā tū'vā jaan'. ¹² Ndisū kij' nī kändjixa' nīā tū'un vā'a ñā ka'án ndoṣo' Felipe xa'a' saā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e', xiin' xa'a' Jesucristo ndii, nī chīchī nīā kuenta ā, tiaā nī, ñā'a' nī. ¹³ Tē nī kändjixa' tū mji' Simón jaan' ñā nī ka'an Felipe jaan', tē nī chīchī rā kuenta Jesús. Saḱan' tē nī xa'a' ndikun rā Felipe jaan' mii' kā kua'an rā. Tē nandanī vā rā xa'a' ñā xīni rā chuun' ka'nu' xiin' ñā nandanī ñā nī xāā Felipe jaan'.

¹⁴ Tē kij' nī xīnī tē nī tīanū' Jesús, tē ndīēe' ñūyū Jerusalén, kuento ñā nī naṭjīn ne Samaria tū'un Ndiosí ndii, nī tī'vi' rā Pedro xiin' Juan jkan'. ¹⁵ Tē kij' nī xāā tē jaan' jkan' ndii, nī ka'an rā xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan' tē naṭjīn nīā Espiritu Santo. ¹⁶ Kuāchī ndii tīā'an naṭjīn ndēē jīn ne jaan' Espiritu Santo jaan', saḱan' ñā nī chīchī nīā kuenta xto'ō e Jesús kuṭī'. ¹⁷ Saḱan' tē nī tonḱjā nda'a' rā ne jaan', tē nī naṭjīn nīā Espiritu Santo jaan'.

¹⁸ Tē kij' nī xīnī Simón jaan' ñā nī naṭjīn ne yivī' Espiritu Santo kij' nī tonḱjā nda'a' ñā'a' tē nī tīanū' Jesús ndii, nī ka'an rā taxī rā xū'un' nda'a' tē jaan' ¹⁹ ka'án rā ndii:

—Xīko' na ndo' ñā ndīēe' ñāa' kī'in yu'u, tē yōō kā tonḱjā nda'a' j ndii, naṭjīn nīā Espiritu Santo —nī kachi rā.

²⁰ Ndisū nī ka'an Pedro xiin' rā ndii:

—Kua'an tē ndoñu' inga' un' xiin' xū'un' un' ñāa'. Kuāchī ndii tuu un' ñā kuvī saṭā' un' xiin' xū'un' un' ñā xamanī' Ndiosí ne yivī'. ²¹ Kōō' xachi' kuenta ñā xamanī' Ndiosí jaan' kumi' yo'ó, saḱan' ñā süu' tē ndāku nimá nuu' Ndiosí nduu' un'. ²² Xa'a' ā jaan' na namā un' nimá un' xa'a' ñā jaan'. Tē ka'an nda'vi un' xiin' xto'ō e' Ndiosí, teē' kōō ka'nu' na jnī ā xa'a' ñā nīā'a, ñā nī xanīnī un' jaan'. ²³ Kuāchī ndii xīnī j ñā chitu' vī' nimá un' xiin' ñā ndāsi nuu' un', tē tīin kutu' vā nimá un' xaa' ñā nīā'a —nī kachi Pedro xiin' rā.

²⁴ Saḱan' tē nī ka'an Simón ndii:

—Saā ndo'ó ñā vā'a, tē ka'an nda'vi ndo' xiin' xto'ō e' xa'a' j, tē kündo'ō j ñā nī ka'an un' jaan' —nī kachi rā.

²⁵ Kij' ndī'j nī ndīēē yu'u unī saā' tē jaan' xa'a' Jesús, tē sanīa'á tū rā tū'un vā'a ndii, nī nandjiko' rā ñūyū Jerusalén. Tē kij' kua'an rā jchi' ndii, ka'án ndoṣo' rā tū'un vā'a xa'a' Jesús nuu' kua'a' ne yivī', ne ndīēe' nda'a' ñūyū Samaria.

So'ō nī xāā ā xiin' jīn tē Etiopía kij' nī sanīa'á ñā'a' Felipe xa'a' Jesús

²⁶ Tē nī ka'an jīn ángele, ñā xika' nuu' nuu' xto'ō e', xiin' Felipe ndii:

—Saḱoo' tū'vā xiin' mji' un', tē kī'in un' jchi', ñā kiee' ñūyū Jerusalén, tē xka'ndiá ā mii' jchi kaa', ñā naḱaa' ñūyū Gasa —nī kachi ā xiin' rā.

²⁷ Tē nī kī'in rā jchi' kua'an rā. Saḱan' tē nī naṭa'an' rā xiin' jīn tē ñūyū Etiopía. Tē jaan' ndii, tē ñā'ma nduu' rā, tē nduu' tū rā tē ndiso' chuun' viē xa'a' xū'un' ñā'a', ñā' xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñūyū Etiopía, ñā' nani' Candace. Tē jaan' ndii, xā nī nandjiko' rā nī xa'an rā ñūyū Jerusalén tē saḱa'nu' rā Ndiosí. ²⁸ Tē kij' kua'an nu'u rā ñūyū rā ndii, tūxīn carreta tun' kañuu' kuei naā rā kua'an rā, tē ka'vi' rā tūtū, ñā nī ke'j Isaiás, tē nī ka'an tiakú tū'un Ndiosí.

²⁹ Tē nī ka'an Espiritu Ndiosí xiin' Felipe ndii:

—Kua'an, te kuyatın un' mii' kua'an carreta kaq' —ni kachı a.

³⁰ Sakan' na kuii' ni ndava ra, te ni xaa ra mii' kua'an te jaan'. Te ni xini so'qo ra ka'vi' te jaan' tutu ña ni ke'i Isaias jaan'. Te ni ka'an Felipe jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani un' ndee ña kuni kachı ña ka'vi' un' ñaa'? —ni kachı ra.

³¹ Te ni nakuijn ra ndii:

—¿Saa kuvı kundani i ndee ña kuni kachı a naa' koo' ne sanakuachi' a nuu' i? —ni kachı ra.

Sakan' te ni ka'an nda'vi ra xiin' Felipe ña kaq' te jaan', te kundu'u' ra xiin' ra tıxin carreta jaan'. ³² Te tutu Ndiosi mii' yoso' ña ka'vi' ra kua'an ra jaan' ndii, so'qo ka'an a:

Ni ndiaká ña'a' te yivi' te ka'ni' ña'a' ra

ndee naa xaa' ra xiin' mbeqe ki' xa'ni' ra ri'.

Te ndee naa xaa' mbeqe taxın' iin' ri' ki' xa'ndia te yivi' jxi' ri' ndii,

sakan' ni xaa' tu te jaan', koo' a ni ka'an xachi' ra.

³³ Te ki' ni saka'an' te yivi' nuu' te jaan' ndii,

koo' ndee iin te ni xaa' ña ndaku xa'a' ra.

Xa'a' a jaan' na ndee iin ne yivi' kuvı kuni siani' xika' ra,

sakan' ña ni kendoso' te yivi' kivi' ñuu' ra,

te ni xta'ni' ña'a' ra nuu' ñu'u' iin yivi'.

Sakan' yoso' a mii' ka'vi' ra jaan'. ³⁴ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Saa un' ña va'a te ka'an un' xiin' i. ¿Yoo xa'a' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosi jaan' ña yo'qo? ¿Ñáá ni ke'i ra a xa'a' mii' ra, uun ni ke'i ra a xa'a' inga te yivi'? —ni kachı ra.

³⁵ Te ni xa'a' ka'an Felipe tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ra xiin' ña yoso' jaan'. ³⁶ Te jchi' ñu'u' ra kua'an ra, te ni xaa' ra iin xaan' mii' yoo tıkuı, te ni ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Koto un', yoo tıkuı yo'o'. ¿Ñáá kuvı sakuchi' un' yu'u yo'o' kuenta Jesús vitın? —ni kachı ra xiin' Felipe.

³⁷ Te ni ka'an Felipe xiin' ra ndii:

—Naa' inı un' xini un' Jesús xiin' iin kanii' nimá un' ndii, va'a kuvı —ni kachı ra.

Te ni ka'an te Etiopía jaan' ndii:

—Inı i ña si'e Ndiosi nduu' Jesucristo —ni kachı ra.

³⁸ Ikan' te ni ka'an chuun' ra ña vıkuıjn carreta jaan'. Te ni nuu' uvi saa' ra tıkuı jaan'. Te ni sakuchi' ña'a' Felipe kuenta Jesús. ³⁹ Te ki' ni kıee ra tıkuı ndii, ni xini ka' ra Felipe jaan', sakan' ña yachi' va ni naka ña'a' Espıritu xt'o' e'. Sakan' te ni keta ra kua'an ra kuatia' nimá ra. ⁴⁰ Te Felipe ndii, ni xaa' ra ñuu' Asoto. Te saa ñuu' mii' xka'ndía ra kua'an ra ndii, ka'an ra tu'un va'a ndee ni xaa' ra ñuu' Cesarea.

9

So'qo ni xaa' a ki' ni nana Jesús nimá Saulo

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Te Saulo jaan' ki' sakan' ndii, ndıee' ka' ka'an u'vi ra ña ka'ni' ra ne ndikún jchi' xt'o' e' Jesús. Sakan' na kuii' ni xa'an ra nuu' sutu ka'nu', ² te ni xikan' ra tutu ña taxı ra nda'a' te kumi' ña ndıee' vi'e mii' nakaya ne judío ñuu' Damasco. Te naa' yoo ne ndikún jchi' Jesús ñuu' jaan', tiaa' uun

ñā'a' nduu' nā ndii, xiin' tūtu jaan' kuvj tjin ñā'a' rā, tē kundjaka ñā'a' rā ñūu Jerusalén.

³ Ndisu kij' kuyatin' rā ñūu Damasco jaan' kua'an rā ndii, xaka'an e', tē nī kjeē jin ñu'u ndēē ndivi', tē nī xinjunduy ñā'a' a. ⁴ Tē nī nduyā rā ñu'u', tē nī xinj so'o rā jin tachi' yu'u' ka'an a xiin' rā ndii:

—Saulo, Saulo. ¿Ndichun na sando'o' un' yu'u'? —nī kachj a.

⁵ Tē nī ndatu'un' ñā'a' rā ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó, tákuie? —nī kachj rā.

Tē nī ka'an tachi' yu'u' jaan' ndii:

—Yu'u nduu' Jesús, ñā sando'o' un'. Sando'o' xiin' mii' mii' un' ndēē naa xaa' jin kiti' kij' kacha'ni' ri' kaā xiin' nuu' kij' xaa' un' sakan' —nī kachj a.

⁶ Tē kisi' vi' a Saulo ñā yi'vi rā, tē nī ka'an rā ndii:

—Tákuie, ¿ndee ñā kuní un' saā j? —nī kachj rā.

Tē nī ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Ndondichj un', tē ndi'vi un' ñūu kaā', tē ka'an jin tē yivi' xiin' un' ndee ñā kuní a saā un' —nī kachj a.

⁷ Tē yivi', tē kua'an xiin' Saulo jaan' ndii, nī xikuia i'in' ni'vi rā xini so'o rā tachi' yu'u' jaan', ndisu nī xinj rā ndēē jin tē yivi'. ⁸ Tē kij' nī ndondichj Saulo jaan', tē nī nunia' rā nduchi' nuu' rā ndii, nī kuvj kunj ka rā. Sakan' na kuú' nī tjin tē kua'an xiin' rā jaan' ndā'a' rā ndiaka' ñā'a' rā nī ko'nj rā ñūu Damasco jaan'. ⁹ Tē ikan' nī ndu'u' rā unj ta'an kivi'. Tē sakuu' kivi' jaan' ndii, nī kuvj koto'nj rā, nī xixj rā, tē nī xij' tū rā tikui.

¹⁰ Tē ñūu Damasco jaan' nī ndu'u' jin tē ndikun jchi' Jesús, tē ñani' Ananias. Tē jaan' ndii, nī sātuví xiin' mii' xtō'o' e' nuu' rā, tē nī ka'an a xiin' rā ndii:

—¡Ananías! —nī kachj a.

Tē nī ñakujin rā ndii:

—Yo'o' yoo j, tákuie —nī kachj rā.

¹¹ Tē nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Kua'an ki'j' ya'ya ñā ñani' Ya'ya Ndaku. Tē ndatu'un' nē ndiee' vi'e Judas xa'a' jin tē ñani' Saulo, tē nī kjeē ñūu Tarso. Vitin ndii, xiin' Ndiosí ka'an rā. ¹² Tē nī xinj rā jin ñā nī sātuví j nuu' rā ñā kuaxj jin tē ñani' Ananías vi'e mii' ndu'u' rā, tē tondía ndā'a' ñā'a' rā, tē ñatuvj tukuū nuu' rā —nī kachj Jesús xiin' Ananías.

¹³ Sakan' tē nī ñakujin Ananías jaan' ndii:

—Tákuie, xini so'o' j ndatu'un' kua'a' nē yivi' xa'a' tē jaan' ñā kua'a' vā sando'o' rā nē nduu' kuenta un', nē ndiee' ñūu Jerusalén. ¹⁴ Tē ndēē yo'o' kumi' rā ñā ndjēē' ñā xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', tē tjin rā sakuu' ndu'u, nē ka'an ñā yo'ó nduu' xtō'o' ndu —nī kachj rā.

¹⁵ Ndisu nī ka'an ka xtō'o' e' xiin' rā ndii:

—Kua'an, sakan' ñā nī ñakaxin ñā'a' j, tē kaā nuu' rā nuu' j, tē ka'an ndoso' rā xa'a' j nuu' nē tuku' xiin' nuu' tē xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' nē ta'an' un', nē Israel. ¹⁶ Sakan' ñā nia'a' ñā'a' yu'u' kua'a' nuu' tundo'o' ñā kuní a kundō'o' rā xa'a' j —nī kachj a.

¹⁷ Sakan' tē nī keta rā kua'an rā, tē nī ndi'vi rā vi'e jaan'. Tē nī tondjā ndā'a' rā Saulo jaan', tē nī ka'an rā xiin' tē jaan' ndii:

—Ñanj j Saulo, xtō'o' e' Jesús, ñā nī tuvj nuu' un' jchi' mii' nī kixin un', nī t'vi' yu'u, tē ñatuvj tukuū nuu' un', tē kutu' nimá un' xiin' Espíritu Santo —nī kachj rā.

18 Xaka'an e', te ni koyo jin nuu' na iin' ndee naa machin nduchi' nuu' ra, te ni natuvi tukuu a. Te ni ndondichi ra, te ni chichi ra kuenta Jesus. 19 Ikan' te ni xixi ra, te ni nakoo tukuu ndiee' ra.

Ka'an ndoso' Saulo xa'a' Jesus

Te ki'in' kivi' ni ndoo ra xiin' ne ndikun ichi' Jesus xiin' ra, ne ndiee' nuu' Damasco jaan'. 20 Numi' te ni xa'a' ka'an ndoso' ra xa'a' Jesus vi'e mii' nakaya ne judio nuu' jaan' ka'an ra na Jesus jaan' nduu' si'e Ndios. 21 Te sakuu' ne ni xini so'o na ni ka'an ra ndii, ni nandan xa'va'a na ka'an na ndii:

—Te ka' nduu' te ni sando'o' xii va ne ndiee' nuu' Jerusalen, ne ka'an na na jaan' nduu' xto'o na. Te ni xaa tu ra yo'o', te jin ra ne ka'an sakan', te naka na'a' ra, te sanaku'a na'a' ra nda'a' sutu kuu' nuu' —ni kachi na.

22 Ndisu Saulo jaan' ndii, so'o xandiee' ka ra jin kivi' kua'an xiin' na ka'an ndoso' ra jaan', te sasana' ra xini' te judio, te ndiee' nuu' Damasco jaan'. Te nia'a' na'a' ra xiin' na jaan' na Jesus nduu' Cristo, na ni tjanu' Ndios sakaku' yoo'.

So'o ni xaa a kii' ni xinu Saulo nuu' te judio

23 Te ni xka'ndia kua'a' kivi', te ni ndatu'un' tuni te judio na ka'ni' ra Saulo jaan'. 24 Ndisu ni xini ra kuento xa'a' na jaan'. Te nduvi' xiin' nii' nuu' ni xito te judio jaan' yi'e' nuu' Damasco jaan', te ka'ni' na'a' ra. 25 Ndisu kii' ni kuni nuu' ndii, ni chinaa na'a' te ndikun ichi' Jesus xiin' ra tixin jin ika', te ni sanuu' na'a' ra xiin' yo'o' jin yavi na iin' toko' nama na ndasi ni nuu' jaan'.

Xika' Saulo nuu' Jerusalen

26 Te kii' ni xaa Saulo nuu' Jerusalen ndii, ni xika ra nduin ra xiin' ne ndikun ichi' Jesus ndiee' ikan', ndisu ni yi'vi sakuu' ne jaan', sakan' na ni kandixa' na na te ndikun ichi' Jesus xna'a' nduu' tu te jaan'. 27 Ndisu Bernabe ndii, ni naka na'a' ra, te ni xaa ra xiin' ra nuu' te ni tjanu' Jesus. Te ni ka'an Bernabe jaan' xiin' te jaan' saa ni nia'a' xiin' mii' xto'o e' Jesus nuu' Saulo jaan' ichi' mii' kua'an ra, te ni ka'an tu ra na ni ka'an a xiin' te jaan'. Te ni ka'an tu ra saa ni ka'an ndoso' ini va Saulo jaan' xa'a' a nuu' Damasco.

28 Sakan' na ni ndoo Saulo xiin' te jaan' nuu' Jerusalen. Kua'an kuaxi ra xika' ra nuu' jaan' ka'an ndoso' ndituni ra xa'a' xto'o e' jaan'. 29 Te ni ndatu'un' ndiee' ra xiin' te judio, te ka'an tu'un griego, ndisu te jaan' ndii ni xika nduu' ra ka'ni' na'a' ra. 30 Te kii' ni xini inga te ndikun ichi' Jesus na jaan' ndii, ni naka na'a' ra te kua'an ra nuu' Cesarea. Ikan' te ni ti'vi' na'a' ra nuu' ra Tarso.

31 Te ne nduu' kuenta Jesus, ne ndiee' kanii' nuu' nu'u' Judea, xiin' Galilea, xiin' Samaria ndii, ndiee' manii' na. Te tiin' ka'nu' na xto'o e' jin kivi' kua'an. Te so'o kuu' kua'a' ka na, te taxi' tu Espiritu Santo ndiee' na.

So'o ni xaa a kii' ni nda'a' jin te nani' Eneas

32 Unta' kii' xika' ndi'e' Pedro kua'a' nuu' mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesus ndii, ni naka' ra nuu' Lida, te kua'an ndi'e' tu ra mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesus nuu' jaan'. 33 Te ikan' ni xini ra jin te kui'e xa'a' nani' Eneas, te xa kua'an unia kuiya kandu'u' te jaan' nuu' tun' xto xaa' kui'e jaan'. 34 Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Eneas, Jesucristo na sanda'a yo'ó. Ndokoo un', te natuvi' un' tun' xto un' —ni kachj ra.

Te xaka'an e', te ni ndokoo te jaan'. ³⁵ Te sakuu' ne ndiee' ñuu Lida xiin' ne ndiee' iin ñu'u' mii' ndaa ña nani' Sarón ndii, ni xinj nja ña ni nda'a te jaan', te ni nanduu nja kuenta xto'o e' Jesús.

Sq'o ni xaa a kij' ni natiaqu iin ña' nani' Dorcas

³⁶ Te ñuu ña nani' Jope ni ndu'u' iin ña'a' ña' ndikún ichi' Jesús xiin' e' ña' nani' Tabita. Te xiin' tu'un griego nani' a' Dorcas. Te ña' jaan' ndii, ni xaa a' kua'a' xava'a ña va'a xa'a' ne yivi'. Te ni chindiee' tu a' ne nda'vi kuu'. ³⁷ Kivi' jaan' ndii, ni kuni kivi' Dorcas jaan'. Te so'o' ndi'i' ndii, ni xi'i' a'. Te kij' ndi'i' ni natia nja ñu'u' nde'i' a' ndii, ni chikandu'u' nja a' tixin vi'e ninu mii' sukun.

³⁸ Te yatın naá ñuu Lida mii' naá ñuu Jope jaan'. Xa'a' a' ña xini ne ndikún ichi' Jesús ña ndu'u' Pedro ñuu Lida jaan', sakan' na kuui' ni ti'vi' nja uvi ta'an te yivi', te ku'un ka'an nda'vi ra xiin' Pedro jaan'. Sakan' te ni xaa ra mii' ndu'u' Pedro jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Tákuie kua'a, saq un' ña va'a te ku'un ki'i' un' xiin' ndu ñuu mii' ndiee' ndu —ni kachj ra.

³⁹ Ikan' te ni ketá Pedro kua'an ra xiin' te jaan'. Te kij' ni xaa ra ikan' ndii, ni naka ña'a' nja te kua'an nja tixin vi'e ninu mii' sukun jaan'. Te ni kuyatın sakuu' ne kuaan' nuu' ra xaku' naa xaku' nja. Te ni sania'a nja ki'in' nuu' toto, ña ni xa'a Dorcas jaan' kij' ni tiaku a'.

⁴⁰ Sakan' te ni tava' Pedro sakuu' ne yivi' jaan' ki'e, te ni xikuin xiti' ra, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí. Ikan' te ni nakoto ndoso' ra ñu'u' nde'i' a' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Tabita, ndokoo un' —ni kachj ra.

Te ni nunia' a' nduchi' nuu' a', te kij' ni xinj a' Pedro ndii, ni ndokoo a', te ni xikundu'u' a'. ⁴¹ Te ni tijn Pedro jaan' nda'a' a', te ni xikuin ndich'i a'. Te ni kana ra ne kuaan' jaan' xiin' sakuu' inga ne nduu' tu kuenta Jesús. Te ni nia'a ña'a' ra nuu' nja ña xa ni natiaqu a'. ⁴² Te ni xinj sakuu' ne ndiee' ñuu Jope kuento xa'a' ña jaan'. Te kua'a' ne jaan' ni ini xini xto'o e' Jesús. ⁴³ Te ni ndoo Pedro ki'in' kivi' ñuu Jope jaan' xiin' iin te ndasava'a iin' kiti', te nani' Simón.

10

Sq'o ni xaa a kij' ni xinj Cornelio iin ángele

¹ Ni ndu'u' iin te ni nani' Cornelio ñuu Cesarea. Te jaan' ndii, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vi' te xín', te ni kije ñu'u' Italia, nduu' ra. ² Te jaan' ndii, ni xaa ra ña kuni Ndiosí, te ni xito ka'nu' ña'a' ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ni chindiee' kua'a' ra ne nda'vi kuu' ñuu jaan'. Te ka'an chito va tu ra xiin' Ndiosí. ³ Iin kivi' yatin' kaa unj xakuua' ndii, ni satuvi a nuu' ra. Te ni xinj kaxi' ra iin ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña kuaxi a mii' ndu'u' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Cornelio —ni kachj a.

⁴ Te ni xito ndi'e' yi'vi va ra ángele jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuni un', tákuie'e? —ni kachj ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Va'a kuni Ndiosí xiin' ña ka'an un' xiin' a, te sakan' tu ña chindiee' un' ne nda'vi kuu'. ⁵ Vitin ndii, ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te nani' tu ra Pedro. ⁶ Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e te

nani' Simón, te ndasava'a'á iin' kiti'. Te vj'e ra ndii, iin' a yaṭin yu'u' mjni ka'nu' —ni kachi a.

⁷ Te kij' kua'an ángele, ña ni ka'an xiin' ra jaan' ndii, ni kana ra uvi ta'an te xika' nuu' nuu' ra xiin' iin te xiin', te xaa' ña kuni Ndiosí. Te ini ra xini ra unj saa' te jaan'. ⁸ Te kij' ndi'j ni sanakuachi' ra sakuu' ña ni xka'ndia jaan' nuu' te jaan' ndii, ni ti'vi' ña'a' ra ñuu' Jope jaan'.

Xini Pedro iin ña satuví Ndiosí nuu' ra

⁹ Te kivi' ña uvi kij' ñu'u' te jaan' ichi' yaṭin ñuu' Jope jaan' kua'an ra ndii, ni kaa Pedro xini' vj'e te ka'an ra xiin' Ndiosí. Yatin' iin ke'in' nduu' a kij' sakan'. ¹⁰ Te ni xi'j va Pedro soko, te ni kuni ra kuxi ra. Te kij' xava' a ne ndiee' ikan' ña kuxi' ra ndii, ni xini' ra iin ña ni satuví Ndiosí nuu' ra, ¹¹ ña nunia' ndjivi', te nuu' iin ña kaa' ndee' naa kaa' iin toto chie va ndee' nuu' ñu'u', te tiin kumi' saa' xiki' a. ¹² Te nuu' a jaan' ñu'u' sakuu' nuu' kiti', ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' sakuu' nuu' ti' kañuu' ti'xin, xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndjivi'. ¹³ Te ni ka'an iin tachí' yu'u' xiin' ra ndii:

—Pedro, ndondichí, te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxi un' ri' —ni kachi a.

¹⁴ Te ni nakujin Pedro ndii:

—Kuasa' xachi' sakan' ran', táku'e, sakan' ña ndee' iin ichi' tia'an kuxi j ti' kiji' iin', ti' táxi' tu'un ndei' un' ña kuxi ndu' —ni kachi ra.

¹⁵ Te ni ka'an tukuu' tachí' yu'u' jaan' ichi' ña uvi ndii:

—Ña xa ni ndasandoo Ndiosí ndii, ká'an yo'ó ña ña kiji' iin' nduu' a —ni kachi a.

¹⁶ Te unj ta'an ichi' ni xini' so' o ra tachí' yu'u' jaan', ikan' te ni kaa tukuu' toto jaan' xiin' ti' jaan' ndee' ndjivi'. ¹⁷ Kusaa' ndu'u' ka Pedro ndi'ni xava' a ra xanini' ra ndee' ña kuni kachi ña ni xini' ra jaan'. Te ni ndekuje te ni ti'vi' Cornelio jaan' yi'e' vj'e Simón, kij' ndi'j ni ndatu'un' ra xa'a' vj'e ndee' ni xa'an kuni' ra mii' iin' a. ¹⁸ Te ni kana ra ne ndiee' ikan'. Te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' ikan' ndu'u' iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. ¹⁹ Te kij' xika' ka Pedro kuni kundani' ra ndee' xa'a' ka'an ña ni xini' ra jaan' ndii, ni ka'an Espiritu Santo xiin' ra ndii:

—Pedro, nanduku' unj ta'an te yivi' yo'ó. ²⁰ Ndondichí un', kua'an nuu' kij'. Te ka'an yu'u' un' te ku'un un' xiin' te jaan', sakan' ña yu'u' ni ti'vi' ña'a' —ni kachi a.

²¹ Te ni nuu' Pedro mii' ita' te jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Yu'u' nduu' te nanduku' ndo' jaan'. ¿Ndee xa'a' kuaxi ndo'? —ni kachi ra.

²² Te ni nakujin te jaan' ndii:

—Chupun nuu' Cornelio, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vj te xiin', kuaxi ndu'. Te jaan' ndii, xachuun' ndaku ra, te xito' ka'nu' va tu ra Ndiosí. Te sakuu' ne judío ka'an va'a xa'a' ra. Te iin ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ni ka'an xiin' ra ña kana ra yo'ó, te ku'un un' vj'e ra, te kuni' so' o ra ndee' ña ka'an un' —ni kachi te jaan'.

²³ Sakan' te ni saxka'ndia ña'a' Pedro vj'e, te ni ndoo ra ikan' ñuu' jaan'. Te tuku' kivi' ni keta' ra kua'an ra xiin' te jaan', te kua'an tu sava' ka te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu' Jope jaan', xiin' ra.

²⁴ Te tuku' kivi' ndii, ni xa'a' Pedro xiin' te jaan' ñuu' Cesarea jaan'. Te Cornelio ndii, ni nakaya' ra ne iin kuu' xiin' ra, xiin' ne xini' ta'an xava' a xiin' ra, te ndiatu' ra Pedro. ²⁵ Te kij' kuan ndi'vi' Pedro vj'e Cornelio jaan' ndii, ni xa'an natu' ña'a' ra. Te ni nakandu'u' ndiee' ra xa'a' te jaan', te ni kiji' ka'nu' ña'a' ra. ²⁶ Ndisu' ni ndonj'j ña'a' Pedro ka'an ra xiin' ra ndii: —Ndondichí un'. Te yivi' ku'iti' nduu' tu yu'u' —ni kachi ra.

²⁷ Tē ndatu'un' ndatu'un' Pedro xiin' tē jaan' kuan kō'ni rā vī'e. Tē nī xīnī rā ndiee' kua'a' nē yivī', nē nī naḱaya ijan'. ²⁸ Tē nī ka'an rā xiin' nja ndii:

—Xini ndo'ó ñā tāxi' tu'un ndei' ndu'u', nē judío, ñā nduijn ndu xiin' nē tuku', uun ku'un ndi'e' ndu vī'e nē jaan'. Ndisu nī nia'a Ndiosi yu'u ñā vā'a ka'an i ñā nē kuāsa' kuni nduu' ndo' nuu' a, uun nē kīnī iin' nduu' ndo', nī kachī a xiin' i. ²⁹ Ñā jaan' na kuii' nī ka'an yu'u' i tē kuaxī i kīj' nī xīnī i kuento. Tē vīṭin kuni ndatu'un' i ndo'ó, ¿ndee xa'a' nī kaṅa ndo' yu'u'?' —nī kachī rā.

³⁰ Sakan' tē nī naḱuijn Cornelio ndii:

—Xa kua'an kumi' ta'an kivi' naa kuu' vīṭin kaṅ unī xaḱuaa', iin' yu'u' vī'e i ka'an i xiin' Ndiosí. Tē iin nī xīkuijn tjo' iin ñā kaa' ndeḱ naa tē yivī' nuu' i ni'nu' a toto yī'e vā. ³¹ Tē nī ka'an a xiin' i ndii: “Cornelio, xa nī xīnī so'ō Ndiosí ñā ka'an un' xiin' a. Tē naka'an' tu a ñā chindiee' un' nē nda'vi kuu'. ³² Sakan' na kuii' tī'vi' un' tē yivī' ñuu' Jope, tē ku'un naḱa rā iin tē ñani' Simón, tē ka'an tu nē yivī' Pedro xiin'. Tē jaan' ndii, ndu'u' rā vī'e iin tē ñani' Simón, tē ndasava'a iin' kīti', tē ndu'u' yaṭin yu'u' mīnī ka'nu'', nī kachī a xiin' i. ³³ Ñā jaan' na kuii' yachī vā nī tī'vi' i chūun xiin' tē yivī' mīi' ndu'u' un'. Tē vā'a vā nī xaṅ un' ñā kuaxī un'. Tē vīṭin ndii, ndiee' tu'vā saḱuu' ndu nuu' Ndiosí, tē kuni so'ō ndu saḱuu' ñā nī ka'an chuun' xto'ō e' xiin' un' ka'an un' xiin' ndu —nī kachī rā xiin' Pedro.

Ka'an ndoḱo' Pedro nuu' nē nī naḱaya vī'e Cornelio

³⁴ Sakan' tē nī xa'a' ka'an ndoḱo' Pedro ndii:

—Xa kundanī i vīṭin ñā Ndiosí ndii, nāḱaxin a nē yivī'. ³⁵ Süu' jaan' ndii natinī' a ndee ka nuu' nē yivī', nē xito' ka'nu' ñā'a', tē xachuun' ndaḱu nja. ³⁶ Ndiosí ndii, nī tī'vi' a tu'un vā'a nuu' ndu, nē Israel. Tē tu'un vā'a jaan' ka'an xa'a' ñā na kundiee manī' e' xiin' Ndiosí xa'a' ñā nī xaṅ Jesucristo, ñā nduu' xto'ō nuu' saḱuu' ñā yoo'. ³⁷ Tē xini ndo' saḱuu' ñā nī yoo kanii' nuu' ñu'u' Judea. Nī xa'a' a ndeḱ ñu'u' Galilea kīj' ndīj' nī ka'an ndoḱo' Juan xa'a' ñā chichi' nē yivī' kuenta Ndiosí. ³⁸ Tē xini tu ndo' ñā nī chīndu'u' Ndiosí Espiritu Santo iñi Jesús, ñā ñuu' Nazaret, tē nī chīndu'u' tu a ñā ndiee' a. Tē xini tu ndo' saṅ nī xika ñā jaan' xaa' a ñā vā'a, tē sanda'a a saḱuu' nē nī ndo'ō nī xaṅ ñā ndīvā'a, saḱan' ñā Ndiosí yoo xiin' a. ³⁹ Tē ndu'u' nduu' tē ndiee' yu'u' xa'a' saḱuu' ñā nī xaṅ Jesús jaan' nuu' ñu'u' Judea xiin' ñuu' Jerusalén. Nī ya'a, tē nī xa'ni' ñā'a' nja nuu' iin krusin ijun'. ⁴⁰ Ndisu nī sanatiaku ñā'a' Ndiosí kivi' ñā unī, tē nī taxī a ñā tuvī a nuu' ndu. ⁴¹ Tē nī tuvī a nuu' saḱuu' nē yivī', süu' jaan' ndii nuu' ndu'u', tē xa nī naḱaxin Ndiosí tē ndiee yu'u' ndu xa'a' ñā jaan' kuitī', ndu'u' tē nī xixī, tē nī xīj' tu xiin' a kīj' nī naṭjaku a. ⁴² Tē nī ka'an chuun' a xiin' ndu ñā ka'an ndoḱo' ndu xa'a' a, tē ndiee yu'u' tu ndu xa'a' a nuu' nē yivī' ñā suvī a nduu' ñā nī saḱuiso' chuun' Ndiosí, tē kunduu' a ñā sana'má nē tiaku xiin' nē nī xīj'. ⁴³ Tē xa'a' Jesús tu nī ndiee yu'u' saḱuu' tē nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', ñā yoo ka iñi xini ñā jaan' ndii, koo ka'nu' iñi Ndiosí xa'a' kuachī nja xiin' ñā ndiee' a —nī kachī rā.

⁴⁴ Kīj' kusaa' iin' ka Pedro ka'an rā tu'un jaan' ndii, nī nuu' Espiritu Santo, tē nī tuxī' a saḱuu' nē ndiee' xini so'ō ñā ka'an rā jaan'. ⁴⁵ Tē xa'a' a ñā nī taxī Ndiosí tē nī tuxī' tu Espiritu Santo nē tuku' jaan' ndii, nī nandanī vā tē judío, tē iñi xini Jesús, tē nī xaṅ xiin' Pedro jaan', ⁴⁶ saḱan' ñā nī xīnī so'ō rā ka'an nē jaan' tu'un ñā xini nja kīj' xaka'nu' nja Ndiosí. Sakan' tē nī ka'an ka Pedro ndii:

47 —Küvj nakasj ndee jin e' ne kaa' ña kuchj njã kuenta Jesús, sakan' ña xã nj natjin tu ne kaa' Espiritu Santo saa nii' nj natjin yoo' a —nj kachj ra.

48 Te nj ka'an chuun' ra ña kuchj njã kuenta xto' o' e' Jesús. Sakan' te nj ka'an njã xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' njã ndia'vi' kivi'.

11

Sõ'õ ni xaa a kij' ni nandjiko' Pedro ñuu Jerusalén

1 Te nj tjanu' Jesús xiin' inga ne jni xini Jesús ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea ndii, nj xini njã kuento ña nj natjin tu ne tuku' tu'un Ndiosí. 2 Sakan' na kuui' kij' nj kaa' Pedro ñuu Jerusalén ndii, nj kanj ta'an' kuento sava te jni xini Jesús xiin' ra, te ka'an ña kuní a koo tunj jin' e' kij' nanduu' e' kuenta Ndiosí, 3 ka'an ra ndii:

—¿Ndichun na nj xa'an' un' vj'e te tuku', te nj xixi un' xiin' ra? —nj kachj ra.

4 Sakan' te nj xa'a' sanakuachi' ndi' Pedro saa nj xka'ndjã sakuu' ña jaan', ka'an ra ndii:

5 —Ñuu Jope ndu'u' yu'u' ka'an j xiin' Ndiosí, te nj xini j jin' ña nj satuvi' a nuu' j, ña ndee ndivi' kuaxi nuu' jin' ña kaa' ndee naa toto' chie, te tiin kumi' saa' xikj' a, te nj xaa a ndee mi' nj ndu'u' j. 6 Kij' nj xto' ni j tixin a ndii, nj xini j ñu'u' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' ti' kui'e, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' saa, ti' ta'nu' ndivi'. 7 Te nj xini sõ'õ j ka'an jin' tachj' yu'u' xiin' j ndii: “Pedro, ndondichj un', te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxj un' ri'”, nj kachj a. 8 Ndisu nj ka'an j ndii: “Kuãsa' xachi' sakan' ran', tákui'e, sakan' ña ndee jin' ichi' tã'an kuxj j ti' kiji' iin', ti' táxi' tu'un ndei' un' kuxj ndu'”, nj kachj j.

9 “Te nj ka'an tukuu' tachj' yu'u' jaan' xiin' j ndee ndivi' ichi' ña uvj ndii: “Ñã xã nj ndasandoo Ndiosí ndii, kã'an yo'õ ña ña kiji' iin' nduu' a”, nj kachj a. 10 Te unj ta'an ichi' nj xaa a sakan', ikan' te nj kaa' tukuu' sakuu' a jaan' ndee ndivi'.

11 “Sava nj sakan', te nj xaa unj ta'an te yivi' vj'e mi' ndu'u' j jaan'. Te jaan' ndii, ndee ñuu' Cesarea nj kiee' ra te kua'an naka' ra yu'u'. 12 Te nj ka'an Espiritu Santo xiin' j ña natjãã j te ku'un j xiin' ra. Te nj xa'an tu iñu' saa' te jni xini xto' o' e' yo'õ' xiin' j. Te nj ko'ni' ndu' vj'e te nj tjanu' te jaan'. 13 Te jaan' ndii, nj ndatu'un' ra nuu' ndu' saa nj tuvi' jin' ángele nuu' ra vj'e ra, te nj ka'an a xiin' ra ndii: “Tj'vi' un' te yivi' ñuu' Jope, te ku'un naka' ra jin' te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'”. 14 Te jaan' ka'an xiin' un' tu'un va'a, te kaku un' nuu' kuachj un', te kaku tu sakuu' ne jin' kuu' xiin' un'”, nj kachj a xiin' ra. 15 Te kij' nj xa'a' ka'an ndoso' j ndii, nj tuxj' tu Espiritu Santo ne jaan' naa nj xaa xiin' yoo' ña nuu'. 16 Ikan' te nj naka'an' j ña nj ka'an xto' o' e' kij' nj ka'an a ndii: “Juan ndii, xiin' tj'kui' kujti' nj sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu ndo'õ ndii, xiin' ña ndiee' Espiritu Santo kuchj ndo'”, nj kachj a. 17 Va'a, naa' nj taxj' Ndiosí te nj tuxj' tu Espiritu Santo ne jaan' saa ni' nj xaa a xiin' yoo' xa'a' ña jni e' xini e' xto' o' e' Jesucristo ndii, koo' nduu' xachi' yu'u' te nakasj j ña xaa' Ndiosí —nj kachj Pedro.

18 Te kij' nj xini sõ'õ te judío jaan' ña jaan' ndii, nj nuu' nimá ra. Te nj xaka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, taxi' tu Ndiosí ña nama' ne tuku' nimá njã xa'a' kuachj ña xaa' njã, te kumi' njã kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi' —nj kachj ra.

Sõ'õ ni xaa a kij' ni kãndixa' ne ñuu' Antioquia tu'un va'õ xa'a' Jesús

19 Te kij' ndi'i ni xa'ni' te yivi' Esteban jaan' ndii, ni xa'a' sando'o' ne yivi' ne ndikun ichi' Jesús, ne ndiee' Jerusalén. Xa'a' a jaan' na ni kiku sava nja kua'an nja ndee nuu' nu'u' Fenicia, xiin' nu'u' Chipre, xiin' nuu' Antioquia. Te ni ka'an nja tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne judío xiin' nja kujti'. 20 Ndisu sava te ni kije' nu'u' Chipre xiin' nuu' Cirene, kij' ni ko'ni ra nuu' Antioquia ndii, ni xa'a' ka'an tu ra tu'un va'a xa'a' xto'o' e' Jesús nuu' ne ka'an tu'un griego. 21 Te ni taxj xto'o' ndiee', te ni ka'an ndoso' jaan'. Te kua'a' va ne yivi' ni ini xini xto'o' e' jaan', te ni xikundikun nja ichi' a.

22 Te ni xini ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' nuu' Jerusalén, kuento xa'a' ña ni xka'ndja jaan', sakan' na ni ti'vi' nja Bernabé nuu' Antioquia jaan'. 23 Te kij' ni xaa te jaan' nuu' jaan', te ni xini ra ña sañu'u' va Ndiosi ne jaan' ndii, ni ñakuatia' nimá ra. Te ni xandjeni ra sakuu' nja ña ini na ini nja xini nja xto'o' e' xiin' kani' nimá nja. 24 Ni xaa ra ña jaan' sakan' ña te yivi' va'a nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espíritu Santo, te ini va tu ra xini ra xto'o' e'. Xa'a' a jaan' na kua'a' ka ne yivi' ni ini xini xto'o' e' jaan'.

25 Ndi'i jaan' te ni ketá Bernabé jaan' kua'an ra nuu' Tarso, te nanduku' ra Saulo. 26 Te kij' ni xan kunj ña'a' ra ndii, ni naqa ña'a' ra, te ni nandiko' ra nuu' Antioquia jaan'. Te ni ndiee' ra ikan' xiin' ne nduu' kuenta Jesús nii' jin kuiya, te ni sania'á ra kua'a' xava'a' ne yivi'. Te nuu' Antioquia jaan' nduu' mii' ni chindu'u' ne yivi' kivi' ne nduu' kuenta Jesús ichi' nuu' ña nani' nja Cristianos.

27 Te kij' sakan' ndii, ni naqa' ndia'vi' te ka'an tiakú tu'un Ndiosi nuu' Jerusalén, te ni xaa ra nuu' Antioquia jaan'. 28 Te ni ndondichj jin te jaan', te nani' Agabo, te ni saka'an ña'a' Espíritu Santo ña koq va soqo kani' nuu' nu'u' jaan'. Te ni yoo xna'a' ña jaan' kij' ni nduu' te nani' Claudio, te ni xa'ndja chuun' kuu' nuu'. 29 Sakan' te j'in ne ndikun ichi' Jesús, ne ndiee' nuu' Antioquia jaan' ndii, ni ndoo nja kuento ña ti'vi' nja ña chindjee' nja ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' nu'u' Judea, xiin' saa ni kundjee' nja. 30 Te sakan' xna'a' ni xaa nja, ni ti'vi' nja Bernabé xiin' Saulo, te taxj ra ña jaan' nda'a' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús nu'u' Judea jaan'.

12

Sq'o ni xaa a kij' ni xa'ni' rey Herodes Jacobo, te ni chinaá tu ra Pedro vi'e kaa

1 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' rey Herodes, te ni tjin te yivi' ndia'vi' ne nduu' kuenta Jesús, te sando'o' u'vi' ña'a' ra. 2 Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te ni xi'i Jacobo, ñanj Juan, xiin' ichi' ni xaa te xiin' ra. 3 Te kij' ni xini Herodes jaan' ña va'a kuni ne judío ña ni xaa ra sakan' ndii, ni ka'an chuun' tu ra, te ni tjin tu te xiin' Pedro. Ni xaa ra ña jaan' sava ni kivi' ña nasukú ña xixi' ne yivi' xita' va'a ti'e', ña kōq' yuchi' levadura saká xiin', kuenta vjko' pascua. 4 Te kij' ni tjin ña'a' ra ndii, ni sko'ni' ña'a' ra vi'e kaa, te ni xata ra kumi' ti'vi' te xiin', te kumi' ta'an kuu' ra j'in ti'vi' jaan', te koqo ra Pedro. Sakan' ña ni kunj Herodes jaan' xta'ni' ña'a' ra nuu' ne yivi' kij' xka'ndja vjko' pascua jaan', te sana'má ña'a' ra. 5 Sakan' na kuii' Pedro ndii, vi'e kaa jaan' naá ra, ndisu ne nduu' kuenta Jesús ndii, ka'an te ka'an nja xiin' Ndiosi xa'a' ra.

Sq'o ni xaa a kij' ni sandoó ndiká jin ángele Pedro vi'e kaa

⁶ Te ñu u kivi' ña xito' xta'ni' Herodes jaan' Pedro vi'e kaa, te sana'má ña'a' ra ndii, kixin te jaan' kandu'u' ra ma'in' uvi ta'an te xiin', te tiin ra xiin' uvi ta'an karena. Te ita' tu te xiin' xito' ra yi'e' vi'e kaa jaan'. ⁷ Te iin ni tuvj' tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto' o' e' Ndiosí, te ni yi'e' iin ñu'u' kani' tixin vi'e kaa jaan'. Te ni tondiva nda'a' ángele jaan' toko' Pedro, te ni sandoto' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndoko kiji' —ni kachi' a.

Ikan' te ni ndaxin' karena ña tiin nda'a' ra jaan'. ⁸ Te ni ka'an ka ángele xiin' ra ndii:

—Satiin kutu' un' iin' ki'i' toko' un', te naki'i' tu un' ndixan' un' —ni kachi' a.

Te sakan' ni xaa ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Nakui' nu un' toto' titi un', te kundikun un' yu'u' —ni kachi' a.

⁹ Te ni xikundikun ña'a' Pedro, ndisu xini ra naa' ña ndixa nduu' ña xaa' ángele jaan', süu' jaan' ndii tuu ra ña iin ña satuvi a nuu' ra kujti' nduu' a. ¹⁰ Te kiji' ni xka'ndia ra te xiin' nuu', xiin' te uvi ndii, ni xaa ra yi'e' kaa mi' xka'ndia ya'ya. Te yi'e' jaan' ndii, ni nunja' mji' a. Te kiji' ni keta Pedro xiin' ángele jaan' kua'an ra ndee ni xaa ra inga ya'ya ndii, xka'an e' te ni nakoq iin ndaa' ña'a' ángele jaan'.

¹¹ Sakan' te ni naku un' iní Pedro, te ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Vitin ndii, kundan' xna' a i' ña xto' o' e' Ndiosí ni ti'vi' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te ni sakaku' a yu'u' nda'a' Herodes, xiin' nuu' sakuu' ña nja'a ña kuní ne judío, ne ta'an' i, saa nja xiin' i", ni kachi' ra.

¹² Te kiji' ni nakuní ra ña jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra vi'e María, ña' nduu' si'i' Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', mi' ni nakaya kua'a' va ne yivi' ka'an nja xiin' Ndiosí. ¹³ Kiji' ni ka'an ra, te ni sakaxan' ra yi'e' nuu' ki'e' ndii, ni keta iin ña' xika' nuu' ña' nani' Rode te kuní a' yoo sakaxan' yi'e' jaan'. ¹⁴ Te kiji' ni nakuní a' ña tachi' Pedro nduu' a ndii, va'a va ni kuní a' ndee ni nunia' a' yi'e'. Süu' jaan' ndii ni ndava a' kua'an a' ka'an a' ña yi'e' jaan' iin' Pedro. ¹⁵ Te ni ka'an nja xiin' a' ndii:

—Ña' küu' kaxi' nduu' un' —ni kachi' nja.

Ndisu ña' jaan' ndii, ndije' ka ka'an a' ña suvi xna'a ra. Sakan' te ni ka'an nja xiin' a' ndii:

—Ángele ra nduu' a —ni kachi' nja.

¹⁶ Ndisu Pedro ndii, sakaxan' te sakaxan' ra yi'e' jaan'. Te kiji' ni nunia' nja yi'e' jaan', te ni xini ña'a' nja ndii, ni nandan' xava'a nja. ¹⁷ Ndisu ni katan' nda'a' ra te nia'a' ra ña koo taxin' yu'u' nja. Te ni ndatu'un' ra nuu' nja saa ni xta'ni' ña'a' xto' o' e' vi'e kaa. Te ni ka'an tu ra xiin' nja ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Jacobo xiin' inga ne nduu' kuenta Jesús xiin' e' xa'a' ña yo' o' —ni kachi' ra.

Sakan' te ni keta ra kua'an ra tuku' xaan'.

¹⁸ Kiji' ni kitu' tuku' kivi' ndii, ni kuaa' ndi'ni va te xiin', te xito' vi'e kaa jaan', sakan' ña xini ra mi' kua'an Pedro. ¹⁹ Sakan' na kuii' ni ti'vi' Herodes te xiin' te nanduku' ndoo va ra Pedro. Te xa'a' a ña koo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni sana'má ra te xiin', te ni xito Pedro jaan', ikan' te ni ka'an ra ña ka'ni' te xiin' ra te xiin' jaan'. Ndi'ja jaan', te ni keta Herodes jaan' ñu'u' Judea, te ni nakaa' ra ñu'u' Cesarea, te ni ndoo ra ikan'.

S'o' o' ni xaa a kiji' ni xi'i' Herodes

²⁰ Te Herodes jaan' ndii, ni xi'e' va ra xini ra ne ndiee' ñu'u' Tiro xiin' ne ndiee' ñu'u' Sidón. Sakan' na kuii' ni nakata ne jaan' kuento nja ña ku'un ndatu'un' maní nja xiin' Herodes. Te kiji' ni xaa nja ikan' ndii, ni ndiaka

njā jīn tē vīkui'ni xa'a' njā tē nani' Blasto. Tē jaan' ndii, jīn tē ndiso' chuun' vie vā vī'e Herodes jaan' ni nduu' rā. Sakan' na tē jaan' ni chindjee' nā'a', tē ni nikan njā nā manī' nuu' Herodes jaan'. Sakan' nā nuu' nū'u' tē jaan' satā' sakuu' nē jaan' nā tiaku njā.

²¹ Tē kivi' nā ni chitunī Herodes jaan' ndii, ni nakui'nu rā toto nā ni'nu' rā xa'ndia chuun' rā, tē ni xikundu'u' rā mii' xa'nú rā kuachī. Tē ni xa'a' ka'an ndoso' rā nuu' nē jaan'. ²² Ikan' tē ni ka'an ti'e' nē jaan' ndii:

—Tachī' yu'u' jīn ndiosī nduu' nā ka'an kaq', sūu' tachī' yu'u' tē yivi' nduu' a —ni kachi njā.

²³ Xa sakan' ni, tē ni kani jīn ángele, nā xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosī, Herodes jaan', tē ni xa'a' xaxī' nā'a' tīkuxi' ndeē ni xi'j rā, sakan' nā ni xaka'nu' rā Ndiosī.

²⁴ Tē tu'un vā'a xa'a' xto'o e' ndii, so'o kiku' ká a, tē kua'a' ká tu nē yivi' natiin' a.

²⁵ Tē Bernabé xiin' Saulo ndii, ni kīeē rā nūu' Jerusalén kij' ndi'j ni saxinú rā chuun' nuu' rā, tē ni nandjiko' rā nūu' Antioquía, tē ni xaka' tu rā Juan, tē ka'an tu nē yivi' Marcos xiin'.

13

So'o ni xaq a kii' ni kana Ndiosí Bernabé xiin' Saulo tē ka'an ndoso' rā xa'a' Jesús

¹ Tē tejn nē nduu' kuenta Jesús nūu' Antioquía ndii, ni yoo tē ka'an tiakú tu'un Ndiosī, tē ni yoo tū tē sanakuachi' a. Tē jaan' ndii, jīn rā nduu' Bernabé, tē ingā rā nani' Simón, tē ka'an tū nē yivi' tē tūun' xiin' rā, tē ingā ká rā nani' Lucio, tē nūu' Cirene, tē ingā ká rā nani' Manaén, tē ni xa'ní inga' xiin' Herodes, tē ingā ká rā nduu' Saulo. ² Unta' kii' ni yoo nditja nē jaan', tē xaka'nu' tū njā xto'o e' Ndiosī ndii, ni ka'an Espiritu Santo xiin' njā ndii:

—Sasiin' ndo' Bernabé xiin' Saulo xa'a' chuun' nā ni kana nā'a' i saa rā —ni kachi a.

³ Tē kii' ndi'j ni yoo nditja nē jaan', tē ni ka'an tū njā xiin' Ndiosī ndii, ni tondja nda'a' njā uvi' saa' tē jaan' ka'an njā xiin' Ndiosī xa'a' rā. Ndi'j jaan', tē ni ndei' nā'a' njā.

Xika' Pablo xiin' Bernabé nū'u' Chipre

⁴ Sakan' na kuii' ni tjanu' nā'a' Espiritu Santo, tē ni nakaa' rā nūu' Seleucia, tē ikan' ni ko'ni rā tundoo', tē kua'an rā ndeē nuu' nū'u' nā naá i'nu' nā nani' Chipre. ⁵ Tē kii' ni xaq rā nūu' Salamina, nā kandu'u' mii' xaá tundoo' jaan' ndii, ni ka'an ndoso' rā tu'un Ndiosī tixin' ki'in' vī'e mii' nakayá nē judío. Tē ni xiká tū Juan chindjee' nā'a' rā.

⁶ Tē kii' ndi'j ni xinu'ni rā kani' nuu' nū'u' Chipre, nā naá i'nu' jaan' ndii, ni xaa' rā ndeē nūu' Pafos. Tē ikan' ni xini' ta'an' rā xiin' jīn tē tu'va, tē nani' Barjesús. Tē jaan' ndii, jīn tē judío, tē ka'an tiakú tūun' vixi, nduu' rā. ⁷ Tē ndu'u' rā vī'e jīn tē xa'ndia chuun', tē nani' Sergio Paulo. Sergio jaan' ndii, jīn tē kuu' kaxi' vā nduu' rā, tē ni kunj' vā rā kunj' so'o rā tu'un Ndiosī, sakan' na ni kana rā Bernabé xiin' Saulo. ⁸ (Tē Elimas nani' tē tu'va jaan' tu'un griego.) Tē ni xiká rā nakasj' rā Bernabé xiin' Saulo, sakan' nā ni kunj' rā nā kunj' tē xa'ndia chuun' jaan' kunj' rā Jesús. ⁹ Tē Saulo, tē nani' tū Pablo ndii, chitu' nimá rā xiin' Espiritu Santo. Tē ni xito' ndi'e' rā tē tu'va jaan'. ¹⁰ Tē ni ka'an rā xiin' tē jaan' ndii:

—Yo'ó ndii, tẹ xini xa'an va nduu' un', tẹ chitu' vj' nimá un' ñu'u' ña nia'a, tẹ si'e ña ndjiva'a nduu' un'. Tẹ ndasi' ta'an' tų un' xiin' sakuu' ña ndjixa. ¿Ndichun na xikuiin un' ña xayakua' un' ichi' ndaku xto'ọ e' Ndiosi? ¹¹ Tẹ vj'in ndii, kañi xto'ọ e' Ndiosi yoo'ọ, tẹ nanduu' un' tẹ kui'e nuu', tẹ nı ndee ñu'u' kųvi' kųñi ka un' ndia'vi' kivi' —nı kachı Pablo.

Tẹ xaka'an e', tẹ nı kuu' iin yavi nuu' ra, tẹ tüvi' ka a. Tẹ nı xa'a' nanduku' niani' ra nẹ iin nda'a' ra. ¹² Sakan' na kuii', kij' nı xini' tẹ xa'ndia chuun' jaan' ña nı yoo' jaan' ndii, nı inı' ra xini' ra xto'ọ e', tẹ nandanı' va ra xa'a' ña nı sania'á Pablo jaan'.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñuu' Antioquia, ña naá nuu' ñu'u' Pisidia

¹³ Tẹ Pablo xiin' jnga tẹ kua'an xiin' ra ndii, nı ko'nı' ra tundọo' ñuu' Pafos jaan', tẹ kua'an ra ndee ñuu' Perge, ña naá nuu' ñu'u' Panfilia. Ndisu' kij' nı xaa' ra ñuu' Perge jaan' ndii, nı nakoo' ña'a' Juan, tẹ nı nandiko' ra ñuu' Jerusalén. ¹⁴ Tẹ ñuu' Perge jaan' nı kje' ra, tẹ nı xaa' ra ñuu' Antioquia, ña naá nuu' ñu'u' Pisidia. Tẹ kivi' sábado, ña xinandiee' nẹ judío ndii, nı ko'nı' ra xiin' nja' vj'e mii' nakaya' nja, tẹ nı xikundiee' ra ikan'. ¹⁵ Tẹ kij' ndj'i nı ka'vi' iin tẹ yivi' tų'un ndei' Ndiosi xiin' ña nı ke'j' tẹ nı ka'an tiakú tų'un a ndii, nı ti'vi' tẹ kuu' nuu' xa'a' vj'e jaan' iin tẹ yivi', tẹ nı ka'an ra xiin' Pablo xiin' Bernabé ndii:

—Ñanı' i, naa' yoo' iin tų'un va'a tẹ sandjieni ndo' sakuu' e' ndii, saa' ndo' ña va'a tẹ ka'an ndo' a —nı kachı ra.

Ka'an ndoso' Pablo xa'a' Jesús nuu' nẹ judío

¹⁶ Sakan' tẹ nı ndondichı' Pablo, tẹ nı kañani' nda'a' ra tẹ koo' taxin' yu'u' nja. Tẹ nı ka'an ra ndii:

—Nẹ vj'e Israel, nẹ ta'an' i, xiin' ndo'ó, nẹ tuku', nẹ xaka'nu' tų Ndiosi ndii, kuni' so'ọ ndo'. ¹⁷ Ndiosi yoo', nẹ vj'e Israel, nı nakaxin' nẹ ichi' yata' e', tẹ nı xakua'a' xava'a' ña'a' a kij' nı nduu' nja nẹ ndjiva'a nuu' ñu'u' Egipto. Tẹ xiin' ña ndiee' a nı tava' ña'a' a nuu' ñu'u' Egipto jaan'. ¹⁸ Tẹ nı' uvi' xiko' kuiya nı kundjeni' a xa'a' ña nı xaa' nẹ jaan' mii' ichi' kaa'. ¹⁹ Tẹ kij' nı xka'ndja' ña jaan' ndii, nı chındjeee' Ndiosi nẹ ichi' yata' e' jaan', tẹ nı sandoñu'u' nja uxá ta'an' nuu' nẹ yivi', nẹ nı ndiee' nuu' ñu'u' Canaan, tẹ nı taxı' a ñu'u' jaan' kunduu' ña'a' nẹ ichi' yata' e' jaan'. ²⁰ Tẹ sakuu' ña jaan' nı xka'ndja' yatin' kumi' ciento uvi' xiko' uxı' kuiya.

'Nı ya'a' ña jaan', tẹ nı sakuiso' chuun' Ndiosi tẹ kuu' nuu', tẹ kji'in' ichi' ra nuu' nja. Sakan' nı xika' nja ndee' kivi' nı nduu' Samuel, tẹ nı ka'an' tiakú tų'un Ndiosi. ²¹ Ndj'i' jaan', tẹ nı xikan' nja iin' rey tẹ ka'ndja' chuun' nuu' nja. Tẹ nı nakaxin' Ndiosi Saúl, si'e Cís, tẹ nduu' sjani' xika' Benjamín. Tẹ nı xa'ndja' chuun' ra uvi' xiko' kuiya. ²² Tẹ kij' ndj'i' nı xta'ni' ña'a' Ndiosi ndii, nı sakuiso' chuun' a David, tẹ kunduu' ra rey, tẹ ka'ndja' chuun' nuu' nja. Tẹ jaan' nduu' tẹ xa' nı ka'an' a xa'a' ndii: "Xa' nı xini' i' ña David, si'e Isai ndii, iin' tẹ xtanı' va' nimá i' nduu' ra, tẹ jaan' saxinú' sakuu' ña kuni' yu'u'", nı kachı a.

²³ 'Nı taxı' Ndiosi kuento a ña tejn' sjani' xika' David jaan' keta' iin' ña sakahú' yoo', nẹ vj'e Israel, nuu' kuachı' e', ña jaan' nduu' Jesús. ²⁴ Tẹ ña kuni' ka' kixin' ña jaan' ndii, nı ka'an' ndoso' Juan nuu' sakuu' nẹ vj'e e' Israel xa'a' ña kuni' a nama' nja nimá nja xa'a' kuachı' ña xaa' nja, tẹ nakaka' nja ichi' Ndiosi, tẹ kuchi' nja kuenta a. ²⁵ Tẹ kij' xa' kuatin' saxinú' Juan jaan' chuun' nuu' ra ndii, nı ka'an' ra ndii: "Süü' yu'u' nduu' ña sakahú' yoo' jaan'. Süü' jaan' ndii xata' i' kuaxı' ña jaan'. Tẹ yu'u' ndii, nı ndee' va'a' i' kunduu' tẹ ndaxin' ndixan' ki'i' a", nı kachı ra.

26 'Ñan̄i ta'an' i, ne nduu' s̄jani' xika' Abraham, xiin' s̄akuu' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí ndii, tu' un va'a ña ka'an xa'a' ña s̄akakú Ndiosí yo'o' ndii, nuu' yoo' ni t̄i'vi' ña'a' a. 27 Kuach̄i ndii, ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' te xa'ndia chuun' nuu' n̄ja ndii, n̄i nakun̄i n̄ja Jesús, n̄i ndee' n̄i kund̄ani tu' n̄ja ndee' ña ka'an ña n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú xa'a' a, ña xi ka'vi' te yivi' nuu' n̄ja s̄akuu' kivi' s̄abado, ña xin̄andiee' n̄ja. Sakan' na kuii' n̄i s̄axinú n̄ja ña n̄i ka'an tiakú te jaan' xa'a' a kii' n̄i ndoo' n̄ja kuento ña xata'an kuv̄i a. 28 Tee' ndee' k̄o'o' ndee' jin xa'a' ña xata'an kuv̄i a ndii, n̄i ka'an n̄ja xiin' Pilato, te n̄i ka'an chuun' ra te ka'ni' ña'a' te xiin' ra. 29 Te kii' n̄i s̄axinú n̄ja s̄akuu' ña yoso' xa'a' ña jaan' ndii, n̄i sanuu' ra ñu'u' nde'i a nuu' krusin̄ itun', te n̄i ch̄inaa' ña'a' ra yavi ndii. 30 Ndisu' Ndiosí ndii, n̄i san̄atiaku ña'a' a. 31 Te ña jaan' ndii, ki'in' kivi' n̄i tuv̄i a nuu' ne n̄i k̄je' ndee' nuu' ñu'u' Galilea, te n̄i ka'a' n̄ja ñuu' Jerusalén xiin' a. Te ne jaan' nduu' tu' ne ndiee' yu'u' xa'a' a vi'tin nuu' ne yivi'.

32 'Te ndu'u' ndii, ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' tu' un va'a ña ka'an xa'a' ña n̄i tax̄i Ndiosí kuento a nuu' ne xii' yata' e', 33 te xa' n̄i s̄axinú xachi' a ña jaan' nuu' yoo', ne nduu' s̄jani' xika' ne jaan' kii' n̄i san̄atiaku a Jesús. Naa yoso' a nuu' tutu' Salmos ña uvi mii' ka'an a ndii: "Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vi'tin satuvi' i ña nduu' i yuva' un'", kachi a. 34 Te n̄i san̄atiaku ña'a' a, te k̄o'o' kivi' t̄i'vi' ñu'u' nde'i ña jaan' naa n̄i ka'an ka' Ndiosí ndii: "Sañu'u' xna'a' i ndo'ó xiin' ña n̄i tax̄i i kuento i xa'a' nuu' David", kachi a. 35 Te sakan' tu' yoso' a inga Salmo mii' ka'an a ndii: "Tax̄i yo'ó t̄i'vi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'." Sakan' kachi a.

36 'Va'a, David jaan', kii' ndi' n̄i xika' nuu' ra nuu' ne ta'an' ra s̄aa kuni Ndiosí ndii, n̄i xi'i' ra, te n̄i ch̄inaa' ña'a' te yivi' mii' ñu'u' ne ichi' yata' ra. Te n̄i t̄i'vi' ñu'u' nde'i ra jaan'. 37 Ndisu' ña n̄i san̄atiaku Ndiosí jaan' ndii, n̄i t̄i'vi' ñu'u' nde'i a.

38 'Ndo'ó, ne ta'an' i, xa'a' jaan' na kuni a kund̄ani ndo' ña ka'an ndoso' ndu ña nda'a' Jesús jaan' ku'ti' kuax̄i ña kuv̄i ko'o' ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' kuach̄i e'. 39 sakan' ña xiin' tu' un nde'i' Ndiosí, ña n̄i ke'i' Moisés ndii, n̄i kuv̄i kund̄aku nimá e' nuu' a ndee' sie. Sakan' na kuii' nda'a' Jesús jaan' ku'ti' kuax̄i ña nduu' ndaku nimá s̄akuu' yoo', ne in̄i xini ña'a', nuu' Ndiosí. 40 Sakan' na kuii' ko'to xiin' mii' ndo', ko'to ka' kund̄o' ndo' ña n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú tu' un Ndiosí ndii:

41 Ko'to va' ndo'ó, ne kundi'i' xiin' i, te n̄and̄ani ndo', te ndo'ñu'u' ndo'. Sakan' ña kivi' ña xika' ka' ndo' ndii, saa i jin chuun' ka'nu', ña ndeva'a' n̄i ka'an ne yivi' a xiin' ndo' ndii, k̄and̄ixa' ndo' a. Sakan' yoso' a —n̄i kachi Pablo.

42 Te kii' n̄i ket̄a Pablo xiin' Bernabé vi'e mii' nakaya' ne judío jaan' ndii, n̄i ka'an nda'vi n̄ja xiin' ra ña ka'an ka' ra xiin' n̄ja xa'a' ña jaan' tuk̄u kivi' s̄abado, ña xin̄andiee' n̄ja. 43 Te kii' ndi' n̄i ndut̄ja n̄ja ndii, kua'a' e' ne judío xiin' ne tuku', ne ndikun̄ nd̄itun̄i ña k̄and̄ixa' ne judío, n̄i x̄ik̄und̄ikun̄ ña'a', te ka'an ra xiin' n̄ja ña ku'ta' n̄i' va' n̄ja nuu' ña ndani mii' ña'a' Ndiosí.

44 Te tuk̄u kivi' s̄abado, ña xin̄andiee' n̄ja ndii, yatin' s̄akuu' ne ñuu' jaan' n̄i nakaya' te kun̄i so'o' n̄ja tu' un va'a xa'a' xt̄o'o' e'. 45 Ndisu' kii' n̄i x̄inj̄i te judío, te kuu' nuu', ña n̄i nakaya' kua'a' xava'a' ne yivi' jaan' ndii, n̄i x̄akuiñu' xava'a' ra, te n̄i xa'a' ka'an k̄inj̄i ra xa'a' ña ka'an ndoso' Pablo jaan', te kan̄ja'a' tu' ra xiin' ra. 46 Ndisu' Pablo xiin' Bernabé ndii, xiin' ña nd̄jeni n̄i ka'an ra ndii:

—Nj kuni a ña xi'na ka nuu' ndo'ó, ne ta'an' ndu, ka'an ndoso' ndu tu'un Ndiosí. Te ndii, xa'a' a ña küni natjin ndo' a, te nia'á ndo' ña xáta'an natjin ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', sakan' na kuii' vitin ndii, ku'un ndu nuu' ne tuku', ⁴⁷ sakan' ña xa sakan' ni ka'an chuun' xto'ó e' Ndiosí xiin' ndu naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii:

Nj sakuiso' chuun' i yo'ó,
te kunduu un' ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',
te ku'un un' ndee mii' xan ndi'j jin yivi',
te sania'á un' nja xa'a' ña sakahú ña'a' i.
Nj kachj a.

⁴⁸ Kij' ni xini so'ó ne tuku' ña jaan' ndii, va'a va ni kuni nja, te ni tjin ka'nu' nja tu'un xto'ó e'. Te sakuu' ne xa ni nakaxin Ndiosí te natjin nja kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' ndii, ni ini nja xini nja Jesús. ⁴⁹ Te ni kiku tu'un xto'ó e' kanii' nuu' ñu'u' jaan'. ⁵⁰ Ndisu te judío jaan' ndii, ni chu'u' ra sava ña'a', ne ka'nu' va, ne ita' ni'j va nuu' ña kandixa' nja, xiin' ki'in' te kuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni xa'a' sando'o' ra Pablo xiin' Bernabé, sakan' na ni taxí ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'. ⁵¹ Sakan' te ni sakoyó te jaan' yaka' xa'a' ra te nia'á ra ña xi'é Ndiosí xini a ne jaan'. Te ni kije ra kua'an ra ñuu Iconio. ⁵² Ndisu ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquia jaan' ndii, chitu' vi' nimá nja xiin' ña va'a kuni nja, te chitu' vi' tu nimá nja xiin' Espíritu Santo.

14

So'ó ni xaq a kij' ni ka'an ndoso' Pablo xiin' Bernabé tu'un va'a ñuu Iconio

¹ Te kij' ndiee' ra ñuu Iconio jaan' ndii, ni ko'ni inga' ra vi'e mii' nakaya ne judío naa xi xaá ra, te ni ka'an ndoso' va'a xava'a ra tu'un va'a nuu' nja, sakan' na kua'a' xava'a ne judío xiin' ne tuku' ni ini xini Jesús. ² Ndisu ne judío, ne ni ini xini Jesús ndii, ni chu'u' nja sava ne tuku', te ni ka'an kiji ne jaan' xa'a' Pablo xiin' xa'a' Bernabé. ³ Ndee saq ka ni ndii, kua'a' ya'a kivi' ni ndoo Pablo xiin' Bernabé ikan' ka'an ndoso' ndieni ra tu'un va'a xa'a' xto'ó e'. Te ña jaan' ni chindjee' ña'a' a, te ni xaq ra chuun ka'nu' xiin' ña nandanj va ne yivi'. Te xiin' ña jaan' nia'á a ña ña ndixa' nduu' tu'un ña ka'an ndoso' ra xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁴ Te ni nata'vi' ne ndiee' ñuu jaan'. Sava nja ni ndujin xiin' ne judío, te sava tukú nja ni ndujin xiin' te ni tianu' Jesús jaan'. ⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakata sava ne tuku' xiin' ne judío kuento nja, te ni chindjee' tu ña'a' te xa'ndia chuun' ñuu nja, te mii' kuu nja xiin' ra, te kuun yuu' tu ña'a' nja. ⁶ Te kij' ni xini te tianu' Jesús jaan' kuento xa'a' ña jaan' ndii, ni xinu ra kua'an ra ñuu Lистра xiin' ñuu Derbe, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Licaonia. Te ni xa'an tu ra sakuu' ñuu ña ñu'u' yatjn ikan' ⁷ ka'an tu ra tu'un va'a ñuu jaan'.

Kuun' yuu' ne yivi' Pablo ñuu Lистра

⁸ Te ni yoo' jin te kui'e xa'a' ñuu Lистра jaan'. Ndee jin kivi' ni kuvj kaka ra, sakan' ña xa te kui'e xa'a' nduu' ra ndee ni tuvj ra. ⁹ Te jaan' ndii, ni ndu'u' ra xini so'ó ra ña ka'an ndoso' Pablo. Te ni xto'ni kaxi' Pablo nuu' ra, te ni xini ra ña ini te jaan' ña kuvj sanda'a ña'a' Ndiosí. ¹⁰ Te ni ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii:

—Kujin ndichj ndaku un' xiin' xa'a' un' —ni kachj ra.

Te iin ni kandeda tjo' te jaan', te ni xa'a' xika' ra. ¹¹ Te kij' ni xini ne kua'a' jaan' na ni xaa Pablo ndii, ni xa'a' kuaa' nja ka'an nja xiin' tu'un mji' nja Licaonia ka'an nja ndii:

—Ndiosí ndii, te yivi' ni nandu'u a, te ni nuu a nuu' e' —kachi nja.

¹² Bernabé ndii, ndiosí Júpiter ni kachi nja xiin' ra, te Pablo ndii, ndiosí Mercurio ni kachi nja xiin' ra, koto ka suvi ra nduu' te ka'an ka. ¹³ Te sutu, te xachuun' tixin vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ni kixin ndjaka ra toro xiin' ita toso yi'e' nuu' jaan'. Sakan' na vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ndee nuu' nuu' iin' a. Te te jaan' xiin' sakuu' ne kua'a' jaan' ndii, ni kuni nja nasoko' nja na jaan' nuu' Pablo xiin' nuu' Bernabé. ¹⁴ Ndisu kij' ni xini Pablo xiin' Bernabé na jaan' ndii, ni xtanj xachi' ra na jaan', sakan' na ni ndata' ra toto na titi ra, te taxta'an' ra ni ko'ni ra tein ne yivi' kua'a' jaan' ka'an ti'e' ra ndii:

¹⁵ —Kuni so'o ndo' na ka'an i, ¿ndichun na xaa' ndo' na kaa'? Te yivi' ndee naa ndo'o kuiti' nduu' tu' ndu'u. Te ka'an ndoso' ndu' tu'un va'a nuu' ndo' na nakoo ndo' na xini xa'an' kaa', te nandiko' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, na ni xa'a' ndivi', xiin' nuu' iin' yivi', xiin' miji' ka'nu', xiin' sakuu' na yoo nuu' sakuu' na jaan'. ¹⁶ Nu'u' ni kixin ndii, ni taxj a na kaka sakuu' nuu' ne yivi' saq ka kuni mji' nja. ¹⁷ Tee' ndee sakan' ni xaa nja ndii, ni xikuin' a na xaa' a na va'a nuu' nja, te nia'a' na'a' a na yoo a. Sakuun' a savi' te taxi' a kua'a' na savi' nda'a' nja, xiin' na xaxi' nja, xiin' na va'a kuni nimá nja —ni kachi ra.

¹⁸ Tee' ndee sakuu' na jaan' ni ka'an ra xiin' nja ndii, ni ndo'o va' ra, te ni sain kuni' ra ne kua'a' jaan' na nasoko' nja kiti' jaan' nuu' ra.

¹⁹ Ndisu ni ya'a, te ni ndeku'e ndia'vi' te judío, te ni kije' nuu' Antioquia xiin' nuu' Iconio. Te jaan' ndii, ni nama ra nimá ne jaan', te ni kuun yuu' nja Pablo. Te xa'a' na ni tuu nja na xa ni xi'j ra ndii, ni kanyu na'a' nja xta'ni' nja ndee nuu' nuu'. ²⁰ Ndisu kij' ni xaa ne ndikun ichi' Jesús, te ni xununduu' na'a' nja ndii, ni ndoko' ra, te ni ndi'vi' tukuu' ra nuu' jaan'. Te tuku kivi' ni keta ra kua'an ra xiin' Bernabé nuu' Derbe.

²¹ Te ni ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' ne ndiee' nuu' jaan', te ni nakoo kua'a' ne ndikun ichi' Jesús ni xaa ra. Kij' ndi'j na jaan', te ni nandiko' ra nuu' Listra, xiin' nuu' Iconio, xiin' nuu' Antioquia ²² xandieni ra ne ndikun ichi' Jesús, te ndiaa yu'u' na'a' ra na kuni a kuita ni'j nja nuu' na ini nja xini nja a. Te ni ka'an ra xiin' nja na kuni a kundo'o va' e' te xka'ndia e' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ²³ Te i'in nuu' jaan' ndii, ni sakuiso' chuun' ra te xixa te ka'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús. Te kij' ndi'j ni ka'an ra xiin' Ndiosí, te ni yoo nditia tu' ra ndii, ni sanakua'a' ra te jaan' nda'a' xto'o e' Jesús, na xa ini ra xini ra.

Nandiko' Pablo xiin' Bernabé nuu' Antioquia, na naa nuu' nuu' Siria

²⁴ Xka'ndia so'o ra nuu' Pisidia, te ni xaa ra nuu' Panfilia. ²⁵ Te kij' ndi'j ni ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' Perge ndii, ni nakaa' ra nuu' Atalia. ²⁶ Te i'kan' ni kije' ra, te ni ko'ni ra tundoo' te kua'an ra nuu' Antioquia mii' ni sanakua'a' na'a' ne nakaya xa'a' Jesús nuu' na ndani mji' na'a' Ndiosí, te taxi' a na ndiee' ra xa'a' chuun' na ni xaa ra. ²⁷ Te kij' ni xaa ra nuu' jaan', te ni nakaya ra ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni ndatu'un' ndi'j ra nuu' nja sakuu' na ni xaa Ndiosí xiin' ra, xiin' saq ni taxi' a na ini tu' ne tuku' kuni nja Jesús. ²⁸ Te ni ndoo' ra i'kan' kua'a' kivi' xiin' ne ndikun ichi' Jesús xiin' ra.

15

Ndatu'un' tuni ka'nu' te ni tianu' Jesús xiin' te xixa ñuu Jerusalén

¹ Te kivi' jaan' ndii, ni xaa ndia'vi' te ni kije ñu'u' Judea ñuu Antioquia, te ni xa'a' sania'a' ra ne nakaya' xa'a' Jesús, ka'an ra ndii:

—Naa' kuä'a' tuni jin' ndo' naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natjin Moisés ndii, kivi' kaku ndo' nuu' kuachí ndo' —ni kachi ra.

² Te Pablo xiin' Bernabé ndii, ni nakuitá kuento ra xiin' te jaan', xa'a' a jaan' na ndiee' va ni kaní ta'an' ra kuento. Sakan' na ni ndoo ne nakaya' xa'a' Jesús kuento ña kaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén xiin' sava ka te nakaya' xiin' ña, te ndatu'un' ra xa'a' ña jaan' xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa kuenta a, te ndiee' ñuu jaan'. ³ Te ni ti'vi' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús kua'an ra xka'ndía ra Fenicia xiin' Samaria ka'an ra ña kua'a' ne tuku' ni nanduu' kuenta Jesús. Te va'a va kuni sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús xa'a' ña jaan'. ⁴ Kij' ni xaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén ndii, ni natjin ña'a' te xixa, xiin' inga te ni tianu' Jesús, xiin' sava ka ne nduu' kuenta Jesús. Te ni ndatu'un' ra nuu' sakuu' ne jaan' sakuu' ña ni xaa Ndiosí xiin' ra. ⁵ Ndisu ni ndondichí sava te fariseo, te xa iní xini Jesús, te ni ka'an ra ndii:

—Kuni a ña kuä'a' tuni jin' te tuku' jaan', te ka'an chuun' e' xiin' ra te saxinu' ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'j Moisés —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni nakaya' te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan' te ndatu'un' tuni ra xa'a' ña jaan'. ⁷ Te kij' ni kuna'a' va ndatu'un' ndiee' xiin' ta'an' ra ndii, ni ndondichí Pedro, te ni ka'an ra ndii:

—Ñanj ta'an' j, xini ndo'ó ña saa' ni nakaxin Ndiosí yu'u tejin ndo', te ka'an ndoso' j tu'un va'a nuu' ne tuku', te ni iní ña xini ña Jesús. ⁸ Te Ndiosí, ña xini saa in' nimá e' ndii, ni nia'a a ne tuku' ña natiin' ña'a' a taxí a Espíritu Santo naá nimá ña, saa nii' ni xaa tu a xiin' yoo'. ⁹ Te kuäsa' xachi' siin' ni xaa a xiin' yoo' ni ndee xiin' ne jaan'. Sakan' ña ni ndasandoo tu a nimá ne jaan' xa'a' ña iní ña xini ña Jesús. ¹⁰ Sakan' na kui', ndichun na xika' ndo' sataña'a' ndo' Ndiosí vitin taxi' ndo' chuun vie nuu' ne iní xini Jesús jaan', chuun ña kivi' saxinu' yoo' ni ndee ni kivi' saxinu' tu ña'a' ne xij' yata' e'? ¹¹ Sakan' ña yoo' ndii, kandixa' e' ña ni sakaku' Ndiosí yoo' nuu' kuachí e' xa'a' ña kundani mii' xt'o'o e' Jesús yoo' kujti', te nii' sakan' tu kundani a ne jaan' —ni kachi ra.

¹² Sakan' te ni xikundiee taxin' sakuu' ne kua'a' jaan' xini so'o tu ña ña ka'an Bernabé xiin' ña ka'an Pablo xa'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandaní va ne yivi', ña ni xaa te jaan' tejin ne tuku' ni xaa Ndiosí.

¹³ Te kij' ndi'j ni ka'an te jaan', te ni xa'a' Jacobo ka'an ra ndii:

—Ñanj ta'an' j, kuni so'o ndo' ña ka'an j xiin' ndo' vitin. ¹⁴ Xa ni ka'an Simón xiin' e' saa ni xaa Ndiosí ndee ña nuu' ña ni kundani a ne tuku' jaan', te ni nakaxin a sava ña te kunduu tu ña kuenta a. ¹⁵ Te nakuitá ña jaan' xiin' ña ni ke'j te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

¹⁶ Kij' xka'ndja ña jaan' ndii, nandjiko' j te nakasa'a xaa' tukuu' j vi'e David, mii' ni xa'ndja chuun' ra, ña xa ni nduva, te ndasava'a j mii' ni in' a.

¹⁷ Ña jaan' saa j te nanduku' sakuu' inga ne yivi' yu'u, ña nduu' xt'o'o ña, xiin' sakuu' ne tuku', ne xa ni nakaxin j kunduu kuenta j.

¹⁸ Sakan' ni kachi xt'o'o e', ña satuvi' ña jaan' ndee xta'an' jin yivi'. Sakan' kachi a.

19 'Xa'a' a jaan' na tuu yu'u ndii, vā'a taxī e' chuun viē nuu' ne tuku', ne xā xa'a' inī xini xtō'o e' Ndiosí. 20 Süu' jaan' ndii vā'a ká ke'j e' jīn tutu, te tī'vi' e' e ndā'a' nīa mii' ka'an a nā kunī a naqoq nīa nā xixi' nīa ndeī', nā nī naqoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te na kūmi' nīa musa nīa, te na kūxi nīa ndeī' kiti', ti' nī xitīa nī', te na kūxi tū nīa nī'. 21 Sakan' nā ndeē xta'an' ndii, j'īn nūu nī yoo te ka'an ndoso' tū'un ndeī' Ndiosí, nā nī naīin Moisés, te ka'vi' tū rā a vī'e mii' nakayá nīa saq kivi' sábadō, nā xīandīeē' ne ta'an' e' —nī kachi' rā.

Tutu nā kua'an ndā'a' ne tuku'

22 Xa'a' a jaan' na te nī tjanu' Jesús, xiin' te xīxā jaan', xiin' sakuu' ingā ne nduu' kuenta Jesús nūu' Jerusalén jaan' ndii, nī naquīta ingā' nīa kuento nā naqaxin nīa jīn uvī te yivi', te tī'vi' nā'a' nīa xiin' Pablo xiin' Bernabé nūu' Antioquía. Te jaan' ndii, jīn rā nani' Judas, te ka'an tū ne yivi' Barsabás xiin' rā, te ingā rā nani' Silas. Te te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' uvī saā' te jaan'. 23 Te xiin' te jaan' nī tī'vi' nīa tutu yo'o' nā ka'an ndii: "Ndu'u, te nī tjanu' Jesús, xiin' ne nakayá xa'a' a nūu yo'o', xiin' te xīxā, te xito' ne jaan' ndii, tī'vi' ndū cha'an' ndo'ó, ne tuku', ne inī xini tū Jesús, ne ndiee' nuu' nū'u' Siria xiin' nū'u' Cilicia, xiin' ne ndee' nūu' Antioquía. 24 Xā nī xīnī ndū kuento nā nī kīeē sava te yivi' tejn ndū yo'o', tee' ndee kō'o' rā nī tī'vi' ndū. Te nī xaā rā mii' ndiee' ndo'ó, te nī sandi'nī rā nimá ndo' xiin' nā nī ka'an rā, te nī naqaka' tū rā nā xanini ndo' xa'a' a nā ka'an chuun' rā xiin' ndo', nā kasa'a ndo' tunī jīn' ndo'. Te ka'an tū rā nā kunī a saxinú ndo' sakuu' nā ka'an tū'un ndeī' Ndiosí. 25 Xa'a' a jaan' na nī ndoo ingā' ndū kuento nā naqaxin ndū ndia'vi' te yivi', te tī'vi' ndū rā xiin' nānī manī' e' Bernabé xiin' Pablo mii' ndiee' ndo'. 26 Te yo'o' ndii, xā xiyoo rā taxī rā kivi' nūu rā xa'a' a nā saxinú rā nā kunī xtō'o' e' Jesucristo. 27 Xa'a' a jaan' na tī'vi' ndū Judas xiin' Silas, te ndātu'un' ndi'j rā nuu' ndo' nā nī ndoo ndū kuento, nā yoso' nuu' tutu yo'o'. 28 Sakan' nā nī naquīta nā kunī Espiritu Santo xiin' ndū nā tūachuun' ndū ndo'ó xiin' ndeē jīn tuku' nā'a, süu' jaan' ndii nā yo'o' kuīti' saā ndo': 29 Kunī a nā naqoq ndo' nā xixi' ndo' ndeī' nā nī naqoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te kūxi ká tū ndo' nū', te kūxi ká tū ndo' ndeī' tī' nī xitīa nī', te kūmi' tū ndo' musa ndo'. Naa' saxinú ndo' nā jaan' ndii, vā'a saā ndo'. Ndiosí na koq xiin' ndo'." Sakan' yoso' a nuu' tutu jaan'.

30 Te kīj' ndi'j nī ndeī' nā'a' nīa ndii, nī kīeē rā nūu' Jerusalén, te nī naqaa' rā nūu' Antioquía. Te nī naqaya' rā ne nakayá xa'a' Jesús, te nī sanāka'a' rā tutu jaan' ndā'a' nīa. 31 Te kīj' nī ka'vi' nīa a ndii, nī naquātia' va nīa, sakan' nā nī saki'vi' nā'a' nā yoso' nuu' tutu jaan'. 32 Te Judas xiin' Silas, xa'a' a nā nduu' tū rā te ka'an tiakú tū'un Ndiosí ndii, nī xandīeni nā'a' rā xiin' kua'a' tū'un vā'a, te nī naqata nī'j tū nā'a' rā nuu' ichi' Jesús. 33 Te kīj' ndi'j nī ndoo rā nūu jaan' ndia'vi' kivi' ndii, nī ndeī' manī' nā'a' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' jaan', te nandīko' rā mii' ndiee' ne nī tī'vi' nā'a'. 34 Ndisu Silas ndii, nī xtanj rā ndoo ká rā ikan'. 35 Te nī ndoo tū Pablo xiin' Bernabé nūu' Antioquía jaan' sania'á ingā' rā xa'a' xtō'o' e', te ka'an ndoso' tū rā tū'un vā'a xiin' kua'a' ingā te yivi'.

Kani ta'an' kuento Pablo xiin' Bernabé xa'a' Juan

36 Kij' nī ya'a ndia'vi' kivi', te nī ka'an Pablo xiin' Bernabé ndii: —To'o' tukuu' sakuu' nūu mii' nī ka'an e' tū'un vā'a xa'a' xtō'o' e' nuu' ne yivi', te kunī e' saā ndiee' ne jaan' —nī kachi' rā.

³⁷ Ndandij̄ n̄i kunj̄ Bernabé ña ku'ʉn t̄u Juan, t̄e ka'án t̄u ne yivj̄ Marcos xiin', xiin' ra. ³⁸ Ndisu n̄i t̄u Pablo ña v̄a' a nduu' a ña ku'ʉn ka t̄e jaan' xiin' ra, sakan' ña n̄i nakoo xiin' mji' ra ñu'u Panflia, t̄e n̄i xiin' ka ra kundikun ra sachuun' inga' ra xiin' t̄e jaan' chuun nuu' xto'o e'. ³⁹ Xa'a' a jaan' na Pablo xiin' Bernabé ndii, ndiee' va n̄i kanj̄ ta'an' ra kuento ndee n̄i kusiin' ra. Sakan' na n̄i xaka Bernabé Marcos, t̄e n̄i ko'nj̄ ra tundoo', t̄e kua'an ra nuu' ñu'u' Chipre.

⁴⁰ T̄e Pablo n̄i xaka Silas, t̄e kua'an ra kij̄' ndij̄' n̄i sanakua'a ña'a' inga ne ndikun̄ ichi' Jesús nuu' ña ndanj̄ mji' ña'a' xto'o e' Ndiosí. ⁴¹ T̄e n̄i xka'ndija ra nuu' ñu'u' Siria xiin' nuu' ñu'u' Cilicia nakata' n̄ij̄' ra j̄'in t̄i'vj̄ ne nduu' kuenta Jesús.

16

Kua'an Timoteo xiin' Pablo xiin' Silas

¹ Xi'na ka ñuu Derbe n̄i xaa ra, ndij̄' jaan' t̄e n̄i xaa ra ñuu Lистра, t̄e ikan' ndu'u' j̄'in t̄e nani' Timoteo, t̄e ndikun̄ ichi' Jesús. T̄e si'e j̄'in ña'a' judía, ña' j̄'in xini Jesús nduu' t̄e jaan', ndisu yuva' ra ndii, t̄e griego nduu' ra. ² T̄e xa'a' a ña ka'án va'a va ne j̄'in xini xto'o e', ne ndiee' ñuu Lистра jaan' xiin' ñuu Iconio, xa'a' Timoteo jaan' ndii, ³ n̄i kunj̄ Pablo ña ku'ʉn t̄e jaan' xiin' ra. Ndisu ña kunj̄ ka ku'ʉn ra ndii, n̄i ka'an chuun' ra ña ko'o tunj̄ j̄'in' t̄e jaan', t̄e k̄anj̄in̄i k̄inj̄ ne judío, ne ndiee' ñu'u' jaan'. Kuach̄i ndii, sakuu' ne ndiee' jaan' xini ña t̄e griego nduu' yuva' ra. ⁴ T̄e kij̄' xka'ndia Pablo xiin' t̄e kua'an xiin' ra saa ñuu kua'an ra ndii, sakuni' tu'un ra xa'a' tu'un ndei', ña n̄i ch̄itun̄i t̄e n̄i t̄janu' Jesús, xiin' t̄e xixa, t̄e ndiee' ñuu Jerusalén, ña kunj̄ a saxinu n̄ja a. ⁵ Sakan' na kuui' j̄'in t̄i'vj̄ ne nduu' kuenta Jesús ndii, n̄i xandij̄eni ka ña'a' ra nuu' ña j̄'in n̄ja xini n̄ja Jesús, t̄e so'o kukua'á' ka n̄ja j̄'in kivi' kua'an.

So'o n̄i xaa a kij̄' n̄i satuví a nuu' Pablo, ña xini ra j̄'in t̄e Macedonia

⁶ T̄e n̄i xka'ndija Pablo xiin' t̄e kua'an xiin' ra nuu' ñu'u' Frigia xiin' ñu'u' Galacia, sakan' ña n̄i tax̄i Espiritu Santo ka'an ra tu'un Ndiosí nuu' ñu'u' Asia. ⁷ T̄e kij̄' n̄i xaa ra xa'in' ñu'u' Misia ndii, n̄i xika' ra ku'un ra ñu'u' Bitinia. Ndisu n̄i tax̄i tu' Espiritu Jesús ña ku'ʉn ra ikan'. ⁸ T̄e n̄i xka'ndija ra ñu'u' Misia, t̄e n̄i nakaa' ra ndee ñuu Troas, ña naá yu'u' m̄inj̄ ka'nu'. ⁹ T̄e ñuu jaan' n̄i satuví a nuu' Pablo ña iin' ndich̄ij̄ j̄'in t̄e ñu'u' Macedonia ka'án nda'vi ra xiin' ra ndii:

—Xka'ndija un' ñu'u' Macedonia t̄e ch̄j̄ndiee' un' ndu —kachi ra.

¹⁰ T̄e kij̄' n̄i satuví a ña jaan' nuu' Pablo ndii, n̄i ch̄it̄u'va ki'j̄' xiin' mi' ndu, t̄e ku'ʉn ndu ñu'u' Macedonia. Sakan' ña n̄i kundanj̄ ndu ña Ndiosí nduu' ña kana' ndu, t̄e ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ne ndiee' ñu'u' jaan'.

So'o n̄i xaa a kij̄' n̄i xa'an ndu xiin' Pablo ñuu Filipos

¹¹ T̄e n̄i ko'nj̄ ndu j̄'in tundoo', tun' n̄i keta ñuu Troas jaan', t̄e kua'an ndaku ndu ndee ñu'u' Samotracia. T̄e n̄i kitu' tuku kivi', t̄e n̄i k̄iee ndu kua'an ndu ñuu Neápolis. ¹² T̄e ñuu jaan' n̄i k̄iee ndu t̄e kua'an ndu ndee ñuu Filipos. Ñuu jaan' ndii, nda'a' ñuu Roma nduu' a, t̄e kandu'u' a nuu' ñu'u' Macedonia jaan', t̄e j̄'in ñuu ka'nu' va nduu' a. Ikan' n̄i ndiee ndu ndia'vi' kivi'.

¹³ T̄e j̄'in kivi' sábado, ña xinandiee' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, n̄i k̄iee ndu ñuu jaan', t̄e n̄i xa'an ndu yu'u' it̄ja mii' tuu ndu ña yoo j̄'in xaan' mi' xi ka'án ne judío, ne ndiee' ikan' xiin' Ndiosí. Sakan' t̄e n̄i xikundiee ndu

įkan', te nį xą'a' ka'án ndu xiin' ña'a', ne nį naḡaya įkan', tu'un va'a xa'a' Jesús. ¹⁴ Te įin ña'a' jaan' nañi' Lidia, ña' ñuu Tiatira. Te xiko' a' toto va'a, ña kua'a ndiaa'. Te ña' xaka'nu' Ndiosí nduu' a'. Te kij' ndu'u' a' xini so'o a' ña ka'án Pablo ndii, nį nunia' xt'o'o e' nimá a', te nį nañin a' tu'un va'a ña nį ka'an ra. ¹⁵ Te kij' ndi'i nį chįchi a' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e a' ndii, nį ka'an nda'vi a' xiin' ndu ndii:

—Naa' tuu ndo' ña įni i xini i xt'o'o e' ndii, to'o' ndo' te ndoo ndo' xiin' ndu vi'e i —nį kachį a'.

Te xa'a' a ña ndiee' va nį ka'an a' xiin' ndu ndii, nį ndoo ndu įkan'.

S'o'o nį xąa a kij' nį chįnaa te yivi' Pablo xiin' Silas vi'e kaq

¹⁶ Unta' kij' kua'an tukuu ndu mii' ka'án ndu xiin' Ndiosí ndii, nį naḡa'an įin ña' sava xiin' ndu. Ña' jaan' ndii, xiko' ni'i' ña'a' xt'o'o a', te ndiee' ñuu jaan'. Te naá įin ña ndiva'a nimá a', ña xaa' sakan' te tuvi' įni a'. Te xiin' ña ndiee', ña taxi' ña jaan' ndii, kua'a' va xu'un' nį kanando a' xa'a' xt'o'o a' jaan'. ¹⁷ Te nį xįkundikun a' Pablo xiin' ndu'u' ka'án ti'e' a' ndii:

—Te yivi' kaq' ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí ka'nu' xava'a' nduu' ra. Te ka'án ra saq saq ndo' te kaku ndo' nuu' kuachį ndo' —kachi a'.

¹⁸ Te kua'a' va kivi' nį xąa a' ña jaan' ndee nį kusuxan' xini' Pablo. Sakan' na nį ndiko kuiñ ra, te nį ka'an ra xiin' ña ndiva'a' ña naá nimá a' jaan' ndii:

—Xiin' ña ndiee' Jesucristo ka'án chuun' i xiin' un' ña kuan ketą nimá ña' ñaa' —nį kachį ra.

Xaka'án e' te nį ketą ña jaan', te kua'an a.

¹⁹ Te kij' nį xini xt'o'o ña' sava jaan' ña nį ndi'i ña ndiatu' įni ra kanando ka ra xu'un' xiin' a' ndii, nį įin ra Pablo xiin' Silas te nį ñuu ña'a' ra xan ndįaka' ra ma'in' ya'vi nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu jaan'. ²⁰ Te nį sanakua'a' ña'a' ra nuu' te kuu' ka'nu' ka'án ra ndii:

—Te judío yo'o' ndii, sasana' ra ne ñuu e' xiin' ña ka'án ndoso' ra.

²¹ Sakan' ña sania'á ra įin nuu' ña ndei' ña va'a nañin e', te nį ndee vasa' tu xi xaá e', sakan' ña te romano nduu' yoo' —nį kachį ra.

²² Xa'a' a jaan' na nį nuḡa tu kua'a' ne yivi', ne nį nasaa' nį xini nįa Pablo xiin' Silas. Sakan' te nį įanu' te kuu' ka'nu' jaan' te xín', te nį ta'va' ra toto Pablo xiin' Silas, te nį ka'an chuun' tu ra, te nį sųku' nduku va ña'a' ra. ²³ Te kij' ndi'i nį kutun' ña'a' te xiin' jaan' kua'a' va įchi' ndii, nį taan' ña'a' ra vi'e kaq. Te nį ka'an chuun' te kuu' ka'nu' jaan' xiin' te xín' te xito' vi'e kaq ña koḡo va ña'a' ra. ²⁴ Kij' nį nañin te xito' vi'e kaq jaan' ña nį ka'an chuun' te jaan' xiin' ra ndii, nį taan' ña'a' ra ndema'a' tixin vi'e kaq jaan' mii' kutu' va kaa'. Te nį ko'ni tu ra xa'a' te jaan' yavi įin itun' vi'e va.

²⁵ Te xa nañu sava nduu' a, ndisu Pablo xiin' Silas ndii, ka'án ra xiin' Ndiosí te xita' tu ra yaq nuu' a. Te sakuu' te ñu'u' vi'e kaq jaan' xini so'o a. ²⁶ Te įin nį taan ndiee' xava'a' ndee nį kisi a' xa'a' vi'e kaq jaan'. Te xa ndikun sakan', te nį nunia' tu sakuu' yi'e' a, te nį ndaxin' tu karena, ña tiiñ sakuu' te ñu'u' jaan'. ²⁷ Te kij' nį ndoto te xito' vi'e kaq jaan', te nį xini ra ña nunia' yi'e' jaan' ndii, nį xta'ni' ra ichį ra, te ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' ña nį xanįni ra ndii, xa nį xinu te ñu'u' vi'e kaq jaan'. ²⁸ Ndisu nį ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii:

—Sätuxu'vi xiin' mii' un', sakan' ña yo'o' ñu'u' sakuu' ndu —nį kachį ra.

²⁹ Sakan' te nį kikan te xito' vi'e kaq jaan' ñu'u', te ki'i' nį ndava ra ndeta' ra mii' naá Pablo xiin' Silas. Te kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te nį xįkandu'u'

ndíjeē rā ndeē nuu' ñu'u' nuu' Pablo xiin' Silas. ³⁰ Ndi'j jaan' te ni tava' ña'a' rā ikan'. Te ni ka'an rā xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, tákui'e, ¿ndee ña saá i, te kaku i nuu' kuächi j? —ni kachj rā.

³¹ Te ni nakuijin te jaan' ndii:

—Inj un' kuni un' xto'q e' Jesucristo, te kaku un' nuu' kuächi un', yo'ó xiin' sakuu' ne ndiee' vj'e un' —ni kachj rā.

³² Sakan' te Pablo xiin' Silas ndii, ni ka'an rā tu'un xa'a' xto'q e' nuu' te jaan' xiin' nuu' sakuu' ne ndiee' vj'e rā. ³³ Te xa ñuu sakan' ni xaka ña'a' te xito' vj'e kaá jaan', te ni natja rā mii' ni tuxu'ví te jaan'. Sakan' te ni chjchj rā xiin' sakuu' ne ndiee' vj'e rā kuenta Jesús. ³⁴ Te kij' ndiee' te jaan' vj'e rā ndii, ni taxj rā ña ni xixj te jaan', te va'a va kuni rā xiin' sakuu' ne ndiee' vj'e rā xa'a' a ña inj nja xini nja Ndiosí.

³⁵ Kij' ni kitu' kivi' jaan' ndii, ni t'vi' te kuu' ka'nu' ñuu jaan' jin uvj te xiin' te ka'an rā xiin' te xito' vj'e kaá jaan' ndii:

—Saña un' te yivj' ñaa' —ni kachj rā.

³⁶ Sakan' te ni ka'an te xito' vj'e kaá jaan' kuento jaan' xiin' Pablo ndii:

—Te kuu' ka'nu' ni ka'an chuun' xiin' j ña saña' j ndo'ó. Sakan' na kuii' xa kuvj kijeē ndo' te ku'un ndo', Ndiosí na ku'un na xiin' ndo' —ni kachj rā.

³⁷ Ndisu ni nakuijin Pablo nuu' te xito' vj'e kaá jaan' ndii:

—Xi'nā ni kutun' rā ndu'u nuu' kua'a' ne yivi', te ni ko'ni rā ndu vj'e kaá tee' ndeē ni sana'má rā ndu'u, te na'in rā kuächi ndu. Te ndu'u ndii, te romano nduu' tu ndu'u. Te vj'ün ndii, kuni rā tava' sj'e rā ndu'u. Kuāsa' xächj' sakan' ran', na kixin mii' te kuu' ka'nu' jaan' te tava' rā ndu —ni kachj Pablo.

³⁸ Te ni ka'an te xiin' jaan' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' ña ni ka'an Pablo jaan', te ni yj'vi rā kij' ni xinj so'q rā ña te romano nduu' tu Pablo xiin' Silas. ³⁹ Xa'a' a jaan' na ni xa'an tava' rā te jaan' vj'e kaá jaan', te ni xikan rā ña ka'nu' inj nuu' rā, te ni ka'an nda'vi rā xiin' rā ña kijeē rā ñuu jaan'.

⁴⁰ Ni ketā so'q Pablo xiin' Silas vj'e kaá jaan', te kua'an rā vj'e Lidia. Te ikan' ni nduijn rā xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, te ni xandjēni rā nimá nja, ndi'j jaan' te ni kijeē rā kua'an rā.

17

Sq'o ni xaq q kij' xika' Pablo ñuu Tesalónica

¹ Te Pablo xiin' Silas ndii, ni xka'ndja rā ñuu ña nani' Anfípolis xiin' ñuu ña nani' Apolonia, te ni xaa rā ndeē ñuu Tesalónica, te ikan' ndii, yoo jin vj'e mii' nakayá ne judío. ² Te Pablo ndii, unj ta'an kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío, ni xa'an rā vj'e mii' nakayá nja naa xi xaá rā. Te ndjeē' ni ndatu'un' rā nuu' ne jaan' xa'a' ña ka'an tu'un Ndiosí. ³ Te ni sanakuachi' rā ña yoso' nuu' tutu Ndiosí jaan' nuu' nja, te sakuni' ña'a' rā ña ña nduu' Cristo ni t'vi' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ni kuni a ña kuvj a, ndi'j jaan', te natjaku a. Te ka'an tu rā ndii:

—Jesús, ña ka'an ndosq' j xa'a' jaan' nduu' Cristo, ña ni t'vi' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachj rā.

⁴ Te sava ne judío jaan' ndii, ni inj nja xinj nja Jesús, te ni nduijn nja xiin' Pablo xiin' Silas. Te sakan' tu ni xaa kua'a' va ne griego, ne ndikún Ndiosí ña kandixa' ne judío, xiin' ki'in' ña'a', ne kuu' nuu'. ⁵ Ndisu te judío, te nj kandixa' ndii, ni xakuinu xa'va'a rā Pablo xiin' Silas. Sakan' na kuii' ni nakaya rā ki'in' te nja'a xika' sij' ya'ya, te sanasaá' te jaan' ne ndiee' ñuu jaan'. Te ni ki'vj ndjeē' rā vj'e jin te nani' Jasón nanduku' rā Pablo xiin'

Silas, te tavə' n̄a'a' ra, te kundjaka n̄a'a' ra vj'e ka'nu' n̄uʉ jaan'. ⁶ Ndisu xa'a' a n̄a kōo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni naka ra Jasón xiin' inga ka te inj tu xini Jesús. Te ni ka'n̄uʉ n̄a'a' ra xan ndjaka ra nuu' te kuu' nuu' nuu' n̄uʉ jaan'. Te ni ka'an ti'e' ra ndii:

—Te yivi', te sativi' ne yivi' jin yivi' mii' ka ndiee' n̄a jaan' ndii, ni xaə tu ra n̄uʉ mii' ndiee' e' yo'o' v̄it̄in, ⁷ te Jasón kaa' ndii, ni nat̄jin n̄a'a' ra vj'e ra. Te sakuu' te jaan' xka'ndiá kuento n̄a ka'an chuun' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka, sakan' n̄a ka'an ra ndii, yoo inga te xa'ndia chuun' ka'nu' ka te nani' Jesús, kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁸ Te ni nasaa' ne kua'a' jaan' xiin' te sanakuachi' kuento n̄uʉ jaan' kij' ni xin̄i s̄o'o n̄a n̄a ni ka'an ra. ⁹ Xa'a' a jaan' na ni ch̄ikand̄ja Jasón xiin' inga te yivi' jaan' xu'un', te ni sain' n̄a'a' te jaan'.

S̄o'o ni xaə a kij' ni xika Pablo xiin' Silas n̄uʉ Berea

¹⁰ Ni xaə s̄o'o n̄uʉ, te ni t̄i'vi' ne inj xini Jesús Pablo xiin' Silas ndee n̄uʉ Berea. Te kij' ni xaə ra n̄uʉ jaan' ndii, ni xa'an ra vj'e mii' nakayá ne judío. ¹¹ Ne ndiee' n̄uʉ jaan' ndii, ka'nu' ka inj n̄a te sakan' ne ndiee' n̄uʉ Tesalónica jaan'. Kuach̄i ndii ni nat̄jin va'a n̄a tu'un va'a xa'a' Jesús, te j̄in kivi' kua'an ndii, sakuaan ndi'j n̄a n̄a yoso' nuu' tutu' Ndiosí te kun̄j n̄a naa' sakan' xn̄a' a nduu' a naa sania'á Pablo xiin' Silas. ¹² N̄a jaan' na kiii' kua'a' va ne judío jaan' ni inj xini Jesús. Te sakan' tu kua'a' n̄a'a' griega, ne ka'nu' xiin' te yivi' ndii, ni inj n̄a xini n̄a Jesús.

¹³ Ndisu kij' ni xin̄i te judío, te ndiee' n̄uʉ Tesalónica, kuento n̄a ka'an ndoso' tu Pablo tu'un Ndiosí n̄uʉ Berea jaan' ndii, ni xa'an tu ra ikan', te ni kiku' ra ne yivi' kua'a', ne ndiee' n̄uʉ jaan', sanasaá' n̄a'a' ra. ¹⁴ Ndisu ne inj xini Jesús ndii, numi' va, te ni t̄i'vi' n̄a Pablo ndee yu'u' m̄inj ka'nu'. Te Silas xiin' Timoteo ndii, ni ndoo ra n̄uʉ Berea jaan'. ¹⁵ Te yivi', te ni xa'an xiin' Pablo ndii, ndee n̄uʉ Atenas ni xa'an nakoə n̄a'a' ra. Te kij' ndi'j ni ka'an chuun' Pablo xiin' ra n̄a ka'an ra xiin' Silas xiin' Timoteo n̄a yachi' va k̄ixin te jaan' n̄uʉ Atenas mii' ndu'u' Pablo jaan' ndii, ni n̄and̄iko' ra.

S̄o'o ni xaə a kij' ni xika Pablo n̄uʉ Atenas

¹⁶ Te kij' ndu'u' Pablo n̄uʉ Atenas jaan' ndiatu' ra te jaan' ndii, ni tuxu'vi va nimá ra kij' ni xin̄i ra n̄a chitu' vj' n̄uʉ jaan' yoo ndiosí saka. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' ndi'j ra nuu' ne judío jaan' vj'e mii' nakayá n̄a, xiin' nuu' ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí. Te sakan' tu ni xaə ra j̄in kivi' nuu' yoo ka xika' ya'vi. ¹⁸ Te savə te ndikún xata' n̄a ni sania'á jin t̄i'vi' te nani' epicúreos xiin' savə te ndikún xata' n̄a ni sania'á jin t̄i'vi' te nani' estoicos ndii, ni kan̄j ta'an' ra kuento xiin' Pablo. Te ni ka'an savə te jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' tu a sania'á te ka'an saka kaə'? —ni kachi ra.

Te savə tuk̄u ra ni ka'an ndii:

—Kuain' te ka'an ndoso' xa'a' inga nuu' ndiosí nduu' ra —ni kachi ra.

Ni ka'an te jaan' n̄a jaan' sakan' n̄a ni ka'an ndoso' Pablo tu'un va'a nuu' ra xa'a' Jesús, xiin' xa'a' n̄a nat̄jaku e' kij' kuv̄j e'.

¹⁹ Sakan' te ni xaka te jaan' Pablo te kua'an ra xiin' ra jin xaan' mii' nakayá te xini tuni mii' nani' a Areópago, te ni ndatu'un' n̄a'a' ra ndii:

—¿Ñáa kuv̄j sania'á un' ndu'u' xa'a' n̄a xaə n̄a ka'an ndoso' un' jaan'?

²⁰ Kuach̄i ndii n̄a siin' tu ka'an un' xtuu ndu, sakan' na kuni kund̄anj ndu ndee xa'a' ka'an a —ni kachi ra.

²¹ Sakan' ña sakuu' ne ndiee' ñuy jaan' xiin' ne tuku', ne ndiee' tu ikan' ndii, xa nuu' ndatu'un' ña uun xini so' o ña xa' a' ndee ka ña tuu ña nduu' ña xaa' nuu' ña.

²² Sakan' te ni xikuijn ndichij Pablo ma'in' vi'e Areópago jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuy Atenas yo'o' ndii, xa kundani' yu'u' ña tiin' ka'nu' va ndo'ó ña kandixa' ndo'. ²³ Sakan' ña kij' ni xka'ndia i ya'ya ñuy ndo' mii' ita' yukun' kualii' mii' xaka'nu' ndo' kua'a' va ña kandixa' ndo' jaan' ndii, ni xini tu i iin' jin yukun' lulu mii' yoso' jin yu'u' ña ka'an ndii: “Xa'a' Ndiosi ña kōo' xini.” Sakan' yoso' a. Suy xa'a' Ndiosi, ña xaka'nu' ndo' jaan' tee' ndee xini ndo' a, kuaxj yu'u' ka'an ndoso' i nuu' ndo' vitin.

²⁴ Ña jaan' nduu' ña ni xa'a' jin yivi' te sakan' tu sakuu' ña yoo nuu' ñu'u' jin yivi', xa'a' a jaan' na suvi' a nduu' xto' o ndivi' xiin' ñu'u' jin yivi'. Te ndu'u' a ndee jin yukun' ña xa'a' nda'a' te yivi', ²⁵ ni ndee kōo' tu ndee jin e' kuvj chindjee' ña'a' ndee naa kumi' e' jin ña kuni nuu' a. Sakan' ña kōo' a kuni xachi' nuu' a jaan', süu' jaan' ndii mji' a taxi' kivi' ñuy sakuu' e', xiin' ña na'in' tachj' e', xiin' sakuu' ña kuni nuu' e'. ²⁶ Te xiin' jin ndaa' te yivi' ni xa'a' Ndiosi sakuu' nuu' ne yivi' jin yivi', te kundjee i'in ne jaan' kanii' jin yivi'. Te kij' tia'an koo ndee jin e' ndii, ni ndoo a kuento amaa' xiin' mii' kundjee e', ²⁷ te nanduku' ña'a' sakuu' e', tee' ndee nanduku' niani ña'a' e' ndii, na'in ña'a' e', sakan' ña xika' yoo a nuu' i'in e'. ²⁸ Kuachj ndii suvi' a xaa' sakan' te tiaku e', xiin' ña xiko' kuin e', xiin' ña yoo e'. Naa ni ka'an sava te ichi' ndo'ó, te ni ke' i kuento ndatun' kua'an ndii: “Si'e Ndiosi nduu' e'”, ni kachj ra.

²⁹ Te xa'a' a ña si'e Ndiosi nduu' e' ndii, va'a kaniji e' ña nduu' Ndiosi ndee naa ña xa'a' nda'a' te yivi' xiin' oro, xiin' plata, xiin' yuu' saa xanini mji' ra. ³⁰ Te Ndiosi ndii, ni ka'an kuachj a xiin' ne yivi' xa'a' ña naa' ni kuvj ña xta'an'. Ndisu vitin ndii, ka'an chuun' a xiin' sakuu' yoo', ne ndiee' kanii' jin yivi', ña nama e' nimá e' xa'a' kuachj e' te saa e' ña kuni a. ³¹ Sakan' ña xa ni chindu'u' a jin kivi' ña sana'má ndaku a sakuu' ne yivi' xa'a' kuachj ña. Te saa a ña jaan' xiin' nda'a' jin te yivi', te xa ni sakuiso' chuun' a xa'a' chujun jaan'. Te ni nia'a' a nuu' sakuu' e' xa'a' ña jaan', sakan' ña ni sanatiaku ña'a' a —ni kachj Pablo.

³² Te kij' ni xinj so' o ne yivi' jaan' ña natiaku ne xi'i ndii, sava ña ni xandi' i xiin' Pablo, te sava tuku ña ni ka'an ndii:

—Inga kivi' kuni kuni so' o ka ndu xa'a' ña ka'an un' kaa' —ni kachj ña.

³³ Sakan' te ni keta Pablo tejn ne yivi' jaan' kua'an ra. ³⁴ Te sava ne yivi' jaan' ndii, ni natijn ña tu'un va'a xa'a' Jesús ña sania'a Pablo, te ni nduijn ña xiin' ra. Te tejn ne jaan' ka'ni jin te nani' Dionisio, jin te xa'ndia chuun' xa'a' Areópago jaan' nduu' tu te jaan'. Te ka'ni tu jin ña'a' nani' Dámaris, xiin' inga ka ne yivi' ikan'.

18

So' o ni xaa' a kij' xika' Pablo ñuy Corinto

¹ Te kij' ni ndi' i ña jaan' ndii, ni keta Pablo ñuy Atenas jaan' te kua'an ra ñuy ka'nu' ña nani' Corinto. ² Te ikan' ni xinj ta'an' ra xiin' jin te judio te nani' Aquila, te ni tuvi' ñu'u' Ponto. Sakan' ndia'vi' kivi' kua'an ña ni kjee te jaan' ñu'u' Italia, te ni xaa' ra ñuy Corinto jaan' xiin' ña si'i ra Priscila. Sakan' ña Claudio, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' Roma, ni ka'an chuun' ña kjee sakuu' ne judio ñuy jaan'. Te ni nduijn Pablo xiin' ña. ³ Te xa'a' a ña jin ndaa' nuu' chujun xaa' Pablo xiin' Aquila jaan' ndii, ni ndoo ra ndu'u'

ra xiin' nja, te sachuun' inga' ra xiin' nja, sakan' ña ne xa'a vje' toto nduu' nja. ⁴ Te saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío ndii, ni xa'an Pablo vje' mii' nakaya nja, te ni ndatu'un' ra xiin' nja, xiin' ne griego xa'a' Jesús te ini nja kuni nja a.

⁵ Te kij' ni xaa Silas xiin' Timoteo ñuu Corinto jaan', ña ni kje'e ra ndee ñu'u' Macedonia ndii, ndee xa nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ka'an ndoso' Pablo, te ndiee' yu'u' ra nuu' ne judío jaan' ña suvi' a nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'. ⁶ Te ndii, xa'a' a ña xikuita'nú ne judío jaan' nuu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' Pablo, te kanja'a tu nja xiin' ra ndii, ni kisi' ra toto ra ka'an ra ndii:

—Xa kuenta mji' ndo' nduu' ña kund'o' ndo' xa'a' kuachj' ndo' nuu' Ndiosí, koo' kuachj' kumi' ka yu'u' xa'a' ña jaan'. Te ndee vitin ndii, nuu' ne tuku' ku'un ka'an ndoso' i tu'un va'a —ni kachj' ra.

⁷ Sakan' te ni ketá Pablo mii' nakaya ne judío jaan' te kua'an ra vje' jin te nani' Justo. Te jaan' ndii, xito' ka'nu' ra Ndiosí, te iin' vje' ra yatın xiin' vje' mii' nakaya ne judío jaan'. ⁸ Te Crispo, te kuu' nuu' tixin vje' mii' nakaya ne judío jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o' e' Jesús, te sakan' tu sakuu' ne ndiee' vje' ra. Te ki'in' tuku' ne ñuu Corinto jaan', kij' ni xini so'o' nja ña ni ka'an ndoso' Pablo ndii, ni ini nja xini nja xto'o' e' Jesús, te ni chichj' nja kuenta a.

⁹ Sakan' te ni satuvi' xiin' mii' xto'o' e' Jesús nuu' Pablo ñuu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi un' ka'an ndoso' un' xa'a' i, ka'an na ka'an un', te vjkuijn un'. ¹⁰ Kuachj' ndii yoo i xiin' un', te koo' ndee jin ne yivi' kivi' tijn yo'ó te satuxu'vi nja yo'ó, sakan' ña yoo kua'a' ne nduu' kuenta i ñuu yo'o' —ni kachj' a xiin' ra.

¹¹ Sakan' na ni ndoo ra jkan' jin kuiya yoso' sava sania'a ra ne ñuu Corinto jaan' tu'un Ndiosí.

¹² Ndisu kij' ni nduu Galión te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Acaya jaan' ndii, ni nakata sava ne judío kuento nja, te ni tijn nja Pablo, te ni xan ndjaka ña'a' nja vje' mii' xa'nú te yivi' kuachj' ¹³ ka'an nja ndii:

—Te yo'o' ndii, tianu' ra ne yivi' te saka'nu' nja Ndiosí ña nakuitá xiin' ña ka'an tu'un ndei' ndu —ni kachj' nja.

¹⁴ Te kij' xa xito' ka'an Pablo xa'a' ra ndii, ni ka'an Galión xiin' ne jaan' ndii:

—Naa' sakan' te yoo xna'a jin kuachj' vie, uun jin ña nja'a ña ni xaa te yo'o' ndii, kuni so'o' i ña ka'an ndo', ne judío. ¹⁵ Ndisu naa' kani' ta'an' ndo' xa'a' kuento kujiti', xiin' xa'a' ña kandixa' ndo', xiin' xa'a' tu'un ndei' mii' ndo' ndii, küni kunduu' yu'u' te xa'nú kuachj' xa'a' ña jaan'. Sakan' na kui' ñaa' mji' ndo' xini saa saa ndo' xiin' a —ni kachj' ra.

¹⁶ Sakan' te ni tava' ra ne jaan' vje' mii' xa'nú ra kuachj' jaan'. ¹⁷ Te ni tijn sakuu' ne jaan' Sóstenes, te kuu' nuu' tixin vje' mii' nakaya nja, te ni kutun' ña'a' nja nuu' a mii' xa'nú Galión kuachj' jaan'. Ndisu te jaan' ndii, ni xaa ra kuenta kuu' vje' ne jaan'.

S'o'o' ni xaa a kij' ni nandiko' Pablo ñuu Antioquia

¹⁸ Te ni ndoo ka Pablo ñuu Corinto jaan' kua'a' kivi'. Ndi'j' jaan', te ni ndei' ra ne ini xini Jesús, ne ndiee' jkan', te ku'un ra ñu'u' Siria. Te kua'an tu Aquila xiin' Priscila xiin' ra. Te ñuu Ceneera mii' ki'in nja tundoo', tun' kua'an nja jaan', ni kje'e ti'e' xini' Pablo jaan', sakan' ña xa ni taxj' ra kuento ra nuu' Ndiosí. ¹⁹ Te kij' ni xaa nja ñuu Éfeso ndii, ni nakoo Pablo Aquila xiin' Priscila ñuu jaan'. Te kua'an ra vje' mii' nakaya ne judío, te

nj ndatu'un' rā xiin' ne nakayá ikan'. ²⁰ Te nj ka'an nda'vi ne jaan' xiin' rā ña ndoo ká rā xiin' njā ndia'vi' kivi', ndisu nj xiin rā, ²¹ süu' jaan' ndii nj ndei' ña'a' rā ka'an rā xiin' njā ndii:

—Kixin ndi'e' tuku j yo'o' naa' sakan' kuni Ndiosí —nj kachi rā.

Te nj ki'in rā tundoo' ñuu' Éfeso jaan', te nj keta rā kua'an rā.

²² Te kij' nj xaa rā ñuu' Cesarea ndii, nj keta rā tundoo' jaan', te nj kaa rā ñuu' Jerusalén, te kua'an nakuatu rā ne nduu' kuenta Jesús. Ikan' te nj nakaa' rā ñuu' Antioquía.

²³ Te ñuu' Antioquía jaan' nj ndoo Pablo ndia'vi' kivi', ikan' te nj keta rā kua'an rā j'in ñuu' ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galacia xiin' nuu' ñu'u' Frigia nakata' nj'i rā ne nduu' kuenta Jesús nuu' ichi' a.

Ka'an ndosq' Apolos xa'a' Jesús ñuu' Éfeso

²⁴ Te kivi' jaan' nj xaa jin te judío, te nani' Apolos, ñuu' Éfeso, te jaan' ndii, ñuu' Alejandría nj kije rā, te chuun va rā xiin' ña ka'an ndosq' rā, te xini va tu rā saa yoo ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ²⁵ Te jaan' ndii, nj sakuaan ndi'j tu rā xa'a' ichi' xto'o' e' Jesús. Te xiin' jin kanii' nimá rā ka'an ndosq' rā, te ndaku va sania'á tu rā xa'a' Jesús, tee' ndee xa'a' ña nj sakuchi' Juan ne yivi' kuenta ña nama' njā nimá kuji' njā xini rā. ²⁶ Te nj xa'a' rā ka'an ndosq' nditunj rā vi'e mii' nakayá ne judío. Ndisu kij' nj xinj so'o' Aquila xiin' Priscila ña nj ka'an rā jaan' ndii, nj xaka ña'a' njā mii' koo' yoo, te nj sanakuachi' ndi'j ká njā ichi' Ndiosí nuu' rā.

²⁷ Te xa'a' a ña kuni ku'un Apolos jaan' nuu' ñu'u' Acaya ndii, nj xandjeni ña'a' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ñuu' Éfeso jaan', te nj ke'i njā jin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Acaya jaan', ña natijn va'a njā te jaan'. Te kij' nj xaa Apolos ikan' ndii, nj chindjee' kua'a' rā ne yivi', ne nj inj xini Jesús nj xaa Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a. ²⁸ Sakan' suu ndjee' va nj sandoó kui'e rā ne judío, ne inj xini Jesús, mii' chitu' kaa'. Te xiin' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí nj nia'a rā ne jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña nj ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'.

19

So'o nj xaa a kij' xika' Pablo ñuu' Éfeso

¹ Ndu'u' ká Apolos ñuu' Corinto jaan', te Pablo ndii, xā ndi'j nj xinu'nj rā kanii' tejn iku', te xā nj xaa rā ndee ñuu' Éfeso. Te ikan' nj xinj ta'an' rā xiin' sava te ndikún ichi' Jesús. ² Te nj ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ñáá nj natijn ndo' Espíritu Santo kij' nj xa'a' inj ndo' xini ndo' Jesús? —nj kachi rā.

Te nj nakujin te jaan' ndii:

—Nj ndee ña'an kuni so'o' ndu naa' yoo jin Espíritu Santo —nj kachi rā.

³ Te nj ndatu'un' tuku' ña'a' Pablo ndii:

—¿Ndee nuu' ña chichi' nj natijn ndo'ó na sakan'? —nj kachi rā.

Te nj nakujin te jaan' ndii:

—Ña chichi', ña nj sania'á Juan kuji', nj natijn ndu —nj kachi rā.

⁴ Te nj ka'an ká Pablo xiin' rā ndii:

—Ña nj chichi' ña nj sania'á Juan jaan' ndii, kuenta ña nama' e' nimá e' xa'a' kuachi' ña xaa' e' kuji' nduu' a. Te nj ka'an tu rā xiin' ne yivi' ña inj njā kuni njā ña kuaxi xata' rā, te ña jaan' nduu' Jesús, nj kachi rā —nj kachi Pablo.

⁵ Te kij' ni xinj' so' o ra ña jaan' ndii, ni chijchi ra kuenta xto' o e' Jesús. ⁶ Te kij' ni tondja nda'a' ña'a' Pablo ndii, ni xikui' nu Espiritu Santo sakuu' te jaan', te ni xa'a' ka'an ra tu'un ña xini ra, te ni ka'an tiaku tu ra. ⁷ Te ña sakuu' te yivi' jaan' ndii, uxj' uvj' ta'an kuu' ra.

⁸ Te nii' uni' ta'an yoo' ni xa'an Pablo vi'e mii' nakaya te judío ñuu jaan', te ni ndatu'un' ndjeni ra xiin' te jaan', te ni xika ra sakandixa' ña'a' ra ña ka'ndja chuun' Ndiosí nimá te jaan'. ⁹ Ndisu kua'a' va te jaan' ni xaxij' nimá, te nuu' chitu' ni kanja'a ra xa'a' ichi' xaa' ña ka'an ndoso' Pablo jaan'. Sakan' na ni kuxioo ra nuu' te jaan', te ni naka siin' ra te inji xini Jesús, te kua'an ra xiin' te jaan' vi'e mii' sania'a jin te nani' Tiranno. Te saa kivi' ni ndatu'un' ndi'i ra xiin' te jaan' ikan'. ¹⁰ Te sakan' ni xaa ra nii' uvj' kuiya. Sakan' na kuu' ni xinj' so' o sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia jaan' tu'un va'a xa'a' xto' o e' Jesús, ne judío xiin' ne griego.

¹¹ Te xiin' ña ndjee' Ndiosí ni xaa Pablo ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu'. ¹² Te ndee pein ra xiin' toto' taa' nuu' ra ni ki'in' ne yivi', te kua'an nja xiin' a mii' ndiee' ne kuni kuvj, te ni nda'a nja nuu' kui'e ña ndo'o' nja. Te sakan' tu ni kjee ña ndiva'a nimá nja.

¹³ Ndisu sava te judío, te xika' ya'ya tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' ndii, ni xaa na ra ña nduxa' ña tava' ra ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndjee' xto' o e' Jesús ka'an ra ndii:

—Xiin' ña ndjee' Jesús, ña ka'an ndoso' Pablo xa'a', ka'an chuun' ndu xiin' ndo'. Kua'an kjee ndo' —ni kachi ra.

¹⁴ Te xaa' ña jaan' ndii, te uxá ta'an si'e jin sutu ka'nu' judío, te ni nani' Esceva, nduu' ra. ¹⁵ Ndisu ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' ra ndii:

—Jesús ndii, xini ña'a' i, te xini tu i yoo nduu' Pablo. Ndisu ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' ndo' na ka'an ndo' ña jaan'? —ni kachi a.

¹⁶ Xa sakan' ni, te ni xikoso' ndi'i' ña'a' te yivi', te naá ña ndiva'a nimá jaan', te ni kanando ña'a' ra. Te mji' va ni kuu' ra xiin' te jaan', ndee ni xinu jin' vichi' ti'e' sakuu' ra vi'e jaan', te ni tuxu'vi xava'a tu ra.

¹⁷ Te kij' ni xinj' sakuu' ne ndiee' ñuu Éfeso kuento xa'a' ña jaan', ne judío xiin' ne griego ndii, ni yi'vi xava'a nja. Te ni xito ka'nu' va nja ña ndjee' xto' o e' Jesús mii' ka. ¹⁸ Te kua'a' va tu ne sakan' ni xa'a' inji xini Jesús ndii, kuaxi nja na'má nja kuachi nja xa'a' ña nja'a ña xaa' nja. ¹⁹ Te kua'a' ne ni xaa ña tu'va ndii, ni ndasajin nja sakuu' tutu mii' yoso' tu'un tu'va jaan', te ni xa'mi nja a nuu' sakuu' ne yivi'. Te kij' ni natava' nja kuenta xa'a' ya'vi tutu jaan' ndii, ni ketá a uvj' xiko uxj' mii' xu'un' yuu' plata xa'a' sakuu' a. ²⁰ Xa'a' a jaan' na so' o ndjee' ka kiku tu'un va'a xa'a' xto' o e' Jesús, te kua'a' ka tu ne yivi' inji xini a. Sakan' ña xini nja ña kumi' a kua'a' ña ndjee'.

²¹ Kij' ndi'i' ni xka'ndja sakuu' ña ni yoo jaan' ndii, ni ka'an Pablo xiin' nimá ra ña ku'un ra ñuu Jerusalén kij' ndi'i' xka'ndja ra ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya. Te ni ka'an tu ra ndii:

—Kij' ndi'i' saa i ña jaan' ndii, kuni a ku'un tu i ñuu Roma —kachi ra.

²² Te ni ti'vi' ra uvj' ta'an te xachuun' ingo' xiin' ra ñu'u' Macedonia, Timoteo xiin' Erasto. Te mji' ra ndii, ni ndoa ra ñu'u' Asia jaan' ndia'vi' ka kivi'.

S'o' o ni xaa a kij' ni ka'an ndoso' Pablo ñuu Éfeso

²³ Te sava ni kij' sakan' ni xa'a' xi'é kua'a' ne ñuu jaan' xini nja ichi' xaa' ña ka'an xa'a' Jesús. ²⁴ Kuachi ndii ni yoo jin te xachuun' xiin' plata ñuu jaan' te nani' Demetrio. Te jaan' ndii, xa'a' ra yukun' kual' kuenta ndiosí

Diana. Te kua'a' va xu'un' ni kanando te xachuun' nuu' ra xa'a' na jaan'.
²⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakaya ra te jaan' xiin' tuku te xaa' tu naa chuun
 jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te xaa' tu chuun yo'o' ndii, xini ndo' na na kaq' tiaku e'.²⁶ Ndisu
 xa xini e', te xa xini tu e' kuento na süu' nuu' Éfeso yo'q' kuiti' xa ni
 sakandixa' Pablo jaan' kua'a' ne yivi' xiin' na sania'a ra, süu' jaan' ndii
 yatin' kanii' nuu' nuu' Asia. Te ka'an ra na xa' na nda'a' e' ndii, süu'
 ndiosí nduu' a.²⁷ Te süu' chuun na xaa' kuiti' e' yo' ndoñu'u', süu' jaan'
 ndii ndee vi'e mii' xaka'nu' sakuu' yoo' ndiosí chie Diana yo' ndoñu'u'.
 Te sakan' ndoñu'u' na xaka'nu' na'a' sakuu' ne ndiee' nuu' Asia xiin' ne
 ndiee' kanii' jin yivi' —ni kachj ra.

²⁸ Te kij' ni xini so'q' ra na jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra, te ni kuaa' ti'e'
 ra ka'an ra ndii:

—Na' ka'nu' nduu' ndiosí yoo' Diana, ne nuu' Éfeso —kachi ra.

²⁹ Te jin kanj' tjo', te ni sana xini' ne yivi' kanii' nuu' jaan', te ni tjin nja
 Gayo xiin' Aristarco. Te jaan' ndii, nuu' Macedonia ni kiee ra, te ndiaka'
 ta'an ra xiin' Pablo. Ikan' te ni ki'vi sakan' mo'qo nja vi'e nuu' mii' nakaya
 ne yivi' ndiaka' nja uvj saa' te jaan'.³⁰ Te Pablo ndii, ni kunj ra ku'un ra
 mii' ni nakaya ne nuu' jaan', ndisu ni taxj ne nakaya xa'a' Jesús xiin' ra
 na ku'un ra.³¹ Te sakan' tu sava te x'ndia chuun' nuu' nuu' Asia jaan',
 te xini ta'an xiin' Pablo ndii, ni ti'vi' ra tu'un ka'an nda'vi ra na ku'un ra
 vi'e nuu' jaan'.

³² Te ne yivi', ne ni nakaya vi'e nuu' jaan' ndii, nakuitá xachi' kuento
 nja, sava nja ka'an xa'a' jin na'a, te tuku nja ka'an xa'a' tuku a. Te yatin'
 sakuu' nja xini ndee xa'a' ni ndujin nja ikan'.³³ Te sava ne judio, ne ka'ni
 tejin ne kua'a' jaan' ndii, ni chindá'a' nja jin te nani' Alejandro te ka'an ra
 xiin' ne kua'a' jaan'. Sakan' te ni katanj nda'a' te jaan' nuu' nja na ko'
 taxjn' yu'u' nja, te ni kunj ra ka'an ra xa'a' ne judio nuu' nja.³⁴ Ndisu kij'
 ni xini nja na te judio nduu' tu mii' ra ndii, ni xa'a' kuaa' sakuu' nja, te
 sakan' ni xaq nja yatin' uvj ta'an hora ka'an nja ndii:

—Na' ka'nu' va nduu' ndiosí yoo' Diana, ne nuu' Éfeso —ni kachj nja.

³⁵ Te kij' ni sajn kuifn na'a' te kuu' ka'nu' nuu' nuu' jaan', sakan' te ni
 ka'an ra xiin' nja ndii:

—Ndo'ó, ne nuu' Éfeso, sakuu' ne yivi' jin yivi' xini na yoo', ne ndiee'
 nuu' Éfeso, nduu' ne kumi' kuenta na xito' e' yukun' ndiosí ka'nu' Diana
 xiin' na niania' a, na ni nuu' ndivi'.³⁶ Te xa'a' a na na ndaku xna'a' nduu'
 na jaan' ndii, kundiee taxjn' ndo', te saa ndo' ndee jin na'a' xiin' tu'un kuie'.
³⁷ Sakan' na te yivi', te ni kixjn ndiaka' ndo' yo'o' ndii, ko'q' a ni xakui'na'
 ra yukun' e' ni ndee ni kanja'a tu ra xa'a' ndiosí e' jaan'.³⁸ Sakan' na kuui'
 naa' yoo jin na kuni chindu'u' Demetrio kuachj xa'a' uun te xachuun' xiin'
 ra ndii, xa yo'q' vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachj. Ikan' yoo te xa'nú kuachj.
 Ikan' kuvj ku'un chindu'u' ra kuachj xa'a' ta'an' ra.³⁹ Te naa' yoo inga ka
 xa'a' kuni ka'an kuachj ndo' ndii, kij' ko'q' junta ka'nu', te ndoo e' kuento
 xa'a' na jaan' saa ka'an chuun' tu'un ndei' e'.⁴⁰ Kuachj ndii, xa'a' na ni
 nakuchj e' vjtin ndii, yo' tjin kuachj ne yivi' yoo' nuu' te x'ndia chuun'
 ka'nu' na xiin' a kundiee taxjn' e'. Sakan' na ko'q' ndee jin na kuvj ka'an
 e' xa'a' e' naa' ndatu'un' te jaan' yoo' ndee xa'a' ni xaq e' sakan' —ni kachj
 ra.

⁴¹ Te kij' ndi'j ni ka'an ra na jaan' ndii, ni sandutía ra ne jaan' vi'e jaan'.

20

Sq'o ni xaq a kij' xika' Pablo ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Grecia

¹ Te kij' ni xikuujin ña ni nakuchi ne kua'a' jaan' ndii, ni nakaya Pablo ne jni xini Jesús ndiee' ñuu' Éfeso jaan', te ni xandieni ña'a' ra. Ndi'i jaan', te ni ndei' ña'a' ra, te ni ketā ra kua'an ra ñu'u' Macedonia. ² Te kij' ndi'i ni xka'ndia ra ñu'u' jaan' xandieni kua'a' ra ne jni xini Jesús ndiee' ikan' xiin' ña ka'an ra ndii, sakan' vi' te ni xaa ra ñu'u' Grecia. ³ Te ni ndoo ra ikan' unj ta'an yoo'. Te kij' xa xito' ki'in ra tundoo', te ku'un ra ñu'u' Siria ndii, ni xinj ra kuento ña ni ndatu'un' tuni ne judio ña ka'ni' ña'a' nja. Sakan' na kuui' ndee' chaa' ka ni kunj ra nandiko' xa'a' ra nuu' ñu'u' Macedonia. ⁴ Te ni xa'an ki'in' te yivi' xiin' ra. Iin ra nani' Sópater, te ni kjeē ñuu' Berea, te inga ra nani' Aristarco xiin' inga te nani' Segundo. Te ñuu' Tesalónica nduu' uvj saa' te jaan'. Te inga ra nani' Gayo, te ni kjeē ñuu' Derbe xiin' inga te nani' Timoteo. Te inga ra nani' Tíquico xiin' inga te nani' Trófimo. Te ñu'u' Asia nduu' uvj saa' te jaan'. ⁵ Te jaan' ndii, ni ki'in' ichi' ra, te ni ndiatu ra ndu'u' ñuu' Troas. ⁶ Te kij' ni ndi'i viko' kuenta ña xixi' ne judio xita' va'a ña kōo' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kjeē ndu' ñuu' Filipos, te ni kō'ni ndu' iin' tundoo' te kua'an ndu'. Te u'un ta'an kivi' ni ya'a, te ni xaa ndu' ñuu' Troas jaan' mii' ndiatu' te jaan' ndu'. Te ni ndoo ndu' ikan' uxā ta'an kivi'.

Sq'o ni xaq a kij' ni ka'an ndoo' Pablo ñuu' Troas, te ni ndei' ta'an ra xiin' ne yivi' ikan'

⁷ Te kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni nakaya ndu te kuxi ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta ña ni xixi' Jesús. Te xa'a' a ña kitu' tukū kivi' kjeē ndu te ku'un ndu ndii, ni sania'á Pablo ne jni xini Jesús ndee' ni kuu' na ñuu'. ⁸ Te cuarto vi'e sukun mii' ni nakaya ndu jaan' ndii, ni yoo kua'a' kaā tuún tixin a. ⁹ Te iin te sava, te nani' Eutico ndii, ndu'u' ra yu'u' ventana vi'e jaan' kuni kusun xava'a ra. Te xa'a' a ña na'a' va ni ka'an ndoo' Pablo na ni kanando ma'na te jaan'. Sakan' na kuui' ndee' piso ña unj mii' ndiee' ndu jaan' ni kjeē ra, te ni nama ra ndieny. Te kij' ni ndonj'i ña'a' ne yivi' ndii, xa ni xi'i ra. ¹⁰ Sakan' te ni nuu' Pablo, te ni nakanu' ra xata' ñu'u' nde'i te jaan', te ni numj ra a. Te ni ka'an ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kündi'ni ndo' sakan' ña xa ni natjaku ra —ni kachi ra.

¹¹ Ikan' te ni kaā ka Pablo cuarto jaan', te ni ta'vi' ra xita' va'a, te ni xixi' ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta Jesús. Sakan' te ni nakaā ka ra ni ka'an ndoo' ra ndii ni kitu'. Sakan' te ni kjeē ndu kua'an ndu. ¹² Te ni naka' tiaku ne yivi' te sava jaan', te kuan nu'u' nja xiin' ra, xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni nja.

Kua'an Pablo ñuu' Mileto

¹³ Te ndu'u' ndii, xi'na ndu ni ki'in' ichi' kua'an ndu, sakan' na ni kō'ni ndu tundoo' te ndiatu' ndu Pablo ndee' ñuu' Asón, sakan' ña ni kunj ra ku'un xa'a' ra. ¹⁴ Te kij' ni nata'an' ndu xiin' ra ñuu' Asón jaan' ndii, ni ndi'vi' ra tundoo' te kua'an sakuu' ndu ndee' ñuu' Mitilene. ¹⁵ Te tukū kivi' ni kjeē ndu ñuu' jaan', te ni xka'ndia ndu nuu' ñu'u' Quío. Te kij' ni kitu' inga ka kivi' ndii, ni xka'ndia ndu yatj in nuu' ñu'u' Samos. Te inga ka kivi' ndii, ni xaa ndu ñuu' Trogilio. Te tukū kivi' ni xaa ndu ndee' ñuu' Mileto. ¹⁶ Sakan' ña ni chituni Pablo ña xka'ndia xioo' ra ñuu' Éfeso, sakan' ña ni kunj ra kuū kuachi ra nuu' ñu'u' Asia. Kuachi ndii ndi'ni ra xaa ra ñuu' Jerusalén, te naa' ni kuvj ndii, xa ikan' yoo ra kij' kōo' viko' ka'nu' ña nani' Pentecostés.

Kani kuento Pablo te xito' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

17 Te ni t'i'vi' Pablo te yivi' te ka'an ra xiin' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso jaan', te kixin ra ñuu Mileto jaan'. 18 Kij' ni xaa te jaan' ikan', te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Xini ndo'ó saa ni xachuun' i sakuu' kivi' kij' ni ndu'u' i xiin' ndo' ndee kivi' nuu' kij' ni xaa i nuu' ñu'u' Asia yo'o', 19 te sakuu' kivi' tu ni xika nuu' i nuu' xto'o e' xiin' sakuu' ña nda'vi kuu' nimá i, xiin' ña ni xitja tikui nuu' i xa'a' ndo'ó, xiin' ña ni xaa ne judio xiin' i kij' ni sando'o' nja yu'u.

20 Te xini ndo'ó ña sakuu' ichi' ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña va'a mji' ndo', te chindiee' a ndo'ó. Te ni sania'a i ndo'ó tu'un va'a nuu' kua'a' ne yivi'. Te sakan' tu ni xaa i vi'e' i'in ndo'. 21 Ni ka'an ndoso' i nuu' ne judio xiin' nuu' ne tuku' ña nama nja nimá nja xa'a' kuachj nja te saa nja ña kuni Ndiosi, te ini nja kuni nja xto'o e' Jesucristo.

22 Te vitin ndii, ndiee' xaka' Espiritu Santo yu'u ña ku'un i ñuu Jerusalén, te xini i ndee ña kund'o' i ikan'. 23 Te ndii, xini kujt' i ña i'in ñuu mii' kua'an i ndii, sakuni' Espiritu Santo jaan' yu'u ña kunaá i vi'e' kaa, te koq tu i kua'a' tundo'o'. 24 Ndisu nuu' mji' i ndii, ndiaa ya'vi' xachi' kivi' ñuu i. Süu' jaan' ndii ndiaa ya'vi' ka ña saxinu' i chuun ña ni sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús yu'u, ña ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' ña ndanj mji' Ndiosi yoo'.

25 Te vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' ña xini i ña ndee iin ndo'ó, ne ni yoo i xiin' ka'an ndoso' i xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosi nimá e' ndii, kuni ka ndo' nuu' i. 26 Ña jaan' na kuu' ka'an kaxi' i xiin' ndo' kivi' vitin ña kōo' ka kuenta kumi' i xa'a' ndo'. 27 Kuachj ndii ni nakoo si'e' i nuu' ndo' ndee iin ña kuni Ndiosi, süu' jaan' ndii ni ka'an i sakuu' a xiin' ndo'.

28 Xa'a' a jaan' na koqo xiin' mji' va ndo', te koqo va tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta xto'o e', ne ni taxj Espiritu Santo kunduu' ndo' te paxto nuu', te koqo ña'a' ndo', kuachj ndii ni ndasanduú a ne jaan' kuenta a xiin' ni' si'e' mji' a. 29 Sakan' ña xini yu'u ña kij' ku'un i ndii, ko'ni te yivi' tein ndo', te kuú ra ndee naa lobo nja'a, ti' xika' kuni kaxi' mbee, sakan' ña kaka ra sativi' ra nimá ndo'ó. 30 Te tein mji' ndo' kiee' sava te ka'an tun vixj, te xita' ra ne ndikun ichi' Jesús, te kundikun nja xata' mji' ra. 31 Ña jaan' na kuu' kaka ñu'u' ini va ndo'. Te naka'an' va ndo' ña nii' unj kuiya ni xikuijn i ña saki'in' kuento i i'in ndo'. Te kua'a' va ichi' ndii, ndee ni xaku j.

32 Te vitin sanakua'a i ndo'ó nda'a' Ndiosi xiin' nda'a' tu'un a ña ka'an xa'a' ña ndanj mji' a yoo'. Ña jaan' kumi' ndiee' te kuvi nakata ni' i a yoo' nuu' ichi' a. Te ña jaan' tu kuvi saa sakan' te natiin na ndo' xiin' inga ne nduu' tu nditja a ña xa ni taxj a kuento a xa'a' nuu' e'. 33 Kōo' kivi' ni ndioo' ini i xa'a' ña'a ndee iin ndo', naa kuu' oro, plata uun toto ndo'.

34 Xini ndo'ó ña ni xachuun' i xiin' nda'a' i yo'o', te ni ki'in i ña ni kuni nuu' i xiin' ña ni kuni nuu' te ndiaka' ta'an' xiin' i. 35 Te xiin' ña ni xaa i jaan' ni nia'a' i ndo'ó ña sakan' kuni a sachuun' u'vi e' te kuvi chindiee' e' ne natiin. Naka'an' e' ña ni ka'an xto'o e' Jesús kij' ni ka'an a ndii: "Sañu'u' ka Ndiosi yoo' kij' taxi' e' ña'a te sakan' ña natiin' e' ña jaan'." Sakan' ni kachj Jesús —ni kachj Pablo xiin' te xixa jaan'.

36 Te kij' ndi' i ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni xikuijn xiti' ra xiin' sakuu' te xixa jaan', te ni ka'an sakuu' ra xiin' Ndiosi. 37 Ikan' te ni xaku ti'e' sakuu' ra xiin' Pablo, te ni numi ña'a' ra, te ni chito tu ra nuu' te jaan'. 38 Sakan'

ñā suchi' xava'a in̄i tē jaan' kotō kã n̄i ka'an Pablo xiin' rã ñã kōō' kivi' kã kun̄i nuu' ta'an' rã. Tē n̄i xa'an ndjaka ñã'a' rã ndēē mii' iin' tundoo'.

21

Sokua'an Pablo ñuu Jerusalem

¹ Tē kij' ndj'i n̄i ndēi' ndu tē jaan' ndii, n̄i ko'n̄i ndu tundoo' tē kua'an ndaku ndu ndēē nuu' ñu'u' Cos. Tē tuku kivi' kua'an ndu, tē n̄i xaã ndu ndēē nuu' ñu'u' Rodas. Tē ikan' n̄i kjeē ndu tē kua'an ndu, tē n̄i xaã ndu ndēē ñuu Pátara. ² Tē ñuu Pátara jaan' n̄i xin̄i ndu iin' tundoo', tun' kua'an ñu'u' Fenicia. Tē n̄i ko'n̄i ndu tun' jaan', tē n̄i kjeē ndu kua'an ndu. ³ Tē kij' kua'an ndu ndii, n̄i xin̄i ndu kandu'u' ñu'u' Chipre nda'a' it̄in ndu, tē kua'an ndaku ndu ndēē ñu'u' Siria. Tē n̄i xa'an nu' xiin' ndu ñuu Tiro, sakan' ñã ikan' n̄i xka'ndjã tē yivi' naqoo rã ñã'a, ñã ñu'u' t̄ixin tun' jaan'. Sakan' tē n̄i nuu' ndu ikan'.

⁴ Tē ikan' n̄i xin̄i ta'an' ndu xiin' nē nduu' kuenta xtō'o e'. Tē n̄i ndoo ndu xiin' nē jaan' uxã ta'an' kivi'. Tē n̄i sakuu' Espiritu Santo nē jaan' ñã kundoo' Pablo, sakan' na n̄i ka'an n̄i xiin' rã ñã kü'un rã ñuu Jerusalem.

⁵ Ndisu kij' n̄i saxinú ndu kivi' jaan' ndii, n̄i kjeē ndu ñuu jaan' tē kua'an ndu mii' n̄i ndoo tundoo' jaan'. Tē sakuu' nē jaan', tiaã xiin' ñã' si'i rã xiin' si'e n̄iã ndii, n̄i xan ndjaka n̄iã ndu'u yu'u' m̄inj̄i nuu' ñuu jaan'. Tē n̄i x̄ikuitã xiti' sakuu' ndu yu'u' m̄inj̄i jaan', tē n̄i ka'an ndu xiin' Ndiosí.

⁶ Ikan' tē n̄i ndēi' ñã'a' ndu, tē n̄i ko'n̄i ndu tundoo' jaan' kua'an ndu. Tē nē jaan' ndii, n̄i nandjiko' n̄iã v̄i'e n̄iã.

⁷ Tē ndu'u ndii, n̄i kjeē ndu ñuu Tiro jaan' tē kua'an kã ndu nuu' m̄inj̄i ndēē n̄i xaã ndu ñuu Tolemaida. Tē ikan' n̄i naquat̄u ta'an' ndu xiin' nē nduu' kuenta Jesús, tē n̄i ndoo ndu xiin' nē jaan' iin' ndaa' kivi'. ⁸ Tē tuku kivi' n̄i kjeē ndu ikan' tē kua'an ndu, tē n̄i xaã ndu ñuu Cesarea. Tē ikan' n̄i xa'an ndu v̄i'e iin' tē ka'an ndoso' tu'un va'a, tē nani' Felipe. Tē jaan' nduu' iin' tē uxã ta'an' tē n̄i ch̄indj̄iee' tē nda'a' xa'a' Jesús, tē n̄i ndoo ndu v̄i'e rã jaan'. ⁹ Tē jaan' ndii, yoo kumi' ta'an' ñã'a' si'e rã, tē nē jaan' ndii, nē ndiee' iin' ndaa' nduu' n̄iã, tē nē ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' tu' n̄iã.

¹⁰ Tē kij' xã kua'an ndia'vi' kivi' ndiee' ndu ikan' ndii, n̄i xaã iin' tē n̄i kjeē ñu'u' Judea, tē ka'an tiakú tu'un Ndiosí, tē nani' Agabo. ¹¹ Xaa so'o rã mii' ndiee' ndu jaan', tē n̄i kuyat̄in rã nuu' ndu, tē n̄i ki'in rã toto ñã tiin toko' Pablo, tē n̄i sat̄iin rã a nda'a' rã xiin' xa'a' rã, tē n̄i ka'an rã ndii:

—Ka'an Espiritu Santo xiin' i ndii, so'o sat̄iin tē judío ñuu Jerusalem tē xiin' ñã'a' toto yo'o'. Tē sanakua'a ñã'a' rã nda'a' nē tuku', kachi a —n̄i kachi rã.

¹² Tē kij' n̄i xin̄i so'o ndu ñã jaan' ndii, ndu'u' xiin' nē ndiee' ikan' ndii, n̄i ka'an nda'vi va' ndu xiin' Pablo ñã kãã rã ñuu Jerusalem. ¹³ Sakan' tē n̄i ka'an rã xiin' ndu ndii:

—Kuãku kã ndo', sakan' ñã sakusuchi' ndikui ndo' in̄i i. Kuãchi ndii, süu' ñã kot̄ijn̄i kujt̄i' i xã yoo tu'va' i, süu' jaan' ndii xã yoo tu'va' tu' i ñã kuv̄i i ñuu Jerusalem jaan' xa'a' xtō'o e' Jesús —n̄i kachi rã.

¹⁴ Tē xa'a' a ñã n̄i kuv̄i naqasi ñã'a' ndu ndii, n̄i x̄ikuijn̄i ndu ka'an xiin' ta'an' ndu ndii:

—Na xka'ndjã saa kun̄i xtō'o e' Jesús —n̄i kachi ndu.

¹⁵ Tē kij' n̄i ya'a' ndia'vi' kivi', tē n̄i sakuu' tu'va' xiin' m̄ji' ndu, tē n̄i kjeē ndu kua'an kãã ndu ñuu Jerusalem.

¹⁶ Tē n̄i xa'an ndia'vi' tē ndikún̄i ichi' Jesús, tē ndiee' ñuu Cesarea jaan', xiin' ndu. Tē n̄i xan ndjaka rã ndu v̄i'e iin' tē nani' Mnasón mii' n̄i ndoo

ndu. Te jaan' ndii, ñu'u' Chipre ni kjeë ra, te xa yata' va ndikún ra ichi' xto'o e'.

S'o'q ni xaq a kij' ni xaq Pablo ñuu Jerusalén

¹⁷ Kij' ni xaa ndu ñuu Jerusalén ndii, ni natjin manij' va ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ikan', ndu. ¹⁸ Te tuku kivi' kua'an ndi'e' ndu mii' ndu'u' Jacobo. Te ikan' ndiee' ti'vi sakuu' te xixa, te xito' ne jaan'. ¹⁹ Te kij' ndi'i ni nakuatu ña'a' ndu ndii, ikan' te ni xa'a' ndatu'un' ndi'i Pablo nuu' te jaan' saa ni chindjeë' ña'a' Ndiosí nuu' i'in chuun ña ni sakuiso' chuun' ña'a' a tejn ne tuku'. ²⁰ Te kij' ndi'i ni xini so'q ra ña jaan' ndii, ni xaka'nu' ra Ndiosí, te ni ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa xini yo'ó, ñañi i, ña ñuu Jerusalén yo'q' ndii, yoo kua'a' mií ne ta'an' e', ne judío, ne xa ini xini xto'o e'. Te sakuu' ne jaan' ndii, tiin' ka'nu' xava'a nja tu'un ndei' Ndiosí. ²¹ Te xa xini nja ka'an ne yivi' xa'a' yo'ó ña sania'á un' sakuu' ne judío, ne ndiee' tejn ne tuku', ña na kuxiqo nja nuu' tu'un ndei', ña ni sania'á Moisés, te ka'an un' xiin' nja ña na kãsa'a nja tunj iin' tiaa si'e nja, te ka'an tu un' xiin' nja ña na kãndixa' nja ña xi xaa e'. ²² ¿Saa tu saa e' vjtin? Sakan' ña kuni ne kua'a' jaan' kuento ña xa ni xaa un' yo'o'. ²³ Sakan' na kuii' va'a ka saa un' ña ka'an ndu xiin' un' vjtin: Yoo kumi' ta'an te yivi' tejn ndu yo'o', te kuni a ña saxinú ra ña ni taxí ra kuento ra, ña kaka nuu' ra nuu' Ndiosí. ²⁴ Naka ña'a' un' te ku'un un' yukun' ka'nu', te ndasandoo sutu ndo'ó nuu' Ndiosí. Te cha'vi un' xa'a' ra te kuvj kjeë ti'e' xini' ra xa'a' ña kuni a saa ra jaan'. Sakan' te kuni sakuu' ne yivi' ña süu' ña ndixa nduu' ña ni xini so'q nja ka'an ne yivi' xa'a' un' jaan', süu' jaan' ndii xika' tu yo'ó saa ni' ka'an chuun' tu'un ndei' jaan'. ²⁵ Te ne tuku', ne xa ini xini Jesús ndii, xa ni ti'vi' ndu tutu nda'a' nja ña ni chituni ndu ña kuni a ña naqoo nja ña xixi' nja ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te kuxi ka tu nja nií, te kuxi ka tu nja ndei' ti' ni xitja nií, te kümi' ka tu nja musa nja —ni kachí ra xiin' Pablo.

²⁶ Te tuku kivi' ndii, ni xaka Pablo te jaan', te ni xa'an ra te ndasandoo ña'a' sutu xiin' te jaan' nuu' Ndiosí. Ndi'i jaan', te ni nda'ni Pablo yukun' ka'nu', te ni ka'an ra xiin' sutu ndee kivi' xinu ña nduu' ndoo' ra xiin' te jaan' nuu' Ndiosí, te taxí ra tumanij' nuu' a xa'a' i'in ra.

S'o'q ni xaq a kij' ni tjin te yivi' Pablo ñuu Jerusalén

²⁷ Te kij' xa xito' xinu kuii uxá ta'an kivi' jaan' ndii, ni xini sava te judío, te ndiee' nuu' ñu'u' Asia, Pablo yukun' ka'nu' jaan'. Sakan' te ni sanakuchi ra sakuu' ne yivi' kua'a' xava'a, ne ndiee' ikan', te ni tjin ra Pablo ²⁸ ka'an ti'e' ra ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, te Israel, nja'a ndo' te chindjeë' ndo' ndu'u, sakan' ña te yivi' yo'q' nduu' te sania'á sakuu' ne yivi' iin yivi' ña kanja'a nja xa'a' ne ñuu e', xiin' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, xiin' xa'a' yukun' ka'nu' su'un yo'o'. Te siin' tuku' ndii, ndee sava te griego ni ko'ni ra yukun' e' te sanduxin ra a kij' xaa' ra sakan' —ni kachí ra.

²⁹ Ni ka'an te jaan' sakan', kuachí ndii ni xini ra xika' Pablo xiin' iin te ñuu Éfeso, te ñani' Tróximo, te ni xanini ra ña ni xaka Pablo te jaan', te ni ki'vi' ra yukun' jaan'. ³⁰ Sakan' na kuii' ni nakuchi sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te taxa'an' nja ndekuie' inga' nja. Te ni tjin te yivi' Pablo, te ni xta'ni' ña'a' ra ndee ki'e' yukun' jaan'. Te xaka'an e', te ni ndasí ra yi'e' yukun' jaan'. ³¹ Te xa xito' ka'ni' ña'a' ra kij' ni xini tu'un te xín', te xa'ndia chuun' nuu' iin ti'vi' te xín', ña ni nakuchi va sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan'. ³² Numi' te ni naka ra ki'in' te xín' xiin' sava tu te xín'

kuu' nuu' te taxa'an' ra nakaa' ra ndekuie' ra nuu' ne yivi' kua'a' jaan'. Te kij' ni xini na'a' nja ndii, ni xikuijn nja na kutun' nja Pablo. ³³ Sakan' te ni kuyatin te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an chuun' ra, te ni tin ra Pablo, te satiin na'a' ra xiin' uvi ta'an karena. Te ni ndatu'un' te jaan' ne jaan' yoo nduu' Pablo, te yoo nduu' tu a ni xaa ra. ³⁴ Ndisu sava ne jaan' ka'an ti'e iin na'a, te sava tuku nja ka'an ti'e inga na'a. Xa'a' a na ni kuvj kundani kaxi' ra ndee xa'a' tiin' kuachj nja Pablo xa'a' a na kuaa' ti'e nja ndii, ni ka'an chuun' ra na naka na'a' te xiin' jaan' te ku'un ra vi'e mii' ndiee' ra. ³⁵ Te kij' ni xaa te xiin' jaan' xiin' Pablo kuato na kua'an kaa mii' ndiee' ra ndii, ni ndonj'i na'a' ra sakan' na ni sana va'a cho' ne kua'a' jaan'. ³⁶ Kuachj ndii xa xata' ra jaan' ndikun ne kua'a' jaan' ka'an ti'e nja ndii:

—Na kuvj ra —kachi nja.

Xikan Pablo ndei' na ka'an ra xa'a' ra nuu' ne kua'a' jaan'

³⁷ Kij' xa xito' te xiin' jaan' skoni' na'a' ra vi'e mii' ndiee' ra ndii, ni ka'an Pablo tu'un griego xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' jaan' ndii:

—¿Naá kuvj ka'an i xiin' un' iin xa'a'? —ni kachj ra.

Te ni ka'an te xa'ndia chuun' jaan' xiin' ra ndii:

—Aan, kuvj tu ka'an yo'ó tu'un griego uun. ³⁸ Naa' sakan' ndii, ¿süu' yo'ó nduu' te Egipto, te ni sakunta'an' te yivi' xiin' te xa'ndia chuun' xama'in', ndi'i jaan', te ni naka ra kumi' mii' te xa'ni' ne yivi' te kua'an ra xiin' te jaan' mii' ichi kaa'? —ni kachj ra.

³⁹ Te ni nakuijn Pablo ndii:

—Yu'u ndii, te judío nduu' i, te ni kije i nuu Tarso, na nduu' iin nuu ka'nu' na kandu'u' nuu' nu'u' Cilicia. Te xikan i na va'a nuu' un' na taxj un' ka'an i xiin' ne yivi' kaa' —ni kachj ra.

⁴⁰ Te kij' ni taxj te xiin' jaan' na ka'an Pablo ndii, ikan' te ni iin ra kuato jaan', te ni ndonj'i ra nda'a' ra te ka'an ra xiin' nja. Te kij' ni xikuijn sakuu' nja ndii, ni ka'an ra xiin' nja tu'un hebreo ndii:

22

¹—Te yivi', nanj i, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' nuu' yo'o', kuni so'ó ndo' na ka'an i xa'a' i nuu' ndo' vitin —ni kachi ra.

²Te kij' ni xini so'ó nja na ka'an ra xiin' nja tu'un hebreo ndii, ni xikuia taxin' ka nja. Te ni ka'an ka ra ndii:

³—Te judío nduu' tu yu'u', te ni kije i nuu Tarso, na kandu'u' nuu' nu'u' Cilicia. Ndisu nuu' Jerusalén yo'ó' ni xa'nu' i, te ni sakuaan ndi'i i saa nii' ka'an tu'un ndei' ne ichi' yata' e', nuu' Gamaliel. Te xika' nuu' i nuu' Ndiosi ndee vitin xiin' kanii' nimá i naa xaa' sakuu' ndo'ó kivi' vitin. ⁴ Te ni sando'ó u'vi va i ne ndikun ichi' Jesús ndee ni xi'i sava nja xa'a' a na ni satiin na'a' i, te ni taan' i nja vi'e kaa, naa' tiaa nduu' ra, uun na'a' nduu' nja. ⁵ Sakan' tu sutu ka'nu' xiin' te xixa nuu' nuu' yo'ó' ndii, kuvj ndjee yu'u' ra xa'a' na jaan', sakan' na nda'a' te jaan' ni ki'in i tutu na kua'an nda'a' ne ta'an' e', ne ndiee' nuu Damasco. Te ni keta i kua'an i nuu jaan' te satiin i ne ndikun ichi' jaan', te naka na'a' i, te xaa nja nuu yo'ó', te kundo'ó nja.

Ndiee' yu'u' Pablo saa ni nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶Te kij' kuyatin iin ke'in' kij' naa i ichi' yatin nuu Damasco jaan' kua'an i ndii, achj va ni kije iin nu'u' yi'é koo' chukuu' ndee ndivi', te ni xinunduy a yu'u. ⁷ Te ni nduva i nu'u', te ni xini so'ó i iin tachj' yu'u' ka'an a xiin'

i ndii: “Saulo, Saulo, ¿ndichun na sando'o' un' yu'u?”, ni kachj a. ⁸ Te ni ka'an i ndii: “¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?”, ni kachj i. Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Yu'u nduu' Jesús, te ñuu Nazaret, te sando'o' un'”, ni kachj a. ⁹ Te yivi', te kua'an xiin' i ndii, ni xini ra ñu'u jaan', ndisu ni kundani ra ña ni ka'an tachi' yu'u jaan' xiin' i. ¹⁰ Te ni ka'an i xiin' a ndii: “¿Ndee ña saa i, tákui'e?”, ni kachj i. Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Ndokoq un' te ndi'vi un' ñuu Damasco, te ikan' ka'an iin te yivi' xiin' un' ndee ña kuni a saa un'”, ni kachj a.

¹¹ Te xa'a' a ña ni kivi' kuni i sakan' ña ni yi'e koo' chukuu' ñu'u jaan' ndii, ni iin te kua'an xiin' i jaan' nda'a' i, te ni naka ra yu'u te kua'an ndu ndee ni ko'ni ndu ñuu Damasco jaan'. ¹² Te ikan' ndu'u iin te nani' Ananías, te jaan' ndii, xika' nuu' ra nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Te ka'an va'a sakuu' ne ta'an' e', ne judío, ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' ra. ¹³ Te ni xa'a' ra mi' ni ndu'u' i jaan', te ni kuyatın ra nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: “Ñani Saulo, na natuvi nuu' un'”, ni kachj ra xiin' i. Te xa'ka'an e', te ni natuvi nuu' i, te ni nakoto ndiaa ña'a' i. ¹⁴ Te ni ka'an ka ra xiin' i ndii: “Ndiosí, ña ni xa'ka'nu' ne xii' yata' e', ni nakaxin yo'ó te kuni un' ña kuni a, te kuni nduchi' nuu' un' Jesús, ña xachuun' ndaku, te kuni so'q un' tachi' a. ¹⁵ Te ndiee yu'u' un' xa'a' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', te ka'an ndoso' un' xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' un' xiin' xa'a' ña ni xini so'q un' jaan'. ¹⁶ Te vitin ndii, kundjatu ka un'. Ndondjich' un' te kuchj un' kuenta a. Te kakan un' nuu' a te sandoyo' a kuachj un'”, ni kachj ra xiin' i.

¹⁷ Te kij' ni nandjiko' i ñuu Jerusalén yo'o', te iin' i ka'an i xiin' Ndiosí yukun' ka'nu' ndii, ni satuvi a nuu' i ¹⁸ ña ni xini i xto'q e'. Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Yachj va te ketaj ki'i' un' ñuu Jerusalén ñaa'. Sakan' ña natijn ne ñuu ñaa' ña ndiee' yu'u' un' xa'a' i”, ni kachj a. ¹⁹ Te ni ka'an i xiin' a ndii: “Táku'e, xini kaxi' ne yivi' jaan' ña yu'u nduu' te ni xa'an saa vi'e mi' nakayá ne judío, ne ta'an' e', te ni taan' i ne ini xini yo'ó vi'e kaa, te ni kutun' tu nja ni xa'a' i. ²⁰ Te sakan' tu kij' ni xa'ni' te yivi' Esteban, te ni ndiee yu'u' xa'a' un' ndii, xta'an tu yu'u ni iin ikan' xito' i toto te ni xa'ni' ña'a' jaan', te ni nakuita kuento i xiin' te jaan'”, ni kachj i xiin' a. ²¹ Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Kua'an, sakan' ña ti'vi' i yo'ó nuu' ne tuku', ne ndiee' xika'”, ni kachj a xiin' i —kachi Pablo.

S'o'q ni xa'a' a kii' ni yoq Pablo nda'a' te xiin' romano

²² Te ndee ña yo'q' kuiti' ni xini so'q ne kua'a' jaan' ni ka'an Pablo. Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' nja ka'an nja ndii:

—Xata'an kutjaku ka te yivi' ñaa', ka'ni' ña'a' ndo' —kachi nja.

²³ Te xa'a' a ña kuaa' ti'e' nja, te seko' xi'e' nja toto nja, te sakandeta' tu nja yaka' ndii, ²⁴ ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', ña sandi'vi te xiin' ra Pablo tixin vi'e ra jaan', te suku' yo'o' tu ña'a' ra te ndiee yu'u' Pablo jaan' ndee xa'a' nduu' a ña kuaa' ndiaa ña'a' ne yivi' jaan'. ²⁵ Te kij' xa ni satiın kutu' te xiin' jaan' Pablo xiin' iin' te suku' yo'o' ña'a' ra ndii, ni ka'an Pablo xiin' iin te xiin' kuu' nuu', te iin' yatın jaan' ndii:

—¿Ñáa taxi' tu'un ndei' ñuu Roma ña suku' yo'o' ndo' iin te romano naa' tia'an sana'má ña'a' te xa'ndia chuun'? —ni kachj ra.

²⁶ Te kij' ni xini so'q te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, ni xa'an ka'an ra xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra jaan' ndii:

—¿Saa saa un' vitin, kuachj ndii te romano nduu' tu te kaa'? —ni kachj ra.

27 Te nĭ kuyatĭn te xa'ndia chuun' jaan' mii' iin' Pablo, te nĭ ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ñáá ndixā xna'a ndii, te romano nduu' tū yo'ó? —nĭ kachĭ rā.

Te nĭ ñakuijn Pablo nuu' rā ndii:

—Uun suvĭ ĭ —nĭ kachĭ rā.

28 Te nĭ ka'an kā te xa'ndia chuun' jaan' xiin' Pablo ndii:

—Yu'u ndii, kua'a' xava'a xu'un' nĭ cha'vi ĭ, te nĭ nanduū ĭ te romano —nĭ kachĭ rā.

Te nĭ ka'an Pablo xiin' rā ndii:

—Yu'u ndii, xā te romano nduu' ĭ ndeē kij' nĭ tuvĭ ĭ —nĭ kachĭ rā.

29 Ñā jaan' na kuui' te xiin', te xito' sūku' yo'o' ña'a' jaan' ndii, xāka'an ē', te nĭ kuxioō rā. Te ndeē te xa'ndia chuun' jaan' nĭ yi'vi kij' nĭ xinjĭ rā ñā te romano nduu' tū Pablo, sakan' ñā nĭ ka'an chuun' rā, te nĭ xikotĭjn Pablo xiin' karena.

Ka'an Pablo xā'a' rā nuu' te xixā kuu' nuu' nuu' ne judío

30 Te tūku kivi' ndii, xa'a' ā ñā nĭ kunĭ te xa'ndia chuun' jaan' kundānĭ kaxi' rā ndee xa'a' nĭ tĭjn kuachĭ ne judío Pablo jaan' ndii, nĭ ndaxin' rā karena ñā tiin Pablo. Te nĭ ka'an chuun' rā ñā ñakaya tū sutū kuu' nuu' xiin' sakuu' te xixā kuu' nuu' ñuu' Jerusalén jaan'. Te nĭ xtā'ni' rā Pablo vi'e kaa, te nĭ xanĭ ña'a' rā nuu' te jaan'.

23

1 Te nĭ xtō'nĭ kaxi' Pablo nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te nĭ ka'an rā ndii:

—Ñanĭ ta'an' ĭ, saxinú ĭ ñā kunĭ Ndiosĭ ndeē vitĭn xiin' ñā naá va'a nimá ĭ nuu' ā —nĭ kachĭ rā.

2 Te sutū ka'nu', te nani' Ananías ndii, nĭ ka'an chuun' rā xiin' te ita' yatĭn jaan' ñā sa'ndia' rā yu'u' Pablo. 3 Sakan' te nĭ ka'an Pablo xiin' Ananías jaan' ndii:

—Ndiosĭ na sa'ndia' yu'u' yo'ó, sakan' ñā nduu' un' ndeē naa nama' vi'e, ñā kinĭ kaa', te nĭ ñake'ĭ yaā ā. Ndu'u' un' ñaa' te sana'má un' yu'u' saā nii' ka'an tu'un' ndei' Ndiosĭ. Ndisu' nĭ xka'ndia' un' tu'un' ndei' jaan' ñā nĭ ka'an chuun' un' te kanĭ rā yu'u' —nĭ kachĭ rā.

4 Ikan' te nĭ ka'an te ita' yatĭn jaan' xiin' Pablo ndii:

—Sakan' vi' tūku ka'an yo'ó xiin' sutū ka'nu', te xika' nuu' nuu' Ndiosĭ uun' —nĭ kachĭ rā.

5 Te nĭ ka'an Pablo ndii:

—Ñanĭ ĭ, xini' yu'u' naa' sutū ka'nu' nduu' te kaa', sakan' ñā yoso' ā nuu' tūtū Ndiosĭ mii' ka'an ā ndii: “Kā'an kinĭ un' xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu' un'.” Sakan' yoso' ā —nĭ kachĭ rā.

6 Xa'a' ā ñā nĭ xinjĭ Pablo ñā savā te jaan' nduu' te saduceo, te savā tūku rā nduu' te fariseo ndii, nĭ ka'an ti'e' rā xiin' te xixā kuu' nuu' jaan' ndii:

—Ñanĭ ta'an' ĭ, yu'u' ndii, te fariseo nduu' ĭ, te te fariseo nĭ nduu' tū yuva' ĭ. Te tiin' kuachĭ ndo' yu'u' xa'a' ā ñā ndiatu' ĭnĭ ĭ ñā ñatĭakū ē' kĭi' kuvĭ ē' —nĭ kachĭ rā.

7 Te kij' nĭ ka'an rā ñā jaan' ndii, nĭ xā'a' kani' ta'an' kuento te fariseo xiin' te saduceo, te nĭ ñata'vi' rā. 8 Kuachĭ ndii, te saduceo ndii, kändixa' rā ñā ñatĭakū te nĭ xi'ĭ, te nĭ ndeē kändixa' tū rā ñā yoo ángele, te nĭ ndeē kändixa' tū rā naa' yoo espíritu. Ndisu' te fariseo ndii, kändixa' te jaan' sakuu' ñā jaan'. 9 Ikan' te nĭ xa'a' kuaa' ti'e' sakuu' te jaan'. Te nĭ ndondĭchĭ savā te sanakuachi' tu'un' ndei' Moisés, te nduu' te fariseo. Te nĭ ka'an rā ndii:

—Kōō' xachi' kuachj' tē kaq' nī nā'in ndū. Naa' nī ka'an jīn ángele, uun naa' nī ka'an jīn espíritu xiin' rā ndii, vā'a kuun' ta'an' e' xiin' Ndiosí —nī kachj' rā.

¹⁰ Tē xa'a' a' nā sō'ō nī nāsaā' kua'a' ká sakuu' tē jaan' ndii, nī yī'vi tē xa'ndia chuun' nuu' tē xīin' jaan' nā sakuachi' xi'e rā Pablo. Nā jaan' na kuii' nī ka'an chuun' rā xiin' ndia'vi' tē xīin', tē ko'nj' rā xtā'ni' nā'a' rā tejn tē jaan', tē ku'un ndiaka' tukuū nā'a' rā vī'e mii' ndiee' rā xito' rā.

¹¹ Tē kij' nī kuñūu kivi' jaan' ndii, nī tuvj' xto'ō e' nuu' Pablo, tē nī ka'an a' xiin' rā ndii:

—Sandjēni xiin' mji' un', sakan' nā saq nī ndjēe yu'u' un' xa'a' i' nūū Jerusalén nāa' ndii, nīi' sakan' tū kuni' a' ndjēe yu'u' un' xa'a' i' nūū Roma —nī kachj' a'.

Ndatu'un' tuni tē judío saq saq rā tē ka'ni' rā Pablo

¹² Tē kij' nī kitu' ndii, nī ndatu'un' tuni sava' tē judío saq saq rā tē ka'ni' rā Pablo. Tē nī chikandjā xiin' mji' rā nuu' ta'an' rā nā kūxi' rā, tē kō'ō tū rā tiku' ndēe skachi' ka'ni' nā'a' rā. ¹³ Tē ya'a' uvj' xikō kuu' tē nī chikandjā xiin' mji' jaan'. ¹⁴ Tē jaan' ndii, nī xa'an rā nuu' sutu' kuu' nuu' xiin' nuu' tē xixā nuu' nūū Jerusalén jaan', tē nī ka'an rā xiin' tē jaan' ndii:

—Ndu'u ndii, nī chikandjā xiin' mii' ndū nā kaxi' ndū ndēe jīn nā'a' ndēe skachi' ka'ni' ndū Pablo. ¹⁵ Nā jaan' na kuii' ndo'ó xiin' tē xixā kuu' nuu' ndii, ka'an ndo' xiin' tē xīin', tē xa'ndia chuun', tē kixin' ndiaka' rā Pablo nuu' ndo', tē saq ndo' ndēe naa kuni sana'má ndi'j' ká ndo' rā. Tē ndu'u ndii, koō tū'vā ndū tē ka'ni' nā'a' ndū nā kuni' ká xaa' rā yo'ō' —nī kachj' rā.

¹⁶ Ndisu' nī xinj' tiaq' si'e nā' ta'an' Pablo kuento nā nī ndatu'un' tuni' si'e tē jaan'. Tē nī xa'an ndatu'un' rā a' nuu' Pablo mii' naā rā vī'e mii' ndiee' tē xīin' jaan'. ¹⁷ Sakan' tē nī ka'na' Pablo jīn tē xīin' kuu' nuu', tē nī ka'an rā xiin' rā ndii:

—Kua'an ndiaka' tē sava' yo'ō' nuu' tē xīin' xa'ndia chuun', sakan' nā yoo jīn nā kuni' ka'an' rā xiin' tē jaan' —nī kachj' rā.

¹⁸ Sakan' tē nī xaxā nā'a' tē kuu' nuu' jaan' nuu' tē xa'ndia chuun' jaan', tē nī ka'an rā ndii:

—Pablo, tē naā vī'e kaa, nī ka'na' yu'u, tē nī ka'an rā xiin' i' nā kixin' ndiaka' i' tē sava' yo'ō' nuu' yo'ó, sakan' nā yoo jīn nā kuni' ka'an rā xiin' un' —nī kachj' rā.

¹⁹ Tē tē xa'ndia chuun' jaan' ndii, nī tjin' rā nda'a' tē sava' jaan', tē nī naka' siin' nā'a' rā. Tē nī ndatu'un' nā'a' rā ndii:

—¿Yoo nduu' a' kuni' ka'an un' xiin' j? —nī kachj' rā.

²⁰ Tē nī ka'an tē sava' jaan' ndii:

—Tē judío ndii, nī ndoō' rā kuento nā kakan' rā nuu' yo'ó tē ku'un ndiaka' un' Pablo nuu' tē xixā kuu' nuu' tiaan', tē saq rā ndēe naa kuni sana'má ndi'j' ká rā tē jaan'. ²¹ Ndisu' yo'ó ndii, sāa un' kuenta kuu' rā, sakan' nā ya'a' uvj' xikō ta'an' tē yivi' xa' nī chikandjā xiin' mji' rā nā kūxi' rā tē kō'ō tū rā tiku' ndēe ka'ni' rā Pablo. Tē vjtin' ndii, ndiee' tū'vā rā ndiatu' rā ndēe nā ka'an yo'ó —nī kachj' tē sava' jaan'.

²² Sakan' tē nī ndei' nā'a' tē xa'ndia chuun' jaan' ka'an chuun' rā xiin' tē sava' jaan' nā ká'an rā xiin' ndēe jīn nē yivi' nā nī ka'an rā xiin' tē jaan' xa'a' nā jaan'.

Sō'ō nī xaq' a' kij' nī tī'vi' rā Pablo nuu' tē ka'nu', tē nqni' Félix

²³ Tē nī ka'na' tē xa'ndia chuun' jaan' uvj' ta'an' tē kuu' nuu', tē nī ka'an rā xiin' tē jaan' nā sako' tū'vā rā uvj' ciento tē xīin', xiin' unj' xikō uxj' tē

xíin', te yoso' kuei, xiin' uvj ciento te xíin', te ni'i' tun' xíin', te ku'un ra ñuu Cesarea kaá iin ñuu. ²⁴ Te ni ka'an chuun' tu ra ña sakoo' tu'va ra kuei ti' koso' Pablo, te xaá va'a ra ñuu jaan' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nani' Félix.

²⁵ Te ni ke'j te xíin' te xa'ndia chuun' jaan' iin tutu, te so'o ka'an a: ²⁶ "Yu'u, te nduu Claudio Lisias ndii, ti'vi' j tutu yo'o' nda'a' yo'ó, te ka'nu' xava'a, Félix, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii. Natijin un' ña nakuatu' j yo'ó. ²⁷ Te yo'o' ndii, ni tijn ña'a' ne judío, te xa xito' ka'ni' kuii ña'a' nja. Ndisu ni xa'an j xiin' te xíin', te xa'ndia chuun' j nuu', te ni sakakú ña'a' j, sakan' ña ni xinj j kuento ndii, iin te romano, te ta'an' e', nduu' ra. ²⁸ Te xa'a' a ña ni kunj j kundani j ndee xa'a' tiin' kuachj ña'a' nja ndii, ni xa'an ndiaka ña'a' j nuu' te xixa nuu' ñuu nja. ²⁹ Te ni xinj j ña tiin' kuachj ña'a' nja xa'a' tu'un ndei' mii' nja. Ndisu ni xaá ra ndee iin ña xata'an kuvj ra xa'a' ni ndee ña kunaá ra vi'e' kaá. ³⁰ Te kij' ni xinj j kuento ña ni ndatu'un tuni ndia'vi' te yivi' ña ka'ni' ra te yo'o' ndii, xaka'an e', te ni ti'vi' ña'a' j nuu' yo'ó. Te ni ka'an chuun' tu j xiin' te tiin' kuachj ña'a' ña ku'un ra nuu' yo'ó te chindu'u' ra kuachj te yo'o' nuu' un'." Sakan' kachi tutu jaan'.

³¹ Te ni naka te xíin' jaan' Pablo ñuu jaan', te ni xan ndiaka ña'a' ra ndee ñuu Antipatris saá nii' ni ka'an chuun' te xíin', te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ra. ³² Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni nandiko' te xíin', te kua'an xa'a', ñuu Jerusalén vi'e' mii' ndiee' ra. Ndisu te xíin', te yoso' kuei ndii, kua'an naa kua'an ra xiin' Pablo. ³³ Kij' ni xaá ra ñuu Cesarea ndii, ni taxj ra tutu jaan' nda'a' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni sanakua'a tu ra Pablo nda'a' te jaan'.

³⁴ Te kij' ni ka'vi te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tutu jaan', te ni ndatu'un' ra Pablo mii' ni kijeé ra. Te kij' ni xinj ra ña te ni kijeé ñu'u' Cilicia nduu' ra ndii, ³⁵ ni ka'an ra ndii:

—Kunj so'o tukuu j ña ka'an un' kij' xaá te tiin' kuachj yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an chuun' ra ña kondia ña'a' te xíin' vi'e' ka'nu', ña ni xa'a iin te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', te ni nani' Herodes.

24

So'o ni xaá a kij' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Félix

¹ Te kij' ni xka'ndia u'un ta'an kivi' ndii, ni xaá sutu ka'nu', te nani' Ananias, xiin' sava te xixa nuu' ñuu xiin' iin te xikui'ni xa'a' ne yivi', te nani' Tértulo. Te sakuu' ra ni xaá nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tiin' kuachj ra Pablo. ² Te kij' ni kana te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' Pablo, te ni xaá ra ndii, ni xa'a' tiin' kuachj ña'a' Tértulo jaan' ka'an ra ndii:

—Táku'e, yo'ó te ka'nu' va ndii, xa'a' ña xa'ndia chuun' va'a un', te xa kua'a' kuiya ndiee' manj' va ndu, te xa'a' a ña xini tuni un' ndii, xa ni ndasava'a un' ñu'u' mii' ndiee' ndu, ³ sakan' na kuii' sakuu' ndu ndii, taxj' va ndu ña chindani un' xa'a' sakuu' ña jaan'. ⁴ Te xa'a' a ña kuni sakuachi kua'a' ndu yo'ó ndii, ka'an nda'vi j xiin' un' ña kunj so'o un' iin xa'a' ña ka'an j xiin' un' xa'a' ña vita kuu' nimá un'. ⁵ Te yivi' yo'o' ndii, ni xinj ndu ña nduu' ra ndee naa kui'e, sakan' ña nata'vi' ra sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío, mii' ka ndiee' nja nuu' ñu'u' iin yivi'. Te siin' tukuj ndii, te ni'i' jchi' nuu' iin ti'vi ne ni xasiin' xiin' mii', te ndikun nja jchi' te nazaret, nduu' ra. ⁶ Ni xika tu ra xe'na' ra xiin' yukun' ka'nu' ndu, xa'a' a jaan' na ni tijn ña'a' ndu, te ni kunj ndu sana'má ña'a' ndu saá ka'an tu'un ndei'

mji' ndu. ⁷ Ndisu ni kixin Lisias xiin' te xiin' ra, te ni tu'un u'vi ña'a' ra nda'a' ndu, ⁸ te ni ka'an chuun' ra xiin' ndu ña kixin ndu nuu' yo'ó. Te kij' sana'má ña'a' un' xa'a' sakuu' ña jaan' ndii, kuvj' kunj' un' ña ña ndaku nduu' ña tiin' kuachj' ña'a' ndu —ni kachj' ra.

⁹ Te sakan' tu inga ka te judío, te ita' xiin' ra ikan' ndii, ni nakata ra kuento ra, te ni ka'an ra ña sakan' xna'a nduu' a.

¹⁰ Sakan' te ni sania'a nda'a' te xa'ndia chuun' jaan' nuu' Pablo ña ka'an ra, ikan' te ni xa'a' ka'an Pablo ndii:

—Xini' yu'u ña xa ki'in' kuiya kua'an ña nduu' un' te xa'nú kuachj' nuu' ne yivi', ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'ó. Ña jaan' na kuii' va'a va kuni j te naka'an j xa'a' j nuu' un' vitin. ¹¹ Naa' ndatu'un' un' ndii, kuvj' kunj' un' ña ndee uxj' uvj' ta'an kivi' tía'an ya'a vj' ña ni kaaj j ñuu' Jerusalén te saka'nu' j Ndiosí. ¹² Ni ndee nuu' kj'e yukun' ka'nu', te ni ndee vj'e mi' nakayá ne judío, ne ta'an' ndu, te ni ndee jin xaan' mi' ka ñuu' jaan' ndii, ni xinj' te kaaj' nata'vi' j ndee jin ne yivi', ni ndee ni xinj' tu ra sanakuchi j ne yivi' kua'a' ikan'. ¹³ Ni ndee kuvj' tu nia'a te kaaj' nuu' yo'ó ña ña ndixa nduu' ña tiin' kuachj' ra yu'u vitin.

¹⁴ Ndisu ndiee' yu'u' j nuu' yo'ó ña xaka'nu' j Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xij' yata' ndu, saa sania'a jchi' xaa', ña ka'an te kaaj' nduu' jin ti'vi ne ni xasiin' xiin' mji'. Sakan' ña kandixa' j sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ña ka'an ña ni ke'j te ni ka'an tiakú tu'un a. ¹⁵ Te jin kachi ndiatu' inj' j naa ndiatu' inj' te kaaj' ña Ndiosí ndii, sanatiaku a sakuu' ne yivi', naa' ne xachuun' ndaku nduu' e', uun naa' ne xachuun' ndaku nduu' e'. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na xaa' j sakuu' ña nduxa' j'in kivi' kua'an te kunaaj va'a nimá j nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

¹⁷ 'Kij' ni xka'ndja ki'in' kuiya xika' j tuku xaan' ndii, ni naxaa j ñuu' Jerusalén te taxj' xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu' ñuu' j, te nasoko' tu j tumanj' nuu' Ndiosí. ¹⁸ Te nanj' ña jaan' xaa' j, te ni xinj' sawa te judío, te ni kje ñu'u' Asia, naa' j yukun' ka'nu' ndasandoo' sutu' yu'u nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Ndisu koo' ne yivi' kua'a' ni yoo ikan' xiin' j, ni ndee ni nata'vi' tu j ne yivi'. ¹⁹ Te ni xinj' naa' j jaan' kuni a kixin nuu' yo'ó, te tin kuachj' ra yu'u naa' yoo jin xa'a'. ²⁰ Uun naa' koo' tuku ndii, na ka'an tu mji' te kaaj' naa' ni xinj' ra xaa' j ña ña'a kij' ni yoo j nuu' te xixa kuu' nuu' ñuu' Jerusalén. ²¹ Kuein' tiin' kuachj' ra yu'u xa'a' ña ni ka'an ti'e' kujti' j kij' ni yoo j tejn ra, kij' ni ka'an j ndii: "Tiin' kuachj' ndo' yu'u xa'a' a ña inj' j ña natjaku e kij' kuvj' e'" —ni kachj' Pablo.

²² Te xa'a' a ña xini' kaxi' Félix jaan' xa'a' jchi' Jesús ndii, ni sajn kuín ra ña sana'má ra Pablo, te ndee tuku kivi' nakaaj' ra xiin' ña jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Ndee kij' kixin Lisias, te xiin' te xa'ndia chuun', sakan' vj' te ndoo j kuento xa'a' ndo' —ni kachj' ra.

²³ Sakan' te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' kuu' nuu' ña koo ndjaaj ra Pablo, te na taxj' ra ña kuvj' saa ndiká ra sawa ña'a tixin vj'e chuun' jaan'. Te taxj' tu ra xka'ndja te xini' ta'an' xiin' ra te kaka nuu' ra nuu' ra.

²⁴ Kij' ni ya'a ndia'vi' kivi' te ni xaa Félix xiin' ña' si'i' ra Drusila, ña' jaan' ndii, ña' judia nduu' a'. Te ni ka'an chuun' ra ña kixin Pablo nuu' nja. Te ni xinj' so'ó nja ka'an ra xa'a' ña kuni a inj' e' kuni e' Jesucristo. ²⁵ Ndisu kij' ni ndatu'un' Pablo xiin' nja xa'a' ña kuni a sachuun' ndaku e', xiin' xa'a' ña kuni a vjko ni'i' xiin' mi' e', xiin' xa'a' ña sana'má Ndiosí yoo' kivi' nuu' ku'un' e' ndii, ni yj'vi xava'a Félix jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Xava'a sakan' kujtj' vjtjn kua'an kij', te kij' kunjā'a i te kaṇa tukuu j yo'ó —nj kachj ra.

²⁶ Te siin' tuku' ndii, nj ndiatu tu jin Félix jaan' ña taxj Pablo xu'un' nda'a' ra te sandoo ndikā ña'a' ra. Sakan' na kuu' ki'in' ichi' nj kaṇa ña'a' ra, te nj ndatu'un' ra xiin' te jaan'. ²⁷ Te kij' nj xka'ndjā uvj ta'an kuiya ndii, nj na'in chuun' jin te ñani' Porcio Festo nuu' Félix jaan'. Te xa'a' a ña nj kunj Félix jaan' ndoo va'a ra xiin' ne judío ndii, nj naḱoo ra Pablo naá ra vj'e jaan'.

25

Sq'o nj xqa a kij' nj naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Festo

¹ Te kij' nj ndj'j unj ta'an kivi' ña nj xaa Festo jaan' nuu' nu'u' jaan' ndii, nj keṭa ra nuu' Cesarea jaan', te nj kaṇa ra nuu' Jerusalén. ² Te ikan' nj xaa ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te judío kuu' nuu' nuu' Festo jaan', te nj xa'a' tiin' kuachj ra Pablo. ³ Te nj ka'an nda'vi ra xiin' Festo jaan' ña ka'an chuun' ra te kixjn ndjaka te xiin' Pablo nuu' Jerusalén jaan'. Nj xikan ra ña jaan' sakan' ña xa nj ndatu'un' tuni ra ña ka'ni' ra Pablo ichi'. ⁴ Ndisu nj ka'an Festo ña xava'a naá mji' Pablo vj'e chuun' nuu' Cesarea, te ña'a' ka te nandjiko' tu mji' ra ikan'. ⁵ Te nj ka'an ka ra xiin' te jaan' ndii:

—Na ku'un sava' ndo'ó te kuu' nuu' xiin' j ikan', te jin kuachj ña'a' ndo' naa' nj xaa ra jin ña njā'a —nj kachj ra.

⁶ Te kij' ndj'j nj ndoo ra tejn ne jaan' unja, uun uxj ta'an ka kivi' ndii, nj naka'a' ra nuu' Cesarea. Te tuku kivi' nj xikundu'u' ra mii' xa'nú ra kuachj, te nj ka'an chuun' ra ña ku'un ndjaka te xiin' Pablo nuu' ra. ⁷ Te kij' nj xaa Pablo ikan' ndii, nj katj ña'a' te judío, te nj kjeṭ nuu' Jerusalén jaan', tiin' kuachj ña'a' ra xiin' kua'a' kuachj vje, tee' ndee kōo' a nj kuvj nia'a' ra xa'a' a. ⁸ Te nj ka'an Pablo xa'a' ra ndii:

—Kōo' ndee jin ña njā'a nj xaa' j xa'a' tu'un ndei' ndu, ne judío, nj ndee xa'a' yukun' ka'nu' ndu, nj ndee kōo' tu a nj xaa' j xa'a' tu'un ndei' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' —nj kachj ra.

⁹ Ndisu xa'a' a ña nj kunj Festo jaan' ndoo va'a ra xiin' te judío jaan' ndii, nj ndatu'un' ra Pablo ndii:

—¿Ñáá ka'an nimá un' kaṇa un' nuu' Jerusalén te sana'má j yo'ó ikan' xa'a' ña jaan'? —nj kachj ra.

¹⁰ Te nj nakujin Pablo ndii:

—Vjtjn ndii, mii' xa'nú César kuachj iin' j, sakan' na yo'ó' kunj a sana'má un' yu'u, sakan' ña xiní kaxi' un' ña kōo' ndee jin ña njā'a nj xaa j xiin' ne ta'an' j, ne judío. ¹¹ Sakan' ña naa' nj xaa j jin ña njā'a, ña kunj a kuvj j xa'a' a ndii, kōo' a ka'an j kuvj j. Ndisu xa'a' a ña süu' ña ndaku nduu' ña tiin' kuachj te judío, te ta'an' j ka'a', yu'u ndii, ndee jin kōo' kumi' ña ndaku te sanakua'a ra yu'u nda'a' te ka'a'. Ña jaan' na kuu' xikán j ña na sana'má César yu'u —nj kachj ra.

¹² Te kij' ndj'j nj ka'an Festo xiin' te chindiee' ta'an' xiin' ra xiin' konto ndii, nj ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa'a' a ña nj xikan un' ña sana'má César yo'ó ndii, nuu' César jaan' ku'un un' —nj kachj ra.

Sq'o nj xqa a kij' nj jin Pablo nuu' Agripa

¹³ Te kij' nj xka'ndjā ndia'vi' kivi' ndii, nj xaa rey Agripa xiin' jin ña' ñani' Berenice nuu' Cesarea jaan' te nakuatu njā Festo. ¹⁴ Te xa'a' a ña

nj ndoq njā jkan' ki'in' kivi' ndii, nj ndatu'un' Festo xiin' rey jaan' xa'a' tundo'o' Pablo ka'an ra ndii:

—Nj nakoo Félix iin te yivi' naa ra vje' kaq yo'q. ¹⁵ Te kij' nj xa'an j nyu Jerusalen ndii, nj tjin kuachj na'a' sutu kuu' nyu' xiin' te xixa nuu' ne judio. Te nj xikan ra nuu' j na ka'an chuun' j na kuvj te jaan'. ¹⁶ Te nj ka'an j xiin' te judio jaan' na taxa' tu'un ndei' romano na ka'ni' e' ne yivi' kij' tia'an naka'an njā xa'a' njā nuu' te tiin' kuachj na'a'. ¹⁷ Na jaan' na kuii' kij' nj kixin te judio jaan' yo'o' ndii, nj kuvj kuachj j xiin' tundo'o' ra. Suu' jaan' ndii tuky kivi' nj xikundu'u' j mii' xa'nu' j kuachj, te nj ka'an chuun' j na kixin ndjaka te xiin' te jaan' nuu' j. ¹⁸ Te kij' nj xikuita te tiin' kuachj na'a' jaan' ndii, koo' na njā'a' na nj ndiatu j xa'a' nj tjin kuachj na'a' ra. ¹⁹ Suu' jaan' ndii xa'a' iin uji na kandixa' mii' ra xa'a' Ndiosi ra kuiti' nj kanj ta'an' te jaan' kuento xiin' Pablo jaan', xiin' xa'a' iin te xa nj xi'i, te nj nani' Jesús, te ka'an Pablo jaan' na tiaku ra. ²⁰ Te xa'a' a na nj kundani j ndee na saq j xiin' na nj kanj ta'an' ra kuento xiin' te jaan' ndii, nj ndatu'un' j Pablo naa' ka'an nimá ra ku'un ra nyu Jerusalen te sana'má na'a' j jkan' xa'a' na jaan'. ²¹ Ndisu Pablo jaan' ndii, nj xikan ra na kundjatu ra te sana'má na'a' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Sakan' na nj ka'an chuun' j na koo ndjaka ka na'a' te xiin' ndee kij' kuvj ti'vi' na'a' j nda'a' César jaan' —nj kachj Festo.

²² Te nj ka'an Agripa jaan' xiin' Festo ndii:

—Kuni kunj so'q tu yu'u na ka'an te jaan' —nj kachj ra.

Te nj ka'an Festo ndii:

—Tiaan te kunj so'q un' ra —nj kachj ra.

²³ Te tuky kivi' kij' nj xaq Agripa xiin' Berenice vje' chuun' ndii, nj tjin ka'nu' xava'a na'a' kua'a' ne yivi'. Te kua'a' tu te xiin' kuu' nyu' nj ndekuje xiin' ne jaan' xiin' kua'a' te xixa kuu' nyu' nuu' nyu' jaan'. Te nj ka'an chuun' Festo jaan' na ku'un naka te xiin' Pablo te kixin ndjaka na'a' ra jkan'. ²⁴ Sakan' te nj ka'an Festo ndii:

—Yo'ó, rey Agripa, xiin' sakuu' ndo'ó, te ndiee' yo'o' vitin, te yivi' te iin' nuu' e' yo'q' ndii, kua'a' va ne judio ka'an kuachj nuu' j nyu Jerusalen xiin' nyu yo'q' xa'a' ra kuaa' ti'e' njā ka'an njā na kuni a kuvj ra. ²⁵ Ndisu tuu yu'u ndii, koo' ndee iin na xata'an kuvj ra xa'a' nj xaq ra. Te ndii, xa'a' a na nj ka'an mii' ra na César Augusto sana'má na'a' ndii, nj chituní j ti'vi' na'a' j nda'a' te jaan'. ²⁶ Te xa'a' a na koo' a ni'i' j ke'j j xa'a' ra nuu' xto'q e' César jaan' ndii, nj ka'an chuun' j te nj kixin ndjaka na'a' ra nuu' ndo' yo'o' vitin, ndisu nuu' yo'ó ka vi' rey Agripa. Te kij' ndi'j sana'má na'a' un' ndii, koo na na kuvj ke'j j xa'a' ra. ²⁷ Kuachj ndii tuu j na suu' te kuu' kaxi' nduu' j naa' ti'vi' j iin te naa vje' kaq nuu' César, te ka'an j ndee xa'a' tiin' kuachj na'a' ne yivi' —nj kachj Festo.

26

So'q nj xaq a kij' nj naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Agripa

¹ Sakan' te nj ka'an Agripa jaan' xiin' Pablo ndii:

—Kuvj naka'an un' xa'a' un' vitin —nj kachj ra.

Sakan' te nj katani nda'a' Pablo, te nj xa'a' naka'an ra xa'a' ra ndii:

² —Rey Agripa, va a kuni j na naka'an j xa'a' j nuu' yo'ó vitin xa'a' sakuu' na tiin' kuachj te judio, te ta'an' j, yu'u. ³ Sakan' na xini yo'ó sakuu' na xi xa'a' ne judio, ne ta'an' j, xiin' sakuu' na kani' ta'an' ne nyu j kuento xa'a'.

Ña jaan' na kuu' ka'an nda'vi i xiin' un' ña saa un' ña va'a, te kunj so'q un' xiin' ña man' ña ka'an i xiin' un'.

Ka'an Pablo saa ni nduu ra xta'an'

⁴ 'Sakuu' ne judío, ne ta'an' i, xini saa xika' i ndee kij' ni nduu i te sava tejn ne ñuu i xiin' kij' ni ndu'u' i ñuu Jerusalén. ⁵ Ne jaan' ndii, xini tu nja ña ni xika' i nuu' ña sania'á te fariseo ndee xta'an' vi'. Te kuvj ndiee yu'u' nja xa'a' ña jaan' naa' kuni nja. Te te fariseo jaan' nduu jin ti'vi te xika' ndiee' ka xiin' tu'un ndei' Ndiosí, te sakan' sakuu' te ñuu i. ⁶ Te vitin ndii, tiin' kuachj ra yu'u' xa'a' a ña ndiatu' inj i xa'a' kuento ña ni taxj Ndiosí nuu' ne xij' yata' i. ⁷ Te kuento jaan' nduu' ña ndiatu' inj ndu, ne uxj uvj ti'vi, ne vj'e ne Israel natjin ndu, xa'a' a jaan' na xaka'nu' chito ndu Ndiosí ndu'vi xiin' ñuu. Rey Agripa, xa'a' kuento jaan' tiin' kuachj ne ta'an' i, ne judío jaan', yu'u'. ⁸ Ndichun na vixi nja tu nduu' a nuu' ndo'ó te kandixa' ndo' ña kuvj sanatiaku Ndiosí ne ni xi'j?

Ka'an Pablo saa ni sando'o' ra ne nduu' kuenta Jesús

⁹ 'Te yu'u' ndii, ni tuu' i ña kuni a saa i sakuu' ña nduxa' te sandi'i' i ne inj xini Jesús, te ñuu Nazaret. ¹⁰ Te ni xaa' i ña jaan' ñuu Jerusalén, te xiin' ña ndiee' sutu' kuu' nuu' ni ka'an chuun' i, te ni ñu'u' kua'a' ne nduu' kuenta ña jaan' vi'e kaq. Te ni nakuita tu kuento i xiin' te yivi' ki' ni xa'ni' ra sava ne jaan'. ¹¹ Te ki'in' va' ichi' ni xa'an' i saa vi'e mii' nakaya' ndu te sando'o' u'vi ña'a' i, te kanja'a nja xa'a' Jesús jaan'. Te xa'a' a ña ni xi'e xava'a' i ni xini ña'a' i ndii, ni ndikun i sando'o' i nja ndee tuku' ñu'u' mii' kua'an nja.

Ndiee' yu'u' ka Pablo saa ni nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² 'Te ña jaan' kua'an saa i ñuu Damasco xiin' ña ndiee' ña xa'ndia chuun' sutu' kuu' nuu', xiin' ña ni ka'an chuun' ra xiin' i. ¹³ Ndisu kij' naá i ichi' kua'an i jkan' jin ke'in' ndii, kuni ka'an i xiin' un', rey, ña ni xinj i ni kjeq jin ñu'u' ndee ndjivi', ña yi'é koo' chukuu' ka te sakan' ñu'u', te ni xinjnduu' a yu'u' xiin' te kua'an xiin' i. ¹⁴ Te ni nduva' sakuu' ndu' ñu'u', te ni xinj so'q i jin tachj' yu'u' ña ka'an xiin' i xiin' tu'un' hebreo ndii: "Saulo, Saulo ndichun na sando'o' un' yu'u'? Sando'o' xiin' mji' un' ndee naa ndo'o' toro kij' kacha'ni' ri' kaq xiin' nuu'", ni kachj a. ¹⁵ Te ni ka'an i xiin' a ndii: "¿Yoo nduu' yo'ó, táku'e?", ni kachj i. Te ni ka'an xto'q e' xiin' i ndii: "Yu'u' nduu' Jesús, ña sando'o' un'". ¹⁶ Ndisu ndokoq un', te kujin ndichj un'. Sakan' ña ni satuv' xiin' mii' i nuu' un', te ndasanduu' i yo'ó te kaka nuu' nuu' i, te ndiee' yu'u' tu un' xa'a' ña ni nia'a' i nuu' un' xiin' xa'a' ña nia'a' ka i nuu' un'. ¹⁷ Te sakakú i yo'ó nuu' ne ñuu un' xiin' nuu' ne tuku' mii' tianu' i yo'ó ku'un un' vitin, ¹⁸ te sakuni' un' ne jaan' te nakoo nja ña xika' nja ichi' njaq', te na kaka nja ichi' ña yi'é ñu'u' i. Sakan' te kjeq nja nuu' ña xiko ni'i' ña'a' ña ndiva'a, te ko'ni nja nuu' ña vjko ni'i' ña'a' Ndiosí. Sakan' te xa'a' ña inj nja kunj nja yu'u' koo' ka'nu' inj Ndiosí xa'a' kuachj nja, te natjin tu nja ña va'a ña samani' Ndiosí ne nduu' nditia a", ni kachj a xiin' i.

¹⁹ 'Ña jaan' na kuu', rey Agripa, ni xaso'q i nuu' ña ni ka'an xiin' i ndee ndjivi'. ²⁰ Süu' jaan' ndii xi'naj ka ni ka'an ndoso' i ñuu Damasco, xiin' ñuu Jerusalén, xiin' saa kua'an ka nuu' ñu'u' Judea, xiin' tejn ne tuku', te nama nja nimá nja xa'a' kuachj ña xaa' nja, te kundikun nja Ndiosí, te xiin' ña va'a ña xaa' nja nia'a' nja ña xa' ni nama xna'a' nja nimá nja xa'a' kuachj nja. ²¹ Xa'a' a jaan' na ni tjin te judío, te ta'an' i, yu'u' nuu' kje' yukun'

ka'nu', te ni xika ra ka'ni' ra yu'u. ²² Ndisu xa'a' a ña ni chindjee' Ndiosi yu'u ndii, kusaa' ka'an i tu'un a ndee vitin nuu' sakuu' ne yivi', naa' ne nda'vi so'o nduu' nja, uun naa ne ka'nu' nduu' nja. Te sania'a i nuu' nja saa nii' ni ka'an te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi, xiin' ña ni ka'an Moisés ña kuni' a koo. ²³ Te jaan' ndii, ni ka'an ra ña kuni' a kundoo' ña kunduu' Cristo, te ki' kuvj' a ndii, xi'na ka a kunduu' ña natjaku tein ne ni xi'i, te kunduu' a ñu'u, ña nia'a ichi' Ndiosi nuu' ne ta'an' a xiin' nuu' ne tuku'. Te ña ni ka'an te jaan' ndii, xa ni xinu' a —ni kachi Pablo.

²⁴ Kij' ka'an ka Pablo ña jaan' xa'a' ra iin' ra ndii, jkan' te ni nde'i ti'e' Festo ka'an ra ndii:

—Te küu' kaxi' nduu' yo'ó, Pablo. Ni sakuuaan kua'a' va un' ndee ni sana vi' xini' un' —ni kachi ra.

²⁵ Ndisu ni nakujin Pablo ndii:

—Süu' te küu' kaxi' nduu' i, xkuua' Festo. Süu' jaan' ndii ña ndixa' nduu' ña ka'an i, te ña kuu' kaxi' tu' nduu' a. ²⁶ Kuachj' ndii xini' rey Agripa ñaa' xa'a' ña ka'an i yo'o'. Ña jaan' na kui' inji i te ka'an i nuu' ra. Te xini' kaxi' i ña xini' ra sakuu' ña jaan', sakan' ña süu' ña ni yoq si'e' nduu' a. ²⁷ Te yo'ó, rey Agripa, ¿ñaá kandixa' un' ña ni ka'an te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi? Xini' yu'u ña kandixa' un' ña jaan' —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an Agripa xiin' Pablo ndii:

—Ndee xaku' va te sananduu' un' yu'u te ndikun' ichi' Cristo —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Ndee xaku', uun kua'a' ka, ndisu xikan' va i nuu' Ndiosi ña süu' yo'ó kuiti' kunduu' tu' te ndikun' ichi' Cristo, süu' jaan' ndii, kuni' i ña kunduu' tu' sakuu' ne xini' so'o ña ka'an i vitin ndee naa yu'u, ndisu süu' xiin' karena ña tiin' i yo'o' —ni kachi ra.

³⁰ Kij' ndi' i ni ka'an Pablo ña jaan' ndii, ni ndondichj' rey jaan' xiin' te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ña' nani' Berenice, xiin' sakuu' ne ni ndiee xiin' te ka'nu' jaan'. ³¹ Te kij' ni kje'e nja kua'an nja ndii, ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' nja ka'an nja ndii:

—Koo' xachi' a ni xaa' te yivi' jaan' ña xata'an kuvj' ra xa'a', uun kunaq' ra vi'e' kaa' —kachi nja.

³² Te ni ka'an Agripa xiin' Festo ndii:

—Kuvj' sandoó ndika' e' te jaan' naa' ni xikan' ra ña sana'má ña'a' César —ni kachi ra.

27

So'o ni xaa' a kij' ni ti'vi' Festo Pablo ñuu' Roma

¹ Kij' ni ndoo' Festo kuento ña ti'vi' ra ndu' ñu'u' Italia xiin' jin' tundoo' ndii, ni sanakua'a' ra Pablo xiin' tuqu' te ñu'u' vi'e' kaa' nda'a' jin' te xini' kuu' nuu', te nani' Julio, te xachuun' inga' xiin' jin' ti'vi' te xini', te xika' nuu' nuu' Augusto César. ² Te ni kō'ni' ndu' jin' tundoo', tun' ni kje'e ñuu' Adramitio. Tun' jaan' ndii, xka'ndja' nu' saa' ñuu', ña ñu'u' yu'u' minj' nuu' ñu'u' Asia. Te ni kje'e ndu' kua'an ndu', te kua'an tu' Aristarco, te ñuu' Tesalónica, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Macedonia, xiin' ndu'. ³ Te tuqu' kivi' ni xaa' ndu' ñuu' Sidón. Te Julio jaan' ndii, manj' ni kuq' ra xiin' Pablo, sakan' ña ni taxj' ra ku'un' koto' te jaan' ne xini' ta'an' xiin' ra, te chindjee' ña'a' nja. ⁴ Te ni kje'e ndu' jkan' te kua'an ndu' xiin' tundoo' yatj' xiin' ñu'u' Chipre mi' kōo' tachi' ndije' tiasi nuu' ndu'. ⁵ Te ni xka'ndja' ndu' minj'

ka'nu' yaṭin ṅu'u' Cilicia xiin' ṅu'u' Panfilia, te n̄i xaḡ ndu ndee ṅuu' ṅa nani' Mira, ṅa kandu'u' nuu' ṅu'u' Licía.

⁶ Te įkan' n̄i x̄inj̄ te x̄iin' kuu' nuu' jaḡn' įjn tundo'o', tun' n̄i k̄jee ṅuu' Alejandria, tun' kua'an ṅu'u' Italia. Te n̄i ka'an chuun' ra te n̄i ko'n̄i ndu t̄ix̄in tun' jaḡn'. ⁷ Te kua'a' va kivi' n̄i ṅu'u' ndu nuu' t̄iku sakan' ṅa kuie va kua'an tundo'o' jaḡn', te n̄i ndo'o' x̄ava'a ndu te n̄i xaḡ ndu nuu' ṅuu', ṅa nani' Gnido, sakan' ṅa tach̄i' ndjee' n̄i naḡasi nuu' ndu, te xa'a' a ṅa kusaa' xika' ka tach̄i' ndii, n̄i xa'an' seko' ndu ndee ṅuu' ṅa naa' i'nu, ṅa ṅani' Creta yaṭin Salmón. ⁸ Te xiin' kua'a' tundo'o' n̄i xa'an ndu saḡ yu'u' m̄inj̄ ndee n̄i xaḡ ndu įjn xaan' mii' ṅani' Puerto Va'a, ṅa kandu'u' yaṭin ṅuu' Lasea.

⁹ Te xa' kua'a' va kivi' n̄i xka'ndja ṅu'u' ndu nuu' m̄inj̄, te siin' tuḡu ndii, xa n̄i kuḡ kuain' va kaa' ṅa ku'un ndu xiin' tundo'o' nuu' m̄inj̄ jaḡn' kii' sakan'. Sakan' ṅa xa kuyatin' yoo' v̄ix̄in. Xa'a' a jaḡn' na n̄i saku'ni' chito Pablo te xa'ndia chuun' t̄ix̄in tundo'o' jaḡn' ¹⁰ ka'an ra ndii:

—Te yivi' rajn, tuu j̄ ṅa naa' ku'un na ku'un e' ndii, ku'ndo'o' kua'a' e' te ndo'ṅu'u' tundo'o' yo'o' xiin' sakuu' ṅa ndiso' nu'. Te ndee m̄ij̄ e' įyo kuvi' —n̄i kach̄i ra.

¹¹ Ndisu te x̄iin' kuu' nuu' jaḡn' ndii n̄i kandixa' ka ra ṅa n̄i ka'an te xiin' ṅa'a nu' xiin' te satuvi' nu' te sakan' ṅa n̄i ka'an Pablo. ¹² Te xa'a' a ṅa va'a kaa' yi'e' jaḡn' te ndoo tundo'o' jaḡn' yoo' v̄ix̄in ndii, yatin' sakuu' ra n̄i ndoo kuento ṅa ku'un na ku'un ndu, te naa' n̄i kuvi' ndii, xaḡ ndu ṅuu' Fenice, ṅa nduu' yi'e' ṅu'u' Creta jaḡn'. Te ṅa jaḡn' ndii, so'o' xito' a mii' ketá ṅu'u' xiin' mii' keta' a. Te įkan' n̄i kunj̄ ra ndoo ndu yoo' v̄ix̄in jaḡn'.

So'o' n̄i xaḡ a kii' n̄i sando'o' tach̄i' ndjee' ndu nuu' m̄inj̄

¹³ Te n̄i xa'a' xika' kuie tach̄i' ṅa kuax̄i x̄iḡo m̄inj̄, te n̄i tuu' ra ṅa kuvi' ku'un ndu mii' kua'an ndu jaḡn'. Sakan' na kuii' n̄i sakaa' ra kaḡ viē ṅa tiin nu', te n̄i k̄jee ndu kua'an ndu yaṭin yaṭin n̄i yu'u' m̄inj̄ ṅu'u' Creta jaḡn'. ¹⁴ Ndisu sie t̄io' n̄i xa'an ndu, te n̄i xa'a' xika' įjn tach̄i' ndjee', ṅa ṅani' Euroclidón, ṅa n̄i k̄ix̄in nuu' ṅu'u' tuḡu ta'vi' x̄iḡo m̄inj̄, te n̄i kondja ndjee' a tundo'o' jaḡn'. ¹⁵ Sakan' na n̄i kaḡuu' a nu' mii' kunj̄ m̄ij̄ a, te xa'a' a ṅa n̄i kuvi' sanandiko' kuin' ra nu' te ku'un nu' mii' kuax̄i tach̄i' jaḡn' ndii, n̄i taḡi ra ṅa ku'un nu' mii' chinda'a' ṅa'a' a. ¹⁶ Te kii' n̄i xka'ndja ndu xata' ṅu'u' sie ṅa naa' i'nu, ṅa ṅani' Claudia, mii' x̄aḡu ndjee' xika' tach̄i' ndii, n̄i ndo'o' x̄ava'a ndu, te n̄i sakaa' ndu tundo'o' lulu. ¹⁷ Te kii' ndi' j̄ n̄i sakaa' ndu nu' ndii, n̄i satiin va'a ra tundo'o' chie jaḡn' xiin' yo'o'. Te xa'a' a ṅa yi'vi ra ṅa t̄ijn tundo'o' jaḡn' nuu' ṅuti' mii' ṅani' a Sirte ndii, n̄i ndaxin' ra toto, ṅa xiku'un tach̄i' tun' ndoo jaḡn', te n̄i taḡi ra ṅa ku'un nu' mii' chinda'a' ṅa'a' tach̄i' jaḡn'. ¹⁸ Te tuḡu kivi' ndii, ndjee' ka xika' tach̄i' jaḡn', xa'a' a jaḡn' na n̄i x̄at̄ia ra sava ṅa ndiso' tundo'o' jaḡn' nuu' m̄inj̄. ¹⁹ Te kivi' ṅa unj̄ ndii, n̄i x̄at̄ia nda'a' ndu sava ndachuun', ṅa tiin' ra t̄ix̄in tundo'o' jaḡn', nuu' m̄inj̄. ²⁰ Te xa'a' a ṅa xa' kua'a' va kivi' kua'an ṅa kuasa' ka nandij̄, n̄i ndee' tiuun' t̄uvi' ka ndiee', te sando'o' va tach̄i' ndjee' x̄ava'a ṅa xika' jaḡn' ndu ndii, n̄i xa'ndja įjn ndu ṅa kaku ndu. ²¹ Te xa'a' a ṅa xa' kua'a' kivi' kua'an ṅa t̄ia'an kux̄i ndu ndii, n̄i įkuijn ndich̄i Pablo ma'in' sakuu' ndu, te n̄i ka'an ra ndii:

—Va'a ka naa' n̄i kandixa' ndo' ṅa n̄i ka'an j̄ jaḡn' te k̄jee e' ṅu'u' Creta k̄ix̄in e'. Naa' sakan' ndii, ku'ndo'o' e' ṅa įyo kaḡ te ndo'ṅu'u' tu' ṅa'a' e' ṅa n̄i x̄at̄ia e' kaḡ'. ²² Ndisu v̄it̄in ndii, ka'an j̄ xiin' ndo' ṅa sandjeni xiin' m̄ij̄' ndo', kuach̄i ndii ndee įjn e' k̄uvi, tundo'o' kuįṭi' ndo'ṅu'u'. ²³ Kuach̄i ndii, Ndiosí, ṅa xaka'nu' j̄ te xika' nuu' tu' j̄ nuu' ndii, ṅuu' ndi'e' n̄i satuvi' a įjn ángele a nuu' j̄. ²⁴ Te n̄i ka'an a xiin' j̄ ndii: “Kuán yi'vi un', Pablo.

Kuni a ku'un un' nuu' César. Te xa'a' ña kundani Ndiosí yo'ó ndii, sáakakú a sákuu' te kua'an xiin' un' tundoo' yo'o'", ni kachi a. ²⁵ Xa'a' a jaan' na kuu' sandjéni xiin' mji' ndo', te yivi' rajin. Kuachí ndii jin' i xini' i Ndiosí ña koo a saa nii' ni ka'an ángele jaan' xiin' i. ²⁶ Te ndii, kuni a ña ku'un tundoo', te kaní nu' yu'u' miní jin' ñu'u' ña ndasi i'nu' xiin' miní —ni kachi Pablo.

²⁷ Te xa uxí kumi' ta'an kivi' kua'an ña chinda'a' tachi' jaan' tundoo' nuu' miní ka'nu' ña nani' Adriático. Te yatin' na ñuu ndii, ni tuu sakuu' te xachuun' xiin' nu' ña xa kuyatin' ndu nuu' ñu'u'. ²⁸ Sakan' na kuu' ni ki'in ku'va te jaan' xiin' yo'o' te kuni ra saa kunu miní jaan'. Te ni xini' ra ña kunu a oko nda'a'. Te sie ndoso' ka te tuku ni ni ki'in ku'va ra a xiin' yo'o' jaan', te ni xini' ra ña kunu a xa'un nda'a'. ²⁹ Te xa'a' ña yi'vi ra ña kaní ta'an nu' xiin' yuu' ndii, ni sakoyó te jaan' kumi' ta'an kaa ki'i' vie tixin' tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' su'ma' nu'. Te ni ka'an va nimá ra ña kitu' ki'i'.

³⁰ Te ni xika te xachuun' xiin' tundoo' jaan' kunu ra nuu' tundo'o' jaan'. Ña jaan' na kuu' ni xa'a' sanuu' ra tundoo' lulu nuu' miní. Ni xaa ra ndee naa kuni sakoyó tu ra kaa ki'i' vie tixin' tikui xiin' yo'o', te kotijn kutu' yo'o' jaan' nuu' nu'. ³¹ Ndisu ni ka'an Pablo xiin' te xiin' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra ndii:

—Naa' ndoo te kaa' tixin' tundoo' yo'o' ndii, kúvi kaku ndo'ó —ni kachi ra.

³² Ikan' te ni xa'ndia jin' uvi te xiin' jaan' sakuu' yo'o' ña tiin' tun' lulu jaan', te kua'an ndi'i nu' xiin' tikui.

³³ Te kij' xa sakan' te kitu' kuu' ndii, ni xandjéni Pablo sakuu' ndu ña kuxi ndu, ka'an ra ndii:

—Xa kua'an uxí kumi' ta'an kivi' ña tia'an kuxi e' ndee sie ña ndiatu' e' ndee ña koo. ³⁴ Ña jaan' na kuu' ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kuxi e', te koo ndjé' e', te kutiakú ka e'. Kuachí ndii ndee jin' ixi' xini' e' ndo'ñu'u' —ni kachi ra.

³⁵ Te ki' ndi'i ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni ki'in ra jin' xita' va'a, te ni taxí ra ña chindani Ndiosí xa'a' a nuu' sakuu' ndu ita' ndu jaan', te ni ta'vi' ra a, te ni xa'a' xixi' ra a. ³⁶ Sakan' te ni xandjéni xiin' mji' sakuu' ndu, te ni xa'a' xixi' tu ndu'u. ³⁷ Te ña sakuu' ndu te ni ñu'u' tixin' tundoo' jaan' ndii, ni kuu' ndu uvi ciento un' xiko xa'un jin'. ³⁸ Te kij' ndi'i ni xixi' ndu ndii, ni ko'ni te xachuun' xiin' tundoo' jaan' ndikin' trigo miní, te kuu' xaku vie nu'.

S'o'q ni xaa a kij' ni tani tundoo' mii' kua'an Pablo

³⁹ Te kij' ni kitu' ndii, ni nakuní ra ñu'u' mii' ni ndekuje ra jaan'. Ndisu ni xini' ra ña yoo jin' nda'a' miní mii' yoo kua'a' ñuti', te ni kuni ra ku'un chikandu'u' ra nu' ndee nuu' ñuti' jaan' naa' ni kúvi. ⁴⁰ Te ni xa'ndia ra yo'o' ña tiin' kumi' saa' kaa ki'i' jaan', te ni ndoo a miní jaan'. Te ni sataya tu ra yo'o' ña tiin' kutu' tun' ndiko' ni'i' ra tundoo'. Te ni ndani' ra toto, ña ta'nu' nuu' nu'. Te ni xika ra ku'un ndaku ra xiin' nu' nuu' yu'u' miní jaan'. ⁴¹ Ndisu tundoo' jaan' ndii, ni xa'an xikui'ni nuu' nu' mii' ndiee' ma'to ñuti', te ikan' ni tijn ndi'i nu' te ni kúvi ka kanda nu'. Te su'ma' tundoo' ndii, ni xa'a' a tiachi' a xaa' koo nuu' miní jaan'.

⁴² Sakan' te ni ndoo te xiin' kuento ña ka'ni' ra sakuu' te ñu'u' vi'e kaa, te kua'an tixin' tundoo' jaan', koto' ka suntuia' ra, te kunu ra. ⁴³ Ndisu xa'a' a ña ni kuni te xiin' kuu' nuu' jaan' sáakakú ra Pablo ndii, ni taxí ra saa te jaan' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ni ka'an chuun' ra ña te xini' suntuia' ndii,

xij'na ra sakoyó xiin' mji' nuu' tükui mjinj te naxaa ra ndee yu'u' mjinj. ⁴⁴ Te sava tuku ra kjeë xata' vixin' jün', uun kjeë ra xiin' inga tu'un' tundoo' ña chachi' jaan'. Te sakan' ni xaa ndu, te ni kaku va'a sakuu' ndu, te ni xaa ndu ndee yu'u' mjinj.

28

Sq'o ni xaq a kij' ni xaq Pablo ñu'u' Malta

¹ Te kij' xa ni kaku ndu ita' ndu yu'u' mjinj jaan' ndii, ni xinj ndu kuento ña Malta nani' ijan'. ² Te ne ndiee' ijan' ndii, ni natjin va'a va nja ndu. Kuachj ndii ni na'mj nja ñu'u, te ni ka'an nja xiin' sakuu' ndu ña kutunj' ndu nuu' ñu'u jaan', sakan' ña kuun' va savi', te vixin xava'a xini ndu.

³ Sakan' te kij' ni nakaya Pablo sava tutun', te taan' ra nu' nuu' ñu'u jaan' ndii, ni keta jin koo' xatu tejn tun' jaan' xinu' ri' nuu' ña j'ni' ñu'u jaan', te ni tjin nu'u' ri' nda'a' ra. ⁴ Te kij' ni xinj ne ndiee' ñu'u' jaan' taa' xiko' ti' jaan' nda'a' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—Te kaa' ndii, kuän vi' kuni e' ña jin te xa'ni' ne yivi' nduu' ra. Kuachj ndii, te' ndee ni kaku ra nuu' mjinj ndii, xa ni kanj ña'a' ndiosí, ña kendiaa' ya'vi' ndaku, te kutjaku ka ra —ni kachj nja.

⁵ Ndisu ni kjsj Pablo nda'a' ra, te ni nama koo' jaan' nuu' ñu'u, te koo' a ni ndo'o ra. ⁶ Te sakuu' nja ndiatu ña nejn nda'a' ra, uun jin kuvj tjo' ra. Ndisu kij' ni kuna'a' ndiatu' nja, te ni xinj nja ña koo' a ndo'o' ra ndii, ni nama nja saa tuu nja ka'an nja ña jin ndiosí nduu' ra.

⁷ Te yatjn ijan' kandu'u' ñu'u' jin te nani' Publio. Te jaan' ndii, te kuu' nuu' nduu' ra nuu' ñu'u' ña ndasi j'nu' xiin' mjinj jaan'. Te ni natjin ra ndu'u' vi'e ra, te ni xito va'a ra ndu'u' unj ta'an kivi'. ⁸ Te yuva' te jaan' ndii, kuni kuvj ra kandu'u' ra tiin' ña'a' ka'ni' xiin' tindaaku' ni'. Te ni ndi'vi' Pablo mii' kandu'u' ra, te koto ña'a' ra. Te kij' ndi'j ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' te jaan' ndii, ni tondja nda'a' ña'a' ra, te ni sanda'a' ña'a' ra.

⁹ Te kij' ni xka'ndja ña jaan' ndii, ni ndekuje sakuu' tuku ne kuni kuvj ndiee' ñu'u' jaan' nuu' Pablo, te ni nda'a' nja. ¹⁰ Te ne jaan' ndii, ni tjin manj' va nja ndu'u' xiin' kua'a' nuu' ña va'a. Te kij' ni ki'jn ndu tundoo' kua'an ndu ndii, ni taxj nja sakuu' ña ni kuni nuu' ndu.

Sq'o ni xaq a kij' ni xaq Pablo ñuu Roma

¹¹ Te kij' ni ndi'j unj ta'an yoo' ña ndiee' ndu ijan' ndii, ni ko'ni ndu jin tundoo', tun' ni kjeë ñuu Alejandria. Tun' jaan' ndii, ni ndiatu nu' ijan' ndee xka'ndja yoo' vixinj. Te nuu' nu' ndii, ita' uvj ta'an ndiosí, ña nani' ndiosí kuate. ¹² Te kij' ni xaa ndu yi'e', ña kandu'u' ñuu Siracusa ndii, ni ndoo ndu ijan' unj ta'an kivi'. ¹³ Te ndee ijan' ni kjeë ndu te kua'an ndu yatjn yatjn yu'u' mjinj jaan' xiin' tundoo' jaan' te ni xaa ndu yi'e' ña kandu'u' ñuu Regio. Te ni ya'a tuku kivi' kij' ni xika tachj' va'a, ña kuaxi xata' a mii' kua'an tundoo' jaan'. Te tuku ka kivi' ni xaa ndu ndee yi'e' ña kandu'u' ñuu Puteoli. ¹⁴ Te ijan' ni xinj ta'an ndu xiin' sava ne ndikun Jesús. Te ni ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ndu ña ndoo ndu ijan' uxá ta'an kivi' xiin' nja, ndi'j jaan' te kua'an ndu ndee ñuu Roma. ¹⁵ Te kij' ni xinj ne ndikun ichi' Jesús kuento ña ni xaa ndu ñuu Puteoli jaan' ndii, ndee ñuu Roma ni kjeë sava nja, te ni kixjn natjin nja ndu'u' ndee ya'vi' ña nani' Apio. Te sava tuku nja ni kixjn natjin ndu'u' ndee jin xaan' mii' nani' unj ta'an vi'e. Kij' ni xinj Pablo ne jaan' ndii, ni taxj ra ña chindani Ndiosí xa'a' nja, te ni kundjenj nimá ra. ¹⁶ Te kij' ni xaa ndu ñuu Roma ndii, ni sanakua'a te xiin' kuu' nuu' jaan', te ñu'u' vi'e kaa, te ndiaa ra kua'an ra

jaan' nda'a' te xito' vi'e kaq ñuu Roma jaan'. Ndisu ni ndu'u' siin' mji' Pablo jin vi'e xiin' jin te xin', te xito' ña'a'.

Ka'an ndosq' Pablo nuu' te judío, te ndiee' ñuu Roma

¹⁷ Kij' ni xka'ndia unj ta'an kivi' ndii, ni kana Pablo te judío, te kuu' nuu', te ndiee' ñuu jaan'. Kij' ni nakaya te jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ñani ta'an i, yu'u ndii kōo' ndee jin ña nja'a ni xaa i xiin' ne judío, ne ta'an' e', te ni ndee ni xka'ndia tu i ña ni naqoo ne xij' yata' e' xaa' e'. Ndisu ni tjin te ta'an' e', te Jerusalén, yu'u ñuu jaan', te ni sanakua'a ra yu'u nda'a' te xin', te romano. ¹⁸ Te kij' ndi' ni sana'má te romano jaan' yu'u ndii, ni kunj ra sandoó ndiká ra yu'u xa'a' a ña kōo' kuachj, ña xata'an kuvj i xa'a' ni xaa i. ¹⁹ Ndisu xa'a' a ña ni ka'an te judío, te ta'an' e' jaan', ña sandoó ndiká ra yu'u ndii, ni kunj a ña kakan i ña sana'má César yu'u. Ndisu ni xaa i sakan', te tjin kuachj te ñuu e' jaan'. ²⁰ Xa'a' a jaan' na ni kana i ndo'ó, te kunj i nuu' ndo', te ka'an i xiin' ndo'. Kuachj ndii, xa'a' a ña kandixa' i ña ndiatu' ini yoo', ne Israel, tiin karena yo'o' nda'a' i —ni kachj ra.

²¹ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ndee jin tutu tia'an natjin ndu nda'a' te ta'an' e', te ndiee' ñu'u' Judea, ña ka'an xa'a' yo'ó, te ndee jin tu te ndiee' ikan' tia'an kixin yo'o', te chindu'u' ra kuachj xa'a' un', uun kanja'a ra xa'a' un'. ²² Te ndii, kuni ndu kunj so'ó ndu saa xanini un' xa'a' ne kandixa' naa kandixa' un' jaan', sakan' ña xini' ndu kuento mi' ka ña kinj va ndatu'un' ne yivi' xa'a' ne ndikun ichi' xaa' jaan' —ni kachj ra.

²³ Te ni chindu'u' te jaan' jin kivi' ña kunj so'ó ka ra xa'a' ña jaan'. Te kua'a' va ra ni kixin vi'e mi' ndu'u' Pablo kij' ni xaa kivi' jaan'. Te nduvi' ni ka'an Pablo xiin' ra xa'a' saa kuvj ko'ni e' nda'a' Ndiosí, te ka'ndia chuun' a nuu' e', te ni xika ra sakandixa' ña'a' ra ña xa'a' Jesús ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. ²⁴ Te sava te jaan' ni kandixa' ña ni ka'an Pablo, te sava tukú ra ni kandixa' ña jaan'. ²⁵ Te xa'a' ña ni nakuitá kuento ra ndii, ni xa'a' kiee' ra kua'an ra, sakan' na ni ka'an ka Pablo ña yo'ó' xiin' ra ndii:

—Va'a va ni ka'an Espíritu Santo xiin' ne xij' yata' e', xiin' ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

²⁶ Kua'an te ka'an un' xiin' ne yivi' ñaa' ndii: Kunj so'ó te kunj so'ó ndo', ndisu kundani xachi' ndo'. Te koto te koto ndo', ndisu kúvi xachi' kunj ndo'.

²⁷ Kuachj ndii ni xaxij nja nimá nja.

Te xini so'ó te xini so'ó nja, ndisu xaa' nja kuenta.

Te xito' te xito' nja, ndisu kúvi kunj nja ña yoo jaan'.

Sakan' xaa' nja koto ka kunj so'ó nja.

Te xaa' tu nja sakan' koto ka kunj nja.

Te xaa' tu nja sakan' koto ka kundani nja xiin' nimá nja.

Xa'a' a jaan' na nandjiko' nja nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

Ni kachj a.

²⁸ Xa'a' a jaan' na, kuni a ña kundani ndo' vitin, ña Ndiosí ndii, nuu' ne tuku' ti'vi' a ña ka'an xa'a' ña sakakú a yoo'. Te ne jaan' ndii, kunj so'ó xna'a nja a —ni kachj ra.

²⁹ Te kij' ndi' ni ka'an Pablo ña jaan' ndii, ndje'e' va kani' ta'an' te judío jaan' kuento ni kje'e' ra kua'an ra. ³⁰ Te nii' uvj kuiya ni ndoo ka Pablo vi'e' mi' ni tatú ra ikan'. Te ni natjin ra sakuu' ne ni xa'an koto ña'a' ikan'.

³¹ Kij' sakan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndja chuun' a nimá e', xiin' xa'a' xto'o e' Jesucristo. Te ni xaa ra ña jaan' xiin' ña ndjeni, te koo' tu ni xikuuta'nü nuu' ra xa'a' ña jaan'.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te tianu' a sania'a' ichi' a, sakan' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' a. ² Te xa' ni taxí a kuento a xa'a' tu'un va'a jaan' nuu' ña su'un, ña nduu' tutu a, ña ni ke'i te ni ka'an tiakú xa'a' Jesús ndee' xta'an' jin yivi'. ³ Te tu'un va'a jaan' ndii, ka'an a xa'a' si'e a, xto'q' e' Jesucristo. Te kuenta ña nduu' a te yivi' ndii, jin te siani' xika' David nduu' a. ⁴ Te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, te xiin' ña jaan' ni nia'a' a ña si'e a nduu' ña jaan'. ⁵ Te xa'a' a ña ndani' mji' Jesús ndu'u' na ni sakuiso' chuun' a ndu, te ni ti'vi' tu' a ndu ña sania'a' ndu' ichi' a nuu' sakuu' ne yivi' jin yivi', te ini nja kuni ña'a' nja, te kandi'xa' tu' ña'a' nja. Sakan' te ña jaan' natjin sakuu' ña xaka'nu' ña'a' nja. ⁶ Te tein ne ka'an i xa'a' jaan' ka'ni tu' ndo'ó, ne ni kana Ndiosí te kunduu' ndo' kuenta Jesucristo. ⁷ Te ke'i i tutu yo'q' nuu' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma. Ndiosí ndii, ndani' a ndo'ó, te ni kana a ndo'ó, ña jaan' na nduu' ndo' kuenta a. Na sañu'u' va' yuva' e' Ndiosí xiin' xto'q' e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu' a ña maní koq' xiin' ndo'.

Kuni ku'un ndi'e' Pablo mii' ndiee' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

⁸ Ña nuu' ndii, taxi' i ña chindani Ndiosí xa'a' sakuu' ndo'ó xiin' ña ndiee' Jesucristo. Sakan' ña xini i kuento ña ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' ña ini ndo' xini ndo' a. ⁹ Te xika' nuu' i nuu' Ndiosí xiin' kanii' nimá i ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' si'e a. Te xini Ndiosí ña naka'an' chito' i xa'a' ndo' sakuu' ichi' ki' ka'an i xiin' a. ¹⁰ Te sakuu' ichi' ki' ka'an i xiin' a ndii, xikan' i nuu' a ña naa' kuni a ndii, kuain' so'q' ndi'i' ku'un ndi'e' na i mii' ndiee' ndo'. ¹¹ Kuachi' ndii ka'an va' nimá i kuni nduchi' nuu' i ndo'ó, te ka'an va' tu' nimá i saya'a' i jin ña chuun' va' ña kuni taxí Espiritu Ndiosí nuu' ndo' te sandjeni a nimá ndo' xa'a' ichi' a. ¹² Te ndiatu' ini' i ña sandjeni ta'an' e' xa'a' ña ini' ka' e' xini ña'a' e'.

¹³ Ndisu' ndee' vitin ndii, yoo naa yoo ña xikuita'nu' nuu' i te xa'a' i mii' ndiee' ndo' jaan'. Ñani' ta'an' i, kuni' i ña kundani' ndo' ña kua'a' va' ichi' ni chituni' i ña ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' te sanakoó ka' i ne xika' ichi' Jesús naa ni xa'a' i tein inga ne tuku', ¹⁴ naa' ne griego nduu' nja, uun naa' süu' ne griego nduu' nja, naa' ne xini tuni' nduu' nja, uun naa' ne xini tuni' nduu' nja ndii, kuni' a ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' sakuu' nuu' ne jaan'. ¹⁵ Ña jaan' na saki' i a nimá i ña ka'an ndoso' tu' i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma.

Tu'un va'a ndii, ndiee' Ndiosí nduu' a

¹⁶ Kuachi' ndii küchani' i ka'an i tu'un va'a jaan', sakan' ña ndiee' Ndiosí nduu' a, te xiin' ña jaan' sakuu' Ndiosí sakuu' ne ini xini ña'a'. Xi'na' ka' nuu' ndu'u, ne judío, ni xa'a' tu'un va'a jaan', te sakan' ni xa'a' a nuu' ndo'ó, ne tuku'. ¹⁷ Sakan' ña ka'an tu'un va'a jaan' ña xa'a' ña ini' kujü' e' xini e' Jesús, xa' ni xanda'ku Ndiosí nimá e', naa yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii'

ka'an a ndii: "Ne ni xandaaku Ndiosí nimá xa'a' ña iní kuítí' nja xini ña'a' nja ndii, kuítiaaku nja ndee ndi'i ni kivi'." Sakan' yoso' a.

Sakuu' e' ndiso' kuachí nuu' Ndiosí

¹⁸ Sakan' ña ndee ndivi' satuví tu Ndiosí ña xi'é a xini a sakuu' ne xaa' ña nja'a, te xachuun' ndaku tu nja, te xiin' ña jaan' xikuíta'nú nja nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁹ Te ña kuní a kundani ne jaan' xa'a' Ndiosí ndii, xa xini nja a, sakan' ña mji' a nia'a ña jaan' nuu' nja. ²⁰ Kuachí ndii kúvi' kuní e' Ndiosí xiin' nduchi' nuu' e', te ni ndee kúvi' tu kuní e' ña ndije' a, ña kōo' kivi' ndi'i, ndisu ndee kii' ni xikandu'u' jin yivi', te ni nia'a a nuu' e' ña sakan' nduu' a, te xiin' ña ni xa'a a xini e' ndii yoo a. Xa'a' jaan' na kōo' ndee jin ne kuví ka'an ña xini nja naa' yoo Ndiosí. ²¹ Kuachí ndii, tee' ndee xini ne jaan' ña yoo Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' nja saa xata'an koto ka'nu' ña'a' e', te ni ndee taxi' tu nja ña chindani a. Xa'a' a jaan' na ni sana ña xini tuni nja, te ni kuví jin yavi tu nimá nja ña kuu' kaxi'. ²² Te tee' ndee ka'an ne jaan' ña ne chuun va xika' ndaku nduu' nja ndii, ne kuu' kaxi' nduu' nja. ²³ Te tee' ndee va'a koo' chukuu' kuu' Ndiosí, te kōo' kivi' xi'i a ndii, xaka'nu' ña'a' nja. Süu' jaan' ndii xaka'nu' nja ña niania', ña ni xa'a nda'a' nja, naa kuu' ne yivi' jin yivi', xiin' naa kuu' saa, xiin' naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' naa kuu' ti' kañuu' tixin.

²⁴ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a ña'a' Ndiosí nuu' ña xe'na' ña ndioo' iní ne jaan' xa'a' jaan'. Ña jaan' na kuu' xaa' ne jaan' ña kiji jaan' xiin' ta'an nja xiin' jin' nja. ²⁵ Koto ka ni nakoo ndee jaan' ña ndixa xa'a' Ndiosí, te nuu' a jaan' ndii, ni natün nja ña xini xa'an'. Kuachí ndii xaka'nu' nja ña ni xa'a Ndiosí, te xika' nuu' nja nuu' ña jaan'. Te xaka'nu' nja ña ni xa'a sakuu' ña yoo, ña nduu' Ndiosí, ña kuní a saka'nu' sakuu' e' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu' a.

²⁶ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a Ndiosí ne jaan' nuu' sakuu' ña nja'a, ña ndioo' iní nja xa'a'. Kuachí ndii ni nakoo ndee ña'a' naa ni chituni Ndiosí xa'a' a, te kandu'u' a' xiin' inga ña'a'. ²⁷ Te ni' sakan' tu xaa' te yivi', nakoo' ra ña ni chituni Ndiosí xa'a' ra xiin' ña'a'. Te ndije' va ni ndioo' iní ra ni xini ta'an' ra, te kixin xiin' ta'an' ra. Te xaa' ra ña ka'an' nuu', xa'a' a jaan' na xata'an kundoo' ra nuu' mji' ra xa'a' ña kiji jaan'.

²⁸ Te xa'a' a ña ni kuní ne jaan' kiji'n kuenta nja Ndiosí ndii, ni sanakua'a ña'a' a nuu' ña xanini saka nja te saa nja ña kiji kuäsa' kuní jaan'. ²⁹ Sakan' na xaa' ne jaan' sakuu' nuu' ña kuäsa' nduu' ña ndaku jaan', naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña nja'a iní nja, xiin' ña ndioo' iní va nja xa'a' ña'a, xiin' ña kui'e nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi', xiin' ña iin taan nja, xiin' ña xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña xika' nja'a nja, ³⁰ xiin' ña ndatu'un' nja tu'un ne yivi', xiin' ña kani'a'a nja xiin' ne yivi', xiin' ña ndasi' nja Ndiosí, xiin' ña sandiee' kui'e nja ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña ka'an va'a nja xa'a' mji' nja, xiin' ña nata'vi' xini' nja xa'a' ña nja'a ña kuni saa nja, xiin' ña kändixa' nja yuva' si'i' nja, ³¹ xiin' ña nduu' nja ne kuu' kaxi', xiin' ña säxinú nja kuento nja, xiin' ña ndani nja ndee jin ne yivi', xiin' ña xini nja koo ka'nu' iní nja, xiin' ña küvita iní nja ndee sie. ³² Tee' ndee xini kaxi' ne jaan' ña xa ni ka'an tuni Ndiosí ña ne xaa' ña jaan' ndii, xata'an ña kuví nja, ndisu süu' xaa' kuítí' nja kuachí jaan', süu' jaan' ndii va'a kuni tu nja xiin' inga ne yivi' kii' xaa' nja kuachí jaan'.

2

Sana'má ndáku Ndiosí ne yivi'

¹ Sakan' na kuii' yoo ká nduu' ndo'ó, ne katun' ne yivi' jaan' ndii, koo' a kuví ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' Ndiosí, kuachí ndii saa nii' xaa' ne jaan' xaa' tu' mji' ndo'. Sakan' na kuii' kij' katun' ndo' ne jaan' ndii, katun' xiin' mii' mji' ndo'. ² Ndisu xini' e' ña kij' katun' Ndiosí ne xaa' ña jaan' ndii, katun' ndáku ña'a' a. ³ Naa' katun' ndo' inga ne yivi' xa'a' kuachí ña xaa' nja, te xaa' tu' mji' ndo' kuachí jaan' ndii, kãnjini' ndo' na kãtun' Ndiosí mji' ndo' xa'a' kuachí jaan'. ⁴ ¿Ñáá tüvi' nuu' ndo' ña kij' xaa' ndo' sakan' ndii, chĩndiãã ya'vi' ndo' ña vjta xava'a' kuu' jini' Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña ndasun jini' a xa'a' ndo', xiin' ña kundieni tu' a xini' a ndo'ó? ¿Ñáá xaa' ndo' kuenta ña xa'a' ña vjta xava'a' kuu' jini' Ndiosí na kuii' kuví nãma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachí ndo' nuu' a? ⁵ Ndisu xa'a' a ña xaxji' ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí, te xaya'vi' tu' ndo' ña nãma ndo' a xa'a' kuachí ndo' ña xaa' ndo' ndii, so' o nakayá mto kã tũndo'o' ña kũndo'o' ndo' kij' xaa' kivi' ña satuví Ndiosí ña xi'e a te sana'má ndáku a ne yivi'. ⁶ Te Ndiosí ndii, taxí a nda'a' j'in ne yivi' xa'a' saa nii' ni xaa' nja. ⁷ Te ne ni xaa' naa xaa' ña va'a ndii, taxí a natjĩn nja kivi' ñuu' nja ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña nduku' nja ña kũni nja ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, xiin' xa'a' ña nduku' tu' nja ña ka'an va'a a xa'a' nja, xiin' xa'a' a ña nduku' tu' nja ña kutjaku nja xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'. ⁸ Ndisu taxí a tũndo'o', te kasi'e tu' a kũni a ne xaa' so' o nuu' a, te kãndixa' nja ña ndáku xa'a' a, süu' jaan' ndii ña nja'a kandixa' nja. ⁹ Te koo' kua'a' va' tũndo'o' xiin' ña u'vi' kũndo'o' sakuu' ne xaa' ña nja'a jaan', xi' na kã ne judio kũndo'o' ña jaan', te sakan' ne tuku'. ¹⁰ Ndisu taxi' Ndiosí ña kũni ne xaa' ña va'a ña ka'nu' koo' chukuu' a, te ka'an va'a tu' a xa'a' nja, te taxí tu' a ña maní' koo' xiin' nja. Ña nuu' taxí a ña jaan' nda'a' ne judio, te sakan' taxí ña'a' a nda'a' ne tuku'. ¹¹ Sakan' ña jĩn kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

¹² Sakan' ña sakuu' ne ni kumi' tu'un ndei' Ndiosí, te xaa' nja kuachí ndii, katun' a ne jaan' tee' ndee ni kumi' nja tu'un ndei' a jaan'. Te sakan' tu' sakuu' ne kumi' tu'un ndei' jaan', te xaa' nja kuachí ndii, sana'má a ne jaan' xa'a' tu'un ndei' jaan'. ¹³ Kuachí ndii, ne xini' so' o kuji' tu'un ndei' jaan' ndii, ndũu' nja ne ndáku nimá nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne xini' so' o tu'un ndei' jaan', te xaa' tu' nja a nduu' ne ndáku nimá nuu' a. ¹⁴ Sakan' ña ne tuku' ndii, kumi' nja tu'un ndei' a jaan', ndisu kij' xaa' nja ña ndáku, ña ka'an tu'un ndei' jaan' xiin' ña xini' tuní mji' nja ndii, nia'á nja ña xini' nimá nja ndee ña nduu' ña ndáku xiin' ndee ña nduu' ña nja'a. ¹⁵ Te xiin' saa xika' nja nia'á nja ña yoo jĩn tu'un ndei' nimá nja, sakan' na kuii' xiin' ña xini' tuní nja xini' mji' nja amaa xaa' nja ña va'a uun ña va'a. Te tu'un ndei', ña yoo nimá nja jaan' nduu' ña tjin kuachí ña'a', uun nãka'an a xa'a' nja ¹⁶ kij' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' ña yoo si'e nimá nja xiin' nda'a' Jesucristo saa nii' yoo tu'un va'a ña ka'an ndoso' j.

Sãxinú ne judío tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷ Ndo'ó, ne ta'an' j ndii, ka'an va'a ndo' xa'a' ndo' ña nduu' ndo' ne judío, te tiin' ndiãã ndo' tu'un ndei' Ndiosí, te ka'an ñũnu' ndo' ña nduu' ndo' kuenta Ndiosí. ¹⁸ Te xini' kaxi' ndo' ndee ña kuni' Ndiosí saa ndo'. Te sakuaan ndo' tu'un ndei' a jaan' te kũndañi ndo' ña va'a kã ña kuni' a saa ndo'. ¹⁹ Te tuu ndo' ña kuví sania'á ndo' ichi' Ndiosí nuu' ne tuku', ne yoo sa'ví jini' xa'a' a. Te tuu tu' ndo' ña ne satuví ichi' a nuu' ne yoo njaã' nimá

jaan' nduu' ndo'. ²⁰ Te tuu ndo' ña kuvj sania'á ndo' ne naa' kuu'. Te tuu tu ndo' ña kuvj sania'á ndo' ne tiã'an kujxa inji. Te xa'a' a ña kumi' ndo' tu'un ndei' Ndiosi ndii, tuu ndo' ña xini va ndo' ña ndichi xiin' ña ndaku xa'a' ña kuni a. ²¹ Te ndo'ó, ne sania'á tuku ne yivi' ndii, ni ndee mji' ndo' säxinú ña sania'á ndo' jaan'. Te ndo'ó, ne sania'á ña vä'a sakuina' e' ndii, süv ndo' nduu' ne xakuina'. ²² Te ndo'ó, ne ka'an kümi' ndo' musa ndo' ndii, süv ndo' nduu' ne xaa' ña jaan'. Te ndo'ó, ne ndasi' ndiosí saka ndii, xakuina' ndo' ña'a ña yoo tixin yukun' a. ²³ Te ka'an ñuñu' ndo' xa'a' ña kumi' ndo' tu'un ndei' jaan'. Ndisu süv ndo' xaa' sakan', te tiin' ka'nu' ne yivi' Ndiosí, sakan' ña xka'ndiá ndo' tu'un ndei' a jaan'. ²⁴ Kuachj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' ña xika' va'a' ndo'ó ichi' Ndiosí kaniã'a ne tuku' xa'a' Ndiosí." Sakan' yoso' a.

²⁵ Sakan' ña naa' yoo tunj jin' e' ndii, ndiaa ya'vi a naa' saxinú e' tu'un ndei' jaan'. Ndisu naa' säxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ndee naa köo' a kumi' e'. ²⁶ Ndisu ne köo' tunj jaan' jin' te saxinú ña ña ka'an tu'un ndei' a jaan' ndii, natiin' ña'a' a tee' ndee köo' tunj jin' ña. ²⁷ Te ne köo' tunj jaan' jin' te saxinú va'a ña ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, nia'á ña jaan' ña xata'an katun' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña tee' ndee yoo tunj jin' ndo', te kumi' tu ndo' tu'un ndei' jaan' ndii, säxinú ndo' a. ²⁸ Kuachj ndii, süu' nduu' e' ne judío xa'a' a ña nduu' e' si'e ne judío kuiti', te ni ndee süu' nduu' tu e xa'a' a ña yoo tunj jin' kuiti' e'. ²⁹ Süu' jaan' ndii ne nduu' xna'a' ne judío ndii, ndee tixin nimá ña kuaxi ña jaan', te tunj ña kumi' ña ndii, nimá ña yoo a ni xaã Espiritu Santo, te süu' ni xa'a' a ña jaan' xa'a' a ña saxinú ña ña ka'an tu'un ndei' jaan'. Te ne kumi' ña jaan' ndii, süu' te yivi' ka'an va'a' xa'a' ña, süu' jaan' ndii mji' Ndiosí.

3

¹ Tee' kuein' xanini ndo'ó ña ka'an j ña köo' xata' a ña nduu' e' ne judío, te ni ndee köo' tu xata' a ña yoo tunj jin' e'. ² Süu' yoo kua'a' xata' a, kuachj ndii ndee ña nuu' ni inji Ndiosí xini a yoo', ne judío, te ni sanakua'a a tu'un a nda'a' e'. ³ Küvj kanini e' ña säxinú tu Ndiosí kuento a ña ni taxj a nuu' e' xa'a' a ña ni saxinú sava e' kuento a. ⁴ Süu' saxinú xna'a' ña'a' a, sakan' ña Ndiosí ndii, sakuu' ichi' ka'an ndaku a, te köo' kivi' xini xa'an' a jaan' tee' ndee sakuu' ne yivi' nduu' ne xini xa'an', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xiin' ña ka'an un' nia'á un' ña jin' ña xachuun' ndaku nduu' un', te kij' sana'má ne yivi' yo'ó ndii, ketã va'a un'. Sakan' yoso' a.

⁵ Tee' kuein' ka'an ndo' xiin' j ña naa' xiin' ña xachuun' ndaku e', te kuvj kuni e' ña xachuun' ndaku Ndiosí xiin' kuento a, ña ni taxj a nuu' e' ndii, xachuun' ndaku Ndiosí jaan' kij' sando'ó a yoo' xa'a' kuachj e' naa' sakan', kachj ndo'. (Ka'an j saã xanini ne yivi' jin' yivi'.) ⁶ Kuãsa' xachi' sakan' ran'. Naa' sakan' nduu' a ndii, küvj sana'má ndaku Ndiosí ne yivi' jin' yivi'. ⁷ Tee' kuein' ka'an kã jin' ndo' xiin' j ndii: "Naa' xiin' kuachj ña xaa' j so'ó tuvi kua'a' kã ña ndixa xa'a' Ndiosí, te kua'a' kã tu ne yivi' xaka'nu' ña'a' ndii, köo' ndee jin' xa'a' ña kusaa' katun' kã a yu'u ndee naa jin' ne ndiso' kuachj." Sakan' kachj ndo'. ⁸ Naa' sakan' nduu' a ndii, tee' ka'an sava ndo' ña na saã e' ña ña'a, te sakan' kua'a' kã ne yivi' saka'nu' Ndiosí, kachj ndo'. Te sakan' tiin' kuachj sava ne yivi' ndu'u ka'an kiji ña

xa'a' ndu ña ña jaan' sania'á ndu. Ndisu ne jaan' ndii, ne xa yoo katun' saq Ndiosí nduu' nja.

Kõo' ndee jin ne xika' ndaku nuu' Ndiosí

⁹ Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá va'a ka ne yivi' nduu' ndu, ne judío, te sakan' ne tuku' jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachí ndii, naa' xa ni ka'an ndu ndii, naa' ne judío uun ne tuku' nduu' e' ndii, jin kachi xiko' ni'i' kuachí yoo'. ¹⁰ Naa yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Kõo' ndee jin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí.

Kõo' ndee jin ndaa' nja.

¹¹ Te kõo' tu ne kuní xna'a ña kundani nja ña kuní Ndiosí.

Te kõo' ni tu ne kuní xna'a ña nduku' ki'i' nja nuu' Ndiosí.

¹² Te sakuu' nja ni kuxiyo xachi' nuu' Ndiosí.

Te ni nanduy nja ne kuasa' kuní nuu' a.

Te kõo' ka ndee jin ne xaa' ña ndaku.

Kõo' ka ndee jin ndaa' nja.

¹³ Yu'u' nja ndii, ndee na yavi ndij ña nunia' nduu' a,

te xa nuu' ña xini xa'an' kieve' yu'u' nja.

Te xa nuu' ña xatu nduu' kuento ña kieve' yu'u' nja kii' ka'an nja.

Ndee naa ña xatu, ña ñu'u' yu'u' ko'o' xatu, nduu' a.

¹⁴ Te chitu' vi' yu'u' nja kieve' ña kanja'a nja xa'a' ne yivi',

Te chitu' vi' tu yu'u' nja ñu'u' ña kiní yoo iní nja.

¹⁵ Te ki'i' va kua'an nja te xa'ni' nja ne yivi'.

¹⁶ Te mii' ka xka'ndiá nja ndii, ña nduxin xiin' ña suchi' iní kuiti' nakoo' nja.

¹⁷ Te xini nja kundjee maní' nja xiin' ne yivi'.

¹⁸ Te kõo' kivi' yi'vi nja Ndiosí.

Sakan' yoso' a.

¹⁹ Ndisu xini e' ña sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ndii, ka'an a xiin' ne xiko' ni'i' a, sakan' te kõo' a kuví ka'an ndee jin ne jaan' xa'a' nja nuu' Ndiosí, te kuní tu sakuu' ne yivi' jin yivi' ña ndiso' kuachí nja nuu' Ndiosí, te sana'má ña'a' a. ²⁰ Sakan' na kuu' ndee jin e' kuasa' kundaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' ña ka'an tu'un ndei' a jaan'. Kuachí ndii ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan', te kuví kuní e' ña ne ndiso' kuachí nduu' e' nuu' a.

Xandaku Ndiosí nimá e' xa'a' ña iní e' xini e' Jesucristo

²¹ Ndisu vitin ndii, xa ni nia'a' Ndiosí saq kuví sandaku a nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña saxinú ka e' ña ka'an tu'un ndei' jaan' nduu' a, sakan' ña xa mji' tu'un ndei' jaan' xiin' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ka'an saq kuví sandaku a nimá e'. ²² Te ña xandaku Ndiosí nimá e' jaan' ndii, xa'a' a ña iní e' xini e' Jesucristo kuiti' xaa' a ña jaan' xa'a' sakuu' e'. Sakan' ña Ndiosí ndii, nākaxin a yoo, ²³ te xa'a' a ña sakuu' e' xaa' kuachí ndii, xika' yoo' e' nuu' Ndiosí, te kúvi kuní e' ña ndatun' a.

²⁴ Ndisu Ndiosí ndii, ni ndasandaku mji' a nimá e' xa'a' a ña ndani mji' a yoo', sakan' ña xiin' ña ni xi'i' Jesucristo ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kuní a kund'o'o' e' xa'a' kuachí e'. ²⁵ Sakan' ña Cristo nduu' ña ni chikandja Ndiosí, te ni xitja ní' ña jaan', te xiin' ña ni xitja ní' a jaan' ni sandoyo' Ndiosí kuachí e' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e', sakan' na ni nia'a' Ndiosí yoo' ña xachuun' ndaku a. Te kuie tu iní a, sakan' na ni nakan' a kuenta nuu' e' xa'a' kuachí ña ni xaa' e' xta'an'. ²⁶ Sakan' ni xaa' Ndiosí te nia'a' a yoo' ndee kivi' vitin ña xachuun' ndaku a, sakan' te kuní e' ña mji'

kujiṭi' a nduu' ña xachuun' ndaku, te mji' tu a xandaḳu nimá yoo', ne inṭi xini Jesús.

²⁷ Xa'a' a jaan' na kuii' kōo' ndee jin xa'a' ña kuvi ka'an ñuñu' e', saḳan' ña süu' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí ni xandaḳu a nimá e'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña inṭi e' xini e' Jesús kujiṭi' ni xaa a ña jaan'. ²⁸ Saḳan' na kuii' kundanṭi e' ña xandaḳu Ndiosí nimá e' xa'a' a ña inṭi e' xini e' Cristo kujiṭi', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. ²⁹ Saḳan' ña Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne judío kujiṭi' nduu' a, süu' jaan' ndii nduu' tu a Ndiosí ne tuku'. ³⁰ Saḳan' ña yoo jin ndaa' kujiṭi' Ndiosí, te jin ndaa' ña jaan' kujiṭi' nduu' ña xandaḳu nimá saḳuu' yoo', ne inṭi xini Jesús. Naa kuu' ne yoo tunṭi jin', xiin' ne kōo' tunṭi jaan' jin' ndii, jin kachi xandaḳu a nimá nja xa'a' ña inṭi nja xini nja Jesús. ³¹ Naa' inṭi e' xini e' Jesús ndii, ztee' tuu ndo' ña kōo' ka ndee' tu'un ndei' Ndiosí jaan' nuu' e'? Kuṣaṣa xachi' saḳan' ran', süu' jaan' ndii so'o chindiaa ya'vi' ka e' tu'un ndei' a jaan' kij' inṭi e' xini e' Jesús.

4

Ni xandaḳu Ndiosí nimá Abraham nuu' a xa'a' a ña ni inṭi ra xini ña'a' ra

¹ Naa' saḳan' nduu' a ndii, zndee ña kuvi ka'an e' xa'a' ña ni kundanṭi Abraham, te xij' yaṭa' e', xa'a' ña inṭi e' jaan'? ² Kuṣaḳi ndii, naa' saḳan' te ni xandaḳu Ndiosí nimá ra xa'a' a ña ni xaa ra ña ka'an tu'un ndei' a ndii, kuvi ka'an va'a ra xa'a' ra nuu' e', ndisu nuu' Ndiosí ndii, kōo' a kuvi ka'an ra. ³ Saḳan' ña saḳan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' a ña ni inṭi Abraham ni xini ra Ndiosí na ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a." Saḳan' yoso' a. ⁴ Te viṭin ndii, xini e' ña kij' xachuun' yoo ka te xiku'un ya'vi' nja ndii, süu' ña xamaní' ña'a' ne yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii ña ndiso' ika' ña'a' nja nduu' a. ⁵ Ndisu Ndiosí, ña ndasandaḳu nimá ne nja'a ndii, ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' e' xa'a' a ña inṭi e' xini ña'a' e', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a. ⁶ Naa ni ka'an tu David xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí xiin' ña ndasandaḳu a nimá nja nuu' a, tee' ndee kōo' ña va'a ni xaa nja. ⁷ Ni ka'an ra ndii:

Sañu'u' va Ndiosí xiin' ña yoo ka'nu' inṭi a xa'a' ña nja'a ña ni xaa nja, te sandoyo' tu a kuṣaḳi nja.

⁸ Te va'a va tu kuni ne sañu'u' a xiin' ña nātava' ka a kuenta xa'a' kuṣaḳi nja.

Ni kachi ra.

⁹ Te ña sañu'u' Ndiosí ne jaan' ndii, süu' nuu' ne judío, ne yoo tunṭi jin' kujiṭi', taxṭi Ndiosí a. Süu' jaan' ndii taxṭi tu ña'a' a nuu' ne tuku', ne xaa tunṭi jaan' jin'. Xa ni ka'an i saa ka'an tu'un Ndiosí ña ni inṭi Abraham ni xini ra a, te ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a. ¹⁰ Ndisu kij' ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham jaan' ndii, zñaá xa yoo tunṭi jaan' jin' ra kij' saḳan', uun ñáá ti'a'an koo a jin' ra, tuu ndo'? Süu' ti'a'an koo a jin' ra kij' saḳan', süu' jaan' ndii ndee ni ya'a, te ni xa'a ra tunṭi jaan' jin' ra. ¹¹ Te ni xa'a ra tunṭi jaan' jin' ra, te ni nduu' a ña nia'a ña xa ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni inṭi ra xini ña'a' ra. Xa'a' a jaan' na suvi ra ni nanduṣu xij' yaṭa' saḳuu' ne inṭi xini Ndiosí tee' ndee kōo' tu tunṭi jaan' jin' nja ndii, ka'an Ndiosí ña ne ndaku nimá nduu' tu nja nuu' a xa'a' a ña inṭi nja xini ña'a' nja. ¹² Te saḳan' tu suvi Abraham jaan' nduu' te xij' yaṭa' ne judío, ne yoo tunṭi jaan' jin', te süu' xa ña jaan'

kuɽtɽi' yoo ɽɽn nɽa, sɽu' ɽaɽn' ndii ɽɽn tɽ nɽa xini nɽa Ndiosí sɽa nii' nɽ ɽɽn tɽ xɽi' yata' e' Abraham ɽaɽn' nɽ xini rɽ Ndiosí kɽi' tɽa'an koo tɽnɽ ɽɽn' rɽ.

Nɽ tɽxɽi' Ndiosí kuento a nuu' Abraham xa'a' a nɽ ɽɽn rɽ xini nɽa' a rɽ

¹³ Kuɽɽɽi ndii, kɽi' nɽ tɽxɽi Ndiosí tɽ'ɽn a nuu' Abraham xiin' nuu' sɽani' xika' rɽ nɽ kɽndɽuɽ rɽ tɽ xiin' nɽa' a nɽ'ɽ' ɽɽn yivi' ndii, sɽu' nɽ tɽxɽi nɽa' a' a xa'a' a nɽ nɽ sɽxinú rɽ tɽ'ɽn ndei' a, sɽu' ɽaɽn' ndii nɽ tɽxɽi a nɽ ɽaɽn' nɽ tɽ ndɽku nimá nduu' rɽ nuu' a xa'a' a nɽ nɽ ɽɽn rɽ xini nɽa' a' rɽ. ¹⁴ Sakan' nɽa, naa' nɽ xika' sɽa ka'an chuun' tɽ'ɽn ndei' ɽaɽn' nduu' nɽ kɽndɽuɽ nɽ xiin' nɽa' a nɽ'ɽ' ɽɽn yivi' ndii, ɽɽn saka e' xini e' Ndiosí naa sakan' nduu' a, tɽ tɽ'ɽn a nɽ nɽ tɽxɽi a nuu' Abraham ɽaɽn' ndii, koo' kɽ ndɽɽe' a naa' sakan'. ¹⁵ Kuɽɽɽi ndii, nɽ sɽxinú tɽ'ɽn ndei' ɽaɽn' ndii, sando'o' nɽa' a Ndiosí, ndisu mii' koo' tɽ'ɽn ndei' xa'ndia chuun' ndii, koo' tɽ nɽ xa'nú a.

¹⁶ Sakan' na kuɽi', xa'a' a nɽ ɽɽn e' xini e' Ndiosí ndii, tɽxɽi mɽi' a nɽ va'a nda'a' e', nɽ nɽ tɽxɽi a kuento a xa'a' naɽɽɽn sakuu' yoo', nɽ nduu' sɽani' xika' Abraham. Tɽ sɽu' nuu' nɽ kumi' tɽ'ɽn ndei' kuɽtɽi' nɽ tɽxɽi a nɽ ɽaɽn', sɽu' ɽaɽn' ndii nɽ tɽxɽi tɽ nɽa' a' a nuu' sakuu' nɽ ɽɽn xini Ndiosí sɽa nii' nɽ ɽɽn Abraham ɽaɽn' nɽ xɽɽn nɽa' a' rɽ. Sakan' na tɽ ɽaɽn' nduu' xɽi' yata' sakuu' e', ¹⁷ naa yoso' a nuu' tɽtɽ Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa nɽ ndasandɽuɽ ɽ yo'ó xɽi' yata' kua'a' va nɽ yivi' ɽɽn yivi' sɽa nii' nɽ ka'an Ndiosí xiin' rɽ ndii: "Sakan' vɽi' kua'a' kɽu sɽani' xika' ɽn'", nɽ kachɽ a. ¹⁹ Tɽ nɽ sanuu' Abraham ɽaɽn' nɽ ɽɽn rɽ xini rɽ Ndiosí, tee' ndee nɽ kumi' rɽ yatin' ciento kuiya, tɽ sakan' tɽ nɽ kɽndɽnɽ kaxi' rɽ nɽ nɽ'ɽ' ndei' rɽ ndii, ndee naa nɽ xa nɽ xɽi' nɽ nduu' a, tɽ kɽvɽ tɽ koo si'e Sara. ²⁰ Tee' ndee sakan' nɽ nduu' a ndii, nɽ sanuu' rɽ nɽ ɽɽn rɽ xini rɽ Ndiosí, sɽu' ɽaɽn' ndii nɽ kɽndɽɽxa' rɽ kuento nɽ nɽ tɽxɽi a nuu' rɽ ɽaɽn', tɽ so'o ndɽɽe' kɽ ɽɽn naa ɽɽn rɽ nɽ xɽɽn rɽ Ndiosí xaka'nu' nɽa' a' rɽ, ²¹ sakan' nɽ xini kaxi' rɽ ndii, ndɽɽe' koo' chukuu' a tɽ sɽxinú a kuento a nɽ nɽ tɽxɽi a nuu' rɽ ɽaɽn'. ²² Xa'a' a nɽ ɽɽn rɽ xini rɽ Ndiosí ɽaɽn' na nɽ ka'an a nɽ tɽ ndɽku nimá nduu' rɽ nuu' a. ²³ Tɽ sɽu' xɽ xa'a' mɽi' kuɽtɽi' Abraham ɽaɽn' yoso' a mii' ka'an nɽ nɽ xɽndɽku Ndiosí nimá rɽ nuu' a, ²⁴ sɽu' ɽaɽn' ndii yoso' tɽ a xa'a' yoo'. Sakan' nɽ xɽndɽku tɽ Ndiosí nimá yoo' xa'a' a nɽ ɽɽn e' xini nɽa' a' e' xa'a' a nɽ nɽ sanɽtiaku a xtɽ'o' e' Jesús tɽɽn nɽ nɽ xɽi'. ²⁵ Nɽ sanɽkua'a Ndiosí Jesús ɽaɽn', tɽ nɽ xɽi' a xa'a' kuɽɽɽi e'. Tɽ nɽ sanɽtiaku tɽ nɽa' a' a tɽ kɽndɽuɽ e' nɽ ndɽku nimá nuu' Ndiosí.

5

Xa nɽ xɽndɽku Ndiosí nimá e' nuu' a

¹ Sakan' na kuɽi', xa'a' a nɽ ɽɽn e' xini e' Jesús na xɽ nɽ xɽndɽku Ndiosí nimá e', sakan' na xɽ yoo e' nɽ manɽi' xiin' Ndiosí xa'a' a nɽ nɽ xɽa xtɽ'o' e' Jesucristo. ² Tɽ sakan' tɽ nɽ nɽnia' Jesús ɽaɽn' ɽɽɽi' nuu' e' xa'a' a nɽ ɽɽn e' xini nɽa' a' e', tɽ kɽvɽ naɽɽɽn e' nɽ ndanɽ mɽi' Ndiosí yoo', tɽ ita' nɽi' e' nuu' nɽ ɽaɽn' vɽɽɽn. Tɽ va'a va kuni e' xa'a' a nɽ ndiatu' ɽɽn e' nɽ kuni e' mii' ndatɽn' koo chukuu' kaa' mii' yoo' Ndiosí. ³ Ndisu sɽu' xa'a' nɽ ɽaɽn' kuɽtɽi' va'a kuni e', sɽu' ɽaɽn' ndii va'a tɽ kuni e' kɽi' yoo tɽndo'o' nuu' kivi' nɽu' e', sakan' nɽ xiin' nɽ ɽaɽn' kuɽxɽ nɽ kundiendi ɽɽn e'. ⁴ Tɽ xiin'

ña kundieni jini e' jaan' kujxa jini e' nuu' ichi' Ndiosí. Te xiin' ña kujxa jini e' jaan' chindiee' a yoo', te ndiatu' jini e'. ⁵ Te ña ndiatu' jini e' jaan' ndii, saka'an' a yoo', kuachj ndii xa ni skõ'nu' Espiritu Santo nimá e' ña kundani Ndiosí yoo' kij' ni natijn e' Espiritu Santo jaan' ni xa a.

⁶ Sakan' na kuii' kij' kusaa' ndiso' kuachj ka e' ndii, ni xi'j Cristo xa'a' yoo', ne xaa' ña nja'a, kij' ni xinu' kivi' ña ni ka'an tuni Ndiosí. ⁷ Kuachj ndii vixi xava'a te taxj jin ne yivi' ña kuvj nja xa'a' inga ne yivi', tee' ndee ne xachuun' ndaku va nduu' ne jaan'. Ndee saa kanj ndii, tee' kuain' yoo jin ne kundieni kuvj nja xa'a' jin ne yivi' va'a xna'a. ⁸ Ndisu ni nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', sakan' ña kij' kusaa' ndiso' ka e' kuachj e' jaan' ndii, ni xi'j Cristo xa'a' e'. ⁹ Sakan' na kuii', xa'a' a ña xa ni xandaku Ndiosí nimá e' xiin' níi' Cristo ndii, kaku e' nuu' ña sando'o' Ndiosí yoo'. ¹⁰ Kuachj ndii, naa' kij' kusaa' nduu' ka e' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí, te ni nakoo a ña manj' xiin' e' xa'a' a ña ni xi'j si'e a xa'a' kuachj e' ndii, kachj ka vi' e' vjtin ña xa ni natandje manj' Cristo yoo' xiin' Ndiosí ndii, sakahú a yoo' xa'a' a ña ni natjaky Jesús. ¹¹ Te süu' ña jaan' kujti', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' xini e' Ndiosí xa'a' ña ni xa xto'o e' Jesucristo jaan', sakan' ña ni nakoo e' ña manj' xiin' Ndiosí ni xa a.

Kuachj Adán xiin' ña ni xa Jesucristo xa'a' kuachj jaan'

¹² Te xa'a' ña ni xa jin ndaa' kujti' te yivi', te nani' Adán, ni xkoõ kuachj sakuu' ne yivi' jin yivi', te xa'a' kuachj jaan' ni kuu, te ni xa'a' xi'i tu sakuu' ne yivi' jaan', kuachj ndii sakuu' nja xaa' kuachj jaan'. ¹³ Sakan' ña kij' tia'an taxj Ndiosí tu'un ndei' a ndii, xa ni xa ne yivi' jin yivi' kuachj. Ndisu mi' kõõ' tu'un ndei' ndii, kõõ' tu ne kuvj xka'ndja ña ka'an a. ¹⁴ Ndee saa ka ni ndii, ndee kij' ni xika Adán, te ndee kij' ni xika Moisés ndii, ni xi'j ne yivi' tee' ndee kõõ' ndee jin tu'un ndei' ni xa nu' ne jaan' ndee naa' ni xa Adán jaan'. Te Adán jaan' ni nduu ndee naa jin nuu' ña xito' kixin.

¹⁵ Ndisu jin ña va'a' ka ni natijn yoo' nda'a' Ndiosí te sakan' ña ni natijn e' xa'a' kuachj ña ni xa Adán jaan'. Sakan' ña xa'a' kuachj ña ni xa te jin ndaa' jaan' kujti', te ni xi'j kua'a' va ne yivi'. Ndisu ña va'a', ña ni taxj mi' Ndiosí nda'a' yoo' xa'a' ña ni xa jin ndaa' kujti' te yivi' ndii, xa'a' ña va'a' kua'a' ka tu ne yivi' nduu' a. Te te yivi' jaan' nduu' Jesucristo.

¹⁶ Te sakan' tu ña va'a, ña ni taxj mi' Ndiosí nda'a' e' ndii, nakuitá a xiin' kuachj te jin ndaa' jaan'. Kuachj ndii, xa'a' kuachj te jin ndaa' jaan' kujti' ni xa'a' katun' Ndiosí ne yivi' jin yivi', te xata'an koo nja tundo'o'. Ndisu ña va'a' ña taxi' Ndiosí nda'a' e' ndii, tee' ndee kua'a' kuachj ne yivi' jin yivi' ndii, xandaku a nimá e'. ¹⁷ Kuachj ndii, xa'a' kuachj jin ndaa' kujti' te yivi' jaan', te ni xa'ndja chuun' ña xi'i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' tu xa'a' jin ndaa' kujti' Jesucristo kumi' e' kivi' ñuu ña kõõ' kivi' ndi'i, sakan' ña kua'a' ña ndani mi' Ndiosí yoo' ni natijn e' xiin' ña ni ndasandaku a nimá e' nuu' a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na, saa nii' ni katun' Ndiosí sakuu' yoo', ne ndiee' jin yivi', xa'a' kuachj jin ndaa' kujti' te yivi' jaan' ndii, nii' sakan' tu xa'a' ña ni saxinu' jin ndaa' kujti' Jesucristo ña kuni Ndiosí, ni ndasandaku a nimá e' nuu' a te natijn e' kivi' ñuu ña kõõ' kivi' ndi'i'. ¹⁹ Kuachj ndii, saa nii' xa'a' ña ni xaso'o jin ndaa' kujti' te yivi', ni nakuiso kuachj sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, nii' sakan' tu, xa'a' ña ni kandixa jin ndaa' kujti' te yivi', sandaku Ndiosí nimá sakuu' e'. ²⁰ Te siin' tuku' ndii, ni skõ'nu' tu'un ndei' Ndiosí te kundani ne yivi' ña yoo kua'a' kuachj nja. Ndisu kij' ni kukua'a' ka kuachj ne yivi' ndii, so'o kukua'a' ka ña ndani mi' ña'a' Ndiosí, ²¹ te

sakan' naa xaa' kuächj e' xa'ndia chuun' a te xi'i e' ndii, sakan' tu xa'ndia chuun' ña ndan' mji' Ndiosí yoo' ndasandaku a nimá e' nuu' a, te taxj a kivi' ñuu e' ña kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña nī xaa xto' o e' Jesucristo xa'a' e'.

6

Nī xi'i inga' e' xiin' Cristo nuu' krusín, te nī natjaku inga' tu e' xiin' a

¹ Naa' sakan' ndii, ¿ndee ña va'a ka'an e' xa'a' ña jaan'? ¿Ñáa saa na xaa' e' kuächj te kundani mji' ka Ndiosí yoo'? ² Kuäsa' xachi' sakan' ran', kuächj ndii ne xa nī xi'i nuu' kuächj nduu' yoo', sakan' na kuii' kuvj kaka ka yoo' xaa' e' kuächj. ³ Süu xini kaxi' sakuu' yoo' ña saa nii' nī nduijn e' xiin' Cristo kij' nī chichj e' kuenta a ndii, nii' sakan' tu ndee naa nī xi'i na e' xiin' a. ⁴ Sakan' ña kij' nī chichj e' kuenta Jesús ndii, ndee naa nī xi'i inga' e' xiin' a, te nī ñu'u inga' tu e' xiin' a tixin ñu'u'. Sakan' te saa nii' nī sanatiaku ña'a' yuva' e' xiin' ña ndjee' ndatun' va ndii, nī sanatiaku tu a yoo' te kaka e' xiin' kivi' ñuu xaa'.

⁵ Sakan' na kuii', naa' nī nduijn e' xiin' a ña nī xi'i a ndii, nii' sakan' tu nduijn e' xiin' a saa nii' nī natjaku a. ⁶ Te xini e' ña kivi' ñuu yata' e' ndii, nī kuxj inga' a nuu' krusín xiin' Cristo, sakan' te ndoñu'u' ña ndioo' inj jjn' e' ña xaa' e' kuächj, te sakan' kaka nuu ka e' nuu' kuächj jaan'. ⁷ Sakan' ña ne xa nī xi'i ndii, xa nī sain' nja nuu' ña xaa' nja kuächj. ⁸ Te siin' tuku' ndii, naa' nī xi'i e' xiin' Cristo ndii, inj e' ña kutjaku tu e' xiin' a. ⁹ Sakan' ña xini e' ña nī natjaku Cristo, te kōo' kivi' ka kuvj a. Kuächj ndii xa'ndia chuun' ka ña xi'i jaan' nuu' a. ¹⁰ Sakan' ña kij' nī xi'i Jesús ndii, xa unta' sakan' nī xi'i a xa'a' kuächj e', te kōo' kivi' ka kuvj a. Ndisu vitjn ndii, tiaku a xaa' a ña kuni Ndiosí. ¹¹ Te sakan' tu jjn kachi saa ndo' o kuenta, ña ne xa nī xi'i nduu' ndo' nuu' kuächj ndo', ndisu tiaku ndo' vitjn te saa ndo' ña kuni Ndiosí kujti' xa'a' a ña nī nduijn ndo' xiin' xto' o e' Jesucristo.

¹² Ña jaan' na kuii' na kaka nuu ka ndo' nuu' kuächj xiin' ñu'u' nde'i ndo', ña kuvj ñaa', te nī ndee saa tu ndo' ña ndioo' inj ñu'u' nde'i ndo' ñaa'. ¹³ Te sakan' tu sanakua'a ndo' i'jn tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nuu' kuächj ndee naa ndachuun' ña sakuinia ña nja'a. Süu' jaan' ndii ndee chaa' ka sanakua'a xiin' mii' ndj' ndo' nda'a' Ndiosí ndee naa ne xa nī xi'i, te nī natjaku nī tukuu nja. Xa'a' a jaan' na sanakua'a ndo' i'jn tu'un' ñu'u' nde'i ndo' nda'a' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ndachuun' ña kuvj xaa' sakan', te xaa' ndo' ña ndaku. ¹⁴ Kuächj ndii kuäsa' ka xa'ndia chuun' kuächj nuu' kivi' ñuu ndo', sakan' ña kōo' ka ndjee' tu'un ndei' Ndiosí nuu' ndo', süu' jaan' ndii ña ndan' mji' Ndiosí ndo' o nduu' ña kumi' ndjee' nuu' ndo' vitjn.

Kuni a kaka ndaku e' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'

¹⁵ Naa' sakan' ndii, ¿ñáa saa e' kuächj vitjn ña kumi' ka tu'un ndei' Ndiosí ndjee' nuu' e', süu' jaan' ndii ña ndan' mji' Ndiosí yoo' kumi' ndjee' nuu' e'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. ¹⁶ Süu xini kaxi' ndo' o ña naa' sanakua'a xiin' mii' ndo' nda'a' jjn ne yivi' te sachuun' ndo' nuu' nja ndii, ne jaan' xiko' ni'i' ndo' o. Te sakan' tu yoo a naa' sanakua'a xiin' mji' e' nuu' kuächj ndii, kuvj xachi' e'. Ndisu naa' sanakua'a xiin' mji' e' nda'a' Ndiosí te saxinú e' ña kuni a ndii, ndasandaku a nimá e'. ¹⁷ Ndisu chindani va Ndiosí ña tee' ndee nī xiko' ni'i' kuächj ndo' o ndii, xa nī kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús vitjn xiin' jjn kanii' nimá ndo' saa nii' yoo' a nī natijn ndo'. ¹⁸ Te kij' xa nī ndoq ndiká ndo' nuu' ndjee' kuächj ndii, nī nanduu ndo' ne xika' nuu' nuu' ña ndaku ña kuni Ndiosí. ¹⁹ Ka'an j ña yo' o' xiin' ndo' xiin' ña ka'an ndiaa jaan' xa'a' a ña tia'an kuvj kundani va'a ndo' ña nī

sanja'a á j ndo'ó jaan'. Xta'an' ndii, nj sanakua'a ndo' j'in tu'un' ñu'u' nde'j ndo' nuu' ña xe'na' xiin' nuu' ña ña'a, te nj nduu' ndo' ne xika' nuu' nuu' ña jaan'. Ndisu vjtin ndii, na sanakua'a ndo' j'in tu'un' ñu'u' nde'j ndo' jaan' nuu' ña ndaku ña kuni Ndiosí, te sakan' kunduu' ndo' xanuu' nditja Ndiosí kuñti'. ²⁰ Kuachj ndii, kij' nj xiko ni'i kuachj ndo'ó ndii, nj xika nuu' ndo' nuu' ña ndaku ña kuni Ndiosí. ²¹ Ndisu kij' nj xiko ni'i kuachj jaan' ndo'ó ndii, kōo' ndee jin nuu' ña va'a nj ki'in ndo', süu' jaan' ndii sakuchani ndi'j ña jaan' ndo'ó vjtin, kuachj ndii mii' ndi'i' ndoso' ña jaan' ndii, xi'i ne yivi' xaa' a. ²² Te ndii, vjtin ña xa nj ndoo ndiká ndo' nuu' kuachj jaan', te nj nanduu' ndo' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuni a ka'a ndo' saa kuni mji' a kuñti', te ndi'i' ndoso' natjin ndo' kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i'. ²³ Sakan' ña ya'vi e' ña natjin e' xa'a' kuachj e' ndii, ña kuni a kuvj e' nduu' a. Ndisu tumanj' ña natjin e' nda'a' Ndiosí xa'a' a ña inj e' xini e' xto'q e' Jesucristo ndii, kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i' nduu' a.

7

Xa'a' a ña inj e' xini e' Jesu te sakakú a yoo', süu' xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' Moisés

¹ Ne ñanj ta'an' j, ka'an' j xiin' ndo'ó, ne xini tu'un ndei' Ndiosí. Xini ndo'ó ña tu'un ndei' jaan' ndii, kumi' a ndjee' nuu' e' kij' tiaku kuñti' e'. ² Saa e' kuenta naa kuu' jin ña'a' kij' tunda'a' a' ndii, kumi' tu'un ndei' ña tunda'a' jaan' ndjee' nuu' a' kij' tiaku kuñti' j' a. Ndisu naa' kuvj te jaan' ndii, kōo' ka ndjee' kumi' tu'un ndei' jaan' nuu' ña'a' jaan'. ³ Ña jaan' na kiii', naa' tiaku ka j' a' jaan', te tunda'a' a' xiin' tuku te yivi' ndii, jin ña' xaa' kuachj nuu' Ndiosí xiin' te yivi' jaan' nduu' a'. Ndisu naa' kuvj j' a' jaan' ndii, ndoo ndiká a' nuu' tu'un ndei' jaan'. Te nduu' a' jin ña' xaa' kuachj nuu' Ndiosí tee' ndee tunda'a' a' xiin' tuku te yivi'.

⁴ Sakan' tu' ndo'ó, ne ñanj ta'an' j ndii, ne nj xi'i' nduu' tu' ndo' nuu' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a' ña nj xi'i' Cristo xa'a' kuachj e', sakan' na jin ndaa' nj nanduu' ndo' xiin' a' xa'a' a' ña nj xi'i' a' xa'a' kuachj e' jaan', te nj natjaku a, te kuvj saa ndo' ña va'a' ña xtanj Ndiosí. ⁵ Sakan' ña kij' nj xika e' xaa' e' ña kuni jin' mji' e' xta'an' ndii, nj chu'u' ndi'j tu'un ndei' jaan' ña ndioo' inj jin' e' yoo' te saa ka e' ña ña'a' jaan' xiin' jin' e', sakan' te nj xata'an kuvj e' nuu' Ndiosí. ⁶ Ndisu vjtin ndii, xa'a' a' ña nj xi'i' e' nuu' tu'un ndei' ña nj xiko ni'i' yoo' jaan' ndii, xa nj ndoo ndiká e' nuu' a' jaan', te sakan' xika' nuu' e' nuu' Ndiosí xiin' ndjee' xaa' ña taxi' Espíritu Santo. Te süu' xika' nuu' e' nuu' a' saa ka'an' chuun' tu'un ndei' yata' ña nj ke'j te yivi'.

Yo'o' ka'an' Pablo xa'a' kuachj ña ñu'u' jin' ra

⁷ Tee' ka'an' ndo' xiin' j ña naa' sakan' nduu' a' ndii, zñaá kuachj nduu' tu'un ndei' jaan'?, kachi' ndo'. Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Ndisu naa' nj ka'an' tu'un ndei' jaan' ndee ña nduu' kuachj ndii, kundani' yu'u' ndee ña nduu' kuachj. Te nj ndee kōo' kivi' kundani' tu' j naa' kuachj nduu' a' ña ndioo' inj e' xa'a' ña'a' inga ne yivi' naa' nj ka'an' tu'un ndei' jaan' ndii: "Ndiōo' inj ndo' xa'a' ña'a' inga ne yivi'." Sakan' yoso' a. ⁸ Ndisu kuachj ña ñu'u' nimá j jaan' ndii, tu'un ndei' jaan' nj nduu' kue' a, te xiin' ña jaan' nj sakuiniá a' sakuu' nuu' ña ndioo' inj kiji' nimá j. Kuachj ndii, kij' xini yu'u' ña ka'an' tu'un ndei' jaan' ndii, kōo' tu' ña ndjee' kuachj jaan' nuu' j. ⁹ Te kij' tia'an' kunj yu'u' ña ka'an' chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, nj xanjnj j ña te yivi' va'a' nj nduu' j. Ndisu kij' nj kundani' j ña ka'an' ña jaan' ndii, nj xa'a' xiko' ni'i' kuachj j jaan' yu'u', te nj xata'an' kuvj j nuu' Ndiosí. ¹⁰ Te

nj kundani j ña xa mji' tu'un ndei', ña nj xata'an taxi kivi' ñuu j ña kōo' kivi' ndi'i' jaan', nduu' ña nj taxi te nj xata'an kuvi j nuu' Ndiosí. ¹¹ Kuachj ndii tu'un ndei' jaan' nj nduu' kuej kuachj jaan', te nj xinj xa'an' a yu'u, te sakan' nj xata'an kuvi j nuu' Ndiosí nj xaa a. ¹² Sakan' na kuii' tu'un ndei' jaan' ndii, ña su'un nduu' a. Te j'in ña ka'an chuun' a ndii, ña su'un nduu' a, te ña ndaku nduu' tu a, te ña va'a tu nduu' a.

¹³ Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá tu'un ndei' va'a ña ka'an chuun' Ndiosí jaan' nj nduu' ña nj xa'ni' yu'u nuu' Ndiosí? Kuása' xachi' sakan' ran'. Süu' jaan' ndii kuachj nduu' ña nj tjin ndjaa tu'un ndei' jaan', te nj xa'ni' a yu'u nuu' Ndiosí, sakan' te nia'a kuachj jaan' ña yoo ndjee' a nuu' j. Sakan' nj tjin ndjaa kuachj jaan' tu'un ndei' jaan' te nia'a a ña nja'a koo' chukuu' kuachj jaan'. ¹⁴ Sakan' ña xa xini e' ña tu'un ndei' jaan' ndii, nj kije a nuu' Ndiosí. Ndisu yu'u ndii, jin te yivi' jin yivi' kuitj' nduu' j, te xiko' ni'i' kuachj kivi' ñuu j. ¹⁵ Xini j yoo nduu' a ndo'o j, sakan' ña xaa' j ña va'a ña kuni j saa j, süu' jaan' ndii ña nja'a, ña ndasi' j saa j, nduu' ña xaa' j. ¹⁶ Te vjtin ndii, xa'a' a ña xaa' j ña nja'a, ña kuni j saa j jaan' ndii, kuni kachi a ndii ña va'a nduu' tu'un ndei' Ndiosí jaan'. ¹⁷ Sakan' na kuii' süu' xaa' mji' yu'u kuachj jaan', süu' jaan' ndii kuachj, ña ñu'u' jin' j, nduu' ña xaa' sakan', te xaa' j ña jaan'. ¹⁸ Te xini yu'u ña kōo' ndee jin ña va'a ñu'u' jin' j, suu' ka'an j xa'a' ñu'u' nde'j j. Xa'a' a jaan' na tee' ndee kuni saa j ña va'a ndii, küvi saa e. ¹⁹ Te süu' ña va'a, ña kuni saa j jaan' xaa' j. Süu' jaan' ndii ña nja'a, ña kuni j saa j jaan', xaa' j. ²⁰ Te naa' xaa' j ña kuni saa j jaan' ndii, süu' yu'u ka xaa' ña nja'a jaan'. Süu' jaan' ndii kuachj, ña ñu'u' jin' j jaan', nduu' ña xaa' sakan', te xaa' j ña jaan'.

²¹ Ña jaan' na kuii' sakan' ndo'o' j, tee' ndee kuni saa j ña va'a ndii, xa jkan' yoo tu ña nja'a jin' j, te taxi' a saa j ña va'a jaan'. ²² Sakan' ña ndee maa' tixin inj j ndii, xtanj j saa j ña ka'an tu'un ndei' jaan'. ²³ Ndisu xini j ña jin' j ndii, yoo jnga ña xikuita'nú nuu' tu'un ndei' jaan' ña kuni j saa j, te ña xikuita'nú jaan' nduu' kuachj ña ñu'u' jin' j, te suvi' tu a nduu' ña xiko' ni'i' yu'u ndee naa jin te naá vj'e kaá. ²⁴ Jin te nda'vi va kuu' nduu' yu'u. ¿Yoo tu kuvi sakakú yu'u nuu' ñu'u' nde'j j yo'o', ña kuni ka'ni' yu'u nuu' Ndiosí? ²⁵ Chjndani va Ndiosí, sakan' ña nj sakakú xto'o e' Jesucristo yu'u. Sakan' na kuii', tee' ndee xika' nuu' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña kuni j xtun, ndisu xiin' jin' j ndii, xiko' ni'i' kuachj kivi' ñuu j.

8

Na kaka e' saa kuni Espiritu Santo

¹ Sakan' na kuii' vjtin ndii, kōo' ndee jin xa'a' ña katun' Ndiosí yoo', ne inj xini Cristo Jesús, sakan' ña süu' xika' ka e' saa kuni jin' e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuni Espiritu Santo. ² Kuachj ndii, tu'un ndei', ña nduu' kuenta Espiritu, ña taxi' kivi' ñuu e' xa'a' a ña inj e' xini e' Cristo Jesús ndii, nj sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachj yoo' xiin' nuu' ña xata'an kuvi e' xa'a'. ³ Kuachj ndii nj saxinú Ndiosí ña nj kuvi saxinú tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña itja' kuu' inj ne yivi' nuu' ña nja'a. Xa'a' a jaan' na nj tjanu' a si'e a jin yivi' xiin' jin ñu'u' nde'j ndee naa ña kuni' yoo', ne xaa' kuachj, te nj sanakua'a xiin' mii' a te kuitja nii' a xa'a' kuachj e'. Te sakan' te nuu' ña nj xi' Jesús jaan', nj sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachj yoo'. ⁴ Sakan' nj xaa' Ndiosí te saxinú ndaku Jesús nuu' e' sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', sakan' ña yoo' ndii, xika' ka e' saa kuni ñu'u' nde'j e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuni Espiritu Santo.

⁵ Tē ne xika' s̄aā kuní j̄in' m̄ji' n̄jā ndii, xanini n̄jā xa'a' n̄ā ndioq' j̄n̄j̄ j̄in' n̄jā jaan' kuṭiṭi'. Ndisu ne xika' s̄aā kuní Espírítu Santo ndii, xanini n̄jā xa'a' n̄ā kuní n̄ā jaan' kuṭiṭi'. ⁶ Tē yoo k̄a ndi'n̄j̄ xa'a' n̄ā ndioq' j̄n̄j̄ j̄in' n̄jā jaan' ndii, kuv̄j̄ x̄achi' n̄jā nuu' Ndiosí, ndisu yoo k̄a ndi'n̄j̄ xa'a' n̄ā xiko' ni'i' Espírítu Santo jaan' kivi' n̄juu n̄jā ndii, koq man̄j̄ nimá n̄jā, tē naṭ̄j̄in n̄jā kivi' n̄juu n̄ā k̄o' kivi' ndi'i'. ⁷ Xa'a' a jaan' na n̄ā ndioq' j̄n̄j̄ j̄in' jaan' ndii, n̄ā ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí nduu' a, tē k̄uní a s̄axinú a n̄ā ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí, tē n̄j̄ ndeē kuv̄j̄ t̄u s̄aā a n̄ā jaan'. ⁸ Tē ne xika' s̄aā kuní j̄in' n̄jā jaan' ndii, kuv̄j̄ s̄akuatia' n̄jā Ndiosí.

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, x̄ika' k̄a ndo' s̄aā kuní j̄in' ndo' jaan', s̄uū' jaan' ndii xika' ndo' s̄aā kuní Espírítu Santo naa' ndj̄x̄a xn̄ā'a naá Espírítu Ndiosí nimá ndo'. Tē yoo k̄a k̄o' Espírítu Cristo naá nimá ndii, s̄uū' kuenta Cristo xn̄ā'a nduu' n̄jā. ¹⁰ Ndisu naa' ndu'u' xn̄ā'a Cristo t̄ix̄in nimá ndo' ndii, tē' ndee kuv̄j̄ n̄ju'u' nde'j̄ ndo' xa'a' kuach̄j̄ ndii, t̄ax̄j̄ Espírítu kuṭj̄ak̄u ndo' xa'a' a n̄ā x̄a n̄j̄ x̄and̄aku Ndiosí nimá ndo' nuu' a. ¹¹ Tē naa' naá Espírítu Ndiosí, n̄ā n̄j̄ san̄atiaku Jesús, nimá ndo' ndii, Ndiosí jaan' t̄u san̄atiaku n̄ju'u' nde'j̄ ndo' xa'a' n̄ā naá Espírítu a jaan' nimá ndo'.

¹² N̄jan̄j̄ ta'an' j̄, xa'a' a jaan' na kuii' k̄umi' e' n̄ā ndei' tē k̄ak̄a k̄a e' s̄aā kuní j̄in' m̄ji' e'. ¹³ Kuach̄j̄ ndii, naa' xika' ndo'ó s̄aā kuní j̄in' m̄ji' ndo' ndii, kuv̄j̄ x̄achi' ndo' nuu' Ndiosí, ndisu naa' xiin' ndj̄eē' Espírítu Santo san̄di'i' x̄achi' ndo' n̄ā kuní j̄in' m̄ji' ndo' jaan' ndii, kuṭj̄ak̄u xn̄ā'a ndo'.

¹⁴ Kuach̄j̄ ndii s̄akuu' ne taxi' n̄ā ndiaka' n̄ā'a' Espírítu Santo ndii, si'e Ndiosí nduu' n̄jā. ¹⁵ Sakan' n̄ā n̄j̄ naṭ̄j̄in ndo'ó espírítu, n̄ā t̄uk̄u n̄j̄ xiko' ni'i' ndo'ó, tē k̄ak̄a j̄y ndo'. S̄uū' jaan' ndii Espírítu, n̄ā n̄j̄ san̄anduu' Ndiosí ndo'ó si'e a, n̄j̄ naṭ̄j̄in ndo'. Tē n̄ā jaan' xaa' sakan' tē ka'án e' xiin' Ndiosí ndii: "Tata yu'va j̄", kachi' e'. ¹⁶ Tē s̄uv̄j̄ t̄u Espírítu jaan' nduu' n̄ā nduiin' xiin' espírítu e', tē ndiee' yu'u' a nuu' a n̄ā x̄a nduu' e' si'e Ndiosí. ¹⁷ Tē xa'a' a n̄ā si'e a nduu' e' ndii, naṭ̄j̄in t̄u e' n̄ā n̄j̄ t̄ax̄ā'a Ndiosí xa'a' e', tē naṭ̄j̄in e' n̄ā jaan' xiin' Cristo. Sakan' n̄ā naa' ndo'o' e' s̄aā n̄j̄ ndo'o' a ndii, t̄j̄in ka'nu' t̄u Ndiosí yoo' xiin' Cristo jaan'.

¹⁸ Kuach̄j̄ ndii xiní kaxi' yu'u' n̄ā ndeē sie n̄akuitá t̄undo'o' n̄ā yoo nuu' kivi' n̄juu' e' v̄iṭ̄j̄in xiin' n̄ā ndat̄un' koo' chukuu' n̄ā naṭ̄j̄in e' s̄aā Ndiosí naá kivi'. ¹⁹ Sakan' n̄ā s̄akuu' n̄ā n̄j̄ x̄ā'a Ndiosí ndiatu' ndi'n̄j̄ n̄ā x̄ā kivi' tē n̄ia'a Ndiosí yoo' nduu' xn̄ā'a si'e a. ²⁰ Kuach̄j̄ ndii, s̄uū' xa'a' a n̄ā kuní m̄ji' n̄ā n̄j̄ xa'a' Ndiosí na n̄j̄ naṭ̄j̄in a n̄ā t̄ívi' a, s̄uū' jaan' ndii xa'a' n̄ā x̄ā sakan' n̄j̄ kunj̄ m̄ji' Ndiosí. Ndisu n̄j̄ naṭ̄j̄in t̄u a n̄ā ndiatu' j̄n̄j̄ a ²¹ n̄ā ndoo ndiká a nuu' n̄ā xiko ni'i' n̄ā'a' n̄ā sat̄ivi' n̄ā'a' jaan'. Tē ndiatu' t̄u j̄n̄j̄ a n̄ā ndoo ndiká inga' a xiin' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí, tē naṭ̄j̄in na a n̄ā ndundat̄un a xiin' e'. ²² Kuach̄j̄ ndii xiní e' n̄ā tana' inga' s̄akuu' n̄ā n̄j̄ x̄ā'a Ndiosí ndeē v̄iṭ̄j̄in. Tē ndo'o' u'v̄j̄ t̄u s̄akuu' a ndeē naa' ndo'o' j̄in' n̄ā sakaku' si'e. ²³ Tē s̄uū' n̄ā jaan' kuṭiṭi' ndo'o' sakan', s̄uū' jaan' ndii tana' u'v̄j̄ t̄u j̄n̄j̄ yoo', ne n̄j̄ t̄ax̄j̄ Ndiosí Espírítu Santo naá nimá, n̄ā nduu' ndeē naa' n̄ā n̄j̄ ch̄ik̄and̄j̄a a nuu' e', n̄ā ndiatu' j̄n̄j̄ e' x̄āā' kivi' n̄ā naṭ̄j̄in nda'vi x̄achi' Ndiosí yoo', tē naṭ̄j̄in e' s̄akuu' n̄ā va'a' ndā'a' a k̄ij̄' s̄andux̄āa' x̄achi' a n̄ju'u' nde'j̄ e'. ²⁴ Kuach̄j̄ ndii, k̄ij̄' n̄j̄ s̄akakú Ndiosí yoo' ndii, n̄j̄ naṭ̄j̄in e' n̄ā ndiatu' j̄n̄j̄ e' jaan', ndisu n̄ā kuv̄j̄ kunj̄ nuu' e' ndii, k̄uní a n̄ā kundj̄at̄u j̄n̄j̄ k̄a e' xa'a' n̄ā jaan'. Sakan' n̄ā k̄o' ndeē j̄in' ne yivi' ndiatu' j̄n̄j̄ xa'a' n̄ā x̄a kumi' n̄jā. ²⁵ Ndisu xa'a' n̄ā ndiatu' j̄n̄j̄ e' n̄ā t̄iā'an kuv̄j̄ kunj̄ e' ndii, na kundj̄at̄u ndj̄t̄un̄j̄ kuie e' xa'a' a.

²⁶ Tę nii' sakan' tų chindiee' Espiritu Santo yoo' kij' itja' jin' nimá e', kuachj ndii xini e' ndee ña kakan e' nuu' Ndiosí. Ndisų mii' Espiritu jaan' xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí tee' ndee xiin' ña tana' ña kúvj ka'an e' xiin' tų'un e'. ²⁷ Tę Ndiosí ndii, xa'a' a ña súvj a xachuun' ndi' xiin' nimá e' ndii, xa xini a jaan' ndee ña kuní Espiritu ña naá nimá e' jaan'. Sakan' ña xikui'ni Espiritu jaan' xa'a' yoo saá nii' kuní Ndiosí xa'a' a ña nduu' e' kuenta a.

Kanando e' nuu' sakuu' tundo'o' ña ndo'o' e'

²⁸ Tę siin' tuku' ndii, xa xini e' ña xa'a' a ña ndanj e' Ndiosí, na sakuu' ña ndo'o' e' ndii, ña va'a nduu' a xaa' a, sakan' ña ni kana a yoo' saá ni chituní mii' a. ²⁹ Sakan' ña yoo' ne xa ni naqaxin Ndiosí ndee kij' tja'an kua'a' jin yivi' ndii, ni chituní a ña kuvj e' saá nii' kuu' si'e a. Tę sakan' si'e a jaan' kunduu' ñanj ña xkua'a' nuu' kua'a' ne ta'an' a. ³⁰ Tę yoo', ne xa ni chituní a ña koo' e' sakan' ndii, ni kana tų a yoo', tę yoo', ne ni kana a jaan' ndii, ni xandaqu tų a nimá e' nuu' a, tę yoo', ne ni xandaqu a nimá jaan' ndii, nduu' e' kuenta mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' a.

³¹ Xa'a' a jaan' na kuu' kuvj ka'an e' ña naa' Ndiosí yoo xiin' e' ndii, ¿yoo kuvj kanando yoo'? ³² Sakan' ña Ndiosí ndii, ni kuvj xi'ndia' a si'e a nuu' e', süu' jaan' ndii ni sanakua'a' ña'a' a, tę ni xi'i' ña jaan' xa'a' kuachj sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na nii' sakan' tų taxj inga' a xiin' si'e a jaan' nuu' e' sakuu' ña'a'. ³³ Naa' sakan' ndii, koo' xachi' ka ña kuvj tjin kuachj yoo', ne xa ni naqaxin Ndiosí ran'. Sakan' ña mii' a jaan' nduu' ña xa ni ka'an ña ne ndaku nimá nduu' e' nuu' a. ³⁴ Tę sakan' tų koo' xachi' ka ña kuvj katun' yoo' nuu' Ndiosí. Sakan' ña Cristo nduu' ña xa ni xi'i' xa'a' kuachj e'. Tę süu' sakan' kuiti', süu' jaan' ndii xa ni naqaku tukuu' a, tę ndu'u' a nda'a' ku'a' Ndiosí xikui'ni a xa'a' e'. ³⁵ Tę sakan' ni tų koo' xachi' ña kuvj saá sakan' tę naqoo' Cristo ña ndanj a yoo', naa kuu' tundo'o', uun naa kuu' ña ndi'ni nimá e', uun naa kuu' ña ndikún u'vj ne yivi' yoo', uun naa kuu' soko, uun naa kuu' ña natiin' e' xa'a' toto, uun naa kuu' ña kuain', uun naa kuu' ña xa'ni' ne yivi'. Ndee jin ña jaan' kuvj saá sakan'. ³⁶ Naa yoso' a nuu' tųtų Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a ña ndikún ndu' ichi' un' ndii, saá kivj' yoo ndu' nuu' ña kuein' ña ka'ni' ne yivi' ndu'u'. Tę kuu' nja' xiin' ndu' ndee naa xaa' ne yivi' xiin' mbee, ti' xa xito' ka'ni' nja.

Sakan' yoso' a.

³⁷ Ndisų xa'a' a ña ndanj Cristo yoo' ndii, mii' a saá sakan', tę kanando xachi' e' nuu' sakuu' tundo'o' jaan'. ³⁸ Sakan' ña xini kaxi' yu'u' ña koo' xachi' ña kuvj saá sakan', tę naqoo' Cristo ña ndanj a yoo', naa kuu' ña xi'i' e', uun naa kuu' ña xika' e' jin yivi', uun naa kuu' ángele, uun naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', uun naa kuu' ña kumi' ndiee', uun naa kuu' ña ndo'o' e' vjtin, uun naa kuu' ña kundoo' e' nuu' ku'un e', ³⁹ uun naa kuu' ña ndiee' mii' sukun va ndivi', uun naa kuu' ña ñu'u' ndee maa' va tixin ñu'u', ndee ndee ka ña ni kua'a' ni xaa' Ndiosí ndii, kuvj saá a sakan' tę naqoo' Ndiosí ña ndanj a yoo', sakan' ña ni nia'a' ña ndanj a yoo' xa'a' ña ni xaa' xto'o' e' Jesucristo xa'a' e'.

1 Xa'a' a ña nduu' i te ndikún Cristo ndii, ña ndixá ka'an j, süü' xini xa'an j. Te Espiritu Santo ndiee' yu'u nuu' nimá j ña ña ndixá ka'an j, 2 kij' ka'an j ña ndje'e' va xikui'nú tju'un' yu'u, te ndje'e' va tu ndi'nj u'vi nimá j xa'a' ne ta'an j. 3 Kuächj ndii xa' nakuiin' yu'u' yu'u' naxa'an j saá Ndiosí, tee' ndee' ndondja' i Cristo naa' xiin' ña jaan' kuvj sakakú a ne ta'an j, ne Israel, ne nduu' ichi' j mii' kuaxj j. 4 Sakan' ña ne Israel nduu' tu ne jaan', te ne jaan' tu nduu' ne xito' na'ujin nda'vi Ndiosí, te suvj tu nja nduu' ne nj nia'a Ndiosí ña ndje'e' ndatun' va a, te suvj tu nja nduu' ne nj ndoo' a kuento a xiin', te suvj tu nja nduu' ne nj taxj a tu'un' ndei' a nuu', te suvj tu nja nduu' ne nj ka'an Ndiosí xiin' saá saka'nu' ña'a' nja, te suvj tu nja nduu' ne nj chikandja' Ndiosí kuento a xa'a'. 5 Te sakan' tu ichi' yata' tu nja nduu' te xij' yata' e', te nj xiká va'a' ichi' Ndiosí, te kuenta te jaan' nduu' tu ichi' yata' Cristo kuenta ña nduu' a si'e' ne yivi'. Te Cristo jaan' nduu' tu Ndiosí, ña xa'ndia chuun' xa'a' sakuu' ña yoo'. Na saka'nu' ña'a' e' ndee' ndi'i' nj kivi'. Sakan' na kunduu' a.

6 Ndisu süü' ka'an j ña nj saxinú Ndiosí tu'un' ña nj taxj a jaan' nuu' ne jaan'. Kuächj ndii süü' sakuu' ne Israel jaan' nduu' kuenta Ndiosí, 7 te nj ndee' süü' sakuu' tu sjani' xika' Abraham nduu' xna' a sjani' xika' ra nuu' Ndiosí. Süü' jaan' ndii nj ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Sjani' xika' Isaac kujti' kunduu' sjani' xika' un'", nj kachj a. 8 Ña jaan' na kuni kachj a ndii, ndee' jin ne yivi' ndüü' si'e' Ndiosí xa'a' a ña nduu' nja sjani' xika' Abraham kujti'. Süü' jaan' ndii ne nj taxj a kuento a xa'a' nuu' Abraham jaan' kujti' nduu' xna'a' sjani' xika' ra. 9 Kuächj ndii ña yo'o' nduu' kuento a ña nj taxj a ndii: "Kivi' naa' vjtin' nandiko' j kuiya' kijn', te Sara ndii, xa' nj tuvj si'e' a'", nj kachj a. 10 Te süü' xa' ña jaan' kujti', süü' jaan' ndii sakan' tu Rebecca ndii, nj sakaku' a' te kuate si'e' a' xiin' jin ndaa' te yivi' kujti', te jaan' nduu' xij' yata' e' Isaac. 11 Ndisu ña kuni ká kaku' te kuate jaan', te kij' kuni ká tu saá uvj saá' ra ña va'a, uun' ña nja'a' ndii, xa' nj chituní Ndiosí ña nakaxin' a jin te jaan', te süü' xa'a' ña nj xaá te jaan' ña va'a' na nj nakaxin' ña'a' Ndiosí, 12 sakan' ña nj ka'an a xiin' Rebecca ndii: "Te xkua'a' kaka' nuu' nuu' te xanuu'", nj kachj a. 13 Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Nj kundanj j Jacob, ndisu nj kundasi' j Esau." Sakan' yoso' a.

14 Tee' ka'an ndo' xiin' j ña süü' ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí na xaa' a sakan', kachj ndo'. Kuäsa' xachi' sakan' ran'. 15 Kuächj ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' nj ka'an a xiin' Moisés ndii: "Kuvjta jin j xa'a' yoo' ká kuni mji' j, te koo' ka'nu' jin j xa'a' yoo' ká kuni mji' j." Sakan' yoso' a. 16 Xa'a' a jaan' na kuii' ña kuvjta jin Ndiosí xa'a' e' ndii, süü' kuenta ña ka'an nimá e' nduu' a, te nj ndee' süü' kuenta ña ndje'e' mji' e' nduu' tu a. Süü' jaan' ndii kuenta ña nj chituní Ndiosí ña kuvjta jin j xa'a' kujti' e' nduu' a. 17 Kuächj ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí ña nj ka'an a xiin' Faraón, te nj xa'ndja' chuun' kuu' nuu' ñuu' Egipto, mii' ka'an a ndii: "Nj sakuiso' chuun' j yo'o' te nia'a' j ña ndje'e' j xiin' ña kundoo' o' un', te kiku' tu'un' xa'a' j kanii' nuu' ñuu' jin yivi'." Sakan' yoso' a. 18 Xa'a' a jaan' na kuii' kuvjta jin Ndiosí xa'a' e' ne kuni mji' a kuvjta jin j xa'a' kujti', te xaxij' a nimá ne kuni a saxij' a nimá.

19 Ndisu tee' ka'an ndo' xiin' j ndii: "¿Ndee xa'a' ka'an Ndiosí ña ne ndiso' kuächj nduu' e', sakan' ña kuvj xachi' sajn' kuiu' e' ña xa' nj chituní a saá a xiin' e'?" 20 Ndisu ka'an yu'u' xiin' ndo' ndii, ne yivi' jin yivi' kujti' nduu' yoo'. Koo' nduu' xachi' yo'o' na nakan' un' kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ña xaa' a. Naa' kuu' jin kisi' ndii, ¿ñáá' tuu' ndo'o' ña kuvj ka'an a xiin' te nj xa'a' ña'a' ndii: "¿Ndichun na nj xa'a' un' yu'u' so'o'?", kachj a. 21 Xini e'

ñā te xachuun' xiin' ñu'u' kixin' ndii, kumi' ra ndiee', te kasa'a ra ndee ka nuu' kisi xiin' ñu'u' kixin' naa' kuni' ra. Kuvj kasa'a ra jin a xa'a' chuun va'a, te kuvj tu kasa'a ra jin a xa'a' chuun kualii' kuu' so'o.

²² Te ndee naa sakan' tu yoo Ndiosi, kii' kuni' a nia'a a ñā xi'e a xini a kuachi, te kuni' ne yivi' ñā ndiee' a, sakan' na xiin' kua'a' ñā kuiee ini ni kundieni a xa'a' ne xa ni yoo tu'va, te sando'o' ñā'a' a, te nduxin nja. ²³ Te ni xa'a tu a sakan' te nia'a a ñā ka'nu' va ñā nduu' a xiin' ne ni nakaxin a, te kuvita ini a xa'a' nja, te ne jaan' nduu' ne ni chituni a ndee ñā nuu' ñā kundiee nja mii' ndatun' va kaa'. ²⁴ Te yoo' tu nduu' ne ni kana Ndiosi jaan'. Te süu' ndu'u ne judfo kujti' ni kana a, süu' jaan' ndii ni kana tu a ndo'ó, ne tuku'. ²⁵ Naa ni ka'an Ndiosi xiin' Oseas, te ni ka'an tiaku tu'un a ndii:

Ka'an i ñā ne nduu' kuenta i nduu' ne ni nduu' kuenta i.

Te ka'an i ñā kundani i ne ni ndani i.

²⁶ Te jin xaan' mii' ni ka'an i xiin' ne yivi' ndii:

"Ndo'ó ndii, süu' kuenta i nduu' ndo'",

ikan' ka'an i xiin' nja ñā si'e miji' yu'u Ndiosi tiaku nduu' nja.

Ni kachi Ndiosi xiin' Oseas jaan'.

²⁷ Te ni ka'an ndoso' Isaias, te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi, xa'a' ne Israel ndii:

Te'e ndee yoo kua'a' ya'a ndu ne Israel,

ndee naa ñuti' minj ka'nu' ndii,

chaa' kujti' ndu kaku nuu' kuachi ndu.

²⁸ Kuachi ndii xa kuyatin' kuu' va natava' ndaku xto'o e' kuachi sakuu' ne ndiee' jin yivi'.

Ni kachi ra. ²⁹ Te naa ni ka'an ka Isaias inga xaan' ndii:

Naa' ni sakaku xto'o e' Ndiosi, ñā ndiee' koo' chukuu', jin chaa' ne xij' yata' ndu ndii,

xa ni ndoñu'u' ndu ndee naa ni ndo'o ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra.

Sakan' ni kachi ra.

Jni ne Israel xini nja Cristo

³⁰ Xa'a' a jaan' na kuui', ñā yo'o' nduu' ñā ka'an ñā ni ka'an i jaan'. Te ne tuku' ndii, te'e ndee ni nduku' nja ñā ko'o ndaku nimá nja nuu' Ndiosi ndii, ni natijn nja ñā ni xandaku a nimá nja jaan' nuu' a xa'a' a ñā ini nja xini ñā'a' nja. ³¹ Ndisu ne ta'an' i, ne Israel ndii, te'e ndee ni nduku' u'vi nja ñā sandaku Ndiosi nimá nja nuu' a xa'a' a ñā xanduxa' nja, te saxinu nja tu'un ndei' a ndii, ni natijn nja ñā sandaku a nimá nja nuu' a. ³² Ni ndo'o nja sakan' kuachi ndii, ni nduku' nja ñā sandaku Ndiosi nimá nja nuu' a xa'a' a ñā ini nja xini ñā'a' nja. Süu' jaan' ndii ni nduku' nja ñā sandaku a nimá nja nuu' a xa'a' a ñā xaa' nja ñā ka'an chuun' tu'un ndei' a. Sakan' na ni kaki'i nja xiin' yuu', ñā kaki'i ne küni ini. ³³ Naa yoso' a nuu' tutu' Ndiosi mii' ka'an a ndii:

Chuun xa'a' va ndo'. Xa ni chindu'u' i jin yuu' ñuu Sión.

Te nuu' yuu' jaan' kaki'i ne yivi' te nduva nja.

Ndisu yo'o ka ini xini yuu' jaan' ndii, sākuchani ñā'a' a.

Sakan' kachi a.

10

¹ Ñani ta'an' i, ñā ka'an nimá i xa'a' ne ta'an' i, ne Israel, xiin' ñā ka'an i xiin' Ndiosi xa'a' nja ndii, ñā kaku na nja nuu' kuachi nja nduu' a. ² Kuachi ndii kuvj ndiee yu'u' i xa'a' ne jaan' ñā xikan' va nimá nja ñā kaka nuu' nja

nuu' Ndiosí, ndisu xini nja saa kuni a saa nja. ³ Kuachí ndii nĩ kundani nja saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nja nuu' a. Sakan' na ni xika nja sandaku mii' nja nimá nja nuu' a xiin' ndeje' mii' nja, te ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' nja. Te ni natijn nja saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nja nuu' a. ⁴ Kuachí ndii Cristo nduu' mii' xinu ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí. Sakan' te sandaku a nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a'.

⁵ Te so'o yoso' tu'un ndei' Ndiosí ña ni ke'i Moisés jaan' xa'a' ne xika sandaku mii' nimá nja nuu' Ndiosí xiin' tu'un ndei' jaan' ndii: "Yoo ka saxinu sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, kutjaku nja saa tu'un ndei' jaan'." Sakan' kachi a. ⁶ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ne ini xini ña'a' kujti' nduu' ne yoo ndaku nimá nuu' a, sakan' na ka'an a ndii: "Kaniñi ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu kuvj ndaa ndivi', te na'in nja a? (Kij' ka'an e' sakan' ndii, ndee naa' kuni sanuu' e' Cristo.) ⁷ Ni ndee ka'an tu ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu nuu' ndee yavi kunu te na'in nja a?" (Kij' ka'an e' sakan' ndii, ndee naa' kuni xta'ni' e' Cristo tein ne ni xi'i.) Sakan' yoso' a. ⁸ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yatin nuu' ndo', te yatin tu nimá ndo' yoo tu'un va'a jaan'", kachi a. Te tu'un va'a jaan' nduu' tu ña ka'an ndoso' ndu'u nuu' ndo' vjtin te ini ndo' kuni ndo' Jesús. ⁹ Sakan' ña naa' ka'an un' xiin' yu'u' un' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a', te ini un' xiin' nimá un' ña ni sanatiaku ña'a' Ndiosí ndii, kaku un' nuu' kuachí un'. ¹⁰ Kuachí ndii xiin' nimá e' ini e' xini ña'a' e' te xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a. Te xiin' yu'u' e' ka'an e' ña nakuni ña'a' e' nuu' ne yivi' te sakaku a yoo' nuu' kuachí e'. ¹¹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka ini xini ña'a' ndii, taji a kuchani nja." Sakan' yoso' a. ¹² Kuachí ndii jin ndaa' nduu' e' tee' ndee ne judio nduu' e', uun ne tuku' nduu' e'. Sakan' ña jin ndaa' Ndiosí nduu' xto'o nuu' sakuu' e', te sañu'u' kua'a' a saa ka ta'an ne yivi' xikan nuu' a. ¹³ Kuachí ndii yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí jaan' ndii, sakaku ña'a' a nuu' kuachí nja", kachi a.

¹⁴ Ndisu xini kaxi' e' ña kuvj kakan ne jaan' nuu' a naa' tia'an ini nja kuni ña'a' nja. Te kuvj tu ini nja kuni nja xto'o e' naa' tia'an kuni so'o nja tu'un a. Te sakan' tu kuvj kuni so'o nja tu'un a naa' tia'an ka'an ndoso' ne yivi' nuu' nja xa'a' a. ¹⁵ Te, ¿yoo ku'un ka'an ndoso' tu'un a naa' ni tjanu' ña'a' a? Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ña va'a va' nduu' a kij' xa'a ne ka'an ndoso' tu'un ña nachindiee' manj' yoo' xiin' Ndiosí, te ka'an tu nja tu'un va'a." Sakan' yoso' a.

¹⁶ Ndisu ni natijn sakuu' ne ta'an i, ne Israel, tu'un va'a jaan'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni kaja Isaias ndii: "Taku'e, koo' ni kaxida' tu'un ña ka'an ndoso' ndu'", ni kachi ra. ¹⁷ Ña jaan' na kui' kij' xini so'o e' tu'un va'a jaan', te xa'a' ña ini e' xini e' Ndiosí, te tu'un va'a jaan' nduu' ña ka'an xa'a' Jesucristo. ¹⁸ Ndisu ndatu'un' i ndo'ó ndii: ¿Ñáa ni xini so'o ne jaan' tu'un va'a jaan'? Suu ni xini so'o nja a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te jin kani' nuu' ñu'u' jin yivi' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a jaan'.

Te ndee mii' xan ndi' jin yivi' xa'a tu'un nja.

Sakan' yoso' a. ¹⁹ Te ndatu'un' tu i ndo'ó ndii: ¿Ñáa ni kundani ne ta'an i, ne Israel, tu'un va'a jaan'? Suu ni kundani nja a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii:

Sakuñu ndo' yu'u' saa i xa'a' ne tuku',
ne nduu' kuenta i.

Te şanşaa' i ndo'ó xa'a' ne tuu tu ndo' ña ne küu' kaxi' nduu' nja.
Şakan' kachi' Ndiosí, ni kachi' a. ²⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an
a ña ni xandjeni xiin' mii' Isaias, te ni ka'an ra ndii:
Ni natijn ne tuku' jaan' yu'u' tee' ndee ni nanduku' nja yu'u.
Te tee' ndee ni ndatu'un' nja xa'a' i ndii, ni şatvi xiin' mii' mii' i nuu' nja.
Şakan' yoso' a. ²¹ Ndisu' yoso' tu a nuu' tutu' Ndiosí ña ni ka'an Isaias jaan'
ndii: "Nduvi' ni katani nda'a' i nuu' ndo'ó, ne so'o, ne xij' nimá." Şakan'
yoso' a.

11

Nakaxin Ndiosí chaa' kuji' ne Israel, te ini nja kuni ña'a' nja

¹ Şakan' na ndatu'un' i ndo'ó ndii: Źñáá xanini ndo' ña xa ni şaxiŋo
Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' a? Kuşsa' xachi' şakan' ran'. Kuachi' ndii,
şakan' tu yu'u' ndii, jin te Israel şani' xika' Abraham nduu' i, te nduu' tu
i kuenta ti'vi ne jin kuu' xiin' Benjamín. ² Ni şaxiŋo Ndiosí nuu' a ne ni
nakaxin a ndee xta'an' jin yivi' nduu' kuenta a. Tee' naka'an' ka ndo' şaa
yoso' a nuu' tutu' Ndiosí xa'a' Elías kij' ni tijn kuachi' ra ne jaan' nuu' a
ka'an ra ndii: ³ "Tákui'e, xa ni xa'ni' nja te ka'an tiakú tu'un' u, te xa ni
tani tu nja şakuu' yuu' ña ndiee' mofo mii' ni şaka'nu' ndu yo'ó. Te ndee
jin ndaa' i so'o ni kaku. Te kuni ka'ni' tu nja yu'u", ni kachi' ra. ⁴ Ndisu'
ni nakujin Ndiosí nuu' ra ndii: "Xa ni xa siin' i uxá mii' te yivi' xa'a' mii'
i, te xika' nuu' nuu' i xiin' un', te kŋo' kivi' ni ita xiti' ra nuu' ndiosí saka
ña nani' Baal, te şaka'nu' ra a", ni kachi' Ndiosí. ⁵ Te şakan' tu xaa' Ndiosí
ndee vitin ndii, ni nakaxin a chaa' kuji' ne ta'an' i, ne Israel, xa'a' a ña
ndanj mii' a ndu'u. ⁶ Te naa' ni nakaxin a ne jaan' xa'a' a ña ndanj mii'
ña'a' ndii, süu' xa'a' chuun va'a ña ni xaa nja nduu' a. Süu' jaan' ndii xa'a'
a ña ndanj mii' a ne jaan' kuji' nduu' a. Şakan' ña naa' xa'a' a ña va'a ña
xaa' nja ni nakaxin ña'a' a ndii, süu' xa'a' a ña ndanj mii' ña'a' a kunduu'
a, ndisu' süu' şakan' nduu' a. ⁷ Ña jaan' na kuii' ni nanduku' ne ta'an' i,
ne Israel, ña şandaku Ndiosí nimá nja nuu' a, te ni natijn nja a, ndisu' ne
chaa' ne ni nakaxin Ndiosí ndii, ni natijn ne jaan' a. Te şakuu' tuku' ka
ne Israel jaan' ndii, ni kuxij' nimá nja nuu' Ndiosí. ⁸ Naa yoso' a nuu' tutu'
Ndiosí mii' ka'an a ndii:
Ni şakuun' Ndiosí ma'na nuu' nimá ne Israel jaan' nuu' ichi' a,
te ni ndaşı tu a nduchi' nuu' nja,
te ni ndaşı ni tu a so'o nja,
te küvi kuni so'o nja tu'un a ndee kivi' vitin.
Şakan' yoso' a. ⁹ Te şakan' tu yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ni ka'an David
ndii:
Na kunduu' mii' yoo viko' nja,
ndee naa jin ñunu',
xiin' ndee naa jin itun' mii' xiku'un şaa.
Te kunduu' a ña viku'un xa'a' nja,
te şando'o' ña'a' Ndiosí.
¹⁰ Te na ndaşı nduchi' nuu' nja te küvi kuni nja nuu' Ndiosí.
Te na kutoşo xachi' nja nuu' kuachi' ña ndiso' nja.
Ni kachi' ra.

Şaká Ndiosí ne tuku' nuu' kuachi' nja

¹¹ Xa'a' a jaan' na ndatu'un' i ndo'ó ndii: Kij' ni ka'ki'i' ne ta'an' i, ne
Israel jaan' ndii, Źñáá xanini ndo' ña ni nduva xachi' nja? Kuşsa' xachi'
şakan' ran'. Ni xka'ndja ña jaan' te şakakú Ndiosí ne tuku', te şakuiñu a

ne Israel jaan' kujti'. ¹² Xa'a' a ña ni xaso'o ne Israel jaan' nuu' Ndiosí ndii, ni natijn ne yivi' iin yivi' kua'a' ña va'a, ña taxi' Ndiosí. Te xa'a' a ña ni saxioo nja ña kuní Ndiosí taxí a nuu' nja ndii, ni sañu'u' kua'a' a ne tuku' jaan', saa ka vi' tu kua'a' sañu'u' a yoo' kii' sanakua'a xiin' mii' sakuu' ne Israel jaan' nda'a' Ndiosí.

¹³ Te vitin ka'an i xiin' ndo'ó, ne tuku', ña Cristo nduu' ña ni tjanu' yu'u, te sania'á i ichi' a nuu' ndo', te tiin' ka'nu' i chuun yo'o'. ¹⁴ Te kuní i naa' sakuiñu ne ta'an' i ndo'ó xa'a' a ña ni sakakú Ndiosí ndo'ó nuu' kuachí ndo', te sakan' kuví kaku' tu sava ne jaan' nuu' kuachí nja. ¹⁵ Kuachí ndii, naa' xa'a' a ña ni saxioo Ndiosí yatin' sakuu' ne ta'an' i, ne Israel jaan', te ni ñakoo a ña maní' xiin' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' ndii, saa ka vi' tu saa a kii' natijn tukuu' a ne Israel jaan'. Saa a xiin' nja ndee naa natjaku' tukuu' nja ndee tejn ne ni xi'i, te ñakoo kivi' ñuu' nja ña koo' kivi' ndi'i'. ¹⁶ Te naa' ña su'un nduu' xita' va'a, ña ni kua'a' ña nuu', ña nduu' nditja nuu' Ndiosí ndii, ña su'un nduu' tu kanii' xini' íxan'. Te sakan' tu naa' ña su'un nduu' tjo'o' itun' ndii, ña su'un nduu' tu nda'a' nu'.

¹⁷ Ndu'u ne Israel ndii, ndee naa tun' olivo tata tun' xa ni ta'nu sava nda'a' nduu' ndu. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ndee naa nda'a' tun' olivo iku' nduu' ndo'. Te ni'ni' ndiaa nda'a' tun' olivo iku' jaan' toko' tun' olivo tun' tata jaan' mii' ni ta'nu sava nda'a' tun' olivo tata jaan'. Te tjo'o' tun' tata jaan' taxi' sikuí asin' va xa'a' nda'a' tun' olivo iku' ña ni xikui'ni ndiaa jaan'. ¹⁸ Ndisu ka'an ñuñu' ndo'ó, ne tuku', ña ne ka'nu' ka nduu' ndo' te sakan' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata ña ni ta'nu jaan'. Naa' ka'an ñuñu' ndo' sakan' ndii, kuní a ña saa ndo' kuenta ña süu' ndo'ó, ne tuku', taxi' sikuí asin' va nuu' tjo'o' tun' tata jaan'. Süu' jaan' ndii tjo'o' tun' tata jaan' taxi' sikuí jaan' nuu' ndo'ó.

¹⁹ Tee' ka'an ndo' ña xa ni ta'nu nda'a' tun' olivo tata jaan', te ñakui'ni ndiaa ndu'u. ²⁰ Ña ndaku ka'an ndo', ndisu ne jaan' ndii, xa'a' a ña ni xiin' nja iní nja kuní nja Cristo na nduu' nja ndee naa nda'a' tun' olivo ña ni ta'nu jaan'. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ni'ni' ndiaa ndo' nda'a' tun' olivo jaan' xa'a' a ña iní kujti' ndo' xini ndo' Cristo. Xa'a' a jaan' na va'a kuñuñu' nimá ndee iin ndo' xa'a' ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' ña jaan' ndii, va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí. ²¹ Kuachí ndii, naa' ni yoo' ka'nu' iní Ndiosí xa'a' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata jaan' ndii, koo' ka'nu' tu iní a xa'a' ndo'ó naa' saa ndo' saa nii' ni xa ne jaan'. ²² Ña jaan' na chuun xa'a' va e' xa'a' ña ndaşun iní Ndiosí xiin' xa'a' ña kui'e a. Sakan' ña kui'e a xini a ne ni kuní natijn ña ni kuní a sakakú ña'a' a, ndisu ndaşun iní a xini a ndo'ó, ne ni natijn ña jaan'. Ndisu naa' ñakoo ndo' ña ndaşun iní a jaan' ndii, kunduu' tu ndo'ó ndee naa nda'a' tun' olivo, ña ni ta'nu jaan'. ²³ Te naa' ñakoo ne jaan' ña iní nja xini nja Cristo ndii, kuví nachi'ni ni tukuu' a ne jaan' mii' ni ndondja nja. Kuachí ndii ña ndiee' koo' chukuu' nduu' Ndiosí te saa a sakan'. ²⁴ Kuachí ndii ndee naa nda'a' tun' olivo iku', ña ni tia'ndja te ni xikui'ni ndiaa a nda'a' tun' olivo tata jaan', nduu' ndo'ó. Sakan' ña tee' ndee ñakuitá ndo' xiin' tun' olivo tata jaan' ndii, ni xikui'ni ndiaa ndo' nda'a' tun' jaan'. Saa ka vi' tu ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo, ña ni ta'nu jaan' ndii, kuví ya'a nachi'ni tukuu' Ndiosí ne jaan' mii' xa ni ndondja nja jaan'.

Kaku' sakuu' ne Israel xna'q nuu' kuachí nja

²⁵ Ñanj ta'an' i, kuní i ña kundanj ndo' ña ni chituní sj'e Ndiosí xa'a' ne Israel jaan', sakan' te kuñuñu' nimá ndo'. Sava ne Israel ndii, ni xa xi' nja nimá nja, te sakan' kundjo'o' nja ndee skachi' ndi'i' xinu' ne tuku', ne

nj naxaxin Ndiosí, ne inj kunj Cristo. ²⁶ Ndi'j ña jaan' te sarakú Ndiosí sakuu' ne Israel nuu' kuachj nja. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te xaá jin ña sarakú ne ndiee' ñuu Jerusalem, ña keta tejn nja, te ndasandoo a ne nduu' sjaní' xika' Jacob nuu' kuachj nja.

²⁷ Te kuento yo' o' ndoo i xiin' ne jaan' kij' sandoyo' i kuachj nja.

Nj kachj a. ²⁸ Te xa'a' a ña nj natjin ne Israel jaan' tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ndasi' nja Ndiosí, te ña jaan' ndii, ña va'a ndo'ó nduu' a. Ndisu xa'a' a ña nduu' nja ne nj naxaxin Ndiosí ndii, kua'an na kua'an a ña ndanñ ña'a' a xa'a' a ña nj ndoo a kuento a xiin' te xij' yata' ndu. ²⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, tü'un a nda'a' e' ña xa nj xamaní' a yoo', nj ndee nakoq tu a ne xa nj kana a te kaka nja ichi' a. ³⁰ Sakan' tu ndo'ó, ne tuku' ndii, nj saxinú ndo' ña kuní Ndiosí nuu' nj kixin. Ndisu kuvita inj a xa'a' ndo' vitin xa'a' a ña saxinú ne Israel jaan' ña kuní a. ³¹ Sakan' tu ne jaan' vitin ndii, saxinú nja ña kuní Ndiosí, ndisu natjin na nja ña kuvita inj a xa'a' nja naa kuvita inj a xa'a' ndo'ó. ³² Kuachj ndii mji' Ndiosí nj ndasi' i'nu sakuu' ne yivi' nuu' ña so' o, sakan' te kuvj kuvita inj a xa'a' sakuu' e'.

Xaka'nu' Pablo Ndiosí xa'a' a ña xini tuní a

³³ Ña ndichi xava'a nduu' Ndiosí xiin' ña xini tuní, te sakuu' ña yoo kundani a, te koo' ndee jin ne kuvj sanakuachi' ña chituní a, nj ndee koo' tu ne kuvj nakuñj saa yoo ichi' a. ³⁴ Te koo' tu ndee jin ne xini ña xanini xto' o e' jaan', te nj ndee koo' tu nj ka'an ña kaa' va'a xiin' a. ³⁵ Te nj ndee koo' tu ne yivi' ne kuvj satatu ndee jin ña'a' nuu' Ndiosí, te sakan' nakan nja ña'a' jaan' nuu' a. ³⁶ Sakan' ña sakuu' ña yoo ndii, mji' a nj xa'a' ña'a', te xa'a' a ña kuní Ndiosí na yoo a, te xa'a' mji' a yoo sakuu' ña jaan'. Te na natjin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' nj kivi'. Sakan' na kunduu a.

12

Va'a ka taxj e' kivi' ñuu e' te kunduu a tumani' nditja Ndiosí

¹ Ñanñ ta'an' j, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña xa'a' a ña kuvita inj Ndiosí xa'a' e' ndii, na sanakua'a na ndo' kivi' ñuu ndo' nda'a' a ndee naa jin tumani' ña yoo tiaku te kunduu a nditja Ndiosí, ña va'a kuní a xini a. Kuachj ndii sakan' kuní a saka'nu' ña'a' e'. ² Te kaka ka tu ndo' jin yivi' saa nii' xika' sakuu' ne yivi' jin yivi' vitin. Süu' jaan' ndii taxj ndo' ña ndasaxaa' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña xanini ndo', sakan' te kuvj kundani kaxi' ndo' ndee ña nduu' ña va'a ña kuní Ndiosí saa ndo', xiin' ña xtani a, xiin' ña xachuun' ndaku.

³ Te xa'a' a ña ndanñ mji' Ndiosí yu'u na nj sakuiso' chuun' a yu'u te ka'an i xiin' sakuu' ndo'ó ña ka'an ñuñu' ndo' xa'a' mji' ndo' ya'a ka te sakan' ña kuní a, süu' jaan' ndii kuní a ña kaninj kuñti' ndo' xa'a' mji' ndo' saa naa nimá ndo', xiin' saa nj taxj Ndiosí ña inj ndo' xini ña'a' ndo'. ⁴ Sakan' ña, naa kuu' yoo' ndii, yoo ñu'u' nde' j i'ñ e', te kua'a' tu'un' kuu' a, ndisu xa yoo xa yoo chuun' nuu' i'ñ a. ⁵ Te nii' sakan' tu sakuu' yoo' ndii, tee' ndee kua'a' e' ndii, jin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña inj e' xini e' Cristo.

⁶ Xa siin' ña chuun nj taxj Ndiosí nda'a' i'ñ e' saa kuní mji' a sañu'u' a yoo'. Naa' chuun va yoo ka xiin' ña ka'an tiakú nja tu'un a ndii, na saa nja ña jaan' saa kuu' ña inj kuñti' nja xini ña'a' nja. ⁷ Te naa' ña chindjee' nja ne yivi' nduu' ña chuun ña nj natjin nja nuu' Ndiosí ndii, na chindjee'

ñá'a' a' nja. Te naa' ñá sania'á nja ne yivi' nduu' a' ndii, na sania'á ñá'a' a' nja.
 8 Te naa' ñá sandjieni nja nimá ne yivi' nduu' a' ndii, na sandjieni ñá'a' a' nja.
 Te naa' ñá taxí nja ñá'a' nduu' a' ndii, na taxí nja a' xiin' kanii' nimá nja.
 Te naa' ñá ka'ndjá chuun' nja nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' a' ndii, na
 ka'ndjá chuun' nja xiin' jin kanii' nimá nja. Te naa' ñá kuvita ini nja xa'a'
 ne yivi' nduu' a' ndii, na va'a' kuni nja kii' xaa' nja a.

Saa xika' e' jin yivi' kii' nduu' xna'a e' ne xika' ichi' Cristo

9 Te na kundani ta'an' ndaku ndo', te na kundasi' ndo' ñá nja'a, te kuni
 a' ñá kundikun kixin' ndo' ñá va'a. 10 Te kuni tu a' ñá kundani ta'an' jin
 ndo' ndee naa' jin ndaa' yuva' si'i' ndo'. Te kuni ni tu a' ñá koto ka'nu'
 ta'an' jin ndo'. 11 Te sachuun' ndjee' ndo', te kūsuxan' ndo'. Te kuni a'
 ñá kaka nuu' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' jin kanii' nimá ndo'. 12 Te na
 nakuatia' va' ndo' xa'a' ñá ndiatu' kutu' ini e'. Te sakan' tu na kukuie ini
 ndo' kii' yoo tundo'o' nuu' ndo', te na ka'an te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí.
 13 Te na chindjee' ndo' inga ne nduu' tu kuenta Cristo ne kuni ñá'a' nuu'.
 Te na natjin va'a' ndo' ne xaá vi'e ndo'.

14 Ka'an ndo' xiin' Ndiosí ñá sañu'u' a' ne sando'o' ndo'ó, na ka'an ndo'
 xiin' a' ñá sañu'u' ñá'a' a, te süu' sanacha'an' ñá'a' ndo'. 15 Te na nakuatia'
 ndo' xiin' ne kuatia'. Te sakan' tu na kuaku ndo' xiin' ne xaku'. 16 Te na
 kundjee manj' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' tu na küñuñu' ndo', süu' jaan'
 ndii nduun ndo' xiin' ne nda'vi so'o. Ni ndee na kanjini tu ndo' ñá ne xini
 tuni ka' nduu' mji' ndo'.

17 Te na sanandiko' ndo' ñá va'a' nuu' ne yivi' xa'a' ñá va'a' ñá xaa' nja
 xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii na kaka ndo' saa ndo' ñá va'a' xa'a' sakuu' ne
 jaan'. 18 Te na saa va' ndo' ñá nduxa' te kaka manj' ndo' xiin' sakuu' ne
 yivi'. 19 Ndo'ó, ne ndani j' ndii, sanandiko' ndo' ñá nja'a nuu' ne yivi' xa'a'
 ñá nja'a ñá xaa' nja xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii taxí ndo' na sando'o' ñá'a'
 mji' Ndiosí. Kuachí ndii yoso' a' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a' ndii: "Mji'
 yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ñá nja'a xiin' ne yivi', te nacha'vi j' ne
 jaan' xa'a' ñá ni xaa' nja", kachi xto'o e'. 20 Te siin' tuku ndii, yoso' tu a'
 tuku xaan' ndii: "Naa' jin ne ndasi' ndo'ó ki' i' soko ndii, taxí ndo' ñá kuxi
 nja. Te naa' ichi ini nja ndii, taxí ndo' tuku xo'o nja. Kuachí ndii, naa' saa
 ndo' ñá jaan' ndii, ka'an nuu' nja xa'a' ñá nja'a ñá ni xaa' nja xiin' ndo'
 jaan'." Sakan' yoso' a. 21 Taxí ndo' ñá kanando ñá nja'a ndo'ó, süu' jaan'
 ndii mji' ndo'ó kanando nuu' ñá nja'a jaan' xiin' ñá va'a.

13

1 Te na kandiixa' sakuu' ndo' sakuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Kuachí
 ndii kōo' ndee jin te jaan' kumi' ndjee' te ka'ndjá chuun' ra' naa' taxí Ndiosí
 a. Sakan' na kuii' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, mji' Ndiosí ni sakuiso'
 chuun' ñá'a' te ndiee' ra. 2 Ñá jaan' na kuii' yoo ka' xikuitá tei' nuu' ñá
 ka'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xikuitá tei' tu nja nuu' ñá chikandu'u'
 Ndiosí xa'a' ñá xa'ndia chuun' te jaan'. Te ne xikuitá tei' jaan' ndii, katun'
 nja xa'a' ñá xikuitá tei' nja jaan'. 3 Sakan' ñá te xa'ndia chuun' ndii, süu'
 yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ñá va'a, süu' jaan' ndii yoo ra te sayi'vi ra ne
 xaa' ñá nja'a. Xa'a' a' jaan' na naa' küni ndo' kuyi'vi ndo' nuu' te xa'ndia
 chuun' jaan' ndii, ñá va'a' saa ndo' te ka'an va'a' ra xa'a' ndo'. 4 Kuachí
 ndii, te xa'ndia chuun' jaan' ndii, Ndiosí ni taxí chuun' jaan' nuu' ra te
 kundjee manj' ndo'. Ndisu' naa' xaa' ndo' ñá nja'a ndii, kuni a' kuyi'vi ndo'
 te jaan', sakan' ñá kümi' saka ra ñá ndjee' te sando'o' ra ne yivi'. Kuachí
 ndii Ndiosí ni taxí chuun' jaan' nuu' ra te sando'o' ra ne xaa' ñá nja'a. 5 Ñá

jaan' na kuii' kuní a ña kãndixa' ndo' tẽ xa'ndia chuun' nuu' ndo'. Süu' xa'a' a ña kuvj sãndo'o' kuĩtj' rã ndo'ó kãndixa' ña'a' ndo', süu' jaan' ndii sãã tũ ndo' ña jaan' xa'a' a ña naá kaxi' nimá ndo'. ⁶ Ña jaan' na kuní a ña cha'vi ndo' nda'a' tẽ jaan' xu'un' yoo', kuãchj ndii Ndiosí nĩ tãxi chũn jaan' nuu' rã. Tẽ xã nditã ña xa'ndia chuun' rã jaan' xika' rã j'in kivi'. ⁷ Tẽ naça'vi ndo' sãkuu' nẽ ndiso' ika' ndo'. Tẽ naa' ndiso' ika' ndo' ndee kã xu'un' yoo' ndii, naça'vi ndo' a nda'a' tẽ jaan'. Tẽ naa' ndiso' ika' ndo' xu'un' yoo' kuenta ñu'u' ndo' ndii, naça'vi ndo' a. Tẽ nuu' nẽ xata'an ña xito' ka'nu' ña'a' nẽ yivi' ndii, na koto' ka'nu' tũ ña'a' ndo'. Tẽ naa' nuu' ña xata'an ña tijn ka'nu' ña'a' nẽ yivi' ndii, na tijn ka'nu' tũ ña'a' ndo'.

⁸ Kuĩso ika' ndo' ndee jin nẽ yivi'. Kuãchj ndii, ña kuní kuĩtj' a kuĩso ika' ta'an' ndo' ndii, ña kũndanj ta'an' ndo' nduu' ña jaan'. Sakan' ña naa' kũndanj e' nẽ yivi' xiin' e' ndii, xã saxinũ e' ña ka'an tũ'un ndei' Ndiosí. ⁹ Kuãchj ndii, naa ka'an tũ'un ndei' Ndiosí ndii: "Kũmi' ndo' musa ndo'. Tẽ kã nĩ' tũ ndo' nẽ yivi'. Tẽ sãkui'na' ndo'. Tẽ kã'an ndo' tũn vixi. Tẽ ndioo' inj ndo' xa'a' ña'a' nẽ yivi'." Tẽ sakuu' tũ'un ndei' jaan' xiin' sakuu' kã tũkũ tũ'un ndei' Ndiosí ndii, nakuitã a xiin' ña kũndanj e' nẽ yivi' xiin' e' jaan' sãã ni' ndanj xiin' mi' mji' e'. ¹⁰ Tẽ yoo kã ndanj nẽ yivi' ndii, koo' kivi' sãndo'o' nã nẽ jaan' xiin' ña nã'a. Ña jaan' na kuii' kij' ndanj e' nẽ yivi' ndii, xã saxinũ e' tũ'un ndei' Ndiosí.

¹¹ Ña jaan' kuní a sãã ndo', sakan' ña xã kua'an va' kivi'. Sakan' na kuii' ndoto' nuu' ndo', sakan' ña xika' ndo' jin yivi' ndee naa nẽ jin' va' ma'na nuu'. Kuãchj ndii xã kuyatin' kã kivi' ña kixin Cristo tẽ sãkakũ a yoo' tẽ sakan' kij' nĩ xã'a' inj e' xini ña'a' e'. ¹² Xã kuyatin' ndij' ñuu, tẽ xã kuyatin' kivi' ña nãndiko' a. Sakan' na kuii' na vikuijn e' ña xaa' e' ña nã'a, ña xaa' nẽ yivi' mi' jin yaví. Tẽ na koo tũ'va e' xiin' tũ'un ndatũn' Ndiosí, tẽ kũnta'an' e' xiin' ña nã'a jaan'. ¹³ Tẽ na kãkã va'a e' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Tẽ na kãsa' a ndo' vjko' loco, tẽ sãxinj xiin' mji' tũ ndo'. Tẽ sãã tũ ndo' ña xiin, nĩ ndee ña kinj kuu' ndo' xiin' jin' ndo'. Tẽ kãnj ta'an' ndo' kuento xiin' nẽ yivi', nĩ ndee kũndũ tũ ndo' nẽ ndãsi' nuu'. ¹⁴ Ndisũ nuu' a jaan' ndii, kũndikũn nĩ' ndo' ichi' xto'o' e' Jesucristo. Tẽ vikuijn ndo' ña xanini ndo' sãã kuvj kijn ndo' ña ndioo' inj ñu'u' nde'j ndo'.

14

Yoo' ka'an Pablo sãã kuní a kuvj e' xiin' nẽ itijã inj nuu' ichi' Cristo

¹ Tẽ natijn va'a naa natiin' va'a ndo' nẽ nduu' kuenta Cristo xiin' e', nẽ itijã inj nuu' ichi' a. Tẽ kij' xaa' ndo' sakan' ndii, kãnj ta'an' ndo' kuento xiin' nã. ² Naa kuu' sãã ndo'ó ndii, xanini ndo' ña kuvj kũxi ndo' sakuu' nuu' a, ndisu tũkũ ndo', nẽ itijã ña inj ndii, xanini ndo' ña kuvj kũxi ndo' yuvã kuĩtj'. ³ Tẽ ndo'ó, nẽ xixi' sakuu' nuu' a ndii, kã'an ichi' ndo' xiin' nẽ xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Tẽ ndo'ó, nẽ xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, nãtava' ndo' kuenta kuu' nẽ xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Sakan' ña nĩ natijn tũ Ndiosí nẽ jaan'. ⁴ Tẽ koo' xachi' xa'a' a ña nãtava' ndo'ó kuenta kuu' nẽ xika' nuu' nuu' xto'o' e' Ndiosí. Mji' a jaan' ka'an naa' xika' nuu' va'a nã uun naa' xika' nuu' va'a nã nuu' a. Ndisũ kãkã nĩ' nã ichi' a, kuãchj ndii kumi' xto'o' e' Ndiosí jaan' ndiee' tẽ chũndiee' ña'a' a.

⁵ Yoo sãã nẽ yivi' ndii, ka'nu' kã sãã kivi' nuu' nã tẽ sakan' tũkũ a, ndisu sãã nã ndii, jin kachi nduu' sakuu' kivi' nuu' nã. Sakan' na kuii' j'in nẽ ka'an ña jaan' ndii, kuní a ña koo ña ndaku nuu' nã ña ña kãndixa' nã jaan' ndii, ña va'a nduu' a. ⁶ Tẽ nẽ tuu ña ka'nu' kã sãã kivi' ndii, xa'a' xto'o' e' xaa' nã a. Tẽ nẽ koo' kivi' ka'nu' nuu' ndii, xa'a' xto'o' e'

xaa' nja a. Te ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, xa'a' xto'o e' xixi' nja a, sakan' na taxi' nja na chindani Ndiosí. Te ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, xa'a' xto'o e' xixi' nja a, sakan' na taxi' tu ne jaan' na chindani Ndiosí. ⁷ Kuachj ndii ndee jin e' tiaku xa'a' mji' e' kujti'. Te ndee jin tu e' kivi xa'a' mji' e'. ⁸ Te naa' tiaku e' ndii, xa'a' xto'o e' tiaku e' te saa e' na kuni a. Te naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o e' nduu' e'. Na jaan' na kuu' naa' tiaku e', uun naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o e' nduu' e'. ⁹ Kuachj ndii ni xi'i Cristo, te ni natjaku a, te sakan' kunduyu a xto'o nuu' ne ni xi'i xiin' nuu' ne tiaku.

¹⁰ Te ndo'o ndii, koo' ndee jin xa'a' na natava' ndo' kuenta kuu' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e'. Te koo' tu ndee jin xa'a' na ka'an ichj ndo' xa'a' nja. Kuachj ndii sakuu' e' kujta ndichj nuu' Cristo mii' sana'ma a yoo'. ¹¹ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an kaxi' i xiin' ndo' na xa'a' na tiaku i ndii, nuu' yu'u kujta xiti' sakuu' ne yivi'

te ndjee yu'u' nja na yu'u nduu' Ndiosí.

Kachi a. ¹² Na jaan' na kuu' i'in yoo' nataxi kuenta nuu' Ndiosí xa'a' mji' e'.

¹³ Na jaan' na kuu' vikuijn e' na natava' e' kuenta kuu' ta'an e'. Te nuu' a jaan' ndii, ndee chaa' ka chituni e' na kunduyu e' na kaviko' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e' te saa nja kuachj. ¹⁴ Te xini kaxi' yu'u na nuu' xto'o e' Jesús ndii, koo' ndee jin na xaxi' na kinj iin' mji'. Ndisu naa' yoo ka tuu na yoo na xaxi' na kinj iin' ndii, na kinj iin' nduu' a nuu' mji' ne jaan'.

¹⁵ Saa e' kuenta ndii, naa' satuxu'vi ndo' nimá jin ne nduu' kuenta Cristo xiin' xa'a' na xaxi' ndo' ndii, kuasa' ka nia'a ndo' saa ndani e' ne jaan'. Xa'a' a jaan' na sanduxin ndo' xiin' na xaxi' ndo' jaan' jin ne xa ni xi'i Cristo xa'a'. ¹⁶ Na jaan' na kuu' taxj ndo' na kanja'a ne yivi' xa'a' na xini ndo' nduu' na va'a na xaa' ndo'. ¹⁷ Kuachj ndii, na xandia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, suu' kuenta na xaxi' uun na xi'i' nduu' a. Suu' jaan' ndii kuenta na xachuun' ndaku e', xiin' na xika' manj' e' jin yivi', xiin' na va'a kuni e' nduu' a. Te sakuu' na jaan' ndii, Espiritu Santo taxi' a nuu' e'.

¹⁸ Kuachj ndii, yoo ka xika' nuu' nuu' Cristo sakan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini na'a' a. Te va'a tu kuni ne yivi' xini na'a' nja.

¹⁹ Na jaan' na kuu' na kundikun ni'i e' na kundjee manj' xiin' ta'an e', te sakuu' naa' sakuu' nuu' ta'an e' nuu' ichi' Ndiosí. ²⁰ Xa'a' a jaan' na vikuijn ndo' na sanduxin ndo' na xaa' Ndiosí nimá ne ta'an e' xiin' Cristo xa'a' na xaxi' ndo'. Na ndaku nduu' a ndii, na va'a nduu' ndee ka nuu' na xaxi'. Te ndii, va'a xaa' ndo' xaxi' ndo' na xaxi', na kaviko' tuky ne ta'an e' jaan', te saa nja kuachj. ²¹ Ndee va'a ka kuxj e' ndei' ni ndee koo' tu e' vino, ni ndee ndiaa ka inga na'a, te sanama' tu na'a' e' nuu' kuachj, te ni ndee saa tu e' na kandixa' ne jaan' ndii, kuachj nduu' a, te ni ndee satuxu'vi e' nimá ne jaan' xa'a' na jaan'. ²² Te naa' kandixa' ndo'o ndii, va'a saa ndo' ndee ka na jaan' naa' saa ndo' a nuu' Ndiosí kujti'. Sakan' na sañu'u' va Ndiosí i'in ndo'o, ne tin' kuachj xiin' mji' kii' xaa' ndo' na kandixa' ndo' nduu' na ndaku. ²³ Ndisu ne kandixa' na va'a kaxi' nja sava na'a, te xaxi' nja a ndii, katun' xiin' mii' mji' nja, sakan' na kandixa' nja na na va'a nduu' a. Te sakuu' ne xaa' na jaan', te kandixa' nja na suu' na va'a nduu' a ndii, kuachj nduu' a nuu' Ndiosí.

15

¹ Sakan' na kuu' yoo', ne xixa' na inji xini Jesús ndii, kuni a na kundieni e' nuu' ne itja' na inji xini nja a, te na kaka e' xa'a' na va'a na kuni mji'

kuŋtj' e'. ² Süü' jaan' ndii kuní a ña sakuatia' e' ne ndikún jchi' Jesús xiin' e', te na nduku' tũ e' ña va'a saa e' xa'a' nja, te kua' nuu' naa kua' nuu' nja nuu' jchi' Ndiosí. ³ Kuachj' ndii nj ndee mji' Cristo nj nduku' ña va'a xa'a' mji' a. Süü' jaan' ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ña nj kanja'a ne yivi' xa'a' un' ndii, xa'a' yu'u' nj kanja'a nja." Sakan' yoso' a. ⁴ Kuachj' ndii sakuu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí, ña nj ke'j' xta'an' jin yivi' ndii, nj ke'j' a, te sania'a a yoo' ña kuie koõ jin e', te sandjeni tu a yoo', te kundiatu jin e' ña nj taxj' Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. ⁵ Ndiosí, ña taxi' ña kuie yoo jin e' xiin' ña xandieni yoo', na chindje' ndo'õ te kundje' manj' naa ndiee' manj' xiin' ta'an' ndo' ndee' naa kuní Cristo Jesús, ⁶ te xiin' jin ndaa' nimá ndo' saka'nu' inga' ndo' Ndiosí, ña nduu' yuva' xto'o' e' Jesucristo.

Na sania'a e' tu'un va'a nuu' ne tuku'

⁷ Xa'a' a jaan' na kuui' natjin manj' ta'an' j'in ndo' ndee' naa nj natjin manj' tu Cristo yoo', te natjin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' ne yivi'. ⁸ Naka'an' ndo' ña Cristo Jesús ndii, nj kixin a, te nj xika' nuu' a nuu' ne ta'an' j, ne Israel, te xiin' ña jaan' nj nia'a a ña Ndiosí ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, sakan' ña nj saxinú a ña nj ka'an a xiin' ne xij' yata' j. ⁹ Te sakan' tu nj kixin a te saka'nu' ne tuku' Ndiosí xa'a' ña kuvita jin a xa'a' nja. Naa yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a jaan' na ka'an j xiin' ne tuku' ña ña ka'nu' va' nduu' yo'õ, te saka'nu' j yo'õ xita' j nuu' un'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰ Te yoso' tu a ndii:

Nakuatia' nimá ndo'õ, ne tuku', xiin' ndu'u, ne Israel, ne nduu' kuenta Ndiosí.

Sakan' yoso' a. ¹¹ Te yoso' tu a ndii:

Ne tuku', na saka'nu' sakuu' ndo'õ xto'o' e' Ndiosí.

Te na ka'an ndatun' sakuu' ndo'õ, ne yivi' jin yivi' xa'a' Ndiosí.

Sakan' yoso' a. ¹² Te yoso' tu a nuu' tutu' a mii' nj ke'j' Isaías ndii:

Te kakũ jin sjani' xika' Isai.

Te jaan' ndii, ka'ndja chuun' ra nuu' sakuu' ne tuku'.

Te jin ne jaan' kunj' ña'a' nja.

Sakan' yoso' a. ¹³ Te mji' Ndiosí, ña taxi' ña ndiatu' jin e', na taxj' tu a ña va'a kuni ndo', te taxj' tu a ña manj' koõ nimá ndo' xa'a' a ña jin ndo' xini ña'a' ndo'. Te koõ kua'a' xava'a ña kundiatu jin ndo' saa ña ndiee' Espiritu Santo.

Chuyun nuu' Pablo ña nj taxj' Ndiosí saa ra tein ne tuku'

¹⁴ Ñan j ta'an' j, yu'u' ndii, jin xna'a' j ña xaa' ndo' sakuu' nuu' ña va'a xiin' ta'an' ndo'. Te xini kaxi' ndi'j ndo' ndee' ña kuní Ndiosí kunj' ndo'. Te ne chuyun va' nduu' ndo' ña kondja yu'u' ta'an' ndo'. ¹⁵ Ndisu nj ke'j' j tutu' yo'o' mii' ka'an ndiee' a xa'a' sava' ña'a, te sanaka'an' j ndo'õ xa'a' ña jaan'. Xaa' j sakan' kuachj' ndii, Ndiosí nduu' ña nj xamanj' yu'u' chuyun yo'o', ¹⁶ te kunduu' j te xika' nuu' nuu' Cristo Jesús xa'a' ne tuku', ña jaan' na nduu' j te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu' nja. Sakan' xaa' j te kunduu' ne tuku', ne jin xini Ndiosí, ndee' naa ña nasoko' j nuu' a, ña nduu' ña va'a kuni a xini a, te sakan' nduu' ne jaan' nditja Ndiosí xiin' ña ndje' Espiritu Santo.

¹⁷ Ña jaan' na kuui' kuvj' ka'an kuatia' j xa'a' ña nj xaa' Cristo Jesús xiin' nda'a' j xiin' chuyun ña xaa' j nuu' Ndiosí. ¹⁸ Kuachj' ndii ka'an njnu' kuŋtj' j xa'a' ña nj xaa' Cristo xiin' nda'a' j, sakan' ña xiin' ña nj ka'an j, te xiin'

ñā nī xāā j, nī taxj so'ō ne tuku' jaan' tu'un va'a. ¹⁹ Sakan' ñā xiin' ñā ndjee' ñā taxi' Espiritu Ndiosí nī xāā j chuyun ka'nu' xiin' ñā nandanj ne yivi'. Sakan' na nī xā'a' j ndee' ñuy Jerusalem ka'an ndoso' j tu'un va'a xa'a' Cristo sakuu' ñuy ndee' nī xāā j nuu' ñu'u' Ilirico. ²⁰ Xa'a' a jaan' na ka'an ndjee' xachi' nimá j ñā ka'an ndoso' j tu'un va'a mii' tía'an kunj so'ō ne yivi' xa'a' Cristo. Sakan' xaa' j te sánia'á ká j ne xa nī xa'a' inga ne yivi' sania'á nja xa'a' ichi' Ndiosí. ²¹ Süu' jaan' ndii nī xāā j naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Ne nī ka'an ne yivi' xiin' xa'a' ñā jaan' ndii, kunj ñā'a' nja. Te ne nī xinj so'ō xa'a' ñā jaan' ndii, kundanj nja xa'a' a. Sakan' yoso' a.

Chituní Pablo ñā ku'un ndi'e' rā te kunj rā ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuy Roma

²² Xa'a' a jaan' na nī kuvj ku'un ndi'e' j mii' ndiee' ndo' tee' ndee kua'a' va' ichi' nī ka'an nimá j. ²³ Ndisu vitin ñā xa nī ndj' chuyun nuu' j yo'o', te xa'a' a ñā kua'a' kuiya xikán nimá j ku'un ndi'e' j mii' ndiee' ndo' ndii, ²⁴ chituní j ñā xka'ndja j mii' ndiee' ndo' jaan' kij' ku'un j ñu'u' España. Te kuvj chindjee' ndo' yu'u, te nakaā j ku'un j ñu'u' España jaan' kij' ndj' va'a kunj inga' nimá e' ndia'vi' kivi'. ²⁵ Ndisu vitin ndii, kua'an j ñuy Jerusalem te chindjee' j ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e'. ²⁶ Kuachj ndii, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya ndii, nī ka'an nimá mji' nja ñā ndasajin nja xu'un' te chindjee' nja ne nda'vi kuu', ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e', ne ndiee' ñuy Jerusalem. ²⁷ Te nī ka'an nimá mji' nja saa nja ñā jaan', tee' ndee kandei' ñā chindjee' nja ne jaan' xa'a' a ñā xj'nā ne Israel jaan' nī taxj tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne tuku' jaan'. Sakan' na kuní tu' a ñā chindjee' nja ne jaan' xiin' ñā va'a ñā kumi' nja. ²⁸ Ñā jaan' na kuui' kij' saxinú j chuyun va'a yo'o', ñā nataxj j xu'un' jaan' xa'a' ne nda'vi kuu' jaan' ndii, xka'ndja j mii' ndiee' ndo', te ikan' te ku'un j ñu'u' España. ²⁹ Te xiní j ñā kij' xāā j mii' ndiee' ndo' ndii, xāā j xiin' sakuu' ñā kuní sañu'u' ndj' Cristo yoo'.

³⁰ Ñanj ta'an' j, ka'an nda'vi j xiin' ndo' xa'a' a ñā inj e' xini e' xt'o' e' Jesucristo, xijn' xa'a' a ñā ndanj ta'an' e' xiin' ñā ndjee' Espiritu Santo ndii, chindjee' ndo' yu'u' ñā ka'an ndjee' ndo' xiin' Ndiosí xa'a' j. ³¹ Te jin sakan' ka'an tu' ndo' xiin' a ñā sakakú a yu'u' nuu' ne küni inj kunj Jesús, ne ndiee' ñuy Jerusalem, xiin' inga ne ndiee' nuu' ñu'u' Judea. Te ka'an tu' ndo' xiin' a ñā tjin manj' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuy Jerusalem jaan', xu'un' jaan'. ³² Sakan' te naa' kuní Ndiosí ndii, nii' sakan' va'a kunj na nimá j xāā j ndee' mii' ndiee' ndo' jaan', te nandjee' j jin xa'a' tejn ndo'. ³³ Te na koq na Ndiosí ñā taxi' ñā manj' yoo nimá e' xiin' sakuu' ndo'. Sakan' na kunduy a.

16

Ti'vi' Pablo cha'an' sqvā ne ndiee' ñuy Roma

¹ Te sakan' tu' ka'an nda'vi j xiin' ndo' ñā natjin va'a ndo' ñā ta'an' e' Febe, ñā jaan' ndii, ñā xito' ne nakayá xa'a' Jesús ñuy Cencrea nduu' a'. ² Te xa'a' a ñā kuenta xt'o' e' nduu' a' ndii, natjin manj' ñā'a' ndo' saa xata'an natiin' manj' e' ne nduu' kuenta a' xiin' e'. Te chindjee' ñā'a' ndo' xiin' ndee' ká ñā kuní nuu' a', sakan' ñā xa nī chindjee' kua'a' a' ne yivi', te nī chindjee' tu' a' yu'u'.

³ Kua'ḅan Ndiosí na kọọ Priscila xiin' jì' a' Aquila, nẹ xachuun' inga' xiin' jì nuu' Cristo Jesús. ⁴ Tẹ nì sando'o' xiin' miì' nja tẹ sàkákú nja yu'ù, ndẹe kuain' nì kuu' nja. Tẹ süu' yu'ù kùjì' taxi' ña chindani Ndiosí xa'a' nẹ jaan'. Süu' jaan' ndii sakan' tẹ nẹ tuku', nẹ nakayá xa'a' Jesús ndii, taxi' nja ña chindani a xa'a' nẹ jaan'. ⁵ Tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ nẹ nakayá xa'a' Jesús, nẹ nduiin' vi'e nẹ jaan'.

Tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ tẹ ndanj vạ j, tẹ nduu' Epeneto. Tẹ xi'nạ kạ tẹ jaan' nì jì xini Cristo tẹ sakan' sakuu' nẹ ndiee' nuu' ñu'u' Asia.

⁶ Tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ María, ña' xa xika' nuu' kua'a' tẹin ndo'ó.

⁷ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Andrónico xiin' Junia. Tẹ judío, tẹ ta'an' j, nduu' tẹ tẹ jaan'. Tẹ nì ñu'ù inga' ndu' vi'e kaa xa'a' tu'un vạ a xa'a' Jesús. Tẹ ka'án vạ a vạ tẹ nda'a' xa'a' Cristo xa'a' tẹ jaan'. Tẹ xi'nạ kạ tẹ jaan' nì jì xini Cristo tẹ sakan' yu'ù.

⁸ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Amplias, tẹ ndanj vạ j, tẹ nduu' kuenta xtọ'ọ e'.

⁹ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Urbano, tẹ xachuun' inga' xiin' ndu nuu' Cristo Jesús. Tẹ sakan' tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ Estaquis, tẹ ndanj j. ¹⁰ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Apeles, tẹ nì nia'a' nuu' kua'a' tundo'ọ' ña jì rạ xini rạ Cristo. Kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ Aristóbulo xiin' nẹ jìn kuu' xiin' rạ.

¹¹ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Herodión, tẹ nduu' tẹ judío, tẹ ta'an' j. Kua'ḅan Ndiosí kọọ Narciso xiin' nẹ jìn kuu' xiin' rạ, nẹ jì xini xtọ'ọ e'.

¹² Kua'ḅan Ndiosí kọọ Trifena xiin' Trifosa. Tẹ xachuun' nẹ jaan' kuenta xtọ'ọ e'. Kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ Pérsida, ña' ndanj e', ña' xachuun' vạ tẹ kuenta xtọ'ọ e'.

¹³ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Rufo, tẹ xika' nuu' vạ a nuu' xtọ'ọ e', tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ sị'i' rạ, ña' nduu' ndẹe naa sị'i' tẹ yu'ù.

¹⁴ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Asíncrito, xiin' Flegonte xiin' Hermas, xiin' Patrobas xiin' Hermes. Kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ ñanj ta'an' e', nẹ nakayá xa'a' Cristo xiin' nẹ jaan'.

¹⁵ Kua'ḅan Ndiosí kọọ Filólogo xiin' Julia xiin' Nereo xiin' ña' ta'an' rạ. Tẹ kua'ḅan Ndiosí kọọ tẹ Olimpás xiin' sakuu' nẹ nduu' kuenta Jesús xiin' nẹ jaan'.

¹⁶ Chito nuu' ta'an' ndọ' kuenta Jesús, tẹ xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndọ'. Tẹ ti'vi' sakuu' j'jìn ti'vi' nẹ nakayá xa'a' Cristo cha'an' ndọ'.

¹⁷ Ñanj ta'an' j, ka'án nda'vi j xiin' ndọ' ña koto xiin' mji' ndọ' nuu' nẹ kuni nata'vi' ndo'ó. Nẹ jaan' ndii, kuni kaviko' nja ndo'ó xiin' ña xini xa'an' ña nakuítá xiin' ña ndixá xa'a' Jesús, ña nì kándjxa' ndọ'. Kuxiọọ naa kuxiọo' ndọ' nuu' nẹ jaan'. ¹⁸ Kuachì ndii, nẹ yivi' jaan' ndii, süu' xika' nuu' nja nuu' xtọ'ọ e' Jesucristo. Süu' jaan' ndii xika' nuu' nja xa'a' ña xikán jìn' mji' kùjì' nja. Tẹ xiin' kuento ndatun' vạ ka'án nja. Tẹ sakan' tẹ xiin' kuento vixi' sachie nja nẹ yivi'. Sakan' xaa' nja xini xa'an' nja nẹ naa' kuu'. ¹⁹ Kuachì ndii xini sakuu' nẹ yivi' ña saxinú ndọ' tu'un vạ a xa'a' Cristo, tẹ sakuatia' vạ ña jaan' nimá j. Ndisu kuni j ña chuyun vạ kọọ jì ndọ' nuu' ña vạ a, tẹ kọọ sa'vi jì ndọ' nuu' ña nja'a. ²⁰ Tẹ Ndiosí, ña taxi' ña manj' ndii, ña'a' kạ tẹ kue'ni a ña ndiva'a nuu' ndọ'. Tẹ na sañu'u' na xtọ'ọ e' Jesucristo ndo'ó.

²¹ Timoteo, tẹ xachuun' inga' xiin' j ndii, ti'vi' rạ cha'an' ndọ'. Tẹ jìn kachì xaa' Lucio xiin' Jasón xiin' Sosípater. Tẹ judío, tẹ ta'an' j, nduu' tẹ tẹ jaan'.

²² Ti'vi' tẹ yu'ù tẹ nani' Tercio, cha'an' ndọ', tẹ nì ke'j tẹtu' yo'ọ'. Tẹ nduu' tẹ yu'ù kuenta xtọ'ọ e' Jesús xiin' ndọ'. ²³ Ti'vi' Gayo cha'an' ndọ'. Tẹ jaan'

ndii, natiin' va'a ra yu'u xiin' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús yo'o'. Te ti'vi' tu Erasto cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, te xito' xu'un' xa'a' nuu' yo'o' nduu' ra. Te ti'vi' tu nanj ta'an' e' Cuarto cha'an' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na xt'o' e' Jesucristo sakuu' ndo'o. Sakan' na kundu'u a.

Tuku ni xaka'nu' Pablo Ndiosi

²⁵ Te na saka'nu' e' Ndiosi, na kuvj taxi' na ndjee' ndo' te kujta ni'j ndo' xiin' na kandixa' ndo' sa nakuita xiin' tu'un va'a, na ka'an ndoso' i nuu' ndo' xa'a' Jesucristo. Te nakuita tu na ka'an ndoso' i jaan' xiin' na ni yoo si'e ni xaa Ndiosi ndee kij' ta'an kua'a jin yivi' xt'an' kivi'. ²⁶ Ndisu vjin ndii, xa ni satuvi Ndiosi na ndixa xa'a' Jesús, na ni yoo si'e jaan', na ni ke'i te ni ka'an tiaku' tu'un a jaan', saq nii' ni ka'an tuni mji' Ndiosi jaan', na yoo ndee ndi'i' ni kivi', te kunj sakuu' ti'vi' ne tuku' na ndixa jaan', te kuvj kunj sakuu' ne yivi' kunj na'a' nja, te kuvj tu kandixa' na'a' nja. ²⁷ Te jin ndaa' Ndiosi na ndichi va jaan' na saka'nu' e' ndee ndi'i' ni kivi' xa'a' na ni xaa Jesucristo. Sakan' na kundu'u a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te ni kana Ndiosí xa'a' a ña kuni mii' a te kunduu' i te tianu' Jesucristo sania'á ichi' a. Ti'vi' yu'u xiin' ñani' e' Sóstenes ² cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nakaya' xa'a' Ndiosí, ne ndiee' ñuu Corinto, ne ndoo nuu' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. Te ni kana a ndo'ó te kunduu' ndo' nditja a xiin' sakuu' ne yivi', ne ndiee' mii' ka jin yivi', ne nakuni ña Jesucristo nduu' xto'q nja ndee' naa nduu' tu a xto'q yoo'. ³ Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'q e' Jesucristo, ndo'ó, te na taxí tu a ña mani' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí

⁴ Saa kivi' taxi' i ña chindani Ndiosí e' xa'a' ndo', te sakan' tu xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó ni xaa Cristo Jesús. ⁵ Kuachí ndii ña jaan' ni xaa sakan', te ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó xiin' ña chuun va ndo' sania'á ndo' tu'un a, te ni taxí tu a ña ndichi va ndo'. ⁶ Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña ni tuxi' va tu'un va'a, ña ni sania'á ndu ndo'ó xa'a' Cristo, nimá ndo'. ⁷ Xa'a' a jaan' na koo' ka ndee' jin ña chuun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e' kuni nuu' ndo'ó ña ndiatu' ndo' kij' xaa' kivi' ña nandiko' xto'q e' Jesucristo. ⁸ Ndiosí tu taxí ndiee' ndo' te kuíta ni'j ndo' nuu' ichi' a ndee' so'q' ndi'i, sakan' te koo' xa'a' ña kivi' sanandiko' a ndo'ó kij' xaa kivi' ña kixin xto'q e' Jesucristo jaan'. ⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, te suvi' a ni kana ndo'ó te jin ndaa' nduu' ndo' xiin' xto'q e' Jesucristo si'e a.

Vā'a nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús

¹⁰ Ñani' ta'an' i, xiin' ndiee' xto'q e' Jesucristo ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nakuita kuento ndo', te nata'vi' ta'an' ndo'. Süu' jaan' ndii kundiee' mani' ndo', te jin kachi kanini ndo', te jin kachi tu ña'a chituni ndo' xa'a'. ¹¹ Ka'an' i sakan' xiin' ndo', ñani' ta'an' i, sakan' ña xini i kuenta xaa' ne vi'e Cloé ña nata'vi' ta'an' ndo'. ¹² Sakan' ña sava' ndo' ka'an ndii, kuenta Pablo nduu' ndo', te sava' tu ndo' ka'an ndii, kuenta Apolos nduu' ndo', te sava' ni tu ndo' ka'an ndii, kuenta Pedro nduu' ndo', te sava' ka tu ndo' ka'an ndii, kuenta Cristo nduu' ndo', kachi ndo'. ¹³ ¿Ñáá xanini ndo'ó ndii, ni nata'vi' Cristo? Uun, ¿ñáá xanini ndo' ndii, Pablo ni xi'j nuu' krusin xa'a' ndo'? Uun, ¿ñáá kuenta Pablo ni chichi ndo'? ¹⁴ Taxi' i ña chindani Ndiosí ña ndee' jin ndo'ó ni sakuchi' i kuenta Jesús. Süu' jaan' ndii Crispo xiin' Gayo kuítí' ni sakuchi' i kuenta Jesús. ¹⁵ Sakan' na kuu' ndee' jin ne yivi' küvi' ka'an ña ni chichi nja kuenta i. ¹⁶ Ni sakuchi' tu i ne vi'e Estéfanos kuenta Jesús. Ndisu' náka'an' i naa' ni sakuchi' i jinga ka ne yivi'. ¹⁷ Kuachí ndii ni tjanu' Cristo yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a, süu' jaan' ndii ni tjanu' a yu'u te ka'an ndoo' i tu'un va'a nuu' ne yivi'. Te süu' xiin' tu'un ndichi ni xaa i ña jaan', sakan' te chindiaa ya'vi' i ña ni xi'j Cristo nuu' krusin.

Cristo nduu' ña ndiee' Ndiosí, te suvi' tu a nduu' ña ndichi a

¹⁸ Sakan' ña tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni xi'j Jesús nuu' krusin xa'a' kuachí e' ndii, ña siki' nduu' a nuu' ne kua'an mii' ndoñu'u' nimá nja.

Ndisu nuu' yoo, ne xa ni kaku nuu' kuachj e' ndii, ña ndje'e' Ndiosí nduu' a. ¹⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Sandoñu'u' i ña xini tuni te yivi' te xini tuni,

te saxioq tu i ña kundani te xini tuni jaan'.

Sakan' kachi a.

²⁰ Xa ni sasana' ndoo' Ndiosí ña xini tuni ña yoo jin yivi' yo'o', naa kuu' te kumi' ña xini tuni jaan', xiin' te sania'a' ña ndichi, xiin' te kani ta'an' kuento xa'a' ña ndichi jaan'. ²¹ Kuachj ndii, xiin' ña xini tuni Ndiosí ni xindoo nimá a ña kōo' kivi' kuni ña nuu' a xiin' ña xini tuni ña yoo jin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni xindoo nimá a ña sakakú a ne inj xini ña sania'a' ndu'u, tee' ndee ña siki' nduu' a nuu' savá ne yivi'. ²² Kuachj ndii, ne ta'an' ndu, ne judío ndii, kuni kuni ña chuun ka'nu' te kuvj kandi'xa' ña. Te ne tuku' ndii, kuni kuni so'o' ña ña ndichi te kuvj kandi'xa' ña. ²³ Ndee saa kanj ndii, xa'a' a ña ni xi'i' Cristo nuu' krusin ka'an ndoso' ndu. Te tu'un yo'o' ndii, sanasaá' va a ne judío, te nuu' ne tuku' ndii, siki' kujti' nduu' a. ²⁴ Ndisu nuu' yoo', ne ni kana Ndiosí nuu' jchi' a ndii, Cristo jaan' nduu' ña ndje'e' a, te nduu' tu a ña ndichi a, kōo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e'. ²⁵ Kuachj ndii, tee' ndee siki' kujti' nduu' tu'un Ndiosí jaan' nuu' ne yivi', ndisu ña ndichi ka' nduu' a te sakan' sakuu' ña xini tuni ña yoo jin yivi' kaa'. Te ña xaa' Ndiosí, te tuu ne yivi' ña kōo' ña ndje'e' a ndii, ndje'e' kua'a' ka a te sakan' ña ndje'e' ña kumi' ne yivi' jin yivi' yo'o'.

²⁶ Chuun xa'a' ndo' ña kij' ni kana Ndiosí ndo'o' nuu' jchi' a ndii, ndia'vi' kujti' ndo' nduu' ne ndichi nuu' ne yivi' jin yivi', te ndia'vi' tu ndo' nduu' ne ndiachuun', uun ne jin kuu' xiin' ne ka'nu'. ²⁷ Sakan' ña ni naqaxin Ndiosí ne naq' kuu' tuu ne yivi' jin yivi' te saka'an' a ne tuu ña ndichi ña. Te ni naqaxin tu a ne nda'vi so'o' tuu ne yivi' jin yivi' te saka'an' a ne tuu ña yoo ndje'e' ña. ²⁸ Te ni naqaxin ni tu Ndiosí ne nda'vi va kuu', xiin' ne küni kotō ne yivi' nuu', xiin' ne kuasa' kuni xachi' tuu ne yivi' jin yivi', sakan' ni xaa a te saka'an' a ne tuu ndii, ne ka'nu' nduu' mji' ña. ²⁹ Sakan' ni xaa Ndiosí te ndee jin ne yivi' kuvj sañuñu' xiin' mji' nuu' a. ³⁰ Mji' Ndiosí ni ndasajin ndo'o' xiin' Cristo Jesús, te xa'a' ña ni xaa a ndii, nduu' e' ne ndichi, te nduu' tu e' ne ndaku nimá nuu' a, te nduu' tu e' nditja a te saa e' ña kuni a, te sakan' tu ni sandoo ndiká a yoo' nuu' kuachj e'. ³¹ Sakan' ni xaa Ndiosí sakan' ña naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an ninu yoo' ka ndii, na ka'an ninu ña xa'a' ña ni xaa xto'o' e' Ndiosí xa'a' ña", kachi a.

2

Ka'an Pablo ña ni xi'i' Cristo nuu' krusin xa'a' kuachj e'

¹ Ñanj ta'an' i, sakan' na kij' ni xa'an ka'an ndoso' i mii' ndiee' ndo' tu'un ña ni natjin i nda'a' Ndiosí ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi', ni ndee ni tiin' tu i ña ndichi. ² Süu' jaan' ndii ni chituni i ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' Jesús kujti' xiin' xa'a' ña ni xi'i' a nuu' krusin xa'a' kuachj e'. ³ Te ni yoo ndje'e' i, te ndee kisi' vi' a yu'u ña yi'vi i kij' ni xika i mii' ndiee' ndo' jaan'. ⁴ Te kij' ni ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo' ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi' ña ndichi ne yivi' jin yivi' yo'o'. Süu' jaan' ndii ña ndje'e' Espiritu Santo ni nia'a' ndo'o' xiin' tu'un ña ni ka'an ndoso' i jaan'. ⁵ Sakan' te kotjin ndiaa ña inj ndo' xini ndo' Jesús jaan' ña ndje'e' Ndiosí, te kotjin ndiaa a ña ndichi ne yivi' jin yivi' yo'o'.

Kumi' e' ña ndichi xaa' Espiritu Santo

⁶ Ndisu ka'an ndu xiin' ña ndichi nuu' ne xa ita' ni'j nuu' ichi' Jesús. Te ndii, ña ndichi ña ka'an ndu jaan' ndii, süu' ña ndichi jin yivi' yo'o' nduu' a, ni ndee süu' ña ndichi ne xini tuni xa'ndia chuun' jin yivi' yo'o' nduu' a. Ne jaan' ndii, xa kua'an ndoñu'u' ña. ⁷ Te ndu'u ndii, sania'á ndu ña ndichi ña ni yoo si'e, ña xini mii' kuñti' Ndiosi ndee kii' tia'an kasa'a a jin yivi', ña ni chituni a xa'a' e' te natijn e' ña ndatun' saa a. ⁸ Te ña ndichi jaan' ndii, ndee jin te xa'ndia chuun' jin yivi' yo'o' ni kundani a. Sakan' ña naa' ni kundani ra a ndii, ka'ni' ra xto'o e', ña ndatun' koo' chukuu', nuu' krusin. ⁹ Te ndii, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii:

Ña'a ña koo' kivi' ni xini nduchi' nuu' ne yivi',
xiin' ña koo' kivi' ni xini so'o ña,
xiin' ña koo' kivi' ni xanini ña nduu' ña ni xava'a Ndiosi xa'a' ne ndani
ña'a'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰ Ndisu ni satuvi Ndiosi sakuu' ña jaan' nuu' e' ni xaá Espiritu Santo, sakan' ña Espiritu Santo jaan' ndii, xini a sakuu' ña yoo' si'e ndee ma'a' nimá Ndiosi. ¹¹ Kuachj ndii ndee jin e' xini saa xanini inga ne yivi', süu' jaan' ndii jin ndaa' mii' ña xiin' nimá kuñti' ña xini yoo nduu' a xanini ña. Sakan' tu ndee jin e' xini yoo nduu' a xanini Ndiosi, süu' jaan' ndii Espiritu Santo kuñti' nduu' ña xini ña xanini a. ¹² Te yoo' ndii, ni natijn e' espiritu ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni natijn e' Espiritu ña kuaxi nda'a' Ndiosi te kuvj kundani e' sakuu' ña ni samanij a yoo'. ¹³ Te sania'á ndu xa'a' ña jaan' xiin' tu'un ña sania'á Espiritu Ndiosi ndu'u, te süu' sania'á ndu a xiin' ña xini tuni mii' ndu. Süu' jaan' ndii xiin' tu'un ña natiin' ndu nuu' Espiritu Santo sania'á ndu xa'a' ña ka'an xa'a' Ndiosi. ¹⁴ Ndisu ne yivi', ne koo' Espiritu Santo naa nimá ndii, kuvj natijn ña ña sania'á Espiritu Santo jaan', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, siki kuñti' nduu' a, te ni ndee kuvj tu kundani ña a. Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá kuñti' kuvj kundani ña jaan'. ¹⁵ Sakan' ña ne naa Espiritu Santo nimá ndii, kuvj nakuni ña sakuu' ña'a, ndisu ne jaan' ndii, ndee jin ne yivi' kuvj nakuni ña'a'. ¹⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka'an a ndii: "Koo' xini ña xanini xto'o e' Ndiosi, te koo' tu kuvj sania'á ña'a'", sakan' yoso' a. Ndisu kundani yoo' ña jaan' sakan' ña xanini e' saa xanini Cristo.

3

Xachuun' inga' Pablo xiin' Apolos nuu' Jesús

¹ Ñani ta'an' i, ni kuvj ka'an i xiin' ndo' ndee naa xaa' i xiin' ne xa xaa' ña kuni Espiritu Santo. Süu' jaan' ndii ni ka'an i xiin' ndo' ndee naa ne xaa' ña ka'an nimá mii', uun ndee naa ne kuañu'u nuu' ichi' Cristo. ² Ni sania'á i ndo'o ña xaku vixi kuñti' ndee naa xaa' e' xiin' ne kuañu'u ne chichin', ña sako'o e' ña lechin kuñti', te taxj e' kaxj ña ña xaxi' naa ña xaxi' yoo' ne xixa. Sakan' ni xaá i sakan' ña ndo'o ndii, ni kuvj natijn ndo' ña ndichi xa'a' Ndiosi, te tia'an kuvj natijn ndo' a ndee vitin. ³ Sakan' ña kusaa' xaa' ka ndo' ña ka'an nimá mii' ndo', naa kuu' ña kuiñu ndo', xiin' ña kani' ta'an' ka ndo' kuento, xiin' ña nata'vi' ta'an' ndo'. Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña kusaa' nduu' ka ndo' ne xaa' ña ka'an nimá mii' kuñti' ndo' ndee naa ne yivi' ne xini yoo Ndiosi. ⁴ Sakan' suu, kii' ka'an sava ndo' ndii: "Yu'u ndii, kuenta Pablo nduu' i", kachi ndo'. Te sava tuku ndo' ka'an ndii: "Yu'u ndii, kuenta Apolos nduu' i", kachi ndo'. Te kii' xaa' ndo'

sakan' ndii, *jin* kachi xaa' ndo' te sakan' xaa' ne xaa' ña ka'an nimá mji kujiti'.

⁵ ¿Yoo nduu' Pablo, xanini ndo'ó, uun yoo nduu' Apolos, xanini tu ndo'? Ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí kujiti' nduu' ndu, te xiin' ña sania'á ndu *jin* ndo' xini ndo' Jesús. Ndisu *jin* ndu ni xaa ña ni ka'an chuun' xto'ó e' Ndiosí xiin' kujiti' ndu. ⁶ Yu'u ni chi'i' tu'un a nimá ndo', te Apolos ni kosó a, ndisu mji' Ndiosí ni sakuu' nu' a. ⁷ Xa'a' a jaan' na süu' te ka' nu' ka nduu' te chi'i', te ni ndee te kosó. Süu' jaan' ndii mji' Ndiosí nduu' ña ka' nu' ka, sakan' ña süvi a sakuu' nu' ña'a'. ⁸ Sakan' ña te chi'i' xiin' te kosó ndii, *jin* kachi te nduu' ra, tee' ndee xakoo xakoo ya'vi ra xa'a' chuun' ña ni xaa *jin* ra. ⁹ Sakan' ña ndu'u ndii, te xaa' chuun' nuu' Ndiosí kujiti' nduu' ndu, te ndo'ó nduu' ndee naa ñu'u' mii' xachuun' a, te nduu' tu ndo' ndee naa vi'e a ña xa'a a.

¹⁰ Te xa'a' a ña ndanji mji' Ndiosí yu'u ndii, ni taxí a kumi' i ña chuun, te nduu' i ndee naa te xa'a vi'e. Xa'a' a jaan' na sakania' i xa'a' vi'e, te tuku te yivi' sakaa' vi'e jaan'. Ndisu kuni a ña koto va'a te sakaa' vi'e jaan' saa sakaa' ra a. ¹¹ Sakan' ña ndee *jin* ne yivi' küvi sakania' xa'a' inga vi'e mii' xa *jin* ña jaan'. Te xa'a' vi'e ña xa *jin* jaan' ndii, Jesucristo nduu' a. ¹² Kuachí ndii, xa'a' vi'e jaan' ndii, küvi sakaa' e' xiin' oro, uun xiin' plata, uun xiin' yuu' ndatun', uun xiin' itun', uun xiin' itja, uun xiin' ñuu' nda'a' tun' koko. ¹³ Ndisu *jin* chuun' ña ni xaa *jin* e' natuvi kij' koto ku'a a ña'a' Ndiosí kivi' so'o' ndi'i'. Sakan' ña xiin' ñu'u' koto ku'a a *jin* ña jaan' naa' chuun' va'a nduu' a, uun naa' süvi a. ¹⁴ Naa' koo' a ni ndo'o' vi'e ña ni sakaa' yoo ka ndii, natün nja ña va'a ña taxí Ndiosí nda'a' nja. ¹⁵ Ndisu naa' koo' a ndii, ndoñu'u' xachi' chuun' ña ni xaa nja. Tee' ndee kaku mji' nja ndii, kundó'o nja ndee naa ne xka'ndia nuu' ñu'u'.

¹⁶ ¿Ñáá xini ndo' ña yukun' Ndiosí nduu' ndo', te naá Espíritu Santo nimá ndo'? ¹⁷ Sakan' ña naa' xika' yoo ka sandoñu'u' nja yukun' Ndiosí jaan' ndii, sandoñu'u' tu Ndiosí mji' ne jaan'. Kuachí ndii, yukun' jaan' ndii, ña sü'un nduu' a, te xa mji' ndo'ó nduu' yukun' jaan'.

¹⁸ Küni' xa'an' xiin' mii' mji' ndee *jin* ndo'. Naa' xanini sava ndo'ó ña ndichi ndo' xiin' ña xini tuni *jin* yivi' yo'o' ndii, kü ndo' ndee naa ne xini tuni xiin' ña ndichi jaan', sakan' te küvi kunduu' ndo' ne xini tuni xna'a nuu' ña ndichi Ndiosí. ¹⁹ Kuachí ndii, ña ndichi ña nduu' kuenta *jin* yivi' yo'o' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a nuu' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Nakasi Ndiosí ne ndichi nuu' ña xini tuni saka mji' nja." ²⁰ Te ka'an tu a ndii: "Xini xto'ó e' Ndiosí ña ña xanini ne ndichi ndii, ña küu' kaxi' nduu' a", kachi a. ²¹ Xa'a' a jaan' na va'a küñu'u' ndo' xa'a' ña ndikún ndo' *jin* te yivi' *jin* yivi' yo'o'. Sakan' ña sakuu' ña'a' nduu' kuenta mji' ndo', ²² naa kuu' yu'u, te nduu' Pablo, xiin' te nduu' Apolos, xiin' te nduu' Pedro, xiin' *jin* yivi' yo'o', xiin' kivi' ñuu, xiin' ña xi'i, xiin' ña xka'ndiá vitin, xiin' ña xka'ndia nuu' ku'un e' ndii, sakuu' ña jaan' nduu' kuenta mji' ndo'. ²³ Te ndo'ó nduu' kuenta Cristo, te Cristo jaan' nduu' kuenta Ndiosí.

4

Ka'an Pablo xa'a' ña xaa' ra tein ne nakaya xa'a' Jesús

¹ Xa'a' a jaan' na kuni a ña kundanj ndo' ña ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Cristo kujiti' nduu' ndu, te ni sakuiso' chuun' a ndu te sania'á ndu ña xini mji' kujiti' Ndiosí. ² Te yoo ka ni tiso chuun', te saa nja *jin* chuun' ndii,

kuní a ña nia'a nja ña ne xachuun' ndaku nduu' nja. ³ Yu'u ndii, ndi'ni xachi' i naa' natava' ndo'ó kuenta kuu' i, uun naa' natava' te yivi' kuenta kuu' i mii' xa'nú ra kuachj. Nde'e mji' ndii, natava' i kuenta ña kuu' mii' i. ⁴ Ndisu tee' ndee xini kaxi' i ña naa' va'a nimá i ndii, süu' xa'a' a jaan' na nduu' i te ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí. Kuachj kuu' xto'ó e' Jesús nduu' ña sana'má yu'u. ⁵ Xa'a' a jaan' na natava' ndo' kuenta kuu' ndee jin ne yivi' ña kuní ka xaa kivi' so'ó ndi'i, süu' jaan' ndii ndiatu' ndo' ndee nandjiko' xto'ó e' Jesús. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña sanatuví sakuu' ña xaa' si'e e' xiin' sakuu' ña xanini nimá e', te natjin i'in e' ña tiin' ka'nu' saa xatan' natjin e' nda'a' Ndiosí.

⁶ Nanj ta'an' i, ni ka'an' i xa'a' ña xaa' Apolos xiin' ña xaa' mji' i xa'a' ña va'a mji' ndo'. Sakan' te kunj ndo' saa xaa' ndu, te ña jaan' kundikun ndo' saa ndo', te saa kuji' ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' te ndee jin ndo' sãnu'u' xiin' mji' mii' ña xtanj ka ndo' saa xaa' jin ra te sakan' inga ra. ⁷ Kuachj ndii, zyoo nduu' ndo'ó, tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' te jaan'? Te, zyoo nduu' ña kumi' ndo' ni taxi' Ndiosí nda'a' ndo'? Sakuu' a ni taxi a jaan'. Naa' suvi a ni taxi a ndii, indichun na xãnu'u' xiin' mji' ndo' ndee naa' ni kji'ndo' a xiin' ña ndee' mji' ndo'?

⁸ Xanini ndo' ña kô'o a kuní xachi' ka nuu' ndo', te xa vika' va ndo', te xa nduu' tu ndo' ndee naa ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuãsa' ka kuní ndu nuu' ndo'. Va'a ya'a naa' sakan', te nduu' xna'a ndo' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuvi ka'ndia chuun' na ndu'u xiin' ndo'. ⁹ Kuachj ndii tuu yu'u ndii, ndu'u, te tianu' Jesús sania'á ichi' a ndii, ni xata yukun Ndiosí ndu ndee so'ó ndi'i ndee naa te xa ni xaa ndei' ña kuvi ra. Sakan' ña xa ni nanduu' ndu ndee naa ña sji' jin yivi' yo'o nuu' ángele xiin' nuu' ne yivi'. ¹⁰ Te xa'a' a ña saxinú ndu ña kuní Cristo na nduu' ndu ndee naa te kuu' kaxi' nuu' ne yivi', ndisu ndo'ó ndii, ne kuu' kaxi' va nduu' ndo' ni xaa' Cristo, kachi mji' ndo'. Ndu'u ndii, kô'o' ndjee' ndu, ndisu ndo'ó ndii, ndjee' va ndo' nuu' mji' ndo'. Ndo'ó ndii, xito' ka'nu' ne yivi' ndo'ó, ndisu ndu'u ndii, ndasi' nja ndu. ¹¹ Nde'e kivi' vjtin ndii, xi'i va ndu soko, te ichi tu ndu tikui, te kuní tu toto ndu, te mji' tu kuu' ne yivi' xiin' ndu, te kô'o' tu vi'e mii' ndiee' ndu. ¹² Te xavi xava'a ndu xachuun' ndu te tiaku ndu, te kij' kanja'a ne yivi' xiin' ndu ndii, ka'an ndu xiin' Ndiosí ña sãnu'u' ña'a' a, te kij' mji' kuu' nja xiin' ndu ndii, kundieni ndu xa'a' nja. ¹³ Te kij' kanja'a nja xiin' ndu ndii, ka'an va'a ndu xiin' nja. Te ndee vjtin ndii, xaa' nja xiin' ndu ndee naa xaa' e' xiin' mji'in' ña yoo jin yivi' kuji', uun ndee na xaa' e' xiin' ña xa ni ndoo ndoso'.

¹⁴ Süu' ke'i i ña yo'ó te saka'an' i ndo'ó, süu' jaan' ndii ke'i e te chituni i ndo'ó ndee naa si'e mji' i, sakan' ña ndan' va i ndo'ó. ¹⁵ Sakan' na tee' ndee kumi' ndo' uxj mii' te sania'á ndo'ó ichi' Cristo, ndisu yuva' ndo' ndii, jin ndaa' kuji' kuu' ra. Te yu'u nduu' yuva' ndo' jaan', sakan' ña suvi i ni ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo', te ni natjin ndo' a. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña kundikun ndo' ña xaa' i. ¹⁷ Xa'a' a jaan' tu na ni ti'vi i Timoteo nuu' ndo', te nduu' ndee naa si'e i, te ndan' va i, te te yo'ó' ndii, xika' ndaku va ra ichi' xto'ó e' Jesús. Te yo'ó' sanaka'an' ndo'ó saa xika' yu'u nuu' ichi' Cristo xiin' saa sania'á i ne nakaya' xa'a' Jesús mii' ka kua'an i. ¹⁸ Ndisu sava' ndo' ndii, xa ni kuñu'u' va ndo', te tuu ndo' ña ndee naa kô'o' kivi' ku'un ka i mii' ndiee' ndo'. ¹⁹ Ndisu naa' ni taxi xto'ó e' ndii, ku'un achj i mii' ndiee' ndo', te kunj i naa' ndixa kumi' xna'a te ñu'u' jaan' ña ndjee' Ndiosí, uun xanu'u' tu'un nda'vi so'ó kuji' ka'an ra. ²⁰ Kuachj ndii, kij' xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' tu'un nda'vi so'ó kuji' ka'an e', süu' jaan' ndii nia'á e' ña kumi' e' ña ndjee' a.

21 ¿Saa kuní ndo' xaa j mii' ndiee' ndo'? ¿Ñáá kuní ndo' ña xaa j xiin' jín nduku te kutun' j ndo'ó, uun ñáá kuní ndo' ña xaa maso j xiin' ña ndani va j ndo'ó?

5

Ka'an chuun' Pablo ña xta'ni' ña tejn ña te xaa' kuachj xiin' sj'i' nda'vi ra

1 Xini j kuento ña yoo jín te yivi', te kumi' musa tejn ndo', te ña jaan' ndii, ndee ne tuku' xaa' a, sakan' ña te jaan' ndii, sj'i' nda'vi ra ndiaka' ra. 2 Te ndo'ó ndii, kusaa' xañuñu' ka ndo' tee' ndee xaa' te jaan' sakan'. Naa' va'a jín yivi' ndii, kusuchi' jín ndo' xa'a' ña jaan', te xta'ni' ndo' te xaa' ña kijn jaan' tejn ndo'. 3 Te yu'u ndii, tee' ndee koo' j yoo tejn ndo' ndii, kanjín ndo' ndee naa ndu'u' j xiin' ndo'. Tee' ndee xika' ndu'u' j ndii, xa nj katun' j te xaa' ña kijn jaan'. 4 Te kij' nakaya' ndo' xa'a' xto'o e' Jesucristo xiin' ña ndjee' a ndii, koo' tu nimá yu'u xiin' ndo', te xiin' ña ndjee' xto'o e' Jesucristo 5 sanakua'a ndo' te xaa' ña kijn jaan' nda'a' ña ndiva'a, te sakan' ndoñu'u' xachi' ña ndioo' jín ñu'u' nde'j ra, te kaku nimá ra kij' nandjiko' xto'o e' Jesucristo.

6 Te ndo'ó ndii, va'a ña kusaa' xañuñu' ka ndo'. ¿Ñáá xini' ndo' ña sie kujj' yuchi' levadura te saki'vi pachj a sakuu' jxan' xita' va'a? 7 Xa'a' a jaan' na kujjoo' ndo' nuu' kuachj naa ña nj xaa' te yivi' jaan', ña nduu' ndee naa yuchi' levadura yata', ña saki'vi pachj xita' va'a te sätivi' a ndo'ó. Te sakan' kunduu' ndo' ndee naa jxan' xaa' ña koo' yuchi' jaan' saká xiin'. Te mji' ndo'ó nduu' ndee naa xita' va'a jaan', ña xi xixi' e' kij' nasukú vjko' pascua. Sakan' ña Cristo nduu' ndee naa mbee' sie, ti' xa'ñj' ne yivi' vjko' pascua jaan', te nj nasoko' xiin' mii' mji' a xa'a' kuachj e'. 8 Sakan' na kuu' kuní a ña saka'nu' e' vjko' pascua jaan' kuenta Jesús xiin' ña ndoo' nimá e' xiin' ña ndjxa, te kunduu' a ndee naa xita' va'a ti'e' ña koo' yuchi' levadura yata' jaan' saká xiin'. Sakan' ña yuchi' jaan' ndii, nduu' a ndee naa kuachj xiin' ndee naa ña ña'a.

9 Xa nj ka'an j xiin' ndo' xiin' inga tutu' ña nj ti'vi' nuu' j ña kundjaka' ta'an' ndo' xiin' ne kumi' musa. 10 Ndisu süu' xiin' ña nj ka'an j jaan' kuni kachj j ña kujjoo' xachi' ndo' nuu' ne yivi', ne nduu' kuenta jín yivi', naa kuu' ne kumi' musa, xiin' ne ndioo' jín va xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ne kui'na', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka. Sakan' ña naa' kujjoo' xachi' ndo' nuu' ne jaan' ndii, kunj a ña kjee xachi' ndo' nuu' ñu'u' jín yivi' yo'o'. 11 Ña nj kunj yu'u' ka'an j ndii, ña kundjaka' ta'an' ka ndo' xiin' ne ka'an ña ndikún ña ichi' Jesús, ndisu kumi' ña musa ña, te nduu' tu ña ne ndioo' jín va xa'a' ña'a inga ne yivi', te xaka'nu' tu ña ndiosí saka, te tiin' kuachj nianí tu ña ne yivi', te nduu' tu ña ne xinj, te kui'na' tu ña. Te xiin' ne jaan' ndii, nj ndee kuxj inga' ndo'. 12 Kuachj ndii koo' ndee jín xa'a' ña sana'má yu'u' ne nduu' kuenta jín yivi'. Ndisu ndo'ó nduu' ne kuní a sana'má ne nduu' kuenta Jesús xiin' ndo'. 13 Sakan' ña mji' Ndiosí sana'má ne nduu' kuenta jín yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na xta'ni' ndo' te xaa' ña kijnj, te ndiaka' sj'i' nda'vi jaan' tejn ndo'.

6

Nakoq ndo' ña manj' xiin' ta'an' ndo' tejn mji' ndo' kij' yoo tu'un kui'e

1 Kij' yoo jín ndo' tu'un kui'e xiin' jín ne xika' ichi' Jesús xiin' e' ndii, va'a xaa' ndo' naa' ku'un ndo' nuu' te ndiso' chuun' vj'e kuachj, te tjin

kuach̄i ta'an' ndo', süu' jaan' ndii kuní a ña ku'un ndo' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', te ka'an ndo' ña jaan' xiin' ra. ² Kuach̄i ndii, yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, nduu' ne sana'má ne yivi' j̄in yivi' kivi' so'o' ndi'i'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndichun na k̄uvi' ka'nu ndo' kuach̄i kuali' kuso'o' jaan'? ³ ¿Ñáá xini ndo' ña yoo' sana'má ndee angele nuu' ku'un e'? Naa' sakan' nduu' a ndii, kuv̄i ka' vi' ka'nu ndo' kuach̄i ña yoo' j̄in yivi' yo'o'. ⁴ Xa'a' a jaan' na k̄i' yoo ndo' tu'un kui'e tejn ndo' ndii, k̄o'o' ndee j̄in xa'a' ña ku'un ka'an kuach̄i ndo' xa'a' ta'an' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' v̄i'e kuach̄i, te nduu' kuenta Jesús. ⁵ Ka'an̄ i ña yo'o' xiin' ndo', sakan' te k̄uka'an nuu' ndo'. ¿Saa' ka' v̄i' tu' k̄o'o' ndee j̄in ne kuv̄i ka'nu kuach̄i xa'a' tu'un kui'e ña yoo tejn m̄i' ndo' jaan'? ⁶ Sakan' ña süu' kunta'an' m̄i' ku'iti' ndo', süu' jaan' ndii ndee nuu' te xa'ndia chuun' v̄i'e kuach̄i, te nduu' kuenta Jesús, kua'an ndo' kunta'an' ndo'.

⁷ Sakan' na kuui', xa'a' a ña kunta'an' ndo' jaan' ku'iti' ndii, nia'á ndo' ña ita' n̄i' ndo' nuu' j̄chi' Jesús. Ndee va'a' ka' naa' kund̄jeni ndo' ña saa' ka' kuv̄i ne yivi' xiin' ndo', te va'a' ka' naa' kund̄jeni tu' ndo' k̄i' xaku'na' ña ña'a' ndo'. ⁸ Ndisu' ndo'ó nduu' ne saa' ka' nuu' xiin' ne yivi' ndee ne ta'an' ndo', ne nakayá xiin' ndo' xa'a' Jesús, te xaku'na' tu' ndo' ña'a' n̄a.

⁹ Saa' ka' v̄i' tu' tüvi' nuu' ndo' ña ne xaa' ña n̄a'a' ndii, k̄undu'u n̄a kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí. K̄un̄i xa'an' xiin' m̄i' m̄i' ndo', sakan' ña ne xaa' ña xiin' ndii, k̄und̄je'e n̄a j̄kan', te sakan' tu' ne xaka'nu' ndiosí saka, te sakan' n̄i' tu' ne kumi' musa, te sakan' n̄i' tu' te yivi', te sananduu' xiin' m̄i' ña'a', te sakan' tu' te yivi', te kix̄in xiin' j̄nga te yivi', ¹⁰ te n̄i' ndee ne kui'na', te n̄i' ndee ne ndioo' in̄i' va' xa'a' ña'a' j̄nga ne yivi', te n̄i' ndee ne nduu' ne xini, te n̄i' ndee ne tiin kuach̄i nianí, te n̄i' ndee ne xini xa'an' ne yivi', te na'in' n̄a xu'un' ne jaan' ndii, ndee j̄in ne jaan' k̄und̄je'e m̄i' xa'ndia chuun' Ndiosí jaan'. ¹¹ Te sakan' n̄i' xaa' sava' ndo'ó nuu' n̄i' k̄ix̄in. Ndisu' v̄it̄in ndii, xa' n̄i' ndasandoo' Ndiosí ndo'ó nuu' kuach̄i ndo', te xa' n̄i' ndasanduu' tu' a ndo'ó ndi't̄a m̄i' a, te nduu' ndo' ne n̄i' xandaku' a nimá nuu' a xiin' ña nd̄je'e' xt̄o'o' e' Jesucristo, te sakan' tu' xiin' ña nd̄je'e' Espiritu Ndiosí.

Kux̄iɔo' e' nuu' ña xiin'

¹² "Sakuu' nuu' a kuv̄i saa' j̄", kachi ne yivi', ndisu' süu' sakuu' a nduu' ña ch̄indiee' yoo'. "Sakuu' nuu' a kuv̄i saa' j̄", kachi n̄a, ndisu' va'a' tax̄i e' ña v̄iko' ni'i' ndee j̄in ña jaan' yoo'. ¹³ Te sakan' tu' ka'an̄ sava' n̄a ndii: "Ña xax̄i' e' ndii, ña kuní t̄ix̄in e' nduu' a, te t̄ix̄in e' ndii, ña kuní ña xax̄i' nduu' a", kachi n̄a. Nd̄ix̄a ka'an̄ n̄a, ndisu' sand̄oñu'u' Ndiosí uv̄j' saa' ña jaan'. Te ndii, ñu'u' nde'j̄ e' ndii, süu' n̄i' xa'a' ña'a' xt̄o'o' e' Ndiosí te saa' e' ña xiin' xiin' a. Süu' jaan' ndii n̄i' xa'a' ña'a' a xa'a' m̄i' a, te süv̄i' tu' a nduu' xt̄o'o' ñu'u' nde'j̄ e' jaan'. ¹⁴ Saa' n̄i' n̄i' san̄atiaku Ndiosí xt̄o'o' e' Jesús ndii, n̄i' sakan' tu' san̄atiaku a yoo' xiin' ña nd̄je'e' a. ¹⁵ Saa' ka' v̄i' tu' x̄ini ndo' ña kuenta Cristo nduu' ñu'u' nde'j̄ e'. ¿Ñáá xanini ndo' ña kuv̄i sand̄uuj̄in e' ñu'u' nde'j̄ e', ña nduu' kuenta Cristo, xiin' ñu'u' nde'j̄ j̄in ña'a' ña' xiin'? V̄a'a' xachi' sakan' ran'. ¹⁶ Saa' ka' v̄i' tu' x̄ini ndo' ña te sand̄uuj̄in ñu'u' nde'j̄ ra xiin' ñu'u' nde'j̄ j̄in ña'a' ña' xiin' ndii, j̄in ndaa' nanduu' ra xiin' ña'a' jaan', naa' yoso' a nuu' t̄utu' Ndiosí m̄i' ka'an̄ a ndii: "J̄in ndaa' ñu'u' nde'j̄ nanduu' uv̄j' saa' n̄a." Sakan' yoso' a. ¹⁷ Ndisu' ne sand̄uuj̄in xiin' m̄i' xiin' xt̄o'o' e' Jesús ndii, j̄in ndaa' nanduu' nimá n̄a xiin' a.

¹⁸ Sakan' na kuui' k̄un̄u' ndo' nuu' ña xiin', kuach̄i ndii, ndee ka' t̄uku' nuu' kuach̄i ña xaa' ne yivi' ndii, süu' xiin' ñu'u' nde'j̄ n̄a xaa' n̄a a. Ndisu' ne

xaa' ña kɪnɪ jaan' ndii, xiin' ñu'u' nde'j nja xaa' nja a. ¹⁹ Saa ka vi' tu xini ndo' ña ñu'u' nde'j ndo' jaan' ndii, nduu' a ndee naa yukun' Espiritu Santo ña ni taxɪ Ndiosɪ nuu' ndo', te naa a nimá ndo'. Te süu' ña'a mji' ndo' nduu' ñu'u' nde'j ndo' jaan', ²⁰ kuachɪ ndii ya'vi va ni cha'vi Ndiosɪ xa'a ndo'. Sakan' na kuni a ña saka'nu' ña'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'j ndo' xiin' nimá ndo', sakan' ña ña'a mji' a nduu' ña jaan'.

7

Ka'an Pablo saa kuni a kundiee ne yivi' kij' tunda'a' nja

¹ Te vitɪn kuni nakujin j ña ni ndatu'un' ndo' yu'u nuu' tutu, ña ni ti'vi' ndo' nuu' j, ña ka'an naa' va'a ña kusun te yivi' xiin' ña'a'. ² Ndisu xa'a' a ña iyɔ va koyɔ e' nuu' ña xiin' ndii, tuu yu'u ña va'a ka ña j'in te yivi' ndii, koɔ ña' si'i' ra, te j'in ña'a' ndii, koɔ j'i' a. ³ Te j'i' ña'a' ndii, kuni a ña saxinú ra ña kusun ra xiin' ña' si'i' ra, te sakan' tu ña' si'i' j'in te yivi' ndii, kuni a ña saxinú a ña kusun a' xiin' j'i' a'. ⁴ Ña'a' ndii, süu' ña'a mji' a' nduu' ñu'u' nde'j a', süu' jaan' ndii ña'a j'i' a' nduu' a. Te sakan' tu te yivi' ndii, süu' ña'a mji' ra nduu' ñu'u' nde'j ra, süu' jaan' ndii ña'a ña' si'i' ra nduu' a. ⁵ Xa'a' a jaan' na ka'an yu'u' ndo' ña kusun xiin' ta'an' ndo'. Ndisu naa' ni ndoo ndo' kuento ña koɔ j'i' ndo' j'in xa'a' te ka'an ndo' xiin' Ndiosɪ ndii, va'a sakan'. Te kij' ndi'j ña jaan' ndii, kuni a ña kusun xiin' ta'an' ni tukuu' ndo', saa' j'in kij' te samaña ña ndiva'a ndo'ó, te koyɔ ndo' nuu' kuachɪ xa'a' a ña kundieni ndo'.

⁶ Sakuu' ña yo'ɔ' ka'an j xiin' ndo' saa tuu mji' yu'u, ndisu süu' j'in ña ka'an chuun' j nuu' ndo' nduu' a. ⁷ Tuu yu'u ndii, va'a ka naa' ndoo j'in ndaa' sakuu' ne yivi' ndee naa yu'u, ndisu j'in ne yivi' ndii, ni taxɪ Ndiosɪ ña siin' kaka nja j'in yivi'. Sava nja ni taxɪ a ña ndoo mji' nja saa yoo nja, te sava tuku nja ni taxɪ a ña tunda'a' nja.

⁸ Sakan' na kuni' ka'an j xiin' ne ndiee' j'in ndaa', xiin' ne kuaan' ña va'a ka ndoo mji' nja kundiee nja saa yoo nja ndee naa yu'u. ⁹ Ndisu naa' kundieni nja ña koɔ j'i' nja nuu' ña kuni kusun xiin' ta'an' nja ndii, ndee chaa' ka na tunda'a' nja te sakan' ña ndiee' va ndo'o' nja xa'a' ña kuni kusun xiin' ta'an' nja.

¹⁰ Ne xa ni tunda'a' ndii, ña yo'ɔ' ka'an chuun' j nuu' nja, ndisu süu' ña ka'an chuun' mji' j nduu' a, süu' jaan' ndii, ña ka'an chuun' xto'ɔ e' nduu' a. Ña ña'a' ndii, kuni a ña ñakoo a j'i' a'. ¹¹ Te naa' xa ni nata'vi' ta'an' j'in ña'a' xiin' j'i' a' ndii, na tunda'a' ka a', uun na ñakoo nja ña manj' xiin' ta'an' nja. Te sakan' tu tiaa ndii, na nata'vi' ta'an' ra xiin' ña si'i' ra.

¹² Te ña kuni j ka'an j xiin' sakuu' inga ndo' vitɪn ndii, süu' ña ni ka'an chuun' xto'ɔ e' Jesús nduu' ka a. Naa' yoo j'in te ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún ña' si'i' ra ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá a' ña kundu'u' a' xiin' ra ndii, na nata'vi' ta'an' ra xiin' a'. ¹³ Te naa' yoo j'in ña'a', ña' ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún j'i' a' ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá ra ña kundu'u' ra xiin' a' ndii, na nata'vi' ta'an' a' xiin' ra'. ¹⁴ Sakan' ña j'in te yivi', te ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' ra nditja Ndiosɪ nuu' a xa'a' a ña ndikún ña' si'i' ra ichi' Jesús. Te j'in kachi tu j'in ña'a' ña' ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' a' nditja Ndiosɪ nuu' a xa'a' ña ndikún j'i' a' ichi' Jesús. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, süu' ne ndoo nduu' si'e nja nuu' Ndiosɪ. Ndisu nditja Ndiosɪ nduu' tu si'e nja jaan' vitɪn. ¹⁵ Ndisu naa' kuni nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús jaan' ndii, na saa nja a. Sakan' ña ne ndikún ichi' Jesús ndii, kuasa' kande'i' ña kundjaka ta'an' ka nja xiin' ne jaan'. Sakan' ña Ndiosɪ ndii, kuni a ña kundiee manj' e'. ¹⁶ Ndo'ó, ña'a', xini ndo' naa'

kuein kuvj sakuḅndikún ndo' jì' ndo' ichi' Jesús. Tẹ ndo'ó, tẹ yivi', xini tú ndo'ó naa' kuein kuvj sakuḅndikún ndo' ña' si'i' ndo' ichi' Jesús.

¹⁷ I'jin ndo' kuni a kaḅa saḅ ni ka'an tuni xto'o e' xiin' ndo' kij' ni kana a ndo'ó tẹ kaḅa ndo' ichi' a. Ña kaa' nduu' ña sania'á j sakuu' xaan' mii' nakaya ne yivi' xa'a' Jesús. ¹⁸ Naa' xa' yoo tuni j'in sava' ndo'ó kij' ni kana Ndiosí ndo'ó tẹ kaḅa ndo' ichi' Jesús ndii, na ndoo' mji' a j'in' ndo', tẹ naa' sava' ndo' nī yoo a j'in' ndii, kása'a' ndo' a j'in' ndo'. ¹⁹ Kuḅa' chindiee' a ña kasa'a' e' tuni j'in' e', uun naa' kása'a' e' j'in' e'. Ña ka'nu' ka' nduu' a ña saxinu' e' ña ka'an chuun' Ndiosí xiin' e'. ²⁰ Sakan' na kuui' na kaḅa j'in' e' saa' yoo e' kij' ni kana Ndiosí yoo tẹ kaḅa e' ichi' a. ²¹ Naa' ni xiko' ni'i' j'in' xto'o' ndo'ó kij' ni kana Ndiosí ndo'ó nuu' xto'o' ichi' a ndii, kündi'ni' ndo' xa'a' ña jaan'. Ndisu' naa' kuvj ndoo' ndika' ndo' nuu' xto'o' jaan' ndii, saa' ndo' a. ²² Kuḅchi' ndii, naa' ni xiko' ni'i' ña'a' j'in' xto'o' kij' ni kana ña'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, ni sandoó ndika' ña'a' a tẹ kundu'ni' ña kuenta a, ndisu' ne ni xika' ndika' kij' ni kana ña'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, ne xika' nuu' nuu' Cristo ni' nandu'ni' ña. ²³ Sakan' ña kij' ni sandoó ndika' Ndiosí yoo' ña ni xi'j Cristo xa'a' e' ndii, kua'a' va' ni cha'vi' a. Xa'a' a jaan' na kuni a ña taxi' ndo' viko' ni'i' ndee' j'in' ne yivi' ndo'ó. ²⁴ Sakan' na kuui', ñan' ta'an' j, na kaḅa nuu' j'in' ndo' nuu' Ndiosí saḅ ni yoo' ndo' kij' ni kana a ndo'ó tẹ kaḅa ndo' ichi' a.

²⁵ Tẹ xa'a' ne tia'an' tunda'a' ndii, kōo' ndee' j'in' ña ka'an' chuun' xto'o' e' taxi' j, ndisu' kuvj taxi' j ña tuu' mji' j, tẹ kuvj j'in' ndo' kuni' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni kuvita' j'in' Ndiosí xa'a' j. ²⁶ Tuu' yu'u' ndii, va'a' ka' na kaḅa j'in' e' saa' yoo' e' kij' ni kana Ndiosí yoo' tẹ kaḅa e' ichi' a xa'a' a ña ni kuvj tundo'o' kaa' j'in' yivi' ña ndiee' e' v'it'in. ²⁷ Naa' yoo' ña si'i' ndo' ndii, nāta'vi' ta'an' ndo' xiin' a', tẹ naa' kōo' a' ndii, ndūku' ña'a' ndo'. ²⁸ Naa' tunda'a' ndo' ndii, kuḅa' xaa' ndo' kuḅchi', tẹ naa' j'in' ña'a' ndu'u' sie tunda'a' ndii, kuḅa' tū xaa' ña' jaan' kuḅchi', ndisu' ne tunda'a' jaan' ndii, koo' tundo'o' nuu' ña j'in' yivi' yo'o', tẹ yu'u' ndii, kuni' j ña kundo'o' ña ña jaan'.

²⁹ Ñan' ta'an' j, ña yo'o' nduu' ña kuni ka'an' j xiin' ndo'. Xa' kua'an' ndi'i' kivi', xa'a' a jaan' na ne xa' ni tunda'a' ndii, kuni' a ña kundi'ee' ña ndee' naa' ne tia'an' tunda'a' nduu' ña, ³⁰ tẹ ne xaku' ndii, kuni' a ña kuvj ña ndee' naa' ne kuḅa' xaku', tẹ ne va'a' kuni' ndii, kuni' a ña ndee' naa' kuḅa' va'a' tū kuni' ña, tẹ ne sata' ña'a' ndii, ndee' naa' kōo' xachi' a kumi' ña, ³¹ tẹ ne sasana' xiin' mii' xiin' ña'a' ña yoo' j'in' yivi' yo'o' ndii, kuvj ña ndee' naa' kuḅa' sasana' xiin' mii' xachi' ña nuu' a. Sakan' ña, ña yoo' j'in' yivi' v'it'in' ndii, xa' kuyatin' ndo'ni'u' a.

³² Ka'an' nimá yu'u' ña kündi'ni' ndo' xa'a' ndee' j'in' ña'a', sakan' ña tẹ ndu'u' j'in' ndaa' ndii, xa'a' xto'o' e' kuji' ndi'ni' ra' xiin' xa'a' saḅ saḅ ra' tẹ kusij' j'in' a saḅ ra'. ³³ Ndisu' tẹ xa' ni tunda'a' ndii, ndi'ni' ra' xa'a' ña'a' ña yoo' j'in' yivi', sakan' ña ndi'ni' ra' xa'a' saḅ saḅ ra' tẹ sasi' ra' j'in' ña' si'i' ra'. ³⁴ Tẹ sakan' tū ña'a', ña' yoo' j'in', xiin' ña' ndu'u' sie ndii, nākuitá ndo'o' ña, sakan' ña ña' kōo' j'in' ndii, ndi'ni' a' xa'a' ña xika' nuu' a' nuu' xto'o' e' kuji' xiin' xa'a' ña kundu'ni' a' xanu' ndi'ni' a' xiin' ña'u' nde'j' a' xiin' nimá a'. Ndisu' ña' yoo' j'in' jaan' ndii, ndi'ni' a' xa'a' ña yoo' j'in' yivi', sakan' ña ndi'ni' a' xa'a' saḅ saḅ a' tẹ sasi' a' j'in' j'in' a' jaan'. ³⁵ Ka'an' j ña yo'o' xiin' ndo' xa'a' ña va'a' mji' ndo', süu' xaa' j sakan' xa'a' a ña kuni' nakasi' j ndo'ó. Süu' jaan' ndii kuni' chindiee' j ndo'ó tẹ saḅchuun' ndaku' ndo', tẹ kuvj kaxi' tū ndo', tẹ sakan' tū tẹ kōo' ndee' j'in' ña viku'ita'nu' nuu' ndo' tẹ kaḅa nuu' ndo' nuu' xto'o' e'.

³⁶ Ndisu' naa' yoo' sava' tẹ yivi', tẹ yoo' j'in' ña'a' si'e' ndu'u' sie, tẹ tuu' ra' ndii, xa' ña'a' xinu' nduu' a' tẹ xanini' ra' ña va'a' ka' nduu' a' ña tunda'a' a',

na sätunda'á' ña'a' ra. Te xiin' ña jaan' ndii, kôo' kuächj xaa' ra. ³⁷ Ndisu te xa ni xindoo nimá ña tündá'a' ña' si'e ra, te kôo' ndee jin xa'a' ña sätunda'á' ra ña' jaan', te kôo' tu ndee jin ña xikuita'nu nuu' ra, te saa ra ña kuní ra xa'a' ña' jaan', te xa ni taxí iní tu ra ña sätunda'á' ra ña'a' si'e ra jaan' ndii, va'a xaa' ra. ³⁸ Xa'a' a jaan' na te satunda'á' ña' si'e jaan' ndii, va'a xaa' ra, te te sätunda'á' ña'a' ndii, va'a ka xaa' ra.

³⁹ Ña'a', ña' xa ni tündá'a' ndii, jin ndaa' ni nanduy a' xiin' ji' a' ña tiaku ra. Ndisu naa' kuvj ra ndii, ndoo ndiká a' te kuvj tündá'a' a' xiin' yoo ka kuní a', ndisu na tündá'a' a' xiin' te xika' ichi' xt'o' e' Jesús. ⁴⁰ Tee' ndee kuvj tündá'a' a' ndii, tuu yu'u ña va'a ka kundu'u' a' naa' tündá'a' ka a', te kumi' i Espíritu Santo, te tuu yu'u ndii, suvi' a saka'an yu'u ña yo'o.

8

Ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka

¹ Te vjtjn kuni ka'an i xiin' ndo' xa'a' ndej' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Ña ndixa nduu' a ndii, sakuu' e' xiní xa'a' ña jaan', te ña xiní e' jaan' ndii, xañuñu' a yoo', ndisu ña ndanj e' ne yivi' ndii, sakua'nu' a yoo' nuu' ichi' Jesús. ² Te yoo ka tuu ña xa xiní ña xa'a' ña jaan' ndii, kusan' tia'an kundani ña saa kuní a ña kundani xna'a ña a. ³ Ndisu ne ndanj Ndiosí ndii, xiní a ne jaan'.

⁴ Te xa'a' a ña, naa' va'a kaxi' e', uun va'a kaxi' e' ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xiní kaxi' e' ña süu' ña tiaku nduu' ndiosí saka jaan', te xiní tu e' ña jin ndaa' tilu' kuñtj' Ndiosí yoo. ⁵ Tee' ndee yoo kua'a' ña ka'an ne yivi' nduu' ndiosí, uun xt'o' ña ndivi', uun nuu' ñu'u' jin yivi', sakan' ña yoo kua'a' ña jaan' nuu' ne yivi' jin yivi', ⁶ ndisu nuu' yoo' ndii, yoo jin ndaa' kuñtj' Ndiosí, yuva' e', ña ni xa'a' sakuu' ña'a' ña yoo, te xa'a' ña jaan' tiaku e'. Te yoo jin ndaa' kuñtj' xt'o' e', te ña jaan' nduu' Jesucristo, te xiin' nda'a' ña jaan' ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a', te suvi' tu a taxi' kivi' ñuu e'.

⁷ Te ndisu süu' sakuu' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' xiní ña ndixa jaan', sakan' ña sava ña ndii, ni kaan ña ña ni xaka'nu' ña ndiosí saka jaan', te ndee vjtjn, xa'a' a ña itja' iní ña ndii, kji' xixi' ña ndej', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xanini ña ña xa ni tvi' ña. ⁸ Ndisu ña natiin' Ndiosí yoo' ndii, süu' kuenta ndee nuu' ña xaxi' e' nduu' a, uun ndee nuu' ña xaxi' e'. Ni ndee süu' ne ka'nu' ka nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e' jin nuu' ña xaxi', uun ni ndee süu' ne nda'vi so'o' nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e'.

⁹ Ndisu kofo ndo', kofo ka sakoyó ndo' ne itja' iní nuu' ichi' Ndiosí nuu' kuächj xiin' ña yoo ndiká ndo' te xixi' ndo' ndee ka nuu' ña xaxi' jaan'. ¹⁰ Sakan' ña saa e' kuenta ndii, naa' jin ndo'ó, ne xa xiní xa'a' ña xaxi' jaan' ku'un te kuxj ndo' a tixin yukun' ndiosí saka jaan', te na'in nda'a' jin ne ta'an' e', ne itja' iní xiní Jesús, ndo'ó ndii, kuein' ka'an tu nimá ne jaan' kuxj ña ña ni nasoko' ne yivi' jaan' tee' ndee xanini ña ña vā'a saa ña ña jaan'. ¹¹ Sakan' na xa'a' a ña xiní ndo'ó ña kôo' a xaa' a saa e' ña jaan' ndii, xiin' ña jaan' sanama' ndo' ne itja' iní xiní Cristo, ne ni xi'j tu a xa'a'. ¹² Sakan' na kuii' kji' xaa' ndo' ña jaan' ndii, satuxu'vi ndo' nimá ne itja' ña iní xiní Jesús, sakan' ña xiin' ña xaa' ndo' jaan' ni tuu ne jaan' ndii, ni xaa ña kuächj, te ndee naa xiin' mji' Jesucristo xaa' ndo' kuächj. ¹³ Sakan' na kuii', naa' xa'a' ña xixi' i ndej' jaan' te xaa' inga ne ta'an' i

kuächɪ ndii, kōŋo' kivjɪ kuxɪ kə j ndejɪ ña nɪ nəsokŋo' nɛ yivɪ' nuu' ndiosɪ saka jaan', tɛ sãã kə nɛ ta'an' j jaan' kuächɪ jaan' xa'a' ña kuu' yu'u.

9

Ka'an Pablo ña nduu' rə tɛ nɪ tjanu' Jesús sania'á ichi' a

1 Xiní ndo'ó ña kumi' yu'u ndejɪ' tɛ sãã j naa xaa' ingə tɛ ndikún ichi' Jesús, tɛ xiní tɪ ndŋo' ña nduu' j tɛ tianu' a sania'á ichi' a, tɛ xiní nɪ tɪ ndŋo' ña nɪ xɪnɪ nduuchi' nuu' j Jesús, ña nduu' xtŋo' e', tɛ nduu' ndo'ó kuenta a xa'a' ña nɪ ka'an j tɪ'un a nuu' ndŋo'. 2 Naa' süu' tɛ tianu' a sania'á ichi' a nduu' j nuu' tɪkɪ nɛ yivɪ' ndii, sɪvɪ xna'a nduu' j nuu' ndo'ó, sakan' ña nɪ sananduu' j ndo'ó kuenta a, tɛ xiin' ña jaan' kuvɪ kɪnɪ nɛ yivɪ' ndii, sɪvɪ nduu' j.

3 Ña yo'ŋo' ka'an j xiin' nɛ kanja'a xiin' j: 4 Xata'an tɪ ña taxɪ ndo'ó ña kaxɪ' ndu'u xiin' ña ko'ŋo ndu' xa'a' chuun ña xaa' ndu'. 5 Xata'an tɪ ña naka ndu' jin ña'a' xika' ichi' Jesús tɛ kunduu' a' ña' si'i' ndu, tɛ kaka a' xiin' ndu' naa xaa' tɪkɪ tɛ nɪ tjanu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' naa xaa' ñanɪ mji' xtŋo' e', xiin' naa xaa' Pedro. 6 ¿Ñáa' yu'u xiin' Bernabé kuɪtɪ' kunɪ a sachuun' tɪkɪ nuu' chuun tɛ kuɪtɪakɪ ndu? 7 Kōŋo' ndee jin tɛ xiin' xiku'un ya'vi' xiin' xu'un' mji' rə xa'a' chuun ña xaa' rə. Tɛ kōŋo' ndee jin tɛ chi'i' uva tɛ xaxɪ' rə nduu' a, tɛ sakan' tɪ kōŋo' ndee jin tɛ kumi' mbeɛ tɛ xi'i' rə lechin ri'.

8 Tɛ kənɪnɪ ndŋo' naa' yu'u kuɪtɪ' ka'an sakan'. Kuächɪ ndii sakan' tɪ ka'an tɪ'un ndejɪ' Ndiosɪ. 9 Sakan' ña tɪ'un ndejɪ', ña nɪ ke'j Moisés jaan', ka'an ndii: "Chü'un ndŋo' tindaŋ' yu'u' toro kɪj' sakoyŋo ri' ndjikin' trigo." Sakan' kachi a. Tɛ kɪj' ka'an Ndiosɪ sakan' ndii, süu' xa'a' ti' jaan' kuɪtɪ' ndi'ni a, 10 süu' jaan' ndii xa'a' yoo' ndi'ni a, kuächɪ ndii xa'a' yoo' nɪ ke'j tɪ'un jaan'. Sakan' ña tɛ ta'vi' ñu'u' xiin' tɛ sakoyŋo ndjikin' trigo jaan' ndii, xaa' rə chuun jaan' xa'a' a ña ndiatu' inɪ rə ña natɪin rə ña savi', ña xata'an natɪin rə xa'a' chuun jaan'. 11 Xa'a' a ña ndu'u nɪ chi'j tikɪn' ña nduu' tɪ'un Ndiosɪ nimá ndŋo' ndii, ¿ñáa' xata'an ña taxɪ ndo'ó ña kuɪtɪakɪ ndu? 12 Naa' tɪkɪ tɛ yivɪ' taxɪ ndo'ó ña tiaku rə ndii, sãã kə vi' tɪ kunɪ a ña sãã ndŋo' sakan' xa'a' ndu'u.

Ndisu' ndu'u ndii, tɪa'an kakan' ndu'u a nuu' ndŋo', süu' jaan' ndii sakuu' a kundieni ndu, tɛ sakan' ndee jin ña'a' vɪkuɪta'nu nuu' ña ka'an ndŋo' ndu tɪ'un va'a xa'a' Cristo. 13 Xiní ndo'ó ña tɛ xachuun' tɪxin yɪkun' ka'nu' ndii, va'a ña yoo tɪxin yɪkun' jaan' xixi' rə chaa' a, tɛ tɛ xachuun' mii' nasokŋo' rə kɪtɪ' nuu' Ndiosɪ ndii, xixi' rə chaa' ndejɪ' ri'. 14 Tɛ sakan' tɪ nɪ ka'an chuun' xtŋo' e' Jesús ña nɛ sania'á tɪ'un va'a ndii, na kuɪtɪakɪ nɪa xiin' chuun jaan'. Sakan' nɪ kachi a. 15 Ndisu' ndee jin ichi' tɪa'an kakan' j ndee jin ña'a' nuu' ndŋo' ña kuɪtɪakɪ j, nɪ ndee süu' ke'i j ña yo'ŋo' nuu' ndŋo' sakan' ña kunɪ j ña samani' ndŋo' yu'u' ña jaan'. Ndee va'a kə kuvɪ j tɛ sakan' ña kɛndiaŋ' ndo'ó ña sakutu' nimá j ña kɪ'in' j xu'un' nda'a' ndŋo'. 16 Sakan' ña nuu' yu'u' ndii, ña ka'an ndŋo' j tɪ'un va'a ndii, süu' jin ña sachié xiin' mii' mji' nduu' a, kuächɪ ndii Ndiosɪ nɪ tjanu' yu'u' ña kunɪ a sãã e, sakan' ña nda'vi va' kuu' j naa' ka'an ndŋo' e'. 17 Sakan' na kuii' naa' xaa' j ña yo'ŋo' xa'a' ña kunɪ mji' j ndii, xata'an ña natɪin j jin ña manɪ', ndisu' naa' xaa' e' xa'a' a ña nɪ tɪachuun' Ndiosɪ yu'u' ndii, kōŋo' a kuvɪ sãã j. 18 Xa'a' a jaan' na kōŋo' a kuvɪ kɪ'in' xachi' j, süu' jaan' ndii ña manɪ' ña natiin' yu'u' ndii, nduu' a ña sakutu' nimá j ña kɪ'in' j xu'un' nda'a' ndŋo' xa'a' ña ka'an ndŋo' j tɪ'un va'a xa'a' Cristo nuu' ndŋo'. Sakan' ña xikán

ji ña kutiakü j nuu' ndo' tee' ndee kandej' saa j ña jaan' xa'a' a ña ka'an ndoso' j tu'un va'a jaan' nuu' ndo'.

¹⁹ Xa'a' a ña xiko' ni'i ndee jin ne yivi' yu'u ndii, yoo ndika' j te kaka nuu' j nuu' sakuu' ne yivi', sakan' te kua'a' ka ne yivi' kandixa' Cristo saa j. ²⁰ Kij' ndu'u' j tejn ne ta'an' j, ne judio ndii, kuu' j ndee naa ne jaan' te natijn nja ichi' Jesús. Te kij' ndu'u' j tejn ne xika' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tee' ndee xika' yu'u saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' j ndee naa ne jaan' te kuvj natijn nja ichi' Jesús. ²¹ Te sakan' tu xaa' j kij' ndu'u' j tejn ne xika' saa ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' j ndee naa ne jaan' te natijn nja ichi' Jesús. Tee' ndee xaa' j sakan', ndisu xika' j saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a ña xika' j saa ka'an chuun' Cristo. ²² Te sakan' tu xaa' j kij' ndu'u' j tejn ne itja' inj nuu' ichi' Jesús ndii, kuu' j ndee naa ne jaan' te kua'nu nja nuu' ichi' Jesús. Sakan' na kuii' sakuu' ña jaan' xaa' j xa'a' sakuu' ne yivi' te natijn sava nja ichi' Jesús. ²³ Te sakuu' ña jaan' xaa' j xa'a' tu'un va'a jaan' te kuvj kua'a' ka ne yivi' inj kunj Jesús, te keta va'a j xiin' tu'un va'a jaan'.

²⁴ Xiní ndo'ó ña kij' katjn ta'an' ne yivi' taxa'an' nja ndii, sakuu' nja kuní a taxa'an', ndisu jin ndaa' kujti' nja kanando. Xa'a' a jaan' na kuní a ña kujta ni'j ndo' nuu' ichi' Jesús ndee naa ne taxa'an' jaan', te kuvj kanando ndo' ña taxj Ndiosí. ²⁵ Sakan' tu te yivi', te sakoo' tu'va xiin' mií', te katjn ta'an' ra ndii, sando'o' xiin' mií' xava'a ra. Te corona, ña katjn ta'an' ra xa'a' jaan' ndii, jin kaní' te tivi' a, ndisu naa' kujta ni'j ndo' nuu' ichi' Jesús ndii, natijn ndo' jin corona ña koo' kivi' tivi'. ²⁶ Xa'a' a jaan' na yu'u ndii, kua'an ndaku j nuu' ichi' Ndiosí, te süu' ndava' nianí j, ni ndee kuinta'an' j xiin' ña ndjva'a naa xaa' ne xatia iki' nda'a' nja tejn tachi'. ²⁷ Süu' jaan' ndii sando'o' j ñu'u' nde'j j te tiin' ndjee' e, te saxinú a ña kuní Ndiosí, saa jin kij' ndoo kui'e j so'o' ndi'i' kij' ndi'j ka'an ndoso' j tu'un a nuu' inga ne yivi'.

10

Ka'an Pablo ña va'a saka'nu' e' ndiosí saka

¹ Ñanj ta'an' manj' j, kuní j ña nãndoso' ndo' ña ne xij' yata' ndu ndii, ni ni'j ichi' jin viko' nuu' nja nia'á ña'a' a mií' kua'an nja, te ni xka'ndja nja mjin kua'a. ² Te sakuu' ne jaan' ndii, ndee naa ni chichj nja kuenta Ndiosí xiin' viko' jaan', xiin' tikui mjin jaan', te ni ko'ni nja tixin ña ka'an chuun' Moisés. ³ Te sakuu' tu nja ni xixi ña xaxi', ña ni taxj Ndiosí. ⁴ Te sakan' ni tu, sakuu' nja ni xi'j tikui, te ni taxj Ndiosí, te yuu' mií' ni kjeje tikui jaan' ndii, ndee naa mií' Jesucristo nduu' a, te ni ndikun ña'a' a mií' ka kua'an nja. ⁵ Ndisu yatin' sakuu' nja ndii, ni xtanj Ndiosí ña ni xaa nja, xa'a' a jaan' na ni xi'j nja mií' ichi kaa' jaan'.

⁶ Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndja te sakuni' a yoo' ña va'a ndioo' inj e' xa'a' ña'a' naa ni xaa ne jaan'. ⁷ Künduu ndo' ne xaka'nu' ndiosí saka naa ni xaa sava ne jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mií' ka'an a ndii: "Ni xikundiee ne yivi' jaan', te ni xixi nja, te ni xi'j tu nja vino, ikan' te ni xa'a' nja kusí' inj nja nuu' ndiosí saka jaan'", kachi a. ⁸ Sakan' na va'a koo' musa e' naa ni xaa sava ne jaan', te xa'a' a jaan' na ni xi'j oko unj mií nja jin ndaa' kujti' kivi'. ⁹ Te sakan' tu va'a koto kua'a e' Ndiosí xto'o e' naa ni xaa sava ne jaan', te ni xaxi' ña'a' koo', te ni xi'j nja. ¹⁰ Te kã'an j'ni tu e' xiin' Ndiosí naa ni xaa sava ne jaan', te ni xa'ni' ña'a' ángele, ña kumi' ndjee' te xa'ni' a ne yivi'.

11 Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia xiin' ne jaan' te sakuni' a yoo', te saa e' naa ni xaa ne jaan'. Te yoso' a nuu' tutu' Ndiosí te sania'a a yoo', ne ndee' kivi' so'o' ndi'i' vjtin. 12 Xa'a' a jaan' na yoo ka tuu ña ita' ni' i' nja nuu' ichi' Ndiosí ndii, na koto xiin' mii' nja saa' jin kii' te saa nja kuachí. 13 Sakuu' ña xito' kua'a ña ndo'o' ndo'o' ndii, jin kachi ndo'o' tu sakuu' ne yivi' a. Ndisu Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, sakan' na taxí a ña koto kua'a ña kiní ndo'ó ya'a ka te sakan' ña kuví kundijeni ndo'. Süu' jaan' ndii taxí tu a ndjee' ndo' te kuví ketá va'a ndo' nuu' ña xito' kua'a jaan'.

14 Ne ta'an' maní j, xa'a' a jaan' na kuui' kunu ndo' nuu' ña nduu' ndiosí saka jaan'. 15 Ka'an j xiin' ndo' ndee naa ne xa naá nimá, te kuví saa ndo' kuenta naa' va'a yoo ña ka'an j xiin' ndo' jaan'. 16 Kii' xi'i' i'in e' sie vino, te taxi' e' ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni sañu'u' a yoo' ndii, jin ndaa' nanduu' e' xiin' Cristo xiin' ní' a. Te sakan' tu kii' xixi' i'in e' sie xita' va'a ndii, jin ndaa' nanduu' e' xiin' ñu'u' nde'j a. 17 Tee' ndee kua'a' e' ndii, jin ndaa' kujti' xita' va'a xixi' sakuu' e', xa'a' a jaan' na jin ndaa' nanduu' e'.

18 Saa ndo' kuenta saa xaa' a xiin' te vi' e' Israel, te xixi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, jin ndaa' nduu' ra xiin' mii' nasoko' ra kiti' jaan'. 19 Te süu' ka'an j ña yoo ndjee' ndiosí saka. Te süu' ka'an tu j ña ndiaa ya'vi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' a. 20 Sakan' nduu' a, kuachí ndii, kii' nasoko' ne tuku' jaan' ndii, nuu' ña ndiva'a nasoko' nja te süu' nuu' Ndiosí xaa' nja a, te küni j ña ndujin ndo' xiin' ña ndiva'a jaan'. 21 Sakan' ña va'a ko'o' e' vino jaan' kuenta xto'o' e' Jesús, te ko'o' tu e' ra' kuenta ña ndiva'a jaan'. Te va'a tu ña kuxi' e' sie xita' va'a jaan' kuenta Jesús, te kuxi tu e' e kuenta ña ndiva'a jaan'. 22 ¿Ñáá xini ndo' ña sataña'a' e' xto'o' e' Ndiosí, te sakuíu' a yoo' kii' xaa' e' sakan'? ¿Ñáá nakuitá yoo' xiin' ña jaan', tuu ndo'?

Kundi'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'

23 "Sakuu' nuu' a kuví saa j", kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ña chindiee' yoo'. "Sakuu' nuu' a kuví saa j", kachi nja, ndisu va'a taxí e' ña viko ni'i' ndee jin ña'a jaan' yoo'. 24 Na kundí'ni e' xa'a' ña va'a mii' kujti' e', süu' jaan' ndii, na kundí'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'. 25 Kuxi ndo' ndee ka ndei' ña ke'vi mii' ke'vi ndei', te küni a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundí'ni ndo'. 26 Sakan' ña ña'a xto'o' e' Ndiosí nduu' kanii' jin yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a.

27 Naa' kana' jin ne ndüu' ne ndikún ichi' Jesús ndo'ó vi' e' nja te kuxi ndo' ndii, kuví ku'un ndo' naa' kuni ku'un ndo', te kuxi ndo' ndee ka ña kaní nja nuu' ndo'. Te küni a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundí'ni ndo'. 28 Ndisu naa' ka'an jin te yivi' xiin' ndo' ndii: "Ndei' kaa' ndii, ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka nduu' a." Naa' sakan' ndii, kuxi ndo' a xa'a' ña va'a te ni ka'an sakan', te kundí'ni ra. 29 Kii' ka'an j sakan' ndii, ka'an j xa'a' ña kundí'ni inga te yivi', süu' xa'a' ña kundí'ni ndo'ó.

Kuein' ndatu'un' savá ndo'ó yu'u ndii: "¿Ndichun na kuni a ña ka'nu ini yu'u nuu' ña yoo ndiká j kuxi j xa'a' ña ndi'ni inga ne yivi'? 30 Naa' taxi' j ña chindani Ndiosí xa'a' ña xaxi' j ndii, ¿ndichun na tiin' kuachí ne yivi' yu'u xa'a' a?" Kuein' sakan' kachi savá ndo'. 31 Va'a, naa' xixi' ndo', uun naa' xi'i' ndo', uun naa' xaa' ndo' ndee ka tuku nuu' ña'a ndii, saa va'a ndo' a te natjin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'. 32 Va'a naa' saka'í ndo' ne yivi' te saa nja kuachí nuu' Ndiosí, ni ndee ne judío, ni ndee ne tuku', ni ndee ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e'. 33 Sakan' tu yu'u ndii, sakuu' ña xaa' j ndii, xaa' e' te sakuatia' j ne yivi', sakan' ña ndüku' j ña va'a mii'

kuḷiḷi' i, süü' jaan' ndii nduku' tu i ña va'a inga ne yivi' te natün nja Jesús, te kaku nja nuu' kuachj nja.

11

1 Saa ndo' naa xaa' yu'u ña xaa' i naa xaa' Cristo.

Saa kuni a kuy e' mi' nakaya e' xa'a Jesús

2 Ñani ta'an' i, ka'an va'a i xa'a' ndo' sakan' ña naka'an' ndo' xa'a' i saa kivi', te taxa'a ndo' ña ni sania'a i ndo'ó saa nii' ni ka'an e xiin' ndo'. 3 Te vjün ndii, kuni i ña kundani ndo' ña Cristo nduu' ndee naa xini' sakuu' te yivi', te te yivi' nduu' ndee naa xini' ña' si'i' ra, te Ndiosí nduu' ndee naa xini' Cristo. 4 Te sakuu' te yivi', naa tisa'vi ra xini' ra kij' ka'an ra xiin' Ndiosí, uun kij' ka'an tiakú ra tu'un ña ni taxj a nuu' ra ndii, xito' ka'nu' ra Cristo, ña nduu' ndee naa xini' ra jaan' kij' xaa' ra sakan'. 5 Ndisu naa tisa'vi jin ña'a' xini' a kij' ka'an a xiin' Ndiosí, uun kij' ka'an a tiakú a tu'un ña ni taxj a nuu' a ndii, xito' ka'nu' a' ii' a', te nduu' ndee naa xini' a'. Sakan' ña nduu' a' ndee naa jin ña' ni kje'e ti'e' xini'. 6 Naa' tisa'vi jin ña'a' xini' a ndii, ndee chaa' ka na ka'ndja a' xji' xini' a' jaan', uun ña kje'e ti'e' xini' a' ndii, ndee chaa' ka na tisa'vi a' xini' a'. 7 Te te yivi' ndii, kuni a ña tisa'vi ra xini' ra, kuachj ndii, ni xa'a ña'a' Ndiosí saa kaa' mji' a xiin' saa ndatun'. 8 Ndisu ña'a' nduu' ña' ndatun' ka ni ketá jin tiaa. 9 Te sakan' tu ni xa'a' Ndiosí tiaa jaan' xa'a' ña va'a ña'a' jaan', süü' jaan' ndii ni xa'a a ña'a' jaan' xa'a' ña va'a tiaa jaan'. 10 Xa'a' a jaan' na kuni a ña tisa'vi ña'a' xini' a', te nia'a a ña ki'in' ka'nu' a' tiaa xiin' ña ki'in' ka'nu' a' angele.

11 Ndisu ni chituni xtó'o e' Ndiosí ña köo' tiaa naa köo' ña'a' ni ndee köo' tu ña'a' naa köo' tiaa. 12 Kuachj ndii, tee' ndee ña ndaku nduu' a ña ña'a' ndii, ni ketá a' jin tiaa te nuu', ndisu ña ndaku nduu' tu a ña ña'a' sakaku' te yivi'. Te ndii, sakuu' e' kuaxj nda'a' Ndiosí.

13 Mji' ndo'ó kuvj natava' kuenta naa' va'a ka ña tisa'vi ña'a' xini' nja te ka'an nja xiin' Ndiosí. 14 Xini ndo' saa ndiee' yoo' ña jin ña ka'an nuu' nduu' a nuu' te yivi' ña sakuu' nu' ra xji' xini' ra. 15 Te ndisu ña'a' ndii, jin ña va'a nduu' a nuu' a' ña sakuu' nu' a' xji' xini' a', te nduu' tu a ña ndatun' a', kuachj ndii xji' xini' a' jaan' tisa'vi xini' a'. 16 Naa' yoo' ka kuni kuy kuento xa'a' ña kaa' ndii, kuni a kundani nja ña ña kaa' nduu' ña xi xaa' ndu'u xiin' ne nakaya xa'a' Jesús xiin' e' mi' ka.

Kani kuento Pablo ne yivi', ne va'a xaa' kij' xixi' nja kuenta Jesús

17 Ña kuni ke'j i vjün ndii, küvi ka'an va'a i xa'a' ndo', sakan' ña kij' nakaya ndo' xa'a' Jesús ndii, kuni a ña chjndje'e' a ndo'ó, ndisu süü' sakan' nduu' a xiin' ndo', süü' jaan' ndii sativi' ndi'i' a ndo'ó. 18 Sakan' ña, ña nuu' ña kuni ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i kuento ña nata'vi' ta'an' ndo' kij' nakaya ndo', te xanini yu'u ndii, ña ndixa nduu' a. 19 Kuachj ndii kuni vj' a ña nata'vi' ta'an' ndo'ó te kuvj kunj ndo' yoo' nduu' xna'a ne xika' va'a jchi' Jesús xtun, kachi ndo'. 20 Te kij' nakaya ndo' xixi' ndo' kuenta ña xaxi' xakuua' ña ni xixj Jesús ndii, süü' xaa' va'a ndo' a. 21 Sakan' ña xixi' inga' ndo' a, süü' jaan' ndii i jin ndo' xixi' a ama'a ka kuni mji' ndo', te inga ndo' xi'í soko, te inga tuku ndo' saxinj xiin' mi'. 22 Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, saka'an' ndo' ne nda'vi kuu', te xito' ka'nu' tu ndo' inga ne nakaya xa'a' Jesús. Naa' kuni kujj ndo', te kuni ko'o tu ndo' ndii, va'a ka

na vj'e ndo' saq ndo' ña jaan'. ¿Ñáa xanini ndo' ña ka'an va'a j xa'a' ndo' xa'a' ña jaan'? Kuãsa' xachi' sakan' ran'.

Ka'an Pablo saq kuni a kuxi e' kuenta Jesús

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Kuachj ndii ña yo'q' nduu' ña nj taxj mii' xto'q' e' nda'a' yu'u, te yu'u tuky saya'á a nuu' ndo'ó. Ña ñyu, kij' nj sanakua'a te yivi' xto'q' e' Jesús jaan' ndii, nj kj'in a jin xita' va'a, ²⁴ te kij' ndi'j nj taxj a ña chindani Ndiosí xa'a' a ndii, nj sakuachi' ña'a' a, te nj taxj ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii: "Kj'in ndo' a te kuxj ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'j j ña xito' kuvj xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndeë vj'in, te ndeë nuu' ku'un e' ndii, na saq ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña nj xi'j j xa'a' ndo'", nj kachi a.

²⁵ Jin kachi nj xaa tu a kij' ndi'j nj xixj a xakuaa' jaan' xiin' te jaan' ndii, nj kj'in a jin copa vino, te nj ka'an a ndii: "Te' naá tixj ña yo'o' nduu' ní' j, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a jin kuento xaa' xa'a' ndo'. Sakan' na ndeë vj'in, te ndeë nuu' ku'un e' ndii, j'in jchi' kij' xaa' ndo' ña kaa' ndii, na saq ndo' a naka'an' ndo' ña nj xi'j j xa'a' ndo'", nj kachi a.

²⁶ Sakan' na kuii' ndeë vj'in, te ndeë nuu' ku'un e' ndii, j'in jchi' kij' xixj' ndo' xita' va'a kaa', te xi'j' ndo' vino kaa' ndii, xa'a' ña nj xi'j xto'q' e' Jesús xa'a' kuachj e' sanaka'an' ta'an' ndo' ndeë nandjiko' tuky a.

Kündj'i e' xiin' ña xixi' e' kuenta Jesús

²⁷ Xa'a' a jaan' na yoo ka xixi' xita' va'a jaan', uun xi'i' njã vino jaan', te tjin ka'nu' njã a ndii, kuachj xaa' njã xa'a' a ña xandi'i' njã xiin' ñu'u' nde'j xto'q' e' xiin' ní' a. ²⁸ Sakan' na kuii' kuni a ña natava' j'in ndo' kuenta saq ita' ndo' nuu' jchi' Jesús ña kuni ka kuxj ndo' xita' va'a xiin' ña ko'q' ndo' vino jaan'. ²⁹ Sakan' ña naa' tjin' ka'nu' ndo' ñu'u' nde'j Jesús jaan' xiin' ní' a kij' xixi' ndo' xita' va'a te xi'i' ndo' vino jaan' ndii, ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nduku' ndo' kij' xaa' ndo' sakan'. ³⁰ Xa'a' a jaan' na kua'a' va ndo' kuni kuvj, te kua'a' tu ndo' nj kuvjita va, te kua'a' nj tu ndo' xa nj xi'j. ³¹ Naa' xi'nã ka natava' e' kuenta saq ita' e' nuu' jchi' Jesús ndii, sãndo'o' Ndiosí yoo'. ³² Ndisu natava' xto'q' e' Ndiosí kuachj e', te taxi' a tundo'q' ndo'ó' e' te kundanj e', sakan' te kãtun' a yoo ndeë naa xaa' a xiin' ne yivi' ne nduu' kuenta jin yivi'.

³³ Ñanj ta'an' manj' j, sakan' na kuii' kij' nakayá ndo' te kuxj ndo' kuenta Jesús ndii, ndiatu' ndo' ndeë nakaya sakuu' ne ta'an' ndo' te kuxj ndo' a.

³⁴ Xa'a' a jaan' na, naa' xi'í savã ndo' soqo ndii, va'a ka vj'e ndo' kuxj ndo' te taxj Ndiosí tundo'q' kundo'q' ndo' xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' mii' nakayá ndo'. Te tuky nuu' ña'a' ndii, ndeë kij' xaa' j mii' ndiee' ndo', te ndasava'a e'.

12

Kumi' yoo' ña chuun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e'

¹ Ñanj ta'an' j, kuni yu'u' ña kundanj kaxi' ndo' xa'a' ña chuun va ña xaxa' Espiritu Santo nuu' e'. ² Xiní ndo'ó ña kij' tã'an kundu' ndo' ne xiní yoo Ndiosí ndjã ndii, nj xika sana' ndo' ndeë naa ne kui'e nuu' ña kuu' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña küvj ka'an. ³ Sakan' na kuii' kuni j ña kundanj ndo' ña koo' ndeë jin ne yivi' kuvj sanacha'an' Jesús xiin' ña ndjje' Espiritu Santo. Te koo' tu ndeë jin ne yivi' kuvj ka'an ndii, Jesús nduu' xto'q' nuu' sakuu' ña'a, naa' koo' ña ndjje' Espiritu Santo kumi' njã.

4 Yoo ki'in' nuu' ña chuun va te kuvj saa e' chuun Ndiosí, ndisu jin ndaa' Espíritu Santo nduu' ña xaxa' j'in ña jaan'. 5 Te yoo ki'in' tu nuu' saa sachuun' e' nuu' Ndiosí, ndisu jin ndaa' xtó'o e' nduu' ña xika' nuu' j'in e' nuu'. 6 Te sakan' tu yoo ki'in' nuu' saa nia'á Ndiosí ndíee' a xiin' nda'a' yoo', ndisu jin ndaa' Ndiosí nduu' ña xaa' sakuu' ña jaan'. 7 Ndisu Ndiosí nduu' ña xaxa' j'in ña chuun va jaan' xiin' ña ndíee' Espíritu Santo xa'a' ña va'a sakuu' e'. 8 Xiin' ña ndíee' Espíritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' ña ka'an e' tu'un ndichi, te xiin' ña jaan' tu ka'an sava e' ña xini tuni mji' kujti' Ndiosí. 9 Te xiin' ña ndíee' Espíritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' natiin' e' ña iní xava'a e' xini e' Ndiosí, te xiin' ña jaan' tu kuvj sava e' sava e' ne kuni kuvj. 10 Te xiin' ña jaan' tu kuvj sa sava e' chuun ka'nu' koo' chukuu', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an tiakú sava e' tu'un ña natiin' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ni tu kuvj nakuni sava e' ndee nuu' espíritu kumi' j'in ne yivi', te xiin' ña jaan' tu kuvj ka'an sava e' tukú nuu' tu'un ña xini e', te xiin' ña jaan' tu kuvj sanakuachi' sava e' tukú tu'un ña ni ka'an ne jaan'. 11 Ndisu sakuu' nuu' ña jaan' ndii, jin ndaa' Espíritu Santo nduu' ña xaxa' a, te j'in ña jaan' xaxa' a nuu' j'in e' saa kuni mji' a.

Jin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Jesús

12 Kuachj ndii, naa kuu' ñu'u' nde'j e' ndii, tee' ndee kua'a' xaan' ñu'u' ta'an' a ndii, jin ndaa' ñu'u' nde'j nduu' a. Sakan' tu nduu' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta Jesús ndii, jin ndaa' nduu' e' xiin' a. 13 Te sakuu' yoo' ndii, ni chjchj e' kuenta Jesús xiin' ña ndíee' jin ndaa' Espíritu Santo, te jin ndaa' ni nanduy e'. Kó'o a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', uun naa' xiko' ni'i' jin xtó'o yoo', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e' ndii, jin ndaa' Espíritu Santo ni natün e'.

14 Te siin' tuku' ndii, sakan' tu ñu'u' nde'j e' ndii, süu' jin ndaa' tu'un' kujti' kuu' a, süu' jaan' ndii kua'a' ya'a tu'un' kuu' a. 15 Naa' sakan' te ka'an jin xa'a' e' ndii: "Xa'a' a ña süu' nda'a' nduu' j ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'j nduu' j", süu' xa'a' a jaan' na ndüu' xna'a xa'a' jaan' kuenta ñu'u' nde'j e'. 16 Te naa' ka'an jin so'o e' ndii: "Xa'a' a ña süu' nduchi' nuu' nduu' j ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'j nduu' j", süu' xa'a' a jaan' na ndüu' xna'a so'o e' jaan' kuenta ñu'u' nde'j e'. 17 Naa' sakan' te saa kua'an jin' e' kunduy nduchi' nuu' e' ndii, kuvj kuni so'o e', te naa' sakan' te saa kua'an jin' e' kunduy so'o e' ndii, kuvj ta'ni e' xiko. 18 Ndisu Ndiosí ndii, ni tandíee a j'in tu'un' ñu'u' nde'j e' jaan' mii' ni xtani mji' a. 19 Kuachj ndii, naa' sakan' te jin ndaa' nuu' tu'un' kujti' kunduy jin kanii' e' ndii, kuvj koo' ñu'u' nde'j e'. 20 Ña ndaku nduu' a ña xini e' ndii, kua'a' ya'a tu'un' kuu' ñu'u' nde'j e', ndisu jin ndaa' ñu'u' nde'j nduu' kanii' a.

21 Xa'a' a jaan' na kuvj ka'an nduchi' nuu' e' xiin' nda'a' e' ndii: "Kuäsa' kuni un' nuu' j." Te ni ndee kuvj tu ka'an xini' e' xiin' xa'a' e' ndii: "Kuäsa' kuni ndo'o nuu' j." 22 Süu' jaan' ndii tu'un' ñu'u' nde'j e', ña tiin' kua'a' ka' e' ndii, kuni kua'a' ka a, 23 te tu'un' ñu'u' nde'j e', ña tuu e' ndii, ña xaku ka'nu' nduu' a ndii, ña jaan' nduu' ña tisa'vi va'a ka e', te ña kuni a nia'a e' nuu' ne yivi' ndii, kuni a tisa'vi va'a ka e' ña jaan'. 24 Te tu'un' ñu'u' nde'j e', ña ndatun' ndii, kuni a ña ün ka'nu' kua'a' ña'a' e'. Kuachj ndii xa sakan' ni chjtuní Ndiosí xa'a' j'in tu'un' a jaan', sakan' te ña xaku ka'nu' ndii, xata'an ña koto ka'nu' ka ña'a' e'. 25 Sakan' te kani' ta'an' tu'un' ñu'u' nde'j e' jaan', süu' jaan' ndii kundj'ni j'in a xa'a' ta'an' a. 26 Te kii' ndo'o' jin tu'un' ñu'u' nde'j e' ndii, sakuu' tu'un' ñu'u' nde'j e' jaan' ndo'o' xiin'

a, te kij' natiin' jin tu'un' ñu'u' nde'j e' jaan' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, sakuu' inga tu'un' ñu'u' nde'j e' va'a kuni xiin' a.

²⁷ Sakan' na kuii' sakuu' ndo'ó ndii, kuenta ñu'u' nde'j Cristo nduu' ndo', te jin ndo' ndii, jin ndaa' tu'un' ñu'u' nde'j a nduu' ndo'. ²⁸ Te mii' nakaya te ña'á Jesús ndii, ña nuu' ni kuni Ndiosí ña koo te tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ña uví ndii, ña koo te ka'an tiakú tu'un' a, te ña uní ndii, ña koo te sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni kuni ni tu' a ña koo te xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', te sakan' tu' ni kuni a ña koo te sanda'a ne kuni kuví, te ni kuni ka tu' a ña koo te chindiee' ne yivi', xiin' ña koo te xa'ndia chuun' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, xiin' ña koo te ka'an tu'un' ña xini ra. ²⁹ Süu' sakuu' e' nduu' ne ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' nduu' ne ka'an tiakú tu'un' Ndiosí. Süu' sakuu' e' nduu' ne sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni ndee süu' sakuu' tu' e' xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', ³⁰ te ni ndee süu' sakuu' tu' e' sanda'a ne kuni kuví. Te sakan' tu' süu' sakuu' e' ka'an tu'un' ña xini e', te ni ndee kuví tu' sanakuachi' sakuu' e' tu'un' jaan'. ³¹ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka na nduku' ndo' ña chuun' ña va'a ka. Te yu'u ndii, kuni sania'á i ndo'ó jin ichi' va'a ka.

13

Kuni a ña kundani ta'an' e' saq kuni Ndiosí

¹ Naa' saq e' kuenta ndii, kuví ka'an yu'u ki'in' nuu' tu'un' jin yivi' uun kuví ka'an i ndee tu'un' ña ndatu'un' ángele. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, ndee naa' kaa' ña sakaxan' ne yivi' kuíti' nduu' i, uun ndee naa' jin ti e' ña sakaxan' ne yivi' kuíti' nduu' i. ² Te naa' saq tu' e' kuenta ndii, kumi' i ña xaxa' Ndiosí nuu' e', te kuví ka'an tiakú i tu'un' a, te kuví kundani tu' i sakuu' ña yoo si'e' ña xini jin ndaa' mji' kuíti' Ndiosí, te kundani tu' i sakuu' nuu' ña'a, te ini kua'a' tu' i xini Ndiosí ndee kuví ka'an chuun' i xiin' jin iku', te ku'un' ndja'a a mii' ndu'u' a. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, kuäsa' kuni xachi' i naa' sakan'. ³ Te naa' saq ka tu' e' kuenta ndii, nata'vi' i sakuu' ña kumi' i, te taxí e' nda'a' ne nda'vi kuu', te sanakua'a xiin' mii' tu' i te koko ñu'u' nde'j i nuu' ñu'u' ndatin. Ndisu naa' ndani i ne yivi' ndii, kuäsa' kuni xachi' i na sakan'.

⁴ Kij' ndani xna'a e' ne yivi' ndii, kuie kuu' ini e' xa'a' nja, te va'a tu nimá e' xini e' nja, te kuäsa' tu' nda'j nuu' e', te sakan' tu' kuäsa' ñu'ñu' e', te sakan' ni tu' xachié xiin' mii' mji' e', ⁵ te kuäsa' tu' mji' kuu' e' xiin' ne yivi', ni ndee kuäsa' tu' nduku' e' ña kuni nuu' mji' kuíti' e', ni ndee kuäsa' ni tu' nasa'a' yachí e', te sakan' tu' kuäsa' taxa'a' e' ka'ni' nimá e'; ⁶ te kuäsa' tu' va'a kuni e' kij' xachuun' ndaku ne yivi', süu' jaan' ndii kuation' ini e' kij' xachuun' ndaku ne yivi'. ⁷ Kij' ndani e' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' ini e' xa'a' sakuu' ña xaa' nja, te ini tu' e' kuni e' nja ndee ka' ña ka'an nja, te sakan' tu' kundiatu' ini e' ña kije' va'a nja nuu' sakuu' ña'a, te kundjeni tu' e' nuu' sakuu' ña xaa' nja xiin' e'.

⁸ Sakan' ña, ña ndani ta'an' e' jaan' xiin' ña ndani Ndiosí yoo' ndii, koo' kivi' ndi'i' a, ndisu ña ka'an tiakú ne yivi' tu'un' Ndiosí, xiin' ña ka'an ne yivi' tu'un' ña xini nja, xiin' ña kundani ne yivi' ña yoo si'e', ña xini mji' kuíti' Ndiosí ndii, ndi' i a naá kivi'. ⁹ Kuachí ndii sa'va kuíti' xini e' ña xini tuni Ndiosí vjün, te sa'va tukú ka'an tiakú e' tu'un' a jaan', ¹⁰ ndisu kij' xaa' ña kundani ndi' i e' ña kuni Ndiosí xiin' ña ndije' a ndii, sakan' te ña sie, ña xini e' jaan' ndii, ndi' i a.

¹¹ Kij' ni nduu' yu'u' te lulu ndii, ni ka'an i saq ka'an ne kualí, te ni xanini tu' i saq xanini ne kualí, te sakan' tu' ni xaa' kuenta i saq xaa' kuenta ne

kuali', ndisu kij' ni xixa i ndii, ni nakoŋo i ña ni kuŋu i saŋ kuu' ne kuali jaan'. ¹² Viŋin ndii kuŋvi kuŋi kaxi' e' saŋan' na xito' e' ndee naa kij' xito' iin ne yivi' nuu' nja nuu' iin yuu' peko kuŋti', ndisu naa kivi' ndii, kuŋi nuu' e' saŋkuu' ña xini Ndiosi. Viŋin ndii xini kaxi' i saŋ xini i Ndiosi, ndisu naa kivi' ndii, kuŋdanj kaxi' i saŋ kaa' Ndiosi ndee naa xini a yu'u. ¹³ Te saŋan' na kuŋi' viŋin ndii, yoo unj ta'an' kuŋti' ña koŋo' kivi' ndi'i, ña nduu' ña inj e' xini e' Ndiosi, xiin' ña ndiatu' inj xna'a e', xiin' ña ndan' e' ne yivi'. Ndisu ña ka'nu' ka tejin unj sa'a' ña jaan' ndii, ña ndan' e' ne yivi' nduu' a jaan'.

14

Saŋ kun' a kuŋu ne ka'an' tuŋu tu'un ña xini nja

¹ Saŋan' na kuŋi' ndee chaa' ka na sanduxa' ndi'ni ndo' xa'a' ña ndan' ta'an' ndo', te saŋan' tu xa'a' ña chuun ña xaxa' Espiritu Santo nuu' ndo'. Ndisu sanduxa' ndi'ni ka ndo' xa'a' ña ka'an' tiaku' ndo' tu'un Ndiosi. ² Kuachj ndii, ne ka'an' tu'un ña xini nja ndii, xiin' Ndiosi ndatu'un' nja, te sũu' xiin' ne nakaya xa'a' Jesús ndatu'un' nja. Saŋan' ña koŋo' ne yivi' kuŋi kuŋdanj ña ka'an' ne jaan', kuachj ndii ña yoo si'e ña xini mji' kuŋti' Ndiosi ka'an' nja xiin' ña ndije' Espiritu Santo. ³ Ndisu ne ka'an' tiaku' tu'un Ndiosi ndii, xiin' ne nakaya xa'a' Jesús ka'an' nja te kuŋnu' ka ne jaan' nuu' ichi' a, te sandjeni tu ña'a' nja nuu' ichi' a, te saŋan' tu te saki'vi ña'a' nja kij' ndo' o' ne jaan'. ⁴ Te ne ka'an' tu'un ña xini nja ndii, mji' kuŋti' nja chindiee' a te kua'an' kuŋnu' nja nuu' ichi' Ndiosi. Ndisu ne ka'an' tiaku' tu'un Ndiosi ndii, chindiee' nja ne nakaya xa'a' Jesús te kuŋnu' tu ne jaan' nuu' ichi' a. ⁵ Xa'a' a jaan' na kun' yu'u ña ka'an' saŋkuu' ndo' o' tu'un ña xini ndo', ndisu ña kun' ndije' ka i ndii, ña ka'an' tiaku' ndo' tu'un Ndiosi. Saŋan' ña, ña va'a ka nduu' a jaan' te saŋan' ña ka'an' e' tuŋu tu'un ña xini e' kij' koŋo' ne saŋakuachi' ña ka'an' e' jaan', te chindije' a ne nakaya xa'a' Jesús.

⁶ Ñanj ta'an' j, saŋ e' kuenta ndii, ku'un i mii' ndiee' ndo' te ka'an' ndoŋo' i nuu' ndo' xiin' tu'un ña xini ndo' ndii, kuasa' chindije' xachi' a ndo' o'. Ndisu naa' ka'an' i xiin' ndo' xiin' ña satuvi Ndiosi nuu' j, uun naa' ka'an' i xiin' ndo' xiin' ña xini tuni ña xini mji' kuŋti' Ndiosi, uun naa' ka'an' i xiin' ndo' xiin' ña ka'an' tiaku' i tu'un Ndiosi, uun naa' ka'an' i xiin' ndo' xiin' ña ndixa xa'a' Jesús, ña jaan' ndii, chindije' a ndo' o'. ⁷ Naa kuu' tun' yoo xiin' ñuu' ndii, kuŋvi nakuŋi' e' ndee nuu' yaŋ ka'an' j'in a naa' iin ndaŋ nduu' ndusu a. ⁸ Te naa' tivj kaxi' iin te xini' ndaŋchuun', tun' nich' kij' kua'an' ra mii' yoo ñu'u ndii, ndee iin te xini' ra saŋoo' tu'va xiin' mii' te kunta'an' ra. ⁹ Saŋan' tu xka'ndja naa' ka'an' ndo' o' iin tu'un ña koŋo' kundani, ¿saŋ kuŋi kuŋdanj ne yivi' yoo nduu' a ka'an' ndo'? Ndee naa xiin' tachj' kuŋti' ka'an' ndo'. ¹⁰ Xini e' ndii, yoo kua'a' nuu' tu'un iin yivi', te saŋkuu' ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo ndusu xa'a' j'in a. ¹¹ Ndisu naa' xini yu'u ndee ña kuni kachi' tu'un jaan' ndii, ndee naa te tuku' kuŋduŋu i nuu' ne ka'an' tu'un jaan', te ne jaan' ndii, ndee naa ne tuku' kuŋduŋu nja nuu' j xa'a' ña kuŋdanj i tu'un ña ka'an' nja. ¹² Saŋan' na kuŋi' ndo' o' ndii, xa'a' ña xikan' va inj ndo' chuun ña xaxa' Espiritu Santo nuu' e' ndii, kakan' va tu inj ndo' te kumi' ndo' kua'a' ka ña chindiee' ne nakaya xa'a' Jesús te kuŋnu' ka ndo' nuu' ichi' a.

¹³ Xa'a' a jaan' na yoo ka ka'an' tu'un ña xini nja jaan' ndii, na kakan' nja ña xini tuni nuu' Ndiosi, te kuŋi saŋakuachi' nja tu'un jaan' kij' ka'an' nja a. ¹⁴ Kuachj ndii, naa' ka'an' yu'u xiin' Ndiosi xiin' tu'un ña xini i ndii, tee' ndee xini espiritu i ña ka'an' i xiin' Ndiosi jaan', ndisu ña xanini i ndii,

kündani xachi' a ña ka'an j xiin' tu'un jaan'. ¹⁵ ¿Ndee ña kuní a saa j naa' sakan'? Ka'an j xiin' Ndiosí xiin' espíritu j, te ka'an tu j xiin' Ndiosí xiin' ña xanini j. Kaṭa j yaṭ nuu' Ndiosí xiin' espíritu j, te kaṭa tu j yaṭ jaan' xiin' ña xanini j. ¹⁶ Kuachj ndii, naa' xaka'nu' ndo'ó Ndiosí xiin' tu'un ña xaxa' Espíritu Santo, te xini so'ó jin ne xika' ichi' Jesús, ne kündani tu'un jaan' ndii, kúvj ka'an nja: "Sakan' na kunduu' a", kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí, sakan' ña kündani nja ndee ña ka'an ndo'. ¹⁷ Kij' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí ndii, va'a ya'a xaa' ndo', ndisu chindiee' a inga ne yivi'.

¹⁸ Te yu'u ndii, taxi' va j ña chindani Ndiosí xa'a' ña ka'an chito ka j tu'un jaan' te sakan' sakuu' ndo'ó. ¹⁹ Ndisu mii' nakayá e' xa'a' Jesús ndii, ndee chaa' ka ña ka'an j u'un ta'an yu'u' tu'un ña kuvj kundani e' te sakan' kuvj chindiee' j inga ne yivi', te sakan' ña ka'an j uxj mii' yu'u' tuku nuu' tu'un ña kôo' kundani.

²⁰ Ñan j ta'an j, kâninj ndo' naa xanini ne kuachj' kualí, süu' jaan' ndii kaninj ndo' ndee naa ne xixa jin nuu' ichi' Jesús. Te sakan' tu kuvj ndo' ndee naa ne kuachj' kualí ne xini xa'a' ña nja'a. ²¹ Yosó' tu'un ndei' Ndiosí nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: Ne yivi', ne nduu' kuenta j kaṭ' ndii, xiin' tu'un ña ka'an inga ne yivi' ka'an j xiin' nja, te ka'an tu j xiin' nja xiin' tu'un ne kuaxj' tuku xaan'. Ndisu nj ndee sakan' ndii, tãxj so'ó nja ña ka'an j, kachi xto'ó e'.

²² Sakan' na kuii', ña ka'an e' tu'un ña xini e' ndii, kuenta ña nia'á Ndiosí nuu' ne jin xini Jesús nduu' a, te süu' xa'a' ña va'a ne jin xini Jesús nduu' a. Ndisu ña ka'an tiakú e' tu'un Ndiosí ndii, kuenta ña nia'á a nuu' ne jin xini Jesús nduu' a, te süu' xa'a' ña va'a ne jin xini Jesús nduu' a. ²³ Süu' jaan' ndii, naa' ndiee' t'vj sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te ka'an tu ndo' tu'un ña xini ndo', te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun jin ne jin xini Jesús ndii, ka'an ne jaan' ña ne loco nduu' ndo'ó na xaa' ndo' sakan'. ²⁴ Ndisu naa' ndiee' t'vj sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te sakuu' tu ndo' ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun ne jin xini Jesús ndii, kij' kunj so'ó nja ña ka'an ndo' jaan' ndii, nakunj nja ña ne ndiso kuachj' nduu' nja nuu' Ndiosí, te xata'an ña katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachj' nja jaan'. ²⁵ Te natuvj tu ña yoo sj'e nimá nja, xa'a' a jaan' na vjkuijn xiti' nja nuu' Ndiosí te saka'nu' ña'a' nja, te ka'an nja ña ndixa xna'a ndii, yoo Ndiosí tejn ndo' mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús.

Kuní a saka'nu' va'a e' Ndiosí mii' nakayá e' xa'a' Jesús

²⁶ Ne ta'an' j, xa'a' a jaan' na kij' nakayá ndo' ndii, kuvj kaṭa savá ndo' yaṭ nuu' Ndiosí, te savá tu ndo' kuvj sania'á tu'un a, te savá tuku ndo' kuvj ka'an yoo nduu' ña nj nia'a Ndiosí nuu' ndo', uun ka'an ndo' tu'un ña xini ndo', te kuvj tu sanakuachi' savá ndo' tu'un jaan'. Ndisu sakuu' ña xaa' ndo' jaan' ndii, na saa ndo' a te saku'a'nu' ta'an' ka ndo' nuu' ichi' Jesús. ²⁷ Naa' ka'an savá ndo' tu'un ña xini ndo' ndii, na ka'an uvj ta'an kujtj' ne yivi' a, uun ndee unj ta'an nja. Te xa ka'an xa ka'an nja a, te kuní tu a ña sanakuachi' jin ne yivi' ña ka'an ne jaan'. ²⁸ Te naa' kôo' ne kuvj sanakuachi' tu'un ña ka'an ne jaan' ndii, ndee chaa' ka kôo taxjn' yu'u' nja mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te na ka'an nja ña jaan' xiin' nimá kujtj' nja nuu' Ndiosí.

²⁹ Te sakan' tu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, na ka'an uvi ta'an, uun ndee unj ta'an kujti' nja. Te sava nja kuni so'o ña ka'an ne jaan', te kuvj kundanj nja saa kuni a saa nja ña jaan'. ³⁰ Te naa' nia'á Ndiosí yoo ka nduu' a nuu' inga ne ndu'u' ijan' ndii, na vikuijn ne ka'an jaan', te taxj nja ña ka'an inga nja ña ni satuvi Ndiosí nuu' nja. ³¹ Sakan' te kuvj ka'an tiakú i'jn ndo'ó, ne kuvj ka'an tiakú tu'un Ndiosí kij' kuni a ka'an ndo' a, te kuvj tu kuni so'o sakuu' ndo', te kuvj ni tu sandjeni ta'an' ndo'. ³² Kuachj ndii, ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, kumi' nja ndjee' nuu' ña jaan', te kuvj ka'an nja a amaã ka kuni mji' nja. ³³ Sakan' ña Ndiosí ndii, süu' ña sasana' yoo' nduu' a, süu' jaan' ndii natandiee' manj' a yoo'.

Saa xaa' tu sakuu' tj'vi sakuu' xaan' mii' nakayá ne nduu' kuenta Jesús, ³⁴ kuni a ña na kundjee taxjn' ña'a' kij' nakayá ndo' xa'a' Jesús, sakan' ña koo' ndei' ña ka'an nja, süu' jaan' ndii kuni a ña koo taxjn' nja naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ³⁵ Naa' yoo ña kuni ndatu'un' nja ndii, na ndatu'un' nja j' nja vi'e nja, sakan' ña ka'an va kaa' a ña ka'an jin ña'a' mii' nakayá e' xa'a' Jesús.

³⁶ ¿Náa xanini ndo'ó ña süvi ndo' nduu' ne ni nata'vi' xini' tu'un Ndiosí, te xa ndo'ó kujti' tu nduu' ne ni xini so'o a? ³⁷ Naa' yoo ka tuu ña kuvj ka'an tiakú nja tu'un Ndiosí, uun tuu nja ña kumi' nja ña chuun ña xaxa' Espiritu Santo ndii, na nakunj nja ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' j, te ke' i ña yo'o. ³⁸ Ndisu naa' nakunj yoo ka ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' j, te ke' i ña yo'o' ndii, sakan' tu ne jaan' ndii, nakunj ña'a' xto'o e' jaan'.

³⁹ Ne ta'an' manj' j, sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kuni a ña sanduxa' ka ndo' ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí, te nakasj ndo' nuu' ne ka'an tu'un ña xini nja. ⁴⁰ Ndisu kuni a ña sakuu' ña xaa' ndo' ndii, na saa va'a ndo' a, te na saa yukun tu ndo' a.

15

Nj natjaku Cristo

¹ Ne ta'an' j, vitjn ndii kuni sanaka'an' j ndo'ó xa'a' tu'un va'a ña xa nj ka'an ndoso' j nuu' ndo', te ni natjn ndo' a, te ita' ni'j ndo' saa ka'an a ndee vitjn. ² Te sakan' tu xiin' ña ka'an tu'un va'a jaan' kuvj kakú ndo' nuu' kuachj ndo' naa' kujta' ni'j na ita' ni'j ndo' nuu' ña ka'an a saa nii' ni sania'á j ndo'ó. Te naa' kuasa' ndii, ni natjn saka ndo' a.

³ Kuachj ndii xi'na ka ni sania'á j ndo'ó tu'un va'a ña ni natjn tu mji' j ña ni xi'j Cristo xa'a' kuachj e', te ni saxinu' a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁴ te ni kuxj tu ña'a' ne yivi' tixjn ñu'u', te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña unj, te ni saxinu' a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁵ te ni tuvj a nuu' Pedro, ijan' te ni tuvj ni tu a nuu' sakuu' inga te uxj uvi te nda'a' xa'a' a. ⁶ Te ni ya'a, te ni tuvj a nuu' ya'a u'un ciento ne ta'an' e', ne xika' ichi' a. Te ki'in' ne jaan' ndii, kusaa' tiaku ka nja ndee vitjn, te sava tuku nja xa ni xi'j. ⁷ Te ni ya'a ka, te ni tuvj ni tu a nuu' Jacobo, te ni ya'a ka sie, te ni tuvj a nuu' sakuu' te ni tjanu' a sania'á ichi' a. ⁸ Te ndi'i' ndoso', te ni tuvj tu a nuu' yu'u, te nduu' ndee naa jin te kuañu'u, te ni tuvj kij' xa ni xka'ndja kivi' ña tuvj ra. ⁹ Kuachj ndii yu'u nduu' te lulu ma'á ka te tjanu' Jesús sania'á ichi' a, te ndee xata'an ña kunani' j te tjanu' a, sakan' ña ni sando'o' va j ne nakayá xa'a' Ndiosí. ¹⁰ Ndisu xa'a' a ña ndanj mji' Ndiosí yu'u na nduu' j te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a, te ña ndanj mji' Ndiosí yu'u ndii, ni natiin' saka e, süu' jaan' ndii xa xachuun' kua'a' ka j xiin' a te

sakan' sakuu' te tianu' Jesús jaan'. Ndisu süu' xiin' ña ndiee' mji' i xaa' i chuun jaan', süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' ña xamaní' va Ndiosí yu'u xaa' i sakuu' a. ¹¹ Sakan' na kuuí' kōo' a xaa' a yoo ni ka'an ndoso' tu'un va'a jaan' nuu' ndo', naa' yu'u, uun naa' inga te ni tianu' Jesús jaan', sakan' ña jin kachi sania'a ndu a te sakan' ni natijn ndo'o a.

¹² Te ndii, naa' xa'a' ña ni sanatiaku Ndiosí Cristo tein ne ni xi'i ka'an ndoso' ndu ndii, chindichun na ka'an sava ndo'o ña natiaaku ne yivi' ki' kuvj nja? ¹³ Sakan' ña naa' natiaaku ne yivi' ki' kuvj nja ndii, ni ndee Cristo ni natiaku naa' sakan' nduu' a. ¹⁴ Te naa' ni natiaku Cristo ndii, ña saka kuasa' kuni nduu' ña ka'an ndoso' ndu naa' sakan' nduu' a, te ña saka nduu' tu ña jin ndo'o xini ña'a' ndo'. ¹⁵ Te naa' ndixa xna'a natiaaku ne yivi' ki' kuvj nja ndii, te xini xa'an' ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí nduu' ndu, sakan' ña ka'an ndoso' ndu ña ni sanatiaku a Cristo. Ndisu naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' ki' kuvj nja ndii, ni sanatiaku tu a Cristo. ¹⁶ Kuachj ndii, naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' ki' kuvj nja ndii, ni sanatiaku tu a Cristo. ¹⁷ Te naa' ni sanatiaku Ndiosí Cristo ndii, ña saka nduu' tu ña jin ndo'o xini ña'a' ndo', te kusaa' ndiso' ka ndo' kuachj ndo' nuu' Ndiosí. ¹⁸ Te sakan' tu ne ndikun ichi' Jesucristo, ne ni xi'i ndii, ni ndoñu'u' saka nja naa' sakan' xna'a nduu' a. ¹⁹ Naa' xa jin yivi' yo'o' kuji' ndiatu' inj e' xa'a' Cristo, te kōo' ña natiaaku e' jaan' naa' kivi' ndii, ne ndo'o saka kua'a' so'o nduu' e' naa' sakan'.

²⁰ Ndisu vitin ndii, xa ni natiaaku xna'a Cristo tein ne ni xi'i, te suvi a nduu' ña ni natiaaku nuu' nuu' sakuu' yoo', ne natiaaku tu saa Ndiosí kita'an. ²¹ Kuachj ndii xa'a' kuachj jin ndaa' kuji' te yivi' xi'i ne yivi' jin yivi', sakan' tu xa'a' jin ndaa' kuji' tu te yivi' natiaaku e' ki' kuvj e'. ²² Sakan' ña xa'a' kuachj ña ni xaa Adán xi'i tu sakuu' ne yivi' jin yivi', sakan' tu xa'a' ña ni natiaaku Cristo ndii, sakuu' e' koo kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' saa Ndiosí. ²³ Ndisu j'in e' natiaaku saa Ndiosí amaa ka kuni mi' a, xi'na Cristo ni sanatiaku a, te ki' nandiko' Cristo jaan', te sanatiaku tu a yoo', ne nduu' kuenta a. ²⁴ Te jkan' kuaxi ña ku'un ndiko' ña saxinu' Cristo chuun nuu' a, te sanakua'a a ña xa'ndia chuun' a jaan' nda'a' yuva' e' Ndiosí ki' ndi' sandoo kui'e xachi' a sakuu' ne xa'ndia chuun', xiin' sakuu' ne kumi' ndiee' te xa'ndia chuun' nja, xiin' sakuu' ña ndiee' ña ndiva'a. ²⁵ Kuachj ndii kuni a ña ka'ndia chuun' Cristo ndee ndi' sandoo kui'e xachi' a sakuu' ña ndasi' ta'an' xiin' a. ²⁶ Te ña kumi' ndiee' nuu' ña xa'ni' yoo' nduu' ña ndasi' ta'an' xiin' e', ña sandoñu'u' a so'o' ndi'i'. ²⁷ Sakan' ña ni taxj Ndiosí vjko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo. Te ki' ka'an ña ni taxj Ndiosí vjko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo ndii, süu' kuni kachi a ña vjko ni'i' tu Cristo ndee mji' Ndiosí. Kuachj ndii mji' Ndiosí ni taxj te vjko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. ²⁸ Ndisu ki' ndi' sakuu' ña jaan' vjko ni'i' Cristo ndii, sakan' te xa mji' Cristo, si'e a, taxj ña vjko ni'i' ña'a' Ndiosí, sakan' ña mi' a ni taxj te vjko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. Sakan' te jin ndaa' mji' kuji' Ndiosí ka'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' nuu' ña yoo.

²⁹ Naa' kändixa' sava ndo'o ña natiaaku e' ki' kuvj e' ndii, ne yivi', ne chichi' xa'a' ne xa ni xi'i ndii, kuvj xachi' chindiee' ña'a' nja naa' sakan' te natiaaku ne ni xi'i. Kōo' ndee jin xa'a' ña kuchj nja xa'a' ne ni xi'i jaan' naa' sakan' nduu' a. ³⁰ Te kōo' tu ndee jin xa'a' ña sakuuein' xiin' mi' ndu'u' saa kivi' kua'an xa'a' ichi' Jesús naa' natiaaku ne ni xi'i. ³¹ Ne ta'an' i, ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña saa kivi' sakuuein' xiin' mi' i xa'a' ichi' Jesús xa'a' ña va'a kuni nimá i xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' ndo'. ³² Ki' ni xika i ñuu' Efeso ndii, ni kanj ta'an' kuento i xiin' kua'a' ne yivi', ne nduu'

ndee naa kiti' iku'. Naa' ndixa xna'a na natiaku ne ni xi'i ndii, koo' xachi xata' a jaan'. Ndee chaa' ka saa e' naa ka'an ne yivi' ndii: "Kuxi e', te ko'o e' vjtin, te tiaan kuvj e'." Sakan' kachi nja. ³³ Kujn' xa'an' xiin' mii' ndo': "Na ndiaka' ta'an' ndo' xiin' ne xini xa'an' jaan' ndii, sativi' nja na va'a na xi xa'a ndo'." ³⁴ Nachinaa' kaxi' ndo' ini ndo', te saa ka ndo' kuachi nuu' Ndiosí, kuachí ndii, sava ndo'ó ndii, ndee Ndiosí xini ndo'. Ka'an i sakan' te ka'an nuu' ndo'.

Ka'an Pablo saa natiaku e' saa Ndiosí

³⁵ Ndisu tee' kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: "¿Saa tu natiaku ne ni xi'i? ¿Te xiin' ndee nuu' nu'u' nde'i natiaku nja?", kachi ndo'. ³⁶ Ne kuu' kaxi' xna'a nduu' ndo', sakan' na kuni a na kuvj jin tikin' na nuu' kii' chi'i' e' te nata'vi' a. ³⁷ Te na chi'i' e' ndii, suu' itun' a tun' nakun jaan' nduu' nu', suu' jaan' ndii tikin' kuiti' a chi'i' e', naa' ndikin' trigo nduu' a, uun naa' ndee ndiaa ka nuu' inga tikin' chi'i' e'. ³⁸ Ndisu mii' Ndiosí nduu' na taxi' itun' tikin' jaan' saa xtani mii' a ko'o tun' jaan', te xa siin' xa siin' iin' itun' ni taxi' Ndiosí xa'a' i'in tikin'. ³⁹ Suu' xa jin ndaa' nuu' kuu' sakuu' nu'u' nde'i, suu' jaan' ndii xa jin kuu' nu'u' nde'i ne yivi', te xa jin kuu' tu nu'u' nde'i kiti', te xa jin kuu' ni tu nu'u' nde'i tiaka', te sakan' tu xa jin kuu' nu'u' nde'i saa. ⁴⁰ Te sakan' tu xa tuku ni xa'a Ndiosí na yoo ndivi' te sakan' na yoo nuu' nu'u' jin yivi', ndisu xa siin' ndatun' na yoo ndivi', te xa siin' tu ndatun' na yoo nuu' nu'u' jin yivi'. ⁴¹ Te sakan' tu xa siin' yi'e' nu'u', te xa siin' ni tu yi'e' yoo', te xa siin' ka ni tu yi'e' tiuun'. Kuachi ndii, i'in tiuun' ndii, xa yoo xa yoo siin' saa yi'e' ri'.

⁴² Jin kachi saa tu Ndiosí xiin' nu'u' nde'i e' kii' kuvj e', te natiaku e' ndii. Nu'u' nde'i e', na kua'an tixin nu'u' ndii, na te'i nduu' a, ndisu nu'u' nde'i e', na natiaku nuu' Ndiosí ndii, na koo' kivi' te'i kunduu' a jaan'. ⁴³ Nu'u' nde'i e', na kua'an tixin nu'u' ndii, na kuasa' kuni nduu' a, ndisu nu'u' nde'i e', na natiaku saa Ndiosí ndii, na ndatun' xava'a kunduu' a. Nu'u' nde'i e', na kua'an tixin nu'u' ndii, koo' ka ndjee' a, ndisu nu'u' nde'i e', na natiaku saa Ndiosí ndii, ko'o kua'a' na ndjee' a. ⁴⁴ Nu'u' nde'i e', na kua'an tixin nu'u' ndii, kuenta jin yivi' kaa' nduu' a jaan', ndisu nu'u' nde'i e', na natiaku saa Ndiosí ndii, kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí kunduu' a jaan'. Sakan' na naa' yoo nu'u' nde'i, na nduu' kuenta jin yivi' ndii, yoo tu nu'u' nde'i, na nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí.

⁴⁵ Sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te Adán, te ni yoo na nuu' ndii, Ndiosí ni taxi' kivi' nuu' ra." Ndisu Adán, te ni yoo na uvj, na nduu' Jesús ndii, Espiritu na taxi' kivi' nuu' e' nduu' a. ⁴⁶ Ndisu suu' xi'na nu'u' nde'i, na nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, kumi' e', suu' jaan' ndii xi'na ka nu'u' nde'i, na nduu' kuenta jin yivi', kumi' e', sakan' vi' te natjin e' nu'u' nde'i, na nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. ⁴⁷ Te yivi', te ni yoo na nuu' ndii, kuenta jin yivi' ni nduu' ra, ndisu te yivi', te uvj, na nduu' xto'o e' Jesús ndii, kuenta ndivi' nduu' a. ⁴⁸ Nu'u' nde'i yoo', ne yivi' jin yivi' ndii, nakuitá xiin' nu'u' nde'i Adán, te ni xa'a Ndiosí xiin' nu'u' kuiti'. Te nu'u' nde'i, na nduu' kuenta ndivi' ndii, nakuitá a xiin' nu'u' nde'i na kumi' Jesús ndivi'. ⁴⁹ Te saa nii' nakuitá nu'u' nde'i e' xiin' nu'u' nde'i te yivi', te ni xa'a Ndiosí xiin' nu'u' kuiti' ndii, nii' sakan' tu nakuitá nu'u' nde'i e' xiin' nu'u' nde'i na kumi' Jesús ndivi'. ⁵⁰ Te kuni ka'an i xiin' ndo'ó, nañi ta'an' i ndii, nu'u' nde'i xiin' nii' ndii, kuvj kundjee' a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te ni ndee kuvj tu ko'ni nu'u' nde'i, na te'i jaan', mii' koo' kivi' te'i na'a jaan'.

⁵¹ Te vitiin kuni yu'u ña kundani ndo' jin ña yoo si'e, ña xini jin ndaa' mji' kuiti' Ndiosí. Süu' sakuu' e' kuví, ndisu sakuu' e' ndii, nama a ñu'u' nde'i e' saa Ndiosí. ⁵² Te ña jaan' ndii, numi' va xka'ndia a ndee' naa kii' nakuaní e' jin xa'a' te nakoto'ni' kuiti' e' kii' ndi'i nde'i ndachuun' tun' nichí' so'o' ndi'i'. Sakan' ña kivi' so'o' ndi'i' jaan' ndii, nde'i ndachuun' tun' nichí', te ne ni xi'i' ndii, natiaaku nja xiin' ñu'u' nde'i ña koo' kivi' kuví ka. Te yoo', ne tiaku kii' sakan' ndii, nama Ndiosí ñu'u' nde'i e'. ⁵³ Sakan' ña kuni a ña nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña te'i kaa', te koo' kivi' te'i ka a. Te sakan' tu nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña xi'i' kaa', te koo' kivi' kuví ka a.

⁵⁴ Te kii' xa ni nama Ndiosí ñu'u' nde'i e' kaa', te koo' kivi' te'i ka a, xiin' kii' xa ni nama tu a ñu'u' nde'i e' kaa', te koo' kivi' kuví ka a ndii, sakan' te xinu tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te ña kumi' ndiee' nuu' ña xa'ni' yoo' ndii, xa ni ndoñu'u' xachi' a xa'a' ña ni kanando e' xiin' ña ndiee' Ndiosí. ⁵⁵ Yo'ó, ña xa'ni' rajn, ¿mii' kua'an ña kanando un' ndu? Yo'ó, yavi ndii rajn, ¿mii' kua'an ña sando'o' un' ndu ndee' naa kii' xaxi' tju'ma?" ⁵⁶ Sakan' ña kuachi' e' nduu' ndiee' ña xa'ni' jaan', te sando'o' a yoo', te ña ndiee' kuachi' e' nduu' tu'un nde'i Ndiosí. ⁵⁷ Ndisu chindani Ndiosí ña xa ni taxí a ña ni kanando e' ña xa'ni' jaan' xa'a' ña ni xaa' xt'o'o e' Jesucristo xa'a' e'.

⁵⁸ Ñani ta'an maní' i, xa'a' a jaan' na kuni a ña kua'an na kua'an ndo' ña kuita ni'i' va ndo' nuu' ichi' Jesús. Te kua'an na kua'an tu ndo' ña xaa' ndo' chuun nuu' xt'o'o e' jaan', sakan' ña xini ndo' ña chuun nuu' xt'o'o e', ña xaa' ndo' jaan' ndii, xaa' saka ndo' a.

16

Kaya ne ini xini Jesús ndiee' ñuu Corinto xu'un' te chindiee' nja inga ne ini tu xini Jesús

¹ Te vitiin kuni ka'an i xa'a' ña kayá xu'un' te chindiee' ndo' inga ne nduu' kuenta Jesús ndii, saa ndo' a saa nii' ni ka'an chuun' i xiin' ne nakaya xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Galacia. ² Te i'in ndo'ó ndii, i'in kivi' nuu' xa'a' ximana xta'ni' siin' ndo' chaa' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' kii' xachuun' ndo', te taxa'a' ndo' a. Sakan' te kii' xaa' i ndii, nakaya ki'i' ka ndo' ña jaan'. ³ Te kii' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, ke'i i jin tutu taxí i nda'a' ne ni nakaxin ndo', te ku'un nja ñuu Jerusalén xiin' xu'un' ña ni kaya ndo' jaan', te ti'vi' ña'a' i jkan'. ⁴ Te naa' kuni a ña ku'un tu yu'u xiin' ne jaan' ndii, ku'un i xiin' nja.

Ka'an tuni Pablo ña ku'un ra ñuu Corinto

⁵ Kii' ndi'i xka'ndia i ñu'u' Macedonia, sakan' te ku'un i mii' ndiee' ndo', sakan' ña xi'na ka jkan' kuni a xka'ndia i. ⁶ Te'e' kuein' ndoo i jin xa'a' mii' ndiee' ndo', uun kuein' jkan' ndu'u' i ndee' xka'ndia yoo' ña vixin, te kuví chindiee' ndo' yu'u, te ku'un i mii' kuni a ku'un i. ⁷ Kuachi' ndii, kuni i ña xka'ndia xaa' kuiti' i mii' ndiee' ndo' vitiin, süu' jaan' ndii kuni i ña ndo' i mii' ndiee' ndo' ndia'vi' kivi' naa' ni kuni xt'o'o e'. ⁸ Ndisu ndoo i ñuu Éfeso yo'o' ndee' tondia' viko' Pentecostés, ⁹ sakan' ña yoo kua'a' va ne kuni kuni so'o' tu'un Ndiosí ñuu yo'o', te va'a va kivi' nduu' a te ka'an ndosq' i tu'un a jaan', tee' ndee yoo kua'a' tu ne ndasi' yu'u.

¹⁰ Te naa' xaa' Timoteo mii' ndiee' ndo' ñaa' ndii, koto ña'a' ndo', te va'a kuni ra kunduu' ra xiin' ndo', sakan' ña te xaa' chuun nuu' xt'o'o e' nduu' tu te jaan' ndee' naa yu'u. ¹¹ Te xa'a' a jaan' na kuni' ndee' jin ndo' ka'an kui'e xa'a' ra, süu' jaan' ndii chindiee' ña'a' ndo' te kuví ya'a' ra ku'un

manj' rā, tē kuvj' xaā nāta'an' rā xiin' i mii' xika' i yo'o'. Sakan' nā ndiatu' i nā kixin rā xiin' inga nāni ta'an' e'.

¹² Tē tē nduu' nāni e' Apolos ndii, nī ka'an nda'vi vā i xiin' rā nā ku'un na rā mii' ndiee' ndo' xiin' inga nāni ta'an' e', tē nī xiin' xachi' rā ku'un rā vītūn, ndisu' ku'un rā tūku' ichi' kij' kunja'a rā.

Ti'vi' Pablo cha'an' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' nūu' Corinto

¹³ Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ku'un naa nū'u' tū'vā inj' ndo', tē kujta nī'i naa ita' nī'i tū ndo' nuu' nā inj' ndo' xini ndo' Jesús, tē sakan' tū na kujxā naa xixa' ká nī tū inj' ndo' nuu' ichi' a, tē na kākā nī'i nditūnī tū ndo'. ¹⁴ Tē sakuu' nā xaa' ndo' ndii, sāā ndo' a xa'a' nā ndani ta'an' ndo'.

¹⁵ Nāni ta'an' i, xini kaxi' ndo'ó nā ne vī'e Estéfanos ndii, ne nī natūn nūu' tū'un vā'a xa'a' Jesús nūu' Acaya nduu' nja, tē xini tū ndo' nā nī chindiee' kua'a' tū nja ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'. ¹⁶ Ka'an nda'vi yu'u' xiin' ndo' nā saxinū ndo' nā ka'an ne yivi', ne nduu' ndee' naa ne jaan', tē sakan' tū sakuu' ne chindiee' xiin' ne xachuun' u'vī tū ndee' naa ne jaan' nuu' chuun' xa'a' xto'o' e'. ¹⁷ Vā'a vā kuni i nā nī kixin ne nī kiee' mii' ndiee' ndo' mii' ndu'u' i yo'o', tē nduu' Estéfanos, xiin' tē nduu' Fortunato, xiin' tē nduu' Acaico, sakan' nā xā nī kunjī i vītūn, tee' ndee' kūvj' kunj' nduchi' nuu' i ndo'ó. ¹⁸ Sakan' nā nī saki'vī nja nimá i tē sakan' tū nimá ndo'ó. Tē ne yivi', ne nduu' naa ne jaan' ndii, kuní a nā tūn manj' nā'a' ndo'.

¹⁹ Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nda'a' nū'u' Asia ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo'. Tē nāni e' Aquila xiin' ku'vā e' Priscila xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús vī'e nja ndii, ti'vi' kua'a' tū ne jaan' cha'an' ndo' kuenta xto'o' e'. ²⁰ Tē sakan' tū ti'vi' sakuu' ne ta'an' e', ne xika' ichi' Jesús nūu' Éfeso yo'o', cha'an' ndo'. Tē chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, tē xiin' nā jaan' nakuatū ta'an' ndo'.

²¹ Tē cha'an' ndo' nā ti'vi' i nda'a' ndo' yo'o' ndii, mji' yu'u, tē nduu' Pablo, ke'i a xiin' nda'a' i.

²² Naa' ndāni yoo' ká nduu' ne yivi' xto'o' e' Jesucristo ndii, na nācha'an nja sāā Ndiosí. Tē xto'o' e' ndii, xā kuaxi' a.

²³ Tē na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. ²⁴ Tē ndani i sakuu' ndo'ó xa'a' a nā jin ndāā' nduu' e' xiin' xto'o' e' Jesucristo jaan'. Sakan' na kundūu' a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nia

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i jichi' a saa kuní Ndiosí. Te yu'u xiin' ñañi e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí ñuu Corinto, te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Acaya. ² Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' ña ni ndo'q ra

³ Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo, te nduu' tu a ña kuvita ini xa'a' e', te saki'ví tu a yoo'. ⁴ Te sakan' tu saki'ví a ndu'u nuu' sakuu' ña ndo'ó ndu, te sakan' kuví saki'ví tu ndu'u ne yoo nuu' ndee ka nuu' tundo'q' saa nii' ni saki'ví Ndiosí ndu'u. ⁵ Kuachí ndii, kij' kua'a' ka ndo'ó ndu xa'a' Cristo ndii, kua'a' ka tu saki'ví Ndiosí ndu'u nuu' tundo'q' jaan' xiin' nda'a' Cristo. ⁶ Ndisu naa' ndo'ó ndu ndii, ndo'ó ndu te ki'vi' ndo'ó, te ndo'ó tu ndu, te kaku ndo'. Te naa' ki'vi' ndu'u ndii, ki'vi' ndu'u te ki'vi' tu ndo'ó, sakan' te kuví sandjēni ndituní ndo' nuu' tundo'q' ña ndo'ó ndo' jaan' ndee naa' ndo'ó ndu'u. ⁷ Te ini va tu ndu xini ndu Ndiosí xa'a' ndo'ó, sakan' ña xini ndu ña ndo'ó ndo' saa nii' ndo'ó ndu, xa'a' a jaan' na jin kachi tu saki'ví Ndiosí ndo'ó ndee naa xaa' a xiin' ndu'u.

⁸ Ñani ta'an' ndu, kuní ndu ña kundani ndo' saa vi' kua'a' ni ndo'q ndu nuu' ñu'u' Asia. Kua'a' xava'a ni ndo'q ndu ya'a ka te sakan' ña kuví kundjēni ndu, ndee ni xanini ndu ña kuví ndu. ⁹ Ni xini ini ndu ndee naa te xa yoo kuví, ndisu ni ndo'q ndu ña jaan' te ini ndu kuní ndu ndjēe' mji' ndu, süu' jaan' ndii ini kují' ndu kuní ndu Ndiosí, ña sanatiaku ne ni xi'. ¹⁰ Te ni sakakú Ndiosí ndu'u nuu' ña jyo va ña ni xi' ndu jaan', te sakakú ka a ndu'ó, te ini ndu ña sakakú ka tu a ndu'u nuu' tundo'q'. ¹¹ Te naa' chindjēe' ndo'ó ndu'u ña ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu, te naa' kua'a' ka tu ndo' ka'an xiin' a xa'a' ndu ndii, kua'a' ka ne yivi' taxi' ña chindani a xa'a' kua'a' ña ni chindjēe' a ndu.

Ka'an Pablo ndichun na ni xa'an ra ñuu Corinto

¹² Ndu'u ndii, yoo jin xa'a' ña kuví ka'an ninu ndu xa'a' ndu, ña xachuun' va'a ndu kachi nimá ndu, te xika' ndaku tu ndu jin yivi', te xaa' ka vi' ndu sakan' tejn ndo'ó. Te süu' xika' ndu sakan' xiin' ndjēe' ña xini tuni jin yivi', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña chindiee' ndu te xika' ndu sakan'.

¹³ Sakan' ña ni ke'i ndu ña vixi te kuví ka'vi' ndo' a, te kuví tu kundani ndo' a. Te ndiatu' ini i ña kundani va'a ndo' a ¹⁴ saa nii' xa xa'a kundani ndo' a sie vitin. Te kij' nandjiko' xto'ó e' Jesús ndii, va'a kuní nimá ndo' xa'a' ndu, te va'a tu kuní nimá ndu'u xa'a' ndo'ó.

¹⁵ Te xa'a' a ña ini i ni xini i ndo'ó ndii, ni kuní i xka'ndja i ña nuu' mii' ndiee' ndo', te sakan' kuví xka'ndja i uvi ta'an jchi' mii' ndiee' ndo' jaan', te natin tukuu' ndo' ña sañu'u' Ndiosí ndo'ó. ¹⁶ Sakan' ña ni xanini i xka'ndja i mii' ndiee' ndo' kij' ku'un i ñu'u' Macedonia, te xka'ndja ka tu i jkan' kij' nandjiko' i, sakan' te kuví chindjēe' ndo' yu'u te ku'un i ñu'u' Judea. ¹⁷ Te ndiatu' ini i ña kanini ndo' na kij' ni ndoo i kuento ña ku'un i

mii' ndiee' ndo' ndii, n̄i xanini va'a j, uun n̄i xaa j ndee' naa xaa' ne yivi', ne xini yoo Ndiosi, kij' ka'an n̄ia uvi ta'an yu'u', ka'an n̄ia uun, ndisu jin kachi ka'an tu n̄ia u'un'. ¹⁸ Ndisu xini kaxi' Ndiosi n̄a süu' ka'an ndu xiin' ndo' uun, te ka'an tu ndu u'un'. ¹⁹ Kuach̄i ndii n̄i ka'an ndoso' Silvano xiin' Timoteo xiin' yu'u, xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosi, nuu' ndo', te n̄a jaan' ndii, k̄o' kivi' ka'an a uun, te ka'an tu a u'un', süu' jaan' ndii xa'a' a jaan' ka'an Ndiosi uun kuji'. ²⁰ Kuach̄i ndii xiin' n̄a n̄i xaa Jesús n̄i xinu sakuu' kuento n̄a n̄i tax̄i Ndiosi nuu' e'. Sakan' na kuii' kij' xaka'nu' e' Ndiosi ndii, ka'an e' n̄a sakan' na kunduu' a xa'a' n̄a n̄i xaa Cristo jaan'. ²¹ Te ndu'u n̄i xiin' ndo'o n̄i ndii, Ndiosi nduu' n̄a xata' n̄i i yoo' nuu' ichi' Cristo, te n̄i sakuiso' chuun' tu a yoo', ²² te n̄i ch̄indu'u' tu a sello a nimá e', te n̄a jaan' nduu' Espiritu Santo n̄a n̄i ch̄ikand̄ia a nuu' e' te kunj e' n̄a nat̄iin xna'a e' n̄a n̄i tax̄i a kuento a xa'a' jaan'.

²³ Ndisu Ndiosi nduu' n̄a xini saa kaa' nimá j, sakan' na xini tu a n̄a süu' xini xa'an' i ndo'o. Te naa' ti'a'an ku'un j n̄uu' Corinto ndii, xa'a' a n̄a n̄i kunj i saksuchi' i in̄i ndo' na n̄i xaa j sakan'. ²⁴ Süu' kuni vjko ni'i' ndu ndo'o nuu' n̄a in̄i ndo' xini ndo' Jesús, kuach̄i ndii xini kaxi' ndu n̄a xa in̄i va'a ndo' xini ndo' a. Süu' jaan' ndii kuni ch̄ind̄iee' ndu ndo'o te va'a ka kunj ndo'.

2

¹ Xa'a' a jaan' na n̄i ch̄itun̄i j n̄a kü'un tukuu j mii' ndiee' ndo' te saksuchi' i in̄i ndo'. ² Kuach̄i ndii, naa' saksuchi' yu'u in̄i ndo'o ndii, zyoo saki'vi yu'u kij' ya'a naa' süu' ndo'o? Jin ndaa' ndo'o, ne saksuchi' i in̄i kuji'. ³ Te n̄a n̄i ti'vi' j nda'a' ndo' ndii, n̄i ke'j e sakan' te kij' xaa' j mii' ndiee' ndo' ndii, kuni j n̄a nuu' a n̄a saki'vi ndo' yu'u ndii, saksuchi' ndo' in̄i j. Te kij' va'a kuni yu'u ndii, in̄i j n̄a va'a tu kunj sakuu' ndo'o. ⁴ Kuach̄i ndii, kij' n̄i ke'j j tutu n̄a n̄i ti'vi' j nda'a' ndo' ndii, n̄i ndi'ni xava'a j, te n̄i kusuchi' ya'a tu in̄i j ndee' n̄i xaku j. Ndisu n̄i ke'j j e te saksuchi' i in̄i ndo', süu' jaan' ndii n̄i ke'j e te kundani ndo' n̄a kundani xava'a j ndo'o.

Yoo ka'nu' in̄i Pablo xa'a' te n̄i xaa kuach̄i

⁵ Te kuni ka'an j xiin' ndo' n̄a te n̄i saksuchi' in̄i j jaan' ndii, süu' yu'u kuji' n̄i saksuchi' ra in̄i, süu' jaan' ndii kuv̄i ka'an e' n̄a n̄i saksuchi' tu ra in̄i sakuu' ndo'o. ⁶ Ndisu xa yoo sakan' kuji' n̄a sando'o yatin' sakuu' ndo'o te jaan'. ⁷ Xa'a' a jaan' na ndee' chaa' ka koo ka'nu' in̄i ndo' xa'a' te jaan', te saki'vi tu n̄a'a' ndo', saa' jin kij' kuv̄i ndi'j ra saa titu'un'. ⁸ Sakan' na kuii' ka'an nda'vi j xiin' ndo' n̄a n̄a'a' n̄i tukuu ndo' te jaan' n̄a ndani n̄a'a' ndo'. ⁹ Kuach̄i ndii, xa'a' a jaan' na n̄i ti'vi' j tutu jaan' nda'a' ndo' te koto kua'a j ndo'o, te kunj j naa' saxinú ndo' sakuu' n̄a ka'an chuun' j xiin' ndo'. ¹⁰ Sakan' n̄a yoo ka yoo ka'nu' in̄i ndo'o xa'a', xa'a' n̄a n̄i xaa n̄a ndii, yoo ka'nu' tu in̄i yu'u xa'a' n̄a naa' yoo jin n̄a koo ka'nu' in̄i e' xa'a' ne jaan'. Xaa' j sakan' xa'a' n̄a va'a ndo'o xiin' xa'a' n̄a sakan' tu kuni Cristo, ¹¹ sakan' te k̄anando n̄a ndiva'a yoo', sakan' n̄a xa xini e' n̄a kinj n̄a kuni saa n̄a ndiva'a jaan' xiin' e'.

Ndi'ni Pablo xa'a' Tito

¹² Kij' n̄i xaa j n̄uu' Troas te ka'an ndoso' j tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, n̄i tax̄i xto'o e' Ndiosi n̄a kuv̄i ka'an ndoso' j ikan'. ¹³ Ndisu xa'a' a n̄a n̄i xini j n̄ani j Tito ndii, va'a xachi' n̄i kunj j, sakan' na ndee' chaa' ka n̄i ndei' j ne ndiee' jaan', te n̄i keta j kuaxi j n̄u'u' Macedonia te kunj ta'an' j xiin' ra.

Kanando e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Cristo

¹⁴ Ndisu chindani va Ndiosí ña suvi a xaa' sakan' te kanando ndu sakuu' ichi' xa'a' a ña ndikún ndu Cristo Jesús, te suvi tu a xaa' sakan' te nduu' ndu te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús. Saa kua'an jin yivi' kiku ndu tu'un jaan' ndee naa jin xiko xavixin'. ¹⁵ Kuachi ndii nduu' ndu'u ndee naa xiko suxa chú'ma xavixin', ña ni nasoko' Cristo nuu' Ndiosí, te xiko jaan' nduu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ndu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nja nuu' kuachi nja, xiin' nuu' ne xika' ichi' ña kua'an mii' koq nja tundo'o'. ¹⁶ Te nuu' ne kua'an mii' koq nja tundo'o' jaan' ndii, xiko tu'un ña ka'an ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña xa'ni', ndisu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nja nuu' kuachi nja ndii, xiko tu'un ña ka'an ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña taxi' kivi' ñuu nja. Te, zyoo xini tuni va'a te kuví saa nja chuun jaan' nuu' Ndiosí? ¹⁷ Sakan' ña ndu'u ndii, süu' xiko' ndu tu'un Ndiosí naa xaa' inga ne ka'an ndoso' a, süu' jaan' ndii xini Ndiosí ña ka'an ndoso' ndaku ndu tu'un a jaan', kuachi ndii suvi a ni tjanu' ndu. Te sakan' tu ña jin ndaa' nduu' ndu xiin' Cristo.

3

Ka'an Pablo ña ni ndoo Ndiosí jin kuento xaa' nuu' e'

¹ Te kij' ka'an ndu sakan' ndii, süu' ka'an ndu a te kani'j xiin' mii' ni tukuu' ndu. Sakan' ña kuni' ndu jin tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu nuu' ndo', ni ndee kuni' tu a ña ke'j ndo'ó jin tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu nuu' inga ne yivi' naa xaa' inga te yivi'. ² Te kuni' tutu jaan' nuu' ndu, sakan' ña xa ndo'ó nduu' tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu, ña kuni' nuu' ndu. Te ndiaka' ndu ndo'ó nimá ndu mii' ka kua'an ndu, te ka'an tu ndu xa'a' ndo' nuu' sakuu' ne yivi', sakan' na xini nja ndo'ó, te xini tu nja kivi' ñuu ndo'. ³ Sakan' ña nia'a ndo'ó ña nduu' ndo' tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu, ña ni ke'j mii' Cristo, te ni'i' ndu a mii' ka kua'an ndu. Te ni ke'j ña'a' Cristo xiin' tuun' nuu' tutu, süu' jaan' ndii xiin' ndije' Espiritu Santo, ña taxi' Ndiosí tiaku, ni ke'j a ña jaan', te ni ndee ni ke'j tu ña'a' a xata' yuu', süu' jaan' ndii nuu' nimá ndo' ni ke'j a ña jaan'.

⁴ Te vitin ndii, Cristo nduu' ña xaa' sakan', te jin' ndu xini ndu Ndiosí ña sakuu' ña jaan' ndii, ña ndixa xaa' a nduu' a. ⁵ Süu' xiin' ña chuun va mii' ndu na kuví xaa' ndu ña jaan', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña xaa' chuun va ndu nuu' chuun jaan'. ⁶ Te sakan' tu Ndiosí nduu' ña ni xaa chuun va ndu, te kaka nuu ndu nuu' a saa ka'an chuun' kuento xaa' ña ni ndoo a xiin' e'. Te kuento xaa', ña ni ndoo a xiin' e' jaan' ndii, süu' yoo kuej a nuu' tu'un ndei' ña ni ke'j, süu' jaan' ndii yoo kuej a nuu' ña ndije' Espiritu Santo. Te tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an chuun' a ña kuví e', ndisu Espiritu Ndiosí ndii, taxi' a kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i'.

⁷ Te tu'un ndei', ña ka'an chuun' ña kuví e' jaan' ndii, ni ke'j ña'a' Ndiosí xata' yuu'. Te kij' ni taxí ña'a' a nda'a' Moisés ndii, ni yi'e koo' chukuu' a, sakan' na ne vj'e Israel ndii, ndee ni kuví koto'ni nja nuu' ra, sakan' ña ni yi'e xava'a nuu' ra. Ndisu tee' ndee ni yi'e kua'a' a ndii, kuie kuie ni nda'va a. ⁸ Saa ka vi' tu ndatun' yi'é tu'un xaa', ña ni ndoo Ndiosí nuu' e' jaan', ña yoo kuej nuu' ndije' Espiritu Santo jaan'. ⁹ Kuachi ndii, naa' tu'un ndei', ña ka'an chuun' ña kuví e' xa'a' kuachi e' jaan', ni yi'e ndatun' ya'a ndii, saa ka vi' tu ndatun' ni yi'e tu'un xaa', ña ka'an ña xa ni xanda'ku Ndiosí nimá e' nuu' a. ¹⁰ Kuachi ndii, tee' ndee ni yi'e koo' chukuu' tu'un ndei', ña ni taxí Ndiosí ña nuu' ndii, nakuitá ña yi'é ña jaan' xiin' ña yi'é

ña xaa', ña taxi' a nda'a' yoo'. ¹¹ Sakan' ña, naa' ni yi'e tu tu'un ndei', ña kuie kuie ni ni ndi'j ndii, saa ka vi' tu yi'e ña xaa', ña kōo' kivi' ndi'i'.

¹² Te xa'a' a ña inj ndu xini ndu ña xaa' jaan', na ka'an nditunj ndu xa'a' a. ¹³ Te ni xaa' ndu ndee naa ni xaa' Moisés, ña ni tisa'vi ra nuu' ra xiin' jin toto te künj ne vi'e Israel ña nda'vá ña yi'e nuu' ra. ¹⁴ Ndisu ña kundanj ne jaan' ndii, ni xa xij nja. Te ndee kivi' vitin, kij' ka'vi' nja tu'un ndei' ña ni taxi' Ndiosi nda'a' nja xta'an' ndii, kusaa' tiasi ka toto jaan' nuu' nja, te küvj kundanj nja tu'un ndei' a jaan', sakan' ña tia'an kundia'a toto jaan', kuachj ndii jin ndaa' ña inj e' xini e' Cristo kujti' sakundia'a ña jaan'. ¹⁵ Te ndee kivi' vitin, kij' ka'vi' nja tu'un ndei' Ndiosi, ña ni natjin Moisés xta'an' ndii, toto jaan' tiasi nuu' ña kundanj nja. ¹⁶ Ndisu kij' natiin' yoo ka xto'o e' Jesús ndii, kundia'a toto jaan' saa a.

¹⁷ Kuachj ndii, xto'o e' jaan' ndii, Espiritu nduu' a, te mii' yoo Espiritu xto'o e' jaan' ndii, ne xa yoo ndika ndiee' ikan'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na sakuu' yoo' ndii, kōo' ka toto jaan' tiasi ka nuu' e'. Te nduu' e' ndee naa yuu' tata, ña yi'e te nia'a e' ña ka'nu' koo' chukuu' xto'o e' jaan', te sakan' kua'an na kua'an e' ña nduva'a ka e' ndee skachi' naxaa' e' koo' e' saa nii' kaa' mji' xto'o e' jaan'. Te sakuu' ña jaan' ndii, mji' Espiritu xto'o e' nduu' ña xaa' a.

4

Ka'an ndoso' ndaku Pablo tu'un va'a xa'a' Jesús

¹ Xa'a' a jaan' na xikuiin ndu ña xaa' ndu चुणुनुु' Ndiosi, ña ni sakuiso' chuun' a ndu xa'a' a ña ni kuvita inj a xa'a' ndu. ² Te kōo' ndee jin ña'a xaa' si'e ndu, ni ndee kōo' tu ña ka'an kaa' xaa' ndu, te sakan' tu xini xa'an' ndu ndee jin ne yivi', ni ndee nama' ni tu ndu tu'un Ndiosi. Süu' jaan' ndii jin ndaa' Ndiosi xini ña ña ndixa xna'a nduu' ña ka'an ndu, te kuvj inj ndo' kuni ndo' a. ³ Ndisu naa' yoo ka kundanj tu'un va'a ña ka'an ndoso' ndu jaan' ndii, kundanj nja a sakan' ña ne xika' ichi' ña kua'an mii' koo' tundo'o' nduu' nja. ⁴ Te ne jaan' ndii, küvj kundanj nja tu'un va'a jaan', sakan' ña ña ndiva'a, ña nduu' ndiosí nuu' ñu'u' jin yivi' yo'o', ni ndasj ña kundanj nja te küvj kundanj nja tu'un va'a jaan', te natuvj nuu' nja xiin' ña yi'e tu'un va'a ndatun' koo' chukuu' jaan', ña ka'an xa'a' Cristo. Te ni ndaku nii' Cristo jaan' saa kaa' mji' Ndiosi. ⁵ Kuachj ndii süu' xa'a' mji' ndu ka'an ndoso' ndu, süu' jaan' ndii xa'a' xto'o e' Jesucristo ka'an ndoso' ndu, te nduu' ndu te xika' nuu' nuu' kujti' ndo' xa'a' a ña xika' nuu' ndu nuu' Jesús. ⁶ Te Ndiosi ni ka'an chuun', te ni natuun ñu'u' ña nuu' kij' ni yoo njaa' jin yivi', te svj tu a nduu' ña ni xaa' sakan', te ni natuun ñu'u' a jaan' nimá ndu'u, te nia'a ndu a nuu' inga ne yivi', te kuvj kundanj nja ña ña ndatun' koo' chukuu' nduu' Ndiosi. Te nia'a Ndiosi ña ndatun' a jaan' xiin' nda'a' Jesucristo.

Inj ndu xini ndu Ndiosi kij' yoo tundo'o'

⁷ Te ndu'u ndii, ndee na kisi' ña ni kua'a xiin' ñu'u' kixin' nduu' ndu, te ñu'u' ña ndiaa ya'vi' xava'a jaan' nimá ndu, ña nduu' tu'un va'a. Te xiin' ña jaan' nia'a Ndiosi ña ña ndjee' ka'nu' koo' chukuu' jaan' ndii, ña ndjee' mji' a nduu' a, te süu' ña ndjee' mji' ndu nduu' a. ⁸ Sakan' na kuii' tee' ndee yoo kua'a' tundo'o' nuu' kivi' ñuu' ndu ndii, küvj kanando a ndu, te tee' ndee yoo kua'a' tu ña sandi'ni ndu'u ndii, küvj sanuu' a nimá ndu. ⁹ Tee' ndee ndikun' ne yivi' taxi' nja ndu'u ndii, kuasa' yoo' jin ndaa' ndu. Tee' ndee suku' ne yivi' ndu'u ñu'u' ndii, kuasa' sandoñu'u' nja ndu. ¹⁰ Te

mii' kã kua'añ ndũ ndii, ndo'o' ndũ xiin' ñu'u' nde'j ndũ xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kũñi tũ ne yivi' xa'a' kivi' ñuu' Jesús xiin' ñã xaa' ndũ. ¹¹ Kuachĩ ndii, vjĩñ ñã tiaku ndũ ndii, saã kivi' kuein' kuu' ndũ xiin' kivi' ñuu' ndũ xa'a' ñã ka'án ndoso' ndũ xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kũñi tũ ne yivi' xa'a' kivi' ñuu' Jesús xiin' ndã'a' ñã xaa' ndũ xiin' ñu'u' nde'j ndũ. ¹² Sakan' na kuui' ndu'u' xa yoo kuvj, te natjĩn ndo'ó kivi' ñuu' ñã kõo' kivi' ndi'i'.

¹³ Sakan' ñã inj ndũ xini ndũ Ndiosí ndee naa nj inj te nj ke'j mii' yoso' a nuu' tutũ Ndiosí mii' ka'án a ndii: "Inj i xini j Ndiosí, sakan' na ka'án j xa'a' a", kachi a. Te sakan' tũ ndu'u' ndii, kandixa' ndũ Ndiosí, sakan' na ka'án ndũ xa'a' a. ¹⁴ Kuachĩ ndii xini ndũ ñã Ndiosí nj sanatiaku xto'o e' Jesús tejn ne nj xi'j, te sanatiaku tũ a ndu'u' xiin' Jesús jaan', te sanakua'a inga' Jesús jaan' ndu'u' xiin' sakuu' ndo'ó nuu' Ndiosí. ¹⁵ Te sakuu' ñã jaan' ndo'o' ndũ xa'a' ñã va'a ndo'ó, sakan' te kua'a' kã ne yivi' natjĩn ñã ndani mji' ñã'a' Ndiosí, te kua'a' kã tũ njã taxĩ ñã chĩndani a. Sakan' te ñã jaan' natjĩn sakuu' ñã xaka'nu' ñã'a' e'.

¹⁶ Xa'a' a jaan' na nüu' nimá ndũ, kuachĩ ndii, tee' ndee so'õ xixa' ñu'u' nde'j ndũ kua'añ a, ndisu' nimá ndũ ndii, so'õ nakoó kã ndjje' a j'jĩn kivi' kua'añ. ¹⁷ Kuachĩ ndii, tũndo'o' kuali', ñã ndo'o' ndũ jĩn yivi' yo'o' ndii, jĩn kanj' kujtj' yoo a, te ñã xka'ndiá kujtj' nduu' tũ a. Ndisu' xa'a' ñã jaan' taxĩ Ndiosí ndã'a' ndũ ñã va'a koo' chukuu' ñã kõo' kivi' ndi'i'. ¹⁸ Sakan' ñã xito' ndũ ñã kuvj kũñi ndũchi' nuu' ndũ, süu' jaan' ndii xito' ndũ ñã kuvj kũñi ndũ. Te ñã kuvj xini e' ndii, ñã xka'ndiá kujtj' nduu' a, ndisu' ñã kuvj kũñi e' ndii, ñã kõo' kivi' ndi'i' nduu' ñã jaan'.

5

¹ Kuachĩ ndii xini ndũ ñã naa' ndoñu'u' ñu'u' nde'j ndũ, ñã nduu' ndee naa jĩn vj'e toto, ñã iin' jĩn kanj' kujtj' jĩn yivi' yo'o' ndii, taxĩ Ndiosí ndã'a' ndũ jĩn ñã kõo' kivi' ndoñu'u' ndjivi'. Te ñã jaan' ndii, süu' te yivi' nj xa'a' a. ² Te xa'a' a jaan' na tana' ndũ ñã kusaa' tiaku kã ndũ jĩn yivi' yo'o' xa'a' a ñã xikán va jñi ndũ ñã nama' kij' ñu'u' nde'j ndũ yo'o', te nakũndixĩn ndũ ñu'u' nde'j ñã nduu' kuenta ndjivi'. ³ Sakan' na kuui' kũmi' ndũ ñu'u' nde'j xaa' ndjivi', sakan' te kũnduu' ndũ jĩn te kõo' ñu'u' nde'j jkan'. ⁴ Te vjĩñ ñã kusaa' tiaku kã ndũ xiin' ñu'u' nde'j yo'o' ndii, tana' ndjii' v'vj jñi ndũ, kuachĩ ndii kũni' ndũ ñã kũnduu' ndũ jĩn te kõo' ñu'u' nde'j, süu' jaan' ndii kũni' ndũ ñã nama' kij' ñu'u' nde'j ndũ, ñã xi'í kaa', xiin' ñã kõo' kivi' kuvj. ⁵ Te mji' Ndiosí nduu' ñã nj xava'a' ndu'u' xa'a' ñã jaan', te nj chĩnaa' Espĩritu Santo nimá ndũ, ñã jaan' nj chĩkãndjã a nuu' ndũ.

⁶ Xa'a' a jaan' na saã kivi' inj ndũ xika' ndũ jĩn yivi', te xini tũ ndũ ñã vjĩñ ñã tiaku ndũ xiin' ñu'u' nde'j yo'o' ndii, xika' yoo ndũ nuu' xto'o e'. ⁷ Sakan' ñã ñã jaan' kujtj' jñi ndũ xini ndũ te xika' ndũ jĩn yivi', te süu' ndi'ñi ndũ xa'a' ñã xini ndũchi' nuu' ndũ. ⁸ Sakan' na kuui' jñi ndũ te xika' ndũ jĩn yivi', te ka'án nimá ndũ ñã nakõõ kij' ndũ ñu'u' nde'j ndũ yo'o', te kũñi kũndjje ndũ mii' ndu'u' xto'o e' jaan'. ⁹ Sakan' na kuui' saã kivi' xanduxã ndũ, te sasjĩ' ndũ jñi xto'o e' jaan', naa' yoo ndũ xiin' ñu'u' nde'j yo'o', uun naa' yoo ndũ xiin' ñu'u' nde'j xaa'. ¹⁰ Kuachĩ ndii sakuu' yoo' kũni' a kuyatĩn nuu' Cristo mii' xa'nú a kuachĩ, te j'jĩn e' natjĩn ñã xata'añ natjĩn e' xa'a' ñã va'a, uun ñã njã'a ñã nj xaa' e' kij' nj xikã e' jĩn yivi' yo'o'.

Nj nakõõ e' ñã manj' xiin' Ndiosí nj xaq' Cristo

¹¹ Te xa'a' ñã xini ndũ ñã kũni' a kuyj'vi e' xto'o e' jaan' ndii, xika' ndũ sakandixa' ndũ ne yivi', sakan' ñã Ndiosí ndii, xa' xini a saã xika' ndũ nuu'

a, te ndiatu' inji j ña xini tu ndo'ó ndu'u xiin' nimá ndo'. ¹² Te kij' ka'an ndu sakan' ndii, süu' ka'an ndu a te kanji' xiin' mii' ni tukuu' ndu nuu' ndu', süu' jaan' ndii ka'an ndu a te kuvj' ka'an ninu na ndo'ó xa'a' ndu, te kuvj' tu nakujin ndo' nuu' ne xasuvi' xiin' mii' mji' xa'a' ña xaa' kujti' ña, te süu' xaa' ña a xiin' jin ndaa' nimá ña. ¹³ Sakan' ña, naa' te loco nduu' ndu tuu ne yivi' ndii, xa'a' chuun nuu' Ndiosí nduu' ndu te loco, te naa' te kuu' kaxi' nduu' ndu tuu ña ndii, xa'a' ña va'a mji' ndo' nduu' ndu te kuu' kaxi'. ¹⁴ Kuächj ndii xa'a' a ña ndani Cristo ndu'u na xaki' a ndu, te xaa' ndu ña kaa', sakan' ña xa ni kundani ndu ña jin ndaa' ña jaan' kujti' ni xi'j xa'a' kuächj sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na jin kachi ni xi'j tu sakuu' e' xiin' a kij' ni xi'j a. ¹⁵ Te xa'a' a ña ni xi'j a xa'a' kuächj sakuu' e' ndii, kuni a ña kutjaku e' xa'a' ña jaan' kujti', te süu' kutjaku ka e' xa'a' mji' e'. Süu' jaan' ndii kutjaku e' te saa e' ña kuni ña ni xi'j jaan', te ni natjaku a xa'a' ña va'a mji' e'.

¹⁶ Sakan' na kuii' ndee vjtin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, xanini ka ndu xa'a' inga ne yivi' naa xanini ne yivi' jin yivi'. Ña ndixa nduu' a ña ni xanini tu ndu'u xta'an' ña ndee Cristo ndii, te yivi' nda'vi so'o kujti' nduu' a. Ndisu vjtin ndii, süu' sakan' ka xanini ndu xa'a' a. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na naa yoo ka inji xini Cristo ndii, ne yivi' xaa' ni nanduju ña, te ña ni nduu ña ña nuu' ndii, xa ni ndoo ña jaan'. Sakan' na kuii' vjtin ndii, ne yivi' xaa' nduu' kanii' ña. ¹⁸ Te sakuu' ña kaa' kuaxi nda'a' Ndiosí, ña ni naqoo e' ña manj' xiin' xiin' nda'a' Cristo, te ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu ndu' ne yivi' ndee ña kuni a saa ña, te naqoo ña ña manj' xiin' a. ¹⁹ Te ka'an tu ndu xiin' ña ña xiin' nda'a' Cristo ni naqoo Ndiosí ña manj' xiin' ne yivi' jin yivi', te koo ka'nu' xachi' inji a xa'a' kuächj ña. Ña jaan' nduu' ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xa'a' a nuu' ne yivi'. ²⁰ Sakan' na kuii' te tianu' Cristo nuu' a ka'an ndoso' xa'a' a nduu' ndu, xa'a' a jaan' na ndee naa mji' Ndiosí ka'an nda'vi xiin' nda'a' ndu nuu' ndo' ña naqoo ndo' ña manj' xiin' a. Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndu nuu' ndo' xa'a' Cristo ña naqoo ndo' ña manj' xiin' Ndiosí. ²¹ Kuächj ndii, tee' ndee koo' ndee jin kuächj ni xaa' Cristo ndii, kuächj yoo' ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, te kunduu' e' ne ndaku nimá nuu' a xa'a' ña ni xaa' Cristo.

6

¹ Te vjtin ña te xaa' chuun nuu' Ndiosí nduu' ndu ndii, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo'ó ña natjin saka ndo' ña ndani mji' Ndiosí ndo'ó. ² Kuächj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Kij' ni kuni a ña chindjee' j ndo'ó ndii, ni chindjee' j ndo'ó, te kij' ni kuni a ña sakakú j ndo'ó ndii, ni sakakú j ndo'ó. Sakan' yoso' a.

Chuun xa'a' ndo' ña ka'an ndu xiin' ndo', vjtin ni xaa' kivi' ña chindjee' Ndiosí ndo'ó, te vjtin tu ni xaa' kivi' ña sakakú a ndo'ó.

³ Kuasa' xaa' ndu ndee jin ña va'a xiin' ndee jin ne yivi' te kanja'a ña xa'a' chuun nuu' Ndiosí ña xaa' ndu. ⁴ Süu' jaan' ndii xiin' sakuu' ña ndo'ó ndu nia'á ndu ne yivi' ña te xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' ndu. Naa kuu' ña kuie inji ndu nuu' tundo'o', xiin' naa kuu' ña natiin ndu, xiin' naa kuu' ña sandi'ni a ndu, ⁵ xiin' naa kuu' ña suku' yo'o' te yivi' ndu'u, xiin' naa kuu' ña xiñu'ú ndu vj'e kaa, xiin' naa kuu' ña kati kua'a' ne yivi' ndu, te kani ña ndu, xiin' naa kuu' ña xachuun' u'vi ndu, xiin' naa kuu' ña kixín va'a ndu, xiin' naa kuu' ña xika' soko ndu, ⁶ te xiin' naa kuu' ña xika' ndoo ndu, xiin' naa kuu' ña sania'á ndu ña ndixa ña xini ndu, xiin' naa kuu' ña kuie inji ndu xa'a' ne yivi', xiin' naa kuu' ña maso ndu, xiin' naa kuu' ña

xachuun' Espíritu Santo nimá ndu, xiin' naa kuu' ña ndanĭ ndu ne yivi' xiin' ĩn ndaa' nimá ndu, ⁷ xiin' naa kuu' ña ka'án ndoso' ndu tu'ün ña ndjxá xná'a, xiin' naa kuu' ña taxi' Ndiosí ña ndje'e' ndu. Te tiin ndjaa' ndu ña nduu' ña xachuun' ndaku ndu jaan', te xiin' ña jaan' naka'án ndu xa'a' ndu kii' yoo' tundo'o' nuu' ndu, uun kii' kieve' va'a ndu. ⁸ Xaá tukũ ndii tiin' ka'nu' ne yivi' ndu, te xaá tukũ ndii kanĭa'a nĭa xa'a' ndu, te xaá tukũ ndii ka'án va'a ne yivi' xa'a' ndu, te xaá tukũ ndii tun vixĭ ka'án nĭa xa'a' ndu. Te sakan' tu ka'án nĭa ña te xini xa'an' nduu' ndu, tee' ndee ña ndjxá xná'a nduu' ña ka'án ndu. ⁹ Kuu' nĭa xiin' ndu ndee naa te kōo' xini, tee' ndee xini kaxi' nĭa ndu'u, te xa yoo ndu kuvĭ ndu, ndisu koto ndo' kusaa' tiaku ka ndu, sando'o' nĭa ndu, ndisu ti'a'an kuvĭ ndu. ¹⁰ Naa iin' te suchi' ĩnĭ iin' ndu, ndisu saá kivi' va'a kuni ndu, naa iin' te natiin iin' ndu, ndisu kua'a' va ne yivi' nduu' vika' xaa' ndu xiin' ña ndjxá, naa iin' te kōo' xachi' ña'a iin' ndu, ndisu kumi' ndu sakuu' nuu' ña'a.

¹¹ Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne nakayá xa'a' Jesús ñuũ Corinto ndii, nĭ ka'an kaxi' va ndu xiin' ndo', te nĭ ka'an ndu xiin' ndo' xiin' ĩn kanĭi' nimá ndu. ¹² Te tukũ' nĭ kuu' ndu xiin' ndo', ndisu ndo'ó ndii, tukũ' ka kuu' ndo' xiin' ndu. ¹³ Te xa'a' a ña nduu' ĩ ndee naa yuva' ndo' ndii, ka'án nda'vi ĩ xiin' ndo' ndee naa xaa' ĩn yuva' xiin' si'e ra ña taxi' na ndo' nunĭa' kanĭi' nimá ndo' nuu' ĩ, ndee naa xaa' yu'u ña nunia' ĩ kanĭi' nimá ĩ nuu' ndo'.

Nduu' e' ndee naa vi'e Ndiosí tiaku

¹⁴ Ndo'ó ndii, süu' ĩn kachi ka xika' ndo' te sakan' ne ĩnĭ xini Jesús, sakan' na kuu' kĭ'ĭn ta'an' kutu' ka ndo' xiin' ne jaan'. Kuachĭ ndii kĭ'in' ta'an' ña ndaku xiin' ña nĭa'a, te nĭ ndee kĭ'in' ta'an' tu ñu'u xiin' ña ĩn yavi. ¹⁵ Sakan' tu Cristo ndii, nĭ kĭ'ĭn ta'an' a xiin' ña ndiva'a, nĭ ndee va'a tu kĭ'ĭn ta'an' kutu' ĩn ne ĩnĭ xini Jesús xiin' ne ĩnĭ xini a. ¹⁶ Yũkun' Ndiosí ndii, kĭ'in' ta'an' a xiin' yũkun' ndiosí saka. Sakan' ña yoo' ndii, yũkun' mĭi' Ndiosí tiaku nduu' e', naa nĭ ka'an mĭi' a ndii: Kũndu'u' inga' ĩ xiin' ne yivi' kaa', te kaĭa inga' tu ĩ xiin' nĭa, te yu'u kũnduũ Ndiosí nĭa, te ne kaa' kũnduũ kuenta ĩ. Nĭ kachi a. ¹⁷ Te nĭ ka'an ka tu xto'o' e' Ndiosí ndii: Ndo'ó, ne nduu' kuenta ĩ ndii, kua'an kĭee ndo' teĭn ne yivi' ñaa', te kuxioo ndo' nuu' nĭa. Sakan' te tøndĭa ndo' ndee ĩn ña nĭa'a ña xaa' nĭa, te sakan' kuvĭ natĭĭn yu'u ndo'ó.

¹⁸ Te yu'u kũnduũ yuva' ndo', te ndo'ó kũnduũ tiaa si'e ĩ xiin' ña'a' si'e ĩ, kachi xto'o' e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

7

¹ Ne ta'an' manĭ' ĩ, ña jaan' nduu' ña nĭ taxi' Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. Xa'a' a jaan' na kuni a ña ndasandoo xiin' mii' xachi' e' nuu' sakuu' ña satĭvi' ñu'u' nde'ĭ e', xiin' espíritu e'. Te xa'a' a ña yi'vi e' Ndiosí ndii, na sanduxa' e' te kũnduũ xachi' e' ndĭtĭa kuĭtĭ' a.

Va'a kuni Pablo ña nĭ namã ne ñuũ Corinto nimá nĭa

² Xa'a' a jaan' na saá ndo' ña va'a te natĭĭn va'a ndo' ndu'u, sakan' ña xini ndo' ña kuãsa' nĭ xaa' ndu ña nĭa'a xiin' ndee ĩn ne yivi', nĭ ndee kuãsa' tu nĭ satĭvi' ndu ndee ĩn ne yivi', te kuãsa' nĭ tu nĭ xini xa'an' ndu ndee ĩn ne yivi'. ³ Te süu' ka'án ĩ sakan' xa'a' a ña kuni saka'an' ĩ ndo'ó, kuachĭ ndii xa nĭ ka'an ĩ xiin' ndo' ña ndanĭ kua'a' ĩ ndo'ó. Naa' tiaku ĩ uun naa' kuvĭ ĩ ndee saá ka nĭ ndii, ndanĭ na ndanĭ ĩ ndo'ó. ⁴ Ndĭtũnĭ va

yu'u te ka'an i xiin' ndo'ó xa'a' ña kaa', te ka'an va'a va tu i xa'a' ndo' nuu' ne yivi'. Tee' ndee kua'a' ndo'o' ndu ndii, va'a va kuni i, te naa va'a tu nimá i.

⁵ Sakan' ña ndee kij' ni xaa ndu nuu' ñu'u' Macedonia yo'o' ndii, tia'an kuvj nandiee' ndu. Süu' jaan' ndii xanu' tundo'o' yoo nuu' kivi' ñuu ndu saa kua'an. Ne yivi', ne ndasi' ndu'u ndii, sando'o' nja ndu, te ndo'o' tu ndu xaa ña ndi'ni nimá ndu. ⁶ Ndisu Ndiosí ndii, saki'vi a ne nda'vi kuni inj, te ni saki'vi a ndu'u kij' ni xaa Tito mi' ndiee' ndu yo'o', ⁷ te süu' xa'a' a ka ni xaa Tito kujti' na ni saki'vi a ndu'u, süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña va'a kuni ra ni xaa ndo'ó. Te xa ni ndatu'un' tu ra nuu' ndu ña ka'an va nimá ndo' kuni ndo' ndu, te sakan' tu ni ka'an ra xiin' ndu ña suchi' va inj ndo' xa'a' kuachj ña ni xaa ndo', te ni ka'an tu ra xiin' i ña kusaa' nakuitá ka ndo' xiin' i. Xa'a' a jaan' na so'o' va'a ka ni kuni j.

⁸ Kuachj ndii tee' ndee ni kusuchi' inj ndo' ni xaa i xiin' tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' jaan' ndii, kuasa' ka suchi' inj i xa'a' ña jaan' vitin. Ña ndixa nduu' a ña saa' ndii, ni kusuchi' tu inj yu'u kij' ni xini j kuento ña ni sakusuchi' tutu jaan' inj ndo'ó. ⁹ Te vitin ndii, va'a va kuni i xa'a' ña jaan', süu' va'a kuni j koto ka ni sakusuchi' i inj ndo' xiin' tutu jaan', süu' jaan' ndii koto ka ni kusuchi' inj ndo' xa'a' kuachj ndo', ña ni xaa ndo' jaan' nuu' Ndiosí, te ni nama ndo' nimá ndo' xa'a' a. Te ña ni kusuchi' inj ndo' jaan' ndii, ña ni kuni mji' Ndiosí nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ni xaa' ndu ndee jin ña va'a xiin' ndo'. ¹⁰ Kuachj ndii, kij' kusuchi' inj e' saa kuni mji' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa e' kuachj ndii, kuni nama e' nimá e' xa'a' kuachj ña ni xaa e' jaan', te sakaku' Ndiosí yoo', te koo' ndee jin xa'a' ña kusuchi' ka inj ndu xa'a' a ña ni sakusuchi' ndu inj ndo'ó. Ndisu ña kusuchi' inj ne yivi' jin yivi' ndii, kuenta ña xi'i kujti' nduu' ña jaan'. ¹¹ Te vitin ndii, koto ndo' saa vi' ni nama nimá ndo' ni xaa ña ni kusuchi' inj ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa ndo' kuachj jaan'. Ña jaan' ni xaa sakan', te ni nakuitá kuento ndo' ña saa ka ndo' ña ni xaa ndo' jaan', te ndee xa'a' yu'u ni naka'an ndo', te ni xani tu ndo' kuachj ña ni xaa ne yivi' jaan', te ni yi'vi tu ndo' Ndiosí xa'a' ña ni xaa ndo' kuachj jaan'. Ndi' i jaan' te ni kuni tu ndo' ña kuni ndo' yu'u, ni yoo tu va ndo' te saa ndo' ña ni ka'an i, te ni sando'o' ndo' te ni xaa kuachj jaan'. Te xiin' sakuu' ña ni saxinu ndo' ña ni ka'an i jaan' ndii, nia' a ndo' ña xa ni sanduva'a ndo' tu'un kui'e jaan' tein ndo'. ¹² Xa'a' a jaan' na kij' ni ke' i i tutu jaan', te ni ti'vi' e nda'a' ndo' ndii, süu' ni ti'vi' e xa'a' yoo ni xaa kuachj jaan', uun xa'a' yoo ni ndo'ó xa'a' kuachj jaan'. Süu' jaan' ndii ni xaa i sakan' te nia'a ndo' nuu' Ndiosí saa vi' ndi'ni ndo' xa'a' ndu'u.

¹³ Te xa'a' ña jaan' na ni saki'vi a nimá ndu, ndisu kua'a' ka ni saki'vi a nimá ndu kij' ni xini ndu ña va'a va kuni Tito kij' ni xaa ra yo'o' xa'a' ña ni xandjeni ña'a' sakuu' ndo'ó. ¹⁴ Sakan' na kuu' ña ni ka'an va'a i xa'a' ndo'ó nuu' Tito ndii, kuasa' ni saka'an' ndo' nuu' i, sakan' ña sakuu' ña ka'an ndu xiin' ndo' ndii, ña ndixa nduu' a, te sakan' tu sakuu' ña ni ka'an va'a ndu xa'a' ndo' xiin' te jaan' ndii, ña ndixa nduu' tu a jaan'. ¹⁵ Te ña ndani va ra ndo'ó ndii, so'o' kua'an kua'nu ka a kij' naka'an' ra ña ni saxinu sakuu' ndo' ña ni ka'an ra xiin' ndo', xiin' ña ni natjin va'a tu ña'a' ndo', xiin' ña yi'vi ndo', te ni tjin ka'nu tu ña'a' ndo'. ¹⁶ Te yu'u ndii, va'a va kuni j ña kuvj inj i kuni j ndo'ó xiin' jin kani' nimá i.

8

Kaya ne inj xini Jesús xu'un' xa'a' inga ne ndikún ichi' a

1 Ne ta'an' ndu, vɪtɪn kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' saa vi' xamaní' Ndiosí ne nakaya xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia. 2 Sakan' ña tee' ndee kua'a' ya'a' ndo'o' nja, te kua'a' ya'a' tu natiin nja ndii, va'a' va kuni nja, te sakan' tu kua'a' xu'un' xito' nja ndee' naa ne vika' vi' nduu' nja. 3 Te kumi' yu'u' ña ndaku ña xiin' ña ka'an nimá mji' nja te xito' nja xu'un' jaan' saa kundiee' nja, te xa'a' ndii, ndee' ya'a' ka te sakan' saa kundiee' nja. 4 Ndee ni ka'an nda'vi va nja xiin' ndu ña taxi ndu ña koto na nja xu'un', te chindjee' na nja ne nduu' inga' kuenta Ndiosí xiin' e'. 5 Te süu' xu'un' kuiti' ni xito nja, süu' jaan' ndii ni xaa nja kua'a' ka te sakan' ña ni ka'an ndu xiin' nja. Sakan' ña ña nuu' ndii, ni sanakua'a xiin' mji' nja nda'a' xto'o' e' Jesús, te ni nakuita tu kuento nja xiin' ndu'u' xa'a' ña kuni saa nja ña kuni Ndiosí. 6 Tito nduu' te ni xa'a' nakaya xu'un' jaan' tejn ndo', sakan' na kuu' ni ka'an nda'vi ndu xiin' ra ña saxinu' ra chuun' va'a' jaan' saa nii' ni taxi xa'a' ra a tejn ndo'. 7 Sakan' ña ndo'o' ndii, chuun' va ndo' nuu' ndee' ndee ka ña xaa' ndo': naa kuu' ña jni ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña chuun' va ndo' xiin' tu'un' va'a', xiin' ña chuun' tu ndo' xiin' ña xini tuni, xiin' ña taxi' ndo' kivi' te chindjee' ndo' ne yivi', xiin' ña ndan' ndo' ndu'u'. Xa'a' a jaan' na vɪtɪn ndii, kuni a ña saa tu ndo' ña nduxa', te saxinu' ndo' chuun' va'a' yo'o' xa'a' ne yivi'.

8 Te süu' ka'an chuun' i ña jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kuni kuiti' i ña kuni ndo' saa nia'a' tu ku ne ndikun' ichi' Jesús ña yoo tu'va nja te chindjee' nja ne natiin, te sakan' te kuvj' nia'a' tu ndo'o' ña ndan' xna'a' ndo' ne yivi'. 9 Kuachj' ndii xa' xini ndo'o' ña ndan' mji' xto'o' e' Jesucristo ndo'o', sakan' süu' xa'a' a ña ndan' a ndo'o', na tee' ndee ña vika' nduu' a ndii, ni xanda'vi xiin' mii' mji' a, te xiin' ña ni xanda'vi xiin' mii' mji' a jaan' ni nanduu' ndo'o' ne vika'. 10 Te xa'a' ña va'a' mji' ndo' na kuni kondia' yu'u' i ndo'o' xa'a' ña jaan', kuachj' ndii xa' ndee' kuiya ndi' i vi' ni xa'a' mji' ndo' nakaya ndo' xu'un' jaan'. Te süu' ni xa'a' kuiti' ndo' xaa' ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii mji' tu ndo' ni taxi xa'a' xiin' ña jaan'. 11 Sakan' na kuu' vɪtɪn ndii, na saxinu' tu ndo' a saa kundiee' mji' ndo', saa nii' va'a' ni kuni ndo' te ni taxi xa'a' ndo' xiin' a, sakan' tu na saxinu' ndo' a. 12 Kuachj' ndii, naa' ndija' xna'a' ka'an nimá yoo ka chindjee' nja ndii, natiin' Ndiosí saa kundiee' mji' nja taxi nja, sakan' ña Ndiosí ndii, xikan' jaan' nuu' e' ña xini a ndii, koo' a kumi' e'. 13 Sakan' ña süu' ka'an i ña yo'o', te kuvj' ndo'o' soko xa'a' a ña chindiee' ndo' inga' ne natiin, süu' jaan' ndii xaa' i sakan' te jin kachi kumi' e' ña koo manj' e'. 14 Te vɪtɪn ndii, kumi' ndo'o' ña tiaku ndo', ndisu' ne jaan' ndii, koo' a kumi' nja, te naá kivi' ki' koo' a kumi' tu ndo'o' ndii, ne jaan' chindjee' tu ndo'o' xiin' ña kutjaku ndo', te jin kachi kumi' e' ña koo manj' e'. 15 Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Koo' a ni ndoo ndoso' nda'a' ne ni nakaya kua'a' ña xaxi', te ni ndee' koo' tu a ni kuni nuu' ne ni nakaya xaku ña jaan'", kachi a.

16 Ndisu' chindani va Ndiosí ña ni saka'an a nimá ñani e' Tito, te ni ndi'ni tu ra xa'a' ndo' ndee' naa yu'u'. 17 Sakan' ña kiji' ni ka'an chuun' ndu xiin' ra ña ku'un' ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an yu' ni ra, süu' jaan' ndii xiin' ña ka'an nimá mji' ra te kua'an ra ikan'. Sakan' ña ndi'ni va ra xa'a' ndo'. 18 Te ni ti'vi' tu ndu inga' ñan' e' xiin' Tito jaan', te ñan' e', te ni ti'vi' ndu jaan' ndii, sakuu' xaan' mii' nakaya ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ka'an va'a' va ne jaan' xa'a' ra xa'a' ña xaa' va'a' ra chuun' nuu' Ndiosí xa'a' tu'un' va'a'. 19 Te siin' tu ku ndii, ñan' e', te kua'an xiin' Tito jaan' ndii, ne nakaya yo'o' xa'a' Jesús ni nakaxin' ña'a', te ku'un' tu ra xiin' ndu kiji' ku'un' ndija'ka ndu ña ni kaya ne ta'an' e'. Te ña xaa' ndu kaa' ndii, xaa' ndu a te natjin

mji' xto' o e' ña xaka' nu' ña' a' e', te xaa' tu ndu a, te nia' a ndu ña ndi' ni xna' a ndu xa' a' ne natiin. ²⁰ Xaa' tu ndu sakan', kuachj ndii kuni ndu ña ka' an kinj ndee jin ne yivi' xa' a' ndu xa' a' ña kaya ndu tumanj' chie jaan'. ²¹ Sakan' na kuui' xaa' ndu ña nduxa', te xachuun' ndaku ndu nuu' xto' o e' Ndiosi xiin' nuu' ne yivi'. ²² Te ti' vi' ka tu ndu inga ka ñanj' ta' an' e' xiin' te uvi' ta' an' jaan'. Te ñanj' e', te ti' vi' ndu jaan' ndii, xa ki' in' ichi' ni nia' a ra ndu' u ña xachuun' ndaku xna' a ra chuun nuu' Ndiosi, te vitin ka vi' ndi' ni ra xa' a' ndo', sakan' ña inji ra xini ra ndo' o. ²³ Te ñanj' e' Tito ndii, xa xini ndo' ña jin te xachuun' inga' xiin' i xa' a' ña va' a mji' ndo' o nduu' ra. Te inga ka tuku uvi' ta' an' te ta' an' e' ndii, ne nakaya xa' a' Jesus ni tjanu' ña' a'. Te sakan' tu xiin' nda' a' te jaan' natijn mji' Cristo ña tiin' ka' nu'. ²⁴ Xa' a' a jaan' na nia' a na ndo' te jaan' ña ndanj' xna' a ña' a' ndo', te kunj' na ne nakaya xa' a' Jesus, ne ni ti' vi' ña' a', ña ndanj' xna' a ña' a' ndo', te kunj' tu nja ña ni ka' an va' a saka ndu xa' a' ndo' nuu' nja.

9

¹ Te xa' a' xu' un' ña nakaya, te chindjee' e' ne nduu' kuenta Jesus xiin' e', ne natiin ndii, kuni a ña ke' j ka i ña jaan' nuu' ndo'. ² Kuachj ndii xa xini yu' u ña kuni va ndo' o chindjee' ña' a' ndo'. Xa un ni te ka' an va' a i xa' a' ndo' nuu' ne ndiee' nuu' ñu' u' Macedonia yo' o'. Ka' an i ña ndo' o, ne ndiee' nuu' ñu' u' Acaya ndii, xa ndee kuiya ndi' i vi' ni xa' a' ndo' kaya ndo' xu' un' xa' a' ne natiin jaan' te chindjee' ña' a' ndo'. Xa' a' a ña yoo tu' va ndo' te saa ndo' ña jaan' ndii, kua' a' va tu ne Macedonia ni kunj' chindjee' nja ne jaan'. ³ Ndisu ti' vi' i te ta' an' e' yo' o' saa' jin ki' te ka' an va' a saka i xa' a' ña xaa' ndo' jaan'. Sakan' te koq tu' va xna' a ndo' xiin' xu' un' ña kaya ndo' jaan'. ⁴ Saa' jin ki' ku' un sava ne ta' an' e', ne ndiee' nuu' ñu' u' Macedonia yo' o', xiin' i mii' ndiee' ndo', te kunj' nja ña kuasa' yoo' tu' va ndo' xiin' xu' un' jaan', te kuka' an ndu nuu' nja xa' a' a ña inji va ndu xini ndu ndo' o, ndisu kuka' an ka vi' nuu' ndo' o. ⁵ Xa' a' a jaan' na ni kunj' a ña ka' an nda' vi i xiin' ñanj' ta' an' e' yo' o', te konj' i' ichi' ra ku' un ra mii' ndiee' ndo', te chindjee' ra ndo' o te kaya ndo' xu' un' ña xa ni ndoo ndo' kuento taxj ndo', te kunduyu a ña ni ka' an nimá mji' ndo' taxj ndo', te kunduyu a ña xikan u' vi' ndu' u nuu' ndo'.

⁶ Ndisu naka' an' ndo' ña yo' o' ndii: "Yoo ka sie chi' i ndii, sie tu ña' a nakaya nja, te yoo ka kua' a' chi' i ndii, kua' a' tu ña' a nakaya nja." ⁷ Te i' in ndo' ndii, kuni a ña taxj ndo' saa ka ni ka' an nimá mji' ndo', te kusuchi' inj ndo' kij' taxi' ndo' a, ni ndee taxj tu ndo' a xa' a' a ña tiin' u' vi' ne yivi' ndo' o. Kuachj ndii ndanj' Ndiosi ne va' a kuni te taxi' nja ña jaan'. ⁸ Te ña ndjee' koq chukuu' nduu' tu Ndiosi, mji' tuku' a jaan' sañu' u' va ndo' o, te koq' ndee jin ña' a kundoo' o ndo' xa' a', te koq ña kuni a kutiakj ndo' saa kivi', te ndee ñanj' a te chindjee' ka ndo' xiin' ña jaan' ne koq' a kumi'. ⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosi mii' ka' an a xa' a' ne va' a nimá ndii: Ni taxj kua' a' nja ña' a nja nda' a' ne nda' vi kuu', te naka' an' Ndiosi ndee ndi' i' ni kivi' ña ni xachuun' ndaku nja jaan'. Sakan' yoso' a. ¹⁰ Te Ndiosi nduu' ña taxi' tikin' te chi' i' ne yivi' a, te suvi' tu a taxi' ña xaxi' e', sakan' na kuui' taxj tu a ña nakaya kua' a' ka ndo' ña' a ndo' ña ni chi' i' ndo', te sañu' u' kua' a' ka a ndo' o, te kuvj' chindjee' ka ndo' ne natiin. ¹¹ Sakan' te kumi' ndo' sakuu' nuu' ña vika', te kuvj' chindjee' ndo' kua' a' ka ne nda' vi kuu'. Te ña taxj ndo' nda' a' ndu' u jaan', te xaxa' ndu a, saa sakan' te kua' a' ka tu ne yivi' taxj ña chindani Ndiosi xa' a' ña jaan'. ¹² Kuachj ndii, xiin' tumanj' ña chindiee' ndo' o ne ta' an' e' jaan'

ndii, süü' ne jaan' kujiti' taxi' ndo' ña kuní nuu', süü' jaan' ndii xandieni tu ña'a' ndo', te taxi va ña ña chindani Ndiosí. ¹³ Sakan' ña kij' natijn ne jaan' ña chindiee' ña'a' ndo' ndii, saka' nu' ña Ndiosí, kuachj ndii kunj ña saa' nia'á ndo'ó ña saxinú xna'a' ndo' tu'un va'a' ña ka'an xa'a' Cristo. Te saka' nu' tu ña Ndiosí xa'a' a' ña taxi' ndo' kua'a' xu'un' te chindjee' ña'a' ndo', te chindjee' tu ndo' sakuu' ne natiin. ¹⁴ Te sakan' tu ka'an va ña xiin' Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña ndani ña ndo'ó xa'a' a' ña ni sañu'u' va ña'a' Ndiosí xiin' nda'a' ndo'. ¹⁵ Chindani va Ndiosí xa'a' a' ña kua'a' va ni xamaní' a' yoo', te kōo' tu'un ña kuví sanakuachi' e' tumaní' jaan'.

10

Naka'an Pablo xa'a' chuyun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí xaa' ra

¹ Ka'an nda'vi yu'u, te nduu' Pablo, xiin' ndo'ó saa' nii' xaa' Cristo, ña maso kuu' a, te va'a tu nimá a. Sakan' ña xini j kuento ña ka'an sava ndo' ña iyó va j kij' ndu'u' j tejn ndo', ndisu kij' ndu'u' j tukú xaan' ndii, tiakú xachi' yu'u' j xa'a' ndo', kachi ndo'. ² Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi j xiin' ndo' ña ndüku' ndo' ña tiakú yu'u' j jaan' kij' koo' j tejn ndo', sakan' ña xa' yoo ndjtuñ j ña ka'an kaxi' j xiin' ne tiin' kuachj ndu'u' jaan', ña ka'an ña ña xika' ndu ndee' naa xika' ne nduu' kuenta jin yivi'. ³ Kuachj ndii, tee' ndee te yivi' jin yivi' nduu' ndu ndii, kúnta'an' ndu naa kúnta'an' ne yivi' jin yivi' yo' o'. ⁴ Kuachj ndii, ña tiin' ndjaa ndu te kúnta'an' ndu ndii, süü' naa ña tiin' ndjaa ne yivi' jin yivi' nduu' a, süü' jaan' ndii ndjee' mji' Ndiosí nduu' a. Te kumi' a ndjee' te sanduxín a ña ndjee' ña ndiva'a, ⁵ te xiin' ña jaan' sandoñu'u' ndu ña xini tuní xini xa'an' ña kumi' ne yivi' jin yivi'. Te ña jaan' taxi' tu ndjee' ndu, te sanduxín ndu sakuu' ña ka'an ñuñu' ña, te xikuita'nú ña nuu' ña ka'an xa'a' Ndiosí. Te ña jaan' tu taxi' ndjee' ndu, te nakasi ndu sakuu' ña xanini ne yivi' jin yivi', te kixin ndjaka' ña'a' ndu nuu' Cristo, te kändixa' ña'a' ña. ⁶ Te xa' yoo tu va ndu te sando'o' ndu sakuu' ne xaso'o' nuu' Cristo kij' kunj ndu ña xa' ni kändixa' ña'a' sakuu' ndo'ó.

⁷ Chuyun xa'a' va ndo' saa' kuu' ne yivi'. Naa' tuu' yoo' ka' ña xini kaxi' ña ña kuenta Cristo nduu' ña ndii, kuní a' ña nakuni tu ña ña kuenta Cristo nduu' tu ndu'u'. ⁸ Tee' ndee ndee' va'a' ndjee' ka' ka'an chuun' yu'u' vjtin xa'a' a' ña ni taxi' xto'o' e' ndjee' jaan' nda'a' j ndii, kuasa' ka'an' nuu' j. Sakan' ña ni taxi' a' ndjee' jaan' nda'a' j te sakuu' nuu' j ndo'ó nuu' ichi' Jesús, te süü' ni taxi' a' ndjee' jaan' nda'a' j te sativi' j ndo'ó, ne jin xini ña'a'. ⁹ Te kuni' j ña kaninj ndo' ña tee' kuni sayi'vi j ndo'ó xiin' tutu, ña ni ti'vi' j kua'an nda'a' ndo'. ¹⁰ Kuachj ndii, xini j kuento ña ka'an sava ndo' ndii, vixi va te saxinú e' ña ni ke' j nuu' tutu jaan', te ndjee' va tu ka'an ña yoso' nuu' a, ndisu kij' yoo' j tejn ndo' ndii, iyó va j te kuví tu ndatun' ka'an j, kachi ndo'. ¹¹ Sakan' na kuu' kuní j ña kundani tu te ka'an sakan' xa'a' j ña saa' nii' ni ke' j ndjee' j nuu' tutu yo' o' kij' ndu'u' xika' j ndii, nii' sakan' tu ndjee' ka'an j xiin' ndo' kij' koo' j mi' ndiee' ndo'.

¹² Sakan' ña kōo' kivi' saa' ndu naa xaa' te ka'an va'a' xa'a' mji' jaan', ni ndee' naka'a' xiin' mi' tu ndu xiin' te jaan', kuachj ndii te ka'an va'a' xa'a' mji' jaan', te xa' xiin' ta'an' mji' tu ra nakata' xiin' mi' ra ndii, jin te küu' kaxi' nduu' ra. ¹³ Ndisu ndu'u' ndii, ka'an va'a' ndu xa'a' chuyun ña xaa' ndu ya'a' ka' te sakan' saa' kuní Ndiosí, süü' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña nia'á ndu'u' saa' kuní a' saa' ndu chuyun nuu' a, te ña jaan' tu ni xa'a' sakan', te ni xa'a' ndu ndee' mi' ndiee' ndo'ó. ¹⁴ Xi'na' ndu ni xa'an' mi' ndiee' ndo' ña nuu', sakan' na kuu' kuasa' ya'a' ndu ña kuní Ndiosí saa' ndu. Kuachj

ndii xi'na ndu ni xa'a' ka'an ndoso' tu'un va'a na ka'an xa'a' Cristo nuu' ndo'. ¹⁵ Kuasa' ka'an va'a ndu xa'a' mii' ndu xa'a' chuun na ni xaa tuky te yivi', suu' jaan' ndii ndiatu' ini ndu na saa na kua'an kua'nu ka na ini ndo'o xini ndo' Jesús, te kuvj' kua'a' ka ndo' kumi' ndu na ndiee' nuu' saa kuni Ndiosi' sachuun' ndu. ¹⁶ Te ndiatu' tu ini ndu na ku'un ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan' xika' ka te mii' ndiee' ndo'o, mii' tia'an ku'un ndee jin te yivi', te sakan' ka'an va'a ndu xa'a' mii' ndu xa'a' chuun na ni xaa tuky te yivi'. ¹⁷ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosi' mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an va'a yoo ka xa'a' mii' na ndii, ndee chaa' ka na ka'an va'a na xa'a' na ni xaa xto'o e' Ndiosi' xa'a' na." Sakan' yoso' a. ¹⁸ Kuachj ndii, suu' ne ka'an va'a xa'a' mii' nduu' ne keta' va'a nuu' xto'o e' Ndiosi', suu' jaan' ndii ne ka'an va'a mii' na jaan' xa'a' nduu' ne keta' va'a nuu' a.

11

¹ Ndiatu' ini j na kundjeni xini' ndo' kunj ndo' yu'u, tee' ndee ka'an j ndee naa jin te kuu' kaxi'. Va'a ka na kundjeni xini' ndo' kunj ndo' yu'u. ² Kuachj ndii, na xakuihu yu'u ndo'o ndii, ndee nda'a' Ndiosi' kuaxj a. Sakan' na xa ni chituni j na xiin' jin ndaa' kuji' te yivi' tunda'a' ndo' saa j, te te yivi' jaan' ndii, Cristo nduu' a. Sakan' na kui' ki' kundjaka j ndo'o nuu' a ndii, kuni a na ndoo ko'o ndo' ndee naa jin na'a' na ndu'u' sie ndee xaa' kivj' na tunda'a' a'. ³ Ndisu xika' nima j na naa ni xaa ko'o ni xini xa'an' ri' Eva ndii, kuein' tu kunj xa'an' te jaan' ndo'o, te sasana' ra xini' ndo', te naako ndo' na ita' ni' ndo' ichi' Cristo. ⁴ Sakan' na ndo'o ndii, kundieni manj' xini' ndo' kuu' yoo ka kuaxj ka'an ndoso' siin' nuu' ndo' xa'a' Jesús, te sakan' na xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a', te natiin' tu ndo' inga' espiritu siin' te sakan' Espiritu Santo, na xa ni natjin ndo', te natiin' ka tu ndo' inga' nuu' tu'un siin' te sakan' tu'un va'a, na xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'. ⁵ Te kuasa' tuu yu'u na te xanuu' ka nduu' j te sakan' te ka'an mii' na nduu' ra te chuun va ka'an ndoso' jaan'. ⁶ Tee' ndee suu' jin te chuun va xiin' kuento nduu' j, ndisu kumi' j na chuun xaa' na ndichi na ni taxj Ndiosi'. Te na jaan' ndii, xa ki'in' ichi' xi nia'a' ndu a nuu' ndo'.

⁷ Kuein' tuu ndo' na ni xaa j kuachj na ni ki'in' j xu'un' nda'a' ndo' kij' ni sania'a' j ndo'o tu'un va'a na ka'an xa'a' Ndiosi', sakan' na ni sanuu' xiin' mii' mii' j te kanj' j ndo'o. ⁸ Te nda'a' tuky ti'vi ne nakaya xa'a' Jesús ni ki'in' j xu'un', te ni sania'a' j ndo'o. ⁹ Kij' ni ndu'u' j mii' ndiee' ndo' naa', te kij' ni kunj yoo ka nduu' na'a' nuu' j ndii, ko'o' kivj' ni xa'an' j vi'e ndee jin ndo' te kakan' e nuu' ndo', sakan' na ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ne ni kiee' nu'u' Macedonia yo'o', ni chindjee' yu'u xiin' na tiaku j. Te ni xanduxa' j, te ni xikan' j na'a' nuu' ndee jin ndo', te ni ndee kakan' tu e' nuu' ndo'. ¹⁰ Saa nii' xini kaxi' yu'u na xini xna'a' j na ndixa' xa'a' Cristo ndii, nii' sakan' tu xini kaxi' j na ndee jin ne ndiee' nuu' nu'u' Acaya naa' kuvj' savjkuin' yu'u, te naako j na va'a kuni j xa'a' na ki'in' j xu'un' te sania'a' j ndo'o. ¹¹ Tee' kuein' tuu ndo' na xaa' j sakan' xa'a' a na ndani j ndo'o. Kuasa' xachi' sakan' ran', xini Ndiosi' na ndani kua'a' j ndo'o.

¹² Ndisu yu'u ndii, saa na xaa' j na xa xaa' j jaan', sakan' te ko'o' xachi' a kuvj' ka'an njuu' te nuu'u' xa'a' mii' ra xa'a' na jaan', te nakata' xiin' mii' ra xiin' ndu. ¹³ Sakan' na te jaan' ndii, te ka'an ndoso' tu vixj kuji' nduu' ra, te xini xa'an' ra ndo'o ka'an ra na te tianu' Cristo sania'a' ichi' a nduu' ra, kachi ra. ¹⁴ Te ko'o' a nandanj' e' xa'a' na xaa' te jaan' sakan', kuachj ndii sakan' tu xaa' mii' na ndiva'a' sananduu' xiin' mii' a ndee naa' angele, na

yi'é. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na kuui' kōo' a nandan̄i t̄u e' xa'a' ña xaa' t̄e xika' nuu' nuu' ña nd̄iva'a jaan', ña sananduu' xiin' mii' r̄a nd̄ee naa t̄e ka'án ndos̄o' xna'a xa'a' ña nd̄aku. Ndis̄u kivi' so'o' ndi'i' ndii, ku'un r̄a vi'e t̄e tundo'o' mii' xata'an ku'un r̄a xa'a' ña xaa' r̄a ña jaan'.

Yo'o' ka'án Pablo ña ndo'o' r̄a xa'a' a ña nduu' r̄a t̄e ka'án ndos̄o' t̄u'un va'q xa'a' Jesús

¹⁶ Tukū n̄i ka'án i xiin' ndo' ña nd̄ee iin ndo' k̄an̄ini ña t̄e k̄uu' kaxi' nduu' i, ndis̄u t̄e' nd̄ee sakan' nduu' a ndii, nat̄iin ndo' yu'u kaa' sakan', t̄e sakan' kuv̄i t̄u ka'an va'a yu'u xa'a' m̄i' i sie. ¹⁷ T̄e ña xito' ka'an i yo'o' ndii, süu' xt̄o'o e' n̄i ka'an chuun' a xiin' i, süu' jaan' ndii ka'án i nd̄ee naa iin t̄e k̄uu' kaxi', t̄e kuv̄i ka'an va'a i xa'a' m̄i' i. ¹⁸ Xa'a' ña yoo va' t̄e ka'án va'a xa'a' m̄i' xa'a' ña kuu' m̄i' r̄a ndii, kuv̄i t̄u saa yu'u sakan'. ¹⁹ Tee' nd̄ee tuu ndo' ña ne kuu' kaxi' nduu' ndo' ndii, kundieni xini' ndo' kuu' t̄e k̄uu' kaxi' jaan'. ²⁰ Sakan' ña kundieni xini' ndo' kuu' nd̄ee t̄e tiachuun' ndo'o', t̄e x̄a nd̄a'a' ndo'o' tiaku r̄a, t̄e xini xa'an' t̄u r̄a ndo'o', t̄e sakan' t̄u xachi'e xiin' m̄i' r̄a nuu' ndo', t̄e nd̄ee sa'ndia' r̄a nuu' ndo'. ²¹ Ka'an' va' nuu' i ka'án i xiin' ndo' ña ndu'u' ndii, ya'a kuie n̄i k̄uu' ndu' xiin' ndo', sakan' na n̄i xaa' ndu' naa xaa' t̄e jaan'.

Ndis̄u naa' inḡa t̄e yivi' ka'án va'a xa'a' m̄i' ndii, sakan' t̄u saa yu'u, tee' nd̄ee ña k̄uu' kaxi' nduu' ña jaan'. ²² ¿Ñáá t̄e vi'e hebreo nduu' t̄e jaan', kachi r̄a? Süvi t̄u yu'u. ¿Ñáá t̄e ñuu' Israel nduu' t̄e jaan', kachi r̄a? Süvi t̄u yu'u. ¿Ñáá t̄e vi'e Abraham nduu' t̄e jaan', kachi r̄a? Süvi t̄u yu'u. ²³ Ka'án t̄e jaan' ña t̄e xika' nuu' nuu' Cristo nduu' r̄a xituun, yu'u k̄a vi' t̄e sakan' t̄e jaan'. Tee' nd̄ee ka'án i nd̄ee naa iin t̄e k̄uu' kaxi', x̄a kua'a' k̄a n̄i x̄achuun' yu'u t̄e sakan' t̄e jaan', t̄e x̄a kua'a' k̄a t̄u ichi' xi xaxi' i nd̄a'a' t̄e yivi' t̄e sakan' t̄e jaan', x̄a kua'a' k̄a t̄u ichi' xi naá i vi'e k̄aa t̄e sakan' t̄e jaan', sakan' t̄u x̄a kua'a' k̄a ichi' x̄a yoo i kuv̄i i t̄e sakan' t̄e jaan'. ²⁴ U'un ta'an ichi' x̄a n̄i s̄uku' yō'o' t̄e Israel yu'u. T̄e i'in ichi' jaan' ndii, ok̄o xa' un kumi' ichi' n̄i s̄uku' r̄a a iin' i. ²⁵ Un̄i ta'an ichi' x̄a n̄i s̄uku' nd̄uku' t̄e yivi' yu'u, t̄e iin' ichi' n̄i k̄uun yuu' t̄u t̄e yivi' yu'u, t̄e sakan' t̄u x̄a un̄i ta'an ichi' x̄a n̄i nd̄eka'nu' tundo'o' mii' kua'an i nuu' m̄in̄i ka'nu', t̄e n̄i ndoo' i nuu' t̄ikui m̄in̄i ka'nu' jaan' iin nd̄aa' kivi' xiin' iin nd̄aa' ñuu. ²⁶ X̄a kua'a' va' xaan' xi xa'an̄ i, t̄e ki'in' i t̄a xi xka'nd̄a i xiin' kua'a' t̄undo'o'. Xi nd̄okuein' i xaa' t̄e kui'na', t̄e sakan' t̄u xi nd̄okuein' i xaa' t̄e ñuu' m̄i' i, t̄e x̄a xi nd̄okuein' t̄u i xaa' t̄e tuku'. Sakan' t̄u xi nd̄okuein' i ñuu' ka'nu', uun mii' tax̄in' kaa', uun nuu' m̄in̄i ka'nu', t̄e x̄a xi nd̄okuein' t̄u i t̄e t̄e xini xa'an' ka'án ña t̄e xika' ichi' Jesús xiin' e' nduu' r̄a. ²⁷ X̄a kua'a' va' t̄u xi x̄achuun' i, sakan' na n̄i x̄avi va' i, t̄e x̄a kua'a' t̄u ichi' n̄i kix̄in i nd̄ee sie, t̄e ki'in' t̄u ichi' n̄i xi' i va' i sok̄o, t̄e n̄i ichi' t̄u i t̄ikui, t̄e x̄a ki'in' t̄u ichi' n̄i xix̄i i nd̄ee sie sakan' na n̄i yoo nd̄it̄a i, t̄e sakan' t̄u x̄a ki'in' ichi' n̄i yoo toto' i, t̄e n̄i x̄in̄i vix̄in va' i. ²⁸ T̄e süu' x̄a ña jaan' kuiti' ndo'o' i, süu' jaan' ndii saa kivi' kua'an ndi' n̄i kua'a' k̄a i xa'a' s̄akuu' ne nakayá xa'a' Jesús. ²⁹ Sakan' na kuui' k̄i' kōo' nd̄ee' sav̄a ndo'o' nuu' ichi' Jesús ndii, nd̄ee naa kōo' t̄u nd̄ee' yu'u, t̄e k̄i' kaviko' ne yivi' yoo k̄a nduu' ndo'o' t̄e xaa' ndo' kuach̄i ndii, sanasaá' va' n̄a yu'u.

³⁰ Naa' yoo iin xa'a' ña kun̄i a ka'an va'a i xa'a' m̄i' i ndii, kuv̄i saa i sakan' xa'a' a ña n̄ia'a' ña kōo' x̄achi' nd̄ee' i. ³¹ Sakan' ña Ndios̄i, ña xata'an saka'nu' e' nd̄ee ndi'i' n̄i kivi', yuva' xt̄o'o e' Jesucristo, xini ña süu' xini xa'an' i. ³² K̄i' n̄i xika' i ñuu' Damasco ndii, iin t̄e n̄i x̄a'nd̄ia' chuun' nuu' ñuu' jaan', t̄e n̄i ch̄indu'u' rey t̄e nan̄i' Areta ndii, n̄i ka'an chuun' r̄a

xiin' te xito' yi'e' ñuu jaan', ndiaa ni te natijn ra yu'u. ³³ Ndisu ni chindje'e' sava ne yivi' yu'u, te ni keta i toko' nama ñuu jaan' mi' yoo jin ventana. Ni sk'o'ni' nja yu'u tixin jin ika', te ni nuu i. Sakan' te ni kuvj ni kaku i nda'a' te ñuu jaan'.

12

Ka'an Pablo xa'a' ña ni sätuvi xt'o'o e' nuu' ra xiin' xa'a' ña ndo'o' ra

¹ Ña ndaku nduu' a ña k'o'o' xata' a ña ka'an va'a e' xa'a' mji' e', ndisu yu'u ndii, kuni a ña ka'an i xa'a' ña ni sätuvi xt'o'o e' nuu' i xiin' ña ni sakuni' a yu'u. ² Xini yu'u jin te yivi', te ini xini Cristo, ña xa kua'an uxj kumi' kuiya ndii, ni naka ña'a' Ndiosi ndee ndivi' unj, ndee mi' ndu'u' a. Xini i naa' ni xa'an ra xiin' ñu'u' nde' i ra, uun xiin' nimá kuji' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. Ijn ndaa' Ndiosi kuji' xini ña jaan'. ³ (Xini i naa' ni xa'an ra xiin' ñu'u' nde' i ra, uun xiin' nimá kuji' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. Ijn ndaa' Ndiosi kuji' xini ña jaan'.) Ndisu xini yu'u xa'a' te yivi' jaan' ⁴ ña ni naka ña'a' Ndiosi ndee ndivi' mi' ndu'u' a, mi' ndatun' xava'a kaa'. Te ijan' ni xini so'o' ra tu'un ña xini mji' kuji' Ndiosi ka'an a, te k'o'o' ndee jin ne yivi' ne kande' ka'an ña jaan'. ⁵ Xa'a' te yivi' jaan' ndii, kuvj ka'an va'a i, ndisu saa i sakan' xa'a' mji' i. Sakan' ña xa'a' mji' i ndii, ka'an va'a i xa'a' ña nia'a ña k'o'o' xachi' ndjee' i kuji'. ⁶ Sakan' na kui' tee' ndee ka'an va'a i xa'a' mji' i ndii, süu' jin te küu' kaxi' kunduu' i, kuachj ndii ña ndaku nduu' a ka'an i. Ndisu xaa' i ña jaan', sakan' te kani' ne yivi' xa'a' i ña jin te koo' chukuu' ya'a ka nduu' i te sakan' saa xini ne jaan' xaa' i, uun te sakan' ña xini so'o' nja ka'an i. ⁷ Te koto ka ka'an va'a ya'a i xa'a' mji' i xa'a' ña ndatun' koo' chukuu' ña ni xini i, ña ni nia'a Ndiosi nuu' i jaan' ndii, ni kanj jin ña u'vi' jin' i ndee naa ki'vi' jin', te ña xika' nuu' nuu' ña ndiva'a nduu' i ña sando'o' yu'u jaan', sakan' te ka'an va'a ya'a i xa'a' mji' i. ⁸ Te xa unj ichi' ni ka'an nda'vi i xiin' xt'o'o e' Ndiosi ña tava' ña'a' a, ⁹ ndisu ni ka'an a xiin' i ndii: "Ña kundani i yo'o' kuji' nduu' ña kuni nuu' un', sakan' ña ña ndjee' i ndii, nia'a va'a ya'a ka a kij' k'o'o' ña ndjee' ne yivi'", ni kachj a. Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka va'a kuni i, te ka'an va'a i xa'a' ña nia'a ña k'o'o' ña ndjee' i, sakan' te nia'a va'a ka i ña ña ndjee' Cristo xiko ni' yu'u. ¹⁰ Sakan' na kui' va'a kuni i kij' k'o'o' ña ndjee' i, uun kij' ka'an kinj ne yivi' xiin' i, uun kij' natiin i, uun kij' mji' kuu' ne yivi' xiin' i, uun kij' ndo'o' i xa'a' a ña xaa' i chuyun nuu' Cristo. Sakan' ña kij' k'o'o' ka ña ndjee' i ndii, sakan' te nduu' i te ndjee' ka xaa' Ndiosi.

¹¹ Ni kuvj i ndee naa jin te küu' kaxi' kij' ni ka'an va'a i xa'a' mji' i nuu' ndo', ndisu ndo'o' kumi' kuachj xa'a' ña jaan'. Kuachj ndii ndo'o' nduu' ne ni kunj a ka'an va'a xa'a' i, sakan' ña tee' ndee k'o'o' nduu' xachi' i ndii, küni kachj a jaan' ña xanuu' ka i sie nuu' te ka'an mji' ña nduu' ra te chuyun va ka'an ndoso' jaan'. ¹² Sakan' ña ña nia'a ña te tianu' xna'a Cristo sania'a ichi' a nduu' ndu ndii, ña yo'o' nduu' a, xiin' ña kuie jin ni kundjeni ndu nuu' sakuu' ña ndo'o' ndu ni xaa ndu chuyun ka'nu' mi' ndiee' ndo', te ni xaa tu ndu ña nandanj va ne yivi', te ni xaa tu ndu ña nia'a ña yoo ndjee' Ndiosi xiin' ndu. ¹³ ¿Ndee ña va'a ni xaa i xa'a' inga ne nakaya xa'a' Jesús, tuu ndo', ña ni xaa' i xa'a' ndo'o'? Süu' ña ni xaa kuji' i xa'a' ndo' ndii, ña ndee jin ña kujiaku i ni xikan' i nuu' ndee jin ndo'. ¡Koo' ka'nu' inj ndo' xiin' i naa' jin kuachj chie va nduu' ña jaan', tuu ndo'!

Ka'an Pablo ña ku'un ndi'e' ra ichi' ña unj ñuu Corinto

¹⁴ Koto ndo', xa sakoo' tu'va xiin' mii' j, te ku'un ndi'e' ni tukuu' j mii' ndiee' ndo' ichi' na unj, ndisu kakan ni tukuu' j na kutiaku' j nuu' ndee jin ndo' vitin. Sakan' na süu' na kumi' ndo' xika' ndikun j, süu' jaan' ndii ndo'ó ndi'ni j xa'a'. Sakan' na jin yuva' ndii, süu' ne kual' si'e ra taxa'a' xu'un' na kuni nuu' ra, süu' jaan' ndii mji' ra taxa'a' na kuni nuu' si'e ra jaan'. ¹⁵ Te yu'u ndii, xa yoo' j sandi'i' j sakuu' na kumi' j xa'a' ndo' xa'a' a na ndanj j ndo'ó. Te süu' na kumi' j jaan' kuiti', süu' jaan' ndii ndee mji' nu'u' nde'j j ndii xa yoo' j sanakua'a e xa'a' na va'a ndo'ó. Tee' ndee na saa kivi' ndanj kua'a' ka j ndo'ó ndii, so'q sie ka ndanj ndo'ó yu'u' j'in kivi' kua'an. ¹⁶ Tee' ndee ni xikan j ndee jin na kutiaku' j nuu' ndo', ndisu ka'an sava ndo' na xa'a' na chuyun va j ndii, ni xini xa'an siki' j ndo'ó. ¹⁷ ¿Náá tuu ndo' na ni xini xa'an' j ndo'ó xiin' nda'a' sava nan' e', te ni tvi' j mii' ndiee' ndo' jaan'? ¹⁸ Ni ka'an nda'vi j xiin' Tito, te ni ti'vi' na'a' j xiin' inga ka nanj ta'an' e', te ni xa'an ra mii' ndiee' ndo'. ¿Náá tuu ndo' na ni xini xa'an' te jaan' ndo'ó? Xini ndo'ó na jin kachi xanini ndu, te jin ndaa' tu ichi' ndikun ndu.

¹⁹ Tee' kusaa' xanini ka ndo' na ka'an ndu na jaan' xa'a' na naka'an ndu xa'a' mji' ndu, süu' sakan' nduu' a, süu' jaan' ndii ka'an j sakan' xiin' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a na nduu' j te tianu' Cristo. Ne ta'an manj' mji' j, sakuu' na xaa' ndu jaan' ndii, xaa' ndu a, te kuvj ku'a'nu na ku'a'nu ka ndo' nuu' ichi' Jesús. ²⁰ Sakan' na xika' nimá j na kij' xa'a' j mii' ndiee' ndo' ndii, kuein' kuasa' ndiee' va'a ndo' saa ndiatu' jni yu'u', tee' kuein' tu ni ndee yu'u' ndii, kuasa' naa va'a nimá j xini ndo'ó kij' xa'a' j mii' ndiee' ndo' jaan' ndee naa ndiatu' jni ndo'. Sakan' na tee' kuein' ndiee' ti'vi' ndo', tee' ndasi' nuu' ndo' xini ta'an' ndo', tee' xi'é ndo' xini ta'an' ndo', tee' nata'vi' ta'an' ndo', tee' ka'an ndo' tun vixi' tejn ndo', tee' chichi' ndo' ne yivi' xata' njá, tee' nuunu' tu ndo', tee' so'q ni tu ndo'. ²¹ Te sakan' tu xika' nimá j na kij' ku'un ndi'e' j mii' ndiee' ndo' ndii, tee' kuein' kua'an nuu' j nuu' Ndiosí, xa'a' ndo'ó xa'a' kuachj ndo', tee' kuein' kuni a kuaku' j xa'a' kua'a' ne ni xa'a' kuachj saa', te tia'an nama njá nimá njá xa'a' kuachj njá, naa kuu' na kuu' xe'na' njá, xiin' na kumi' njá musa njá, xiin' na kinj kuu' njá xiin' jin njá.

13

Ka'an Pablo saa saa e', te kunj e' na xika' xna'a e' ichi' Cristo

¹ Na yo'q' nduu' ichi' na unj na ku'un j mii' ndiee' ndo'. Xini ndo' na ka'an tu'un Ndiosí ndii: "Kij' chindu'u' e' kuachj xa'a' jin ne yivi' ndii, kuni a na koq uvj ta'an, uun unj ta'an ne ndiee yu'u', te sakan' kuvj kunjanj kuachj jaan'", kachi a. ² Kij' ni xa'an j mii' ndiee' ndo' saa' ndii, xa ni sakuni' j ndo'ó, ne ni xaa' kuachj jaan'. Te vitin na xika' ndu'u' j ndii, sakuni' ni tukuu' j yoq ka xaa' ka kuachj, xiin' sakuu' inga ne xa xa'a' xaa' tu a na kundu'u' j te ka'nu' jni xa'a' njá kij' xa'a' tukuu' j mii' ndiee' ndo', ³ sakan' na kuni ndo' na nia'a j ndo'ó naa' ndixa xna'a na Cristo tianu' yu'u'. Te Cristo ndii, kuasa' ij' kuu' a jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii ndiee' xa'ndia chuun' a nuu' ndo'. ⁴ Kuachj ndii, tee' ndee koq' na ndiee' Cristo jaan' kij' ni xi'j a nuu' krusin, ndisu vitin ndii, xiin' na ndiee' Ndiosí tiaku a. Te sakan' tu ndu'u' vitin ndii, tee' ndee koq' na ndiee' ndu ndee naa ni ndo'ó na jaan' ndii, Ndiosí taxi' tu na ndiee' ndu'u', te xachuun' ndu tejn ndo'ó.

⁵ Chuyun xa'a' ndo' naa' ndixa xna'a xika' ndo' saa ka'an tu'un va'a xa'a' Jesús, te koto kua'a' xiin' mii' mji' ndo' nuu' na jaan'. ¿Náá xaa' ka ndo'

kuenta ña yoo Jesucristo xiin' ndo'? Te naa' koo' ña nia'á ña yoo ña jaan' xiin' ndo' ndii, koo' a yoo xiin' ndo'. ⁶ Ndisu ndiatu' inj yu'u ña xiní ndo' ña ndu'u ndii, yoo ña nia'á ña yoo a xiin' ndu. ⁷ Te ka'an va ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' ña saa' ndo' ndee jin ña nja'a. Ndisu süu' xaa' ndu sakan' xa'a' ña kuni ndu ña ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndu, süu' jaan' ndii xaa' ndu sakan', te saa' ndo' ña va'a, tee' ndee kaninj ne yivi' ña koo' ña nia'á ña yoo ndije' Cristo xiin' ndu. ⁸ Kuachi' ndii koo' kivi' nakasi' ndu ña ndixa' xa'a' Cristo, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mji' kujti' ndu xa'a' ña ndixa' jaan'. ⁹ Xa'a' a jaan' na va'a va kuni ndu ña ndu'u koo' ndije', te ndo'ó nduu' ne yoo ka' ndije'. Te ka'an ka' ndu xiin' Ndiosí ña na taxi' na taxi' a ña so'o' xinü xachi' ndo' saa' nii' kuni a. ¹⁰ Sakan' na kuu' ke'i i tütu' yo'o' ña kuni ka' xaa' i mii' ndiee' ndo', sakan' te kij' xaa' i ñaa' ndii, xaku' ndije' küu' i xiin' ndo' xiin' ndije' ña ni' taxi' xto'o' e' nda'a' i. Sakan' ña süu' ni' taxi' a ndije' nda'a' i te sanduxin' i ndo'ó, süu' jaan' ndii ni' taxi' ña'a' a te saku'a'nu' i ndo'ó nuu' jchi' Jesús.

Ña ndeji' Pablo so'o' ndi'i

¹¹ Ne ta'an' manj' i, mii' so'o' ndi'i' yo'o' ndii, ka'an ka' i xiin' ndo' ña si' kundije' ndo', te saxinu' tu' ndo' ña kunduu' xachi' ndo' saa' kuni Ndiosí, te na sandjení ta'an' tu' ndo' xiin' ña ka'an i yo'o'. Sakan' tu' jin ndaa' kuna' nimá sakuu' ndo', te kundije' manj' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' Ndiosí, ña ndan' yoo', te taxi' tu' a ña manj' a yoo xiin' e', na koo' na a xiin' ndo'. ¹² Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu' ta'an' ndo'. ¹³ Sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' yo'o', ti'vi' cha'an' ndo'. ¹⁴ Te na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo sakuu' ndo'ó, te na koo' tu' ña ndan' Ndiosí xiin' ndo', te sakan' tu' na kundije' ti'vi' sakuu' ndo' xaa' Espiritu Santo. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñu'u' Galacia

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a' i ichi' a. Süu' te yivi' ni sakuiso' chuun' yu'u, ni ndee süu' te yivi' tu ni tjanu' yu'u. Süu' jaan' ndii mji Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ² Yu'u xiin' ñañi ta'an' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' ndu cha'an' i'in ti'vi' ndo'ó, ne nakaya' xa'a' Jesús, nuu' ñu'u' Galacia. ³ Na sañu'u' yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña manj' koo xiin' ndo'. ⁴ Te Jesús jaan' nduu' ña ni sanakua'a xiin' mii', te ni xi' i a xa'a' kuachí e', te ni sakakú a yoo' nuu' ña nja'a ña yoo jin yivi' vitin. Sakan' ña xa sakan' ni kunj Ndiosí, yuva' e'. ⁵ Te ña jaan' kuni a natjin sakuu' ña ka'nu' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Jin ndaa' Jesús kuñi' kuvi sakakú yoo' nuu' kuachí e'

⁶ Nandanj xava'a' i ña yachi va ni kuxioo ndo' nuu' Ndiosí, ña ni kana ndo'ó xa'a' ña ndanj mji' a ndo'ó xa'a' ña ni xaa Cristo, te vitin ndikún ndo' tukú nuu' tu'un va'a. ⁷ Ndisu koo' tukú tu'un va'a ña kuvi saa sakan', te kaku e'. Süu' jaan' ndii yoo sava te yivi', te kuni sasana' ndo'ó. Te jaan' ndii, kuni namá ra tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo. ⁸ Tee' ndee ndee yu'u naa' ka'an ndoso' i jin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu, uun jin angele, ña kije ndivi', naa' ka'an ndoso' a jin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu ndii, na kundoo' o xachi' ndu saa Ndiosí. ⁹ Te saa nii' xa ni ka'an ndu ndii, sakan' tu ka'an i vitin ña naa' ka'an ndoso' yoo ka jin tu'un ña nakuitá xiin' ña xa ni natjin ndo' ndii, na kundoo' o xachi' nja saa Ndiosí.

¹⁰ Kuachí ndii, süu' xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' xika' i, süu' jaan' ndii xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' Ndiosí. Kaninj ndo' naa' xika' i te ndoo va'a i nuu' ne yivi', sakan' ña naa' kusaa' xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' ndii, süu' te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' i naa' sakan'.

Ka'an Pablo saa ni ndo' o ra kij' ni kana ña'a' Cristo

¹¹ Ñañi ta'an' i, kuni i ña kundanj ndo'ó ña tu'un va'a ña ka'an ndoso' i ndii, süu' ña ni nata'vi' xini' ne yivi' nduu' a. ¹² Kuachí ndii ni natjin i e nda'a' ndee jin ne yivi', ni ndee ni sakuu' a e nuu' ndee jin te yivi'. Süu' jaan' ndii Jesucristo ni nia'a' tu'un va'a jaan' nuu' i.

¹³ Xa ni xinj ndo' kuento saa ni xika i jin yivi' xta'an' kij' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí. Te xa ni xinj tu ndo' kuento ña ni sando'o' u'vi i ne nakaya' xa'a' Jesús te sandoñu'u' i nja. ¹⁴ Te kij' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí ndii, ndije' ka ni kandixa' i te sakan' tukú te jin kachi xiin' i, sakan' ña ni xto' ka'nu' ya'a' ka i ña xi xaá ne xij' yata' ndu te sakan' te jaan'. ¹⁵ Ndisu Ndiosí ndii, ni nakaxin a yu'u xa'a' a ña ndanj mji' a yu'u, ndee kij' kuni ka kaku i, te ni xtanj a ¹⁶ ña nia'a' a Jesús, si'e a jaan', nuu' i, te ka'an ndoso' i xa'a' ña jaan' nuu' ne tuku'. Te ni xa'an' i te ndatu'un' i xiin' ndee jin te yivi' ndee ña ka'an ndoso' i, ¹⁷ ni ndee ni kaa tu i ñuu' Jerusalén te ndatu'un' i te ni tjanu' Jesús ña nuu' ka te sakan' yu'u. Süu' jaan' ndii ni xa'an' i ñu'u' Arabia, te ni nandiko' tukuu i ñuu' Damasco.

18 Te kij' n̄i xka'ndiã un̄i kuiyã ndii, n̄i xa'an̄ j̄ mii' ndu'u' Pedro ñu'u Jerusalén, te n̄i ndoō j̄ xiin' rã xa'un̄ kivj̄ i'kan'. 19 Ndisu n̄i x̄inj̄ ta'an' j̄ xiin' ingã te tianu' Jesús sania'á ichi' a. Iin̄ ndaa' so'õ Jacobo, te nduu' ñañi xtõ'õ e' Jesús, n̄i x̄inj̄ ta'an' xiin' j̄. 20 Te ñã ke'i j̄ nuu' tutu yo'o' ndii, xin̄i Ndiosi ñã ñã ndixã nduu' a.

21 Te kij' n̄i ya'a sie, te n̄i xa'an̄ j̄ ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia. 22 Ndisu ne nakayã xa'a' Jesús ñu'u' Judea ndii, tiã'an̄ kun̄i nuu' n̄iã yu'u. 23 N̄i x̄inj̄ so'õ kuji'ti' n̄iã ñã ka'an̄ ne yivi' xa'a' j̄ ndii: "Te n̄i sando'o' yoo' xtã'an' ndii, ka'an̄ ndoso' rã nuu' ne yivi' tu'un̄ va'a ñã n̄i xikã rã sandõnu'u' rã", n̄i kach̄i n̄iã. 24 Te n̄i xaka'nu' va' n̄iã Ndiosi xa'a' ñã n̄i xaā a xiin' j̄.

2

So'õ n̄i xka'ndiã a kij' n̄i xa'an̄ Pablo mii' ndiee' ingã te sania'á ichi' Jesús

1 Te kij' n̄i xka'ndiã ux̄i kumi' kuiyã ndii, n̄i kaā tukuū j̄ ñu'u' Jerusalén xiin' Bernabé. Te n̄i xakā tu j̄ Tito kua'an̄ rã xiin' ndu. 2 N̄i xa'an̄ j̄ sakan' ñã Ndiosi n̄i nia'a nuu' j̄ ñã kun̄i a ñã ku'un̄ j̄ i'kan'. Te nuu' te kuu' nuu' nuu' ne nakayã xa'a' Jesús kuji'ti' n̄i ndatu'un' ndi'j̄ j̄ xa'a' ñã ka'an̄ ndoso' j̄ xa'a' tu'un̄ va'a nuu' ne tuku'. N̄i ndatu'un' ndi'j̄ j̄ xa'a' ñã jaan' nuu' rã ko'tõ kã xachuun' saka j̄, uun̄ xa n̄i xachuun' saka j̄ kan̄inj̄ te jaan'. 3 Ndisu n̄i xtãnj̄ rã ñã n̄i ka'an̄ j̄, sakan' na ndee Tito, te n̄i xa'an̄ xiin' ndu ndii, te'e' ndee te griego nduu' rã ndii, n̄i ka'an̄ te kuu' nuu' jaan' ñã kun̄i a kua'a tun̄ j̄in' rã, 4 te'e' ndee n̄i ko'ni s̄j'e j̄in̄ uv̄j̄ te xin̄i xa'an' ka'an̄ ñã xikã' rã ichi' Jesús tein̄ ndu mii' n̄i nakayã ndu jaan'. N̄i ko'ni rã i'kan' te n̄iani' rã ñã xaa' ndu ñã yoo ndikã ndu nuu' ichi' Cristo Jesús, ndian̄j̄ te tukũ n̄i sanãndiko' rã ndu'u nuu' ñã ka'an̄ tu'un̄ ndei'. 5 Ndisu ndee j̄in̄ kan̄j̄ n̄i nat̄j̄in̄ ndu'u ñã ka'an̄ te jaan', sakan' te nãma xachi' ndu tu'un̄ va'a ndixã ñã xã kandixã' ndõ' jaan'.

6 Te kõõ' xachi' ñã xaa' n̄i ka'an̄ te kuu' nuu' nuu' ne nakayã xa'a' Jesús jaan' xiin' j̄. Nuu' yu'u ndii, naa' te ka'nu' nduu' rã, uun̄ s̄v̄j̄ rã ndii, kõõ' a xaa' a, sakan' ñã Ndiosi ndii, nãkaxin̄ a ne yivi'. 7 Süu' jaan' ndii n̄i x̄inj̄ te kuu' nuu' jaan' ñã n̄i tax̄j̄ Ndiosi ch̄uun̄ nuu' j̄ ñã ka'an̄ ndoso' j̄ tu'un̄ va'a nuu' ne tuku' j̄in̄ kachi naa n̄i tax̄j̄ a ch̄uun̄ nuu' Pedro ñã ka'an̄ ndoso' rã tu'un̄ va'a jaan' nuu' ne judío. 8 Kuach̄j̄ ndii m̄ji' Ndiosi n̄i tax̄j̄ ndj̄e' Pedro te kunduū rã te sania'á ichi' Jesús nuu' ne judío, te m̄ji' tu a n̄i tax̄j̄ ndj̄e' yu'u te kunduū j̄ te sania'á ichi' Jesús nuu' ne tuku'. 9 Sakan' na kuu' n̄i nakun̄j̄ Santiago xiin' Pedro xiin' Juan, te nduu' te kuu' nuu' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, ñã n̄i samanj̄' va' Ndiosi yu'u ch̄uun̄ yo'o'. Sakan' na kuu' n̄i t̄j̄in̄ rã nda'a' j̄ xiin' nda'a' Bernabé te nia'a rã ñã nduuin' rã xiin' ndu. Te n̄i ndoō rã kuento ñã sachuun' kã ndu nuu' ne tuku', te te jaan' sachuun' kã nuu' ne judío. 10 Te kuu' nuu' jaan' ndii, j̄in̄ ndaa' kuji'ti' a n̄i xikã rã nuu' ndu ñã ch̄indj̄e' naa ch̄indj̄e' ndu ne nda'vi kuu', n̄i kach̄j̄ rã. Te ñã jaan' nduu' ñã xã kuax̄j̄ j̄ saxinú j̄ xiin' j̄in̄ kani' nimã j̄.

So'õ n̄i xaā a kij' n̄i kan̄j̄ kuento Pablo Pedro xa'a' ñã vã'a ñã xaa' rã tein̄ ne tuku'

11 Te kij' n̄i xaā Pedro ñu'u Antioquía ndii, n̄i kan̄j̄ ñã'a' j̄ kuento, sakan' ñã vã'a xaa' rã. 12 Kuach̄j̄ ndii, kij' kun̄i kã xaā te n̄i t̄j̄'vi' Jacobo ndii, n̄i x̄ix̄j̄ rã xiin' ne tuku' jaan'. Ndisu kij' n̄i xaā te n̄i t̄j̄'vi' Jacobo jaan' ndii, n̄i kux̄j̄õõ Pedro jaan' nuu' ne tuku' jaan' xa'a' a ñã yi'vi rã te yivi', te ka'an̄ ñã kun̄i a kua'a tun̄ j̄in̄ sãkuu' te tuku', te ndikún ichi' Jesús. 13 Te sakan' tu ingã te judío, te ndikún ichi' Jesús ndii, n̄i kux̄j̄õõ tu te jaan' nuu' ne tuku'

jaan' naa ni xaa Pedro jaan', ña ni xasuvj xiin' mii' ra. Te ndee Bernabé ni sanama' xiin' mii' nuu' ña siki' jaan' ni xaa ra. ¹⁴ Te kij' ni xinj i ña xika' ndaku sakuu' te jaan' nuu' ña ndixa xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús ndii, ni ka'an i xiin' Pedro nuu' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús ikan' ndii: "Yo'ó ndii, te ichi' ne ta'an' e', ne judío, nduu' un', ndisu xika' un' ndee naa süu' te judío nduu' un'. Sakan' na kuii', ñndichun na kaviko' u'vj un' ne tuku', ne ndikún ichi' Jesús, ña kuní a kaka nja naa xika' ne judío?" ¹⁵ Yoo' ndii, si'e ne judío nduu' e' ndee ni tuvj e', te süu' te tuku', te xaa' kuachj nuu' tu'un ndei' Ndiosí, nduu' e'. ¹⁶ Sakan' ña xini e' ña süu' xa'a' a ña xaa' ndee jin ne yivj' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí sandaku a nimá nja, süu' jaan' ndii xa'a' a ña inji nja xini nja Cristo Jesús kujtj'. Te sakan' tu' yoo' ndii, xa'a' a ña inji e' xini e' Cristo Jesús jaan' kujtj', te ni xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan'. Kuachj ndii ndee jin ne yivj' küvj kunduu' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' nja ña ka'an tu'un ndei' jaan'. ¹⁷ Sakan' na kuii' kij' xika' e' sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña inji e' xini e' Cristo kujtj' ndii, ka'an sava ne judío ña xa'nú e' sava tu'un ndei' jaan'. ¿Ñáá Cristo nduu' ña xaa' sakan', te xaa' e' kuachj na sakan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. ¹⁸ Kuachj ndii, naa' inji ni tukuu' i kunj tu'un ndei' jaan', ña ni inji ni xinj saa' ndii, tukuj ni nanduu' i te ndiso' kuachj nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña yu'u ndii, ndee naa te xa ni xi'i nduu' i nuu' tu'un ndei' jaan' xa'a' ña inji ka i ña kuvj sakakú a yu'u, sakan' na tiaku i te xaa' i ña kuní Ndiosí. ²⁰ Te yu'u vjtin ndii, xaa' i kuenta ndee naa ni xi'i inga' i xiin' Cristo nuu' krusin. Sakan' na kuii' yu'u ndii, ña tiaku i xiin' ñu'u' nde'j yo'o' vjtin ndii, tiaku ka i te saa' i ña kuní mji' i. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xiko' ni'i' kivi' ñuu' i, te xika' i jin yivj' xa'a' a ña inji i xini i Cristo, si'e Ndiosí. Te kundanj ña jaan' yu'u, sakan' ña ni sanakua'a xiin' mji' a xa'a' i, te ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachj i. ²¹ Köo' kivi' nakoo' i ña ndanj mji' Ndiosí yu'u, sakan' ña naa' kuvj kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xi'i saka Cristo nuu' krusin naa' sakan', ndisu süu' sakan' nduu' a", ni kachj i xiin' ra.

3

Xa'a' ña inji e' xini e' Cristo kujtj' natiin' e' Espíritu Santo

¹ Ndo'ó, ne Galacia, ne küu' kaxi' nduu' ndo' ndee naa ni sakuinj' jin te yivj' xiin' ndo', sakan' ña ni kujxioo ndi'j ndo' nuu' ña ni sania'a i ndo'ó ña ni xi'i Jesucristo nuu' krusin xa'a' kuachj e'. ² Ña yo'o' kujtj' kuní i ña nakujjin ndo' nuu' i: ¿Ñáá xanini ndo'ó ña ni natjin ndo' Espíritu Santo xa'a' a ña ni saxinú ndo' ña ka'an chuun' tu'un ndei' Moisés? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Sakan' ña ni natjin ndo' Espíritu Santo jaan' xa'a' a ña inji ndo' xini ndo' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Jesús kujtj'. ³ Saa tu' tiakú xini' ndo'. Naa' ni natjin ndo' Espíritu Santo kij' ni xa'a' inji ndo' xini ndo' tu'un va'a jaan' ndii, ñndichun na xika' ndo' ña ndasandaku ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí vjtin xiin' ña ndjee' mji' ndo', na sakan'? ⁴ Ni ndo'o' kua'a' va' ndo'ó xa'a' a ña inji ndo' xini ndo' Jesús. ¿Ñáá ni ndo'o' saka ndo' sakuu' ña jaan'? Va'a va' naa' ni ndo'o' saka ndo' ña jaan'. ⁵ Sakan' ña süu' xa'a' a ña inji xaa ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ni taxj Ndiosí Espíritu a naa' nimá ndo', te ni xaa' a chuyun ka'nu' koo' chukuu' tejn ndo'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña inji ndo' xinj ndo' tu'un va'a jaan' ni xaa' a ña jaan'.

Ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra

⁶ Ni iní kuítí' Abraham, te xii' yata' ndu, ni xini ra Ndiosí, te ni ndasandaku a nimá ra nuu' a. ⁷ Sakan' na kuuí' kuní a kundaní ndo' ña ne ni iní xini Ndiosí nduu' xna' a sjani' xika' Abraham jaan'. ⁸ Ndeé xta'an' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña naá kivi' kunduu' tu ne tuku' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí saá a xa'a' a ña iní nja kuní ña'a' nja. Sakan' na kuuí' ni sakuni' Ndiosí Abraham tu'un va' a jaan' kii' tia'an xka'ndia a, sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii: "Xiin' nda'a' yo'ó sañu'u' i sakuu' ne yivi' iin yivi'", ni kachi a. ⁹ Sakan' na kuuí' ne iní xini Jesús ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí naa ni sañu'u' a Abraham jaan' xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra.

¹⁰ Kuachí ndii, yoo ka kuni ña ndasandaku Ndiosí nimá nja nuu' a xa'a' ña saxinú nja ña ka'an chuyun tu'un ndei' a ndii, xa yoo nja nuu' ña nacha'an'. Kuachí ndii ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii: "Nacha'an sakuu' ne saxinú ndí' sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan'", kachi a. ¹¹ Xini kaxi' e' ña sandaku Ndiosí nimá ndee iin e' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan', sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne ni xandaku Ndiosí nimá xa'a' a ña iní kuítí' nja xini ña'a' nja ndii, kuñaku nja ndee ndi'i' ni kivi'", kachi a. ¹² Ndisu tu'un ndei' jaan' ndii, süu' kuenta ña iní e' xini e' Jesús nduu' a, sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne saxinú sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kuñaku nja xa'a' ña jaan'", kachi a. ¹³ Ni sandoo ndiká Cristo yoo' nuu' ña ni kuní a sanacha'an' tu'un ndei' jaan' yoo'. Sakan' ña ni xi'i' a nuu' e', te ni tjo a ña nacha'an' jaan, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka nduu' ne xi'i' nuu' nduyu ndii, nacha'an' nja", kachi a. ¹⁴ Sakan' ni xaa' Cristo te sañu'u' tu Ndiosí ne tuku' xiin' kuento a, ña ni taxí a nuu' Abraham jaan'. Te xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo ndii, natiin' e' Espiritu Santo, ña xa ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

Sandoñu'u' tu'un ndei' jaan' kuento ña ni taxí Ndiosí nuu' Abraham

¹⁵ Ñaní ta'an' i, kuni ka'an i xiin' ndo' iin ña ka'an ndiaa xa'a' te yivi'. Te yivi', kii' ndoo ra kuento xiin' ta'an' ra ndii, ke'i ra a nuu' tutu, te chindu'u' ra nuu' nda'a' ra nuu' a. Kii' xaa' ra sakan' ndii, ndee iin ra küvj nachikana' ka ndee iin yu'u', ni ndee küvj tu sandoñu'u' ra ña jaan'. ¹⁶ Sakan' tu ni xaa' Ndiosí ni taxí a kuento a nuu' Abraham xiin' nuu' sjani' xika' ra. Sakan' na kuuí' yoso' a ndii: "nuu' iin sjani' xika' un'", sakan' yoso' a. Ndisu ka'an ña jaan' xa'a' kua'a' sjani' xika' ra kii' ka'an a sakan'. Süu' jaan' ndii ka'an a xa'a' iin ndaa' kuítí' a, te ña jaan' nduu' Cristo. ¹⁷ Ña kuni ka'an i xiin' ndo' yo' o' ndii, xa ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' Abraham jaan' ña saxinú a ña ni ka'an a xiin' ra jaan'. Te tu'un ndei', ña ni taxí Ndiosí nda'a' Moisés kii' xa ni ya'a kumi' ciento oko uxí kuyia ndii, küvj sativi' a kuento a ña xa ni taxí a nuu' Abraham jaan'. ¹⁸ Kuachí ndii, naa xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' natiin e' ña samani' Ndiosí yoo' jaan' ndii, süu' xa'a' ña ni taxí a kuento a jaan' ka nduu' a naa sakan'. Ndisu Ndiosí ndii, ni taxí a ña jaan' nuu' Abraham xa'a' a ña xa sakan' ni ndoo a kuento a nuu' ra.

Ka'an Pablo ndee xa'a' ni taxí Ndiosí tu'un ndei' a nda'a' Moisés

¹⁹ ¿Ndichun ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' naa sakan'? Ni taxí ña'a' a te nia'a xna'a a ne yivi' ndee ña nduu' kuachí. Te ni kuní a ña sachuun' tu'un ndei' jaan' ndee kii' ni kixin sjani' xika' Abraham jaan', ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' a jaan'. Te ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' nda'a'

ángele, te ángele jaan' nì taxì a nda'a' Moisés, te nì saya'á ra a nuu' ne ñuu' ra. ²⁰ Sakan' ña kii' nì taxì Ndiosí kuento a nuu' Abraham jaan' ndii, nì tjàchuun' a inga ne yivi', sakan' ña ñin ndaa' mji' a nì xaa' sakuu' ña jaan'.

²¹ Sakan' na kuii', ¿ñaá kani' ta'an' tu'un' ndei' jaan' xiin' kuento ña nì taxì Ndiosí jaan'? Kuása' xachi' sakan' ran'. Kuachì ndii, naa' kuvì taxì tu'un' ndei' jaan' kivi' ñuu' e', ña kōo' kivi' ndi'i' ndii, kuvì kunduu' e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' e' ña ka'án tu'un' ndei' jaan'.

²² Ndisu ka'án ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí ña xiko' nì'j kuachì sakuu' ne yivi', sakan' te ne ñin' xini Jesucristo kuji' kuvì natjijn ña nì taxì Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

²³ Te kii' tia'an' ñin' e' kunj' e' Jesús ndii, nì nduu' e' ndee' naa' ne ndasi j'nu' nì xaa' tu'un' ndei' jaan' ndee' kii' nì xaa' kivi' ña nia'a' Ndiosí ña kuní a ña ñin' e' kunj' e' Cristo. ²⁴ Sakan' na kuii', ña kuní ka' kixin' Cristo ndii, tu'un' ndei' jaan' nì nduu' ndee' naa' ñin' te sania'á yoo'. Ndee' naa' sakan' nì xachuun' tu'un' ndei' jaan' te kundjaka' a yoo' nuu' Cristo, te sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ñin' e' xini' e' Cristo jaan'. ²⁵ Ndisu vitjijn' ndii, xa' nì xaa' kivi' ña ñin' e' xini' ña'a' e', te kuása' ka' xito' tu'un' ndei' jaan' yoo'.

²⁶ Te xa'a' a ña ñin' e' xini' e' Cristo Jesús jaan' ndii, si'e' Ndiosí nduu' sakuu' e'. ²⁷ Kuachì ndii, sakuu' yoo', ne nì chjchj' kuenta Cristo ndii, nì xikui'nu' a yoo'. ²⁸ Sakan' na kōo' a xaa' a ndee' ka' nuu' ne yivi' nduu' e', naa' ne judío nduu' e', uun' naa' ne tuku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' ñin' xto'ō' nduu' e', uun' naa' ne xika' ndiká nduu' e', naa' tiaa' nduu' e', uun' naa' ña'a' nduu' e' ndii, ñin' ndaa' nduu' sakuu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ²⁹ Te xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo ndii, ne vj'e' Abraham jaan' nduu' e', sakan' na kuii' natjijn' e' ña nì taxì Ndiosí kuento a xa'a' nuu' ne vj'e' ra.

4

¹ Te sakan' tu' ka'án' j' ndii, ñin' te lulu, te natjijn' ña'a' yuva', kii' tia'an' xinu' kuiya' ra ndii, nduu' ra ndee' naa' ñin' te xika' nuu' kuji' tee' ndee' kunduu' ra te xiin' ña'a' sakuu' a. ² Kii' lulu ra ndii, yoo' ne xito' ña'a', te yoo' tu' ne xito' ña'a' yuva' ra ndee' xaa' kivi' ña nì chjndu'u' yuva' ra jaan'. ³ Te ñin' kachi' tu' nì nduu' a xiin' yoo' kii' tia'an' ñin' e' kunj' e' Jesús ndii, nì nduu' e' ne xachuun' nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi' ñin' yivi'. ⁴ Ndisu kii' nì xinu' kivi' ña nì chjntuní Ndiosí ndii, nì t'vi' a si'e' a. Te ñin' ña'a' nì sakuu' ña'a'. Te si'e' a jaan' ndii, nì ka'ku' a, te nì xika' a saa' ka'án' chuun' tu'un' ndei' Ndiosí. ⁵ Sakan' nì xaa' a te sandoo' ndiká a yoo' nuu' tu'un' ndei' jaan', te kunduu' e' si'e' Ndiosí. ⁶ Te xa'a' a ña si'e' Ndiosí nduu' e' ndii, nì sandoo' a Espiritu si'e' a jaan' nimá e' ña saka'án' yoo' ndii: "Tata kua'a' mji' j'", kachi' e' xiin' Ndiosí. ⁷ Sakan' na kuii', süu' ne xika' nuu' kuji' nduu' e', süu' jaan' ndii si'e' Ndiosí nduu' e'. Te xa'a' a ña si'e' a nduu' e' ndii, xa' kande'i' saní'f' a yoo' sakuu' ña va'a' a.

Ndi'ñi Pablo xa'a' ne ñin' xini Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Galacia

⁸ Kii' xini' ndo' Ndiosí ndii, nì xiko' ni'i' ndiosí saka' ndo'ó. ⁹ Ndisu vitjijn' ña xa' xini' ndo' Ndiosí, uun' va'a' ka' ka'án' e' ndii, ña xa' xini' Ndiosí ndo'ó ndii, ¿ndichun' na' tuky' nì kuní ko'ñi' ndo' nda'a' ña xiko' ni'i' ne yivi' ñin' yivi', te vjiko' ni'i' a ndo'ó? Ña jaan' ndii, kōo' ndjee' a te kuása' tu' kuní a. ¹⁰ Kuachì ndii xito' ka'nu' ndo' kivi' ka'nu', te xa'a' tu' ndo' vjiko' yoo', te

xa'a tu ndo' i jin viko' ña nasukú, te xito' ka'nu' tu ndo' kuiya. ¹¹ Xa'a' a jaan' na ndi'ni' yu'u xa'a' ndo', saa' jin kij' xachuun' saka i tejin ndo'.

¹² Ñañi ta'an' i, ka'an' nda'vi i xiin' ndo' ña kaka ndo' naa xika' yu'u, sakan' ña yu'u ndii, ni xika i saa' ni' xika ndo'ó. Te ndo'ó ndii, ni xaa' ndo' ndee jin ña vā'a xiin' i nuu' ni kixin. ¹³ Naka'an' ndo' ña kij' ni kuni kuvj i ndii, ni taxj a kivj, te kuvj ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ndo' ña nuu'. ¹⁴ Tee' ndee ni ndo'ó ndo' xiin' i kij' ni kuni kuvj jaan' ndii, ni kundasi' ndo' yu'u, te ni ndee ni saxioo tu ndo' yu'u. Süü' jaan' ndii ni natjin ndo' yu'u ndee naa jin ángele ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, te ni natjin tu ndo' yu'u ndee naa mji' Cristo Jesús. ¹⁵ Kij' sakan' ndii, ni kuatia' va' nimá ndo' xini ndo' yu'u. ¿Mii' kua'an tu sakuu' ña jaan' vjtin? Kuachj ndii kuvj ndjee yu'u' i nuu' ndo' ña naa' ni kuvj ndii, tava' xachi' ndo' nduchi' nuu' ndo', te taxj ndo' a nda'a' i kij' sakan'. ¹⁶ Te vjtin ndii, xa'a' a ña ka'an' i ña ndixa xiin' ndo' ndii, kundasi' ndi'i' ndo' yu'u.

¹⁷ Te ne yivi', ne kuni nama tu'un va'a jaan' ndii, nia'á ña ndo'ó ndee naa ndi'ni' ña xa'a' ndo', ndisu vā'a xaa' ña. Kuni sasiin' ña ndo'ó nuu' ndu'u, te kundj'ni' kuji' ndo' xa'a' mji' ña. ¹⁸ Te ña va' a nduu' a kundj'ni' e' sakuu' ichi' xa'a' ña va'a, te süü' kij' yoo i xiin' ndo' kuji'. ¹⁹ Ne kua'a i, ndo'o' tukuu' i xa'a' ndo' ndee naa ndo'o' jin ña'a', ña' sakaku'. Naa' sakan' kundó'o' naa ndo'o' i xa'a' ndo' ndee kij' saa' ndo' ndee naa xaa' Cristo. ²⁰ Xava'a' a naa' yoo i mii' ndee' ndo' naka'an' e' sakan', te kuvj ka'an' vta ka i xiin' ndo', sakan' ña ndi'ni' i xa'a' ña xaa' ndo'.

Yo'o' ka'an xa'a' ña ni ndo'ó Agar xiin' ña ni ndo'ó Sara

²¹ Ndo'ó, ne kuni ku'un nuu' ña ka'an' chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an' ndo' xiin' i, ñáá xini xna'a' ndo' ña ka'an' tu'un ndei' jaan'? ²² Kuachj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an' a xa'a' Abraham, ña ni yoo uvi' ta'an' tiaa' si'e ra. Jin si'e ra ni yoo xiin' ña' ni xika nuu' nuu' ña' si'i' ra. Te jnga' si'e ra ni yoo xiin' ña' ni yoo ndiká, ña ni nduu' ña' si'i' ra jaan'. ²³ Si'e ña' ni xika nuu' jaan' ndii, ni tuvj ra xa'a' a ña sakan' ni kuni mji' Abraham. Ndisu, si'e ña' ni yoo ndiká jaan' ndii, ni tuvj ra te xinu' kuento Ndiosí, ña ni taxj a nuu' Abraham jaan'.

²⁴ Te ña ni xka'ndja xiin' uvi' saa' ña'a' jaan' ndii, ña ka'an' ndiaa' nduu' a xa'a' uvi' saa' kuento ña ni ndoo' Ndiosí xiin' ne ñuu' i. Jin a ka'an' xa'a' iku' ña nani' Sinaí, ña' jaan' nduu' ña' nani' Agar, te ña' jaan' tu nduu' ichi' yata', ne xiko' ni'i' xaa' tu'un ndei' Ndiosí. ²⁵ Te xiin' ña ni ndo'ó Agar jaan' ka'an' ndiaa' a xa'a' iku' Sinaí, ña iin' ñu'u' Arabia. Te sakan' tu' ka'an' ndiaa' ña ni ndo'ó ña' jaan' xa'a' ne ñuu' Jerusalén, sakan' ña xiko' ni'i' tu' ña'a' tu'un ndei' jaan'. ²⁶ Ndisu xiin' ña ni ndo'ó Sara, ña' ni yoo ndiká ndii, ka'an' ndiaa' a xa'a' ñuu' Jerusalén, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndia'vi' ne yoo' ndiká. Te ñuu' jaan' nduu' ndee naa si'i' yoo', ne jni' xini Jesús. ²⁷ Kuachj ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an' a ndii:

Yo'ó, ña' kuvj koo si'e,
te tia'an' tu' kundó'o' un' kui'e ne kuachj' ndii,
sij' kuni un', te nde'j' ti'e' un' ña va'a kuni un'.
Kuachj' ndii koo kua'a' ka' si'e un' te sakan' jin ña' ndu'u' xiin' j'i'.
Sakan' yoso' a.

²⁸ Ñañi ta'an' i, yoo' ndii nduu' e' ndee naa Isaac, sakan' ña si'e ne ni taxj Ndiosí kuento a xa'a' nuu' Abraham nduu' tu' e'. ²⁹ Ndisu te ni kaku' kuenta jin yivi' jaan' ndii, ni sando'o' ra Isaac, te ni kaku' kuenta Espiritu Santo. Nii' sakan' tu' xaa' ne ndikún ni'j' tu'un ndei' jaan' xiin' e' vjtin.

³⁰ Ndisu naka'an' ndo' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Taxi' un' ña' xika' nuu' jaan' xiin' si'e a'. Kuachí ndii xáta'an ña natjin si'e ña' jaan' ña'a yuva' ra xiin' si'e ña' yoo ndiká." Sakan' yoso' a. ³¹ Ñan' ta'an' j, xa'a' a jaan' na kuuí, süu' si'e ña' n' xika' nuu' jaan' nduu' yoo'. Süu' jaan' ndii si'e ña' yoo ndiká nduu' e'.

5

Xika' ndiká e' nuu' tu'un ndei' Moisés n' xaq Jesucristo

¹ N' sandoó ndiká Jesucristo ndo'ó te kunduu' ndo' ne yoo ndiká. Xa'a' a jaan' na kuita' n' ndo' nuu' ña jaan', te táxi ndo' ña viko ni'i' inga ña'a ndo'ó. ² Koto ndo', mji' yu'u Pablo ka'an xiin' ndo' ña naa' taxi' ndo' ña ku'a' tunj' jin' ndo' ndii, keta' va'a xachi' ndo' nuu' ña n' xaq Cristo. ³ Te ka'an ka' j xiin' yoo' ka' nduu' ndo'ó, te taxi' kua'a' tunj' jin' ndii, kande' saxinu' ndo' sakuu' inga' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan'. ⁴ Ndo'ó, ne xika' kunduu' ne ndaku' nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an tu'un ndei' a jaan' ndii, xa' n' kusiiin' ndo' nuu' Cristo, te xa' n' nakoo' ndo' ña ndan' mji' Ndiosí ndo'ó.

⁵ Ndisu yoo', ne ndiatu' in' ña sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña in' e' jaan' ndii, ndiatu' e' xiin' ña ndije' Espiritu Santo. ⁶ Sakan' ña, xa'a' a ña in' e' xini e' Cristo Jesús ndii, koo' a xaa' naa' yoo tunj' jin' e', uun naa' koo' a. Ña ka'nu' ka' ndii, ña in' e' xini e' Cristo, te ña jaan' xaa' sakan' te kundani' e' ne yivi'.

⁷ N' xika' va'a' ndo' ña nuu' ichi' Cristo. ¿Yoo' n' nakasi' nuu' ndo', te n' in' ka' ndo' kunj' ndo' ña ndixa'? ⁸ Süu' Ndiosí n' xaq ña jaan', kuachí ndii mji' ña jaan' n' kana' ndo'ó nuu' ña ndixa' jaan'. ⁹ Naa ka'an e' ndii, jin' ña xini xa'an' ndii nduu' a ndee' naa' yuchi' levadura, ña saki'vi' pachi' xita' va'a'. Sie tjo' a ndii kiku' j' nu' a kani' tein' jxan', te saki'vi' pachi' a ña jaan'. ¹⁰ Te yu'u' ndii, in' xini j' xt'o' e' ña jin' kachi' xanini ndo' xiin' j' xa'a' ña ndixa' jaan', te ne xini xa'an' ndo'ó jaan' ndii, kundoo' n' sa' sa' Ndiosí, yoo' ka' nduu' n'.

¹¹ Ñan' ta'an' j, naa' ña ndixa' nduu' ña ka'an te jaan' ña kusaa' ka'an ndoso' j' ña kuni' a ku'a' a tunj' jin' te in' xini Jesús ndii, ¿ndee' xa'a' na sando'o' ne Israel yu'u' naa' sakan'? Kuachí ndii, naa' sakan' nduu' a ndii, n'asa' kua'a' a n' sa' sa' tu'un va'a' ña ka'an xa'a' ña n' xi' j' Cristo nuu' krusin'. ¹² Tee' naa' saña'ma xiin' mji' ndi' j' te xini xa'an' ndo'ó jaan' ran'.

¹³ Ñan' ta'an' j, n' kana' Ndiosí ndo'ó te koo' ndiká ndo' nuu' tu'un ndei' Moisés jaan', ndisu' kani' ndo' ña xa'a' ña yoo' ndiká ndo' nuu' ña jaan', na kuv' sa' ndo' ña ndioo' in' jin' ndo'. Süu' jaan' ndii kaka' nuu' nuu' ta'an' ndo' xa'a' a ña kundani' ta'an' ndo'. ¹⁴ Kuachí ndii sakuu' tu'un ndei' Ndiosí kuv' saxinu' e' xiin' jin' ndaa' yu'u' sie ña ka'an ndii: "Kundani' ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee' naa' kundani' xiin' mii' mji' ndo'", kachi' a. ¹⁵ Ndisu naa' chichi' ta'an' ndo', te satuxu'vi' ndo' nimá ta'an' ndo' ndii, koto' xiin' mji' ndo'. Naa' sa' sa' naa' xaa' ndo' ña jaan' ndii, sandoo'u' ta'an' xachi' ndo'.

Kaka' e' sa' kuni Espiritu Santo, te süu' sa' ndioo' in' mji' e'

¹⁶ Xa'a' a jaan' na ka'an j' xiin' ndo' ña kaka' naa' xika' ndo' sa' kuni Espiritu Santo, te sanda'ni' ndo' nimá ndo' xiin' ña ndioo' in' ndo'. ¹⁷ Kuachí ndii kani' ta'an' ña ndioo' in' ndo' jaan' xiin' ña kuni Espiritu jaan'. Te kani' ta'an' tu' ña kuni Espiritu jaan' xiin' ña ndioo' in' ndo' jaan'.

Ñā ndasi' ta'an' nduu' uvj' s̄aa' ñā jaan', sakan' na kuu' k̄uvj' s̄aa' ndo' ñā kun' m̄ji' ndo'. ¹⁸ Ndisu' xa'a' a' ñā ndiaka' Espiritu Santo yoo' ndii, xiko' ni'i' ka' tu'un' ndei' jaan' yoo'.

¹⁹ Kuān' v̄i' kunj' e' s̄aa' kuu' ne' xaa' ñā ndioo' inj' n̄jā: kumi' n̄jā musa n̄jā, te' xiin' n̄jā, te' kuu' xe'na' n̄jā, te' xaa' n̄jā ñā k̄inj' kuu' xiin' iin' n̄jā, ²⁰ te' xaka'nu' n̄jā ndiosí saka, te' xaa' n̄jā ñā kuinj', te' ndasi' ta'an' n̄jā, te' xika' manj' xiin' ta'an' n̄jā, te' kuiñu' n̄jā, te' xi'é n̄jā, te' nata'vi' ta'an' n̄jā, te' xasiin' xiin' m̄ji' n̄jā, te' ku' m̄ji' n̄jā iin' t̄i'v̄i', ²¹ te' ndasi' nuu' n̄jā xini' n̄jā ne' yivi', te' xa'ni' n̄jā ne' yivi', te' nduu' n̄jā ne' xini, te' xa'a' n̄jā v̄jko' loco, te' sakan' xaa' n̄jā xiin' kua'a' ka' t̄uk̄u' nuu' ñā'a. Te' sakuni' t̄uk̄u' j' ndo'ó naa' n̄jā sakuni' j' ndo'ó xa'a' ñā jaan' s̄aa' ndii, ne' xaa' ñā jaan' ndii, k̄uvj' kundj̄ee' n̄jā ndjvi' mii' xa'ndia' chuun' Ndiosí.

²² Ndisu' ñā va'a, ñā taxi' Espiritu Santo s̄aa' e' ndii, nduu' a' ñā kundani' e' ne' yivi', te' nduu' t̄u' a' ñā kua'ia' inj' e', te' nduu' t̄u' a' ñā xika' manj' e', te' nduu' t̄u' a' ñā kuie' kuu' inj' e' xiin' ne' yivi', te' nduu' t̄u' a' ñā chindiee' ñā'a' e', te' nduu' t̄u' a' ñā va'a' kuu' e' xiin' n̄jā, te' nduu' t̄u' a' ñā xachuun' ndaku' e' xiin' n̄jā, ²³ te' nduu' t̄u' a' ñā maso' kuu' e', te' nduu' t̄u' a' ñā xiko' ni'i' xiin' m̄ji' e'. Te' kuāsa' xa'nú' e' ndee' iin' tu'un' ndei' k̄ij' xaa' e' s̄akuu' ñā jaan'.

²⁴ Te' yoo', ne' nduu' kuenta' Cristo Jesús ndii, xa' n̄jā xa'nu' inj' e' xa'a' ñā ndioo' inj' e' xiin' ñā xikán' nimá' e', ndee' naa' xa' n̄jā xi' ñā jaan' nuu' krusín. ²⁵ Naa' kumi' e' kivi' ñūy' xaa' xaa' Espiritu Santo ndii, na' taxj' t̄u' e' ñā kundj̄aka' a' yoo' te' kaka' e' s̄aa' kun' a'. ²⁶ Na' kundūy' e' ne' ñūñu', te' na' s̄ata'ña'a' ta'an' t̄u' e', te' sakan' t̄u' na' ndasi' nuu' e' kunj' ta'an' e'.

6

Na' ch̄indj̄ee' e' ne' yivi'

¹ Ñān̄j' ta'an' j', naa' n̄jā n̄jā yoo' ka' nuu' ndee' ka' kuāchj' ndii, ndo'ó, ne' xika' ni'i' nuu' ichi' Jesús ndii, ch̄indj̄ee' ndo' ne' jaan', te' n̄andj̄ko' n̄jā nuu' ichi' a' jaan'. Ndisu' maso' ku' ndo' k̄ij' ch̄indiee' ñā'a' ndo'. Te' ko' x̄o' xiin' m̄ji' va' ndo' k̄ij' xaa' ndo' sakan', ko' ka' ko' kua'a' t̄u' kuāchj' jaan' ndo'ó. ² Te' ch̄indj̄ee' naa' ch̄indiee' ta'an' ndo' xiin' ñā ndo'ó ndo'. Te' k̄ij' xaa' ndo' sakan' ndii, saxinú' ndo' tu'un' ndei' ñā n̄jā sania' á Cristo. ³ Kuāchj' ndii naa' yoo' ka' tuu' ñā ne' ka'nu' ka' nduu' m̄ji' n̄jā k̄ij' s̄ūy' sakan' nduu' a' ndii, xini' xa'an' xiin' m̄ji' n̄jā. ⁴ Sakan' na' kuu' i' j̄in' ndo' kun' a' natava' kuenta' xa'a' ñā kuu' m̄ji' ndo'. Naa' ñā va'a' xaa' ndo' ndii, k̄uvj' va'a' a' kunj' ndo' xa'a' ñā jaan'. Ndisu' n̄ak̄at̄a' xiin' m̄ji' ndo' xiin' j̄nḡa' ne' yivi'. ⁵ Kuāchj' ndii xa' yoo' xa' yoo' ñā ka'an' kuāchj' xiin' j̄in' e'.

⁶ Ne' sakuān' ndii, na' ch̄indj̄ee' n̄jā ne' sania' á ñā'a' tu'un' Ndiosí xiin' s̄akuu' nuu' ñā kumi' n̄jā.

⁷ Te' k̄uj̄n̄j' xa'an' xiin' m̄ji' ndo'. K̄uvj' kunj' xa'an' e' Ndiosí, sakan' ñā ndee' ka' nuu' ñā chi'i' e' ndii, ñā jaan' t̄u' n̄aj̄n' e'. ⁸ Sakan' ñā ne' chi'i' ñā ndioo' inj' m̄ji' n̄jā ndii, ñā k̄uvj' xachi' n̄jā nat̄j̄in' n̄jā. Ndisu' ne' xaa' ñā kun' Espiritu ndii, nat̄j̄in' n̄jā ñā kut̄j̄aku' n̄jā ndee' ndi'i' n̄jā kivi' s̄aa' Espiritu jaan'. ⁹ Sakan' na' kuu' na' n̄ak̄o' e' ñā xaa' e' ñā va'a, sakan' ñā naa' x̄avi' e' ñā xaa' e' ñā jaan' ndii, k̄ij' xaa' kivi' ñā n̄jā n̄jā ch̄it̄um' Ndiosí ndii, nat̄j̄in' e' ñā va'a' nda'a' Ndiosí xa'a' ñā jaan'. ¹⁰ Xa'a' a' jaan' na' kuu' na' ch̄indj̄ee' e' ne' yivi' s̄akuu' ichi' k̄ij' k̄uvj'. Ndisu' na' ch̄indj̄ee' kua'a' ka' e' ne' nduu' kuenta' Jesús xiin' e'.

Ne' yivi' x̄aa' nduu' e' v̄it̄j̄n' xa'a' a' ñā inj' e' xini' e' Jesucristo

¹¹ Yo'ó' ndii, m̄ji' j' ke'i' a' v̄it̄j̄n' xiin' letra' na'nu' va' xiin' nda'a' m̄ji' j'.

¹² Tẹ yiví', tẹ kuni t̄j̄n u'v̄j̄ ndo'ó tẹ kuá'a tunj̄ j̄j̄n' ndo' jaan' ndii, xaa' r̄a sakan' tẹ ndoo va'a r̄a xiin' ne yivi' kuj̄t̄j̄', sakan' ña k̄n̄i r̄a ña s̄ando'o' ña'a' ne yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na k̄a'án ndoso' r̄a ña kak̄u e' xa'a' ña nj̄ x̄aá Cristo nuu' krusín kuj̄t̄j̄'. ¹³ Sakan' ña nj̄ ndeɛ m̄ji' tẹ yoo tunj̄ j̄j̄n' jaan' s̄axinú ña ka'án t̄u'ún ndeí' jaan'. Ndis̄u kuni r̄a ña koq̄ tunj̄ jaan' j̄j̄n' ndo'ó tẹ kuv̄j̄ ka'an n̄j̄n̄u r̄a xa'a' ña nj̄ x̄aá ndo' jaan'.

¹⁴ Yu'u ndii, kuása' x̄ach̄i' ka'an n̄j̄n̄u j̄ naa tẹ jaan'. Ndis̄u ka'án n̄j̄n̄u kuj̄t̄j̄' j̄ xa'a' ña nj̄ x̄aá xt̄o'q̄ e' Jesucristo nuu' krusín. Tẹ xa'a' a ña nj̄ x̄aá ña jaan' nuu' krusín jaan', na xaa' j̄ kuenta ña x̄a nj̄ xi'j̄ j̄ nuu' ña yoo j̄j̄n' yivi', tẹ x̄a nj̄ xi'j̄ t̄u'ún ña jaan' nuu' yu'u. ¹⁵ Kuach̄j̄ ndii, xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús ndii, k̄umi' a kuenta naa' yoo tunj̄ j̄j̄n' e', uun naa' k̄oq̄' a. Süu' jaan' ndii kumi' a kuenta xa'a' a ña nduu' e' ne nj̄ sakaku' x̄aa' Ndiosí kuj̄t̄j̄'. ¹⁶ Tẹ ndo'ó, ne nakuitá xiin' s̄aá ka'án chuun' j̄ yo'o' ndii, na tax̄j̄ na Ndiosí ña manj̄' koq̄ nimá ndo', tẹ na kuv̄j̄ta t̄u'ún j̄j̄n̄u a xa'a' sakuu' ndo'ó, ne nduu' xn̄a'a kuenta a.

¹⁷ Tẹ ndeɛ v̄j̄t̄j̄n, tẹ ndeɛ nuu' ku'ún e' ndii, k̄n̄i j̄ ña k̄asa'a k̄a ndeɛ j̄j̄n' ne yivi' t̄u'ún kui'e' nuu' j̄. Kuach̄j̄ ndii t̄j̄'j̄n̄u ña ndondia j̄j̄n' j̄ nia'á ña tẹ xika' nuu' nuu' Jesús nduu' j̄.

¹⁸ Ñ̄an̄j̄ ta'an' j̄, na sañu'u' na xt̄o'q̄ e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

Ti'vi' ra cha'an' niq

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a' i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Éfeso, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne xika' ndaku ichi' a. ² Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xtq'ó e' Jesucristo ndo'ó. Te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Sañu'u' Ndiosí yoo' xiin' sakuu' ña va'q ña nduu' kuenta Jesucristo

³ Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xtq'ó e' Jesucristo. Suví a nduu' ña sañu'u' yoo' xiin' sakuu' nuu' ña va'a, ña yoo ndivi', xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ⁴ Kuachí ndii ni ñakaxin a yoo' xa'a' Cristo ndee' kij' tia'an kua'a' jin yivi' te kunduu' e' nditja mji' a, te koo' ndee' jin xa'a' ña jin kuachí a yoo' nuu' a. ⁵ Te xa'a' a ña ndaní a yoo' ndii, ni chituní a kuento ndee' ña nuu' ña kunduu' e' si'e a xa'a' ña ni xaa Jesucristo, sakan' ña xa sakan' ni ndoo nimá mji' a saa a. ⁶ Ni xaa a sakan', te saka'nu' ña'a' e' xa'a' a ña ndaní ndatun' a yoo', te ni natjin yoo' ña jaan' xa'a' a ña ni xaa si'e a, ña ndaní a. ⁷ Xiin' nii' si'e a jaan' ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kuní a kund'ó e' xa'a' kuachí e', te xiin' ña jaan' ni yoo' ka'nu' ini a xa'a' e', te ni xaa a sakan' xa'a' ña ndaní va mji' a yoo'. ⁸ Te xa'a' a ña ndaní xava'a a yoo' na ni natjin e' sakuu' ña ndichi xiin' ña xini tuní. ⁹ Te xiin' ña jaan' ni nia'a' Ndiosí nuu' e' ña ni yoo' si'e, ña ka'an xa'a' ña xa ni chituní a saa a xiin' Cristo. ¹⁰ Te saxinú Ndiosí ña ni chituní a jaan' sava ni kivi' ña ni kuní mji' a, te ndasain a sakuu' ña yoo, te ka'ndia' chuun' Cristo nuu' sakuu' ña jaan', naa' ña yoo ndivi' nduu' a uun naa' ña yoo jin yivi' nduu' a.

¹¹ Te xa'a' ña ni xaa Cristo tu ni ñakaxin Ndiosí yoo' te natjin kua'a' e' ña va'a jaan' nda'a' Ndiosí, ña ni chituní mji' a ndee' ña nuu', sakan' ña ña jaan' ndii, saxinú a sakuu' ña kuní a. ¹² Sakan' te natjin Ndiosí ña xaka'nu' xiin' nda'a' yoo', xi'na' ka' nda'a' ndu'u, ne ni ndiatu' xi'na' ña kixin' Cristo. ¹³ Te sakan' tu ndo'ó, kij' ni xini so'ó ndo' tu'un ndixa, ña nduu' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' saa kaku' e' nuu' kuachí e', te ni kaxidixa' ndo' a ndii, ni natjin ndo' Espiritu Santo naá nimá ndo' saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a ña saa a. Te ña jaan' nduu' ndee' naa sello ña nia'a' ña kuenta Jesucristo nduu' ndo'. ¹⁴ Te naá ña jaan' nimá e', te kuní e' ña natjin xna'a' e' sakuu' ña ni chituní Ndiosí taxí a nda'a' e' ndee' kij' xaa kivi' ña sandoó ndiká xachi' a yoo', ne nduu' kuenta a, te koq e' xiin' a, te natjin a sakuu' ña ka'nu'.

Ka'an va Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

¹⁵ Te xa'a' a jaan' na, kij' ni xini tu i kuento ña ini va ndo' xini ndo' xtq'ó e' Jesús, te ndaní tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, ¹⁶ xikuuin' tu yu'u ña taxi' i ña chindani a xa'a' ndo' kij' ka'an i xiin' a. ¹⁷ Te suvi' a nduu' Ndiosí xtq'ó e' Jesucristo, te nduu' tu a yuva' e', ña ka'nu' koo' chukuu'. Te ka'an va i xiin' a ña na taxí a Espiritu a te chindjee' a ndo'ó ña kundichi ndo', te taxí tu a ña satuví nuu' ndo' te kundani va'a ka' ndo' xa'a' a. ¹⁸ Te xikan' tu i nuu' a ña sanatuún a nimá ndo' te kundani kaxi' ndo' xa'a' ña ndiatu' ini e', ña ni kana a yoo' natjin e' saa a. Te kundani

tụ ndo' xa'a' ña ndatun' va ña natjin ndo' nda'a' a, ña natiin' tụ sakuu' ne nduu' kuenta a. ¹⁹ Te kundanj kaxi' tụ ndo' ña ña ndje'e' ya'a nduu' ña ndje'e' a, ña tiin' a te chindiee' a yoo', ne jini xini Jesús. Te ña ndje'e' jaan' tụ ²⁰ ni tjin a kij' ni sanatiaku a Cristo, te ni chindu'u' ña'a' a nuu' tei ka'nu' nda'a' kua'a' a ndivi'. ²¹ Te kumi' a ndje'e' nuu' sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ndje'e', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ña ndje'e', xiin' nuu' sakuu' xto'o. Te kumi' tụ a chuun ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña kumi' ndje'e' jin yivi' vitin xiin' inga jin yivi' nuu' ku'un e'. ²² Te ni sanakua'a Ndiosi sakuu' ña yoo nda'a' Cristo, te ni sakuisu' chuun' ña'a' a ña nduu' ña jaan' xini' xa'a' ña va'a yoo', ne nduu' kuenta a. ²³ Te sakuu' yoo' nduu' nde'e' naa nu'u' u' nde'i Cristo. Te yoo xinu' e' xiin' ña ndje'e' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña saxinu' sakuu' ña yoo.

2

Sakakú Ndiosi yoo' nuu' kuach'i e' xiin' nda'a' Cristo kujiti'

¹ Te Ndiosi tụ ni sanatiaku ndo'ó kij' ni nduu' ndo' nde'e' naa ne xa ni xi'i nuu' a xa'a' a ña ni xka'ndia ndo' ña ndaku, te ni xaa ndo' kuach'i, ² sakan' ña ni xika ndo' saa xika' ne nduu' kuenta jin yivi' yo'ó, sakan' ña ni xika ndo' xaa' ndo' ña kuni ña xa'ndia chuun' tein tachi'. Te ña jaan' xiko' ni'i ne kändixa' Ndiosi. ³ Kij' sakan' ndii, sakuu' e' ni xika xaa' kuach'i jaan', sakan' ña ni to'o tụ jini e' xa'a' ña ndioo' jini mji' e', te ni xaa' tụ e' ña nja'a, ña ka'an nimá mji' e' xa'a', xiin' ña xanini kinj e'. Te xa'a' a jaan' na ni nduu' e' nde'e' naa sakuu' ne yivi', ne xi'é Ndiosi xini a. ⁴ Ndisu Ndiosi ndii, kuvita xava'a jini a xa'a' e', sakan' ña kua'a' xava'a ndani a yoo'. ⁵ Te sakan' na tee' ndee nde'e' naa ne ni xi'i ni nduu' e' nuu' a xa'a' kuach'i e' ndii, ni sanatiaku a yoo' nuu' a xiin' nda'a' Cristo. Ni sakakú a yoo' nuu' kuach'i e' jaan' xa'a' a ña ndani mji' a yoo'. ⁶ Te ni sanatiaku a yoo' naa' ni xaa' a xiin' Cristo Jesús, te ni chindje'e' a yoo' xiin' a ndivi' mii' ndu'u' a. ⁷ Te nia'a a nuu' ku'un e' ña kua'a' va ndani mji' a yoo', sakan' ña ni xaa' a ña va'a jaan' xiin' e' xa'a' ña ni xaa' Cristo Jesús. ⁸ Kuach'i ndii, xa'a' a ña ndani mji' Ndiosi yoo', na ni sakakú a yoo' nuu' kuach'i e' xa'a' a ña jini e' xini e' Jesús. Sakan' ña kujivi' sakakú xiin' mii' mji' e', süu' jaan' ndii, Ndiosi xamaní' ña jaan' nuu' e'. ⁹ Te süu' xa'a' ña va'a ña xaa' e' sakakú a yoo', koto ka' an ninu' yoo' ka. ¹⁰ Kuach'i ndii mji' Ndiosi nduu' ña ni xa'a' a yoo', te xa'a' a ña jin ndaa' ni nanduu' e' xiin' Cristo Jesús na ni ndasaxaa' a yoo' te saa e' ña va'a ña ni chituni a saa e' nde'e' ña nuu'.

Ndasu iin' Cristo sakuu' nuu' ne yivi', te kundje'e' man'i e'

¹¹ Xa'a' a jaan' na kuni a ña naka'an' ndo' ña xta'an' ndii, ni ka'an te judio ña te koto' tuni jin' nduu' ndo'ó, te tuku', te mji' ra ndii, te yoo tuni jin' nduu' ra, sakan' na kuui' kuenta Ndiosi nduu' ra kachi ra, ndisu te yivi' kujiti' ni xa'a' tuni jaan' jin' ra. ¹² Te kij' sakan' ndii, ni nduu' ndo' kuenta Cristo, te ni nduu' tụ ndo' ne kuenta Ndiosi nde'e' naa ne Israel. Te ni yoo siin' ndo' nuu' sakuu' ña ni chituni Ndiosi, xiin' nuu' ña ni ndoo' a kuenta a xiin' ndu. Te ni yoo ña ndiatu' jini ndo' xa'a', te ni nde'e' xini' tụ ndo' Ndiosi ndixa' kij' sakan'. ¹³ Ndisu vitin, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo Jesús ndii, tee' ndee xika' ni yoo' ndo' nuu' a saa' ndii, yatini yoo' ndo' nuu' a vitin xa'a' a ña ni xitja' ni' a kij' ni xi'i' a nuu' krusin xa'a' kuach'i e'.

¹⁴ Kuach'i ndii ni tandje'e' man'i' Cristo ndu'u, ne judio, xiin' ndo'ó, ne tuku', sakan' na jin ndaa' ni ndasanduu' a yoo' xa'a' a ña ni sandonu'u' a

ña ndasi' ta'an' e', ña ni nduu ndee naa nama, ña ni ta'nu ma'in' tejn e'.
 15 Te xa'a' a ña ni xi'i a nuu' krusin ndii, ni sandoñu'u' a tu'un ndei' Ndiosi
 xiin' ña ka'an chuun' ña jaan'. Te sakan' ni ndasajin a ndu'u, ne judio,
 xiin' ndo'o, ne tuku', te kunduu e' jin ti'vi xaa', te kundije manj' e'. 16 Te
 xiin' ña ni xi'i a nuu' krusin jaan' ni ndasajin a yoo', te ni nakoq uvi saa'
 ti'vi e' xiin' Ndiosi ña manj' ni xaa a. Te xiin' ña jaan' tu ni sandoñu'u' a
 ña ndasi' ta'an' e'. 17 Sakan' ña ni kixin Cristo Jesús jin yivi', te ni ka'an
 ndoso' a tu'un va'a, ña ka'an saa kundije manj' e' xiin' Ndiosi, nuu' ndo'o,
 ne tuku', ne ni yoo xika' nuu' Ndiosi, xiin' nuu' ndu'u, ne judio, ne ni yoo
 yañin nuu' a. 18 Sakan' na xa'a' ña ni xaa Cristo kuvj naxaa sakuu' e' nuu'
 yuva' e' Ndiosi xiin' jin ndaa' Espiritu Santo.

19 Sakan' na kuii' ndo'o ndii, süu' ne tuku' ka nduu' ndo', ni ndee ndüu'
 ka tu ndo' ne ndiva'a. Süu' jaan' ndii kuenta Ndiosi nduu' tu ndo' xiin'
 ndu. Te nduu' tu ndo' ne vi'e Ndiosi xiin' ndu. 20 Te ndo'o ndii, ni xikuita'
 ndo' nuu' ña ni sania'a te ni tjanu' Jesús sania'a ichi' a, xiin' ña sania'a
 te ni ka'an tiaku' tu'un Ndiosi. Te mji' Jesucristo nduu' ndee naa yuu' ña
 kua'an xiki' vi'e. 21 Sakan' te ku'un ta'an' va'a xa'a' vi'e jaan', te kaa va'a a
 ndee xinu' a, te kunduu a yukun' su'un kuenta xto'o e' Jesús. 22 Te sakan'
 tu ndo'o, xa'a' a ña inj ndo' xini ndo' a ndii, kua'an kaa ndo' te kunduu tu
 ndo' yukun' Ndiosi mii' ndu'u' Espiritu a.

3

Ka'an Pablo xa'a' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku'

1 Xa'a' a ña ka'an ndoso' yu'u, te nduu' Pablo, tu'un va'a xa'a' Cristo
 Jesús jaan' nuu' ndo'o, ne tuku', na naa i vi'e kaa. 2 Xa ni xini so'o ndo' ña
 Ndiosi ni sakuiso' chuun' yu'u te kundani ndo' ña kundani mji' a ndo'o.
 3 Sakan' ña xiin' ña satuvi ni nia'a Ndiosi yu'u ña ni yoo si'e xa'a' mji' a,
 naa xa ni ke'i i sie ña jaan' nuu' ndo'. 4 Te kiji' ka'vi te yivi' ña jaan' nuu'
 ndo', te kuvj kundani ndo' ña kundani ndi'i yu'u ña ni yoo si'e ña ka'an
 xa'a' Cristo. 5 Nuu' ni kixin ndii, ni sakuni' Ndiosi ña jaan' nuu' ne yivi'.
 Ndisu vjtin ndii, xa ni sakuni' Espiritu Santo ña jaan' nuu' te ni nakaxin
 Ndiosi, naa kuu' te ni tjanu' Jesús sania'a ichi' a xiin' te ni ka'an tiaku'
 tu'un a. 6 Te ña ni yoo si'e jaan' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña xiin' tu'un va'a
 ndii, natiin' inga' ndo'o, ne tuku', xiin' ndu'u, ne judio, ña va'a ña kumi'
 Ndiosi xa'a' yoo', te nanduu' tu ndo' jin ndaa' ti'vi xiin' ndu, te natiin' tu
 ndo' ña taxi' Ndiosi kuenta a xa'a'. Te sakuu' ña jaan' natijn ndo' xa'a' ña
 inj ndo' xini ndo' Cristo Jesús. 7 Sakan' ña Ndiosi nduu' ña ni samani' yu'u
 ña nduu' i te xachuun' xa'a' tu'un va'a jaan' xa'a' a ña ndani mji' a yu'u,
 te ni xaa a ña jaan' xiin' i xiin' ña ndije' a. 8 Te yu'u ndii, tee' ndee koo'
 te nduu' xachi' i tejn sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosi, ndisu ni samani' a
 yu'u chüun yo'o' te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ne tuku', te
 ndee jin ne yivi' kuvj kundani sakuu' ña va'a ña xamani' Cristo yoo'. 9 Te
 ni taxi' tu a chüun jaan' nuu' i te sanakuachi' i nuu' ne yivi' ña ni chituni
 Ndiosi saa a ndee ña nuu', ña ni yoo si'e ndee xta'an jin yivi'. Te mji' a
 ni xa'a' sakuu' ña yoo. 10 Ni chituni Ndiosi sakan', te vjtin ndii, xiin' nda'a'
 ne nduu' kuenta a kuvj kuni' sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ña
 kumi' ndije' ña yoo ndivi', ña kua'a' nuu' ña ndichi Ndiosi. 11 Te vjtin ni
 saxinu' a ña jaan' saa nii' ni chituni mji' a ndee kiji' tia'an kua'a' jin yivi'
 xiin' ña ni xaa Cristo Jesús, ña nduu' xto'o e'. 12 Te xa'a' ña ni xaa a jaan'
 ndii, kuvj inj e' te kuyatin e' nuu' Ndiosi xa'a' a ña inj e' xini e' Cristo.

¹³ Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nuu' nimá ndo' ña naá i vi'e kaá xa'a' a ña ka'an ndoso' i tu'un va'a, sakan' ña xa'a' ña va'a mii' ndo' ndo'o' i ña jaan'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' nuu' Éfeso

¹⁴ Xa'a' a jaan' na xikuiin xiti' i nuu' Ndiosí, yuva' xto' o e' Jesucristo, te ka'an i xiin' a. ¹⁵ Te ña jaan' nduu' yuva' nuu' ña ndiee' ndjivi' xiin' nuu' yoo', ne ndiee' nu'u' iin yivi'. ¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a ña vika' ndatun' ndii, ka'an nda'vi i xiin' a ña taxí a ña ndje'e' iní nimá ndo' xiin' nda'a' Espiritu a, ¹⁷ te kunaá Cristo nimá ndo' xa'a' a ña iní ndo' xini ña'a' ndo', te na kunduu' ña ndaní a ndo' o nde'e' naa tjo' o itun', te kunduu' tu a xa'ndu kivi' nuu' ndo'. ¹⁸ Te xiin' ña jaan' tu kuví kundani' ndo' o xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí ña ya'a ndiká ña ndaní Cristo yoo', xiin' ña ya'a naní ña ndaní a yoo' jaan', xiin' ña ya'a kunu ña ndaní a yoo' jaan', xiin' ña sukun ya'a ña ndaní a yoo' jaan', ¹⁹ te kundani' ndo' ña ndaní ya'a Cristo yoo', te chie ya'a ka ña ndaní ña jaan' yoo' te sakan' ña kuví kundani' e', sakan' te kuví xaá ndo' kunduu' ndo' ne yoo xinu' sáa kuní mii' Ndiosí.

²⁰ Te Ndiosí jaan' ndii, ndje'e' koo' chukuu' a, te kuví sáa a kua'a' ya'a ka te sakan' ña kuví kakan' e' nuu' a, te kuví sáa kua'a' xava'a ka tu a te sakan' ña kuví tuu e' xa'a' ña xachuun' ña ndje'e' a xiin' nimá e'. ²¹ Te ña jaan' na natuin' nde'e' ndi'i' ni kivi' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' xa'a' yoo', ne nduu' kuenta a, te na natuin' tu a ña tiin' ka'nu' xa'a' ña ni xaá Cristo. Sakan' na kunduu' a.

4

Nduiin' e' xaa' Espiritu Santo

¹ Yu'u, te naá vi'e kaá xa'a' a ña xaa' i chuun' nuu' xto' o e' Jesús ndii, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ka'ka' naa xika' va'a ndo' sáa kuní a ka'ka' ndo' xa'a' a ña ni ka'na Ndiosí ndo' o te kunduu' ndo' kuenta a. ² Te kij' xika' ndo' sakan' ndii, nda'vi kuví nimá ndo', te maso tu kuví ndo', te kuie tu ko' iní ndo', te kundjeni' tu ndo' kuni' ta'an' ndo' xiin' ña ndaní ta'an' ndo' jaan'. ³ Te sáa va' ndo' ña nduxa', te kundje'e' ti' vi' ndo' sáa Espiritu Santo xiin' ña ndiee' maní' ndo'. ⁴ Sakan' ña iin ndaa' ti' vi' kuu' e' vitin, te iin ndaa' tu Espiritu Santo yoo' nimá e', te ni ka'na tu Ndiosí yoo' te natuin' e' iin ndaa' nuu' ña kundiatu iní e' xa'a'. ⁵ Te yoo' iin ndaa' kujiti' tu xto' o e'. Te yoo' tu iin ndaa' kujiti' ña ndjixa' ña kandixa' e'. Te yoo' tu iin ndaa' ña chichi' e' kuenta Jesús. ⁶ Te yoo' tu iin ndaa' Ndiosí, te ña jaan' nduu' yuva' sakuu' e'. Te ña jaan' xa'ndia chuun' nuu' sakuu' yoo', te suvi' tu a xaa' sakan' te xaa' e' chuun' nuu' a, te naá tu a nimá sakuu' e'.

⁷ Te i'in e' ni natuin' nda'a' Cristo iin ña chuun' va' sáa kuní mii' a. ⁸ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: Kij' ni kaá a mii' sukun va' ndjivi' ndii, kua'a' va' te tiin' ni na'ka' a, te ni taxí a ña va'a nda'a' ne yivi'.

Sakan' yoso' a. ⁹ Te kij' ka'an ña yoso' jaan' ña ni kaá a ndii, kuni kachi' a ña ña nuu' ndii, ni nuu' a te ni kixin' a nde'e' ndienu' ka nuu' nu'u' iin yivi'. ¹⁰ Sakan' na kuii' ña ni nuu' ndienu' jaan' ndii, suvi' tu a nduu' ña ni ndaa' nde'e' mii' sukun va' ndjivi', te ka'ndja' chuun' ndi' a iin kanii' ndjivi' xiin' iin yivi'. ¹¹ Te xa' mii' Cristo ni taxí ña chuun' va' sava' e' ña nduu' e' ne tianu' a sania'a' ichi' a, te sava' e' nduu' ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te sava' tukú e' nduu' ne ka'an ndoso' tu'un va'a nuu' ne yivi', te sava' tukú e' nduu' ne xito' ne ndikún ichi' Jesús, te sava' tukú e' nduu' ne sania'a' tu'un

a. ¹² Sakan' xaa' a te sakoo' tu'va a yoo', ne nduu' kuenta a, te kuvj saa va'a sakuu' e' chuun nuu' a, sakan' te kua'nu ka yoo', ne nduu' ndee naa nu'u' nde'j a, nuu' ichi' a, ¹³ ndee naaxaa e' na jin ndaa' kunduu' e' xiin' na ini e' xini e' si'e Ndiosi, xiin' na kunj xna'a na'a' e'. Te naaxaa tu e' kunduu e' ne xa ni xa'nu xinu xachi' nuu' ichi' a ndee naa mji' Cristo. ¹⁴ Te kuvj ka e' ndee naa ne kuachi' kuali', ne tia'an kujxa ini. Sakan' te kundikun e' yo'o' ni jaan' sakuu' nuu' na xini xa'an', na sania'a te saka, te saxio' ra yoo' xiin' na maña, te ndasanduu' ra a ndee naa na ndixa. ¹⁵ Süu' jaan' ndii kuni a na kundikun e' na ndixa ndani ta'an' e', te kua'nu e' ndee naaxaa e' kuvj e' ndee naa kuu' Cristo. Te na jaan' nduu' ndee naa xini' e'. ¹⁶ Te na jaan' xiko' ni'i' yoo', ne nduu' ndee naa nu'u' nde'j a, naa xaa' xini' e' na xiko' ni'i' a nu'u' nde'j e', na nu'u' ta'an' a xiin' tuchi, te jin ndaa' nduu' a, te chindiee' ta'an' a nuu' jin chuun na yoo nuu' jin a. Te sakan' tu xaa' Cristo xiin' yoo' te kua'nu e' xiin' na ndani ta'an' e'.

Na kaka e' saq kuni Jesús xiin' kivi' nuu xqa'

¹⁷ Na jaan' na kuii' ka'an ndjee' j xiin' ndo' xiin' ndjee' xto'o' e' na kaka ka ndo' saq xika' inga ne tuku', ne xanini saka, ¹⁸ te yoo jin yavi tu na xini tuni na, te xika' yoo na nuu' kivi' nuu na kuni Ndiosi taxj a, kuachj ndii yoo sa'vi ini na xa'a' a na ni xaxji na nimá na. ¹⁹ Te koo' ka na ka'an' nuu' na, te ni sanakua'a xiin' mji' na nuu' na kinj kuu' na xiin' jin' na, sakan' na ka'an ndjee' va nimá na saq na sakuu' nuu' na xe'na'. ²⁰ Ndisu ndo'o ndii, koo' na jaan' ni sakuaa' ndo' saq ndo' kij' ni xini so'o ndo' xa'a' Cristo, ²¹ naa' ndixa xna'a ni xini so'o ndo' na ka'an xa'a' a, te ni kundani ndo' saq nii' nakuita na ndixa xa'a' a jaan'. ²² Sakan' na kuii' kuni a na naqoo ndo' kivi' nuu yata' ndo', te tava' xachi' ndo' saq ni kuvj ndo' saa', sakan' na ni sativi' na jaan' nimá ndo', te ni xini xa'an' na jaan' ndo'o xiin' na ndioo' kinj ini ndo'. ²³ Te taxj ndo' na nama Ndiosi na xanini ndo' ²⁴ te ndasanduu' a ndo'o ne yivi' xaa', te kuvj ndo' ndee naa kuu' mji' a, te kunduu ndo' ne xachuun ndaku nuu' na ndixa, te kunduu tu ndo' nditia a.

²⁵ Te na jaan' na kuii' naqoo ndo' tun vixi, te ka'an ndaku xiin' ta'an' jin ndo', sakan' na jin ndaa' nduu' e'. ²⁶ Naa' nasa'a' xiin' ta'an' ndo' ndii, saq ndo' kuachj. Te ndiatu' ndo' ndee keta vi' nu'u' te naqoo ndo' na manj' xiin' ta'an' ndo', ²⁷ ni ndee taxj tu ndo' na keta va'a na ndiva'a xiin' ndo'. ²⁸ Te ne ni xakui'na' ndii, na sakui'na' ka na. Süu' jaan' ndii na sachuun' ndaku na xiin' nda'a' na, te kuvj kj'in na xu'un' te chindjee' na ne nda'vi kuu'. ²⁹ Te ka'an ndo' ndee jin na kinj, süu' jaan' ndii na va'a ka'an ndo' saq kivi' te kua'nu ka ne xini so'o na jaan' nuu' ichi' Jesús. Te kij' saq ndo' na jaan' ndii, chindjee' ndo' ne jaan'. ³⁰ Te sakusuchi' ndo' ini Espiritu Santo, kuachj ndii na jaan' nduu' ndee naa jin sello na ni natjin e', na nia'a' na nduu' e' kuenta Ndiosi, te kaku xna'a e' kij' xaa kivi' na kixin Cristo. ³¹ Te na naqoo ndo' sakuu' na nu'u' ka'ni nimá ndo', xiin' na nasa'a' ndo', xiin' na kui'e ndo', xiin' na ti'e' yu'u' ndo', xiin' na kanja'a ndo' xa'a' ne yivi', xiin' sakuu' nuu' na na'a' ndo'. ³² Süu' jaan' ndii va'a ka ndasun koo ini ndo', te kuvj ta tu ini ndo', te sakan' tu koo ka'nu ini ndo' kuni ta'an' ndo' saq nii' yoo ka'nu ini Ndiosi xa'a' kuachj e' xa'a' na ni xaa' Cristo.

5

Na kaka e' saq kuni Ndiosi kaka e'

¹ Na jaan' na kuii' kuvj ndo' saq nii' kuu' Ndiosi xa'a' a na si'e a, ne ndani va a, nduu' ndo'. ² Te kundani ndo' ne yivi' saq nii' ndani Cristo

yoo', sakan' na ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'j a xa'a' e' ndee naa jin na nasoko' na xavixin' va nuu' Ndiosi.

³ Sakan' na kuii' tejn ndo' o ndii, na ko'p ndee jin ne kumi' musa, ni ndee jin nuu' na xe'na' naa na jaan', ni ndee ne ndioo' ini va xa'a' na'a. Sakan' na ne nduu' kuenta Ndiosi ndii, xata'an saa na jaan'. ⁴ Te ni ndee xata'an tu ka'an kini ndo', xiin' na ka'an saka ndo', xiin' na ka'an ndo' siki ka'an. Te sakuu' na jaan' va'a saa yoo', ne nduu' kuenta Ndiosi, suu' jaan' ndii va'a ka tax'i e' na chindani a. ⁵ Kuach'i ndii kuni a kundani ndo' na ndee jin ne kumi' musa, uun ne xaa' na xe'na', uun ne ndioo' ini va xa'a' na'a inga ne yivi', ne nduu' ndee naa ne xaka'nu' ndiosi saka ndii, ni'j' na jaan' kundee na mii' xa'ndia chuun' Cristo xiin' Ndiosi. ⁶ Xa'a' jaan' na tax'i' ndo' na kuni xa'an' ndee jin ne yivi' ndo' o xiin' na maña. Kuach'i ndii sando'o' Ndiosi ne so'o jaan'. ⁷ Na jaan' na kuii' saa ndo' o na xaa' ne jaan'.

⁸ Sakan' na nuu' ni kixin' ndii, ni xika iin' yavi' ndo' jin yivi'. Ndisu vitin ndii nu'u xto'o' e' tuun nuu' ndo' te xika' ndo'. Xa'a' a jaan' na kuni a na kaka va'a ndo' ndee naa xika' ne yoo na tuun nuu' jaan'. ⁹ Sakan' na ne yoo na tuun nuu' xika' ndii, va'a kuu' na, te xachuun' ndaku na, te jin ndaa' tu nimá na, ¹⁰ sakan' na nuu' sakuu' na xaa' na xika' nduku' na na xakuatia' xto'o' e'. ¹¹ Te saa ndo' na kuasa' kuni, na xaa' ne xika' jin yavi' jaan', suu' jaan' ndii kuxioo' ndo' nuu' a, ¹² sakan' na ndee kuchani e' ka'an e' xa'a' na xaa' si'e ne jaan'. ¹³ Ndisu sakuu' na yoo si'e natuvi xaa' na tuun, sakan' na na tuun jaan' ndii, sakuu' na'a sanatuvi a, ¹⁴ naa ka'an ne yivi' ndii:

Ndoto nuu' yo' o, te kixin',
te ndoko'o un' tejn ne nduu' ndee naa ne xa ni xi'j,
te sayi'e Cristo nimá un'.
Kachi na.

Taxi e' na sakuu' Ndiosi nimá e' xiin' Espiritu Santo

¹⁵ Na jaan' na kuii' koto xiin' mji' va ndo' saa xika' ndo', te kaka ndo' naa xika' ne sa'vi ini. Suu' jaan' ndii kaka ndo' naa xika' ne chuun va xika' ndaku. ¹⁶ Te i'in ichi' kua'an ndii, na va'a saa ndo', sakan' na kivi' vitin ndii, yoo va na na'a. ¹⁷ Na jaan' na kuii' kundu'u ndo' ne kuu' kaxi'. Suu' jaan' ndii saa ndo' na nduxa' na kundani ndo' ndee na kuni xto'o' e'. ¹⁸ Te ko'o ndo' vino ndee xini ndo', sakan' na sativi' xiin' mii' ndo', suu' jaan' ndii tax'i ndo' na sakuu' Ndiosi nimá ndo' xiin' Espiritu Santo. ¹⁹ Te ka'an xiin' ta'an' ndo' xiin' yaa Ndiosi na yoso' nuu' tutu a, xiin' yaa na xaka'nu' na'a' e', xiin' yaa na saka'an Espiritu nimá e'. Te kata ndo' yaa jaan' xaka'nu' ndo' xto'o' e' Jesús xiin' nimá ndo'. ²⁰ Te xiin' ndee' xto'o' e' Jesucristo taxi ndo' na chindani yuva' e' Ndiosi xa'a' sakuu' na ndo' o' ndo'.

Ka'an Pablo saa kuni a kundee i'in ne tunda'a'

²¹ Te xa'a' a na tiin' ka'nu' ndo' Cristo ndii, kaka nuu' nuu' ta'an' ndo' xiin' jin kani' nimá ndo'. ²² Na'a', na' yoo i' ndii, kuni a na kaka nuu' a' nuu' i' a' saa nii' xaa' a' xiin' xto'o' e' Cristo. ²³ Sakan' na i' a' jaan' nduu' ndee naa xini' a', ndee naa nduu' Cristo xini' sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa nu'u' nde'j a. Te suvi' tu a nduu' na sakaku yoo'. ²⁴ Saa nii' xika' nuu' yoo', ne nduu' kuenta Jesucristo, nuu' a ndii, nii' sakan' tu kuni a na kaka nuu' na'a' nuu' i' a' nuu' sakuu' na kuni a.

²⁵ Te ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundanj ña'a' ndo' saa nii' ndanj Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, te ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'i a xa'a' e' ²⁶ te kunduu' e' nditja Ndiosí kuji'. Te ni ndasandoo tu a yoo' xiin' tikui ni xaa tu'un a. ²⁷ Ni xaa a sakan' te sanakua'a a yoo, ne nduu' kuenta a, nuu' mji' a, te ndatun' xava'a koo e'. Te nimá e' ndii, koo ndee sie ma'a' ña ke'i nuu' a, te ni ndee koo' tu ña kuji'vi nuu' a, te ni ndee koo' tu ndee jin nuu' ña va'a nuu' a. Süu' jaan' ndii nditja mji' a kuji' kunduu' e', te koo' ndee sie ma'a' ña ke'i nimá e'. ²⁸ Sakan' tu, te yoo ña' si'i ndii, kuni a kundanj ña'a' ra ndee naa ndanj ra ñu'u' nde'i mji' ra. Kuachi ndii jin te ndanj ña' si'i ndii, ndanj tu ra mji' ra. ²⁹ Sakan' ña ndee jin te yivi' ndasi' ñu'u' nde'i mji' ra. Süu' jaan' ndii kuie xamaní' xiin' mji' ra, te kuie tu xito' xiin' mji' ra saa nii' xito' Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a. ³⁰ Sakan' ña kuenta ñu'u' nde'i a nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' ndee naa kuñu a xiin' iki' a. ³¹ "Xa'a' a jaan' na nakoo tiaa yuva' si'i ra, te nduujin ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi saa' nja ndii, jin ndaa' nanduu' nja." ³² Ña kaa' ndii, jin nuu' ña vixi xava'a nduu' a, ndisu nakata' yu'u a xiin' ña ndo'o' Cristo xiin' yoo', ne nduu' kuenta a. ³³ Ndee saa kanj ndii, kuni a ña kundanj jin ndo'ó, ña' si'i ndo' saa nii' ndanj xiin' mji' ndo', te ña'a' ndii, kuni a ña koto ka'nu' a' ii' a'.

6

Ka'an Pablo saa kuni a kuu yuva' si'i xiin' si'e nja, te si'e jaan' xiin' yuva' si'i' nja

¹ Ne kuachi', kandixa' ndo' yu'u' yuva' si'i' ndo' naa kuni xto'o e', sakan' ña ña jaan' nduu' ña xata'an nuu' Ndiosí. ² Tu'un ndei' nuu' ña ni taxi Ndiosí nuu' e' kij' ni ndoo a kuento a xiin' e' ka'an ndii: "Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo' ³ te natijn ndo' ña manj' koo xiin' ndo', te ñaka tu kivi' ñuu' ndo' nuu' ñu'u' jin yivi'", kachi a.

⁴ Te ndo'ó, yuva' si'i' ndii, sanasaá' ndo' si'e ndo', süu' jaan' ndii sania'a' ndo' nja, te kondja yu'u' tu ña'a' ndo' saa kuni xto'o e' Jesús.

Yo'o' ka'an Pablo xa'a' ne ni ke'vi xachuun' xiin' xa'a' xto'o nja

⁵ Te ndo'ó, ne xiko' ni'i' jin xto'o ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'an ne nduu' xto'o ndo' jin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te koto ka'nu' yi'vi ña'a' ndo', te kaka nuu' ndo' nuu' nja xiin' jin ndaa' nimá ndo' saa nii' xika' nuu' ndo' nuu' Cristo. ⁶ Te süu' kandixa' ña'a' ndo' kij' ita' nja xito' kuji' nja ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' nja, süu' jaan' ndii kaka nuu' ndo' nuu' nja ndee naa nuu' Cristo xika' nuu' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo' saa kuni Ndiosí. ⁷ Te kaka nuu' sini ndo' nuu' ne jaan' ndee naa nuu' xto'o e' Cristo xika' nuu' ndo'. Saa ndo' kuenta ña süu' nuu' ne yivi' kuji' xika' nuu' ndo'. ⁸ Sakan' ña xa xini ndo' ña jin e' natijn ña va'a saa xto'o e' Cristo naa kivi' xa'a' ña va'a ña ni xaa e', naa' ne xiko' ni'i' jin xto'o nduu' e' uun naa' ne xika' ndika' nduu' e'. ⁹ Te ndo'ó, ne nduu' xto'o ne jaan' ndii, jin kachi kuu' va'a ndo' xiin' nja, te vikuijin ndo' ña sayi'vi ña'a' ndo', sakan' ña xa xini ndo' ña jin ndaa' xto'o ndo', ña ndu'u' ndivi' nduu' tu xto'o ne jaan'. Te ña jaan' ndii, jin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

Nakuinu' e' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasi a yoo' nuu' ña ndiva'a

¹⁰ Ñanj ta'an' i, ndee vitjn te ndee nuu' ku'un e' ndii, nduku' ndo' ndjee' ndo' nuu' ña ndjee' xava'a ña taxi' xto'o e'. ¹¹ Te nakuinu' ndo' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasi a ndo'ó nuu' ña ndiva'a, te kuvj kuja ni'i' ndo' kij' xamaña ña jaan' ndo'ó. ¹² Sakan' ña süu' xiin' ne yivi' jin yivi' kunta'an'

e', süü' jaan' ndii xiin' ña ndjiva'a, xiin' ña xa'ndia chuun', xiin' ña kumi' ndjje' xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' iin yivi', mi' iin yavi yo'o' vitin, xiin' ña ndjje' kua'a' tachj' kijnj, ña xika' nuu' viko', kunta'an' e. ¹³ Xa'a' jaan' na nakui'nu ki'i' ndo' sakuu' ndachuun' ña taxi' Ndiosí te kasj a ndo'ó nuu' ña ndjiva'a jaan' kij' xaa kivi' kijnj ña kunta'an' ndo' xiin' a. Te kij' ndi'j ña kunta'an' ndo' jaan' ndii, kusa' ita' ni'i' ka ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¹⁴ Ña jaan' na kuu' kujta ni'j ndo' ichi' a. Ña nduu' ña ndjixa xa'a' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa iin' ña ki'i' toko' ndo'. Te ña xachuun' ndaku ndii, tijn ndo' a ndee naa ña kasj tia'nj ndo'. ¹⁵ Te ña yoo tu'va ndo' te ka'an ndo' ndo' xa'a' tu'un va'a saa ndiee' manj' e' xiin' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa ndixan' ki'i' ndo'. ¹⁶ Te siin' tuku' ndii, ña inj ndo' xini ndo' Ndiosí tijn ndo' ndee naa kaa ña tiasi xiin' mji' ndo', te kuvj nda'va ndo' sakuu' kuxj ndatin, tun' xatia ña ndjiva'a nuu' ndo'. ¹⁷ Te ña nj sakakú Jesús ndo'ó nuu' kuachj ndo' ndii, tijn ndo' a ndee naa ti'e' ña kasj xini' ndo'. Te tu'un Ndiosí ndii, tijn tu' ndo' a ndee naa ichi' ña taxi' Espíritu Santo nda'a' ndo'. ¹⁸ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí saa kivi', te sakuu' nuu' saa ka'an e' xiin' a ndii, ka'an nda'vi ndo' xiin' a xiin' ña ndjje' Espíritu Santo, te ko' tu'va tu' ndo' xiin' ña jaan', te nakoo ndo' ña xikan' ndo' nuu' a xa'a' sakuu' ne nduu' kuenta a. ¹⁹ Te ka'an tu' ndo' xiin' Ndiosí xa'a' yu'u' ña taxj a tu'un a nuu' j, te ka'an j xiin' ña ndjeni nuu' ne yivi' kij' sakuni' j nj ña yoo si'e xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' Jesús. ²⁰ Te yu'u' nduu' te ndiso' chuun' xa'a' tu'un va'a jaan', sakan' na tijn j xiin' karena naá j vj'e kaa. Ka'an va' ndo' xiin' Ndiosí xa'a' j te kuvj ka'an j xiin' ña ndjeni nuu' ne yivi' saa kuni' Ndiosí ka'an j.

Cha'an' so'q' ndi'i'

²¹ Tiquico, ñanj manj' e', iin te xika' nuu' ndaku nuu' xto'q' e' ndii, xaa ra mi' ndiee' ndo', te ka'an ndi'j ra xiin' ndo' xa'a' j te kunj ndo' saa ndu'u' j. ²² Ti'vi' ña'a' j xa'a' ña kaa, te sakuni' ra ndo'ó saa ndiee' ndu, te sandjeni ra nimá ndo'. ²³ Na taxj na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'q' e' Jesucristo ña manj' ko' xiin' sakuu' ndo'ó, te sakan' tu' ne ta'an' e', te na taxj tu' a ña kundanj ta'an' ndo' xiin' ña inj ndo' xini ña'a' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na tu' Ndiosí sakuu' ne ndanj xto'q' e' Jesucristo xiin' iin kanii' nimá nj. Sakan' na kundu' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos

Ti'vi' ra cha'an nja

¹ Yu'u Pablo xiin' Timoteo ndii, te xika' nuu' nuu' Jesucristo nduu' ndu, te ti'vi' ndu cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ini xini Cristo Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos. Te ti'vi' tu ndu cha'an' te xito' ndo'ó, xiin' te chindiee' ndo'ó. ² Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxj tu a ña manj' kqo xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikun ichi' a xiin' ra

³ Taxi' i ña chindani Ndiosí i sakuu' ichi' kij' naka'an' i xa'a' ndo'. ⁴ Te sakuu' ichi' ndii, kuatia' nimá i te ka'an' i xiin' a xa'a' sakuu' ndo'ó, ⁵ sakan' ña xachuun' inga' e' xa'a' tu'un va'a ndee kivj' nuu' ña ni xini so'ó ndo' tu'un jaan', te ndee vitin. ⁶ Te nditunj' yu'u ña chuun va'a ña ni xa'a' Ndiosí xaa' a xiin' nimá ndo' ndii, kua'an' naa kua'an' a xaa' ña'a' a, te saxinú ña'a' a ndee xaa kivj' ña nandjiko' Jesucristo. ⁷ Te kandej' xanini i sakan' xa'a' sakuu' ndo', sakan' ña ndanj' kua'a' i ndo'ó. Kuachj' ndii ni xachuun' inga' sakuu' ndo' xiin' i nuu' chuun ña ni samanj' Ndiosí yu'u, kij' naá i vj'e kaa xiin' kij' xika' ndiká i ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a jaan', te nia'a' i ña ña ndaku nduu' a. ⁸ Ndiosí xini saa vj' kundanj' i sakuu' ndo'ó saa nii kundanj' va Jesucristo yoo'. ⁹ Te ka'an' i xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kundanj' ta'an' ya'a ka ndo', te na saa ndo' a xiin' ña xini tuni, te saa tu ndo' a xiin' ña ndichi. ¹⁰ Te kuni i ña jaan' xa'a' ndo' te kuvj' nakaxin ndo' ndee ña nduu' ña va'a xna'a, te kaka na kaka ndaku ndo', te kqo' ndee jin ña kuvj' tjin kuachj' ne yivi' ndo'ó ndee xaa kivj' ña nandjiko' Jesucristo. ¹¹ Te kumi' tu ndo' kua'a' va ña ndaku ña xaa' ndo' xiin' ña ndiee' Jesucristo, te xiin' ña jaan' kua'a' ka ne yivi' tjin ka'nu' Ndiosí, te saka'nu' tu ña'a' nja.

Ka'an Pablo ña xa'a' Cristo kujiti' tiaku ra

¹² Ñanj' ta'an' i, kuni i ña kundanj' ndo' ña tu'un ndo'o' i yo'o' ndii, ni nakasj' a ña kiku' tu'un va'a, süu' jaan' ndii so'ó chindiee' ka a xa'a' ña jaan'. ¹³ Sakan' na kuu' ndee te xiin', te ndiaa vj'e ka'nu', xiin' sakuu' ne yivi' xini ña naá i vj'e kaa xa'a' ña xika' nuu' i nuu' Cristo. ¹⁴ Te kua'a' ka ñanj' ta'an' e' ndii, ini ka ra xini ra xto'ó e' xa'a' a ña naá i vj'e kaa. Te so'ó kumi' ka ra ña ndjeni te ka'an' ndoso' nditunj' ra tu'un va'a jaan' nuu' ne yivi'.

¹⁵ Ña ndixa nduu' a ña sava te jaan' ndii, ka'an' ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' ña ndasj' nuu' ra xini ra yu'u xa'a' chuun ña ndiso' j, uun xa'a' a ña kuni kanando ra yu'u kujiti'. Ndisu sava tuku ra ndii, ka'an' ndoso' ra a xa'a' a ña va'a nimá ra. ¹⁶ Te ndasj' nuu' jaan' ndii, ka'an' ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña kuni katjn ta'an' ra xiin' yu'u kujiti', te xachuun' ndaku nimá ra. Süu' jaan' ndii kuni sanakuiniá ka ra tu'un kui'e nuu' i vj'e kaa yo'ó. ¹⁷ Ndisu te va'a nimá jaan' ndii, ka'an' ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ña ndanj' ra yu'u, sakan' ña xini ra ndii, naá i vj'e kaa xa'a' a ña naka'an' i xa'a' tu'un va'a jaan'. ¹⁸ Te ndii, kqo' a xaa' a naa' ka'an' ndoso' ra a xa'a' a ña ndasj' nuu' ra, uun xa'a' a ña nduu' ra te ndaku nimá, ndee saa kanj' ndii, xa'a' Cristo ka'an' ndoso' ra, te va'a va kuni yu'u xa'a' ña jaan'. Te va'a na va'a ka kunj' i, ¹⁹ sakan' ña xini i ña xa'a' a ña ka'an' ndo' xiin'

Ndiosí xa'a' j, xiin' xa'a' a ña chindiee' Espíritu Jesucristo yu'u ndii, keta j vj'e kaq yo'o'. ²⁰ Te ka'an nimá j, te ndiatu' tu jni j ña ndoo kui'e j nuu' Cristo, süu' jaan' ndii xini kaxi' j ña naa xa xaa' ka j ndii, nia'a tu j ña ka'nu' Cristo vjtin tee' ndee tiaku j, uun tee' ndee kuvj' j. ²¹ Sakan' ña nuu' yu'u naa' tiaku j ndii, tiaku j te xaa' j ña kuni Cristo, te naa' kuvj' j ndii, xa nj keta va'a j. ²² Te naa' kutjaku ka j, te kunduu a nuu' j jin ña koq kua'a' ka ne jni kuni Cristo ndii, xini ndee ña va'a ka. ²³ Sakan' ña vixi va nuu' j te kuni j ndee ña uvj ta'an jaan' nduu' ña va'a ka. Kuachj ndii ka'an nimá j kuvj' j, te kunduu' j xiin' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a ya'a ka. ²⁴ Ndisu xa'a' ña va'a ndo'o ndii, kuni a ña koq ka j xiin' ndo' jin yivj' yo'o'. ²⁵ Te jni j ña ndoq ka j jin yivj' yo'o' xiin' sakuu' ndo' xa'a' ña va'a mji' ndo', te chindiee' j ndo'o nuu' ña kuation' nimá ndo' ña jni ndo' xini ndo' Jesús, ²⁶ te saka'nu' ka ndo' Cristo Jesús xa'a' a ña chindiee' a yu'u, xiin' xa'a' a ña koq tukuu j xiin' ndo'.

²⁷ Ndisu ndee ka ña koq ndii, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kaqa naa xika' ndo' naa ka'an chuun' tu'un va'a xa'a' a. Tee' ndee xaa j uun xaa j mi' ndiee' ndo' ndii, kuni kuni j kuento ña ita' nj' j ndo' xiin' jin ndaa' nimá ndo' nuu' jchi' a, te xachuun' inga' tu ndo' nuu' jchi' a xa'a' tu'un va'a ña kandixa' e' jaan'. ²⁸ Te ndee sie küy'vi ndo' nuu' ne nakasi ndo'o xa'a' a ña kandixa' ndo' tu'un va'a jaan'. Te ña jaan' nia'a ña ne ndo'nu' u' nduu' njá, ndisu ndo'o ndii, nia'a ña jaan' ña ne kakú nduu' ndo', te mji' Ndiosí saa ña jaan'. ²⁹ Kuachj ndii, süu' nj taxj Ndiosí ña jni kujtj' e' xini e' Cristo, süu' jaan' ndii nj taxj tu a ña kundoo' tu e' xa'a' a. ³⁰ Sakan' ña ndo'o' ndo' naa nj xinj ndo' nj ndo'o' j saa', xiin' saa xini ndo' kuento ña ndo'o' j vjtin.

2

Nda'vi kuu' nimá ndo' saq nii' nda'vi kuu' nimá Cristo Jesús

¹ Sakan' na kuu'i', naa' ndixa xna'a saki'vi Cristo ndo'o xa'a' a ña jni ndo' xini ña'a' ndo', te saki'vi tu a ndo'o xa'a' a ña ndani a ndo'o, te nj ndujin ndo' nj xaa Espíritu Santo te ndiee' manj' ndo', te kuvita jni ndo' xini ta'an' ndo' ndii, ² sakuatia' ndi'i' ndo' nimá j kunduu ndo' jin ndaa' xini', te jin ndaa' tu ña ndani ta'an' ndo', te jin ndaa' tu nimá ndo', te jin ndaa' tu ña xanini ndo'. ³ Te saa ndo' ndee jin ña'a, te nata'vi' ta'an' ndo' xa'a' a ña nda'vi' nuu' ndo' nj ndee xa'a' a ña ñu'u' ndo'. Süu' jaan' ndii xiin' ña nda'vi' kuu' nimá ndo' kaninj ndo' ña ne ka'nu' ka nduu' inga ne yivj' te sakan' mji' ndo'. ⁴ Te kaninj ndo' xa'a' ña va'a mji' kujtj' ndo', süu' jaan' ndii kaninj tu ndo' xa'a' ña va'a inga ne yivj'. ⁵ Sakan' na kuu'i' na kaninj ndo'o naa xanini Cristo Jesús. ⁶ Ña jaan' ndii, tee' ndee jin kachi nduu' a xiin' Ndiosí ndii, nj xa xij a xa'a' a ña jin kachi nduu' a xiin' Ndiosí. ⁷ Süu' jaan' ndii nj nakoo mij' ndoo a ña ka'nu' a, te nj nandujin kachi a xiin' jin te xika' nuu', te nj ndasajin kachi xiin' mi' tu a xiin' te yivj'. ⁸ Te kij' nduu' a te yivj' ndii, nj sanuu' xiin' mi' mji' a, te nj saxinu ndj' j xechi' a ña kuni Ndiosí ndee nj xi' j a, te ndee nuu' jin krusin vj' nj xi' j a. ⁹ Sakan' na kuu'i' nj kanj' j ña'a' Ndiosí ndee mi' ka'nu' ya'a, te nj chindu'u' a jin kivi' a ña ka'nu' ka te sakan' ndee ka tukú kivi' ña yoo. ¹⁰ Sakan' te nuu' Jesús vjkuita xiti' sakuu' ña ndiee' ndjivi', xiin' sakuu' ña ndiee' nuu' ñu'u' jin yivj', xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin ñu'u', ¹¹ sakan' te nakunj' sakuu' ne yivj' jin yivj' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, te xiin' ña jaan' natiin' Ndiosí, yuva' e', ña tiin' ka'nu'.

Ka'an Pablo ña kuní a kunduyu e' ndee naa ñu'u nuu' ne yivi'

¹² Ñañi ta'an' maní' i, saa nii' kandixa' ndo' ña ka'an i sakuu' ichi' xiin' ndo', te süu' kiji' ndu'u' kuiti' i xiin' ndo', süu' jaan' ndii viñin ka vi' ndiee' kaxdixa' ndo' yu'u ña kōo' i ndu'u' xiin' ndo'. Te nia'a ndo' ña nduu' ndo' ne ni sakaku' Ndiosí, te xiin' ña kundij'ni ndo' yi'vi ndo' ndee kisi' a ndo'ó xaa' ndo' a. ¹³ Kuachj ndii mii' Ndiosí nduu' ña xaa' sakan', te ka'an nimá ndo' saa' ndo' ña kuní a, te suvi' tu a xaa' sakan', te saxinu' ndo' ña jaan' xa'a' a ña sakan' ni kunj mii' a.

¹⁴ Te ka'an yu'u' ndo' kiji' xaa' ndo' sakuu' ña'a, ni ndee kani' ta'an' tu ndo' kuento, ¹⁵ sakan' te kunduyu ndo' ne xachuun' ndaku nuu' sakuu' ne yivi', te ñin kuachj ña ndo'ó. Te kunduyu ndo' si'e Ndiosí, ne kōo' kuachj tejn ne ña'a, ne ni satívi' xiin' mii'. Te kunduyu ndo' ndee naa ñu'u' ña yi'é, ña ndiee' ndivi', nuu' ne yivi' jin yivi' jaan'. ¹⁶ Tiin' kutu' ndo' tu'un ña taxi' kivi' ñuu' e', sakan' te kiji' nandiko' Cristo ndii, kuvj ka'an kuatia' i xa'a' ña ni sando'o' saka xiin' mii' i, te ni ndee ni xachuun' saka tu i nuu' a tejn ndo'. ¹⁷ Tee' ndee kuní a kuitia' nii' i, te kiji' ta'an' a xiin' ña nasoko' ndo' nuu' Ndiosí, te ña jaan' nduu' ña inj ndo' xini ndo' a, saa e xiin' ña kuatia' nimá i, te sakuatia' tu i nimá sakuu' ndo'ó xiin' i. ¹⁸ Te sakan' tu ndo'ó ndii, kuatia' nimá ndo', te sakuatia' na ndo' nimá i xiin' nimá ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' uvi' ta'an te chindiee' ta'an' xiin' ra, Epafrodito xiin' Timoteo

¹⁹ Ndiatu' i ña taxi' xto'o' e' Jesús ti'vi' yachj i Timoteo mii' ndiee' ndo', te va'a kunj i kiji' nandiko' ra te ka'an ra xiin' i saa ndiee' ndo'. ²⁰ Sakan' ña kōo' ka' ndee jin ra xiin' i ndee naa te jaan', te ndi'ni xna'a' xa'a' ndo' ndee naa yu'u'. ²¹ Kuachj ndii, sakuu' inga ra ndii, ndi'ni ra xa'a' ña kuní mii' kuiti' ra, te ndi'ni ra xa'a' ña kuní Cristo Jesús. ²² Ndisu xa' xini ndo' saa xachuun' ndaku Timoteo yo'o', ña xika' nuu' va'a ra nuu' tu'un va'a xiin' i ndee naa xaa' jin si'e, te xika' nuu' nuu' yuva' ra. ²³ Sakan' na kuui' ndiatu' inj i ti'vi' yachj ra mii' ndiee' ndo' kiji' kunj i kuento ndee ña kund'o'o' i. ²⁴ Te inj i ña taxi' xto'o' e' ña yachj ku'un tu yu'u' mii' ndiee' ndo' jaan'.

²⁵ Ndisu viñin ndii, ni xata'an nuu' i ña sanandiko' tukuu' i ñañi i Epafrodito mii' ndiee' ndo', te ni ti'vi' ndo', te saa ra chuun nuu' i. Te chindiee' ta'an' ra xiin' i xachuun' inga' ndu ña kunta'an' ndu xiin' ña ña'a. ²⁶ Ti'vi' ña'a' i mii' ndiee' ndo' sakan' ña nanduku' va' ra sakuu' ndo'. Te ndi'ni va' tu ra xa'a' a ña ni xini ndo' kuento ña ni kunj kuvj ra. ²⁷ Ña ndixa' nduu' a ndii, ni kunj kuvj va' ra. Ndee chaa' va' te kuvj ra. Ndisu ni kuvjta inj Ndiosí xa'a' ra, te ni sanda'a ña'a' a. Te ni kuvjta tu inj a ndee xa'a' yu'u', kuachj ndii ni taxi' a ña kusuchi' kua'a' ka inj i. ²⁸ Sakan' na kuui' yachj va' ti'vi' ña'a' i, te nandiko' ra mii' ndiee' ndo' jaan'. Te kiji' kunj ña'a' ndo' ndii, kuatia' ni tukuu' nimá ndo', te kusuchi' ka inj yu'u'. ²⁹ Nañin ña'a' ndo' saa kuní xto'o' e' xiin' ña kuatia' nimá ndo'. Te koto ka'nu' ndo' te yivi', te xaa' naa xaa' te yo'o', ³⁰ sakan' ña ndee sie va' te kuvj ra xa'a' a ña xachuun' ra nuu' Cristo Jesús, ña kuain' ni kuvj ra xiin' kivi' ñuu' ra kiji' ni xito' ra yu'u' xa'a' ndo'ó xa'a' a ña ni kuvj chindiee' mii' ndo' yu'u'.

3

Ka'an Pablo ña Cristo kuiti' kuní a inj e' kunj e'

¹ Ñañi ta'an' i, ka'an tu i xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o' e' Jesús. Yu'u' ndii, xävi i ña tuku' ni ke'i i nuu' ndo'

ñā xā nī ke'j i jaan', te chindiee' tu a ndo'ó nuu' ichi' Ndiosí. ² Koto xiin' mii' ndo' nuu' te yivi' ñāa', te nduu' ndee' naa naya' sana', te koto xiin' mii' ndo' nuu' ñā nja'a ñā xaa' ra, te koto xiin' mii' tu ndo' nuu' ñā kuni kasa'a ra tunj jin' ndo'. ³ Sakan' ñā yoo' ndii, kumi' xna'a e' ñā jaan', ndisu nimá e' yoo a xa'a' a ñā saka'nu' e' Ndiosí xiin' ndjee' Espiritu Santo, te Jesucristo kuñti' inj e' xini e', te inj e' xini e' ñā ndjee' mii' e' te koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí. ⁴ Sakan' tu yu'u ndii, yoo ñā kuvj inj i kunj i te koo ndaku nimá i nuu' Ndiosí xiin' ndjee' mii' i. Naa' yoo ka xanini ñā kuvj koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' ndjee' mii' e' ndii, yu'u ka vj'. ⁵ Sakan' ñā nī xa'a nja tunj jin' i kivi' ñā unja ñā nī tuvj i. Te ichi' ne Israel nduu' i. Te xij' yata' i nī nduu' Benjamín. Te te hebreo ndi' i nduu' i. Te kuenta ñā nduu' i te fariseo ndii, ndikún va'a ka i tu'un ndei' Ndiosí. ⁶ Te kuenta ñā xaa' i ñā kuni Ndiosí ndii, ndee' ne nakaya' xa'a' Jesús nī taxi' u'v'j i, te kuenta ñā ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, nī saxinú i sakuu' a. ⁷ Ndisu vitin ndii, sakuu' ñā nī tuvj i nī ndiaa' ya'vi' nuu' i kij' sakan' ndii, kuasa' xachi' ka ndiaa' ya'vi' a nuu' i vitin xa'a' ñā inj i xini i Cristo. ⁸ Ndisu süu' sakan' kuñti', ndee' jin ñā jaan' ndiaa' ya'vi' ka nuu' i vitin kij' nakata' e xiin' ñā xini i xto'o' i Cristo Jesús, ñā ndiaa' ya'vi' ya'a ka. Te xa'a' Cristo nī nakoo i sakuu' ñā jaan', te nduu' a nuu' i ndee' naa m'i'in' kuñti', sakan' te ndee' jin ndaa' Cristo kuñti' kondja' ya'vi' nuu' i, ⁹ te ndujin tu i xiin' a. Te nduku' i ñā kunduu' i te ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' ñā saxinú i ñā ka'an tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii xa'a' a ñā inj i xini i Cristo kuñti' nduku' i ñā jaan'. Sakan' ñā mii' Ndiosí kuñti' nduu' ñā xandaku nimá e' xa'a' a ñā inj e' xini e' Cristo. ¹⁰ Kuachi' ndii kuni kunj i Cristo, te kunj tu i ñā ndjee' Ndiosí, ñā nī sanatiaku ñā'a' a, te kundoo' na i naa nī ndo'o' a, ñā xaa' i kuvj i ndee' naa nī xi' i a, ¹¹ te xiin' ñā jaan' ndiatu' inj i ñā natjaku i tejn ne nī xi' i.

Ka'an Pablo ñā kuni xaa' ra ndee' mii' nī nia'a' ñā'a' Ndiosí xaa' ra

¹² Süu' ka'an i ñā xā nī nani' i i sakuu' ñā jaan', nī ndee' ka'an tu i ñā xā nī saxinú i saa kuni Ndiosí kunduu' i, süu' jaan' ndii kua'an na kua'an i ñā ndiatu' inj i nani' i i ñā nī kana' Cristo yu'u kunduu' i. ¹³ Ñani' i ta'an' i, süu' ka'an i ñā xā nī nani' i i ñā jaan'. Ndisu jin ndaa' a xaa' i ndii, nandosó' i xa'a' sakuu' ñā nī nakoo i xata' i, te xanduxa' ka i ñā nani' i i ñā ndu'u' nuu' i mii' kua'an i, ¹⁴ te ndii kua'an na kua'an i mii' nī nia'a' Ndiosí naxaa' i ndee' nani' i i ñā va'a' ñā nī kana' Ndiosí yu'u natjín i xa'a' ñā inj i xini i Cristo Jesús. ¹⁵ Sakan' na kuu' sakuu' yoo', ne xa xixa inj nuu' ichi' Ndiosí ndii, kuni a kanjin' e' sakan'. Ndisu naa' siin' xanini sava' ndo'o' xa'a' ñā jaan' ndii, mii' Ndiosí sakuu' ndo'o' ndee' ñā kuni a saa ndo'. ¹⁶ Ndee' saa ka nī ndii, kuni a ñā jin nī nda'a' kaka' e' nuu' ichi' a naa xā xika' e'.

¹⁷ Ñani' ta'an' i, kaka' ndo' ichi' Jesús saa nii' xika' yu'u ichi' a, te chuun' xa'a' tu ndo' saa xika' ne xika' ichi' a naa xika' ndu'u'. ¹⁸ Naa xā nī ka'an i xiin' ndo' ki'in' va' ichi' ndii, tukv nī ka'an i xiin' ndo' vitin ndee' xaku' i ñā xika' kua'a' ne yivi', ne kuu' ndee' naa chindiaa' ya'vi' nja ñā nī xaa' Cristo nuu' krusin'. ¹⁹ Te kij' kuvj ne jaan' ndii, tundo'o' kuñti' koo nja, sakan' ñā ñā xikán nimá kuñti' nja nduu' ndiosí nuu' nja, te ka'an ñuñu' nja xa'a' ñā ka'an ñā xaa' nja, te ndi'ñ nja xa'a' ñā yoo jin yivi' kuñti'. ²⁰ Ndisu yoo' ndii, ndjvi' kandu'u' ñuu' e', te ikan' ndiatu' inj tu e' kixin xto'o' e' Jesucristo, ñā sakakú yoo'. ²¹ Te nama' a ñu'u' nde' i e', ñā tiví, te kunduu' a ndee' naa ñu'u' nde' i mii' a, ñā ndatun' va. Te saa a ñā jaan' xiin' ndjee' a ñā tiin' a te xa'ndia chuun' a nuu' sakuu' ñā yoo'.

4

Kuatia' naa kuatia' nimá ndo' i'in kivi' kua'an xa'a' Jesús xtó'o e'

¹ Sakan' na ka'an j xiin' ndo'ó, ne ta'an' j, ne ndan' va j, te kundini va tu j xa'a' ndo', te va'a tu kuni j xini ndo'ó, te nduu' ndo' ndee naa corona j, na kujta ni' na ita' ni' ndo' nuu' ichi' xtó'o e' Jesús. ² Ka'an nda'vi j xiin' Evodia, te sakan' tu xiin' Síntique, na na naqoo nja na man' xiin' ta'an' nja. Kuach' ndii jin kachi ne xika' ichi' xtó'o e' nduu' uvj saa' nja. ³ Te ka'an nda'vi tu j xiin' yo'ó, Sícigo, te xachuun' inga' ndaku xiin' j, na chindjee' un' na'a' jaan'. Ne ni xachuun' u'vi xiin' j xa'a' tu'un va'a nduu' tu ne jaan', xiin' Clemente, xiin' inga' ne ni xachuun' inga' tu xiin' j. Te xa yoso' kivi' sakuu' ne jaan' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne natjin kivi' nuu' na koo' kivi' ndi'.

⁴ Vitiin ka'an j na kuatia' nimá ndo' saa kivi' xa'a' a na nduu' ndo' kuenta xtó'o e' Jesús. Te tuky ni ka'an j xiin' ndo' na kuatia' nimá ndo'. ⁵ Te nia'a ndo' nuu' sakuu' ne yivi' na ne va'a nimá nduu' ndo'. Xa kuyatin' tukuu' kixin xtó'o e' jaan'. ⁶ Sändi' ni xiin' mii' ndo' xa'a' ndee jin na'a, ndee chaa' ka ka'an ndo' xiin' Ndiosí sakuu' ichi', te ka'an nda'vi ndo' xiin' a xa'a' na kuni nuu' ndo', te taxí tu ndo' na chindani a. ⁷ Te taxí a na man' a, na va'a ya'a ka te sakan' na xini ne yivi' jin yivi', koo nimá ndo', te na jaan' koto nimá ndo' xiin' na xanini ndo' xa'a' a na jin' ndo' xini ndo' Cristo Jesús.

Xa'a' na va'a kuiti' kuni a kanini e'

⁸ Nan' ta'an' j, mii' sandi' j yo'o' ka'an j na kanini ndo' xa'a' sakuu' na nduu' na ndixa, xiin' xa'a' sakuu' na xata'an koto ka'nu' e', xiin' xa'a' sakuu' na ndaku, xiin' xa'a' sakuu' na ndoo, xiin' xa'a' sakuu' na ndatun', xiin' xa'a' sakuu' na va'a koo' chukuu' xa'a' ne yivi'. Naa' yoo na xata'an saka'nu' e' ndii, xa'a' na jaan' kuiti' kanini ndo'. ⁹ Te sakuu' na ni sania'a j ndo'ó, xiin' na ni ka'an j, xiin' na ni xini so'o' ndo' ka'an j, xiin' na ni xini ndo' xaa' j ndii, na jaan' saa ndo'. Te na koo Ndiosí, na taxi' na man' yoo nimá e', xiin' ndo'.

Taxi' Pablo na chindani ne nuu' Filipos xa'a' a na ni chindjee' na'a' nja

¹⁰ Kuatia' va nimá j nuu' xtó'o e' na tuky sakan' ni naka'an' ndo' chindjee' ndo' yu'u. Xini j na koo' kivi' ni naqoo ndo' na naka'an' ndo' xa'a' j, ndisu ni kuv' kuni ndo' saa chindjee' ndo' yu'u. ¹¹ Süu' ka'an j na yo'o' xa'a' a na natin' j xa'a' na'a. Kuach' ndii xa ni kaan' j na va'a kuni j nuu' ndee ka nuu' na ndo'o' j. ¹² Xini j kunduu' j te nda'vi kuu', te xini tu j kunduu' j te vika'. Xa ni kaan' j nuu' ndee ka na ndo'o' j, naa kuu' na kaka chitu' j, uun na kaka soko j, te xini tu j na kumi' j kua'a' na'a, uun na kunduu' j te natiin'. ¹³ Kuv' xaa' j sakuu' na jaan' sakan' na Cristo chindjee' yu'u.

¹⁴ Ndee saa ka ni ndii, va'a ni xaa ndo' na ni chindjee' ndo' yu'u nuu' na ndo'o' j. ¹⁵ Xini kaxi' ndo'ó, ne ndee' nuu' Filipos, na kij' ni keta j nu'u' Macedonia na'a', te ni xa'a' j ka'an ndoso' j tu'un va'a ndii, ndee jin ti'vi ne nakaya xa'a' Jesús ni chindjee' yu'u, süu' jaan' ndii ndo'ó kuiti' ni xaa na jaan'. ¹⁶ Kuach' ndii, ndee kij' xika' j nuu' Tesalónica ndii, ki'in' ichi' ni ti'vi' ndo' na kutjaku j. ¹⁷ Süu' ka'an j na yo'o' xa'a' a na kuni j na taxí ka ndo' na kutjaku j, süu' jaan' ndii kuni j na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó xa'a' na va'a na xaa' ndo' jaan'. ¹⁸ Xa ni natjin j nda'a' Eprofredito sakuu' na kutjaku j, ndee yoso' a nuu' j vitiin xiin' na ni ti'vi' ndo' jaan', njan' ndee yoso' a kutjaku j. Na jaan' ndii, ndee naa jin tuman' xavixin' nduu' a nuu' Ndiosí, te va'a tu kuni a xini a na jaan'. ¹⁹ Te mii' Ndiosí e', na kumi' na

vika' ndatun' koo' chukuu', taxj sakuu' ña kuní nuu' ndo' sãã Cristo Jesús.
²⁰ Na natijn yuva' e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndeë ndi'i' nì kivi'. Sakan'
 na kunduü a.

Ti'vi' Pablo cha'an' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesucristo, te ndeji' ña'a' ra

²¹ Sakuu' inga ne inji xini Cristo Jesús, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee'
 ñaa' ndii, kua'an Ndiosí koo nja. Te kua'an Ndiosí koo tu ndo'ó, kachi ñani
 e', te ndiee' xiin' i yo'o'. ²² Sakan' tu sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne
 ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo', ndisü ne xika' nuu' nuu' César ka
 vi' ti'vi' cha'an' ndo'. ²³ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó.
 Sakan' na kunduü a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Colosas

Ti'vi' ra cha'an ni

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a i ichi' a saa kuni Ndiosí, te xiin' Timoteo, ñañi ta'an' e' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ² ñañi ta'an' ndu, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne xika' ndaku ichi' Cristo, ne ndiee' ñuu Colosas. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

³ Sakuu' ichi' kii' ka'an ndu xiin' Ndiosí, yuva' xto'q e' Jesucristo ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' ndo'. ⁴ Sakan' ña ni xini ndu kuento ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús, te kundani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ⁵ xa'a' a ña ndiatu' ini ndo' ña natjin ndo' ña kumi' Ndiosí xa'a' ndo' ndjivi'. Te xa xini ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña xa ni xini so'q ndo' tu'un va'a ndixa ña ka'an xa'a' Jesús, ⁶ ña xa ni xaa ndee mii' ndiee' ndo'. Te tu'un va'a jaan' ndii, kiku' a, te sanduva'a a kivi' ñuu ne yivi' kanii' jin yivi' naa ni xaa a xiin' ndo'ó ndee kivi' nuu' ña ni xini so'q ndo' a, te ni kundani xna'a ndo' xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁷ Te Epafras, ñañi maní' ndu, ni sania'a ndo'ó ña jaan'. Te jaan' ndii, te xachuun' xiin' ndu nduu' ra, te xika' nuu' ndaku ra nuu' Cristo xa'a' ña va'a ndo'ó. ⁸ Te ni ka'an ra xiin' ndu ña ndani ta'an' ndo' xaa' Espiritu Santo.

⁹ Xa'a' a jaan' na ndee kii' ni xini ndu ña ni ka'an ra xa'a' ndo' jaan' ndii, ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo', te sakuu' ndi'i a ndo'ó ña kuni a saa ndo', te sakuu' tu a ndo'ó xiin' ña xini tuni, xiin' ña kundani ña taxi' Espiritu Santo, ¹⁰ te kaka ndo' saa xata'an nuu' xto'q e' Jesús, te sakuatia' ndo' a xiin' sakuu' ña xaa' ndo', sakan' ña saa ndo' ña va'a, te kua'nu tu ndo' xiin' ña xini va' a ka ndo' Ndiosí. ¹¹ Te xikan tu ndu nuu' a ña taxí a ndjee' ndo' xiin' ña ndjee' a ña ndatun' koo' chukuu' ña kumi' a, te kuvj kundjeni kuie ndo' nuu' sakuu' tundo'q'. ¹² Te nakuatia' nimá ndo' taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí ña ni sakoo' tu'va yoo', te natjin na e' ña xito' natjin ne nduu' kuenta a mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu', ¹³ sakan' ña ni sakaku' a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' ña jin yavi, ña nduu' kuenta ña ndjiva' a, te ni ndasanduu' a yoo kuenta Cristo, si'e maní' a, ¹⁴ ña ni nacha'vi' xa'a' kuachí e' xiin' níi' a, te xiin' ña jaan' ni yoo ka'nu ini Ndiosí xa'a' kuachí e'.

Ni nakoq e' ña maní' xiin' Ndiosí xa'a' ña ni ndo'q Jesucristo

¹⁵ Te Cristo jaan' nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí, ña kuvj kuni e', te nia'a a yoo' saa kuu' Ndiosí, te xi'na a ni xikoq te sakan' sakuu' ña yoo'. ¹⁶ Sakan' ña suvi' a ni xa'a' sakuu' ña yoo ni xaa Ndiosí, ni xa'a a ña yoo ndivi', xiin' ña yoo nuu' ñu'u' jin yivi', ña kuvj kuni e', xiin' ña kuvj kuni e', naa kuu' ña kumi' ndjee' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun', xiin' naa kuu' ña kumi' ndjee'. Cristo jaan' ni xa'a' sakuu' ña yoo, te xa'a' mii' a ni xa'a' ña'a' a. ¹⁷ Te ña jaan' ndii, xa yoo a ndee kii' tia'an koo ndee jin ña'a. Te xiin' ndjee' a yoo yukun sakuu' ña yoo. ¹⁸ Te ña jaan' nduu' xini' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. Te suvi' tu a nduu' xa'ndu sakuu' ña yoo, te xi'na tu a ni natjaku tein ne ni xi'i te kunduu' a ña ka'nu' kuu' nuu'

nuu' sakuu' ña yoo. ¹⁹ Sakan' ña mji' Ndiosí n̄i xt̄añi ña nakuitá x̄achi' ña jaan' xiin' a, ²⁰ te xiin' ña n̄i ndo' o a n̄i nākoq Ndiosí ña man̄i' xiin' sakuu' ña yoo, ña yoo nuu' ñu' u' j̄in yivi', xiin' ña yoo nd̄ivi' ndii, n̄i nātand̄ije man̄i' a sakuu' ña jaan' xa' a' a ña n̄i xit̄ia n̄ii' Cristo jaan' nuu' krusin'.

²¹ Sakan' tu' ndo' o saa' ndii, xika' n̄i yoo' ndo' nuu' Ndiosí xa' a' a ña kin̄i ña n̄i x̄añin̄i ndo', xiin' ña n̄ia' a ña n̄i x̄aa' ndo', te n̄i k̄undasi' ndo' Ndiosí. Te ndii, x̄a n̄i nātand̄ije man̄i' Cristo ndo' o xiin' Ndiosí v̄it̄in̄ ²² xa' a' a ña n̄i xi' i a xa' a' kuach̄i ndo' k̄i' n̄i xika' a j̄in yivi', te ndoq̄ koq̄ ndo' k̄i' san̄akua' a a ndo' o nuu' Ndiosí, te ndoq̄ tu' nimá ndo', te k̄oq̄ ndee j̄in xa' a' ña j̄in kuach̄i Ndiosí yoo' nuu' a ²³ naa' ita' n̄i' i ndo' nuu' ña j̄in e' xini e' Jesús, te k̄un̄undia' a ndo' nuu' a, te k̄ux̄joq̄ tu' ndo' nuu' ña ndiatu' j̄in e' ña n̄i nāt̄in̄ ndo' k̄i' n̄i x̄in̄i so' o ndo' xa' a' tu' un va' a, ña ka' an ndoso' te yivi' kan̄ii' j̄in yivi'. Te n̄i s̄akuiso' chuun' tu' Ndiosí yu' u' Pablo, te ka' an ndoso' i ña jaan'.

Ndo' o Pablo xa' a' ne ndikun̄ ichi' Jesús

²⁴ Nakuatia' nimá i v̄it̄in̄ nuu' ña ndo' o' i xa' a' ndo' xiin' ñu' u' nde' i j, sakan' ña xiin' ña jaan' saxinú i ña n̄i ndo' o' Cristo xa' a' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu' u' nde' i a. ²⁵ Te n̄i s̄akuiso' chuun' Ndiosí yu' u' te xika' nuu' i nuu' ndo' o, ne nakayá xa' a' Jesús, te ka' an ndoso' xin̄u' i tu' un va' a ²⁶ ña n̄i yoo' s̄i' e nuu' sakuu' ne yivi' ndee xt̄a' an j̄in yivi', xiin' ndee k̄i' n̄i x̄a' a' yoo ne yivi'. Ndis̄u v̄it̄in̄ ndii, x̄a n̄i sātuví ña' a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a, ña ka' nu' koo' chukuu' ña n̄i yoo' s̄i' e jaan'. Te Cristo nduu' ña jaan', te naá a nimá ndo', xa' a' a jaan' na ndiatu' j̄in ndo' ña k̄und̄ije ndo' mii' ndat̄un' koo' chukuu' kaa'. ²⁸ Te xa' a' Cristo jaan' ka' an ndoso' ndu' nuu' sakuu' ne yivi'. Ndiaa yu' u' ña' a' ndu, te sania' á tu' ña' a' ndu xiin' sakuu' ña xini tuni ña kuax̄i nda' a' Ndiosí, te kuv̄i san̄akua' a ña' a' ndu nuu' Ndiosí nduu' n̄ia ne ndaku nimá xa' a' a ña j̄in n̄ia xini n̄ia Cristo Jesús. ²⁹ Xa' a' a jaan' na xachuun' u' v̄i i nuu' Cristo xiin' ña nd̄ije' ña taxi' a nuu' i, te saxinú i ña n̄i s̄akuiso' chuun' a yu' u.

2

¹ Te kuní i ña k̄und̄an̄i ndo' saa' v̄i' xachuun' u' v̄i va' i xa' a' ndo' o, xiin' xa' a' ne ndiee' ñu' u' Laodicea, xiin' xa' a' sakuu' ne t̄ia' an kun̄i saa' kaa' nuu' i. ² Xaa' i sakan' te sand̄jen̄i i nimá ndo', te j̄in ndaa' k̄und̄u' ña ndan̄i ta' an' ndo', te k̄und̄an̄i nd̄i' i ndo' sakuu' ña xini tuni, sakan' te k̄und̄an̄i ndo' ña ndichi ña yoo' s̄i' e xa' a' yuva' e' Ndiosí, te ña ndichi jaan' nduu' Cristo. ³ Te ña jaan' nduu' ña kumi' sakuu' ña ndiaa ya' vi' koo' chukuu', ña yoo' s̄i' e, ña xini tuni xiin' ña ndichi x̄ava' a. ⁴ Ka' an i ña yo' o' xiin' ndo', te k̄un̄i xa' an' ndee j̄in ne yivi' ndo' o' xiin' kuento ndat̄un' saka. ⁵ Kuach̄i ndii, tee' ndee k̄oq̄' i yoo' xiin' ndo', ndis̄u yoo' nimá i xiin' ndo', te nakuatia' i ña ndiee' man̄i' xiin' ta' an' ndo', te ita' n̄i' i tu' ndo' nuu' ña j̄in ndo' xini ndo' Cristo.

⁶ Sakan' na kuui' xa' a' a ña n̄i nāt̄in̄ ndo' Jesucristo nduu' xt̄o' o' ndo' ndii, k̄aqa' ndo' saa' kuní a, ⁷ tiin' kutu' ña' a' ndo', te kuj̄ta kutu' tu' ndo' nuu' tu' un a, te kuj̄ta n̄i' i ndo' nuu' ña j̄in e' xini e' Jesús saa' n̄ii' n̄i sania' á ra ndo' o, te taxi' va' ndo' ña ch̄ind̄an̄i Ndiosí.

N̄i sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' kuach̄i e' te nduu' e' ne yivi' x̄a'

⁸ Koto' xiin' mji' va' ndo', te k̄un̄i xa' an' ndee j̄in ne yivi' ndo' o' xiin' ña xini tuni saka, ña kuas̄a' kuní, ña ka' an xa' a' ña xi x̄aá te yivi' kuj̄t̄i', te

ka'an tu a saa kuni ña xiko' ni'i ne yivi', ne nduu' kuenta jin yivi', te süu' ka'an ña jaan' saa kuni Cristo. ⁹ Sakan' ña nakuitá kanii' Cristo xiin' ña kuu' Ndiosí. ¹⁰ Te ndo'ó ndii, xa yoo xinü ndo' te saa ndo' ña kuni Ndiosí xa'a' a ña inji ndo' xini ndo' Cristo, te ña jaan' nduu' xini' nuu' sakuu' ña kumi' ndje'e' xiin' ña xa'ndia chuun'. ¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña inji ndo' xini ndo' Jesús ndii, ni xa'a' a tunj ndo', ndisu süu' tunj naa ña xa'a' nda'a' te yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii nduu' a ña tava' Jesús ña ndioo' inji jin' ndo' saa ndo' kuachj. Te ña jaan' nduu' ndee naa tunj ndo' ña ni xa'a' Cristo. ¹² Kij' ni chichj ndo' kuenta Cristo ndii, ndee naa ni kuxj tu ra ndo'ó xiin' a tixin ñu'u', te ni natjaku inga' tu ndo' xiin' a xiin' ndje'e' Ndiosí xa'a' a ña inji ndo' xini ndo' Jesús, te ndje'e' jaan' nduu' ña ni tjin Ndiosí, te ni sanatiaku ña'a' a tejn ne ni xi'j.

¹³ Te ndo'ó ndii, ni nduu' ndo' ndee naa ne ni xi'j nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xiko' ni'i kuachj kivi' ñuü ndo', te ni nduu' ndo' kuenta Ndiosí xa'a' a ña koo' tunj jin' ndo'. Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku inga' a ndo'ó xiin' Cristo kij' ni yoo' ka'nu' inji a xa'a' kuachj e', ¹⁴ sakan' ña ni sandoyo' a sakuu' ña yoo' xa'a' e', ña ni xka'ndia e' ña ka'an tu'un ndei' a, ña ni tjin kuachj yoo'. Ni tjin ña'a' a, te ni kuxj ña'a' a nuu' krusin, te sakan' ni sandoyo' a ña ka'an ña jaan' xa'a' kuachj e'. ¹⁵ Te sakan' ni tu'un a ña ndje'e' nuu' sakuu' ña kumi' ndje'e' jaan', xiin' nuu' ña xa'ndia chuun' kij' ni sandje'e' kui'e' tuvi' ña'a' a nuu' kua'a' ne yivi', xiin' ña ni xa'a' Cristo nuu' krusin.

¹⁶ Xa'a' a jaan' na kuu' sãã ndo' kuenta ña ka'an kinj ne yivi' xiin' ndo' xa'a' ña xixi' ndo', xiin' ña xi'i' ndo', ni ndee xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña tuu ne jaan' ka'nu', xiin' a xa'a' ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña nduu' itja' yoo', xiin' xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' sábado, ña xinandee' nja. ¹⁷ Te sakuu' ña jaan' nduu' kunda'vi ña kixin, ndisu ña ka'an xna'a' ña jaan' xa'a' ndii, Cristo nduu' a. ¹⁸ Te tãxi ndo' nakasj ndee jin ne yivi' ndo'ó nuu' ña sani'i' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ne jaan' ndii, xasuvi' nja ña nda'vi inji nja, te xaka'nu' tu nja ángele, te ka'an ñuñu' nja ña satuvi' a nuu' nja, te chitu' vj' xini' nja ñu'u' ña kuãsa' kuni. ¹⁹ Te ne jaan' ndii, ndikun nja Cristo, ña nduu' xini' sakuu' yoo', ne inji xini a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'j a, xiin' mi' ñu'u' ta'an' iki' mi' tiin' tuchj xij ñu'u' nde'j jaan'. Sakan' ña saxka'ndia a sakuu' ña kuni a xa'a' yoo', ne inji xini a. Te sakan' sanduiin' ña'a' a, te xa'nu' e' saa kuni Ndiosí.

²⁰ Naa' ndjixa xna'a' xa ni xi'j inga' ndo' xiin' Cristo nuu' ña xiko' ni'i ne yivi', ne nduu' kuenta jin yivi' yo'o' ndii, ndichun na xika' ndo' ndee naa xika' ne nduu' kuenta jin yivi', te ndikun ndo' ña xaa' ne jaan'? ²¹ Naa kuu' ña ka'an nja ndii: "Künj nda'a' un' ña kaa', koto un' saa iin' ña yo'o', tondja un' ña yo'o' xiin' nda'a' un'", kachi nja. ²² Te sakuu' ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña sania'a' te yivi' xiin' ña ka'an chuun' mji' kujtj' ra, te ña ndoñu'u' kunduu' a kij' ya'a' kivi' yoo a. ²³ Ña ndjixa nduu' a ndii, sakuu' ña sania'a' ne jaan' ndii, ndee naa ña xini tunj xna'a' xa'a' ichi' Ndiosí nduu' a, sakan' ña ka'an a saa kaka nja ichi' Ndiosí, xiin' saa kunda'vi inji nja, xiin' saa sando'ó xiin' mji' nja. Ndisu ndee sie chindiee' ndee jin ña jaan' yoo', te ñando e' kuachj ña ndioo' inji jin' e.

3

Na kanjini e' xa'a' ña yoo ndivi' kujtj'

¹ Te xa'a' a ña ni natjaku inga' ndo' xiin' Cristo ndii, nduku' naa nduku' ndo' ña'a' ña yoo ndivi' mi' ndu'u' Cristo nda'a' ku'a' Ndiosí. ² Te kanjini

ndɔ' xa'a' ña nduu' kuenta ndivi', te kãnjini ndɔ' xa'a' ña nduu' kuenta jin yivi'. ³ Te xa'a' a ña ni xi'i ndɔ' nuu' ña kuni jin' mii' ndɔ' ndii, nda'a' Ndiosí yoo si'e kivi' ñuu ndɔ' ni xaã Cristo. ⁴ Te ki' natuvj Cristo, ña taxi kivi' ñuu e' ndii, natuvj tu ndo'ó xiin' a mii' ndatun' kaa'.

Na naqoo e' sakuu' nuu' kuachi

⁵ Xa'a' a jaan' na kutiakũ ka ndɔ' nuu' ña kuni jin' mii' ndɔ': naa kuu' ña kumi' ndɔ' musa ndɔ', xiin' ña xe'na' ndɔ', xiin' ña kinj ndioo' inji ndɔ', xiin' ña ka'an nimá ndɔ' saã ndɔ' ña kinj, xiin' ña ndioo' inji va ndɔ' xa'a' ña'a, te ndee naa jin ndiosí ndɔ' nduu' ña jaan'. ⁶ Te ne xaa' ña jaan' ndii, chie va tundo'o' taxi Ndiosí kundɔ'o nja. ⁷ Te ni xaã tu ndo'ó ña ka'an jaan' ki' ni xika ndɔ' xiko ni'i ña jaan' kivi' ñuu ndɔ'. ⁸ Ndisu vjtin ndii, kuni a ña naqoo ndɔ' sakuu' ña yo'o': naa kuu' ña nasaá' ndɔ', xiin' ña kui'e ndɔ', xiin' ña chichj' inji ndɔ', xiin' ña kanja'a ndɔ' xa'a' ne yivi', xiin' ña va'a yu'u' ndɔ'. ⁹ Te kũni xa'an' ta'an' ka ndɔ', sakan' ña vjtin ndii xa ni naqoo ndɔ' kivi' ñuu yata', xiin' sakuu' ña ni xaã ndɔ', ¹⁰ te xa ni nanduu ndɔ' ne yivi' xaa'. Sakan' na i'jin kivi' kua'an nakuitá ka kuu' ndɔ' saã kuu' Ndiosí, ña ni xa'a' yoo', ndee skachi' xaã kivi' ña kundani ndi'i ndɔ' xa'a' a. ¹¹ Te koo' a xaa' a naa' nduu' e' ne tuku', uun ne judio, naa' yoo tunj jin' e', uun naa koo' a, naa' ne nda'vi so'o nduu' e', uun ne jku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i jin xto'o nduu' e', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e'. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te suvi' tu a naá nimá sakuu' e'.

¹² Te xa'a' a ña ni nakaxin Ndiosí yoo', te nduu' tu e' kuenta a, te ndani a yoo' ndii, nia'a ndɔ' ña va'a kuu' ndɔ', xiin' ña kuvita inji ndɔ', xiin' ña ndasun inji ndɔ', xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndɔ', xiin' ña maso kuũ ndɔ', xiin' ña kuie inji ndɔ'. ¹³ Te sakan' tu kundjeni ndɔ' kuni ta'an' ndɔ', te koo ka'nu' inji ndɔ' kuni ta'an' ndɔ'. Te naa' yoo ndɔ' tun kui'e xiin' ta'an' ndɔ' ndii, koo ka'nu' inji ndɔ' xa'a' ta'an' ndɔ' saã nii' ni yoo ka'nu' inji Cristo xa'a' e'. ¹⁴ Te ña ka'nu' ka nuu' sakuu' ña jaan' ndii, ña kundani ta'an' ndɔ' nduu' a, sakan' ña ña jaan' nduu' ña ndasaiin' xachi' yoo'. ¹⁵ Te na koo na ña manj', ña taxi' Cristo, nimá ndɔ', kuachi' ndii ni kana Ndiosí ndo'ó te kunduu ndɔ' ndee naa jin ndaa' ñu'u' nde'i, te kundiee manj' ndɔ'. Te taxi na ndɔ' ña chindani Ndiosí.

¹⁶ Te na koo kua'a' tu'un va'a xa'a' Cristo nimá ndɔ' te kuvj sania'a ta'an' ndɔ', te kuvj tu kondja yu'u' ta'an' ndɔ' xiin' sakuu' ña xini tuni ña kuaxi ndaa'a' Ndiosí. Te kata ndɔ' nuu' a taxi' ndɔ' ña chindani a xiin' yaa ña yoso' nuu' tutu Salmos, xiin' yaa ña kuie kua'an, xiin' yaa ña saka'an Espiritu nimá ndɔ'. ¹⁷ Sakan' na kuu' ndee ka ña ka'an ndɔ', uun ndee ka ña xaa' ndɔ' ndii, saã ndɔ' sakuu' ña jaan' xiin' ndiee' xto'o e' Jesús taxi' ndɔ' ña chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' ña ni xaã Jesús.

Saa xata'an kaka ne ndikun ichi' Jesús

¹⁸ Ndo'ó, ña'a', ne yoo ji' ndii, kuni a ña kaka nuu ndɔ' nuu' ji' ndɔ' xiin' jin kanii' nimá ndɔ' saã xata'an saã ne ndikun ichi' xto'o e' Jesús. ¹⁹ Ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundani ña'a' ndɔ', te mii' kuũ ndɔ' xiin' a'. ²⁰ Ndo'ó, ne kuachi' ndii, kandixa' ndɔ' sakuu' ña ka'an yuva' si'i' ndɔ' xiin' ndɔ'. Kuachi' ndii va'a kuni xto'o e' Jesús ki' xaa' ndɔ' ña jaan'. ²¹ Ndo'ó, yuva' si'i' ndii, mii' kuũ ndɔ' xiin' si'e ndɔ' koto ka kuũ soo inji nja. ²² Ndo'ó, ne xiko' ni'i jin xto'o ndii, kandixa' ndɔ' sakuu' ña ka'an xto'o ndɔ' jin yivi' yo'o' xiin' ndɔ'. Te süu' kandixa' ña'a' ndɔ' ki' xito' ndi'e' kuji' ne jaan' ndo'ó te ndoo va'a ndɔ' nuu' nja. Süu' jaan' ndii xiin' jin kanii' nimá ndɔ'

kandjixa' ña'a' ndo', sakan' ña xito' ka'nu' ndo' xto' o e' Jesús. ²³ Te ndee ka ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xiin' iin kanii' nimá ndo' ndee naa xika' nuu' ndo' nuu' xto' o e' Jesús, te süu' nuu' ne yivi' kujti'. ²⁴ Kuachj ndii xiní ndo' ña natjijn ndo' ña va'a nda'a' Ndiosí ndivi', sakan' ña nuu' xto' o e' Cristo xika' nuu' ndo' kij' xika' nuu' ndo' nuu' ne yivi' jaan'. ²⁵ Ndisu yoo ka xaa' ña nja'a ndii, nacha'vi mji' nja xa'a' ña jaan' saa Ndiosí, sakan' ña iin kachi kuu' ña jaan' xiin' sakuu' ne yivi'.

4

¹ Ndo'ó, ne nduu' xto' o vjtin ndii, sachuun' ndaku ndo' xiin' ne xika' nuu' nuu' ndo', te iin kachi tu kuvj ndo' xiin' nja naka'an' ndo' ña yoo tu iin xto' o ndo'ó ndivi'.

² Nãkoq ndo' ña ka'an chito ndo' xiin' Ndiosí, te koq tu'va ndo' kij' ka'an ndo' xiin' a taxi' ndo' ña chindani a. ³ Te kij' ka'an ndo' xiin' a ndii, kakan tu ndo' nuu' a te nunia' a ichi', te kuvj ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo, ña ni yoo si'e nuu' ne yivi', ña naa i vj'e kaa xa'a'. ⁴ Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuvj ka'an ndoso' kaxi' i ña jaan' saa kuní a.

⁵ Te kaka'ji' ndo' nuu' ne tia'an inji kunj Jesús, te koq tu'va xava'a ndo' sakuu' ichi' kij' kuvj ndatu'un' ndo' xiin' nja. ⁶ Te sakuu' ichi' kij' ndatu'un' ndo' xiin' ne jaan' ndii, va'a va ka'an ndo', te sij' tu ka'an ndo'. Sakan' te kuvj nakujijn va'a ndo' nuu' i'in ne yivi'.

Cha'an' so' o' ndi'i

⁷ Tiquico, ñanj manj' e', te xika' nuu' ndaku nuu' xto' o e' Jesús xiin' i, ka'an xiin' ndo' xa'a' i kij' xaa ra mii' ndiee' ndo'. ⁸ Ti'vi' i ra te ka'an ra xiin' ndo' saa ndiee' ndu, te sandjeni ra nimá ndo'. ⁹ Te ti'vi' ña'a' i xiin' Onésimo, ñanj manj' e', te ni kje'e ñuu ndo', te xika' nuu' ndaku nuu' xto' o e'. Te ka'an uvj saa' te jaan' xiin' ndo' sakuu' ña xka'ndia yo'o'.

¹⁰ Ti'vi' Aristarco, te naa vj'e kaa xiin' i, cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' saxin Bernabé, cha'an' ndo'. Te xa ni natjijn ndo' iin tutu ña ka'an chuun' xa'a' ra. Te natjijn va'a ña'a' ndo' naa' naxaa ra ñaa'. ¹¹ Te ti'vi' tu Jesús, te nani' tu Justo, cha'an' ndo'. Te unj ta'an yo'o' kujti' nduu' te judío, te xachuun' inga' xiin' i te ki'in' ka ne yivi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá, te xandieni kua'a' tu ra yu'u. ¹² Ti'vi' ni tu te ñuu ndo' Epafras cha'an' ndo', te xika' nuu' nuu' Cristo. Te ka'an ndjee' ra xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kujta ni'j xava'a ndo' nuu' ichi' a, te kujxa tu inji ndo' nuu' a, te saxinu ndo' sakuu' ña kuní a. ¹³ Te kuvj ndiee' yu'u' i ña xachuun' u'vj va ra xa'a' ndo' xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Hierápolis. ¹⁴ Te ti'vi' tu Lucas, te tatan', te ndanj e', cha'an' ndo', te sakan' tu Demas.

¹⁵ Te kua'an Ndiosí koq ñanj ta'an' e', ne ndiee' ñuu Laodicea. Te kua'an Ndiosí koq tu Ninfas, te sakan' tu ne nakaya xa'a' Jesús vj'e a'. ¹⁶ Te kij' ndi'j ka'vj ra tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó ndii, saya'a ndo' a nda'a' ne nakaya xa'a' Jesús ñuu Laodicea te ka'vj tu ne jaan' a. Te ndo'ó tuky ka'vj tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ne jaan' kij' taxi nja a nda'a' ndo'. ¹⁷ Te ka'an ndo' xiin' Arquipo ña saxinu ra chuun ña ni sakuiso' chuun' ña'a' xto' o e'.

¹⁸ Mji' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' i vjtin. Ti'vi' tu i cha'an' ndo'. Naka'an' ndo' ña vj'e kaa naa i. Te na sañu'u' na xto' o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'q' e' Jesucristo. Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí xa'a' ne iní xini Jesús

2 Sakuu' ichi' kij' ka'an ndu xiin' Ndiosí ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' sakuu' ndo'. 3 Te naka'an' chito ndu xa'a' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xa'a' saa xaa' ndo' chuun va'a xa'a' ña iní ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña xachuun' u'vi va ndo' ña ndani ndo' jnga ne yivi', xiin' xa'a' ña ita' n'i ndo' nuu' ña ndiatu' iní e' xa'a' xto'q' e' Jesucristo. 4 Ñani ta'an' ndu, ndani Ndiosí ndo'ó, te xini ndu ña ni nakaxin a ndo'ó xa'a' mii' a. 5 Kuachí ndii, kij' ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ndii, süu' xiin' tu'un kujti' ni xaa ndu a, süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa ndu a, te sakan' tu xiin' ña ndiee' Espiritu Santo te kuni ne yivi' ña ña ndixa nduu' tu'un va'a jaan'. Te xini ndo' ña maní' ni kuu ndu kij' ni xika ndu tejin ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo'. 6 Te ni xaa ndo' saa nii' xaa' ndu'u xiin' saa xaa' xto'q' e'. Tee' ndee ni sando'o' u'vi va ne yivi' ndo'ó ndii, ni natjin ndo' tu'un va'a jaan' nakuatia' nimá ndo' xaa' Espiritu Santo. 7 Te nuu' ña jaan' ni nia'a ndo' nuu' sakuu' ne iní xini xto'q' e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia, xiin' ne ndiee' ñu'u' Acaya. 8 Süu' ne ndiee' jkan' kujti' xa ni xini so'q' tu'un va'a xa'a' xto'q' e' ni xaa ndo', süu' jaan' ndii mii' ka kiku tu'un jaan', sakan' ña xa ni xini so'q' ne yivi' ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí. Ndee kuni a ña ka'an ka vi' ndu xiin' ne yivi' xa'a' tu'un jaan', 9 kuachí ndii mii' ne jaan' ka'an saa ni natjin ndo' ndu'u xiin' saa ni nakoo ndo' ndiosí saka, te vitin xika' nuu' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña nduu' Ndiosí xna'a. 10 Te ka'an tu nja saa ndiatu' ndo' ña kiee Jesús, si'e Ndiosí, ndivi', te xaa a jin yivi'. Te Ndiosí ni sanatiaku ña'a', te ni sakahú a yoo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiso' kuachí nuu' ku'un e'.

2

Ka'an Pablo xa'a' saa xachuun' ra tejin ne ñuu Tesalónica

1 Ñani ta'an' ndu, xini ndo' ña ni xa'an saka ndu mii' ndiee' ndo'. 2 Te xini tu ndo' ña ni sando'o' ne yivi' ndu'u, te mii' tu ni kuu nja xiin' ndu ñuu Filipos. Ndisu Ndiosí ni taxí ndiee' ndu, te ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo', tee' ndee ndiee' ni xikuita nu' ne yivi' nuu' ndu. 3 Kuachí ndii, ña ka'an ndoso' ndu ndii, kuaxi' a nuu' ña sana', ni ndee kuaxi' tu a nuu' ña xanini kiji, ni ndee kuaxi' tu a nuu' ña xini xa'an'. 4 Süu' jaan' ndii mii' Ndiosí ni sakuiso' chuun' ndu te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan', te nii' sakan' yoo a ka'an ndu, sakan' te nduku' ndu ña sakuatia' ndu ne yivi', süu' jaan' ndii nduku' ndu ña sakuatia' ndu Ndiosí, ña xini saa iin' nimá e' kujti'. 5 Te xini tu ndo' ña koo' kivi' ni ka'an ndatun' ndu nuu' ndo' te sakandixa' ndu ndo'ó, ni ndee ni xini xa'an' tu ndu ndo'ó te ki'in ndu xu'un' nda'a' ndo'. Xini Ndiosí ña xaa' ndu sakan'. 6 Te ni ndee nduku'

tụ ndụ ña koto ka'nu' ndee jin ne yivi' ndu'u, ni ndee ndo'ó uun ndee ka ne yivi' ndii, kúni ndụ ña saa ña sakan'. Tee' ndee te tianu' Jesús sania'a ichi' a nduu' ndu, te kumi' ndu ndjee' te tjachuun' ndu ndo'ó ndii, ni xaa ndu sakan'. ⁷ Süu' jaan' ndii kuie ni kuü ndu xiin' ndo' ndee naa xaa' jin ña'a' ña ndani a si'e a', te xito' va'a a'. ⁸ Te xa'a' a ña ndani xava'a ndu ndo'ó ndii, süu' tu'un va'a xa'a' Ndiosí kuü' ni sania'a ndu ndo'ó, süu' jaan' ndii ndee kivi' ñuü ndu ni kuni ndu taxi tu ndu xa'a' ndo', sakan' ña ndani xava'a ndu ndo'ó, ndee naa nimá ndu nduu' ndo'. ⁹ Te naka'an' ndo'ó, ñani ta'an' ndu, saa ni xachuun' u'vi va ndu, te ni saxavi xiin' mji' tu ndu ña xachuun' ndu nduvi' xiin' ñuü te sando'o' ndu ndee jin ndo'ó xa'a' ña tiaku ndu kii' ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu' ndo'.

¹⁰ Xini Ndiosí, te xini tu ndo'ó saa ni xika ndoo ndu nuu' Ndiosí nuu' ndo'. Te xini tu ndo' saa ni xachuun' ndaku ndu nuu' ndo'ó, ne inji xini ña'a'. Te koo' ndee jin ña kivi' ña kuvi' tjin kuächi ne yivi' ndu'u. ¹¹ Te xini tu ndo' ña ni kuü va'a ndu xiin' i'jin ndo' ndee naa xaa' jin yuva' xiin' si'e ra. ¹² Sakan' ni xandjeni ndu ndo'ó, ni chi'ni kuej tu ndu ndo'ó xiin' kuento, te ni ka'an ndjee' ndu xiin' ndo' te kaka xata'an ndo' saa kuni Ndiosí, ña ni kana yoo' te kundjee e' mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'.

¹³ Ña jaan' na xikuiin ndu ña taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni natjin va'a ndo' tu'un a kii' ni ka'an ndoso' ndu a nuu' ndo'. Te süu' ni natjin ndo' a ndee naa tu'un ne yivi', süu' jaan' ndii ni natjin ndo' a ndee naa tu'un Ndiosí. Te tu'un Ndiosí xna'a nduu' a, te xiin' tu'un jaan' xachuun' Ndiosí xiin' nimá ndo'ó, ne inji xini ña'a'. ¹⁴ Ne ñani ta'an' i, kii' ndo'o' ndo' xaa' ne ta'an' ndo' ndii, ndo'o' ndo' saa nii' ni ndo'o' i'jin ti'vi ne nakaya xa'a' Ndiosí, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, ni xaa ne judío, ne ta'an' ndu. ¹⁵ Te ne judío jaan' nduu' ne ni xa'ni' xtó'o' e' Jesús, te suvi' tu nja ni xa'ni' te ni ka'an tiaku tu'un Ndiosí xta'an', te suvi' ni tu nja ni taxi' ndu'u. Te xaa' nja ña kuni Ndiosí, te ndasi' nja sakuu' ne yivi', ¹⁶ sakan' ña taxi' nja ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo'ó, ne tuku', te kaku' ndo' nuu' kuächi ndo'. Te xiin' sakuu' ña xaa' nja jaan' ndii, so'o' kuu' kua'a' ka kuächi nja nuu' Ndiosí, ndisu ndjee' va sando'o' ña'a' a.

Kuni ku'un ndi'e' ni tukuu' Pablo mii' ndiee' ne ñuü Tesalónica

¹⁷ Ñani ta'an' ndu, tee' ndee ni kuxika' ndu nuu' ndo' ni xaa ne yivi' jaan' jin xa'a' ndii, yachi' va ni kuni ndu nandjiko' tukuu' ndu mii' ndiee' ndo', te koo' ndu xiin' ndo', sakan' ña ñu'u' ndo' nimá ndu tee' ndee xika' ndiee' ndu nuu' ndo'. ¹⁸ Ña jaan' na kuii' ni kuni ndu ku'un ndu mii' ndiee' ndo' jaan'. Yu'u, te nduu' Pablo ka vi' ndii, ki'in' ichi' ni xika i ku'un i mii' ndiee' ndo', ndisu ni nakasi ña ndiva'a nuu' ndu. ¹⁹ Kuächi ndii, ñááá xini ndo' ña ndo'ó nduu' ne xaa' sakan' te ndiatu' inji ndu, xiin' ña kuatia' nimá ndu, te kunduu' tu ndo' ña kuvi' ka'an va'a ndu xa'a' ndu nuu' xtó'o' e' Jesucristo kii' nandjiko' tukuu' a? ²⁰ Süu' ndo'ó nduu' ne xaa' sakan', te ka'an va'a ndu xa'a' ndu, te suvi' tu ndo' xakuatia' nimá ndu.

3

Ni ti'vi' Pablo Timoteo ñuü Tesalónica

¹ Xa'a' a jaan' na kuii', kii' ni kundjeni ka ndu ndii, ni ndoo ndu kuento ña ndoo ndu ñuü Atenas, ² te ni ti'vi' ndu Timoteo, ñani e', mii' ndiee' ndo'. Te jaan' ndii, te xachuun' inga' xiin' ndu kuenta Ndiosí xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo nduu' ra. Ni ti'vi' ña'a' ndu te nakata ni i' ka

ra ndo'ó nuu' ña inji ndo' xini ndo' Jesús, te sandjēni tu ra ndo'ó nuu' ña jaan', ³ kotoḡ ka kuḡijoḡ ndo' nuu' iḡhi' a xa'a' a ña sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuḡchi ndii xini ndo' ña kuni a kundō'o' e' ña jaan'. ⁴ Sakan' na kij' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni sakuni' ndu ndo'ó ña sando'o' ne yivi' yoo', te sakan' xna'a' ndo'o' e' viṭin. ⁵ Xa'a' a jaan' na kij' ni kundjēni ka yu'u ndii, ni tē'vi' j Timoteo mii' ndiee' ndo' te kuṇi j naa' kusaa' ndikún ka ndo' iḡhi' Jesús. Kuḡchi ndii ni xanini j ña tee' kuain' xa ni koyo ndo' nuu' ña xito' kuḡ'a' ña ndivḡ'a' ndo'ó, te chuyun ña ni xaḡ ndu tejn ndo' ndii, ni ndoñu'u' saka a.

⁶ Ndisu kij' ni nandjiko' Timoteo ni xa'an ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an va'a ra xiin' ndu xa'a' ña inji ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña ndani ta'an' ndo'. Te ndatun' va naka'an' ndo' xa'a' ndu, te kuni kuṇi tu ndo' nuu' ndu ndeḡ naa kuni ndu'u kuṇi ndu nuu' ndo'ó, ni kachi ra xiin' ndu. ⁷ Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuui' tee' ndee sando'o' va ne yivi' ndu'u, te sakusuchi' tu nja inji ndu ndii, ni xandjēni Ndiosí ndu'u kij' ni xini ndu kuento ña ita' nj'i ndo' nuu' ña inji ndo' xini ndo' Jesús. ⁸ Te viṭin ndii, ni nakunaa' va'a nimá ndu kij' ni xini ndu ña ndikún ni'i ndo' iḡhi' xto'o' e' Jesús. ⁹ Ndeḡ xini ka ndu ndeḡ ña ka'an ndu xiin' Ndiosí kij' taxí ndu ña chindani a xa'a' ña nakuatia' xava'a' nimá ndu xa'a' ndo' nuu' a. ¹⁰ Sakan' na kuui' nduvi' xiin' ñuu xikán ndjēe' ndu nuu' a ña taxí a kuṇi tukuu' ndu nuu' ndo', te saxinu ndu ña kuni ka kundani ndo' xa'a' ña inji ndo' xini ndo' Jesús.

¹¹ Na nunia' na yuva' e' Ndiosí, xiin' xto'o' e' Jesucristo iḡhi' te kuvi xaa' tukuu' ndu mii' ndiee' ndo'. ¹² Te na chindjēe' na xto'o' e' ndo'ó te kuḡ'nu ndo' nuu' ña ndani ta'an' ndo', te kundani naa kundani ta'an' ka tu ndo', te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' ndeḡ naa kundani ndu'u ndo'ó. ¹³ Te na chindjēe' na a nimá ndo', sakan' te kōo' kuḡchi ndo', te kōo' tu ndeḡ jin xa'a' ña tjin kuḡchi Ndiosí, yuva' e', ndo'ó kivi' kij' nandjiko' xto'o' e' Jesucristo xiin' sakuu' ne nduu' kuenta mii' a.

4

Ka'an Pablo ña kuni a saḡ e' ña xtani Ndiosí

¹ Te viṭin, ñani ta'an' ndu, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', te ndiaa yu'u' tu ndu ndo'ó xa'a' a ña inji e' xini e' xto'o' e' Jesús ña kaḡa na kaḡa ndo' ña xakuatia' ndo' Ndiosí saḡ ni sania'á ndu ndo'ó. Tee' ndee xa' xaa' ndo' a ndii, kuni a ña saḡ va'a ka ndo' a. ² Kuḡchi ndii xa' xini ndo' ña ni sania'á ndu ndo'ó saḡ ni' ni sakuiso' chuun' xto'o' e' Jesús ndu'u. ³ Kuḡchi ndii kuni Ndiosí ña kaḡa ndo' saḡ kuni mii' a kuṭi', sakan' na kuui' kuḡijoḡ ndo' nuu' ña xiin. ⁴ Kuni a ña i'jin ndo' ndii, kundani ndo' ña kuṇi tu ndo' xiin' jin' ndo', te kaḡa ndoḡ ndo' xiin' a. ⁵ Te ndiōo' inji ka'an ta'an' ndo' naa xaa' ne tuku', ne xini yoo Ndiosí. ⁶ Te mii' kuṇi ndeḡ jin ndo', ni ndeḡ kuṇi xa'an' tu ndo' ñani ta'an' ndo' nuu' naa ña yo'o', sakan' ña sando'o' xto'o' e' ne xaa' ña jaan' naa xa ni ka'an ndu xiin' ndo', te ni ndiaḡ yu'u' ndu ndo'ó. ⁷ Kuḡchi ndii ni kana Ndiosí yoo' te saḡ e' ña xe'na, süu' jaan' ndii ni kana a yoo', te kunduu' e' ndiṭia a. ⁸ Sakan' na kuui' yoo' ka sanandiko' ña yo'o' ndii, süu' ña ka'an ne yivi' sanandiko' nja, süu' jaan' ndii, ña ka'an chuun' Ndiosí sanandiko' nja. Sakan' ña ña jaan' ni taxi' Espiritu Santo naa nimá e'.

⁹ Te xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndii, kuni a ña ka'an ka j xa'a' ña jaan', sakan' ña mii' Ndiosí ni sania'á ndo'ó ña ndani ta'an' ndo'. ¹⁰ Kuḡchi ndii ndani tu ndo' sakuu' ne inji inga' xini Jesús xiin' e', ne ndiee' ñu'u'

Macedonia nda'a' a' ñuu ndo'. Ndisu ka'an nda'vi ndu xiin' ndo', ñañi ta'an ndu, ña kundani naa kundani ta'an' ka ndo'. ¹¹ Te kaka naa xika' ndo' ña ndiee' manj' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. Te xa'a' ña ka'an kuachj nuu' mii' kujti' ndo' chuun' xa'a' ndo'. Te sachuun' ndo' xiin' nda'a' miji' ndo' te kujtiaku ndo' saa nii' ni ka'an chuun' ndu xiin' ndo' kij' ni jaan'. ¹² Te koto ka'nu' ne inji xini Jesus ndo'o kij' kuni nja xaa' ndo' ña jaan', te kotijn ndiaa ndo' ndee jin ne yivi'.

Sq'o saa a kivi' ña nandjiko' xto'o e'

¹³ Ñañi ta'an' ndu, kuni ndu ña kuni ndo' saa ndo'o' ne xa ni xi'i, te kuschij' inji ndo' xa'a' nja ndee naa xaa' ne ndiatu' inji ña kundjee nja mii' ndu'u' Ndiosi. ¹⁴ Kuachj ndii kandixa' e' ña ni sanatiaku Ndiosi Jesus, te sakan' tu sanatiaku a ne ni xi'i, ne inji xini Jesus, te ndujin nja xiin' a ndjivi'. ¹⁵ Sakan' na kuii' ka'an ndu xiin' ndo' vjtin ña ni ka'an xto'o e' xiin' ndu ndii. Yoo', ne tiaku kij' nandjiko' a ndii, kij'in ichi' e' nuu' ne xa ni xi'i jaan'. ¹⁶ Kuachj ndii mji' xto'o e' Jesus ketã ndee ndjivi' ka'an chuun' ti'e' a xiin' tachi' yu'u' a, te ka'an ti'e' tu jin angele kuu' nuu', te nde'i ti'e' tu jin ndachuun' Ndiosi. Te ne ni xi'i, ne inji xini Cristo ndii, xj'na ka nja natjaku kij' sakan'. ¹⁷ Sakan' te yoo', ne tiaku kij' sakan', ne ni ndoo ka ndiee' ndii, jin xita' inga' tjo' Ndiosi yoo' xiin' ne jaan', te ku'un e' nuu' viko', te ndujin e' xiin' xto'o e' tein tachi'. Te sakan' kundjee e' xiin' a ndee ndi'i ni kivi'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuii' sandjjeni ta'an' i'in ndo' xiin' tu'un yo'o'.

5

¹ Ñañi ta'an' ndu, kuni a ña ka'an i xiin' ndo' amaa kujti' nandjiko' xto'o e' Jesus, ni ndee kuni tu a ka'an i xiin' ndo' saa kujti' xka'ndja a. ² Kuachj ndii xa xini kaxi' ndo' ña kij' xaa kivi' ña nandjiko' xto'o e' ndii, jin xaa ki'i' kujti' a ndee naa xaa' jin te kui'na' ñuu. ³ Kij' ka'an ne yivi' ndii: "Ndiee' manj' e', te koo' a yoo", kachi nja, sakan' te jin kixin kujti' ña sandonu'u' ña'a' ndee naa jin kuaxi kujti' ña ndo'o' jin ña'a' kij' xito' sakaku' a. Te koo' a kivi' saa nja, te kaku nja. ⁴ Ndisu ndo'o, ñañi ta'an' ndu ndii, yoo sa'vi inji ndo' xa'a' kivi' jaan' te tin niani a ndo'o ndee naa tiin' niani te kui'na' ne yivi'. ⁵ Sakan' ña sakuu' ndo'o ndii, xa tuvi' nuu' nimã ndo' xaa' ñu'u' Ndiosi, te xika' ndo' ndee naa jin ke'in' nduu' a. Te nduu' e' ndee naa ne xika' ñuu, ni ndee nduu' tu e' ne xika' jin yavi. ⁶ Sakan' na kuii' tax'i e' ña koo sa'vi inji e' xa'a' kivi' jaan' naa xaa' ne inji xini Jesus, süu' jaan' ndii koo tu'va e' xa'a' a, te koo ñu'u' inji tu e'. ⁷ Kuachj ndii, ne yoo sa'vi inji xa'a' kivi' jaan' ndii, kixin nja ñuu, te xi'i' tu nja vino ñuu, te xini nja. ⁸ Ndisu yoo', ne xa tuvi' nuu' nimã xaa' ñu'u' Ndiosi ndii, kuni a ña koo ñu'u' inji e', te tiasi ña inji e' xini e' Jesus yoo', xiin' ña ndani ta'an' e'. Te ña ndiatu' inji e' sakaku' Jesus yoo ndii, nduu' a ndee naa ti'e' ña kasi xini' e'. ⁹ Kuachj ndii, süu' ni nakaxin Ndiosi yoo' te sando'o' a yoo', süu' jaan' ndii ni nakaxin a yoo' te sakaku' a yoo' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo, ¹⁰ ña ni xi'i' a xa'a' e', te kundjee inga' e' xiin' a naa' ni xi'i' e' uun naa' tiaku e'. ¹¹ Sakan' na kuii' sandjjeni ta'an' i'in ndo', te chndjee ta'an' tu ndo' ña ku'nu' ka ndo' nuu' ichi' Jesus naa xa xaa' ka ndo'.

Ndiaa yu'u' Pablo ne inji xini Jesus saa kuni a kaka nja

¹² Ñañi ta'an' ndu, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo' ña koto ka'nu' ndo' ne xachuun' u'vi tein ndo' chuun nuu' xto'o e', ña xito' nja ndo'o, te sania'a tu nja ndo'o ña ndikun ndo' ichi' a. ¹³ Te tin ka'nu' va ndo' ne jaan', te kundani va tu ña'a' ndo' xa'a' chuun ña xaa' nja. Te kundjee manj'

xiin' ta'an' ndo'. ¹⁴ Ñañi ta'an' ndu, ka'an nda'vi tu ndu xiin' ndo' ña kañi kuento ndo' ne suxan', te sandjeni tu ndo' ne nuu' nimá, te chindjee' ni tu ndo' ne itja' inji, te sakan' tu kuie kuü inji ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. ¹⁵ Chuun xa'a' va ndo' ña ndee jin ndo' sanandiko' ña njá'a xa'a' ña njá'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süü' jaan' ndii kaka ndo' xaa' ndo' ña va'a xiin' ta'an' ndo', te jin kachi tu saa ndo' a xa'a' sakuu' ne yivi'.

¹⁶ Kuatia' na kuatia' inji ndo'. ¹⁷ Te ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí. ¹⁸ Te taxí na taxi' ndo' ña chindani a xa'a' sakuu' ña ndo'o' ndo'. Kuachí ndii ña jaan' nduu' ña kuni Ndiosí saa e' xa'a' a ña inji e' xini e' Cristo Jesús.

¹⁹ Tjasi ndo' ña kuni saa Espiritu Santo. ²⁰ Te sanuu' tu ndo' ña ka'an tiakú ne yivi' xaa' Espiritu Santo jaan'. ²¹ Ndisu sakuuaan ndi'i ndo' a te kuní ndo' naa' Espiritu Santo jaan' nduu' ña saka'an tiakú ne yivi' jaan' uun süvi a. Te ña va'a kuñti' natjin ndo'. ²² Te na kuxioo tu ndo' nuu' sakuu' nuu' ña njá'a.

²³ Na taxí na Ndiosí ña maní' koo xiin' ndo', te na ndasandoo ndi'i xachi' a ndo'ó. Te sakan' taxa'a a kañii' ndo', naa kuu' espíritu ndo', xiin' nimá ndo', xiin' ñu'u' nde'i ndo', te koo' ndee jin xa'a' ña tjin kuachí a ndo'ó ki'i' nandjiko' xt'o' e' Jesucristo. ²⁴ Sakan' ña Ndiosí, ña ni kana yoo' ndii, xachuun' ndaku a te saxinú a sakuu' ña jaan'.

Ndeji' Pablo ne inji xini Jesús

²⁵ Ñañi ta'an' ndu, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. ²⁶ Chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. ²⁷ Ka'an chuun' i nuu' ndo' saa kuni xt'o' e' ña ka'vi ndo' tutu yo'o' nuu' sakuu' ñañi ta'an' e'. ²⁸ Te na sañu'u' na xt'o' e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ² Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí, te ka'an tu ra ña sando'o' a ne sando'o' ne ndikun ichi' a

³ Ñani ta'an' ndu, kuni a ña taxí ndu ña chindani Ndiosí sakuu' ichi' xa'a' ndo'. Xata'an saa ndu sakan', kuachí ndii kua'an kua'nu te kua'an kua'nu ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña ndani ta'an' ka ndo' i'in kivi' kua'an. ⁴ Xa'a' a jaan' na ka'an kuation' ndu nuu' i'in ti'vi, ne nakayá xa'a' Jesús, saa kundieni ndo' nuu' sakuu' nuu' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó, xiin' sakuu' nuu' ña xandii' nja xiin' ndo'. Te ka'an tu ndu saa vi' ini ndo' xini ndo' Jesús kii' ndo'o' ndo' sakan'.

⁵ Te xa'a' a ña kundieni ndo' ña ndo'o' ndo' jaan' ndii, nia'á a ña xachuun' ndaku Ndiosí, te xata'an kundiee' ndo' mii' xa'ndia chuun' a, sakan' na ndo'o' ndo' xa'a' ña jaan' vi'in. ⁶ Te xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí ndii, sando'o' a ne sando'o' ndo'ó jaan'. ⁷ Te ndo'ó, ne ndo'o' vi'in ndii, taxí a ña nandiee' ndo' xiin' ndu kii' satuvi xiin' mii' xto'ó e' Jesús ndee ndivi' xiin' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' a. ⁸ Te kixin a tein ñu'u ndatin, te sando'o' a sakuu' ne xini yoo Ndiosí, ne ni kandixa' tu'un va'a xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ⁹ Ne jaan' ndii, kundio' ña ndee ndi'i' ni kivi' saa a kii' sakan', te taxí a ña kundiee' nja xiin' a. Ni ndee taxí tu a kundiee' nja nuu' ña ndiee' ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁰ Sakan' saa a kii' xa' kivi' ña nandjiko' a jaan', te koto' ka'nu' ña'a' sakuu' ne nduu' kuenta a, te nandaní tu nja kuni ña'a' nja. Te kundiee' tu ndo'ó ikan' xiin' ne jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' ña ni ndiee' yu'u' ndu nuu' ndo'.

¹¹ Xa'a' a jaan' na ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kunduu' ndo' ne xata'an xa'a' chuun' ña ni kana a ndo'ó, te xiin' ña ndiee' a na saxinu' a ña va'a ña kuni ndo' saa ndo', xiin' ña va'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús. ¹² Te xiin' ña xaa' ndo' jaan' natjin kato'ó e' Jesucristo ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te natjin tu ndo'ó ña tin' ka'nu' jaan' xa'a' a ña kundaní mii' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó.

2

Xi'na ka te nja'a kixin, sakan' te kixin Jesús

¹ Te vi'in ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ña nandjiko' xto'ó e' Jesucristo xiin' xa'a' saa nata'an' e' xiin' a. Ñani ta'an' ndu, xikan' ndu nuu' ndo' ² ña taxí ndo' ña sandi'ni ne yivi' ndo'ó, ni ndee küyivi' tu ndo' saa nja naa' ka'an nja ña ni satuvi Espiritu Ndiosí nuu' nja ña xa ni kixin tukuu' xto'ó e' Jesús, uun naa' ka'an ndoso' nja ña jaan', uun naa' ka'an nja ña ni natjin nja jin tutu nda'a' ndu'u ña ka'an xa'a' ña jaan' ndii. ³ Taxí ndo' kuni xa'an' ndee jin ne yivi' ndo'ó xiin' ndee ka nuu' ña xini xa'an'. Kuachí ndii, kii' kuni

kā xaꝓ kiviꝓ jaꝓn' ndii, xi'naꝓ kā kiviꝓ, ña nakuitaꝓ tei' kua'a' vaꝓ ne yiviꝓ nuuꝓ Ndiosí, xaꝓ, xiin' ña tuiꝓ te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí. Te jaꝓn' ndii, te xaꝓ yoo ndoꝓnu' u' xachi' nduu' ra. ⁴ Kuachꝓ ndii xikuita' nú ra nuuꝓ saꝓuu' ña ka'an ne yiviꝓ nduu' ndiosí, xiin' nuuꝓ saꝓuu' ña xaka' nu' ne yiviꝓ, te ndee tixin yukun' ka' nu' Ndiosí ndaꝓni ra kunduu' u' ra, te ka'an ra ña xa Ndiosí nduu' mii' ra. ⁵ Te naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' te jaꝓn' kii' ni ndu' u' i tein ndo'. ⁶ Xini kaxi' ndo' ña yoo iin ña nakasi te jaꝓn' te satuvi xiin' mii' ra ndee kii' xaꝓ kiviꝓ ña kuni a saꝓ ra ña jaꝓn'. ⁷ Kuachꝓ ndii xa ni xa'a' xachuun' ña ndjee' ña ndiva'a, ña yoo si'e jaꝓn', ndee ña kuni kundia'a ndi' i ña nakasi ña'a' kujti' te tuiꝓ a. ⁸ Te saꝓan' te tuiꝓ te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí jaꝓn', te xto'o e' ndii, ka'ni' ña'a' a xiin' tachꝓ yu' u' a, te sandoꝓnu' u' xachi' ña'a' a xiin' ndjee' ndatun' koo' chukuu' a ña kixin xiin' a. ⁹ Te kii' tuiꝓ te jaꝓn' ndii, ña ndiva'a saꝓuiso' chuun' ña'a' te saꝓ ra kua'a' nuuꝓ chuun' ka' nu' siki', xiin' kua'a' ña nia' á siki', xiin' kua'a' ña vixi siki' ña nandanꝓ ne yiviꝓ'. ¹⁰ Te tjin ra saꝓuu' nuuꝓ ña xini ka'an' kꝓni vaꝓ, te kꝓni xa'an' ra ne kua'an' ichi' vi'e ndiaya' xa'a' a ña ni kuni nja kandiꝓa' nja ña ndiꝓa te kaku nja nuuꝓ kuachꝓ nja. ¹¹ Xa'a' a jaꝓn' na ti'vi' Ndiosí iin ndjee' ña kꝓni xa'an' ndjee' ne jaꝓn' te kandiꝓa' nja ña xini xa'an' jaꝓn'. ¹² saꝓan' na katun' Ndiosí saꝓuu' ne ni kandiꝓa' ña ndiꝓa, süu' jaꝓn' ndii ni xtaꝓni ka nja xaa' nja ña nja'a.

Kuꝓta ni' i e' nuuꝓ' ichi' Jesús

¹³ Ndisu ndo'ó, ñanꝓ ta'an' ndu, ne ndanꝓ xto'o e' Jesús ndii, kuni a ña taxꝓ naa taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' ndo', saꝓan' ña xa ni nakaꝓin a ndo'ó ndee ña nuu' te kaku ndo' xiin' ña ndjee' Espíritu Santo, ña xaa' saꝓan', te nduu' ndo' nditiꝓ Ndiosí, xiin' ña inꝓ ndo' xini ndo' ña ndiꝓa. ¹⁴ Xa'a' a jaꝓn' na ni kaꝓa Ndiosí ndo'ó xiin' tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' ndu nuuꝓ' ndo' te kundjee' na ndo' mii' ndatun' kaa', mii' yoo xto'o e' Jesucristo. ¹⁵ Ñanꝓ ta'an' ndu, saꝓan' na kuu' kuꝓta ni' i ndo' nuuꝓ ña ni say'a' á ndu nuu' ndo', te kaꝓa ndaku tu ndo' nuu' a, naa' nduu' a ña ni ka'an xiin' yu' u' ndu nuu' ndo', uun naa' nduu' a ña ni ke' i ndu nuu' tutu. ¹⁶ Te mii' xto'o e' Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña nduu' ña ndanꝓ yoo', te ni taxꝓ mii' a ña saꝓi' vi' a yoo' ndee ndi' i ni kiviꝓ, te ni taxꝓ tu a ña ndiatu' inꝓ va'a e', ¹⁷ na sandꝓeni na tu a nimá ndo', te chindjee' tu a ndo'ó xiin' saꝓuu' ña va'a ña saꝓ ndo', uun ña ka'an ndo'.

3

Xikán Pablo ña ka'an nja xiin' Ndiosí te kiku ka tu'un a

¹ Ñanꝓ ta'an' ndu, mii' ndi' i ndoso' yo'o' ka'an ndu xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu te yachi' kiku tu'un va'a xa'a' xto'o e', te natjin ka' nu' ne yiviꝓ a ndee naa ni natjin ndo'ó a. ² Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí ña saꝓakú a ndu' u' nuuꝓ ne nja'a. Kuachꝓ ndii süu' saꝓuu' ne yiviꝓ inꝓ xini Jesús. ³ Ndisu xto'o e' ndii, xachuun' ndaku a, ña jaꝓn' na kuu' sandꝓeni a ndo'ó, te koꝓo tu a ndo'ó nuu' ña ndiva'a. ⁴ Te xa'a' a ña iin nduu' e' xiin' xto'o e' Jesús ndii, inꝓ ndu ña saꝓinú ndo' ña ni ka'an ndu xiin' ndo', te kua'an naa kua'an ndo' ña saxinú ndo' ña jaꝓn'. ⁵ Te na chindjee' xto'o e' ndo'ó, te kundani ka ndo' ne yiviꝓ saꝓ nii' ndanꝓ Ndiosí saꝓuu' e', te na taxꝓ tu a ndjee' ndo', te sandꝓeni xiin' mii' ndo' nuuꝓ tundo'o' naa ni xandꝓeni xiin' mii' Cristo nuuꝓ ña ni ndo'ó a.

Ka'an Pablo ña kuni a saꝓhuun' e' te kuꝓiꝓku e'

⁶ Ñañi ta'an' i, xiin' ña ndje'e' xto' o e' Jesucristo ka'án chuun' ndu xiin' ndo' ña kusiin' ndo' nuu' sakuu' ne suxan', ne ndikún ichi' Jesús, ne xika' saq ni sania'á ña'a' ndu. ⁷ Kuachj ndii xini mji' ndo'ó saq kundikun ndo' xata' ña ni xaa ndu kij' ni yoq ndu xiin' ndo', ni nduu ndu te suxan' kij' sakan'. ⁸ Te ni ndee ni xaxi' so' o ndu ña'a ndee jin ne yivi', süu' jaan' ndii nduvi' xiin' ñu u'vi ndu, sakan' ña ni kunj ndu sando' o' ndu ndee jin ndo'ó. ⁹ Ni xaa ndu sakan' tee' ndee xata'an' ña taxj ndo'ó ña xaxi' jaan' kaxi' ndu. Ndisu ni kunj ndu sakan' te kundikun ndo' ichi' ña ni nia'a ndu jaan'. ¹⁰ Kuachj ndii sakan' tu kij' ni yoq ndu xiin' ndo' ndii, ni ka'an chuun' ndu ña naa' yoq ka küni sachuun' ndii, na küxi tu nja. ¹¹ Kuachj ndii ni xinj ndu kuento ña yoo sava ne suxan' tejn ndo', te küni sachuun' nja ndee jin nuu' chuun, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mji' nja nuu' ña xaa' tuky ne yivi' mii' kqo' kana' ña'a'. ¹² Te ne jaan' ndii, ka'án chuun' ndu xiin' nja, te kani tu ña'a' ndu kuento xa'a' a ña ni sakuiso' chuun' xto' o e' Jesucristo ndu'u, ña na sachuun' manj' nja, te kutjaku nja. ¹³ Te ndo'ó, ñañi ta'an' ndu, na xävi ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

¹⁴ Saq ndo' kuenta naa' yoq sava ne küni kändixa' ña ka'án ndu nuu' tutu yo' o', te kij'in ta'an' ndo' xiin' nja, sakan' te kuka'an nuu' nja xa'a' ña xaa' nja jaan'. ¹⁵ Ndisu kündasi' ña'a' ndo', süu' jaan' ndii ka'an manj' ndo' xiin' nja xa'a' a ña ne jinj xini xto' o e' xiin' e' nduu' nja.

Ti'vi' Pablo cha'an' so' o' ndi'i'

¹⁶ Te xto' o e', ña taxi' ña manj', na taxj na ña manj' a koq xiin' sakuu' ndo' saq kivi' xiin' amaqa ka. Te na koq na a xiin' sakuu' ndo'. ¹⁷ Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i j xiin' nda'a' mji' j cha'an' ndo'. Sakan' xaa' j xiin' sakuu' tutu ña ke'i j te nia'á j ña yu'u ni ke'i j a. Sakan' ke'i yu'u. ¹⁸ Na sañu'u' na xto' o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a i jichi' a, sakan' ña Ndiosí, ña ni sakahú yoo', xiin' Jesucristo, ña ndiatu' ñi e' xa'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ² Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e' i xa'a' a ña ñi inga' e' xini e' Cristo. Na sañu'u' na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'q' e' Cristo Jesús yo'ó, te na kuvjta ñi a xa'a' un', te na taxí tu a ña maní' koo xiin' un'.

Ka'an Pablo ña kuni a koto xiin' mi' e' nuu' ne sania'a ña xini xa'an'

³ Kij' ni ketá i kua'an i ñu'u' Macedonia ndii, ni ka'an nda'vi i xiin' un' ña ndoo un' ñuu' Éfeso te ka'an chuun' un' xiin' sava te sania'a ña xini xa'an' ña na sajin kuiuñ ra ña jaan'. ⁴ Te na sajin kuiuñ tu ra ña sania'a ra kuento yata', uun ña natava' ra kuenta yoo ni nduu' iichi' yata' ne yivi', ña koo' kivi' ndi'i'. Kuachí ndii kuento kujti' sakan' ta'an' ña jaan' ne yivi', te taxí' a ña kua'nu' e' nuu' ña ñi e' xini e' Jesús. ⁵ Te ni ka'an chuun' i ña jaan' xiin' un' te sania'a un' ne yivi' ña ndani' ta'an' e', xiin' ña ndoo koo nimá e', xiin' ña naá kaxi' tu ña xanini e', xiin' xa'a' ña ñi xna'a e' xini e' Jesús. ⁶ Te xa ni kuxjoo sava te yivi' nuu' ña jaan', te ndee xa nuu' xa'a' ña kuasa' kuni kujti' kani' ta'an' ra kuento. ⁷ Te kuni kunduu' ra te sania'a tu'un ndei' Ndiosí, kachi mji' ra, ndisu ndee kundani' ra ña ka'an tu'un ndei' jaan' ni ndee ña sania'a ndituní va ra.

⁸ Ndisu yoo' ndii, xini e' ña ña va'a nduu' tu'un ndei' jaan' naa xachuun' ndaku e' xiin' a. ⁹ Te xini tu e' ña süu' yoo tu'un ndei' jaan' xa'a' ne xachuun' ndaku, süu' jaan' ndii yoo a xa'a' ne xka'ndía ndoso' a, xiin' xa'a' ne xaso'q' nuu' a, xiin' xa'a' ne xaa' ña kuni Ndiosí, xiin' ne xtaní saa kuachí, xiin' ne xito' ka'nu' Ndiosí, xiin' ne xa'nú tu'un ndei' Ndiosí, xiin' ne xa'ni' yuva' si'i' mji' ña, xiin' sakuu' inga ne xa'ni', ¹⁰ te yoo tu a xa'a' ne kumi' musa, xiin' xa'a' te yivi', te kandu'u' xiin' inga te yivi', xiin' xa'a' ne xiko' ne yivi', xiin' xa'a' ne vixi, xiin' xa'a' ne ndiee' yu'u' xiin' ña vixi, xiin' xa'a' ndee ka ña kani' ta'an' xiin' ña ndixa, ña sania'a e' xa'a' Jesús, ¹¹ ña nakuitá xiin' tu'un va'a ndatun' koo' chukuu', ña ka'an xa'a' Ndiosí, ña xata'an tjin ka'nu' e', ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un jaan'.

Ka'an Pablo ña ni kuvjta ñi Jesús xa'a' ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a

¹² Taxi' i ña chundani xto'q' e' Cristo Jesús, ña taxi' ndije' i, sakan' ña ni xini a ña te xachuun' ndaku nduu' i, te ni sakuiso' chuun' a yu'u. ¹³ Tee' ndee ni nduu' i te kani'a xa'a' a, te ni nduu' tu i te xandij' xiin' ne ñi xini ña'a', te ni nduu' ni tu i te tei' nuu' a kij' sakan', ndisu ni kuvjta ñi a xa'a' i, sakan' ña ni kandixa' ña'a' i, te ni ndee ni kundani' tu i ña ni xaa' i. ¹⁴ Ndisu xa'a' a ña ndani' kua'a' mji' xto'q' e' Ndiosí yu'u, na ni taxí a ña ñi i xini ña'a' i, xiin' ña ndani' i ne yivi' xaa' Cristo Jesús. ¹⁵ Ña ka'an i yo'ó' ndii, ña ndaku nduu' a, te xata'an ña natjin sakuu' ne yivi' a: ña ni kixin Cristo Jesús jin yivi', te sakahú a ne ndiso' kuachí, te yu'u nduu' te nuu', te ni ndiso' kua'a' a kuachí te ni sakahú a. ¹⁶ Ndisu xa'a' a jaan' na ni kuvjta ñi Ndiosí xa'a' yu'u, te ndiso' kua'a' a kuachí, te ni nia'a Cristo

Jesús xiin' j sakuu' ña kuie kuu' inj a. Te ni nia'a tu a ña naa' inj ne yivi' kunj ña'a' nja ndii, taxi a kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' nja naa ni xaa a xiin' yu'u. ¹⁷ Te na natin na Ndiosi sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ña jaan' nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndee ndi'i' ni kivi'. Te kōo' kivi' kuvj a, te ndee jin ne yivi' kuvj kunj nduchi' nuu' ña'a', te ña jaan' kuji' nduu' Ndiosi. Sakan' na kunduu a.

¹⁸ Timoteo kua'a mji' j, ña yo'ō' sakuiso' chuun' j yo'ō, ña nakuitá xiin' ña ni ka'an tiakú ra xa'a' un' saa'. Sakan' na ña jaan' na kunduu ndiee' un' te kanta'an' naa kanta'an' va'a un' xiin' ña nja'a. ¹⁹ Te na kunduu tu a ndiee' un' te kujin ni'j un' xiin' ña inj un' xini un' Jesús, te kuaa kaxi' tu inj un'. Sakan' ña sava ne ndikun ichi' Jesús, ne ni xaa' ña jaan' ndii, ni sana nja nuu' ña inj nja jaan' ndee naa tundoo' ki' kani ta'an' nuu'. ²⁰ Sakan' ni xka'ndia a xiin' Himeneo xiin' Alejandro. Sakan' na ni sana'ua a ña'a' j nda'a' ña ndjva'a te kundani ra ña va'a kanja'a ra xa'a' Ndiosi.

2

Va'a ka ña ka'an e' xiin' Ndiosi xa'a' sakuu' ne yivi'

¹ Ña yo'ō' xikán j nuu' un' vjin ña ka'an nda'vi un' xiin' Ndiosi xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', te kakan tu un' nuu' a xa'a' nja. Te ka'an un' xiin' a xa'a' nja, te sakan' tu taxi un' ña chindani a xa'a' nja. ² Sakan' tu saa un' xa'a' te xa'ndia chuun', te ka'nu' koo' chukuu', xiin' xa'a' sakuu' te kumi' ndiee', te kuvj kundiee' mani' e' jin yivi', te kundj'ni nimá e', te xaa' e' ña kunj Ndiosi, te kuvj kaxi' tu e' xiin' ne yivi'. ³ Sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a, ña xtanj Ndiosi, ña ni sakakú yoo'. ⁴ Kuachj ndii kunj Ndiosi ña kaku sakuu' ne yivi' nuu' kuachj nja, te kunj tu a ña natin nja ña ndjxa xa'a' a. ⁵ Sakan' ña yoo jin ndaa' kuji' Ndiosi, te yoo jin ndaa' kuji' tu ña xiku'ni xa'a' sakuu' ne yivi' nuu' a. Te ña jaan' nduu' Jesucristo, ña nduu' tu te yivi', ⁶ ña ni sana'ua a kivi' ñuu a te ni xi'j a, te nduu' a ya'vi xa'a' kuachj sakuu' ne yivi'. Te ni xka'ndia sakuu' ña jaan' kivi' ña ni chituni mji' Ndiosi. ⁷ Xa'a' a jaan' na ni sakuiso' chuun' Jesús yu'u, te sania'a j ichi' a nuu' ne tuku', te ka'an ndoso' j tu'un a, te sania'a tu j ña jaan' te inj ne jaan' kunj ña'a' nja, te kunj tu nja ña ndjxa. Te süu' xini xa'an' j ña ndjxa ka'an j xa'a' Cristo.

Ka'an Pablo xa'a' te yivi' xiin' xa'a' ña'a'

⁸ Sakan' na kuui' kunj j ña mii' ka ka'an te yivi' xiin' Ndiosi ndii, na ndanj'j ra nda'a' ra xiin' ña ndoo nimá ra, te na nasa'a' ra, te ni ndee kani' ta'an' tu ra kuento.

⁹ Te kunj tu j ña ña'a' ndii, xaku tjo' nataxi xiin' mii' nja kij' ni'nu' nja toto, te kunj j ña kuu' kaxi' nja xiin' toto nja te nia'a nja ña xaku'ita' nja te yivi', ni ndee satin ndatun' tu nja xixi' xini' nja, ni ndee kü'un tu oro nda'a' nja, te ni ndee kü'un tu yuu' ndatun', ña nani' perla, sukun' nja, ni ndee kü'nu tu nja toto ya'vi va. ¹⁰ Süu' jaan' ndii va'a ka kundj'ni nja ña saa nja chuun va'a, ña nakuitá xiin' ña ndiee' yu'u' ña'a', ña xito' ka'nu' Ndiosi. Te ña jaan' kunduu ndee naa ña nataxi xiin' mji' nja. ¹¹ Te kunj tu j ña koo taxin' yu'u' ña'a' kij' sania'a te yivi' tu'un Ndiosi, te na koto ka'nu' nja ña xaa' ra jaan' kundiee' taxin' nja. ¹² Te taxi j ña sania'a ndee jin ña'a', te ni ndee taxi' tu j ña vjko ni'i' nja te yivi'. Va'a ka koo taxin' yu'u' nja. ¹³ Kuachj ndii xj'na ka ni xa'a' Ndiosi Adán, sakan' te ni xa'a'

á Eva. ¹⁴ Tę nı xını xa'an' nã ndıva'á Adán jaan', süü' jaan' ndii, nı xını xa'an' á Eva, sakan' tę nı nama' a' nuu' kuächı. ¹⁵ Ndisu nã'a' ndii, sakahú nã'a' Ndiosi xa'a' á nã yoo si'e a' naa' iin' nı'ı a' nuu' nã inı a' xini a' Jesús, xiin' nã ndanı a' ne yivı', xiin' nã xika' a' saq kuni Ndiosi kuıti', xiin' nã kaka kaxi' a'.

3

Yo'o' ka'an Pablo saq kuni á kuy tę xito' ne nakayá xa'a' Jesús

¹ Ka'an ne yivı' nã naa' kuni kunduu' yoo ka tę xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, nã ndaku nduu' á, nã iin chuun va'á ndioo' inı ra xa'a'. ² Ndisu iin tę xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuni á nã kunduu' ra tę koo' ndee iin xa'a' nã kuvı tın kuächı nã'a' ne yivı', tę kuni tu á nã kunduu' ra tę iin ndaa' kuıti' nã' si'i, tę kuni tu á nã koo' nu'u' inı ra, tę kuni tu á nã kuu' kaxi' ra, tę kuni tu á nã xito' ka'nu' nã'a' ne yivı', tę kuni tu á nã natıin va'á ra ne yivı' vı'e ra, tę kuni tu á nã koo' tu'va' ra tę sania'á ra. ³ Tę kuni á nã kunduu' ra tę xini, tę kuni tu á nã kunduu' ra tę kui'e, tę kuni tu á nã kunduu' ra tę ndioo' inı va'á xa'a' xu'un'. Süü' jaan' ndii kuni á nã kunduu' ra tę va'á nimá, tę kaka manı' tu ra xiin' ne yivı'. ⁴ Tę na kunduu' ra tę xa'ndia chuun' va'á vı'e mii' ra, tę na sania'á va'á ra si'e ra, tę kunduu' nã ne so'ó, tę koto' ka'nu' nã'a' nã. ⁵ Kuächı ndii, naa' kuvı ka'ndia chuun' va'á iin tę yivı' tıxin vı'e mii' ra ndii, zsaq tu kuvı ka'an chuun' ra nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, na sakan'? ⁶ Kuni tu á nã kunduu' ra iin tę sakan' xa'a' ndikun' ichi' Jesús, koto' ka' sachié xiin' mii' ra, tę nama' ra, tę kundo'ó ra saq Ndiosi naa nı ndo'ó nã ndıva'á xa'a' á nã nı xachié xiin' mii' mii' á. ⁷ Tę kuni tu á nã kunduu' ra iin tę ka'an va'á ne inı xini Jesús xa'a', sakan' tę nı'ı ne yivı' nã kanıa'á nã xa'a' ra, tę vıku'un' ra saq nã ndıva'á jaan'.

Saq kuni á kuy tę chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús

⁸ Tę tę chindiee' ta'an' xiin' tę xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuni á kunduu' ra iin tę ka'an va'á ne yivı' xa'a', tę kuni tu á nã ndatu'un' ndaku ra, tę kuni á nã koo' kua'a' ra vino, nı ndee ndioo' tu inı ra nã kı'in kua'a' ra xu'un' nda'a' ne yivı' xiin' nã xini xa'an'. ⁹ Tę kuni á nã kaka naa kaka ra taxa'a' ra nã nı satuvı Ndiosi nuu' e' xa'a' á nã inı e' xini e' Jesús. Tę kunaá va'á nimá ra kii' xaa' ra nã jaan'. ¹⁰ Ndisu nã nuu' ndii, kuni á nã kuni e' saq xika' ra, tę naa' koo' nã kuvı tın kuächı e' ra ndii, sakan' tę kuvı kunduu' ra tę chindiee' jaan'. ¹¹ Sakan' tu nã' si'i' ra ndii, kuni á nã kunduu' á nã' ka'an va'á ne yivı' xa'a'. Tę kuni tu á nã kanıa'á a' xa'a' ne yivı'. Süü' jaan' ndii kuy kaxi' a', tę kaka ndaku a' xiin' sakuu' nã xaa' a'.

¹² Tę chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuni á nã kunduu' ra tę iin ndaa' kuıti' nã' si'i. Tę kuni tu á nã kunduu' ra tę xa'ndia chuun' va'á nuu' si'e ra xiin' tıxin vı'e ra. ¹³ Sakan' nã tę chindiee' va'á ndii, xito' ka'nu' nã'a' ne inı xini Jesús, tę kua'an kuá'nu' ka tu nã inı ra xini ra Cristo Jesús.

Nã yo'ó' nduu' nã ndıxa nã kandıxa' e'

¹⁴ Ke'i j nã yo'ó' nuu' tutu tee' ndee ndiatu' inı j nã xaá yachi j mii' yoo un'. ¹⁵ Sakan' tę naa' kuy kuachi j ndii, kuni un' saq kuy un' vı'e Ndiosi mii' nakayá ne yivı' xa'a' Ndiosi tiaku, ne taxi' ndıee' xa'a' nã ndıxa, tę nduu' tu nã ndee naa nduyı' á. ¹⁶ Xini kaxi' e' nã nã ka'nu' ya'á nduu' nã ndıxa, nã nı satuvı Ndiosi nuu' e' kandıxa' e': Nı kıxin Jesús iin yivı' nduu' á iin tę yivı',

te Espiritu Santo ni nia'a ña ña xachuun' ndaku nduu' a,
 te ni xini tu ña'a' ángele,
 te ni ka'an ndoso' te yivi' xa'a' a nuu' ne tuku',
 te ni kandixa' ña'a' ne yivi' iin yivi',
 te ni natjin ña'a' Ndiosí ndivi' mii' ndatun' va kaa'.

4

Sakuni' tu'un Pablo ne ndikún ichi' Jesús xa'a' ne sania'á ña xini xa'an'

¹ Ndisu ka'an kaxi' Espiritu Santo xiin' e' vitin ña nakoo sava ne yivi' ña ndixa xa'a' ichi' Jesús kivi' so'o' ndi'i, te kandixa' ña espíritu, ña xini xa'an', te kundikun ña ña sania'á ne saka'an ña ndiva'a. ² Te ne sania'á ña jaan' ndii, ne xini xa'an' xasuvi' xiin' mji' nduu' ña, te ni kuxii nimá ña nuu' ña ndaku, te ndee sie kúchani ka ña. ³ Te táxi' ka ña ña tunda'a' ne yivi', te táxi' tu ña ña kaxi' ne yivi' sava nuu' ña xaxi'. Ndisu Ndiosí ndii, ni xa'a' a sakuu' ña xaxi' jaan', te kivi' kaxi' yoo', ne ini xini ña'a', ne xa xini ña ndixa, ne taxi' ña chindani a kij' xaxi' e' e. ⁴ Sakan' ña sakuu' ña ni xa'a' Ndiosí ndii, ña va'a' nduu' a, te ndee iin a va'a' kundasi' e' naa' taxi' e' ña chindani a kij' natiin' e' ña jaan'. ⁵ Kuachí ndii kuñu'u' a xaa' tu'un Ndiosí, te kuñu'u' tu a kij' ka'an e' xiin' a xa'a' a.

Sqa kuní a kuu' iin te xika' nuu' va'a' nuu' Jesucristo

⁶ Te naa' sania'á un' ña yo'o' nuu' ñanj ta'an' e' ndii, te xika' nuu' va'a' nuu' Jesucristo kunduu' un', te xiin' ña ndixa, ña kandixa' e' xa'a' Jesús, ña ni sakuaan un', kua'an kua'nu un', te ndikún un' ña jaan' ndee vitin. ⁷ Xa'a' a jaan' na kuii', natiin' un' kuento ña sanduxin xiin' ña ndatu'un' saka ña'a' xixa. Süu' jaan' ndii koto xiin' mji' un', te sqa va'a' ka un' ña kuní Ndiosí. ⁸ Kuachí ndii, tee' ndee xito xiin' mji' e' xiin' ñu'u' nde'i' e' ndii, chindiee' kua'a' a. Te ña xaa' e' ña kuní Ndiosí ndii, chindiee' a nuu' sakuu' ña'a'. Sakan' ña chindiee' a yoo' iin yivi' yo'o' xiin' inga iin yivi' ña kixin nuu' ku'un' e'. ⁹ Te ña ndaku nduu' ña yo'o', te xata'an natjin sakuu' ne yivi' a. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na xachuun' ndije' u'vi' e', te ndo'o' nimá e', sakan' ña ndiatu' ini e' xa'a' Ndiosí tiaku, ña sakakú sakuu' ne yivi', kachí ka vi' yoo', ne ini xini ña'a'.

¹¹ Ña yo'o' kuní a ka'an chuun' un' nuu' ne yivi', te sivi' tu a kuní a sania'á ña'a' un'. ¹² Táxi un' sandije' kui'e ndee iin ne yivi' yo'o' xa'a' a ña nduu' un' te sava. Süu' jaan' ndii kunduu' un' te nia'a' va'a' nuu' ne ini xini Jesús, naa kuu' sqa ndatu'un' un', xiin' sqa kuu' un', xiin' sqa ndanj un' ne yivi', xiin' sqa ini un' xini un' Jesús, xiin' sqa yoo ndoo nimá un' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'. ¹³ Te ña kuní ka xaa' i ndii, ka'vi' naa ka'vi' un' tutu Ndiosí nuu' ne yivi', sandjeni un' nimá ña, te sania'á tu ña'a' un' ndee xaa' i. ¹⁴ Te koto un' ña chuun va, ña ni taxi' Ndiosí nda'a' un' kij' ni ka'an tiakú te xixa xa'a' un', kij' ni chindije' ra nda'a' ra xini un'. ¹⁵ Te kundí ni un' xa'a' chuun jaan', te saxinu ndi' i un', sakan' te kuni sakuu' ne yivi' ña kua'an kua'nu un' xiin' chuun ña ni taxi' Ndiosí nda'a' un'. ¹⁶ Te koto xiin' mji' un', te koto tu un' ña ndixa ña sania'á un', te kujin ni' j un' nuu' ña jaan'. Kuachí ndii, kij' xaa' un' sakan' ndii, sakakú xiin' mii' mji' un', te sakakú tu un' ne xini so'o' ña ka'an un' jaan'.

5

Ka'an Pablo sqa kuní a kuu' e' xiin' ne yivi'

¹ Kāsi'e un' nuu' tē xīxā, sūu' jaan' ndii kuie kōndjā yu'u' ñā'a' un' ndee naa yuva' un'. Tē tē sava' ndii, ka'an un' xiin' ra' ndee naa ñāni un', ² tē ka'an kuie tū un' xiin' ñā' xīxā ndee naa xaa' un' xiin' sī'i' un', tē ka'an kuie tū un' xiin' ñā' sava' ndee naa xaa' un' xiin' ñā' ku'va' mji' un', tē xiin' nimā ndoq saq un' ñā jaan'.

Ka'an Pablo xa'a' ñā'a' ne kuaan'

³ Tē ñā' kuaan', ñā' kōo' xna'a' ne jīn kuu' xiin' ndii, kuní a' ñā chīndjēe' ñā'a' un'. ⁴ Ndisu' naa' yoo jīn ñā' kuaan', ñā' yoo si'e, uun sjaní' a' ndii, kuní a' ñā xī'nā' ká chīndjēe' nja' ñā' jaan', saq xata'an saq nja, xa'a' a' ñā nduu' nja kuenta Jesús, tē xiin' ñā jaan' sanandiko' nja ñā va'a' ñā nī xāq yuva' si'i' nja xiin' nja. Sakan' ñā ñā jaan' nduu' ñā xtanj' Ndiosí. ⁵ Ñā' kuaan', ñā' jīn ndaa' tilu' xna'a' ndii, ndiatu' jīn' a' xa'a' Ndiosí kujtí', tē ka'an a' xiin' a' nduvi' xiin' ñūu xikán a' nuu' a' ñā chīndjēe' ñā'a' a'. ⁶ Ndisu' ñā' kuaan', ñā' xa xīndoó nimá ñā saq a' ñā kuní jīn' mji' a' ndii, tee' ndee tiaku a' ndii, ndee naa' ñā' xa nī xī'j' nduu' a' nuu' Ndiosí. ⁷ Tē ñā yo'o' ka'an chuun' un' nuu' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, sakan' tē kōo' ndee jīn xa'a' ñā kuvj' tīn kuachj' ñā'a' ne yiví'. ⁸ Vā'a' xaa' ne chīndjēe' ne jīn kuu' xiin' nja, tē ndii vā'a' xachi' ká xaa' ne chīndjēe' ne ndiee' vj'e' mji' nja, sakan' ñā ne xaa' sakan' ndii, nī ndjiko' xata' nja nuu' ichi' Jesús, tē kīn' ká kuu' nja tē sakan' ne jīn' xini Jesús.

⁹ Ñā' kuaan', ñā' nakoso' kivi' mii' nakoso' kivi' ne kuaan', ne kuní a' chīndjēe' ndo' ndii, kuní a' ñā kumí' a' ya'a' ká unj' xīkō kuyi'a, tē kuní tū a' ñā unta' kujtí' nī tūnda'a' a'. ¹⁰ Tē sakan' tū kuní a' kundu'u' a' jīn ñā' ka'an va'a' ne yiví' xa'a', xiin' xa'a' ñā va'a' ñā xaa' a', naa kuu' ñā nī sakuu' nuu' va'a' a' si'e' a', tē nī natjīn va'a' tū a' ne yiví' vj'e' a', tē nī natjā' a' xa'a' inga' ne nduu' kuenta Jesús, tē nī chīndjēe' a' ne suchi' jīn, tē nī yoo tū va' a' sakuu' ichi', tē saq a' sakuu' nuu' ñā va'a'.

¹¹ Tē ñā'a' kuaan', ne sava' ndii, tāxi' ndo' nakoso' kivi' nja jkan'. Kuachj' ndii, kīj' ka'an ndjēe' va' nimá nja xa'a' tē yiví' ndii, saxonú nja kuento ñā nī tāxi' nja nuu' Cristo, tē kuní nja tūnda'a' tukuu' nja. ¹² Tē xiin' ñā jaan' ndiso' kuachj' nja xa'a' a' ñā nī saxonú nja kuento ñā nī tāxi' nja nuu' a'. ¹³ Tē sakan' tū nanduu' nja ne suxan', tē xa' nuu' vj'e' ne yiví' kujtí' xika' ndi'e' nja, tē sūu' ñā jaan' kuje' kujtí' xaa' nja, sūu' jaan' ndii nanduu' tū nja ne vixi, tē chí'ni' xiin' mji' nja mii' kōo' kana' ñā'a', tē ka'an nja ñā xata'an ka'an nja. ¹⁴ Ñā jaan' na kuu' kuní j' ñā tūnda'a' ne jaan', tē kōo' si'e' nja, tē kumí' nja chuun' tixin' vj'e' nja, tē saxonú tū nja a, tē kōo' ndee jīn xa'a' ñā kuvj' ka'an kuachj' ne ndasi' yoo' xa'a' e'. ¹⁵ Kuachj' ndii xa' nī kuxi'qō sava' ne kuaan' jaan' nuu' ichi' Jesús, tē ndikún nja ñā ndjiva'a'. ¹⁶ Sakan' na kuu', naa' jīn ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' yoo jīn ñā' kuaan' vj'e' nja ndii, kuní a' ñā chīndjēe' ñā'a' nja, tē xaku' kua'a' chuun' tāxi' nja nuu' yoo', ne nakayá xa'a' Jesús, sakan' tē kuvj' chīndjēe' e' ne kuaan', ne jīn ndaa' tilu' xna'a'.

Ka'an Pablo ñā kuní a' tīn ka'nu' e' tē xīxā, tē xito' ne nakayá xa'a' Jesús

¹⁷ Tē xīxā, tē ni'i' ichi' va'a' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, xata'an ñā koto' ka'nu' ñā'a' e', tē tāxi' e' ñā kujtī'aku' ra'. Tē ndii, ñā jaan' nduu' ñā va'a' ká saq e' xa'a' tē xīxā, tē xachuun' ndjēe' va' ñā ka'an ndoso' ra' xa'a' ichi' Jesús xiin' ñā sania' á tū ra' tū'un' a'. ¹⁸ Kuachj' ndii yoso' a' nuu' tūtu' Ndiosí mii' ka'an a' ndii: "Chū'un' ndo' tindaa' yu'u' toro kīj' sākoyó ri' ndjīkin' trigo." Tē yoso' tū a' ndii: "Tē xachuun' ndii, xata'an kī'jīn ya'vi' ra." Sakan' yoso' a'.

¹⁹ Naa' tiin' kuachj iin ne yivi' iin te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Jesús ndii, kändixa' un' ña ka'an nja naa' kōo' uvi ta'an, uun unj ta'an ne tiin' kuachj ña'a'. ²⁰ Te naa' xaa' naa xaa' yoo ka kuachj ndii, kanj kuento ña'a' un' nuu' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús, te kuyi'vi inga ne jaan', te saa nja ña jaan'.

²¹ Te nuu' Ndiosí, xiin' nuu' Jesucristo, xiin' nuu' sakuu' ángele, ña nj nakaxin a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ña ka'an chuun' un' ña yo'ó' nuu' sakuu' ne yivi'. Te kij' xaa' un' ña jaan' ndii, chitun koo inj un', nj ndee nakaxin tu un' ne yivi'. ²² Kaninj va'a va un' ña kuni ka chindu'u' un' nda'a' un' xini' yoo ka, te sakuiso' chuun' ña'a' un', koto ka kujso un' kuachj ña xaa' nja. Kaka ndoo un' nuu' Ndiosí.

²³ Te kō'o ka un' xa mji' ndi'i' tikui, süu' jaan' ndii kō'o tu un' sie vino xa'a' a ña ku'vi chito va tixin un'.

²⁴ Sava ne yivi' ndii, tuvi' va xaa' nja kuachj ndee ña kuni ka nandjee a, ndisu sava tuku nja ndii, ndee kij' nandjee kuachj nja, te sakan' vi' natuvi a. ²⁵ Te sakan' tu ña va'a ña xaa' e' ndii, yoo ña kuagan' vi' kunj e', ndisu sava a ndii, küvi kunj e' vitin, te ndii naá kivi' ndii, kunj e' sakuu' a.

6

¹ Sakuu' ne inj xini Jesús, ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kuni a ña koto ka'nu' nja xto'o nja te kanja'a ne yivi' xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ña ndixa ña sania'a e'. ² Te ne xiko' ni'i' iin ne inj xini Jesús ndii, va'a tjin ka'nu' nja ne jaan' xa'a' a ña nduu' inga' nja ne inj xini Jesús xiin' nja, süu' jaan' ndii kuni a ña kaka nuu' va'a ka nja nuu' ne jaan', sakan' ña xa'a' ña va'a ne ñanj mani' e', ne inj xini Jesús, xachuun' nja. Ña yo'ó' kuni a sania'a un' ne yivi', te suvi tu a kondja yu'u' ña'a' un'.

Ndee chaa' ka va'a kuni e' xiin' ña kumi' e'

³ Naa' yoo ka sania'a xa'a' xto'o e' Jesucristo, te nakuita a xiin' ña ndixa ña sania'a e', te chindiee' tu a ne yivi' te saa nja ña kuni Ndiosí ndii, ⁴ iin te ñuñu', te kündani xachi' ña xaa' nduu' ra. Te xtanj va ra iin ñan ra xiin' ne yivi' xa'a' ña kuasa' kuni ña ka'an ra, te xiin' ña jaan' sakaku' ra ña ndasi' nuu', xiin' tu'un kui'e, xiin' ña kanja'a xiin' ta'an' ne yivi', xiin' ña inj ka ne yivi' xini ta'an' nja. ⁵ Te kani' ta'an' te jaan' kuento xa'a' ña kuasa' kuni, sakan' ña xa nj tivi' ña xanini ra, te xini ra ña ndixa, te tiin' ndija ra ña ndixa ña kandixa' e', te xiin' ña jaan' sanduvika' xiin' mji' ra. Kuxioo un' nuu' te xaa' naa ña jaan'.

⁶ Naa' xaa' e' ña kuni Ndiosí, te va'a kuni e' xiin' ña kumi' e' ndii, ndee naa ne vika' nduu' e' nuu' a. ⁷ Kuachj ndii kij' nj tuvi' e' iin yivi' ndii, kōo' ña'a' ndiso' e'. Te sakan' tu kij' küvi' e' ndii, kōo' a kujso e' ku'un e'. ⁸ Xa'a' a jaan' na kuu', naa' kumi' e' ña xaxi' xiin' ña kuj'nu' e' ndii, na va'a kunj nimá e'. ⁹ Sakan' ña, ne kuni kuvika' ndii, koyó nja nuu' ña xito' kua'a ña'a' ña kinj, te xiku'un nja nuu' kua'a' ña ndioo' inj nja. Te ña jaan' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a, te sando'o' ña'a' a, te sando'o' nda'vi tu ña'a' a, ndee skachi' sandoñu'u' xachi' ña'a' a. ¹⁰ Kuachj ndii ña too va ne yivi' xu'un' nduu' xa'ndu' sakuu' nuu' ña nja'a. Te xa'a' a ña ndioo' inj va nja ña jaan' na nj kuxioo sava nja nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te nj sando'o' kua'a' ña'a' ña jaan'.

Ndiaa yu'u' ka Pablo Timoteo

¹¹ Ndisu yo'ó, te nj sakuiso' chuun' Ndiosí ndii, kuxioo un' nuu' sakuu' ña nja'a jaan', te kundikun naa ndikun un' ña xachuun' ndaku un', te

saꝝ un' ña kuní Ndiosí, te kujin nĩ'j un' nuu' ña inĩ un' xini un' Jesús, te kundikun tu un' ña ndanĩ un' ne yivĩ', xiin' ña kuie inĩ un', xiin' ña maso kuꝝ un' xiin' ne yivĩ'. ¹² Te kua'an naa kua'an un' ña xanduxa' un' xa'a' ña ndixa' ña kandixa' e', te kujin nĩ'j un' nuu' ichi' ña kua'an vi'e Ndiosí mii' kundũ'u' un' ndee ndi'i' nĩ kivi'. Sakan' ña mii' Ndiosí nĩ kaṅa yo'ó xa'a' ña jaan' kii' nĩ ndjee yu'u' un' xiin' iin kanii' nimá un' nuu' kua'a' va ne yivĩ' ña nduu' un' kuenta Jesús.

¹³ Te nuu' Ndiosí, ña taxi' kivi' ñuꝝ sakuu' ña'a, xiin' nuu' Jesucristo, ña nĩ ndjee yu'u' va'a nuu' Poncio Pilato, sakuiso' chuun' i yo'ó, ¹⁴ te saxinú un' chuun' ña nĩ natĩin un' nuu' a. Te tãxi un' tĩvi' nimá un', te nĩ ndee tãxi tu un' ndee iin xa'a' ña kuvĩ tĩn kuachĩ ne yivĩ' yo'ó, sakan' saꝝ un' ndee xaꝝ kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo. ¹⁵ Te mii' Ndiosí satuvi kivi' jaan' kii' kunĩ mii' a. Sakan' ña iin ndaa' ña jaan' kuĩtĩ' nduu' ña su'un, ña xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te suvĩ tu a nduu' ña xata'an tĩn ka'nu' e', te ña ka'nu' ka' nduu' a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nduu' tu a xto'o nuu' sakuu' xto'o. ¹⁶ Te iin ndaa' ña jaan' kuĩtĩ' kōo' kivi' kuvĩ, te yoo a tein' ñu'u, ña ndatun' va, te ndee iin ña'a kuvĩ kuyatĩn nuu' a, te ndee iin ne yivĩ' tia'an kunĩ ña'a, nĩ ndee kuvĩ tu kunĩ ña'a' nĩa xiin' ndũchi' nuu' nĩa. Te na natĩin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' nĩ kivi'. Sakan' na kundũu a.

¹⁷ Ne vika' iin yivĩ' yo'o', ne inĩ xini Jesús ndii, ka'an chuun' un' xiin' nĩa ña kundũu nĩa ne ñuñu' nimá, te nĩ ndee chĩndũ'u' tu nĩa ña ndiatu' inĩ nĩa nuu' ña vika' nĩa, sakan' ña yachi' va xka'ndiá ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' Ndiosí kuĩtĩ' chĩndũ'u' nĩa ña ndiatu' inĩ nĩa, ña jaan' taxi' sakuu' ña kunĩ nuu' e', te koꝝ va'a e'. ¹⁸ Te ka'an chuun' tu un' xiin' nĩa ña kunĩ a saꝝ nĩa chuun' va'a, te na kundũu nĩa ndee naa ne vika' xiin' kua'a' chuun' va'a, te koꝝ tu'va nĩa xiin' ña samanĩ' nĩa ne yivĩ', te nata'vi' nĩa ña nĩ xamanĩ' ña'a' Ndiosí. ¹⁹ Te kii' xaa' nĩa sakan' ndii, kaya nĩa ña vika' xna'a ndi'vi', te xiin' ña jaan' kuvĩ nĩ'j nĩa iin kivi' ñuꝝ xna'a kivi' ña kixĩn.

Ña ka'an chuun' so'q' ndi'i' Pablo nuu' Timoteo

²⁰ Koto va'a un' ña nĩ sakuiso' chuun' Ndiosí yo'ó, Timoteo. Tãxi so'q' un' kuu' ne ka'an kuento ña sanduxĩn, ña yoo iin yivĩ', nĩ ndee ña kuasa' kunĩ ña ka'an ne kani ta'an' kuento xa'a' ña xini tunĩ te yivĩ' iin yivĩ'. ²¹ Te saꝝa ne inĩ xini Jesús xiin' e' ndii, xa'a' a ña nĩ chuun' xa'a' nĩa kuu' ña jaan' ndii, nĩ kuxjoꝝ nĩa nuu' ichi' a.

Na sañu'u' na Jesucristo yo'ó. Sakan' na kundũu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'a' i jchi' a saa kuni Ndiosi, te ka'an ndoso' i xa'a' kuento ña ni ndoo Ndiosi xiin' e', ña taxi' a kivi' ñuu' e' xa'a' a ña in' e' xini e' Cristo Jesús. ² Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee' naa si'e' i xa'a' a ña in' inga' e' xini e' Jesús. Na sañu'u' na Ndiosi, yuva' e', xiin' xto'o' e' Jesucristo, yo'ó, te na kuvita in' a xa'a' un', te na tax' tu a ña man' koq xiin' un'.

Xandieni Pablo Timoteo

³ Sakuu' jchi' kij' ka'an i xiin' Ndiosi, jin ke'in' nduu' a, uun ñuu' nduu' a ndii, naka'an' i xa'a' un', te taxi' i ña chindani Ndiosi, ña xika' nuu' i nuu' xiin' nimá ndoo, saa ni xaa ne xij' yata' i. ⁴ Kij' naka'an' i ña ni xitja' tikui nuu' un' kij' ni ndei' ta'an' e' ndii, kuni kuni i yo'ó, te va'a ndi' kuni nimá i. ⁵ Naka'an' tu i ña in' xna'a' un' xini un' Jesús naa ni xaa xi'na' xtaan' un' Loida xiin' si'i' un' Eunice. Xini kaxi' i ña in' tu yo'ó naa ne jaan'. ⁶ Xa'a' a jaan' na sanaka'an' i yo'ó ña tax' un' nda'va' ña chuun va' ña ni tax' Ndiosi nuu' un' kij' ni chindu'u' i nda'a' i xini' un'. ⁷ Kuach' ndii ni tax' Ndiosi jin espíritu ña iyo' nuu' e', süu' jaan' ndii Espíritu mji' a ni tax' a nuu' e', te taxi' ña jaan' ña ndiee' e', te taxi' tu a ña ndani e' ne yivi', xiin' ña ndiko' ni' xiin' mji' e'.

⁸ Sakan' na kuui' kúchani un' te ndiee' yu'u' un' xa'a' xto'o' e', ni ndee' xa'a' yu'u' ña naá i vi'e' kaa xa'a' a ña ndiee' yu'u' i xa'a' a. Süu' jaan' ndii kundjeni un' nuu' tundo'o' ña ndo'o' un' xa'a' tu'un va'a xiin' ña ndiee' Ndiosi naa xaa' yu'u'. ⁹ Kuach' ndii ni sákakú Ndiosi yoo' nuu' kuach' e', te ni kana' a yoo' te kunduu' e' kuenta a. Te süu' xa'a' ña va'a ña ni xaa' e' na ni xaa' a sakan' xa'a' e'. Süu' jaan' ndii ndee' kij' tia'an' koq jin yivi' ndii, ni chituni Ndiosi kuento ña kundani mji' a yoo' xa'a' ña saa Cristo Jesús. ¹⁰ Te vitin ndii, xa' ni satuvi Ndiosi ña ni chituni a jaan' ña ni kxin' Cristo Jesús, ña ni sákakú yoo' nuu' kuach' e', te ña jaan' ni sandonu'u' ndiee' ña xa'ni' yoo'. Te xiin' tu'un va'a' ni satuvi kaxi' a nuu' e' ña kuv' natin' e' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'. ¹¹ Te xa'a' tu'un va'a' jaan' ndiso' chuun' i ña nduu' i te ka'an' ndoso' a, te nduu' tu' i te ni tjanu' Cristo sania'a' tu'un jaan' nuu' ne tuku', te nduu' tu' i maestro xa'a' ña jaan'. ¹² Xa'a' a jaan' na ndo'o' i yo'o' vitin. Ndisu kúchani i, sakan' ña xini i yoo' nduu' ña in' i xini i, te in' xna'a' i ña kumi' ña jaan' ña ndiee', te koto va'a' a ndee' kivi' so'o' ndi'i' chuun' ña ni xaa' i, ña ni sanakua'a' i nda'a' a. ¹³ Taxa'a' un' ña ni sania'a' i yo'ó, te in' un' xini un' Cristo Jesús, te ndani un' ne yivi' xaa' a. ¹⁴ Te xiin' ndiee' Espíritu Santo, ña naá nimá un', koto va' un' tu'un va'a' ña ni sania'a' i yo'ó.

¹⁵ Xa' xini un' ña ni nakoo' sakuu' ne ni kje'e' ñu'u' Asia yu'u', te ni nakoo' tu Figelo xiin' Hermógenes yu'u'.

¹⁶ Na kuvita in' xto'o' e' Jesús xa'a' ne vi'e' Onesiforo, sakan' ña ki'in' jchi' ni xandieni ra yu'u', te ni kúchani ra xa'a' a ña naá i vi'e' kaa. ¹⁷ Süu' jaan' ndii xaa' so'o' ra ñuu' Roma yo'o', te ni xa'a' nanduku' ndi'ni ra yu'u' ndee'

nj xan kunjı rā mıi' naá j. ¹⁸ Na kuvıta jnı xt'ó' e' Jesús xa'a' Onesıforo jaan' kivi' s'ó'ó ndi'i'. Xini kaxi' un' ña nj chındıee' va rā yoo' ñuu' Éfeso.

2

Kunı a kuıta nı'ı e' nuu' ichi' Jesús tee' ndee yoo tundo'ó' kivi' ñuu e'

¹ Te yo'ó, yuva' j, kujın nı'ı un' nuu' ña xamanı' Ndiosı yoo' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ² Ña nj xınj s'ó'ó un' nj ka'an j nuu' kua'a' ne yivi' ndii, ña jaan' kunı a tiachuun' un' te xika' ndaku ichi' xt'ó'ó e', te tuu un' ña yoo tu'va xna'a rā te sanıa'á ra ña jaan' nuu' tuku ne yivi'. ³ Na kund'ó' inga' e' nuu' ichi' Jesucristo xa'a' a ña nduu' e' ndee naa te xıin' va'a xa'a' a. ⁴ Te ndee jın te xıin', te kuni ndoo' va'a nuu' te tiachuun' ña'a' ndii, ndı'ni rā sã rā naa xaa' ne yivi' nda'vi s'ó'ó. ⁵ Te sakan' tu te katın ta'an' ndii, kuvı natıın rā corona ña xata'an natıın rā naa' kätın ta'an' va'a rā sã ka'an tu'un ndei' xa'a' ña xasiki' jaan'. ⁶ Te sakan' nı tu jın te xachuun' u'vi xa'a' ku'u' ndii, xı'na rā xata'an kaxi' ña savi' va'a ka kii' nakujıa a. ⁷ Kanınj un' xa'a' ña ka'an j jaan', te mıi' xt'ó'ó e' chındıee' yo'ó te kundanj kaxi' un' sakuu' a.

⁸ Te naka'an' un' xa'a' Jesucristo, ña nj natııku, ña nduu' sjanı' xika' David. Te tu'un va'a xa'a' ña jaan' ka'an ndoso' j. ⁹ Te xa'a' ña jaan' sando'ó' te yivi' yu'u, te tıın j xiin' karena naá j vı'e kaş yoo' ndee naa jın te xaa' ña nı'a. Ndisu tu'un Ndiosı ndii, kuşsa' tıın a xiin' karena. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kundieni j sã ka' ndo'ó' j xa'a' ne nı nakaxın Ndiosı, te kuvı natıın tu ne jaan' ña şakakı ña'a' a xa'a' ña nj xã Cristo Jesús, sakan' te kundıee' nıa ndee ndi'i' nı kivi' mıi' ndatun' kaa'. ¹¹ Te ña ka'an j yo'ó' ndii, ña ndaku nduu' a:

Naa' nı xi' inga' e' xiin' Cristo ndii, kutııku inga' tu e' xiin' a.

¹² Naa' nı kundıeni e' nuu' tundo'ó' xa'a' a ndii, ka'ndıa chuun' inga' tu e' xiin' a.

Ndisu naa' ka'an e' ña xını ña'a' e' ndii, ka'an tu a jaan' nuu' Ndiosı ña xını a yoo'.

¹³ Naa' xachuun' ndaku e' nuu' a ndii, kua'an naa kua'an ña jaan' xachuun' ndaku a xa'a' e'. Kuachı ndii kuvı xachi' nıma a sã kuu' a.

Kunı a kundıu' e' te xachuun' va'a, te va'a kuni Ndiosı xini a

¹⁴ Te şanaka'an' un' ne jnı xini Jesús ña nj ka'an j jaan'. Te şakuni' ndıee' un' ne jaan' ña nuu' Ndiosı ka'an j ña vã'a kani' ta'an' nıa kuento xa'a' ña kuşsa' kunı. Sakan' ña satıvi' ndi'i' ña'a' ña jaan' kii' xini s'ó'ó nıa a.

¹⁵ Nakundıee' un' te kundıu' un' jın te va'a kuni Ndiosı xini a ndee naa jın te xachuun' va'a, te koo' ndee jın xa'a' ña kuchani rā nuu' Ndiosı, te şanakuachi' ndaku rā tu'un ndıxa xa'a' a. ¹⁶ Chi'ni' xiin' mıi' un' xiin' te ndatu'un' kuento ña sanduxın xiin' ña kuşsa' kunı, sakan' ña te xaa' ña jaan' ndii, s'ó'ó saxıoo' ka rā ne yivi' nuu' ña kuni Ndiosı. ¹⁷ Te ña sanıa'á rā ndii, kıkı a ndee naa xaa' kui'e te'i, ña kıkı kanıi' jın' e'. Te teın te jaan' ka'nı te nduu' Himeneo xiin' Fileto. ¹⁸ Te jaan' ndii, nı kuşıoo rā nuu' tu'un ndıxa, te xika' rā ka'an rā ña xā nı xka'ndıa ña şanatiaku Ndiosı ne nı xi'ı, te sasana' rā ña jnı sava ne yivi' xini nıa Jesús. ¹⁹ Ndisu ña ndıxa xa'a' Ndiosı ndii, nduu' a ndee naa xa'a' vı'e ña jın kutu' mıi' yoso' ña ka'an a ndii: "Xını xt'ó'ó e' ne nduu' kuenta a." Te yoso' tu a ndii: "Yo'ó ka nakuni ña Ndiosı nduu' xt'ó'ó nıa ndii, kunı a kuşıoo nıa nuu' ña nı'a." Sakan' yoso' a.

²⁰ Te tixin iin vi'e chie ndii, yoo kua'a' nuu' ndachuun' ña tiin' ne yivi'. Yoo ña ni kua'a' xiin' oro, te yoo tu ña ni kua'a' xiin' plata, te yoo ni tu ña ni kua'a' xiin' ñu'u' kixin', te sakan' tu yoo ña ni kua'a' xiin' itun'. Te iin ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo chuun nuu' a. Sava a yoo xa'a' chuun ka'nu', te sava tuku a yoo xa'a' chuun kuali' kuso'o. ²¹ Ndee naa ndachuun', ña yoo xa'a' chuun ka'nu' jaan', nduu' ne kuxioo' nuu' ña nja'a jaan'. Te nduu' nja ndija xto'o e', te chuun va nja nuu' a, te yoo tu va nja xa'a' ndee ka chuun va'a.

²² Kunu un' nuu' kuachi ña xtanj ne sava xaa' nja, te kundikun un' ña xachuun' ndaku un', xiin' ña inj un' xini un' Jesús, xiin' ña ndanj un' ne yivi', xiin' ña yoo un' ña manj' xiin' ne yivi'. Saa inga' un' ña jaan' xiin' ne nakuni xiin' nimá ndoo ña Jesús nduu' xto'o nja. ²³ Ch'i'ni xiin' mji' un' xiin' ne kani' ta'an' kuento xa'a' ña kuasa' kuni, xiin' xa'a' ña küu' kaxi' nja, sakan' ña xa xini kaxi' un' ña ña jaan' sandutía tu'un kui'e. ²⁴ Te iin te xika' nuu' nuu' xto'o e' ndii, kuni a kanj ta'an' ra kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii kuni a kunduu' ra iin te vita nimá xiin' sakuu' ne yivi', te koo tu va tu ra te sania'a ña'a' ra, te kui'e kuu' tu inj ra xiin' nja. ²⁵ Te sakan' tu kuni a ña kondja yu'u' maso ra, te nakuítá kuento xiin' ña ndixa, tee' kuain' taxí na Ndiosí ña namá te jaan' nimá ra, te sakuni' ña'a' a ña ndixa jaan'. ²⁶ Sakan' te ndoto nuu' ra, te ndie'ni ra nda'a' ña ndiva'a, ña ni saviku'un ña'a' te xaa' ra ña kuni mji' a.

3

Koo kua'a' tundo'o' iin yivi' kivi' so'o' ndi'i'

¹ Te vitin ndii, kuni i ña kundanj un' ña kivi' so'o' ndi'i' ndii, koo kua'a' tundo'o' iin yivi'. ² Kuachi ndii koo kua'a' va ne ndanj xiin' mji' kuiti', te koo kua'a' ne ndioo' inj va xa'a' xu'un', te koo kua'a' ne ka'an' ñuñu', te koo kua'a' ne ñuñu', te koo kua'a' ne kanja'a xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne so'o' nuu' yuva' si'i', te koo kua'a' ne taxí' ña chindani, te koo kua'a' ne xito' ka'nu' Ndiosí, ³ te koo kua'a' ne ndani ndee sie, te koo kua'a' ne koo' ka'nu' xachi' inj, te koo kua'a' ne kanja'a xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne ndiko' ni'i' xiin' mji', te koo kua'a' ne tei' inj, te koo kua'a' ne ndasi' sakuu' nuu' ña va'a, ⁴ te koo kua'a' ne siki', te koo kua'a' ne yachi' va kuu', ndisu xanini nja ña xka'ndja naá kivi' xa'a' ña xaa' nja, te koo kua'a' ne ñuñu' ya'a, te koo kua'a' ne xtanj ya'a ka ña si' te sakan' ña xtanj nja ña kuni Ndiosí. ⁵ Te ne jaan' ndii, kuu' nja ndee naa ne xito' ka'nu' xna'a Ndiosí, ndisu küñj nja namá Ndiosí kivi' ñuu' nja xiin' ña ndjee' a. Te ki'in' ta'an' un' xiin' ne jaan'.

⁶ Sakan' ña naa ne jaan' nduu' ne chuun va te xika' ndi'e' nja vi'e ne yivi', te saviku'un nja ña'a', ne itja' ña inj nuu' ichi' Jesús, ne ndiso' kua'a' kuachi, te xa'a' a jaan' na xiko ni'i' ña'a' sakuu' nuu' ña ndioo' inj nja. ⁷ Te ne jaan' ndii, sakuaan te sakuaan nja, ndisu koo' kivi' xa'a nja kundanj nja ña ndixa xa'a' Ndiosí. ⁸ Te kuu' nja ndee naa ni kuu' James xiin' Jambres kij' ni xikuja'ta nuu' ra nuu' Moisés xta'an' kivi', nii' sakan' xikuítá'nú nja nuu' ña ndixa jaan'. Sakan' ña xa ni nduxin xachi' ña xanini nja, te koo' chuun tu nja nuu' ña inj e' xini e' Jesús. ⁹ Ndisu naka'a kua'a' nja xiin' ña xini xa'an' jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' kuni ña ne küu' kaxi' nduu' nja naa ni ndo'o' te uvj ta'an' jaan'.

¹⁰ Ndisu yo'ó ndii, xini kaxi' un' ña sania'á j, te xini tu un' saa xika' j, te xini tu un' ndee ña kuni saa j xiin' kivi' ñuu j, te xini tu un' saa vi' iní j xini xto'ó e', te xini tu un' saa kuie kuu' iní j xiin' ne yivi', te xini tu un' saa kundani j Ndiosí xiin' ne yivi', te xini tu un' saa vi' kundieni j nuu' ichi' Jesús, ¹¹ te xini tu un' saa vi' mii' ni kuu te yivi' xiin' j, te xini tu un' saa vi' ni ndo'ó j. Te xini tu un' saa ni ndo'ó u'vi j ki' ni xika j ñuu Antioquia, xiin' ñuu Iconio, xiin' ñuu Listra, xiin' kua'a' ña mii' ni kuu te yivi' xiin' j. Ndisu ni sakakú xto'ó e' yu'u nuu' sakuu' ña jaan'. ¹² Te sakuu' yoo', ne kuni saa ña kuni Ndiosí, xa'a' a ña nduu' e' ne iní xini Jesús ndii, sando'o' ne yivi' yoo'. ¹³ Te nja'a, te xini xa'an' jaan' ndii, j'in kivi' kua'an so'ó tívi' ká ra nuu' ña nja'a jaan'. Xini xa'an' rá ne yivi', te xini xa'an' ta'an' tu mii' rá.

¹⁴ Ndisu yo'ó ndii, kujiin ni'j un' nuu' ña ni sakuaan un', sakan' ña xini kaxi' un' ña ña ndixa nduu' a, te xini tu un' yoo ni sania'á a yo'ó. ¹⁵ Te ndee ki' lulu un' te xa xini un' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. Te ña jaan' ndii, kumi' a ndiee' te sania'á a yo'ó, te kuni un' ña kuv' kaku e' nuu' kuachi e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo Jesús. ¹⁶ Te sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii, mii' a ni saka'an nimá te yivi', te ni ke'j rá a. Xa'a' a jaan' na ña yoso' jaan' ndii, va'a a sania'á e' ne yivi', te va'a a saki'in' ndei' e' ne yivi', te va'a a nakata ndaku e' ne yivi', te va'a a sania'á ña'a' e' te sachuun' ndaku nja saa kuni Ndiosí. ¹⁷ Sakan' te koo tu va' yoo' te xaa' chuun nuu' Ndiosí, te kuv'j saa e' sakuu' nuu' chuun va'a.

4

Ka'an ndoso' e' tu'un va'a

¹ Nuu' Ndiosí xiin' nuu' Jesucristo, ña kixin sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'j ki' nandiko' a te ka'ndia chuun' a ndii, sakuiso' chuun' j yo'ó ² ña vikujiin un' ña ka'an ndoso' un' tu'un va'a. Ka'an un' un' ama'a ka, naa' kivi' va'a nduu' a, uun naa' süvi a. Te xiin' ña jaan' nakata ndaku un' ne yivi', te saki'in' ndei' tu ña'a' un', te sandieni tu un' nja xiin' ña kuie iní un' ki' sania'á un' ña jaan'. ³ Sakan' ña xaa kivi' ña natün ne yivi' ña ndixa ña sania'á e' xa'a' Jesús, süu' jaan' ndii kuni nja kuni so'ó nja ña xikan nimá mii' nja. Sakan' na nduku' nja moto vi' maestro, te sania'á ña'a' ña nakuitá xiin' ña xtaní mii' nja. ⁴ Nakoo nja ña ndixa jaan' xata' nja, te kuni so'ó nja kuento yu'u' te yivi' kuji'. ⁵ Ndisu yo'ó ndii, koo ñu'u' iní va un' sakuu' ichi', te kundieni un' nuu' tundo'o', te xanuu' tu'un va'a tjo' ka'an ndoso' un' nuu' ne yivi', ne tia'an iní kuni Jesús, te saxinú ndi'j tu un' sakuu' chuun ña ni taxí Ndiosí nda'a' un' naa xaa' jin te xika' nuu' va'a.

⁶ Sakan' ña yu'u' ndii, xa yoo j kuv' j te kunduu a ndee naa jin tumani' nuu' Ndiosí, sakan' ña xa ni xaa kivi' ña keta j jin yivi' yo'o'. ⁷ Ni kunta'an' va'a j xiin' ña nja'a, te xa ni saxinú j chuun ña ni taxí xto'ó e' nda'a' j, te koo' kivi' ni nakoo j ña ndixa ña kandixa' e'. ⁸ Te vitiin ndii, ndee ndiatu' iní j natün j jin corona kivi' so'ó' ndi'i', ña xata'an natün ne xachuun' ndaku nda'a' xto'ó e', ña nduu' ña xa'nú ndaku kuachi. Te süu' nda'a' yu'u' kuji' taxí ña'a' a, süu' jaan' ndii taxí tu ña'a' a nda'a' a sakuu' ne ndiatu' xiin' jin kani' nimá nja ña nandiko' a.

Xikan Pablo ña va'a nuu' Timoteo

⁹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin koto yachi un' yu'u, ¹⁰ Sakan' ña xa ni nakoo Demas yu'u, te kua'an rá ñuu Tesalónica xa'a' a ña ni xtaní va

ra ña nduu' kuenta jin yivi'. Te xa kua'an tu Crescente ñu'u' Galacia. Te Tito kua'an ñu'u' Dalmacia. ¹¹ Te ndee jin ndaa' so'o Lucas ndu'u' xiin' j. Naka tu un' Marcos, te kixin ra xiin' un', kuachj ndii kuvj chindjee' ra yu'u xiin' chuun nuu' j. ¹² Tiquico ndii, ñuu Éfeso ni ti'vi' ña'a' j. ¹³ Kij' kixin un' ndii, koni' j un' toto nani' ni'nu' j ña ni nakoo j ñuu Troas mii' ndu'u' Carpo. Te koni' j tu un' tutu j, ndisu naka'an' ka un' xa'a' tutu jin' ña ni nakoo j ikan'.

¹⁴ Alejandro, te xachuun' xiin' ka ndii, mii' va ni kuvj ra xiin' j. Ndisu nacha'vi mii' ra nuu' xto'o e' xa'a' ña ni xa'a ra jaan'. ¹⁵ Koto xiin' mii' tu yo'o nuu' te jaan', sakan' ña ni xikuja'tu ndjee' va ra nuu' tu'un va'a ña sania'a e'.

¹⁶ Kij' ni naka'an j xa'a' j nuu' te romano ña nuu' ndii, ndee jin koo' ni naka'an xa'a' j, süu' jaan' ndii ni nakoo sakuu' ra yu'u. Te ndiatu' jin j ña saa Ndiosí kuenta xa'a' ña ni xa'a te jaan' xiin' j. ¹⁷ Ndisu xto'o e' ndii, yoo a xiin' j, te chindiee' a yu'u, sakan' te ni taxj a ña ndjee' j te kuvj ka'an ndoso' ndi' j tu'un va'a, te sakan' ni xinj so'o ña'a' sakuu' ne tuku' yo'o'. Te ni sakaku a yu'u nuu' León. ¹⁸ Te sakaku xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña ña'a, te kundjaka va'a a yu'u ndee ndivi' mii' xa'ndia chuun' a. Te na natijn Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ña ndeji' Pablo so'o' ndi'i

¹⁹ Kua'an Ndiosí koo Priscila xiin' Aquila, xiin' ne vi'e Onesíforo. ²⁰ Erasto ndii, ñuu Corinto ni ndoo ra, te ñuu Mileto ni nakoo j Trófimo, sakan' ña kuni kuvj ra. ²¹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin un' ña kuni ka xa'a yoq' ña vixj. Ti'vi' Eubulo xiin' Pudente xiin' Lino xiin' Claudia cha'an un'. Te ti'vi' tu sakuu' inga ñani ta'an' e' cha'an un'. ²² Te na koo na xto'o e' Jesucristo xiin' nimá un'. Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'o. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Tito

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu j te ni tjanu' Jesucristo sania'á ichi' a, te kujñi ne ni nakaxin Ndiosí kunj nja Jesús, te kundañi nja ña ndixa ña kandixa' e'. ² Xa'a' a jaan' na ndiatu' inji nja kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, ña xa ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ndee xta'an' kij' ti'a'an kua'a' jin yivi', te ña jaan' ndii, xini xa'an' a. ³ Kij' ni xaa kivi' ña ni nakaxin a ndii, ni satuvi a kuento jaan'. Te mji' Ndiosí, ña sakakú yoo', nduu' ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i ña jaan' nuu' ne yivi'. ⁴ Tito, yo'ó ndii, ndee naa si'e mji' xna'a' i nduu' un' xa'a' a ña inji inga' e' xini e' Jesús, te ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un'. Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o' e' Jesucristo, ña sakakú yoo', yo'ó, te na kuvita tu inji a xa'a' un', te na taxí tu a ña manj' koq xiin' un'.

Saa kuni a kaka nuu te xixa te xa'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús

⁵ Kij' ni nakoo' i yo'ó nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Creta ndii, ni xaa i sakan' te ndasava' a un' ña kuni xinu, naa kuu' ña sakuiso' chuun' un' te xixa, te ka'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús i'in ñuu, saa ni tiachuun' i yo'ó. ⁶ Te jin te xixa, te xa'ndia chuun' nuu' ne nakaya xa'a' Jesús ndii, kuni a ña kunduu' ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te jin ndaa' kujti' ña' si'i' ra koq, te si'e' ra ndii, kuni a ña inji nja xini nja Jesús, te kunduu' nja ne nja'a, ni ndee kunduu' tu nja ne so'o'. ⁷ Kuachj ndii, te xito' ne nakaya xa'a' Jesús jaan' ndii, kuni a ña kunduu' ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', sakan' ña chuun' nuu' Ndiosí xaa' ra. Te kuni a ña kunduu' ra te ñuñu', ni ndee te i'ni', ni ndee te xini, ni ndee te kunta'an' xiin' ne yivi', ni ndee te xini xa'an' ne yivi' te kji'n ra xu'un'. ⁸ Süu' jaan' ndii kuni a ña kunduu' ra jin te natiin' manj' ne yivi' kij' xaa nja vi'e ra, jin te ka'an va'a nimá saa ña va'a, jin te kuu' kaxi', jin te xachuun' ndaku, jin te xika' ndoo nuu' Ndiosí, jin te xito' xiin' mii'. ⁹ Te sakan' tu kuni a ña kujin ni'i' ra saa nii' ni sakuaan' ra tu'un va'a ña kandixa' e', te koq tu'va ra, te kanj' kuento ra ne yivi' xiin' ña va'a ña sania'á ra xa'a' ña ndixa ña kandixa' e', te sakandixa' ra ne xikuita'nú nuu' tu'un va'a jaan'.

¹⁰ Kuachj ndii yoo kua'a' te so'o' nuu' ña kandixa' e' jaan', te ka'an saka ra, te xini xa'an' tu ra ne inji xini Ndiosí. Sakan' xaa' naa kuu' te ka'an ña kuni a ña kasa'a' e' tunj jin' e'. ¹¹ Taxi' un' sania'á te jaan' ne ndikún ichi' Jesús, sakan' ña sasana' ra sakuu' ne ndiee' vi'e mii' ko'ni' ra sania'á ra. Te siin' tuku' ndii, süu' xa'a' Ndiosí xaa' ra chuun' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuni kji'n ra xu'un' kujti' xaa' ra a. ¹² Xa'a' a jaan' na xa ni ka'an tiakú jin te ñuu Creta ñaa' xa'a' ne ñuu ra xta'an' ndii: "Ne ñuu i, ne Creta ndii, vixi' va mji' ne jaan', te kuu' nja ndee na kiti' iku', te sakan' tu xixi' xka'ndja nja, te suxan' va tu nja", ni kachj ra. ¹³ Te ña ndaku ni ka'an ra, sakan' na kuni a ña kondia yu'u ndije' un' ne ndikún ichi' Jesús jaan', te nakuita ni'i' tukuu nja nuu' ña inji e' xini e' Jesús, ¹⁴ te saa tu nja kuenta kuu' kuento ña ni nata'vi' xini' te judío, ni ndee saa tu nja kuenta kuu' ña ka'an chuun' te yivi', te ni saxioq xiin' mji' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí.

¹⁵ Ne inji xna'a' xini Jesús ndii, ndoo nimá nja te ndoo tu sakuu' ña'a' nuu' nja. Ndisu ne xa ni tvi' nimá, te inji tu nja xini nja Jesús ndii, kōo' ndee

jin ña ndoo nuu' ne jaan'. Kuachj ndii mji' ndi'i' ña kuäsa' kuní xanini ña, te nätuvi' inji ña xa'a' ña ña'a, ña xaa' ña. ¹⁶ Ka'an ne jaan' ña xini ña Ndiosí, ndisu xiin' ña xaa' ña ndii, nia'a ña ña ne xini xa'an' nduu' ña. Te kinj va kuu' ña, te nduu' tu ña ne so'o, te sakan' tu koo' kivi' xaa' ña ndee jin nuu' ña va'a.

2

Saa kuní a sania'á Tito

¹ Ndisu yo'ó ndii, ka'an kujtj' un' ña nakuitá xiin' ña ndixa ña kandixa' e'. ² Te xixa ndii, ka'an un' xiin' ra ña kuní a koo ñu'u' inji va ra, te kuní tu a ña kunduu' ra jin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuní a ña kuu' kaxi' ra, te kuní a kujin nji' tu ra nuu' ichi' Jesús, te kuní a ña kujin nji' tu ra nuu' ña kundani' ra ne yivi', te kujin nji' tu ra tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu' ra. ³ Sakan' tu ña'a' xixa ndii, sania'á un' ña ña kuní a kaka' i' ña saa kuní Ndiosí. Te sätavi kuachj nianí ña ne yivi', te ñi ndee kunduu' tu ña ne xtanj va ko'o vino, ndee va'a ka na sania'á ña ña va'a, ⁴ te kondja yu'u' ña ña'a' sava ña kundani' ne jaan' i' ña xiin' si'e ña. ⁵ Te na kondja yu'u' tu ña ne sava jaan' ña kunduu' ña ne kuu' kaxi', te kunduu' tu ña ne xika' ndoo, te koto manj' tu ña ne ndiee' vj'e ña, te va'a tu nimá ña kunj ña ne yivi', te sakan' tu koto ka'nu' ña i' ña. Sakan' te koo' ne kuvj kanja'a xa'a' tu'un Ndiosí.

⁶ Sakan' tu ne sava ndii, kondja yu'u' un' ña ña na kunduu' ña ne kuu' kaxi', ⁷ te xiin' ña xaa' un' nia'a un' ña ña xachuun' ndaku un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te kij' sania'á ña'a' un' ndii, saa un' ña jaan' xiin' jin kanii' nimá un', te saa tu un' saa xata'an kujinj e'. ⁸ Te sakan' tu sania'á ndaku un' ne yivi', te koo' ne kuvj kanja'a xa'a' tu'un va'a, sakan' te yoo ka xikuita'nú nuu' ña sania'á un' jaan' ndii, kuka'an nuu' ña, kuachj ndii koo' ña ña'a kuvj ka'an ña xa'a' e'.

⁹ Te sakan' tu ne xiko' ni'i' jin xto'o ndii, kondja yu'u' un' ña, ña taxj so'o ña ña ka'an chuun' xto'o ña xiin' ña, te kaka ña xakuatia' ña te jaan' xiin' sakuu' ña xaa' ña, te kanj ta'an' ña kuento xiin' ra. ¹⁰ Te sakuina' ña ña'a xto'o ña jaan', süu' jaan' ndii kuní a ña sachuun' ndaku xna'a ña. Sakan' te kunj sakuu' ne yivi' ña ndatun' ya'a ka'an ña ndixa xa'a' Ndiosí, ña ñi sakakú yoo'.

¹¹ Kuachj ndii xa ñi nia'a tuvi' Ndiosí ña ndanj mji' a yoo'. Sakan' na katani' a ña sakakú a sakuu' yoo' ne yivi' jin yivi' nuu' kuachj e'. ¹² Te xiin' ña ndanj a yoo' jaan' sania'á a yoo' ña kuxi'oo e' nuu' sakuu' nuu' ña ña'a, xiin' ña too inji, ña yoo jin yivi'. Te kunduu' e' ne kuu' kaxi', te kaka ndaku e' jin yivi', te saa e' ña kuní Ndiosí, ¹³ ña ndiatu' e' xa ña ndiatu' inj e' xa'a', ña nduu' kivi' ndatun' ña kixin Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', ña nduu' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ¹⁴ Te ñi sanakua'a xiin' mji' a, te ñi xi'j a xa'a' kuachj e' te sandoó ndiká a yoo' nuu' sakuu' nuu' ña ña'a, te ndasandoo a nimá e'. Sakan' te kunduu' e' kuenta mji' a, ne nduu' nditja a, ne xaa' xa nuu' ña va'a kujtj'.

¹⁵ Xiin' sakuu' ña ndiee' ña kumi' un' ka'an un' ña yo'o' nuu' ne yivi' ña'a', te sandjeni un' ña, te ka'an ndiee' tu un' xiin' ña. Te taxj un' ndee jin xa'a' ña ka'an kui'e ndee jin ne yivi' xa'a' un'.

3

Saa kuní a kuu' ne ndikún ichi' Jesús

¹ Saŋaka'an' naa sanaka'an' un' sakuu' ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ña kuni a saxinú ña ña ka'an te ndiaa chuun' nuu' ñu'u' e', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' e'. Te na saxinú ña ña ka'an chuun' ra, te na koq tu'va tu' ña te saa ña sakuu' ña va'a. ² Te na kãñia'a ña xa'a' ndee jin ne yivi', te na kãni' ta'an' ña kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii manj' kuu' ña xa'a' ne yivi' ña'á ña nuu' sakuu' ne jaan' ña maso kuu' ña.

³ Kuachj' ndii ni kuu' tu' yoo' xta'an' naa kuu' ne jaan', ni nduu' e' ne küu' kaxi', te ni nduu' tu' e' ne so'o nuu' Ndiosí, te xika' ni yoo' e' nuu' ña ndixa, te ni xiko' ni'i' sakuu' nuu' ña ña'a, ña ndioo' ini mji' e' yoo', xiin' ña siji', ña yoo' jin yivi'. Te xa nuu' nuu' ña ña'a ni tiaku' e', te ndasi' nuu' e' ni xinj' ta'an' e', te kinj' va' ni in' e', te ni ndasi' ta'an' e'. ⁴ Ndisu Ndiosí, ña sakakú yoo' ndii, ni ña'a a ña kuvita inj' a xa'a' ne yivi' jin yivi' xiin' ña ndanj' a sakuu' e'. ⁵ Te süu' xa'a' a ña ni xaa' e' ña va'a na ni sakakú a yoo', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuvita inj' a xa'a' e' ni xaa' a ña jaan', sakan' ña ni sandoyo' a kuachj' e' kiji' ni kaku' e' tuku' ichi', te ni na'in' e' kivi' ñuu' xaa' ni xaa' Espiritu Santo, ⁶ ña ni saku' Ndiosí nimá e' xa'a' ña ni xaa' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ⁷ Ni xaa' a sakan' te sandaku' a nimá e' xa'a' a ña ndanj' mji' a yoo', te natjin' e' kivi' ñuu' ña koq' kivi' ndi'i', ña ndiatu' inj' e' xa'a'.

⁸ Ña yo'o' ndii, ña ndaku' nduu' a, te kuni' i ña ka'an ndjee' va' un' un' xiin' ne yivi', sakan' te kundj'ni ne inj' xini Ndiosí te saa ña ña va'a. Te ña jaan' ndii, ña va'a va' nduu' a, te chindiee' kua'a' tu' a sakuu' ne yivi'. ⁹ Ndisu kãñj' ta'an' un' kuento xiin' ne yivi' xa'a' ña kuãsa' kuni, ni ndee' xa'a' kuento yata' ña ka'an ña xa'a' ne xij' yata' e', ni ndee' xa'a' tu'un' ndei' Ndiosí. Kuachj' ndii ña kuãsa' kuni nduu' a kiji' xaa' e' sakan', te kuãsa' tu' chindiee' a. ¹⁰ Te ne xika' nata'vi' ne ndikún' ichi' Jesús ndii, kanj' ña'a' un' kuento jin uvi' ta'an' ichi', te naa' tãxi' so'o' ña ña ka'an un' ndii, tãxi' ka' un' nduujin' ña xiin' ndo'. ¹¹ Kuachj' ndii xa' xini kaxi' e' ña xiin' ña jaan' ña'á ne jaan' ña xa' ni saŋako' xiin' mji' ña nuu' ña ndixa, te xa' kuachj' mji' ña katun' ña'a'.

Ka'an Pablo xiin' Tito xa'a' ña kuni a saa ra

¹² Te kiji' ti'vi' i Artemas uun' Tiquico mji' ndu'u' un' ñaa' ndii, saa un' sakuu' ña nduxa' te kxin' koq' un' yu'u' ñuu' Nicópolis. Sakan' ña ikan' xanini i xka'ndja' i yoo' vixin. ¹³ Te chindjee' un' te xiku'ni xa'a' ne yivi', te nani' Zenas, te chindjee' tu' un' Apolos xiin' yoo' ka' nduu' ña'a' ña kuni nuu' uvi' saa' ra, te kuvi' nakaa' ra ku'un' ra xiin' tu'un' Ndiosí, sakan' te kundjo' ra xa'a' ndee' jin ña'a. ¹⁴ Sakan' te kuvi' sakuu' ne ndikún' ichi' Jesús xiin' e' saa ña ña va'a, te chindjee' ña ne natiin' xna'a, te kunduu' ña ne chuun' va' nuu' Ndiosí.

Ndej' Pablo Tito

¹⁵ Ti'vi' sakuu' ne chindiee' ta'an' xiin' i cha'an' un'. Te kua'an' Ndiosí koq' na ne inj' inga' xini Jesús xiin' e', ne ndanj' yoo'. Na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Filemón

Ti'vi' ra cha'an' ra

¹ Yu'u nduu' Pablo, te naá i vi'e kaá xa'a' a ña nduu' i te xika' nuu' nuu' Jesucristo. Yu'u xiin' ñani e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' un' Filemón kua'a, te xachuun' inga' xiin' ndu. ² Te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nakaya' xa'a' Jesús vi'e un'. Te sakan' tu ti'vi' ndu cha'an' ne ta'an' e' xiin' Cristo, ña' nduu' Apia xiin' te nduu' Arquipo, te xachuun' inga' xiin' e'. ³ Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'q' e' Jesucristo, ndo'ó. Te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' Filemón

⁴ Sakuu' ichi' kij' ka'an' i xiin' Ndiosí ndii, taxi' i ña chindani a xa'a' un', Filemón, ⁵ sakan' ña xini' i kuento ña ndani un' xto'q' e' Jesús, te iní tu un' xini ña'a' un'. Te sakan' tu ndani un' sakuu' ne nduu' kuenta a. ⁶ Te ka'an' va' i xiin' Ndiosí ña xa'a' a ña jin kachi iní e' xini ña'a' e' ndii, kundani un' sakuu' ña va'a ña kuví natün e' xa'a' a ña ndikún e' ichi' Jesucristo. ⁷ Kuachi ndii va'a va' kuni nimá i, te naá va'a tu iní i xa'a' a ña tiakú tu'un ña kundani va' un' ne iní xini Jesús. Ñani i, sakan' ña ni saki'vi un' nimá kua'a' ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' ña xaa' un' jaan'.

Xikán Pablo jin ña va'a nuu' Filemón xa'a' Onésimo

⁸ Sakan' na kuii', tee' ndee kumi' i ña ndije' ña ni taxí Cristo nuu' i te tiachuun' i yo'ó ndee ka ña kuni a saá un' ndii, ⁹ ndee chaa' ka ka'an' nda'vi i xiin' un' te saá un' jin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ndani ta'an' e'. Yu'u, Pablo ndii, jin te xixa' va' nduu' i, te siin' tuku' ndii, vi'e kaá naá i vitin xa'a' a ña sania'a' i ichi' Jesucristo. ¹⁰ Ka'an' nda'vi i xiin' un' xa'a' Onésimo, te ni ka'an' ndoso' i tu'un va'a nuu' tixin vi'e kaá yo'o', ndee naa si'e i nduu' ra nuu' ichi' Jesús. ¹¹ Naa' nuu' ni kixin ndii, jin te naá xachuun' kuasa' kuni ni nduu' Onésimo yo'o' nuu' yo'ó ndii, süu' sakan' ka nduu' a vitin, süu' jaan' ndii jin te xachuun' ndaku va' nduu' ra nuu' i, te sakan' tu nuu' yo'ó.

¹² Sakan' na kuii' ti'vi' ña'a' i mii' ndu'u' un', te ndee naa nimá i nduu' ra. ¹³ Tee' ndee ni kuní nimá i ña ndoo' ra xiin' i nuu' yo'ó te chindije' ra yu'u mii' naá i vi'e kaá xa'a' a ña ka'an' ndoso' i tu'un va'a, ¹⁴ ndisu ni kuní i saá i ndee jin ña'a' xa'a' a ña tia'an' ndoo' e' kuento xa'a' ña jaan'. Sakan' te ña va'a ña saá un' xa'a' i ndii, kunduu' a ndee naa ña tiin' u'vi yu'u yo'ó te saá un' un', süu' jaan' ndii saá un' sakan' xa'a' a ña sakan' ka'an' nimá mji' un'. ¹⁵ Kuachi ndii kuein' xa'a' a jaan' na ni kuxijo' Onésimo yo'o' nuu' un' jin xa'a'. Ndisu vitin ndii sanandiko' i ra vi'e un', te ndoo' ra ikan' ndee amaa' ka kivi' xiin' un'. ¹⁶ Ndandij, kunduu' ka ra te xika' nuu' nuu' kuiti' un', süu' jaan' ndii kunduu' ra ndee naa ñani mji' un', te ndani va' un'. Sakan' ña va'a ka nduu' a sakan'. Yu'u ndii, ndani va' ña'a' i, ndisu yo'ó ndii, kuni a ña kundani ya'a' ka ña'a' un'. Kundani un' ra sakan' ña süu' ndee ka nuu' te yivi' nduu' ra, süu' jaan' ndii jin te ndikún xto'q' e' nduu' ra.

¹⁷ Sakan' na kuii', naa' ndixa' xna'a' ñani un' nduu' i nuu' ichi' xto'q' e' ndii, natün va'a un' ra ndee naa natiin' un' yu'u. ¹⁸ Naa' ni xaa' Onésimo yo'o' ndee ka nuu' ña va'a xiin' un', uun naa' ndiso' ika' ra yo'ó ndii, yu'u nacha'vi xa'a' ra. ¹⁹ Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i tutu' yo'o', te chindu'u' i nuu'

nda'a' i nuu' a, te kuni un' na taxi' i kuento i na nacha'vi i yo'ó sakuu' na ndiso' ika' ra yo'ó. Tee' ndee kuvi sanaka'an' i yo'ó na ndiso' ika' tu' mji' un' yu'u xa'a' kivi' nuu un'. ²⁰ Ndixa, nanj i Filemón, ka'an nimá i na saa un' jin na va'a xa'a' i xa'a' a na inj e' xini e' xto'q e' Jesús. Saki'vi un' nimá i xiin' na jaan' xa'a' a na jin kachi xika' e' ichi' a.

²¹ Ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un', sakan' na xini kaxi' i na saxinu un' na yo'o', te ndee kua'a' ka saa un' te sakan' na xikan' i jaan'. ²² Te ndee vitin sakuni' tu'un i yo'ó na sakoo' tu'va un' jin xaan' mii' kundu'u' i. Sakan' na ndiatu' inj i saxinu Ndiosi na xikan' ndo' nuu' a, te kuvi keta i vi'e kaq, te ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo'.

Ti'vi' te chindiee' ta'an' xiin' Pablo cha'an' Filemón

²³ Epafras, te naá vi'e kaq xiin' i xa'a' a na xika' nuu' ndu nuu' Cristo Jesús ndii, ti'vi' ra cha'an' un'. ²⁴ Te sakan' tu' ti'vi' Marcos, xiin' Aristarco, xiin' Demas, xiin' Lucas cha'an' un'. Te chindiee' ta'an' xiin' tu' i nduu' sakuu' te yo'q'. ²⁵ Na sañu'u' na xto'q e' Jesucristo nimá ndo'. Sakan' na kundu'u' a.

Tutu yo'o' nduu' ña kua'an nda'a' ne judío, ne ndikún ichi' Jesús

Ka'án Ndiosí xiin' e' vitin xiin' nda'a' si'e a

¹ Nu'u' ni kixin ndii, kua'a' va ichi' te kua'a' va tu nuu' ni saka'an Ndiosí te ni ka'an tiakú tu'un a nuu' ne xii' yata' e'. ² Ndisu kivi' ña xa kua'an ndi'i jin yivi' vitin ndii, xiin' nda'a' si'e a ni ka'an a xiin' e'. Te ña jaan' ni ndasanduu a ña xiin' ña'a sakuu' ña yoo. Te xiin' nda'a' ña jaan' tu ni xa'a Ndiosí jin yivi'. ³ Ña jaan' nduu' ña nia'a ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí. Te suvi tu a nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí jaan'. Te suvi tu a nduu' ña xito' sakuu' ña yoo' xiin' ndiee' tu'un yu'u' a. Te kij' ndi'i ni sandoyo' mji' a kuachi' e' ndii, ni xikundu'u' a ndienu nda'a' kua'a' Ndiosí, ña ka'nu' va. ⁴ Sakan' na kuui' ña ka'nu' ka nduu' si'e Ndiosí jaan' te sakan' ángele, sakan' ña ka'nu' ka kivi' ni natin a te sakan' ña jaan'.

⁵ Kuachi' ndii, kōo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee jin ángele ndii: Si'e i nduu' yo'ó,

kivi' vitin satuvi i ña nduu' i yuva' un'.

Te tukú xaan' ni ka'an a ndii:

Yu'u' kunduu yuva' te jaan',

te te jaan' kunduu si'e i.

Sakan' kachi a.

⁶ Te ni ka'an ka tu Ndiosí kij' ni ti'vi' a si'e a ña xkua'a' jaan' jin yivi' ndii:

Naa saka'nu' ña'a' sakuu' ángele,

ña xika' nuu' nuu' Ndiosí.

Ni kachi a.

⁷ Te ndisu xa'a' ángele yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Te ángele, ña xika' nuu' nuu' a ndii,

sananduu' ña'a' a ndee na tachi',

uun ndee na ñu'u ndatin.

⁸ Ndisu ni ka'an Ndiosí xa'a' si'e a ndii:

Ndiosí, yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' ni kivi',

te xa'ndia chuun' ndaku tu un'.

⁹ Te xtanj un' ña xachuun' ndaku, te ndasi' un' ña nja'a.

Xa'a' jaan' na ni sakuiso' chuun' Ndiosí un' yo'ó,

te ni taxj a ña sij' ka kunj un' te sakan' sakuu' ndee ka ne ta'an' un'.

Ni kachi a.

¹⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ka'an a xa'a' si'e a jaan' ndii:

Tákui'e, yo'ó nduu' ña ni xa'a' ñu'u' jin yivi' ndee ña nuu',

te suvi tu un' ni xa'a ndivi'.

¹¹ Te ña jaan' ndii, ndoñu'u' a, te yo'ó ndii, yoo naa yoo un'.

Te kuyata' sakuu' a ndee naa toto,

¹² te natuvi' un' ña jaan' ndee naa jin toto,

te nama un' ndee naa xaa' ne yivi' kij' nama' nja toto nja,

sakan' nama un' sakuu' ña jaan'.

Ndisu yo'ó ndii, kōo' kivi' nama un',

te kōo' kivi' ndi'i tu kivi' ñuu un'.

Kachi a.

¹³ Kuachi' ndii kōo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee jin ángele ndii:

Kundu'u' nda'a' kua'a' i, te na sandoo' kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.

Nj ka'an a sakan'. ¹⁴ Sakan' ña sakuu' ángele jaan' ndii, espíritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí kují' nduu' a, te ti'vi' ña'a' Ndiosí te chindjee' a yoo', ne natjin ña sakakú Ndiosí yoo'.

2

Kuní a kújta nǐ'í e' nuu' ña nǐ sakakú Ndiosí yoo'

¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ndii, kújta nǐ'í va e' nuu' ña ka'an tu'un Ndiosí, ña nǐ xini so'o e', koto ka kuxjoo e' nuu' ichi' a. ² Te naa' nǐ saxinú Ndiosí tu'un ndei' a, ña nǐ saka'an a ángele xta'an' nuu' ne xij' yata' e', te sakuu' ne nǐ xaa ña nǐa'a, te nǐ taxǐ so'o nǐa tu'un ndei' a jaan' ndii, nǐ sando'o' ña'a' Ndiosí saa xata'an kundoo' nǐa, ³ saa ka vi' tu yoo' naa' táva' e' kuenta kuu' tu'un va'a xa'a' ña ka'nu' ya'a ña xa nǐ sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachǐ e'. Sakan' suu' xǐ'na ka xto'o e' Jesús nǐ ka'an ndoso' tu'un jaan', ikan' te nǐ ka'an tu ña'a' ne nǐ xinj so'o a ña ña ndixa nduu' a. ⁴ Te sakan' tu Ndiosí ndii, nǐ nia'a a ña ña ndixa nduu' ña nǐ ka'an ne jaan' xiin' ña nia'a ndjee' a, xiin' ña nandanǐ va ne yivi', te sakan' tu xiin' ki'in' nuu' chuun ka'nu' koo' chukuu'. Te sakan' tu xiin' nda'a' Espíritu Santo nǐ taan a ña chuun va nimá j'in ne nǐ kunǐ a saa sakan' xiin'.

Cristo nduu' ña sakakú yoo'

⁵ Kuachǐ ndii nǐ taxǐ Ndiosí ña ka'ndia chuun' ángele nuu' ku'un e' nuu' ñu'u' jin yivi', ña ka'an ndu xa'a' nuu' ndo' jaan'. ⁶ Naa nǐ ka'an jin te yivi' jin xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Yuva' e' Ndiosí, zyoo nduu' ne yivi' na naka'an' un' xa'a' nǐa?

Te, zyoo nduu' nǐa na ndi'ni un' xa'a' nǐa?

⁷ Te nǐ sanuu' ka un' nǐa jin xa'a' te sakan' ángele,

te nǐ taxǐ un' ña ndatun' koo' chukuu' nǐa,

te nǐ taxǐ tu un' ña natjin nǐa ña tiin' ka'nu'.

Te nǐ sanakua'a un' sakuu' ña nǐ xa'a un' nda'a' nǐa

te ka'ndia chuun' nǐa nuu' ña jaan'.

⁸ Te nǐ sakuiso' chuun' un' nǐa nuu' sakuu' ña jaan'.

Sakan' yoso' a. Te kij' ka'an a ña nǐ sakuiso' chuun' un' nǐa nuu' sakuu'

ña'a jaan' ndii, ndee jin a nǐ ndoo ña ka'ndia chuun' nǐa nuu' a. Ndisu

ndee saa kanǐ ndii, ti'a'an kuvǐ kunǐ e' naa' xa'ndia chuun' nǐa nuu'

sakuu' ña'a jaan'. ⁹ Te ndii, kuvǐ kundani' e' ña nǐ sanuu' ka Ndiosí Jesús

jin xa'a' te sakan' ángele, te nǐ natjin a ña ndatun' koo' chukuu' xiin' ña

tiin' ka'nu' xa'a' a ña nǐ ndoo' a ña xi'i. Sakan' ña xa'a' a ña kundanǐ va

mji' Ndiosí yoo' na nǐ xi'i Jesús nuu' sakuu' e'.

¹⁰ Te Ndiosí nduu' ña nǐ xa'a sakuu' ña yoo, te suvi' tu a xaa' sakan' te

yoo naa yoo a. Te xa'a' a ña nǐ kunǐ a ña kua'a' si'e a kundjee xiin' a mii'

ndu'u' a, mii' ndatun' kaa' ndii, nǐ ndoo a kuento ña Jesús saxinú sakuu'

ña kuní a xiin' tundo'o' ña nǐ ndoo' a. Sakan' ña suvi' a nduu' ña nǐ sakakú

yoo' nuu' kuachǐ e'. ¹¹ Kuachǐ ndii Jesús nduu' ña nǐ ndasandoo' yoo', te

yoo' nduu' ne nǐ ndasandoo' a, sakan' na yuva' tu sakuu' yoo' nduu' Ndiosí

xiin' a. Xa'a' a jaan' na kuasa' ka'an' nuu' a jaan' ka'an a ña ñani ta'an' a

nduu' e'. ¹² Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

"Ka'an ndoso' i xa'a' un' nuu' ñani ta'an' i,

te mii' nakayá kua'a' ne yivi' kata i yaa nuu' un'."

Sakan' yoso' a.

¹³ Te tukú xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Inǐ yu'u' kunǐ i Ndiosí.

Sakan' yoso' a. Te ka'an ka a ndii:

Koto ndo' yo'o' ita' ndu xiin' si'e j, ne ni xamani' Ndiosí yu'u.

Sakan' yoso' a.

¹⁴ Xa'a' a ña yoo ñu'u' nde'i xiin' ní' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, ni ndasandu' xiin' mii' tu Jesús jaan' ndee naa yoo'. Te kij' ni xi'i a ndii, ni kanando a ña xa'ndia chuun' nuu' ña xi'i, te ña jaan' nduu' ña ndiva'a.

¹⁵ Te xiin' ña jaan' ni sandoó ndiká a sakuu' e' nuu' ña yi'vi e' kuvj e', sakan' ña ndee ni tuvj e', te ni xiko ni'i' ña jaan' yoo'. ¹⁶ Kuachj ndii ni kixin Jesús te chindiee' a ángele, süu' jaan' ndii ni kixin a te chindiee' a yoo', ne nduu' sjani' xika' Abraham.

¹⁷ Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña nakuita nii' a xiin' yoo', ne ta'an' a. Sakan' te kunduu' a nuu' Ndiosí jin sutu ka'nu' xachuun' ndaku, ña vjta jin xa'a' ne yivi'. Te sakan' te sandoyo' a kuachj e' xiin' ña ni sanasoso' xiin' mii' a kij' ni xi'i a. ¹⁸ Te xa'a' a ña ni ndo' o tu mii' Jesús, ña xito' kua'a ña kiji ndii, yoo ndiee' a te chindiee' a yoo', ne yoo nuu' ña xito' kua'a ña jaan'.

3

Ña ka'nu' ka nduu' Jesús te sakan' Moisés

¹ Xa'a' a jaan' na, ñani ta'an' j, ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni kana a te kundiee ndo' ndivi' ndii, saa ndo' kuenta kuu' Cristo Jesús, ña ni tjanu' a saña'a' ichi' a, te nduu' tu a sutu ka'nu' nuu' ichi' ña ndikún e'. ² Te Jesús jaan' ndii, ni xika nuu' ndaku a nuu' chuun' ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, naa ni xika nuu' ndaku tu Moisés nuu' sakuu' chuun' ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ra xa'a' ne nduu' kuenta a.

³ Te ndii, kua'a' ka ña ka'nu' xata'an' natjin Jesús te sakan' Moisés jaan', ndee naa xaa' ne yivi' xiin' jin te xa'a' vj'e ndii, xito' ka'nu' ka nja te jaan' te sakan' vj'e ña xa'a' ra. ⁴ Kuachj ndii, te yivi' xa'a' sakuu' vj'e, ndisu Ndiosí nduu' ña ni xa'a' sakuu' ña'a' ña yoo. ⁵ Te ni xika nuu' ndaku Moisés nuu' sakuu' chuun' ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a, te xiin' ña jaan' ni nia'a' ra ña kuni kachi chuun' jaan' nuu' ku'un' e'. ⁶ Ndisu Cristo ndii, xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' a ndii, xa'ndia chuun' ndaku a nuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, te ne jaan' nduu' yoo' naa' nako' e' ña ini ni'j e' ña ndiatu' ini e', te va'a' kuni e' ndiatu' e' ña jaan'.

Mii' nandiee' ne ndikún ichi' Ndiosí

⁷ Xa'a' a jaan' na ka'an' Espíritu Santo ndii:

Naa' xini so' o ndo' tu'un' yu'u' Ndiosí vjtin ndii,

⁸ säxij ndo' nimá ndo' nuu' a, naa ni xaa ne xij' yata' ndo' xta'an' kij' ni xatei' nja nuu' a,

te ni xjto kua'a' tu ña'a' nja mii' taxin' kaa'.

⁹ Ikan' ni xjto kua'a' ne xij' yata' ndo' yu'u', te' ndee ni xini nja chuun' ka'nu' ña ni xaa j nii' uvj xjko kuiya.

¹⁰ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' j ni xini j ne jaan', te ni ka'an' j ndii:

“Ndee naa ne xika' ndoso' jin yivi' tiaa' tiaa' nduu' nimá nja,

te tia'an' nakanj nja mii' kua'an' ichi' j.”

¹¹ Sakan' na ni nasaa' j, te ni taxj j kuento j ña kö'ni nja mii' nandiee' nja xiin' j.

Sakan' kachi a.

¹² Koto xiin' mii' ndo', ñani ta'an' j, te ndee jin ndo' kunduu' ne nja'a' nimá, te kunduu' tu ndo' ne xij' nimá, te kuxjoo ndo' nuu' Ndiosí tiaku.

¹³ Süu' jaan' ndii va'a' ka kondja yu'u' ta'an' j'in ndo' j'in kivi' kua'an, ña

tani' ká kivi' vj̄t̄in ña ka'án Ndiosí xa'a' jaan', sakan' t̄e ndēe j̄in ndo'ó k̄ix̄ij̄ nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xini xa'an' kuach̄i ndo'ó. ¹⁴ Kuach̄i ndii kuenta Cristo nduu' e' naa' j̄in̄ na j̄in̄ e' xini ña'a' e' ndēe so'ó ndi'i' ndēe naa j̄in̄ e' n̄i x̄inj̄ ña'a' e' ña nuu'. ¹⁵ Naa yoso' a nuu' tut̄u Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Naa' xini so'ó ndo' tu'ún yu'u' Ndiosí vj̄t̄in ndii, s̄ax̄ij̄ ndo' nimá ndo' nuu' a naa n̄i xāa n̄e x̄ij̄' yata' ndo' xt̄a'an' kij̄' n̄i x̄atei' n̄ja nuu' a.

Sakan' yoso' a.

¹⁶ Naka'an' ndo' ña n̄e n̄i tava' Moisés ñu'u' Egipto xiin' ña nd̄iee' Ndiosí nduu' s̄akuu' n̄e n̄i x̄inj̄ so'ó tu'ún yu'u' a jaan', ndis̄u tēe' ndēe sakan' nduu' a ndii, n̄i x̄atei' n̄ja nuu' a. ¹⁷ T̄e suv̄i tu n̄ja nduu' n̄e n̄i xi'e' Ndiosí n̄i x̄inj̄ a nii' uv̄i x̄j̄ko kuȳa xa'a' a ña n̄i xāa n̄ja kuach̄i, sakan' na n̄i xi'j̄ n̄ja mii' tax̄inj̄ kaa' jaan'. ¹⁸ T̄e suv̄i n̄i tu n̄ja nduu' n̄e n̄i tax̄i Ndiosí kuento a nuu' ña k̄o' n̄i n̄ja mii' n̄and̄iee' n̄ja xiin' a, sakan' ña n̄i tax̄i so'ó n̄ja ña n̄i ka'an' a xiin' n̄ja. ¹⁹ Sakan' na xini e' ndii, n̄i k̄o' n̄i n̄ja j̄kan' xa'a' a ña n̄i j̄in̄ n̄ja n̄i x̄inj̄ ña'a' n̄ja.

4

Künduu' e' ne so'ó nuu' Ndiosí

¹ Sakan' na kuii' kun̄i a k̄oto xiin' mii' e' ña kusaa' kandu'u' k̄a kuento Ndiosí ña ka'án ña kuv̄i k̄o' n̄i e' mii' n̄and̄iee' e' xiin' a, s̄aa j̄in̄ kij̄' t̄e k̄o' n̄i s̄ava ndo' j̄kan'. ² Kuach̄i ndii, xa n̄i x̄inj̄ so'ó tu' yoo' tu'ún va'a' naa ña n̄i x̄inj̄ so'ó n̄e jaan', ndis̄u n̄i ch̄ind̄iee' a n̄e jaan' tēe' ndēe n̄i x̄inj̄ so'ó n̄ja a. Sakan' ña n̄i j̄in̄ n̄ja kun̄i n̄ja Ndiosí xiin' tu'ún va'a' jaan'. ³ Ndis̄u yoo', n̄e kand̄ixa' tu'ún va'a' jaan' ndii, k̄o' n̄i e' mii' n̄and̄iee' e' xiin' Ndiosí, mii' n̄i ka'an' a xiin' n̄e jaan' ndii: Sakan' na n̄i n̄asa' j̄, t̄e n̄i tax̄i j̄ kuento j̄ ña k̄o' n̄i n̄ja mii' n̄and̄iee' n̄ja xiin' j̄.

N̄i ka'an' a sakan' tēe' ndēe xa' yoo' mii' n̄and̄iee' e' xiin' a jaan' ndēe kij̄' n̄i s̄andi'i' a n̄i xa'a' a j̄in̄ yivi'. ⁴ Sakan' ña yoo' j̄in̄ xaan' mii' ka'án a so'ó xa'a' kivi' ña ux̄a ndii:

T̄e n̄i n̄and̄iee' Ndiosí kivi' ña ux̄a ndēe ndi'i' n̄i ch̄uun̄ nuu' a.

Kachi a.

⁵ T̄e tuk̄u n̄i n̄i ka'an' a ndii:

K̄o' n̄i n̄ja mii' n̄and̄iee' n̄ja xiin' j̄.

N̄i kach̄i a.

⁶ Ndis̄u kun̄i k̄a k̄o' n̄i s̄ava n̄e yivi' mii' n̄and̄iee' n̄ja jaan', sakan' ña n̄e n̄i x̄inj̄ so'ó tu'ún va'a' jaan' ña nuu' ndii, n̄i kuv̄i k̄o' n̄i n̄ja j̄kan' xa'a' a ña n̄i xa' so'ó n̄ja. ⁷ Sakan' na n̄i ch̄indu'u' n̄i tukuu' Ndiosí j̄nga kivi', t̄e kivi' jaan' nduu' kivi' vj̄t̄in. Xa'a' a jaan' na xa' kua'a' kuȳa kua'an' ña xa' n̄i s̄aka'an' a David xa'a' kivi' jaan' ndii:

Naa' n̄i x̄inj̄ so'ó ndo' tu'ún yu'u' Ndiosí vj̄t̄in ndii,

s̄ax̄ij̄ ndo' nimá ndo' nuu' a.

N̄i kach̄i a. ⁸ Kuach̄i ndii, naa' sakan' t̄e n̄i tax̄i Josué ña n̄and̄iee' x̄na'a' n̄e x̄ij̄' yata' e' jaan' ndii, k̄a'án Ndiosí xa'a' tuk̄u kivi' kij̄' xa' n̄i ya'a. ⁹ Xa'a' a jaan' na yoo' k̄a j̄in̄ xaan' mii' n̄and̄iee' s̄akuu' yoo', n̄e xika' j̄chi' Ndiosí.

¹⁰ Ña jaan' na kuii' yoo' k̄a n̄i k̄o' n̄i mii' n̄and̄iee' n̄ja xiin' a jaan' ndii, n̄and̄iee' x̄achi' n̄ja ndēe ndi'i' n̄i ch̄uun̄ nuu' n̄ja, naa n̄i xāa Ndiosí n̄i n̄and̄iee' a xiin' ch̄uun̄ nuu' a. ¹¹ Sakan' na kuii' na s̄aa e' ña ndux̄a ña k̄o' n̄i e' mii' n̄and̄iee' e' xiin' a jaan', t̄e ndēe j̄in̄ e' künduu' n̄e so'ó nuu' a naa n̄i xāa n̄e x̄ij̄' yata' e' jaan'.

¹² Kuach̄i ndii tu'un yu'u' Ndiosí ndii, yoo tiaku a, te yoo tu ña ndjee' a, te xiin' ka a te sakan' sakuu' ichi ña xiin' uvi saa' ta'vi', te ki'vi a ndee t̄ixin nimá e', xiin' t̄ixin espíritu e' ndee ma'a'. Te ki'vi tu a ndee mii' ñu'u' ta'an' iki' e', xiin' ndee mii' ñu'u' chimeke t̄ixin a, te kuv̄i nakuni a ña xanini e', te sakan' tu ña ka'an nimá e' xa'a'. ¹³ Te k̄o'o' ndee jin ña ni ku'a' a yoo si'e nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii sakuu' ña'a yoo jin' vichi' nuu' a, te yoo nunia' tu a nuu' ña xito' sana'má yoo'.

Jesús nduu' sutu ka'nu' kumi' yoo'

¹⁴ Te xa'a' a ña xa kumi' e' jin sutu ka'nu', ña ni ka'a ndivi' te ndu'u' a jkan', ña nduu' Jesús, si'e Ndiosí ndii, na kujta ni' i e' nuu' ña ndixa ña kandixa' e'. ¹⁵ Kuach̄i ndii kumi' e' jin sutu ka'nu' ña kuv̄i kunda'vi ini xa'a' e' ki'i' k̄o'o' ndjee' e', sakan' ña ni ndo'o' tu mii' ña jaan' ña xito' kua'a ña kinj ndee naa ndo'o' yoo', ndisu k̄o'o' kivi' ni xaa' a kuach̄i. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ini e' te kuyat̄in e' nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a nuu' tej ka'nu' mii' nat̄ijn va'a manj' a yoo', te kuv̄ita ini a xa'a' e', te ch̄indjee' a yoo' xiin' ndee ka ña ndo'o' e' sava ni ki'i' kuni' a nuu' e'.

5

¹ Kuach̄i ndii, sakuu' sutu ka'nu' ndii, nakaxin ña'a' Ndiosí tejn ne ta'an' ra te sakuiso' chuun' ña'a' a, te vikui' ni ra xa'a' ne yivi' nuu' a, te sanakua' a tu ra ña nasoko' nja nuu' a xiin' ña ka'mi ra kiti' xa'a' kuach̄i nja. ² Te kuv̄i kuie kuv̄i ini ra kuni' ra ne sa'vi ini xiin' ne sasana' xiin' mii' mii', sakan' ña te yoo kuach̄i nduu' tu mii' ra. ³ Te xa'a' a jaan' na kuni' a ka'mi tu ra kiti' xa'a' kuach̄i mii' ra saa xaa' ra xa'a' kuach̄i ne ñuu' ra. ⁴ Te kuv̄i na'in ndee ka te yivi' chuun' ka'nu' jaan' te saa ra a, süu' jaan' ndii te sakuiso' chuun' Ndiosí kujti' kuv̄i saa a naa ni xaa' a xiin' Aarón.

⁵ Sakan' tu Cristo ndii, ni xaka'nu' xiin' mii' mii' a jaan' te ndasanduu' xiin' mii' a sutu ka'nu', süu' jaan' ndii mii' Ndiosí, ña ni sakuiso' chuun' ña'a', ni ka'an xiin' a ndii:

Si'e j nduu' yo'ó, kivi' vit̄in satuví i ña nduu' i yuva' un'.
Ni kachi a.

⁶ Te inga xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:
Yo'ó nduu' sutu ka'nu' ndee amaa ka kivi'
ndee naa ni nduu' te ni nani' Melquisedec.
Sakan' yoso' a.

⁷ Te kii' ni xika Cristo jin yivi' yo'o' ndii, ti'e' ni ka'an nda'vi a xiin' Ndiosí, te ni xaku tu a, sakan' ña ña jaan' kujti' kuv̄i ch̄indjee' ña'a' nuu' ña xi'i. Te xa'a' ña ni saxinu a ña kuni Ndiosí ndii, ni ch̄indjee' xna'a' ña'a' a. ⁸ Sakan' na kuii' tee' ndee si'e Ndiosí nduu' a ndii, xiin' tundo'o' ña ni ndo'o' a ni kundani a saxinu a ña kuni Ndiosí. ⁹ Te ki' ni ndi'i ni xaa Jesús sakuu' chuun' ña ni taxi Ndiosí saa a ndii, ni nanduu' a xa'ndu ña kakú e', te taxi' tu a kivi' ñuu' ña k̄o'o' kivi' ndi'i nda'a' sakuu' ne xaa' ña kuni a. ¹⁰ Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí te nduu' a sutu ka'nu' ndee naa ni nduu' Melquisedec.

Ndee naa ne kualii' nduu' e ki'i' kuv̄i ku'a'nu' e' nuu' ichi' Jesús

¹¹ Yoo kua'a' ka ña kuni sania'á ndu ndo'ó xa'a' ña jaan', ndisu xa'a' a ña taxi' so'o' kaxi' ndo' tu'un va'a' ndii, vixi va te sanakuachi' ndu a. ¹² Kuach̄i ndii xa kua'a' va kuyia sakuaan ndo' tu'un Ndiosí, te xa xata'an kunduu' ndo' ne sania'á ña jaan'. Ndisu kusaa' kuni' a ña sakuaan ka ndo' xa'a' ña kuu' nuu' ña xa ni sania'á ndu ndo'ó xa'a' tu'un jaan'. Te nduu' ndo' ndee naa ne kuachi' kualii', ne kusaa' chichin' ka, te kuv̄i kuxi nja ndee

ká ña xaxí'. ¹³ Te sákuu' ne kuu' ká ndee naa kuu' ne kualí, ne chichin' ndii, kúvǐ kundañi ña ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña ña'a. Sakan' ña kuu' ña ndee naa ña kuañu'u. ¹⁴ Ndisu ne xa nduu' ndee naa ne xixa, ne xa kúvǐ xanini va'a, te xa kúvǐ tu xixi' ña ndee ká nuu' ña xaxí' ndii, ne jaan' nduu' ne xa xini ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña ña'a.

6

¹ Xa'a' a jaan' na vikuijn e' ña sakuaan e' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' kújtǐ xa'a' ichi' Cristo. Ndee chaa' ká so'o ku'un kua'nu ká e' nuu' ichi' a jaan'. Süu' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' jaan' kújtǐ ndatu'un' e', naa kuu' xa'a' ña kuni a nama e' nimá e' xa'a' ña kuäsa' kuni ña xaa' e', xiin' xa'a' ña kuni a injǐ e' kunjǐ e' Ndiosí, ² xiin' xa'a' saa kuni a kuchǐ e' kuenta Jesús, xiin' xa'a' ña chindu'u' e' nda'a' e' xini' ne yivi', xiin' xa'a' ña natjaku e' kijǐ kúvǐ e', xiin' xa'a' kijǐ sana'má Ndiosí yoo' kivi' so'o' ndi'i'. ³ Sakan' saa e' naa' kuni Ndiosí.

⁴ Kuachǐ ndii, ne xa ni nia'a Ndiosí ña ndixa nuu' unta', te ni xini ña tumanǐ ña taxi' mji' a, te ni kumi' ña ña ndjee' Espiritu Santo, ⁵ te xa ni xini tu ña ña ndatun' ka'an tu'un Ndiosí, te ni xini tu ña ña ndjee' ña koo nuu' ku'un e', ⁶ te ni nakoo ña sakuu' ña jaan' xata' ña ndii, koo' xachi' ká kúvǐ saa e' te nama ne jaan' nimá ña xa'a' kuachǐ ña xaa' ña, te nandjiko' tukuu' ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña kijǐ xaa' ña sakan' ndii, ndee naa tukuu' ni xa'ni' ña si'e a jaan' nuu' krusin, te ndee naa tukuu' ni tu saka'an' ña'a' ña nuu' kua'a' ne yivi'. ⁷ Sakan' na kuu' ne yivi' jaan' ndii, nduu' ña ndee naa ñu'u' mi' kuun' va'a savi'. Naa' kua'a' ña savi' taxǐ ñu'u' jaan' ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí. ⁸ Ndisu naa' mi' ndi'i' jñu' xiin' ndjiki' kújtǐ taxǐ a ndii, kuäsa' kuni xachi' a, te kani ña'a' Ndiosí, te ká'mǐ tu ña'a' a.

⁹ Ne ta'an' manǐ ndu, tee' ndee ka'an ndu sakan', ndisu xini kaxi' ndu ña ndo'ó ndii, xa yoo ña va'a va xito' natjin ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' ne ni kaku ni xaa Ndiosí. ¹⁰ Kuachǐ ndii ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí, te nandoso' a ña xachuun' ndo' nuu' a, te ni xika nuu' tu ndo' nuu' ne nduu' kuenta a xa'a' a ña ndani ña'a' ndo', te kusaa' xika' nuu' ká ndo' nuu' ne jaan' ndee vijin. ¹¹ Ndisu ka'an nimá ndu ña ku'un naa ku'un jin ndo' ña xaa' ndo' sakan' ndee so'o' ndi'i', te kuni ndo' xinu xna'a' ña ndiatu' injǐ e' xa'a'. ¹² Künduu' ndo' ne suxan' nuu' ichi' Ndiosí, süu' jaan' ndii injǐ naa injǐ ndo' kuni ndo' Ndiosí, te kundjeni ndo' ndee naa xaa' ne natiin' ña ni taxǐ a kuento a xa'a', xa'a' a ña injǐ ña xini ña'a' ña.

¹³ Kuachǐ ndii, kijǐ ni taxǐ Ndiosí kuento a nda'a' Abraham ndii, xa'a' a ña koo' ká ña ka'nu' ká ña kúvǐ tin ndiaa a ndii, ni tin ndiaa xiin' mi' mji' a, te ni taxǐ a kuento a ¹⁴ kijǐ ni ka'an a ndii: "Sañu'u' kua'a' xava'a' i yo'ó, te ndasakua'a' xava'a' tu i siani' xika' un' nuu' ku'un e'", ni kachǐ a xiin' ra. ¹⁵ Te xa'a' a ña ni ndiatu te ni ndiatu injǐ Abraham jaan' ndii, ni natjin ra ña ni taxǐ Ndiosí kuento a xa'a' jaan'. ¹⁶ Sakan' ña jin ne yivi', kijǐ taxi' ña kuento ña ndii, tiin' ndiaa ña jin ña ka'nu' ká te sakan' mji' ña, te kijǐ xaa' ña sakan' ndii, kúvǐ ndatu'un' ká e' xa'a' ña jaan'. ¹⁷ Te xa'a' a ña ni kuni Ndiosí nia'a' kaxi' a nuu' ne natjin ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan', te kuni ña ña nama' a ña ka'an a ndii, ni tin ndiaa xiin' mji' a kijǐ ni taxǐ a kuento a jaan'. ¹⁸ Te xa'a' kuento ña ni taxǐ a, xiin' ña ni tin ndiaa xiin' mi' mji' a jaan' ndii, kúvǐ nama a uvi' saa' ña jaan', sakan' ña kúvǐ kuni xa'an' a. Te xandieni ña jaan' yoo' ne nduku' ña koto Ndiosí yoo', te ndiatu' injǐ e' ña natjin e' ña ni ka'an a taxǐ a nda'a' e'. ¹⁹ Te ña injǐ e' jaan' xaa' sakan', te ita' ni' e'. Te suvi' tu a xaa' sakan',

te ita' ndaku e' ndee naa jin tundo' kij' chu'un' ki'i' te yivi' nu' xiin' kaq ki'i' tixin miji. Te na ini e' jaan' xaa' sakan', te xka'ndia e' ndee xata' toto ndika' mii' ndu'u' Ndiosí ndivi',²⁰ ndee mii' ni ki'vi Jesús xa'a' e' ni'i' ichi' a nuu' e' nduu' a sutu ka'nu' ndee amaa ka kivi' ndee naa ni nduu Melquisedec.

7

Jesús nduu' sutu ka'nu' ndee naa Melquisedec

¹ Te Melquisedec jaan' ni nduu' te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Salem, te ni nduu' tu ra sutu ka'nu' kuu' nuu' xika' nuu' nuu' Ndiosí ndu'u' ndivi'. Te kij' ni nandiko' Abraham na ni xa'an kunta'an ra, te ni kanando ra tuku te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, ni kixin nata'an Melquisedec jaan' xiin' ra, te ni sañu'u' na'a' ra. ² Te ni cha'vi Abraham jaan' Melquisedec jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na'a' na ni kanando ra. Te kivi' Melquisedec jaan' ndii, yoo uvi ta'an na kuni kachi a, na nuu' ndii, "Te xa'ndia chuun' ndaku." Te nduu' tu ra te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Salem. Te na jaan' kuni kachi a ndii, "Te xa'ndia chuun' xiin' na man'i."

³ Te jaan' ndii, kōo' xini xachi' xa'a' yuva' si'i' ra, te ni ndee xa'a' ne xii' yata' ra, te sakan' tu ndee jin kōo' xini amaa ni tuvi ra, uun amaa ni xi'i ra, sakan' na ni ndaku ni' ra si'e Ndiosí, na jaan' ndii, nduu' a sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi'.

⁴ Koto ndo', saa vi' te ka'nu' koo' chukuu' ni nduu' te jaan' na ndee mii' xii' yata' e' Abraham ni cha'vi na'a' jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na ni kanando ra jaan'. ⁵ Tu'un ndei' Ndiosí ka'an chuun' na te nduu' sjani' xika' Leví, te na'in chuun' te kunduu' ra sutu ndii, kande'i' cha'vi na'a' sakuu' ne yivi' jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na na'in na xa'a' chuun' na xaa' na, tee' ndee te jin kuu' xiin' na nduu' ra xa'a' a na te xii' yata' tu ne jaan' nduu' Abraham, kachi a. ⁶ Ndisu Melquisedec jaan' ndii, süu' sjani' xika' Leví nduu' ra, ndee saa ka ni ndii ni ki'in ra jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na ni kanando Abraham, te xa ni taxí Ndiosí kuento a nda'a' jaan', te ni sañu'u' tu na'a' ra. ⁷ Te xini kaxi' sakuu' e' ndii, te ka'nu' ka nduu' te sañu'u' ne yivi' te sakan' ne kuñu'u' xaa' ra jaan'. ⁸ Te yivi', te kendiaa' ya'vi' jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na na'in' e' xa'a' chuun' na xaa' e' jaan' ndii, te kuvi nduu' ra naa kivi'. Ndisu Melquisedec jaan' ndii, kusaa' tiaku ka ra, kachi tu'un Ndiosí. ⁹ Sakan' na kui' kuvi ka'an e' na kij' ni cha'vi Abraham Melquisedec jaan' xiin' jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na ni kanando ra jaan' ndii, ni cha'vi tu na'a' sutu te nduu' sjani' xika' Leví, te kendiaa' ya'vi' jin na'a' xa'a' i'in uxí sakuu' na na'in' e' xa'a' chuun' na xaa' e' viti. ¹⁰ Kuachi ndii, kij' ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' Abraham jaan' ndii, xa ni ndiso Abraham jaan' te vi'e Leví jaan' tein nii' ra, tee' ndee tia'an tuvi ndee jin ra.

Jesús ndii, ndee naa Melquisedec nduu' a

¹¹ Sutu te vi'e Leví ndii, ni ndiso chuun' ra saa ka'an tu'un ndei' jaan', ndisu xa'a' a na ni kuvi kunduu' ne yivi' ne ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí xiin' a ndii, ni kuni a tuku nuu' sutu ndee naa Melquisedec jaan', te süu' ndee naa ni nduu' Aaron sutu. ¹² Kuachi ndii, kij' namá te kunduu' sutu ndii, kuni a na namá tu tu'un ndei' jaan'. ¹³ Sakan' na xtō'o' e' Jesús, na ndatu'un' e' xa'a' jaan' ndii, süu' sjani' xika' te vi'e Leví ni nduu' a, te ndee jin te vi'e a jaan' ni nduu' sutu, te nasoko' kiti' nuu' Ndiosí. ¹⁴ Kuachi ndii,

xiní kaxi' e' ña sjañi' xika' Judá nduu' ña jaan'. Te xa'a' te vi'e Judá jaan' ndii, kōo' kivi' ni ka'an Moisés naa' kuví kunduu' ra sutu.

¹⁵ Te kundanj e' ña ni nama' tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña ni kaku inga sutu ka'nu' kuu' nuu' siin' kaa' ndee' naa Melquisedec. ¹⁶ Te Jesús ndii, süu' nduu' a sutu saa ka'an chuun' tu'un ndei', sakan' ña tu'un ndei' jaan' ka'an ndii, te nduu' sjañi' xika' Leví kuñti' kuví saa sakan', süu' jaan' ndii nduu' a sutu xa'a' a ña kumi' a ña ndjee', te tiaku a ndee' ndi'i' ni kivi'. ¹⁷ Kuachí ndii, yoso' a nuu' tutu' Ndiosí xa'a' a ndii:

Yo'ó nduu' sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee' ama'a ka kivi' ndee' naa Melquisedec.

Sakan' yoso' a. ¹⁸ Sakan' na kuui' tu'un ndei' yata' jaan' ndii, xa ni ndoo' chuun' a xa'a' a ña ni kōo' chukuu' a saxinú a ña kuni Ndiosí, te kuasa' tu kuni a. ¹⁹ Kuachí ndii ni kuví ndasandaku tu'un ndei' jaan' nimá e' nuu' Ndiosí. Te siin' tuku' ndii, xa yoo inga ña va'a ka ndiatu' iní yoo' xa'a', ña sakuyatin' yoo' nuu' Ndiosí.

²⁰ Te Jesús ndii, ni tjin ndiaa xiin' mii' mji' Ndiosí kij' ni taxí a kuento a ña kunduu' Jesús sutu kuu' nuu', ²¹ ndisu tuku' nuu' sutu ndii, ni tjin ndiaa xiin' mii' a xa'a' ra ndee' jin ichi'. Ndisu yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ni taxí a kuento a xa'a' Jesús ka'an a ndii:

Ni tjin ndiaa xiin' mii' mji' xto' o e' Ndiosí, te ña jaan' ndii nama' a kuento a:

“Yo'ó nduu' sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee' ama'a ka kivi' ndee' naa Melquisedec.”

Sakan' kachí a. ²² Jesús nduu' ña chikandia Ndiosí te saxinú a kuento ña ni ndoo' Ndiosí xiin' e', te ña va'a ka nduu' ña jaan' te sakan' kuento ña ni ndoo' a ña nuu'.

²³ Te tuku' nuu' sutu ndii, kua'a' xava'a' ra ni yoo' xa'a' a ña ndee' jin ra ni kuví kutiaku ndee' ndi'i' ni kivi'. ²⁴ Ndisu Jesús ndii, xa'a' a ña tiaku a ndee' ama'a ka kivi' ndii, nduu' a sutu ndee' ama'a ka kivi'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na kuví tu' sakahú xachi' a ne' jin xini ña'a', ne' kuyatin' nuu' Ndiosí xiin' ña ndjee' a, sakan' ña tiaku a ndee' ndi'i' ni kivi', te xikui' ní chito' a xa'a' nja nuu' Ndiosí.

²⁶ Sakan' na kuui' ña jaan' nduu' sutu ka'nu' ña ni kuni a kumi' yoo', sakan' süu' ña ndoo' ndi' i' nduu' a, te kōo' tu' kuachí a, te kōo' kivi' ni xaa' tu' a ña nja'a, te ni xta'ni' ña'a' Ndiosí tein ne' xaa' kuachí, te ni saka'a' ña'a' a ndivi', te ni taxí a jin chuun' ka'nu' ka nda'a' a ikan'. ²⁷ Ña jaan' ndii, xaa' a ndee' naa xaa' tuku' sutu ka'nu' jaan', ña xa'ni' ra kiti' i' jin kivi'. Te xi'na xa'mi' ra ri' xa'a' kuachí mii' ra, te sakan' xa'mi' tu' ra ri' xa'a' kuachí ne' yivi'. Süu' jaan' ndii unta' kuñti' ni sanasoko' xiin' mji' a, te ni xi' i' a xa'a' kuachí e', te ndee' ndi'i' ni kivi' ndiaa ya'vi' ña ni xaa' a jaan'. ²⁸ Sakan' ña tu'un ndei' Ndiosí ndii, te yivi', te ndiso' kuachí, kuñti' saki'in' chuun' a, te nduu' ra sutu ka'nu'. Ndisu Ndiosí, kij' ni tjin ndiaa xiin' mii' mji' a ndii, ni sakuiso' chuun' a si'e' a jaan', te nduu' a sutu ña saxinú sakuu' ña kuni Ndiosí ndee' ama'a ka kivi'. Te ni xaa' Ndiosí ña jaan' kij' xa' yoo' tu'un ndei' jaan'.

8

Jesús nduu' sutu ka'nu' ya'a' ka te sakan' ndee' ka te yivi'

¹ Va'a, ña ka'nu' ka ña kuni ka'an ndu' xiin' ndo' xa'a' ndii, sutu ka'nu' ka vi' nduu' ña kumi' e' jaan'. Ndee' nda'a' kua'a' te Ndiosí, ña ka'nu' va,

mii' ndu'u' a xa'ndia chuun' a ndjivi', ni xikundu'u' a. ² Te sutu ka'nu' jaan' ndii, xachuun' a nuu' Ndiosí tixin yukun' ka'nu' xna'a' ña iin' ndjivi'. Te süu' te yivi' ni xa'a' yukun' jaan', süu' jaan' ndii mji' xto'o' e' Ndiosí ni xa'a' a.

³ Sakan' ña sakuu' sutu ka'nu' iin yivi' yo'o' ndii, ndiso' chuun' ra te nasoko' ra tumani', xiin' ña ka'mi' ra kiti' xa'a' kuachí ne yivi'. Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús jaan' ndii, kuni a ña koq tu iin ña nasoko' a nuu' Ndiosí xa'a' kuachí e'. ⁴ Naa' sakan' te xika' ka Jesús nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, ni ndee kunduu' a sutu ka'nu' jaan', kuachí ndii kusaa' yoo ka sutu te nasoko' tumani' jaan' saa ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Sutu ka'nu' jaan' ndii, ndee naa ña niania', uun ndee naa kunda'vi' ña yoo yukun' ña iin' ndjivi' kuiti' nduu' ña xaa' ra jaan'. Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés kij' ni sakuiso' chuun' ña'a' a, te kasa'a ra vi'e toto, ni ka'an a xiin' ra ndii: "Chuun xa'a' va un' te saxinu un' sakuu' ña ni nia'a i yo'o' saa nii' ni xini un' un xini' iku' yo'o'", ni kachi a xiin' ra. ⁶ Ndisu chuun sutu, ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí Jesús ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' ña ni xaa te yivi', te ni nduu sutu jaan'. Sakan' ña iin ña xiku'ni va'a ka xa'a' e' nduu' a jaan' xa'a' a ña xiin' nda'a' a ni ndoo Ndiosí kuento va'a ka ña saa a xiin' e', te xiin' nda'a' a ni chikandu'u' Ndiosí kuento va'a ka xiin' e'.

⁷ Kuachí ndii, naa' ni kuví kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' kuento ña ni ndoo a xiin' e' ña chuun' ndii, kuni a ndoo a inga kuento xiin' e'. ⁸ Ndisu xa'a' a ña ni xini Ndiosí ña xika' va'a ne jaan' ichi' a ndii, ni xi'e a xini' ña'a' a ka'an a ndii:

Kuaxi kivi', kachi xto'o' e' ndii,

ndoo i inga kuento xaa' xiin' ne vi'e Israel, te sakan' tu xiin' ne vi'e Judá.

⁹ Süu' naa kuento ña ni ndoo i xiin' ne xii' yata' nja xta'an' kij' ni tjin i nda'a' ne jaan',

te ni tava' ña'a' i nuu' ñu'u' Egipto.

Sakan' ña ne jaan' ndii, ni saxinu nja kuento i jaan'.

Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' i.

Kachi a.

¹⁰ Te ka'an tu xto'o' e' ndii:

Ña yo'o' nduu' kuento xaa' ña ndoo i xiin' ne vi'e Israel nuu' ku'un e':

Chindu'u' i tu'un ndei' i nuu' ña xanini nja,

te ke'i tu e tixin nimá nja.

Sakan' te kunduu' i Ndiosí ña xaka'nu' nja,

te ne jaan' kunduu' kuenta i.

¹¹ Te sakan' tu kuni ka ña sania'a' nja ne ñuu nja xa'a' i,

te ni ndee kuni ka tu a ña sania'a' nja ne iin kuu' xiin' nja xa'a' i.

Kuachí ndii sakuu' nja kundani kaxi' xa'a' i,

ndee ne kualí', te ndee ne xixa.

¹² Te koq ka'nu' ini i xa'a' sakuu' ña nja'a ña ni xaa nja,

te koq' kivi' ka tu naka'an' i xa'a' kuachí nja.

Ni kachi a. ¹³ Kij' ni ka'an Ndiosí ña ndoo a inga kuento xaa' jaan' nuu' e' ndii, xa ni ndoo chuun' kuento ña ni ndoo a nuu' e' ña nuu', te xa ni kuyata' tu a nuu' a, te ña xa yata' ndii, ña'a' ka te nduxin xachi' a.

9

¹ Va'a, te xiin' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' ne xii' yata' e' ña nuu' ndii, ni taxí a ndei' saa kuni a sachuun' sutu nuu' a xaka'nu' ña'a' ra, xiin' saa kuni a koq yukun' a iin yivi' yo'o'. ² Te yukun' jaan' ndii, so'o' ni kua'a' a: mii' xaa un' e' ndii, iin xaan' su'un nani' a. Te ikan' ita' kandelero xiin'

jin mesa mii' ndiee' xita' va'a ña kuñu'u' nuu' Ndiosí. ³ Te xata' toto ndiká ña uvj tixin yukun' jaan' ndii, jin xaan' mii' su'un xava'a nani' a. ⁴ Te ikan' iin' cho'o oro mii' xixi suxa chu'ma, te ikan' tu iin' xatun', tun' ndisuku' mii' ndi'i oro, tun' nia'a ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' nja xta'an' ka. Te tixin tun' jaan' naa jin kxi' lulu ña nduu' mii' ndi'i oro mii' ni taxa'a ne yivi' ña xaxi' ña nani' maná, xiin' tun' ni katuvi Aarón, tun' ni njanja nda'a, te ikan' tu ñu'u' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Te xata' xatun' jaan' ni xata nja uvj ta'an ángele ña ni saniania' nja, ña nani' Querubines. Te xiin' ña jaan' nia'a Ndiosí ña ikan' yoo a. Te ni tisa'vi ángele jaan' ña ndasi tun' jaan' xiin' ndixin a. Ndisu vitin ndii kuni a ka'an ka ndu xa'a' ña jaan'.

⁶ Te kij' xa yoo tu'va sakuu' ña jaan' ndii, ko'ni' chito sutu xaa' ra chuun nuu' Ndiosí mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan'. ⁷ Ndisu xata' toto ndiká ña uvj jaan' ndii, sutu ka'nu' kujti' kuvj xkan'dja ikan' jin jchi' i'in kuiya. Te ndii, xiin' ní' kiti' kujti' kuvj xka'ndja ra ikan' te nasoko' ra a xa'a' kuachj mii' ra xiin' xa'a' kuachj ña xaa' niani' ne yivi'. ⁸ Te xiin' ña jaan' ni sakuni' Espiritu Santo yoo' ña naa' iin' ka mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan' ndii, kuvj ki'vi e' mii' iin' ña su'un xava'a jaan'. ⁹ Te sakuu' ña jaan' ndii, ña ka'an ndjaá kujti' nduu' a nuu' e' kivi' vitin. Sakan' ña kō'o ndiee' ña xa'mi' nja kiti' jaan', xiin' ña nasoko' nja te ndasandoo a nimá nja, te kuni nja ña kō'o' ka kuachj jaan' ndiso' nja. ¹⁰ Sakan' ña ña jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña kuvj kaxi' e', xiin' ña kuvj kō'o e' kujti', te ka'an tu a xa'a' saa sandoo xiin' mii' e' nuu' Ndiosí, te ña jaan' ka'an a saa kuni a saa e' xiin' ñu'u' nde'i e'. Sakan' ni yoo a ndee skachi' ni xaa kivi' ña nama ña'a' Ndiosí.

¹¹ Ndisu vitin ña xa ni kixin Cristo ndii, ña jaan' nduu' sutu ka'nu' te natjin e' ña va'a, ña ni ndoo Ndiosí kuento taxí a nda'a' e'. Te yukun' mii' xa'ndia chuun' a ndii, ña va'a ka nduu' a, te ña su'un ka tu nduu' a, te süu' te yivi' jin yivi' ni xa'a yukun' jaan', sakan' ña süu' kuenta jin yivi' yo'o' nduu' a. ¹² Te sakan' tu süu' ní' tixu'u', uun ní' sjndiki' ni nasoko' a nuu' Ndiosí tixin yukun' mii' su'un ka jaan'. Süu' jaan' ndii xiin' ní' mii' a ni ki'vi a, te nasoko' a xa unta' sakan' nuu' Ndiosí mii' su'un ka jaan', te ni ndasandoo a yoo' nuu' Ndiosí ndee amaá ka kivi'.

¹³ Kuachj ndii, naa' ní' toro, xiin' ní' tixu'u' chie, xiin' yáa' nú'u vaca sie, ti' ni xixi ni kondja likin' sutu kuu' nuu' jaan' jin' ne ni xka'ndja ña ka'an tu'un ndei' Moisés, te ni kuvj ndasandoo a ñu'u' nde'i nja nuu' ña ni xaa nja jaan' ndii, ¹⁴ kachj ka vi' tu e' ní' Cristo ndii, ni ndasandoo a nimá e'. Kuachj ndii xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ni sanasoko' xiin' mii' a xa'a' kuachj e' nuu' Ndiosí. Te xa'a' a ña ña ndoo ndi'i' nduu' a ndii, kuvj ndasandoo ní' a nimá e' nuu' ña kinj ña saxioo' yoo', te kaka nuu' e' nuu' Ndiosí tiaku. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na Jesucristo nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni saxinu' a ña ka'an chuun' kuento xaa', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e' saa a, te ni natjin yoo', ne ni nakaxin a, sakuu' ña va'a ña yoo ndivi', ña ni chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan'. Sakan' ña ni xi'i' Jesús te sandoyo' a kuachj e' ña ni xaa e' kij' ni xika e' saa ka'an chuun' kuento yata', ña ni ndoo Ndiosí xiin' e'.

¹⁶ Kuachj ndii, kij' xava'a jin ne yivi' tutu ña ka'an saa kuni nja nata'vi' ña'a nja, te yoo nda'a' ndoo a kij' kuvj nja ndii, ndee kij' kuvj ne jaan', sakan' vi' te ndiaa ya'vi' tutu jaan'. ¹⁷ Sakan' ña tutu jaan' ndii, ndee na kuvj ne ni xa'a a te kuvj chindiee' a, sakan' ña kuvj nata'vi' ña'a jaan' kij' kusaa' tiaku ka ne nakoo' a. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xa'a' nuu' kuento

ñā nī ndoq Ndiosí xiin' e' ndii, nī xitjā nīi' kiti', te nī xā'a' a xachuun' a. ¹⁹ Kuāchj ndii, kij' nī ndi'j nī ka'an ndoso' Moisés sakuu' ñā ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndii, nī k'i'jn ra nīi' s'ndiki' xiin' nīi' tixu'u' chie, te nī naśakā rā a xiin' tjkui. Ikan', te nī k'i'jn tu rā kachj' kua'a ndukun', xiin' yuku nduku hisopo, te nī kosō likin' rā nīi' xiin' tjkui jaan' xatā' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' jaan', te sakan' tu nī kondjā likin' rā te' jaan' sakuu' ne yivi' jaan' ²⁰ ka'an rā ndii: "Xiin' nīi' ñāa' nīa'ā Ndiosí ndo'ó kuento a ñā nī ndoq a xiin' ndo'", nī kachj rā. ²¹ Te nī kondjā likin' tu rā nīi' jaan' yukun' xiin' sakuu' ndachuun' ñā xi tīn sutu kij' xaa' rā chuun nuu' Ndiosí. ²² Te ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ñā yatin' sakuu' ñā'a kuni a ndundoq xiin' nīi', kachi a. Te na kōq' nīi' jaan' kuitjā ndii, kūvj kōq ka'nu' inj Ndiosí xa'a' kuāchj e'.

Nj ndoyo kuāchj e' nuu' Ndiosí xa'a' a ñā nī xitjā nīi' Jesús

²³ Sakan' na, nī kuni a ñā kuitjā nīi' kiti' jaan' te ndundoq sakuu' ñā jaan', ñā nduu' ñā ka'an ndiaa kujti' xa'a' ñā yoo ndivi'. Ndisu ñā ndixā xna'a ñā yoo ndivi' ndii, xiin' nīi' va'a ka kuni a te kuvj xka'ndjā e' i'kan' te sakan' xiin' nīi' kiti' jaan'. ²⁴ Kuāchj ndii nī ndi'vj Cristo jin yukun' ñā nī xā'a ndā'a' te yivi', ñā nduu' ndee naa ñā ka'an ndiaa xa'a' yukun' ñā ndixā xna'a. Sūu' jaan' ndii nī ndi'vj a ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí te xikui'nī a xa'a' e' nuu' a jaan'. ²⁵ Te nī ndi'vj a i'kan' te naśoko' xiin' mji' a kua'a' ichi' naa xi xaá sutu ka'nu', ñā ndi'vi rā sāj kuiya mii' su'un xava'a tixin yukun' xiin' nīi' kiti', te sūu' nīi' mji' rā. ²⁶ Naa' sakan' nī xaa' Cristo ndii, nī kuni a ñā kuvj a kua'a' ya'a' ichi' ndee kij' nī kuā'a jin yivi', ndisu vjtin ñā xā kuyatin' ndi'j jin yivi' ndii, nī kixin a, te nī naśoko' xiin' mii' a, te nī xi'j a unta' kujti' xa'a' kuāchj e', te ndiaa ya'vi' a ndee amaā ka nī xa'a' a ñā nī ndo'ō mii' a, te nī sandoyo' a kuāchj e'. ²⁷ Te sakan' tu yoo', ne yivi' jin yivi' ndii, unta' kujti' xi'í e', ndi'j jaan' te kuāxj ñā sana'má Ndiosí yoo' xa'a' ñā nī xāa e'. ²⁸ Sakan' na kuui' Cristo ndii, unta' kujti' tu nī xi'j ñā jaan' xa'a' kuāchj kua'a' ne yivi'. Te kij' kixin nī tukuū a ndii, sūu' kixin a te kuvj tukuū a xa'a' kuāchj e', sūu' jaan' ndii kixin kujti' a te sākakū a, ne ndiatu' ñā'a'.

10

Nj kuvj ndāsandoq nīi' kiti' yoo' nuu' kuāchj e'

¹ Tu'un ndei' Ndiosí ndii, sūu' ñā va'a ñā nī ka'an Ndiosí taxj a ndā'a' e' nī nduu' ñā jaan', sūu' jaan' ndii kunda'vj kujti' a nī nduu' a. Sakan' na tee' ndee sāj kuiya xa'mi' sutu kiti' nuu' Ndiosí xa'a' kuāchj ne yivi', ne kuāxj i'kan' ndii, ndāsandaqu ñā jaan' nimá njā nuu' Ndiosí. ² Kuāchj ndii, naa' sakan', te ñā kuvj sandoyo' kuāchj njā nduu' ñā xa'mi' njā ti' jaan' ndii, kuāsa' ka kijn kunj ne xaka'nu' Ndiosí xiin' ñā jaan' xa'a' kuāchj njā, te naśoko' ka tu njā kiti' jaan'. ³ Ndisu ñā nasoko' sutu kiti' jaan' ndii, sāj kuiya sanaka'an' ñā'a' a xa'a' kuāchj njā. ⁴ Sakan' ñā nīi' toro xiin' nīi' tixu'u' chie ndii, kūvj sandoyo' a kuāchj e' nuu' Ndiosí. ⁵ Xa'a' a jaan' na nī ka'an Cristo xiin' Ndiosí kij' nī kixin a jin yivi' ndii: Xtānj un' ñā nasoko' ne yivi' ñā'a, nī ndee ñā taxj njā tumanj' nuu' un'. Xa'a' a jaan' na nī taxj un' ñu'u' nde'j yu'u'. ⁶ Nī xtānj un' ñā nasoko' ne yivi' ñā'a, nī ndee ñā xa'mi' njā kiti' xa'a' kuāchj njā. ⁷ Sakan' na nī ka'an j ndii: "Ndiosí ka'nu', kōtō un', yo'o' iin' j,

kuaxi j te saa j ña ka'an nimá un',

saa nii' ka'an tu'un ndei' un' xa'a' i", ni kachi j.

⁸ Ni ka'an a ña nuu' ndii: "Xtani un' ña nasoko' ne yivi' ña'a, ni ndee ña taxi' nja tumanj', ni ndee ña xa'mi' nja kiti' nuu' un' xa'a' kuachi nja, te va'a tu kuni un' xiin' ña jaan'." Sakan' ka'an a tee' ndee tu'un ndei' Ndiosí ni ka'an tuni ña jaan'. ⁹ Te ni ka'an ka Cristo ndii: "Ndiosí ka'nu', koto un', yo'o' iin' j, kuaxi j te saa j ña ka'an nimá un'", ni kachi a. Te xiin' ña jaan' xta'ni' Ndiosí ña yata' jaan', te ni nachindu'u' a iin' ña xaa'. ¹⁰ Te xa'a' a ña ni saxinu' Jesucristo jaan' ña kuni Ndiosí ndii, ni ndasandu'u' a yoo' nditja Ndiosí, sakan' ña ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'j a xa'a' kuachi e' unta' kuiti', te ndiaa ya'vi' ña ni xaa' a jaan' ndee ndi'i' ni kivi'.

¹¹ Te sakuu' sutu ndii, xini kaxi' e' ña saa kivi' xaa' ra chuun nuu' Ndiosí tixin yukun', te xa nuu' kiti' kuiti' xa'mi' chito ra tee' ndee kivi' sandoyo' ña jaan' kuachi ne yivi' nuu' Ndiosí. ¹² Ndisu Cristo ndii, unta' kuiti' ni sanakua'a xiin' mji' a, te ni xi'j a xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' ña jaan' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ndi'j jaan', te ni xikundu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí. ¹³ Te ikan' ndiatu' a ndee skachi' sando'o kui'e xachi' Ndiosí te ndasi' ña'a'. ¹⁴ Sakan' ña xiin' iin' ndaa' kuiti' ña ni nasoko' xiin' mji' a jaan' ni ndasando'o xachi' a yoo', ne xa nduu' nditja Ndiosí. ¹⁵ Te sakuni' tu Espiritu Santo yoo' ña jaan' a kij' ni ka'an a ndii:

¹⁶ Ka'an Ndiosí ndii:

Ña yo'o' nduu' kuento ña ndoo j xiin' ne vi'e Israel nuu' ku'un e':

Taan' j tu'un ndei' j nimá nja,

te ke'j tu e xini' nja.

¹⁷ Ikan' te ka'an ka a ndii:

Te koo' kivi' naka'an' ka j xa'a' kuachi nja,

ni ndee ña nja'a ña ni xaa nja.

Ni kachi a. ¹⁸ Sakan' na kuii', xa'a' a ña ni yoo' ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e' ndii, kuni ka ña nasoko' ka e' ña'a xa'a' kuachi e' jaan'.

Jesús nduu' ichi' xaa' ña kua'an nda'a' Ndiosí

¹⁹ Ñani ta'an' j, xa'a' a jaan' na xa yoo ndika' e' te kivi' xka'ndja e' nuu' a mii' su'un ka xa'a' a ña ni xitja nui' Jesucristo xa'a' kuachi e'. ²⁰ Sakan' ña kij' ni xi'j Jesús ndii, ni nunia' a ichi' xaa' ña taxi' kivi' ñuu' e', te kivi' xka'ndja e' xata' toto ndika' jaan' xa'a' a ña ni nasoko' a ñu'u' nde'j a jaan'.

²¹ Te yoo', ne vi'e Ndiosí ndii, xa kumi' e' iin' sutu ka'nu' va ña ni' ichi' nuu' e', ²² sakan' na kuii' na kuyatin e' nuu' Ndiosí xiin' iin' ndaa' nimá e', te ini xachi' e' ña natjin va'a a yoo' xa'a' a ña xa ni ndasando'o a nimá e' nuu' ña ni ndo'o e' ni xaa kuachi e', ndee naa ni natja a ñu'u' nde'j e' xiin' tiku' ndatun' va. ²³ Ini naa ini e' kuni e' Ndiosí ndiatu' ini e' xa'a' a, te iin' ndaa' tu kuna'a nimá e' nuu' ña kandixa' e', sakan' ña xachuun' ndaku ña ni chikandu'u' kuento jaan' nuu' e'. ²⁴ Te kuni a ña kundi'ni e' xa'a' saa kivi' chindjee' ta'an' i'in e', te xiin' ña jaan' taxi' e' ndjee' ta'an' e', te kundani' ta'an' ka e', te saa e' ña va'a. ²⁵ Te nako'o tu e' ña nakaya e' saka'nu' e' Ndiosí naa saka'an xiin' mji' sava ne yivi'. Süu' jaan' ndii sandjeni ta'an' i'in e', kachi ka vi' e' vitin ña xa kuyatin' kivi' ña nandjiko' xto'o e'.

²⁶ Kuachi ndii, naa' xa xini e' sakuu' ña ndixa ña ka'an tu'un va'a, te kusaa' xaa' te xaa' ka e' kuachi ndii, koo' ka ndee iin' ña kivi' nasoko' e' nuu' Ndiosí te sakaku' a yoo' xa'a' kuachi e' jaan'. ²⁷ Süu' jaan' ndii ndee ña iyo xava'a ña kuaxi kij' ndi'j sana'má Ndiosí yoo' xa'a' kuachi e' jaan' kuiti' ndiatu' e', xiin' ña ku'un e' nuu' ñu'u' ndatin ña ka'mi Ndiosí ne

ndasi' ña'a'. ²⁸ Naa' yoo ka nī saxinu tu'un ndei', ña nī natīin Moisés, te yoo uvi ta'an, uun unī ta'an ne yivi' ndiee' yu'u' xa'a' nīa nuu' te sana'má ña'a' ndii, kōo' kuvīta xachi' ka inī xa'a' nīa, süu' jaan' ndii ka'an chuun' ra te kuvī nīa xa'a' ña nī xaa nīa jaan'. ²⁹ Sakan' na kuii' saa ndo' kuenta ña kua'a' ya'a ka kundo'o ne küni koto si'e Ndiosi jaan', sakan' ña ndee naa xe'nī ndoso' ña'a' nīa. Te xaa' nīa ña ndee naa ña kuása' kunī nduu' nīi' a ña saxinú ña nī ndoo Ndiosi kuento a xiin' e', tee' ndee xiin' ña jaan' ndasanduu' a ne jaan' nditja a. Te ka'an kinī tu nīa xa'a' Espiritu Santo, ña ndanī ña'a'. ³⁰ Sakan' ña xa xini e' saa xachuun' Ndiosi naa yoso' a nuu' tutu' a mi' ka'an a ndii: "Mji' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña nīa' a xiin' ne yivi', te nacha'vi' i ne jaan' xa'a' ña nī xaa nīa", nī kachj xto'o e'. Te yoso' tu' a ndii: "Sana'má xto'o e' ne nduu' kuenta a." Sakan' yoso' a. ³¹ Iyo ya'a kundo'o yoo ka naa' kanī ña'a' Ndiosi tiaku.

³² Naqa'an' ndo' ña u'vi va nī ndo'o ndo' nuu' nī kixin kii' nī natīin ndo' tu'un va'a, ña nduu' ndee naa ñu'u nuu' ndo'. ³³ Yoo xaá ndii, nī kanīa'a ne yivi' xiin' ndo' nuu' chitu', te nī sando'o' tu nīa ndo'o, te xaá tukū ndii, nī ndūin ndo' xiin' ne nī yoo nuu' tundo'o' jaan'. ³⁴ Sakan' tu nī kuvīta inī ndo' xa'a' ne ñu'u' vī'e kaa, te kii' nī nakaya ne yivi' ña kumi' ndo' ndii, va'a kuji' nī kunj ndo'. Sakan' ña xini ndo' ndii, ndivi' kumi' ndo' ña va'a ka ña kōo' kivi' ndi'i', ña sani'i' Ndiosi yoo'. ³⁵ Nāko'o ndo' ña inī ndo' xini ndo' kuento ña nī taxī Ndiosi nuu' ndo' jaan', sakan' ña xiin' ña jaan' sañu'u' kua'a' a ndo'o ndivi'. ³⁶ Kuachj ndii kunī a ña kundjeni naa kundieni ndo' te saxinú ndo' ña kunī Ndiosi, te natīin ndo' ña nī taxī a kuento a nuu' ndo'. ³⁷ Sakan' ña yoso' a nuu' tutu' a mi' ka'an a ndii: Ña kixin ndii, xa kuyatin' kuii kixin a, te kikuachí ka a.

³⁸ Ne nī xanda'ku Ndiosi nimá ndii, xika' nīa nuu' a xa'a' a ña inī nīa xini ña'a' nīa. Te ndii, naa' nako'o nīa ichi' i xata' nīa ndii, va'a kunī i kunī ña'a' i. Sakan' yoso' a. ³⁹ Ndisu yoo' ndii, ndūu' e' ne nakoo' ichi' a, te koo' e' tundo'o' jaan'. Süu' jaan' ndii ne inī xini Ndiosi nduu' e', te sakahakū a nimá e'.

11

Kuni a inī e' kunj e' Ndiosi

¹ Ña inī e' xini e' Ndiosi kuni kachi a ndii, inī xna'a e' ña natīin e' ña nī taxī Ndiosi kuento a nuu' e' xa'a', te xiin' ña inī e' jaan' tu xini xna'a e' ña taxī Ndiosi ña jaan' nda'a' e' naá kivi', tee' ndee kuvī kunj e' ña jaan'.

² Kuachj ndii, xa'a' a ña nī inī ne xij' yata' e' nī xinj nīa Ndiosi xta'an', na nī kije' va'a nīa nuu' a, te nī natīin ña'a' a. ³ Te xa'a' a ña inī e' xini e' Ndiosi na xini e' ndii, xiin' tu'un yu'u' a nī xa'a' a in yivi' xiin' ndivi'. Sakan' na kuii' ña kuvī xini e' vītūn ndii, nī kua'a' a xiin' ña kuvī kunj e'.

⁴ Sakan' tu Abel ndii, xa'a' a ña nī inī ra nī xinj ra Ndiosi na nī nasoko' ra ña va'a ka nuu' a te sakan' ñanī ra Caín. Xa'a' a jaan' na nī ka'an Ndiosi ña te xachuun' ndaku nī nduu' ra, te nī natīin a ña nī nasoko' ra jaan'. Te ña nī inī ra nī xinj ra Ndiosi jaan' ndii, kusaa' nīa' á ka a yoo', tee' ndee xa nī xi' i ra.

⁵ Sakan' tu Enoc ndii, xa'a' a ña nī inī ra nī xinj ra Ndiosi, na nī ndanī'i' ña'a' a te kua'an ra ndivi', te nī xi' i ra. Te sakan' tu kōo' nī xini ka ña'a', sakan' ña Ndiosi nī naka' ña'a'. Ndisu ña kunī ka ku'un ra mi' ndu'u' Ndiosi ndii, ka'an tutu' a ña nī saxinu ra ña kunī a, te va'a nī kunj a xiin'

ñā nī xāā rā. ⁶ Xa'a' a jaan' na kuu' naa' inī e' xini e' Ndiosí ndii, kúvī xāchi' vā'a kuni Ndiosí kunī a yoo'. Sakan' ñā yoo kā kuyatin' nuu' a ndii, kunī a ñā kändixa' nīa ñā yoo a, te kändixa' tū nīa ñā samanī' a ne nanduku' ñā'a'.

⁷ Xa'a' a ñā nī inī Noé nī xīnī rā Ndiosí na kī' nī sakuni' tū'un ñā'a' a xa'a' ñā tiā'an koo, te kúvī kunī e' ndii, nī saxinū rā ñā nī ka'an a xiin' rā, te nī xaso'o rā nuu' a. Te nī xa'a' rā in tundo'o' chie mii' nī sakakū rā ne in kuu' xiin' rā. Te xa'a' a ñā nī inī rā jaan' nī nacha'an ne nī inī kunī Ndiosí. Te te jaan' ndii, nī xandaqu Ndiosí nimá rā nuu' a xa'a' a ñā nī inī rā nī xīnī ñā'a' rā.

⁸ Xa'a' a ñā nī inī Abraham nī xīnī rā Ndiosí na nī saxinū rā ñā nī ka'an a xiin' rā ñā keta rā mii' nī ndu'u' rā, te ku'un rā tuku' ñu'u' mii' taxī Ndiosí kundūy ñā'a' rā naa' kivi'. Te nī keta rā kua'an niani rā tee' ndee xini rā mii' nduu' a. ⁹ Te xa'a' a ñā inī tū Abraham jaan' xini rā Ndiosí na nī ndu'u' rā vī'e toto nuu' ñu'u' ñā nī ndoo Ndiosí kuento a taxī a ndā'a' rā ndee naa te kuaxī tuku' xaan'. Te in kachi naa nī xāā si'e rā, te nani' Isaac, xiin' sjanī' rā, te nani' Jacob. Sakan' tū te jaan' ndii, nī taxī Ndiosí kuento a ñā taxī a ñu'u' jaan' ndā'a' rā. ¹⁰ Sakan' ñā nī ndiatū inī Abraham jaan' in ñu'u' ñā nī sakanīa' mii' Ndiosí xa'a', te suvī tū a nduu' ñā nī sanīania' ñu'u' jaan', te suvī nī tū a nī xa'a' ñā'a'.

¹¹ Te sakan' tū xa'a' a ñā nī inī Sara nī xīnī a' Ndiosí, na nī nakūnaā ñā ndīe'e' a', te nī yoo in si'e' a', tee' ndee ñā' xīxā vā nī nduu' a', te ñā' kúvī nakūiso nī nduu' tū a'. Sakan' ñā inī a' nī xīnī a' Ndiosí ñā saxinū xñā'a' a kuento a ñā nī taxī a nuu' a'. ¹² Xa'a' a jaan' na tee' ndee te xīxā vā nī nduu' Abraham ndii, nī yoo kua'a' xāvā'a sjanī' xika' rā ndee na kua'a' tiuun' ndīe'e' ndīvi', uun ndee na kua'a' ñūti' mīnī, te kúvī ka'vī e' a.

¹³ Te sakuu' ne jaan' ndii, nī inī nīa nī xīnī nīa Ndiosí ndee nī xī' nīa, tee' ndee nī natīin nīa ñā nī taxī a kuento a xa'a' jaan', te nī xī' nīa. Ndisu xa'a' a ñā nī inī nīa ndii, ndee naa' nī xīnī nīa ndee xika' ñā nī chīkandu'u' Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te vā'a vā nī kunī nīa nī xīnī nīa a. Te nī ndīe'e' yu'u' nīa ñā ne tuku', ne xka'ndīa kua'an kuīti', nduu' nīa nuu' ñu'u' in yivi'. ¹⁴ Sakan' ñā ne ka'an ñā jaan' ndii, kundani kaxi' e' ñā ne nduku' ñu'u' mii' kundīe'e' nduu' nīa. ¹⁵ Kuāchi ndii, naa' sakan' te xa'a' ñu'u' mii' nī kīe'e' nīa nī xanīnī nīa kī' nī ka'an nīa ñā jaan' ndii, kúvī nandīko' nīa ñu'u' jaan'. ¹⁶ Ndisu ne jaan' ndii, nī ka'an nimá nīa xa'a' in ñu'u' vā'a kā, te ñā jaan' nduu' ñā kandu'u' ndīvi'. Xa'a' a jaan' na ka'an' nuu' Ndiosí ka'an a ñā xa in ndā'a' a jaan' nduu' Ndiosí nīa, sakan' ñā nī xāvā'a a in ñu'u' chie mii' kundīe'e' nīa.

¹⁷ Xa'a' a ñā nī inī tū Abraham nī xīnī rā Ndiosí na kī' nī xīto kuā'a' ñā'a' a ndii, nī yoo tū'vā rā ñā nasoko' rā Isaac, si'e' rā, te in ndā'a' tilu', tee' ndee xa nī taxī a kuento a xa'a' te jaan' ¹⁸ kī' nī ka'an a ndii: "Te xiin' Isaac, si'e' un', ñāa' kuīti' koo kua'a' sjanī' xika' un'", nī kachi a xiin' rā. ¹⁹ Sakan' ñā nī inī Abraham jaan' ñā koo' chukuu' ya'a Ndiosí, te kúvī sanatiaku a ne yivi' tee' ndee xa nī xī' nīa. Xa'a' a jaan' na kuni kachi a ndii, ndee naa nī xī' Isaac jaan', te nī natīaku rā ndā'a' Abraham.

²⁰ Te sakan' tū Isaac jaan' ndii, xa'a' a ñā nī inī rā nī xīnī rā Ndiosí na nī ka'an rā xiin' si'e' rā Jacob xiin' Esaú ñā sañu'u' ñā'a' a nuu' ku'un e'.

²¹ Te sakan' tū Jacob jaan' ndii, xa'a' a ñā inī rā nī xīnī rā Ndiosí na kī' xa xīto' kúvī kuu' rā ndii, nī ka'an rā xiin' uvī saā' si'e' José ñā sañu'u' ñā'a' Ndiosí nuu' ku'un e', te nī xīkuīin ndīchi' rā xiin' tun' katuvi' rā, te nī xāka'nu' rā Ndiosí.

22 Te sakan' tu José jaan' ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xinjí ra Ndiosí na kij' xa xito' kuví kuuí ra ndii, ni ka'an tiakú ra ña kijeé ne vi'e ra, ne Israel, ñuu Egipto, te ni ka'an chuun' ra saa saa nja xiin' iki' ra.

23 Te sakan' tu yuva' si'i' Moisés ndii, xa'a' a ña ni iní nja ni xinjí nja Ndiosí na kij' sakan' ni tuví ra ndii, ni tisi'e ña'a' nja nii' uní ta'an yoo', sakan' ña ni xinjí nja ndii, jin te kuañu'u lují va kaa' ni nduu' ra, te ni yí'vi nja xa'a' ña ni ka'an chuun' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña ka'ni' ra sakuu' te kuañu'u si'e ne vi'e Israel. 24 Te sakan' tu Moisés ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xinjí ra Ndiosí na kij' ni xixa' ra ndii, ni xiin' ka' ra ña tijn ka'nu' ña'a' ne yivi' tee' ndee si'e nda'vi ña' si'e Faraón ni nduu' ra. 25 Süu' jaan' ndii ni xindoó nimá ra ña kundó'o inga' ra xiin' ne ta'an' ra, ne ndikún ichi' Ndiosí, te sakan' ña sasana' xiin' mji' ra nuu' kuachí jin xa'a'. 26 Sakan' ña ni xinjí ra ndii, ña va'a ka' nduu' a ña kundó'o ra xa'a' Cristo, ña tianu' Ndiosí, te sakan' ña kumi' ra ña vika' ne Egipto jaan'. Sakan' ña ni ndiatu iní ra ña sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e' xiin' ña va'a ka'. 27 Te xa'a' a ña iní tu Moisés jaan' ni xinjí ra Ndiosí na ni ñako' ra ñuu Egipto, te ni yí'vi ra tee' ndee xini' ra ndii, kasi'e te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña ni xaa' ra ña jaan'. Te ni iní ra xiin' jin kanii' nimá ra ni xinjí ra Ndiosí ndee naa ni xinjí ña'a' ra xiin' nimá ra tee' ndee kuví kuní ña'a' e'. 28 Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní Moisés jaan' ni xinjí ra Ndiosí na ni xa'a' ra vjko' pascua, te ni ka'an chuun' ra, te ni xatja likin' ne ta'an' e' ní' mbee' yi'e' nja, sakan' te kij' xka'ndja ña kumi' ndjee', te ka'ni' a si'e nuu' ne Egipto ndii, ka'ni' a si'e nuu' ne jaan'.

29 Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní ne xijí yata' e', ne Israel, ni xinjí nja Ndiosí na ni xka'ndja nja mjin' kua'a ndee naa ñu'u' ichi' ni nduu' a. Ndisu' kij' ni xika' te xiin' Egipto xka'ndja ra ikan' ndii, ni ka'a ndoo' ra te ni xi'í ra.

30 Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní ne jaan' ni xinjí nja Ndiosí na ni nduva' nama' ña ndasi' i'nu' ñuu' Jericó kij' ndi'í ni kjeñduu' ña'a' nja uxá ta'an' kivi'. 31 Te sakan' tu ña' nani' Rahab, ña' ni xjko' xii' mii' ndii, xa'a' a ña iní a' ni xinjí a' Ndiosí na ni ndoñu'u' a' xiin' inga' ne ñuu' a', ne ni taxi' so'o ña ni ka'an Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni natijn' maní' a' te Israel, te ni xa'an kotó si'e saa kaa' ñuu' Jericó jaan'.

32 Yoo kua'a' ka' ña kuví ka'an i' xiin' ndo', ndisu' keta' i' ñakaa' ka' i' ka'an i' xa'a' naa kuu' ña ni xaa' Gedeón, xiin' Barac, xiin' Sansón, xiin' Jefe'té, xiin' David, xiin' Samuel, te sakan' tu sakuu' naa kuu' ña ni xaa' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. 33 Te jaan' ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xinjí ra Ndiosí sakan' na ni kanando' ra nuu' kua'a' mii' xa'ndia chuun' tukú, te koo' chukuu', sakan' tu na ni xachuun' ndaku' ra, te sakan' tu na ni natijn' ra ña ni taxi' Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te sakan' ni tu na ni ndasi' ra yu'u' león. 34 Te xa'a' a ña iní tu te jaan' ni xinjí ra Ndiosí na ni nda'va' ra ñu'u' ndatin ndjee' va, te ni kaku' tu ra nda'a' te yivi', te ni kuní ka'ni' ña'a' xiin' ichi', te ni taxi' tu Ndiosí ndjee' ra tee' ndee xa' ni xavi' xava'a' ra, te sakan' tu ni yoo' ndjee' ra, te ni kijeé va'a' ra kij' ni xa'an' ra tijn' ra ñu'u', te ni kanando' tu ra te xiin', te ndasi' ta'an' xiin' ra. 35 Ni yoo' sava' ña'a' ndii, xa'a' a ña iní nja ni xinjí nja Ndiosí na ni natjaku' ne jin' kuu' xiin' nja, ne ni xi'í.

Te sava' tukú ne yivi' ndii, ni ñaku'jin' yu'u' nja ña sando'o' ña'a' te yivi' xa'a' a ña iní nja ni xinjí nja Ndiosí, te ni xiin' nja ñako' nja Ndiosí te sando'o' ndika' ña'a' ra, sakan' ña xini' nja ña kij' natjaku' tukuu' nja ndii, kivi' ñuu' va'a' ka' natijn' nja ndivi'. 36 Te xa'a' a ña iní tu sava' nja ni xinjí nja Ndiosí na ni xandj'í ne yivi' xiin' nja, te ni sukú' jin' tu ña'a' nja. Te sava' tukú nja ndii, ni satijn' ña'a' ne yivi' karena, te ni taan' tu ña'a' nja

vi'e kaq. ³⁷ Te nı xá'ni' tı ne yivi' sava ne jaan' xiin' yuu', te sava nıa nı kendosi' ma'in' ña'a' nıa xiin' serrucho, te nı xıto kuá'a tı ña'a' nıa, te sava nıa nı xá'ni' ña'a' nıa xiin' ichi, te sakan' tı nı xıka nıa mi' ka ni'nu' nıa jın' mbee, uun jın' tıxu'u'. Te ne natiin xava'a nı nduu' tı nıa, te nı xıka ndo'o' inı va nıa jın yivi', te sakan' tı mji' va nı kuı' ne yivi' xiin' nıa. ³⁸ Te nı xata'an ne yivi' jın yivi' yo'o' ña kaka ne yivi' va'a jaan' tein nıa. Sakan' ña ne yivi' va'a jaan' ndii, nı ndiee nıa xıka' ndoso' nıa mi' ichi' kaa', te nı ndiee tı nıa xıki' tein iku', uun tıxin yavi yuu' nı ndiee nıa, uun nı ndiee tı nıa tıxin yavi ñu'u'. ³⁹ Ndisı tee' ndee va'a nı kuni' Ndiosı xa'a' ña nı inı ne jaan' nı xını ña'a' nıa ndii, nı natıin ndee jın nıa ña nı taxı a kuento a nuu' nıa jaan'. ⁴⁰ Sakan' nı xaa Ndiosı, sakan' ña xá nı chıtunı a jın ña va'a ka xa'a' yoo', te na xaa inga' e' xiin' ne jaan' mi' ndasandoo inga' ndı'ı a yoo'.

12

Inı e' kuni' e' Ndiosı tee' ndee yoo tındo'o' nuu' kivi' ñuu' e'

¹ Ña jaan' na kuı' sakan' tı yoo' ndii, xa'a' a ña yoo ne yivi' kua'a' jaan' saa xinunduu' xıin' e', te nıa'a' nıa yoo' saa inı e' kuni' e' Ndiosı ndii, na naqoo e' sakuu' ña nakasi nuu' e', te sakan' tı kuachı e' ña xıko ni'ı' yoo', te kundjeni e' ku'un naa ku'un nuu' ichi' Ndiosı mi' xá tavi e' kua'an e'. ² Nuı' Jesús kuıı' na taxı so'o e, sakan' ña ña jaan' nduu' xa'ndu' ña inı e', te suvi' tı a xaa' sakan' te inı naa inı e' xını ña'a' e' ndee so'o' ndı'ı'. Ña jaan' ndii, nı kundjeni a ña ka'an ña nı xı'ı a nuu' krusın, sakan' ña nı xını a ña va'a va kuni' a nuu' ku'un e', te vıtin ndu'u' a nda'a' kua'a' Ndiosı mi' ndu'u' ña jaan' xa'ndia chuun' a.

³ Xa'a' a jaan' na saa ndo' kuenta naa kuı' Jesús, saa vı' nı sando'o' ña'a' ne ndiso' kuachı, ne nı ñakuıta xiin' a, ndısu' nı kundjeni a nuu' ña jaan'. Sakan' na kuı' saxavi xiin' mji' ndo' ña inı ndo' xını ndo' Ndiosı, te sána'ko' xiin' mji' tı ndo' nuu' ichi' a. ⁴ Kuachı ndii tıa'an kundıo' ndo' ndee kuı'ı' ndo' xa'a' a ña kuni' saa ndo' kuachı ndee naa nı ndo'o' Jesús. ⁵ Tee' xá nı nandosı' ndo'ó ña ka'an tı'un Ndiosı xiin' yoo', ne nduu' si'e a, kii' kani kuento a yoo' ka'an a ndii:

Si'e mji' j, ichi koto inı un' kii' ndıaa yu'u' xtıo' e' Ndiosı yo'ó,
nı ndee kúnda'vı tı kuni' un' kii' kani' kuento a yo'ó.

⁶ Kuachı ndii, xtıo' e' Ndiosı jaan' ndii, ndıaa yu'u' a sakuu' ne ndanı a, te suku' yo'o' tı a ne natiin' a nduu' si'e a.

Sakan' kachi a.

⁷ Va'a ka kundjeni ndo' nuu' ña ndıaa yu'u' Ndiosı ndo'ó, kuachı ndii xaa' a sakan' xiin' ndo' xa'a' ña nduu' ndo' si'e a. Sakan' ña koo' ndee jın yuva' si'ı', te koo' kivi' ndıaa yu'u' si'e ra. ⁸ Ndisı naa' ndıaa yu'u' Ndiosı ndo'ó naa xaa' a xiin' inga ne nduu' si'e a ndii, süu' si'e xna'a a nduu' ndo' nuu' a na sakan'. ⁹ Te siin' tıku' ndii, kii' nı nduu' e' ne kualı' ndii, nı ndıaa yu'u' yuva' si'ı' e' jın yivi' kaa' yoo', te nı xıto ka'nu' ña'a' e'. Saa ka vı' tı kuni' a ña koto ka'nu' e' yuva' e' Ndiosı, ña ndu'u' ndıvi', te taxı a kivi' ñuu' e' ña koo' kivi' ndı'ı'. ¹⁰ Kii' nı nduu' e' ne kualı' ndii, nı ndıaa yu'u' yuva' si'ı' e' jaan' yoo' jın xa'a', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, ña jaan' nduu' ña va'a nuu' yoo'. Ndisı Ndiosı ndii, ndıaa yu'u' a yoo' xa'a' ña va'a mji' e', sakan' tı kundıu' e' ne ndoo' nuu' a ndee naa yoo mji' a. ¹¹ Ña ndaku' nduu' a ndii, kuá'ı' xachi' va'a kuni' e' kii' ndıaa yu'u' yuva' e' yoo', süu' jaan' ndii kusuchi' ndı'ı' inı e'. Ndisı naa' yoo' ka nı kundjeni nuu' ña jaan' ndii, taxı a ña ndiee' manı' xiin' ta'an nıa, te taxı tı a ña sachuun' ndaku nıa.

Saa saa Ndiosí xiin' ne saxioo' ña'a'

¹² Xa'a' a jaan' na nachinaá ndo' ndjee' nda'a' ndo' ña xa ni xavi, te saakan' tu xa'a' ndo', ña xa ni kuu itun', te nakuita ni'j ndo'. ¹³ Te nakaka ndaku ndo' ichi' Ndiosí, saakan' te nda'a' xa'a' ndo' ña nduu' ndee' naa ña yaku'a' ñaa', te keta' ndo' nuu' ichi' a. ¹⁴ Kundjee' maní' naa ndiee' maní' ndo' xiin' sakuu' ne yivi', te kaka naa xika' ndo' saa kuni mii' xto'o' e' Ndiosí kuiti', saakan' ña ne xaa' ña jaan' ndii, künj nja nuu' a. ¹⁵ Te koto' ndo' ña ndee' iin ndo' sanako' xiin' mii' nuu' ña ndani mii' Ndiosí yoo', saakan' te kundu' ndee' iin ndo' ndee' naa tjo'o' iin ku'u' uva, te xiin' ña jaan' sativi' ndo' kua'a' ne yivi', te kuxika' nja nuu' Ndiosí saa ndo'. ¹⁶ Te koto' va tu ndo' ña ndee' iin ndo' kundu' ne kumi' musa, ni ndee' ka'nu' tu ndo' tu'un ndei' naa ni xaa' Esau', ña xa'a' iin ndaa' ko'o' ña xaxi' kuiti' ni xiko' ra ndei' ña kumi' ra xa'a' a ña nduu' ra te xkua'a', te natün ra ña'a' yuva' ra kii' kuvj te jaan'. ¹⁷ Saakan' ña xa xini' e' ndii, kii' ni ya'a, te ni kuni' te jaan' natün ra kuento va'a yu'u' yuva' ra, ña ni xata'an natün ra jaan' ndii, ni kuvj ka natün ra a. Tee' ndee ni xika' nduu' ra ndee' ni xaku' va' ra xa'a' ña jaan' ndii, ni yoo' ka tatan' a xa'a' ña ni xaa' ra jaan'.

¹⁸ Te yoo' ndii, ni kuyatin' e' iku' naa ni kuyatin' ne xii' yata' e', iin iku' ña kuvj tondja' nda'a' nja, ña xixi', te iin yavi va tu a xiin' viko' nu'u', te saakan' tu ni xika' ndjee' va tachi'. ¹⁹ Te ni ndee' ni xini' so'o' tu e' ña ndei' ti'e' ndachuun', ni ndee' tachi' yu'u' Ndiosí ña ni ka'an xiin' e' ndee' naa ña ni xini' so'o' ne xii' yata' e' jaan'. Kii' ni xini' so'o' nja ña jaan' ndii, ni ka'an nda'vi nja ña ka'an ka tachi' yu'u' jaan' xiin' nja. ²⁰ Saakan' ña ni kundjeni ka nja kuni' so'o' nja tu'un ndei', ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' nja ikan', kii' ni ka'an a ndii: "Naa' yoo' ka tondja' iku' yo'o' ndii, ka'ni' ña'a' ne yivi' xiin' yuu', uun xiin' kuxi. Te saakan' tu saa nja tee' ndee' iin kiti' tondja' iku' yo'o'", ni kachi' a. ²¹ Iyo xava'a' ni ka'a' ña ni xini' ne jaan' ikan' saakan' na ndee' mii' Moisés ni ka'an ndii: "Yi'vi i ndee' kisi' vi' a yu'u'", ni kachi' ra.

²² Ndisu yoo' ndii, kuyatin' e' mii' iin' iku' Sión, ña nduu' ñuu' Jerusalén, ña kandu'u' ndivi', ña nduu' ñuu' mii' Ndiosí tiaku. Te kuyatin' tu e' nuu' kua'a' xava'a' angele' ña xita' sñi nuu' Ndiosí ndivi'. ²³ Te kuyatin' tu e' nuu' ti'vi' ne xa' yoso' kivi' ndivi'. Ne jaan' nduu' ne ni nakaxin nuu' Ndiosí ndee' ña nuu' te nduu' nja si'e' a. Te nii' saakan' tu kuyatin' e' nuu' Ndiosí, ña xa'nú ndaku kuachj' sakuu' e'. Te kuyatin' tu e' nuu' nimá ne yivi', ne ni xanda'ku Ndiosí xa' ndiee' ndivi'. ²⁴ Te saakan' tu kuyatin' e' nuu' Jesús, ña xikui'ni xa'a' e', saakan' na ni ndoo' Ndiosí kuento xaa' xiin' e'. Te nii' saakan' tu kieve' va'a' e' xiin' nii' Jesús jaan' ña ni xitja' xa'a' kuachj' e'. Te nii' va'a' ka' nduu' ña jaan' te saakan' nii' Abel, saakan' ña xikan' ya'vi' a xa'a' kuachj' e'.

²⁵ Xa'a' a jaan' na koto' va' ndo' saa iin kii' sas'o' ndo' nuu' Ndiosí kii' ka'an a xiin' ndo'. Naa' ni sakaku' Ndiosí ne xii' yata' e' kii' ni xaso'o' nja nuu' a xta'an', kii' ni ka'an ndei' a xiin' nja iin yivi' yo'o' ndii, kaku' xachi' ka' vi' yoo' naa' taxj' so'o' e' nuu' ña ka'an a xiin' e' ndee' ndivi'. ²⁶ Kii' ni ka'an Ndiosí xiin' ne jaan' xta'an' ndii, ni taan' nu'u' iin yivi' kuiti', ndisu vitün ndii xa' ni taxj' ka' Ndiosí kuento a ka'an a ndii: "Sataan' ka' tukuu' i iin yivi', ndisu süu' nu'u' iin yivi' kuiti', süu' jaan' ndii sataan' tu i ndee' ndivi'", ni kachi' a. ²⁷ Te kii' ka'an a ndii: "sataan' ka' tukuu' i", kuni' kachi' a ña sakundia'a' a ña ni xa'a' a, ña kuvj kanda' jaan', te ndoo' ña koo' kivi' kanda' kuiti'.

²⁸ Saakan' na kuui', xa'a' a ña nduu' e' kuenta mii' kuvj kanda' mii' xa' ndia' chuun' Ndiosí ndii, na taxj' e' ña chindani a, te saka'nu' ña'a' e' xiin' iin

kañii' nimá e' saá xtaní a ña k'i'jin ka'nu' ña'a' e'. ²⁹ Sa'kan' ña Ndiosí e' jaan' ndii, ndee' naa ñu'u' ña xa'mi' sakuu' nuu' ña'a' nduu' a.

13

Saa kuni a kuu yoo', ne xika' ichi' Ndiosí

¹ Kundaní ta'an' naa kundaní ta'an' ndo' ndee' naa jín ndaa' nduu' ndo'. ² Te nãndoso' ndo' ña natíin maní' ndo' yoo' kã kii' kua'an ndi'e' nã mii' ndiee' ndo', kuachí ndii sa'kan' nì natíin maní' sava' ne yivi' ndee' ángele, tee' ndee' nì nãkuni' ña'a' nã.

³ Te nãka'an' tũ ndo' xa'a' ne ñu'u' vj'e' kãa' ndee' naa ñu'u' tũ mji' ndo' vj'e' kãa' jaan' xiin' ne jaan'. Te sa'kan' tũ nãka'an' ndo' xa'a' ne mji' kuu' ne yivi' xiin', te saá ndo' kuenta ña ndee' naa mji' ndo' ndo'o' ña jaan'.

⁴ Koto' ka'nu' sakuu' ndo' ña tunda'á, te va'a' nduu' a ña kusun xiin' ta'an' ndo', ndisu' ne kumi' musa xiin' ne xaa' ña xiin' ndii, sana'má ña'a' Ndiosí.

⁵ Te ndiõ'o' iní va' ndo' xa'a' xũ'un', na kundoqo' nimá ndo' xiin' ña kumi' kuji' ndo'. Sa'kan' ña yoso' a nuu' tutũ Ndiosí mii' ka'an' a ndii: "Ndee' jín kivi' sãndie'ni' i yo'ó, te nì ndee' nãkoqo' tũ i yo'ó", kachi' a.

⁶ Xa'a' a jaan' na iní e' te ka'an' e' naa ka'an' a nuu' tutũ Ndiosí mii' yoso' a ndii:

Kuãsa' yi'vi i yoo' kã nduu' ña saá ne yivi' xiin' i, sa'kan' ña xto'q' e' Ndiosí chindiee' yu'u.

Kachi' a. ⁷ Nãka'an' na ndo' xa'a' te paxto ndo', te nì sania'á ndo'ó tũ'un' Ndiosí, te nãka'an' tũ ndo' saá nì iní te jaan' nì xinj' rã Ndiosí, te saá tũ ndo'ó naa nì xaa' rã.

⁸ Jesucristo ndii, kõ'o' kivi' nama' kuu' a, naa nì kuu' a jku, sa'kan' tũ kuu' a vj'ín, te sa'kan' tũ kuu' a ndee' amaã kã kivi'. ⁹ Te tãxi' ndo' kunj' xa'an' ne yivi' ndo'ó xiin' inga' ña sania'á siin' ña nãkuitá xiin' ña ndaku xa'a' Jesús. Kuachí ndii va'a' kã ña kuja' nì'j' e' xiin' ña iní e' xini' e' Ndiosí xa'a' a ña ndanj' mji' a yoo', te sa'kan' ña kuja' nì'j' e' nuu' ña ka'an' xa'a' ña kuvj' xaxi' e'. Sa'kan' ña ña jaan' ndii, nì chindiee' a ndee' jín ne xaa' a.

¹⁰ Yoo' ndii, xã kumi' e' ña va'a' kã te sa'kan' mii' nasoko' sutu' kiti' kuji' xa'a' a ña nì nasoko' xiin' mii' Jesús, te nì xi'j' a nuu' krusin' xa'a' e'. Te sutu' jaan' ndii, kõ'o' ndei' kumi' rã xa'a' ña va'a' jaan'. ¹¹ Sa'kan' ña ndej' kiti', ti' xatia' sutu' ka'nu' ní' xa'a' kuachí ne yivi' tixin' yukun' toto' mii' sũ'un' kã ndii, xa'mi' rã a nuu' ñuu' ya'ín mii' ndiee' nã jaan'. ¹² Xa'a' a jaan' na sa'kan' tũ Jesús ndii, nì xi'j' a nuu' ñuu' Jerusalén te ndãsanduu' a yoo' nditã a xiin' ní' mji' a jaan'. ¹³ Xa'a' a jaan' na na ku'un' e', te nduujin' e' xiin' Jesús nuu' ñuu' jaan', te jín kachi' sa'ka'an' ne yivi' yoo' xiin' a. ¹⁴ Kuachí ndii, süu' xã yo'o' kũndiee' xachi' e', süu' jaan' ndii ndiatu' iní e' xa'a' jín ñuu' ña koq' nuu' ku'un' e', ña kandu'u' ndivi'. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na na sa'ka'nu' e' Ndiosí saá kivi' kua'an' xiin' ña ndiee' Jesucristo. Te ña jaan' nduu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ndiee' yu'u' e' xa'a' a. ¹⁶ Te na nãndoso' ndo' saá ndo' ña va'a', te sa'kan' tũ chindiee' ta'an' ndo' xiin' ña kumi' ndo'. Kuachí ndii ña jaan' nduu' ña nasoko' ña xtaní Ndiosí.

¹⁷ Taxí so'q' ndo' ña ka'an' te paxto ndo', te saá ndo' ña ka'an' chuun' rã xiin' ndo'. Sa'kan' ña te jaan' nduu' te xito' ndo'ó nuu' ichi' Ndiosí, te xini' rã ña nãtaxi' rã kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ndo'. Taxí so'q' ndo' ña ka'an' rã, te kũnaã va'a' nimá rã saá rã chuun' nuu' Ndiosí. Sa'kan' ña naa' sãkundi' nì ña'a' ndo' ndii, va'a' xaa' ndo'.

¹⁸ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. Xiní ndu ña naá va'a nimá ndu, sakan' ña ka'an nimá ndu ña sachuun' ndaku ndu xiin' sakuu' ña xaa' ndu. ¹⁹ Te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, te kuvj nandiko' yachj tukuu i mii' ndiee' ndo'.

Cha'an' so'q' ndi'i'

²⁰ Te Ndiosí nduu' ña taxi' ña manj' yoo nimá e', te ni sanatiaku tu a xto'o e' Jesucristo tejn ne ni xi'i. Te Jesús jaan' nduu' ña paxto kuu' nuu' nuu' yoo', ne nduu' ndee naa mbee. Te xa'a' a ña ni xitiã níi a ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' e' ndee ndi'i' ni kivi'. ²¹ Na sako' chuun a ndo'ó nuu' ndee ka chuun va'a te kuvj saa ndo' ña kuní a. Te na saa a ña jaan' xiin' ndo' saa xtanj mii' a xiin' ña ndjee' Jesucristo, ña xata'an kujtj' saka'nu' e' ndee amaã ka kivi'. Sakan' na kunduu a.

²² Ñanj ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña natijn va'a ndo' ña sie, ña ni ke'j i yo'o', ña xandieni ndo'ó, ña ti'vi' i nda'a' ndo'. ²³ Sakuni' tu'un i ndo'ó ña xa ni ketã ñanj e' Timoteo vj'e kaã, sakan' na kuii' naa' yachj kxin ra ndii, ku'un i xiin' ra ku'un koto i ndo'ó. ²⁴ Kua'an Ndiosí na koo na sakuu' te paxto ndo', te sakan' tu sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ti'vi' tu ne ta'an' e', ne ndiee' Italia, cha'an' ndo'. ²⁵ Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i Santiago

Ti'vi' rā cha'an'

1 Yu'u nduu' Santiago, te xika' nuu' nuu' Ndiosi xiin' nuu' xto'o e' Jesucristo. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó ne uxj uvj ti'vi', ne ta'an' i, ne Israel, ne ni kiku ki'in' xaan' iin yivi'.

Na nakuatia' nimá e' kij' yoo tundo'o' nuu' e'

2 Ñañi ta'an' i, na nakuatia' va nimá ndo' kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka tundo'o'. 3 Kuachj ndii xa xini ndo' ña kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka ña'a xa'a' a ña inj ndo' xini ndo' Ndiosi ndii, chindiee' a te ita' ni'j ka ndo' nuu' ña inj ndo' jaan'. 4 Te naa' ita' ni'j ndo' nuu' ña inj ndo' jaan', te chindiee' a ndo'ó nuu' tundo'o' ndee so'o' ndi'i, te kunduu xachi' ndo' ne xata'an nuu' Ndiosi, te kunduu tu ndo' ne xinu xachi' nuu' a, te kōo' ña kunj xachi' ka nuu' ndo'.

Kakan e' ña chuun va e' ña kaka ndaku e' nuu' Ndiosi

5 Te naa' yoo sava ndo'ó, ne kuni ka ña xini tuni nuu' ndii, kakan ndo' a nuu' Ndiosi, te taxj a ña jaan' nda'a' ndo'. Sakan' ña Ndiosi ndii, taxi' a kua'a' ña va'a' nuu' e', te xi'é a nuu' e' xa'a' a ña xikan' e' ña jaan' nuu' a. 6 Ndisu inj ndo' te kakan ndo' a, te kunduu ndo' ne uvj a xanini, sakan' ña ne uvj a xanini ndii, nduu' nja ndee naa tikui miji ka'nu', te' kua'an kuaxj xika' xaa' tachj, te yo'o' ni jaan' koyo' a ra'. 7 Kuachj ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, na kaniñi nja ña natün nja iin ña xikan' nja jaan' nuu' xto'o' e'. 8 Sakan' ña ne uvj nimá nduu' nja, te ximi' kōo' tu inj nja nuu' sakuu' ña xaa' nja.

9 Ñañi ta'an' e', ne nda'vi kuu' ndii, na va'a' kunj nja ña nduu' nja ne ka'nu' nuu' Ndiosi. 10 Ndisu ne vika' ndii, na va'a' kuni nja ña nduu' nja ne nda'vi kuu' nimá ni xaa' Ndiosi, sakan' ña ña vika' nja jaan' ndii, ndoñu'u' a ndee naa ita' ku'u. 11 Kuachj ndii, kij' keta' ñu'u' sanandij' ndiee' a ndii, ichi ku'u jaan', te koyo ita' a, te ndoñu'u' ña ndatun' a. Iin kachi kundoo' tu ne vika', sakan' ña ndoñu'u' ne jaan', te ndoñu'u' tu ña xachuun' nja xiin' ña vika' jaan'.

Kuāsq' xito' kua'a Ndiosi ne yivi'

12 Sañu'u' va Ndiosi yoo ka xandieni nuu' ña xamaña, sakan' ña kij' kanando nja nuu' ña jaan' ndii, natün nja kivi' ñu'u' ña kōo' kivi' ndi'i, ña nduu' ndee naa corona ña ni'i' ne kanando, ña ni taxj Ndiosi kuento a xa'a' nuu' ne ndañ ña'a'.

13 Na kã'an yoo ka kij' xito' kua'a ña'a' ña kiji ndii: "Ndiosi ni xito kua'a' yu'u." Kuachj ndii kōo' ndiee' ndee iin ña'a' te sanama' a Ndiosi nuu' kuachj, te ni ndee mji' Ndiosi xito' kua'a' ndee iin ne yivi' te koyo nja nuu' kuachj. 14 Süu' jaan' ndii ña kiji, ña ndioo' inj mji' nja, nduu' ña xito' kua'a' ña'a', te xiku'un nja nuu' kuachj. 15 Te xa'a' a ña kiji ndioo' inj nja ndii, xaa' nja kuachj. Te kij' xaa' te xaa' nja kuachj jaan' ndii, kuyj xachi' nja nuu' Ndiosi xa'a' a jaan'.

16 Ne kua'a' ñañi ta'an' i, künj xa'an' xiin' mji' ndo'. 17 Kuachj ndii Ndiosi taxi' sakuu' ña va'a', te sakuu' ña ndoo kuaxj mii' ndu'u' a ndivi', te suvi tu a nduu' ña ni xa'a' sakuu' ña yi'é ndiee' ndivi'. Te Ndiosi ndii, kōo' kivi' namá a ndee naa xaa' ña yi'é ndiee' ndivi' jaan', ni ndee nãma tu a ndee

naa xaa' kunda'vi ña jaan'. ¹⁸ Te xa'a' a ña kuni mji' a, ni satuvi a yoo' xiin' tu'un a, ña ndixa, te kunduu e' si'e a, ne nuu' nuu' sakuu' ña ni xa'a' a.

Na kunj so'o e' tu'un Ndiosi, te saq tu e' ña ka'an a

¹⁹ Ne kua'a, ñanji ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuni a ña koq tu'va sakuu' e' te kunj so'o e' ña ka'an inga ne yivi', te ndiatu' e' xiin' ña ka'an e', te nasaa' yachi tu e'. ²⁰ Kuachi ndii, ña kui'e ne yivi' ndii, taxi' a sachuun' ndaku nja saa kuni Ndiosi. ²¹ Ña jaan' na kuui' nakoo ndo' sakuu' ña xe'na', xiin' sakuu' ña nja'a ña yoo va nuu' kivi' ñuu ndo'. Te natijn maso ndo' tu'un ña ni chi'i Ndiosi nimá ndo', sakan' ña ña jaan' kumi' ndije' te sakahu a ndo'.

²² Ndisu kunj xa'an' xiin' mji' ndo', süu' kunj so'o kuiti' ndo' tu'un jaan'. Süu' jaan' ndii, kuni a saq tu ndo' ña ka'an a. ²³ Kuachi ndii, ne xini so'o kuiti' tu'un jaan', te xaa' nja ña ka'an a ndii, nduu' nja ndee naa jin ne xito' ndjaa ndi' nuu' nja nuu' yuu' peko. ²⁴ Te kij' ndi' koq ndjaa xiin' mji' nja, te kua'an nja ndii, jin kani' va te nandos' nja saa kaa' nuu' nja. ²⁵ Ndisu ne xini so'o tu'un ndei' Ndiosi, te xito' ndi' nja ña ka'an a xiin' nja, te ndikun kixin' nja a, te nandos' nja a ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosi, te xaa' nja a. Sakan' ña tu'un ndei' jaan' ndii, jin ña va'a ndi' nduu' a, te sando' ndika a yoo' nuu' kuachi e'.

²⁶ Te naa' yoo ka tuu ña nduu' nja ne xaa' xna'a ña kuni Ndiosi, ndisu xito' nja saq koq yu'u' nja ndii, xini xa'an' xiin' mji' nja, te ndiaa ya'vi' ña xaa' nja jaan' nuu' a. ²⁷ Sakan' ña ña ndoo xiin' ña ndaku nuu' yuva' e' Ndiosi, ña xtanj a saq e' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña koq e' ne kuachi' nda'vi, te sakan' tu' ña'a' kuaan' kij' ndo'o' nja, te koq xiin' mji' e' nuu' kuachi ña yoo jin yivi'.

2

Va'a nakaxin e' ne yivi'

¹ Ñanji ta'an' i, xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o e' Jesucristo, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, kuni a ña jin kachi tijn manj' e' ndee ka nuu' ne yivi'. ² Saa e' kuenta ndii, ndi'vi jin te vika' ni'nu' toto va'a, te ñu'u' tu jin kaxun nda'a' va'a nuu' nda'a' ra, mii' nakaya ndo', te ndi'vi tu jin te nda'vi kuu' ni'nu' toto yata' ikan'. ³ Te koq'ni ndo' nuu' te vika' jaan', te ka'an ndo' xiin' ra ndii: "Ña'a' yatın yo'o' kundu'u' un', tákuie", kachj ndo'. Te ka'an tu ndo' xiin' te nda'vi kuu' jaan' ndii: "Ndee kaa' kujin ndichj yo'o', uun ñu'u' mii' ita' xa'a' i yo'o' kundu'u' un'", kachj ndo' xiin' te jaan'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ⁴ xa jin kachi tijn manj' ndo' ne yivi' kij' xaa' ndo' sakan', te nduu' ndo' ndee naa te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku.

⁵ Ne kua'a ñanji ta'an' i, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitiin: ¿Ñaa xini ndo' ña ni nakaxin Ndiosi ne nda'vi kuu' jin yivi' yo'o' te ini va nja kunj ña'a' nja? Te kij' xaa' nja sakan' ndii, ndee naa vika' nja nuu' a xa'a' a ña natiin nja ña ka'ndja chuun' a nimá nja saa ni taxi' a kuento a nuu' ne ndan' ña'a'. ⁶ Ndisu ndo'o' ndii, mji' kuu' ndo' xiin' ne nda'vi kuu' jaan'. ¿Saa tu xini ndo' ña ne vika' jaan' nduu' ne mji' kuu' xiin' ndo', te svj tu nja nduu' ne tiin' kuachi siki' ndo'o', te kua'an nja xiin' ndo' ndee vj'e mii' xa'nu te yivi' kuachi? ⁷ ¿Saa tu xini ndo' ña svj tu nja nduu' ne kanja a xa'a' kivi' ndatun' xto'o e', ña ini e' xini e'?

⁸ Ka'an tu'un ndei' ka'nu' ka mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosi ndii: "Kundanj ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa ndan' xiin' mii' mji' ndo'." Sakan' yoso'

a. Naa' ndjixa xna'a saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a xaa' ndo'. ⁹ Ndisu na iin kachi tjin maní' ndo' ne yivi' ndii, xa ni xaa' ndo' kuachí xa'a' a ña ni xka'ndja ndoso' ndo' ña ka'an tu'un ndei' jaan', te xa ne ndiso' kuachí nduu' ndo' nuu' a. ¹⁰ Kuachí ndii yoo ka saxinú sakuu' tu'un ndei' jaan', ndisu xka'ndia ndoso' nja iin yu'u' kujití' a ndii, kumi' kuachí nja nuu' Ndiosi xa'a' sakuu' a. ¹¹ Kuachí ndii, suvi' Ndiosi jaan' ni ka'an ndii: "Kúmi' un' musa un'." Te suvi' tu' a ni ka'an ndii: "Ká'ni' un' ne yivi'", ni kachi a. Ña jaan' na kuii' naa' ni kumi' ndo' musa ndo', ndisu ni xa'ni' ndo' iin ne yivi' ndii, xa kumi' kuachí ndo' nuu' Ndiosi xa'a' sakuu' tu'un ndei' a.

¹² Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, ndatu'un' va'a ndo', te sachuun' va'a tu' ndo', sakan' ña xini ndo' ña sana'má Ndiosi yoo' nuu' kuachí e' xiin' tu'un ndei' a, ña sando' ndika' yoo' nuu' kuachí e'. ¹³ Kuachí ndii kúvita xachi' iní Ndiosi xa'a' yoo ka kij' sana'má ña'a' a naa' ni kuvita iní nja xa'a' ne yivi', sakan' ña ne ni kuvita iní xa'a' ne yivi' ndii, keta va'a nja kij' sana'má ña'a' a.

Kuní a sachuun' inga' ña iní e' xini e' Ndiosi xiin' ña chindiee' e' ne yivi'

¹⁴ Ñaní ta'an' i, ne ka'an ña iní nja xini nja Ndiosi, te xaa' nja ña va'a ndii, kuasa' kuní xachi' ña ka'an nja jaan', te kúvi kaku nja nuu' kuachí xiin' ña ka'an kujití' nja ña iní nja. ¹⁵ Saa e' kuenta ndii, yoo iin ne xika' ichi' Ndiosi xiin' e', tiaa, uun ña'a' nduu' nja, te kuní toto kují'nu nja, te kuní tu' ña kutjaku nja, ¹⁶ te ka'an iin ndo'ó xiin' ne jaan' ndii: "Ndiosi na ku'un xiin' un', na koo na toto un' xiin' ña tiaku un'", kachi ndo', ndisu táxi ndo' ña kuní nuu' nja ndii, koo' ndee iin ña va'a ni xaa' ndo' xa'a' ne jaan' na sakan'. ¹⁷ Nii' sakan' nduu' tu' a xiin' ne ka'an kujití' ña iní nja xini Ndiosi, te xaa' nja ña va'a ndii, iin ña kuasa' kuní nduu' ña iní nja jaan'.

¹⁸ Ndisu saa e' kuenta ndii, ka'an yoo ka ndii: "Yo'ó ndii, iní un' xini un' Ndiosi, te yu'u ndii, xaa' i' ña va'a." Kúvi nia'a ndo' yu'u ña iní ndo' xini ndo' Ndiosi kij' koo' ña va'a xaa' ndo'. Ndisu yu'u ndii, xiin' ña va'a ña xaa' i' kuví nia'a' i' ndo'ó ña iní i' xini i' Ndiosi.

¹⁹ ¿Ñáá kandixa' ndo'ó ña yoo iin ndaa' kujití' Ndiosi? Va'a xaa' ndo'. Ndisu ndee ña ndiva'a kandixa' ña jaan', te yi'vi va' ña'a' a. ²⁰ ¡Ne kuu' kaxi' nduu' ndo'ó! Xa'a' a ña ka'an kujití' ndo' ña iní ndo' xini ndo' Ndiosi, te xaa' ndo' ña va'a ndii, iin ña kuasa' kuní nduu' ña iní jaan'.

²¹ Xa xini ndo' ña Abraham, te xijí' yata' e' ndii, ni ka'an Ndiosi ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña ni xaa' ra kijí' ni xika' ra nasoko' ra si'e' ra Isaac saa ni ka'an chuun' a xiin' ra. ²² Te koto ndo' saa ni xachuun' inga' ña iní ra xini ra Ndiosi xiin' ña ni xaa' ra. Te xiin' ña ni xaa' ra jaan' ni xinú ña iní ra jaan'. ²³ Xa'a' a jaan' na ni xinú ña yoso' nuu' tutu' Ndiosi mii' ka'an a ndii: "Ni iní Abraham ni xinjí' ra Ndiosi, te ni ka'an a ña te xachuun' ndaku nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a. Te ni ka'an tu' a ña te xini ta'an' xiin' a nduu' ra. ²⁴ Ña jaan' na kuii' xini e' ndii, süu' xa'a' a ña ka'an kujití' ne yivi' ña iní nja xini nja Ndiosi, te nduu' nja ne xachuun' ndaku nuu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña xaa' tu' nja ña va'a nduu' nja ne xachuun' ndaku nuu' a.

²⁵ Te xa xini tu' ndo' saa ni xka'ndja a xiin' Rahab, ña' ni xjko' xiin' mii' mii'. Ndee ña' jaan' ni ka'an Ndiosi ña ña' xachuun' ndaku nduu' a' nuu' a xa'a' a ña ni natjin va'a a' te Israel, te kuan koto maña ñu'u a', te ni ti'vi' ña'a' a' inga' ichi', te ni kaku ra.

²⁶ Sakan' na kuii' jin ñu'u' nde'j kij' kōo' ka nimá a ndii, xa ni xi'j a, nii sakan' tu yoo ña inji e' naa' kōo' ña va'a xaa' e'.

3

Koto e' yu'u' e' kij' ndatu'un' e'

¹ Ñani ta'an' j, na ndüku' kua'a' va ndo'ó ña kunduu ndo' ne sania'a, sakan' ña xini e' ndii, ndije' ka nakan Ndiosí kuenta nuu' ndu'u, ne sania'a, te sakan' ne xini so'o ña jaan'. ² Sakuu' e' ndii, ki'in' va ichi' xaa' e' ña va'a. Ndisu naa' yoo jin ne yivi', ne kōo' kivi' xaa' ña jaan' xiin' ña ka'an nja ndii, ne yivi' va'a xachi' nduu' nja, te kuvj ndiko' ni'i' xiin' mji' tu nja nuu' kuaxhi.

³ Ndee naa xaa' tu e' kij' chika'ni' e' kaq yu'u' kuei, te saa ri' ña kuní e' ndii, kuvj ndiko' ni'i' e' ri', te ku'un ri' mii' ka kuní e'. ⁴ Koto tu ndo' saa xaa' tundoo', tee' ndee na'nu' xava'a tun' jaan', te ndije' va xika' tachí' ndii, xiin' jin tun' lulu kuiti' kuvj satuvi' te yivi' nu', te kua'an nu' mji' ka kuní ra. ⁵ Sakan' tu xaa' yaa' e' ndii, jin ña lulu kuenta ñu'u' nde'j e' nduu' a, ndisu kumi' a ndije' te ka'an njnu a xa'a' ña na'nu' ya'a. Te nduu' a ndee naa jin ñu'u' tilikin', ña kuvj ka'mi kua'a' xava'a xiki' na'nu'. ⁶ Te sakan' tu yaa' e' ndii, ndee naa ñu'u' nduu' a. Te jin xaan' mii' ñu'u' chitu' vi' ña nja'a nduu' tu a. Te jin tu'un' ñu'u' nde'j e', ña kuvj sativi' kanii' e', nduu' a, te ndee kij' tuvi' e' xiin' ndee skachi' kuvj e' ndii, kuvj sativi' a yoo', sakan' ña ndee naa ñu'u, ña kuaxi' vi' e ndiaya', nduu' a.

⁷ Ndixa nduu' a ndii, chun va ne yivi' samaso nja sakuu' nuu' kiti' iku', naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' saa, xiin' ti' kañuu' tijin, xiin' ti' ñu'u' mjin' ka'nu'. ⁸ Ndisu ndee jin e' kuvj samaso yaa' e'. Sakan' ña jin ña nja'a nduu' a, te kuvj ndiko' ni'i' ña'a' e'. Te xiin' yaa' e' jaan' ka'an e' kuento xatu, ña satuxu'vi ne yivi'. ⁹ Te xiin' yaa' e' jaan' tu xaka'nu' e' Ndiosí, yuva' e', te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' e' ne yivi', ne ni xa'a' Ndiosí saa kuu' mji' a. ¹⁰ Xiin' yu'u' e' ka'an va'a e' xa'a' ne yivi' te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' ña'a' e'. Ñani ta'an' j, xa'ta'an saa e' sakan'. ¹¹ Sakan' ña jin xaan' mii' kieve' tikui ndii, kuvj kieve' tikui va'a xiin' tikui uva. ¹² Ñani ta'an' j, sakan' tu itun' higo ndii, kuvj kuun nduu' olivo nda'a' nu', ni ndee kuvj tu kuun nduu' higo nda'a' yo'o' uva, sakan' na kuii' ni ndee kuvj tu kieve' tikui va'a mii' kieve' tikui uva.

Yoo uvj nuu' ña xini tuni

¹³ Naa' ka'ni sava ndo'ó ne xini tuni ndii, na nia'a ndo' ña jaan' xiin' ña va'a ña xaa' ndo', xiin' ña maso kuu' ndo', ña taxi' ña xini tuni ndo' jaan'. ¹⁴ Ndisu naa' ndasi' va nuu' ndo' xini ndo' ne yivi', te kuni nakuita' tu ndo' xiin' nja ndii, kōo' ndee jin xa'a' ña ka'an njnu ndo', te xini xa'an' ndo' xa'a' ña ndixa. ¹⁵ Ña xini tuni ña kumi' ndo' jaan' ndii, süu' Ndiosí taxi' a, süu' jaan' ndii ña xini tuni, ña yoo jin yivi' kuiti' nduu' a, ña ni na'ta'vi' xini' ne yivi', ña taxi' ña ndiva'a. ¹⁶ Kuaxhi ndii mii' yoo ne ndasi' nuu' xini nja ne yivi', te kuni nakuita' tu nja xiin' inga' ne yivi' ndii, ndiee' manj' nja, te xaa' nja sakuu' nuu' ña nja'a. ¹⁷ Ndisu yoo', ne kumi' ña xini tuni ña taxi' Ndiosí jaan' ndii, xika' ndoo' e' nuu' jchi' a, te sakan' tu ndiee' manj' e', te va'a nimá e' xini e' ne yivi', te nda'vi kuu' e' xiin' ne yivi', te kuvita inji e' xa'a' ne yivi', te sakan' tu xaa' e' kua'a' ña va'a, te nãkaxin tu e' ne yivi', te nduu' tu e' ne uvj nimá. ¹⁸ Sakan' ña ne nduku' ña ndiee' manj' ne yivi' ndii, xika' manj' nja jin yivi', te natjin nja ña xaa' ne yivi' ña kuní Ndiosí.

4

Na ndiŋo' inji e' xa'a' ña'a ña yoo iin yivi'

¹ ¿Ñáá xini ndo' mii' kuaxi tun kui'e xiin' ñu'u ña yoo tejin ndo'? Sūu ña kɔnɔ ndioo' inji mji' ndo' jaan' sakaku' ña kɔnta'an' nimá ndo' xiin' ña va'a ña kuní a saa ndo'. ² Ndioo' inji ndo' xa'a' ña'a, te kōo' a natiin' ndo'. Xa'ni' ndo' ne yivi', te kundiendi ka ndo' ña ndasi' va nuu' ndo' xini ña'a ndo', ndisu kōo' a natiin' ndo'. Xa'a tu ndo' tun kui'e xiin' ñu'u, ndisu kōo' ña'a natiin' ndo', sakan' ña xikán ndo' a nuu' Ndiosi. ³ Te kij' xikán ndo' a nuu' a ndii, kōo' a natiin' ndo' sakan' ña xikán va'a ndo' a saa kuní Ndiosi. Sūu' jaan' ndii xikán ndo' a te kusikí' saka ndo' a mii' yoo ña si' nuu' ndo'.

⁴ Ndo'ó, ne xa'ni ndosɔ' Ndiosi ndeɛ naa ne kumi' musa ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ne xtanɔ' va saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, nanduu' nja ne nɔ' ta'an' va'a ka xiin' Ndiosi? Sakan' na kuii' yoo ka xtanɔ' saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, nɔ' ta'an' va'a ka nja xiin' Ndiosi. ⁵ ¿Ñáá xanini ndo' ña yosɔ' saka ña ka'an nuu' tutu Ndiosi ndii: "Kuiñu va Espiritu Ndiosi, ña nɔ' taxɔ' a naá nimá e', xini a yoo'?" Sakan' yosɔ' a. ⁶ Ndisu chindiee' kua'a' ka Ndiosi yoo' naa yosɔ' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Tāxi Ndiosi ña ketə va'a ne ñuñu", ndisu chindiee' a ne nda'vi kuu' nimá." Sakan' yosɔ' a. ⁷ Sakan' na kuii' taxɔ' ndo' ña ka'ndja chuun' Ndiosi nuu' ndo', te tāxi ndo' ña ketə va'a ña ndjva'a xiin' ndo', te kuxiŋo a nuu' ndo'. ⁸ Ndasayañ ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosi te kuyatɔn tu a jaan' nuu' ndo'. Ndo'ó, ne ndiso' kuachɔ ndii, nakoo ndo' a, te ndundoo nimá ndo', sakan' ña ne uvi nimá nduu' ndo'. ⁹ Xa'a' a jaan' na na kusuchi' u'vi inji ndo', te kuaku ndo', te tana ndii va ndo' xa'a' kuachɔ ndo'. Na nanduu' ña nɔ' xaku ndo' ña kuaku u'vi ndo', te ña si' nɔ' xini ndo' ndii, na nanduu' a ña kusuchi' va inji ndo'. ¹⁰ Na sanuu' xiin' mii' mji' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosi, te ki'in ka'nu' a ndo'ó.

Nātava' e' kuenta kuu' ta'an' e'

¹¹ Ñanɔ' ta'an' i, kãnjã'a xiin' ta'an' ndo'. Sakan' ña naa' kanjã'a ndo' xa'a' ne yivi', uun naa' natava' ndo' kuenta kuu' ne jaan' ndii, kanjã'a tu ndo' xa'a' tu'un ndei' Ndiosi, te natava' tu ndo' kuenta kuu' tu'un ndei' a jaan'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, sūu' te saxinú tu'un ndei' jaan' nduu' ndo', sūu' jaan' ndii te xa'nú kuachɔ sananduu' xiin' mii' ndo'. ¹² Kuachɔ ndii Ndiosi kuɔtɔ' nduu' ña xa'a tu'un ndei' jaan', te sɔvi tu a nduu' ña xa'nú kuachɔ e'. Te ña jaan' kumi' ña ndjɛe' te sakahá a yoo' nuu' kuachɔ e', uun katun' a yoo'. Ndisu ndo'ó ndii, zyoo nduu' ndo', tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' inga ne yivi'?

Vã'a ka'an ñuñu' e' xa'a' kivi' tiaaɔ

¹³ Chuun xa'a' va ndo'ó vɔtin, ne ka'an ndii: "Vɔtin, uun tiaaɔ ku'un e' iin ñuu, te kundjɛe e' ikan' iin kuiya, te xiko' e' ña'a, te kanando e' xu'un'." Sakan' kachi ndo'. ¹⁴ Ndisu xini ndo' saa saa a xiin' kivi' ñuu ndo' tiaaɔ. Kuachɔ ndii, kivi' ñuu e' ndii, nduu' a ndeɛ naa viko' nu'u', ña yoo iin kanɔ', te ndi'ɔ' tukuu a so'o. ¹⁵ Kuní a ña va'a ka ka'an ndo' ndii: "Naa' kuní xto'o e' ndii, kutɔaku e', te saa e' ña yoo', uun ña jaan'." Sakan' kuní a ka'an ndo'. ¹⁶ Ndisu ndo'ó ndii, ka'an ñuñu' ndo'. Te sakuu' ña ñuñu' naa ña jaan' ndii, ña njã'a nduu' a. ¹⁷ Sakan' na kuii' ne xini saa ña va'a, te xaa' njã a ndii, kuachɔ xaa' njã nuu' Ndiosi.

5

Vɔtin ka'an Santiago xa'a' ña kundoo' ne vika' njã'a

1 Ndo'ó, ne vika' ndii, chuyun xa'a' va ndo' ña ka'an i vitin, sakan' ña xa kuyatin' kuii ña kund'o' ndo'. Sakan' na xa'a' ndo' kuaku ndo' te nde'i ndo'. 2 Sakan' ña ña vika' ndo' ndii, te'i a, te toto ndo' ndii, xaxi' kuxi' a. 3 Te oro ndo' xiin' plata ndo' ndii, kuxi' a. Te kuxi' ña vika' ndo' jaan' kunduy ña tjin kuach'i ndo'ó nuu' Ndiosí, te kunduy a ndee naa ñu'u kiji' xa'mi' a ña'a. Ndisu taxa'a te taxa'a ka ndo' ña vika' jaan' tee' ndee xa kuyatin' kivi' so'o' ndi'i'. 4 Kuni so'o' ndo' ña ka'an kuach'i te tatu ndo' nuu' ndo', te ni nakaya ña savi' ndo', sakan' ña ni cha'vi' ña'a' ndo'. Te xto'o' e' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ndii, xa ni xini so'o' a ña ka'an kuach'i te jaan'. 5 Ndo'ó ndii, siji' xika' ndo' iin yivi' yo'o', te sasana xiin' mji' ndo'. Te sanda'ni ndo' nimá ndo' xiin' sakuu' ña kuni ndo'. Xa'a' a jaan' na ni kuxa'an ndo' ndee naa kiti', ti' xito' kuxi' ne yivi', te xa ni xaa kivi' ña kuv'i ri'. 6 Te ni katun' ndo' ne yivi', ne koo' kuach'i, te ni xa'ni' ña'a' ndo' tee' ndee ni kuv'i ndoni' nda'a' ña te naka'an ña xa'a' ña.

Kundjieni e' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o' e'

7 Ñani ta'an' i, kuie kuu' ini ndo' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o' e'. Koto ndo' saa kuie kuu' ini te xachuun' xa'a' ku'u ndee nakuxa ña savi'. Te jaan' ndii, kuie kuu' ini ra ndiatu' ra savi' ña kuyun nuu' xiin' savi' ña kuyun ndi'i' ndoso'. 8 Nii' sakan' tu kuni a ña kuie kuu' tu ini ndo'ó, te kujta ni'i' ndo' nuu' ichi' Ndiosí ndee xaa kivi' jaan'. Kuach'i ndii xa kuyatin' xaa kivi' ña nandiko' xto'o' e' jaan'.

9 Ñani ta'an' i, kuchi' ta'an' ndo', saa iin kiji' katun' ndo' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña xa kuyatin' kuii kivi' ña nandiko' ña xa'nu' kuach'i. 10 Ñani ta'an' i, naka'an' ndo' saa ni kundjieni te ni ka'an tiaku' tu'un xto'o' e' Ndiosí xiin' ña ndje'e' a. Te jaan' ndii, kuie ni kuu' tu ini ra kiji' ni sando'o' ña'a' ne yivi', nii' sakan' tu kuni a kundjieni ndo'ó, te kuie kuu' tu ini ndo'. 11 Ña ndixa nduu' a ndii, ka'an e' ña sañu'u' va Ndiosí ne ni kundjieni nuu' tundo'o'. Te ni xini so'o' ndo' saa ni kundjieni Job nuu' tundo'o', ña kuie ni kuu' ini ra. Te xini tu ndo' saa ni sañu'u' va ña'a' xto'o' e' Ndiosí so'o' ndi'i', sakan' ña kuvita va ini a xa'a' e', te yoo ka'nu' va tu ini a xa'a' e'.

12 Ñani ta'an' i, ña ka'nu' ka nduu' a ña tjin ndjaa ndo' kivi' Ndiosí kiji' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee tjin ndjaa tu ndo' ndivi'. Te sakan' tu tjin ndjaa ndo' ñu'u' iin yivi'. Te tjin ndjaa ndo' ndee iin nuu' tuku' ña'a' kiji' taxi' ndo' kuento ndo' jaan'. Süu' jaan' ndii kiji' ka'an ndo' "uun" ndii, ña jaan' kujti' ka'an ndo'. Te kiji' ka'an ndo' "ü'un" ndii, ña jaan' kujti' tu ka'an ndo'. Sakan' saa ndo', saa iin kiji' katun' Ndiosí ndo'ó xa'a' ña jaan'.

Ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' ne kuni kuv'i

13 Naa' yoo sava ndo'ó, ne ndo'o' ndii, na ka'an ña xiin' Ndiosí. Naa' yoo sava ne va'a va kuni tein ndo' ndii, na kaja ña te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Ndiosí, te ka'an ra xiin' a xa'a' ña, te xiin' ña ndje'e' xto'o' e' kakin ña'a' ra xa'an oliva. 15 Te kiji' ini e', te ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' ña ndii, nda'a' ne kuni kuv'i jaan' saa xto'o' e', te ndokoo ña. Te naa' ni xaa ña kuach'i ndii, koo' ka'nu' ini a xa'a' ña. 16 Sakan' na kuii' na'ma ndo' kuach'i ndo' nuu' ta'an' ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ta'an' ndo', te nda'a' ndo'. Te kiji' iin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí ka'an xiin' a ndii, chindiee' kua'a' ña ka'an ne jaan'. 17 Naa kuu' Elías ndii, iin te yivi' naa yoo' tu ni nduu' te jaan'. Te kiji' ni ka'an, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí ña kuyun savi' ndii, ni kuyun xna'a' a uni' kuiya yoso' sava. 18 Ni ya'a, te ni ka'an tukuu' ra xiin' Ndiosí ña kuyun tukuu' savi'. Te ni kuyun a, te ni yoo ña savi'.

Sañandiko' e' ne yivi' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí

¹⁹ Ñañi ta'an' i, naa' jin ndo'ó sañako' xiin' mji' nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te sañandiko' inga ne ta'an' e' ndo'ó nuu' ña ndixa jaan' ndii, ²⁰ kuní i ña kundani ndo' ña yoo ka sañandiko' ne xaa' kuachí jaan' nuu' ichi' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' nja nuu' vi'e ña ndiva'a. Te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' sakuu' kuachí ne ni xaa kua'a' xava'a' kuachí jaan'.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ni nakaxin Ndiosí

Ti'vi' ra cha'an ni

¹ Yu'u nduu' Pedro, te Jesucristo ni tjanu' yu'u sania'a i ichi' a. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ndiee' tuku' xaan', ne ni xitja' i'nu' nuu' ñu'u' ña nani' Ponto, xiin' ñu'u' Galacia, xiin' ñu'u' Capadocia, xiin' ñu'u' Asia, xiin' ñu'u' Bitinia. ² Te yuva' e' Ndiosí ndii, ni nakaxin a ndo'ó saq' nii' ni chituni' a ndee' xta'an' te ndasandu' Espiritu Santo ndo'ó kuenta Ndiosí, te kandixa' ña'a' ndo', te xiin' nii' Jesucristo kunduu' ndo' ne ndoo' nimá. Te i'in' kivi' kua'an' na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí ya'a' tu' a ña maní' koo' xiin' ndo'.

Ni taxí Ndiosí ña ndiatu' iní e' ña kundje'e' e' xiin' a naá kivi'

³ Ka'nu' va' ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo. Te xa'a' a ña kuvita xava'a' iní a xa'a' e' ndii, ni kakú e' tuku' ichi' ni xaa' a, te ni natün e' ña ndiatu' iní ndituni' e' xa'a' ña ni natia'ku' Jesucristo. ⁴ Te natün e' ña koo' kivi' te'í, te koo' kivi' tu' tvi' a, te sakan' tu' koo' kivi' ndi'i' ña ndatun' a ña yoo' tu' va' xa'a' e' xaa' Ndiosí ndivi'. ⁵ Te xiin' ña ndje'e' Ndiosí xito' a ndo'ó xa'a' a ña iní ndo' xini' ña'a' ndo' ndee' xaa' ña natün ndo' ña sakakú xachi' a ndo'ó, ña xa' yoo' tu' va' natün ndo', te nia'a' ña'a' a ndee' kivi' so'ó' ndi'i'. ⁶ Xa'a' a jaan' na na va'a' va' kuni' ndo' tee' ndee' ndo' o' kua'a' ndo' ndee' vjtin' ki'in' nuu' tundo' o' jin' kaní'. ⁷ Sakan' ña xiin' tundo' o' jaan' nia'a' ndo' ña ndee' naa' oro' vi' nduu' ña iní ndo' jaan'. Sakan' ña oro' ndii, tee' ndee' ña ndoñu'u' nduu' a ndii, saxka'ndiá te yivi' a nuu' ñu'u' te kuni' ra naa' oro' ndi' i' xna'a' nduu' a. Te ña iní ndo' o' jaan' ndii, ndiaa' ya'vi' ya'a' ka' a te sakan' oro, te naa' kje'e' va'a' a nuu' tundo' o' ndii, xata'an' natün ndo' ña ndatun' xiin' ña tiin' ka'nu' xiin' ña va'a' saq' Jesucristo kij' nandjiko' a. ⁸ Tee' ndee' ni xini' nduchi' nuu' ndo' a ndii, ndani' ña'a' ndo'. Tee' ndee' küvi' kuni' ña'a' ndo' vjtin' ndii, iní ndo' xini' ña'a' ndo'. Te va'a' xava'a' kuni' ndo', te ndee' küvi' ka'an' ndi' i' ndo' saq' kuni' ndo'. ⁹ Sakan' ña natün ndo' ña va'a' xa'a' a ña iní ndo' jaan', te ña jaan' nduu' ña kakú nimá ndo' nuu' kuachí ndo'.

¹⁰ Te ni ka'an' tiakú tu'un' Ndiosí ndii, ni ka'an' ra' ña ndani' mji' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ni sakuaan' ndi' i' ra, te ni xika' tu' ra' kundani' ra' saq' saq' Ndiosí te sakakú a yoo'. ¹¹ Te ni xika' tu' ra' kuni' ra' ama'a' koo' ña jaan' xiin' saq' xka'ndja' a, sakan' ña Espiritu mji' Cristo ni naq' nimá ra, te ni nia'a' ña'a' a xa'a' ña jaan', te ni sakuni' ña'a' a ndee' ña kuni' ka' koo' ña kundoo' o' Cristo, ña kixin' sakakú yoo', xiin' xa'a' ña ndatun' xava'a', ña natün a kij' ndi' i' kundoo' o' a tundo' o' jaan'. ¹² Te ni sakuni' a te jaan' ña süu' xa'a' ña va'a' mji' ra' ni ka'an' ra' ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ña va'a' yoo' ni ka'an' ra' a. Te ña jaan' nduu' tu' ña ni ka'an' te yivi', te ni ka'an' ndoso' tu'un' va'a' nuu' ndo' xiin' ña ndje'e' Espiritu Santo, ña ni tjanu' Ndiosí ndee' ndivi'. Te ndee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuni' kuni' a ña jaan'.

Kaka' ndoo' e' xiin' sakuu' ña xaa' e' ndee' naa' xaa' mji' Ndiosí

¹³ Sakan' na kuu' koo' tu' va' ndo' xiin' ña xani' ndo', te koo' ñu'u' iní va' ndo', te kundiatu' ndi' i' tu' iní ndo' xa'a' a ña ndani' mji' Ndiosí ndo'ó kij' kixin' tuku' Jesucristo. ¹⁴ Ndee' naa' xaa' si'e, ña saxinú nja' ña ka'an' yuva' si'i' nja' ndii, nii' sakan' tu' kuni' a saxinú ndo'ó ña ka'an' Ndiosí, ña kaka'

kā ndo' sqa nī xikā ndo' kii' tiā'an kundani ndo' xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Süü' jaan' ndii kaka ndoo ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee naa xaa' mii' Ndiosí, ña nī kana yoo', sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo nduu' a. ¹⁶ Sakan' ña yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Kaka ndoo ndo', sakan' ña ña ndoo nduu' yu'u", kachi a.

¹⁷ Sakan' na kuui' naa' nakuni ndo'ó ña Ndiosí nduu' yuva' ndo' ndii, kuni a kaka ndo' tiin' ka'nu' ña'a' ndo', ña xika' nuu' ndo' iin yivi' yo'o', sakan' ña ña jaan' nduu' ña sana'má ndaku yoo' xa'a' ña xaa' i'in e', te nakaxin a ne yivi'. ¹⁸ Te xini kaxi' ndo' sqa nī sandoó ndiká Ndiosí yoo' nuu' ña nī xikā saka e' sqa nī sayá'a ne xii' yata' e' nuu' e'. Süü' nī xaa' a sakan' xiin' ña ndoñu'u' naa ña nduu' oro, uun plata. ¹⁹ Süü' jaan' ndii xiin' ña ndatun' xava'a ña nduu' nii' Cristo, ña nī xitja xa'a' kuachj e', nī xaa' Ndiosí ña jaan'. Sakan' ña Cristo jaan' nī nduu' ndee naa mbee, ti' nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí, ti' ndatun' va, te kuasa' kui'e ri' ndee sie. ²⁰ Te xa nī chituní Ndiosí ndee kii' tiā'an kuá'a iin yivi' ña Cristo jaan' sqa chujun jaan'. Ndisu vitin, ña xa kua'an ndi'i' kivi' ndii, nī satuvi ña'a' a xa'a' ña va'a yoo'. ²¹ Te xa'a' a ña nī xaa' Cristo, iin ndo'ó xini ndo' Ndiosí, sakan' ña nī sanatiaku ña'a' a, te nī k'i'in ka'nu' ña'a' a ndivi', sakan' te iin ndo' kunj ndo' Ndiosí, te xa'a' ña jaan' kuji' kundjatu iin ndo'.

²² Te vitin, ña xa nī ndasandoo Ndiosí nimá ndo' xa'a' a ña nī kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús nī xaa' Espiritu, te kundani ta'an ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' ndii, na kundani ta'an ndo' xiin' ña ndoo nimá ndo'. ²³ Kuachj ndii xa nī kaku ndo'ó tuku' ichi', te süü' nī kaku ndo' naa nī xaa' kii' nī sakaku' si'i' ndo' ndo'ó. Süü' jaan' ndii nī kaku ndo', te kutjaku xachi' ndo' sqa tu'un Ndiosí. Te tu'un jaan' ndii, ña yoo tiaku nduu' a, te köö' kivi' ndoñu'u' a. ²⁴ Xa'a' a jaan' na yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne yivi' ndii, ndee naa ku'u nduu' nja.

Te ndee naa ita ku'u jaan' nduu' ña ka'nu' nja.

Te ku'u jaan' ndii, ichi a, te koyö tu ita a.

²⁵ Ndisu tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, köö' kivi' ndoñu'u' a.

Sakan' yoso' a. Te ña yoso' jaan' nduu' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' Jesús, ña nī ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'.

2

¹ Xa'a' a jaan' na nakoo ndo' sakuu' ña kiji yoo iin ndo', te nakoo tu ndo' sakuu' ña xini xa'an', xiin' ña xasuvi' xiin' mii', xiin' ña ndasi' nuu' ndo', xiin' sakuu' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi'. ² Sqa nii' xaa' ña kuañu'u, ña xikan va iin a xa'a' lechin si'i' a ndii, nii' sakan' tu kakan va iin ndo'ó xa'a' ña ndixa, ña taxi' Ndiosí, te xiin' ña jaan' kuá'nu ndo' ña ndiatu' ndo' kivi' ña sakaku' Ndiosí ndo'ó, ³ sakan' ña xa nī xito ndo' ña va'a va kuu' xto'o e'.

Cristo nduu' ndee naa yuu' xa'q' vi'e

⁴ Te kuyatin ndo' nuu' Jesucristo, ña nduu' ndee naa iin yuu', ña tiaku, te yuu' jaan' ndii, nī nakoo te yivi' a, ndisu Ndiosí ndii, nī nakaxin ña'a' a te nduu' a iin yuu' ndatun' va. ⁵ Sakan' tu ndo'ó ndii, ndee naa yuu' tiaku nduu' ndo'. Te xa'a' Ndiosí iin vi'e a xiin' ndo' te kunduu' ndo' iin ti'vi sutu nditja mii' a, te nasoko' ndo' ña xtanj va Ndiosí, ña natiin' a xa'a' ña nī xaa' Jesucristo. ⁶ Naa yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koto ndo', chindu'u' i iin yuu', ña kua'an xiki' vi'e, ñuu' Sión.

Te yuu' jaan' ndii, yuu' kuu' nuu' nduu' a,

te ni naqaxin ña'a' i te nduu' a jin yuu' ndatun' va,
 te yoo ka ini xini ña jaan' ndii, koo' kivi' saka'an' xiin' mji' nja.
 Sakan' yoso' a. ⁷ Te ña nduu' ndee naa yuu' jaan' ndii, ña ndatun' nduu'
 a nuu' ndo'o, ne ini xini ña'a'. Ndisu nuu' ne ini xini ña'a' ndii, nduu' a
 ndee naa yoso' a nuu' tutu Ndiosi ndii:
 Yuu', ña ni naqoo te xa'a' vi'e ndii,
 yuu' nuu' ña tiin' xa'a' vi'e ni nandu'u a.
⁸ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosi ndii:
 Xiin' yuu' jaan' kaki'i ne jaan',
 te ña jaan' saa sakan' te xaa nja nu'u'.
 Sakan' yoso' a. Sakan' ndo'o' nja xa'a' a ña kändixa' nja ña yoso' nuu'
 tutu Ndiosi, te xa ña jaan' chituni Ndiosi kundoo' nja.

Ne ñuu' Ndiosi nduu' yoo'

⁹ Ndisu ndo'o' ndii, ne yivi', ne xa ni naqaxin Ndiosi, nduu' ndo', te nduu'
 ndo' sutu xika' nuu' nuu' a, te xa nditja mji' kuji' a nduu' ndo', te xa
 kuenta mji' kuji' tu a nduu' ndo' te ka'an ndoso' ndo' xa'a' chuun va'a
 koo' chukuu' ña ni xaa ña ni kana ndo'o' jaan'. Te ña jaan' ndii, ni tava' a
 ndo'o' nuu' ichi' ña jin yavi, te ni ko'ni a ndo'o' nuu' ichi' a, ña yi'e ndatun'
 va. ¹⁰ Ndo'o', ña nuu' ndii, ndee ni nduu' ndo' jin ti'vi', ndisu vitin ndii, ni
 nandu'u ndo' kuenta Ndiosi. Te sakan' tu ni kuvita ini a xa'a' ndo' ña nuu',
 ndisu vitin ndii, xa kuvita ini a xa'a' ndo'.

¹¹ Ñani ta'an' mani' i, xa'a' a ña nduu' ndo' ndee naa ne ndiva'a, ne
 xka'ndia kua'an jin yivi' ndii, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña taxj ndo' ketã
 va'a ña ndioo' ini jin' ndo', ña kuun' ta'an' xiin' ña va'a ña kuni nimã
 ndo'. ¹² Te va'a kuu' ndo' tejin ne tuku', ne ini xini Jesús, sakan' te tee'
 ndee kanja'a ne jaan' xa'a' ndo' ndii, kuni nja ña va'a ña xaa' ndo' jaan',
 te saka'nu' nja Ndiosi kiji' nakan a kuenta nuu' sakuu' ne yivi'.

Saxinu' ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun'

¹³ Te xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o' e' ndii, saxinu' ndo' ña ka'an
 sakuu' te xa'ndia chuun' kuenta jin yivi', naa kuu' rey, te xa'ndia chuun'
 ka'nu' kuu' nuu', ¹⁴ xiin' naa kuu' nda'a' xa'a' ra, te tianu' ra sando'o' ne
 xaa' ña nja'a, te tiin' ka'nu' ra ne xaa' ña va'a. ¹⁵ Kuachj ndii kuni Ndiosi
 ña xiin' ña xaa' ndo' ña va'a, koo' ña kuvj ka'an ne kuu' kaxi' xa'a' ndo'.
¹⁶ Ña jaan' na xika' ndika' ndo' ni xaa' Ndiosi, ndisu tiin' ndiaa ndo' ña xika'
 ndika' ndo' jaan' te saã ndo' ña nja'a, süu' jaan' ndii tjin ndo' a te kaqa nuu'
 ndo' nuu' Ndiosi kuji'. ¹⁷ Ña jaan' na kuui' tjin ka'nu' ndo' sakuu' ne yivi',
 te kundani ndo' ne ini xini Jesús xiin' ndo', te kuyi'vi ndo' Ndiosi, te tjin
 ka'nu' ndo' rey.

Ña kuni a saã ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o' nja kii' mji' kuu' ra xiin' nja

¹⁸ Ndo'o', ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o' ndii, saxinu' ndo' ña kuni ne
 jaan', te tjin ka'nu' ndi' ña'a' ndo'. Te süu' xiin' xto'o' ndo', ne va'a, ne
 vita kuu' ini kuji' saã ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii saã tu ndo' a xiin' xto'o'
 ndo', ne nja'a, ne mji' kuu' xiin' ndo'. ¹⁹ Kuachj ndii jin ña ndiaa ya'vi'
 nduu' a nuu' Ndiosi naa' xa'a' a ña kuni saxinu' ndo' ña kuni a kundieni
 ndo' ña sando'o' xto'o' ndo' ndo'o' tee' ndee koo' jin xa'a'. ²⁰ Naa' xa'a' a
 ña xaa' ndo' kuachj, te sando'o' xto'o' jaan' ndo'o', te kundieni kuie ndo'
 nuu' ña jaan' ndii, kuasã' ndiaa ya'vi' xachi' a jaan'. Ndisu naa' sando'o'
 ne jaan' ndo'o' xa'a' a ña xaa' ndo' ña va'a, te kundieni kuie ndo' nuu' a
 ndii, jin ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosi. ²¹ Te xa xa'a' ña jaan' ni kana

Ndiosí ndo'ó, sakan' ña sakan' tū nī ndo'ó Cristo xa'a' e', tē nī nia'a a yoo' saq kuní a kundikun e' ichi' ña nī xika a. ²² “Ña jaan' ndii, kōo' kivi' nī xaa' a kuachī, tē nī ndēē nī ka'an tū a tūn vixi.” ²³ Tē kii' nī kanja'a nē yivi' xiin' a ndii, ñi kanja'a ña jaan' xiin' nja, tē kii' nī sando'o' ña'a nja ndii, nī ka'an a ña kanī ña'a' a, süü' jaan' ndii nī sanakua'a a sakuu' ña ndo'o' a nda'a' Ndiosí, ña sana'má ndaku nē yivi'. ²⁴ Tē mji' Cristo nī nacha'vi xiin' ñu'u' nde'j a xa'a' kuachī e' nuu' krusín, sakan' tē kunduu' e' ndēē naa nē nī xi'j nuu' kuachī jaan', tē kutjaku e', tē saq e' ña ndaku ña kuní Ndiosí. Tē xa'a' a ña nī tuxu'vi a nī nda'a e'. ²⁵ Kuachī ndii nī xika ndo' ndēē naa mbee, ti' nī xitja i'nu. Ndisu vitin ndii, xa nī nandjiko' ndo' nuu' ña paxto e', ña xito' nimá ndo'.

3

Ña kuní a saq sakuu' nē yivi', nē xa nī tunda'q'

¹ Nii' sakan' tū ndo'ó, nē yoo ii' ndii, koto ka'nu' ndo' ra, sakan' tē naa' kändixa' ra tū'un va'a ndii, kuvj nama ra nimá ra xa'a' ña kuu' ndo' jaan', tē ndēē küní a ña ka'an vi' ndo' xiin' ra ² kii' kunj ra saq xika' ndoq ndo' xiin' saq xito' ka'nu' ña'a' ndo'. ³ Na ndasandatun' ya'a ndo' iin' ndo', naa kuu' ña kachi'i' ndo' jxi' xini' ndo', xiin' kaq va'a oro ña ndondia iin' ndo', xiin' toto ya'vi, ña ni'nu' ndo'. ⁴ Süü' jaan' ndii nimá ndo' ndasandatun' ndo' xiin' ña kuäsa' tvi', ña nduu' ña va'a nimá ndo', xiin' ña maso ndo'. Ña jaan' nduu' ña ndiaa ya'vi' xna'a nuu' Ndiosí. ⁵ Sakan' ña xta'an' ndii, sakan' nī ndasandatun' xiin' mii' ña'a', nē nduu' kuenta Ndiosí, nē nī inj xini' ña'a', tē nī xito ka'nu' nja ii' nja. ⁶ Naa nī xaq Sara, ña nī xito ka'nu' a' Abraham, tē nī ka'an a' ña xto'o' a' nduu' ra. Tē ndo'ó ndii, ndēē naa si'e' ña' jaan' nduu' ndo' naa' xaa' ndo' ña va'a, tē xika' ni'vi ndo' iin yivi'. ⁷ Tē sakan' tū ndo'ó, tē yoo ña si'i ndii, kundjaka' ña'a' ndo' xiin' ña xini tuni, tē tjin ka'nu' ña'a' ndo' xa'a' a ña nduu' nja nē ii' ka. Sakan' ña saman' tū Ndiosí nē jaan' xiin' ndo' kivi' ñuü' ña kōo' kivi' ndi'i'. Tē kii' xaa' ndo' sakan' ndii, kōo' ña tjasj nuu' ndo' kii' ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

Va'q ka kundō'o' e' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a, tē sakan' xa'a' a ña xaa' e' ña vā'a

⁸ Sakan' na kuu'i' kuní a ña kundjēē manj' xiin' ta'an' ndo', tē kōo ka'nu' inj ndo' kunj ta'an' ndo', tē kundanj ndo' nē yivi' ndēē naa ta'an' mji' ndo', tē kuvja inj ndo' xa'a' ta'an' ndo', tē va'a kōo nimá ndo' kunj ta'an' ndo'. ⁹ Tē sãñandiko' ndo' ña vā'a nuu' nē yivi' xa'a' ña vā'a ña xaa' nja xiin' ndo'. Tē nī ndēē sãñandiko' ndo' ña kanja'a nē yivi' xa'a' ndo'. Süü' jaan' ndii kakan' ndo' nuu' Ndiosí tē sañu'u' ña'a' a, sakan' ña ndo'ó ndii, nī kana Ndiosí ndo'ó tē natjin ndo' ña sañu'u' a xa'a' a ña xaa' ndo' jaan'.

¹⁰ Kuachī ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Yoo ka kuni kutjaku va'a,

tē kaka sij' inj nja iin yivi' ndii,

na koto nja yaa' nja, tē kãñja'a nja xa'a' nē yivi',

tē na koto tū nja yu'u' nja, tē kã'an nja tūn vixi,

¹¹ tē na kuxjoo nja nuu' ña nja'a,

tē saq nja ña va'a.

Tē na nduku' nja ña kundjēē manj' nja xiin' nē yivi',

tē saq nja a xiin' iin kanii' nimá nja.

¹² Kuachī ndii xito' ndoqo' xto'o' e' nē xachuun' ndaku,

tē xini so'o' tū a ña ka'an nja xiin' a,

ndisu xito' xi'e' a nē xaa' ña nja'a.

Sakan' kachi a.

¹³ Kōo' sãã xachi' ña vä'a xiin' ndo' naa' sanduxa' ndo', te sãã ndo' ña vä'a. ¹⁴ Ndisu' naa' sãndo'o' ne yivi' ndo'ó xa'a' ña xachuun' ndaku ndo' ndii, sañu'u' va' Ndiosí ndo'ó. Xa'a' a jaan' na küyivi' ndo' ne yivi' jaan', ni ndee kündi' ni tu ndo'. ¹⁵ Süu' jaan' ndii tjin ka'nu' ndo' xto'o' e' Ndiosí xiin' nimá ndo'. Te koq tu' va' ndo' sakuu' ichi' te nakujin ndo' nuu' sakuu' ne ndatu'un' ndo'ó xa'a' ña ndiatu' jin' ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, maso kuü ndo' xiin' ne jaan', te tjin ka'nu' tu' ña'a' ndo'. ¹⁶ Te xiin' ña jaan' xini' ndo' ña kōo' ndee jin xa'a' ña kuvj tjin kuachj njã ndo'ó. Sakan' te ne kanja'a xa'a' ndo' xa'a' ña vä'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kuka'an nuu' njã. ¹⁷ Ña jaan' na kuui', naa' kuni' Ndiosí ña kundoo' e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a ndii, vä'a ka' nduu' a te sakan' kundoo' e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a. ¹⁸ Sakan' ña Cristo ndii, xa' unta' sakan' kuñti' ni xi'i' a xa'a' kuachj e', te ña jaan' ndii, ña kōo' kuachj nduu' a, te ni xi'i' a xa'a' yoo', ne ndiso' kuachj, sakan' te ku'un ndjaka' a yoo' nuu' Ndiosí. Ña ndixa' nduu' a ndii, ni xi'i' xna'a' ñu'u' nde'i' a, ndisu' ni natjaku' espíritu a. ¹⁹ Sakan' te ni xa'an a, te ni ka'an ndoso' a nuu' nimá ña ndasi' i'nu'. ²⁰ Te ña jaan' nduu' nimá ne yivi', ne ni xiin' kandixa' ña ka'an chuun' Ndiosí ni ndiee jin yivi' xta'an' kij' ni xika' Noé jin yivi'. Tee' ndee ni ndiatu' kuie jin a xa'a' njã kij' xa'a' Noé jaan' tundoo' chie ndii, ndia'vi' kuñti' ne yivi' ni kaku' xiin' tundoo' jaan' kij' ni kixin' tikui' savi' jaan'. Unja' ta'an kuñti' njã nduu' ne ni kaku' ña sakuu' njã. ²¹ Te tikui' jaan' ndii, ka'an ndjaka' ra' xa'a' ña chichi' e' kuenta Cristo, te xiin' ña jaan' ni sakahu' Ndiosí yoo' vitjin. Te ña chichi' e' jaan' ndii, süu' kuenta ña natia' e' jin e' nduu' a, süu' jaan' ndii jin nuu' ña taxi' e' kuento e' nuu' Ndiosí xiin' jin kanii' nimá e' nduu' a, te xa'a' a ña ni natjaku' Jesucristo, na ni sakahu' a yoo'. ²² Te ña jaan' ndii, ni ndaa' a ndivi', te ndu'u' a xiin' ku'a' Ndiosí. Te sakuu' ángele, xiin' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' sakuu' ña kumi' ña ndiee' yoo' nda' a' Jesús.

4

Käka ka' e' naa' xika' ne jin' xini' Jesús

¹ Xa'a' a ña ni ndo'ó Cristo xiin' ñu'u' nde'i' a xa'a' e' ndii, nii' sakan' tu' kuni' a koq tu' va' ndo'ó te kundoo' ndo', sakan' ña ña ni ndo'ó xiin' ñu'u' nde'i' a ndii, xa' ni sandi'i' a kuachj e'. ² Te vitjin, ña kuu' saa' tiaku ka' e' ndii, na kaka' e' xaa' e' ña kuni' Ndiosí, te süu' kaka' e' sãã e' ña ndioo' jin' e', ña nduu' kuenta jin yivi'. ³ Vikujin ndo' ña xaa' ndo' ña xtanj' ne tuku', ne jin' xini' Jesús, ña ni xaa' ndo' xta'an' kij' ni nduu' ndo' ne ni xika' xaa' ña kijn' kuu' xiin' jin' ndo', xiin' ña kijn' ña ndioo' jin' ndo', xiin' ña xini', xiin' ña xa'a' ndo' vjiko' loco, xiin' ña ndiee' siji' ndo' te xini' va' ndo', xiin' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuasa' kuni'. ⁴ Ndisu' vitjin ña xaa' ka' ndo' ña kijn' naa' ña xaa' ne jaan' ndii, siin' kuu' ndo' tuu' njã, sakan' na kanja'a njã xa'a' ndo'. ⁵ Ndisu' ne jaan' ndii, naá kivi' kuni' a ña nataxi' njã kuenta nuu' Ndiosí, ña xa' yoo' tu' va', te sana'má a ne tiaku, xiin' ne xa' ni xi'i'. ⁶ Xa'a' a jaan' na ni xini' so' o' tu' ne xa' ni xi'i' vitjin tu' un' vä'a te kuvj natjin njã kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i' tee' ndee ni xi'i' njã ndee naa' xi'i' ndee ka' ne yivi'.

Ka'an Pedro sãã kuni' a kuü e', vitjin ña xa' kuyatjin ndi'i' jin yivi'

⁷ Xa' kuyatin' kivi' ndi'i' jin yivi'. Xa'a' a jaan' na koq ñu'u' jin' ndo', te koq tu' va' ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí. ⁸ Te ña ka'nu' ka' ndii, kundani' ta'an'

xava'a ndo'. Kuachij ndii kij' xaa' e' ña jaan' xa'a' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' inji e' xa'a' kua'a' kuachij ña. ⁹ Te na natijn ta'an' va'a ndo' vi'e ndo', te ka'an yu'u' ndo' kij' xaa' ndo' ña jaan'. ¹⁰ Te j'in ndo' ndii, kaka nuu ndo' nuu' inga ne yivi' xiin' j'in nuu' ña chuun ña ni taxij Ndiosi nda'a' ndo'. Te chindjee' va'a ndo' ña xiin' j'in ña chuun jaan'. ¹¹ Xa'a' a jaan' na, ne ka'an ndoso' ndii, na ka'an ña saa nii' saka'an ña'a' Ndiosi kuiti', te ne xika' nuu' ndii, na kaka nuu ña xiin' ndije' Ndiosi kuiti'. Te xiin' ña jaan' natijn Ndiosi sakuu' ña xaka'nu' xiin' nda'a' Jesucristo, ña xata'an natijn ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña ndije' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Na nakuatia' e' kij' ndo'o' e' xa'a' a ña inji e' xini e' Cristo

¹² Ñanij ta'an' manij j, nandanij ndo' kij' yoo tundo'o' chie va nuu' kivi' ñuu' ndo', te kanijij ndo' ña kuni a xka'ndia tundo'o' naa ña jaan' nuu' kivi' ñuu' ndo'. ¹³ Süu' jaan' ndii nakuatia' va nimá ndo' xa'a' a ña ndo'o' ndo' ndee naa ni ndo'o' Cristo, sakan' te nakuatia' ya'a ka nimá ndo' kij' kuni ndo' nandiko' a jin yivi' xiin' ña ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁴ Sañu'u' va Ndiosi ndo'ó naa' ka'an kinij ne yivi' xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo, sakan' ña naa Espiritu Ndiosi, ña ndatun' koo' chukuu', nimá ndo'. ¹⁵ Te naa' sando'o' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó ndii, na kunduu a xa'a' a ña nduu' ndo' ne xa'ni' ne yivi', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne kui'na', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne xaa' ndee ka nuu' ña ña'a, uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne chi'ni' yu'u' nuu' a, mii' koo' kana' ndo'ó. ¹⁶ Ndisu naa' ndo'o' yoo ka xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, koo' xa'a' ña kuchani ndo', süu' jaan' ndii saka'nu' ndo' Ndiosi xa'a' a ña ndo'o' ndo' jaan' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo.

¹⁷ Kuachij ndii xa ni xa'a' kivi' ña sana'má Ndiosi sakuu' ne yivi', te kuni a ña xina'na xa'a' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta a, te naa' xina'na ka xiin' yoo' xa'a' a ndii, saa ka vi' tu kundoo' ne kuni kandixa' tu'un va'a xa'a' Ndiosi. ¹⁸ Kuachij ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosi mii' ka'an a ndii: Te naa' tundo'o' xava'a' te kaku ne xachuun' ndaku ndii, saa ka vi' tu kundoo' ne xaa' ña ña'a xiin' ne xaa' kuachij. Sakan' kachi a. ¹⁹ Sakan' na kuu', yoo ka ndo'o' xa'a' a ña sakan' kuni Ndiosi ndii, na sanakua'a xiin' mji' ña nda'a' a, sakan' ña ña ni xa'a' jin yivi' ndii, saxinu' a kuento ña taxi' a. Xa'a' a jaan' na nakoo' ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

5

Ka'an Pedro xiin' te xixa, te xito' ne nakaya' xa'a' Jesús

¹ Kuni ka'an nda'vi j xiin' te xixa, te xito' ndo'ó, ne nakaya' xa'a' Jesús, xa'a' a ña nduu' tu yu'u' te xixa ndee naa te jaan', te ni xini nduchi' nuu' j ña ni ndo'o' Cristo, sakan' tu natijn inga' j xiin' te jaan' ña ndatun' koo' chukuu' ña tuvij saa Ndiosi nuu' ku'un e'. ² Ka'an nda'vi j xiin' ndo' ña koto va'a ndo' ne nduu' kuenta Ndiosi, ne ni taxij a nda'a' ndo' xito' ndo', te nduu' ña ndee naa mbee xito' ndo'. Te saa ndo' ña jaan' xiin' ña ndije', ni ndee saa tu ndo' a xa'a' a ña too ndo' xu'un', süu' jaan' ndii saa ndo' a xa'a' a ña kuni kaka nuu' ndo' nuu' ne ni taxij Ndiosi xito' ndo' jaan'. ³ Te küu' ndo' ndee naa xt'o' xiin' ne xito' ndo' jaan', süu' jaan' ndii kunduu' ndo' ne nia'a' jchi' Ndiosi nuu' ne jaan'. ⁴ Te kij' nandiko' ña paxto kuu' nuu' ndii, natijn ndo' corona ndatun' xava'a' ña koo' kivi' tivi'.

Kani' kuento Pedro sakuu' inga ne ndikun Jesús

⁵ Ndo'ó, ne sava ndii, koṭo ka'nu' ndo' te xixa. Te sakuu' ndo' ndii, koṭo ka'nu' ta'an' ndo' xiin' ña nda'vi kuṭu nimá ndo'. Naa yoso' a nuu' tuṭu Ndiosí mii' ka'an' a ndii:
Nakasi Ndiosí nuu' ne ñuñu',
ndisu ne nda'vi kuu' nimá ndii, chindiee' ña'a' a.
Sakan' yoso' a.

⁶ Ña jaan' na kuui' ko'ni xachi' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' nda'a' ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, te tjin ka'nu' a ndo'ó kij' xaḡ kivi' ña ni chituni a. ⁷ Te nakoo ndo' sakuu' ña sandi'ni nimá ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña ndi'ni ña jaan' xa'a' ña ndo'o' ndo'.

⁸ Koo ñu'u' inji ndo', te koo tu'va tu' ndo', sakan' ña ña ndjiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e' ndii, xika' nduu' a yoo' ndee naa león kij' xiña ri' nanduku' ri' yoo kuvj koko' ri'. ⁹ Te taxj ndo' ña keṭa va'a ña ndjiva'a jaan' nuu' ndo', te kujta ni'j va' ndo' nuu' ña inji ndo' xini ndo' Jesús, sakan' ña xini ndo' ña ndo'o' tu inga ne inji xini Jesús jin kachi nuu' tundo'o' mii' ka ndjee' nja jin yivi'. ¹⁰ Ndisu kij' ndi'j kundoo' ndo' jin xa'a' ndii, mji' Ndiosí ndasandaku nimá ndo' te kujta ni'j ndo' nuu' ichi' a, te kujta kutu' tu' ndo'. Sakan' ña Ndiosí jaan' ndii, ndani' mji' a yoo', te suvi a ni kana yoo' te kundjee e' ndee ndi'i' ni kivi' mii' ndatun' xava'a kaa' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ¹¹ Te Ndiosí na natjin sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña ndjee' ndee ndi'j ni kivi'. Sakan' na kunduu' a.

Ndeji' Pedro, te ti'vi' tu' ra cha'an'

¹² Xini j ña Silvano ndii, jin te xika' ndaku ichi' Jesús nduu' ra, te jaan' ni chindjee' yu'u ni ke'j i tuṭu ña sie yo'o' te sandjeni i ndo'ó, te taxi j ña kundani va'a ndo' ndee xa'a' xna'a' nduu' a na ndani' mji' Ndiosí yoo'. Ña jaan' na kuui' na kujta ni'j ndo' nuu' ña jaan'. ¹³ Ne ni nakaxin tu' Ndiosí, ne nakaya xa'a' Jesús ñuu' Babilonia ndii, ti'vi' nja cha'an' ndo'. Te sakan' tu' ti'vi' Marcos, te nduu' ndee naa si'e j, cha'an' ndo'. ¹⁴ Te chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús xa'a' a ña ndani' ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mji' ndo', te xiin' ña jaan' nakuatu' ta'an' ndo'. Te na koo na ña manj' ña taxi' Ndiosí xiin' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Jesucristo. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Simón Pedro, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te ña jaan' ni tjanu' yu'u sania'a' i jichi' a. Te ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ni natjin jin ña va'a xava'a, ña ini na ndo' xini ndo' Jesús saa nii' ini ndu. Te ni natjin ndo' ña jaan' xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo'.
² Te i'in kivi' na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí ya'a tu a ña maní' koo xiin' ndo' xa'a' ña xini ndo' xa'a' a, xiin' ña xini ndo' xa'a' xto'ó e' Jesús.

Nia'a ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, te ni nakaxin tu a ndo'ó

³ Xiin' ña nde'e' Ndiosí ni taxí a sakuu' ña kuni nuu' e' te kutjaku e, te kaka ndaku xna'a e' nuu' a xa'a' a ña ni taxí a kundani' e' xa'a' Jesús, ña ni kana yoo' xiin' ña nde'e' mji' a xiin' chuun ka'nu' ña ni xaa a. ⁴ Te xiin' ña jaan' ni taxí Ndiosí kuento a nuu' e', te kuento jaan' ndii, ndatun' va a, te ka'nu' va tu a. Sakan' te kii' ndi' kije ndo' nda'a' ña kini ña kuni jin' ndo', ña yoo jin yivi' yo'o' ndii, natjin ndo' ñu'u' nde'i' ña yoo ndivi'.

⁵ Xa'a' a jaan' na saa ndo' sakuu' ña nduxa', te süu' ini kuiti' ndo' kuni ndo' Jesús, süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kaka ndaku ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani' ka ndo' xa'a' Ndiosí. ⁶ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te ndiko ni'i' xiin' mji' ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kuie kuu' ini ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te saa ndo' ña kuni Ndiosí kuiti'. ⁷ Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kundani' ta'an' ndo' nde'e' naa ta'an' mji' ndo' nduu' ne yivi', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani' ta'an' ndo' xiin' jin kanii' nimá ndo'. ⁸ Sakan' ña, naa' xaa' ndo' sakuu' ña jaan', te chitu' vi' a nimá ndo' ndii, sakua'nu' a ndo'ó nuu' ña xini ndo' xa'a' xto'ó e' Jesucristo, te taxí a kunduu' ndo' ne kuäsa' kuni, uun ne koo' xachi' ña va'a xaa' xa'a' Ndiosí. ⁹ Te ne koo' ña jaan' ñu'u' nimá ndii, xito' xachi' nja ña xaa' nja, te nduu' nja nde'e' naa ne kui'e nuu' näka'an' ka nja ña xa ni sandoyo' Ndiosí kuachi' ña ni xaa nja xta'an'. ¹⁰ Nanj ta'an' i, sakan' na kuui' saa ka ndo' sakuu' ña nduxa' te saa ndo' ña jaan', te koto va ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, sakan' ña suvi' a ni nakaxin ndo'ó. Te naa' xaa' ndo' sakan' ndii, koo' kivi' kuxioo ndo' nuu' a. ¹¹ Te kij' xaa' ndo' ña jaan' ndii, nunia' ko'o' Ndiosí yi'e' nuu' ndo' te xka'ndia ndo' mii' xa'ndia chuun' Jesucristo nde'e' ndi'i' ni kivi', ña nduu' xto'ó e', ña ni sakakú yoo'.

¹² Ña jaan' na kuui' sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' ña ni ka'an' i jaan' tee' ndee xa xini ndo' a, te xika' ni' ndo' xiin' ña ndixa jaan', ña kumi' ndo' vjtin. ¹³ Sakan' ña xini i ña vjtin ña kusaa' tiaku i xiin' ñu'u' nde'i' yo'o' ndii, kuni a sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' ña jaan'. ¹⁴ Sakan' ña xini i ndii, ña'a' ka te nakoo i ñu'u' nde'i' i naa ni ka'an' xto'ó e' Jesucristo xiin' i. ¹⁵ Te xiin' ña nde'e' sanaka'an' tu i ndo'ó sakuu' ña yo'ó' vjtin te naka'an' ndo' a tee' ndee xa ni xi' j.

Ña ndaku ka'an' Ndiosí xa'a' Jesucristo

¹⁶ Kij' n̄i s̄akuni' ndu' ndo'ó xa'a' n̄a ndj̄ee' koo' chukuu' xto'ó e' Jesucristo, xiin' xa'a' n̄a n̄and̄iko' a' j̄in yivi' ndii, n̄i ka'an ndu' xiin' kuento xini tuni nda'vi so'ó. Süu' jaan' ndii n̄i ka'an ndu' xa'a' n̄a n̄i x̄inj̄ nduchi' nuu' ndu, n̄a ka'nu' va' n̄a nduu' Jesús jaan'. ¹⁷ Kuach̄i ndii n̄i t̄ijn ka'nu' n̄a'a' yuva' e' Ndiosí, te n̄i ndasayi'é va' tu' n̄a'a' a'. Te ndee nd̄ivi', mi' ndu'u' n̄a ka'nu' koo' chukuu', n̄i x̄inj̄ so'ó ndu' tachi' yu'u' a' n̄a ka'an ndii: "Si'e' j̄, n̄a ndani' va' j̄, nduu' n̄a n̄aa'. Te va'a' va' kuni' j̄ xini n̄a'a' j̄", n̄i kach̄i a'.

¹⁸ Te m̄ji' ndu'u' nduu' te n̄i x̄inj̄ so'ó tachi' yu'u' n̄a n̄i k̄ix̄in ndee nd̄ivi' kij' n̄i it̄a ndu' xiin' Jesús x̄ini' j̄ku' su'un.

¹⁹ Te xiin' n̄a jaan' n̄i x̄inj̄ e' n̄i x̄inu' n̄a n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí, s̄akan' na va'a' xaa' ndo' naa' k̄and̄ixa' ndo' a', s̄akan' n̄a k̄undu'u' a' ndee naa' n̄u'u' n̄a k̄otuun nuu' ndo' mi' j̄in yavi' ndee kitu', te tuv̄i Jesús nimá ndo', n̄a nduu' ndee naa' tiuun' ch̄ie, ti' keta' kuax̄i kitu'. ²⁰ Te n̄a ka'nu' k̄a nduu' a' n̄a k̄undan̄i ndo' n̄a ndee j̄in tu'un n̄a yoso' nuu' tu'tu' Ndiosí, n̄a ka'an tiakú jaan' ndii, n̄i k̄aku' a' x̄ini' nde' j̄in te yivi'. ²¹ Kuach̄i ndii, kij' n̄i ka'an tiakú te yivi' tu'un Ndiosí ndii, n̄i k̄aku' a' x̄ini' m̄ji' ra, süu' jaan' ndii Esp̄iritu Santo n̄i s̄aka'an n̄a'a', te n̄i ka'an tiakú ra s̄a' kuni' Ndiosí.

2

Ka'an Pedro n̄a k̄oto' xiin' mi' e' nuu' te sania'a' tun vix̄i (Jud. 4-13)

¹ Ndisu' n̄i yoó tu' te ka'an tiakú tu'un vix̄i tejn ne' ichi' yata' e', ne' Israel. Te ni' s̄akan' k̄oo' tu' te sania'a' tun vix̄i tejn ndo'ó. Te sania'a' s̄i'e' ra' n̄a xini' xa'an' n̄a s̄at̄ivi' ne' yivi', te xiin' n̄a jaan' ndii, ndee xa'a' xto'ó e', n̄a n̄i s̄akakú n̄a'a', ndj̄ee' yu'u' ra'. Te xa'a' n̄a jaan' ndii, ki'j̄' va' k̄ix̄in n̄a s̄andoñu'u' n̄a'a'. ² Kua'a' va' ne' nduu' kuenta Ndiosí k̄undikun xata' n̄a k̄a'an n̄a sania'a' te jaan'. Te xa'a' a' n̄a xaa' n̄a n̄a jaan' ndii, k̄anj̄a' a' ne' yivi' xa'a' ichi' n̄a nd̄ixa, n̄a ndikún e'. ³ Te xa'a' a' n̄a ndioo' j̄in va' ra' xa'a' x̄u'un' ndii, t̄ava' ra' x̄u'un' nda'a' ndo' xa'a' kuento nda'vi so'ó, n̄a xini' xa'an' jaan'. Xa'a' a' jaan' na ndee x̄ta'an' v̄i' x̄a' n̄i ch̄itun̄i Ndiosí n̄a s̄ando'o' a' ra, te x̄a' yoó tu' va' kivi' n̄a ndoñu'u' ra'. ⁴ Ndiosí ndii, n̄i yoó ka'nu' j̄in a' xa'a' ángele, n̄a n̄i x̄a' kuach̄i, süu' jaan' ndii n̄i k̄o' n̄i n̄a'a' a' t̄ix̄in j̄in yavi' kunu' va, te n̄i ndas̄i' j̄inu' n̄a'a' a' mi' j̄in yavi' j̄kan', te n̄i t̄ax̄i nd̄jat̄u' n̄a'a' a' ndee x̄a' kivi' n̄a s̄ana'má a' s̄akuu' ne' yivi'. ⁵ Te s̄akan' tu' n̄i yoó ka'nu' j̄in Ndiosí xa'a' ne' n̄i x̄a' n̄a n̄a'a' n̄i ndiee' j̄in yivi' x̄ta'an', kij' n̄i t̄i'vi' a' savi', te n̄i x̄a' n̄i n̄a'a' a', te n̄i s̄akakú a' Noé ku'it̄i', te n̄i ka'an ndoso' xa'a' n̄a s̄ana'má nd̄aku' Ndiosí, te n̄i s̄akakú tu' a' ux̄a' ta'an' k̄a' ne' yivi' xiin' ra'. ⁶ Te n̄i s̄andux̄in tu' a' ne' n̄i ndiee' n̄i yu' Sodoma xiin' n̄i yu' Gomorra ndee n̄i n̄andu' n̄i yu' jaan' ndee yáa' nú'u' ku'it̄i', te xiin' n̄a jaan' n̄ia'a' a' s̄a' s̄ando'o' a' ne' xaa' n̄a n̄a'a'. ⁷ Ndisu' Lot ndii, n̄i s̄akakú n̄a'a' Ndiosí xa'a' a' n̄a n̄i x̄achuun' nd̄aku' ra' nuu' a', te n̄i nd̄i' n̄i va' nimá ra' kij' xito' ra' n̄a n̄a'a', n̄a xaa' ne' n̄i yu' ra' jaan'. ⁸ Te n̄i x̄achuun' nd̄aku' jaan' ndii, n̄i ndo'ó kua'a' nimá nd̄aku' ra' j̄in kivi' kua'an xa'a' n̄a n̄a'a' n̄a n̄i x̄a' n̄a, n̄a n̄i x̄inj̄ ra' xiin' n̄a n̄i x̄inj̄ so'ó ra'.

⁹ Te xiin' s̄akuu' n̄a jaan' n̄ia'a' xto'ó e' Ndiosí n̄a kumi' a' ndj̄ee', te s̄akakú a' ne' xaa' n̄a kuni' a' nuu' n̄a s̄ando'o' n̄a'a'. Te kumi' tu' a' ndj̄ee' te s̄ando'o' a' ne' x̄achuun' nd̄aku' jaan' kij' x̄a' kivi' n̄a s̄ana'má a' s̄akuu' ne' yivi'. ¹⁰ N̄a jaan' na s̄ando'o' xto'ó e' s̄akuu' ne' xaa' n̄a x̄e'na' jaan' xiin' n̄a k̄a'an n̄a ndioo' j̄in j̄in' m̄ji' n̄a, te ȳi'vi' n̄a k̄anj̄a' a' n̄a xa'a' a' n̄a ndj̄ee' a'.

Te sania'a' ña xini xa'an' jaan' ndii, tiaku yu'u' ra, te ñuñu' tu ra, te yi'vi tu ra ña kanja'a ra xa'a' ña kumi' ndje'e, ña ndiee' ndivi'. ¹¹ Ndisu' ángele ndii, tee' ndee koo' chukuu' ka a, te kumi' ka tu a ña ndje'e te sakan' te xini xa'an' jaan' ndii, kúndieni a kanja'a a xa'a' ña kumi' ndje'e jaan' nuu' xto'o e' Ndiosí. ¹² Te jaan' ndii, kuu' ra ndee naa kiti', ña kōo' ña xanini ri' te xika' ri' saa tuu mji' kuiti' ri', te tui' ri', te tjin te yivi' ri', te ka'ni' ra ri'. Te jaan' ndii, kanja'a ra xa'a' ña kúndaní ra, sakan' na kuui' tui' xachi' ra nuu' ña kiji jaan', ¹³ te kundo'o ra saa Ndiosí xa'a' a ña ni sativi' ra inga ne yivi'. Sakan' ña tuu ra ndii, va'a kuni ra ña xaa' ra ndee ka nuu' ña kiji kuu' ra ndee jin ke'in'. Te kij' naka' ña'a' ndo', te xixi' ra mii' ndiee' siji' ndo' ndii, kua'an ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kiji ña xaa' ra xiin' ña kuaa' loco ra. ¹⁴ Te jaan' ndii, kúvi xka'ndia sana' vi' jin ña'a' nuu' ra, sakan' ña xa ndikun ni, te kuni tjin ña'a' ra, te kōo' kivi' xikuin ra ña xaa' ra kuachi. Te xamaña ra ne itia' ini nuu' ña kandixa' nia Cristo, te chuun va ra ña tava' ra ndee ka ña ndioo' ini ra xa'a' nda'a' ne yivi'. Sakan' na kuui' te xa yoo koo tundo'o' saa Ndiosí nduu' ra. ¹⁵ Te jaan' ndii, ni naqoo ra ichi' ndaku, te ni ko'ni ra nuu' ichi' Balaam, si'e te nduu' Beor. Balaam jaan' ndii, ni xtaní va ra saa ra ña nja'a, te kiji' ra xu'un' nda'a' ne yivi'. ¹⁶ Ndisu' ni kaní kuento ña'a' jin mburru xiko' ña'a' xa'a' kuachi ra xiin' jin tachi' yu'u' ndee naa ka'an' jin ne yivi', te ni sajin kuin ri' ña ni kuni te ka'an' tiakú siki' jaan' saa ra, tee' ndee kōo' tu'un ti' jaan'.

¹⁷ Te sania'a' ña xini xa'an' jaan' ndii, nduu' ra ndee naa tiko'yo', mii' ni ndoko' tikuí, te nduu' tu ra ndee naa viko', ña xiko' ni'i' tachi' ndje'e, te xa'a' te jaan' tu ni sa'koo' tu'va' Ndiosí mii' jin yavi ndiaa' xachi'. ¹⁸ Kuachi ndii ka'an' ñuñu' ra xa'a' mji' ra xiin' kuento ña kuasa' kuni, te xiin' ña ka'an' ña xaa' ra sativi' ra ne sakan' xinu' nuu' ne xini ña ndixa' xa'a' Ndiosí. ¹⁹ Taxi' ra kuento ra ña sandoo' ndika' ra ne yivi' jaan' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, kij' ndee mji' ra tia'an ndoo' ndika' nuu' ña kiji' ña xaa' ra. Sakan' ña yoo ka kúvi viko' ni'i' xiin' mii' mji' nuu' ndee ka ña'a' ndii, ña jaan' xiko' ni'i' ña'a'. ²⁰ Naa' xa ni kaku yoo ka nda'a' ña ndioo' ini ña nduu' kuenta jin yivi' xa'a' a ña ni xini nia tu'un xa'a' xto'o e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', te tuku ni sanasuku' ña'a' ña kiji' jaan', te kanando ña'a' a ndii, sativi' ya'a ka ña'a' a ichi' ña uvi' te sakan' ña nuu' kij' xini nia ichi' Jesús. ²¹ Sakan' na kuui' ndee chaa' ka na kōo' kivi' ni xini ne jaan' ichi' ña ndaku jaan', te sakan' ña naqoo nja a kii' xa ni xini nia a, sakan' te kuxioo nja nuu' tu'un va'a su'un, ña ni xini so'o nja. ²² Ndisu' ni xaa te jaan' sakan' te xinu' naa ka'an' ne yivi' ndii: "Naya' ndii, nakaxi' ri' suxan yu'u' ri'", kachi nja. Te naa ka'an' tu ne yivi' ndii: "Kii' xa ni sakuchi' e' kiji' ndii, tuku ni xiko kava' ri' nuu' nde'i'", kachi nja.

3

Ka'an' Pedro xa'a' ña xka'ndia kij' xa kuyatin' nandiko' Jesús jin yivi'

¹ Ñani ta'an' maní' i, tutu yo'o' nduu' ña uvi' ña ti'vi' i nda'a' ndo'. Te xiin' uvi' saa' a kuni' i konda' yu'u' i ndo'ó te ndoto nuu' ini ndo', te kanini va'a ndo', ² te naqa'an' ndo' ña ni ka'an' te nduu' kuenta Ndiosí, te ni ka'an' tiakú tu'un a xta'an'. Te kuni' tu' i ña naqa'an' ndo' tu'un ndei' ña ni taxí xto'o e', ña ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', nuu' ndu'u, te ni tianu' a sania'a' ichi' a, te ni sayaa' ndu' a nuu' ndo'. ³ Ña xi'na ka ña kuni' a kundaní ndo' ndii, ña yoo' nduu' a: kivi' so'o' ndi'i' ndii, kande'kuj'e te kundji' xiin' e', te kundikun ra ña kiji' ña ka'an' nimá mji' kuiti' ra, ⁴ te ka'an' ndii' ra ndii: "Ni naqoo xto'o ndo' kuento ra ña nandiko' ra, te kōo' ra xaa, te ndee kij'

nɪ xi'j tɛ xij' yata' e' ndii, jɪn kachi kaa' jɪn yivi' ndɛɛ vɪtɪn ndɛɛ naa ña nuu' ki'j nɪ ku'a'a a", kachi ra. ⁵ Ndisu tɛ yivi' jaan' ndii, kuni na'ka'an' mji' ra ña ndɛɛ xt'a'an' jɪn yivi' ndii, xa'a' a ña nɪ ka'an chuun' Ndiosi na nɪ ku'a'a ndjivi' xiin' ñu'u' jɪn yivi', tɛ kuni na'ka'an' tu ra ña tɪxin tɪkui nɪ ket'a ñu'u' jaan', tɛ xiin' tɪkui jaan' nɪ ku'va'a a. ⁶ Tɛ xiin' ña nɪ ka'an chuun' ña jaan' tu nɪ sandeka'nú a jɪn yivi' ki'j sakan' xiin' tɪkui. ⁷ Tɛ xiin' tu'un ndɛi', ña nɪ ka'an chuun' a jaan', tu yoo tu'va ndjivi' xiin' ñu'u' jɪn yivi' ña yoo vɪtɪn, tɛ koka a. Sakan' na xiin' ñu'u' jaan' koka ña jaan' ki'j xaa' kivi' ña sana'má Ndiosi sakuu' ne yivi', tɛ sandoñu'u' a ne xaa' ña kɪni.

⁸ Ndisu ndo'ó, ne ñanɪ ta'an' manɪ' j ndii, ka'an j xiin' ndo' ña nãndoso' ndo' ña jɪn kivi' nuu' xt'o'ó e' ndii, nduu' a ndɛɛ naa jɪn mji' kuiya, tɛ jɪn mji' kuiya ndii, nduu' a ndɛɛ naa jɪn kivi' kuɪti' nuu' a. ⁹ Sakan' na xt'o'ó e' jaan' ndii, nã'a' ka tɛ saxinú a kuento a, ña nɪ taxɪ a nuu' e' jaan', tɛ süu' nɪ kuɪ kuachi a naa xanini sava ne yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' a xa'a' a ña kuie jɪn a xa'a' e', tɛ kuni a ña kuvi ndɛɛ jɪn ne yivi' xa'a' kuachi nja. Süu' jaan' ndii kuni a ña nama sakuu' nja nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, tɛ kandixa' ña'a' nja.

¹⁰ Ndisu kivi' ña nãndiko' xt'o'ó e' ndii, jɪn xaa ki'j kuɪti' a ndɛɛ naa jɪn tɛ kui'na'. Tɛ ndjivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa jɪn ña ni'j jyo xava'a ki'j sakan', tɛ koka ndoo ña yi'é ndiee' ndjivi', tɛ ñu'u' jɪn yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a ndii, koka sakuu' a. ¹¹ Tɛ xa'a' a ña sakan' ndoñu'u' sakuu' ña jaan' ndii, kuni a ña ndiee' ka kaka ndoo ndo', tɛ kaka va'a tu ndo', tɛ saa ndo' ña kuni Ndiosi, ¹² ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña sana'má a ne yivi', tɛ saa ndo' ña nduxa', tɛ xaa ki'j va kivi' jaan'. Ki'j sakan' ndii, ndjivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa ñu'u', tɛ ndutɪa ndoo ña yi'é ndiee' ndjivi' jaan' saa ña i'ni ñu'u' jaan'. ¹³ Ndisu yoo' ndii, ndiatu' e' ña kasa'a Ndiosi jɪn ndjivi' xaa' xiin' jɪn ñu'u' jɪn yivi' xaa', saa nɪ taxɪ a kuento a nuu' e', mii' koo mji' ndi'j ña ndaku.

¹⁴ Sakan' na kuii', ñanɪ ta'an' manɪ' j, vɪtɪn ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña nãndiko' xt'o'ó e' jaan' ndii, saa ndo' sakuu' ña nduxa', tɛ sãtivi' ndo' nimá ndo', tɛ koo' ndɛɛ jɪn xa'a' ña kuvi tɪn kuachi Ndiosi ndo'ó. Tɛ saa tu ndo' sakuu' ña nduxa', tɛ koo ndo' ña manɪ' xiin' a. ¹⁵ Tɛ na'ka'an' ndo' ña, ña kuie kuu' jɪn xt'o'ó e' xa'a' e' jaan' ndii, xa'a' ña kuni sakakú a yoo' na xaa' a sakan' xiin' e', saa nii' nɪ ke'j tu ñanɪ manɪ' e' Pablo nuu' ndo' xiin' ña xini tuni ña nɪ taxɪ Ndiosi nda'a' ra. ¹⁶ Tɛ kuyatin' sakuu' tutu ña nɪ ke'j Pablo jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña yo'ó'. Tɛ yoo sava ña nɪ ke'j ra jaan' ndii, vixi va ka'an a. Sakan' na kuii', ne küu' kaxi' xiin' ne itɪa' jɪn nuu' ichi' Ndiosi ndii, sãnakuachi' ndaku nja ña jaan'. Tɛ sakan' tu xaa' nja xiin' inga xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosi. Xa'a' a jaan' na sandoñu'u' xiin' mii' mji' nja.

¹⁷ Ne ñanɪ ta'an' manɪ' j, sakan' na kuii', ndo'ó ndii, xa'a' a ña xa xini ndo' ña jaan' ndii, kaka ndito' jɪn va ndo' koto ka kundikun ndo' xata' ña xini xa'an' ña xaa' ne kɪni kuu', tɛ nakoo ndo' ña ita' ni'j ndo' nuu' ichi' Jesús. ¹⁸ Ndeɛ chaa' ka ku'a'nu naa ku'a'nu ka ndo' nuu' ña ndani va xt'o'ó e' Jesucristo, ña nɪ sakakú yoo', ndo'ó, xiin' ña ku'a'nu ndo' nuu' ña xini ndo' xa'a' a. Tɛ ña jaan' na natɪn sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndɛɛ ndi'j nɪ kivi'. Sakan' na kunduu' a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Jesús nduu' tu'un ña taxi' kivi' ñuu e'

¹ Ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' tu'un ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, ña xa yoo ndee ña nuu' ki'i' tia'an kua'a' jin yivi'. Ndu'u ndii, ni xini so'o' ndu ña ni ka'an a, te ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ni tondia nda'a' tu ña'a' ndu. ² Te ña taxi' kivi' ñuu e' jaan' ndii, ni tuvi a jin yivi'. Te ndu'u ndii, ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' a, te ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' jaan', ña yoo xiin' yuva' e' Ndiosí, te ni tuvi a tejn e'. ³ Te ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' ña ni xini so'o' ndu jaan' nduu' ña ka'an ndoso' ndu nuu' ndo', sakan' te jin ndaa' kunduu' tu ndo'ó xiin' ndu, ndee naa jin ndaa' nduu' ndu'u xiin' yuva' e' Ndiosí, xiin' si'e a Jesucristo. ⁴ Ke'i ndu ña yo'o' nuu' ndo', te nakuatia' ndi'i' nimá e'.

Sandoyo' Ndiosí kuachí e' naa' na'ma e' kuachí e' nuu' a

⁵ Ña yo'o' nduu' ña ni xini so'o' ndu ni ka'an Jesucristo, te ka'an ndoso' tu ndu'u a nuu' ndo'ó: Ndiosí nduu' ña tuún ndatun', te kōo' ndee ma'a' ña jin yavi ini a. ⁶ Naa' ka'an e' ña jin ndaa' nduu' e' xiin' Ndiosí, te kusaa' xaa' ka e' kuachí xika' e' ichi' jin yavi ndii, xini xa'an' e', te kōo' ña ndixa xaa' e'. ⁷ Ndisu naa' xika' e' ichi' mii' tuún ñu'u ndatun' jaan' ndee naa xaa' Ndiosí ndii, jin ndaa' nduu' e' xiin' ta'an' e', te nii' Jesucristo, si'e a, sandoyo' sakuu' kuachí e'. ⁸ Naa' ka'an e' ña ne kōo' kuachí kumi' nduu' e' ndii, xini xa'an' xiin' mii' mui' e', te kōo' ña ndixa naa nimá e'. ⁹ Ndisu naa' ndiee yu'u' e' kuachí e' nuu' Ndiosí ndii, xa'a' a ña xachuun' ndaku a, te saxinu' tu a ña ka'an a ndii, koo ka'nu' ini a xa'a' kuachí e', te ndasandoo a nimá e' nuu' sakuu' ña ña'a' ña ni xaa e'. ¹⁰ Naa' ka'an e' ña ne kōo' kivi' xaa' kuachí nduu' e' ndii, ña xini xa'an' ndasanduu' e' Ndiosí, te kōo' tu'un a ñu'u' nimá e'.

2

Jesucristo nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí

¹ Ne kua'a maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' te saa' ndo' kuachí. Ndisu naa' ni xaa' yo'o' ka kuachí ndii, xachuun' ndaku Jesucristo, te ña jaan' nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' yuva' e' Ndiosí. ² Te ña jaan' nduu' ña ni xi'i te cha'vi a xa'a' kuachí e' nuu' Ndiosí. Te süu' kuachí yoo' kuiti', süu' jaan' ndii suvi' tu a ni xi'i xa'a' kuachí sakuu' ne yivi' jin yivi'.

³ Te naa' saxinu' e' ña ka'an chuun' a xiin' e' ndii, kundani e' ña xini xna'a' ña'a' e'. ⁴ Te yo'o' ka ka'an ndii: "Xini ña'a' yu'u'", kachi ña, ndisu xaa' ña ña ka'an chuun' a ndii, ne xini xa'an' nduu' ndu, te kōo' ña ndixa naa nimá ña. ⁵ Ndisu yo'o' ka saxinu' ña ka'an chuun' a ndii, ne jaan' nduu' ne kundani xinu' xna'a' saa xaa' Ndiosí. Te xiin' ña jaan' xini e' ña jin ndaa' nduu' xna'a' e' xiin' Jesús. ⁶ Yo'o' ka ka'an ña nduun' ña xiin' a ndii, kuni a ña kaka' ña saa nii' ni xika' ña jaan'.

Ni ke'i Juan jin ña ka'an chuun' xa'a'

7 Ñañi ta'an man'i j, ña ka'an chuun' j nuu' ndo' yo'o' ndii, süü' ña xaa' nduu' a, süü' jaan' ndii ña xa ni xini so'o ndo' nduu' a, te xa ni nañin ndo' a ndee ña nuu'. 8 Ndisu ke'i tukuu' j ña yo'o' nuu' ndo' ndee naa ña ka'an chuun' xaa', ña ka'an xa'a' ña ni nia'a Jesús xiin' xa'a' ña saxinú tu ndo'ó. Kuach'i ndii xa kua'an xka'ndiá ña jin yavi, te xa xa'a' yi'é ñu'u' ña ndixa nuu' e'. 9 Yoo ka ka'an ña xika' nja ichi' mi' tuún ñu'u' a, ndisu ndasi' nja ñañi ta'an' nja ndii, kusaa' xika' jin yavi ka nja. 10 Yoo ka ndani ñañi ta'an' nja ndii, xika' nja mi' tuún ñu'u' a, te köo' ña kuvj kavjiko' ña'a' te saa nja kuach'i. 11 Ndisu yoo ka ndasi' ñañi ta'an' nja ndii, mi' jin yavi yoo nja, te xa jkan' xika' nja. Te xini nja mi' kua'an nja, sakan' ña tüvi' ka nuu' nja xaa' ña jin yavi jaan'.

12 Ñañi ta'an' man'i j, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuach'i ndo' xa'a' ña ni xaa' Jesús. 13 Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a jin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni kanando ndo' ña ndjva'a. Ñañi ta'an' man'i j, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' yuva' e' Ndiosí. 14 Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a jin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i j ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña ita' ni' ndo' nuu' ichi' Ndiosí, te taxa'a' ndo' tu'un a nimá ndo', te xa ni kanando ndo' ña ndjva'a.

Ka'an Juan ña vä'a kundani e' ña kiji ña yoo jin yivi'

15 Sakan' na kuii' kundani ndo' jin yivi' yo'o' ni ndee ña nduu' kuenta a. Sakan' ña yoo ka ndani ña jaan' ndii, ndani nja yuva' e' Ndiosí. 16 Kuach'i ndii ndee jin ña kiji, ña nduu' kuenta jin yivi' yo'o', kuaxi nda'a' yuva' e' Ndiosí. Süü' jaan' ndii xa jin yivi' yo'o' ni ka'ndi a: naa kuu' ña ndioo' ini kiji jin' ne yivi', xiin' ña xikan' ini nja xa'a' ña xini nduchi' nuu' nja, xiin' ña ka'an ñuñu' nja. 17 Te ndii, jin yivi' xiin' ña kiji, ña nduu' kuenta a ndii, ña xka'ndiá kuñi', nduu' a, ndisu ne xaa' ña kuni' Ndiosí ndii, kuñaku nja ndee ndi'i' ni kivi'.

Kuni a ña koto xiin' mi' e' nuu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo

18 Ñañi ta'an' man'i j, xa kuyatin' kuii va xa kivi' so'o' ndi'i'. Te ndo'ó ndii, xa ni xini so'o' ndo' ña kixin te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, süü' kua'a' ya'a' ra xa ni ka'ndi, sakan' na kundani e' ndii, xa kuyatin' kuii va xa'a' kivi' so'o' ndi'i' jaan'. 19 Te jaan' ndii, te' ndee tejin ndu ni kije' ra, ndisu ni nduu' xna'a' ra kuenta Jesús xiin' e', sakan' ña naa' ni nduu' ra kuenta a xiin' e' ndii, yoo ra xiin' e' ndee vitin. Ndisu xiin' ña ni xaa' ra jaan' kuvj kundani e' ña süü' kuenta Jesús xna'a' ni nduu' ndee jin ra. 20 Ndisu ndo'ó ndii, ni tax'i Ndiosí Espiritu Santo naa' nimá ndo', sakan' na kuii' xini sakuu' ndo' xa'a' ña ndixa. 21 Süü' ni ke'i ña yo'o' nuu' ndo' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan'. Süü' jaan' ndii ni ke'i e' sakan' ña xa xini ndo' a, te ndee jin yu'u' tun vixi kuaxi xiin' ña ndixa jaan'. 22 ¿Yoo nduu' te xini xa'an' naa' süü' te ka'an ña süü' Jesús nduu' Cristo, ña ni sakaku yoo? Te jaan' nduu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, sakan' ña saxioo' ra yuva' e' Ndiosí xiin' si'e a jaan'. 23 Sakuu' ne saxioo' si'e a jaan' ndii, jin ndaa' nduu' tu nja xiin' Ndiosí, yuva' e'. Ndisu yoo ka ndee yu'u' xa'a' si'e a jaan' ndii, jin ndaa' nduu' tu nja xiin' yuva' e' Ndiosí jaan'. 24 Sakan' na kuii' taxa'a' ndo' ña ni xini so'o' ndo' ndee kij' ni xa'a' xika' ndo' ichi' Jesús, te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, jin ndaa' xachi' kunduu' ndo' xiin' si'e yuva'

e' Ndiosí xiin' mji' a. ²⁵ Te ña yo' o' nduu' kuento ña ni taxí Cristo nuu' e' ndii, ña natjín e' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi' i'.

²⁶ Ke' i' j' ña yo' o' te koto xiin' mji' ndo' nuu' te kuni kunj' xa'an' ndo' o'. ²⁷ Ndisu ndo' o' ndii, xa ni chinaá Ndiosí Espiritu Santo nimá ndo', te naá ka ña jaan' ikan', sakan' na kuu' kuni ka ña sania' a ndee jin ne yivi' ndo' o'. Sakan' ña Espiritu Santo jaan' nduu' ña sania' a ndo' o' sakuu' ña kuni a kundani ndo'. Te ña sania' a ña jaan' ndii, ña ndixa nduu' a, te süu' ña xini xa'an' nduu' a, sakan' na kuu' kua'an' naa kua'an' ndo' ña jin ndaa' nduu' ndo' xiin' Cristo saq' nii' ni sania' a ña jaan' ndo' o'.

²⁸ Ne ta'an' manj' j, vitjín ndii, jin ndaa' naa jin ndaa' kunduu' e' xiin' Cristo, sakan' te nditunj' e' kunj' ña' a' e' kij' nandjiko' a, te kũka'an' nuu' e' kij' kunj' ña' a' e'. ²⁹ Naa' xini xna' a' ndo' ña xachuun' ndaku a ndii, kuni a kundani tu ndo' ña sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, xa ni kaku xaa' nja ni xaa' a.

3

Si'e Ndiosí nduu' e'

¹ Koto ndo', saq' vi' kua' a' kundani yuva' e' Ndiosí yoo', sakan' na si'e a nani' e' ni xaa' a. Te xa si'e xna' a' nduu' e', sakan' na kuu' ne nduu' kuenta jin yivi' ndii, nakuni nja yoo' sakan' ña ni nakunj' tu nja Ndiosí. ² Ñani ta'an' manj' j, xa si'e Ndiosí nduu' e' vitjín, tee' ndee xini e' saq' kujiti' koo' e', ndisu xini e' ña kij' nandjiko' Cristo ndii, kuu' e' saq' nii' kuu' mji' a, sakan' ña kunj' e' saq' nii' kuu' xna' a' a. ³ Te sakuu' ne kumi' ña ndiatu' jin jaan' xa' a' Jesús ndii, jin kivi' kua'an' xika' ndoo' ka nja nuu' a, sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo' ndi' j' nduu' a.

⁴ Sakuu' ne xaa' kuachj' ndii, xka' ndiá ndoso' tu nja tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña kuachj' nduu' a kij' xka' ndiá ndoso' e' tu'un ndei' a. ⁵ Ndisu xini ndo' ña ni kixin Jesús jin yivi' te sandoyo' a kuachj' e'. Te ña jaan' ndii, ña kōo' kuachj' nduu' a. ⁶ Sakan' na kuu' yoo' ka nduini' xiin' Jesús ndii, xaa' ka nja kuachj'. Te yoo' ka xaa' kuachj' ndii, tia'an' jin nja kunj' ña' a' nja, ni ndee xini tu nja yoo' nduu' Jesús jaan'. ⁷ Ñani ta'an' manj' j, taxí ndo' kunj' xa'an' ndee jin ne yivi' ndo' o'. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, ne ndaku nimá nduu' nja ndee naa ndaku nimá ña jaan'. ⁸ Ne xaa' na xaa' kuachj' ndii, kuenta ña ndiva' a nduu' nja. Sakan' ña ña ndiva' a jaan' ndii, ndee xta'an' kivi' xaa' a kuachj'. Xa' a' a jaan' na ni kixin si'e Ndiosí, te sandonu' u' a ña kinj' ña xaa' ña ndiva' a jaan'. ⁹ Te sakuu' ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka nja kuachj', sakan' ña kivi' ñuu' xaa' kumi' nja ni xaa' a, sakan' na kivi' ka saq' nja kuachj' jaan' xa' a' a ña si'e a nduu' nja. ¹⁰ Te xiin' ña yo' o' kuvj' kundani kaxi' e' yoo' nduu' si'e Ndiosí, te yoo' nduu' si'e ña ndiva' a jaan'. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, süu' si'e Ndiosí nduu' nja, ni ndee süvi' tu ne ndani ne jin xini Jesús xiin' nja.

Ka'an Juan ña kundani ta'an' e'

¹¹ Sakan' ña ña yo' o' nduu' tu'un va' a, ña ni xini so' o' ndo' ndee ña nuu' kij' ni xa' a' ndo' ndikun' ndo' ichi' Jesús, ña kundani ta'an' j' in e'. ¹² Te kunduu' e' ndee naa Cain. Te jaan' ndii, kuenta ña ndiva' a ni nduu' ra sakan' na ni xa' ni' ra ñani mji' ra. ¿Ndee xa' a' ni xaa' ra ña jaan'? Ni xaa' ra a ña jaan' xa' a' a ña te xaa' ña nja' a ni nduu' ra, ndisu ñani ra jaan' ndii, te xachuun' ndaku ni nduu' te jaan'.

¹³ Ñani ta'an' j, nandani ndo' ña ndasi' ne nduu' kuenta jin yivi' ndo' o'.

¹⁴ Te yoo' ndii, xini e' ña xa ni kije e' nuu' ichi' ña kua'an' mi' xi' i' e', te xa

xika' e' jchi' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, sakan' ña ndanĭ e' ta'an' e' ne ĩnĭ xini Jesús xiin' e', te yoo ka ndanĭ ne jaan' ndii, xika' ka ña jchi' ña kua'an mi' xi' e'. ¹⁵ Sakuu' ne ndasi' ne ĩnĭ xini Jesús xiin' ña ndii, ne xa'ni' ne yivi' nduu' ña. Te xa' xini' ndo'ó ña ndee ĩn ne xa'ni' ne yivi' ndii, kōo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' kumi' ña nuu' Ndiosí. ¹⁶ Te yoo' ndii, xiin' ña yo'q' nĭ kundanĭ e' saa nduu' a ña kundanĭ ta'an' e', ña nĭ taxĭ Jesucristo kivi' ñuu a, te nĭ xi'j a xa'a' kuachĭ e'. Te sakan' tu kunĭ a saa yoo' taxĭ e' kivi' ñuu e' xa'a' ta'an' e', ne ĩnĭ xini Jesús xiin' e'. ¹⁷ Ndisu' naa' kumi' yoo ka ña'a, ña tiaku ña ĩn yivi' yo'o', te xini ña ĩn ne ĩnĭ xini Jesús xiin' ña, ne nakotiin xa'a' ña'a, te saxi'ndia' ña ña'a ña nuu' ne jaan' ndii, kuāsa' xachi' nia'a ña ña ndanĭ ña'a' ña saa kunĭ Ndiosí. ¹⁸ Ne ta'an' manĭ' j, süu' xiin' tu'un ña kieve' yu'u' kuĭtĭ' e' kunĭ a ka'an e' ña ndanĭ ta'an' e', süu' jaan' ndii kunĭ tu a ña nia'a e' ña jaan' xiin' chuun va'a ña xaa' e', te chindĭee' xna'a e' ne jaan'.

¹⁹ Te xiin' ña jaan' kunĭ e' ña ña ndixa' kandixa' e', te naçhĭnaá va'a tu e' nimá e' nuu' Ndiosí. ²⁰ Tee' ndee tĭin kuachĭ nimá e' jaan' yoo' nuu' a ndii, Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka te sakan' nimá e' jaan', te xini ña jaan' sakuu' ña'a. ²¹ Ne ta'an' manĭ' j, naa' kuāsa' tiin' kuachĭ nimá e' yoo' ndii, ĩnĭ e' te kuyatĭn e' nuu' Ndiosí, ²² te natiin' e' ndee ka ña xikán e' nuu' a, sakan' ña kandixa' e' ña ka'an chuun' a, te xaa' tu e' ña xtanĭ a. ²³ Te ña yo'q' nduu' ña ka'an chuun' a ña ĩnĭ e' kunĭ e' si'e a Jesucristo, te kundanĭ ta'an' tu e' saa nĭ ka'an chuun' a xiin' e'. ²⁴ Te yoo ka kandixa' ña ka'an chuun' a jaan' ndii, nduiin' ña xiin' a, te nduiin' tu a jaan' xiin' ña. Te xini e' ña jaan' sakan' ña nĭ taxĭ a Espiritu Santo naa nimá e'.

4

Saa kuvĭ kunĭ e' yoo nduu' ne ĩnĭ xna'a xini Jesús, te yoo nduu' ne xini xa'an'

¹ Ñanĭ ta'an' manĭ' j, kändixa' ndo' ña sania'a ndee ka ne yivi', ne ka'an ña Espiritu Santo saka'an ña'a, süu' jaan' ndii saa ndo' kuenta xiin' ña sania'a ne jaan' te kunĭ ndo' naa' kuenta Ndiosí nduu' ña. Saakan' ña xa nĭ naçuchi kua'a' va te ka'an tiakú tun vixĭ ĩn yivi'. ² Te xiin' ña yo'q' kuvĭ naçunĭ e' yoo nduu' ne naá Espiritu Ndiosí nimá. Yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' nĭ nduu' Jesucristo kĭj' nĭ kixĭn a ĩn yivi' ndii, ne jaan' naá Espiritu Ndiosí nimá. ³ Ndisu' yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' nĭ nduu' Jesucristo ndii, süu' Espiritu Ndiosí naá nimá ña. Süu' jaan' ndii espĭritu kuenta ña ndasi' ta'an' xiin' Cristo kumi' ña. Xa nĭ xĭnĭ so'q' ndo'ó ña kixĭn ña jaan' ĩn yivi', te vĭtĭn ndii, xa yoo a ĩn yivi'.

⁴ Ñanĭ ta'an' manĭ' j, ndo'ó ndii, kuenta Ndiosí nduu' ndo'. Te xa nĭ keça va'a ndo' nuu' ne xini xa'an' jaan', sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' Espiritu Ndiosí, ña naá nimá ndo'ó, te sakan' espĭritu ña ñu'u' nimá ne nduu' kuenta ĩn yivi' jaan'. ⁵ Ne jaan' ndii, kuenta ĩn yivi' nduu' ña sakan' na ka'an ña xa'a' ña tuu ne yivi' kuenta ĩn yivi'. Te ne yivi' kuenta ĩn yivi' ndii, xini so'q' ña ña ka'an ne jaan'. ⁶ Yoo' ndii, kuenta Ndiosí nduu' e'. Te ne xini Ndiosí ndii, xini so'q' ña ña ka'an e'. Ndisu' ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xini so'q' ña ña ka'an e'. Xiin' ña jaan' kuvĭ kunĭ e' yoo nduu' ne kumi' Espiritu Ndiosí, uun ne kumi' espĭritu ña xini xa'an' jaan'.

Ka'an Juan ña kunĭ a kundanĭ ta'an' e'

⁷ Ñañi ta'an' maní' i, kuní a kundani ta'an' e', kuachí ndii nuu' Ndiosí kiee' ña ndani jaan'. Te yoo ka ndani ne yivi' ndii, si'e Ndiosí nduu' nja, te xini nja Ndiosí. ⁸ Ndisu yoo ka ndani ne yivi' ndii, tia'an kuni nja Ndiosí, sakan' ña ndani ña jaan' yoo'. ⁹ Te xiin' ña yo' o' ni nia'a Ndiosí ña kundani a yoo', ña ni ti'vi' a si'e a, ña jin ndaa' tilu', jin yivi' yo' o', te ni natjin e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi' i' ni xaa ña jaan'. ¹⁰ Te ña kundani xna'a ndii, so' o' yoo a: süu' ña ni kundani yoo' Ndiosí ña nuu', süu' jaan' ndii ña xi' na ka mji' a ni kundani yoo', te ni ti'vi' a si'e a, te ni xi' i' a, te ni cha'vi' a xa' a' kuachí e'. ¹¹ Ñañi ta'an' maní' i, xa'a' a ña sakan' kundani Ndiosí yoo' ndii, nii' sakan' tu kuní a kundani ta'an' yoo'. ¹² Ndiosí ndii, ndee jin ne yivi' tia'an kuni nduchi' nuu' ña' a', ndisu naa' ndani ta'an' i' jin e' ndii, jin ndaa' nduu' e' xiin' a, te naa' ndani ta'an' e' ndee naa ndani ña jaan' yoo' ndii, xa yoo xinu xna'a ña ndani a jaan' nimá e'.

¹³ Te xa'a' a ña ni taxi a Espiritu a naá nimá e' na xini e' ña jin ndaa' xna'a nduu' e' xiin' a, te jin ndaa' tu nduu' a xiin' e'. ¹⁴ Te ndu'u ndii, ni jin ndu, te ndiee' yu'u' ndu ña ni tjanu' yuva' e' Ndiosí si'e a, te ni tuvi' a jin yivi' te saku' a ne yivi' jin yivi' nuu' kuachí nja. ¹⁵ Yoo ka ndiee' yu'u' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús ndii, nduiin' nja xiin' Ndiosí, te nduiin' tu a jaan' xiin' nja. ¹⁶ Te xini e' ña kundani Ndiosí yoo', te ini e' xini e' ña kundani a yoo'. Ndiosí nduu' ña ndani yoo'. Te yoo ka nduu' ne ndani ta'an' ndii, nduiin' nja xiin' a, te nduiin' tu a xiin' nja. ¹⁷ Te xiin' ña yo' o' xinu ña ndani ta'an' e' saa kuni Ndiosí, te ini e' kii' xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. Sakan' ña xika' e' jin yivi' yo' o' saa nii' ni xika Jesucristo. ¹⁸ Ne ndani ne yivi' ndii, yi'vi nja xa'a' kivi' jaan'. Kuachí ndii kii' ndani xna'a e' ndii, xinu' ña yi'vi e' jaan'. Sakan' na kuii' ne yi'vi ndii, xanini nja ña sando' o' ña' a' Ndiosí xa'a' ña tia'an xinu xna'a ña ndani nja saa kuni Ndiosí. ¹⁹ Yoo' ndii, kundani ña' a' e', sakan' ña xi' na ka ña jaan' ni kundani yoo'. ²⁰ Naa' ka'an yoo ka ndii, "Kundani yu'u' Ndiosí", kachi nja, ndisu ndasi' nja ne ini xini Jesús xiin' nja ndii, ne xini xa'an' nduu' nja na sakan'. Kuachí ndii, naa' kundani nja ne ini xini Jesús xiin' nja, ne kuvi xini nduchi' nuu' nja ndii, ¿saa kuvi ka'an nja ña kundani nja Ndiosí, ña tia'an kuni nduchi' nuu' nja? ²¹ Jesucristo ni ka'an chuun' nuu' ndu ña naa' ndani e' Ndiosí ndii, kuní tu a ña kundani e' ne ini xini Jesús xiin' e'.

5

Ini e' kuni e' Jesús

¹ Yoo ka kandixa' ña Jesús nduu' Cristo ni tjanu' Ndiosí kuenta a ndii, ne jaan' nduu' si'e Ndiosí. Yoo ka kundani jin yuva' ndii, kuní a ña kundani tu nja si'e ra. ² Te xiin' ña yo' o' xini e' ña kundani e' ne nduu' si'e Ndiosí xiin' e', kii' kundani e' Ndiosí, te kandixa' tu e' ña ka'an chuun' a. ³ Sakan' na kuii' naa' kundani xna'a e' Ndiosí ndii, saxini e' ña ka'an chuun' a. Te ña ka'an chuun' a jaan' ndii, süu' a ña vixi nduu' a. ⁴ Kuachí ndii sakuu' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, kanando e' nuu' ña nduu' kuenta jin yivi'. Te xiin' ña yo' o' kanando e' nuu' ña nduu' kuenta jin yivi' jaan', ña nduu' ña ini e' xini e' Jesucristo. ⁵ Süu' ndee ka ne yivi' kanando nuu' ña nduu' kuenta jin yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ne kandixa' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús, ne jaan' kuji' kanando nuu' ña nduu' kuenta jin yivi'.

⁶ Te tikui xiin' ní' nduu' ña nia'á ña ni kixin Jesucristo nuu' Ndiosí, süu' tikui kuji' nia'á ña jaan', süu' jaan' ndii tikui xiin' ní' nia'á ña jaan'. Te Espiritu Santo nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan', sakan' ña Espiritu jaan'

ndii, ña ndixa nduu' a. ⁷ Kuachj ndii, unj ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' ndivi': [Te ña jaan' nduu' Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a, xiin' Espíritu Santo. Te jin ndaa' nduu' unj saa' ña jaan'. ⁸ Te unj ta'an kuu' ña ndiee' yu'u' jin yivi', te ña jaan' nduu' Espíritu Santo jaan', xiin' tikuí jaan', xiin' ní'. Te nakuitá ña ndiee' yu'u' unj saa' ña jaan'. ⁹ Naa' natiin' e' ña ndiee' yu'u' ne yivi' ndii, saa' ká vi' tu xata'an ká natjin e' ña ndiee' yu'u' Ndiosí, sakan' ña ña ka'nu' ká nduu' ña ndiee' yu'u' a jaan'. Sakan' ña xa'a' si'e a nı ndiee' yu'u' a. ¹⁰ Yoo ká jin xini si'e Ndiosí jaan' ndii, natiin' nja ña ndiee' yu'u' ña jaan'. Ndisu yoo ká jin xini si'e a jaan' ndii, sandiee' vixi nja Ndiosí xa'a' ña nı kandixa' nja ña ndiee' yu'u' a xa'a' si'e a jaan' ¹¹ Te xa'a' ña yoo' nduu' ña nı ndiee' yu'u' Ndiosí, ña nı taxı a kivi' ñuu' e' ña koo' kivi' ndi'i'. Te kivi' ñuu' e' jaan' ndii, nda'a' si'e a jaan' natiin' e'. ¹² Ne jin xini si'e Ndiosí ndii, natiin' nja kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i', ndisu ne jin xini si'e a jaan' ndii, koo' kivi' ñuu' jaan' natiin' nja.

Sandi'i' ndosq' Juan ke'i ra

¹³ Ke'i j ña yoso' yo'o' nuu' ndo'ó, ne jin xini si'e Ndiosí, te kunj ndo' ña xa kumi' ndo' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i', te jin ndo' kunj ndo' si'e a jaan'. ¹⁴ Te ña yoo' nduu' ña jin e' xini e' Ndiosí, ña kii' xikán e' ndee ká ña'a nuu' a saa kuni mji' a ndii, xini so'ó a ña ka'an e'. ¹⁵ Te naa' xini e' ña xini so'ó a ña xikán e' nuu' a ndii, xini kaxi' tu e' ña xa natiin' e' ña xikán e' nuu' a jaan'.

¹⁶ Naa' xini sava' ndo'ó ña xaa' jin ne nakaya' xiin' ndo' xa'a' Jesús kuachj, ña saku'un ña'a' te kuvj nja ndii, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' nja, te taxı ña jaan' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' nja. Sakan' saa ndo' xa'a' ne xaa' kuachj ña saku'un ña'a' te kuvj nja. Kuachj ndii yoo kuachj ña saku'un ne yivi' te kuvj nja, te ka'an j na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan'. ¹⁷ Sakuu' ña nja'a nduu' kuachj. Ndisu yoo kuachj ña saku'un ña'a' te kuvj nja.

¹⁸ Xini e' ña yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ká e' kuachj. Sakan' ña Jesús, si'e Ndiosí, xito' yoo', te kuvj satuxu'vi ña ndiva'a' yoo'. ¹⁹ Te xini tu e' ña si'e Ndiosí nduu' e', te nda'a' ña ndiva'a' naá kani' jin yivi'. ²⁰ Te xini tu e' ña nı kixin si'e Ndiosí jin yivi', te nı taxı a ña kundani' e' ndee ña nduu' Ndiosí xna'a. Te yoo' ndii, nduun' e' xiin' ña ndixa jaan', te nduun' tu e' xiin' si'e a jaan', ña nduu' Jesucristo, te ña jaan' nduu' Ndiosí xna'a, te ña jaan' tu taxi' kivi' ñuu' e' ña koo' kivi' ndi'i'. ²¹ Ne kua'a' mji' j, koto' xiin' mji' va' ndo' nuu' ndiosí saka. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u, te nduu' jin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, ña' ta'an' i, ña' xa ni ñakaxin Ndiosí nduu' kuenta a, te ti'vi' tu i cha'an' si'e un'. Te ndani i ndo'ó saa ka'an ña ndixa, ña kandixa' e'. Te süu' yu'u kuji' ndani ndo'ó. Süu' jaan' ndii sakan' tu sakuu' ne xini ña ndixa. ² Te ndani i ndo'ó xa'a' a ña naá ña ndixa jaan' nimá e', te xa ikan' kunaá a ndee ndi'i' ni kivi'. ³ Na sañu'u' va na Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a Jesucristo, ndo'ó. Te na kuvita tu ini a xa'a' ndo'. Te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Na saa a ña jaan' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan', te ndani ta'an' ndo'.

Kujta ndaku e' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Jesús

⁴ Va'a va ni kuni i ki' ni xini i sava si'e un', ne xaa' ña ndixa saa nii' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' e', xiin' e'. ⁵ Ña' ta'an' i, viti' ndii ka'an nda'vi xiin' ndo' ña na kundani ta'an' na e'. Te süu' jin ña ka'an chuun' xaa' nduu' ña ka'an i nuu' ndo'. Süu' jaan' ndii ña xoo nuu' e' ndee ki' ni xa'a' ndikun e' ichi' Jesús nduu' a. ⁶ Te ña yo'ó' nduu' ña kundani ta'an' e' ndii, ña kaka e' saa ka'an chuun' Ndiosí. Te ña yo'ó' nduu' ña ka'an chuun' a jaan' ña kundani ta'an' e' saa nii' ni xini so' o ndo' ndee ña nuu'.

⁷ Ka'an i ña jaan' sakan' ña xa kua'a' va te xini xa'an' xika' jin yivi' ka'an ña Jesucristo ndii, ni nduu' a te yivi' xachi' ki' ni kixin a jin yivi'. Te jaan' ndii, te xini xa'an' nduu' ra, te ndasi' tu ra Cristo. ⁸ Koto xiin' mii' ndo' nuu' te jaan', koto ka ndoñu'u' saka ña xata'an natijn ndo' xa'a' chuun ña ni xaa ndo' nuu' Ndiosí, va'a ka sanduxa' ndo' te natijn ndo' sakuu' ña kuni a taxí a nda'a' ndo'. ⁹ Yoo ka kuxioo' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Cristo, te kuasa' ita' ni' i nja nuu' a ndii, koo' Ndiosí naá nimá nja. Ndisu yoo ka ita' ni' i xiin' ña jaan' ndii, naá Ndiosí xiin' si'e a jaan' nimá nja. ¹⁰ Sakan' na kuii' naa' kuaxi yoo ka nduu' te jaan' mii' ndiee' ndo', te sania'a' ra ña ndixa xa'a' Jesús ndii, taxí ndo' xka'ndja ra vi'e ndo' kundiee' ra, te ni ndee nakuatu ña'a' ndo'. ¹¹ Kuachi ndii, ne nakuatu' ña'a' ndii, chindiee' ta'an' nja xiin' te jaan' nuu' chuun nja'a ña xaa' ra jaan'.

Ña ndei' so' o' ndi'i'

¹² Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo', ndisu kuni ke'i i e nuu' tutu, sakan' ña ndiatu' ini i ku'un i mii' ndiee' ndo', te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. Sakan' saa i te va'a ndi' i kuni na i'in e' kua'an. ¹³ Ne nduu' si'e ña' ta'an' un', ña' ni ñakaxin tu Ndiosí, ne ndiee' yo' o' ndii, ti'vi' nja cha'an' un'. Sakan' na kunduu' a.

Tutu ña uní ña nî ke'î San Juan kua'an nda'a' ne inî xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nîa

¹ Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, Gayo kua'a, te ndani i yo'ó saa ka'an ña ndixa ña kandixa' e'. ² Ñani kua'a, ka'an va i xiin' Ndiosí xa'a' un' te kije va'a un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te koo va'a tu un' saa nii' yoo va'a nimá un' nuu' Ndiosí. ³ Va'a va nî kunî i kii' nî kixin sava ñani e', te nî ndiee yu'u' ra nuu' i ña inî va un' xini un' ña ndixa, te xika' ndaku tu un' xiin' ña jaan'. ⁴ Koo' ka ndee iin ña'a ña xaa' sakan' te va'a ka kuni yu'u, te sakan' ña xini so'o i ña xika' ne kua'a si'e i xiin' ña ndixa jaan'.

⁵ Ñani kua'a, xachuun' ndaku va un' nuu' chuun Ndiosí ña chindiee' un' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e'. Tee' ndee ne xini ta'an' xiin' un' nduu' sava ne jaan' ndii, chindiee' ña'a' un'. ⁶ Te ne jaan' ndii, ndiee' yu'u' nîa xa'a' un' nuu' ne nakayá yo'o' xa'a' Jesús ña kundani va ña'a' un'. Chindiee' naa chindiee' un' ne jaan' saa kuni Ndiosí xiin' ña kuni nuu' nîa kii' kua'an nîa ichi'. ⁷ Kuachî ndii, xa'a' a ña ndani nîa Jesús na nî kije nîa xika' nîa sakan'. Te koo' a ni'í nîa nda'a' ne inî xini Jesús. ⁸ Sakan' na kuu' yoo' ndii, kuni a chindiee' e' ne jaan', te sachuun' inga' e' xiin' nîa xa'a' ña ndixa jaan'.

⁹ Xa nî ke'î i inî tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu ñaa'. Ndisu te nduu' Diótrefe ndii, nátiin' ra ña ka'an ndu jaan', sakan' ña xtanî ra ña nduu' ra te kuu' nuu' nuu' nîa. ¹⁰ Sakan' na kuu' kii' xaa' i ñaa' ndii, ka'an i xiin' ra nuu' ndo' xa'a' ña kuu' ra jaan', xiin' xa'a' ña kanîa' a ra xa'a' ndu. Te süu' ña jaan' kujî' xaa' ra, süu' jaan' ndii nátiin' tu ra ñani ta'an' e', ne xaa' ñuu ñaa'. Te nî ndee táxi' tu ra natîin inga' ne inî xini Jesús, ne ndiee' ñaa', ne jaan', te nî ndee táxi' tu ra nakaya ka ne natiin' ña'a' jaan' xiin' inga' ne nakayá xa'a' Jesús ñaa'.

Ka'an va'a Juan xa'a' iin te nani' Demetrio

¹¹ Ñani kua'a, saa un' ña nîa'a ña xaa' ne yivi'. Süu' jaan' ndii ña va'a kujî' saa un'. Kuachî ndii yoo ka xaa' ña va'a ndii, kuenta Ndiosí nduu' nîa. Ndisu ne xaa' ña nîa a ndii, xini nîa Ndiosí. ¹² Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús ka'an va'a xa'a' Demetrio. Te ndee mîi' ña ndixa, ña kandixa' e' ndii, nakuitá xiin' saa xika' ra. Te sakan' tu ndu'u ndii, ka'an va'a ndu xa'a' ra. Te xini un' ña ña ndaku nduu' ña ndiee' yu'u' ndu.

Ndeji' Juan inga ne inî xini Jesús

¹³ Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' un', ndisu ndee chaa' ka kē'î i e' nuu' tutu, ¹⁴ sakan' ña ndiatu' inî i ku'un i mii' ndu'u' un' iin tun ki'î te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. ¹⁵ Na taxî na Ndiosí ña manî' koo xiin' un'. Ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nîa cha'an' un'. Kua'an Ndiosí koo i'in ne xini ta'an' xiin' e', ne ndiee' ñaa'.

Tutu ña ni ke'i San Judas kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

¹ Yu'u nduu' Judas, ñañ Santiago, te xika' nuu' i nuu' Jesucristo. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ni kana yuva' e' Ndiosí, xa'a' a ña ndan' a ndo'ó, te xito' tu a ndo'ó xiin' nda'a' Jesucristo. ² Te na so'ó ku'nu kua'a' ka ña kuvita in' Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña man', ña taxi' a yoo xiin' ndo', xiin' ña ndan' a ndo'ó i'in kivi' kua'an.

Ka'an Judas ña kuni a koto xiin' mii' e' nuu' ne sania'a tun vixi (2 P. 2:1-17)

³ Xe kua'a, ni ka'an nde'e' va nimá i ke'i i xa'a' ña sakakú Ndiosí yoo', ña xa kumi' inga' e'. Ndisu ni xini i ña kuni a ke'i i vitin, te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ku'un naa ku'un ndo' ña xanduxa' ndo' xa'a' ña ndixa' ña kandixa' e', ña ni sanakua'a Ndiosí unta' kujiti' te xava'a nda'a' ne nduu' kuenta a. ⁴ Kuach'i ndii xa ni ko'ni si'e sava te xini xa'an' tein ndo' xiin' tun vixi. Te jaan' ndii, ndee xta'an' vi' ka'an tu'un Ndiosí xa'a' a ña ko' ra tundo'o'. Te yivi' jaan' ndii, te nja'a nduu' ra, te tiin' ndiaa ra ña ndan' mii' Ndiosí yoo', te ndasanduu' ra ña jaan' ña kuv' xaa' ra ña ka'an kini xiin' jin ra. Te xiin' ña jaan' saxioo' ra Ndiosí, ña nduu' ña xiin' ña'a' yoo', te saxioo' tu ra xto'o' e' Jesucristo.

⁵ Tee' ndee xa kundani kaxi' ndo' ña xito' ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, kuni sanaka'an' i ndo'ó ña ki' ndi' ni tava' xto'o' e' Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' ñu'u' Egipto ndii, ni sandonu'u' a sava ne jaan' xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' nja. ⁶ Naa kuu' ángele, ña ni tiin' ka'nu' mii' ni ndee a xa'ndia chuun' a, te ni na'ko' a nde'e' a ña ni taxi' Ndiosí nda'a' a ndii, ni ko'ni xachi' ña'a' Ndiosí jin xaan' mii' jin yavi, te ndiatu' a ndee xaa' kivi' chie ña so'ó' ndi'i' te sana'má ña'a' Ndiosí. ⁷ Te naka'an' tu ndo' saa ni xaa' ne ni nde'e' ñu'u' Sodoma, xiin' ñu'u' Gomorra, xiin' nda'a' uvi' saa' ñu'u' jaan' ndii, ni xtan' va nja sakuu' nuu' ña xiin'. Te ni xiko' ni' ña'a' ña ka'an ña ka'an nimá nja xiin' jin' nja. Xa'a' a jaan' na ni sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' ñu'u' ña ko'o' kivi' nda'vá, te sakuni' a yoo' saa' xaa' a xiin' ne xaa' kuach'i.

⁸ Ndee saa' ka ni ndii, te xini xa'an' jaan' ndii, nii' sakan' tu xaa' te jaan' xika' ra ndee naa te xani xaa' ra ña ka'an xiin' jin' ra. Te nátiin' ra ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kanja'a tu ra xa'a' ña nde'e' ña nde'e' ndi'vi'. ⁹ Ni ndee Miguel, ña nduu' jin' ángele ka'nu' kuu' nuu' ka, ki' ni kan' ta'an' a kuento xiin' ña ndiva'a xa'a' ñu'u' nde'i Moisés ndii, ni kundjeni a kanja'a a xiin' ña ndiva'a jaan'. Süu' jaan' ndii ni ka'an a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii: "Xto'o' i na kan' yo'ó", ni kachi' a. ¹⁰ Ndisu te xini xa'an' jaan' ndii, kanja'a ra xa'a' ndee ña kundani ra. Te ña kundani ra, kuenta ña xini jin' mii' ra ndee naa xaa' kiti' ña ko'o' ña xanini ri' ndii, katun' ndi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí. ¹¹ Nda'vi va kund'o'o' te jaan', kuach'i ndii xata' ña nja'a ña ni xaa' Caín ndikún ra. Te xa'a' a ña kuni ki'in' ra xu'un' ndii, ndikún tu ra xata' ña ni xaa' Balaam. Te xa'a' a ña xaso'o' ra ndee naa Coré ndii, sandonu'u' tu ña'a' Ndiosí.

¹² Te ki' ko'ni' te jaan' mii' nde'e' sii' ndo' ña ndan' ta'an' ndo', te xixi' ndo' kuenta Jesús, te xixi' ra xiin' ndo' ndii, ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kini ña xaa' ra, sakan' ña ndi'ni ra xa'a' ña ndioo' in' mii' kujiti' ra, te

nduu' rā ndeē naa viko' ichi, ñā sākuun' savj', tē xiko' ni'i' ñā'a' tachj' mii' kã kuní a. Tē nduu' tū rā ndeē naa itun', tun' kōo' nduu' kuun' nda'a' kij' kuní a kuun' a nda'a' nu'. Xa'a' a jaan' na nduu' rā ndeē naa tun' xa nī kjeē sakuu' tjo'o, tē xa nī xi'j xachi' rā nuu' Ndiosí. ¹³ Tē tē jaan' ndii, nduu' rā ndeē naa tjkui nuu' mñj' ka'nu' kij' ndjeē' vā kiee' kua'a' ñā kã'an, ñā xini xa'an' jaan' yu'u' rā ndeē naa pele nuu' tjkui mñj' jaan'. Tē nduu' tū rā ndeē naa tiuun', ti' ndiee' jin xaan'. Tē xa nī sãkoo' tū'vā Ndiosí xa'a' tē jaan' mii' jin yaví ndiaa' xachi', mii' ku'un' rā ndeē ndi'i' nī kivj'.

¹⁴ Sakan' tū Enoc, tē xa sjani' xika' Adán ndii, nī ka'an' tiakú rā xa'a' tē xini xa'an' jaan' ndii: "Koto ndo', kixin xto'o e' xiin' ki'in' mii' angele, ñā xika' nuu' nuu' a, ¹⁵ tē sana' má a sakuu' ne yivi', tē kendiaa' ya'vi' a sakuu' ne nja'a xa'a' sakuu' ñā nja'a ñā nī xaã nja, xiin' sakuu' ñā nī kanja'a ne kñj' kuu' xaa' kuachj' xa'a' a", nī kachj' rā. ¹⁶ Tē jaan' ndii, xa nuu' kayu'u' rā, tē chitun' tū rā, tē ndikun' tū rā ñā nja'a, ñā ka'an' nimá mji' rā xa'a', tē ka'an' ñuñu' tū rā, tē sakan' tū sachie' rā ne yivi', tē k'jin' rā xu'un' nda'a' nja' kujtj'.

Ka'an' Judas ñā kujtj' n'j' e' nuu' ichi' Jesús

¹⁷ Ñañj' ta'an' manj' j, naka'an' ndo' ñā nī ka'an' tē nda'a' xa'a' xto'o e' Jesucristo nuu' ndo' saa'. ¹⁸ Nj' ka'an' rā ñā: "Kivi' so'o' ndi'i' ndii, koo' ne kundii' xa'a' Ndiosí. Ne jaan' ndii, kaka' nja' saa' ndioo' kñj' jñj' nimá mji' kujtj' nja", nī kachj' rā. ¹⁹ Tē nata'vi' ndo'ó kujtj' nduu' tē xini xa'an' jaan'. Tē xiko' ni'i' ñā'a' ñā nja'a, ñā ka'an' nimá mji' rā, tē kōo' tū Espiritu Santo naá nimá rā.

²⁰ Ndisu' ndo'ó ñañj' ta'an' manj' j ndii, kujtj' n'j' kã ndo' xiin' ñā ndixa, ñā kandixa' e', ñā nduu' ñā su'un, ñā kuaxj' nda'a' Ndiosí. Tē ka'an' vā ndo' xiin' Ndiosí xiin' ndjeē' ñā taxi' Espiritu Santo. ²¹ Tē sakan' tū ku'un' naa ku'un' ndo' nuu' ñā ndanj' Ndiosí ndo'ó, ñā ndiatu' ndo' ñā xaã kivj' ñā taxi' xto'o e' Jesucristo kivj' ñuu' e' ñā kōo' kivj' ndi'i' xa'a' a ñā kuvita jñj' a xa'a' e'.

²² Tē ne kōo' ñā ndaku nuu' xa'a' ñā ndixa ñā kandixa' e' ndii, sania'a' ndi'j kã ñā'a' ndo' xa'a' ñā jaan'. ²³ Tē sava' tukuj' nja' ndii, tū'un' ñā'a' ndo' nuu' ñā kñj' ñā xaa' nja, ñā nduu' ndeē naa ñu'u, tē sãkakú ñā'a' ndo' vj'e' tundo'o'. Tē sava' tukuj' nja' ndii, kuvita jñj' ndo' xa'a' nja. Ndisu' koto' xiin' mii' vā ndo' kij' xaa' ndo' ñā jaan', koto' kã sãtivi' nja' ndo'ó xiin' kuachj' nja. Tē kundasi' tū ndo' ndeē toto' ñā ni'nu' nja' xaa' nja' kuachj' jaan'.

Ka'an' Judas ñā Ndiosí kujtj' xata'an' sãka'nu' e'

²⁴ Tē jin' ndaa' Ndiosí, ñā nī sãkakú yoo' kujtj' kuvj' koto' ndo'ó, tē nãma' ndo' nuu' kuachj', sakan' tē kōo' ndeē jin' xa'a' ñā tñj' kuachj' a ndo'ó, tē sij' kñj' ndo' kij' nãxaa' e' nuu' a mii' ndatun' kaa'. ²⁵ Tē ñā jaan' na natijn' sakuu' ñā ndatun' xava'a, xiin' ñā ka'nu', xiin' ñā ndjeē', xiin' ñā xa'ndia' chuun' ndeē vñj' tē ndeē ndi'i' nī kivj' xa'a' ñā nī xaã Jesucristo. Sakan' na kunduu' a.

Tutu yo'o' ka'án xa'a' sakuu' ña nã'a' ka te koo

Ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo

¹ Ña yo'o' nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo, te ña jaan' nia'a ña'a' nuu' ne xika' nuu' nuu' a ña nã'a' ka te koo. Xa'a' a jaan' na ni tjanu' Jesús iin ángele, ña nduu' nda'a' xa'a' a nuu' yu'u, te nani' Juan, te xika' nuu' nuu' a, te sakuu' a yu'u ña jaan'. ² Te ndiee' yu'u' ndaku' i xa'a' ña ni nia'a Ndiosí nuu' i xiin' xa'a' ña ni ndiee' yu'u' Jesucristo, ña ni xini' i jaan'. ³ Sañu'u' va Ndiosí ne ka'vi' ti'e' ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' ne yivi', xiin' sakuu' ne xini so'o' ña ka'án tiakú yo'o', te saxinú nia a. Kuachi ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu' ña yo'o'.

Ti'vi' Juan cha'an', te xaka'nu' ra Jesús

⁴ Yu'u' nduu' Juan, te ti'vi' i cha'an' uxá ti'vi' saa' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Ña jaan' ndii, yoo a, te ni yoo a, te kuaxi a. Te sakan' tu na saa uxá saa' Espíritu, ña ndiee' yatín nuu' te ka'nu' mií' xa'ndia chuun' Ndiosí. ⁵ Te sakan' tu na saa Jesucristo, ña ndiee' yu'u' ndaku' xa'a' Ndiosí, te nduu' tu a ña kuu' nuu' ña ni natjaku a tejn ne ni xi'i, te sakan' tu nduu' a ña kumi' ndiee' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndaní Cristo yoo', ña jaan' na ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e' xiin' níi' a. ⁶ Te siin' tuku' ndii, ni sananduu' a yoo' te xa'ndia chuun', te ni sananduu' tu a yoo' sutu te kaka nuu' e' nuu' yuva' a Ndiosí. Na natjin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' xiin' sakuu' ña ndiee' ndee' ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a. ⁷ Koto ndo', kaa' kuaxi Jesús tejn vikó'. Te kuní nduchi' nuu' ña'a' sakuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndee' te ni xa'ni' ña'a' kuni' ña'a'. Te sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndii, kusuchi' ini nia xa'a' ña kuaxi a. Sakan' na kunduu a.

⁸ Te ka'án xtó'o' e' ndii: "Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te yoo i, te ni yoo i, te kuaxi i, te nduu' i ña ka'nu' koo' chukuu'", kachi a.

Ni xini' Juan iin ña kaa' naa kaa' Jesús

⁹ Yu'u' nduu' Juan, ta'an' ndo', te ndo'o' tu i saa ndo'o' ndo'ó nuu' ña sando'o' va ne yivi' yoo' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús, te nduu' e' kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kundieni ini e' nuu' ña jaan' xiin' ndiee' Jesús. Te xa'a' a ña ni ka'an ndoso' i tu'un Ndiosí, xiin' ña ni ndiee' yu'u' i xa'a' Jesús na ni tjin u'vi' ra yu'u, te ni xan ndjaka ra yu'u nuu' iin ñu'u' ña nani' Patmos, ña ndasi i'nu xiin' miní ka'nu'. ¹⁰ Te iin kivi' ña nakayá e' xaka'nu' e' xtó'o' e' ndii, ni sakutu' Espíritu Santo nimá i, te ni xini' so'o' i iin tachí' yu'u' ti'e' va xata' i ndee' naa' nde'í iin ndachuun' vi'. ¹¹ Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Yu'u' ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Ke'i un' nuu' tutu sakuu' ña kuní nduchi' nuu' un', te ti'vi' un' tutu jaan' nda'a' uxá ti'vi' saa' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñu'u' ña ñu'u' nuu' ñu'u' Asia, naa kuu' ñu'u' Éfeso, ñu'u' Esmirna,

ñuʉ Pégamo, ñuʉ Tiatira, ñuʉ Sardis, ñuʉ Filadelfia, xiin' ñuʉ Laodicea —ñi kachj tachj' yu'u' jaan'.

¹² Sakan' te ni ndjiko kuin j, te ni nakoto xata' j te kunj j yoo ka'an xiin' j. Te ni xinj j ita' uxá ta'an kandelero, ña ni kua'a xiin' oro, mii' ita' ña tuún. ¹³ Te tejn kandelero jaan' ni xinj tu j jin ña kaa' ndee naa kaa' ña nduu' tu te yivi' ni'nu' a toto nani' ña xaá ndee nuu' xa'a' a. Te kanu' jin toto, ña ni kua'a xiin' yu'va oro tja'ni a. ¹⁴ Te xini' a xiin' jxi' xini' a ndii, yaa kachj' vj' a ndee naa i'in'. Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u' ndatin. ¹⁵ Te nuu' xa'a' a ndii, yi'é a ndee naa yi'é kaa kua'a ndij' kij' ndundoo' a nuu' ñu'u' j'ni' va. Te tachj' yu'u' a ndii, ndjee' xava'a ni' j a ndee naa ni' j mii' koyó kua'a' va tikui. ¹⁶ Te ni kumi' a uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a a. Te ni keta jin ichj nii' ña xiin' va uvj saa' ta'vi' yu'u' a. Te nuu' a ndii, ndjee' ka ni yi'é a te sakan' ñu'u' jin ke'in' sava.

¹⁷ Te kij' ni xinj ña'a' j ndii, ni nakandu'u' ndjee j ndee nuu' ñu'u' xa'a' a ndee naa xa ni xi' j. Te ni chindu'u' a nda'a' kua'a a soko j ka'an a xiin' j ndii:

—Kujy'vi un'. Yu'u ndii, yoo j ña nuu', te yoo tu j ndee so'o' ndi'i, ¹⁸ te tiaku j tee' ndee ni xi' j ndii. Koto un', tiaku j ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu' a. Te kumi' j ña ndjee' nuu' ña xi' xiin' nuu' yavi ndii. ¹⁹ Sakan' na kuui' natiso' un' ña ni xini nduchi' nuu' un', xiin' ña xini un' vitin, xiin' ña koq kij' xka'ndja ña jaan'. ²⁰ Te ña yo'o' nduu' ña ni yoo sj'e, ña ka'an ndjaá xa'a' uxá ta'an tiuun' yo'o', ti' ni xinj un' tixin nda'a' j, xiin' xa'a' uxá ta'an kandelero oro mii' ita', ña tuún jaan'. Uxá ta'an tiuun' yo'o' ndii, ka'an ndjaá ri' xa'a' uxá ta'an ángele, ña xika' nuu' nuu' j. Te uxá ta'an kandelero jaan' ndii, ka'an ndjaá a xa'a' uxá ta'an t'vi ne nakayá xa'a' j.

2

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni t'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuʉ Éfeso

¹ 'Nuu' ángele, ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' j, ne ndiee' ñuʉ Éfeso ndii, ke'j un' nuu' jin tutu ña ka'an j xiin' un' vitin: “Yu'u, ña kumi' uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a j, te xika' j tejn uxá ta'an kandelero oro jaan' ndii, ña yo'o' ka'an j: ² Xini' j ña xaa' ndo', te xini' tu j ña xachuun' u'vj ndo' xa'a' j, te kundieni ndo'. Te xini' tu j ña ndasi' va ndo' ña xaa' te njá'a. Te xini' tu j ña xito' kua'a tu ña'a' ndo', te ka'an te jaan' ña yu'u' tianu' ña'a' ña sania'a' ra ichi' j, ndisu süvi ra, te ni xinj ndo' ña te xini' xa'an' nduu' ra. ³ Te xa'a' a ña ndani' ndo' yu'u ndii, kundieni ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo', te xachuun' u'vj ndo' xa'a' j, te ni sanako' xiin' mii' ndo'.

⁴ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachj j ndo'ó xa'a' ña yo'o': ña ndani' kua'a' ka ndo' yu'u vitin ndee naa ni ndani' ndo' yu'u ña nuu'. ⁵ Xa'a' a jaan' na naka'an' ndo' saa ni ita' ndo' nuu' ichi' j ña nuu' kii' tia'an kuxioq nimá ndo'. Nama' ndo' nimá ndo', te saa tukuu' ndo' ña kuni' j naa ni xaa' ndo' ña nuu'. Te naa' nãma' ndo' nimá ndo' ndii, yachj xaa' j mii' ndiee' ndo', te sanundia'a' j kandelero ndo' ñaa' mii' iin' a. ⁶ Ndisu yoo jin ña va'a ña xaa' ndo': ña ndasi' ndo' ña xaa' ne ndikun' ichi' Nicolaitas saa nii' ndasi' yu'u a. ⁷ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxj so'o' nja ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' j jaan'. Ne kanando nuu' tundo'o' ndii, taxj j kaxj' nja nduu' tun' iin' mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' Ndiosí. Te tun' jaan' nduu' tun' taxi' kivi' ñuʉ ña koo' kivi' ndi'i.”

Ña yo'q' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' a, ne ndiee' ñuu Esmirna

⁸ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' i, ne ndiee' ñuu Esmirna ndii, ke'j' un' ña ka'án i xiin' un' viñin nuu' jin tutu: "Yu'u, ña yoo ndee ña nuu', te yoo tu j ndee ña so'q' ndi'i', te tiaku xachi' i tee' ndee ni xi'j' i ndii, ña yo'q' ka'án j: ⁹ Xiní j ña xaa' ndo', te xini tu j saa ndo'o' ndo', te xini ni tu j ña nda'vi kuu' ndo', ndisu vika' ndo' xiin' ña'a' yu'u. Te xini ni tu j saa kanja'a sava ne ka'án ña ne judío nduu' nja xa'a' ndo', ndisu süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii kuenta ne nakaya xa'a' ña ndiva'a nduu' nja. ¹⁰ Küy'vi ndo' xa'a' ña xito' sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachí ndii taan' te nduu' kuenta ña ndiva'a jaan' sava ndo'ó vi'e kaa, te koto kua'a ra ndo'ó, te kundó'o ndo' uxí ta'an kivi'. Kaka naa xika' ndaku ndo' nuu' ichi' i tee' ndee küvi' ndo' saa te jaan'. Sakan' te taxí j kivi' ñuu ndo' ña kō'o' kivi' ndi'i', ña nduu' ndee naa jin corona ña ni'j' ndo'. ¹¹ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'q' ndii, na taxí so'q' nja ña ka'án Espiritu Santo xiin' ne nakaya xa'a' i jaan'. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' ña jaan' ndii, küvi' nja ichi' ña uví."

Ña yo'q' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' a, ne ndiee' ñuu Pérgamo

¹² 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' i, ne ndiee' ñuu Pérgamo ndii, ña yo'q' ke'j' un': "Ña kumi' ichi' ni'j' ña xiin' va uví saa' ta'vi' jaan' ndii, ña yo'q' ka'án a: ¹³ Xiní j saa ndo'o' un', te xini tu j ña ndu'u un' ñuu mii' xa'ndia chuun' ña ndiva'a. Ndee saa kaní ndii, iní te iní un' xini un' yu'u. Te ni naqoq un' ña iní un' xini un' yu'u, ni ndee kij' ni xa'ni' te yivi' Antipas, te ni xika ndaku ndiee' yu'u' xa'a' i. Ña jaan' ni xka'ndia ñuu un' jaan' mii' ndu'u' ña ndiva'a jaan'.

¹⁴ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachí yu'u' yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña ka'ni ne ndikún ichi' Balaam tejn ndo'. Te Balaam jaan' ni sania'a Balac saa küvi' samaña ra ne vi'e Israel nuu' kuachí. Xa'a' a jaan' na ni kaviko' te jaan' ne vi'e Israel jaan' te kuxí nja ña xaxí' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Te ni kaviko' tu ña'a' ra, te ni xaa nja ña xiin'. ¹⁵ Te sakan' tu ka'ni ne ndikún ichi' ña sania'a ne ndikún Nicolaitas tejn ndo'. ¹⁶ Sakan' na kuii' nama ki'j' un' nimá un' xa'a' kuachí un'. Sakan' ña naa' saa un' ña jaan' ndii, yachí ku'un' j mii' ndu'u un', te kunta'an' j xiin' ne jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' j jaan'. ¹⁷ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'q' ndii, na taxí so'q' nja ña ka'án Espiritu Santo xiin' ne nakaya xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan' ndii, taxí j kaxí' nja ña nani' maná, ña yoo si'e. Te taxí tu j jin yuu' lulu yaa nda'a' nja, te nuu' yuu' jaan' yoso' jin kivi' xaa' ña ndee jin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii jin ndaa' mii' ne natün yuu' jaan' kuiti' kuní a."

Ña yo'q' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' a, ne ndiee' ñuu Tiatira

¹⁸ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' i, ne ndiee' ñuu Tiatira ndii, ña yo'q' ke'j' un': "Si'e Ndiosí, ña yi'é nduchi' nuu' ndee naa ñu'u' ndatin, te yi'é tu nuu' xa'a' a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii ndii, ña yo'q' ka'án a: ¹⁹ Xiní j ña xaa' un', te xini tu j ña ndani un' yu'u' xiin' ne yivi', te xini ni tu j ña iní un' xini un' yu'u', te xini tu j ña xika' nuu' un' nuu' j, te sakan' tu xini ña kundieni un' nuu' tundo'o'. Te xini j ña kua'a' ka xaa' un' ña jaan' viñin te sakan' ni xaa un' ña nuu' ki'j' ni xa'a' iní un'

xini un' yu'u. ²⁰ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachij yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña taxi' un' ña xaa' Jezabel, ña' ka'an ña jin ña' ka'an tiakú tu'un Ndiosi nduu' a, kachi mji' a'. Te xiin' ña sania'a' a' ndii, xamaña a' sava ne xika' nuu' nuu' j, te sakan' kumi' ña musa ña, te sakan' tu xixi' ña ña xaxi' ña ni ñasoko' ne yivi' nuu' ndiosi saka. ²¹ Te yu'u ndii, ni taxi' j ki'in' kuiya nuu' a' te nama a' nimá a' xa'a' kuachij a', ndisu ni xiin' a' ñakoo a' ña xiin' a'. ²² Xa'a' a' jaan' na sando'o' j ña' jaan' xiin' kui'e xatu. Te sando'o' u'vi' tu j ne kumi' ña' jaan' ndee naa musa ña naa' ñama ña nimá ña nuu' sakuu' ña ña'a ña ni sania'a' ña'a' ña jaan'. ²³ Te xiin' kui'e xatu ka'ni' j ne ndikún ichi' ña sania'a' a'. Te kii' sakan' ndii, kuni' sakuu' ti'vi' ne nakaya xa'a' j ña yu'u nduu' ña xini ña xanini yoo ka. Te xini tu j ña ka'an nimá ña xa'a'. Te viku'un ya'vi' tu j jin ndo'ó xa'a' ndee ka nuu' ña ni xaa ndo'.

²⁴ Ndisu sava ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tiatira, ne ni sakuagan ña sania'a' ña' jaan', xiin' ne ni xini kuento ña ka'an ne jaan' kaa' si'e, ña ka'an xa'a' ña ndiva'a ndii, ka'an j ña koo' ka tuku ña ka'an chuun' j xiin' ndo'. ²⁵ Ndaa' ndii, kuni' j ña ini' naa ini' ndo' kuni' ndo' yu'u ndee xaa' kivi' ña nandiko' tukuu' j. ²⁶ Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan', te saxinu' ña ña kuni' yu'u ndee kivi' so'o' ndi'i' ndii, taxi' j ndiee' ña te ka'ndia chuun' ña nuu' ne yivi' jin yivi'. ²⁷ Te saa nii' ni natijn yu'u ndiee' nda'a' yuva' j te xa'ndia chuun' j ndii, nii' sakan' taxi' j ña ka'ndia chuun' vie ne jaan' nuu' ne yivi', te sakuachi' ña ne yivi' jaan' ndee naa kisi' ña sakuachi' xi'e ne yivi'. ²⁸ Te taxi' j tiuun' chie, ti' keta' kuaxi' kitú', nda'a' ña. ²⁹ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosi so'o' ndii, na taxi' so'o' ña ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakaya xa'a' j, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

3

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' a, ne ndiee' ñuu Sardis

¹ Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' j, ne ndiee' ñuu Sardis ndii, ña yo'o' ke'j un': "Ña kumi' uxá saa' Espiritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosi jaan' xiin' uxá saa' tiuun' jaan' ndii, ña yo'o' ka'an a: Xini j ña xaa' un', te xini tu j ña ka'an ne yivi' ña tiaku ka ña ini' un' xini un' yu'u. Ndisu nuu' yu'u ndii, xa yoo' un' kivi' un'. ² Koo ndito' ini' un'. Te sandieni un' ña va'a ña xaa' ka na un', ña kusaa' ndoo' ka ndee sie jaan'. Kuachij ndii xa ni xini j ña ni saxinu' va'a un' chuun' ña xaa' un' nuu' Ndiosi. ³ Naka'an un' ña ndixa ña ni natijn un' xiin' ña ni xini so'o' un', te saxinu' un' ña jaan', te na nama un' nimá un' nuu' kuachij jaan'. Sakan' ña naa' koo' ndito' ini' un' ndii, nandiko' si'e j nuu' un' kii' xini un' amaa' kiji' ndee naa xaa' te kui'na'. ⁴ Ndisu yoo ndia'vi' ne ndiee' ñuu Sardis ña' ne ni sande'j nimá xiin' kuachij nuu' j. Sakan' na kuii' toto yaa' kui'nu' ña kaka ña xiin' j xa'a' a ña ne xata'an nduu' ña. ⁵ Te ne kanando nuu' kuachij ndii, kui'nu' ña toto yaa' jaan'. Te sandoyo' j kivi' ña, ña yoso' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te nuu' yuva' j xiin' nuu' ángele a ndii, ndiee' yu'u' j ña nduu' ña kuenta j. ⁶ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosi so'o' ndii, na taxi' so'o' ña ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakaya xa'a' j, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakaya xa'a' a, ne ndiee' ñuu Filadelfia

7 'Nuuy' ángele, ña ndiaa chuun' nuuy' ne nakayá xa'a' j, ne ndiee' ñuuy Filadelfia ndii, ke'j' un' ña ka'an j xiin' un' vitin: "Ña su'un ndi'j, ña ndixa xna'a, ña kumi' nda'a' ña ni kumi' rey David, te kij' nunia' a ñin yi'e' ndii, ndee' ñin ña'a küvi' ndasi ña jaan', te kij' ndasi a ñin yi'e' ndii, ndee' ñin ña'a küvi' nunia' tu ña jaan' ndii, ña yo'o' ka'an a: 8 Xiní j ña xaa' un'. Te koto un', xa ni nunia' j ñin yi'e' nuuy' un', te ndee' ñin ña'a küvi' ndasi yi'e' jaan'. Te, tee' ndee koo' kua'a' ña ndiee' un' ndii, ni saxinú un' tu'un j, te koo' kivi' ni ka'an un' ña xiní un' yu'u. 9 Te ne xini xa'an' ne nakayá xa'a' ña ndiva'a jaan', ne ka'an ña ne judío nduu' nja, te süvi nja ndii, sandiee' kui'e ña'a' j ña ku'un kujta xiti' nja nuuy' un', te kuni nja ña ndani yu'u yo'o'. 10 Te xa'a' a ña ni saxinú un' ña ni ka'an chuun' j xiin' un', ña kundjeni un' nuuy' ichi' j ndii, koto tu yu'u yo'o' nuuy' tundo'o' chie ña kixin nuuy' ñu'u' ñin yivi', ña koto kua'a' ne yivi' ñin yivi'.

11 Koto un', xa kuyatin' nandjiko' ni tukuu' j ñin yivi'. Inj naa inj un' kuni un' yu'u, te sakan' koo' na'in corona ña kanando un' saa j. 12 Te ne kanando nuuy' tundo'o' jaan' ndii, sananduu' ña'a' j ndee' naa nduyu ka'nu' xa'a' yukun' Ndiosí j mii' xika' nuuy' j nuuy' a. Te koo' kivi' kuni' kuni' a ña kije nja vi'e a jaan'. Te chindu'u' j kivi' Ndiosí j nuuy' ne jaan' xiin' kivi' ñuuy' a, ña nani' Jerusalén xaa'. Te ñuuy' jaan' ndii, keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuuy' a. Te chindu'u' tu j kivi' xaa' mii' j nuuy' nja. 13 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxí so'o' nja ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' j, ne ndiee' nuuy' ñu'u' Asia."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuuy' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuuy' Laodicea

14 'Nuuy' ángele, ña ndiaa chuun' nuuy' ne nakayá xa'a' j, ne ndiee' ñuuy' Laodicea ndii, ña yo'o' ke'j' un': "Ña nduu' sakan' na kunduyu a, ña ndiee' yu'u' ndaku, ña ka'an ña ndixa, ña ni xaa' sakan', te ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña yoo ndii, ña yo'o' ka'an a: 15 Xiní j ña xaa' un', te xini tu j ña ni ndee' j'ni' ka un' nuuy' ichi' j, te ni ndee' vixin tu un' nuuy' a. Va'a ka naa' vixin un', uun j'ni' un' nuuy' ichi' j. 16 Ndisu xa'a' a ña ni ndee' j'ni' ka un' nuuy' ichi' j, te ni ndee' vixin tu un', süu' jaan' ndii j'ni' vixin kujti' un' nuuy' ichi' j jaan' ndii, xa xito' nduxan' kuii' j yo'o'. 17 Sakan' ña ka'an un' ndii: Te vika' nduu' j, te ni natijn j kua'a' ña vika'. Te kuása' natiin' j xa'a' ndee' ñin ña'a, kachi un'. Ndisu nuuy' yu'u' ndii, te nacha'an nduu' un', te te natiin' xava'a' nduu' tu un'. Te te nda'vi koo' chukuu' kuu' ni tu nduu' un'. Te sakan' tu ndee' naa te tüvi' nuuy' nduu' un'. Te ndee' naa te ñin' vichi' nduu' tu un'.

18 Ña jaan' na kuii' ka'an j xiin' un' ña va'a' ka nuuy' yu'u' sata' un' ña va'a' ka ña nduu' ndee' naa kaa' kua'a', ña ndundoo' nuuy' ñu'u' j'ni' va, te kuvika' un' xa'a' ña nduu' kuenta j. Te sata' tu un' toto yaa' nuuy' j ku'nu' un', te kaka' ñin' vichi' un', te kuchani un', te sakan' tu sata' un' xa'an tatan' te taan un' nduchi' nuuy' un', te kuvi' kuni' un' ña nduu' kuenta j. 19 Te yu'u' ndii, kani kuento j sakuu' ne ndani j, te kani tu ña'a' j tundo'o'. Xa'a' a jaan' na kundikun un' yu'u' xiin' ñin kani' nimá un', te nama un' nimá un' nuuy' kuachí un'. 20 Te koto un', yu'u' ndii, yoo te yoo j nuuy' ki'e, te kana' j ndo'o'. Te yoo ka nduu' ne xini so'o' tachí' yu'u' j, te nakujin nja ña ka'an j, te saxka' ndiá nja yu'u' vi'e nja ndii, xka'ndia j vi'e nja, te kuxi' inga' j xiin' nja ña xaxi' xakuaa'. 21 Te ne kanando nuuy' sakuu' tundo'o' ña koo' ndii, taxí j kundiee' nja mii' xa'ndia chuun' j, ndee' naa ni xaa' j ni kanando j te ndu'u' j mii' xa'ndia chuun' yuva' j. 22 Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí

so'ʔ ndii, na taxj so'ʔ nja ña ka'án Espírítu Santo xiin' ne nakayá xa'a' j, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia" —ñi kachj a xiin' j.

4

Xaka'nu' ña ndiee' ndivi' Ndiosí

¹ Kij' ñi ndi'j ñi satuví a ña jaan' nuu' j ndii, ñi xinj j ña nunia' jin yi'e' ndivi', te ñi xinj so'ʔ ñi tukuu' j tachj' yu'u', ña ñi xinj so'ʔ j ña nuu', ña ti'e' ka'án a ndee' naa tachj' jin ndachuun'. Te ñi ka'án a xiin' j ndii:

—Kua'an kaq yo'o', te nia'a j yo'ó ña xka'ndjá kij' ndi'j ña kaa' —ñi kachj a.

² Te xaka'án e', te ñi sakutu' Espírítu Santo nimá j, te ñi xinj j iin' jin te j ka'nu' ndivi', te ndu'u' jin te yivi' nuu' tun' jaan'. ³ Te te ndu'u' nuu' te j jaan' ndii, ndatun' va yi'é ra ndee' naa yuu' ndatun' ña nani' jaspé, xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te ndasi j'nu' te j ka'nu' jaan' xiin' jin ña kaa' ndee' naa koq' yanki' ndatun' ndee' naa jin yuu' ña yi'é kuij' ndatun' xava'a ña nani' esmeralda. ⁴ Te ndasi j'nu' tu te j ka'nu' jaan' xiin' oko kumi' ta'an te j ka'nu' mii' ndiee' ña xixa. Te ña xixa jaan' ndii, ni'nu' a toto' yaa, te ndu'u' jin corona oro xini' j'in a. ⁵ Te nuu' te j ka'nu' jaan' ñi kje'e' ñu'u' savi', te ti'e' va ñi nde'j a, te ka'án tu ki'in' tachj' yu'u'. Te ndatin tu uxá ta'an choon jkan'. Te ña jaan' nduu' uxá ta'an Espírítu Ndiosí. ⁶ Te sakan' tu yoo jin ña yi'é ndee' naa mjin' yuu' tata' yatın nuu' te j ka'nu' jaan'. Te yi'é kaxi' a ndee' naa yuu' ña nani' cristal.

Te yatın te j ka'nu' jaan' xiin' saa kua'an xjin' nu' ndii, yoo' kumi' ta'an ña tiaku. Te saa kua'an jin' ña jaan' yoo nduchi' nuu' a naa kuu' xata' a xiin' nuu' a. ⁷ Te ña tiaku, ña jin ndii, naa kaa' león kaa' a. Te ña tiaku, ña uvj ndii, naa kaa' sindiki' sava' kaa' a. Te ña tiaku, ña unj ndii, naa kaa' nuu' te yivi' kaa' nuu' a. Te ña tiaku, ña kumi' ndii, naa kaa' tasu' kij' ta'nu' ri' kaa' a. ⁸ Te yoo iñu' ta'an ndixin j'in kumi' saa' ña tiaku jaan'. Te saa kua'an jin' a yoo nduchi' nuu' a. Te nduvi' xiin' ñu' ndii, xikuin' a ña ka'án a ndii:

Ña su'un, ña su'un, ña su'un
nduu' xtq'o' e' Ndiosí.

Te ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' a.

Te ñi yoo a, te yoo a, te kuaxj a.

Kachj a.

⁹ Te xita' kumi' saa' ña tiaku jaan' yaa nuu' ña ndu'u' nuu' te j ka'nu', ña tiaku ndee' ndi'i' ñi kivi' jaan', te xaka'nu' ña'a' a, te tiin' ka'nu' ña'a' a, te taxi' tu a ña chindani' ña jaan'. Te sakuu' ichi' kij' xaa' ña jaan' sakan' ndii, ¹⁰ xikundiee' ndje'e' oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' ña ndu'u' nuu' te j ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ña tiaku ndee' ndi'i' ñi kivi' jaan'. Te chindu'u' j'in ña xixa jaan' corona oro, ña ndu'u' xini' a, yatın nuu' te j ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ka'án a ndii:

¹¹ Xtq'o' ndu' Ndiosí,

xata'an ña yo'ó xito' ka'nu' ndu.

Te xata'an tu ña tjin ka'nu' ndu yo'ó,

te xata'an tu ña natjin un' ña ndje'e'.

Kuachj ndii yo'ó ñi xa'a' sakuu' ña yoo.

Te xa'a' a ña kuni' un' na yoo a,

te sakan' tu na ñi xa'a' un'.

Ñi kachj ña xixa jaan'.

5

Yo'o' ka'an Juan xa'a' tutu ña iin' tuvi xiin' xa'a' mbee Lulu

¹ Te ni xini i ña nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan' ndii, tiin' a iin' tutu ña iin' tuvi, te yoo ña yoso' nuu' a xiin' xata' a. Te ndasi kutu' a xiin' uxā ta'an chi'ndu'. ² Te ni xini tu i iin' ángele ka'nu' va ña ka'an ndoso' ti'e' va ndii:

—¿Yoo nduu' ne xata'an ta'vi' chi'ndu' kaa' te nunia' nia tutu kaa'? —ni kachi' a.

³ Ndisu' koo' ndee iin' ña xata'an nunia' tutu jaan', ni ndee ndivi', ni ndee nuu' ñu'u' iin' yivi', ni ndee tixin' ñu'u' ndii, koo' ña koo' chukuu', te nunia' a tutu ña iin' tuvi jaan', te ka'vi' ña'a' a. ⁴ Te ni xaku' kua'a' i, sakan' ña koo' ndee iin' ña xata'an te nunia' a tutu jaan', te ka'vi' ña'a' a. ⁵ Sakan' te ni ka'an iin' ña xixa' jaan' xiin' i ndii:

—Kuaku' ka un'. Koto un', ña nduu' león kuenta ne vi'e' Judá, ña nduu' tu sjaní' xika' ka'nu' David ndii, xa ni kanando a nuu' ña ndiva'a, sakan' na yoo ndjee' a te ta'vi' a uxā saa' chi'ndu' kaa', te nunia' a tutu ña iin' tuvi kaa' —ni kachi' a xiin' i.

⁶ Sakan' te ni xini i ña ma'in' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ma'in' mií' iin' tej ka'nu' jaan', xiin' ma'in' ña xixa' jaan' iin' iin' ña nduu' Mbee Lulu. Te ña jaan' ndii, nia'á iin' a ña ni xa'ni' ña'a' ne yivi'. Te ni yoo uxā ta'an ndiki' a, te ni yoo tu uxā ta'an nduchi' nuu' a. Ña jaan' nduu' uxā ta'an Espiritu, ña tianu' Ndiosi nuu' ne ndiee' kanii' i'in' xaan' iin' yivi'. ⁷ Te ni xa'an natijn' Mbee Lulu jaan' tutu ña iin' tuvi jaan' nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan'. ⁸ Te kij' ni natijn' a tutu jaan' ndii, ni xikundee ndjee kumi' saa' ña tiaku jaan' xiin' oko kumi' saa' ña xixa' jaan' nuu' Mbee Lulu jaan'. Te i'in' ña jaan' tiin' iin' ñu'u' ña xandaa', ña nani' arpa, te ni tijn' tu a ko'o' oro mií' ñu'u' suxa' chú'ma. Te suxa' chú'ma jaan' nduu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosi xiin' a. ⁹ Te ni xita' a iin' yaq' xaa' nuu' Mbee Lulu jaan' ka'an a ndii:

Xata'an ña natijn' yo'ó tutu ña iin' tuvi kaa',
te ta'vi' un' chi'ndu' kaa',
sakan' ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'ó,
te xiin' nii' un' ni ki'in' un' sakuu' nuu' ne yivi'
te kunduu' nia nditja' Ndiosi.

Te ni kije' sakuu' ne jaan' nuu' sakuu' i'in' ti'vi' chie,
nuu' ne yoo tu'un' mií',
xiin' nuu' sakuu' ñu'u' ka'nu' xiin' nda'a' a,
xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

¹⁰ Te ni sananduu' ña'a' un' iin' ti'vi' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu',
te kunduu' tu nia sutu,
te kaka' nuu' nia nuu' Ndiosi e'.

Te ka'ndia chuun' nia nuu' ne yivi' iin' yivi'.

Ni kachi' ña xixa' jaan'. ¹¹ Ikan' te ni xini i mií' ni mií' ni ángele saa' kua'an xiin' tej ka'nu' jaan'. Te ni xini so'o' tu i tachi' yu'u' a, xiin' tachi' yu'u' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ña xixa' jaan'. ¹² Te ti'e' ni kuaa' sakuu' ña jaan' ndii:

Mbee Lulu, ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'o' ndii,
xata'an ña natijn' a ña ndjee',
xiin' ña vika',
xiin' ña ndichi va.
xiin' ndjee',

xiin' ña tjin ka'nu' ña'a' e',
 xiin' ña ndatun' xava'a,
 xiin' ña xaka'nu' e' nuu' a.
 Ña jaan' ni kachi a.

¹³ Te ni xini so' o i ka'an sakuu' ña ni xa'a Ndiosí, naa kuu' ña ndiee' ndjivi', xiin' ña ndiee' nuu' ñu'u' jin yivi', xiin' ña ñu'u' tixin ñu'u', xiin' ti' ñu'u' miji ka'nu' ndii:

Ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' kaa' xiin' Mbee Lulu ndii,
 na natjin a ña xaka'nu' ña'a' e',
 xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e'
 xiin' ña ndatun' xava'a,
 xiin' ña ndjee' ndee' ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an kumi' saa' ña tiaku jaan' ndii:

—Sakan' na kunduu a —ni kachi a.

Te ni xikundiee ndjee oko kumi' saa' ña xixa jaan', te ni xaka'nu' a ña tiaku ndee' ndi'i' ni kivi' jaan'.

6

So' o ni xaa a kiji ni ta'vi' Jesús chi'ndu' ña ndasi tutu ña iin' tui jaan'

¹ Te ni xini i kiji ni ta'vi' Mbee Lulu jaan' jin chi'ndu' ña uxá ta'an jaan'. Te ni xini so' o i tachi' yu'u' jin ña tiaku, ña kumi' ta'an jaan', ka'an ti'e' a ndee' naa nde'í savj' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

² Te ni xini i ni keta jin kwei yaa. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra jin itun' toso. Te ni natjin ra jin corona ña kundu'u' xini' ra. Te ni kanando ra. Te kua'an ra, te kanando ka ra.

³ Te kiji' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña uvi' ndii, ni xini so' o i ña ni ka'an ña tiaku, ña uvi' jaan' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

⁴ Te ni keta jin kwei kua'a ñu'u'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni natjin ra ndjee' te saktanta'an' ra ne yivi' jin yivi', te ka'ni' ta'an nia. Te ni natjin tu ra jin ichi nani' va.

⁵ Te kiji' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña unj' ndii, ni xini so' o i ni ka'an ña tiaku, ña unj' jaan' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

Te ni xini i ni keta jin kwei ndiaa'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra jin kaa ña xikuitá ña'a. ⁶ Te ni xini so' o i ña keta' jin tachi' yu'u' tejn kumi' saa' ña tiaku jaan' te ni ka'an a ndii:

—Jin kilo kujiti' yuchi' ndjikin' trigo, te kondja a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'. Te unj' ta'an kilo yuchi' ndjikin' cebada kujiti', te kondja a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' jin kivi'. Ndisu sãnduxin un' xa'an oliva, ni ndee' sãnduxin tu un' vino va'a —ni kachi tachi' jaan'.

⁷ Te kiji' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña kumi' ndii, ni xini so' o i ña ni ka'an ña tiaku, ña kumi' jaan' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

⁸ Te ni xini i ni keta jin kwei yaa ndii. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ña xi' nani' ra. Te yatun va ndikun yavi' ndii xata' ra. Te ni natjin uvi' saa' te jaan' ndjee', te ka'ni' ra jin ta'vi' ña kumi' ne ndiee' jin yivi' xiin' ñu'u', xiin' soko, xiin' kui'e, xiin' kiti' jku'.

⁹ Te kiji' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña u'un' ndii, ni xini i ña ñu'u' ne ni xi' xa'a' ña nduu' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Te

nj xa'ni' ne yivi' ne jaan' xa'a' a ña nj ka'an ndoso' nja tu'un Ndiosí, te nj ndiee' yu'u' te nj ndiee' yu'u' nja xa'a' a. ¹⁰ Te ti'e' nj ka'an nja ndii:

—Xtq'o, kumi' un' sakuu' ña ndiee', te ña su'un nduu' tu un'. Te sakan' tu ndixa' kuu' un'. ¿Amaa' vi' kendiaa' ya'vi' un' nuu' ne ndiee' jin yivi' xa'a' a' ne yivi' nja ndu'u, te sando'o' ña'a' un'? —kachi ne jaan'.

¹¹ Sakan' te nj taxj Ndiosí nda'a' i'jin nja jin toto yaa' nani'. Te nj ka'an a xiin' nja ña nandiee' ka nja ndee sie ndee skachi' xinu' ne ta'an' nja, ne xika' nuu' tu nuu' a, ne kuvj tu naa nj xi'j ne jaan'.

¹² Te kij' nj nunia' Mbee' Lulu jaan' chj'ndu' ña iñu' ndii, ndiee' va nj taan. Te nj kuvj jin yavi nuu' ñu'u' ndee' naa toto ndiaa'. Te nj kuvj kua'a ndiaa' yoo' ndee' naa nii'. ¹³ Te tiuun', ti' ndiee' ndjivi' ndii, nj koyo' ri' nuu' ñu'u' jin yivi' ndee' naa koyo' ndoko' higuera itja' nda'a' itun' a kij' xika' ndiee' tachi'. ¹⁴ Te ndjivi' ndii, nj natuvi' a ndee' naa tutu' ña iin' tui'. Te sakuu' iku' ndii, nj nama' a mii' ita' a. Te sakuu' ñu'u' ña ndasi' j'nu' xiin' mjin' ka'nu' ndii, nj nama' mii' ndiee' a. ¹⁵ Te ne xa'ndia' chuun' kuu' nuu' ka' nuu' ne yivi' jin yivi', xiin' ne ka'nu' kuu' nuu', xiin' ne vika', xiin' ne kumi' ña ndiee' nuu' te xiin', xiin' ne kumi' ndiee', xiin' sakuu' ne xiko' ni'i' jin xtq'o, xiin' ne xika' ndika' ndii, nj tjsj'e' xiin' mji' nja iku' tixin' kava' xiin' tixin' yuu' na'nu'. ¹⁶ Te nj ka'an nja xiin' iku' xiin' yuu' na'nu' jaan' ndii:

—Koyo' ndo' xini' ndu' te tjsj'e' ndo' ndu'u' nuu' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' xiin' nuu' ña sando'o' Mbee' Lulu kaa' ndu'u'. ¹⁷ Kuachj' ndii xa' nj xaa' kivi' ña sando'o' Ndiosí xiin' Mbee' Lulu kaa' ndu'u', te ndee' jin ne yivi' kuvj' kundjeni nuu' tundo'o' jaan' —nj kachi' nja xiin' ña jaan'.

7

So'qo' nj xaa' a kij' nj chjndu'u' ángele sello ti'e' ciento uvi' xikq' kumi' mii' ne yivi'

¹ Te kij' nj ndj'i' ña nj satuvi' a ña jaan' nuu' j' ndii, nj xini' j' ita' ndichj' kumi' ta'an ángele kumi' saa' xaan' mii' kuaxj' tachi' nuu' ñu'u' jin yivi'. Te taxj' a xka'ndia' ndee' jin tachi' jaan' nuu' jin yivi', nj ndee' nuu' mjin' ka'nu', nj ndee' nuu' ndee' jin itun'. ² Te nj xini' tu' j' kuaxj' keta' inga' ángele mii' keta' ñu'u'. Te ni'i' a sello Ndiosí tiaku. Te nj ka'an ti'e' a xiin' kumi' saa' ángele jaan', ña xa' nj natjin ndiee' te sanduxin' a ñu'u' jin yivi' xiin' mjin' ka'nu' jaan', ka'an a ndii:

³ —Sánduxin' ndo' ñu'u' jin yivi', nj ndee' mjin' ka'nu', nj ndee' itun', ndee' ndj'i' chjndu'u' ndu' sello yo'o' ti'e' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí e' —nj kachi' ángele jaan'.

⁴ Te nj xini' so'qo' j' saa' ta'an te yivi' nj chjndu'u' ángele jaan' sello jaan' ti'e', ciento uvi' xikq' kumi' mii' kuu' ra. Te te jaan' nduu' sjani' te uxj' uvi' t'vi' te nduu' kuenta ne vi'e' Israel. ⁵ Sakan' na nj chjndu'u' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Judá. Te nj chjndu'u' tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Rubén. Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Gad. ⁶ Te nj chjndu'u' tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Aser. Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Neftali. Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Manasés. ⁷ Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Simeón. Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Leví. Te nj chjndu'u' nj tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii' ne nduu' ichi' Isacar. ⁸ Te nj chjndu'u' tu' a sello jaan' ti'e' uxj' uvi' mii'

ne nduu' ichi' Zabulón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' José. Te sakan' tu ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Benjamín.

Ne kua'a' koo' chukuu', ne ni'nu' toto yaa nani'

⁹ Te kijí' ni ndi'i' ña ni tuvi jaan', sakan' te ni xinjí i kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Kua'a' va kuu' ña, te ndee jin ne yivi' kúvi ka'vi ña'a'. Te ne jaan' ndii, ni kjee ña nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. Te ni kjee tu ña nuu' sakuu' j'in ti'vi chie. Te ni kjee ni tu ña nuu' sakuu' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. Te sakan' tu ni kjee ña nuu' sakuu' ne yoo tu'un mií'. Te ni ita ña yañin nuu' tej ka'nu' jaan' xiin' nuu' ña nduu' Mbee Lulu jaan'. Te ni'nu' ña toto yaa nani', te ni'i' tu ña ñuu' nda'a' itun'. ¹⁰ Te ti'e' ni kuaa' ña ka'an ña ndii: Xa jin ndaa' Ndiosí e', ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' xiin' Mbee Lulu kujití' sakakú yoo'. Ni kachi ña.

¹¹ Te ita' sakuu' ángele jaan' saa xinunduú yañin tej ka'nu' jaan' xiin' mii' ndiee' oko kumi' saa' ña xixa jaan', xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'. Sakan' te ni xikundiee' ndiee' sakuu' a yañin nuu' tej ka'nu' jaan', te ni xaka'nu' a Ndiosí, ¹² te ka'an a ndii:

Sakan' na kunduu' a.
Na natjin Ndiosí e' sakuu' ña xaka'nu' e' nuu' a,
xiin' ña ndatun' xava'a,
xiin' ña ndichi,
xiin' ña chindani ña taxi' e' nuu' a,
xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e',
xiin' ña xa'ndia chuun',
xiin' ña ndiee' ndee' ndi'i' ni kivi'.
Sakan' na kunduu' a.
Ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni ka'an jin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—¿Yoo nduu' ne ni'nu' toto yaa kaa', te mii' ni kjee ña? —ni kachi a.

¹⁴ Te ni ka'an i xiin' a ndii:

—Mji' yo'ó xini, tákui'e —ni kachi i.

Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ne kaa' nduu' ne xa ni xka'ndia tundo'o' chie, te ni natja ña toto ña kaa' xiin' nií' Mbee Lulu kaa', sakan' na ni nduyaa ña. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na ita' ña yañin nuu' tej ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí. Te xika' nuu' ña nuu' a nduvi' xiin' ñuu' tixin yukun' a. Te mji' Ndiosí jaan', ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan', koq xiin' ña, te koto ña'a' a. ¹⁶ Te koo' kivi' kundoo' ka ña xa'a' ña xaxi', ni ndee xa'a' tikuí. Te ni ndee ka'mi tu ña'a' ñu'u, te ni ndee i'ni ka tu kuni ña. ¹⁷ Sakan' ña Mbee Lulu, ña iin' yañin mii' iin' tej ka'nu' kaa', koto ña'a', te kundiaqa ña'a' a tiko'yo' mii' yoo' tikuí, te' nduu' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i', te mji' Ndiosí ñaku'a' sakuu' tikuí te' kiee' nduchi' nuu' ña —ni kachi ña xixa jaan' xiin' i.

8

Sq'o ni xaa a kijí' ni nunia' Jesús chi'ndu' ña uxá

¹ Te kijí' ni nunia' Mbee Lulu chi'ndu' ña uxá ndii, ni kutaxin' kaa' kanii' ndjivi' yañin' sava hora. ² Sakan' te ni xinjí i uxá ta'an ángele ña ita' ndichi' yañin nuu' Ndiosí. Te ni natjin j'in a jin ndachuun' tun' ni'i' ichi'. ³ Ikan' te ni kixin ingá ángele ni'i' a jin ko'o' chu'ma oro, te ni xikuijn ndichi' a yañin nuu' a mií' xi xixí suxa chu'ma. Te ni natjin a kua'a' suxa chu'ma, te

nj sanduujin ña'a' a xiin' sakuu' ña ka'án ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. Te ka'mi ángele jaan' uvi saa' ña jaan' nuu' ña nj kua'a xiin' oro, ña iin' yaṭin nuu' tej ka'nu' jaan'. ⁴ Te nda'a' ángele jaan' nj kjeē ñu'ma suxa chu'ma jaan' xiin' ña ka'án ne jaan' xiin' Ndiosí, te kua'an kaa a nuu' Ndiosí mií' ndu'u' a. ⁵ Sakan' te nj ki'in ángele jaan' ko'o' chu'ma jaan', te nj sakuu' ña'a' a xiin' ñu'u' tikei ña ñu'u' jaan', te nj xaṭia a ñu'u' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ti'e' va nj nde'i savi', te nj tiaku tachí' yu'u' ndeē naa ka'án ne yivi', te ndiee' va nj kjeē ñu'u' a, te nj taan va.

S'o'q ni xaq a kij' ni tivj ángele jaan' ndachuun', tun' ni'i' ichi' jaan'

⁶ Te uxá saa' ángele, ña tiin' uxá saa' ndachuun' tun' nichí' jaan' ndii, nj xikoo' tu'va a te tivj a tun' jaan'.

⁷ Sakan' te nj tivj ángele ña nuu' ndachuun' a. Te nj koyo i'in' xiin' ñu'u', ña saká xiin' níí', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te nj xixi iin ta'vi' ña unj ñu'u' iin yivi'. Te nj xixi iin ta'vi' ña unj itun', tun' ita' nuu' ñu'u' jaan'. Te nj xixi tu sakuu' ku'u' kuij' nuu' ñu'u' jaan'.

⁸ Sakan' te nj tivj ángele ña uvi ndachuun' a, te nj nama nuu' mjinj ka'nu' iin ña kaa' ndeē naa iku' kij' xixi a. Sakan' te iin ta'vi' ña unj mjinj ka'nu' jaan' nj nanduu' níí'. ⁹ Te nj xi'i iin ta'vi' ña unj ti' ñu'u' mjinj ka'nu', te nj ndoñu'u' tu iin ta'vi' ña unj tundoo', tun' xka'ndiá nuu' mjinj jaan'.

¹⁰ Sakan' te nj tivj ángele ña unj ndachuun' a, te nj nama iin tiuun' ndatin chie' va ndeē ndivi' ndeē naa iin choon. Te nj nama ri' nuu' iin ta'vi' ña unj itja iin yivi', xiin' nuu' iin ta'vi' ña unj tikoyo'. ¹¹ Te tiuun' jaan' ndii, uva nani' ri'. Te iin ta'vi' ña unj tikui nj nanduu' uva. Te kua'a' ne yivi' nj xi'i kij' nj xi'i nja te jaan', sakan' ña nj nanduu' uva ra'.

¹² Sakan' te nj tivj ángele ña kumi' ndachuun' a, te nj nduxin iin ta'vi' ña unj ñu'u', xiin' iin ta'vi' ña unj yoo', xiin' iin ta'vi' ña unj tiuun', te nj kuu' iin yavi iin ta'vi' ña unj sakuu' ña jaan'. Te sakan' koo' ñu'u' iin ta'vi' ña unj iin ke'in'. Te nj ndeē nandioo' tu yoo' xiin' tiuun' iin ta'vi' ña unj ñu'u'.

¹³ Sakan' te nj ndani'i j nuu' j ndivi', te nj xinj j sukun va ta'nu' iin tasu' ka'án ti'e' ri' ndii:

—Nda'vi, nda'vi, nda'vi va ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' kij' tivj unj ta'an ka' ángele kaa' ndachuun' a —nj kachi ti' jaan'.

9

S'o'q ni xaq a kij' ni tivj ángele ña u'un ndachuun' a

¹ Sakan' te nj tivj ángele ña u'un ndachuun' a, te nj xinj j ña xa nj nama iin tiuun', ti' nj keṭa ndeē ndivi', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te nj natjin ri' nda'a' ña nuniá' yavi kunu va. ² Te nj nunia' ri' yavi kunu va jaan'. Te nj kjeē kua'a' xava'a' ñu'ma ndeē naa kua'a' ñu'ma kiee' iin xitun chie' xava'a'. Te nj kuu' iin yavi ndeē nj ndasi ñu'ma jaan' ñu'u' ndeē nj sativi' tu a tachí'. ³ Te tejn ñu'ma jaan' nj kjeē tika. Te nj nakuchi ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te nj natjin ri' ña ndiee' ndeē naa ña kumi' tisu'ma. ⁴ Te nj ki'in chuun ri' ña sanduxin ri' itja ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', uun sanduxin ri' itun', uun sanduxin ri' ku'u'. Süu' jaan' ndii nj ki'in chuun kuiti' ri' te sando'o' ri' ne yivi', ne koo' sello Ndiosí ndu'u' ti'e'. ⁵ Te sakan' tu nj ki'in chuun ri' te ka'ni' ri' ne yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii nj ki'in chuun ri' te sando'o' u'vi va ña'a' ri' u'un ta'an yoo'. Te ña u'vi, ña sando'o' ti' jaan' ndii, u'vi a ndeē naa kij' xaxi' tisu'ma iin ne yivi'. ⁶ Te kivi' jaan' ndii, nanduku' ne yivi'

jaan' ña xi'i. Ndisu koo' a kunj nja, te ka'an tu nimá nja kuvj nja xa'a' a ña u'vi va xini nja, ndisu kuvj kuvj nja.

⁷ Tika jaan' ndii, naa iin' kuei, ti' xa xito' koso' te yivi' kij' ku'un ra ñu'u, iin' ri'. Te jin ri' ndii, ndu'u' jin ña kaa' ndee' naa corona oro xini' ri'. Te nuu' ri' ndii, naa iin' nuu' ne yivi' iin' a. ⁸ Te xixi' xini' ri' ndii, naa iin' xixi' xini' ña'a' iin' a, te nu'u' ri' ndii, naa iin' nu'u' león iin' a. ⁹ Te ni' ni' nu' ri' jin ña kaa' ndee' naa kaa' ti'e' ña ni' nu' te xiin'. Te ti'e' va ni' i' ndixin ri' ndee' naa ni' i' kua'an kua'a' xava'a' kuei kij' taxa'an' ri' xita' ri' carreta kij' yoo ñu'u'. ¹⁰ Te ni' yoo su'ma' ri', te ni' yoo tu' jin' a ndee' naa tisu'ma'. Te xiin' su'ma' ri' jaan' yoo ña ndee' ri' te sando'o' ri' ne yivi' u'un ta'an yoo'. ¹¹ Te ña xa'ndia chuun' nuu' ri' ndii, ángele, ña xa'ndia chuun' yavi kunu va jaan', nduu' a. Te Abadón nani' ángele jaan' xiin' tu'un hebreo. Te xiin' tu'un griego ndii, Apolión nani' a.

¹² Xa ni' ndi' i' tundo'o' kinj va ña nuu'. Ndisu chuun xa'a' va ndo'. Kusaa' yoo ka' uvi ta'an a.

¹³ Sakan' te ni' tivj ángele ña iñu ndachuun' a. Te ni' xinj so'o' i' jin tachi' yu'u' ña ni' ketá ma'in' kumi' saa' ndiki' ña yoo' nuu' ña ni' kua'a' xiin' oro, ña iin' yatj nuu' Ndiosí. ¹⁴ Te ni' ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' ángele ña iñu, ña kumi' ndachuun' tun' nichí' jaan' ndii:

—Kua'an te sajin' un' kumi' saa' ángele, ña tiin ndiee' yu'u' itja ka'nu', ña nani' Éufrates —ni' kachí tachi' yu'u' jaan'.

¹⁵ Te ni' sajin' kumi' saa' ángele jaan' te ka'ni' a jin ta'vi' ña unj ne yivi' jin yivi'. Sakan' ña xa xa'a' hora jaan', xiin' kivi' jaan', xiin' yoo' jaan', xiin' kuiya jaan' ni' xikoq tu'va ángele jaan'. ¹⁶ Te ni' xinj so'o' i' ña uvi ciento millón kuu' te xiin', te yoso' kuei jaan'. ¹⁷ Te ni' satuvi' tukuu' a nuu' i, te ni' xinj i' kuei xiin' te yoso' ti' jaan'. Te ña kasi tja'ni' ña ni' nu' te yoso' ri' ndii, ña kua'a' ñu'u', xiin' ña ndi'e' ndee' naa yuu' ña nani' zafiro, xiin' ña kuaan ndee' naa azufre nduu' a. Te xini' ti' jaan' ndii, ndee' naa iin' xini' león iin' a. Te ni' kije' ñu'u', xiin' ñu'ma', xiin' azufre yu'u' ri'. ¹⁸ Te ni' xi' i' jin ta'vi' ña unj ne ndiee' jin yivi' ni' xa' unj ta'an tundo'o' chie' jaan', ña nduu' ñu'u', xiin' ñu'ma', xiin' azufre, ña ni' kije' yu'u' ri' jaan'. ¹⁹ Kuachí ndii ni' kumi' kuei jaan' ña ndije' xiin' yu'u' ri', xiin' su'ma' ri'. Sakan' ña naa iin' xini' koo' iin' xini' su'ma' ri' jaan'. Te xiin' ña jaan' ni' satuxu'vi ri' ne yivi'.

²⁰ Te ne ni' xi' i' ni' xa' tundo'o' jaan' ndii, tee' ndee ni' xinj nja tundo'o' jaan', ndisu ni' nama nja nimá nja te naqoo nja ña nja'a ña xaa' nja, süu' jaan' ndii kusaa' xaka'nu' ka' nja ña ndiva'a', xiin' ndiosí ña kua'a' xiin' oro, xiin' plata, xiin' kaa' kua'a', xiin' yuu', xiin' itun', tee' ndee kuvj kunj nja jaan', te kuvj tu' kunj so'o' a, te ni' ndee kuvj tu' ka'ka' a. ²¹ Te ni' nama tu' nja nimá nja te naqoo nja ña xa'ni' nja ne yivi', xiin' ña kuinj', xiin' ña xiin nja, xiin' ña xaku'na' nja.

10

Kuaxi nuu' inga ángele ndije' va xiin' tutu lulu ña iin' tuvi

¹ Sakan' te ni' xinj i' inga ángele ndiee' va ña kuaxi nuu' a ndee' ndivi'. Te ángele jaan' ndii, iin' suku' a jin viko'. Te ndu'u' tu' koo' yanki' xini' a. Te yi'é nuu' a ndee' naa ñu'u'. Te xa'a' a ndii, ndee' naa iin' ñu'u' ndichi iin' a. ² Te tiin' a jin tutu lulu tun' yoo' ña nunia'. Te ni' xanj a xa'a' kua'a' a nuu' mjin' ka'nu'. Te xa'a' itun' a ni' xanj a nuu' ñu'u'. ³ Te ni' nde' i' ti'e' a ndee' naa nde' i' jin león. Te kij' ndi' i' ni' nde' i' a ndii, ni' na'kujin uxá saa' ña nde' i'

savj'. ⁴ Te kij' nĭ ka'an ña nde'í savj' jaan', te xa xito' ke'j ĭ ña nĭ ka'an a ndii, nĭ xinjĭ so'q ĭ ĩin tachĭ' yu'u' ña keta' ndĭvi', ña ka'an ndii:

—Taxa'a sĭ'e un' ña nĭ xinjĭ so'q un' jaan'. Ke'j un' ña nĭ ka'an uxā saa' ña nde'í savj' kaq' —nĭ kachĭ tachĭ' yu'u' jaan' xiin' j.

⁵ Sakan' te ángele, ña nĭ xinjĭ ĭ ĩin' nuu' mĭnjĭ ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' ndii, nĭ ndanjĭ'j a nda'a' a ndĭvi'. ⁶ Te nĭ ka'an a ndii:

—Ndiosĭ, ña yoo ndee ndi'i' nĭ kĭvj', ña nĭ xa'a ndĭvi' xiin' sakuu' ña yoo' tĭxin a, xiin' ĩin yĭvj' xiin' sakuu' ña yoo' nuu' a, xiin' mĭnjĭ ka'nu' xiin' sakuu' ña ñu'u' tĭxin a, nduu' ña xĭnĭ ña ña'a' ka te ndĭ'j ĩin yĭvj'.

⁷ Süu' jaan' ndii kij' xa'a kĭvj' ña tĭvj' ángele ña uxā ndachuun' a ndii, saxĭnū a ña nĭ chĭtunĭ sĭ'e a, ña nĭ ka'an a xiin' ne xika' nuu' nuu' a, ne nĭ ka'ān tiakú tu'un a —nĭ kachĭ ángele jaan'.

⁸ Sakan' te nĭ ka'an nĭ tukuu' tachĭ' yu'u' ña nĭ xinjĭ so'q ĭ nĭ keta' ndĭvi' jaan' xĭjn' ĭ ndii:

—Kua'an te na'in un' tutu' lulu tun' yoq' ña nunia', ña ni'i' ángele, ña ĩin' nuu' mĭnjĭ ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' —nĭ kachĭ a.

⁹ Te nĭ xa'an ĭ nuu' ángele jaan', te nĭ xikan' ĭ tutu' lulu jaan' nuu' a. Te nĭ ka'an a xiin' ĭ ndii:

—Na'in a, te kaxĭ' un'. Kuu' uvā a tĭxin un', ndisū kuu' vixĭ a ndee naa ñu'ñu' yu'u' un' —nĭ kachĭ ángele jaan' xiin' j.

¹⁰ Te nĭ na'in ĭ tutu' lulu jaan' nda'a' a, te nĭ xaxĭ' j a. Te nĭ xinjĭ ĭ ña vixĭ a yu'u' j, ndisū nĭ kuu' uvā a tĭxin j.

¹¹ Sakan' te nĭ ka'an ka a xiin' ĭ ndii:

—Kunĭ a ña ka'an tiakú tukuu' un' xa'a' ña kundo'q ne ndiee' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ña kundo'q kua'a' nuu' ne yĭvj', xiin' xa'a' ne yoo tu'un mĭjĭ', xiin' xa'a' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' —nĭ kachĭ a.

11

Te uvĭ tq'an te ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosĭ

¹ Te nĭ na'ĭjn ĭ ĩin nduku' tun' kaa' ndee naa ĩin tun' kĭ'in' ku'va. Te nĭ ka'an ĩin tachĭ' yu'u' xiin' ĭ ndii:

—Kua'an te kĭ'in' ku'va un' yukun' Ndiosĭ xiin' mii' nasoko' ne yĭvj' ña'a' nuu' a. Te sakan' tu' ka'vj' un' saa' ta'an ne yĭvj' xaka'nu' Ndiosĭ ĩkan'.

² Ndisū kĭ'in' ku'va un' nuu' kĭ'e yukun' jaan', ña nduu' kuenta ne tuku', sakan' ña nĭ taxĭ Ndiosĭ nuu' kĭ'e jaan' nuu' ne tuku' jaan'. Te ne jaan' ndii, mĭjĭ' kuu' nĭa xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén su'un uvĭ xĭko uvĭ yoo'.

³ Te tjanu' ĭ uvĭ ta'an te ndĭee' yu'u' xa'a' j. Te te jaan' ndii, ku'ñu' ra toto ña nĭa'a' ña suchi' va ĩnjĭ ra. Te ka'an ndoqo' tiakú ra tu'un ĭ ĩin mĭf uvĭ ciento unĭ xĭko kĭvj' —nĭ kachĭ a.

⁴ Te uvĭ saa' te ndiee' yu'u' jaan' nduu' uvĭ saa' tun' olivo xiin' uvĭ saa' kandelero mii' ita' ña tuun nuu' Ndiosĭ, ña nduu' xto'q sakuu' ña yoo ĩin yĭvj'. ⁵ Te naa' yoo ndee ka ne yĭvj', ne kunĭ satuxu'vĭ ña'a' ndii, kĭee ñu'u' yu'u' ra te saa' ndoñu'u' ra ne ndasi' ña'a' jaan'. Te nĭ sakan' tu' sandoñu'u' ra ndee ka ne kaka' satuxu'vĭ ña'a'. ⁶ Te yoo ndĭee' ra te taxĭ ra kuu' savj' kĭj' xika' ra ĩin yĭvj' ka'an tiakú ra tu'un Ndiosĭ. Te yoo tu' ndĭee' ra te sanandu' ra tĭkui nĭi'. Te sakan' nĭ tu' yoo ndĭee' ra te sando'o' ra ne ndiee' ĩin yĭvj' xiin' ndee ka nuu' kui'e xatu' saa' ka ta'an ĩchi' kunĭ ra.

⁷ Te kij' ndĭ'j ka'an ndoqo' ra tu'un Ndiosĭ ndii, keta' ti' nĭa'a' yavĭ kunu va jaan' te kunta'an' ri' xiin' ra. Te kanando ña'a' ri', te ka'ñĭ' tu' ña'a' ri'. ⁸ Te

kundiee ñu'u' nde'j ra ya'ya ñuu ka'nu' mii' n'j xi'j xto' o e' nuu' krusin. Te kivi' ñuu jaan' ña ka'an ndiaa ndii, ñuu Sodoma xiin' ñuu Egipto nani' a. ⁹ Te sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' sakuu' ti'vi chie, xiin' sakuu' ne yoo tu'un mii', xiin' sakuu' nuu' ne yivi' kotō ndi'e' ñu'u' nde'j ra un' kivi' yoso' sava, te tãxi nã ndiee a. ¹⁰ Te va'a va kuni sakuu' ne ndiee iin yivi' jaan' xa'a' a ña n'j xi'j te jaan'. Te saka'nu' nã kivi' jaan' saman' ta'an nã ña'a, sakan' ña xa n'j xi'j uvi' saa' te n'j ka'an tiakú tu'un Ndiosi, te n'j sando'o' va ña'a' jaan'. ¹¹ Ndisu' kii' n'j xka'ndia un' kivi' yoso' sava jaan' ndii, n'j sanatiaku Ndiosi te jaan'. Te n'j ndondich'j ra. Te sakuu' ne n'j xini ña'a' ndii, n'j yi'vi xava'a nã. ¹² Sakan' te n'j xini so'o' ra iin tachi' yu'u' ti'e' va ndee ndivi' ka'an a ndii:

—Kua'an kaq ndo' yo'o' —n'j kach'j a.

Te n'j xini ne ndasi' ña'a' jaan' kua'an kaq ra ndivi' nuu' iin viko'. ¹³ Te ndiee' va n'j taan hora jaan', te n'j ndoñu'u' ux'j ta'an ta'vi' nuu' i'jn ciento nda'a' ñuu ka'nu' jaan', te n'j xi'j tu' ux'j mii' ne yivi'. Te ne n'j xi'j ndii, n'j yi'vi xava'a nã, ña jaan' na n'j xaka'nu' nã Ndiosi ndu'u' ndivi'.

¹⁴ —Xa n'j xka'ndia tundo'o' kiji' va ña uvi'. Te xa kuyatin' ña un' —n'j kach'j tachi' yu'u' jaan' xiin' j.

S'o' o n'j xaq a kii' n'j ti'vi ángele ña ux'j ndachuun' a

¹⁵ Sakan' te n'j ti'vi ángele ña ux'j ndachuun' a, te n'j tiakú kua'a' tachi' yu'u' ndivi' ka'an a ndii:

Xto' o e' Ndiosi xiin' Cristo, ña tianu' a kuenta a ndii,

xa n'j nat'jin a sakuu' ña xa'ndia chuun' iin yivi'.

Te ña jaan' ndii, ka'ndia chuun' a ndee ndi'i' n'j kivi'.

N'j kach'j tachi' yu'u' jaan'.

¹⁶ Te ña xixa, ña oko kumi', ña ndiee' tej yat'jin nuu' Ndiosi ndii, n'j xikundiee ndiee a nuu' a te n'j xaka'nu' ña'a' a ¹⁷ ka'an a ndii:

Xto' o ndu' Ndiosi, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

te yoo un', te n'j yoo tu' un', te kuax'j un'.

Taxi' ndu' ña chindani un',

sakan' ña xa n'j nat'jin un' ña ndiee' koo' chukuu',

te xa n'j xa'a' un' xa'ndia chuun' un'.

¹⁸ Te n'j nasaa' va ne yivi' iin yivi' xini nã yo'ó,

ndisu' xa n'j xaq kivi' ña sando'o' ña'a' un'.

Te xa n'j xaq tu' kivi' ña sana'má un' ne n'j xi'j.

Te xa n'j xaq tu' kivi' ña viku'un' ya'vi' ne xika' nuu' nuu' un',

ne ka'an tiakú tu'un un'

xiin' ne nduu' kuenta un',

xiin' sakuu' ne xito' ka'nu' yo'ó,

naa' ne ka'nu' nduu' nã,

uun' naa' ne nda'vi so'o' nduu' nã,

te xa n'j xaq tu' kivi' ña sandoñu'u' un' ne sanduxin iin yivi'.

Sakan' n'j kach'j tachi' yu'u' jaan'.

¹⁹ Sakan' te n'j nunja' yu'kun' Ndiosi ña iin' ndivi'. Te tixin yu'kun' jaan' ndii, n'j xini j iin' xatun' mii' naá kuento ña n'j ndoo Ndiosi xiin' ne Israel. Te n'j yi'e' ñu'u' savi', te n'j xini so'o' j tachi' yu'u', te n'j nde'j tu' savi' jaan', te n'j taan', te sakan' tu' n'j koyo' i'in' na'nu'.

12

S'o' o n'j xaq kuaku' kua'a' chie' koo' chukuu' xiin' iin' ña'a'

1 Sakan' te n̄i tuv̄i j̄in ñ̄a n̄ia'á ndatun' va ndivi', suu n̄i x̄ini j̄i j̄in ñ̄a'a', ñ̄a' ni'nu' ñ̄u'u, te ndu'u' yoo' xa'a' a', te ndu'u' j̄in corona, ñ̄a n̄i ku'a'a' xiin' ux̄i uv̄i ta'an tiuun', x̄ini' a'. 2 Te ñ̄a' jaan' ndii, xa' xito' kaku' si'e a'. Xa'a' a' jaan' na nde'í a', sakan' ñ̄a u'v̄i va' xini a' ñ̄a kaku' si'e a' jaan'. 3 Sakan' te n̄i tuv̄i ndivi' inga ñ̄a n̄ia'á, suu n̄i x̄ini j̄i j̄in kuaku' kua'a' chie va, te ux̄a ta'an kuu' x̄ini' ri', te ux̄i ta'an kuu' ndiki' ri', te ndu'u' j̄in corona j̄in x̄ini' ri' jaan'. 4 Te n̄i suk̄u' su'ma' ri' ndee chaa' ta'v̄i' sava' tiuun' ndiee' ndivi', te n̄i sakoyó ñ̄a'a' ri' ñ̄u'u' j̄in yivi'. Te n̄i x̄ikuij̄in kuaku' jaan' nuu' ñ̄a'a', ñ̄a' xito' kaku' si'e jaan', te kuv̄i ndikun' kax̄i' ri' si'e a' jaan' kii' tuv̄i ra. 5 Sakan' te n̄i kaku' tiaa' si'e a' te ka'ndia' chuun' ndiee' ra nuu' sakuu' ne yivi' ndiee' j̄in yivi' xiin' ñ̄a nduu' ndee na j̄in' kaq̄a. Te n̄i na'j̄in Ndiosí si'e ñ̄a' jaan' ndee nuu' a' mii' ndu'u' a' nuu' tej̄i ka'nu' a'. 6 Te n̄i x̄inu' ñ̄a'a' jaan' j̄in xaan' mii' n̄i xava'a' Ndiosí xa'a' a' mii' ichi kaa'. Te j̄ikan' koto' ñ̄a'a' a' j̄in mii' uv̄i ciento un̄i x̄ik̄o kivi'.

7 Te n̄i xa'a' yoo j̄in ñ̄u'u' ndivi'. Te ángele Miguel xiin' ángele nda'a' xa'a' a' ndii, n̄i k̄unta'an' a' xiin' kuaku' jaan' xiin' ángele nda'a' xa'a' ti' jaan'. 8 Ndisu n̄i kanando kuaku' jaan' xiin' nda'a' xa'a' ri' jaan'. Te n̄i kuv̄i ka' kundu'u' ri' ndivi'. Te n̄i kuv̄i ka' tu' kundiee' nda'a' xa'a' ri' jaan' j̄ikan'. 9 Te n̄i xta'ñi' kuaku' chie va' jaan' ndivi' xiin' nda'a' xa'a' ri'. Te n̄i nama' ri' nuu' ñ̄u'u' j̄in yivi'. Te suv̄i ri' nduu' koo' yata' j̄in yivi', ti' nani' diablo, ñ̄a nduu' ñ̄a ndiva'a' te nani' tu' ri' ñ̄a tiin' kuach̄i, te suv̄i tu' ri' xini xa'an' sakuu' ne yivi' j̄in yivi'.

10 Sakan' te n̄i x̄ini so' o' j̄i j̄in tach̄i' yu'u' ti'e' ndivi' ka'an' ndii:

V̄it̄in xa' n̄i xa'a' ñ̄a sakakú Ndiosí ne nduu' kuenta a',
te kumi' a' sakuu' ñ̄a ndiee',
te xa'ndia chuun' a,

te sakan' tu' v̄it̄in xa'ndia chuun' Cristo tianu' a' kuenta a' xiin' ndiee'.

Kuach̄i ndii xa' n̄i xta'ni' Ndiosí ñ̄a tiin' kuach̄i ne ta'an' e', te n̄i skana' ñ̄a'a' a' j̄in yivi'.

Ñ̄a jaan' ndii, n̄i t̄in kuach̄i a' ne jaan' nuu' Ndiosí nduvi' xiin' ñ̄u.

11 Te ne jaan' ndii, n̄i kanando n̄ia' nuu' ñ̄a n̄i t̄in kuach̄i ñ̄a'a' jaan'

xiin' ñ̄a ndiee' ní' Mbeje Lulu, ñ̄a n̄i xit̄ia xa'a' kuach̄i n̄ia,

xiin' ñ̄a ndix̄a, ñ̄a n̄i ndiee' yu'u' n̄ia xa'a' a'.

Te n̄i kundani' kua'a' ka' n̄ia kivi' ñ̄u n̄ia,

sūu' jaan' ndii n̄i sanakua'a' n̄ia a,

te kuv̄i n̄ia xa'a' ñ̄a ndix̄a jaan'.

12 Sakan' na kuu' n̄a'kuatia' va' ndo'ó, ñ̄a ndiee' ndivi'

te va'a' va' kun̄i ndo'ó, ñ̄a ndiee' ndivi'.

Ndisu ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñ̄u'u' j̄in yivi'

xiin' ti' ñ̄u'u' m̄ini ka'nu' ndii, kundo' o' ya'a' ndo',

sakan' ñ̄a xa' n̄i nuu' ñ̄a ndiva'a' mii' ndiee' ndo'.

Te xi'e' xava'a' a, sakan' ñ̄a xini' a' ñ̄a ndee ndia'vi' kivi' yoo nuu' a' te koo' a' ñ̄a'a'.

N̄i kach̄i a.

13 Te kii' n̄i x̄ini kuaku' jaan' ñ̄a n̄i xta'ñi' ri' ndivi', te n̄i nama' ri' nuu' ñ̄u'u' j̄in yivi' ndii, n̄i xa'a' ndikun' ri' ñ̄a'a' ñ̄a' n̄i tuv̄i tiaa' si'e jaan'.

14 Ndisu ñ̄a'a' jaan' ndii, n̄i nat̄in a' uv̄i ta'an ndix̄in na'nu' ndee naa ndix̄in j̄in tasu' chie va, te kuv̄i kuta'nu' a', te xa'a' a' mii' ichi kaa' mii' xika' nuu' kuaku' jaan', te j̄ikan' koto' ñ̄a'a' Ndiosí un̄i kuyia' yoo' sava. 15 Sakan' te n̄i xat̄ia kuaku' jaan' kua'a' va' t̄ikui xiin' yu'u' ri' ndee n̄i xkoo' j̄in j̄it̄ia ka'nu' va' xata' ñ̄a'a' jaan', ndiani' te na'j̄in ra' ñ̄a' jaan'.

16 Ndisu ñ̄u'u' n̄i ch̄indiee' ñ̄a'a' jaan', sakan' ñ̄a n̄i nun̄ia' a, te n̄i ko' n̄i t̄ikui j̄it̄ia, te' n̄i xat̄ia

kuaku' jaan'. ¹⁷ Sakan' naa' ni nasa'a' xava'a' ka kuaku' jaan' ni xini ri' na'a' jaan', te ni ket'a ri' i'kan' te kua'an kunta'an' ri' xiin' s'iani' na' jaan', ne kandixa' na' ka'an chuun' Ndiosí, te xika' ndaku tu nja nuu' na ni ndiee yu'u' Jesús.

13

Sq'o ni xaq uvi ta'an ti' nja'a

¹ Te ni xikuin kuaku' jaan' yu'u' minj ka'nu'. Te ni xini i keta' jin ti' jyo va kaa' minj ka'nu' jaan', te yoo ux'a ta'an xini' ri', te yoo tu uxj ta'an ndiki' ri', te ndu'u' jin corona nuu' j'in ndiki' ri' jaan', te yoso' tu jin kivi' na kanja'a xa'a' Ndiosí j'in xini' ri'. ² Te ti' ni xini i jaan' ndii, naa kaa' ndika'a kaa' ri'. Te xa'a' ri' ndii, naa iin' xa'a' oso iin' a, te yu'u' ri' ndii, naa kaa' yu'u' leon kaa' a. Te kuaku' ndii, ni taxí ri' na ndiee' ri' nuu' ti' jaan' xiin' mi' xa'ndia chuun' ri', te ni taxí tu ri' kua'a' ndiee' ti' jaan'. ³ Te ni xini i na kua'a' xava'a' ni tuxu'vi jin xini' ti' jyo va kaa' jaan', ndee chaa' kuvj ri'. Ndisu ni nda'a ri', te ni nandanj va sakuu' ne yivi' jin yivi' xikundikun nja xata' ti' jaan'. ⁴ Te ni xaka'nu' sakuu' nja kuaku', ti' ni taxí ndiee' ti' jyo va kaa' jaan', te ni xaka'nu' tu nja ti' jyo va kaa' jaan' ka'an nja ndii:

—Ndiee' koo' chukuu' ti' jyo va kaa' ka'a. Te koo' ndee jin na kuvj kanando na'a' —ni kachj nja.

⁵ Te ti' jyo va kaa' jaan' ndii, ni natjin ri' ndiee' na ka'an nuunu' ri' xa'a' mji' ri', te kanja'a ri' xa'a' Ndiosí. Te ni natjin tu ri' ndiee' te sa'a ri' ndee ka na kuní ri' nuu' nu'u' jin yivi' uvi xiko uvi yoo'. ⁶ Sakan' na ni xa'a' kanja'a ri' xa'a' Ndiosí, xiin' xa'a' kivi' a, te ni kanja'a tu ri' xa'a' mi' ndu'u' a ndivi', xiin' xa'a' sakuu' na ndiee' ndivi' jaan'. ⁷ Te ni natjin ri' ndiee' te kunta'an' ri' xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí, te kanando na'a' ri'. Te ni natjin tu ri' ndiee' nuu' ti' vj chie, xiin' nuu' nuu' nuu' xiin' xiin' nda'a' a, xiin' nuu' ne yoo tu'un mji', xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. ⁸ Te sakuu' ne ndee ki' ni kua'a' jin yivi' ni xikoso' kivi' nja nuu' tutu' mi' yoso' kivi' ne kumi' kivi' nuu' na koo' kivi' ndi'i' ndii, ni xaka'nu' nja ti' jyo va kaa' jaan'. Tutu' jaan' ndii, kuenta Mbee Lulu, na ni xitia ni' xa'a' kuachj e', nduu' a. ⁹ Na taxí so'o sakuu' ndo'o, ne yoo so'o. ¹⁰ Te naa' yoo ka taxi' Ndiosí na saviku'un na'a' te yivi' ndii, suu' saviku'un na'a' ra. Te yoo ka taxi' Ndiosí na ka'ni' na'a' te yivi' ndii, suu' ka'ni' na'a' ra. Xa'a' ka'a' na kuní a na kundjeni yoo', ne nduu' kuenta a, te kaka' ndaku e' ichi' a.

¹¹ Sakan' te ni xini i keta' inga' ti' jyo va kaa' tixin nu'u'. Te yoo uvi ta'an ndiki' ri' naa iin' ndiki' jin mbee iin' a. Ndisu ka'an ti' jaan' ndee naa ka'an jin kuaku'. ¹² Te kumi' ti' jaan' sakuu' ndiee' ti' jyo va kaa', ti' nuu', te xaa' ri' chuun' nuu' ti' nuu' jaan'. Te kaviko' u'vi ri' ne yivi' jin yivi' na saka'nu' nja ti' nuu', ti' ni nda'a' xini' mi' ni tuxu'vi xava'a' jaan'. ¹³ Te ni xaa' tu ti' uvi jaan' ki'in' chuun' ka'nu' koo' chukuu' nuu' ne yivi', ndee nu'u' ni kije ndivi' ni xaa' ri', te ni koyo a nuu' nu'u' jin yivi' nuu' ne yivi'. ¹⁴ Te ni xini xa'an' ri' ne yivi' jin yivi' xiin' chuun' ka'nu', na ni natjin ri' ndiee', te sa'a ri' nuu' ti' nuu' jaan'. Te ni ka'an chuun' ri' xiin' ne jaan' na kasa'a' nja jin na niania' ti' nuu' jaan', ti' ndee chaa' kuvj kui xiin' ichj, ndisu ni xi'j ri'. ¹⁵ Te ni natjin ti' uvi jaan' na ndiee' te satiaku ri' na niania' ti' nuu' jaan', te ndee kuvj ka'an a, te ka'an chuun' a te kuvj sakuu' ne xiin' saka'nu' na'a'. ¹⁶ Te ni kaviko' tu ri' sakuu' nuu' ne yivi' na natjin nja jin tunj nda'a' kua'a' nja uun ti'e' nja. Naa' ne ka'nu' nduu' nja uun naa' ne nda'vi so'o nduu' nja, naa' ne vika' nduu' nja uun naa' ne

nda'vi kuu' nduu' nja, naa' ne xika' ndika' nduu' nja uun naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' nja. ¹⁷ Te naa' koo' tunj jaan' kumi' nja ndii, kuvj sata' nja nj ndee kuvj tu xiko' ndee iin nja na'a. Süu' jaan' ndii ne kumi' tunj jaan' na nduu' kivi' ti' iyo va kaa' jaan' uun número kivi' ri' kujti' kuvj saa na jaan'. ¹⁸ Na xini tuni na taxi' Ndiosi kuni te kuvj kundanj e' na yo'o'. Yoo ka kumi' na xini tunj jaan' ndii, na tava' nja kuenta te kunj nja saa keta' número ti' jaan'. Te número ri' jaan' ndii, ndee naa iin número te yivi' nduu' a. Iñu ciento unj xiko' iñu nduu' a.

14

Xita' te ciento uvj xiko' kumi' mji' nuu' Ndiosi xiin' nuu' Mbee Lulu

¹ Sakan' te nj xinj i iin' na nduu' Mbee Lulu jaan' xini' iku' Sion. Te ita' tu ciento uvj xiko' kumi' mi' te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, yoso' kivi' Mbee Lulu jaan' xiin' kivi' yuva' a ti'e' ra'. ² Te nj xinj so'o i iin' tachj' yu'u' ti'e' va na kiee' ndivi', ndee naa tiso' kua'an kua'a' va tikui, uun ndee naa ni'i' nde'i savj' vj' ni'i' a. Te tachj' yu'u' jaan' ndii, ndusu' a ndee naa kii' xandaa' kua'a' koo' chukuu' ne yivi' nuu' na nani' arpa. ³ Te xita' te jaan' iin' yaa xaa' nuu' a mi' xa'ndia chuun' Ndiosi, xiin' nuu' kumi' saa' na tiaku, te sakan' tu nuu' na xixa' jaan'. Koo' xachi' nja nj kuvj kata' yaa jaan'. Süu' jaan' ndii te ciento uvj xiko' kumi' mji' te xa nj sakaku' Ndiosi nuu' nu'u' iin' yivi' jaan' kujti' kuvj xita' a. ⁴ Te te jaan' ndii, nj sativi' xiin' mji' ra xiin' na'a', sakan' na nj tondja' ra na'a'. Te ndikun' ra Mbee Lulu jaan' mi' ka kua'an a. Te nj sakaku' na'a' Ndiosi tejn ne yivi' iin' yivi' te kunduu' ra ndee naa tumanj' nuu' nditja' a xiin' nditja' Mbee Lulu jaan'. ⁵ Te nj ndee nj ka'an tu ra tun vixi. Te te ndoo' nduu' ra nuu' Ndiosi.

Taxi' unj ta'an ángele tu'un Ndiosi nuu' ne yivi'

⁶ Te nj xinj i ta'nu' inga' ángele sukun va ndivi', na ni'i' tu'un va'a, na yoo ndee ndi'i' nj kivi'. Te ka'an ndoso' a na jaan' nuu' ne ndiee' nuu' nu'u' iin' yivi'. Naa kuu' nuu' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' nuu' ne nduu' ti'vi' chie, xiin' nuu' ne yoo tu'un mji', xiin' nuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. ⁷ Te ti'e' ka'an a ndii:

—Kuyj'vi ndo' Ndiosi, te koto' ka'nu' ndo' a. Sakan' na xa nj xaa' kivi' na sana'ma' a ne yivi'. Sakan' na kuii' saka'nu' ndo' na jaan', na nj xa'a' ndivi', xijn' nu'u' iin' yivi', xiin' mjni' ka'nu', xijn' tikoyo' —nj kachj' ángele jaan'.

⁸ Sakan' te nj ndikun' na'a' ángele na uvj ka'an a ndii:

—Xa nj nduxin' nuu' ka'nu' Babilonia, xa nj nduxin' a. Sakan' na ne nj ndiee' nuu' jaan' nj sativi' sakuu' ne ndiee' iin' yivi' xa'a' a na xaa' nja ndee naa xaa' iin' na'a', na' xiin, na' künj vjko' ni'i' xiin' mi' nuu' na jaan' —nj kachj' a.

⁹ Sakan' te nj ndikun' tu ángele na unj ka'an ti'e' a ndii:

—Yoo ka saka'nu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' na niania' ri', te natjin' nja tunj ri' ti'e' nja uun nda'a' nja ndii, ¹⁰ kuni' a na ko'o' nja vino uva, te' nduu' na xi'e' va Ndiosi xini' a ne jaan'. Sakan' na kata' na xi'e' a jaan' xata' ne jaan', te kundoo' ndee' va nja xijn' nu'u', xiin' azufre nuu' ángele, na xika' nuu' nuu' a, te kundoo' tu nja nuu' Mbee Lulu jaan'. ¹¹ Te nu'ma, na kiee' mi' nu'u' nja tundo'o' jaan' ndii, kiee' te kiee' a ndee ndi'i' nj kivi'. Sakan' na nj xaka'nu' nja ti' iyo va kaa' jaan' xiin' na niania' ri', te nj natjin' tu nja tunj kivi' ri'. Te koo' kivi' nandiee' nja nduvi' xiin' ni' nuu' nuu' tundo'o' jaan'. ¹² Xa'a' a kaq' na kuni' a na kundieni' yoo' ne nduu' kuenta a, ne

saxinú ña ka'an chuun' Ndiosí, te xika' nǐ'ǐ e' ichi' Jesús —nǐ kachǐ ángele ña unǐ jaan'.

¹³ Te nǐ xinj so'ǒ i jin tachǐ' yu'u' ña keta' ndee ndjivi' ka'an xiin' i ndii: —Ke'ǐ un' ña yo'ǒ': “Ndee vǐtǐn, te ndee amaǎa ka ndii, sañu'u' va xtǒ'ǒ e' ne xika' nuu' nuu' a ndee kuvǐ nǐa” —nǐ kachǐ tachǐ' yu'u' jaan'.

Te nǐ ka'an Espǐritu ndii:

—Ña ndaku nduu' a. Nandiee' nǐa nuu' chuun vie, ña nǐ xaa nǐa, kuachǐ ndii kǐee va'a nǐa xa'a' chuun va'a ña nǐ xaa nǐa —nǐ kachǐ Espǐritu.

Nakaya ángele ña savǐ' nuu' ñu'u' jin yivi' trigo xiin' uva

¹⁴ Te nǐ xǐto i, te nǐ xinjǐ i jin viko' yaa. Te nuu' viko' jaan' ndu'u' jin ña kaa' ndee naa ña nduu' tu te yivi'. Te ndu'u' jin corona oro xǐni' a. Te tiin' a jin ichǐ kǐ'i' xǐin' va. ¹⁵ Sakan' te nǐ keta inga ángele yukun' ña iin' ndjivi', te ti'e' ka'an a xiin' ña ndu'u' nuu' viko' jaan' ndii:

—Xa'a' kǐjǐ un' ka'ndǐa un' ña savǐ' xiin' ichǐ kǐ'i' un' ñaa', sakan' ña xa xǐxa ña savǐ' nuu' ñu'u' jin yivi' te xa nǐ xaa kivi' ña nakaya un' —nǐ kachǐ ángele jaan' xiin' a.

¹⁶ Sakan' te nǐ xa'ndǐa ña ndu'u' nuu' viko' xiin' ichǐ kǐ'i' a ña savǐ' jaan' nuu' ñu'u' jin yivi', te nǐ nakaya ña'a' a.

¹⁷ Sakan' te nǐ xinjǐ i nǐ keta inga ángele yukun' ña iin' ndjivi'. Te ni'i' tu a jaan' jin ichǐ kǐ'i' xǐin' va. ¹⁸ Te nǐ keta ka inga ángele nuu' a mií' nasokǒ' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Te kumi' ña jaan' ndǐee' nuu' ñu'u'. Te ti'e' va nǐ ka'an a xiin' ángele ña tiin' ichǐ kǐ'i' xǐin' jaan' ndii:

—Xiin' ichǐ un' ñaa' ka'ndǐa un' i'jin yutu uva xa'a' ña ta'ta jin yivi', sakan' ña xa nǐ xǐxa uva jaan' —nǐ kachǐ ángele jaan'.

¹⁹ Ikan' te nǐ xa'a' ángele jaan' xa'ndǐa a yutu uva jaan' xiin' ichǐ kǐ'i' a jaan' nuu' ñu'u' jin yivi', te ko'nǐ ña'a' a mií' xe'nǐ ña'a' a, ña nduu' ña xǐ'é va Ndiosí. ²⁰ Te nǐ xe'nǐ ángele jaan' uva jaan' nuu' ñu'u', te kǐjǐ nǐ xe'nǐ ña'a' a ndii, nǐ kǐee kua'a' níi', te nǐ kaa a ndee yatǐn yu'u' jin kuei, te nǐ kiku a yatin' unǐ ciento kilómetro.

15

Uxa ta'an ángele ña ni'i' uxa ta'an kui'e ña so'ǒ' ndi'i'

¹ Ikan' te nǐ xinjǐ i ndjivi' inga ña nia'a' ka'nu' koo' chukuu' ña sanandanǐ yoo ka. Nǐ yoo uxa ta'an ángele, te ni'i' a uxa ta'an kui'e ña so'ǒ' ndi'i', te xiin' ña jaan' saxinú Ndiosí ña xǐ'é a xini a ne yivi'. ² Nǐ xinjǐ tu i kandu'u' jin ña kaa' ndee naa mǐnjǐ chǐe, te tuvi' kaxi' a ndee naa yuu' ta'ta, te ndee naa kǐee' ñu'u' nuu' a. Te nǐ xinjǐ tu i ne nǐ kanando nuu' ti' jyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te nǐ natǐjin tu nǐa número kivi' ri'. Te ne jaan' ndii, ita' nǐa nuu' mǐnjǐ jaan' tiin' i'jin nǐa ñu'u' ña nani' arpa, ña nǐ taxǐ Ndiosí nda'a' nǐa. ³ Te xita' nǐa yaa ña nǐ xǐta Moisés, te nǐ xika nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu a yaa Mbee Lulu. Ka'an nǐa ndii:

Xtǒ'ǒ ndu' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

Ña ka'nu' va nduu' ña xaa' un', te ndatun' va a.

Ña ndaku va nduu' ichi' un', te ña ndǐxa nduu' a.

Te xa'ndǐa chuun' nuu' ne yivi' jin yivi' nduu' un'.

⁴ Te kunǐ a ña kuyǐ'vi sakuu' ne yivi' yo'ó,

te kǒtǒ ka'nu' nǐa yo'ó, Ndiosí kua'a.

Kuachǐ ndii jin ndaa' yo'ó kuǐtǐ' nduu' ña ndoo ndǐ'ǐ,

xa'a' a jaan' na sakuu' ne yivi' jin yivi' kǐxin nuu' un', te saka'nu' nǐa yo'ó,

sakan' ña ni nia'a un' ña xachuun' ndaku va un'.
Ya'a jaan' xita' ne jaan'.

⁵ Ndi'i jaan', te ni xito i, te ni xini j ña ni nunja' yukun' toto ña iin' ndivi', mii' iin' ña nia'a ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ña saa a xa'a' e'. ⁶ Te tixin yukun' jaan' ni kijeé uxá saa' ángele ni'i' a uxá ta'an kui'e jaan'. Te ángele jaan' ndii, ni'nu' a toto ya'a nani' xiñu. Te kanu' iin' toto ña ni kua'a xiin' yu'va oro tja'ni a. ⁷ Sakan' te ni taxí iin' ña tiaku, ña kumi' jaan', nda'a' i'in ángele jaan' iin' ko'o' oro ña ñu'u' chitu' vi' ña xi'é va Ndiosí, ña yoo tiaku ndeé ndi'i' ni kivi'. ⁸ Te ni chitu' va tixin yukun' jaan' xiin' ñu'ma ña ni kijeé mii' nia'a' ña ka'nu' Ndiosí xiin' ña ndijeé' a. Te kōo' kuví ndi'vi' tixin yukun' jaan' xa'a' ñu'ma jaan' ndeé ndi'i' xaxa' uxá saa' ángele jaan' uxá saa' kui'e jaan'.

16

So'o ni xaa a kii' ni xatja uxá saa' ángele jaan' ña ñu'u' ko'o' a

¹ Sakan' te ni xini so'o' i iin' tachí' yu'u' ti'e' ña ni ketá tixin yukun' jaan'. Te ni ka'an a xiin' uxá saa' ángele jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te katja ndo' ña xi'é Ndiosí, ña ñu'u' ko'o' ñaa', nuu' ñu'u' iin' yivi' —ni kachí tachí' yu'u' jaan'.

² Te ni xa'an ángele ña iin, te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u' iin' yivi'. Ña jaan' na kuii' ni kijeé ta'a xatu ña kini va iin' iin' ne ni natijn tuni ti' iyo va kaa' jaan', te ni xaka'nu' ña ña niania' ri'.

³ Te ni xa'an ángele ña uvi, te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a nuu' mjiní ka'nu'. Ña jaan' na kuii' ni nanduú ra' níi' ne ni xi'i, te ni xi'i' sakuu' ti' ñu'u' tikuí jaan'.

⁴ Te ni xa'an ángele ña uní, te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a nuu' sakuu' itja xiin' sakuu' tiko'yo'. Ña jaan' na kuii' ni nanduú tu te' jaan' níi'. ⁵ Sakan' te ni xini so'o' i ka'an ángele ña xito' tikuí iin' yivi' ndii:

—Taku'e, ña ndaku nduu' un', te yoo un', te ni yoo un', ña ndoo ndi'i' nduu' un', sakan' ña katun' ndaku un' ne kaa' kii' xaa' un' ña kaa'. ⁶ Kuachí ndii ne kaa' ni xatja níi' ne nduu' kuenta un' xiin' níi' ne ni ka'an tiakú tu'un un'. Sakan' na kuii' taxi' un' níi' ko'o' nja. Sakan' ña xata'an ña natiin' nja tundo'o' kaa' —ni kachí ángele xiin' a.

⁷ Sakan' te ni xini so'o' tu i ingá tachí' yu'u' ña ni ketá mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí ka'an a ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un', te ña ndixa xiin' ña ndaku xaa' un' kii' sana'má un' ne jaan' —ni kachí a.

⁸ Te ni xa'an ángele ña kumi', te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u'. Ña jaan' na kuii' ni xa'a' xa'mi' a ne yivi' iin' yivi' xiin' ñu'u' a. ⁹ Te sakuu' ne ni xixi xiin' ñu'u' ña i'ni' va jaan' ndii, ni kanja'a nja xa'a' Ndiosí, ña kumi' ndijeé' nuu' kui'e jaan', te ni nama nja nimá nja te saka'nu' ña'a' nja.

¹⁰ Te ni xa'an ángele ña u'un, te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a nuu' a mii' xa'ndia chuun' ti' iyo va kaa' jaan'. Ña jaan' na kuii' ni kuví iin' yavi mii' xa'ndia chuun' ti' jaan'. Te ni xaxi'i' ne yivi' ya'a' nja xa'a' ña u'vi ndo'o' nja. ¹¹ Te ni kanja'a nja xa'a' Ndiosí ndu'u' ndivi' xa'a' ña u'vi ndo'o' nja xiin' xa'a' ta'a jaan'. Ndisu' ni nama nja nimá nja te nakoo nja ña nja'a ña xaa' nja.

¹² Te ni xa'an ángele ña iñu, te ni xatja a ña ñu'u' ko'o' a itja ka'nu' ña nani' Éufrates. Ña jaan' na kuii' ni ndoko tikuí itja jaan', te kuví xka'ndia

te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra jkan', te kuaxi mii' keta' nu'u'.
 13 Sakan' te ni xini j unj ta'an espíritu kini, ña iin' ndee naa sa'va, kíee'
 a yu'u' kuaku' jaan', xiin' yu'u' ti' iyo va kaa', ti' kuu' nuu', xiin' yu'u' te
 ka'an tiaku' tun vixi. 14 Te espíritu kini jaan' ndii, ña ndiva'a nduu' a, te yoo
 ndíee' a te xaa' a chuun ka'nu'. Te kua'an a nuu' sakuu' ne xa'ndia chuun'
 kuu' nuu', ne ndíee' kanii' iin yivi', te sanduiin' a ne jaan', te kunta'an' nja
 xiin' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', kivi' chie so'o' ndi'i'.

15 Ka'an xtó'o' e' ndii: "Chuun xa'a' va ndo', yu'u' ndii, kixin j kii' kó'o' a
 naá nimá ndo' ndee naa xaa' te kui'na'. Te sañu'u' va Ndiosí ne xito' xiin'
 mii', te yoo tu'va nja xiin' toto nja, koto ka kaka iin' vichi' nja, te kuchani
 nja nuu' ne yivi'", kachi a.

16 Te ni kayá espíritu kini jaan' te xa'ndia chuun' jaan' iin xaan' mii'
 nani' Armagedón xiin' tu'un hebreo.

17 Sakan' te ni xatía ángele, ña uxá, ña nu'u' ko'o' a tein tachí'. Sakan'
 te ni ka'an ti'e' iin tachí' yu'u' ña keta' nuu' tej ka'nu' tun' iin' tixin yukun'
 ña iin' ndívi' ndii:

—Xa ni xinú a —ni kachi a.

18 Sakan' te ni kíee' nu'u' savi' ndíee' va, te ni ka'an ki'in' tachí' yu'u', te
 ti'e' va ni nde'i savi', te sakan' tu' ndíee' xava'a ni taan nu'u' iin yivi'. Te
 kó'o' kivi' ni taan saá ni taan kivi' jaan' ndee kii' ni xikoo' ne yivi' iin yivi'.

19 Sakan' na ni ndata' ñuu' ka'nu' unj ta'an tu'un', te ni ndoñu'u' sakuu'
 ñuu' ña yoo nuu' nu'u' iin yivi'. Te ni naka'an' tu' Ndiosí xa'a' ñuu' ka'nu'
 Babilonia te sako'o' ndi'j a ne jaan' vino, te' ka'an ndiaa xa'a' tundo'o' ña
 sando'o' a ne jaan' xa'a' ña xi'é va a xini ña'a' a. 20 Te ni ndoñu'u' tu'
 sakuu' nu'u' ña nu'u' i'nu' ma'in' miji ka'nu', xiin' sakuu' iku' ña ita' nuu'
 nu'u'. 21 Te ndee ndívi' ni kíee' kua'a' va i'in' na'nu' ña vie ndee uji xiko
 kilo, te ni koyo a siki' ne yivi', ndisu ni kanja'a ndi'j nja xa'a' Ndiosí xa'a'
 tundo'o' chie ña sando'o' ña'a' a jaan', sakan' ña iin tundo'o' kini va nduu'
 a.

17

*Yo'o' ka'an iin ángele ndee ña kuni kachi a ña ni xini Juan yoso' iin ña'a'
 kochi' kua'a iyo va kaa'*

1 Sakan' te ni kuyatin iin ángele ña ndiaka' ta'an' xiin' ña uxá ta'an ña
 ni ni'j ko'o' jaan', te ni ka'an a xiin' j ndii:

—To'o' xiin' j, te nia'a j yo'ó ndee nuu' tundo'o' sando'o' Ndiosí ña'a',
 ña ka'nu', ña xiin', te ndu'u' a nuu' kua'a' tikuí. 2 Te ña' jaan' ni nduu'
 musa sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ne yivi'
 iin yivi' ndii, ndee naa ne xini nduu' nja xa'a' a ña ni xaa nja ña xiin' naa
 ña xaa' ña' jaan' —ni kachi ángele jaan'.

3 Sakan' te ni nia'a Espíritu iin ña satuví nuu' j, ña ndiaka' ángele jaan'
 yu'u' ndee ni xaa ndu' iin xaan' mii' ichi kaa'. Te ni xini j iin ña'a' ña'
 yoso' iin ti' kua'a ndukun' iyo va kaa'. Te ti' jaan' ndii, yoso' kanii' iin' ri'
 kua'a' kivi' ña kanja'a xa'a' Ndiosí. Te yoo uxá ta'an xini' ri', te yoo tu' uxj
 ta'an ndiki' ri'. 4 Te ña'a' jaan' ndii, ni'nu' a' toto ndukun' xiin' ña kua'a'
 ndukun'. Te titi' a' xiin' ña kua'a' xiin' oro, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu' ña
 ndiaa ya'vi' koo' chukuu', xiin' yuu' yi'é, xiin' ña nani' perla. Te ni'i' a'
 iin yaxin' ña ni kuá'a xiin' oro mii' nu'u' kua'a' ña nja'a xiin' ña kini iin',
 ña nduu' ña xiin' ña ni xaa' a' xiin' ne yivi'. 5 Te yoso' iin kivi' sj'e ti'e' a'
 ka'an a ndii: "Ka'nu' va nduu' ñuu' Babilonia, te nduu' a' sji' sakuu' ña'a'
 ña' xiko' xiin' mii', te kandu'u' a' xiin' te yivi'. Te nduu' a' xa'ndu' sakuu'

kuąchj ńa kınj iin' ńa xaa' ne yivj' iin yivj'”, kivi' jaan' yoso' ti'e' a'. ⁶ Te nj xinj i ńa xinj ńa'a' jaan' xiin' nıi' ne nduu' kuenta Ndiosı, xiin' nıi' ne nj xi'j' xa'a' a ńa nj ndıee yu'u' va njá xa'a' Jesús. Te kij' nj xinj ńa'a' i ndii, nj nandanj xava'a j.

⁷ Te nj ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—Nandanj un'. Yu'u sakuni' yo'ó ńa sı'e xa'a' ńa'a' kaa' xiin' xa'a' ti' iyo va kaa', ti' yoso' a' kaa', ti' kumi' uxá ta'an xını' xijn' uxj ta'an ndiki'.

⁸ Te ti' iyo va kaa', ti' nj xinj un' jaan' ndii, nj yoo ri', ndisu vitin ndii, koo' ka ri', te xa xito' keťa kuu' nj tukuu' ri' yavj' kunu va jaan', te ku'un ri' mii' ndońu'u' ri'. Te sakuu' ne ndee kij' nj kua'a iin yivj' nj xikoso' kivi' njá nuu' tutu' mii' yoso' kivi' nj kumi' kivi' ńuu ńa koo' kivi' ndi'i' ndii, nandanj va njá kij' kınj njá ti' jaan', sakan' ńa nj yoo ri', te koo' ri' vitin, ndisu tuvj' ka ri'.

⁹ ńa xini tunı kunı te kuvj' kundanj e' ńa yo'ó'. Uxá ta'an xını' ti' jaan' ndii, ka'an ndıaa a xa'a' uxá ta'an xikj' mii' ndu'u' ńa'a' jaan', ¹⁰ te ka'an ndıaa tu uxá ta'an xını' jaan' xa'a' uxá ta'an te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. U'un ta'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xa nj xi'j' ra, te iin ra xa'ndia chuun' ka vitin, te inga ra ndii, ti'an kixin ra. Ndisu kij' kixin te jaan' ndii, iin xa'a' kuıti' ka'ndia chuun' ra.

¹¹ Te ti' iyo va kaa' jaan', ti' nj yoo, ndisu koo' ri' vitin ndii, ka'an ndıaa a xa'a' iin te ka'ndia chuun' te unja, ndisu iin nduu' ra xiin' te uxá ta'an jaan'. Te ku'un ra, te ndońu'u' ra. ¹² Te ndiki', ńa uxj ta'an ńa nj xinj un' jaan' ndii, ka'an ndıaa a xa'a' te uxj ta'an te ti'an ka'ndia chuun' kuu' nuu'. Ndisu natin ra ndıee' te ka'ndia chuun' inga' ra xiin' ti' jaan' iin xa'a' sie kuıti'.

¹³ Te nduıin kuento te jaan' ńa taxj ra ńa ndıee' ra xiin' ndıee' ra nuu' ti' jaan'. ¹⁴ Te ti' jaan' xiin' te jaan' ndii, kınun ta'an ra xiin' Mbee Lulu, ndisu kanando Mbee Lulu jaan' xiin' ne ndikun ichi' a nuu' ti' jaan', sakan' ńa xto'ó ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' xto'ó, te ńa ka'nu' ka nduu' tu a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te ne ndikun ichi' a nduu' ne nj kana Ndiosı, ne nj nakaxin a te xika' ndaku njá nuu' a —nj kachj ángele jaan' xiin' j.

¹⁵ Te nj ka'an tu ángele jaan' xiin' i ndii:

—Te tıkuı, te ne xinj un' mii' kandu'u' ńa'a' ńa xiko' xiin' mii' jaan' ndii, ka'an ndıaa ra xa'a' sakuu' ńuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ne kua'a' koo' chukuu' ne ndıee' iin yivj', xiin' xa'a' sakuu' nuu' ne yivj', xiin' xa'a' sakuu' ne yoo tu'un mii'. ¹⁶ Te ti' iyo va kaa' jaan' xiin' uxj ta'an ndiki' ri', ńa nj xinj un' jaan' ndii, kundasi' a ńa'a' ńa xiko' xiin' mii' jaan'. Te sakui'na' a sakuu' ńa nduu' kuenta a', te tava' a toto' a ndee kuu' iin' vichi' a'. Te kaxj' a ńu'u' nde'j' a', te ka'mj' a ńa' jaan' xiin' ńu'u'. ¹⁷ Kuąchj ndii mii' Ndiosı nj saka'an nimá ńa jaan' te saa a ńa nj chıtunı Ndiosı. Sakan' na kuu' nakujin yu'u' a ńa taxj a ńa ndıee' a nuu' ti' jaan' ndee xinu ńa ka'an tu'un Ndiosı. ¹⁸ Te ńa'a' jaan' ndii, ka'an ndıaa a xa'a' ńuu ka'nu', mii' yoo te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' i'in te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivj' iin yivj'.

18

Sq'ó saq a kij' ndońu'u' ńuu Babilonia

¹ Te kij' ndi'j' nj xinj i ńa jaan' ndii, nj xinj i ńa kuaxj nuu inga ángele ndıee' koo' chukuu' ndıvi', te nj yi'e kanii' iin yivj' nj xaa ńa ndatun' a jaan'. ² Te ti'e' va nj ka'an a ndii:

—Xa nj nduxin ńuu ka'nu' Babilonia, xa nj nduxin a! Te vitin ndii mii' ndıee' ńa ndıva'a nj nanduu a, te nj nanduu tu a mii' ńu'u' espıritu ńa ndıva'a jaan'. Te nj nanduu nj tu a mii' ndıee' sakuu' nuu' saa kınj va

iin', ti' ndasi' e' kaxi' e'. ³ Ni sanduxin' Ndiosí ne ndiee' ñuu' jaan', kuachi' ndii' suvi' nja' ni xaa' sakan', te' ni xaa' sakuu' ne yivi' iin' yivi' sakuu' nuu' ña' xiin'. Sakan' ña' ndee' naa' ni sako'o' ne jaan' ne yivi' jaan' vino' xatu' va, te' ni xini' va' nja' xiin' ne jaan'. Te' sakan' tu' sakuu' te' xa'ndia' chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin' yivi' ndii, ni xaa' ra' ña' xiin' xiin' ne ñuu' jaan', sakan' ña' ni nduun' ra' xiin' ne jaan' xiin' kuachi' ña' xaa' nja'. Te' sakuu' ne naxiko' ña' a' iin' yivi' ndii, ni kuvika' va' nja' ni xaa' ne ñuu' jaan' xa' a' a' ña' ni xa'ni' ndii' ne jaan' xu'un' xa' a' a' ña' kuni' koo' ndatun' nja' —ni' kachi' angele' jaan'.

⁴ Sakan' te' ni xini' so'o' i' tuku' tachi' yu'u' ña' ni keta' ndivi' ka'an' a' ndii:

—Ne' kua'a' i, kije' ndo' ñuu' Babilonia' ñaa', te' saa' ndo' kuachi' ña' xaa' ne jaan' te' sando'o' tu' i' ndo'o' xiin' tundo'o' chie' ña' natun' ne jaan'. ⁵ Kuachi' ndii' xa' kua'a' va' kuachi' ni xaa' nja', te' ndee' ndivi' mi' ndu'u' Ndiosí ni naxaa' a'. Te' xa' ni xaa' kivi' ña' sando'o' ña'a' a' xa'a' sakuu' kuachi' nja' jaan'. ⁶ Sakan' na' kuu', saa' nii' ni xaa' nja' xiin' ne yivi' ndii, nii' sakan' na' kundo'o' nja'. Te' na' naxa'vi' nja' saa' nii' ni xaa' nja' ña' nja' a'. Na' kutu' kati'i' yaxin' mji' nja' xiin' te' uva' va' saa' nii' ni xaa' nja' ña' nja' a' jaan'. ⁷ Saa' nii' kua'a' ni xika' ñuun' ne jaan', xiin' saa' nii' kua'a' ni xika' si' nja' a' nja' ndii, nii' sakan' na' kundo'o' u'vi' nja', te' nii' sakan' tu' na' kuaku' u'vi' nja'. Sakan' ña' ka'an' ne jaan' xiin' nimá' nja' ndii: “Xa'ndia' chuun' e' nuu' sakuu' ne ndiee' iin' yivi' ndee' naa' iin' te' xa'ndia' chuun' kuu' nuu', te' kuasa' tu' ndo'o' e' ndee' naa' iin' ña' kuaan', te' ni ndee' koo' tu' kivi' kusuchi' iní' e'”, kachi' nja' xiin' nimá' nja'. ⁸ Xa' a' a' jaan' na' iin' xaa' ki' kujiti' sakuu' ña' kundo'o' nja', koo' ña' kuví' nja', koo' tu' ña' kusuchi' iní' nja', te' koo' ni' tu' soko', te' kooko' tu' ñuu' nja'. Sakan' ña' xto'o' e' Ndiosí, ña' sana'má' ña'a' ndii, ndije' koo' chukuu' a'.

⁹ Te' kij' kuni' te' xa'ndia' chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin' yivi' ñu'ma' ña' xixi' ñuu' Babilonia' jaan' ndii, kusuchi' va' iní' ra', te' kuaku' u'vi' tu' ra'. Sakan' ña' ni xaa' te' jaan' kuachi' ka'an' ñuu' jaan', te' ni xika' si' nja' a' tu' ra' jkan'. ¹⁰ Te' xa' a' a' ña' yi'vi' ra' kundo'o' na' ra' xiin' ñuu' jaan' ndii, ndee' ndoso' kujita' ra', te' ka'an' ra' ndii:

—Xa' nda'vi, xa' nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu' ka'nu' Babilonia' kaa', ñuu' ne ni' kumi' ña' ndije'. Iin' ni xaa' ki' kujiti' ña' ni sando'o' ña'a' Ndiosí —kachi' ra'.

¹¹ Te' ne naxiko' ña' a' iin' yivi' ndii, kusuchi' tu' iní' nja', te' kuaku' u'vi' tu' nja' xa'a' ne ni ndiee' ñuu' jaan', sakan' ña' koo' ka' ne sata' kua'a' ña' a' ña' ya'vi' ña' xiko' nja', ¹² naa' kuu' oro, xiin' plata, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu' ña' ndiaa' ya'vi', xiin' yuu' yi' é' ña' nani' perla. Naa' kuu' ki'in' nuu' toto' ndatun' va', naa' kuu' toto' yaa' va', xiin' toto' ndukun', xiin' toto' kua'a' ndukun', xiin' toto' ya'vi' va' ña' nani' seda. Te' koo' ka' ne sata' tu' kua'a' ña' a' ña' ya'vi' ña' xiko' nja', naa' kuu' vitu' xavixin', xiin' sakuu' ña' a' ña' kua'a' xiin' ndiki' nuu' elefante, xiin' vitu' ya'vi' va', xiin' kaa', xiin' kaa' kua'a', xiin' kaa' ti'e' va', xiin' yuu' ña' nani' mármol. ¹³ Te' koo' ka' tu' ne sata' ña' a' kua'a' ña' ya'vi' ña' xiko' nja', naa' kuu' sakuu' ña' xaa' asin' ña' xaxi', naa' kuu' canela, xiin' sakuu' ña' xavixin', naa' kuu' suxa' chu'ma, xiin' ña' xavixin' ña' nani' mirra, xiin' ki'in' nuu' ka' tikui' xavixin' ya'vi'. Te' koo' ka' ne sata' tu' ña' a' nja', naa' kuu' vino, xiin' xa'an' oliva, xiin' yuchi' xita' va' ña' ndi' va', xiin' ndikin' trigo, naa' kuu' sindiki', xiin' mbee', xiin' kuei, xiin' carreta' tun' kañuu' kuei, xiin' ndee' ne yivi', ne' ni' ke'vi' xachuun' nuu' iin' xto'o'. ¹⁴ Te' ni' ka'an' tu' tachi' yu'u' jaan' ndii:

—Koo' ka' ña' va' a' ña' ndioo' iní' va' ndo' xa'a' kumi' ndo', xa' ni' ndoñu'u' sakuu' ña' ndatun' xiin' ña' vika' nuu' ndo'. Te' koo' kivi' natun' xachi' ka' ndo' ña' ndioo' iní' va' ndo' xa'a' jaan' —ni' kachi' a'.

15 Te ndee xika' kujta tu ne naxiko' jaan', ne ni kuvika' xa'a' ne ndiee' nuu jaan', xa'a' a na yi'vi va tu nja na kundoo' nja xiin' ne ndiee' nuu jaan'. Te kusuchi' inji nja te kuaku u'vi nja, 16 te ka'an tu nja ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ni ndiee' nuu ka'nu', mii' ni ndiee' ne ni ni'nu toto ndatun' va, xiin' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a ndukun'. Te ni titi nja xiin' na kua'a xiin' oro, xiin' na kua'a xiin' yuu' xiinu na ndiaa ya'vi va, xiin' yuu' yi'e na nani' perla. 17 Te jin ni xaa ki'i' kujti' na ni ndofnu'u' na vika' nja —kachj ne jaan'.

Te sakan' tu sakuu' te satuvi' tundoo' na'nu', tun' kua'an nuu' mini ka'nu', xiin' ne cha'vi xa'a' a na kua'an nja xiin' nu', xiin' te xachuun' nuu' nu', xiin' ne ki'in' xu'un' na xachuun' nja nuu' mini ka'nu' jaan' ndii, kujta tu ne jaan' ndee xika' va, 18 te kij' kunj ne jaan' nu'ma na xixi nuu jaan' ndii, ka'an ti'e' nja ndii:

—Koo' xachi' ka jin nuu ka'nu' ndee naa nuu kaa' —kachj nja.

19 Te saka' nja yaka' xini' nja, te nde'i ti'e' nja, te kuaku nja, te ka'an nda'vi nja ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' nuu ka'nu' kaa', sakan' na xiin' na vika' nja ni kuvika' sakuu' ne kumi' tundoo'. Ndisu jin ni xaa ki'i' kujti' na ni ndofnu'u' na vika' nja —kachj nja.

20 Te ndo'o, na ndiee' ndivi', ne nduu' kuenta Ndiosi, xiin' te ni tjanu' Jesus sania' á ichi' a, xiin' ne ni ka'an tiaku tu'un a ndii, na nakuatia' na nimá ndo'. Kuachj ndii xa ni kendiaa' ya'vi' Ndiosi nuu' ne ndiee' nuu jaan' xa'a' kuachj nja na ni sando'o' nja ndo'o, ni kachj tachi' yu'u' jaan'.

21 Sakan' te ni ndoni' jin angele ndjee' va jin yuu' chie va, na kaa' ndee naa yuu' molino, te ni skana' na'a' a tixin mini ka'nu', te ni ka'an a ndii:

—Nii' sakan' yachj va ndofnu'u' nuu ka'nu' Babilonia, te kunj xachi' ka na'a' ne yivi'. 22 Te kunj so'o ka ne yivi' ndee jin yaa nuu jaan', naa kuu' na xanda' te yivi' nuu', naa kuu' na xita' ne yivi', naa kuu' na tivi ra tun' yoo', naa kuu' ndusu ndachuun'. Te koo' ka ne chuun va nuu' na xa'a nja xiin' nda'a' nja. Te ni ndee kútiaku ka tu ni' nja ndiko ne ndiee' nuu jaan'. 23 Te kótun ka kaa tuun nuu jaan'. Te koo' ka ne tunda'á nuu jaan'. Kuachj ndii, ne ni sata' na'a' nuu ndo' jaan', te naxiko' nja, ni nduu ne ndjee' ka jin kanii' jin yivi'. Te ni xini' xa'an ndo' xiin' na kuinj' ndo' sakuu' ne yivi' jin yivi'. 24 Te ne ni ndiee' nuu jaan' ni xa'ni' ne ni ka'an tiaku tu'un Ndiosi, xiin' sava ka ne nduu' kuenta a, xiin' sakuu' ne ni xi'i' jin kanii' jin yivi' —ni kachj angele jaan'.

19

Saka'nu' ne ndiee' ndivi' Ndiosi

1 Kij' ni ndi'i ni ka'an angele ndjee' jaan' ndii, sakan' te ni xini so'o i na ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosi.

Kuenta Ndiosi nduu' na kakú e'.

Te na natjin a na tiin' ka'nu' na'a' sakuu' ne yivi',

xiin' na xaka'nu' na'a' nja,

te natjin tu a sakuu' na ndjee'.

2 Te na ndaku xiin' na ndixa nduu' na xaa' a kij' sana'má a ne yivi'.

Te ni sando'o' a ne ndiee' nuu jaan',

ne ni xaa ndee naa xaa' jin na'a' na' xiko' xiin' mji'.

Te ni sativi' ne jaan' ne ndiee' jin yivi' xiin' na xim na xaa' nja.

Te kendiaa' ya'vi' na'a' Ndiosi sakan' na ni xa'ni' ne jaan', ne xika' nuu' nuu' a.

³ Tə ti'e' xavə'a n̄i ka'an kə a ndii:

—Na koto ka'nu' e' Ndiosí. Kaa' tə kaa' ŋu'mə mii' xixi ŋu'u ka'nu' jaan' ndee ndj'i n̄i kivi' —n̄i kach̄i a.

⁴ Tə oko kumi' saa' ŋə xixə jaan' xiin' kumi' saa' ŋə tiaku jaan' ndii, n̄i xikundiee ndj̄eə a yaŋin nuu' tej ka'nu' kə mii' ndu'u' Ndiosí, tə n̄i xaka'nu' ŋə'a' a ka'an a ndii:

—Sakan' na kunduu a. Na koto ka'nu' e' Ndiosí —n̄i kach̄i a.

⁵ Sakan' tə n̄i keta' iin tach̄i' yu'u' ndee yaŋin mii' iin tej ka'nu' jaan' ka'an a ndii:

Tə sakuu' ndo'ó, ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii,

na saka'nu' ndo' a,

xiin' sakuu' ndo'ó, ne tiin' ka'nu' a,

naa' ne ka'nu' nduu' ndo',

uun naa' ne nda'vi so'q nduu' ndo'.

N̄i kach̄i tach̄i' yu'u' jaan'.

⁶ Sakan' tə n̄i xini so'q tu' i iin ŋə nduu' ndee naa ŋə ka'an ti'e' xavə'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Tə ndj̄eə' xavə'a n̄i n̄i' a ndee naa ni' kua'a' va tikui. Tə ti'e' va tu' ka'an a ndee naa nde'í sav̄i' ka'an a ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Xə xa'ndia chuun' xto'q e' Ndiosí, ŋə ka'nu' koo' chukuu'.

⁷ Tə na kuatia' va nimá e', tə na va'a kun̄i e'.

Tə na saka'nu' e' Ndiosí,

sakan' ŋə xə n̄i tondja kivi' ŋə tunda'a' Mbeə Lulu.

Tə xə n̄i xikoq tu'va ŋə'a' ŋə tunda'a' xiin' a.

⁸ Tə xə n̄i tax̄i Ndiosí toto ni'nu' a'.

Tə ndoq va toto jaan', tə yaə xiŋu vi' a.

N̄i kach̄i a. Tə ka'an ndiaa' toto jaan' xa'a' ŋə ndaku ŋə xaa' ne nduu' kuenta Ndiosí.

Və'a va kuni ne ku'un viko' mii' tunda'a' Mbeə Lulu

⁹ Sakan' tə n̄i ka'an iin ángele xiin' i ndii:

—Kə'i un' ŋə yo'q': "Saŋu'u' va Ndiosí ne yivi', ne n̄i tat̄u a, tə ku'un n̄i, tə kux̄i n̄i ŋə xax̄i xakuaa' viko' mii' tunda'a' Mbeə Lulu jaan' —n̄i kach̄i a.

Tə n̄i ka'an kə ángele jaan' xiin' i ndii:

—Tu'un ndixa, ŋə ka'an Ndiosí, nduu' ŋə yo'q' —n̄i kach̄i a.

¹⁰ Ikan' tə n̄i nakandu'u' ndj̄eə i nuu' a tə saka'nu' ŋə'a' i, ndisu n̄i ka'an a x̄iin' i ndii:

—Saka'nu' un' yu'u'. Kuach̄i ndii iin ŋə xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' i xiin' un' xiin' inga ne in̄i xini ŋə'a', ne ita' n̄i' i nuu' ŋə ndixa, ŋə ka'an xa'a' Jesús. Ndiosí kuj̄i' saka'nu' un'. Tə ŋə ndixa, ŋə ka'an xa'a' Jesús, nduu' ŋə n̄i tax̄i ŋə ndj̄eə' nuu' ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí —n̄i kach̄i ángele jaan'.

Keta' iin ŋə yoso' kuei yaə

¹¹ Sakan' tə n̄i xini i ŋə nunia' ndivi'. Tə n̄i xini i iin kuei yaə. Tə ŋə yoso' ti' jaan' ndii, ŋə xachuun' ndaku xiin' ŋə ndixa nani' a. Tə sana'má ndaku a, tə tiin' ndaku tu' a ŋu'u'. ¹² Tə nduchi' nuu' a ndii, yé' a ndee naa ŋu'u' ndatin. Tə xini' a ndii, yoo kua'a' tiv̄i. Tə iin' a ndii, yoso' iin kivi' ŋə ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii mii' kuŋi' a xini ŋə jaan'. ¹³ Tə ndj̄i' ndoq toto a n̄i ka'mə n̄i', tə tu'un Ndiosí nani' a. ¹⁴ Tə kua'a' ti'vi' tə x̄iin' kuenta ndivi', tə ni'nu' toto va'a yaə ndoq va, kua'an xiin' a yoso' rə kuei yaə. ¹⁵ Tə yu'u' a ndii, keta' iin ich̄i xiin' va ŋə iin a tə saŋuxu'vi' a sakuu'

ne ndiee' iin yivi'. Te ka'ndia chuun' vie a nuu' ne jaan'. Te kuejn ndoso' ña'a' a ndee naa xein ndoso' te yivi' uva, te tava' a tikuí a. Te te' jaan' nduu' ña xi'é xava'a Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xini a ne jaan'. ¹⁶ Te nuu' toto a xiin' sj'in a ndii, yoso' kivi' ña ka'an ndii: "Ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Xtó'o kuu' nuu' nuu' sakuu' xtó'o." Sakan' yoso' a.

¹⁷ Sakan' te ni xini j iin' iin' ángele nuu' ñu'u. Te ni ka'an ti'e a xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii:

—Ñia'a ndo', te nakaya ndo', te koq maní' va ndo' ña xaxi' xakuua' saa Ndiosí. ¹⁸ Ñia'a ndo', te kaxi' ndo' ñu'u' nde'j te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'j te xiin' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'j te xiin' ndiee' va, xiin' ñu'u' nde'j kuei, xiin' te yoso' ri'. Ñia'a ndo', te kaxi' ndo' ñu'u' nde'j sakuu' nuu' ne yivi', naa kuu' ñu'u' nde'j ne xika' ndiká xiin' ñu'u' nde'j ne xiko' ni'i' iin' xtó'o, te kaxi' tu ndo' ñu'u' nde'j ne ka'nu', xiin' ñu'u' nde'j ne nda'vi so'q —ni kachi' ángele.

¹⁹ Sakan' te ni xini j iin' nduujin ti' iyo va kaa', xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin' yivi', xiin' sakuu' te xiin' ra, te kunta'an' ri' xiin' ña yoso' kuei yaa xiin' te xiin' a. ²⁰ Sakan' te ni xiku'un ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'an tiakú tun vixi, te ni xaa chuun' ka'nu'. Te xiin' chuun' jaan' ni xini xa'an' ra ne yivi', ne ni natijn tuni' ti' jaan', te ni saka'nu' tu ña ña niania' ri'. Te ni sko'ni' tiaku Ndiosí ti' iyo kaa' jaan' xiin' te ka'an tiakú tun vixi jaan' mjni mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. ²¹ Te ne xi'ñi' ña yoso' kuei sakuu' inga ne ni kunta'an' xiin' a jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' a jaan'. Te ni nda'ni va sakuu' saa jaan' kij' ni xaxi' ri' ñu'u' nde'j ne jaan'.

20

Xa'ndia chuun' Cristo iin' mií kuiya

¹ Sakan' te ni xini j kua'an nuu' iin' ángele ndee ndivi', te ni'i' a nda'a' ña nuniá' yi'e' yavi kunu va jaan'. Te ni'i' tu a iin' karena chie. ² Te ni natijn ángele jaan' kuaku', ti' nduu' koq' yata' iin' yivi', ti' nani' diablo, ña nduu' ña ndiva'a, te nani' tu ri' ña tiin' kuachí. Te ni satiín ña'a' a, te sakan' koq ri' kotijn ri' iin' mií kuiya. ³ Te ni sko'ni' a ri' tixin yavi kunu va jaan', te ni ndasi' j'nu kutu' a ri' yavi jaan', te ni chindu'u' a sello Ndiosí xata' yi'e' yavi jaan' te küvi kunj xa'an' ka ri' ne ndiee' iin' yivi' ndee xinu iin' mií kuiya jaan'. Ndisu kij' ndi'j xinu iin' mií kuiya jaan' ndii, kuni a ña ndaxin' ti' jaan' iin' xa'a'.

⁴ Sakan' te ni xini j ita' tei ka'nu' mii' ni xikundiee ne ni natijn ndiee' te sana'má ña. Ne jaan' nduu' ne ni kendoso' ne yivi' sukun' xa'a' ña ne ndiee yu'u' ña xa'a' Jesús xiin' xa'a' tu'un Ndiosí, te xiin' xa'a' ña ni xaka'nu' tu ña ti' iyo va kaa' jaan', te ne ndee ni xaka'nu' tu ña ña niania' ri', te ni natijn tu ña tuni' ri' ti'e' ña, uun xata' nda'a' ña. Te ne jaan' ndii, ni natjaku ña, te taxí Ndiosí ndiee' ña te ka'ndia chuun' ña xiin' Cristo iin' mií kuiya jaan'. ⁵ Te ña yo'q' nduu' ichi' nuu' ña sanatiaku Ndiosí ne ni xi'j. Ndisu sava' tuku ne ni xi'j ndii, ni natjaku ña xiin' ne jaan', süu' jaan' ndii natjaku ña ndee kij' xinu iin' mií kuiya jaan'. ⁶ Te ne ni natjaku ña nuu' jaan' ndii, sañu'u' va ña'a' Ndiosí, te nduu' ña nditja a. Sakan' na ña xi'í ña uvj ndii, köq' ndiee' kumi' a nuu' kivi' ñu'u' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kunduu' ña sutu xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' Cristo. Te ka'ndia chuun' ña xiin' a iin' mií kuiya jaan'.

Sko'ni' Ndiosí ña ndiva'q mií' xixi' ñu'u' xiin' azufre

7 Te kij' xinu jin mií kuiya jaan' ndii, ndoo ndiká ña ndiva'a jaan' yavi kunu mií ndasi i'nu a jaan', 8 te keta a yavi jaan', te ku'un a te kunj xa'an' a sakuu' ne yivi' jin yivi', ña nduu' Gog xiin' Magog mií ndiee' ne ndasi ta'an' xiin' Ndiosí. Te sandujin ña ndiva'a jaan' sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te kunta'an' a xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ne jaan' ndii, kuu kua'a' koo' chukuu' ña ndee naa kua'a' ñuti' ña ndiee' yu'u' minj ka'nu'. 9 Te nj kiku ra saa kua'an nuu' ñu'u' jin yivi', te nj xjnuundu u ra ñuu ña ndanj Ndiosí mií ndjee' ne nduu' kuenta a. Ndisu nj nuu ñu'u, ña nj kiee ndivi', te nj xa'mj ndoo a sakuu' te jaan'. 10 Te ña ndiva'a, ña nj xinj xa'an' ne jaan' ndii, nj sko'ni' ña'a' Ndiosí nuu' ñu'u' ña ndatin xiin' azufre, ña kaa' ndee naa minj, mií xa' nj sko'ni' a ti' jyq va kaa' jaan' xiin' te ka'an' tiakú tun vixj jaan', te sando'o' ña'a' a xiin' ñu'u' jaan' nduvi' xiin' ñuu ndee ndi'i' nj kivi'.

Sq'o' saq a kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi' ichi' so'q' ndi'i'

11 Sakan' te nj xinj i jin tej yaa tun' ka'nu'. Te nj xinj tu i ndu'u' te xa'ndia chuun' nuu' tun' jaan', te jin yivi' xiin' ndivi' ndii, nj xinu a nuu' a, te nj ni'i' a mií kundjee a. 12 Sakan' te nj xinj i ne nj xi'i, ne ka'nu' xiin' ne nda'vi so'q, te ita' ña yañin nuu' tej ka'nu' jaan'. Te nj nunja' kua'a' tutu. Sakan' te nj nunja' tu inga tutu mií yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te ne nj xi'i' ndii, nj sana'má ña'a' Ndiosí saa nií yoso' nuu' tutu kua'a' jaan', ña ka'an xa'a' ña nj xaa ña. 13 Sakan' te sakuu' ne nj xi'i' ñu'u' minj ka'nu' ndii, nj sanakua'a a ña'a' minj jaan' nda'a' Ndiosí te na'ma ña. Te sakan' tu ña xi'i' xiin' yavi ndij jaan' ndii, nj sanakua'a tu a jaan' nda'a' Ndiosí ne nj xi'i, ne kumi' a, te na'ma ña. Te nj sana'má Ndiosí i'jn ne yivi' jaan' xa'a' ña nj xaa ña. 14 Sakan' te nj xitja' i'nu tu mij' ña xi'i' jaan' xiin' yavi ndij jaan' minj mií ndatin ñu'u' jaan'. Te minj ñu'u' jaan' nduu' ña xi'i' ña uvi. 15 Te ne yoso' kivi' nuu' tutu mií yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan' ndii, nj xitja' i'nu ña minj mií ndatin ñu'u' jaan'.

21

Ndivi' xaa' xiin' ñu'u' jin yivi' xaa'

1 Sakan' te nj xinj i ndivi' xaa' xjin' jin ñu'u' jin yivi' xaa'. Sakan' ña ndivi' ña nuu' xiin' ñu'u' jin yivi' ña nuu' ndii, xa' nj xka'ndia a. Te koo' ka' tu minj ka'nu'. 2 Sakan' te nj xinj yu'u, Juan, ñuu ña ñani' Jerusalén xaa', ña su'un. Te nj keta a ndivi' mií ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. Te yoo tu'va a ndee naa jin ña'a' kij' ndasandatun' xiin' miji' a' xa'a' jii' a'. 3 Te nj xinj so'q i jin tachí' yu'u' ña keta' ndivi' mií iin' tej ka'nu' ka'an' ti'e' a ndii:

—Koto' ndo', yo'o' iin' vi'e' mií yoo Ndiosí xiin' ne yivi' vitin, te ne jaan' kunduu' ne ñuu a, te mij' a kaka' tejn ña, te kunduu' a Ndiosí ña. 4 Te sanayaa' a nduchi' nuu' ña, ña nj xaku' ña. Te kuvj ka' ña, te kuaku' ka' tu ña, te nj ndee nda'vi ka' nj tu kunj ña, te sakan' tu kunj u'vi ka' ña. Kuachj ndii xa' nj xka'ndia jin yivi' yata' —nj kachj tachí' yu'u' jaan'.

5 Sakan' te nj ka'an' ña ndu'u' nuu' tej ka'nu' jaan' ndii:

—Koto' ndo', ndasaxaa' i sakuu' ña'a' —nj kachj a.

Te nj ka'an' tu a xiin' i ndii:

—Ke'j un' tu'un' yo'o', sakan' ña ña ndaku' nduu' a, te nduu' tu a ña xata'an' inj ne yivi' kunj ña —nj kachj a.

6 Te nj ka'an' tu a xiin' i ndii:

—Xa n̄i xin̄u a. Yu'u ndii, yoo j̄ ña nuu', te yoo t̄u j̄ ña so'o' ndi'i'. Te nduu' j̄ ña nuu', te nduu' t̄u j̄ ña so'o' ndi'i'. Te ne ichi t̄ikui ndii, tax̄i so'o' j̄ ko'o' n̄a t̄ikui t̄iko'yo', te' taxi' kivi' ñuu' ña kō'o' kivi' ndi'i'. ⁷ Te yoo ka kanando nuu' tundo'o' ña xka'ndia n̄a ndii, nat̄iin n̄a sakuu' ña va' a saa i. Te kunduu' j̄ Ndiosí n̄a, te kunduu' n̄a si'e' j̄. ⁸ Ndisu sakuu' ne kasi yu'u' xa'a' j̄, xiin' ne j̄n̄i xini yu'u', xiin' ne xaa' kuach̄i n̄a'a, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xaa' ña kuini', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' sakuu' ne ka'an tun vix̄i ndii, ku'un n̄a m̄inj̄ mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. Te m̄inj̄ ñu'u' jaan' nduu' mii' kuv̄i n̄a, ña uv̄i —kachi a.

Sq'o' kaa' ñuu' Jerusalén xaa'

⁹ Sakan' te n̄i k̄ix̄in j̄in ángele ña ux̄a ta'an, ña n̄i ni'j̄ ux̄a ta'an ko'o' mii' ñu'u' chitu' v̄i' ux̄a ta'an ku'e' ña so'o' ndi'i', te n̄i ka'an a xiin' j̄ ndii: —To'o' xiin' j̄, te n̄ia'a j̄ yo'o' ña' xito' t̄unda'a', ña' kunduu' ña' si'i Mbee Lulu —n̄i kach̄i a xiin' j̄.

¹⁰ Te n̄i n̄ia'a Esp̄iritu yu'u' j̄in ña satuv̄i, ña jaan' nduu' j̄in j̄ku' chie sukun va, te n̄i san̄ia'á yu'u' ñuu' chie Jerusalén xaa', ña su'un. Te n̄i ket̄a a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. ¹¹ Te ñuu' jaan' ndii, yi'e' va xa'a' ña j̄kan' yoo Ndiosí. Te ndat̄un' yi'e' a ndee' naa yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a, ndee' naa yuu' ña nani' jaspe, ña ndat̄un' ndee' naa yuu' t̄ata. ¹² Te ndasi j̄'n̄u a xiin' nam̄a chie sukun va. Te yoo ux̄i uv̄i ta'an yi'e' a. Te iin' j̄in ángele nuu' j̄'in yi'e' jaan'. Te yoso' kivi' j̄in t̄i'v̄i ne Israel nuu' ña ndasi' j̄'in yi'e' jaan'. ¹³ Te yoo un̄i ta'an yi'e' x̄iijn' a mii' keta' ñu'u' e' te x̄iijn' a nda'a' ku'a'a' e' ndii, yoo t̄u un̄i ta'an yi'e' a. Te x̄iijn' a nda'a' j̄t̄in e' ndii, yoo t̄u un̄i ta'an yi'e' a. Te sakan' t̄u xiin' a mii' ket̄a ñu'u' ndii, yoo un̄i ta'an yi'e' a. ¹⁴ Te xa'a' nam̄a a ndii, n̄i ku'a'a' a xiin' ux̄i uv̄i ta'an yuu' na'nu'. Te nuu' j̄'in yuu' jaan' yoso' kivi' j̄'in te n̄i t̄ianu' Mbee Lulu san̄ia'á ichi' a.

¹⁵ Te ni'i' ángele, ña n̄i ka'an xiin' j̄ jaan', j̄in nduku, tun' ki'in' ku'va a, tun' n̄i ku'a'a' xiin' oro, te k̄i'jn̄ ku'va a ñuu' Jerusalén xaa' jaan', yi'e' a xiin' nam̄a a. ¹⁶ Ñuu' jaan' ndii, j̄in kachi ndiká a, te sakan' ña nani' a. Te n̄i k̄i'jn̄ ku'va ángele ñuu' jaan' xiin' tun' jaan'. Te ña nani' a, xiin' ña ndiká a, xiin' ña sukun a ndii, uv̄i mii' uv̄i ciento kilómetro kumi' j̄'in a. ¹⁷ Te n̄i k̄i'jn̄ ku'va ángele jaan' nam̄a ñuu' jaan' xiin' j̄in ña ki'in' ku'va ne yivi'. Te kumi' a ciento uv̄i x̄ikō kumi' saa nani' ndee' kondō nda'a' e' te ndee' nuu' nda'a' e'. ¹⁸ Te nam̄a jaan' ndii, n̄i ku'a'a' a xiin' yuu' ña nani' jaspe. Te sakuu' ña nduu' kuenta ñuu' jaan' ndii, n̄i ku'a'a' a xiin' m̄ij̄i ndi'j̄ oro. Te oro jaan' ndii, ndee' naa yuu' t̄ata ña n̄i ndoo' nduu' a. ¹⁹ Te xa'a' nam̄a ñuu' jaan' ndii, ndixin' a xiin' sakuu' nuu' yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te yuu' chie ña j̄in ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' kua'a' ña nani' jaspe. Te yuu' chie ña uv̄i ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndi'e' ña nani' zafiro. Te yuu' chie ña un̄i ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' ña nani' ágata. Te yuu' chie ña kumi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' va ña nani' esmeralda. ²⁰ Te yuu' chie ña u'un ndii, ndixin' a xiin' yuu' ña nani' ónice. Te yuu' chie ña iñu ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a' ña nani' cornalina. Te yuu' chie ña ux̄a ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' kuaan ña nani' crisólito. Te yuu' chie ña un̄a ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' kuaan tuún ña nani' berilo. Te yuu' chie ña j̄in ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndat̄un' xava'a' ña nani' topacio. Te yuu' chie ña ux̄i ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuji' ndiaa' yi'e' ña nani' crisopraso. Te yuu' chie ña ux̄i j̄in ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a' kuaan ña nani' jacinto. Te yuu' chie ña ux̄i uv̄i ndii, ndixin' a xiin' yuu' yi'e' ndukun' ña nani' amatista. ²¹ Te j̄'in ux̄i uv̄i saa' vitu' yi'e' ñuu' jaan' ndii, n̄i ku'a'a' a xiin' yuu' xiñu

ñā nani' perla. Tē ya'ya ñūy jaan' ndii, nī kuā'a a xiin' mji' ndi'j oro, tē ndatun' a ndēē naa yuū' tātā.

²² Tē nī xini' j iin yukun' ñūy Jerusalén xāa' jaan', sakan' ñā mji' xto'o e' Ndiosí, ñā ka'nu' koo' chukuu', xiin' Mbeē Lulu nduu' yukun' jaan'. ²³ Tē ñūy jaan' ndii, küní a ñū'u, tē nī ndēē küní tū a yoo', sakan' ñā mji' Ndiosí yi'é nuu' ñūy jaan'. Tē Mbeē Lulu nduu' ñā tuún ñūy jaan'. ²⁴ Tē ka'ka ne yivi' iin yivi' nuu' ñā yi'é ñūy jaan'. Tē tē xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sanakua'a rā sakuu' ñā ndatun' rā xiin' ñā ka'nu' rā nuu' ñūy jaan'. ²⁵ Tē vitu' yi'e' ñūy jaan' ndii, nduvi' koō nunia' a, sakan' ñā kōo' ñūy ikan'. ²⁶ Tē sanakua'a sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' ñā ndatun' nja, xiin' sakuu' ñā ka'nu' nja nuu' ñūy jaan'. ²⁷ Tē kōo' kivi' kō' nī ndēē iin ne xaa' ñā nja'a ñūy jaan', nī ndēē ne xaa' ñā ka'an, nī ndēē ne ka'an tun vixi, süu' jaan' ndii ne yoso' kivi' nuu' tutu' mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñūy ñā kōo' kivi' ndi'i', ñā nduu' tutu' Mbeē Lulu jaan', kuiti' kuvj xka'ndjā ikan'.

22

¹ Sakan' tē nī sania'á ángele jaan' yu'u iin itja mii' kua'an tikui, tē taxi' kivi' ñūy ñā kōo' kivi' ndi'i'. Tē tikui jaan' ndii, xiñu' ra' ndēē naa yuū' tātā. Tē xa'a' tei' ka'nu' Ndiosí xiin' Mbeē Lulu kīe' ra'. ² Tē kua'an ra' ma'in' ya'ya ñūy jaan'. Tē iin' iin ndaa' itun', tun' kuun' nduu' ñā taxi' kivi' ñūy ñā kōo' kivi' ndi'i' nda'a', i'in ta'vi' yu'u' itja jaan'. Tē uxi' uvi' nuu' nduu' kuun' nda'a' tun' jaan' i'in kuiya. Tē iin ndaa' nuu' nduu' kuun' nda'a' nu' i'in yoo' kua'an. Tē xiin' yuku' tun' jaan' kuntatan' sakuu' nuu' ne yivi'. ³ Tē kōo' kivi' ka' naxha'an ne yivi' ikan'. Tē ñūy jaan' kujiin tei' ka'nu' Ndiosí xiin' Mbeē Lulu jaan'. Tē saka'nu' ñā'a' ne xika' nuu' nuu' a. ⁴ Tē kuni' ne jaan' nuu' Ndiosí, tē kosō' kivi' a ti'e' nja. ⁵ Tē kōo' ka' ñūy ikan', tē küní ka' tū a kotuun' ñū'u nuu' nja, tē nī ndēē küní tū a kotuun' ñū'u, sakan' ñā ñā yi'é xto'o e' Ndiosí kunduu' ñū'u nuu' nja. Tē ka'ndjā chuun' nja ndēē ndi'j nī kivi'.

Nā'a' ká tē nandiko' Jesús iin yivi'

⁶ Sakan' tē nī ka'an a xiin' j ndii:

—Ñā ndaku nduu' sakuu' tu'un yo'o', tē nduu' tū a ñā xata'an inj ne yivi' kuni' nja. Sakan' na xto'o e' Ndiosí, ñā saka'an nimá tē ka'an tiakú tu'un a ndii, nī tianu' a ángele, ñā nduu' kuenta a, tē nia'a a ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ñā xā kuyatin' xka'ndjā.

⁷ —Koto' va ndo', nā'a' ká tē nandiko' j, tē sañu'u' va Ndiosí ne saxinú ñā ka'an tutu' yo'o', ñā ka'an xa'a' ñā kōo' —nī kachi' a.

⁸ Tē yu'u, Juan ndii, nī xini' so'o' j, tē nī xini' nduchi' nuu' tū j sakuu' ñā yoso' nuu' tutu' yo'o'. Tē kii' ndi'j nī xini' so'o' e, xiin' kii' ndi'j nī xini' nduchi' nuu' e ndii, nī nakandu'u' ndiēē j nuu' ángele, ñā nī nia'a ñā jaan' nuu' j, tē saka'nu' ñā'a' j. ⁹ Ikan' tē nī ka'an ángele jaan' xiin' j ndii:

—iSaka'nu' un' yu'u! Kuachj ndii ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' un' xiin' ingā ne ka'an tiakú tu'un a nduu' j, xiin' sakuu' ne saxinú ñā yoso' nuu' tutu' yo'o'. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' saka'nu' un' —nī kachi' a xiin' j.

¹⁰ Tē nī ka'an ká a xiin' j ndii:

—Tāxa'a un' nuu' ne yivi' ñā yoso' nuu' tutu' yo'o', ñā ka'an xa'a' ñā kōo'. Kuachj ndii xā kuyatin' kivi' ñā kōo' sakuu' ñā jaan'. ¹¹ Tē ne xaa' ñā vā'a ndii, naa sqa ká nja ñā jaan', sakan' tū ne xaa' ñā nja'a ndii, naa sqa ká nja

ñā jaan'. Te ne xachuun' ndaku ndii, naa sachuun' ndaku ka nja, sakan' tu ne xaa' ñā kuní Ndiosí kuñi' ndii, naa saa ka nja a.

¹² —¡Koto va ndo'! Nā'a' ka te nandiko' i, te cha'vi i i'in ne yivi' saa ni' ni xachuun' nja. ¹³ Te yu'u ndii, yoo' i ñā nuu', te yoo tu i ñā so'o' ndi'i'. Te nduu' i ñā nuu', te nduu' tu i ñā so'o' ndi'i', te nduu' i ñā xi'na, te nduu' tu i ñā ndi'i' ndoso'. ¹⁴ Te sañu'u' va Ndiosí yoo ka nduu' ne natia' toto nja, sakan' ñā xata'an kaxi' nja nduu' ñā kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ñā kōo' kivi' ndi'i', te kō'ni tu nja yi'e' ñuu Jerusalén xaa' jaan'. ¹⁵ Ndisu ne cha'an' kuu' ndee naa naya', xiin' ne xaa' ñā kuini', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' ne xtani' tun vixi, xiin' ne xini xa'an' ne yivi' ndii, küvi kō'ni nja ñuu jaan'. ¹⁶ Te yu'u Jesús ndii, xa ni tianu' i iin ángele, ñā nduu' cuenta i, te ka'an ndoso' a xa'a' ñā jaan' nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' i. Te yu'u nduu' siani' xika' David. Te nduu' tu i tiuun' chie ti' keta' kuaxi kitu' —ni kachi a xiin' i.

¹⁷ Te Espíritu Santo xiin' ñā' tunda'á' ndii, ka'an nja xiin' Jesús ndii:

—Ñā'a —kachi nja.

Te sakuu' ne xini so'o' ñā yo'o' ndii, na ka'an tu nja ndii:

—Ñā'a —kachi nja.

Te yoo ka ichí tikui ndii, nja'a ndo', te yoo ka kuní tikui ndii, kō'o so'o' ndo' tikui, te' taxi' kivi' ñuu ñā kōo' kivi' ndi'i'.

¹⁸ Te yu'u, Juan ndii, sakuni' ndjee' i yoo ka xini so'o' ñā yoso' nuu' tutu yo'o' xa'a' ñā koo. Naa' chikanu' ndoso' yoo ka ndee ka yu'u nuu' tutu yo'o' ndii, sando'o' ñā'a' Ndiosí xiin' tundo'o' ñā yoso' nuu' tutu yo'o'. ¹⁹ Te naa' sandoyo' yoo ka sava yu'u' ñā ka'an xa'a' ñā koo, ñā yoso' nuu' tutu yo'o' ndii, tãxi Ndiosí kaxi' nja nduu' ñā kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ñā kōo' kivi' ndi'i', te küvi tu kō'ni nja ñuu su'un, ñā ka'an tutu yo'o' xa'a' jaan'.

²⁰ Te ñā ndiee' yu'u' sakuu' ñā yoso' nuu' tutu yo'o' ka'an a ndii:

—Nā'a' ka te nandiko' i —kachi a.

Sakan' na kunduu a. Nja'a, xtō'o ndu Jesús.

²¹ Te na sañu'u' va xtō'o e' Jesucristo sakuu' yoo', ne nduu' cuenta a. Sakan' na kunduu a.